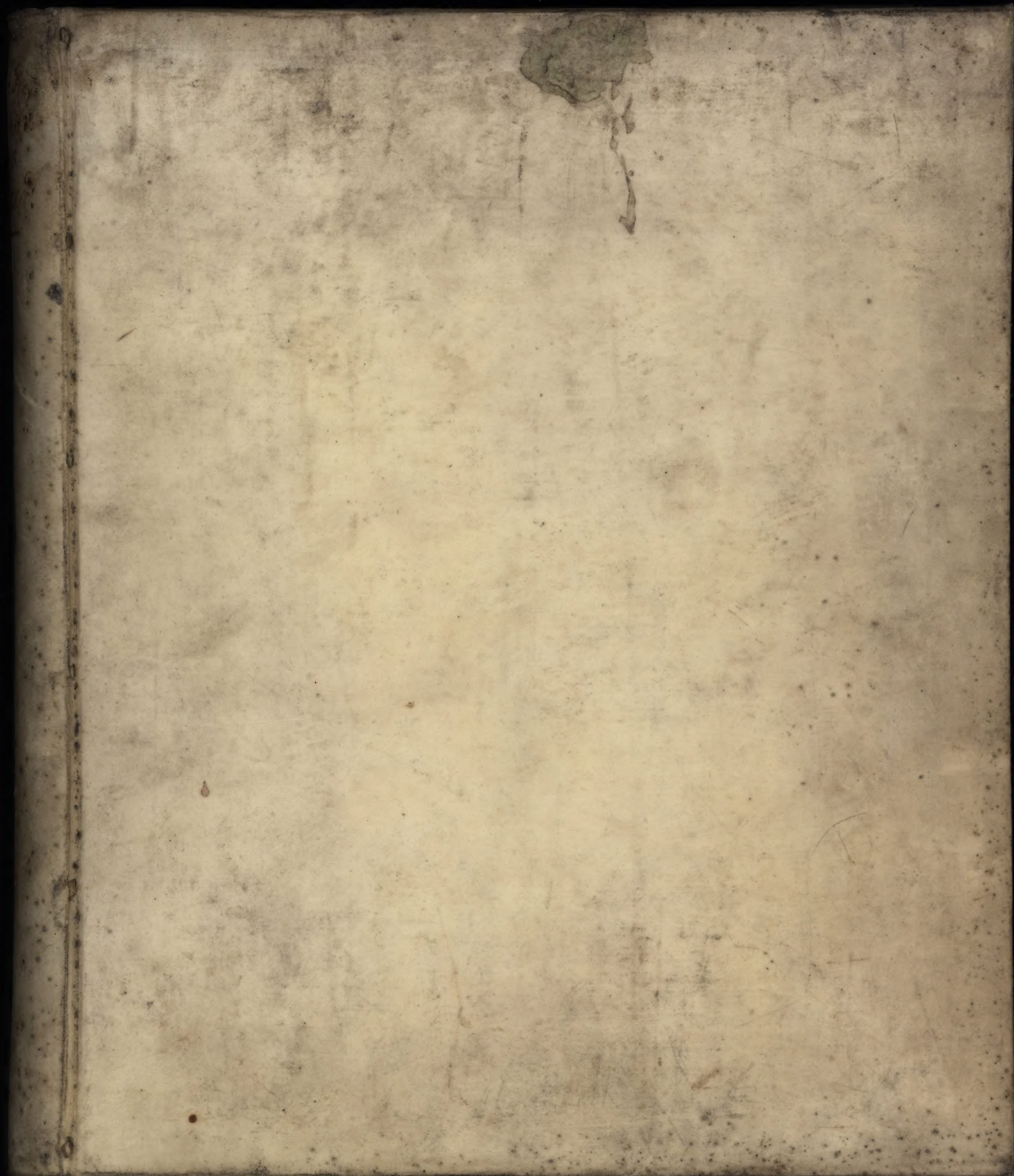

ULRICI HUBERI
ICTI ET ANTECESSORIS FRISII

DE

IVRE CIVITATIS

LIBRI TRES

CVM

COMMENTARIIS

NICOLAI CHRISTOPHORI

S. R. I. LIB. BARON. ET EQVITIS

DE LYNCKER

S. C. M. a CONSILIIS IN AVLA IMPERIALIBVS

EO SVPERSTITE

QVIDEM MAXIMAM QVOAD PARTEM IMPRESSIS

SED NVNC DEMVM

EX AVCTORIS MSTO QVOAD RELIQVAM PARTEM SVPPLETIS AC

EDITIS

NOVA DE SCRIPTIS LYNCKERIANIS

PRAEFATIONE

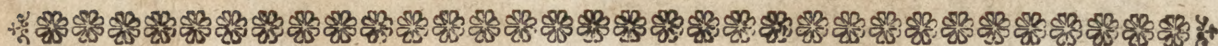
ET

INDICIBVS NECESSARIIS

ADORNATI

CVRA

IO. CHRISTIANI FISCHERI.

FRANCOFVRTI ET LIPSIAE

IMPENSIS EDITORIS ∞ IↃCC LII.

PRAEFATIO.

B. L.
S.

Si numquam Tua B. L. humanitas atque beneuolentia, meum studium meamque operam antea comprobasset; id tamen nunc ab ea sperare liceret, quum duorum inter ICtos saeculi nostri Principum HVBERI nempe ac LYNCKERI exasciatum laborem, quem in elaborando, interpretando ac illustrando iure publico uniuersali seu iure ciuitatis tam egregie posuerunt, Tuo nunc sistere audeam obtutui. Quare non laudo Viros, qui longe meam superant laudem, quorum fama iam dudum totum peragrauit orbem, et quos ipsa intuetur cum admiratione aeternitas. Non commendo librum satis commendatum, nec materiam, quae tantis auctoribus digna est, et tantum habet voluptatis, quantum vtilitatis. Hoc vnum ago, vt promissum seruem et breuem, sed tamen accuratum scriptorum LYNCKERI Tibi exhibeam indicem, quem nunc praefaminis loco a me humaniter accipe et vtiliter in Tuos conuerte vsus.

INDEX

Scriptorum tam editorum quam ineditorum NICOLAI CHRISTOPHORI S. R. I. Lib. Baron. et Equitis de LYNCKER, S. C. M. à Consiliis in Aula imperialibus.

1. Ratio docendae discendaeque iurisprudentiae Romano-Germanicae. Ienae 1786. fol.
2. Sciagraphia institutionum imperial. Ienae 1686. fol.
3. Facies genuina pandectarum. ibid. 1687. fol.
4. Conspectus iuris publici Romano-Germanici Ienae 1686. fol.
5. Delinaatio iuris feudalis, ibid. 1688. fol.
6. Decretalium iuris Pontificii methodica dispositio, ib. 1681. fol.
7. Series operis Hugonis Grotii de I. B. et P. ib. 1688. fol.
8. Sciagtaphia Ethic. *Ionston.* et libr. Politic. *Iusti Lipsii* ib. 1685. fol.

9. Inſtitutiones eloquent. forenſ. ad veter. et recentior. doctrinas.
10. - - - ad diſciplinas philoſophicas omnes.
11. Nexus inſtitut. Iuſtinianear. per ſingulos §§. Ienae 1691. 8.
12. Inſtitutiones Iuſtinianeae.
13. Analecta ad ius vniuerſum, Ienae 1691. 4to.
14. - - ad *Georg. Ad. Struvii* Syntxgma iuris Ciuilis ib. 1690. 4to.
15. - - ad *Valer. Andr. Deſſelii* erotemata iuris canonici, ib. 1689. 4to.
16. - - ad *Gabr. Schwederi* introduct. in ius publicum Imp. Rom. Germanici nouiſſimum, ib. 1689. 4to.
17. - - ad *Georg. Ad. Struvii* Syntagma iuris feudalis, ib. 1722. 4to.
18. Emendationes ad analecta Lynckeriana ad ius vniuerſum.
19. Commentarii in vniuerſum ius ciuile Romano-Germanicum. ib. 1698. 4to.
20. Vniuerſi iuris pandectarum methodus dichotomica. 1678. fol.
21. Series codicis Iuſtinianei Viennae Auſtriae 1725. fol.
22. Nouellarum Iuſtinianear. exegeſis methodica, ibid. 1726. fol.
23. Syſtema iuris publici Rom. Germanici. Ienae.
24. Praecipua feudalia.
25. Inſtitutiones iuris canonici.
26. Iurisprudentia axiomatica.
27. Commentatio ad praecognita notitiae Imperii Boeclerianae Ienae 1691. 4to.
28. Protribunalia. Gieſſae 1669. 4.
29. Tractatus de grauamine extraiudiciali. Ienae 1737. 8.
20. Concordantiae Iuris feudalis ib. 1688. fol.
31. Vigor Romani iuris inter iura publica Rom. Germ. Imp.
32. Praerogatiua iuris canonici.
33. Lapſuum Grotianorum ſpecimen in Cap. X. Lib. II. de I. B. et P.
34. Atrium iuris publici Gieſſae 1671. 8.
35. De ſuperioritate territoriali eiusque iuribus commentatio vberior.
36. Commentatio ad capitulationem Leopoldinam. Ienae 1696. 4to.
37. Tabula facti.
38. Rationale differentiarum iuris Electoralis et iuris Ducalis Saxonici.
38. Obſeruationes forenſes ad proceſſum iudiciarium.
40. Unterweiſung wie Beamten und Gerichts-Verwaltee in Verführung peinl. Proceſſe ſich zu verhalten. ꝛc.
41. Schema aureae Bullae.
42. Neruus cepitulationis Caeſareae.
43. Fluctus interpret. de communicatione Maieſtatis eiusque iurium in Imper. Rom. Germ. Ienae 1692. 4.
44. Index in Lampadium de Republ. Rom. Germ.
45. De pontificatu Imp. Rom.
46. De incorporatione terrarum imperio debita.
47. Reſti[illegible] obligatio. Ienae 1696. 8.
48. D[illegible]is.
49. Praxis iuris canonici in foro proteſtantium, Libri duo.
50. De Magnitudine et perſeuerantia Imperii Romani.
51. De iure Sacrorum, quo Caeſar Maieſtate ſua valet.
52. De exortu Electionis et Electorum Imperatoris Romani ac de origine Electoralium officiorum.
53. LL. Romanorum de praeiudicio partus in ſpeciem diſſidentium conciliatio, Ienae 1692. 4.
54. Suppetiae nouae et ad L. LXIX. D. pro Socio, 1697. 8.
55. Auſpicia academica.
56. Notae ſubitaneae ad *Io. Henrici Boecleri* inſtitut. politicas.
57. De Legato ſecundo et vlteriori.
58. De Manu regia diſſertatio.
59. Praeſcriptiones publicae inauguralibus praelectionibus praemiſſae, Ienae 1693. 8.
60. Diſſertat. inaugural. pro Licentia de ſeparatione, Gieſſae 1664. 4.
61. Diſſertatio pro loco in Facult. obtinendo de beneplacito, Ienae 1677. 4.
62. de impari ad Morganaticam matrimonio.
63. Tractatus de iure habitationis, Gieſſae 1673. 4.
64. Zwey Bücher: eines von der Liebe GOttes gegen uns. Das andere von den Pflichten unſerer gegen GOtt.
65. *Andr. Bilderbeck* iuris Lubecenſis patrii a communi Rom. Germ. iure differentiae. Gieſſae 1672. 4.
66. Gründliche Ausführung warum das Fürſtl. Samt-Hauß Sachßen zur Reaſſumtion der vorlängſt geendigten vom Kayſerl. Cammer-Fiſcal aber von neuen erregten ſo genennten Gleichiſchen Exemtions-Sache nicht gehalten, ſamt einem Anhang, daß das Ertz-Stifft Maynz und deſſen Belehnte darbey in keine Wege intereſſiret ſind. Gedruckt im Jahr 1681. Fol.
67. Inſtructorium forenſe ad vniuerſ. ſcientiarum complexum, ſolidamque cuiusuis iurisprudentiam, qua rebus publicis proſpicimus, directum etc. prodiit, 1691. et denuo editum 1698. fol. et quoniam in hoc opere nimis libere de *Stryckio* aliisque ICtis eorum ſcriptis iudicauerat, index *quorundam veſanorum iudiciorum* quae *inſtructorio* deprehendiſſe putabant, huic operi bellum indicebat, ſed eius maſculam ſuſcipiebat defenſionem.
68. Index repetitus quorundam iudiciorum &c. qui prodiit ſine anno 4to.
69. Conſilia et reſponſa primo 1704. Ienae fol. excuſae, poſtea ib. 1704. denuo Vol. II. editae ſunt. fol.
70. Rerum in Sereniſſ. Ducum Saxoniae dicaſter. deciſarum centuriae XV. Ienae 1720. 4to.
71. Reſolutiones DCC. diſceptationum forenſium per principia authentica ad rationes praecipuas litigantium Ienae 1723. 4to.
72. Libertas ſtatuum imperii, et quae perperam libertatis eius eſſe dicuntur, cum biga tabularum aureae Bullae et capitular. Ioſeph. Ienae 1717. fol.
73. *Karoli Sylbindi Nicei* monita plus quam quinque Millia, quibus totidem et amplius errorum, abſurdorum et deliquiorum Tractatus nuperrimus *Samue-*

lis

lis Stryckii ICti de actionibus forensibus inuestigandis et caute elegendis, vt et de actionum praescriptione, Halae hoc ipso anno emendate editus, conuincitur iuxta rationem solidam doctrinae Lynckerianae, Francofurti et Lipsiae 1698. Liber olim prohibitus, hodie vero perquam rarus.

Dissertationes sub eius praesidio habitae, quae plerumque a Respondentibus eius auspiciis ductu et sub censura conscriptae sunt.

Dissertatio.
1. De periculo et commodo rei venditae.
2. quo tendant studia iuris. Ienae 1678.
3. de vi legis in praeteritum. Ienae 1681.
4. de iudicio status, Ienae 1691.
5. Lex Rhodia de iactu, Ienae 1679.
6. de pactis. Ienae 1679.
7. de repraesentatione pecuniaria, Ien. 1694. fol.
8. de vinculo Familiae. ib. 1691.
9. de cautione fructuaria, Ienae 1689.
10. de absolutoria. ib. 1695.
11. de praesentatione sui ipsius. ib. 1689.
12. de Anagyria ib. 1692.
13. de compromissis ib. 1686.
14. de eo quod iustum est circa silentium, Ienae 1693.
15. de familiarum nobilium splendore, ib. 1689.
16. de iuramento Mandatarii in animam principalis.
17. de affectione, Ienae 1690.
18. de partu supposito, ib. 1690.
19. de Transactionibus, ib. 1679.
20. de commendatione speciali, ib. 1693.
21. Iura secundi, ib. 1693.
22. de receptis, ib. 1679.
23. de eo quod interest, Ienae 1691.
24. de Iuribus ac priuilegiis minorum. ib. 1693.
25. de Laudi vitiis ib. 1679.
26. de potestate matris in liberos.
27. de iure denunciationis, Ienae 1669.
28. de cautione vsufructuaria, Ien. 1681.
29. de fideicommissis vniuersalibus, ib. 1680.
30. de indiuiduitate, ib. 1684.
31. Iura praemiorum, ib. 1691.
32. Iura Minerarum, ib. 1695.
33. de Ganerbinatibus, ib. 1689.
34. de accessione fluuiali, Ienae 1689.
35. de iure commissorum, ib. 1670.
36. de semiplenis probationibus, ib. 1693.
37. de reductione ad arbitrium boni viri, ib. 1691.
38. de Auxiliatoribus furum, ib. 1687.
39. de potestate Imperatoris alienandi bona imperii. Ienae 1695.
40. de acquisitione coniugali ad P. V. Tit. V. Reform. Francof. ib. 1695.
41. de iure repressalium iurisque gentium et ciuilis qua illud conuenientia et disconuenientia, ib. 1691.
42. de bonorum Allodialium in feudalia incorporatione, Ienae 1693.
43. de resistentia quae fit potestati, ib. 1694.
44. de iure rerum, ib. 1678.
45. Experimentum conciliationis Enantiophanon in decisionibus Meuianis, ib. 1694.
46. de Pauliana. Ien. 1675. 4to.
47. de successore feudi. ib. 1689. 4to.
48. de amputatione membrorum in his qui delinquunt ib. 1681.
49. de priuilegiis depositi, ib. 1683.
50. de reliquis, Ien. 1683.
51. Select. positionum centuria, ib. 1687.
52. de praecellentia Marium prae femininis. Giessae 1673.
53. de Proxenetis. ib. 1674.
54. de mero imperio. Ien. 1679.
55. de iurisiurandi inualiditate, ib. 1688.
56. de potestate eminente Principis in iudicio, 1680.
57. Processus iudicii prouinc. Holsatiae comparatus cum processu iuris commun. et Saxonici.
58. de iure et contractu colonario prouinciali Land-Siedel-Recht und Leyhe, ib. 1696.
59. de militia togata, ib. 1697.
60. de bona fide in praescriptionibus, ib. 1696.
61. de iuribus peculii militaris, ib. 1697.
62. de euictionibus, 1699.
63. Trutina doctrin. *Io. Brunemaani* ICti, quibus in Commentar. suis ad ll. et Cod. cursusque scriptis suis a *Benedicto Carpzovio* aliisque ICC. Saxonicis dissentiendum sibi existimauit. 1697.
64. de mandato rei turpis, Ien. 1699.
65. Commentatio in ius Patrium statuti Ciuit. Luneb. part. commun. et de statutis ciuitatum prouincilium. ib. 1699. ibid. denuo edita Tractat. forma.
66. de auctoritate vsuque LL. Iustinianear. in Germaniae iudiciis, tam rationum robore, tum ICC. versatissimorum fide ad seriem Tr. *Grönwegii* de LL. abrogatis in Belgio. &c.
67. de iuris legumue dissentaneis s. contrariis Ien. 1698.
68. de inuentione. 1674.
69. de commissario imperiali ad negotia status, Ienae 1678.
70. de commissario imperiali ad causas iustitiae, Ienae 1685.
71. de iure restituendi famam, ib. 1678.
73. de Baptismo. ib. 1684.
74. de eo quod circa sacram coenam iustum est. ib. 1690.
75. de fatalibus, ib. 1678.
76. de nominatione Socii criminis. ib. 1686.
77. de bonis ereptitiis. ib. 1694.
78. Assertiones ex diuersi iuris materiis, ib. 1680.
79. de feudo pecuniario, ib. 1680.
81. de Bodmeria ib. 1679.
81. de sumtibus, ib. 1684.
82. de plenitudine summae Maiestatis. ib. 1691.
83. de superioritate sacra, ib. 1689.

84. de

84. de potentatu, ib. 1690.
85. de Archiuo imperii, ib. 1686.
86. de idiomate imperiali. ib. 1687.
87. de consensu Electoris, ib. 1687.
88. de eo quod iustum est circa personas diuersae religionis ib. 1691.
89. de munere directoriali circa negotia imperii, ib. 1693.
90. de persecutione hostis imperii publici, ib. 1691.
91. de religione obsequii ib. 1682.
92. de Catastris, ib. 1692.
93. de caussis iudicium camerale fundantibus, ib. 1693.
94. de formis procuratoriis. ib. 1694.

Scripta quae sub prelo sunt, et MSta quaedam.

1) *Commentarius, seu notae ad* VLRICI HVBERI *Libr. III. de iure ciuitatis.* Vltimum hoc fuit opus, quod ante mortem elaborauerat et impensis suis splendide imprimendum curauerat Illustris LYNCKERVS, sed morte praeuentus, antequam penitus perficeretur, cum reliquis impressis nondum confectis ab heredibu repositum et reconditum fuit. Cum autem iis postea consultius visum fuerit, reliquias istas vendere, mihi tam feliciter contigit, vt eas emerem ex iisque commentarios hos cum inserto HVBERO fere pnrfectos ex tenebris protraherem et cum orbe nunc communicarem litterato. Et quemadmodum ius publicum vniuersale nemo felicius tradidit quam HVBERVS, nemo autem docte ac solide magis interpretatus est ac illustrauit quam LYNCKERVS, vtriusque exasciatum laborem ptomulside excipiet eruditorum quisque, qui nouit tantorum ICtorum merita atque harum litterarum gloriam intetpretari. Prodit cura nostra *Francof. et Lipsiae* 1752. 4to maiori.

2) *Instructorium forense.* Hoc opus in breui quasi descripsit tabella et ita edidit Auctor. Quum autem illud immensum quantum auctum suis impensis curaret imprimendum, et vix dimidia operis pars esset excusa, praematura mors abstulit LYNCKERVM fecitque, vt *instructorium nouum* cum HVBERO aliisque iacuerit in tenebris, et illustres Magni LYNCKERI successores decreuerint, denique cum reliquiis doctis instructorium forense vendere. Quam primum hoc mihi fuit patefactum, primum HVBERVM postea etiam *Instructorium forense* cum ceteris impressis Lynckerianis in praediis reclusis et latentibus comparaui, et quoque omnibus precibus meis a gratia et humanitate Illustrium Heredum impetraui, vt quae de hoc opere adhuc perfecte elaborata MSta in bibliothsca B. Auctoris asseruantur, mecum communicare, ea promiserint lege, vt consummatum hoc opus, quod priores editiones octo alphabetis (vt vocant) superat, publicarem. Dedi fidem, et si Deus vitam et vires concesserit, lege praenumerationis, id quod deest huic operi, curabo, exscribendum, et pro aequissimo pretio offeram horum scriptorum amatoribus. De hac noua *Instructorii forensis* editione in STRVVII *bibliotheca iuris selecta* editionis septimae ab illustri BVDERO 1743. editae p. 2. haec legimus: *de eodem* (instructorio nempe) *sollicitus fuit perillustris Auctor, bonamque instructorii partem ample auctam formis exprimendam curauit cuius tamen perfectionem grauiora Summi Viri negotia et mors impediuerunt.* Vbi tamen probe obseruandum, totum opus memorati noui *instructorii* a Perillustri Auctore fuisse elaboratum et perfectum hinc in MSto ad prelum paratum, sed ob praematuram Perillustris Auctoris mortem vix ad dimidiam partem impressum adeoque ratione impressionis nondum perfectum. Cuius rei, praeter alia, fidem facit, instructorii laudati MStum, quod in Bibliotheca B. Perillustris LYNCKERI habetur.

3) *Notae* in GEORG. AD. STRVVII *iurisprudentiam Romano-Germanicam forensem* cuius accuratissima editio prodiit in 4to Ienae 1670.
e MSto erutae iam sub prelo versantur, et mox lucem adspicient publicam.

4) *Ius publicum* in Swederum in MSto.

Quam plurima alia MSta extant in Bibliotheca *Lynckeriana*, quae, cum videndi facultas ac potestas data mihi non est, iam a me praetermittuntur. Interea in hoc indice plura tamen iuuenies *Scripta Lynckeriana*, quam in Tr. cui inscriptio: *Scripta quae Lynckerianum Nomen praeferunt*, qui 1696. hic prodiit, et alibi, quorum notitia forte Tibi B. L. maiorem adferet voluptatem ac vtilitatam, quam si Tibi commendarem, iam dudum Tibi satis probata et commendata. Vale B. L. et, si placet, his deliciis fruere conatibusque nostris imposterum faue. Dabam in Athenaeo iuxta Salam die 23. Mens. Dec.

A. S. R. ∞IↃCCLI.

JVRIS

IVRIS PVBLICI UNIVERSALIS,

SIVE,

DE

JURE CIVITATIS

LIBER I.

QVI EST

DE IMPERIO.

CAPVT I.

De Jure & quotuplex id sit.

ARGVMENTVM.

Jus prò regula actuum moralium. Ejus divisiones. In hoc opusculo de Jure Gentium publico agendum, & quo modo. Differentia ejus à Politicâ. Esse qui id seorsim tractarit neminem. Constare praeceptis naturalibus, Gentium & Divinis.

I.

JURIS vox cùm multifariam (*a*) usurpatur,* tum inprimis nota est significatio, quâ dicitur, Regula boni & aequi, (*b*) id est, Lex, quatenus haec latissimè (*c*) accipitur.**

* *Triplicem Juris significationem vide apud* Grotium *l. 1. de Jure B. & P. c. 1. §. 2. 3. & 4.*
** *Jus pro lege, apud eundem §. 9. unde derivata Juris significatio pro arte Legum.*

(*a*) MULTIFARIAM. *Propius* tamen ad hoc institutum, vel (1) *Causaliter* pro *Lege*, ùt *h. l.* & *formaliter* quidem, ùt *præcipiens* notat; idque *varium: materialiter* autem ratione *objecti*, quod continet; ùt *præceptum* innuit. Vel (2) *Effectivè*: cum relatione ad *Facultatem*, justè aliquid habendi vel agendi; unde *Jus Dei* & JUS HOMINIS. Et in *homine* quidem (sic & *Universitate* hominum,) *qualitatem moralem* constituit, eamque *activam*; sicut *passivâ* jus nostrum, v. c. in obstrictô ad præstandum, *imminuitur*. Utrumque, (& non minùs in *publicis* quàm *privatis*,) vel *Personarum* vel *Rerum* est: unde *Actiones* & similia Remedia, prout hoc jus *perfectum* est, competunt. Et sicut Jus illud sive Facultas *formam* ipsam notat: ita inde *concretum*, & sive *persona* sive *actio* ejus, *justum* denominatur.

Quanquam verò de JURE DEI, quod non modò Is *in hominem*, sed & *angelos* habet, (nam ad *ratione destituta*, quæ *impropriè* parent, ut respiciamus, nil attinet:) ut hîc pleniùs agatur, præter institutum fuerit. Tamen hoc saltim, ne in istud in tractatione nostrâ deinceps impingamus, commemorare juvat: quòd arctissimè illud cum *misericordiâ*, *beneficentiâ* & *reliquis attributis divinis*, conjunctum sit: indeque *Amyraldus*, *c. IV. d. Prædestinat.* Deum posse hominem *innocentem*, pro *arbitriô* suo *merô*, in *gehennam detrudere*, perperam statuat: reprehensus ob id à *Curcellæo* & *aliis*, tum & à *Dannhauerô* in *Hodomor. Spirit. Calvin. pag. 204.* Nec enim juvat *Amyraldum*, quod Deus peccatum protoplastorum humano generi imputaverit. Cui quidem non satis sit, si cum *nonnullis* dixeris, quòd defectum justitiæ originalis imputaverit nobis Deus voluntate interpretativâ: ut eorum voluntas nostra voluntas etiam fuisse videatur. Quin potiùs in nobis carentia utique est justitiæ originalis, propriâ nostrûm voluntate voluntariâ; saltim virtuali & secundùm præscientiam Dei: siquidem Deus præscivit, si extraordinariâ potentiâ omnes simul homines essent producti, omnes etiam eôdem modô & eâdem occasione, Liberô arbitriô abusuros fuisse. Porrò ne quidem illa sententia probanda est, quâ asseritur, quòd Deus *hominem annihilare possit*: Nam istud *posse non vult* Deus. Quamvis hæc voluntas, quâ ipse animam hominis (*utut creatam* & *principiô* nitentem, cujus indoles etiam cum æternitate *necessariam* connexionem non habet,) *immortalem* & *in æternum superstitem* vult, revelatione quidem certò constet; ex ratione autem invictè probari immortalitatem illam animæ posse, plerisque non persuaserit *Dygbæus in Tr. d. Immortalit. anim. rational. (Paris. 1651.)* ùt nec Angelus alter, *Henricus Morus*; quando ex hinc naturalem Animæ immortalitatem, quòd illa *indiscerpibilis* sit, demonstrare annisus est: nec *Hildebrandus pecul. Tr.* quippe qui omnes solùm hoc apodicticè probâsse visi sunt, quòd anima *corpori superstes* esse queat. Ceu nec beatitudinem *Naturalistæ* largiuntur, aut damnationem æternam, *ex ratione* evinci posse: cùm quidem ratio dictet, *virtutem*, quod in hâc vitâ sæpè non fit, in alterâ *remunerandam* esse. At verò per solam, ajunt, gloriam superstitem remunerari virtutem post vitam & in vitâ sibi ipsam virtutem pulcherrimam mercedem esse, videri posse: cùm & in exercitiô Virtutis summum bonum consistat. *Gentiles* etiam, (ita sentiunt,) vel ex relatione eorum, qui Divinæ *voluntatis* conscii fuerunt, animam immortalem esse, vel argumentis quidem suis, sed tamen inefficacibus, credidisse. Nam *Platonici* quidem animas humanas, ceu effluvia divinæ essentiæ, in æternum, aut certè longiùs corpore, duraturas opinati sunt; *Epicurei* autem, ceu eductas ex potentiâ materiæ, caducas planè & interituras esse, statuerunt.

Sicut verò *Jus Dei* & *Imperium* ejus, cùm & hoc & istud *à se ipsô* habeat, ad paria redeunt; secùs ac in *Homine*, ubi *Imperium* non est *Jus ipsum* s. *Facultas*, sed *causa*, unde Jus & Fas oritur; ex quô facultas illa educenda est: quanquam in Deo etiam non ubique *Jus* illud se *per* modum *Imperii* exserat. Ita *Imperium Dei*, tum INTERNUM, tum EXTERNUM est.

Illud, licèt *absolutum*, h. e. plenissimum, sit in homines: non tamen est difforme à reliquis attributis Dei, sed omninò conforme illis & hinc ordinatum. Exseritur autem *in Conscientiam* quoque hominis, per *Jus* naturale; atque *Puffendorffius* in *Præfat. d. Offic. Hom. & Civis* docet, quasi *Jus naturale solùm* ad *forum humanum* & actiones *exteriores* respiciat. Nam (1) forum humanum solùm actûs *imperatos* tractat. Frustrà autem legi etiam alii, nedum naturali, actiones humanas exteriores subjicias; nisi & internæ legibus regantur & assuefiant: impuræ aliàs futuræ actiones. (2) *Amplitudo* & *Eminentia Divini Imperii* tale quid internum requirit.

quirit. (3) Actiones *internæ* sunt per se & *propriè* actiones *humanæ*; exteriores internarum tantùm effectûs & signa esse videntur. (4) *Peccatur* interioribus actionibus: unde cùm interni motûs exterioribus actionibus adversantur, *Lucta* illa *moralis* exoritur; quam agnoscit ipse etiam Seneca *V. de benef. c. 14.*

EXTERNUM *Dei Imperium* vocant, quod per *Jus vitæ & necis* in hominem se exserit: rectiùs *in externa hominis*, & quicquid ei *præter animum* concessum est; quò non *vita* modò, sed & *res* illius pertinent: ne satis amplum hoc imperium non videatur. Hoc verò pari ratione in *Gentes* integras, ùt *Cananæam*, v. c., exercet, quin & in *infantes*. Sed ne hoc quidem absolutè adhibet, etiamsi *modus* absoluti quid inferre quandoque videatur; qt. nos eum ordinatæ rationi convenire non advertimus: & falsum adeò est, quod *H. Grotius Lib. 2. c. 20. §. 4.* tradit: *finem* aliquem esse *punientis Dei*; ut sibi in puniendo placeat, *Prov. 1. v. 26. Psal. 2. v. 4.* tuncque ipsum non vi justitiæ, sed *jure Dominii*, punire: cùm tamen nulla pœna sit, nisi *culpâ* antecedaneâ; hæc autem ex justitiâ arguatur, non ex *Dominiô*; & Dominium absolutum, quod justitiâ & beneficentiâ Divinâ temperatum non est, in Deo nullum sit: Deum verò sibi in puniendô placere, non ad affectum, sed *effectum* pertineat; sicut etiam gloriæ ejus ostensio, aliique fines interveniunt.

(*b*) BONI ET ÆQUI. Nonnullis *Bonum* notat moralitatem absolutè & simpliciter, *Æquum*, quà *ad alios* illa refertur. Nos verò hæc *ad ϖ.* ùt videtur, rectiùs exposuimus: ubi simul etiam de *Juris* definitione per *Artem*, *systematicè* sumptam, & de *Habitu Jurisprudentiæ* inde productô: sicut quoque *Systema* esse potest absque Librô, aut *præcepta* saltim, priusquam in Librum rediguntur: possunt & præcepta esse perpetuæ veritatis, licèt nemo prudens illorum reperiatur.

(*c*) LATISSIME. Nec tantùm quà Jus *positivum*, etiam consuetudinem s. quodlibet Jus, quod *usu* invaluit; sed ùt Jus quodcunque, etiam *commune*, & sive à *Deo*, qualibet ratione, sive *ab homine* fuerit, complectitur.

II. Partitio summa (*d*) Juris est, in Naturale & Voluntarium, quod in scholis positivum vocatur. Naturale, quod hominibus innatum. Voluntarium, quod repertum & excogitatum. Hoc rursus aut Divinum (*e*) est aut Humanum. Et hoc vel Gentium (*f*) vel Civile (*g*).* Utrumque Publicum (*h*) vel Privatum.

* Grotius *tertiam juris humani speciem addit d. cap. 1. §. 14. quâ tamen heic facile supersedetur.*

(*d*) PARTITIO SUMMA. Est verò Partitio in *Divinum & Humanum æquè summa, & simplicior:* (quia etiam naturale jus, quà *Lex* est, ex *voluntate* Dei obligat.) nec tam *ambigui* sensûs est, ceu in Jure *voluntario*, etiam quà Jus *Gentium* attinet, occurrit; tum & vim *Imperii*, à quô Legis est auctoritas, rectiùs, quàm *Grotiana* illa, exprimit.

(*e*) DIVINUM. Sed & Jus Naturale *totum divinum*, ceu nec *omne* divinum est *voluntarium*; & quà *hoc* voluntarium est, arbitramentô mediô *repertum & excogitatum* vix commodè dicitur. Tum & Jus *Voluntarium*, ùt sunt ex illô *Ceremon.* & *Forense*, ad hanc disciplinam non pertinet.

(*f*) GENTIUM. Saltim non eô sensu Jus Gentium voluntarium dici seu *arbitrarium* potest, ùt Jus *Civile*. Quâ verò ratione Voluntarii appellatio eidem *adæquatè* non congruat: *c. IV.* dicetur.

(*g*) CIVILE. Hôc arctiùs adhuc patere *Jus* quoddam, *ab inferiori* quàm civili *potestate*, profectum, H. Grotius *I. d. J. B. & P. c. 1. §. 3. & 14.* comminiscitur, quod *Familiarum* & domesticum sit, *æquatorium* aut *rectorium*. Est verò id improprium, nec quodlibet imperium sive *Jussus* Legem conficit, quippe quæ non nisi ad *societatem perfectam* dirigitur. Lex tantùm est *analogicè* jussus Patris, & quatenùs ex *supernâ Lege* pendet. Sic etiam inter maritum & uxorem non est Jus per omnia *æquatorium*. *I. Cor. 11, 3.* Tum & si distinctionem hanc ad Societates *perfectas* applicare velis, (qualis ne quidem *Domus* est,) inter Regem quoque & subdi-

subditos æqualitas est, velut in contractibus; nec tamen inde *Societas*, (cui omnia superstruit *H. Grotius*,) *æquatoria*. *Æquum* verò etiam inter æquales est. Et quamvis Rectoriam dicere possis Societatem & Jus Rectorium *quatenus cum subdito* intercedit: tamen non minùs *Rectorium Jus* illud erit, (etiam quod *pactis* vigorem conciliat,) quod Ipse æquatorium appellat: quoniam & hoc *supernô Jure* dirigitur. Videlicet omne Jus, *quà Lex* est, *rectorium* Jus est: quoddam Jus, quâ *Facultas* est, (quem significatum *priori* acceptioni inferre non debebat, & cum eo confundere, *H. Grotius*,) inter æquales, quà tales, *æquatorium*: omne verò Jus *utrôlibet* sensu *æquum* est.

(*h*) PUBLICUM. Est verò *Divinum* quoque Jus, quod in *Publicum* (*§. 20. h.*) & *Privatum* abeat. Est quoque *tale*, ipsum *Naturale* Jus; (*d, §. 20.*) nec omne Jus Publicum solùm *Gentium* vel *Civile* est. Optimè *Romani!* quando *Jus Publicum* & *Privatum*, *systematicè*, & rectè quidem, accepta, (quoniam ad *constitutionem* Juris relata, quà hoc ipsum pro *Lege* sumitur, non discernuntur:) ad distinctiones Jurium illorum non referunt. Hi enim, ostensô priùs *Fine*, pulcherrimô Doctrinæ, Justitiâ, *Objectum* exhibent, in quô ista occupetur, *Jus* videlicet seu *Systema;* quod in duas illas *Positiones*, *Publicum* sc. & *Privatum*, distinguunt: & utrumque *ex Præceptis Juris N.G.& C.* compositum esse monent: quibus etiam hæc, quæ *Divini Juris revelati* sunt, superaddimus. Quòd si verò quem desiderium capiat distributionis Jurium, exactæ magis: hæc esto. Jus omne vel *Divinum* est vel *Humanum*. *Hoc* non nisi *Positivum* est seu *Civile*. *Divinum*, vel *Naturale* est vel *Revelatum*: *Naturale* tum *Primævum* & *absolutum;* quod & nomen suum meritò servat: & *Secundarium* seu *Hypotheticum;* Jus scil. *Gentium*. *Revelatum* verò tum *commune* est humano generi, & vel simpliciter, ùt *Morale* seu perpetuum; vel suô modô, ùt *Ceremoniale*, quod temporale fuerat: tum *proprium* Populo Judaico, estque *Forense*.

III. Jus Gentium publicum est, quod docet, quid in regimine (*i*) civitatum ex voluntate populorum (*k*) fas & rectum sit. Privatum, quod de rebus singulorum ubique Gentium cum ratione introductum est. Sub hoc comprehendi videtur id, quod inter diversas civitates (*l*) nec invicem nec uni subjectas imperio intercedit. * Tales enim nihilo secus quam singuli in statu naturali positi se habent.

* *De quo Grotius d. cap. 1.*

(*i*) IN REGIMINE. Oportet *regimen* hîc accipere, non modò *distributim*, (quâ rat. etiam in *una* Civitate, & si vel *nulla Gens alia* existeret, Jus quoddam Gentium, & imò à *singulis* hominibus, servari potest,) sed & quà Civitas quælibet *alias* quoque Civitates respicit; & sic non minùs *collectivè*. Deinde voluntas *Populorum* intelligenda est *communiter*. Sunt enim plurima non nisi *Civilia*, & quæ cum *ratione particulari* introducta, à *pluribus* tamen *Populis*, sive per *imitationem* sive per *conventionem*, suscepta sunt; velut Dotium, Feudorum, Servitutum personalium, Jura.

(*k*) EX VOLUNTATE POPULORUM. Ostendam verò *c. IV.* nullum *Jus Gentium* propriè dictum pendere ex *voluntate* Populorum. Nec etiam *Jus* aliquod, *Lex* scilicet, est *à pari;* sed *Superioris* est unicè: indeque *Jus* nullum *naturale* est, si per scelus supponatur, *Deum* non esse. Est quidem naturalis *origo Majestatis voluntaria* & à conventione parium. Sed *Majestati constitutæ* inviti obsequimur, ùt superiori. Non est *Lex*, velle majori parti in *fundanda Republicâ* obtemperare; sed *pactum*, ex quô non *Jus*, ùt *Lex* est, oritur, nec oriri potest; (secùs ac introductâ jam in Democratiâ Majestate: nam ibi si majori parti paremus, Majestati obsequimur,) verùm *jus* ùt *facultatem* notat: hæc autem facultas pendet ex *Lege* seu *Jure*, quod pacto robur tribuit, & pactô prius ac superius est.

(*l*) INTER DIVERSAS CIVITATES. Si quando *ùt privati* agunt; v. c. in Contractibus.

Itaque

Itaque refert tantùm naturam Juris privati: Cùm aliàs non protinùs *privatus* sit, qui *ſingulus* eſt, atque ſi *Jus*, privatis conveniens, *perſonæ reive publicæ* applicetur, privatum illud non ſit ampliùs. Cæterùm diſtinctio Jurium non tam ex *ſubjecto* & uſu juris, quàm potiùs ex fonte ſeu *efficiente* cujusqe petenda eſt. Nam & in *ſtatu naturali* poſiti utuntur Jure illô *Gentium*, quod diſtributivum dicimus; cùm non omne, ſaltim non diſtributivum illud, Jus Gentium requirat *gentem*, ne unam quidem.

IV. Jus Civile Publicum (*m*) eſt, quod ad ſtatum (*n*) cujusque Reipubl. pertinet. * Privatum, quod ad ſingulorum in eadem civitate utilitatem ſpectat.

* §. *ult. Inſt. de juſt. & jur. ibidemque jus privatum.*

(*m*) PVBLICVM. *Efficienter* omne Jus Civile eſt *Publicum;* maximè illud, quod evitare *arbitriô ſuô* civibus eſt impermiſſum: in quô jura *teſtamentorum* (v. *l. 3. qui teſtam. fac. poſſ.*) juribus *conventionum* opponuntur. Sed *h. l.* Publicum eſt, quod tale eſt *ſimul objecto & fine* publicô: quorum nec *alterutrum* per ſe ſolum ad hoc ſufficit. Unde Dotium, Tutelarum & ſim. Jura ad publica non rediguntur. Quæ tamen ſicut ex objecto & fine ùt plurimùm *privata* ſunt: ita quoties ad objectum finemque *immediatè publicum applicantur*, & ipſa publica fiunt. Indeque Juris publici illa tantùm *eximiè* dicuntur, quæ privatis *nunquam* applicari poſſunt. Maximus verò *Privati* exhinc *Juris* præ publicô *uſus* eſt, quòd ad Perſonas, Res & Actiones, atque hinc ad Judicia Publica, quoadusque *communia cum privatis* ſortiuntur, applicari queat; non etiam publicum privatis.

(*n*) AD STATVM. Non tantùm ad *formam Reip.* ex parte *Imperantis*, uti ſtatum *Regium* v. c. dicimus; ſed ut Status *totam habitudinem Reipublicæ* denotet, per quam illa poſſit ad perfectionem indoli & naturæ ſuæ convenientem aſcendere. Et quidem ſi *Jus* Publicum *Syſtematicè* cum *Romanis* accipitur, quor. hæc *definitio* eſt: Status ille *formale Objecti* Juris iſtius conſtituit.

V. Nobis conſilium eſt, delineare Jus Publicum Vniverſale, (*o*) hoc quidem opuſculo; Neque enim prius aut Publicum Jus Romanum, quod præcipue intendimus, aut Patrium, quod ſecundum illud, aut alterius gentis, niſi hoc præſumpto, ſolidè collocari poteſt. Ita autem hoc agemus, ut non modo viam ad ſpecialia ſternat, ſed & continuò ſingulis (*p*) ſuo modo civitatibus (*q*) applicari queat. Illarum ſane exemplis (*r*) ita hæc generalia publice privatimque illuſtrabimus, ut neminem in dijudicatione ullius Reipubl. cujus ſitum noverit, ratio fugere poſſit.

(*o*) UNIVERSALE. Quod communiter & *abſtractè* omnes Civitates *diſtributim*, (& vel *una* Civitas, ex ratione communi,) agnoſcant: ùt Majeſtatis, ſubjectionis; & vel Monarchicæ Majeſtatis, omnes Reſpublicæ Monarchicæ. Sic & Dominii, Conventionum, Criminum, Judiciorum. Et tamen cùm non modò *principia* Juri privato *communia*, ſed & plura, quæ exinde in jus privatum *deducuntur*, in his *Libris* reperias. Sint etiam in illis paſſim integri Articuli, qui ad *privatas* æquè perſonas & res, cauſasque pertinent; ùt luſtranti Libros iſtos facilè patebit. Hinc uſurpare hanc Inſtitutionem pro Syſtemate *Juris Univerſalis*, utriusque tam *Privati* quàm *Publici*, (& imò

imò hujus *etiam collectivi*, ùt in Bellô, Pace, Fœdere, & sim.) nil impedit. Imò quia faciliùs *Publicum Jus Universale distributivum* seu Civitatum, ùt hæ singillatim, extrà nexum cum aliis, positæ habentur, doceri potest *seorsim*, extrà Jus alterum istud collectivum; (quâ tamen ratione *nova disciplina* non est:) quàm ut à distributivo Jure Universali publico privati Juris doctrina separetur; à quô, ceu *communi* suâ ratione, Jus publicum, maximè distributivum, sortiri complementum suum oportet: quoties nim. Jus privatum personis quoque rebusve publicis applicari necessitas flagitat. Inde Jus Universale Publicum distributum illud, sepositô penitus *privatô* aut *communi* saltim jure, vix commodè tradere licet; idque vel eò quòd hæc quæ privati *Juris Civilis* sunt, non tam arctè publicis, ùt *privata* Juris *Universalis*, cohæreant. Cæterùm *Jus* istud *Universale* Auctoris est *objectum Artis*, uti hactenùs *Jus illud*, in distributione *Juris*, pro *regulâ* sumpti venit. *Ars* verò ejus Juris præcepta continet; & *habitus* inde quæsitus *Prudentiam* Juris Universalis conficit.

(*p q*) SINGVLIS CIVITATIBVS. *Individua* ex *speciebus*, v. c. Monarchici Regiminis, ipsisque generibus Imperii, puta, Subjectionis, &c. educta, sed *distributim*, intelligit: non quasi *Hugo Grotius* cæterique Jus Naturale illud unicè, cumprimis *Publicum*, scripserint, quod integris Gentibus *collectim sumptis*, *inter se* conveniat: sed quod *seorsim* illud non tradiderint. Enimverò *H. Grotius*, ait, *Orbi se scribere*, & proponit eà non minùs, quæ ad *singulas* etiam *Civitates*, quin & ad *hominum Individua*, quà requirit hoc illa *Juris Universalis* disciplina, pertinent; ceu vel ex solâ *Capitum* inspectione liquet: utcunque se operosum magis in tractatione Juris *Belli* exhibuerit. Neque etiam aliud ille sub hujus, ùt & *Pacis*, nomine, (angustiori scilicet, quàm doctrina ejus, se exhibet; quæ nec *tantùm Juris Publici* est,) quàm pompam Libris suis & gratiam pro istorum temporum ratione, captavit. Quando autem Libri isti *Huberiani* aptiùs ad Doctrinam *integram Juris Universalis* dispositi sunt, & qui honorem *Juri Romano* servant, nostroque *Imperio* propiùs adhiberi queunt. Hinc non dubitavimus, eos cæteris in istô genere præferre, illosque in argumenta *Dissertationum nostrarum* Juris universalis, Naturalis & Gentium, assumere. Quâ quidem in re, quamvis non ex *Christianismo* scita istius Juris eruenda noverimus: (vid. Schilterum *de Prudentiâ Juris Christianorum*, & quæ cum *Pufendorffio* disceptata sunt:) Tamen hoc agemus, ut ne quid adversum *Divinis literis* asseratur, & cumprimis etiam disciplina *Hebræorum*, quatenùs ea cum communi illâ congruit, expendatur; ceu in hoc *Seldenus*, *Spencerus*, *aliique* jam præluxerunt.

(*r*) EXEMPLIS. Specimen habes Universalis Jurisprudentiæ *exemplaris*, in his quæ *Historiæ Civili* suæ subiunxit *Auctor Cl.*, exinde selecta. Quam verò exempla *vim* in hâc disciplinâ habeant, posthàc dicetur.

VI. Est autem hoc Jus Publicum ejusmodi, ut pari fere passu cum Politicâ ambulet. Unde à plerisque cum eâ confundi solet. Ut vix reperias ex recentioribus, præter unum Lipsium (*s*), qui meram Politicam tradiderit. Neque ad nostram mentem, qui jus publicum universale (*t*) seorsim dederit. Differunt tamen (*u*) hæc Ars & Politica, ut alioqui Jus & Prudentia. Nam Politices est, actiones publicas cautè dirigere ad beatitudinem civilem. Juris Publici, ut facultas ejus, quod singulis in Republ. ordinibus competit, rectè tribuatur, & justitia in omni regimento custodiatur. Quod fieri posse existimandum, etsi Plato * omnia Imperia esse corrupta (*x*), & Aristides ** Rempublicam multâ egere injustitiâ, dixerit. In Politicâ practicâ, difficillimum sanè est, non quidem fraudes apertas, quales ille ab Hetru-

riâ(*y*)

riâ (*y*), *** ſed conſilia leviter ab honeſto devia, quæ & Belga noſter (*z*) **** admittit, ubique vitare. Sed Juris diſciplina ab omni iniquitate ſuâ ſponte aliena eſt. Quanquam nuper extitit, qui flagitia ſeculi & ſcelera dominationum ex fonte juris & naturâ civitatis, ſpecie philoſophiæ, derivare inſtituit. *****

** In epiſt. ad amicos Dionis.*
*** Apud Plutarchum in vitâ.*
**** Machiavellus.*
***** Lipſius l. 4. polit. c. 14. n. 2. & 3.*
***** Thomas Hobbes (*aa*) *in tract. de cive & Leviathan vernaculo.*

(*s*) Præter vnvm lipsivm. Et tamen ille ne quidem *integram* doctrinam *Politicam* (ſaltim non partem *Architectonicam*, tradidit, ſed ſolùm *Conſultatoriam*; imò ne hanc quidem per omnia, ſed tantùm quà ad *Principatum* ea reſpicit. *Jo. Frid. Hornius* autem noſtrâ ætate Conſtitutivam illam, ſeu *Architectonicam*, perſecutus eſt: & utramque *Boxhornius*, ùt & *Bœclerus*; qui poſterior tamen complura, quæ *juris* ſunt, (in quô & *Bodinum* reprehendit *H. Grotius* §. 57. *Proleg. d. J. B. & P.*) immiſcuit. De aliis ad *Notitiam Imp. Rom.* ipſius *Bœcleri* egimus.

(*t*) Jvs pvblicvm vniversale. niſi quòd *Anton. Perezius* tale quid tentaverit. Specialia verò, ſive *ſingularum* Rerumpubl. Jura hi executi ſunt, quos itidem ad *dictam Notit. Imp. R. G.* deſignavimus.

(*u*) Differvnt tamen hæc ars. Itaque definitiones, quas hactenus propoſuit, (& Juris ſunt, quà Regulam id notat,) ad *Artem* cujuslibet, ùt & ipſa *Juris Publici* deſcriptio, accommodandæ ſunt. Quamvis Artem hìc *habitualiter* accipi videamus, cùm *Prudentiæ* Politicæ opponatur, (quæ duabus iſtis Partibus A. & C. conſtat:) pro *Judiciariâ* ſcilicet, ſive *Jurisprudentiâ*. Cæterùm *diſcrimen* inter haſce Prudentiæ ſpecies, ex *hic* traditis, deprehendi vix poterit; quoties Politica utilitatem æquitati cognuam ſectatur. Licèt verò *Ericus Mauritius* in *Diſſ. de Principiis Juris Publ. Germ. Politicam ſpecialem* nullam agnoſcat, & inde Politicam à Jure Publicô, quòd illa ſe ad Rempubl. quamlibet in individuo demittat, diſtinguendam eſſe cenſeat. Tamen ſicut datur *Politica*, tum *generalis* ſeu univerſalis, (& non minùs quæ ad *nexum* quoque *Civitatum* reſpicit, & *Juri* Gentium *collectivo* æqualis eſt: quàm quæ Civitatum *diſtributim* ſpectatarum commoda curat; & Gentium *Juri diſtributivo* opponitur,) tum *ſpecialis*, v. c. Rerumpublicarum Ariſtocraticarum; & imò *Individualis*. Ita ubique *Politica* illa à *Juris* oppoſiti *prudentia* ſtudioſè diſcernenda eſt. Videlicet (1) *Politica* Prudentia tantùm utile, *quâ tale eſt*, reſpicit. Jus verò, ſeu rectiùs *Jurisprudentia publica* (nam *privata* non in his modò, quæ nunc dicemus, ſed in eô ſaltim, quà *privata* eſt; per quod tamen & ipſa *Prudentia in ſe publica* eſſe non deſinit: multò evidentiùs à *Prudentiâ Politicâ* diſtinguitur,) id conſiderat, quod æquum eſt; & exhinc *utile etiam* publicæ rei *exiſtere*, & *ex uſu* ejus eſſe poteſt: tantò magis, quanto non utique illud *verè* ex Reip. uſu eſt, quod tale *videtur*; & *cum honeſto* ſeu æquitate *pugnat*. Uterque verò, JC. & Politicus, *actiones publicas* prudentiâ ſuâ *ad beatit. civilem* dirigit. (2) *Politica* etiam abſque Jure & Legibus, ſaltim *abſtrahendô* ab illis, eſſe poteſt; ſed non etiam *Jurisprudentia*. (3) *Politica* Leges ſequitur, non quà Leges ſunt, ſed *quà commodant* civitati: nec in eis ſupplet, quà id æquitas requirit; ſed egreditur illas, quà id exigit Reipubl. utilitas. In *Jurisprudentia* ſecùs eſt: quæ Leges reſpicit, *quà juſtitiam* illæ ſuſtentant, easque *ſupplet* ex Juris fontibus. (4) *Politica* inſtruitur ex mero arbitrio rationis; indeque *decipi* citiùs *ſpecie* commodi publici & aberrare poteſt. *Jurisprudentia* verò ſequitur ſcita univerſalia & *definita* morum, nec adeò facilè in applicandô illa *ad factum*, probè cognitum, labitur. (5) *Illa Leges* etiam aliquandiu *negligit*, & dein-

deinceps impedimentô remotô ad eas revertitur. *Jurisprudentia* autem nil sibi indulget. (6) *Politicus* utilitatem *præsentem* respicit. Jurisprudentia æquitatem, & utilitatem adeò *stabilem*, quæ inde sequitur; nec *utilitatem* idcircò nisi *per indirectum* attendit. (7) *Politicus*, ùt *mediô*, utitur *Legibus*. Sed *JCtus* etiam ùt *objectô*, quod interpretationi ejus subjacet. (8) *Politicus* suggerit materiam *ferendæ Legis*, quoad *utilitatem* & expedientiam. Sed *JCtus* eandem, quoad *æquitatem*, & *latas* Leges, *aliaque Jura*, solus ad factum applicat. Denique (9) *Politicus*, si *mutanda* sit Lex, defectum utilitatis detegit. JCtus examinat, num aboleri illa & substitui hoc, salvâ æquitate, possit, quod Politicus suggerit. Intereà Jus Publicum tam *ordinibus* singulis, quàm *singulis* etiam in his ordinibus prospicit; quà membra Civitatis aut Gentium *publica* sunt. Sanè etiam in *Jurisprudentiâ practicâ*, (est v. uterque habitus non nisi practicus, & qui ad *singulas* actiones procedere debet,) difficile est, ut viam rectam teneas; & tamen qui abinde studiò deflectit, quis hunc *Jurisprudentiâ* uti dixerit.

(*x*) CORRVPTA. quâ rat. *civis* erit *bonus*, qui Legibus obtemperat, etiam *in statu corrupto;* maximè his, quæ *Juris Publici* sunt. v. quæ de Comparatione viri & civis boni, alibi *ad Doctr. Politicam*, disseruimus.

(*y*) ILLE AB HETRVRIA. *Nicolaus Machiavellus*, (maculati velleris,) Reipubl. *Florentinæ*, tempore *Laurentii* Medicæi, sub finem Seculi XV., Secretarius: quem licèt multi putent, non id, quod à Principe fieri *debet*, scripsisse; sed facta tantùm Tyrannorum repræsentâsse: quin nec *malum* probâsse Principem, sed aliquando solùm *non bonum* voluisse; *(c. 4. Principis sui.) Fortunæ* autem nomine *(c. 25. ibid.)* Ipsum providentiam Divinam intellexisse. Tamen, post Oratores, *Dan.* Heinsium, *Orat. de Civili Sapientiâ*, & Barlæum *in Principe Machiavelli*, alii quoque integris Tractatibus advertunt, quàm *Ille* non tantùm scelera Imperia tenentium recensuerit, (quod quidem *Tacito*, in *exemplis* tuendæ Tyrannidis, & *Xenophonti* in retinendâ Democratiâ, Historicis quippe, exprobrari non poterat;) sed & commendaverit, vel saltim non unà & *scientiam* & *odium ejus rei* professus sit; quod in *Platone* & *Veteribus* aliis laudat *d. l. Heinsius*. Adversarios nactus fuerat *Possevinum*, (qui tamen ne vidit quidem Machiavelli Librum,) tum & *Gentillettum*, *Bozium*, *Osorium*, *Ribadeneira*, *aliosque*. Fuisse illum *imperitissimum*, solâ exceptâ *civili Historiâ*, *Campanella* scribit: & decessisse fertur in summâ pauperie, quam divinæ iræ in se concitatæ, ob consilia prava Principi suo data, attribuunt.

(*z*) BELGA NOSTER. Ipse *Justus Lipsius*. v. *Bœclerum* in *Disquis.* de *Libris Politicorum Ejus*. *1642*. ubi *hunc* ipsius & alia *loca*, *I. IV. III. X. 18. III. XI. 5. IV. II. III. IV. IV. VI. IV. VII. 12. IV. VIII. 20. IV. IX. 17. & 62. & in cap. h. cit. cumprimis. n. 59. 84. 85.* examinat; junctô *Hieronymo* Sirturo, *in Compendio Doctrinæ Polit. J. Lipsii an. 1614*. qui tam quoad *profana* ista, quàm illa etiam, quæ ad *Religionem* pertinent, plura in eô emendavit.

(*aa*) THOMAS HOBBES. vulgò; aliàs *Th. Hobbius*, (Noctua illa *Malmesburiensis*,) quem ubi ex *naturâ* hominis *corruptâ*, *bellique indole* perpetuâ, res *Societatis* eruere & ad *Dominatum* deducere, inque finem illum *sacra* etiam *ad conceptus suos pertrahere* studuit, Richardus *Cumberland*, omnis impietatis, injustitiæ, nequitiæ & discordiæ doctorem accusat. Expertus est, præter dictum Cumberland *de LL. Naturæ* Adversarios, *Templerum* in *Ideâ Theologicâ* Leviathan, & Franciscum Julium *Chopium*, in *Philosophiâ Juris verâ:* pluresque *alios*, in *Vitâ ejus*, *anno 1681.* editâ, designatos. Qui hypothesin ejus simpliciter tueretur, *sectatorem* neminem, præter unum *Lambertum Velthuysen* in *Tr. Principior. Justi & Decori. Amstel. 1651.* sed plures tamen *asseclas*, nactus est. Quamvis autem monitus *Hobbius* in *Gallia*, quò concesserat, ibidemque anno *1646. Parisiis* suum *de Cive* Librum ediderat, ab amicis, (quos inter etiam *Gassendus*,) de *hypothesibus* suis fuerit; tamen ab his non destitit: in quibus etiam proponendis *ambiguum* se gessit. Nam in *Leviathane*, (quô nomine *Civitatem*, ceu *hominem artificialem*, cujus anima Princeps sit, intelligit; inque illo de maximâ formâ & potestate Civitatis, *Ecclesiasticæ* & *Civilis*, pro Jure *Regis* & *Episcoporum*, contrà Parlamentarios, agit: *vernaculâ* primùm Linguâ, seu Anglicô sermone; quô, ùt ex *versione Thucydidis*, ab eôdem exaratâ, constat, potens fuerat; ab ipsô, jam ætatem *63. annor.* agente, *Parisiis* etiam scriptô, sed in Angliâ *1651.* editô, tum deinde *Latinè* cum *Appendice* redditô,) Philoso-

losophiam suam, *cap. 14.* apertiùs quidem profitetur. Sed in *c. 2. de Cive*, Legem naturalem definit, per *dictamen rectæ rationis:* Et tamen hoc ipsô fallit, cùm per rectam rationem, semet interprete, non facultatem infallibilem, sed actum ratiocinandi seu *ratiocinationem cujusque propriam* circà actiones suas, (quæ videlicet in utilitatem & damnum cæterorum hominum redundare possunt,) intelligat. Similiter in Libro *de Homine* (quem, ùt & Librum *de Corpore* redux in Angliam scripsit,) *c. 14. §. 5.* Deum, ait, homini, quem rationalem fecerit, hanc legem insculpsisse, ne quicquam faceret, quod alium sibi facere iniquum ipse duceret. In *Præfat.* autem *de Cive*, iterum: *nullum dari justum & injustum*, ait, præter LL. *Civiles*, & in *c. 10. dict. Tract. de Homine in fin.* Leges & Pacta, inquit, ipsi fecimus, *ante Pacta* & Leges *nulla justitia nec injustitia* magis inter homines, quàm inter bestias. *Natalem* habuit *Hobbius* annum *1588. emortualem 1679.* sub *Carolo II. Rege nonagenariô major. Scripta* illius plura, quæ junctim edita sunt, adducuntur in *Vitâ* ejus, ubi & *inedita Hist. Belli Civ. inter Carol. I. & Parlam.* tum & *Liber de LL. Anglicanis. Atheismi* jam superstes incusatus, vindicias scripsit, sed ineditas. Denuò cum Edoardô *Herbert* de Cherbury & Benedictô *Spinosâ*, in censum Atheistarum, sub tit. *Trium impostorum*, relatus est à *Kortholtio*, *Kilon. 1680.* Quòd si *Veteres Philosophos* requiras; ex quibus secta cumprimis *Platonica*, *Pythagorica*, *Epicurea*, *Peripatetica*, *Stoica*, respiciendæ sunt: *Historiam* illorum omnium *G. J. Vossius* præ cæteris exhibet, in *Lib. de Philosophorum sectis*; quem nuper, cum *supplem.* & *Auctariô*, (in quô & de *Christianâ*, item *Scholasticâ* Philosophiâ, tum & de *Adversariis Aristotelis*, & *Eclecticis*,) accepimus. Nec minùs juvat recentes adire Scriptores, qui Veterum placita etiamnum *illustrare* satagunt; ùt sunt, (præter eos, qui *Platonica* recoquunt,) *Jo. Schefferus*, qui sententiam *Pythagoreorum*, in quam JCti Romani de Jure naturali brutorum propè inciderunt, excussit. P. *Gassendus*, qui Philosophiam *Epicuri* repræsentavit, valdè *Aristoteli* adversus; ceu *Democriti* doctrinam Petrus *Borellus* examinat. De quibus aliisque, sicut *Instructorium* nostrum *Forense* plura suppeditat: ita de Renato *Cartesiô* inferiùs *L. 1. c. 25.* quantum satis fuerit, dicetur.

VII. Constat hæc Ars præceptis Naturalibus, Gentium & Divinis, ut tamen & multum lucis ex civilibus (*bb*) populorum institutis accedat. De Jure igitur Naturæ ante omnia agendum.

(*bb*) Ex civilibus institutis. Quæ quidem, quà *communia* sunt, ad *præcepta*, sed ùt *Gentium* Juris, pertinent; quà *propria*, & non tam *Civitatis*, quàm *Civilia:* ita *lucem* solùm huic disciplinæ universali adferunt.

Caput II.
De Jure Naturali.

ARGUMENTUM.

Status integritatis è gentili & Christianâ doctrinâ quid differat. Pro sensu gentili adhuc eum superesse in sano rationis judicio: hoc rectè imaginis divinæ dici. Definitio Juris Naturalis Tulliana ejusque interpretatio. Esse id immutabile, etiam ut videtur, respectu DEI, utique in universum. Esse alia impropriè Juris Naturæ eaque mutabilia.

I.

VEtustissimos mortalium nullâ malâ libidine sine probro & scelere egisse, etiam Gentiles credidere. * Sed ut magis esset ignoratio

 vitio-

vitiorum, quàm cognitio virtutum, nec aliud, quam mali neſcia & adhuc aſtutiæ inexperta ſimplicitas. Neque plus originali integritati tribuere videtur validiſſimus doctrinæ civilis præceptor, ὁ μέγας. ** Sed è ſacris conſtat, hominum primos à Deo eſſe conditos in juſtitiâ & ſanctitate efficaci. *** In quibus, juxta dominium in cætera terrena, Imago creatoris (*a*) relucebat. **** Quam ſi in mutuâ & eximiâ caritate illi cuſtodiviſſent, vix opus fuerat imperio civitatis. (*b*) Niſi quod ad communicandas utilitates & confuſionem vitandam ordo aliquis non fuiſſet non neceſſarius.

* *Sunt verba ſatis nota Taciti & Juſtini.*
** *Grotius l. 2. c. 2. §. 4.*
*** *Vid. Eccl. 7. v. 29. Epheſ. 4. v. 24. Col. 3. v. 10.*
**** *d. v. 10. Col. 3. 2. Corinth. 3. v. 18. adde 1. Corinth. 11. v. 7. Geneſ. 1. v. 26. & ſeqq.*

JURE NATURALI. Dari Jus naturæ docet: (1) *Conſcientia* eorum, quos nullus metus Superiorum urget, (etiam Gentilium:) eaque (α) *antecedens* (ſeu de agendis & omittendis:) quam comitatur lucta carnis & Spiritûs. (β) *conſequens:* v. *Rom. 2. v. 13. ſeqq.* unde & *pudor* oritur, qui non poteſt non ex interno provenire principio. (2) Quia Civilium Jurium & *Legum memoria* extat. Ante igitur jus Civile aliam regulam extitiſſe neceſſum eſt. (3) Conſenſus *Sapientum* & *Populorum*. Neque enim *tota ſpecies humana* falli poteſt.

Quamvis autem *Joh. Caramuel* ſtatuerit, *potuiſſe Deum hominem condere abſque Lege;* tamen hoc omninò falſum eſt. Quia (1) Deus ordinem amat, quod *Juſtitiæ* ejus convenit; neque liberum motum ab omni lege (quod & *ſapientiâ* ejus indignum fuerat,) *rationali* cumprimis *creaturæ*, collatum voluit. At verò ordo non poteſt eſſe ſine Regulâ. (2) in Deo acquieſcit homo, nec quid poteſt verè diligere, niſi quod in Deo eſt; neque bonus eſſe, niſi Deum actu vel habitu diligat. Sed ſinè Lege contemptui ducere poterat Deum; à quo tamen principium habet. Equidem *Puſendorffius L. II. c. 1. §. 5. d. J. N. & G.* hominem ideò putat non potuiſſe creari exlegem, quia *hominis dignitas* hoc non admiſerit: non & pravitas & varietas ingeniorum: incultus item naturalis & imbecillitas hominis. At verò melior eſt ratio, quæ ab ipſo Deo deſumitur: quòd hominem ad *imaginem* ſui condiderit; ipſe autem Deus non utique ex beneplacito, ſed ante hoc per eſſentiam *juſtus* ſit: per quæ non minùs ad locum *L. I. c. 2. §. 6.* reſpondendum eſt.

Cæterùm, quando *H. Grotius* adeò Deum à *cauſandô* in jure Naturali ſeponit, ut licèt per ſcelus *detur, Deum non eſſe;* tamen adhuc dari Jus Naturale exiſtimandum ſit: *Puſendorffio* quidem cum eo non convenit; quippe qui totam ſubſtantiam Juris Naturalis ex ſolô Dei *beneplacito* (quod quidem hactenùs à *Voluntate* diſtinguitur; ut iſtud faciliùs vertatur & in ſe mutabilitatem innuat; ſecùs ac voluntas,) educit. Quemadmodum verò & hæc *Puſendorffii* doctrina reproba eſt: cùm dentur bona & mala *antecedenter* ad Voluntatem Divinam; (non quidem ratione cauſalitatis: nam tale quid de eo concipi non poteſt; ſed ratione *objecti voluntatis:* ſive, objectum intellectûs Divini poteſt ceu principium dirigens concipi, quòd ſit ante voluntatem Dei, quæ conficit principium imperans:) puta, ut *per ſe* talia ſint, adeòque in ſe honeſtatem vel turpitudinem habeant: non quia ſolùm ita voluit; cùm quidem aliter velle non potuerit, quàm congrueret ſanctitati & juſtitiæ ejus: ſiquidem dictamina illa fundantur non in proportione; ſed tamen in relatione ad integritatem illam Divinam naturalem, ſeu æternam: quæ antecedenter ſe habet. Ita abſtractio illa *H. Grotii*

locum

locum invenire non poteſt, ut abſtrahamus ſc. à Deo quoad exiſtentiam ejus: quia *exiſtentia* præceptorum *juris* naturæ, citrà dependentiam à Deo, nulla eſt: quippe quòd non tantùm Lex naturalis ùt *indicativa* reſpici queat; verùm etiam in formâ *præceptionis & prohibitionis:* quæ nulla eſt absque *ſuperiori*, ejusque voluntate. Unde, licèt voluntatem Dei non excludamus à Lege Naturali, quà talis eſt; & quà *promulgationem* ejus: ſola tamen illa non *cauſat* Jus Naturale; ſed ſimul bonitas eorum, quæ præcipit, *intrinſeca*. Quin & abſtractio per præciſionem ab *eſſentiâ* Dei fieri non poteſt, (etiam ùt ſcopus eſt Juris Naturalis,) in his quæ *Deum* reſpiciunt, ùt colendum & glorificandum. Quid verò eſt, quod nuper effinxiſſe dicebantur Jeſuitæ, *peccatum Philoſophicum;* ut hoc eſſet Actus humanus, diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi. *Theologicum* verò transgresſio Legis divinæ libera. Et *Philoſophicum* quidem in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, non eſſe offenſam Dei vel peccatum mortale, diſſolvens amicitiam Dei, & pœnâ æternâ dignum. Sed vide de *Peccato Philoſophico Jeſuitarum*, perversè ſententiam illorum à *Janſeniſtis* intellectam, *Segerum S. j. Colon. 1690. 4.*

Nec tamen ſufficit, noſſe *Deum* Juris Naturalis *Auctorem* eſſe, niſi etiam dignoſcatur, (nam & de hoc curioſiùs diſceptant,) cuinam *fundamento* hæc *auctoritas* ex parte *Dei*, & neceſſitas obedientiæ ex parte *hominis*, innitatur? Nec enim acquieſcunt, ſi dixeris: ſatis eſſe, quòd *Deus* ſit, qui Legem hanc homini injunxerit. Itaque *Hobbeſius*, qui *jus omne*, (facultatem & fundamentum ejus ſeu fontem,) à *potentiâ* in alium deducit, jus etiam *naturale* ex *potentiâ Dei irreſiſtibili* petit. *c. 15. d. Cive*, *n. 5.* Cùm verò potentia *per ſe* obſequium *internum & purum* non pariat: quodque rationem hominis convincat, *cur* parere debeat; ſed hactenùs *facti* ſit, *quòd* oporteat ipſum obſequi. Potentia etiam, (ſaltim extrà Deum, in ſe) arguat, ſi fieri queat, ipſam *oppoſitâ potentiâ* aliâ reprimi licitè poſſe: nec obſequium illud *naturæ humanæ*, ùt nec *ſapientiæ Dei & juſtitiæ*, congruat. Hinc *Puſendorffius I. J. N. G. c. 6. §. 12.* vim obligationis J. Nat. ex *Beneficiis Dei* in hominibus deducit; eò quòd *voluntaria* ſubjectio in hoc Jure Nat. locum habere non poſſit. Quoniam verò obtemperare oportet Deo, non *noſtri gratiâ*, ſed quia Ille *ſui causâ* ſuper omnia verendus & amandus eſt; indeque beneficia ejus nos ſolùm ad obſequium, quod præter illa *jam* ei *debemus*, *invitat:* quin & plura ſunt *obſequia*, quæ *ad Beneficentiam* Dei non reſpiciunt; ceu nec dici poteſt, hominem refractarium & inobedientem *ſolùm ingratum* eſſe. Imò ipſa gratitudo *Legem* aliam *ſupponat*, quâ injungatur: & Beneficia ſolùm *conditionem ſinè qua* non *gratitudinis* conficere poſſent. Quid quòd ea quæ Juris Nat. ſunt *ergà hominem*, ſatis obliquè ex beneficiis Divinis educerentur. Hinc adhuc *Alii* ſunt, qui *Eminentiæ Dei* auctoritatem illam Imperii tribuunt. Et ſanè, ſi eô nomine intelligant, quicquid *Numinis* in Deo eſt, quod vereri homo poſſit ac debeat: aſſenſum utique merentur. Omninò enim *velle Deus* juſtiſſimè potuit, (quæ *Lex* naturæ eſt,) ut Sapientiam ſuam ineffabilem, & Sanctitatem, & quicquid eſt Divinorum attributorum, homo vereretur, eisque actiones ſuas conformaret. Hæc ſunt, quæ non ſolùm ſuadent obedientiam, ſed & explent omnem rationem & neceſſitatem ſubjectionis, ad *Legem* illam *homini* datam & ad Auctoritatem, unde illa proficiſcitur, relatæ. Proinde non debet arceſſi obligatio illa ex *Dominio; & herili* quidem. Nam licèt ejus nomine *Imperium* intelligas; ceu quidem *Majeſtas* eſt in terrenâ poteſtate, (cùm Dominium quoque res creatas reliquas reſpiciat,) ſicut inde *herile* dicitur; quod non eſt niſi in creaturam rationalem: Non etiam ad *Angelos* reſpicias, in quos & ipſos dominium habet Deus ex creatione. Oportet tamen ut Dominio huic *cauſam* eamque *juſtam* ſupponamus, ex quâ in hominem exerceatur. Hæc verò nulla alia eſt, quàm *Eminentia illa*, de quâ modò diximus. Sed hæc cùm *ipſa* jam *auctoritatem ampliſſimam* habeat, ipſumque *dominium* unà contineat. Anguſtius etiam ſit *dominium in hominem*, quàm ut omnem Legis naturalis ambitum exhauriat: imò facilè in ſententiam *Hobbeſii* incidat; niſi quòd cauſam *juſtam* ſupponi velit, quam *nec injuſtam* potentiæ ſuæ *Hobbeſius* circumponit. *Dominium* porrò, ùt inter homines eſt, ex *reſignatione voluntatis* ſubjectorum in Principem conſtituatur; & hinc *modum* ſuum capiat: quicquid verò aliud Dominio Dei peculiare adjeceris, illud omne ad *Eminentiam* eſſentiæ Divinæ referri eòque redigi oporteat. Indeque in eſſe Juris Naturalis non poſſit non vis illius & auctoritas à *tota Divinitate* pendere;

dere; quà illa *hominem, ad imaginem sui* conditum, *respicit.* Nam *Dei Majestas* non continetur finibus illis, quibus Dominia mundana circumscripta sunt. Quin & *bonitas ac malitia* actionum ad Jus Nat. relata non ex *dominio* illô pendet, ùt in his quæ ab *Imperio humano* proficiscuntur; sed jam *à naturâ* est, *indeque* Deus ea *jubet* vel *prohibet, nec aliter potest.* De cætero rigidum esse videtur, non alii *vinculo* imputare obsequium hominis, quàm quòd is *berile dominium à Deo* sentiat: in quo vix est, ut in *Socinum* non irretiare; quem & *H. Grotius*, quando Legem naturalem ex eôdem *dominio* deduxit, respexisse videtur. Denique non modò ut *Dominum suum* homo Deum revereatur; sed & ùt *sapientem, benignum, justum, immensum, omnipotentem*, &c. indeque non solùm ùt *Jus in ipsum* habet. Hinc in *Eminentiâ* illâ DEI meritò persistendum est.

(*a*) Imago creatoris. Quò rectiùs disponantur illa, quæ in tractatione hâc de imagine dei expenduntur: dicendum est (1) *Legem naturæ* non esse *Imaginem* illam *Dei*, (quæ & plura complectitur quàm ut omnia ejus ad Legem illam referri queant,) sed potiùs Imaginem illam hoc esse, ad quod, ceu *normam* in actionibus humanis, attendendum esse jubet Lex ista Naturæ, quæ est *Vis* illa *Imagini* huic *supperaddita:* siquidem *Imago* ista refert solùm similitudinem cum attributis Divinis. Ipsa verò imago, quà homini eorum conformitas concreata est, *per se non præcipit* nec *prohibet.* Igitur *Lex* naturæ est *præcipiens* illorum, quæ, Imagini Dei congruunt, seu *objecti* illius, quod ad Imaginem ceu normam, expendi oportet. Sicut in *Lege Civili* Vis Legis *Voluntatem* Principis, ùt *præcipiens* innuit, & *præceptum* ipsum continet, Hoc tantùm *Jus* est, & *materia Legis.* Ex quo sequitur, non posse dici: *imaginem numinis esse Legem illam naturæ:* imò ne quidem quòd sit *Jus* naturæ, h. e. *justum* illud, quod Lex illa præcipit vel prohibet; quin potiùs est *norma Juris* illius seu justi naturalis. Non etiam rectè dicitur, *Imaginem illam esse lumen rationis;* sed potiùs inde lumen affunditur rationi. Hinc cùm extincta sit vel imminuta *Imago Dei* in nobis, adhuc tamen *integra* est *Lex naturalis:* & adhuc obstricti sumus agere secundùm *lumen rationis;* prout hoc lucet ex reliquiis Divinæ Imaginis: quam *Christiani* ex verbo Divino *perfectiùs* agnoscere possunt. Itaque nec *Lumen* illud rectè dicitur *Imago:* nec idem rectè dicitur *Jus naturale;* & ne quidem *Lex naturalis.* (2) Notandi sunt illi, qui *Legem Naturæ* ad statum innocentiæ exigendam volunt. Nam hi rem satis difficilem magis impeditam reddunt. Non enim idem est, *Jus naturale ad Imaginem Divinam*, ceu normam, *exigere* oportere; ut quæ huic conformia sunt, præcipere, & quæ ab eô devia sunt, prohibere, censeatur Lex Naturæ: & *Jus naturale* ad *Statum innocentiæ* oportere *exigere:* non tam eò quòd Status ille primævæ integritatis *brevissimo tempore* duraverit: & vix ortus iterum desierit; (de quo & *§. 2. h.*) quàm quòd Lex Naturalis *amplissima* sit; prout *Archetypus* ille, *Lex æterna* scilicet, se habet: ut Deus quoque prospexisse ab æterno credatur humano generi, *etiam cùm lapsurus fuerat homo.* Nam illa *Benignitas*, *Misericordia*, &c. cæteræque Virtutes, seu Attributa Divini Numinis, *pro quolibet Statu* hominis vigent semper: indeque *Typus* quoque, seu *Jus naturale*, ad Statum hominis *lapsi* se protendit; atque ea rectè ex illo jure deducuntur & deduci oportet, quæ ad *corruptam hominis naturam statumque* pertinent: ut tamen & sic ad *normam* eandem, quâ *actu* & *perfectè* homo in statu integritatis utebatur, nunc quoque actiones hominum *singulorum* & *Universitatum* exigendæ sint. Utique *bellum* in statu integritatis nullum fuerat; sed tamen justitia & modus ejus in temperamentis, item finis, pax & concordia. Non minùs *eleemosynarum* jura nulla in eô statu exercebantur: nulla item *successionum:* & tamen *fontes* quoque illorum inibi reperiuntur; atque hoc *formaliter*, utut *applicari* nequiverint. Quòd *superiori parendum* velit Jus naturale: idem injungit paritionem Tyranno. Nec adeò *plus luminis* supervenire potuit homini *cum statu corrupto*, seu plura *præcepta* naturalia. Quocircà *aliud* seu *diversum jus Naturale* in *statu Integritatis* futurum fuisse *ab eo quod nunc est:* ut *alia* sit *norma integrorum*, alia *lapsorum;* non aliter dici potest, quàm quòd illa Jura, quæ ad statum corruptum quà talem pertinere poterant, *applicari* tunc quidem non potuerint. Quæ verò ad statum *integrum* pertinuêre, illa *etiam in corruptô non sunt alia.* *Formalis* quoque ratio Legis naturalis, in esse *præcipientis*, eadem mansit: tùm & complexus *præceptorum*

nun-

nunquam non *integer* esse potest; saltim quòd præcepta illa, quæ ad statum corruptum apta fuerant, *objecto applicationis caruerint.* Quid quòd in statu integritatis *Leges* datæ fuerint, ex quarum *neglectu status corruptus sequi* potuerit. Neque eò quia Lex naturæ *in statu integritatis* primùm data est: idcircò solùm *pro illô statu* data videri potest. Imò *nunc* etiam *in quôlibet homine* lex illa promulgatur, pro statu ùt corruptus est: eademque ad *imaginem Dei* adhibens se refert, quantumvis ea deperdita & corrupta sit. Denique præcepta illa, quæ dicunt esse *naturalis Juris secundarii;* eaque pro certô rerum statu obtinere debuisse, (quò quidem, licèt perperam, referunt prohibitionem *conjugii inter fratrem & sororem,*) etiam in statu *integritatis* locum habitura fuisse, si diutiùs durâsset, ut largiantur, necesse est; quæ tamen & ipsa non absoluta, sed *hypothetica,* sunt.

Ut verò exactiùs constet, quidnam *Imago* illa *Divina* fuerit. Ideò dicendum est: fuisse illam *positivum* quid; contrà *H. Grotium,* (quem & Auctor *h. vers. sed è sacris,* rejicit:) qui *simplicitatem meram,* & *negativum* quid, substituit: cùm tamen integritas Dei, quam refert Imago, non sit negativum quid, quô homines tantùm non mali, adeòque *non boni* fuerint; ipse *textus* quoque *authenticus* hanc doctrinam perimat: & *nuditas Parentum* non in simplicitate, sed in puritate affectuum & temperamenti perfecti, posita fuerit; tum & *communio* rerum, quam tantoperè affectabat *Grotius,* nulla asseri queat. Constitit verò *Imago* illa quoad *Essentialia,* in exquisitâ notitiâ boni & mali, & perfectâ cupiditate ac vi agendi salutariter; secundùm virtutem ac voluntatem Dei: quæ cùm ad vitam *Spiritualem* pertineant, planè *deperdita* sunt, nec humanis viribus recuperari possunt; utut illa per *renovationem,* seu remedia spiritualia, imperfectè in hac vitâ recipiamus. *Ephes. 4. Coloss. 3. Accidentalia* verò pertinebant, vel ad *Civilem* vitam, vel ad *naturalem. Illius* pars fuit *Dominium* in creaturas. Ad *naturalem* spectat, quoad (I.) *animum:* quòd (α) *Intellectus* polleret eximiâ rerum scientiâ: quò *principia Theoretica,* etiamnum relicta, referuntur. (β) *Voluntas* virtutibus instructissima esset; quò *principia practica* respiciunt: eòque *Reliquiæ* referri debent, quæ non minùs hujus loci sunt, communes sc. etiam non regenitis. In hâc quidem Imaginis Divinæ facultate (cujus amissio seu corruptio in ipsis quoque *Facultatibus,* Intellectûs & Voluntatis, non solùm in *affectibus* & *usu* habituque inde contractô, consistit,) *reparandâ,* cùm maximam partem & ipsa deperdita sit: generis humani studiis, per plura etiam *objecta* sensim *exorta* occupatis, laboratum est, & in hâc porrò quoad vires suggerunt, laboramus. (II.) Quoad *Corpus:* passionibus id exemptum erat atque mortis periculo: Et hoc ex toto amisimus.

Equidem Auctor *h. §. 1.* Imaginem Divinam eam videri posset unicè *ad spiritualia* referre, seu ad ea, quæ illius essentiam conficiunt. Cùm verò etiam *Dominium* in terrena adjungat; quod accidentale & quidem civile est: oportet addi naturale etiam animi; quod aliàs à justitiâ & sanctitate illâ, quam *efficacem* vocat, omninò secernitur. Cæterùm, quando Idem in justitiâ & sanctitate Imaginem Dei constituit: qualia omninò sunt illa *spiritualia;* nec ad ea, quæ in istâ *naturalia* dicimus, aliter quàm per confusionem, referri queunt: (ceu nec seponi possunt, quod fecisse videtur. *§. 3. h.* ibi: *exquisitiore sensu,* in inquirendâ Juris Naturæ origine; quod quidem inde, quoad perfectionem omnimodam, utique pendet; ceu ex post dicendis apparebit:) non potest dici, non extinctam fuisse Imaginem Numinis: (præterquam in naturalibus.) Atque hinc distinctè potiùs dicendum est: extinctam utique esse quoad spiritualia; imminutam solùm quoad naturalia. Ita tamen, ut quoad spiritualia notitiam ejus teneamus, & virtutem quoque illius recipiamus imperfectè in hâc vitâ: naturalis verò, quoad *animum,* in se reparabilis sit. Quà propter in *perfectione* absolutâ *Christiani* & renati solùm possunt Juri Naturali operam dare; sed *Gentiles,* solùm in perfectione naturali. Equidem contrà Jus Naturale perfectum est CONCUPISCENTIA: est quoque eadem contrà illud, quà in perfectione, quoad naturalia, consideratur. Sed non *profunditate* eâ, quam revelatum DEI verbum recludit; & quæ Juris *perfecti* naturalis est. Nam & Apostolus *Rom. VII,* 7. cognoscebat quidem, concupiscentiam, in mala opera erumpentem, esse peccatum, & interiores motûs, voluntatis concursu, reprobos esse; sed tamen non cognoscebat, *nisi ex Lege, radicem* & malum *concupiscentiæ habitualis:* quippe quod non nisi spiritualis & rege-

regenitus cognoſcit. Illa verò *involuntaria habitualis*, in Præcepto Decalogi X. *actualis* in IX. interdicta eſt: *Voluntaria* ſeu προαιρετικὴ præceptis reliquis. Intereà naturalis etiam facultas, quæ Imaginis divinæ eſt, *univerſos*, quantùm ſatis eſt, ad *integritatem Juris Naturæ* aſſequendam, de Bonitate & Juſtitiâ Dei inſtruit; ſecùs non poſſent dici habere *congenita Juris Naturæ principia.*

Quamvis autem *Pufendorff. L. II. c. 3.* objiciat, *Gentes non admiſſuras*, ſi dicamus Legem naturæ, ad imaginem Divinam, expreſſam eſſe. Tamen (1) *Patres* ex hoc principio contrà eas diſputarunt. (2) Ipſi Gentiles ex ſanâ ratione docuerunt, quod homo per virtutem, ſeu per intellectûs & voluntatis debitam conformitatem, Deo ſimilis reddi debeat. (3) Deus finis noſter eſt, & in eo origini noſtræ hæremus. (4) Licèt Ethnici perſuaderi non poſſint: primum hominem perfectâ integritate uſum fuiſſe; tamen credunt: hominem ſe conformem reddere debere Deo. Inſtat quidem *Pufendorffius, d. l.* non poſſe dici: ita eſſe Legem Naturæ ad divinam eſſentiam expreſſam; ut *quomodo Deus ſe gerit ergà homines*, ita etiam hi ſe debeant gerere *inter ſe:* quia aliter ſe gerat Deus ergà homines, quàm homines inter ſe, & ergà Deum. Sed *Reſp.* Quamvis Lex naturalis *gratitudinem* v. c. à nobis ergà Deum & proximum exigat; cùm tamen *nulla à Deo* poſſit exigi. Tamen nec à nobis, niſi *in beneficos*, exigitur: quæ obligatio, ejusque æquitas, in Dei quoque *Juſtitiâ* fundamentum habet. Deinde non utimur eô jure, quô utitur *Deus* in relatione *ad nos:* neque hoc etiam Deus nobis præſcribit; quanquam haud dubiè illud etiam *eſſentiæ ejus conforme*, nec inordinatum ſit; ſed jus, quô nos debere uti Ipſe nobis præſcribit, ut ſancti ſimus; ſicut ipſe Sanctus eſt: *Levit. XI, 44. & XX, 7. & 26. I. Pet. I, 16.* atque vult ut *attributa* divina reſpiciamus & imitemur illa, ſub nomine *virtutum;* in relatione ad ipſum Deum & proximum: ſiquidem ad imaginem Dei conditi ſumus, *Epheſ. 4.* Videlicet *Sapientia*, *Juſtitia*, & *Sanctitas* in Deo, ſunt cauſa *exemplaris* Sapientiæ, Juſtitiæ & Sanctitatis, *primis hominibus* concreatæ. Quanquam igitur non fuerint hæ in primis hominibus eô *perfectionis* gradu, quô in DEO ſunt. (Eſt enim *Sapientia* in Deo infinita, & *Sanctitas* in Ipſo conjuncta cum impeccabilitate; multæque aliæ in eo *perfectiones;* ùt immenſitas, potentia, æternitas, &c. quæ in homine non reperiebantur.) Tamen ſufficere debuit, ſi ad *exemplaris* imitationem *effectus* quocunque modô, & licèt non ex parte omni, productus eſſet. Ulteriùs *objici* poteſt: Excellentius eſſe *jus Dei* in homines, quàm hominis in hominem v. g. Deus habet jus vitæ & necis in hominem abſolutè; non homo in hominem. *Reſp.* nos Jus pro *regula* ſumere: in Objectione pro *facultate* accipitur. Et imò quando accipitur pro regulâ: imitari adhuc Deum poſſumus; licèt non in gradu tantæ perfectionis.

Cæterùm Imaginem illam divinam intendit LEX ÆTERNA: hæc verò *eſt Conceptus* Divinæ mentis practicus, ſecundùm quem Deus *res à ſe conditas*, ſanctitati, bonitati & juſtitiæ ſuæ convenienti ratione, gubernare intendit. Alii etiam Definitionem Legis æternæ (*ad homines*) hanc exhibent: quòd ſit *norma*, quâ Deus ſecundùm Bonitatem, Sanctitatem & Juſtitiam ſuam homines potiſſimùm, ſeu creaturas intellectuales, gubernat; ſive quòd ſit æternum & immutabile intellectûs divini *judicium* de actionibus, quæ naturæ *rationali* neceſſariò conveniunt, committendis; quæ verò ei disconveniunt, omittendis, conjunctum cum *decreto*, ut illæ ab agente rationali fieri, hæ autem intermitti debeant. Non ut *Idea* aliqua per Legem hanc ponatur, quam Deus intueri neceſſe habuerit, Leges Naturales laturus: quippe quòd *ex ſe* noverit Deus, quæ rerum idea fuerit; ipſe ſapientiſſimus. Nec adeò Deus *Legi cuidam ſubeſt;* ſed loco normati conſiſtit, Lex *Ipſe* ſibi perfectiſſima: ceu nec facit *dependentiam*, quando quid in ſigno rationis antecedit; prout nec intellectus Dei ſit dependens, quòd objectum dicatur eum in ſigno rationis antecedere. Unde non dicitur *Lex Dei*, quaſi foret regula & menſura actionum Dei; ſed potiùs eſſentia ejus eſt ratio dictaminum Dei practicorum. Videlicet norma & normatum eſt Deus, & imò ipſi actûs Dei norma ſunt, & quaſi Lex Dei. Unde licèt in divinâ mente Decretum voluntatis de agendis præcedant, ordine rationis, dictamina practica; Legis tamen rationem, reſpectu divinæ voluntatis, non habent: cùm non præcipiant, ſeu voluntatem ſuperioris indicent; ſed quæ ſit ratio agendorum ſignificent, habitudinem ſcilicet actionum ad eſſentiam Dei. Et naturalis illa rectitudo eſt inſtar Legis, i. e. quod nobis Lex

eſt:

est: Deo est ipsius natura. Proindè veluti *dictamina* illa rationis divinæ practica *in ordine ad ipsam divinam voluntatem* non habent rationem Legis; sed dictitant, quid Deum ex ratione essentiæ suæ velle deceat: ita etiam, in ordine ad *voluntatem creatam*, non habent rationem Legis; donec divina *voluntas* accedat. Quæ quidem *promulgatio* fieri ante hominem conditum non potuit; licèt nihilominus Lex illa *ab æterno* vim suam ac potentiam habuerit. Neque tamen *voluntas* Dei, per Legem significata, *sola* est & adæquata norma actionum bonarum & malarum: siquidem de *bonitate* actionum judicare etiam possumus; ne quidem cogitandô de proximâ & immediatâ directione Legis divinæ. Ut adeò, licèt nulla Lex lata fuisset; tamen differentia actionum, seu *moralitas* earum in se, potuisset ex ipsâ rectitudine & sanctitate Dei naturali, *antecedenter* ad Divinam *voluntatem*, (seu *promulgationem* Legis æternæ in cordibus nostris,) cognosci. Nempe *Moralitas* ipsa actionum, quà honestæ possunt dici & rectæ, potest concipi ante ipsam Legem æternam; quà moralitas illa *absolutè* spectatur. Sed quà *necessitatem* habet, ita in *actu primô* fundatur in *Lege* illâ Dei immutabili, quæ ante omnem creaturam extitit: quoad *actum* verò *secundum* in *promulgatione* illius Legis, quæ facta est in Creatione hominis, & hodienum fit in generatione nostrâ. Equidem peccatum *anomia* dicitur: quô ipsô ad νόμον seu *Legem* refertur. Interim & sic anomia est, quando dicimus, actûs honestos & turpes dari *antecedenter* ad τὸν νόμον: quippe quòd non modò Lex sit expressio voluntatis divinæ; sed simul etiam typus & exemplar rectitudinis Dei. Quare non potest fieri transgressio Legis, ut non etiam simul mediatè lædatur sanctitas Dei naturalis. Et quanquam Lex quoque *positiva* Dei congrua sit ejus *sanctitati* & *sapientiæ*. Attamen id magis *negativè* se habet. Imò cùm ista ex *voluntate* Dei *simpliciter* profluat, in re per se mutabili. Hinc *antecedenter* illa ad voluntatem divinam se non habet.

Et ex his utcunque de DEFINITIONE *Juris Naturalis* judicare licet. Nam *Hugo Grotius L. I. c. 1. §. 10.* illud per *dictamen rectæ rationis* minùs rectè definit: cùm (1) dictamen sit actus transiens. (2) Si pro *dictatis* accipitur, non exhaurit definitum: quoniam hoc non *præcepta* solùm, sed & *præcipiens* notat; nisi dictamen accipias eô sensu, ut & Legem notet & contenta Legis; & sic dictans & dictatum. Ita verò (3) adhuc *ratio* dictaret, jus esset dictatum: & tamen ratio non est recta, nisi per ipsum jus naturæ; & huic substernitur. Neque etiam *convenientia* vel disconvenientia *cum naturâ rationali* est regula, sed potiùs convenientia vel disconvenientia cum *voluntate* divinâ; quæ naturam illam informat. Non etiam rectè definitur, per omne, quod *actionum* notat: ceu nec est potentialis qualitas; sed *habituale quid.* Rectiùs & simpliciùs fratre suô *Wilhelmus* Grotius *c. 1. de Princip. Jur. Nat. §. 10.* quòd sit *Lex*, *quam Deus*, *ut naturæ auctor*, *omnium mortalium cordibus inseverit*, *ad discernendum honestum à turpi; illud jubens*, *hoc vetans.* Est utique Lex naturæ *supperadditum* quid intellectui humano: indeque malè *Scharrokius*, quòd sit *vis* animæ nostræ, seu *intellectûs:* nam is aberrare potest. Malè etiam alii *ipsam potentiam*, & vel intellectum vel voluntatem seu appetitum rationalem esse: nam & hic prætereà necessitatem principiorum dare non posset. Quin potiùs est, Vis, animæ rationali *congenita*, ei rectum & bonum, ex concreatâ imagine divinâ, repræsentans, & inculcans simul, quod sequatur aut fugiat. Aliqui definiunt per ipsam *Legem æternam* Dei, quà *hominem* spectat, in cordibus nostris *promulgatam:* Nam Lex illa æterna *archetypa* est; Lex verò naturæ cordibus hominum implantata, est Lex *ectypa*, & Legis Dei æternæ quædam *participatio.* Item quòd Jus naturæ sit *Regula* quædam (eò quòd etiam *antecedenter ad Legem* justum sit, quod ingerit:) firmiter homini infixa, indicans quid ex se sit justum & injustum, & ad prius sectandum, ad posterius fugiendum obliget. Dicitur *infixa*, ut habituale quid: *Justum* verò præscindit ab actu spirituali, morali & civili, ut ad quemlibet statum congruat. Alii iterum definiunt, per *vim* quandam innatam mentibus humanis, quæ præcipiat, quod *Legi æternæ* conveniens, & prohibeat, quod eidem repugnans sit. Et *vim* quidem non oportet accipere, ut magis ad voluntatem Dei, quàm ad moralitatem actûs, antecedenter ad eam, respiciat; quanquam per verba *Legis æternæ* satis rei consulatur.

Discernitur autem facilè Jus Naturale ab *Assertionibus* rectæ rationis. Nam assertum rectæ rationis nihil exigit, nec præceptum infert; sed solùm

ſolùm objectum eſt intellectûs: & hoc, quod verum vel falſum eſt, de re vel ſcientificâ vel practicâ, monſtrat; ùt: bis duo eſſe quatuor, virtutes eſſe bonas. Atque hæ quoque ſunt *notitiæ* impreſſæ, antecedenter ad exercitium rationis.

De DISTINCTIONIBUS Juris Naturalis ſi quæras: Diſtinguit *Zieglerus*, cum communi ſcholâ, Jus Naturale, in *Primævum* & *Secundarium*. *Illud* dicunt, quod cum origine generis humani cœperit; cujus principium dicunt eſſe νοῦν ſeu νόησιν aut σύγκρισιν, quæ *ſine diſcurſu* judicet. *Hoc* verò eſſe, quod natura docuerit, per illationem certæ conſequentiæ; cujus principium ſit διάνοια, λογισμὸς ſeu διακριτική: quæ *per diſcurſum* ex collatione rerum quid colligat. Hoc oriri non ex naturâ ipſius rei, ſed *ex ſuppoſitione* talis *ſtatus* aut *conditionis:* & coincidere hoc ipſum cum *J. Gentium primævo.* Sed perversè omnia. Nam (1) Jus *naturale* non eſt ſinè *diſcurſu.* (2) etiam, quæ ad certam *hypotheſin* reſpiciunt, primo homini *connata* fuêre; utut *applicatio* eorum ante objecta ſua fieri non potuerit. Hinc rectiùs Jus Gentium *primævum* dicimus: quod utrumque illud, *etiam abſolutum*, quod dicitur, contineat: quippe quòd *Gentium* non dicatur jus, eò quòd neceſſariò Gentes ad exercitium ſui requirat; ùt *Gentium* illius *ſecundarii ſpecies* altera, quæ *collectivi* juris eſt. Malè etiam refertur communiter ad Jus illud naturæ hypotheticum, prohibitio *conjugii* inter *fratrem & ſororem.* Nam hæc prohibitio nullius Juris naturalis, ſed ſolùm *Civilis* eſt: quæ ſenſim aliis quoque Civitatibus, utut non omnibus, & ne quidem cunctis moratioribus, placuit.

Porrò quædam dicunt cum *H. Grotio* Juris eſſe Naturalis (I.) *reductivè:* qualis ſit furti prohibitio; poſtquam ex ejusdem *Grotii* ſententiâ, (*II. c. 2. §. 2.* & *alibi*,) falsâ quidem illâ, à *communione* rerum abſceſſum fuerit. Nam ita Jure Naturali etiam turpe factum eſſe dicunt, alienam rem, qualis demum poſt diſtincta dominia fuerit, invito Domino ſurripere. Et tamen inanis illa eſt *reductio:* quam adhibere quoque ſolent in his Capitibus, quæ Juri Gentium ſecundario adſcribuntur. Equidem quâ ratione Jura tam *Perſonarum* quàm *Rerum*, imò *Actionum* & Judiciorum, ad Jus quoque Naturale, (de *Statu naturali* diſtinctiùs alibi agitur,) pertineant, *ad* Tit. *Inſt. d. J. N. G. C.* expoſitum eſt. (II.) Aliqua *negativè;* ùt eſt ſtipulatio, & omnia, quæ *non contrà jus Naturale* ſunt; quamvis merè poſitiva ſeu civilia. Nam ita quoque prohibitio venationis promiſcuæ civilis eſt; prout ipſa venatio promiſcua, non poſitivè ſed *negativè*, Juris Naturalis fuerat: cùm hoc ipſum de eâ nil planè diſpoſuiſſet; neque adeò, ut quilibet venaretur, prohibuiſſet: relictâ in mediô eâ facultate.

Sed an etiam nonnulla *ſuaſoriè*, Juris Naturalis eſſe dici oportet? Sub quô ſchemate multas quidem doctrinas reprobas *Moraliſtæ* tegunt, & vel ipſe *Grotius;* quaſi Charitas, aut Generoſitas, quid ſuadeant, quod Jure naturali non adeò præcipiatur: v. c. ut interfici me patiar potiùs, quàm ut aggreſſorem, cum periculo æternæ ipſius ſalutis, enecem. Imò verò nullum eſt *jus naturale* ſuadens ſeu *ſuaſorium.* Nec ſuadet Jus naturale, ut à nuptiis conſobrini, aut viduæ avunculi, abſtineas. Nil penitùs de matrimonio hoc in finibus Juris Naturalis. Et quanquam multa ſit jactatio de *Gradibus Honeſtatis* in Jure Naturali; uti magis v. c. commendari debet is, qui remotiori, quàm qui propiori gradu, licèt Juris Naturalis permiſsô, matrimoniô ſibi mulierem jungit. Non tamen iſtud ad *moralitatem* ipſam quid attinet. Nec magis gemma eſt, quæ major eſt, licèt pretii ſit majoris. Non etiam magis eſt Juris naturalis, quod præſtantius objectum aut majorem continentiam habet; quin potiùs rectitudo juris *in ſe* unius generis eſt. Eòque pertinent quæ de gradibus beatitudinis æternæ tradi ſolent. Intereà ob ſtudium majus, Honeſtatem ſectantium, ad laudem & concelebrationem, tum & remunerationem, iſtud vergere debet. Et hactenùs *Gradûs Honeſtatis* dici poſſunt. Denique Diviſio illa Præceptorum Naturalium quâ in *Affirmativa*, & *Negativa* diſtinguuntur, à *Conceptione* illorum deſumpta eſt. An verò ad *rem* ipſam quid faciat? Qu. Communiter tradunt, præcepta *Affirmativa* ſemper obligare; ſed non ad ſemper; i. e. non obligare omnes homines nec omni momento. *Negativa* verò, ſeu negativè concepta, utrinque. Verùm iſtud multas exceptiones patitur. Nam præceptum: Deum eſſe colendum, ad ſemper obligat. Imò Suum cuique tribuendum, quô tota Juſtitiæ ratio abſolvitur, ad ſemper obligat. Negativorum quoque jurium obligatio quandoque ad tempus

pus à Superiori ſuſpenditur, & ſunt non minùs illorum, ùt affirmativorum, ſubordinationes. Indeque illis dicteriis fruſtrà quis immoretur. Denique ſunt quædam jura quæ ad omnes, alia quæ ad hos tantùm, qui in particulari ſocietate vivunt, pertinent.

Equidem de CAVSA EFFICIENTE, ſeu *fonte* Juris Naturalis, ex modò dictis, ſatis conſtat. Sed & falſas ſententias diſtinctè ut refellamus, operæ pretium eſt.

(I.) Malè ex *Naturâ humanâ* Jus naturale petit Pufendorff. *Lib. II. c. 3. d. J. N. & G. n. 14.* hôc argumentô: Quæcunque media ad ſalutem conducunt, illa ſunt juris naturalis: Media *à natura humana* producta ad ſalutem conducunt. E. &c. *Reſp.* Neg. Min. *Natura* enim non eſt cauſa efficiens, ſed *objectum* mediorum: non regens eſt, ſed *regibilis;* nec poteſt habere in ſe *imperium.* Ulteriùs, natura potiùs eſt *ſedes Legis*, quàm Lex ipſa. Denique, non ſtatim Lex eſt, quod habet rationem qualiscunque *regulæ:* nam non quælibet regula habet rationem *præcepti.* v. g. Neceſſitas corporis eſt menſura temperantiæ; ſed non eſt Lex: item, indigentia pauperis, & facultas dantis, ſunt menſura eleemoſynarum; ſed non ſunt Lex. Neque omnes *actus naturales;* ùt edere, bibere, dormire, (quæ ſuô modô *etiam media* ſalutis ſunt,) &c. ſunt ſtatim *juris* naturalis.

Sic & qui *Puſendorffium* ſequuntur, ad inveſtigandum Jus naturale, (ſepoſitis illis, quæ de *ſtatu integritatis* in Sacris litteris prodita ſunt,) hominem talem ſupponunt, ùt nunc eſt; vel *ſtatum præſentem* totius *humani generis:* ac *fingendum* eſſe volunt, homini de Verbo Divino nil innotuiſſe; ſed *judiciô ſuô* neceſſe ipſum habuiſſe, ut de ratione, quâ *Societas* humana conſiſtere poſſet, circumſpiceret. Ad hanc normam reperta, pro *jure naturali*, & *cynoſura* actionum in illô ſtatu, habenda eſſe. *Fingi* autem poſſe, ſalvâ *religione Chriſtiana*, etiam ea, quæ Deus nobis revelaverit aliter: cùm prima pars propoſitionis nil ponat; ùt in hâc v. c. ſi aſinus volat, habet pennas. Et tamen inde *conſequens* inferatur. Nec poſſe *Paganum* aliâ ratione de dictatis Juris Naturalis perſuaderi.

Quamvis autem Jus Naturale ad *omnes* ſpectare debeat, & omnibus inculcari; eosque ex eô convinci poſſe oporteat, citrà diſcrimen Religionis. Non tamen cuiquam proponendum eſt tale quid, quod verbo Dei adverſum eſt. Non enim eſt *ſana ratio*, quæ illi non congruit; ſed num congruat eidem vel adverſa ſit, cognoſci, niſi ratio ad illud exigatur, non poteſt. Fingas etiam licèt hominem corruptum, ùt nunc eſt, projectum undecunque in mundum, fingas ſimul plures ùt fungos è terrâ productos eſſe: quodnam alii inde *Jus Naturale* demonſtrabis, niſi *imperfectum*, imò *vacillans;* ſinè *lumine* ſcilicet idoneô, quô uterque carebitis. Volatum è pennis educere licet: non licebit jus naturale, quod *ratione puriſſima* niti debet, ex ſtatu elicere: quem juvare non niſi *rectitudo* illa poteſt, ex *cujus amiſſione* corruptus eſt. Ne dicam ad *prudentiæ* quæſtiones rem deventuram, quid Societati ſc. expediat. Et verò ea rationem neceſſitantem aut certitudinem irrefragabilem inter omnes non habent. Non poterit etiam *corruptio* naturæ penetrari, niſi de *rectitudine* ejus conſtiterit; ùt nec conſtare Medico de ratione morbi, qui non oppoſitum perſpectum habuerit, ad quod ægrum perducere ſtudet. Nil denique ad Jus illud *Paganum* proficit, quod *fingi* poſſit, plures homines ſimul facultatem Dominii ab initio habuiſſe: etiamſi tantùm unus illud habuerit homo. Neque enim hæc fictio adverſa eſt *habitudini* acquirendi Dominii: cùm & omnes habere eam ſimul potuiſſent; ſed *numerum* tantùm acquirentium fingit. Ex hoc verò non ſequitur: ergò *totum Jus naturale* ex *ficta hypotheſi*, & *corrupti* quidem *hominis*, ùt & corruptæ rationis *judiciô*, extruendum & Chriſtianæ doctrinæ, quam in talibus nec paganus repudiaverit, eò quòd *ſanæ Philoſophiæ* optimè congruat, præferendum eſſe. Nam nec aliàs *Philoſophia* ſibi ſufficit; quæ plura ex Divino verbo *incrementa* ſumſit. Neque enim v. c. diſcrimen inter eſſentiam & ſubſiſtentiam ſingularium ſubſtantiarum reale eſſe, Philoſophis innotuiſſet; niſi hoc ex revelatione Divini verbi conſtitiſſet. Quinimò ne quidem *Jus Gentium* ex corruptâ naturâ humanâ educi debet. Nec enim ex *objectô*, circà quod verſamur, *principia* auxilii deſumere neceſſe eſt.

(II.) Non eſt *Natura humana* Principium Juris naturalis, *quatenùs eſt rationalis.* Nec enim hæc legaliter præcipit, ſed realiter: quia actiones malæ cum ipſâ ſunt moraliter incompoſſibiles. Non efficienter ſe illa habet ad jus naturale; ſed

 ſubjecti-

subjectivè: nam hominis naturæ rationali inscripta est Lex naturæ. Et hinc rationalitas congruum quidem reddit actum naturæ nostræ; sed non imperatum. Non jubet illa, nec auctoritate prædita est, *intensivè* deficiens: tum & *extensivè* deficit, quia ne quidem in Sapientibus, quoad conceptum specificum, eôdem modô se habet.

Non etiam (III.) *natura humana* est principium Juris Naturalis, *quatenùs illa est Socialis.* Nam (1) Socialitas, (malè *Pufendorff Sociabilitas*, corrigendô *Aristotelem;* cùm tamen infantes jam sociales sint. Et quamvis homo affluentiam omnium bonorum haberet; tamen si *socio* destitutus esset, infelicissimum se esse sentiret haud dubiè:) nihil homini præcipit, sed præcepta est: atque stimulat tantùm hominem ad actiones virtuosas; neque præcipit sibi ipsi appetitus socialis. (2) Socialitas potiùs ob utile instituitur primariò, & ob necessarium; non ob *honestum:* quam utilitatem etiam promovet. Id verò non intrinsecè bonum vel malum est; sed indifferens. (3) *Cultus Dei* ex socialitate non pendet; & tamen ille est maxima, eaque præcipua, pars Juris Naturalis: ita ut vita socialis à Religione vinculum sumat. Neque etiam Deus coli vult propter socialitatem; sed propter se ipsum. Et falsi sunt, qui obligationem hominis *ergà se ipsum*, intuitu Dei, ne quidem ad Jus Naturale pertinere volunt; indeque nec *Religionem naturalem.* Quasi Religio sit *præsuppositum,* cùm non habeat socialitatis rationem. Nam illi, dum ad socialitatem exigunt Jus Naturale, per hoc illud parte suâ præcipuâ imminuunt: cùm tamen, si vel maximè hominem ante societatem, eumque ratione obligationis, quam sibi debet, in officiis ergà Deum, respicerent: ex Jure tamen naturali, cùm ante & præter hoc nulla alia officiorum præcepta dari possint, ea pendere oporteret. (4) Obligatio hominis ergà seipsum naturaliter prior est obligatione ergà alterum; & sic amor sui prævalet. Quod si fiat, ille regulam præscribet societati; non hæc amori sui. (5) Custodia societatis etiam ad malam societatem se extendit, ùt apud Ephesios: Nemo nostrûm frugi esto. (6) Jus naturæ se porrigit quoque ad peregrinos, ultrà societatem; saltim civilem. (7) Αὐτοχειρία & similia delicta, quæ extrà societatem sunt & committuntur, non forent delicta & contrà Jus Naturæ; & tamen fuissent delicta, etiamsi unus solus homo in mundo degeret. Itaque homo *antecedenter ad societatem* & custodiam illius, principia habet, quæ Jus Naturale constituunt; quanquam positâ societate eadem efflorescant, & appetitui sociali dextram porrigant. Hinc licèt Lege Naturali prohibeantur illa, quæ vitam socialem tollunt: tamen id non utique fit primariò & per se, propter illam vitam socialem; sed ne *legi Dei* quid adversum fiat: in quâ & ipsâ fundamentum suum habent ea, quæ faciunt ad societatem dirigendam.

SVBJECTVM Juris Naturalis est *homo.* Qu. An *Deus* etiam obligetur Jure Naturali? *Resp.* Deus admittit quidem, de se judicari secundùm Legem Naturæ. (H. Grot. *I. I. 10.*) Sed illud tamen fit solùm conceptu humanô; ideòque eâ non obligatur ùt homo; verùm ipse est sibi Lex. Idem Grot. *II. XI. 4.* Feldenus quidem ad *h. l.* Grotii, libertati Dei repugnare opinatur, quando ille promissis suis *teneri* dicitur. Sed verò nihil propterea libertati Divinæ decedere, verius est; fidesque Deo non vulgariter sed *eminenter* competit, & cum defæcatione imperfectionum: ad quas pertinet alienatio particulæ cujusdam nostræ libertatis.

OBJECTVM CIRCA QVOD sunt agenda & omittenda. Quoad objectum *in quo*, Lex Naturæ est in *Intellectu* nostro *objectivè*, quat. per modum objecti cognoscitur; simul & *subjectivè*, quat. in eo radiat, non tantùm per modum dictaminis actualis, quia hoc est motus transiens; sed, cùm Lex nobis sit impressa, *per modum habitûs.* Neque etiam *dictamina* illa rationis sunt *Leges:* quia practicè quidem dirigunt, ceu judicia facultatis purè cognoscentis; *legaliter* verò & per modum Imperii non præcipiunt. Non minùs etiam in *Voluntate* conspicitur, quæ ut ordinatè velit; hâc regulâ indiget. Itaque ipsa non est Lex, cœca quippe, utcunque primum in homine movens sit.

FORMA Juris Naturalis *constituti* est convenientia cum Lege æternâ. *Constituendi* verò & *promulgandi* est *insitio* in Corde humano. Qualis insitio quænam sit? multa est contentio. *Zeisoldus, Aristotelem* in hoc etiam secutus, (qui intellectum se ut potentiam solùm initiò nativitatis exserere, & *notitias* adeò ipsas innatas non habitûs esse, sed *nudas potentias*, tradidit; indeque *tabulæ nudæ* intellectum comparavit, qui per *receptionem* specierum à sensibus ei impressarum cognosceret,) *inscriptam* quidem Legem naturalem, ait,

ait, ſed non eô modô, quô Diſſentiens velit *Sperlingius*, cum *Scholaſticis*. Non eſſe alium *Paulo* ſcopum *Rom. II. 15.* quàm oſtendere, apud Deum non eſſe diſcrimen Judæorum & Gentilium: quorum hi promulgatione externâ Legis quidem caruerint, ſed Legem tamen habuerint *in natura:* nec tamen illam ibi *innatam* dici. Equidem *Scholaſtici* docent, menti ſtatim *congenita* eſſe *principia* generalia & *propoſitiones actuales*, per *modum habitûs:* quæ cum uſu ſermonis generalia præcepta ſuppeditent, & invito etiam, ac minùs rectè ratiocinanti, ſe objiciant. Sed cùm *Sperlingius* hanc ſententiam juvare vellet, ex hoc, quòd *fides* tribuatur infantibus: fides verò notitiam ſupponat, eamque *actualem*. Reſponderunt diſſentientes, fidem dari *præternaturaliter*. *Puſendorffius II. d. J. N. G. c. 3. §. 13.* negat, dari principia naturalia congenita: habere autem intellectum humanum *facultatem*, ut *ex conditione* generis humani *liquidò perſpicere* facienda & fugienda posſit. (Nam ille, quod *ſupra* diximus, fontem J. N. in *conditione humana* quærit.) Quô verò periculô Jus ipſum naturale hæc doctrina involvat; & quô tendat ille: inde cognoſcitur, quòd notitiam J. N. non cadere in hominem, niſi *prævia informatione*, & *adſuetudine* laudum & pœnarum; indeque judicium de honeſto & turpi *non niſi ab informatione & exemplis* oriri, tradit. Neque etiam locum *Rom. II. v. 15* evitare poteſt; ceu nec dixerit aliquis *Luc. II.* in Chriſto ſapientiam tunc non fuiſſe; ſed non exercuit Ille eam, niſi ſec. menſuram ætatis. Meliùs aliquantum *H. Grotius II. c. 3. §. 13.* tum & *Calixtus*, *Theol. Moral. p. 46.* ùt & *Hülſemannus: connaſci* homini Jus Naturale, non per modum habitûs, ſed per *potentiam* cognoſcendi *propinquam;* eò citantes *Rom. I, 19. 20. & II, 4.* quæ quam primùm ſe ratio exſerere poſſit, in *actum* ſe prodat. *Dicemus* autem: *Lumen* illud rationis ſeu naturæ non eſſe *ſpeciem impreſſam* intellectui, quæ ante uſum rationis per naturam ei inexiſtat; nec *habitum* propriè dictum. Sed nec *potentiam* cognoſcendi *nudam;* verùm aliud quid *potentiæ* cognoſcendi *ſuperadditum*, eique *innatum*, *Perfectionem* ſc. aliquam, quæ intellectum *in potentiâ propinquâ* ad actûs cognoſcendi eliciendos *conſtituat*. Ea verò licèt non ſit habitus propriè dictus; eſt tamen quid *habitui analogum*.

Illud Qu. *An Demonſtratio Juris Naturæ*, ad arguendum vel oſtendendum illud, *detur?* Videtur quòd non. Nam Morales actûs contingentes ſunt, ut proprium demonſtrationum objectum non videantur poſſe conſtituere. Sed *Reſp.* actûs *exerciti* ſunt ejusmodi; non etiam actûs ſignati. Omnia autem eò redeunt: (1) *Dari* demonſtrationes in moralibus: non quidem propriè dictas, ùt in rigore *Ariſtoteles* eas in ſcientiis exigit. Dantur tamen Demonſtrationes ſumptæ pro evidentiâ concluſionum, cui neceſſariò aſſentire debeamus; quat. neceſſitas datur inter ſubjectum & prædicatum. (2) Non eſſe Demonſtrationes in Moralibus, ratione *finis* ſcientifici: cùm ultimatò non doceant nos ſcire; ſed agere. Interim concluſiones illæ practicæ non minori *certitudine*, quàm ſcientificæ, nituntur; niſi cùm longiùs à fonte ductæ fuerint. Unde *non obſt.* quòd *Gentes* circà Moralia ſæpè diſſentiant. Nam hoc non impedit certitudinem rei *in ſe;* neque etiam veritas moralis *ſenſibus* apprehendi poteſt, ſicut Mathematica. Equidem fruſtraneam putat eſſe litem *Puſendorffius Lib. I. c. 2. §. 2.* ſiquidem per ſubjectum demonſtrationis *Ariſtoteles* intelligat integram *propoſitionem:* ut adeò v. c. non ſit ſubjectum demonſtrationis: furtum; ſed hæc propoſitio: *furtum eſt vitandum:* quod ſanè ſubjectum, ait ille, vel maximè eſt ſcientificum. Et tamen in *§. 4.* ipſe ait, Diſciplinam tantùm *Moralem* ſeu Ethicam ſcientificam eſſe; non etiam *Politicam* ſeu Civilem. Verùm vix eſt, ut his immoremur, & ipſe in *§. 8. 9. & 10.* ſibi non conſtat. Quòd ſi verò de *modo demonſtrandi* moralitatem *à priori* quæratur? Ratio *Moralitatis* conſiſtit in *valore* quodam, qui ex concurſu certarum conditionum & circumſtatiarum reſultat, examinatarum ad rectitudinem divinam. *A poſteriori* autem demonſtratur *ex conſenſu Gentium* humanarum; earumque cumprimis humaniorum, quæ ſpectantur cum interno animi ſtimulo, ab objecti honeſtate petitô, ſingulos ad tale quid obligante: quem quidem valdè urget *Scharrokius*. Sed *Hobbeſius* hanc etiam à poſteriori demonſtrationem negat, nec ex Gentium conſenſu Jus Naturæ argui poſſe putat. *c. 2. d. Cive. §. 1.* Et ſanè Gentes quasdam ea, quæ Juris Naturæ ſunt, negligere, ex *Scharrokii* recenſione *p. 143. ſeqq. p. 157. 166. & 170.* & jam ante eum, ex *Georgii Calixti* induſtriâ, in

Epit. Theol. Moral. p. 49. seqq. & *Seldeni Lib. 1. d. J. N. ad discipl. Hebraeor. c. 6. p. 79. seqq.* evidens est. At verò uti ipse *Scharrokius* ista non obstare docet, quò minùs à judicio rationis Jus Naturale petatur: ita *Resp.* potest *Hobbesio.* (1) Non sequitur, si ex ratione demonstrari jus naturæ posset, non peccare Gentes: nam & jus Civile civibus innotescit, & tamen contrà hoc etiam peccatur. (2) Non ex ratione simpliciter æstimatur; sed ex ratione rectâ. (3) Gentes non in principiis peccant, sed in Conclusionibus: siquidem & *Athei* in actu primo principia, & imò plus quàm in actu primô, habent. Proinde *ex consensu Gentium* non quidem (1) evidenter & infallibiliter demonstratur, quid esse Juris naturæ: quia non potest probari, omnes in universum Gentes actu in eadem dictata consentire: cùm potius contrarium per exempla constet: nec (2) ex consensu *Gentium solùm moratiorum*, (1) quia nondum certò constat, quænam sint moratiores. (2) non omnes Gentes nobis adeò notæ sunt. (3) si vel maximè de moratioribus Gentibus constaret: non tamen irrefragabile foret illud ex intrinsecâ ratione; sed vel ex naturâ loci & genio procedere posset. (4) Idem sæpè ex jure speciali potiùs & Civili recipiunt Gentes, quàm ex jure communi: ut proinde apodictìcè jus Naturæ ex consensu Gentium probari nequeat. Dicendum potiùs est, consensum Gentium *probabilitatem* facere: ita ut tunc demum, si concurrat ille cum aliis rationibus, inducat demonstrationem *à posteriori;* puta si conveniat (1) naturæ sociali. (2) naturæ rationali. (3) præceptis Decalogi & communi Divino Juri.

Finis Juris Naturalis est exercitium honesti & Gloria Dei. *Scharrokius* in eô finem proximum collocat, ut homo tranquillus & sinè stimulis seu morsu vitam degat. Sed *adjunctum* quærere non debebat præ subjecto; nec tam *consequens* respicere, quàm antecedens.

De Effectu Juris Naturalis si quæratur? Distinguere licet, inter Jus Naturæ positivum & concessivum, sive, ùt communiter dicitur, *permissivum;* saltim ut hæc appellatio ipsam in effectu *actionem:* ista *juris actum* formalem & vim magis innuat. Est enim *Jus Concessivum,* quod tribuit facultatem: Positivum verò nomine Legis *præcipientis* vel *prohibentis* venit, & effective ad actionem respicit; ut tamen in *permissivis* etiam *prohibitio* fit ad tertium, ne hunc qui concessione utitur, impediat. Sint etiam Jura illa, vel Facultates, quas *Concessivi Juris* appellant, & ipsa *præceptis* variis & *interdictis* circumscripta. Indeque *Officia* ex *utroque jurium genere* seu formâ constant. Exemplum Facultatis ex Jure Naturali *concessivô* est, in *J. personarum,* Jus Patriæ potestatis; in *J. rerum,* sunt infinita. *Præceptivum* habet peccata commissionis vel omissionis. Sed an *in statu* etiam *integritatis* præcepta Natur. *prohibitiva* obtinuerint? *Qu.* Multi dubitant. *Affirmativa* tamen ex *Gen. c. II. v. 7.* probari potest: ne de arbore vetitâ comederent: *non obstante,* quòd hæc ipsa Lex *positiva* fuerit, nec naturalis. Siquidem homo non erat is, qui non posset peccare, sed qui posset *non peccare.* Habebat vires ad implendum Legem, sed exercitium tamen virium in *libertate* erat positum; ut labi potuerit. Indeque non fuit status integritatis destitutus præceptis *prohibitivis,* quorum quidem disertè mentionem fieri, in *Historia sacra,* necessarium non fuerat. Imò Nostrates statuunt, in *Decalogo* maximam partem *Jus Naturæ* per præcepta *negativa repetitum* esse: *(Pufendorffius,* pleraque Decalogi præcepta ad Jus quidem Naturale, sed non nisi *materialiter,* pertinere ait:) Porrò etiam Prohibitio *Polygamiæ* & *Divortii* ad LL. *positivas primævas* referenda est.

Effectus itaque *Positivi Juris Naturalis* propior est seu *primus,* illuminare intellectum. *Ortus,* obligatio in *Conscientiâ;* vel ad *obsequium* vel ad *pœnam:* quæ fluit ex cognitione discriminis inter rectum & iniquum. Videlicet humanæ actiones à relatione ad Legem *morales* dicuntur; atque *normam* earundem ac principium primum, *(esse bona facienda & mala fugienda,)* ceu radicem omnium conclusionum, exhibet *Synteresis:* eamque, in applicatione & formatione Legum *particularium,* sequitur *Conscientia.* Hæc quidem in genere, est *Judicium intellectus,* circà actiones illas, Lege imbuti: & tum (1) *antecedens* est; iterumque vel *rectè* judicans, vel *erroneè.* (Hinc *dubia* Conscientia, quia non judicat, cùm potiùs suspensio sit Judicii; huic affinis *scrupulosa,* cum formidine scil. oppositi, quòd malum sit hoc, quod bonum putamus, & viceversâ: ne quidem Conscientiæ *species* propriè sunt:) *Recta* verò iterum, vel *certa* est, ex principiis indubiis; vel *probabilis,* ex to-

ex topicis. Conſcientia *conſequens* eſt, quæ probat bene & damnat ſecùs admiſſa: eſtque vel tranquilla vel inquieta. Et Conſcientia illa ſequens afflicta, in *pœnæ* vicem cedit, in *ſtatu* naturali. Proinde quando in Statu Civili pecco contrà Magiſtratum: non modo quatenus contrà Legislatorem pecco; ſed & quatenus cuſtodem utriusque tabulæ. Licèt itaque *civiliter* quis puniatur à Magiſtratu; obligatus tamen & *Deo* manet,

Eſt autem *Forum internum* unum conſcientiæ, in quôlibet homine: quando Jus naturale coram tribunali *conſcientiæ* à nobis rectitudinem actionum noſtrarum exigit. *Externa* duo, alterum (1) *Divinum*, & hoc reſpicit *Theologia Moralis;* quippe quæ docet, in illô Forô, quomodo actiones noſtræ reſpectum habeant ad Deum, ejusque voluntatem *revelatam;* & quæ ſint remedia propitiando Deo *ad expiandas* à Lege *aberrationes:* alterum (2) *Humanum. Differt* itaque *Theologia Moralis* à Diſciplinâ *Juris Naturalis*, quòd *iſta* debeat ipſas theſes ſuas verbo revelato: *hæc* hypotheſes ſolùm nonnullas inde mutuetur. *Iſta* ob hoc ſit pars Theologiæ revelatæ. *Hæc* verò, quà Chriſtiana eſt, ſit pars Philoſophiæ ſublimioris Chriſtianæ. Effectus verò *irritationis*, à Jure Naturali, ut actus contra Jus Naturæ ſuſceptus ſit irritus, *ſpecialis* eſt; & pertinet ad actûs tantùm aliquos juris prohibitivi, ùt (1) quando actus prohibitus eſt, ob defectum poteſtatis, v. g. ob defectum conſenſus; (2) ob materiæ incapacitatem, v. g. in matrimonio matris & filii.

De Effectibus *Juris naturalis*, *quod Conceſſivum* appellant, videamus. Sunt illi, tum *Libertas* ad agendum in nobis, tum *Dominium* in creaturas. Equidem Hugo Grotius *Lib. 1. c. 1. §. 5.* tradit: LIBERTATEM eſſe *poteſtatem in ſe ipſum.* Hinc arguit, quòd populus, quandò Regem eligit, omnem poteſtatem ſuam in Regem transferat. Quamvis autem Libertas non ſit poteſtas in ſe ipſum *poſitivè:* quia nemo ſibi ſimul imperat & ſubjicitur; ſed potiùs privativè ſeu *negativè*, quatenus à poteſtate ſuperiori in exercitio actionum ſuarum impeditur. Tamen quatenus illa in ordinem *fundandæ Civitatis* veniat, ſuô locô videbimus. Cæterùm Libertas illa pariter ac Dominium, utut *Conceſſivo* Juri adſcribantur, tamen *poſitivis* & ipſæ ſubjacent: junctis adeò Juris facultatibus.

Et cùm *Homo abſolutè* ſpectari poſſit, quoad hæc, quæ *ſibi* debet; & relatè ad *Deum* vel *proximum.* Hinc *Libertatis* nomen retineri poteſt, in his quæ ſibi debet homo: in cæteris *Officiorum* doctrinâ res omnis comprehendi poteſt. Ubi quidem ergà *ſe ipſum* homo ſi ſpectetur: & Corpus & Animam attendere debet; tum & *Externa* bona, *Honores* & *Divitias.* Quoad CORPUS (1) illud debet *conſervare.* Itaque *Autocheiria* Naturali Juri adverſa eſt: ſive ſuâ manu, ſive alienô miniſteriô, mortem ſibi quis acceleret; velut tædiô moleſtiarum, aut indignatione malorum communium, vel metu dolorum, quibus fortiter toleratis exemplo etiam ſuo prodeſſe poterat. Neque licita eſt illa, ſi quis (1) conjiciat, ſe deinceps *victurum* eſſe *in probrum Dei:* (ùt *H.* Grot. *II. 19. 5.*) nec enim ea Dei voluntas præſumi debet. Nec *Simſonis* factum in Sacris probatur; quanquam id pœnitentia ſubſecuta eſſe poteſt. vid. *Hebr. XI, 32.* (2) Si videat *certitudine* moraliter infallibili, *mortem* ſibi *paulò poſt* ab hoſte, aut ſummo Principe, cum cruciatu intolerabili, *adferendum.* Quid verò de exemplis *Devotionum?* Liv. *VIII. c. 9. 10. 28.* Autocheiriæ & ipſæ ſunt: nec enim de Rep. deſperandum fuerat; ceu nec aliter ſe devovere licet, quàm *cum ſpe evadendi*, & ut quis præter deſtinationem occumbat. Hinc etiam illi devoventes ad *auſpicia divina* recurrerunt; quaſi id ex monitu Deorum fecerint. Flor. *I. 14.* Juſtin. II. 6. *Abbreviare* tamen *vitam* ſuam homo poteſt, quibusdam caſibus; & imò debet. Neque enim dubium eſt, poſſe hominem eligere vitæ genus, quô probabiliter vitæ terminum, aliorum bono, citiùs ſed cum gloriâ promoveat; quin & probabili vitæ periculo aut vix evitabili ſe exponere poteſt; modò ſpes evadendi ſubſit: ùt ſi juſſus quis pro patriâ in periculum ſe conferat, è quo vix evaſurus ſit. An verò *Puſendorffius* in *Diſput. d. Oblig. adv. Patr. §. 22.* rectè ſtatuit, quòd navim & ſe unà pulvere pyriô perdere quis poſſit, ne in poteſtatem hoſtium deveniat? *Schokius c. 26. d. Imperio maritimo*, injungi id non poſſe putat à Magiſtratu; poſſe tamen id ſponte fieri. Sed *N.* hoc; & rectiùs in contrarium *Hornius* differit *Lib. 2. Polit. Archit. c. 2. n. 16.* Adde *Diſp. Schalleri de h. Argum. anno 1671. Argentor. habitam.* An autem homo cooperari ſaltim *ad propriam mortem* poterit? Et hoc *Neg.* quia nihil intereſt, utrum totum perfi-

ciat opus mortis seu occisionis, an ad hoc cooperetur. Quapropter *in se* ipsum *pœnam mortis exequi* non licet; non ideò, ut *Dominicus à Soto* dicit, quoniam unus & idem simul & semel agens & patiens esse nequit: (neque enim hìc de naturalibus, sed de moralibus, sermo est.) Nec facit pro *dissentientibus*, quòd minus malum eligendum sit præ majore. *Resp.* nunquam minus malum morale eligendum esse, præ majori malo pœnali: cùm peccare nullô prætextu liceat. Et quamvis hìc de pœnâ quæratur; tamen quando quis ipse sibi eam infert, eadem cum culpa jungitur: quam ne quidem judex præcipere, & ut quis se ipsum enecet, injungere potest. (2) Vitam homo *prolongare* debet Abstinentiâ, Quiete, Medicinâ.

Defendere quoque *vitam suam* homo obstrictus est. Nec rectè dicitur tutelam sui *plerumque* Juris Naturalis permissivi esse. Imò vix unquam permissivi tantùm est. An verò defendere quis se possit cum internecione alterius, etiamsi alter ille *de salute suâ æternâ* periclitetur? *N.* Ziegl. *ad* Grotium *Lib. 1. c. 3. §. 3.* & ipse Grotius *L. 2. c. 1. §. 3. 8.* Item *c. 25. §.* 7. & Pufend. *II. 5. §. 2.* Malè omninò, cùm quilibet non nisi vitæ suæ curator sit, eamque precariò à Deo habeat. *Non Obst.* quòd caducæ & temporalis vitæ amissionem æternæ alterius damnationi postponi, tanquam minus malum, conveniat. *Resp.* ex duobus malis tristibus tunc demum est eligendum minus, quando electio per se est necessaria, ad majoris mali evitationem; hìc autem evadere potest invasor malum sinè occisione mei. Et imò ipsi hoc malum imminet, non mihi; & sic non ponuntur termini habiles. Sed de hoc *aliàs*. Nunc quidem per transitum, de *electione ex duobus malis* concurrentibus, *seqq.* notandæ sunt *Regulæ*. I. Inter duo mala *moralia*, cùm certum est, ambo esse mala, neutrum est eligendum. Sed inter duo mala moralia, dum non prorsus certum est, ambo esse mala; sed alterum in dubio versatur: id quod tutius est, eligi debet. II. Inter duo mala *naturalia*, quæ dolorem inferunt, semper eligendum est minus. III. Inter duo mala *pœnalia* minus est eligendum si electurus sit nocens; neutrum, si innocens. v. g. Princeps Condæus Carolo Regi Galliæ, qui ipsi pœnæ loco, ut, nisi Missam audire vellet, aut mortem obiret aut carcerem ingrederetur, prohibuerat: respondit: ***Primum per Dei gratiam non faciam. Reliqua duo non sunt in potestate meâ: eligat Rex, utrum horum ipse per Conscientiam in me statui posse putaverit.*** Utique eô ipsô, quòd malum pœnæ innocens eligit, nocentem se confitebitur.

ANIMÆ Partes seu facultates duæ sunt. (1) *Intellectus*, qui ratione judicii & memoriæ informandus acuendusve; & (2) *Voluntas*, quæ ratione affectûs concupiscibilis & irascibilis moderanda & ad Dei voluntatem dirigenda est.

Et hæc quidem quoad Bona interna. *Externa* (1) *Honores* sic curet homo, ut mundanos non avidè expetat: *1. Jo. II, 15. 16.* neque luxum sectetur. *1. Thess. IV, 4.* Superbiam, in speciebus variis, quò & Jactantia & elatio animi petinet, fugiat. (2) *Divitias:* ut qualicunque sorte suâ & necessariis vitæ aut statui suo contentus sit; etiam in calamitatibus. *1. Cor. X, 13.* Congerere tam opes licet curâ debitâ, eâque moderatâ; nec cum diffidentiâ.

Consectaria sunt ex præcedentibus: Homo *Corpus* suum alat cibo & potu. Ubi Qu. An *carnibus* homines ante diluvium usi fuerint? Multi esum carnium Adamo interdictum esse statuunt: quasi usus creaturarum non tantùm naturalis, sed & spiritualis, fuerit: Gen. *IX. v. 3.* neque *morbis homo fuerit* obnoxius in statu integro. Deinde conservari etiam herbis ipsum aliosque homines, potuisse; secùs atque post diluvium, frugibus sc. acrimoniâ aquæ inquinatis. Inter eos est Seldenus, *Lib. 1. c. 7.* cui accedere videtur *Pufendorffius*. Sed contrarium verius est. (1) ex sacrificio Abelis: Sacrificii autem partem sacrificantes communiter comederunt. (2) ex dominio & usu animalium omnium. Nec enim verisimile est, Deum hominis Dominio animalia subdidisse, ut tantùm ea adspiceret, atque pro pennis & squamis venaretur. (3) ex fine & effectu carnium: cùm constet, carnes melioris, quàm herbas, esse concoctionis. (4) etiam venationes & aucupia ante diluvium obtinuêre. Non *Obst.* Gen. *IX. v. 3. Resp.* non probat locus ille, quòd denuò post lapsum esus carnium cœperit; sed quòd Deo is placuerit: vid. locum parallelum Gen. *VI. v. vlt.* Sed an in casu extremæ necessitatis alterum, quô *vitam meam carnibus ejus sustentem*, interficere possim? *Qu.* Scharrokius *c. 12. de Offic. sec. jus nat. p. 476.* rectè *negat*. In contrarium movet, quòd liceat alterum interficere in sui defensionem: quidni & in sui sustentationem-

ſtentationem. *Reſp.* pro illo natura militat; pro hoc poſteriori non item: nam ἀνθρωποφαγία naturæ humanæ adverſatur; nec in contrarium, quòd mumiis & ſanguine itemque adipe humanô in medicinâ utamur, quicquam juvat. An v. *bruta affligi aut interfici* poſſint ſinè neceſſitate; Q. *Neg.* Nam crudelitatis ea ſunt indicia, & truculentiæ, ùt ſi vivo arieti quis pellem detrahat; quæ idcircò in populo ſuo Deus ferenda non eſſe conſtituit: & in contumeliam creatoris tendere videntur. Poſſunt tamen interfici *ſinè peccato*, non quòd nobis ſtatus ſit belli cum brutis, quà nobis adverſa ſunt; neque etiam bellum dat jus in infinitum: eſtque ſtatus extraordinarius, ex injuriâ ortus. Sed quòd dominium quoque aliàs in ea liberum homini competit.

Ad *propagationem* ſpeciei humanæ pertinet *Matrimonium. Tenetur* autem homo etiam propter ſe, ut propagationem eam decenter curet; in ſolatium vitæ brevioris. Sed an Matrimonium Juris ſimpliciter *præceptivi* ſit? *Qu.* Diſtinguunt inter ſtatum Mundi initialem, ubi præceptivi juris fuerit: v. Poncius *Lib. 1. d. Matrimonio c. 3. §. 5. & c. 4. §. 8.* Selden. *Lib. 1. c. 3. p. 165.* & inter ſtatum provectiorem, quô non ſemper de præceptis eſſe dici poſſit. Dannhauer. *Part. 2. Theol. Symbuleuticæ, Dial. 3. ſect. 3. q. 2. add.* Scharrok. *c. 7.* ubi an *Philoſopho* conveniat uxorem ducere. Utique *tx. in 1. Cor. VII.* præceptum infert; ùt ex *Græco* patet, Malè Grotius *L. III. c. 4. §. 2.* ſimpliciter, quòd cœlibem vivere, ſecundis item Nuptiis abſtinere, laudabilius ſit.

Officia ſequuntur. Et ſunt primô locô Officia ergà Devm? quæ *pietatis* nomine veniunt: cui opponitur *Impietas & Superſtitio.* Hæc eſt fucatus & ineptus cultus, extrà manifeſtam idololatriam: ex utrâque mixta eſt *Magia & Divinatio.* Iſta, *Impietas* ſc., eſt Atheiſmus aut Idololatria. *Atheiſmus* vel (1) *theoreticus* eſt, eorum qui nullum eſſe Deum vel talem dicunt, qui nullam rerum humanarum curam gerat. Et hi vivunt quaſi Deus non ſit: quos *craſſos* appellamus. Sicùt *ſubtiles* ſunt, qui dicunt, Deum non eſſe; vivunt tamen ac ſi Deus ſit. (Poſſunt verò *dari* Athei tales ad tempus, *non per naturam*, ſed per occæcationem malitioſam: ut h. m. notitia Dei *connata* per juſtam Dei deſertionem & Diaboli potentiam eludatur.) vel (2) *Practicus* eorum, qui non dicunt non eſſe Deum; vivunt tamen quaſi non ſit. Hos *profanos* etiam appellamus. Et hi quidem non ſunt *hoſtes* Dei; (ut *Hobbeſius* ait:) ſed *rebelles*, cùm ſubditi Dei ſint. *Idololatria* eſt eorum, qui Deo cultum præſtant, ſed non ſoli; eſtque vel *ſubtilis* & interna. *Phil. III, 19. Act. XII, 22.* vel *craſſior* & externa: eaque tum *explicita* quorundam Gentilium; tum *implicita. Col. II, 28. Matth. IV, 10.*

Ergà *Proximum*, quæ Officia nobis J. N. incumbant, ad Capita ſpecialia exhibetur.

Explicitâ Libertate, ad dominivm procedendum eſt in Creaturas. Et quidem tum *Rationales;* quod *Imperium* dicimus: velut in *Familiari & Civili* Poteſtate: (quibus quidem & *Officiorum* tractatio miſcetur.) tum *Inferiores*, animatas & inanimatas. Et quidem quod Dominium *hoc* poſterioris ſpeciei attinet: illud quidem non fuit cauſa occupationis, ùt *Strauchius* voluit, quaſi Deus potentionale Dominium primo homini in omnia dederit; ſed occupatio fuit modus acquirendi Dominium: cujus acquirendi titulum ac poteſtatem Deus homini dedit. Malè etiam dicitur, Dominium ex naturali *Jure negativo* procedere, ut homini vetitum non ſit acquirere dominium; cùm potiùs facultatem tribuat & *titulum*, rem nec dum occupatam ſuam faciendi: utut de cætero homini liberum ſit, an illâ facultate, rem quæ nullius eſt, occupandi, uti velit, nec ne. Falſus etiam eſt H. Grot. *L. II. c. 2. §. 2.* qui *communionem* aſſerit in ſtatu primævo. Nam, præterquam quòd traditio hæc nec *ſacris litteris* congruat, nec *rerum* ipſarum *conditioni:* quarum pleræque *communionem* talem non admittunt: inſuper (1) hâc ratione multæ virtutes, Liberalitas, Juſtitia, Gratitudo, demptâ proprietate, exerceri non potuiſſent. (2) Ordo familiarum fuiſſet quodammodò perturbatus. vid. Selden. *L. 1. c. 4. d. Mari clauſo*, qui cum aliis eam communionem pluribus improbat: & quæ deinceps *ſuô locô* dicemus.

De *Conceſſivo* Jure Naturali aut *Permiſſivo* hactenùs. Et quidem Permiſſio illa, ùt *juris* eſt, & hujus loci, à permiſſione facti vel maximè diſcerni debet. Neque enim permiſſio *facti* actus Legis eſt, aut permiſſionem juris arguit; v. c. Venari promiſcuè non fuerat juris permiſſio, ſed facti: usque dum jure poſitivô civili quid de eô reſtringendô introduceretur; ubi in objectum Legis prohibitivæ

hibitivæ civilis transiit. Cæterùm distinctio Permissionum *juris*, in *plenas* vel *minùs plenas*, *ap.* H. Grot. *Lib. I. c. 1. §. 17.* huc non pertinent. Est nempe Permissio *plena*, quæ liberat à peccato, h. e. dat facultatem ad licitè quid agendum. *Minùs plenæ* à pœna solùm impunitatem conciliant: qualis est v. g. *Lupanarium* permissio & similes. Nam illud discrimen non nisi Legum civilium seu Civitatum est.

(*b*) VIX OPUS FUERAT IMPERIO CIVITATIS. Et tamen, quoniam & *vita socialis* fuerat, & *Societates minores* seu simplices, in statu Innocentiæ: non apparet, cur *familias segreges* esse oportuerit, & non potiùs in Civitates coituræ fuissent. Sicut verò Vita socialis non est sinè *Ordine*, nec ordo sinè directione. *Directio* verò imperium infert, quale in Viro fuerat, *1. Cor. II, 3. seqq. 1. Tim. II, 12.* in Parentibus, in Dominis, ratione famulitii, & vel eorum, qui liberorum educationi admovendi erant. Ita etiam in Civitatibus futurum erat Imperium. Negatô enim *modô*, non est neganda res ipsa. Non sequitur: tunc non fuerat obsequium invitum, non metus, non etiam dominium in personas, non indigentia, non incommoda alia, non lites, non delicta, ut judiciis opus fuerit. E. nullum fuerat Imperium; sed solùm non *tale* fuerat, qualia nunc sunt: non *Majestas* & *Magistratûs*, quales & in quem finem nunc sunt. Videlicet nunc quidem voluntas *subest* imperanti cum renitentiâ, anxietate & solicitudine: (non aliter atque *parit* deinceps mulier cum conscientiâ doloris, *laborat* homo cum sudore, &c.) quippe quòd in *modô* operum consisteret *maledictio*, qui iisdem impositus est. Satis fuerat *perfectiones morales* in statu innocentiæ habuisse; & dabatur sanè imperfectio *naturalis* in eo, quòd bonum non esse habebatur, hominem solum esse: Quod verò non bonum erat, *emendationem* poterat recipere. Et in civitatibus etiam potuisset homo *accipere* quid ab alio: (nam & *dominia* & rerum *jura* alia futura fuissent,) quamvis non in subsidium indigentiæ; tamen in abundantiæ incrementum ulterius. *Judicia* non in eum finem adhibenda fuissent, ùt nunc veniunt. Ubi verò justitia *actionum* est, ibi Judicia; nec præcisè singulorum, sed & in *collegio*. Imò non protinùs ubi Judicia nulla, ibi *Magistratus* nullus, h. e. *Primores* in populô. Nec potest dici Imperium nullum dari, quod *solùm directivum* sit. Denique diversa est ratio *Statûs naturalis* & Statûs *Innocentiæ*. In Statu naturali sicut Respublica nulla est, ita nec Majestas, ullumque Jus Majestatis obtinere possunt: quippe quæ ad societatem perfectam seu *Civitates* respiciunt.

II. Post editum rebellionis specimen non sensim homo adsuetudine facinorum, sed incontinenti à creatore suo est alienatus. * Idque brevissimo tempore post creationem accidisse scriptura & ratio credere jubet. ** Imminuta tamen non extincta, fuit imago Numinis sive lux infusa mentibus, quâ turpia & honesta discernerentur. *** Quæ propagato genere humano auctisque usu promiscuo judicii illius objectis magis magisque semet exeruit.

III. Lumen illud, nihil est aliud, quam jus Naturale, quod totum recte imaginis divinæ (*c*) dici videtur. Quatenus est conscientia (*d*) & sculptura voluntatis divinæ. Etsi Imaginem Dei alio exquisitiore sensu per excellentiam sumere nihil vetat.

* *Genes. 3. ad Rom. 5. v. 12. c. 6. v. 17.*

** *d. cap. 3. in pr. juncto fine cap. 2. adde sis rationem; generatio confestim procedere debuit, per v. 28. c. 1. at in statu integritatis nulla fuit generatio, arguente labe originali.*

*** *Rom. 1. v. 18. & seqq. c. 2. v. 14. seqq.*

(*c*) TOTUM

(c) TOTUM RECTE IMAGINIS DIVINÆ. Sed non tota in eô Imago Divina. Deinde licèt Gentiles non eam perfectionem habere possint Juris Naturalis, qualem Regeniti. Tamen quà fieri potest, ad *Statum Integritatis*, & quoad ea, quæ Imagini Divinæ essentialia sunt, Jus illud exigendum est: quippe quòd perfectioni ejus, ob lapsum hominis & amissionem Luminis spiritualis, quantumcunque in eô reparandô laboremus, detrahi quid non oporteat. Ex quo simul patet imperfectio Doctrinæ Juris Naturalis ap. hos, qui *Verbum Dei Revelatum*, ex quô tamen unô Imaginis illius naturam & simul perfectionem Constitutionis Juris Naturalis, haurire licet, seponendum existimant. Videlicet, non propterea Perfectio Juris Naturalis omittenda est, quia eam Gentiles seu Irregeniti *assequi* non possunt: ceu nec constitutio illius ideò in conceptu simpliciter naturali propinari debet, quòd aliam nisi hanc *communionem* cum Irregenitis non habeamus, & ea quæ spiritualia sunt, actionibus nostris assequi non liceat: quòdque illa, quæ ex Imagine Divinâ educuntur Juris Naturalis principia, irregenitis non ùt *Spiritualia* & secundùm Spiritum, sed ùt *Naturalia*, & secundùm Naturam, indeque imperfectè seu sub aliâ ratione, cognita sint: suasque illi actiones secundùm ea, juxta notiones Naturales, instituant.

(d) CONSCIENTIA. ùt indicat simul & inculcat, *velle* Deum, ut quæ per se honesta sunt, agamus, quæ per se turpia, evitemus.

IV. Definitur autem, auctore Tullio, Jus Naturæ, Ratio summa insita à Naturâ, quæ jubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria. * *Summa* dicitur ratio, quoniam est prima, perpetua & supra omnia, omnesque regit actiones humanas. (e) *Insita à Naturâ*, consequenter ab auctore Naturæ Deo. Plato ** divinus, legem non scriptam (*f*); Alius meliori jure Divinus, *** legem in cordibus scriptam appellat, pari uterque sensu. *Jubet facienda, prohibetque contraria.* Hoc est, dictat ex ipsâ naturali ratione (*g*) cuivis actui inesse necessitatem aut turpitudinem moralem, ideòque eundem esse vetitum vel præceptum.

* *Cicero 1. de legib.*
** *in lib. 8. de legibus.*
*** *Paulus ad Rom. 2. v. 15. adde Grot. l. 1. c. 1. §. 10. quem vide ibidem ad exegesin definitionis Juris Natur.*

(e) ACTIONES HUMANAS. Nam hæc ratio seu regula actiones *liberas* regit; sicut regulæ eadem, quà Jus naturale (seu primævum JCtis Romanis,) actûs *sociales*, seu qui in homine, ad conservationem sui & speciei, faciunt, docere *omnia animalia* dicitur: bruta quoque regit eô modô, quô ad Jus Civile Rom. explicavimus.

(f) LEGEM NON SCRIPTAM. ùt scripta pro positivâ sumitur. Nam aliàs, cùm distinctio Juris in scriptum & non scriptum Jus positivum civile omne & tota contineat: Jus naturale eô sensu nec scriptum nec *non scriptum* dici potest.

(g) EX IPSA NATVRALI RATIONE. Prout hæc scil. informata est.

V. Eaque necessitas immutabilis est, ne divinâ quidem, ut videtur, exceptâ potestate. (*h*)* Quod enim est imaginis ac sculpturæ divinæ, nihilo magis quam Deus ipse mutatur. Nec obstant furta &

 homi-

homicidia à DEO permissa, nec primæva cum sororibus connubia aut id genus alia. Neque enim jus in illis exemplis, sed res, de quibus jus constitutum est, recepisse mutationem, (*i*) facile explicabimus. Si tu dicas, immutabile esse Jus Naturæ, quod ad homines, liberum ex voluntate & dispensatione Dei, (*k*) nihil proferes, quò magis naturæ jus immutabile sit, quam sunt leges positivæ divinæ. (*l*) **

* *Vid. tamen hac de re D. Voetium p. 1. Disp. de just. & jure Dei. Hoornbeck. Institut. Theol. c. 8. §. 6.*

** *Vid. D. Essen. tract. de subject. Christi ad legem Dei. c. 2. §. 18. & seq.*

(*h*) NE DIVINA QVIDEM EXCEPTA POTESTATE. Nam in his, quæ *divinam naturam* afficiunt; ùt est amor & justitia cultûs Dei, fuga perjurii, & similia, ne quidem dispensare Deus potest; secùs in his, quæ *naturam humanam* respiciunt; ùt est adulterium, homicidium, furtum. In quibus mutare quid potest *in individuô;* sed tamen non *in specie humana.* h. e. ùt homicidia in universum prohibita ampliùs esse non debeant: quippe quô Orbis subverteretur; quod sapientiæ divinæ repugnaret. Quin & ex *secundâ tabula* quid est, quod Deus licitum facere non possit, quoniam essentiæ ejus repugnaret; verum v. c. dicere falsum & viceversâ. Cæterùm sicuti *subordinatio* Jurium in illis mutationem nullam infert, neque derogationem; ùt quando inferior lex cedit superiori, affirmativa negativæ, (v. c. fidem non debeo fallere, ut possim dare beneficium,) simplex duplici, generalis particulari. Ita nec adversitas jurium est, quando *major ratio* minorem vincit, *hypothesis* thesin non admittit: Jus Positivum *declarat* actum, ut alterius *naturæ* habeatur, v. c. pactum omne pro non deliberato.

(*i*) RECEPISSE MVTATIONEM. At verò nec jus naturale nec res mutata est, in conjugio sororum. Semel enim naturaliter admissa adhuc admitti possent; nisi Deus *morali Lege* ea prohibuisset. Quocircà ab illis abstinendum est, non quia naturaliter, sed quia moraliter, prohibita sunt.

(*k*) EX VOLVNTATE DEI. Nam divina *potestas* cæteris divinis attributis ceu normæ convenit, ut non possit non perfectissimô modô agere; & sic non quidem ex defectu potentiæ, sed ex *naturæ perfectione.* Nec velle potest mutare Jus naturale, ceu non potest præcipere ut odio habeatur: cùm observare hoc præceptum amorem involvat, qui odio contradictorius est. Igitur impius est *de Rhada*, quando statuit, saltim in secundâ tabulâ, posse Deum tollere Jus Naturale, variatâ solâ circumstantiâ prohibiti & non prohibiti. Nam ex circumstantiâ hâc solâ malitia & bonitas amoris v. c. (& sic in aliis,) non provenit; verùm etiam à ratione *objecti.* In positivis longè aliter habet, quia in his moralitas *à præcepto* oritur, & ab hoc in præceptum se diffundit; sed in Naturali Jure contrà. Non minùs vanus est *Rhetorfortis*, quando tradit, actum qui in homine peccatum est, posse in Deo esse non peccatum; & hinc *à voluntate tantum Dei* moralitatem pendere. Nam licèt Deus nullâ Lege ab extrà teneatur; tamen Sanctitas essentiæ ejus est immutabilis: ad quam æterno, ante hominem conditum, & voluntatem Dei in corde ejus promulgatam, bonitas & malitia actionum moralium exacta fuerat. Denique *Pufendorffius L. II. c. 3. §. 4.* turpitudinem moralem *per se* non dari docet, respectu Dei; sed respectu hominis: adeòque tantùm *ex hypothesi*, postquam Deus hominem rationale animal esse voluerit. Nam coitum v. c. esse rem per se indifferentem, (& in conjuge licitum,) motum linguæ non minùs; sed adulterium, item blasphemiam, (qualis ne quidem sit, quando testis refert blasphemiam,) tantùm mala esse ex hypothesi, quòd coitus, quòd motus linguæ, ad animal rationale referantur & ad certum objectum. Sic etiam, qui doctrinam ejus sequuntur, dicunt, posse quidem actiones Lege naturali determinatas dici *per se* honestas aut turpes esse, intuitu *immutabilitatis;* sed *non antecedenter ad Legis ipsius determinationem.* Quòdque actûs sint naturâ honesti, non esse intelligendum abstractivè à circumstantiis, ùt actûs *morales* sint. Ita verò non sequi,

ſequi, quòd actio quædam *ſuâ naturâ* moralis ſit; ſed quòd quando ſit cum circumſtantiis, ſit per ſe moralis, & ſic *per ſe præcepta* vel *prohibita*. At verò licèt coitus in genere acceptus ſit indifferens; tamen per applicationem mali, ùt eſt coitus cum beſtiâ v. c., ſine vitio non poteſt fieri; adeò ut ἀταξία ab actu illo ne quidem divinitùs ſit ſeparabilis. Diſtinctio verò inter actum & ejus ἀταξίαν, juvat ſolùm ea peccata, in quibus materiale remotum diſtingui poteſt à formali; ſed non in his, in quibus materiale proximum, ſeu ipſa motûs applicatio, à formali ἀταξίας eſt inſeparabilis. Sic & motus linguæ *determinatus* indifferens dici non poteſt: nec actus quoque ille, quà Phyſicus ſeu naturalis, vel materialis eſt, ſpectatur; eô ipsô quòd de moralitate ejus quæritur, & actio materialiter ſpectata moralis non eſt. Cæterùm de eô hic quæritur, an actio per ſe, antecedenter ad Legem, turpis dicenda ſit, quæ Legi naturali adverſa eſt: non, an per ſe turpis dici poſſit, quæ per Legem prohibita eſt, aut quæ ob Legem immutabilis haberi poſſet. Neque etiam de actione quæritur, quæ non moralis eſt, h. e. circumſtantias non habet, ad quas Lex prohibitionem ſuam direxit: ùt nec an actio, quæ circumſtantias tales habet, per ſe moralis aut per ſe prohibita; ſed an per ſe turpis ſit, quam Lege prohiberi oportuerit. Quod verò ait, Pufendorffius, hominem etiam *potuiſſe aliter condi* à Deo, *quàm animal rationale*: id nequaquam concedendum eſt. Nam uti naturæ rerum ſunt æternæ; non ut ſint independenter à Deo: nec enim neceſſarium aliquod abſolutum datur independenter, præter Deum. Datur verò tale dependenter; quod quidem non à ſe, verùm ob perpetuam eamque neceſſariam connexionem requiſitorum eſſentialium, abſolutè eſt immutabile: cùm contradictionem implicet, eſſe hominem, & tamen eſſentiam hominis non habere. Ita etiam ut tu ſis homo & animal rationale, neceſſarium quidem eſt hactenus, neceſſitate hypotheticâ; ſi ſcilicet te hominem Deus condere decrevit, cùm brutum te condere potuiſſet. At quòd Tu, quà homo, animal rationale eſſes: id neceſſarium eſt neceſſitate ſimplici. Sic & præciſâ voluntate Dei, quoad actum eſſentiæ, homo per neceſſitatem abſolutam eſt animal rationale; quicquid ſit de actu exiſtentiæ ſeu entitativo: dum ſc. hunc in individuo hominem Deus condere volebat; nam ille ſe habet conſequenter ad divinam voluntatem, nec idcircò abſolutæ neceſſitatis eſt: uti eſſentia hominis quà vera eſt, æterna eſt; & cùm antecedenter ad divinam voluntatem ſe habeat, Deus ob voluntatis, quæ divinæ ſapientiæ ſemper eſt conformis, perfectionem, aliam eſſentiam homini dare non poteſt. Nec verò oportet *ſuppoſitum* admitti, quod naturam rerum deſtruat. Unde procedit hypotheſis: ſi homo volat, habet pennas. Non enim per hoc natura ejus tollitur. Sed nil poteſt in homine ſupponi, quod naturam ejus auferat: ſic enim prædicatum corrueret, ſubjectô ſublatô. Nec jus naturale foret, ſi non homini datum foret. Non poteſt autem eſſe homo, niſi ad imaginem Dei conditus. Hoc verò ſuppoſito neceſſariò conſtante, non poſſunt non eſſe turpia, quæ licita eſſe ex hypotheſi, (impoſſibili ſc. illâ,) volunt.

Denique *mutaſſe* Deum Jus Naturale, probari non poteſt exinde: quòd (I.) *Vaſa Ægyptiorum* Deus Iſraelitas *abalienare* juſſerit. *Reſp.* (1) Deus habet in res creatas quaslibet ſupremum dominium excellentiæ. (2) Non mutat Jus, ſed rem, ut non ampliùs aliena ſit: nec adeò (3) ùt Legislator hoc fecit; ſed ùt Dominus. Non (II.) quòd Deus Abrahamum *interimere* filium juſſerit: *Reſp.* (1) Deus eſt Dominus vitæ. (2) Secunda Tabula cedit primæ. Et (3) præceptum iſtud ad exitum ne quidem perductum fuit. (III.) Quòd permiſerit *Conjugia* Fratrum & Sororum, ſive inter Liberos primorum parentum; ob quas tamen *Levit. XIIX.* Gentes Cananæas ejici voluit; quaſi Deus ſolùm pro tempore licitum id eſſe voluerit naturaliter; ex hypotheſi, quâ totum genus humanum *ex unô hominum pari* proceſſurum decreverat. *Act. XVII. Reſp.* Alii, (1) Deum quandoque poſſe eximere *actum quendam* vel objectum *ex imputatione* objecti peccati; vel ex ratione formali, ſub quâ *intrinſece* malum eſt. Sed quando id fieri poſſit, eſſe nobis incognitum; & de Reſervatis divinis. (2) Satis fuiſſe ad indignationem divinam, quòd Gentes Cananeæ exempla aliarum Gentium non ſequerentur. At verò neutrum congruit. Videlicet ex dictâ interminatione inferri non poteſt, quòd conjunctiones *in illo Cap. XIIX.* prohibitæ omnes *contrà Jus Naturale* fuerint. Non etiam, quòd adverſæ omnes Juri Gentium; neque etiam quòd aliunde Gentibus illis de Lege Dei Morali, creſcente genere humano latâ, innotuerit. Nam utique Conjugium Fratrum

& Sororum naturâ turpe non fuisse, & nequidem Gentium juri adversari, rectiùs asseritur. De locô autem *Levit. XIIX.* & quò illa ejectio Cananæorum, quòdque ad species solùm aliquas ejus Capitis, pertineat, aliàs decernimus. Non (IV.) Deus jus Naturale mutâsse, ùt nec in eô dispensasse, dici potest, quòd Patribus *Polygamiam* permiserit. De quô ut rectiùs constet, distinguunt nonnulli, inter Jus Naturale, quod consideratur in *Principiis*, & quod consideratur in principiatis seu *conclusionibus*. Alii hoc appellant *hypotheticum*, quòd pro certo rerum statu obtineat; ceu prius absolutum esse dicitur. Quoad prius, naturali instituto polygamia convenire non videbatur: quia Deus omnes homines ex uno sanguine nasci voluerat. *d. Act. XVII.* Hinc bonum speciei prævaluit bono individui. Nec tamen est, ut in polygamia hæc distinctio locum inveniat. Videamus, an altera illa rem conficiat, quâ Dictata Juris naturæ alia sunt fundata in ipsâ Dei naturâ: ita, ut quæ ab illis deviant, directè Divinæ essentiæ & naturæ adversentur; quædam tantùm mediatè ad Deum referri possunt, & in Naturâ hominis propiùs radicata sunt. Quæ posteriora respicit Monogamia, quatenus immediatè ad homines refertur, Naturæ hominis conveniens; indirectè verò Deum concernit, qui naturæ humanæ illam legem indidit; sed tamen rationem peccati ab objecto auferre potest. Intereà non minùs etiam ex Lege Dei æternâ ea, quæ secundi ordinis sunt, procedunt: atque adeò ex se simpliciter & absolutè loquendo, sub ratione suâ formali, intrinsecè mala sunt; ut remanente illarum ratione formali, (quam Deum in ordine illô matrimonii v. c. perpetuò abesse voluisse improbabile est,) non possint ullâ ratione fieri licita; quanquàm in singulari unâ vel alterâ specie, ob circumstantiam singularem, fieri possit, ut illa planè ex objecto juris Naturalis, ab autore juris Naturalis, Deo, extrahatur. v. g. innocentem (Isaacum,) occidito. At verò licèt hæc distinctio, non minùs ùt prior illa, in aliis admitti queat; non tamen est, ut quis per eam juvet permissionem illam continuam polygamiæ in V. T., nec singulari tantùm exemplô, aut magnô casu vel necessitate urgente, à Deo probatæ. Quid ergò quoad Polygamiam decernendum sit, inferius sequetur.

(*l*) QUAM SUNT LEGES POSITIVÆ DIVINÆ. Et sic nulla inter Leges Divinas positivas & naturales foret differentia. Equidem *Pufendorfius* Leges naturales, non nisi *ex hypothesi* humanæ naturæ, quam illæ respiciant, necessarias esse vult. Sed propterea non desinunt esse necessariæ & immutabiles; ùt *superiùs* expositum est. Utique per hoc Deus non immutat Jus Naturale, quando ea, quæ istô jure vetita non sunt, Lege *morali* prohibet: cùm *arctiùs* nos obligare queat; ut tamen hæc *tolli* iterum possit, non possit prohibitiva naturalis. *Dispensatio* verò non tollit Legem; ùt modò diximus.

VI. Sed mutabilia sunt, quæ impropriè ad jus naturæ referuntur, uti quæ licent duntaxat neque repugnant rationi, nec tamen imperantur. * Ut est, tutela sui, procreatio sobolis, libertas, occupatio ejus, quod nullius est, aliæque naturales facultates: quæ *jura* quoque, (*m*) sed diverso sensu, dicuntur, uti mox videbimus. Denique, mutabilia sunt, ea quæ ratio suadet ut meliora, (*n*) non jubet præcisè, ùt hereditatem præ extraneis relinquere sanguini licet remotiori, quæque similia.

* *Vid. Grot. l. 1. c. 1. §. 10.*

(*m*) JURA QUOQUE. effectivè: & tamen quia ex concessione Legis naturalis non minùs pendent: omninò ad Jus naturale propriè referuntur. Nec dici potest quòd duntaxat liceant, nec rationi repugnent, nullumve in illis sit Imperium. Videlicet non facultas ipsa, sed Lex, unde ista profluit, respicienda est. Et tamen quid præceptivi etiam illa permissiva Jura Naturalia, seu Leges & Dictamina,

mina, habere, ex suprà dictis evidens est. Quæ verò Juris naturalis *negativè* sunt: illa mutationem Juris ipsius positivè talis non inferunt. Talia sunt, de quibus Jus naturale nil statuit, quatenus vel (1) nil de iis Jure aliô inferiori definitum est; ùt fuerat Venatio: quippe quæ nec Juris Naturalis nec Gentium dici potuit; nisi quòd in thesi Jus naturale statuerit, rem quæ nullius est, occupanti cedere posse. Vel (2) definitum est tale quid, quod Juri naturali non adversatur; ùt sunt inventa Juris Civilis: Stipulatio, Acceptilatio, & sim.

(*n*) SVADET VT MELIORA. An ergò dantur *Consilia* Juris Naturalis? *Resp.* Dantur omninò; ita tamen ut obligent: saltim ad ea, quæ consiliis inferiora & minùs laudabilia sunt, si ista assequi non detur. Pufendorffius *L. 1. c. 2. §. 8.* distinguit, quòd detur bonô melius, pro diverso necessitatis gradu: sed non detur quoad bonum, si consideremus illud pro eo, quod congruit cum Lege. Sic etiam, quoad *Juris* rationem, distinctio inter *necessitatem* moralem & *honestatem*, locum non invenit: cùm & hanc jura exigant, ut plenè satisfecisse officio videare. Ad hunc itaque effectum honestas etiam necessitatis est.

An autem distinctio admittenda sit, inter id, quod justitia exigit, & quod *charitas?* Qu. H. *Grotius* affirmat *L. II. c. 17. §. 9. c. 20. §. 22. L. III. c. 13. §. 4.* At verò (1) quod Regula Juris exigit, debet tranquillare conscientiam & interna animi; non tantùm impunitatem præbere externis actionibus. (2) Charitas per omnia præcepta secundæ Tab. se diffundit; nec aliud est, quàm Justitia Christiana, proximum æque respiciens; Quin & (3) eodem fundamentô nititur: suum cuique tribui debere. Unde & si vel maximè dicere velis, ea quæ Charitatis sunt, ad Justitiam naturalem pertinere, quæ exactionem non habeat. Non tamen hic de effectu actionis in foro agitur: & naturaliter etiam Justitiæ universalis atque Charitatis est necessitas.

Equidem *Charitas* est Virtus, quâ affectu benignô impulsi non tantùm proximi nostri incommoda, quantum in nobis est, præcavemus; sed & commoda ejus pro virili promovemus: eique ea, ad quæ forensi jure adigi non possumus, tribuimus. Quòd verò *Charitas* dicitur, non quærere illa *quæ sua sunt. 1. Cor. 13. v. 5.* per hoc non nisi æquilibrium innuitur amoris proximi & nostri. Cæterùm non impedit Charitas, quò minus *famam* meam tueri possim adv. calumnias, repellere *injuriam* defensione legitimâ, *res* meas repetere, urgere restitutionem *damnorum*, impensas & mala *vulneris* illati, imò *occidere* invasorem. Nec enim hoc prohibet *Matth. V. v. 39.* Debetur verò Charitas etiam *inimico*, qui ope & auxiliô nostrô indiget: *Gal. VI. v. 10. 2. Petr. II. v. 7.* nam & hic proximus noster est, quem consiliô, auxiliô & facultatibus nostris juvare tenemur: *1. Joh. III. v. 17. 18. Gal. V. 13.* juxta Regulam charitatis *Matth. VII. v. 12. & c. 22. v. 39.* Nec teneor alium *plus* diligere, *quàm me ipsum* respectu æternæ felicitatis. v. c. ut peccem in gratiam proximi, respectu *affectûs*, quô felicitatem hanc opto aut promoveo. Videlicet non teneor majori cùm affectu charitatem exhibere alii, quàm mihi ipsi. Sed ratione *effectûs* externi seu exercitii aliquandò magis est diligendus nobis ipsis, ùt quando jubemur inimicum nostrum diligere: *Matth. V. v. 44. Rom. XII. v. 20.* animam seu vitam pro illô ponere. *1. Joh. III. 16.*

Dantur etiam, quæ ad Bene Esse (non morale) sed actionum moralium, pertinent, & quorum omissio seu contrarium per se quidem delictum non est; sed indignum tamen: & *Decori* nomine veniunt. Nec enim, quà fieri potest, committi quid debet, quod sensui aliorum & judicio adversum est. Eò pertinent signa externa, ceremoniæ: (quæ ab his, qui obedientiam nobis potiùs debent, quàm honorem, si exhiberi nobis velint, indecorum est:) huc vestitûs ratio, comæ item, referri potest. Et hæc quidem, ap. Gentes integras, pro morum diversitate, variant. Pertinet etiam huc, quod per se rectum, sed aliis fastidio esse potest. Ast prodiga donatio non indecora tantùm; sed in vitio est. *vid.* Velthuysen. *d. Princip. Justi & Decori.* At verò hæc talia speciem quandam singularem præcepti non constituunt; sed ad Virtutum homileticarum cultum respiciunt.

Denique An *Æquitas Juris Naturalis* detur? Qu. *Resp.* Datur æquitas Naturalis; sed non juris Naturalis: quia jus Naturale, cùm scriptô non constet, nunquam auditur nisi *totum*, i. e. positis & cohærentibus simul omnibus circumstantiis; ut nihil ergò, quod in eô suppleri possit, reliquum sit. Et quanquam (2) ratio *proferendi* Juris Naturalis principia imperfecta esse possit; tamen hæc eidem accidentalis est. Verum autem Juris illius tribunal

nal perfectissimum est, nec uspiam Legislator illi deficit. (3) Jus Naturale supplet ac corrigit jus Civile. Non potest ergò esse norma & normatum; nec potest simul & semel corrigere & corrigi.

VII. E contrario, sunt, quæ ratio naturalis deteriora esse judicat, non præcisè tamen prohibita, ut nuptiæ consobrinarum, item in tertio & forte secundo affinitatis gradu, &c. *

* *Dixi in digress. Justinian. l. 2. c. 15. & 22.*

CAPUT III.

Quo Jus Naturæ Hobbesianum evertitur.

ARGUMENTUM.

Non esse primum Juris Naturæ principium, ut quisque vitam & membra tueatur, differre τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν à jure Naturæ, cum illa & brutis competant. Sed rectè istud dici fundamentum juris, quod pro facultate habendi agendique sumitur: à quo regulæ actuum moralium toto genere differant. Utroque tamen jus sumptum sensu esse jungendum. Nihil esse juris ut pro facultate sumitur, nisi quod & juris illius est, quo nefas habetur societatem violare humanam. Igitur etsi inclinent homines ad invadendos subigendosque alios, tamen & citra pactum id turpe & illicitum esse, quin & prohibitum, conscientia Numinis, à quo illud dictamen. Refutantur, quæ pro jure primævo omnium in omnes & omnia, ab Hobbesio proferuntur. Etiam ante civitates fuisse meum & tuum. Falsum esse quod discretio boni & scelesti in civitate à lege in universum pendeat. Dictamen rationis etiam in statu naturali habere effectum coactionis & punitionis. Comparatio Hobbesianæ sententiæ cum dictis Brenni & Atheniensium ad Melios, denique cum Grotiana doctrina.

I.

PRoinde, si Juris Naturæ illud est demum, quod ratio necessaria præcipit aut prohibet: sequitur. Non rectè statui fundamentum Juris Naturæ primum (quod periculosæ autor philosophiæ (*a*) tradit) *ut quisque vitam & membra sua, quantum potest, tueatur.* * Hoc enim neque præcepti necessitatem, (*b*) neque omnino ratiocinationem, quatenus primum est, requirit.

* *Hobbes tract. de cive tit. 1. c. 1. §. 7. in fin.*

(*a*) PERICULOSÆ AUCTOR PHILOSOPHIÆ. *Hobbesius* ille, in *Statu Naturali* fuisse *jus* (*Facultatem* scil.) *omnium in omnia* (*c. 1. d. Cive. §. 10.*) adstruit. Et negat dari *Jus* Naturale, quoad pro *præcipiente* seu *Lege* vel Regulâ sumitur: (vid. *cap. 14. §. 3.*) cùm honestum non sit aut turpe ante Civitatem. *Jus* verò suum, seu *facultatem* suam, Ille ad omnem *hominem* adstringit.

git, ut eam *à se ipso* habeat, & non ad *superiorem* aliquem referat. Nisi quòd ratione Facultatis illius Jus *negativè* dici queat; uti Jus est illud Naturale, de quo *nil in Statu naturali* definitum est: ex sensu quidem *Hobbesii;* tum & *externô* sensu, quando extrà Imperium constituti faciunt *de facto* contrà fas Dei & hominum, quicquid *expedire* sibi opinantur. Quale Jus *potentium* est: ut quando in *statu naturali* nemo *Judex* esse potest alterius, quia invicem æquales sunt, juxta *Hobbesium: bello* agant, suôque *arbitriô* in infinitum, quoad *viribus* licet, utantur; neque ulli possit tunc dici fieri *injuria:* quippe quòd nulli in alium *jus*, nisi ex *abdicatione voluntatis* suæ competat. Hoc autem quia in statu naturæ *per pacta* fieri nequiverit, eò quòd ex *promissione nudâ* jus alteri quæri invitum, atque sic per facta *simplicia* à Jure omnium in omnia *recedi*, non potuerit. Hinc ex dictamine *rationis suadentis*, quia in ejusm. statû Genus humanum persistere nequiverit, pactô *multitudinis* ad *LL.*, quas Ille *naturales* appellat, quæ deinceps etiam *conscientiam* stringant, *c. 3. d. Cive. n. 27. & 34.* opus fuisse per quòd *una voluntas* omnium fieret: & hanc *Civitati* ejusque Imperio *fundamentum* præbuisse; ex quô *Leges Civiles*, tanquam pactiones Civitatis, seu multitudinis, habendæ sint, quæ primam *Justo* & injusto *originem* dederint.

Dividit verò Librum suum de *Cive Hobbesius* (1) in *Libertatem;* ubi *Facultas* naturalis: quod ipsi *Jus naturale* audit. (2) *Civitatem:* tunc honesta & turpia distingui cœpisse, tradit; & ita Jus seu Justum naturale alterum ipsi *ex Pactis* constituitur. (3) *Religionem:* quæ poterat ipsi non minùs *Pactis* seu ab *Imperante* constitui; modò non unum hoc, quod putat extrà Imperium positum, fuisset: *JEsus est Christus Dei.* In *Hobbesii* sententiam incidit, cum *Epicurô* suô, P. *Gassendus*, in *Philosophiâ Epicuri p. 1544.* & malè *Robertus Scharrokius* defendit *Epicurum*, quasi ille nec *providentiam* divinam negaverit, nec Summum Bonum in *voluptate corporis* collocaverit. vid. *Præf. Libr. de Officiis secundùm Jus Naturæ.* & *p. 38. c. 1. n. 8. item p. 605. 665. & 676.* Cæterùm *Hobbesius* petit suum Jus Naturæ ab hominum pravitate & *bello*, cùm adhuc dum *pactis* homines non constringerentur: Vel potiùs nullum jus obtinuisse docet, nisi quod super *pactis* deinceps fundatum fuerit. Unde Hypothesis ejus (1) est: *hominem non esse socialem:* (*Aristotelicæ* doctrinæ adversa.) Non ferri scilicet *spontè* hominem ad societatem; nec illius *desideriô* teneri; indeque *originem Civitatis* non esse à desiderio quodam naturali societatis; sed à *mutuô metu* ad evadendum mala, cum quibus homines aliàs conflictari oporteret; dum ob æmulationem inter pares & earundem rerum appetitum, cujusque Libidini & Potentiæ quisque pateat. Enim verò, quòd *metus* non causa principalis sit Societatis humanæ; sed inter causas solùm *moventes* & impulsivas reperiatur: ad *L. I. c. 5.* videbimus. Adeò ut dici ne quidem possit, Societatis amorem hominibus, *juxta metum*, *pariter* fuisse *causam* ineundæ societatis. Et perversè *Hobbesius naturam hominis* concipit: cùm homo potiùs judicet, non esse vim faciendam alii nil tale merenti, & quod quis occupat, ejus fieri & manere, quin & fidem datam servari debere; secùs si fiat, lumini *Intellectûs* hoc adversum & homini grave fore, nec lubidine eâ electâ *societatem* jam existentem *durare* posse.

Reprimere quidem hypothesin illam *Hobbesii* & ipse olim visus est *Pufendorffius*, *Lib. II. Elem. Jurisp. Univers. obs. 3.* Sed tamen desiderium Societatis, ex *necessitate* magis, procedere vult, quàm ut sponte in eam feratur homo; necessitate scilicet tali non adactus. Et nec ipse *Hobbesius* hoc desiderium negat: quin potiùs *Pacem* quærendam vult; *c. 2. §. 2. d. Cive.* per Legem, quam naturalem fundamentalem vocat, consensione scilicet & unione constantem: *c. 5. §. 6. d. Tr.* Imò *Pufendorffius* non inclinare hominem ad Societatem, tradit; sed solùm *aptum* esse ratione & oratione, qui Societatem, si in eam ipsum transire oporteat, colere possit. Hinc ille propiùs quoque ad *Hobbesium*, in *L. II. c. 3. J. N. & G.* accedit, nempe quòd *sociabilis* tantùm homo sit; non socialis: ceu nec *infans*, qui homo tamen & ipse est, ad societatem sit aptus. Et tamen propterea aptum ad Societatem protinùs *natum* esse hominem, negari nequit; quamvis ad hoc, ut *colere* eam possit, maturitas judicii requiratur. Imò non tam de *aptitudine* ad Societatem, quàm de *inclinatione* ad eam, quæritur. (2) Hypothesis *Hobbesiana* est, (*Libr. de Cive c. 1. §. 10. 12. c. 9. §. 3. c. 13. §. 7.* & in *Leviathan. c. XIII:*) quòd *Status naturalis hominis* habeat *indolem belli.*

Ad

Ad hanc *Pufendorffius*, *L. II. J. N. & G. c. 2.* Falsam quidem esse hanc doctrinam; sed tamen *tolerabilem*, si per modum *hypotheseos* assumeretur. Nimirum positô: quòd homines, sinè Lege & obligatione, è terrâ, ùt fungi, nati fuissent. Neque enim Gentiles *Imaginem divinam* in homine, aut promulgationem *Legis æternæ*, admissuros. Proinde necessitatem *Societatis* humanæ aliunde deducendam. Æquales inter se homines: & hinc unum adv. alterum ambitione & indulgentiâ moveri: quod cùm hominum conservationi, tanquam bellum continuum, (*v.* Hobbesium. *c. 9. d. Cive.* *§. 3.* & *c. 13. §. 7.*) adversum esse, omnes senserint: quærendam fuisse pacem mutuis *pactis*, è quibus *Legem fundamentalem naturæ* educat *Idem Hobbesius: Resp.* (1) Sinè ullâ hypothesi certum est, quòd *primo homini* statim ab initio *associata* arctissimô vinculô fuerit Conjux; sicque Status fuerit *pacificus*. Nec (2) potest exprimi, quare *inter dissitos bellum* esse debeat. (3) Si *æqualitas* est inter homines, potiùs impeditur bellum: ex æqualitate enim *pax* oritur & amicitia. (4) Cupido omnia habendi non est universalis. (5) Quod opponit: inter Gentes *piraticam* & prædatoriam diu obtinuisse (*c. 5. §. 5. d. Cive:*) *Resp.* hoc ex corruptione provenisse, & naturæ adversum fuisse; nisi quòusque ex *retributione* adv. Gentem immorigeram & effrænem susciperetur. Vlteriùs, sequeretur Juris N. præcepta talia esse solùm *per accidens;* quæ tamen sunt talia *per se:* & quòd sint ea *secundùm quid*, quæ talia sunt *absolutè: ex positione* scilicèt *naturæ* humanæ *exorbitantis;* quam tamen rectæ *rationi* debere *subjici* constat. (6) Homini bene faciendum potiùs dictitare rationem naturalem, quæ affectûs temperat. Quod verò dicitur, in *gratiam Gentilium*, ut contrà eos veritatem erueret, hæc talia *Hobbesium* supposuisse. Resp. Non esse supponendum in *Naturalibus* falsum, ut verum inde consequatur: nam ex *veris principiis* sequitur *verum;* non ex falsis, quia (1) per falsum non infertur verum; nisi quandoque per accidens. (2) *Hobbesius* potiùs *impura*, quàm vera, ex illis infert. (3) Idem *Auctor* illud non supponit ùt fictum, sed ùt *verum* & *actuale*, principium. *Christianus* autem nihil contra S. Scripturam asserere debet; nec in gratiam Gentilium, de perfectione Statûs hominis primævâ, quid dissimulare. (4) Etiam ipsi Gentiles ex *assimilatione* cum *Deo* deduxerunt sua principia. (5) non est contrà rationem, hominem fuisse *integrum*, & posteà descivisse; hocque faciliùs credit Ethnicus, quàm quòd homo *impurus* fuerit. Quòd si dixisset *Hobbesius: facultatem sibi sumpsisse* hominem in omnia: excusandus foret. Enimverò (1) expressè dicit: *jus ei esse* in omnia. (2) Docet *Legalem* Statum *exinde deductum* esse. *Pufendorffius* equidem valdè fluctuat, & quoad licet, manûs *Hobbesio* porrigit; v. *L. II. c. 3. §. 3. & 4.* maximè quòd in *c. 2. Hobbesium*, ait, non asserere, quòd promiscuè & *sinè ratione* quis possit sibi jus sumere in omnia. Et tamen *Hobbesius* nullum jus, nisi quod *ex pactis* conficitur, agnoscit; & ipse *Pufend. §. 7.* fatetur, quòd seriò *Hobbesius*, illum statum naturalem *hostilem* esse, statuat; quam quidem doctrinam rejicit *ibid.* & in *L. VIII. c. 1. §. 4.* ipse *Pufendorffius.*

(*b*) NEQVE PRAECEPTI NECESSITATEM. Ita etiam in *§. 6. C. praeced.* quanquam, *quoad hominem*, minùs rectè. Aliàs utique *ratiocinationem* non requirit *defensio sui*, si eam *absolutè* spectas, prout & in *bruta* cadit; quod idem est hic *Auctori*, ac quando dicit, *quatenus primum est.* Ad *prima* scilicet *naturæ* ea pertinet. Quæ quatenùs à *Jure Naturali* differant, pluribus exponit *Auct. Cl. Libr. I. Digress. c. 11.* Et hactenùs, quod *Idem* monet contrà *Hobbesium*, non minùs valet: quòd scilicet Tutela ejusmodi *praecepti* necessitatem aut *ratiocinationem* non contineat; si quidem Præcepta aut *ratio* in bruta non cadunt; & tamen vitam suam tuentur. Cæterùm si hæc ipsa considerentur, quà *homini* Defensio sui *per rationem* præcipitur. Ita verò in quæstione *an*, seu *quòd* defendere se debeat homo, non minùs atque quoad *modum* defensionis, seu quoad *moderamen* inculpatæ *Tutelæ*, Defensio illa *ratiocinationem* requirit. Quapropter non habet ad hoc facultatem utendi *mediis omnibus;* quorum nec ipse *judex* est aliter, nisi prælucente Jure naturali, ne tuitio illa cum iniquitate conjuncta sit. *§. 4. 5. h.*

II. Etenim est primum hoc secundum eam Naturam, quæ communis etiam brutis, quibus æque insitum est. Tamen, si vis ita, dici quo

quoque poteſt fundamentum Juris Naturæ illud ipſum; at ſenſu diverſo. Nam præter quod jus ſignificat Regulam actuum moralium, quâ obligamur ad id quod rectum eſt, ut initio cap. I. dictum. Magni quoque & crebri uſus eſt altera ſignificatio, quâ dicitur, *facultas aliquid habendi aut agendi*, ut eſt jus dominii, (*c*) jus herilis, jus patriæ poteſtatis. *

* *Grot. l. 1. c. 1. §. 4.*

(*c*) JUS DOMINII. Sed prout hæc facultas *jus conceſſivum* præſupponit, ùt ſanè præſupponere debet: ita *Hobbeſii* non eſt: cui nec datur *Jus* ante Civitatem. Et *facti* eſt igitur. Imò nón poterat illa facultas eſſe Juris: cùm Jus tale ſtatuiſſet *pugnantia*. v. c. non poteſt Titius habere Jus in omnia, ſi idem habet Cajus, ſi idem omnes habent, in res omnium. &c.

III. Hujus juris ſi tu primum quæras principium, nullum prius reperies, quam quod vitam & membra quemque ſua tueri docet. Cui ſane convenit, ut quisque jus habeat omnibus utendi mediis & agendi quidlibet, ſine quo ſe conſervare non poteſt. * Ejusque rei quisque etiam naturaliter judex eſſe videtur, ut ille poſtulat. **

* *Hobbes d. cap. 1. §. 8.*
** *vid. §. 9.*

IV. Inde tamen non ſequitur, jure naturæ unicuique jus in omnia competere, ut idem vult Philoſophus. * Aut in ſtatu Naturæ, menſuram juris eſſe utilitatem, quod fere idem, Carneades (*d*) diſputabat. ** Niſi quatenus vita aliter conſervari poteſt. Aut alii iniqua conditio non infertur.

* *vid. §. 10.*
** *ibid. in fine. adde Grot. in præfat. operis de jure belli & pac.*

(*d*) CARNEADES. apud *Lactant. V. Inſtit. Divinar. c. 17.* ubi adſtruit, (1) nihil eſſe juſtum, niſi ex *voluntatis arbitrio*: *Reſp.* (1) hôc modô *Deus* blaſphemiam, adulteria, præcipere poſſet. Quin potiùs ſicut recta *ratio* (ex L. Dei) ita probabilis ex Lege humanâ civili neceſſaria eſt, ad regendum hominem, cœtûsque hominum. (2) Stultum eſſe ait, illum, qui utilitatem publicam ſuæ præferat. *Reſp.* Virtus ſui causâ expetenda eſt; licèt ærumnis non vacua: ob præmia immortalia. Satis utilitati ſuæ conſulit, qui communi ſtudet. Subvertit ſuam, qui publicam & communem negligit. (3) Jus Civile, *quà utile eſt*, obligare videri. *Reſp.* non præcisè, quà utile; imò utilitas *univerſæ civitatis* ad æquitatem redigitur. Et ùt Legislator *utilitatem* aliter reſpicere non poteſt; niſi ex regulâ prudentiæ, & motivô quodam virtutis. Ita Utilitas, quæ *cum rectâ ratione* convenit, (non quæ ex *affectibus* æſtimatur,) moribus Gentium promovetur; nec nulla eſt tam potens Civitas, quæ ſuam utilitatem, neglectâ ſalute *communi*, promovere poſſit. Quòd verò *inſtituta* ipſa Civitatis *varient*, illud ex Civili, non ex Gentium aut Naturali Jure, profluit.

E V. Nam

V. Nam quod idem alter ſtatuit, * ea quæ quis fecerit in ſtatu merè naturali, injuria in hominem videri neminem, id verum non eſt. Quicquid enim contradicat ille, inſita eſt homini, ut primum ratione valet, cupiditas ſocietatis, odium ſolitudinis. ** At illam ſocietatem haberi non poſſe cum licentiâ ſe invicem lædendi aliosque vexandi eadem ratio dictat.

* *Hobb. l. 1.* §. *14. in notis & cap. 3.* §. *4.*
** *Vid. Grot. in d. præfat.*

VI. Ideò rectè dictum eſt. Naturam ante omnia pacta cognationem quandam ſtatuiſſe inter homines. * Quin & regulam cœleſtis oris; quod tibi non vis fieri, id alteri ne feceris, (*e*) in ſimpliciſſimo Statu Naturali obtinere oportet. Quod igitur contra hæc dictamina fit, id injurium eſſe manifeſtum eſt. Minimè verò deſinunt illa Juris Naturæ eſſe dictata, ex eo quod pravitas humani ingenii ad contraria auſa plerosque impellat.

* *Florentin. in l. 3. ff. de juſt. & jur.*

(*e*) ALTERI NE FECERIS. *Scharrokius* quidem *c. 10. d. Offic. ſec. J. N. n. 11.* per inſtantiam hoc principium impetit: Num enim, ait, ſervo meo calceos purgare, coquo juſculum coquere, captumque delinquentem judex dimittere deberem: quia hoc mihi fieri velim? *Reſp.* Cæteris paribus *regula* illa procedit. Non enim quod mihi placeret *contrà ordinem Statûs & conditionis;* ſed ad quod obſtrictum habere poſſem alium, & quod ille viciſſim, *ſalvô utriusque officiô*, exigere â me poſſit: illud verò attendendum eſt.

VII. Proinde perperam colligit idem auctor, quo conſilio homines congregentur, id ex iis cognoſci, quæ faciunt congregati.* Adeoque cauſam conſociationis inter homines, mutuum eſſe metum. Item ſtudium utilitatis honorisque præ aliis uſurpandi. Unde liqueat, nullum ſocietatis appetitum eſſe homini Naturalem.

* *Hobb. d. c. 1.* §. *2.*

VIII Planè de metu negandum non eſt, eum ad conciliandas firmandasque ſocietates facere plurimum. Sed commodi honorisque ſtudium, verum eſt, uſu demum & comparatione ſociatorum maximè eſſe invectum. Imò certum eſt, etſi, nullâ malorum experientiâ, homines alii non timerent alios, tamen ſocietatem appetituros, ſolitudinem exoſuros. Multò certius eſt, ſi initio conſtaret, nihil quem-

que

que præ aliis commodi aut honoris consecuturum, minimè tamen appetitum societatis cessaturum.

IX. Cum igitur ista cupiditas immediatè hominibus insita sit, sequitur, illa sine quibus societas stare nequit, immediatè animis obversari. Ex quibus liquet, alterum lædere & facere quod sibi quis fieri nollet, id turpe esse à primo rationis dictamine, & originario jure naturæ prohiberi. Hinc falsa esse quæ ab illo ut hypotheses postulantur, cuilibet apparet. Scilicet, jure naturæ licere uni alium invadere.* Eodem jure, fortiorem posse debiliorem cogere ad præstandum cautionem futuræ obedientiæ. **

* *Hobb. c. 1. §. 12.*
** *d. cap. 1. §. 14.*

X. Neque enim potentia aut excellentia, Juris perfecti in alium causa esse potest. * Sed ratio tantum probabilis juris acquirendi, positis terminis habilibus. Argumentum à Divinâ potentiâ, unde jus in cuncta creata oriatur, ad homines, nequaquam admittimus. Quia non ut Deus cuncta per se proprietate complectitur, idem homini in hominem sine facto antecedente (*f*) tribui potest.

* *Secus ac ille vult d. §. 14. in fin.*

(*f*) SINE FACTO ANTECEDENTE. Imò *ex potentia*, ait *Hobbesius*. Itaque *respondendum* est, in eò discrimen esse, quòd Dei potentia non sit sinè justitiâ, sapientiâ, benignitate. Quod si enim ex *potentiâ solâ* ageret Deus, æquè gravis foret ea hominibus: idem est si ex *Dominio* seu proprietate solâ ageret.

XI. Nec verum est, jure naturæ pacem quærendam, eò tantum, quòd bellum homines incommodum experti sint.* Concordiam enim citra experientiam bellorum esse naturalem patet inde, quia ad subsistentiam primævæ societatis, quam & sine bello appeteremus, est necessaria.

* *cap. 1. §. 17.*

XII. Falsa quoque hypothesis est, jus naturæ dictare, quod recedendum sit à jure omnium in omnia, quia paci hoc noceat.* Nullum enim ejusmodi jus existere dictum est, nisi vitæ causâ servandæ. (*g*) Eatenus autem dictat natura, non debere ab eo recedi.

* *Hobb. c. 2. §. 2.*

(*g*) VITÆ CAUSA SERVANDÆ. Posse scilicet nos largiri *Hobbesio*, quòd homo *jus* habeat *in omnia*, quando & quòusque *vitam* suam *aliter servare non possit.* Nam illum omnia vitæ suæ post habere. Et hanc adeò homini *Jure* ipsô naturali commendatam esse, ut facultate eam tuendi ne quidem *abdicare* se ullâ ratione, aut ab eâ *recedere*, possit. Ast *Jus* illud *Hobbesii* in omnia *illimitatum* esse, imò *nullum*, quod nec *Legem* ex quo ducatur, habeat aut habere possit. Quod igitur non est, ab eo etiam recedi ne quidem potest. Cæterùm de Jure *vitam suam tuendi*, & quòd ei *renunciari* non possit, ne pacto quidem eô, quô quis *imperio Civitatis* se submittit: *inferiùs* dicetur.

XIII. Verum quidem est, quod ante actum voluntatis humanæ omnia inter homines communia (*h*) fuerint. Et quod à communione recedendum esse ratio experientiâ edocta monstraverit. * Sed non ideo sequitur, in statu naturali omnia fuisse omnium semper: Siquidem status naturalis est, quatenus civitatem præcedit. ** Ita ut ante civitatem non possit intelligi *meum* & *tuum*, ut ille docet. *** Atqui initio generis humani, cum paucitas nec confusionem nec periculum mutuum crearet, non est statim constituta Civitas. Potestas enim Patrumfamiliarum per se naturalis fuit, non ex consensu neque bello. **** Enimverò familiæ latè diffusæ & in plures cohabitationes sparsæ uni tamen patri subjectæ Imperia non familiæ fuerunt. Quoniam familia est societas usus quotidiani causâ, civitas autem Societas domuum. ***** Atqui *meum* & *tuum* cum primâ hominum multitudine proditum est, & sic ante civitatem. Quod enim quisque ad victum, amictum, quietem aliosque usus incommunicabiles occupaverat, id ratio & regulæ suprà collocatæ confestim dictabant, esse nefas eripi. Proinde quod quisque de suo, volens, in alium transtulerat, id nec ab eodem nec ab alio jure poterat auferri. Potestas enim tradendi alii quod plene nostrum est, cum hoc animo ut is hoc perpetuum retineat, necessariò naturalis est. Nec tantum traditione (*i*) jus alteri in rem meam dare possum, sed & significatione quavis clarâ voluntatis. ****** Quam si alter acceptaverit, nihil excogitari potest, quare non jus, quod ego habebam, in alterum transiisse dicatur. Proinde quod alteri promisisti, quia hoc facto, jus rei promissæ (*k*) est penes alterum, salvâ ratione fieri nequit, ut tu hoc alteri rursum eripias, id est, implere neges.

* *dixi in digression. Justinian. l. 4. c. 10. & seqq.*

** *Status Naturalis sumitur aut cum respectu ad singulos homines aut ad familias, priore sensu quolibet pacto & facto desinit status natur. Posteriore durat usque dum civitas fundetur.*

*** *Hobb.*

*** *Hobb. c. 6. §. 15.*
**** *secus ac Hobbes c. 1. §. 10. in fin. not. c. 6. §. 15. in not.*
***** *Aristot. l. 1. polit. c. 1.*
****** *vid. digress. Justinian. l. 4. c. 8.*

(*h*) COMMVNIA. Nullam hanc *communionem primævam* fuisse, suô locô ostendimus.

(*i*) NEC TANTVM TRADITIONE. contrà Hobbes. *P. 1. c. 2. Corp. Pol. §. 5. & 7. & Leviath. P. 1. c. 14.* An ergò ad dominium transferendum necessaria non erit *traditio?* Non esse necessariam, *Grotius Lib. II. c. 6. §. 1. & 2.* idemque rectè *Molina Tom. 1. Tr. 2. de Just. & Jure. Disp. 3. §. 18.* statuunt: quamvis modus ille per *Traditionem* ad transferendum Dominium habeatur *naturalissimus.* Contrà *Feltmannus c. 13. d. J. in re & ad rem*, ubi *l. 3. pr. π. d. Oblig. & Action.* adducit. Sed *textus* hic nihil de traditione habet, neque *l. 64. ff. de Furto.* quicquam conficit. Non enim in morientibus est traditio; (& quidni morte finiatur Dominium.) sed tantùm patientia, res suas in alium transire permittens: ut adeò frustrà *Feltmannus*, in illis modis, quibus jure nostrô Civili citrà traditionem dominium transit, *traditionem* quampiam *latentem* quærat.

(*k*) JVS REI PROMISSÆ. Nullum hoc agnoscit *Hobbesius: P. 1. Corp. Polit. P. 1. c. 2. §. 5. & 7. & in Leviathan. P. 1. c. 14.* quem eô nomine refutavit *Scharrokius d. Offic. p. 307.*

XIV. Unde liquet, falsum esse, quod idem tradit, posse aliquem jure naturæ promissa ab altero accepta retractare, propter metum probabilem. * Neque enim mea formido (*l*) causa esse potest, qua rem aut jus alienum usurpare aut detrahere mihi liceat. Sed eum, qui justam metus causam alii præbet, posse prohiberi, aut cogi ad cautionem indemnitatis præstandam, non abhorret à jure naturæ.

* *Hobb. c. 2. §. 11.*

(*l*) MEA FORMIDO. Sic enim si quis vim mihi minitetur, eum occidere non possum. Quamvis enim habeat voluntatem *efficaciæ;* non tamen voluntatem *efficacem* habet. Et mora quandoque plura suppeditat remedia. *Cautione* tamen indemnitatis mihi consulendum est. Unde nec fas est occidere alterum, ne metuere habeam, ipsum me dormientem fortassis occisurum esse. vid. *Lud.* Molin. *Tr. 2. disp. 12. d. Just. commut.*

XV. Quin si maximè in statu naturali ante civitates nullum fuisset *meum* & *tuum*, tamen perperam juri naturæ talis retractatio adscriberetur. Quia certum est, jus naturale non minus pertinere ad ea, quæ actus humanæ voluntatis consequuntur, (*m*) quam quæ omnes hominum conventiones præcedunt. Quippe dictamen rectæ rationis omni mortalium statui ac ætati adæquatum est. Ideoque omnes humanæ actiones reguntur Jure Naturæ, quam diu durat societas humana, etiam utique in civitate.

(*m*) ACTVS HVMANÆ VOLVNTATIS CONSEQVVNTVR. *H. Grotius reductivè*, dicit, furtum contra Jus naturale esse: ut postquam occupatione vel placitô divisionis, res singulorum propriæ factæ sint, quæ antè ex hypothesi ejus (ùt & *Auctoris hic*) in *communione* fuerant: jam quo-

que juri naturali adverſum ſit, rem quæ cujusque facta eſt, invito illi eripi. Sicut autem *communio* illa evanida eſt; & ſimpliciter *Romani* furtum *naturali jure*, quô dominia jam ſunt, *prohibitum* eſſe ajunt. Ita Jus Naturale etiam illa *initiò ſui* comprehendere *ſuperiùs* dictum eſt, quæ *ratione communi* nituntur; quamvis ea non niſi *objectis* poſteà intrà *Civitates*, ac inter *Gentes*, productis *applicari* demum potuerint.

XVI. Quare & falſum eſt, quod idem docet: quid fas, quid nefas, bonum aut ſceleſtum ſit, hoc ex lege civili dijudicandum.(*n*)* Nam quæ neceſſitati morali adverſantur, ea, certum eſt, nunquam turpia eſſe deſinere, quicquid legibus ſit cautum. Sed quæ ita ad jus naturæ referuntur, ut ei duntaxat non adverſentur, aut quæ tantum ſuadentur, ea recipiunt mutationem. Quo diſcrimine probandum aut improbandum παράδοξον, quod idem ſcriptor tradit, *quid ſit furtum, homicidium, adulterium & injuria, id ex legibus civilibus cognoſci, nec aliter eſſe talia, quàm ſi per has declarentur.* (*o*) **

* *Hobb. c. 6. §. 16.*
** *Hobb. ibidem.*

(*n*) Ex lege civili diiudicandum. Hinc idem *Hobbeſius c. 14. §. 10. de Cive. Impoſſile eſſe* docet, *ut Lex Civilis naturali repugnet*, quia *Jus* naturale (quod nim. ille in Pacto Civitatis fundat,) velit: omni præcepto civili obtemperandum: cùm tamen potiùs præſupponant hi, qui Principem conſtituunt, Jus naturale in Civitate *cumprimis* exercendum eſſe. *Quòd* autem Ipſe putat, ante L. civilem *crimen* non eſſe; in eo non faciunt pro illo (1) *Spartani*, olim & *alii*. *Reſp.* Hi quidem ſcelera nonnulla, & præcipuè furta, permittebant; ſed non jubebant illa aut honeſta ducebant: quin & impunitati huic terminos ſtatuerant; atque finis certus, aliter obtineri neſcius, hanc permiſſionem exegerat. Non (2) quòd extrà Civitatem non ſit *proprietas rerum.* Nam hoc *negatur:* num enim Rex Regi ſuum eripere poteſt, eò quòd ei cum altero non eſt Civitas; num quis ſuum Civi alterius Civitatis. Imò verò poterit hoc ex doctrinâ *Hobbeſii.* Sed nos dominium primævum ejusque exortum *alibi* demonſtramus. Non (3) *Duella.* per hoc quòd permittantur aliquando, non fiunt juſta; ſed tantùm *impunita* in foro *humano.* Interim poteſt utique, ob rationem majorem, permittere quædam *Magiſtratus*, quæ juri Nat.(quoad *objectum*, inæquale ſcilicet,) non conveniunt; ùt eſt permiſſio *læſionis infrà dimidium.* Quanquam *dolum* nihilominùs Leges non ferant: qui ſi interveniat, licèt fortaſſis probari non poſſit, conſcientiæ tamen decipientis relinquitur. Accedit, quòd non tam velit Magiſtratus malum ejusmodi, quàm *permiſſionem mali;* adeoque non malum, ſed permiſſio mali, immediatum voluntatis Magiſtratûs objectum ſit: de quô ad *Jus Civile* dicitur.

(*o*) Si per has declarentur. Et in *Leviath. P. 1. c. 13. & P. 2. c. 26.* ait: *Virtutes*, ùt Gratitudinem, Liberalitatem, Fortudinem, non niſi *animi qualitates* eſſe.

XVII. Porro ex his omnibus judicatur, an rectè ab eodem ſit dictum, leges naturæ nullas eſſe in ſtatu naturali.* Nam regulas, quibus in primo ſtatu actiones hominum morales reguntur, ſuprà oſtendimus. Easque leges eſſe, quales in illo ſtatu dari queunt, nempe regulas obligantes, manifeſtum eſt. Obligationis voce non ex arte Romana,

mana, quæ nullam ſine facto novit, (*p*) ſed populariter acceptâ. Quatenus quicquid neceſſitate juris obſtringit, obligare dicitur.

* *idem c. 5. §. 2.*

(*p*) Nullam sine facto novit. At verò hæc non eſt obligatio, quâ *Legi* tenemur, ſed quâ *homini*, ex negotiô: tum & *naturali Legi*, quâ *homines* obligamur; *Civili* tamen cùm obligemur *ùt Cives*: ideò hactenus etiam *factum* noſtrum ſupponunt, quô in Civitatem acceſſimus.

XVIII. Verum ſanctiones, id eſt, leges, quæ cogant aut puniant, non cadere in illum ſtatum, res ipſa loquitur. Noli tamen putare, jus in illo ſtatu fuiſſe tam inefficax, ut coactionis puniendique effectu deſtitutum fuerit. Nam quicquid juris cuique competebat, id, ſi aliter non poſſet, manu ac vi (*q*) ſibi rectè aſſerebat.

(*q*) Manv ac vi. Sed non eâ ad *puniendum* uti poterat, ſcelus nempe nil ad ipſum pertinens: quò quidem *§. ſeq.* dilabitur. Si verò necem ſibi intentatam amoliretur, ſicut *pœnæ* locum non habet: ita ſi manu ſibi *rem ſuam* aſſereret, *Magiſtratu deficiente*, hoc ipſum ad ſe & ſuarum *rerum defenſionem* pertinebat; Superioritatis jure omni excluſô. Sic & rerum jura ſi ſpectes, ante Civitates alteri *ſuum eripere*, & *promiſſi fidem* violare, nefas fuerat: perinde atque *etiamnum* inter populos duos, eidem poteſtati non ſubjectos, obtinet: quippe qui *ſtatu naturali* utuntur, *Lege* ſc. inſtructô; non illô *Hobbeſianô*. Cùm enim *ſingulis* hominibus, & ſic etiam *Univerſitatibus* hominum, à *communi Domino*, Jus naturale impreſſum ſit. Hinc ſinguli quoque jus habent *contra ſingulos*, etſi nullâ pactione conjunctos, ac ſi unius & ejusdem Reipublicæ cives forent. Atque ille eſt *Status verè Naturalis*: qui *Civili* contrà diſtinguitur: in ſe *pacificus*, *ſocialis*, *ordinatus*, *perpetuus*: quem ùt *Univerſitates* ſervare, ſic & *ſingulos* ſecundùm *Jus univerſale*, oportet. De cætero *Status* hominis aliis quoque modis *naturalis* dici poteſt; velut (1) *per eſſentiam*; quatenus per *rationem* brutis opponitur: (2) *per miſeriam*; ùt ſibi relictus ſinè ope humanâ ſpectatur, (præſcindendô â reſpectu juris, quem inde educunt *Hobbeſius* & *Puſendorffius*. *Hic*, ut ſuppetias quæreret ex ratione, *citrà pacta*, ſingulis jus illud ſociale ingerente. *Ille*, ut finem faceret ſtatui efferato, & juri ejus inſtabili; à quo *voluntate majoris partis* abire, & cùm ſinguli nullô vinculô internô conſtringantur, *pactis* inducere pacem oporteat.) Tum & naturalis dici poteſt Status hominis, ùt *accidentali* ejus opponitur: quâ ratione non eſt naturalis, quô homo nobilis eſt, doctus, formoſus. Sed hic reſpectus ab hâc tractatione eſt remotior. Cæterùm *Leges*, quæ cogant aut puniant, in *ſtatum naturalem* non poſſunt non cadere; ſaltim quòd *effectum* non niſi arguant & meritum, eòusque vacuæ *executione externâ*, donec *ſuperior* quis extiterit. vid. *Geneſ. IV.*

XIX. Hactenus quoque potentiam ad juris cauſam pertinere agnoſcimus, quod qui viribus prævalebat, (*r*) ille jus puniendi violatores humanæ ſocietatis rectè exerceret. * Non quod potentia ſuperiorem conſtitueret, ſed quia omnium intererat, nihil committi, quo minus homines conſiſtere poſſent. Quod autem cujusque intererat, id erat jus ejus, quod & exequi poterat, quatenus vires non deeſſent.

* *vid. Grot. l. 2. de Jure Bell. & Pac. c. 20. §. 30.*

(*r*) Qvi

(*r*) QVI VIRIBVS PRÆVALEBAT. Nequaquam verò. Nam jus *puniendi capitaliter* solùm *apud Deum* erat, qui in *familiis* primis *jus vitæ ac necis* exercuit. Nullus ibi violentiæ locus, nullus pœnæ. In cæteris duntaxat, quæ *supplicia* non exigebant, *domesticum imperium* corrigendæ iniquitati satis idoneum & efficax fuerat; donec *Civile*, & in eo cum *Majestate* Jus vitæ & necis, succederet. vid. plura *inferiùs* de *Pœnis*; ubi & H. *Grotius Lib. II. c. 20. §. 3. 7. 8. 9. 40.* Ipse sibi in *Libro* de *Satisfact. c. 2,* adversus, emendatur. Quicquid enim fit, quòd *naturaliter pœnam debeamus:* quod unde procedat, *Scharrokius*, ùt solet, ex fontibus quos cumulat, deducit: exactionem tamen pœnæ non debuit tribuere *H. Grotius* cuilibet alii, qui pœnam in *statu naturali* delinquenti infligere *valuisset*. Neque enim illud evincitur ex hoc, quòd (1) corrigere liceat alium. (2) verbis reprehendere. (3) judicare de eo, Magistratu deficiente. (4) emendare juniores ætate, vel imperitos. (5) innocens nocente sit superior; aut si superior non sit, intersit tamen omnium, ut qui societatem violet, extrà Civitatem positus, ab eô qui *potentiâ* valet, (nam hactenus *potentiam* ad *causam hujus juris* puniendi pertinere,) compescatur. *add.* Pufend. *VII. J. N. c. 3. §. 1. seqq.*

XX. Quem usum hæc Hobbesiana adstructa vel refutata (*s*) habeant, si quis roget, is cogitet, diversas civitates hodieque inter se versari in statu naturali, (*t*) quibus si illa postulata applicentur, videbimus faciem mirificam rerum humanarum. Est plane illud caput Hobbesianæ philosophiæ, idem quod Brennus olim: quem Plutarchus scribit, πρεσβύτατον τῶν νόμων ἐκ φύσεως, *vetustissimam legem naturæ esse*, πλέον ἔχειν τὰ κρείττονα τῶν ὑποδεεστέρων, *ut validior plus quam imbecillior habeat.* * Vel quod idem apud Livium, ** *Omnia esse virorum fortium.* Et apud Thucydidem *** Athenienses ad Melios, legem ὑπὸ φύσεως ἀναγκαίας, *ex necessitate Naturæ* ajunt esse, οὗ ἂν κρατῇ ἄρχειν, *imperare iis quibus possis.* Nunquam verius, *summum jus summa injuria*; sed nec juris illa, verum prætextus latronum (*u*) sunt. (hæc obiter.)

* *Plutarch. in vitâ Camilli.*
** *Liv. lib. 5.*
*** *Thucyd. lib. 5.*

(*s*) REFVTATA. Et tamen ad ea omnia, quæ *Hobbesio refellendo* allata sunt, facilè quis reponet *Hobbesius*. Jus seu facultatem se nullam aliam intelligere, nisi quæ in facto seu potentiâ consistat, & viribus majoribus; non illam, quæ ex Lege & per consequens ex pactô, quod Lex Civitatis insequitur, dependet. Bruta quoque ipsa sibi prospicere: & hæc esse prima naturæ, quæ bruta sequantur, impetu quidem; ùt homo judiciô: cùm is non tantùm quòd ea sibi, sed cur ea expediant, decernere possit. Expedire autem ea sibi, quæ ad exitum ipse, licèt cum pernicie alterius, valeat deducere. Nec enim illum ab hoc arcere posse, quòd alterius, cui insultat, interesse videri possit. Nam & huic liberum esse, ut à se insultantem amoliatur: Jus verò aliquod ipsi non competere, ex quô solo repellere insultantem possit; ceu nec alteri jus quoddam adv. ipsum quæsitum sit, quando ille similem vim alteri illaturus fuerit. Nil esse Juris quæsiti, sed quod quisque obtinere actu possit; velut in Civitate per Imperium. Nil itaque injuriæ & iniquitatis esse in statu naturali. Non parcere quem velle socio, nisi sibi expediat: expedire verò, si aliter non expediat, quàm cum istius internecione: & sic ad omnes posse quem libidinem suam vertere, quòusque singuli illi & ipsô imbe-

imbecilliores ſint. Non eſſe ſocietatem ante Civitatem ſeu Imperium, ſed eſſe converſationem; etiam in ſocietatibus, quas nos appellamus, ſimplicibus. Nam & in his fortiorem poſſe internecioni dare omnem illum, quocum verſatur; & daturum etiam, ſi expedire ſibi videat; indeque matri in fœtum tribuit poteſtatem præ Patre *Hobbeſius*, quòd mater proximam poteſtatem habeat partum enecandi. Nec ferri etiam hominem in ſocietatem, niſi ex metu, quòd violentiæ aliorum reſiſtere non poſſit: nec virium ſuarum fiduciam, niſi à ſociis ſeu multitudine, habeant. Iſtam regulam, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, facilè eluſurum illum, qui alterum non metuat. Pravitatem nullam eſſe ingenii, ſi quis aliud ſentiat: cùm nulla ſit pravitas ante Legem; nulla Lex niſi ex pacto antecedaneo. Planè ùt Reges nunc videmus pro lubitu aggredi alios, & Jus ſibi in omnia uſurpare: nec ullô vinculô ſe conſtrictos credere, ne pactô quidem cum Gentibus, niſi quòd ad hæc ſervanda cogi viribus poſſint. Hunc eſſe ſtatum illum naturalem & exlegem. Obligationem nullam, ne quidem ex facto ſeu promisſione, dari: quia poteſtatem habeat is qui promiſit, retractandi promiſſum; maximè quòd & præſtitum alteri viciſſim ei eripere queat. Nil hîc valere niſi potentiam, quam natura ſuggerat. Non potuiſſe eſſe *meum & tuum* ante Civitatem, quia hæc ex Jure argui oporteat; quale tunc nullum fuerit. Eripere me potuiſſe alii, quod penes ipſum fuerat, ſive promiſſum illud mihi ab eô fuiſſet, ſive ſecùs; non quidem bellô juſtificô, ſed qualicunque. Prætextu etiamnum inter Gentes opus eſſe, non cauſâ; niſi ad invidiam avertendam & æmulationem Gentium cæterarum. Punitionem quoque ullam propriè dictam non fuiſſe, ceu nec hodiè ſit inter Gentes: nam & hanc meritum ſupponere, quale nullum ſit in Statu naturali. Denique ſi in infinitum præbeas poteſtatem homini, ut vitam ſuam ſervare poſſit, adverſus omnes; ſuppoſitô etiam Jure naturali. Ita verò etiam cætera, quibus vitæ ſuæ proſpicere queat, ejusdem arbitrii & poteſtatis eſſe oportere, poſtulat. Hæc talia inquam *Hobbeſii* ſectator aliquis regereret. Et ſanè cùm omnia noſtra Ille *petitioni ejus quod eſt in principio* pariter imputaturus ſit: nihil eſt quod validius iis opponere liceat, quàm ea, quæ *initiò c. 2.* de *exiſtentia* Juris Naturalis poſuimus, & quòd Deus hominem exlegem condere non potuerit. Niſi namque *Imperium Dei internum* in homine per *inſitionem* firmes, (Hobbeſius enim *Imperio*, ſaltim in Civitate, locum facit, & Pacto multitudinis; ne quidem id *Spinoſa*, qui *usque* omnia *vi & potentia niti* credidit:) nil quicquam eſt argumenti alterius, quod cauſam noſtram evincere poſſit. Hinc videas, omnes aditûs ab illis ſectatoribus præcludi velle, quæ ad *Deum* & curam divinam rerum humanarum, ùt & conformitatem noſtri cum Deo, ducunt; quin potiùs illi hominem nudum, ſuæque ſocietati relictum Juri ſuo impiè ſupponunt.

(*t*) In statv natvrali. niſi quòd jam *pactis* etiam ſibi invicem teneantur; ex ſententiâ illorum, qui ex iſtis Jura Gentium conſiſtere autumant.

(*u*) Prætextvs latronvm. Quid verò, quòd *Judæi* olim *omnes Gentiles* prædæ ſuæ expoſitos habuerint, *Tacitô* quoque memorante, *V. Hiſt. 5., 2.* Gentesque aliæ quædam, *in pace* etiam, *exteros* pro *hoſtibus* haberent: H. Grot. *II. 6. 14.* ut ne de *prædatoriâ & piraticâ* veterum dicamus; v. Eund. *II. 15. 5.* & quàm nunc etiam id genus Tartari & iisdem vicinæ Gentes, tum & Piratæ Africani, exerceant. Planè de *Romanis* in *l. 5. §. 2. d. Captiv. & poſtlim. reverſ.* habetur, quòd *ſi qua Gens cum illis nec amicitiam, nec hoſpitium nec fœdus habeat, obtinere cum eâ jus belli.* ut licèt à *Latronibus* capti nec ſervi, nec res noſtræ ab illis captæ ipſorum, fierent; *l. 1. d. Leg. 3. l. 19. §. â privatis. d. captiv. & poſtl. rev. l. 13. qui teſt. fac. poſſ.* in his tamen, qui à *Latrunculis*, (*Gentibus* ſcilicet ejusmodi) caperentur, ſecùs obtineret; quas Gentes Romani *Barbaricas* appellabant v. *l. f. C. d. Poſtlim. rev. l. 5. §. 6. de re milit.* Sicut verò non unâ *ratione* conſtitit, quòd Romani etiam *ſuos, ab hoſtibus captos*, ſervos eſſe vellent. Ita quòd de *Latrunculis* idem ſtatuerint, ſummâ ratione factum; nec de nihilo eſt, quòd Impp. *Chriſtiani l. fin. C. d. poſtlim. reverſ.* emptori eorum, qui à *Barbaricâ* Scytharum & Gothorum, *feritate* capti ſunt, pretium refundendum voluerint. add. *l. 6. d. Capt. & poſtlim. rev. l. 12. §. 7. 15. eod, j. l. 2. d. t.* Proinde *Legis* illius *5. §. 2.* diſpoſitio non eſt Juris Romanâ Rep. indigni.

XXI. Audio, qui Grotium optaſſe ferunt, viſa ut ſibi fuiſſet Hobbeſiana doctrina, (*x*) antequam ſuum jus belli & pacis dediſſet. Credo ut præmunire ſuum lectorem adverſus peſtifera dogmata potuiſſet. Neque enim fas eſt credi, pœnitentiâ pulcherrimi operis facturum fuiſſe, quod in negotio ὀρθοδοξίας admiſerat miſerrimè, dejectus infrà Crellium (*y*). *

* *ut liquet ex epiſt. ipſius ad Crellium ſubjecta libri Crellii de ſatisfactione.*

(*x*) Hobbesiana doctrina. Quid ſi viſa *Grotio* fuiſſent plura alia *Portenta Juris Naturalis?* poſtquam aut ineptus unus alterve, nec inſtructus illis præſidiis, quibus oportuit, doctrinam ejus ſuſcipere, aut ingeniô ſive validus ſive abreptus alius eam inceſtare auſus eſt. Et quid de illo Naturali Jure, quod Orbi propinavit *Bene* ſic *dictus* Spinoſa; totus ille, Spinas ferens arbor. Nam *Ille* in *Tract. Polit. Jus* omne *Naturale potentiâ* niti docet, nec intereſſe, an *ratione* homo agatur, an *affectu:* nam & affectibus hominem ſubjici neceſſariò, æquè ùt rationi: hanc verò ex cauſis naturalibus earumque ſerie produci, nec *Imperium* habere poſſe, eò quòd ipſa in imperio naturæ conſtituta ſit. Eſſe enim hominem particulam aliquam illius naturæ, & ex neceſſitate ordinis naturæ æterni agere; ut tamen quò magis *ratione* ducatur, eò magis *liber* habendus ſit. Nullum alii *jus* eſſe *in rationem* ſeu mentem hominis, quisquis ille fuerit, niſi per *deceptionem:* in *corpus* autem non niſi per vim; utrôque ceſſante, penitùs ceſſare jus alterius. Hinc uti *extrà Rempublicam* facultas nulla, quæ juris locum teneat, ſaltim non ſtabilis detur: quia nulla ejus extrà Civitatem obtinendæ ſit ſecuritas; & per *vim propriam* quis iſtud non ſemper exequi poſſit. Ita à vi & *potentiâ*, cui cives *ejusdem Civitatis* ſubſint, *jure quôdam* ſeu *facultate* frui licere. Non etiam Jus ſeu *Legem* quandam eſſe *ex pactô*, quô in *Civitatem* coëatur. Cùm enim *Fides* per naturam *falli* poſſit, & *Imperium* à *viribus* alium cogendi pendeat, aut à *perſuaſione mentis.* Hinc ceſſantibus his in *Principe*, ſeu eorum neutrô ſuperſtite, Imperium quoque ejus cadere & ceſſare.

Si *Hobbeſio Spinoſam* compares: *ante Civitatem Hobbeſius* Rationem præire vult affectibus, ut hi per illam improbentur. *Spinoſa* Affectûs æque validos eſſe exiſtimat, & paris æquitatis. Liberiùs tantùm agere illum, qui ratione utatur. *Hobbeſius* igitur rationi dictamen tribuit. *Spinoſa* nullum ei regimen, ſed cauſæ naturali adſcribit: inde par quid affectibus. *Hobbeſius* rationem ſuadere docet, ut à promiſcua lubidine omnium in omnia recedatur. *Spinoſa* tuituram ſe lubidinem, ſi poſſet, nec ab eâ ſponte deſiſti; imò ne deſiſti quidem: nec ullum inde interitum communis vitæ metuit. *Hobbeſius* hominem utilitatem ſuam ſectari, & ad hanc ſe componere; *Spinoſa* neceſſitatem naturæ eum ſequi, quâ quisque agatur. *Hobbeſius* rationi internum judicium & actiones humanas tribuit, non affectibus. *Spinoſa* naturæ vim ſolam & potentiam agnoſcit, quæ etiam per affectûs regat, parque ſit in rebus naturalibus quoque, extrà hominem, cæteris: in quo etiam natura, non ſpecie ſed gradu, à bruto differat. *Poſt Civitatem* Gentesque conditas *Hobbeſius* Pactis Multitudinis induci obligationem tradit. *Spinoſa* nullum pacto vigorem, quem à ſe habere poſſit, adſcribit: quin potiùs procedat ille vel à coactione corporis, ſaltim metuendâ, vel a deceptione mentis. Itaque eum qui cogit alium vel decipit, validiori jure niti. Sic *intrà* Civitatem, ſic & *extrà* illam obtinere. *Hobbeſius* non ultrà potentiæ locum eſſe *in Civitate.* Imò eſſe *Spinoſa* aſſerit. *Hobbeſius* idem inter Gentes ſervari, quòd Pactis conſtringantur. *Spinoſa* idem ſervat principium Coactionis vel Circumventionis. *Hobbeſius*, non poſſe diſſolvi Societatem contrà Pactum: poſſe *Spinoſa*, ſi poſſit quôvis modô.

Uterque verò, *Hobbeſius* & *Spinoſa*, profana & famoſa nomina, in hoc conveniunt, quòd uterque Deum ſeponat; dum *Hobbeſius* hominem ſibi, ut ſuâ ratione, non per Imperium à Deo, regatur; *Spinoſa* ordini naturæ, quam appellat, ipſum relin-

relinquit. *Uterque* vires naturales, *Hobbesius* ab ipsô homine specialiter dispositas, *Spinosa* compositas à communi naturæ impulsu, attendit, *Uterque* nullum Jus Fasque primævum agnoscit. *Hobbesius* effictum quoddam deinceps cum Civitate, & ex necessitate ejus, à voluntate humanâ profectum, admittit: *Spinosa* non nisi vim aut fraudes seu iniquitatem continuam, locum Juris & Imperii sustinere inculcat. Denique *Neuter* Eorum in ullô statu honestum quid aut turpe, quod per se tale sit, *neuter* conscientiam novit; ne quidem *Hobbesius*: cujus Conscientia ex Lege Civitatis educta, Deô sepositô, nulla est.

Nec minùs hîc *Impietatem* cœterorum, qui *Naturalismum*, variis itidem sectis, fovent, quos inter etiam *Herbertus* de *Cherbury*, in scripto de *Religione Gentilium*, *aliisque*, locum sortitus est, detestari; hypothesin verò eorum, per tradita *Dieckmanni*, peculiari *Libellô*, discutere licet.

De viâ illâ, quam *Velthuysen* in Tr. *d. Principiis Justi & Decori.* ineundam censet, paucis decernamus. *Ille* existimat, *Ordinem Mundi, sapienter à Deo constitutum, homini indicare debere & posse, quodnam cujusque sit in actionibus suis instituendis officium.* Et tamen (1) Ordo ille etiam *naturalis* est, adeoque principium non proprium homini, sed *commune.* (2) *exterius* tantùm, & non nisi *indicium*; atque hoc *Sapientiæ Divinæ*, (3) *remotum*, per *consequentias*, ad *hominis* actiones, difficulter nectendas; Imò (4) *vagum*, nec (5) nisi *objectivum.* (6) *Minùs plenum, nec adæquatum:* cùm *omnem Eminentiam* non referat, (7) *Contemplativum*, non Practicum: (8) ex quo nec *primus* homo, nec *singuli*, ratione *Civitatis*, officia sua dignoscere potuerint; & (9) omnium minimè ex *ordine rerum*, ratione, imò animâ & vitâ, carentium.

(*y*) INFRA CRELLIVM: qui alicubi ipse ait: *se nunquam satis vim atque evidentiam veritatis mirari potuisse, quæ & sibi adversus Clarissimum JCtum*, (H. Grotium,) *disputandi arma suppeditaverit, ad eum convincendum, & simul effecerit, ut hæc ad doctrinam Juris naturalis spectantia,* (sic enim *Crellius*, Socinianus, de *satisfactione Christi* ex ratione sibi disputandum esse censebat,) *ad quæ cùm accessisset, non fuerit nescius sibi cum eo rem esse, cujus ista facultas esset propria, quæ sibi aliena, non ampliùs habeantur pro invictis.*

CAPVT IV.

De Jure Gentium.

ARGVMENTVM.

Jus Gentium discrepare à Naturali, diverso tamen sensu quàm JCti volunt Romani. Hobbes, qui nullum Jus Gentium à legibus Naturæ agnoscit distinctum, refellitur & probatur, esse, quæ nec naturalia neque civilia sint, adeoque Gentium necessariò. Justitia & jus in externum internumque dividitur. Illud, quod in hypothesi quandoque rationi rectæ repugnet, secus ac internum.

I.

RETinemus igitur veterem certamque philosophiam, quod Jus Naturæ sit, quicquid ratio immediatè dictat, esse turpe aut honestum. Præter hoc, aliud commune jus generis humani (*a*) traditur, quod circa ea vertatur, quæ convenienter quidem rationi Naturali, non tamen immediatè (*b*) ex ejus dictamine, sed per modum arbitramenti, usu ita exigente & humanis necessitatibus, inde deducta sunt,

Cujus generis ſunt pleraque jura belli, Imperia, dominia, ſervitutes, contractus aliaque plura. Atque hoc Jus Gentium definimus, Quod voluntate omnium aut ſane cultiorum gentium vim obligandi accepit. Cujus à jure naturæ diſcrepantia eſt, ea, quam definitiones indicant. Nempe quod hoc ſit innatum homini ac inſculptum, illud repertum & excogitatum.

(*a*) ALIVD COMMVNE JVS GENERIS HVMANI. *Dari* Jus quoddam Gentium, à Jure Civili pariter ac naturali diſtinctum, inter JCtos *Romanos* comprobatum, & à *Philoſophis* receptum eſt. Sed *ambiguum* illud variis modis reddidêre (1) *ipſi JCti Romani*, dum ad iſtud exempla nonnulla retulerunt, quæ non pertinere ad omnes Gentes; neque eas etiam, quæ illis juribus utuntur, ex *ratione neceſſitante*, ſed ex *compacto* quôdam, obligare, ſatis conſtat; ùt ſunt jura *ſervitutum* perſonarum: alia verò, quæ & ipſi non minùs juris Gentium eſſe dicunt, ad *Jus Naturale* rectiùs referuntur; ùt ſunt *Dominia* & *contractûs*: quanquàm quod poſteriora illa exempla attinet, JCtos Romanos ambiguè locutos eſſe videamus: cùm & ipſi Jus Gentium (*primævum* ſcilicet,) appellandô, ſæpiùs *Jus Naturale, humanum* ſcilicet noſtrum, (ùt dicere liceat,) ſeu Jus Naturale *Secundarium*, in oppoſitione ad hoc, quod illi Jus Naturale cum brutis commune eſſe docent, (id quod *primævum* dicere poſſes,) intelligant: ita ut quod unô loco Jure Naturali introductum eſſe ajunt: id alibi Juris Gentium eſſe eloquuntur. Quare *Auctor* quidem opinatur, appellatione Juris *Naturalis* & *Gentium* nos contentos eſſe poſſe, cum *§. 11. Inſt. d. R. D. l. 1. d. A. R. D.* ut tamen à veteri illâ doctrinâ, quâ jus in *N. G. & C.* diſtinguitur, recedendum non ſit. Et tamen ipſi quoque *JCti* noſtri, per appellationem *Juris naturalis* non aliud intelligunt *dd. ll.* quàm *Gentium* illud, quod *ratione naturali* dicunt conſtare, & inde *naturale* appellari poſſe; quòd ſanè accuratiſſimum eſt. Cæterum omninò Jus Gentium illud *ante Civitates* fuit, *diſtributivum* ſcilicet; de quô ibi agitur: Idque *cum genere humanô* proditum eſt. (2) Jus Gentium dubium reddidit, & nullum dari à Jure Civili diſtinctum, aſſeruit *Hobbeſius*: cui nullum jus eſt ante Civitates, niſi *pacta* quædam, quæ Juris Naturalis Ille fundamenta, quibus Civitates contineantur, conſtituere docet. Unde *c. 14. §. 4. de Cive.* idem eſſe putat Jus Naturale & Gentium, & ſolùm *denominatione extrinſecâ* differre. Videlicet, præcepta quæ ille ait Juris *Naturalis* (v. *§. 4.* ap. *Auctorem h.*) quoad *ſingulos* homines, ſi deinde applicentur integris Civitatibus, Juris *Gentium* dici, perhibet. (3) Quamvis hactenus ab Hobbeſio diſcedat *Puſendorffius*, quòd *Jus Naturale* quoddam diſtinctum à Jure *Civili*, atque idem *aliunde* deductum, quàm ex fonte *Hobbeſiano*, agnoſcit. Tamen quoad *Jus Gentium*, in *L. II. c. 3. §. 22.* (conf. *Elem. ejusd. L. I. defin. 13. §. 20.*) Hobbeſium, ſi rem ipſam ſpectes, non deſerit: atque Ipſe non minùs docet, Jus Gentium *voluntarium* ſeu poſitivum nullum dari; quod Gentes, ùt *Lex* quædam, ſeu tanquam *à ſuperiori*, obliget. Nimirum, quæ à *Romanis* ad jus Gentium referantur: ea vel ad Jus Naturale pertinere, vel eſſe Jus Civile ſingularum Gentium; in quod per accidens conſpirent. Imò Romanos Juris Gentium aliqua *Civilia* appellâſſe, ad quæ etiam aliarum Civitatum Cives in Republ. Romanâ admitti poſſent: ùt in *l. 8. ff. de acceptil.* Eſſe quidem *Conſuetudines* aliquas, maximè in *Bello*, in quibus gloriam quærant Gentes, & ſpeciem magnanimitatis. Sed ſi quis ea negligat; modò ea faciat, quæ non ſint contrà Jus Naturale: eum non injuſtum, ſed ſolùm *rudem* vocari poſſe; qui artem Belli non calleat. Jus quoque *Legationum* ex Jure Nat. procedere. Beneficia autem nonnulla Legatorum ex indulgentiâ cujusque pendere, ſi & ſuos ita haberi velit. Denique Jus *Sepulturæ* ad Officia humanitatis pertinere. Et de *Conſuetudinibus aliis* Gentium (quales vid. *ap.* Bœclerum *ad* H. Grotium *L. II. c. 4. §. 5.*) idem cenſendum eſſe.

Enimverò, licèt *Romani JCti* ambiguè, nec tamen malè, loquantur, multòque minùs perperam ſentiant; exempla etiam, vel ab ipſis, vel ab aliis quoque, ad Jus Gentium relata (dum ipſos qui-

quidem maxime *Romanos* ambiguè Jus Gentium ſumſiſſe conſtat,) non *unius generis* ſint: rem tamen ipſam hoc nihilominùs ſubvertere non debet; quin potiùs rectè aſſeritur, *dari* quoddam *jus commune*, quod homini non per rationem *abſolutam*, ſed *hypotheticam*, i. e. ex ſuppoſitione neceſſitatis & malitiæ humanæ inculcatur; indeque in *Statu integritatis* applicari non potuit. Ita quidem, ut quamvis *æquitas* illorum negotiorum ad Jus naturale ſaltim negativè duci poſſe debeat. Tamen quoad *Subſtantiam*, illa Juri Gentium accenſeri oporteat, quòd ea per rationem *diſcurſivam* ſuggerantur: quapropter licèt Jus naturale *per ſe* & ſimpliciter *immutabile* & abſolutæ neceſſitatis ſit; tamen Jura illa Gentium *immutabilia* ſolùm ſunt *ex hypotheſi:* adeoque *impoſſibile* tantùm eſt *moraliter*, ut mutentur; ceu quidem *Bella* ceſſare atque Jura ipſorum tolli, non poſſunt; quousque malitia humana non ceſſat. Et ſic in cæteris, quæ neceſſitatem inevitabilem hominum & terrarum reſpiciunt.

Utique *jus Naturale Divinum* eſt directò & à *Lege æterna* proximè deductum. Sed jus Gentium indirectè & remotiùs; indeque jam *humanum* ferè audit: (nec tamen niſi *impropriè;* ſanè non eô ſenſu, quô *rationi* ceu *conſtituenti* imputari vellet, aut *poſitivis* accenſeri Juribus:) atque poſt depravatam rationem introductum, ut nimirum vel *ſingulorum*, aut *Gentium* tanquam ſingulorum, uſui & neceſſitati proſpiceretur, vel *conventus Gentium*, quà in *ſocietate* illâ *univerſali* & *complexu* ſpectantur, unanimis & tranquillus ſuſtineri poſſet. Unde Jus naturale *primò rectitudini mentis* & probitati *actionum* inſervit; ſed *Jus Gentium* circà *pacem* & *commoditatem Societatis* verſatur. Similiter *illud* ad juſta hominem *abſolutè* ducit, & ad *innocentiam* componit; ſed *Jus Gentium* efficit, ut homo jure *Societatis* commodiùs fruatur, atque indigentiam magis ſublevet, nec non ab injuriis tutus ſit.

Ut verò exactiùs, quòd *diſtinctum à Jure Naturali* detur *Jus Gentium*, & *quodnam* illud ſit, conſtituamus: Dimovendus eſt (I.) HOBBESIUS. Nam uti ille *Jus naturale nullum* agnoſcit, niſi id quod *factô* antecedaneô conſtituitur; nec adeò *à ſuperiori*, ante Civitates: quod quidem jam *ſuprà* refutavimus. Ita, dum Jus ille, quod *naturale* haberi vult, nomen ſuum retinere cupit, quando eſt *hominum*, & quatenus ad pacem humani generis facit, dum in *Civitates* ſeu *Imperia* illi coeunt; *Jus* verò *Gentium* poſſe illud *idem*, atque *iiſdem præceptis* comprehenſum, appellari permittit, quando *totis invicem Civitatibus* applicetur: eô ipsô nil aliud agit *Hobbeſius*, quàm ut Jus omne *à Pactis* ſuſpendat Gentesque invicem ùt *ſingulas* ſpectet; in *magnâ* quâdam *ſocietate*, non niſi *pactis* conſtrictas. Hàc verò ratione, cùm *intrà Civitatem* pactô illô *ſuperior* aliquis conſtitutus ſit, qui *vim Imperii Civilis*, juxta pactum, & voluntatem *omnium coëuntium*, ſuſtineat; non tamen *inter Gentes* tale quid, quod vicem *ſuperioris* teneat, per Ipſum *Hobbeſium*, reperietur: quin potiùs, diverſum quid re ipsâ non conficietur, ab eô, quod Ipſe in ſtatu *ante Civitates* obtinere dixerat; *Jus* nempe *omnium in omnia:* quippe quòd pacta ad Gentes invicem relata, deficiente ſuperiori ſeu Imperio, impunè violare liceat. Proinde *Hobbeſius* quidem *Jus Civile* quoddam aſſerit; quò & dominia ille & contractûs refert. Sed Jus tamen aliquod *ùt naturale* Ipſi nullum, & nec ita *Jus* Ei aliquod *Gentium* datur.

Non etiam (II.) habuit PUFENDORFFIUS, quòd *exemplis promiſcuè* à *Doctoribus* ad Jus quoddam *Gentium* relatis, confunderetur; poſtquam viderat Ille *II. J. N. G. c. 3. §. 22.* aliqua eorum ad *Jus Naturale* referri debere, aliqua merè *Civilia* eſſe: cætera verò non niſi ad *mores* quosdam Gentium *cultiorum* pertinere, quibus aliæ non obligentur; quod tamen, ut omnes eô teneantur, fieri debeat in eô Jure, quod quis *Gentium* eſſe diceret. Nam & hæc ipſa largimur *Pufendorffio:* neque etiam *exemplis illis* Jus Gentium conſtare exiſtimandum eſt. Quòd verò Ille, quoad *rem ipſam*, putat: ideò nullum Jus tale dari poſſe, quoniam præter *Deum* & *Rectores Civitatis* nullus ſit *ſuperior*, qualem tam *Jus quodlibet* requirat: in eô iterum rectè Idem ſentit; ſed fallitur, quando in Jure illô Gentium ideò ſuperiorem deficere opinatur: quoniam diverſæ Gentes Superiorem non habeant. Etenim quoad Jus illud, quod nobis Gentium eſt, non tantùm Gentes *collectivè* ſeu integræ *inter ſe*, ſed & *ſinguli* homines in Gentibus, ſive *diverſarum* ſive *ejusdem Civitatis* fuerint, Superiorem omninò habent; ùt deinceps demonſtrabitur.

Neque enim (III.) admittenda inpoſterum erit *communis Schola:* quæ cùm deprehenderet, naturam dictaminum illius Juris, quod nos *Gentium* dici-

dicimus; eorum etiam quæ sincera habenda sunt, ita comparatam esse, ut sub definitione Juris *Naturalis* comprehendi non possint: eò, præfractò etiam consensu, ductore inter primos HUGONE GROTIO, devenit, ut Jus Gentium *Pactis tacitis* introductum esse, statueret: quam & doctrinam *Cl. Auctor* sequitur. Videlicet Jus etiam *à Paribus* constitui posse, nec ad constitutionem Juris requiri *qualitatem superioris*, existimant: Tantùm obligationem in his, quæ suprà *conventionem* sunt, vel eam præcedunt, esse *unicè* volunt à Superiori, qui *Deus* sit; indeque suô modô etiam *Civilia* Jura *à paribus* procedere. Hinc quoque Jus Gentium posse *voluntarium* suâ ratione & *positivum* dici. Intereà secùs in eo, atque in Civili Jure, obtinere, cùm nihilominus, utcunque *voluntati* paciscentium Jus illud *commune* seu *Gentium* debeatur, ac *decreto* illorum: *necessitatem* tamen habeat moraliter immutabilem. *Vimque obligandi*, quam ab his, qui Pactis illis Jus Gentium superstruunt, desideret *Pufendorffius*, satis validam esse posse, è *consensu* populorum rectè utentium analogiâ Juris naturalis: quin & *executionem* ipsam à facultate *puniendi* proficisci; quæ etiam in Jure Naturali *à pari* procedere possit. *Jo. Frid. Hornius* autem necessitatem obligationis *ex re ipsâ* procedere, inque eâ fundari, putat; quippe quòd & sanctimonia Majestatum & nexus ac contextus Gentium talia postulet: (quô ipsô Ille solùm rationem habet Juris Gentium illius *collectivi*; alterâ ejusdem speciè penitus sepositâ.) Ad quæ *Alii* non minùs expendunt, quòd Juris quoque *naturalis* obligatio *ex rei ipsius naturâ* & vel ipso actionis *objectô* profluat; indeque in *Jure Gentium* simile admitti oporteat. Et tamen in his non desunt, qui adeò insistunt *pactis* suis *tacitis*, ut his adscribi unicè posse velint, si quid in *Jure Gentium* reperiatur, quod *Juri Naturali adversum* sit; qualia nonnulla ipsi putant se adducere posse.

Contrà ex *pactis tacitis* Jus Gentium utique derivari non potest. Nam (1) non ita ùt *pactis* constituitur *Civitas*, quò deinde *à superiori* Lex Civilis procedat: (quanquam & sic *à Majestate* veniat: nec tam *suô* pacto, per quod ad Imperium *constituendum* quis concurrit, quàm per Majestatem *constitutam*, quæ in fieri *multitudinis* fuerat, constringitur:) ita etiam Majestas aliqua ex pactis *Gentium*, de quibus nec constat, extruitur; quæ singulis superior sit. (2) In *arbitrariis* rem ad *Majestatem* duci oportet. In Jure Gentium *necessaria* habentur: quæ ut voluntariô principiô nitentur, hæc ipsa nec desiderant, nec admittunt. Imò illi (3) *Superioritatem* quandam ex ipsis pactis tacitis ne quidem ædificari, per hoc ipsum largiuntur; ùt quidem in *Civili* potestate fit: quando vim obligandi in Jure Gentium *ex objecto* oriri tradunt: perinde ùt *H. Grotius* in J. *Naturali*, vim obligationis ex *rei ipsius naturâ* deduci posse, ait; etiamsi daretur, *Deum* vel *superiorem* nullum esse. At verò *nullum Jus*, quodcunque fuerit, *absque superiore est;* quanquam ex objecto Juris Naturalis, ùt & Gentium, *necessitas*, quâ constitui talia oportuerit, satis eluceat. Unde quidem præcepta naturalia per se honesta: nec tamen præcipi præcepta, seu honesta illa, aut *Leges* esse, potuerunt; nisi *voluntate* Divinâ, hominum cordibus inscriptâ. Imò adeò ad Superiorem oportet in effectu Juris respicere, ut plerique *Majestatem* quoque *Civilem* immediatè *à Dei* constitutione pendere doceant; de quo tamen *inferiùs*. Equidem ex pactis (4) *Jus* oritur, ùt Jus *facultas* est, seu attributum personæ. Verùm ita, quoad *originem*, principium est *voluntarium* naturâ suâ; qualem originem omninò Juri *naturali*, vel quod ei proximum est, *Gentium*, adscribere non licet. Imò ut pactum hoc obliget, *Lege aliâ* opus est, quæ paciscentem ex pactô constringat. Et tamen non ideò tenentur Gentes, quia pactô semet obligaverint. Sic enim ante pacta ad illa quæ Gentium sunt, non tenerentur: imò pactis mutuis abinde recedere possent. Quòd si verò tenentur illis, etiam ante & citrà pacta: ad quid figmentô illô pactorum inutilium opus est. Pacti autem taciti eadem ratio est, quæ expressi; & hoc, antequam perficiatur, neminem ad objectum, quod continebit, obligat. (5) Non posset Jus Gentium *renitentes & barbaras* Gentes obstringere; quippe quæ pactæ fuisse dici non possunt: haberi autem quem pro eo, qui pactus sit, cùm pactus non fuerit, veritati repugnat. Quòd si verò pacisci debuerat ille, jam ipsius pacto opus non est, qui necessitate aliquâ ante pactum seu ad pactum tenetur: quidni enim ad illam necessitatem potiùs, quàm ad pactum illius, respiciendum foret. Planè (6) si quæ obligatio pactorum, quà talium, ex J. N. est: adeoque non datur Jus Gentium; dantur verò pacta Gentium, ad

quæ

quæ sibi servanda Jure Nat. tenerentur. Ita verò constituens quoddam habebunt ea, quæ tamen illi *Juris* esse dicunt, non nisi arbitrarium, aut voluntarium saltim: ex se autem vim illa habent, quà ex pactis pendent, planè nullam. (7) Quàm fieri non possit, ut Jus quoddam seu *Lex à pari* cuiquam feratur: *superiùs* evictum est. Nam Pactum utique seu Conventio Lex non est. Malè autem Jus Gentium quis *positivum*, & imò malè *humanum*, diceret: cùm nil detur humanæ Legis, accuratè dictæ, nisi quæ *Civilis* est. *Punitionem* verò posse fieri inter homines *à pari*, falsum est pariter. Nec ulla punitio est *externa*; uti non in *Jure Naturali*, ita nec in *J. Gentium*. Omnis autem punitio à potestate *Civili* in *subjectos* est: quippe *Jurisdictionis* illa & *Judicii* est; non Juris per se, vel *Legis* alicui incumbentis. (8) Ex *nexu* atque *sanctimonia* Gentium inter se, colligi quidem potest: necessarium quid esse, ad illa adstruenda & conservanda. Sed necessitas illa *ex se* non habet vim *præcipiendi*. Et imò si necessitas est ex re ipsâ: jam non est *ex pactis*. Movet solùm scopus, non *præcipit*: & quæ ipsum scopum promovent, non præcipiunt; imò *præcipienda* sunt. Non etiam *utilitas* vim Legis habet, aut principium juris illius constituit; utut quod Gentium nexui prodest, illud *justum* sit, *per consequens*. Itaque oportet esse *principium rationale*, quod ea in genere *morum* præcipiat, quæ necessaria sunt: nam nec necessaria ipsius Juris Naturalis ex se *vim* habent *Legalem*, nisi *voluntas* Dei ea homini præcepisset; quæ quidem aliter illa in naturalibus velle non potuit. Videlicet non ea *formalem* rationem *Legis* obtinent, sed *objectivam* & rationem *Justi*; quanquam ne hoc quidem, nisi per *reflexionem* ad *superiorem*, qui eorum *Vindex* sit. Nec est Lex aliqua, nisi ubi *executor* est: cum Lex quælibet Jus dicentem seu *Jurisdictionem* & *Judicium*, ejusque executionem, postulet. Tandem (9) inepti sunt penitùs, qui putant Jure Gentium aliqua contineri, quæ *Juris naturalis* rationi *adversa* sint. Nam nec ea *pactis* validè promitti possent, cùm Jus Naturale pacta talia non modò invalida habeat; sed & prohibeat. Imò spuriè ista, quæ illi adferunt, Juris Gentium dici, ex sequentibus patebit.

Est igitur vera, opinor, sententia, quâ IVS GENTIVM repetendum censeo non minùs ex *L. æterna Dei*, quà illa *hypothetica* est, & ad hominem *lapsurum* respicit; quò ejus *indigentiæ* magis subveniri & *malitia* eorum, qui immorigeri futuri erant, quamvis *Gentium integrarum*, per homines etiam ipsos, eorumque industriam & operam, reprimi posset. Hæc igitur cùm non minùs homini per *rationem discursivam* constent; atque *ratio* illa, per *reflexionem* ad regulam *ipsi rationi præcipientem*, vim obligandi repræsentet. Ideò non minùs omnibus pariter hominibus præcepta illa Juris Gentium, per *Legislatorem* istum *supremum*, Deum, promulgata esse in cordibus, asserendum est.

Et quidem illa Juris *Gentium* præcepta, *à præceptis Juris Naturalis*, evidenter *discerni* possunt. Nempe (1) hæc, quæ Juris *Gentium* sunt, non ita ad hominem omnem, in *quocunque statu* fuerit, ùt *Jus Naturale*, pertinent. Et fuit Jus Naturale, cùm nec dum esset, saltim *applicari* non posset, *Jus Gentium*. (2) Jus id Gentium non *absolutè* homini, quà tali, quamvis etiam in *societate* posito, congruit, (nec enim solum Jus Gentium & unicè societati, ne quidem Gentium integrarum, prospicit; quippe quas & invicem Jus Naturale stringit:) sed Jus Gentium homini convenit, quà in statu indigentiæ & malitiæ humanæ positus est, quippe quòd Jus Gentium non ex *natura* ipsius *rei* seu *actûs*, sed ex *suppositione* illius *statûs* & *conditionis*, qui homini *non naturalis* aut *primævus* est, oritur. Indeque (3) præcepta Juris Gentium per *modum conclusionum*, quæ nec per se singulis nec semper, necessariæ sunt, educuntur: quæque nec evidenti ratione constant, ùt illa quæ Juris naturalis seu Gentium primævi sunt. Adeò ut etiam humanô discursu & *agnitione* conclusorum (nec tamen *constitutione* eorundem,) indigere videri queant: non quidem, ut Gentes talia *arbitrariè* determinent; sed ut ea *discursu necessariô* adversus instantias, quas videri poterat ipsa *ratio simplex* suggerere, & incerta conjecturæ, ex dictamine & suggestione *rationis* compositæ *irrefragabilis*, eliciant: *suppetias* quoque in hoc *Gentibus* & hominibus *Christianis*, & quicunque eô ducuntur, *Verbo Dei revelatô* præbente. Cæterùm non *constitutivum* est Jus illud Gentium; sed *ostensivum*: licèt non eô *evidentiæ gradu*, quô *Jus* radiat *Naturale*.

Itaque JVS GENTIVM *est* Lex, *quam Deus indidit omnium mortalium cordibus, ad discernendum*

dum ea, quæ indigentiæ & malitiæ hominum emendandæ congruunt; præcipiens illa, & prohibens contraria. Videmus equidem mores complures hominibus agentibus, etiam inter se, in certis actionibus, perpetuò & similiter servatos; tanquam congruentes voluntati Superioris, & hominibus, maximè in societate Gentium aut Civili viventibus, salutares. Ad quos in universum omnes, cùm necessitate qualicunque, aut instituto peculiari, nitantur, discernendos omninò attendere oportet: num ratione aliquâ necessariâ, & quânam illâ; vel an solùm arbitrariâ, quoad principium consent: (nam & quæ in Civitate vel extrà eam probabile etiam initium habent, ad effectum quendam necessitatis suô modô deduci possunt.)

Videlicet quæ *rationis* sunt *naturalis absolutæ & puræ:* illa *Juri Naturali* relinquere oportet; quamvis & hæc Juris *Gentium*, (eò quòd Gentes omnes, & singuli in Gentibus, illis *utantur*:) dici soleant; ùt est *Religio* erga Deum, obedientia ergà *Parentes; l. 2. ff. d. Just. & Jure*, & *Inviolabilitas* hominum, è cognatione communi. *l. 3. eod.* Quò etiam, sicut *Dominium*, ejusque acquisitionem & amissionem, *l. 4. d. t.* ùt & *Pacta* fidemque eorum, *d. l. 4.* referri oportet. Ita etiam qui *pacem* rumpit, aut *fœdera* solvit, is adv. Jus Naturale peccat; quanquam *Pax ipsa*, *Induciæ* item, ùt & *Fœdera*, ad *Jus Gentium* pertineant, quà *talia* sunt; nec enim omne, quod naturalem *finem* habet, v. c. tranquillitatem, & ne quidem quod rationem seu æquitatem habet naturalem: illud statim *in se* Juris naturalis est. Nam & pleræque Leges *Civiles* rationi naturali insistunt. Unde & *Mediationes* & *Arbitria* Bellorum Juris *Gentium* sunt. *Legationes* quoque *in se*, ùt nunciorum sunt, ad *Jus Naturale;* sed ùt ad compositionem diffidentium pertinent, ad Jus *Gentium* referri debent. *Inviolabilitas* tamen illorum *in se*, communi etiam ratione *naturali* nititur, vid. *l. fin. d. Legat. Transitus* quoque per Terras alienas Juris *naturalis* est: quem quidem variis casibus justè etiam denegare licet. *Pœnæ* meritum *Juris naturalis* est. Sed *executio* ex *vi illius Juris* ad *Deum* respicit: quà ad *Hominem* spectat, *merè Civilis*, & ne quidem *Gentium* est. *Libertas Commerciorum* Juri *naturali* debetur: quà *indigentiam* sublevat, ad *Gentium* Jura pertinet; quò & modi ejus respiciunt.

Nam illa, quæ non absolutâ, sed *hypotheticâ*, nituntur *necessitate*, & ùt talia per *rationem* humanam agnoscuntur, *Jus Gentium* referunt: Et falsum est penitùs, quòd actûs Juris Gentium non necessarii, sed *indifferentes*, sint: quippe quòd *ex hypothesi* ipsis necessitas concilietur. Falsum quoque, actûs solùm in eô *civiles* esse. Nam & *morales* habet *Jus Gentium;* ùt & *Civiles Jus Naturale.* Quamvis autem *Defensio* ipsa, & vim vi repellere, *l. 3. π. d. Just. & Jur.* etiam cum internecione aggressoris, sit *Juris naturalis:* tamen ipsa defensio, quà *formam Belli* habet, seu potiùs *Bellum*, quô ad *defensionem* nostram, multòque magis, quô ad persecutionem juris nostri utimur, seu *aggressorium;* eò quòd nullum extrà Civitates in humano genere sit Judicium, quô Jus suum asserere & tueri liceat, Juri Gentium debetur: (isque modus *Divinæ* quoque voluntati probatus est:) Videlicet quæ Bello fiunt, non fiunt ex simplici potentiâ fortioris, ùt *Hobbesiana* illa; sed ex facultate legitimâ seu morali. Hinc etiam *Captivitates* & Jura *postliminiorum* in se, ùt & *Pax* ipsa, *Induciæ*, & quæcunque *Belli* sunt consectaria, pendent. Huc *Fœdera* quoque, *Legationes*, & quæcunque eorum ad Gentes integras pertinent; tum & *Transitum* exercitûs innoxium, referri oportet. Nec tamen ea solùm, sed & quæ ad *singulos* in Gentibus, ex eôdem *fonte*, promanant. Unde & varii *modi* acquisitionum Dominii, ùt & *Jura in re* alia, Servitutum & similium, tum & *Possessionum:* (quæ, ùt cætera *singulorum*, non minùs ad Gentes integras æquè pertinent:) nam *Præscriptionum* Jura non nisi *Civilia* sunt; nec minùs quòd *læsiones infrà dimidium* admittamus; ùt & *vis judicati. Modi* deinde Conventionum & *Contractuum* varii: quibus invicem singulos Gentium, & ipsas inter se Gentes, uti necesse est: nam cæteri *civiles* sunt; utut à Gentibus, seu placitis singulorum Legislatorum, deinde sensim quoque assumpti: ùt vel ipsa est per *nummum* introducta Emptio Venditio. Sic enim *Testamenta* etiam reperti *Civilis* sunt; sic & *Feuda. Repressaliæ* verò & *Pignorationes* compendium quoddam Belli referunt; indeque ad *Jus Gentium* meritò referuntur. Sed *Retorsiones Jurium*, ad vim *statutorum*, quæ aliarum Civitatum Statutis opponimus, ut earum quoque Cives similibus ap. nos subjiciantur, respiciunt; & quamvis *ratione naturali* talionis nitantur, non tamen ipsa *in se* nisi Civilia Jura sunt. Denique *punire sontes*

tes

tes ad requiſitionem alterius, aut *dedere*, Jure Gentium Poteſtas Civilis non adſtringitur.

Succedant jam *Inſtituta* illa, quæ *probabili* tantùm ratione, ſive honeſtatis, ſive utilitatis communis, nituntur; indeque ea Officiorum illorum nomine continere licet, quæ Gentes tantùm *moratiores* obſervant: & vel ea ſibi invicem præſtant, (cùm quidem ea, quæ propriè & verè Juris Gentium ſunt, etiam *barbaras* obſtringant atque renitentes:) indeque non ſunt illa Juris eximiè dicti, & magis ex *compactô*, non etiam ex *Imperiô*, profluunt. Videlicet Officia illa in *nudâ* quidem *imitatione facti* non conſiſtunt; quippe quæ pacti vim non infert: ſed quandam *obligationem* habent, ex conſiliô omnibus moratioribus probatô, quod *harmoniam* illam univerſalem inter Gentes *cultiores* facit & *perpetuam*. Proinde *Origo* iſtorum *Officiorum* in ſe eſt *arbitraria*; id quod ex objectis & qualitate eorum patet, dum *materia* ipſorum *indifferens* eſt; ut tamen ratio communis, ejusque evidentis, ſalutis *ſuadeat*, ne officia illa intermittantur: perinde ùt in *Theoreticis*, de naturalibus aliisque rebus, *ſapientes* in unum tacitè conſentiunt, illudque probant. Verùm hæc quidem Legem *formaliter* non efficiunt; ſed ſolùm *effectivè*, ut Jus ſeu *Facultas* Gentis in aliam ex compactis illis educatur: eòusque conſtitura, donec aliis idem præſtare voluerimus. Quanquam & *regulam* quandam rectiùs agendi dicere poſſes. Nec enim omnis regula Lex eſt. Eò pertinent, quæ Gentes in *Commerciis*, in Jure *Legatorum*, & in ipſis quoque *Bellis*, velut v. c. in denunciationibus illorum, totòque Jure *Feciali*, nec non in *Fœderibus*, quoad *Solennia*, ſervant; & quæ circà illa *obſervantiæ* ſeu *conſuetudini* (quæ tamen in rigore non niſi à *Poteſtate* ſuperiori *Civili* eſt,) imputari ſolent: item quòd *corpora hoſtium* concedantur ſepulturæ, quòd capti *ſervi* non occidantur, (nam *venditio* illorum, ùt & *occiſio impunis*, non niſi *Civilis* eſt:) quòd *ſacris* rebus hoſtium parcamus, ne cultus religioſus in ſuſpicionem adducatur: quòd *vſus veneni* in Bellô illicitus habeatur. Nec minùs omnia huc reſpiciunt, quæ *correſpondentiâ* nituntur Gentium *mutuâ*. v. c. quòd *judicatis* hujus Civitatis alia quoque locum relinquat: quòd *actum* ſecundùm *ſolennitatem* iſtius geſtum & ipſa probet: quòd *ſtatutis* iſtius in multis valorem concedat: quòd *Legitimatos* iſtius Civitatis ſeu Reipublicæ ap. ſe etiam pro talibus agnoſcat; & quæ ſimilia ſunt. Nempe non quia ad hoc teneretur inevitabiliter, ſed ut etiam viciſſim eadem quoad ſe & ſuos obtineat: nec ob rationem aliam, niſi *utilitatis promiſcuæ*. Id quod demùm *compacto reciproco* tribui poteſt: ad rationem verò *Legis* referri nullatenùs oportet.

Quòd verò *Dominium* ad Jus Gentium referri ſoleat, inde eſt: quia frequens ſententia accepta fuit, *communionem* rerum *juris naturalis* eſſe; à quâ per *diviſionem* vel *occupationem* Gentes ex placitô communi receſſerint: Cùm tamen non modò *ad Gentes* etiam plura Juris *Naturalis* reſpiciant: quippe quòd non hoc ſolùm *ſingulorum* curam habeat; verùm etiam *Dominium* rectiùs ad *Jus Naturale* referatur: *negotia* etiam plura, quæ præcisè ad indigentiam ſublevandam reperta non ſunt, eò pertineant: & in cæteris *æquitas* non minùs ex Jure Naturali adferatur. Quâ ratione etiam Jura *Legatorum*, *Fœderum*, *Pacis*, ad Jus Naturale ſpectare diximus.

Planè quod *Jura Servitutum Perſonarum* attinet; ut capti potiùs *ſerventur* quàm occidantur, *Juri Gentium* adſcribi debet: ut verò ad *perpetuas* operas addicantur; quæ demum *ſervitus* illa eſt: id verò *abuſivè* Juris Gentium dicitur; cum tantùm ex compacto Gentium illarum, quibuscum *Romanis* Bellum interceſſit, Jura illa ſervitutum, nullâ ratione neceſſariâ, ſed ſolùm *probabili* quâdam & *arbitrariâ*, obtinuerint: Jus autem *vitæ & necis* cum cæteris, ad Civiles LL. cujusque Civitatis per ſe referri oporteat. Nunc quidem Servitutes illæ inter Gentes non niſi *Barbaras*, & ne quidem per omnia eô modô, quô inter Romanos, cum indignatione Gentium moratiorum, conſpiciuntur.

Jura autem *Acceptilationum* in *l. 8. ff. de Acceptil.* aliô, nec minùs abuſivô ſenſu, Juris Gentium dicuntur: quia acceptilatione, licèt inventum *Civile* ſit, etiam aliis in Republicâ Romanâ, quàm Civibus Romanis, uti permiſſum fuerat.

Denique illa tantùm *ſubjectivè* & ſic impropriè, non item *efficienter*, Juris Gentium dicuntur, quæ *inventione Civilia* ſunt; ſed ab aliis etiam, eò quòd eadem expedire ſuæ Civitati viderent, aſſumpta fuêre: quem in ſenſum non ſolùm *particularia* quædam, ſed & *integra Jura*, qualia *Feudorum* ſunt, Juris Gentium eſſe dicimus. Sic etiam *Gradûs* quidam *propinquitatis*, in *Nuptiis* prohibiti, non ex ratione neceſſariâ Gentium pendent; ſed

 ex

ex *institutis Civitatum* procedunt, quas & aliæ, quæ in his majorem laudem agnoscebant, secutæ sunt; ut cùm idem Civitates seu Gentes pleræque suscíperent: inde Juris Gentium *speciem*, & *nomen* etiam, acceperint. Atque talis quoque prohibitio conjugii inter *fratrem & sororem* est: talis quoque ea, quæ inter hos versatur, qui sibi *Parentum* & *Liberorum* loco sunt. (De Jure enim *Divinô positivô* jam non quæritur.)

Ipsum verò *Jus Gentium* propriè dictum, ùt superius descriptum est, rectè DISTINGVITVR in id, quod tale est inter Gentes *distributivè;* & quod est tale inter eas *collectivè* sumptas. *Illud* inter ejusdem quoque Civitatis Cives locum habere potest, adeoque etiam in primis *familiis*, cùm nondum *Gens* daretur, obtinuit. Et valdè imperiti sunt, qui Jus Gentium per hoc à Naturali discernere volunt; quòd hoc ad *singulos*, illud ad *Civitates* & *Gentes* integras spectet; cùm tamen & Jus *Naturale* Gentem genti obstringat. *Jus* etiam quoddam imò *maxima* pars *Juris Gentium*, ad *singulos* homines & Gentes *ùt singulas* pertineat. *Collectivum* verò Jus Gentium non nisi inter diversas Gentes servatur; uti sunt Bellorum, Legationum, Commerciorum, Fœderum & similia jura. Num verò etiam Jus Gentium in id quod *Pacis*, & quod *Belli* est, distingui potest? Utique non ita posset *Jus Naturale*. Hugo *Grotius* etiam Jus suum *Pacis* non aliter, quàm ut Bello finem imponit, nuncupat: cùm *Bellorum* Jura cumprimis executurus esset. Sed adæquata erit definitio, si dixerimus, à *negotiis* eorumque discrimine: (sumptâ *Pace*, pro quocunque statu, qui Belli non est; terminô infinitô:) quòd *Jura* alia *Gentium* pertineant ad ea, quæ *Belli* sunt, alia ad *reliqua* omnia; non modò *in statu Pacifico*, sed & *in Bellico*, quæ in hoc *Bellica* non sunt: *togata* dicimus, seu ad togam; ùt ista ad *sagum* pertinentia. Porrò Jus Gentium aliud *Publicum*, aliud *Privatum* est; quod posterius qui negant, parte suâ meliori Jus Gentium mutilant. Est quoque Jus illud aliud *Sacrum* aliud *Profanum;* sed non est aliud *Commune* aliud *Particulare;* quasi hoc sit *moratiorum:* ùt abstinere in bellis à venenô. Nam hoc Juris Gentium non esse, modò diximus: & omne igitur Jus Gentium commune, nullùm *tantùm moratiorum* est. Non etiam in *Antiquum & Recens* rectè distinguitur: nam illa non est distinctio nisi Juris *positivi*, non etiam Juris communis; quale est Jus Gentium. Imò *Legatio assidua*, item *lytri* acceptio pro captivis, non sunt Juris Gentium, nec ratione necessariâ nituntur; sed *ex compacto* procedunt. Denique non aliter Jus Gentium *Permissivum* datur, quàm de Jure Nat. diximus. Estque & illud Gentium permissivum *immutabile*. Quæ verò *negativè* illius sunt, i. e. de quibus nil statuitur eô Jure, sed quæ *Legislatoribus* singulis relinquuntur: ea nec Juris Gentium dici possunt.

Vim ipsam Juris Gentium si expendamus, *directiva* tantùm illa est, quam vocant, *inter homines; coërcitiva* seu *Judiciaria externa* non item. Nulla talis in jure *Naturali* extrà Civitates, seu *in statu naturali:* nulla etiam in *statu Gentium;* multò minùs ut *pœnam* Gens una sumere possit de aliâ, quasi violante Leges Gentium. Nam *coërcitio* qualiscunque non habet protinùs formalem rationem *pœnæ:* quippe quòd hæc *superioritatem* inferat; nullus verò præter *Deum*, ùt in Naturali, sic & in Gentium Jure, sit superior. Et ne quidem *omnes Gentes* si conjunxeris, illæ superioris vicem habere possunt; secùs atque in *Democratiâ Civicâ*, ubi singuli superioritatem universorum seu Multitudinis sibi imposuerunt; quale quid singulæ Gentes in universis ne cognoscere quidem possunt, aut usui hæc agnitio futura esset. Quòd si verò *communi* omnium *sensu* aliquem Juris Gentium reum damnari posse dicas: nil aliud inde conficies, nisi *applicationem* Juris Gentium, *executionem* non item; neque exequendi potestatem: quæ non *rationis* est, sed *Dei* unicè; qui non *universale* mundi, sed *Civitatum Imperia* tantùm, dedit hominibus. Equidem *Bellorum exitus* vim *judicati* inter Gentes obtinet hactenùs, quòd *finem contentionis* esse oporteat; sed judicatum tamen *per se* non est: ùt nec Bellum est *Judicium*, aut *Gladius* superioris vicem gerere eâ quâ decet, rectitudine potest; nisi quòd *Dei* directionem in exitu Bellorum agnoscere oporteat, qui victoriam tribuit vincenti, non ubique ob justitiam causæ bellô actæ, sed quòd justum fuerit, ipso bellô hôc, etiam ex injustâ causâ susceptô, alterum vinci.

(*b*) IMMEDIATE. Simpliciter, vult *Auctor*, nam & cætera jura, tam Gentium quàm Civilia à ratione *immediatè* procedunt; tantùm quòd in his non absoluta, sed *composita* & *hypothetica* sit. Quatenus verò *arbitramentum* contineat, seu *voluntate*

luntate Gentium nitatur, Jus *Gentium*, ex modò dictis conſtat: ex quibus etiam de *exemplis*, quæ promiſcuè *h. l. Auctor* Juri illi attribuit, judicare licet.

II. Diverſum docent, principiis tamen ſinguli diverſis, & conditores Juris Romani & Hobbeſius ille Britannus. JCti Naturale Jus appellant τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν, prima naturalia, (*c*) quæ brutis quoque animalibus inſunt.* Id autem quod generi humano proprium ſimul & commune eſt, hoc omne, Jus Gentium vocant, tam quod cum hominibus ipſis proditum (*d*), quam quod ab illis introductum eſt. Hinc ad Jus Gentium referunt, Religionem in Deum, pietatem erga patriam & parentes, cognationem inter homines naturalem, denique ſervitutes, manumiſſiones, bella, regna, dominia, contractus.** Quæ jura, cum facile appareat, diverſæ eſſe conſtitutionis, Interpretes Artis, duas Juris Gentium ſpecies, primævum & ſecundarium, diſtinxerunt. Qua partitione factum eſt, ut verbis quam re ſententia Juris Romani à philoſophiâ, quam Grotius ſequitur, differre videatur.

* *Dixi in digreſſion. l. 1. c. 21.*
** *vid. l. 1. in fin. cum ll. ſeqq. de Juſt. & Jur.*

(*c*) PRIMA NATVRALIA. Sunt *prima* naturæ, quæ nobis ùt *animalibus* inſunt, per modum *inſtinctus; Secunda*, quæ ùt *hominibus*, per modum *reflexum rationis*. Et tamen ex *primis naturalibus* H. Grotius *L. I. c. 2. §. 2.* Jus naturale deducendum eſſe, putat. Hinc etiam in *Prolegom.* curam fœtûs v. c. in brutis tribuit *intelligenti cuidam extrinſeco*. Quod quidem poſterius uti falſum omninò eſt, neque intelligens quoddam hactenus deſideratur in brutis & ipſorum operationibus; quippe ad quas nudus inſtinctus naturalis, & *vis æſtimativa* quædam *interna*, ſufficit. Ita à *primis* illis naturæ, *quoad hominem*, Jus Naturale derivari non poteſt: Nam (1) illa non ſunt electionis & rationis, ſicut eſſe debent actiones Juri ſubjectæ: ſiquidem inclinatio ſolùm competit animali, quà tale eſt. (2) Competunt illa prima homini, quoad *appetitum ſenſitivum*, qui tamen ùt rationi ſubeſt, ità cum eâ ſæpè pugnat: Et prius eſt igitur, ut audiatur ratio à Lege æternâ informata. (3) Quia motûs illi ob temperamentum hominum & rationum varii ſunt; Lex verò naturalis apud omnes eſt eadem. (4) *In primo homine* non potuerunt fuiſſe illa prima inordinata. (5) Homo ùt animal concipi & conſiderari debet; ſed ùt homo utitur *Jure Naturæ*, & non minùs homini etiam *quà homini* ineſt v. c. ſtudium ſe conſervandi, ad quod utique *ratione* inſtructus eſt. Neque enim poteſt habere rationem *proprii Juris naturalis*, quod *æquè* brutis competit, quodque à ſecundis naturæ determinatur & *indifferens* eſt, atque ad exceſſum æquè propendet.

(*d*) CVM HOMINIBVS PRODITVM. Naturale ſcil. humanum, ſeu ſecundarium, quod dicunt, aut Jus Gentium primævum; ùt nunc ſequitur. conf. *§. 6. h.*

III. Hobbeſius * diſcrimen ſtatuit, inter Jus Naturæ & Leges Naturales, quemadmodum ex ſuperioribus intelligi potuit. Jus Na-

turæ videtur ſumere pro facultate iſtâ aliquid habendi aut agendi. Hoc adæquatum vult cum Statu Naturali, idque ſolâ potentiâ docet æſtimari, ut quisque jus habeat, quantum viribus valeat. Sed Leges Naturæ vocat illa dictata, quæ docent à Statu Naturali & jure illo validiorum in imbecilliores eſſe recedendum. Expertis hominibus, eô jure vigente, nihil eſſe in mundo quam bella omnium adverſus omnes.

IV. Leges igitur Naturæ has eſſe; (e) ** *Pactis ſtandum, gratiam referendam, non eſſe incommodum alteri, non contumelioſum, eſſe miſericordem, modeſtum, non præferre ſemet aliis, nec alios aliis. Item habenda communiter, quæ dividi nequeunt, aut ſorte dividenda, quod quisque primus occupaverit, id ipſius fieri. Controverſias non manu ſed per arbitros exequi. Neminem eſſe arbitrum, aut teſtem in propriâ causâ.* Poſtremam eſſe Legem, *non inebriari.* Harum Legum nulli locum eſſe in Statu Naturali, *** ſed tum ſolummodo, cum ſecure id fieri poſſit. ****

* *Hobb. c. 1. §. 7.*
** *Idem cap. 3.*
*** *cap. 5. §. 2.*
**** *c. 3. §. 27.*

(e) LEGES NATVRÆ HAS ESSE. *Viginti* recenſet *Hobbeſius*, quas ſtrictim hîc complexus eſt *Cl. Auctor.* Vigeſimam *de non inebriando* ſeu vitandâ *crapulâ*, hôc niti, ait, quia Leges naturæ is obſervare non poſſit, qui ſciens volens id faciat, quô *facultas rationalis* labefactetur: indeque perinde eſſe, utrum præter officium faciat quis; an id faciat, quò minus Officium implere posſit. *Scharrokius* Officia, quæ vocat ſecundùm *Jus Naturæ*, his Capitibus includit. (1) *Innocentiæ.* Nemini innocenti damnum inferendum. (2) *Fidei.* Hanc ſervandam. (3) *Graditudinis.* Paria bene merentibus retribuenda eſſe. (4) *Philautiæ.* Salutem ſui procurandam. (5) *Studii prolis.* Sobolem gignendam. (6) *Amoris Cognatorum.* Benefaciendum conſanguineis. (7) *Humanitatis.* Hominibus reliquis prodeſſe oportere.

V. Porro Leges Juris Gentium diverſas à naturalibus nullas agnoſcit. Sed aut naturales eſſe, quatenus faciunt ad pacem humani generis cuſtodiendam, ut ſunt diſcretiones Gentium, conſtitutiones imperiorum. Aut civiles, (*f*) quæ jam Imperii ordinem & unionem præſupponunt, ut diſtinctiones dominiorum, commercia, contractus, & id genus alia.

(*f*) AVT CIVILES. Nec tamen aliter naturales iſtas ab his civilibus, niſi *denominatione extrinſecâ*, differre docet; ùt *ſuprà* dictum eſt.

VI. Primam illarum opinionum, quæ eſt Juris Romani, terminorum

norum abuſu, duntaxat à doctrinâ, quam noſtram fecimus, differre diximus. JCti enim Jus Gentium vocant id, quod homini innatum. Quoniam principia illa, quorum imitamenta brutis ineſſe videntur, (g) juris naturæ appellatione perperam nec tamen ſine exemplo dignantur. *

* *Dix. in digreſſion. Juſtinian. l. 1. c. 11.*

(g) IMITAMENTA BRVTIS INESSE VIDENTVR. Nam *rationem* licèt ineſſe *Brutis* nonnulli aſſeruerint, & *Hieron. Rorarius*, *Exlegatus Pontificis*, peculiari *Libello*, quòd *bruta ratione meliùs utantur*, *quàm homo*, conatus fuerit oſtendere; *Franciſcus* quoque *Bonæ Spei*, bruta *ratiocinari:* non quidem ad actûs liberos & in ordine ad electionem, ſed *ad actûs neceſſarios:* cùm diſcernere & cognoſcere bonitatem *conſequentis*, ſit *ratiocinari.* Imò *Jannettus*, ùt & *Salmaſius* in *Animadv.* ad *Epictetum. pag. 136.* in brutis *gradum* rationis dari tradiderint. Adde quoque *de la Chambre* Traité *de la Connoiſſance des Animaux*, *du Raiſonnement des Beſtes. Pariſ. 1662. 4.* Tamen *imitamenta* potiùs rationis, ſeu *vim* quandam *æſtimativam* in brutis reperiri, quàm rationem aut gradum rationis, (quippe quòd gradûs illa non admittat,) verius eſt. Ejusm. vim æſtimativam, quâ *intentiones etiam non ſenſatas* perciperent, adeoque ultrà apprehenſionem formarum in ſensûs incurrentium: (ſiquidem, ut bruta ſolùm moverentur, ob convenientia vel diſconvenientia ſenſui, non ſufficiebat:) *formicæ*, v. c. item *avi nidificanti*, &c. natura indidit: ita ut impulſus & cognitio quædam congenita ſit in brutis; quæ quidem à rationali totô genere differt. (1) Quia opera ſua perficiunt bruta, non cum facultate cognoſcendi rem *in naturâ ſuâ;* quod eſt *rationis:* ſed ſolùm ſub ratione *boni privati ſui*, idque ex ſimplici impulſu, & abſque præcurrente experientiâ. (2) Conſimiliter, ſinè variatione, nec modô differente. (3) Cognitio brutorum non eſt *reflexa;* ùt eſt ratio. Nam quando naturam rerum apprehendimus per rationem: naturam quoque *ipſius cognitionis* apprehendimus, eôque ipsô in cognitionem *noſtram* reflectimus. Sed brutum non cognoſcit *ſe brutum eſſe*, nec habet facultatem *ſuprà actûs ſuos reflectendi*, quòd *tales* ſint; v. c. dum brutum ſe defendit, non cognoſcit, *quòd* & *cur* ſe defendat. Oculus etiam in homine videt, nec tamen videt ſe videre. (4) Non cum prænotione finis alicujus. *Finis* enim cognoſcitur (α) *formaliter*, cum habitudine ejus ad media. (β) *materialiter*, ſub reſpectu convenientiæ cujusdam; præcisâ proportione cum mediis: quæ poſterior æſtimatio ſolùm in bruta cadit; quamvis & ipſa imperfectè: ſiquidem cognitio non ſimpliciter eſt tam agentis bruti, quàm acti à naturâ: atque illa ex principiis impreſſis, naturali potiùs neceſſitate, quàm obedientiâ, Divinæ ordinationi obtemperant, & in fines præordinatos feruntur. Proinde nullum eſt periculum, ſi cognitionem dictô modô brutis tribuamus, ut illis *gradum rationis* largiri oporteat; quod *Carteſius* & qui eum ſequuntur, meritò ſe vereri, opinantur. Ita enim eſt, quòd Bruta quidem cognoſcant *objectum* ſuum, & illud excitet *Spiritûs animales:* ſiquidem factâ objecti externi in animâ beſtiarum impreſſione, ad varias cerebri partes impelluntur Spiritûs: qui ſi inveniunt ſpeciem ſpeciei delatæ ſimilem, in *memoria* animantis hærentem, excitatam illam *Phantaſiæ*, *unà* cum ſpeciebus connexis, objiciunt. Unde fit, ut ex memoriâ illorum, quæ aliquando ſenſit brutum, & ſpecierum receptarum, jam excitatarum, conjunctione & concurſu, eadem colligat, quæ olim ſenſu percepit. Nec tamen per hoc illa ratione aut gradu ejus aliquô valere inferri poteſt; quippe quod ſatis removent ea, quæ ante diximus. Videlicet *ſenſu interno* illa non carent, nec *cognitio* quælibet ſeu perceptio, *rationis* eſt: eſtque falſa *Carteſii* doctrina, quòd actûs brutorum *determinato motui* interno ſpirituum animalium tribui debeant; dum illa moveantur, ùt *machinæ:* brutumque nihil aliud ſit, quàm *corpus vivum motu præditum.* Falſum etiam, quòd *ratio* hominis nihil aliud ſit, quàm *cogitatio:* quòdque ſi brutis *ſenſum communem*, *phanthaſiam* & *memoriam* tribuimus, inter hæc & rationem hominis non niſi gradûs

gradûs sit differentia. Intereà cognitione licèt prædita sint, sensûque illô etiam internô, indeque *animâ sensitivâ totâ;* non tamen Juris *naturalis* illius *propriè dicti* capacia haberi possunt; neque enim *justè* agere dici potest, quod *naturaliter* solùm agit, non moraliter seu cum electione. Accedit, (1) quòd Jus naturale etiam in statu lapsûs *imaginem divinam* respiciat: cùm adhuc superstes sit in sensu Ecclesiastico lumen veri & sensus boni, (2) conscientia. *Rom. II.* & γνωςὸν τȣ̃ θεȣ̃. *Rom. I. v. 20.* illi juri tribuatur. (3) In Brutum non cadat habitus; cui quid analogum jus Naturale habendum est. (4) Non sint capacia illa præmiorum & pœnarum; nisi harum solùm materialiter. Vel potiùs non in pœnæ vicem, sed aliis de causis aliquando tollantur è medio: quas benè exponit Pufendorff. *L. II. c. 3. §. 3.* (5) Quando natura quid præcipit in ordine ad conservandam naturam sensitivam, semper involvat modum rationalem. Nec sufficit, ùt *Strauchius* arbitratur, si *in præcipiente tantùm ratio* sit: puta in Deo: nec quòd *actûs* quidam *communes* sint in brutis, ratione essentiæ seu *physicè:* cur enim non simul cum plantis jus commune fingitur (Neque etiam *Grotius* recipiendus est, qui in *Prolegom.* Brutorum actûs ab *externô principiô* dirigi existimat; cùm tamen nec forma assistens, nec angelus, nec anima mundi, id conficere possit, nec ad Deum istud referri propriè debeat; verùm ad *internum* principium, & vim æstimativam, de quâ *antè* diximus.

His omnibus *non obstat:* Quicunque participat de *Lege Dei æterna*, ille capax est Juris naturalis. Atqui Bruta. E. *Resp.* utique Bruta participant de Lege Dei æternâ; quatenus hæc sumitur pro judicio intellectûs divini practico, secundùm quod *res creatæ qualibet*, secundùm naturam sibi convenientem, regerentur. At verò hoc modo etiam res *inanimatæ* de illâ Lege participant. Quà verò *Lex æterna inadæquatè* sumitur pro Regulâ *morali* creaturam *rationalem* obligante ad id, quod in se & suâ naturâ rectum est: ita Bruta de ejusmodi Lege Dei æternâ participare non possunt. *Prior* acceptio Legis æternæ præcisa est; *posterior* hujus loci, & ad hominem ipsumque *Jus Natur.* definita. Et tamen ad priorem sensum aliqua brutis insunt, non nisi *materialiter*, secundùm quæ scilicet agunt necessariò, ad jussum, non ad Jus: (nam & rebus inanimatis ex illâ Lege Dei inest inclinatio; ùt igni ad ascensum &c.) sed non etiam formaliter, prout hæc ipsa in homine reperiuntur; cognoscente convenientiam & disconvenientiam actuum suorum, cum illâ Lege Dei æternâ.

VII. Hobbesii jus naturæ à legibus diversum, ita ut ab illo explicatur, præcedenti capite refutavimus. Sed leges ipsius pro Jure Naturæ admittimus; sic tamen, ut facile plures addi possent. Etiam ut in Statu Naturali, quatenus termini habiles singulis conveniunt, obtinere debeant, quod similiter probavimus.

VIII. Porro manifesta res est, quod multa in rebus humanis instituta plerisque populis communia vigeant, quæ sine actu voluntatis humanæ vim habere non potuerunt. Quæ proinde naturalia, id est, nata cum hominibus, videri non possunt. Cum autem nullius certi populi autoritate introducta vel excogitata sint, clarum est neque civilia dici posse. (*h*) Unde tertium genus dari necessarium evadit, quod Jus Gentium appellamus. Scilicet, positiones talium institutorum non esse naturales, contendimus. Quibus tamen suppositis conclusiones ex illis immediatè naturales omninò producuntur. * Sic dominium est juris positivi (*i*) actuque voluntatis humanæ stabilitum. Sed,

rece-

recepto eo, tunc & ipſum Naturæ jus indicat eſſe nefas alteri eripere quod ejus eſt proprium.

* *vid. Grot. cap. 1. §. 10.*

(*h*) NEQVE CIVILIA DICI POSSE. Et tamen propterea non deſinit *Jus* quoddam *Civile* eſſe, quod plures recepêre Respublicæ; quamvis de *certâ* quâdam *Gente* non conſtet, à quânam illud primitùs introductum ſit. Imò ſunt quædam *Inſtituta* pluribus uſurpata, quæ tamen ne quidem propterea *naturam* & *vim juris* habent.

(*i*) DOMINIVM EST JVRIS POSITIVI. imò juris naturalis. Eſt enim commentum illa, quam *Cl. Auctor* cum *H. Grotiô* ſtatuit, *primæva communio.* Et non poſſet aliter juris naturalis eſſe illa concluſio; (quæ quidem, ùt propior, inſtar principii habet; ſaltim non Gentium aut Civ. eſt:) *ab alienô abſtinendum.* Utut enim modum quendam Jus G. aut Civ. introducere poſint, quô alicujus res fiat; tamen *ipſum in ſe dominium* Juris naturalis eſt.

IX. Præterea, quanquam Jus Gentium rationi Naturali convenire debeat, tamen Juris Gentium in hypotheſi eſſe poteſt, quod repugnat rationi. (*k*) Propterea, quod univerſale jus ob varietatem circumſtantiarum mutari nequeat. Cùm ob judicii de illis incertitudinem, tùm, quia prætextu ſingularium jus univerſum infringeretur. Hinc jus domini in ſervos, patris in liberos, mariti in uxorem, magiſtratuum in cives durat, etſi iniquè exerceatur. Quemadmodum & in iis, quæ ſunt juris civilis, haud raro obtinet; ut præſcriptione longiſſimâ per malam fidem. Unde haud inutilis diſtinctio inter ea, quæ juſtitiæ intrinſecus & quæ extrinſecus (*l*) conveniunt, ut in loco nobis occurret.

(*k*) QVOD REPVGNAT RATIONI. *abſolutæ*, non omni; quamvis nec iſta rectè dicatur *repugnantia.* Nam *præſcriptio* ratione *naturali* quoque nititur, quæ vult litium in Republicâ finem eſſe: & poſſeſſionum juſtas acquiſitiones, certis requiſitis, etiam contrà veros olim Dominos, defendi, rationi non adverſatur. *Jus* verò *Domini* in ſervos *iniquè* exercitum *Jus* non eſt, ſeu *Facultas* Juri aut *Legibus* probata; ne quidem ùt jus eſt *iniqua ſententia*: nam hanc, ſi in rem judicatam tranſeat, publica ſalus defendi jubet; & læſus illâ ſibi imputare debet, quòd eam ſententiam in rem judicatam tranſire paſſus ſit. At verò ſi jus ſuum Dominus, ſi Pater, iniquè exerceat, ne *externâ* quidem ratione tale quid juris nomen obtinere poteſt. In cæteris verò *inſtitutis Civilibus*, ùt *Vellejano*, *Macedoniano*, *læſione infrà dimidium*, nequaquam *ratio naturalis* abeſt; ſed *fortior ratio* inter concurrentes reſpectûs prædominatur. Cæterùm non tam videtur *Auctor* ſtatuere, quòd detur Jus quoddam Gentium, quod rationi adverſetur: nam hoc in *pr. §. 9.* Ipſe negat; verùm quòd facultate eâ, quæ ex jure ſuô competit, quis quandoque *abuti* queat: id quod Jus vocat in *hypotheſi.* Nam ita licèt jus verum non exerceat; tamen in Civitate, ùt & inter Gentes, illud *effectum juris* habere. At verò hæc acceptio hypothetica ad rationem *juris*, quà pro *Lege* accipitur, non pertinet. Quodque hic eô ſignificatu de Jure Gentium traditur, iſtud ei ne quidem proprium eſt; verùm etiam in *Jure naturali* occurrit. *Impunitas* verò neutri, ſed ſolùm Juri *Civili*, adſcribi poteſt.

(*l*) EXTRINSECVS. Quoad *Fori humani* ratio-

rationem; quod propriè non nisi *in Civitate* obtinet. Nam *inter Gentes impunitas* & tolerantia non tam positiva quàm *negativa* est; eò quòd executio pœnarum, & emendatio iniquitatis exacta, ibi nulla dari possit. Neque igitur, si quæ impunè fiunt *inter Gentes*, illud ipsi *Juri Gentium* ejusque naturæ attribui debet; quasi *Jure* scilicet *Gentium* illa impunè fiant, & non ita in Jure *Naturali* se habeat; uti sint stupra, incendia, cædes, è solâ libidine, infantium sc. puerorum, senum, fœminarum, sinè usu belli: atque hæc *Juris Gentium externi* haberi oporteat. Quò & referunt *Alii* perfidiæ incitationem alienæ, velut subditi Regis hostilis, in Ipsum Regem; item quòd promissorum in bello solenni fides ex metu rescindi non possit. Imò non aliunde fortiùs *discrimen* Juris *Naturalis* à Jure *Gentium* se ostendere posse credunt. Enimverò (1) Impunitas illa nil ad *Jus ipsum* Gentium: in *civilibus* aliter habet; quod ipsum tamen solùm *effectum facultatis* ejusmodi factis permittit, ut *Juri* tamen ipsa *formaliter* non congruant: quin potiùs talia Jus ipsum *improbat*. (2) Debet Jus omne tranquillum reddere in *conscientiâ*; quale quid non est *in effectu* Impunitatis. (3) Etiam *adv. Jus Naturale* inter Gentes *impunè* peccari potest: nec tamen ea *Juris Nat. externi* quis rectè diceret. (4) Non approbat ullatenùs Jus Gentium *stupra* & reliqua, quæ *omitti possunt*: imò ne quidem *mala* Belli *inevitabilia*; dum *ipsa Bella* probat: unde si in obsidione infantes globis injectis perimantur, illud non nisi Belli malum & infortunium est, & ad *factum Belli* ejusque naturam pertinet, *Jus* verò *Belli* non attingit. (5) Incitatio subditi *ad perfidiam* nulli *Juri* Gentium probatur. *Metus* verò, quia *privatus* non est, qui bellô infertur, ideò nec *solus* ille, nec *cum læsione*, respici potest, ut causa *ex integro* cognoscenda sit; ne *bellum ex bello* recrudescat. Imò belli *alia* & *incommoda*, quæ *modum* scilicet non habent, admittere non possunt, ut *de læsione* ex metu disceptetur. Intereà Jus Gentium *Bella iniqua* non probat; nec ut *vindicentur*, impedit. Quod tamen ne fiat, *prudentiæ* potiùs, ad evitandum majus malum, quàm *Juris prohibentis* est.

X. Cæterum ex dictis apparet, tam Jus Naturæ in Statu Civitatum, quam Jus Gentium in statu naturali, (non tam illo primævo, (*m*) quam qui nunc est inter populos diversos,) obtinere.

(*m*) NON TAM ILLO PRIMÆVO. imò & ante conditas Civitates Gentesque *Jura Gentium*, quæ *distributivè* talia sunt, obtinuêre. Neque enim Jus Gentium illud *subjectivè*, quasi Gentes ad sui exercitium requireret, verùm *efficienter* dicitur; quòd eadem ratiocinatio idem dictitet Gentibus integris, quod singulis hominibus, ut v. c. indigentiam suam contractibus & aliis modis sublevent, ingesserat.

CAPUT. V.

De Jure Divino.

ARGUMENTUM.

Jus Naturæ & Gentium omnemque rationis usum subesse regimini Juris Divini. Hoc duplex statuitur Mosaicum & Christianum. Illud ad Hebræos solos, hoc ad omnes populos latum. Mosaicum rursus duplex, cerimoniale aut morale, hoc aut necessariâ aut probabili ratione niti: necessariâ, ut in plerisque Decalogi: quâ proinde omnes non modo vi tacitâ naturæ, sed & expressâ præcepti Divini homines obligari: probabiles rationes in præcepto de Sabbatho esse & in Politicis, easque aut solis Hebræis aut æquè reliquis convenire; solis Judæis, ut in lege de asylis; æque aliis, ut in præcepto de habitu

bitu ſexuum, pœnis delictorum. quæ prioris ſunt generis, eas cum Judaico populo ceſſare, non ita reliquas, ſed quatenus in iis honeſtas moralis etſi non neceſſaria vertitur, ita hodieque eſſe obligatorias, mutabiles tamen, quatenus in iis aliquod cerimoniale aut judaicè peculiare conſiſtit. Applicatur hoc quæſtioni de Sabbatho; in quo ſit ratio moralis; non tamen neceſſaria, ſed cujus probabilitas nobis æque ac Judæis conveniat, ut ſeptima dies pro cultu ſolenni excipiatur: Unde hac parte nos quoque teneat: quæ autem ex hebdomade feria eligenda ſit, hoc peculiare & mutabile videri. Quod de obligatione legislatoria in hoc capite dicitur, id non cum relatione ordinis civilis capiendum, quo ſenſu nulla lex Hebræis lata ad nos ſpectet, ne decalogus quidem, ſed de conſcientiâ voluntatis divinæ aliis ita manifeſtatæ, ut nos eadem voluntatis declaratione obſtringi non ſit dubium, eoque ſenſu decalogo nos teneri & legibus moraliter probabilibus, quæ & nobis congruant eâdem analogiâ. Denique non videri in N. T. ſeveriorem morum diſciplinam ac in V. T. tradi.

I.

DIctamina rationum, unde Jus Naturæ & Gentium, ſunt principia philoſophiæ, quibus, ſi ſola ſint, homines facile abutuntur (*a*) καὶ ματαιῦνται. Ita ut ſtudium ſapientiæ κενὴ fiat ἀπάτη *inanis argutia*, & deflectens à τῶ γνωστῶ τοῦ Θεοῦ totum evadat παράδοσις τῶν ἀνθρώπων, hominum traditio. Per ſe tamen illa minimè improbanda eſſe indubitatum eſt. Quando è ſculpturâ numinis impreſſâ cordibus (*b*) originem habent. Quæ, ut ante dictum, obſcurior facta non ſuffocata eſt.

(*a*) FACILE ABVTVNTVR. Hinc ſuppetias ex Theologiâ ſumere oportet, ne quid Juri Divino adverſum ſtatuatur: tum & ut Diſciplina hæc, ſaltim quà his *univerſalis* eſt, qui Verbô DEI revelatô cenſentur, *complementum* ſuum habeat. Equidem *Theologia* eſt tum *Fidei* tum *Morum*, (in *Syſtemate* ſcil. ſeu *Partibus* ejus; non enim hæc diſtinctio *ſpecierum* eſt:) Illa in *Locis* Theologicis ſpectatur, & *Credenda* per Poſitiones continet, (*Thetica* ſeu *Poſitiva,*) quò in Controverſiis *Polemicam* redigunt. Hæc in *Agendis*, unde & nomen *Moralis* obtinet: ad quam *Caſuiſticam*, in Diſceptationibus ſpecierum Moralium, referunt. Nonnulli verò Partes illius Theologiæ Moralis etiam in *Locis* de Lege, de Bonis Operibus, de Conjugio, de Magiſtratu Politicô, explicant. Eſtque de cætero Moralis illa Theologia vel *communis* vel *propria*: hæc quæ ad certum vitæ genus vel ordinem refertur. Sed Theologia *Fidei* huc non pertinet: aliàs propiùs huc *Theologia* faceret *naturalis*: niſi quòd *adminicula* diſciplinæ noſtræ præbere hæc etiam pars Theologiæ poſſit. Cæterùm *Partes* Theologiæ *Moralis Officia* ergà *Deum*, ſeu Cultum & Obedientiam, *Tit. II, 11.* & ergà *Homines* continent, per prædicationem verbi, *1 Tim. I., 5.* ad fructum *Spiritûs* & *Juſtitiæ* æternæ. *Rom. VII., 4. Epheſ. I., 3.*

(*b*) E SCVLPTVRA NVMINIS IMPRESSA CORDIBVS. Diſtinguit *Hugo Grotius* Jus omne in *Naturale* & *Voluntarium.* Hoc in *Humanum* & *Divinum.* Quocircà licèt Jus *Naturale* ſuô modô etiam *Divinum* ſit; tamen quà *voluntas* Dei *exteriùs* prodita eſt, Jus *Divinum* hactenus erit Voluntarium ſeu *Poſitivum;* quamvis etiam *Morale* fuerit: nam *Forenſe* atque *Ceremoniale* poſitiva eſſe dubium non eſt. Hinc vel ex eo ſolo diſcrimen inter Legem *moralem* & *naturalem* conſtituunt multi, quòd moralis Lex à voluntate & ſanctione Dei *expreſſâ* obliget; naturalis autem ex concreatâ vi quâdam, citrà revelationem peculiarem. Ex quô ſequitur, Jus morale *mutabile* eſſe, nec *internum*, & juſtum quia Deus *voluit;* indeque *conſe-*

quenter ad voluntatem DEI. Enimverò, quòd illi in *Statu integritatis*, ubi *voluntatem* DEI ab homine ex lumine naturæ satis cognosci potuisse volunt, Legem Naturalem à *Morali* non fuisse distinctam opinantur, vix admitti potest: cùm & in illô statu Leges *positivæ* DEI, ut de arbore vetitâ, extiterint; nec Legem Moralem, quà talis est, Deique in eâ *voluntatem*, natura unquam dictaverit; quippe quòd in illâ Lege talia, quæ *per se* honesta ac turpia sunt, non veniant. Quare post lapsum multò magis opus fuit Lege illâ Morali seu positione expressâ, quâ voluntas DEI, ulterior ista in genere morum, inter homines *custodiretur*, atque *vera* insuper *ratio* Juris Naturalis, (quam obscuratô lumine, quà Spiritualis fuerat, cognoscere homo amplius non poterat,) unà *reduceretur*. Est quoque Lex Naturalis, ut nunc homini innotescit, carnalis; sed moralis, ut illi in subsidium venit, est spiritualis, *Rom. VII.* Lex Moralis est supernaturalis & ex revelatione, & qui eam implet, non manet sub irâ DEI; secùs qui tantùm implet naturalem. Nam Lex moralis *necessariam* rationem & ipsa continet: Intereà quod Naturale est, illud quidem morale multò magis haberi debet; nec tamen quod Morale est, idipsum quà tale est, ullatenùs Naturale haberi potest. Cæterùm non est Jus triplex *voluntarium* Divinum, eô sensu, quô *H. Grotius* voluit, *I. 1. 15.* Scilicet (1) *arboris vetitæ. Resp.* illud nos non obligat; sed in Adamo obligavit. (2) in reparatione *humani generis post diluvium. Resp.* non omnia, quæ ante Decalogum obtinuêre, ad Jus *morale* pertinent. v. c. Sacrificia Abelis, item circumcisio. (3) in sublimiori *reparatione per Christum. Resp.* Istud Jus Socinianum est. Neque etiam Lex aliqua *Oralis* datur, quam à DEO Mosen accepisse *Maimonides* & Rabbini tradunt. vid. *Osiandr.* ad *H. Grot. pag. 245.*

II. Integer homo si maneret, fieri non posset, quin id quod clare & distincte perciperet, verum esse sciret. Nec quidem nunc id dictum minus est necessariæ veritatis. Sed opinio talis perceptionis fallit hodie, ut pro Junone nubem. Igitur in ordinem redigenda Ratio ad præscriptum divinæ voluntatis expressæ. Quam habemus aut per Mosen populo Hebræo aut per Christum (*c*) & Apostolos toti humano generi significatam.

(*c*) AVT PER MOSEN AVT PER CHRISTVM. Quid verò de *Præceptis*, quæ *Hugo Grotius L. I. c. 1. §. 15. seq.* statim post hominem conditum humano generi data, & in reparatione humani generis post diluvium repetita esse, tradit; quæ *Noachidarum* Præcepta & Jus mundi appellant, *Seldeno* recensita, in *Lib. I. de J. N. & G. c. 10.* numerô *septenariô*; ut *sex* priora *Adamo* imperata fuerint: nempe (1) de Cultu extraneo. (2) de Maledictione Numinis. (3) de Homicidio. (4) de Incestu, seu non revelandâ turpitudine. (5) de Furto. (6) de Judiciis seu Regimine Civili. *Septimum* verò de Membro animalis viventis non comedendô, posteà accesserit: quod, cùm tempore *antediluvianô*, ubi *carnis esus* illicitus fuerit, (nam ita statuunt,) supervacuum fuisset, post diluvium fuerit conditum; *capitis* de cætero *pœnâ* in violatorem unius ex præceptis illis statutâ. vid. *Seldenum L. VII. c. 5. 6. 10.* satis in hæc præcepta pronum. Quibus septem illustribus alia *Minora* seu obscuriora, tanquam *appendices*, addunt, *XXIII.* Idem *Selden. L. VII. c. 3.* Quorum quidem nonnulla ex prioribus tanquàm *principiata*, sequuntur; alia verò ab illis planè *differunt*, ut: ne diversi generis animalia commisceantur, ne animal quodvis aut homo castretur: &c. quæ quidem Hebræi à *Proselytis* domicilii non exigebant; nec omninò puniebantur in ea peccantes *Noachidæ*, qui in ditione Israeliticâ continebantur: vid. Eund. *L. VII. c. 2. & 5.* Nonnulli etiam addunt Noachidarum illis præceptis, *unum* de *usu sanguinis*: quanquam alii solùm per extensionem præcepti *septimi*; & potiùs Præceptum de *Sabbatho septem* illis adjiciunt. Sed præcipui tamen Judæorum Magistri non nisi *Septem illa*, quæ anteà recensuimus, agnoscunt: *add.* Selden. *d. L. VII. c. 1.* & *L. III. c. 12.* Itaque Præ-

Præcepta illa putant naturæ ſimplici in *Adamô* & *poſteris* ejus, ab intellectu quôdam agente, per ſpecialem illuminationem, & per Deum vel Angelum, Miniſtrum ejus, ſuperaddita eſſe; cùm quidem *natura ſola*, absque auctoritate & indicatione ſuperioris, ad boni malique dictamen non ſuffecerit. Placet *Joh. Hornbekii* Judicium *de convincendis & convertendis Judæis. Lib. VII. d. Lege c. 1. p. 448.* qui putat, Præcepta illa ex *Lege Moſis* ſumpta, & temerè à Quibusdam ſub *Adami* nomine, tanquam ab ipsô Deô immediatè univerſo humano generi præcepta fuerint, commendata eſſe: quam ſententiam juvat, quòd Præceptum de *honorandis Parentibus* inter ea omiſſum fuerit; fortaſſis, quòd Auctor commenti illius reſpexerit ad promiſſionem *temporalem*, illi in *Decalogô* annexam: quæ terram promiſſionis *Judaico populo*, nec adeò toti humano generi propriam, continebat; nec non Præceptum *Sabbathi*, quod non minùs *Judaicum populum*, (non etiam cæteras gentes,) concernere autumarit. Igitur quamobrem *Seldenus* tantoperè in exponendis illis Præceptis & *Thalmudiſtarum* traditis (*Thalmud* autem conſiſtit in *91. Rabbinis*. Habet *VI. Partes* & *LX. Libros.*) deſudaverit, mirandum eſt. Nam & (1) de illis Præceptis nil *Philo* aut *Joſephus*. (2) *Ben Maimon* ipſe in eâ ſententiâ fuit, Præcepta illa non fuiſſe tradita Adamo, vivâ voce, aut per miniſterium exterius; ſed in ipsâ *naturâ* inſita fuiſſe, & hinc eſſe merè naturalia. (3) Apparet multa Juris Nat. præcepta in illis omiſſa, & præcipuè illud de *Honorandis parentibus*, quod alibi primum eſt *Hugoni Grotio*, *II. c. 20. §. 30.* Siquidem (4) etiam *Proſelyti portæ* non ſolis illis, ſed longè *pluribus* tenebantur: ùt & ipſe *Adamus* cum poſteris. (5) Præceptum ſeptimum *Ceremoniale* eſt, quod ſacrificium *Chriſti* & *Sanguinem* ejus reſpicit; nec *Sabbathum* quoque ad Jus *Naturale* adeò pertinet; Imò Ipſe *Seldenus L. I. c. 2. p. 33.* fatetur, *Thalmudiſtas* quàm plurima ad Leges illas nugare, quæ Jus Naturale minimè referant: & magnoperè à toto *L. II. usque VII.* quanquam inani conatu, fatigatur, ut indè jus Naturale exſculpat. (6) Non etiam *Juris Moralis* haberi Illa debent; ob præceptum *ſeptimum* & *aſſumenta* alia. Denique (7) nil quicquàm pro Illis in *Gen. IX.* & *Gen. II, v. 16.* præſidii.

III. Jus Hebræis datum (*d*) eſt duplex, Cerimoniale aut Morale. (*e*) Ceremoniæ poſt Chriſtum, quem adumbrabant, evanuerunt, affixæ omnes cruci ſalutiferæ. *

* *Coloſſ. 2. v. 14.*

(*d*) JUS HEBRÆIS DATUM. Quod *Cl.* Auctor *hic* & *§. præced.* ibi: *per Moſen populo Hebræo. Grotio, L. I. c. 1. v. 16.* non ſimpliciter adſtipuletur, ex *§. 8. h. in fin.* & *§. 5. h.* (ubi legi debet: *niſi Legislatio cum reſpectu:*) evidens eſt. Malè ſcilicet *Grotius* docet, nullâ parte *Legis Hebrææ*, quà *Lex* eſt, nos teneri: cùm tamen *miniſterium* tantùm *Moſis* ad *Iſraëlitas* ſolùm pertinuerit; *Lex* verò ipſa *Decalogi omnes homines* reſpexerit: non ſolùm quatenùs *præcisè naturalia* continet; ſed & quat. ab ipſo *Deo* ſolenniter omnibus promulgata eſt. Facit (1) *Rom. III. v. 19.* ibi: *totus mundus.* (2) *Exod. 20.* ibi: Ego ſum *Dominus* ſeu *eſſentiator* tuus. (3) aliàs *Gentes concupiſcentiâ*, quæ nunc quidem ex naturali lumine agnoſci pro peccato ſatis non poteſt, non peccarent. (4) *Matth. V., 18. Rom. III., 3.* & quòd Apoſtoli ſemper nos ad *Legislationem illam* ducant. *Rom. IV., 9. Eph. VI. Jac. II., 8.* Quòcircà *Iſraëlitas* obſtrinxit etiam ratione promulgationis ſolennis *immediatè*. Intentio autem Dei ſpectavit ad inducendam obligationem omnibus Gentibus, ad veram fidem *convertendis* & *converſis*; quas ideò *Lex Moralis* in totâ latitudine, ſi ſalvæ eſſe vellent, obligabat. Adeò ut non minùs *Ceremoniales* ad eas reſpexerint, quippe quæ *Evangelium* continebant; *Hebr. X., 1.* quô finè *Legem implere* non poterant. *Actor. XV.* Spectat ſcilicet Lex illa nos etiamnum, citrà *fœderis* cujusdam *ſpecialis* ſuperinducti rationem; et data nobis eſt, licèt non per circumſtantias *perſonalis objecti* & *allocutionis* (nam aliàs nec *poſteri Iſraëlitarum* eâ fuiſſent obligati:) neque etiam per adjunctam *promiſſionem*, ùt in *IV. Præcepto* de terrâ *Canaan*: prout etiam non *à Lege*,

ſed à *morſu ejus* & à *Lege peccati*, ſcilicet ne concupiſcentia prava in nobis dominetur, *liberi* ſumus. Et ſic ergò *Lex Moralis* non ſolùm apud *poſteros Adami*, *ante-Moſen*: verùm etiam poſteà ap. *Proſelytas* (Advenas) *omnis generis* obtinuit. Erant enim *Proſelyti* ſeu Peregrini apud *Hebræos*, triplices: *Juſtitiæ*, (qui in *Judaiſmum* erant transgreſſi,) *Domicilii* ſeu Portæ, (item *Peregrini in Portis*, qui ſuſceptâ in ſe *VII. Noachicorum Præceptorum*, & univerſæ *Hunamitatis*, (non Judaismi,) obſervatione, ad *Domicilium* admittebantur;) & *Mercenarii. Exod. XII. v. 12. ſeq.* Juſtitiæ etiam jus *ſacrorum* commune habebant *(Num. XVI., 15.)* & alia. Sed tamen contemptui habebantur, nec in Synedrium magnum membra recipiebantur. (*contrà* Grot. *d. l.*)

(*e*) Ceremoniale avt morale. Præmittit Morali Jus *Ceremoniale;* quippe quod per diſpoſitionem contrariam deindè *abrogatum* eſſe, juxta *Jer. XXXI. v. 31. ſeqq. Actor. XV. v. 28.* rectiùs dicitur; quàm cum H. *Grotio I. c. 1. §. 16.* cum *templô ceſsaſſe*. Nam licèt ſuperfuiſſent, tamen cum *typo apparente* ſublatæ eſſe debebant: quàpropter etiam ꝉò *evanuerunt* ap. Auctorem *h.* non aliter accipiendum eſt. Et ſunt ergò LL. *Ceremoniales*, *æternæ*, *Gen. XVII. v. 13. Exod. XII. v. 24.* quoad æternitatem non abſolutam, ſed *periodicam.* Cæterùm *Sacramenta V. T.*, licèt conſiderata, reſpectu rituum externorum, in ſensûs incurrentium, ad *Ceremonias* referri poſſint, atque ſic etiam ipſa interierint; tamen reſpectu *officii*, quat. erant commonefactiones Dei de peccatis, & typi beneficiorum Chriſti, non poſſunt referri ad LL. Ceremoniales: cùm ex naturâ & inſtitutione ſuâ fuerint promiſſiones *Evangelicæ*, & Beneficiorum *Chriſti* organa. *Rom. IV. v. 11.* Cæterùm *Circumciſionis* obligatio ad ſolos *Iſraëlitas* reſtricta fuerat; non verò ad omnes *Abrahami* poſteros pertinuit; contrà quàm *H. Grotius.* Quid verò de *Eſu Sanguinis* vetitô: num non etiam iſta prohibitio (quæ ratione illâ nitebatur, quòd *ſanguinem hoſtiarum* oporteret ad altare affundi ad expiationem,) *poſt Chriſtum* ceſſavit? Omninò, quoad necesſitatem; *Gal. II. v. 3. ſeq.* ſed tamen libertate uſi ſunt Apoſtoli, ut prohibitionem illam ad tempus, & per neceſſitatem *expedientiæ*, ſervarent; quò Synagogam Judaicam cum honeſtate ſepelirent: *Act. XIII. v. 3. 1. Cor. IX. v. 20.* & ne infirmi Judæi ſcandalizarentur. *1. Cor. IIX. v. 9.* Quò pertinet *Actor. XV. v. 28. 29.* Quanquam apud *Chriſtianos veteres* adh. prohibitionem illam obſervatam oſtendat *H. Grotius*, in *Flor. Sparſ. ad Jus Juſtin. p. 340.* & non modò *Nov. Leonis 58.* (Philoſophi ſcilicet, & qui *emendandos* ſibi *Anteceſſores* præſumſerat,) eò pertineat, (*Canones* verò *Apoſtolici* ſuppoſititii ſunt; ùt *alibi* oſtenſum eſt:) ſed & *Stephanus Curcellæus* peculiari *Diatriba* de *Eſu ſanguinis*, *inter Chriſtianos*, *cap. XIII.* oſtendat, eam prohibitionem adhuc dum *Græcos*, *Moſcos*, *Habeſinos* & *Maronitas* ſervare: cùm tamen *ceſſante causâ* meritò & ipſa ceſſare debuerit prohibitio: & charitas quidem ſemper liget, ſed tamen non hæc vel illa *ſpecies charitatis;* ùt fuerat illa abſtinentia à ſuffocato. Unde meritò damnavit *Canonem LVII.* in *Conciliô* Græco *Conſtantinop. Cardinalis Baronius;* qui priùs damnare debuerat ſimilem *Can. LVII. Concil. Wormat.* vid. Dannhauer. *P. II. Theol. Symbul. Dial. VII. §. 5.* (ubi & *Auguſtini* locus elegans:) junctô eôdem *P. I. Sect. II. Art. II. §. 8. p. 387. ſeqq.* ubi & *Txx.* ad *Gal. II. v. 12.* & *Act. XVI., 3.* item *c. XXI. v. 16.* egregiè explicat. Et cùm *Hugo Grotius* ad *Actor. XV.* multa improbatæ doctrinæ prodiderit; ceu quidem *ibi* non minùs hanc de prohibito Sanguine & Suffocatô Legem, *Noachidis* datam eſſe, eamque omnes Adami ac Nohæ poſteros obligare, docet: Ideò *eundem* ſolidè refutavit, integrâ *Diſſert.* poſthumâ, *Roſtochii 1669.* editâ, *Dorſcheus:* ubi ſimul etiam *§. 5.* de *Novellâ Leonis;* quam in eum finem latam eſſe tradit, ut tantò lubentiùs *Judæi* ad conſuetudinem cum Chriſtianis traſirent, (ceu videre liceat inter alia ex ejusd. *Leonis Nov. LV.*) tum & de *Can. Apoſt. LXII.* agit, & ad ſingula, quæ *Hugo Grotius* magnô ſtudiô cumulaverat, exactè reſpondet. Sanè *Maimonides* Ipſe, Sanguinis prohibitionem *non Jure naturæ*, ſed aliis de cauſis, factam eſſe, credidit: quas habet in *More Nevochim. P. III. c. 46. p. 484.* *Scortatio* verò ideò juncta eſt huic prohibitioni, *Act. XV. v. 20.* quia *Gentiles* habebant ſcortationem ſimplicem pro re *indifferenti:* per ἀλισγήματα autem ꝉῶν εἰδώλων, (die Unſauberkeit der Abgötter; ùt Lutherus,) non Idololatria, ſed *eſus idolothytorum* intelligitur, vid. *verſ. 28. ſeqq.* & *Act. XXI. v. 25.* & *I. ad Cor. IIX. Neceſſitatem* quod attinet *v. 28.* *Reſp.* in fonte reperiri πλὴν

τῶν

τῶν ἐπ' ἀνάγκης τ8των, i. e. *præter hæc ad necessitatem præsentem quasi* pertinentia: undè necessitas *simplex* à necessitate *expedientiæ* distinguenda est.

IV. Morale jus est, quod ad regimen morum spectat. Nititurque aut necessaria aut probabili ratione. Illa immutabilis, (*f*) hæc mutabilis est. Necessitas apparet in decem dictis Domini, (*g*) excepto quarto. Probabilis ratio moralis est in Politicis Judæorum, nec non in præcepto de Sabbatho. (*h*) Quanquam & fundamentum, unde præcepta illa positiva petita sunt, æque est necessarium. Sed ὡς κεῖται, poterant aliter se habere leges civiles Judaicæ. Et septimam diem præcisè colendam esse necessitas nulla rationis inculcat.

(*f*) Illa immutabilis. quà *simul ex naturâ* educitur: nam quà morale atque *positivum* in specie est, *à Deo* utique *mutari* potest; ùt in *Polygamiâ* vel solâ apparet. Quanquàm verò communiter probata sit distinctio Legum Divinarum in *Morales*, *Ceremoniales* & *Forenses*. Tamen *Auctor. h. Forenses* seu Politicas non minùs sub Moralibus comprehendit; tanquam *moralis disciplinæ partem:* quod quidem quoad *Remp. Hebr.* nil adeò habet incommodi. Sed nunc tamen, cessante *Judæorum Politiâ*, cui illud *proprium* fuerat; quoniam Legibus Forensibus Divinis, etiam quatenus ratio eadem in Respublicas nostras congruit, nullâ *necessitate* utimur: Ideò ut sub complexu Legum Moralium, eas ulteriùs contineamus, quod & fit *§. 5. in fin. & §. 6. h.* consultum non est: cùm & *ratio formalis* Legem Forensem à Morali distinguat; nosque Forensium *obligationem* eam versùs nos (eò quòd ad *morum nostrorum Regimen* non spectent:) quam *Auctor* agnoscit, non admittamus.

(*g*) In decem dictis domini. *Moralia* hæc esse omnia, etiam *quartum*, (nobis *tertium*,) de *Sabbatho*, (tantùm quòd hoc ipsum non necessariam *rationem*, licèt fundamentum necessarium, sed *probabilem* & mutabilem habeat,) *Auctor* hîc docet. Ac de *Sabbatho* quidem deinceps. Illud verò protinùs notandum est, quòd uti Præcepta *Decalogi*, vel ex solâ Sabbathi Lege, non omnia esse *Juris naturæ*, constat: ita nec *formaliter*, nec *totum*, Jus naturæ *Decalogus* referat: cùm neque prima Juris naturalis, aut inde primò deducta; sed conclusiones, & ne quidem omnes, contineat: utcunque Dictata Decalogi penè omnia in Lege naturæ *fundamentum* sortiantur, & vel ipsa *Concupiscentia* Lege Naturali in vitio sit: de quo tamen nunc quidem post lapsum, nisi ex L. Decalogi seu præcepto Divino, (*conf.* Gerhardum, *Tom. III. Locor. Theol. de Lege §. 16. seqq.* ubi vestigia Decalogi ante Mosen exhibet:) quòd peccatum illa sit, constare non poterat. Quem in sensum accipi oportet, quando Nonnulli Legem Concupiscentiæ nunc non naturalem, sed moralem tantùm, habendam esse volunt. (add. quæ ad hæc *superius* dicta sunt.) Nec minùs hîc notandus est *Hobbesius*, quando in *c. XIV. d. Cive §. 9.* Decalogum Leges *tantùm Civiles* esse, docet: quoniam (ex solenni illô principiô,) *ante LL. civiles* nil injustum sit: cui ex hactenus dictis meliùs respondebis, quàm à *Puffendorffiô* factum est, *L. IIX. c. 1. §. 4.* ubi crudè tantùm, quòd Decalogus ad Jus Naturale *materialiter* pertineat; *formaliter* verò Lex Civilis fit. Addi etiam debet cautela, ne in *Decalogô* & expositione Legis Mosaicæ per *Proximum* intelligamus tantùm *Israelitam:* uti *Grotius I. 2, 6. II. 15, 8. seqq.* & *II. 20, 10.* insinuat; contrà usum vocis *Exod. XI., 2. Judic. XIV., 20.* & *Tx.* in *Exod. XXIII., v. 4. 5. Prov. XXV., 21. & XX., 29. Matth. XXII., 40. & V., 46. Luc. X., v. 33. 36.* & quòd *Officia* in *Naturæ* humanitate, non in *Gratiâ*, fundentur: cùm ne quidem Israelitæ *septem* illos *Populos* odiô habere, sed tantùm non amicitiam cum illis colere debuerint. *Deut. VII., 1. Exod. XXXIV. v. 11.* Atque *Levit. XIX. v. 16. seqq.* frequentem tantùm occasionem respiciat; exclusionem verò non ingerat.

(*h*) In præcepto de sabbatho. quod quidem plures ex recentioribus *Judæis* Juris *naturalis* esse, tradiderunt. vid. *Seldenum L. III. c. 13.* Jaco-

Jacobum *Gothofredum* in notis ad *Tertullian. ad Nationes. L. I. c. 13.* & *Heraldum* ad *c. XVI. Apologet. Tertull.* Notæ etiam ſunt de hoc argumento curæ *Th. Brodæi* Angli; item *Joh. Cocceji*, ſingularem ſententiam foventis, & *Andr. Eſſeni;* qui præceptum illud non quid Naturale, ſed *Morale*, & Juris divini *poſitivi* eſſe tuetur: cui ſententiæ *Auctor* accedere videtur; dum quidem *fundamentum* Sabbathi neceſſarium eſſe tradit, ſed tamen rationem inſtituti *probabilem* & hactenus poſitivam, quæque ex Lege Naturæ nil referat; indeque mutari poſſit. *v. §. 7. h.* Et juvat Doctrinam hanc, quòd *Nonnulli* Moralem Legem rurſus in naturalem quam vocant, & poſitivam diſtinguant: ut poſterior mutationem à Deo patiatur; prior non item. Quæ quidem diſtinctio, in difficili hâc de Sabbatho diſceptatione uſum ſuum, ſi rectè intelligatur, omninò exſerit. Utique *mixtum quid* ſeu compoſitum in Sabbatho agnoſcendum eſt; ut conſtet (1) ex præcepto *morali*, ampliter ſic dictô, indeque tum *naturali*, & ſic *neceſſariô*, quantum ad cujusdam *temporis* divino cultui neceſſariam *deputationem;* atque ratione cultûs *externi* & *vacationis* à labore, ſacra impediente; tùm à *poſitivo*, quoad *ſeptimum* diem *indefinitè* in quâlibet hebdomadâ. (Nam & *Turcæ* ac Mahometani cæteri diem Veneris, *Habeſſini* Sabbathi cum Judæis, & Solis diem cum Chriſtianis, ſacrum habent; omnes verò dies *Anabaptiſtæ* & *Sociniani*, ac nuper *Schurmannia. v.* εὐκληρίαν ejus.) (2) ex Præcepto *Ceremoniali*, quantum ad diei ſeptimæ *Judaicæ* determinationem; quæ adeò ſtante adh. *Politiâ Judaicâ*, & ſic *ex hypotheſi*, *immutabilis* fuit; donec auctoritate *Apoſtolicâ*, vid. *Act. XX. v. 7. Marc. XVI. v. 2. & 9. Apoc. I. v. 10.* (nam quòd *Chriſtus ipſe* illud inſtituerit, oſtendi non poteſt: vid. *Luc. IV. v. 16.*) mutatio in diem, quæ ab *objecto Dominica* dicitur, in memoriam ſcilicet *Reſurrectionis* Dominicæ, ſeu *novæ creationis* per Chriſtum, facta eſt. conf. *Gal. IV., 10. Col. II., 16.* vid. *Auctor. §. 7. in f. h.* Quocirca non repugnat, diem hunc *conſenſu totius Eccleſiæ* denuò mutari poſſe. (3) Ex *Forenſi*, quantum ad quietis præſcriptionem, in operis ſervorum & negotiationibus.

Nil itaque facit pro *merâ Moralitate* (1) quòd nil in *Decalogo* ceremoniale ſit. Nam Decalogus integrum Fœdus Dei cum populo Iſraël continet: eſtque *Tabula prima* radix Legum *Ceremonialium* uti *Secunda* radix *Politicarum.* (2) quòd jam à creatione Mundi Sabbathum obtinuerit: (Nam malè utique *Franc. Gomarus*, poſt *egreſſum ex Egypto* illud inſtitutum eſſe, aſſeruit. vid. *Gen. II. v. 3. Exod. XVI. c. 20. v. 11. Hebr. IV. v. 1. 3. 4. 5.*) *Reſp.* etiam *fructûs vetiti* præceptum anteà obtinuit; nec tamen *intrinſecam* in ſe bonitatem habuit. (3) quòd ante lapſum Adami Lex *ceremonialis* exiſtere non potuerit; cùm ea Chriſtum reſpexerit. Nam *Reſp. Gentes* quidem ad illam *Septimam* diem *Judaicam* adſtrictas fuiſſe, probari non poteſt; & hactenus, quod ſolùm *Judæos* concernit, dies Sabbathi penes ipſos quid *ceremoniale* habuit. Vel potiùs, ſimpliciter dici poteſt: Leges à Deo *ante lapſum* latas non eſſe *typos ſpeciales*, ſeu qui Chriſtum reſpiciant exhibendum, ad redimendum genus humanum: licèt potuerint eſſe *generales*, qui pertineant ad *omnem Statum hominis;* quò etiam Sabbathum reſpicit: nam etiam integro homini *æternam quietem* poterat ſignificare. *Hebr. IV.* Ubi meritò redarguit *Oſiander* H. *Grotium*, quando *II. 20. 45.* tradit, rationem violati Sabbathi fuiſſe abnegationem creati à Deo mundi. Eſt etiam vanus *Hugo Grotius*, quando *I. 1. 17.* obligationem de *Decimis* accenſet obligationi de Sabbatho. Neque verò, Decimarum exhibitionem eſſe *neceſſariam* aut *juſtam* Clericorum mercedem, de *J. Naturali*, aut in genere *morum*, probari poteſt: ceu nec *Juris divini perpetui* ſunt; licèt, ob deſtinationem, Juris Divini eſſe in *J. Canon.* dicantur. Potiùs ad Jus *Ceremoniale* ſpectant. *Num. XVIII. v. 26.* & quodammodò ad *Forenſe;* quoad *quanti* determinationem. Hactenus tamen, quatenus Clericis pro labore merces exhibenda eſt, adeòque *materialiter*, Juris *naturalis* ſunt. *Matth. X. v. 10. I. Cor. VII. v. 7. ſeqq.* Unde cùm non ſint Juris *Moralis poſitivi*, humanitùs utique *immutari* potuerunt, ut ſolùm Clero tribuerentur *neceſſaria;* prout etiam in Eccleſia veteri ex oblationibus vixerunt. vid. Buſch. *d. N. & J. Bon. Eccl.* & Carpzov. *Lib. I. Conſiſt. T. 8. def. 125.*

V. Leges quæ nituntur neceſſitate morali, omne genus hominum in perpetuum obligant. Non tantum vi tacitâ Naturæ, ſed & expreſ-

expreſsâ Legislationis: vel, ſi malis, præcepti, ſi legislatio cum reſpectu ad certum populum intelligatur: nam hoc ſenſu legislationem Judaicam ad alios populos non pertinere certa res eſt. Sed voluntas Dei revelata aliis, cujus rationem palam eſt nobis exactè convenire, non poteſt non neceſſariò nos obligare. Hinc decalogus, quæ eſt æque ad Hebræos ſpecialiter lata, quàm reliquæ politicæ, nos tamen obligat, non modò ut dictata naturæ, ſed etiam ut præceptiones Dei: Ideò & leges illæ, quarum probabilis eſt ratio honeſtatis, ſimiliter omnes in perpetuum obligant. Quatenus certum eſt, differentiam rerum hominumque nullam ſubeſſe; qualis eſt Lex, de uſu veſtium (*i*) pro ſexu diſcernendo.

(*i*) DE VSV VESTIVM v. *Deut*, *XXII.*, 5. & *l. 23. §. 2. ff. d. aur. & arg. leg.* ibi: *muliebria veſtimenta, quibus vir non facilè uti poteſt ſinè vituperatione:* & *Seneca*, *Epiſt.* 122. ibi: *contrà naturam vivere, qui commutant cum fœminis veſtem*, Eruditè per omnia *Petrus* Faber *Lib. I. Semeſtrium c.* 15. ubi etiam de veſtimentis *communibus*: & multi hinc *Comœdias* ſeu Ludos ſcenicos averſantur. Sanè ſi non ulla Lex talis in *Politiâ Judaicâ* extitiſſet. Tamen oporteret rem illam non aliter in *Republicâ quâlibet* conſtitui. Quapropter, dum hoc idem nunc ſervamus, *neceſſitas* illa ex Republ. Hebræorum, aut *Lege Forenſi* eorum, non pendet.

VI. Sic conſtitutiones Moſaicæ (*k*) hodieque tenent, modo non habeant reſpectum peculiarem ad Rempubl. Judæorum. Qua ratione aliquæ ad nos planè non pertinent, ut conſtitutiones aſylorum. (*l*) Quædam adhuc nos ſpectant, ſed cum aliquo diſcrimine, quantum diverſitas morum & inſtituta Reipubl. ferre queant. Sic pœnas delictorum à Deo ſtatutas ſervare debemus, ut eadem proportio delictorum ad delicta, pœnarumque ad pœnas, cuſtodiatur. Sed modis generibusque pœnarum ſine dubio non adſtringimur aliæ gentes. Gradus etiam aliquantum variare licet, quatenus mores temporum & ingenia populorum pœnas remitti aut intendi requirunt. Non tamen adeò, ut capitalia in non capitalia, & vice versâ, convertere liceat, jure quidem ordinario. Sed hoc ſemper eſt verum, Chriſtianis non minora pietatis caritatisque officia (*m*) incumbere quam olim Judæis injuncta fuerint.

(*k*) CONSTITVTIONES MOSAICAE. *Forenſes* ſeu Politicas intelligit, quibus adhuc dum nos teneri, cum *Reformatis* (Leges *Ethnicorum* hactenùs averſantibus:) *Auctor* putat; ſi reſpectum peculiarem ad Remp. Judæorum non habeant: nam & LL. de anno *Jubilæo*, de *Repudiis*, de *ſuperinducendâ fratris uxore*, abrogatas eſſe, *Ipſi* largiuntur: eò quòd circumſtantiæ, quoad haſce

ad hasce LL. forenses, planè cessent: aliàs verò quantum fieri potest, secundùm eas etiam nostrarum Rerumpubl. LL. formandas; indeque *Fœnus*, quanquam cum aliquô *discrimine*, quantum ferat morum diversitas, ad nos adhuc spectare; pœnas autem, v. c. non capitales, ùt in furibus, *Exod. XXII. v. 3.* & viceversâ, ùt in pseudoprophetis, *Deut. XIII. v. 5.* immutandas non esse. At verò Leges Forenses cum *Republ. Judaicâ* penitùs sublatas; indeque non aliter quàm *doctrinæ*, non etiam Legis causâ, ap. nos attendi, verius est: ut scilicet, quamvis peculiarem respectum ad Rempublicam Judæorum non habeant, libertatis tamen sit nihilominùs, si quid exindè recipiamus, & consultum illud censeamus; saltim quia eô modô certi sumus, contrà *voluntatem Dei*, quam in suo etiam populô tenuit, nos non impingere. Nec enim sequitur: illæ Leges Forenses sunt sapientes & justæ. Ergò etiamnum durant. *Resp.* (1) etiam speciales illæ, Jubilæi, Repudii. &c. tales sunt. (2) Fuêre tales, ratione *certi Populi*, *temporis* & *loci*; ùt terræ Canaan, ubi Sacerdotium Leviticum, Tribûs, &c. Imò ne quidem *Proselyti* domicilii seu portæ, sed tantùm justitiæ, illis tenebantur: nec *Jobus* adeò, Jethro, Ninivitæ, illis Legibus vixêre; quia non obligabant *hominem*, quà *talem*, sed quà *civem* Reipubl. *Judaicæ*. (3) Licèt fundamentum habeant in *J. Naturæ*, tamen id remotius est: & nonnè sic etiam Legibus omnium Civitatum aliarum tenebimur? quarum tamen aliquas si recipimus, tantùm *materialiter* tales erunt, non ampliùs formaliter. Quin & *Ceremoniales Tabulæ primæ* insistebant; & tamen sublatæ sunt. (4) venit *Messias*, & *novum populum* condidit. *Gen. XLIX. v. 10. Dan. IX. v. 16.* Ad *Fœdus Legale* V. T. per N. T. antiquatum illæ pertinuerunt: *Hebr. IV. v. 15.* & ipse Deus Politiam illam destruxit; cùm *ablatio quoque* Sceptri signum adventus Messiæ esse debuerit. (vid. de Reliquiis quarundam LL. inter *Judæos*, Osiandr. *ad Lib. III. c. 15. Grotii. §. 9.*) Denique ad *parietem* illum *intergerinum* referri debent, qui per Christum dirutus est: *Ephes. II. v. 14.* Non *Obst.* ita imperfectam fore Legislationem Veteris Testamenti, quòd ei aliquid nunc quidem addi possit. Nam sufficit, *perfectionem in Moralibus* subsistere: aliàs ne quidem Jus *Naturale* in suô genere perfectum foret, cui indies Magistratûs quid in Civilibus superaddunt. Igitur Forensis illa Legislatio etiam *positivâ abrogatione* cessat *Matth. XXII. v. 21. Rom. XIII. v. 1. 2. & 1. Pet. II. v. 13. 14. Matth. XIX. v. 7. seq. Act. XV. v. 10.* & *XXII. v. 15.* (ubi *Paulus* ad *Romanor.* LL. provocat:) Adeò ut in quibusdam eam retinere velle, peccaminosum sit; v. c. cum *urbe refugii*, usque ad mortem Sacerdotis Summi. &c. Nil *officiente*, *Deut. XXXIII. v. 3. 4.* ubi aut Sancti V. T. intelliguntur, aut si Novi Testamenti, præcipua capita de Messiâ & officio ejus accipienda sunt. Nil etiam *Matth. XV. v. 4.* Nam ibi Christus disputat cum Pharisæis, *ex hypothesi* ipsorum, nec tùm temporis planè cessaverat *Politia Judaica.* Itaque *genus*, & quod in Legibus illis *morale* est, v, c. furtum esse puniendum, retinemus; *Speciem* abrogatam, & in libertate cujusque Magistratûs imitationem ejus positam esse, asserimus. Exponere Leges Judæorum forenses annisi sunt *Wilhelm* Velvod *Scotus*, in *Parallelis Juris Judæor. & Romanorum*, Molinæus, Pithœus, Constantinus L' Empereur, Justus Calvinus, & *alii*.

(*l*) Asylorum. Quoad rem ipsam, nil vetat, *Asyla* hodienùm constitui: de modo & effectu Veteris Testamenti, quem exponit *Osiander*, ad *Lib. II. c. 21. H. Grotii §. 5.* secùs est: Etenim Asyla, in *Veteri* quoque *Testamentô*, locum non habuêre in dolosis & voluntariis homicidis, aliisque facinorosis. *Deut. XIX. v. 5*, junct. *Num. XXXV. v. 16. seqq.* Et quamvis in N. T. Christiani videri possent *Gentiles* imitati esse, qui *Templis Deorum* & *Statuis Principum* Asyli jura indiderant. Tamen ex genere *licitorum* Asyla esse inde patet, quia unquam Ipse *Deus* ea constituit; nec tam constitutio eorum, quàm *dilatatio* in Gentibus culpari poterat. Non *obstat*, quòd *vindex sanguinis V. T.* in N. T. cesset. Nam hæc non sola erat *causa* Asyli, nec aliàs omne periculum hodiè cessat. Tantum *Canonistarum* extensionem cum *Osiandro d. l. p. 1195.* & *Brandmyllero*, in *Manud. ad Jus Civile & Can.* Theorem: *Asyla.* improbamus.

(*m*) Christianis non minora officia. Sed an *Consilia* etiam dantur *Evangelica*, in Jure Divino? Ita *Hugo* Grotius. *p. 10. Proleg. & I. 2. 9.* quæ superiora sint præceptis, seu consilia *Perfectionis*. Pontificium hoc est, & negari debet: nam omnia ex voluntate Dei agenda sunt; at verò hæc est *Imperii*. Legem implere est *ad Summa* contendisse; nec *dilectione* Lege præceptâ est quid

quid ſuperius. Quæ Deus *conſulit*, *præcipit*. Si verò conſilia dicerentur ea, quæ *indifferentia* ſunt, & arbitrio cujusque permiſſa; ùt vini modici, quod Paulus Timotheo ſuaſit: ita admitti poſſunt. Sed inde nulla *merces*, ùt *Grotius* loquitur. Non *Obſt.* abſtinentia *à Conjugio*. Nam ea præcepti eſt, in capacibus. vid. *1. Cor. VII. v. 20.* & Paulus *v. 33. 34.* non dehortatur à Matrimoniô tanquam *à malô*; ſed tanquam *ab onere*. Quanquam *cœlibes* curarum quidem minus, ſed tamen etiam periculi plus & incommodi habent. Non etiam, quòd à ſecundis Nuptiis dicantur aliqui in Vet. Eccleſiâ abſtinuiſſe. Nam hoc non eſt laudabile conſilium. *Rom. VII. v. 2. 1. Cor. VII v. 29.* Non quòd Chriſtiani Judicio abſtinuerint, adv. ſua rapientes. Nam id fecerunt in caſu ſcandali, ſub hypotheſi gloriæ divinæ. Non quòd à Juramentis: ne ſcil. per idola jurare cogerentur; nec tamen prorſus non jurarunt. Eſt etiam hìc tangenda doctrina ejusdem *Grotii Lib. I. c. 1. §. 17.* ab *Oſiandro ibidem* improbata, quando *promiſſiones ſalutis æternæ* in *Vet. Teſt.* minùs apertas, & hinc fideles V. T. non tam *rigidè* LL. *obſtrictos* fuiſſe, tradit.

VII. Liceatne hæc etiam Sabbatho applicare, Theologis cenſendum relinquam, ſi res ita ponatur, (ludunt enim in his & juris rationes.) Quietem Sabbathi mandatam fuiſſe non modo in typum quietis Chriſtianæ & ſymbolum novæ creationis juxta memoriam primæ, ſed & ob ſanctificationem actualem cultumque Dei excellenter obeundum; quod facile opinor eſſe probatu. Ita fundamentum Sabbathi primum erit, debere aliquod tempus excipi & pro cultu numinis eximio conſecrari, quod tamen non eſt morale neceſſarium. Quare dicendum, pro Lege, ut loquitur de ſeptimâ die, rationem tantum probabilem & poſitivam eſſe voluntatis divinæ, petitam à memoriâ primæ creationis. Adeò ut præceptum de cultu ſeptimæ diei rationem habeat moralem, non tamen neceſſariam, ac inſuper ceremonialem. Quatenus verò eſt morale ac poſitivum, viſio eſt, num qua ratio poſſit reddi, cur Chriſtianis minus temporis Deo excellenter colendo deſtinare fas ſit, quam Judæis injunctum fuerit. Si hoc non modo non liqueat, ſed contrarium conſtet, colligendum ex ſuprà dictis, obligari nos vi legis promulgatæ ad Hebræos, ne minus ſeptimâ parte temporis pro cultu ſolenni eximamus. Neque plus, quo religio animis inferatur, deficiente mandato, vitandæque ἐθελοθρησκείας. Sed ut eadem præcisè dies celebretur, non eſt perpetua obligatio. Quia Chriſtianis ratio & auctoritas mutandi hactenus conſtat in memoriam novæ creationis per Chriſtum factæ. Adeo ut is, qui diem antiquam coleret, nullâ ratione id velle videretur, quam quod typicam Judæorum intentionem miſſam facere nollet, umbram quodammodo corpori præferens, & ſpei vetuſtæ imitamento nova ac vera gaudia corrumpens.

VIII. Si quis dicat, relationem obligandi duntaxat inter Legislatorem & eos quibus lata lex eſt, verſari; vim obligationis, ut juris ratio dictat, eſſe perſonalem, quæ ad tertium non pertineat; nec ideò ad nos Legem, cujus vis & vox eſt hæc, *audi Iſraël:* Idque argumento Regis illuſtretur, à quo Leges uni è provinciis ſuis datæ non teneant reliquos cives, licet eadem ratio his perfectè conveniat. Reſpondebo, melius convenire exemplum Regis, qui, cum anguſtiùs imperaret Legem præſenti populo dederit, quæ tamen cives poſtea adjectos eodemque imperio unitos æquè obligabit. Cujus comparationis termini & argumentum à populo Judaico ad Chriſtianos, qui ſunt inſiti illorum trunco, recte duci videntur. Repetimus igitur, etiam conceſſo, Decalogum ſolis Judæis fuiſſe præſcriptam, nihil tamen obſtare, quo minus eadem nos hodieque vi Legislatoriâ obſtringat.

IX. Porro quicquid per Chriſtum ejusque legatos præceptum eſt, id ſine dubio omnes indiſtinctè ligat. Nec tamen putandum, quod alii & ipſe Grotius * ſtatuunt, ſeveriorem morum diſciplinam in novo fœdere, (*n*) quam in antiquo fuerit, eſſe introductam. Sanctitas enim quam Lex poſtulat, ejusmodi eſſe debet, cui nihil deſit & cui præmium vitæ æternæ conveniat; qua major eſſe non poteſt.

* Grotius *lib. 1. c. 2. §. 6.*

(*n*) SEVERIOREM DISCIPLINAM IN NOVO FOEDERE. Propugnat hanc doctrinam *H. Grotius* in *I. 1., 15. 16. 17. I. 2., 5. 6. 7. 8. I. 4., 4. & 13. II. 15., 10. II. 20., 10. 11. & 26.* cum *Socinianis.* Nàm hi, cùm doceant hominem per opera propria juſtificari in N. Teſtamentô; non per Chriſti ſatisfactionem: inde juſtificationem Legalem V. T. hunc in modum opponunt Juſtificationi Evangelicæ Novi Teſtamenti; quæ per implementum novæ Legis fieri debeat. Pertinere verò ad novam illam Chriſti Legislationem non modò *perfectiones & complementa* Legis *Moſaicæ*, ùt v. c. de vitando omni juramento, de diligendis inimicis, omittendâ quâlibet vindictâ, de Monogamiâ, item Divortiô, extrà caſum adulterii; verùm etiam *Præcepta Chriſti* propria, de abnegatione ſui, toleratione crucis, inſigni patientiâ & ſequelâ atque imitatione Chriſti: nec minùs etiam præceptum de Oratione Dominicâ, & imò Ceremonialem quoque Legem de S. Cœna. vid. *Joh.* Hoornbekium, *Tom. II. Refut. Socinianiſmi, Lib. II. c. 2.* Sed hæc quidem fundamentis fidei noſtræ adverſantur, & in *Chriſti ſatisfactionem* injuria ſunt. Etenim (1) Chriſtus & Moſes ſibi opponuntur: *Joh. I. v. 17.* (2) Lex Moſaica perfecta eſt, quoad ſinceritatem, extenſionem & intenſionem. vid. *Marc. XII. v. 31.* (3) Chriſtus miſſus eſt ad evangelizandum & erigendum miſeros. *Matth. XI. v. 5. Luc. IV. v. 17. ſeqq.* qui finis fuit principalis officii illius Prophetici; minùs principalis, ut legem doceret. Inde Auctor exponendus, *§. 4. in fin. ſignificatam.* (4) Deus ipſe additionem & detractionem Legis prohibuit: *Deut. IV, v. 12.* eſtque lex uniformis, nec rigidius eſſe præceptum poteſt, quam dilectionis ex omnibus; nec pœnâ magis intenſa, quàm *Deut. XVII.* &c. (5) Quæ Chriſtum de novo tuliſſe ferunt, in Decalogô omnia jam continentur; quippe qui perfectiſſimum comprehen-

hendit exemplar Sanctitatis, & Justitiæ divinæ: ita ut qui ea fecerit, victurus sit; *Lev. XIIX. v. 5. Ezech. XX. v. 11. 13. Rom. X., 5. Gal. III. v. 11. 12.* etiam *æternùm;* quia vita absolutè ponitur: & juvat argumentum à contrario, *Gen. II. v. 17.* conf. etiam *Matth. XIX. v. 16. & XXII. v. 37. 39.* Quin & Christus ipse toties eò remittit, *Luc. X. v. 18.* quippe qui antiquam Legislationem à corruptelis solùm vindicavit, *Matth V. v. 20. 21.* ubi: *veteribus*, idem est ac: *à veteribus*, qui in cathedrâ scilicet Mosis sedebant. Quæ verò Christus circà *Cultum* & *Sacramenta* instituit, ut omnibus incumbant hominibus: inde non est Legislator. Nil etiam introduxit ad *Officia* hominum inter se: quod & Patris Sapientiæ adversum foret. Facit (6) *Actor. XV. v. 10. seq.* (7) Ne quidem fideles V. T. implere potuerunt Legem Veteris Testamenti. (8) Non minùs divortia, ùt & polygamia, in Decalogo vetita sunt; sed cùm obliquitatem quandam habeant, divinitùs *dispensationem* in V. T. admiserunt: quin & Legem repudii *Deut. XXIV.* plures ad Forenses Leges referunt. (9) Accidentibus igitur solùm, & gradu Charitatis, V. & N. T. discrepant. Nec *Grotium* ac *Socinianos* juvat *Jes. XXX. v. 22. Resp.* vox *legis* ibi doctrinam significat: & in *Matth. XXIII. v. 3.* Minister non Legislatorem, sed Doctorem notat; ut aliquando Lex Doctrinam. (2) *Joh. XIII. v. 31. Resp.* non esse præceptam Legem novam; *Lev. XIX. v. 18.* sed novam dici certô respectu, sive in relatione, quod debeat esse nota discipulatûs *v. 35.* (3) *Matth. V. v. 21. Resp.* non esse promulgationem Legis; sed vindicationem à corruptelâ Pharisæorum. (4) *Matth. XI. v. ult. Resp. crucem* quæ Evangelium comitatur, ibi dici jugum Christi; idque leve esse, quoniam à placatô Deô proficiscitur; cùm aliàs jugum Legis omninò grave sit. (5) *Hebr. VII.. Resp.* de Lege Ceremon. loquitur; ùt & *Gal. III.* (6) *Hebr. VIII.* quòd nemo Lege illâ (veteri,) salvari queat. *Resp.* culpâ nostrâ, non imperfectione sui (7) *Rom. X. Resp.* Christus est finis Legis: quia per eum justificamur: *1. Cor. I. v. 30.* (8) *Hebr. VIII. v. 2. 3. & III. v. 5. 6. Resp.* Lex & Evangelium quidem inibi opponuntur, sed non *Moses* & *Christus;* saltem non ùt duo Legislatores, sed ùt servus & Dominus. Itaque hæc *Grotii* doctrina cavenda est, de *Lege* illâ, ùt loquitur. *I. 1., 16. Evangelii:* Siquidem *Lege* consummatè observatâ cessat Evangelium; nec *Evangelium* demum cœpit cum Novô Testamentô. vid. *Actor. XV. v. 10.*

CAPUT VI.

De Jure Civili, obiter, & de Justitiâ.

ARGUMENTUM.

Ex triplici illo jure nasci omne jus civile. Romani notitiam ad hanc quoque artem esse perutilem. Justitia quid & quotuplex. Universalem vix aut parum à virtute in genere, differre. Particularem proprie esse distinctam virtutis speciem. πλεονεξίαν *non cohiberi cunctis virtutibus. Universalis sensu scholastico justitia refellitur. Justitiæ particularis divisio vetus cum Grotianâ conciliatur.*

I.

EX hoc triplici fonte Juris Naturalis, Gentium & Divini, leges cujusque populi (*a*) tàm privatæ quàm publicæ sunt derivandæ. Demptis, additis, mutatis illis, quæ status civitatum, ingenia populorum, ratio temporum aliter atque aliter constitui volunt. Quatenus,

nus, ſcilicet, Naturalia & divina recipere mutationem ex regulis ſuprà collocatis intelligi potuit.

(*a*) LEGES CUJUSQUE POPULI. Civiles, quæ ſaltim negativè *Juris communis* eſſe poſſunt; quat. ei non adverſantur. Nam quà Civiles ſunt, ita nil trahunt *directè* ex Jure Naturali vel Gentium. Unde obligatio Juris naturalis dicitur oriri *à naturâ objecti* & ſe diffundere in præceptum; ſed obligatio juris poſitivi civilis, oriri à præcepto & ſe diffundere in objectum: quia videlicet neceſſitatem objecti à voluntate præcipientis habet, cùm *indifferentia* contineat, quæ à bono vel malo intrinſecè tali præſcindunt. Nam hîc intelligimus Jus *Civile*, quod tale eſt ratione *originis*. Nempe ratione *auctoritatis* etiam *Lex naturalis* eſt Civilis, v. c. ut plenam vim in Civitate habeat: cùm vel in delictis diſponat Lex Civilis, quænam illorum puniendа, quænam vindictæ Divinæ committenda ſint. vid. Pufend. *Lib. IIX. d. J. N. G. c. 1. §. 1.* Et quidem optimæ notæ ſunt illæ LL. Civiles, quæ *Jus Nat.* ad exitum deducunt: mediæ, quæ *indifferentia* definiunt: inferiores autem, quæ ſub certis circumſtantiis ſpeciem honeſtatis aut effectum inducunt illis, quæ in ſe illicita & iniqua ſunt. Quæ ipſæ tamen iterum differunt à Legibus Reip. *corruptæ*, quippe quæ manifeſtæ ſunt iniquitatis & turpitudinis. Ubi quidem notandus occurrit *Hobbeſius*, quando in *Tr. d. Libert. & Neceſſit. c. 12. §. 1. nullam Legem Civilem* eſſe *injuſtam*, ſcribit, eò quòd in Principem ſubditi voluntatem ſuam transtulerint; volenti autem injuriam fieri non poſſe: & in *Tr. d. Cive. c. 12. §. 1.* eſſe iniquum dicterium, Regibus non eſſe obtemperandum, niſi juſta præceperint: non enim eſſe *juſtum* niſi *poſt Imperia:* omnemque actionem naturâ ſuâ eſſe adiaphoram. Nam quod poſterius attinet, quaſi juſtum ante Civitates non detur, ei *ſuprà* reſponſum eſt. Et quamvis Princeps ad exitum rectiùs poſſit ducere Leges naturales in Civitate, per media externa & humana; tamen defendi illud non poteſt, *Principem*, aut omnem eum, qui ſuprà vel extrà Civitatem poſitus eſt, *nullo jure teneri:* quia nec *pactis* Civitas, ex *Hobbeſii* ſententiâ, conſtitui poſſet, ſi pacta ſervanda eſſe non præciperet jus quoddam ante Civitatem. Metu quoque fruſtrà populum unicè quis continere præſumeret. Quinimò Princeps ne quidem audet contrà jura naturalia in Rep. quid præcipere. Illud ſolùm verum eſt, de *Utili Civili* & quid Reip. expediat, atque adeò de LL. merè Civilibus, ſi *disquiſitio*, num juſtæ num injuſtæ ſint, *à populo* ſuſcipi velit: iſtud utique ſeditioſum eſſe. Falſum verò, non licere de *ratione* Legum ac mente ad hoc, ut *num in conſcientiâ obligent*, ſi fortè à naturali jure planè abluderent, decerni poſſit, inquirere: quod negat *Hobbeſ. c. 10. & c. 12. §. 1. d. Cive.* Prius deinde quod concernit, quamvis & *l. 1. ff. d. LL.* Lex definiatur ſponſio Reipublicæ: ubi quidem videtur *præconſultatio* ſolùm populi, vel ſaltim eorum qui populum repræſentant, Ordinum vel Statuum, in qualibet Lege condendâ, intelligi; (niſi quòd etiam Reſp. dum Principi deferret poteſtatem, ſpopondiſſe cenſetur in ea, quæ Princeps Legibus conſtituturus ſit; atque ſic *Pactum* & *Lex* differant: quæ & ipſe Hobbeſ. *c. 14. d. Cive.* diſcernit: cùm obligatio, quæ pactum ſequitur, non obſtringat ex ipsô jam pacti *conſenſu*, ſed ex *voluntate ſuperioris*, qui pactô conſtitutus eſt:) Tamen objectum *ſponſionis* ejusmodi, ſive *antecedaneam* illam & generalem, in delatione Regni, ſive quamlibet *interpretativam*, in quâvis Lege ferendâ, reſpicias, non ſunt ea, quæ juri communi adverſantur; quippe in quæ Princeps adeò non habet Imperium, ut ipſe potiùs illis juribus ſubjiciatur. Hoc tantùm *Hobbeſio* concedendum eſt, poſtquam populus Principi poteſtatem Reip. detulit: jam non ampliùs conſenſum ejus, quoad vim & poteſtatem *Imperii* delati, intercedere poſſe; ſed eundem abdicativum & irretractabilem eſſe. Unde patet, quid de *H. Grotii* doctrina in *Prolegom. d. J. B. & P.* ſentiendum ſit, quando ille Jus Civile *ex conſenſu* eſſe tradit.

Quod etiam docent nonnulli, Jus quoddam *poſitivum* dari poſſe in eſſe *Juris*, quod *injuſtum* ſit: (cùm quidem *Jus Naturæ* nunquam injuſtum quà tale reperiatur,) illud non minùs largiendum eſt; ſive Leges publicas, velut in ſtatu *corrupto*, ſive privatas, unam vel alteram, ſpectes; quanquam ſubſit ſæpè *ratio*, quæ deprehendi non poſſit: *l. 20. ff. d. LL.* & imò ratio ſæpè in ejusm. Legibus, quæ maximè Civiles ſunt, nulla alia ſit, quàm

quàm arbitrium & voluntas Legislatoris. Igitur justa satis est Lex, quæ si non positivè talis sit, est tamen talis *negativè*, h. e. ut non fuerit hoc quod imperatur injustum *ante Legem.* Nam *post illam* nunc saltim *civiliter* est *justum positivè*; quamvis tale maneat *præcisè* & extrà *necessitatem* Legis, (quæ & ipsa *necessitas* Jure *naturali* injungitur,) *negativè.* Videlicet *ratio* quæ deprehendi posset, non est de *necessitate*, sed de *bonitate* Legis. Quod si tamen Lex *rationem* habeat, cui insistit: tunc *cessante ratione* cessat obligatio, quoties ad *actum ipsum præceptum* respicitur, v. c. ad emendationem fratris, dum præcepta est ejusd. correctio: nam si spes non sit emendari posse fratrem, obligatio Legis cessat. Secùs est, si non actum solùm, sed *& medium ipsum*, Lex prohibeat. Nam ita v. c. peccat is, qui arma gerit, quamvis cum illis aliquem nec offenderit, nec offendere voluerit. Sunt etiam Leges quædam *injustæ* solùm *comparativè*, quod justior esse circà idem objectum posset; item *respectivè* seu in relatione ad LL. quæ jam latæ sunt, alias justiores. Sed illæ injustæ non sunt, quæ Leges priores Civiles *tollunt:* siquidem hæ adversantur quidem rationi illarum Legum priorum, quæ mutari potuit; sed non rationi simpliciter. Quin etiam Legi quæ aperte rationi adversatur, ne quidem parendum est.

Nam quod obligationem Legum Civilium *in conscientia* concernit, illæ, quæ materiam habent Juris naturalis, vi ipsâ materiæ præceptæ & concurrentis directè in conscientiâ obligant: non aliter ac Lex nuda naturalis; (prout & *divinæ positivæ*; quippe quæ immediatè Deum auctorem habent, ùt illa mediatè per vim connatam.) Quæ verò Leges Civiles medium habent objectum seu *indifferens*, illæ intuitu Majestatis, quæ vices Dei sustinet, indirectum *in Conscientias* imperium exercent; nullum verò, quæ à Divinis seu naturalibus præceptis ita abscedunt, ut etiam illis adversæ haberi possint. Nimirùm, quando injusta est Lex quædam, ut *per obedientiam* ei præstitam quis *delictum* committeret. Nam si justa sit hactenus, ut ratione *materiæ* ejus delictum quis commissurus non sit: omninò etiam *injustæ* Legi *parendum* est. v. c. Iniquum onus ferre debet subditus, quia hoc non est peccatum *à parte ferentis.* Econtrà ut delicto cooperetur subditus, non licet: nam ita se non haberet tantùm *passivè.* Quod verò diximus de obligatione *in Conscientiâ* h. e. ut Lex *in foro Dei* obliget *ad reatum:* illud accipiendum est de Lege Civili, quæ ad *moralitatem* actûs cujusdam indifferentis pertinet. Nam Lex, quæ actui cuidam *Civili* modum aut *solennitatem* præscribit, juxta quam si suscipi velit, peragi debeat: illa non stringit hunc, qui actum ejusmodi suscipit; sed si eum non secundùm Legis præscriptum obeat, *actus* solùm *nullus* est: nec insuper ille peccat, quia *actus ipse* ei *præceptus non est.* Vasqu. *1. contr. 29.* Franzk. *2. Ref. 5. n. 47. 49.*

Denique ad expositionem *L. 6. ff. de J. & J.* & quònam hoc pertineat, quòd Jus Civ. *addere quid* aut *detrahere Juri Nat.* dicitur: illud exactiùs ex *Commentar. ad ff.* peti potest: ex quo apparet, mutationem illam non nisi ad *subordinationem* ipsorum inter se naturalium Jurium spectare. Plura etiam, quæ ad constitutionem Juris Civ. tam *scripti* seu Legis, quàm *non scripti* seu Consuetudinis; tum & ad ejus sublationem & immutationem, spectant, *ibid.* tradita sunt.

Sicut autem summa est *Legum Civilium necessitas*, neque permittendum sive *Principi* sive *Judici* rerum judicandarum *arbitrium.* vid. Aristot. *III. Polit. 11. & 12.* Civitas etiam Romana initiò ne quidem fuit omnimodò sinè Legibus; cùm & *Romulus* LL. tulerit. Liv. *I. c. 8. l. 2. §. 2. d. O. j.* posthàc verò *Legislatio Romana*, eò quòd præ aliis & *casûs innumeros* deciderit, simul ac *præcepta & disciplinam Legum*, tam *ferendarum* quàm *latarum*, exactissimè tradat, cæteris omnibus *aliarum Gentium* etiamnum longè præcurrat. Ita illa omnia, quæ in *statu naturali indefinita* erant, Potestate *Civili* circumscribi possunt. Selden. *Lib. I. d. Mari clauf. c. 3.* Ipsa verò *naturalis ratio*, quæ *suadet* solùm, & sæpè *cum probabilitate oppositi*, (cùm quidem *Jus* ipsum *naturale* præcipiat,) per *Jus Civile* plurima, in *necessitatem*, ne fluctuent regulæ actionum in vitâ Civili, deducit. Et quamvis *actiones* hominum *internæ* propter se non subjaceant *Imperio humano*; sed solùm propter *externas*, & *secundariò*. Tamen Legislator *internè* quoque *bonos* efficere *studet:* atque hinc ex *intentione* ejus, actiones illæ, quatenùs in externis se exserunt, *punibiles* sunt. Imò *cogitatio* quoque *actionis*, ùt *faciendæ*, adv. *Legem Civilem*, est illicita: (quamvis talis non sit, quæ *merè speculativa* est.) Dannhauer. *II. Theol. Symbulevt. Dial. 5. p. 252.* Veruntamen, ad cogitationes illas

coërcitio pœnalis nulla dirigitur: quoniam illæ tranquillitati Civili *per se* non officiunt. Nam & alia plura sunt *illicita moralia*, in quibus *admonitionibus* Legislator potiùs utitur, ut illa intermittantur; sed *Legibus pœnalibus* non item: adeò ut si quis admonitionibus illis non pareat, saltim *immorigeri dedecus* subeat, & *censuram hominum proborum* experiatur. Talia sunt *vitia frequentia nimis*, ùt avaritia, ambitio, inhumanitas, ingratus animus, gula, hypocrisis, ira, invidia, detrahendi studium, superbia, discordia, & sim. In quibus coërcendis Leges punitivæ *inanes* forent. Imò etiam Legibus *Civilibus* quandoque disertè *permissio malorum* cavetur. Quarum quidem Legum *actus unus* est *nudus*, qui pro objecto *voluntatis* Legislatoriæ habet *immediatè permissionem* mali; sed non *malum* ipsum: quippe quod immediatum est *objectum permissionis*. Adeo ut *Lex* non velit malum, sed *permissionem* mali, & *hoc in medio* relinquat. *Alter actus* illarum Legum est *positivus*, *circumscriptio* scilicet seu determinatio *mali*; quô & *pœna excedentis* constituitur. Et tamen, etiam *intrà modum*, permissa illa, *tantùm in foro soli* seu humano, *impunia* sunt. *l. 144. d. R. J.* Non etiam quicquam *permittere* Princeps seu Potestas Civilis debet, quod providentiam & Majestatem *DEI immediate* lædit aut sollicitat; qualis est v. c. proba Sagarum per aquæ innatationem (vid. Dedekenn. *P. II. Consil. Eccles. fol. 444. 446.*) cum similibus.

Cæterùm *Civilem Legem*, si vel maximè *dura* sit, *Magistratus*, itemque *JCtus*, sequi debet; *l. 12. qui & à quib. manum.* Vinn. *Lib. I. qu. 2.* nec unquam suô ausu quid suscipere, quoties vel *initiò extrinsecum* est Legi *temperamentum*; ut tale quid *virtute* suâ & *sententia* vel *ratione* non contineat: vel cùm *temporis progressu* Lex aliqua non ampliùs *æquabilis* est. Nam utrôque casu ad *Principem*, ut is immutet Legem, vel subveniat, *unicè* pertinet. Quanquam sæpè Leges duriores *Censoribus* videantur, quàm debeat. Quis enim temerè, si non *H. Grotius*, (qui subinde *prudentiam Romanam*, ut scilicet Juri *suo* pretium inde pararet, inconsultò vellicat,) *Silanianum* carperet *SCtum*, quando hoc *familiam* Domini occisi, *servum* quippe non modò *vilissimum*, sed & *suspectum* odii in herum suum, & injuriæ seu neglectûs in eundem jam satis *reum*, vel sceleri facilè per *conspirationem* cum familiâ reliquâ *implexum*, torqueri posse *in necem Domini* voluit; maximè quòd & servos, in aliis, ad dicendam veritatem, pro testimonio *torquendos*, rationi solidæ adversum non sit; de quo vid. Taborem *in Diss. I. d. Quæstion. & Tortur.* Diversum verò penitùs est *Jus strictum*, quod appellamus, à *duro* illo. Nam *hoc* quidem locum nullum Interpreti relinquit; & rigidum *apertumque* est. Sed *strictum* dicimus, quatenus, prout jacet, applicari vult speciei cuilibet, quæ sub eô contineatur; ut tamen incurrens *circumstantia* Interpretem ad *mentem* Legislatoris ducat, quam ipsius verba, vel *angusta* vel *laxa*, non satis exprimunt; adeò ut illa vel *extensione* vel *restrictione* indigeant. Quin & JCti in LL. *nostris* strictum Jus aliquando in unô locô *exhibent*, quod & *regulam* dicimus; iidemque alibi abinde abscedendum, vel *temperandam* esse regulam, eamve vel ampliandam vel restringendam, aut excipiendum inde volunt ipsi casum, si *circumstantiæ* id requirant. vid. *§. 23. Inst. d. R. D.* junct. *l. 7. §. 5. d. A. R. D.* tum & *l. 38. eod.* item *l. 31. §. 1. Depos.* In quibus locis *apertè* profitentur JCti, quòd *regula* in quibusdam sit cui si insisti in *omni casu* velit, *summam* illud fore *injuriam*. Aliàs imperiti omninò jurium sunt, & segnes nimium, qui protinùs, quando *Leges* duas *in speciem diffidentes* vident, ut ex discrimine eluctentur, earum unam de *jure stricto*, alteram de *benigno*, accipiendam esse volunt; cùm potiùs *casus diversos*, utrobique *speciales*, nec ulla earum *regulam* tantùm, seu *jus strictum* & *indefinitum*, contineant. Ubicunque verò strictum jus esse constat Judici vel JCto: ibi *æquitatem* adhibere, nec adeò circumstantiam negligere debet; quam Jus illud *indefinitum* seu *generale* vel non habet, vel circumstantia nunc occurrens, ei quam Jus habet, non per omnia similis est; idque per tramites *veræ prudentiæ* facere instituet, ac per *analogiam* Jurium: neque enim *cerebrina* æquitas digna est Justitiâ, eôve qui justum se aut peritum juris profitetur. *Vult* nempe hoc *Majestas ipsa*, quod Judex aut JC. æquitatis implicitæ reperit; eaque si ex *ratione naturali* est, *naturalis* æquitas, si *ex civili*, *civilis* dicitur. Nec semper in *lenitate* consistit. *l. 1. §. 1. si is qui test. lib. esse juss. est. l. 1. de eo per quem factum est.* Siquidem non *rigori* opponitur Æquitas, sed *strictè* verborum *expositioni*: atque hinc diversa penitus est à *Clementiâ*, quæ non est nisi Principis.

Monen-

Monendum quoque eſt, *Canones Eccleſiaſticos*, ſeu Conſtitutiones in *Rebus Eccleſiæ*, quæ quidem olim per modum *conventionis*, non etiam *ex imperio*, obtinuêre, *Civilibus Legibus* pares haberi poſſe. Illi verò non *promulgatione* nudâ, ſed *agnitione* à populo Chriſtiano, valebant. Deinceps verò *Principes* ad Chriſtianiſmum perducti, majori auctoritate, ùt *Principes* quoque aut *Primi in Eccleſiâ*, conſtitutionem hanc ſuſceperunt, *Præſides* ſcilicet, nec tamen niſi *cum Conſiliis*, ſi quid *noviter* definiendum fuerit: quod quidem *Cæſari* aſſertum cuperent *Proteſtantes*, ſi per Fidei diſcrimina liceret. Intereà *Pontifex Romanus* adeò ſibi *poteſtatem* ferendi *LL.* in *rebus Eccleſiaſticis*, per totam quoque *Chriſtianitatem*, aſſerit, ut ne quidem neceſſarium eſſe *Bellarminus*, *promulgationem* Decreti Papalis ubique locorum fieri, quò minùs illud omnes teneat, quibus duntaxat *innotuit*. Sed diverſum ſentit *P. d. Marca L. II. C. S. & I. c. 15. n. 2. ſeq.* ubi *n. 10.* textum *c. 1. X. d. Poſtul. prælator.* de *ſingulis* tantùm hominibus agere monet, ut illis publicari talia neceſſe non ſit; ſecùs eſſe de Provinciis integris. Et ſupponi adeò in *d. textu*, quòd Decretum communiter jam publicatum ſit; maximè quòd Roma non ampliùs tantô confluxu petatur. Utique *Galli* Pontificis Decretis Bullisque locum non faciunt, niſi *Regis* aſſenſu prævіô. *Hoornbek. ad Bull. Pap. Innoc. p. 285. Noſtrates* ea ſpernunt penitùs: & quòusque *Jus Canonicum* admiſerint, ad *Bœcleri Not. Imperii*, tum & per ſingula Capita, in *Praxi Jur. Canon.*, à nobis expoſitum eſt.

II. Sed pluribus de jure civili agere non eſt hujus inſtituti. Quanquam notitia Juris Romani in hac quoque univerſali diſciplinâ non quidem ad intellectum neceſſaria, ſed perquam utilis eſt ad illuſtrandum, & fortè neceſſaria ad docendum. Quia ſatis conſtat, nihil ſolidius & ſapientius ad interpretationem Juris Naturæ & Gentium quam à Romanis prudentibus extare relictum. Etſi contemptum, ignorantiæ manifeſtus, Romanæ prudentiæ præ ſe ferat ille ſui ingenii Hobbeſius.

III. Jam qui præcepta omnigeni juris vitæ ſuæ tenore ſervat, is juſtus, & hic à juſtitiâ dicitur. Quæ nihil eſt aliud quam habitus, per quem homines juſta volunt & agunt ut Ariſtoteles * finivit.

* *V. ad Nicomach. c. 1*

IV. Juſtitia, quæ omni juri cunctisque virtutibus adæquata eſt, univerſalis dicitur. Neque aliud eſt, quam virtus in genere; (*b*) tantùm quod Juſtitia relationem ad alios uſumque in ſocietate civili contineat. Unde liquet, eam non eſſe diſtinctam virtutis ſpeciem, ſed omnium complexionem.

(*b*) Virtus in genere. At verò ita non poſſet *omni Juri* adæquata eſſe: eò quòd *Juſtitia Univerſalis* non modò virtutes *morales* dirigat, præter Juſtitiam particularem; quippe quæ per ſe virtus *ſpecialis* eſt: verùm etiam actionibus civium omnibus, nec tantùm privatis, ſed & publicis, præſit. Hinc omninò Juſtitiam univerſalem, ratione *objecti* ſui, ulteriùs porrigi oportet, quàm plerumque rem alii definiunt. Equidem A. ne quidem juſtitiam illam, quam Ariſtoteles ad complexum virtutum dirigit, in *§. ſeq.* agnoſcit; quin potiùs omnem juſtitiæ rationem ad efficaciam *juris info-*

in foro deducit; adeò ut tantùm justitia *particularis* Ipsi *justitia* propriè *dicta* habeatur; imò quando ex virtutum aliquarum exercitio commodi quid in rempublicam redundat, Ille hoc non justitiæ esse putet: quoniam satis prodant se virtutes illæ; quamvis utilitatis exinde, sive publicæ sive privatæ, nil quicquam se exserat. Ita verò, si vel maximè dicatur, nil prodesse Reipubl. virtutes illas, nisi cuique facultates seu bona quæcunque sua custodiantur; tamen hoc, quòd suum cuique bonorum ejusmodi tribuatur, non proficisci ex justitiâ universali; neque de naturâ hujus dici posse, ut cuique suum tribuatur. Enimverò sicuti jura non eò tantùm respiciunt, ut de *bonis externis* suum cuique tribuatur; verùm etiam oportet, ut virtutum, quæ ad exercitium sui bona externa non desiderant, *actûs*, vel interni, ad alios dirigantur: iisque per eos tribuatur, quod debetur ipsis; quamvis ex *imperfectô jure:* cùm sanè liberalitas, beneficentia, & similes virtutes, non modò perficere debeant ipsum eum, qui illas exercet; verùm etiam *in societate* dirigi ad alios. Hinc nulla poterit esse *virtutum* in Republicâ, nisi quæ ad alios dirigatur; siquidem virtus tantùm dicitur, quà ipsum quem virtuosum efficit, sed justitia quatenus ad alium refertur.

Cæterùm *particularis Justitia*, sicuti ad *externa bona* unicè respicit, & jus perfectum confert aliis: ita omninò in forô & communi vitâ magis urgetur; nec tamen sola finem Juris aut Jurisprudentiæ, siue Romanæ sive alterius, absolvere potest. Quippe quòd Jura etiam inculcent ea, quorum persecutio in foro non datur: sive illa debeantur singulis, sive Reipublicæ; imò Deo etiam. Quod verò diximus, *Justitiam Universalem* niti *imperfectô jure:* illud solùm ad *privatos* referendum est. Nam Deo quoque & Reipublicæ, ad exercitium eorum, quæ universaliter justa sunt, plenè sive perfectè tenemur. Utique *JCti Romani* hoc *suum cuique tribuere* non aliter intellexerunt: nec potuit Auctor §. 5. illud exponere tantùm per actum, eumque negativum, Justitiæ particularis, alterum non lædere: cùm nequidem tota justitiæ ratio absolvatur per actum positivum, qui speciali sensu, per *suum cuique tribuere*, inter præcepta juris, exprimitur. Generale autem præceptum juris, quod ad universalem spectat, penitùs Auctor præterit. Quod de *Charitate Idem* dicit: largiri possumus facilè, ut illa complementum justitiæ inter Christianos indicare possit; quin & *Pietas*, si latô sensu capiatur: cùm aliàs pietas ad Deum magis respiciat; uti charitas ad proximum. Quamvis enim in Republicâ cives adigi possint, ut suum cuique tribuant; licèt charitate destituti: tamen hoc solùm ad finem externum pertinet, quô intendimus etiam *internè bonos* efficere; estque de naturâ finis ejusmodi, ut eum *intendamus* quidem, etsi eundem sæpè obtinere non possimus.

Igitur *Particularem Justitiam* non putat Auctor Cl., idem genus Virtutis ejusdem subire cum *Universali:* quoniam particularis cohibeat vel repellat τὸ πλέον, *plus suo capere;* quale quid non agat quam dicunt Justitia universalis, in complexu reliquarum Virtutum. *Alibi* verò, & recentiùs quidem, ait, *Suum* illud, cujus coërceatur cupiditas, sumi vel pro iis, quæ nos faciant *locupletiores;* & partem adeò *patrimonii* conficiant. Ita coërceri per justitiam nimium pecuniæ studium, quam *particularem* unicè dicat *Aristoteles;* eamque Justitiæ *universali* opponat. Vel suum dici, omne id, quod *qualibet ratione* ad nos pertineat. Ita docere *Justitiam*, ait, cohibere *omnem malam cupiditatem*, quâ quis alium in quâlibet re *quovis modô lædit:* quæ quidem *universalis* est *Philosophis;* (sive dicas illam esse universalem eam, quæ particulari *opponitur:* sive quòd *Justitia* in *universa* latitudine sumpta curet hæc *posteriora*, & curet etiam *priora;* indeque ob complexum integrum *universalis* dicatur; cui idcircò non opponatur Justitia particularis, sed illi universali, tanquam *pars* quædam, *insit:* adeòque hic sit *pars totius;* ibi sit *conspecies* sub unô genere, *absolutè definitò.*) Quando autem sensu illô, quô Justitia dicitur regere, quod *qualibet ratione* ad nos pertinet, *unum genus* nos habere posse *Justitiæ* & ipse *Auctor* largitur; quæ doceat scilicet neminem lædere in bonis, corpore, honore suo suorumque: ceu Justitia à *Cicerone* & *JCtis* definiatur: non potuit tamen *taliter constitutam* dividere, in *distributivam* seu attributricem: cujus debita non possint necessariò exigi, cùm scilicet perfectè non debeantur, (quò ille omnia refert, quæ Justitiæ *universalis* sunt:) & *commutativam.* Etenim hæc distinctio adh. non nisi est *partis* Justitiæ illius, in complexu sumptæ, quam nos *particularem* dicimus. Et quamvis distributiva *non perfectè tribuat*, (in *effe-*

ctu ſcilicet, quod civi v. c. rat. *præmiorum* debetur: ſæpè enim Civitas *ſolvendo non eſt;* indeque ſaltim Civi tribuitur, quod pro *facultatibus* & *modô* Civitatis poteſt:) tamen *in causâ ſuâ*, ipsâque obligatione ſeu debito inde procedente, Juſtitia quoque *Diſtributiva*, (ùt tota particularis,) *Jus perfectum* confert: cùm quidem Juſtitia *univerſalis*, etiam quoad *cauſam* debiti, eâ rat. imperfecta ſit, quòd *exigi* debita illius non poſſint, v. c. gratitudinis, miſericordiæ. Quæ quidem cum *Auctore* ad diſtributivam nullatenus referri debent.

V. Proprie autem dicta juſtitia eſt ea, quæ docet plus ſuo non capere aut cupere, cujus oppoſitum vitium illud frequens eſt, πλεονεξία. Quæ cum ab aliâ virtute non coërceatur, fieri nec poteſt, quin hæc ſit peculiaris & ab aliis diſcreta virtus. Nam quod aliqui dicunt, juſtitiam univerſalem, adeoque omnes virtutes cohibere πλεονεξίαν, ſive concupiſcentiam alieni, hoc cavillatorium eſt. Cum multas dari virtutes, in quibus nihil tale vertitur, ſit manifeſtum. Definitur juſtitia à M. Tullio, * virtus, quæ cuique jus ſuum & dignitatem tribuit. Quæ verba cuilibet virtuti non convenire palàm eſt. Neque enim temperantia, patientia, fortitudo, modeſtia, ſimilesque virtutes in hoc conſiſtunt, ut ſuum cuique tribuant. Nec erit, qui liquido explicabit, quomodo illæ virtutes πλεονεξίαν refutent, quod aliqua virtutum facere debet, nec ab alia tamen fit, quam quæ per *ſuum cuique tribuere* definitur. Imò clarum eſt, quod exactè ſuum cuique tribuere, id eſt, *alterum non lædere* poſſit, qui & timidus & helluo & impatiens eſt.** Proinde alienum dictu eſt, definitione virtutis, quæ ſuum dat cuivis, nullam non contineri virtutem, eamque eſſe univerſalem. Niſi tu univerſalem dicere velis, non quæ cunctas virtutes continet, ut Ariſtoteles, ſed quæ reliquarum virtutum actus ad ſuum finem bonumque commune refert, ut ſchola Thomæ. Atqui ita particularis juſtitia quam nos dicimus, erit univerſalis, quatenus reliquæ virtutes nihil proſunt Reipubl. niſi facultates cuique ſuæ cuſtodiantur. Dicis, vix aliunde poſſe colligi alicujus temperantiam, modeſtiam, patientiam, niſi ad omnium vel ſingulorum utilitatem illæ virtutes exerceantur. Imò temperantia, modeſtia, patientia, pietas, verecundia, magnificentia, facillimè poſſunt colligi, ultròque ſe produnt, etſi de effectu publicæ privatæque aliorum utilitatis nihil dum conſtet. An, ſi natura illarum ſine officio tribuendi quicquam alii, plene conſtet, tamen hoc, ſine quo eſſe poteſt quæque virtus, de naturâ ipſius eſſe contendes?

des? Quomodo ita non charitatem ſumemus pro virtute univerſali, omneſque ſub eâ virtutes complectemur, ad quam omnium officia virtutum dirigit Apoſtolus? Plane, qui non abutitur judicio, non poteſt negare, quin evidentiſſimum ſit, eam virtutem, quæ docet alterum non lædere, id eſt, ſuum cuique tribuere, non eſſe quamvis virtutem, ſed ex pluribus aliquam.

* *2. de invent. & 3. ad Herenn. pr.*
** *Thom. 2. 2. qu. 58. artic. 2.*

VI. Porrò jus & dignitas in definitione Tullianâ ita fere opponuntur, ut apud veteres τὸ ἴσον κατ' ἀριθμὸν & τὸ κατ' ἀξίαν. Illud, quod omnibus ex æquo ſine diſcrimine tribuendum, qualia, quæ plenè & perfectè ad quemque pertinent, uti quæ in dominio aut in credito habentur. Ad dignitatem referebant ea, quæ probabili ratione non tamen neceſſariò cuique debentur, neque exigi poſſunt, (*c*) ut præmia bene meritis.

(*c*) Neqve exigi possvnt. Quoniam Juſtitia *univerſalis* nobis illa dicitur, quæ non modò virtutes cæteras, præter juſtitiam particularem, verùm etiam *omnes actiones civium*, complectitur, quatenus diriguntur ad alium, eique jus ſuum, idque imperfectum, ad quod ſcilicet actionem ille non habet, tribuitur. Ideò à particulari eam faciliùs diſtinguimus, quòd hæc reſpiciat bona externa, quatenus ex his alii quid, ex jure hujus perfectô, tribuendum eſt. Igitur Juſtitia reverà non niſi una eſt, quæ ſuum cuique tribuit: ſpecies tantùm, ſive digreſſiones potiùs, duas inde conficimus; quòd juſtitia circa bona illa interna & externa diverſimodè ſe exſerat. Ex quo ſimul patet, Juſtitiam *particularem ſub univerſali*, tanquam ſpeciem ſub genere, *non rectè* collocari: cùm potiùs *Juſtitia una* ſit, illa quæ in univerſalem & particularem diſtinguitur Auctor verò, ſicuti *particularem* unicè amplectitur: ita quando *aptitudinem* in §. 7. *b.* ad Juſtitiam Diſtributivam, *facultatem* verò ad Commutativam refert; in quo *Grotium* ſequitur: non rectè aptitudinem per hoc expreſſit, quaſi non poſſint *exigi* vel non perfectè debeantur, quæ diſtributiva Juſtitia civibus attribuit; cùm tamen non modò ad præmia, ſed etiam ad *onera* communia, ſpecies illa Juſtitiæ particularis porrigatur: quin & præmia perfectè debeantur bene meritis, quaſi jure quodam actionis; licèt non ſemper *adæquata* meritis, ob Reipublic. indigentiam, conferri poſſint. Nam ita non negatur debitum; ſed ſolùm defectus in executione eſt: ut immeritò *aptitudinem* dicamus, & non etiam plenam facultatem, *quicquid* Juſtitia diſtributiva præcipit. Quid quòd etiam poſſit plena haberi *retributio*, quæ pro ſtatu Reipubl. congrua eſt. Quapropter recipi non poteſt, quod dicitur, Juſtitiam illam probabili tantùm ratione niti; non etiam neceſſaria. Illud planè huc non pertinet, quod in §. 7. de operariis ex Evangelio adducit: cùm ſatis conſtet, quoad vitam æternam de meritis, ſeu retributione aut proportione eorundem, fruſtrà quæri. Facilè autem accedi poteſt *Auctori*, quando *beneficium* quodlibet ad Juſtitiam *diſtributivam* non pertinere, tradit. Imò potiùs nullum eò pertinet; quoniam actus ille eſt *Juſtitiæ univerſalis*, quando teſtator *legatô* quem honorat; adeò ut *Grotius* malè omninò ad Juſtitiam diſtributivam hoc retulerit. Legati verò *executio*, quæ hæredi incumbit, ad quaſi contractus, & ſic ad commutativam juſtitiam, referenda eſt. In eô non minùs *Grotium* notari oportet, quando Is nullum *proportioni* locum facit, in juſtitiâ diſtributivâ, ſi

mus

unus tantùm muneri ſit idoneus. Quidni enim poſſet unus ille idoneus ad alios minùs idoneos referri? quid quòd præmium ejus ad meritum comparari debeat; & vel hinc proportio educatur. Quid etiam quòd munus illud, ad munera reliqua, licèt non ejusdem, ſed diverſi generis, comparari queat. Itaque nihil penè ſani in *L. I. c. 1. §. 8.* habet *H. Grotius;* ubi ſimul etiam ſtudium *virtutum* ad juſtitiam attributricem, h. e. *diſtributivam*, refert; (in quam & ſententiam *Auctorem* pertraxit:) Nam hoc quidem ad Jus *imperfectum* reſpicit; & vel ob id neceſſum fuerat, ut *Grotius* iſtud Juſtitiæ univerſali relinqueret.

Illud verum eſt, quod *Idem Grotius* perhibet, diſtributivam & commutativam juſtitiam *non diſtingui proportionibus.* Quamvis enim *diſtributiva* ſemper attendat proportionem *Geometricam:* quippe quòd ea pro *objecto* habeat illa, quæ *civibus*, *quà talibus*, debentur: ſive *commoda*, & ſic plus quàm *præmia;* ſive *onera*, & ſic aliud & diverſum quid à *pœnis.* Tamen quoniam in his etiam, quæ debentur privatis, citrà reſpectum publicæ ſocietatis, occurrere poteſt ſæpiùs, ut ratio diverſorum reſpectuum haberi debeat; uti fit, v. c. inter ſocios, coheredes, concurrentes creditores, &c. Ideò in alterâ quoque juſtitiæ ſpecie, commutativâ ſcilicet, tunc quidem proportionem *Geometricam*, ùt in cæteris arithmeticam, obſervari oportet.

Equidem *Zieglerus Lib. II. d. Jurib. Majeſtat. c. 3. §. 24. ſeqq.* opinatur, in *Immunitatibus* & *Privilegiis*, æquè ùt in præmiis, *Geometricam* quidem proportionem obſervari. Poſtquam verò illa priùs conſtituta ſint, & dehinc ad *onera* imponenda procedatur: illam fieri impoſitionem per *Juſtitiam commutativam;* indeque per proportionem *Arithmeticam.* Nempe falſum eſſe, quòd in *Societate* proportio *Geometrica* obſervetur, cùm tamen in eâ non reſpiciatur *dignitas vel meritum perſonæ.* Sic & in *collectis* imponendis, ubi itidem nullum ampliùs *perſonæ meritum* conſideretur; ſed ſolùm proportio inter *bona & tributum* ſervanda ſit. Proportionem verò, quæ in *Societate* ſervatur, videri tantùm *Geometricam;* reverà tamen non niſi *Arithmeticam* eſſe: nam & *emptorem* unum, qui ulnam v. c. unam panni pro thalero emit, cum altero qui duas pro duobus emit, proportionem Arithmeticam ſervare; quod omnes fateantur: parem autem in *Sociis* quoque rationem eſſe; quorum unus, qui 100. contulit, ex lucro 30. thalerorum, decem; alter ex 200. collatis, viginti lucretur. Sed in his falſa non una ſunt. (1) Quòd exiſtimet *Zieglerus*, Juſtitiam Diſtributivam & Commutativam *Proportionibus* diſtingui: cùm tamen ratio attributionis in *objectis Commutativæ* Juſtitiæ illud non ferat, ut in omnibus iſtis *Arithmetica* ſervetur, aut ſervari queat. (2) Quòd putaverit Ille, oportere collectas ideò imponi *civibus* non exemtis per proportionem *Arithmeticam:* quoniam aliter *æquitatis* ratio haberi non poſſit. (3) nullam eſſe *Geometricam* proportionem, niſi ubi *reſpectus perſonarum*, in *dignitate* earum & *meritis*, habetur: quâ rat. etiam *pœnas* oporteat Geometricè imponi duobus, in eâdem ſpecie delicti; quod tamen æquè falſum eſt. (4) in *Societate arithmeticam* ſervari. Scilicet quia Societas ad *Diſtributivam* non pertineat. (5) nullum quoque inter *Societatem* & *Emptionem* diſcrimen eſſe. Enimverò ſicut *collecta*, quæ rat. agri unius penditur, non æquivalet *agro* illi, ùt *pretium* rei *emptæ;* ſed æquitas iſtius ex *proportione ejus* cognoſcitur, quod alii rat. agrorum ſuorum pendent: idemque in *Societate* occurrit; ubi 10. lucri non conveniunt numericè cum 100. in ſocietatem collatis, tanquam *objecto* ſuo; proportionem tamen habent cum illis: quia 20. recipiuntur ab altero ſociorum, reſpectu 200. Ita è contrario in *pœna* pauperis & divitis, *exteriùs* ſolùm differunt 10. & 20. aurei: *interiùs* verò, quoniam *objectum* ſeu delictum *idem* eſt, (non ùt ibi agrorum, item collatorum in ſocietatem, eſt diverſitas;) Ideò oportet etiam attributum *Arithmeticè*, rat. ejusd. *doloris* ſeu *mali paſſionis*, quod formale eſt pœnæ, idem eſſe.

Tandem, Juſtitia illa commutativa, (quam *Grotius* expletricem appellat, alii *Correctoriam*,) non tantùm ad conventiones, verùm etiam ad jura *Realia*, imò ad jura *perſonarum* ſuô modô, ùt alibi diximus, pertinet; indeque referuntur eò non minùs *pœnæ*, prout *ex delictis privatis* debentur; *publicæ* autem juſtitiæ *univerſali* relinquendæ ſunt; quæ non minùs *proportiones* habet, æque ac per illas particularis dirigitur. Eſtque verior ſententia, in *pœnarum* inflictione proportionem *arithmeticam* attendi oportere.

VII. Jus proprie dictum Grotius * *Facultatem*, quod est dignitatis, *Aptitudinem* appellat. Justitiam, quæ circa illam vertitur, *Expletricem*, quæ circa hanc, *Adtributricem* vocat. Terminis scholasticâ industriâ ad doctrinam, quæ est veterum, adtemperatis. Non est tamen ita, quod omnis aptitudo & quodvis beneficium sit objectum Justitiæ Adtributricis. Non utique ubi testator amicos honorat Legatis, quo Grotius ** utitur exemplo Neque simpliciter, in distribuendis eleemosynis aliisve liberalitatibus. Neque enim, qui plus uni tribuit præ altero, æque aut melius merito, propterea injustus est, ut docet Christus, historiola de operariis. Liberalitatis enim nemo rationem reddere cogitur. Saltem ut minus acceperit nemo, quam ratione satis probabili prægnantique sibi deberi, fidem facere possit.

* Grot. *l. 1. c. 1.* §. *5.*
** *Idem d. l. 1. c. 1.* §. *8.*

VIII. Plane ita videmus, Justitiæ nomen vel à jure, quod est Regula boni & æqui, esse desumptum. Vel à jure, quod est qualitas moralis ad habendum aliquid vel agendum. In priore sensu dicitur Universalis, in posteriore particularis. (*d*) Verum ut illa jura non sunt Species oppositæ, sed diversæ ejusdem vocabuli significationes. Ita nec Justitiæ illa propriè sumpta divisio est, cum una species alteram contineat. Sed revera quæ particularis dicitur, ea sola pro virtute habenda est. Altera non est habitus certi objecti, proinde nec virtus dici potest. (*e*) Quid igitur? est translatio vocabuli, quæ universæ moralis disciplinæ exercitium, παντοίης ἀρετῆς ἄσκησιν secundum omnia divina humanaque jura significat.

(*d*) In posteriori particularis. At verò non apparet, quâ ratione *particularis* non æquè à *Jure* pro *Regula* sumtô, & vicissim *universalis* non à jure, quod est *qualitas moralis*, procedere, tam quoad nomen, quàm rem ipsam, dicenda sit.

(*e*) Nec virtus dici potest. Quòd si verò in eô *virtutis* cujusdam *ratio* consistit, justitiæ puta particularis, quòd *suum cuique tribuat*: non poterit ex numero virtutum ejici justitia quoque *universalis*; quippe cui in eo cum particulari convenit. Nec enim quicquam impedit: Justitiam universalem versari circà virtutum aliarum moralium objecta; ut si eundem modum servat, qui servandus est in earum quâlibet specie: tunc non tam virtutis simplicis nomen habitura sit, quàm *virtutis politicæ*, sive ad alios relatæ. Nam in eo saltim nobilior est hæc virtus, quòd non sibi tantùm commodet; sed vel maximè *bonum alterius* & *publicum* quærat: in quo uno dum objecta quælibet ad alios, idque *intrà modum* ex æquitate dispositum, refert: rationem *virtutis* hucusque *peculiaris* absolvere omninò potest. Quin imò *justitia universalis ultrà* quoque *virtutes mo-*

tes morales extenditur: ad ea ſcilicet, quæ non modò virum bonum attinent, verùm etiam quæ *civem* decent, ac ad munera ſeu officia publica reſpiciunt.

Priusquam hinc abeamus, expediendum eſt: quâ ratione *Princeps Legibus ſolutus* dici poſſit? eis ſcilicet, quæ vel ad actus *merè civiles*, eorumque requiſita & ſolennia, pertinent; ùt teſtamentariæ & ſimiles: vel quæ *indifferens* quoddam in honeſtate morum continent; ſive hoc tale fuerit *abſolutè*, ſive ex parte & *ſecundùm quid:* ut nempe quid *neceſſitatis moralis*, extrà definitionem civilis poteſtatis, habeant; quales ſunt v. c. *Leges pœnales* in delictis, *divinô* licèt vel *univerſali jure* prohibitis. Equidem *Scholaſtici* obſtringunt Principem Legibus ipſius, per vim *directivam*, ſive in modum regulæ; non etiam per *coactivam.* At verò cùm Princeps imperium intrà civitatem nullum agnoſcat extrà ſe; ita ut principium agendi in ipſum penitùs deficiat: hinc *ne quidem* quoad *vim directivam* Legibus ſuis tenetur. Imò ſic etiam *coactivam* in ipſum aſſeri oporteret: eò quòd is qui culpæ reus ſit, à pœnâ immunis eſſe nequeat; quicquid ſit quòd *executioni* ea non detur. Et ſanè *reatus* infert reſpectum ad *ſuperiorem*, quô tamen *in civilibus* Princeps deſtituitur. Accedit, quòd nec obligari poſſit legibus illis *ex voluntate ſuâ;* quia hanc pro lubitu mutare poſſet: neque ratione *materiæ;* quæ cùm ſit indifferens, quà civilis eſt, ex ſe non obligat, ſed ex præcepto ſuperioris: quem tamen non habet Princeps. Quòd ſi *ſcandalum* obvertas, ad quod præcavendum Princeps obſtrictus ſit: dicendum eſt: *hanc obligationem* perfectam non eſſe; ſaltim *non* eſſe *legalem*, ut ex ipsâ vi legis, quam dedit Princeps, pendeat; nec ſpecificam, ſed *univerſalem* & *indirectam*, quæ ex univerſali virtute Principem movere poſſit. Ad *actus* verò *ipſos* ſi reſpiciamus: aut *communes* illi ſunt Principi *cum ſubditis;* aut ad *hos* unicè pertinent. *Horum* nulla hìc habetur ratio. *Illi*, vel civiles ſunt, vel morales. Quoad *civiles*, Princeps legibus, quæ circà eos diſponunt, nullatenùs tenetur: indeque teſtamentum, donationem, ſolennibus civilibus neglectis, efficaciter condit. vid. *l. 1. §. f. d. Off. Proc. Cæſ.* junct. *l. 90. d. A. O. H. l. 26. C. d. Donat. int. V. & U.* junct. *t. t. ff. & C. eod.* add. *l. 56. d. Legat. 2. l. 34. C. d. Donat. Nov. 25. c. 2.* Actûs verò *aliorum*, quamvis ad Ejus commodum, ſi forent validi, pertinere poſſent; non tamen poteſt nulliter celebratos pro validis, contrà legem ſuam, cujus illi actûs proprium objectum ſunt, pronunciare. Nec enim actum eundem ſimul invalidum & validum eſſe poſſibile eſt. *Morales* quod attinet: illi vel *ſimpliciter tales* ſunt; & tunc legibus, quibus circà eos quid diſpoſitum eſt, ne quidem tenetur Princeps, quà talibus; ſed quatenus ſunt *regulæ* rectæ *rationis*, quibus oſtenditur, quid *publicæ utilitati* conveniat; quippe quam Princeps pro *Officio ſuo* negligere non debet, tanquam pars Communitatis potior: tum & quà Leges iſtæ civiles *Jus ſupernum* proferunt: quale quid non modò occurrit in *criminibus*, ſive illicitis; verùm etiam in *contractibus*, & negotiis licitis aliis. Proinde Princeps non tenetur ex ejusmodi legibus; ſed potiùs *ante eas*, quà *naturale* quid continent: ùt eſt pretium v. c. juſtum, in denen Tax-Ordnungen; atque Principem obligant, non quia ipſe ſic ea definivit; ſed quia aliter definiri non poterant: ſaltim quòd probabilitas naturalis, uti fuerat ante definitionem ejus, neceſſitas quædam fuiſſe, poſt declarationem ejus, appareat. Sic & *crimina*, quæ communi jure ſunt vetita, non minùs Principem afficiunt; licèt eum non feriat *pœna* illa, quam Ipſe propter ea civibus impoſuit: nam hæc eſt *forenſis;* utut *pœnæ effectum*, quem jus ipſum *commune* delinquenti interminat, *à Deo*, cui hactenùs unicè Princeps ſubjicitur, expectandum habeat. Quod enim Grotius *L. II. c. 20. de J. B. & P.* opinatur, poſſe *Principem puniri à Paribus* etiam, ſive Principibus aliis, inter Gentes: id *inferiùs* diſcutiemus. Cæterùm quod de *Summo Principe* dictum eſt: idem non minùs in *Statibus* & *Pricipibus Imperii* noſtri & ſimilibus, Poteſtate Leges ferendi *ſubalternâ* gaudentibus, quoad Statuta provincialia, obtinet.

CAPUT. VII.

De Origine Civitatis ex consensu & vi.

ARGUMENTUM.

Causam Civitatis præter desiderium societatis odiumque confusionis, fuisse malitiam hominum. Contra quam boni se tueri non poterant, nisi conjunctione multorum, & quidem tali, per quam omnium voluntas una fieret. Plures tamen populos vi in civitatem & sub imperium quâ jure quâ injuriâ fuisse redactos. Facultatem quâ potentior imbecilliorem cogit ad obsequium, impropriè dici Jus. Divisio Imperiorum in voluntaria & involuntaria. Graswinckelii sententia, Imperium à populo ne quidem per modum causæ secundæ derivari statuentis, refellitur.

I.

ILlam sanctitatem justitiamque universam si homines integre perstitissent, exacte implere potuissent. Sed ubi desciverunt, ambitio, avaritia, libido invasere. Adhuc quidem leges naturæ, id est, dictamina rationis satis æquum ab iniquo separabant. Ineratque animis cupiditas societatis, (*a*) judiciumque de rebus ad eam necessariis. Sed quia sine ordine certo non poterat confusio evitari. Nec commoda universorum invicem communicabantur. Maxime, cum ob pravitatem feritatemque hominum dictata rationis negligerentur, tantumque omnes valere vellent, quantum viribus possent: palam est, opus fuisse ad bella evitanda conjunctione multorum.

(*a*) CUPIDITAS SOCIETATIS. Hanc esse causam *impulsivam* civitatum, & *internam* quidem, probata est *Antiquis* sententia: ita ut fundet illa societates *simplices*, nec felicissimi etiam felices se esse putent nisi in societate aliorum versentur. Senec. *IV. d. Benef. 8.* Ideò hinc etiam deinceps causam societatis *perfectæ*, i. e. Civitatis, Theologi quoque petiêre; adeò ut *Dannhauerus p. 2. Theol. Consc. p. 699. seq.* non posse quem *vitam solitariam* eligere,[1] statuat: Quamvis illum, qui *negativè* est solitarius, ùt si quis casu aut fortunâ in vitam ejusmodi inciderit, meritò inculpatum habeat. Idem appetitus societatis efficit, ut in *Statu* quoque *innocentiæ* (quem & *indigentiâ* omni vacâsse dici non potest: nam & Adamus indigebat sociâ, *Gen. II., 18.* & tenelli infantes auxiliô parentum indiguissent, &c.) cœtûs ordinatos exstituros fuisse, asseri debeat; licèt eos *Rempublicam Majestaticam* appellari non potuisse satis constet: quia majestas, ad continendum refractarios, *Jure vitæ & necis* potissimùm instructa est; nec minus ea valet Jure *bellum decernendi*, & his quæ eidem *annexa* sunt: qualia non possunt cadere in Statum integritatis. Neque tamen eò minùs *Rempubl.* quis appellaverit, quæ familiarum ordinem habet *hominum perfectorum*, in quos scilicet pœna nulla sive coërcitio valet. Noviter alii, hominem non esse socialem tradidêre; sed tantùm *sociabilem*, h. e. aptum ad hoc, ut societatem colere possit, ob *loquelam & rationem* ei inditam; idcircò nec societates esse *secundùm naturam*, sed tantùm *non contrà eam.* Scilicet à naturæ instituto eas non procedere;

cedere; sed ob *metum* extrinsecè potentium, & ob mala quoque *interna*, quæ naturalem Statum comitentur, nec aliter quàm coitione in civitatem evitari vel tolli possint, suasisse tantùm naturam, ut plures in Cœtum majorem coirent: Ita *Hobbes c. 11. de Cive. Pufendorff. L. VII. J. N. c. 1.* & ipse *Conringius* de *Prudentia Civili*, *cap. VI.* cumprimis quòd probabile non sit, homines *libertatis* maximè amantes jacturam ejus sponte facturos, & Imperio alterius, nullâ adigente necessitate, subjecturos se fuisse. Enimverò, ùt causæ illæ, ad *impellentes externas*, referendæ sunt, quas Græci *procatarcticas* vocant: ita adhuc *communis sententia*, quæ *appetitum societatis* præfert, & primum movens sive *internum* constituit, potior est. Et *bruta* quidem hinc facilè abigimus; quippe in quibus nulla est *societas*, nec ullum, quod vanè plures effutiunt, *Imperium:* quin potiùs *signa* tantùm excitant *gregalia* quædam, velut aves, ad uniuscujusque bonum privatum. Neque *Apum* est regulus, sed mas unus totius cœtûs; ùt *ex* Plinio *XI. H. N. c. 16. &* Aldrovando *Lib. I. d. Insect. c. I. p. 45. seqq.* ostenditur. *Humana* verò Imperia quod attinet, exortum eorum disponere voluisse, ex Antiquis, *Hermogenianus l. 5. d. Just. & Jur.* non videtur. Nam ille solùm instituta *qualibet* hominum *communia* recensere voluit. Inter quæ orditur ab his, quæ majoris sunt moliminis & *publici*, *integrarum gentium*; tunc verò ab istis ad *singulas* earum, & *singulos* in gente quâlibet, progreditur: nec idcircò ille *bellis* originem Imperiorum tribuit.

Nobis ita *naturalis* causarum series, ad Imperium formandum, disponitur. Firmatâ ex principiô suô genuinô hominum *societate*, post illas societates *speciales*, ordinatas, *simplices*, conjugalem, paternam & dominicam; in quibus, ab humani generis lapsu, *Jure vitæ & necis* ipse *Deus* fungebatur: posteà inter hominum excrescentium *familias pactum* processisse saltim naturaliter videri potest, quô familiæ plures in *mutua auxilia* coirent; idque *citrà imperium publicum*, promiscuâ libertate. Subsequitur dehinc, ipsâ etiam naturali serie *pactum alterum*, quod ordinem inducat *paritionis*, ergà hos, quibus obtemperare cæteros debere convenit. Sed hunc cœtum *Magistraticum* dicere licet; quippe qui nec *omnimodam potestatem* iis, qui communitati præerant, neque *stabilem* aut *perpetuam*, conferat. Donec *tertium* (nisi duo priora, tanquàm rudia magis, in *gradûs* tantum *distinctos* unius *speciei*, abire velis,) accedat, quô omnibus & singulis *Majestatem* Civitati ejusmodi inducere, & hinc *pluribus* vel *uni*, imò quod Auctor inferiùs, ceu primordium Civitatis, constituit, ipsis *universis* Democraticè Jus vitæ & necis, tanquam omnium maximum, sive *Jus in vitas & fortunas civium*, competere debere, placeat; idque cum *abdicatione voluntatis omnimoda*, quousque *saltim universorum* vita & salus sub eo regimine tuta esse possit. Etenim qui *pacto priori* subsunt, eos *Pufendorff. L. VII. c. 2. §. 8. & c. 3. §. 1.* solô *jure Naturæ* contineri tradit; qui verò *posteriori*, eos vel ipso contineri *imperio.* Vicissim imperantes *statûs Magistratici* Jure Naturæ valere, ipsôque *pactô* cum cæteris inito; Principes verò, aut qui *Majestate* polleant, non posse nisi per *vim externam cogi.* Quod quidem probari non potest, cùm & Princeps, ut Imperium rectè exerceat, ipsô *jure Nat.* obstringatur; nec officiat, quòd *executio* obligationis illius in ipsum à civibus nullum locum inveniat. Quocircà etiam *religione jurisjurandi*, & *interiori* adeò *conscientiæ* vinculô, Principes adstringi solent. Planè quem nos modò posuimus *ordinem causarum*, in educendâ *Majestate*, non laborat illis incommodis, in quæ incidere necesse est illos, qui hoc sequenti modô procedunt. Nimirum *Voluntatem* coëuntium dicunt esse *Imperium Civitatis.* Voluntatis illius seu conventionis *tres* quasi *gradûs* videri: *primum*, ne alii aliis noceant; *secundum*, ut omnium voluntas una fiat; *tertium*, ut modus istius Unionis constituatur. *Primus* gradus, ajunt, dat pacem, *alter* Rempublicam, *tertius* formam Reipublicæ. Econtrariô (1) Voluntatem coëuntium Imperium Civitatis esse, neque vera est simpliciter neque tuta sententia: & qui pacto quid confert, is non duntaxat suam voluntatem alii submittit: nec etiam superest voluntas, utut majoris partis, postquam hâc Regi potestas delata est. &c. (2) Pactum primum simpliciter *Hobbesii* hypothesin probat; & tamen insuper in illo jam una est voluntas omnium: quam pactô secundô illi induci volebant. (3) Pactum illis protinùs inducit Majestatem; cùm tamen detur Status Magistraticus, qui istum naturâ antecedit. (4) Idem pactum penes ipsos Majestatem secernit à modô Majestatem habendi: quem quidem

dem in tertium, idque distinctum pactum, illi differunt: cùm tamen modus ille non nisi accidentalem formam Majestatis constituat, & sub pacto habendi Majestatem in Republicâ contineatur; maximè quòd Populus, qui Majestaticum statum sibi expetit, hôc ipsô formam simul etiam definiat. Quin itaque rectiùs dicamus. In *primô* pactô auxilia esse & studia mutua, ad incommoda vitæ quotidianæ levanda, per *Civitatem*; quale esse potest inter familias plures. In *altero* jam *Imperium*, & sic *Rempublicam*; sed quod à constituentibus etiam in facto esse dependet. In *tertio Majestatem*: quippe quæ nec dici potest esse in constituentibus ex se Magistratum, in *pactô medio*; cùm diversa sint, *posse* Majestatem & *velle* eam constituere. Nec ubi *potentia* est, ibi Majestas est, nec in *secundo* nec in *tertio* pacto, ex parte *constituentium*.

II. Nec tamen consensio in fœdus, se invicem non lædendi, ad tollendam confusionem sufficiebat. Necessaria fuit ejusmodi ratio & modus, per quem omnium voluntas una fieret. Neque enim aliter communium actionum exitus ad concordiam obtineri poterat.

III. Hæc est unio illa, quam vocamus Rempublicam. Et multitudo hoc modo unita Civitas dicitur. Voluntas autem una ista nihil aliud est quàm Imperium Civitatis. Consensu tali priscos populos à dissipatione generis humani, saltem aliquos, in unum coaluisse, dubium non est.

IV. Complures tamen vi bellicâ sub Imperium aliorum redactos sacræ literæ & experientia rerum humanarum docent. Et poterat hæc origo Civitatis, quanquam violenta, tamen esse non injusta. (*b*) Nam qui alios hac gratiâ invaserant, si vincerentur, summo merito in servitutem agebantur. Imò occidi poterant, si qui alios prius occidissent, aut morte quicquam dignum admisissent. Proinde & rebus suis omnique jure privari poterant. Quia quos honestum est occidere, eos spoliare non potest esse inhonestum.* Proinde, quantum vellet, tantum juris victori in eos exercere licebat. Etsi plerumque fiat, ut ejusmodi Imperia pactionibus deinceps alium modum accipiant, adeoque voluntaria vel saltem mixti generis evadant.

* *Cic. lib. 3. offic.*

(*b*) Esse non injusta. Loquitur hic *Auctor Cl.* de populo, qui bellô *se defendendo* adversus invasionem aliorum, hosce *subigit*: De quo dubium non est, quòd Imperium in subactum populum justè fundet. In §. autem *seq.* de *aggrediente* populo agit; & quidem si hoc fiat *sinè causa*. Uti Bellum habet instar persecutionis judiciariæ inter Gentes; ita aggressor quoque populus, qui *jus suum* adversus iniquum populum alterum bellô asserit, si aliter hoc reparare non possit, etiam subigendo populum hunc, vel partem ejus, fundare Majestatem potest. *Sola* verò *subactio bellica* potest quidem *modum* conficere; sed qui titulô destituatur. Unde non poterit ejusmodi subactione Majestas constitui; nisi populus subactus *titulum* ei sive justitiam acquisitionis, voluntate suâ,

ſuâ, utcunque *coacta* ſit, addiderit. *vid.* Horn. *L. II. Polit. Architect. cap. 9.* & Scharrok. *de Off. ſecundum Jus Nat. p. 273.* ubi & de *tacitô* & præſumptô populi *conſenſu*. de quo & Bœcler. *L. II. ad* Grot. *c. V. n. 27.* Quoad *Democratiam*, an hæc etiam *per vim bellicam* introduci poſſit? vid. Pufendorff. *Lib. VII. c. 7. J. N. §. 11.* cujus tamen ſententia de Statu Democratico *corruptô*, non item de bene conſtituto, procedit.

V. Sed ut potentior imbecilliores nulla aliâ causâ ad obſequium cogeret, id naturale facti, non juris habendum. Secùs ac Hobbes voluit. Non eſt etiam Juris Naturæ, ut, qui ad uſum libertatis inepti ſunt, hi per vim ad ſerviendum adigantur. Si non alia ſit ratio, quam quod nati ad ſerviendum parere nolint, πεφυκότες ἄρχεσθαι μὴ θέλωσι, ut magnus vult philoſophus. * Neque enim ab aptitudine ad Facultatem, à ratione probabili ad jus perfectum, licet argumentari. Non magis quam id, quod ab alio occupatum eſt, eripere licet, eò quod nobis potius convenire videatur. (*c*) ** Quomodo tamen Imperia vi injuſtâ fundata, fiant legitima, alio loco dicendum.

* *Ariſtoteles 1. polit. c. 3. 4. & ult. Dix. lib. 2. Digreſſ. c. 2.*
** *Xenoph. Cyrop. lib. 1. à pr.*

(*c*) Convenire videatvr. Hôc argumentô utitur *H. Grotius Lib. II. c. 22. §. 12.* Quod tamen minùs huc pertinet: qua non petitur ratio illius ſervitutis *ab utili*, quòdque ſubigenti expedire poſſet; ſed ex *conditione* ejus, de quô ſubigendô quæritur. Equidem ſunt, qui ſervitutem hanc naturâ *Philoſophum*, in gratiam *Alexandri*, ſubigendis populis quâcunque ratione intenti, prodidiſſe, ſcribunt. Verùm deſerendus eſt *Ariſtoteles*, niſi de *hypotheticâ* Juſtitiâ intelligi velit, ſuppoſitô ſcilicet, populum quendam ſubigi, ut tunc juſtior fuerit ſubactio in eo, qui ſe ipſum regere non valet. Sed de hoc *inferiùs*. Audivimus autem his quoque temporibus inter Chriſtianos *Le Droit de Bien ſeance. Die Convenienz.*

VI. Summa igitur Imperiorum differentia eſt, quod voluntaria ſint aut involuntaria. Hæc aut invitis imponuntur bello, aut volentibus quidem ſed neceſſitate aliquâ majore ſubactis, cujusmodi actiones philoſophi mixtas appellant. Sic olim Campani à Samnitibus ad extrema redacti, ſe, urbem, agros, divina humanaque omnia in S. P. Q. R. ditionem tradiderunt. * Nec alia fuit Ægyptiorum cauſa tempore Joſephi.

VII. Hæc igitur Imperia ex conſenſu multitudinis (*d*) originem habuere. Naſci enim illa immediatè à Deo, ut in rebus humanis nihil ſit, quod vel ſecundæ cauſæ ferre queat nomen, quomodo poſt & ante alios Graswinkelius ** operosè diſputat, incondita ſententia

L eſt.

eſt. (*e*) Nam ratio nimis manifeſta in contrarium eſt, ut ex ſuprà dictis intelligi potuit. Etiam inde, ſi non quemque res ipſa convincit; quod populus, ſi velit, imperii facultatem ipſe retineat, nec in unum vel paucos conferre cogatur. Quæ autem è ſacris literis ab illo proferuntur, ea vel allegoricè detorta, vel à ſpeciali Theocratiâ (*f*) populi Hebræi petita, vel nihil aliud quam ipſi Gentiles loquuntur, ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. *Ab Jove ſunt Reges.*

* *Liv. lib. 7. cap. 33.*
** *in tract. de Jure Majeſt. cap. 1. & 2. nec non vernaculo tract. de ſummâ poteſtate Ordd. Holland.*

(*d*) Ex consensu multitudinis. Hæc plerorumque *Recentiorum* eſt ſententia: cui obloquuntur *Theologi*, maximè *Noſtrates*, & plures etiam ex *JCtis* & *Politicis:* qui *Deum* eſſe *immediatam* cauſam & ſolam *Majeſtatis* aſſerunt; eamque ſententiam ex *Scriptura*, ùt & *Auguſtanâ Confeſſione*, *art. XVI.* quin & ipsô *Jure Naturali* firmari poſſe, opinantur. Equidem quod *ſacra* attinet, *1. Sam. 12. v. 13.* cum *ſimil.* (*Prov. VIII., 15. Dan. II., 37. & V., 18. Sap. VI., 4. Rom. XIII.*) poſſunt commodè loca illa exponi, alia de *cauſa efficiente primâ* ſeu *univerſali*, alia referri ad Reges non conſtituendos, ſed *conſtitutos:* ita ut quidem *in fieri* à populo ſeu hominibus procedant Reges, & ſic quoad conſtitutionem; *in facto eſſe* & ratione Statûs, ejusque *tuitionis* & *ſanctimoniæ*, à Deo pendeant. Hinc in Epiſtolâ *Petri I. c. II. v. 10. 13. Humana* dicitur *Ordinatio.* Neque hoc ad *ſubjectum* referri poteſt: cùm in *v. 14.* idem de Magiſtratu *ſubalternô* enuncietur; qui tamen haud dubiè non modò ſubjectivè humanus eſt, ſed etiam *conſtitutivè* ab hominibus proficiſcitur. Equidem *Regibus* obedire debemus *ob conſcientiam. Rom. XIII. v. 7.* Sed hæc referenda ſunt ad æternam Legem Providentiæ, & dictamen juris Naturalis: tàm *ſpecificum*, quoad *Regimen ipſum*, quod in Naturâ & Legibus ejus fundatur; (ut Poteſtas ipſa Civilis *in potentiâ* ſit à Deo immediatè, qui ordinem eſſe imperandi & parendi *voluit ab æterno:*) quàm *genericum*, quoad obligationem *pacti*, quô populus Majeſtatem Principi *irrevocabiliter* contulit. Ut enim *actu* exiſteret Imperium & Majeſtas, *conſilii factique humani* eſt: ita tamen ut hæc ſub *directione DEI* & ipſa poſita ſint. Inde Reges *per gratiam Dei* regnant nihilominùs. Intereà *ſubalternus Magiſtratus*, quanquam & ipſe *vices Dei* gerere dicatur, *Prov. VIII., 15. ſeq.* tamen *à Deo* in facto eſſe non dependet *immediatè;* quippe quod *ſoli Regi*, ceu *Vicario* proximo *Dei*, proprium eſt. Eſt enim *Status* Majeſtatis à Deo *peculiariter*, quòd ille nemini *hominum* ſubſit, & Rex civilem ordinem tuendo *ſacrum Deo* gerat *officium.* De *Theocratiâ*, quò ſpectat *Deuter. c. XV. v. 1. I. Reg. 7. & 12. Judic. XXIIX. v. 22. ſeq.* fruſtrà hîc disquiritur: cùm ſatis conſtet, *extraordinarium* hoc imperium, quô *Deus* ipſe ſe Regem geſſit, non niſi Magiſtratûs & miniſterium populo permiſiſſe; ùt *paulò inferiùs* dicetur. *Auguſtana Confeſſio*, quando legitimas *Ordinationes Civiles* bona opera Dei & licita appellat, *Fanaticis* oppoſita eſt, ùt ſunt *Anabaptiſtæ*, qui *Magiſtratum omnem*, quaſi illicitum, rejiciunt; nam ex hâc ſectâ *Proteſtantes* quid traxiſſe tunc temporis arguebantur. Itaque in *abſtractô* & quoad *inſtitutionem Majeſtatis, Deus* utique cauſa *ſola* rectè dicitur; non in ratione *compoſitionis* illius poteſtatis *cum ſubjectô* in *individuô.* Idem obvertere licet *Auctoribus* hujus ſententiæ, quando ad *Poteſtatem Eccleſiaſticam* provocant, quæ & ipſa *immediatè* à Deo ſit, nec *radicaliter* in populo poteſtas docendi & ſacramenta adminiſtrandi, ſed tantùm *habitualiter* & *fundamentaliter*, reperiatur. Nam poteſtas quidem Sacrorum ad *Imperii*, ejusque arbitrarii, rationem ita non pertinet, *totique Eccleſiæ* ſeu univerſæ in *ſingula* membra concredita eſt; indeque Miniſtri delegata poteſtate funguntur. Verior itaque eſt ſententia, quæ vult *Majeſtatem*

statem pactô populi cum Rege initô constitui; quod *superiùs* pactum *alterum*, & certô respectu *tertium* diximus.

Huic opponi præ cæteris solet, quòd per Majestatis delationem Regi tribuatur non modò *rerum* omnium *Dominium eminens*, ad quod facilè res deduci potest, per resignationem dominii à quôlibet factam rerum suarum, ad *commune bonum;* verùm etiam *Jus vitæ & necis* in personam, corpus & vitam singulorum. At verò neminem posse concedere alteri *jus in vitam suam:* cùm hujus non sit Dominus. Sed tamen, cùm Deus civitates *constitui debere homini* ingesserit, simul etiam *promissionem obsequii* prohibuisse non potuit. *Libertas* quoque juris Nat. præceptivi non est, sed solùm *negativi;* unde quis *in servitutem* alteri se addicere potest. *H. Grotius L. II. c. 5. d. J. B. & P. §. 8.* Sic *marito* uxor, *domino* servus se submittit: & quamvis hoc imperium, quod in subjectum obediens maritus & dominus obtinent, *à Deo* esse velit *Jo. Frider. Hornius*, atque hinc ex societatis simplicis imperio, imperium alterum *in Universitatem* Civitatis educat. Tamen inde nil sequitur aliud, quàm in primis familiis *Jus vitæ & necis* non competiisse capitibus Societatum simplicium. Interim quòd quis *se possit subjicere* alii, etiam *naturaliter*, exinde non evertitur: Et Jus vitæ ac necis ut exerceatur in familiis, ne quidem *naturale* est; sicut necessitas *continendæ civitatis* illud exigit. Nam *singulorum* vita in societate Civili non potest diu servari citrà subjectionem illam, quâ vita singulorum *universis*, sive *Principi universitatis*, submittitur. Et cùm *jus occidendi* detur *singulis*, ex Jure Naturæ, in homicidam *aggressorem:* non repugnat, quò minùs universitati istud conferri possit, tam in *homicidas*, (vid. *Gen. IX. v. 6.*) quàm in *aliorum* quoque *criminum* reos; maximè quòd Respublica per *Judicia* exactiùs servare possit & vindicare vitam necemque singulorum; idemque *Deus* approbet. vid. *Josuæ c. I., v. 16. seq.* & *Deuter. V. v. 33.* Qui v. Jus habet in vitam hominum: etiam *media permisisse* putandus est, ad *securitatem vitæ* cujusque, in Vicario suo, procurandam. Quid quòd quis *animam* possit *ponere* pro fratribus; *Joh. XV. v. 13.* & *Epist. I. Joh. v. 16. (add. l. 1. §. 28. ad SC. Silan.)* nec minùs in *Bellô* vitam suam exponere liceat pro universis. Quamvis etiam per omnia procedere non videatur argumentum à *pactô*, quô quis libertatem, quam habet *in bona sua*, obstringere potest ad pactum *in corpus* seu *vitam* suam; tamen hactenus par est ratio, quoad submissionem *libertatis in se*, & quòd quis eâ se abdicare possit. Tum & quòd sicuti *dominium non* confert Regi Universitas *simpliciter;* sed secundùm Jura Imperii, ut quà fieri potest, *salva* cuique *sua* maneant: ita non minùs cum *vitâ* se res habet. Hæc verò submissio nisi fiat *ab universis:* nullius ex *singulis* vita salva ac tuta esse potest. Igitur facilè ex his refelluntur ea, quæ *Jo. Frid. Hornius* objicit; cumprimis: Non habere *singulos* majestatem; ergò eam non posse illos dare alteri. Habet enim *singulus cum multitudine*, & *in hâc singuli* habent cum cæteris, *Imperium virtualiter;* quin & ipsimet sibi possunt *pacisci* Majestatem *Democraticam:* ùt hîc *Auctor*, §. 7. Licèt eam non habeant *formaliter*, (& ne realem quidem; ùt alii volunt;) nec ea detur formaliter in Republicâ, priusquàm *pactô* cum Rege, electô v. c., *conficiatur*. Sic enim se res habet cum entibus *moralibus*, ut etiam ante sui collationem sæpè non *existant;* cujus exemplum est *in usufructu*, à parte constituentis, & similibus. Non etiam est potestas illa *singulorum in se;* est verò aliqua *ex voluntate universorum* in *singulos;* æquè ùt *colores* simplices non faciunt imaginem, sed benè *juncti:* nec *voces singulæ* symphoniam conficiunt, nec *miles unus* hostem fundit. Itaque postquàm singuli universis, vel uni, locô universorum, semet subjecêre: *hujus tantùm voluntas activa manet*, quoad hæc quæ *Imperii* sunt: quâ tamen ratione illa *efficax* esse non posset, sinè jure *in vitam & bona singulorum.*

Cæterùm cavendum est, ne dum populo constitutionem Regum adscribimus, in sententias eorum incidamus, qui nimium *Populo* tribuerunt: ùt sunt *Miltonus*, *Buchananus*, *Althusius*, & ex Jesuitis *Suarezius*, *Mariana & alii;* quos tamen facilè evitamus, per hoc quod diximus: Reges tantùm *constituendos*, (vid. *I. Sam. IIX.*) sed non etiam *constitutos* à populo pendere. Nec enim concessio illa potestatis *cumulativa* est, sed cum *abdicatione* voluntatis enascitur; dum *suprà se* Regem populus constituit. vid. *1. Sam. XX. v. 13.* Non etiam *Lex Commissi* cum Majestate compatibilis est: quâ scilicet, si Princeps non per omnia *modum* delatæ Majestatis servet, excidere illâ debeat,

beat. Qualem, qui *tacitam* in omni Regno ſupponi tradunt: illi utique in omnia Imperia, & naturam ipſius Majeſtatis, injurii ſunt. Longè etiam ſententia Eorum à noſtra abeſt, qui docent, in Populo Majeſtatem eſſe *radicaliter*, ſuperſtite quoque Rege; in Ipsô tantùm *formaliter*, ſive actu. Item: Eorum, qui Majeſtatem *realem* in populo, *perſonalem* in Rege, eſſe tradunt: quæ diſtinctio præterea non exactè niſi in Statum *Monarchicum* congruere poteſt. Falſa tamen eſt; niſi eum in modum accipiatur, ut *eadem Majeſtas*, quam Rex habet, *denominet* Ipſum *perſonaliter;* ut tamen re quoque illam nemo extrà eum teneat: Rempubl. verò denominet *realiter* & *inadæquatè:* ut nempe *Status* ille pro *Magiſtratico* haberi non poſſit; ſed pro Regno & Republicâ, cui Majeſtas ineſt. Hinc falſum quoque eſt, moriente Rege, in populo *reviviſcere*, (ùt modeſtiùs alii,) Majeſtatem. Cùm enim populus, priusquàm Regi Majeſtatem deferret, eandem non habuerit. Ideò deſinente illô, nullam quoque *recipere* poteſt; atque hoc rationi *entium moralium* optimè congruit. Quin potiùs nulla in *Interregno* Majeſtas, ſed ſolùm Imperium *Magiſtraticum* datur, ex *pactis* Regni, ſive *Legibus fundamentalibus.* Faciliùs multò rejicitur ſententia eorum, qui Majeſtatem apud populum *formaliter* eſſe volunt, ut Rex tantùm ejus *executor* ſit. Quòd ſi enim tale quid reperiatur in Republica quâdam; non hæc ad *Regna* pertinebit: de quibus hìc quæritur. Quamvis de cætero Majeſtas etiam in Statu *Polyarchicô*, tàm Ariſtocratiæ quàm Democratiæ, non minùs *à Populo* pendeat; & poſtquam delata eſt *Optimatibus*, vel decreta univerſo *Populo*, non ampliùs quicquam Majeſtatis reſideat in his, qui eam detulêre; ùt in Democratia ſunt ſinguli.

Denique licèt *Auctor* hactenùs probatæ ſententiæ accedat, dum populi voluntatem reſpicit; tamen non debuit in *cap. IX.* & *duobus ſeqq.* aſſerere, quod ex pacto ſingulorum protinùs *Democratia* conficiatur. Nam *Primum Pactum* ſingulorum ut priùs ineatur, neceſſe eſt, quod multitudinem quâcunque ratione compingat, in *tutelam mutuam,* citrà *Magiſtratum.* Dehinc inducitur *Secundum,* quando à Magiſtratu ad *Majeſtatem* procedere placet; neque protinùs Democratiam inde confici oportet: eò quòd Monarchia vel etiam Ariſtocratia, multitudini placere poſſit; quod quidem poſterius ut ex Statu Magiſtratico fiat, perquam facile eſt. Imò ſæpè tacita etiam voluntas Populi, increſcente in Republicâ arbitrio Optimatum, hiſce Majeſtatem conciliat. Ipſe quoque *Auctor alibi* nullum pactum iniri docet inter ſubditos & Imperantes, in *Regnô* & *Oligarchiâ;* ſed *fœdus* inter Cives ſingulos: ita verò ex pacto ſingulorum non fit Democratia. Deinde in *cap. XIIX.* & *XXIII.* populum, etiam conſtitutâ Majeſtate, non eſſe multitudinem diſſolutam tradit. Ergo non etiam diſſoluta erit multitudo ante Democratiam; & ſic datur Status ante Democratiam alius: quod *ſuprà* firmavimus.

Succedat *Hobbeſius*, qui *pactum* quidem etiam agnoſcit; ſed *unum* ſolum, in erectione civitatum, nempe *ſingulorum cum ſingulis:* & huic includit renunciationem voluntatis propriæ. Quia verò fruſtranea foret illa renunciatio, ſi non *acceptaretur* ab alio, Imperium recepturô in renunciantes. Ideò facilè adparet, *Hobbeſium* locô acceptationis ſupponere *jus omnium in omnia*, quô cùm ſinguli ſemet abdicent, ſolus id retineat, quem in Regem deſignarunt. Et ſic *Houtuynus* putat *§. 17. Politicæ Generalis, n. 2.* junct. *§. 36. n. 1.* reſolvi poſſe dubium, quod à *noſtrâ ſententiâ* plures abſterret, quaſi non poſſit per ſubmiſſionem ſingulorum Jus vitæ & necis, in deſignatô in Regem, induci; æquè ùt *privatio* in unô non inducit *habitum* in altero: & abdicatio noſtræ voluntatis non videtur parere poſſe Imperium in altero, quô in renunciantes utatur. Jam enim, ait *Ille*, non eſt neceſſe ut Imperaturo quid conferatur; quippe qui *jam habet Jus in omnes*, quà ipſi reſtituri non ſunt. Enimverò (1) Jus illud omnium in omnia nec dum evictum eſt. (2) *Pactum* illud unum *Hobbeſii* poſſet ſolùm obligare renunciantes, ad perſeverandum *inter ſe.* Quousque autem ipſi non hunc deſignant *unum*, cujus in ſe *jus* ſeu *Imperium* agnoſcere velint: utique nullum Ipſi *jus quæſitum* eſt, ut non ei *univerſi* reſiſtere poſſint. Imò (3) ſi *quæſitum* eſt, *ex voluntate* ipſorum: jam non erit *pactum*, quà ſingulorum cum ſingulis; ſed potiùs *omnium cum ipſo.* Quid quòd (4) etiam renunciatio illa propriæ voluntatis, ſenſu *Hobbeſianô*, non aliò poſſit dirigi, quàm *ad non reſiſtendum:* quod pactum *negativum* eſt; ſed non etiam *ad obediendum*, quod vel primam ſeu potiſſimam partem *ſubjectionis* conficit. Sanè *Hobbeſius* ipſe negat

cap.

cap. II. de Cive §. 4. & cap. XIV. Leviath. (ubi vel maximè docet, quòd nemo se accusare, vel per confessionem prodere se ipsum teneatur:) *jus semet tuendi pactô* posse *abdicari:* id verò pugnaret cum pactô illô, quô non resistere velle cives sibi invicem promittunt: nam inde Jus nullum Regi quæsitum foret; imò hæc doctrina pactum illud destruit. Utique *Houtuynus d. §. 17. n. 1. & §. 14. n. 3.* adeò aversatur *pactum* subditorum cum evehendo in Regem, ad tramites *Hobbesii;* ut velit, Imperantem *sub pactô & in pactô*, (si quod cum eô ineatur,) *non esse Imperantem:* eò quòd *Jus* aliquod, sive *libertatem voluntatis omnimodæ*, in Rege *amitti*, (quod alii velint *pactô* fieri posse, sive legibus fundamentalibus,) repugnare omninò videatur naturæ Imperantis. Cùm verò pactô fiat *maritus*, fiat *dominus*, *Patronus*, & post pactum talis *maneat*, etiam *eô respectu*, quô ex pactô *constrictus* tenetur; maximè quòd *vicissim* uxor, servus, Cliens, ipsi teneantur *ex pacto*, nec possit esse *nexus* nisi *reciprocus*. Ideò non apparet, cur libertatem sive *licentiam immensam* Imperaturo tribuisse debeat censeri populus; quin potiùs ipse Rex non possit, si vel maximè potens aut habilis esset, jus in omnia exercere, postquam in *Regem* designatus est, cum internecione & injuriis populi Regnum ei deferentis: quippe quòd hoc ipsum adversetur *intentioni* semet subjicientium; quâ sepositâ ipsum *pactum annullari* necesse est.

(*e*) INCONDITA SENTENTIA EST. Quòd scilicet *prorsus excludat* populum; adeò ut ne quidem hunc ad *causam instrumentalem* referat, per quam Majestas, à Deo quasi condita, per modum translationis physicæ, ùt voluit *Hornius*, Regi deferatur; nec ùt *causam sine quâ non*, ùt alii, quatenus *modum subjectionis* à Populo procedere docent; & simul hinc hypothesin suam tuentur, quòd ille *modus* ad *virtutem activam* referri non debeat: vel eò quòd modus ille procedat *ex potentia passivâ* subjecti regibilis; id quod recipiat potentiam activam à Deo, & eam quidem, quam ab illo exoraverit. Sic enim ceram se habere ad recipiendum formam per impressionem, aurum per liquefactionem; indeque varias esse formas Rerumpublicarum, pro *variis dispositionibus* civium, seu subjecti sub imperium redigendi. Idem dicunt, in *Democratia* occurrere. Et sanè multùm distat *Interregni* Status (quem ne quidem rectè *custodem Majestatis* realis dicunt *alii*,) à Statu *Democraticô;* quem *perpetuum*, & cum *Juribus Majestatis propriis* alibi populus sibi constituit. Iterumque Democraticus ille Status à *Magistraticô* per hoc discernitur: quòd Magistratûs non minùs vulgare istud habeant *Jus vitæ & necis;* sed non habeant *eximium* alterum, quô Majestatem innuimus; scilicet in vitam quoque *præter meritum*, in bona *citrà causam* aliam, quàm commodum universitatis; ut adeò potestas illa, quamvis *summa*, si *exercitium* respicias, secùs si *virtutem*, (sic enim summitas *penes constituentes* Magistratum *remanet*,) non tamen *extraordinarium* quid habeat; sicut in Majestate *eminens Imperium* ac *dominium* reperitur; nec *perpetuum*, seu nunquam abrogandum.

Equidem sententia illa, quòd *Majestas à Deo immediatè* fit, à plerisque recepta, & à *Bœclero Lib. II. Inst. Pol.* non minùs operosè defensa, per hæc non satis dimovetur, quæ *Pufendorffius Lib. VII. J. N. & G. cap. 3. §. 4.* attulit; quippe quòd tradita ejus *illustrare* potiùs, quàm firmare per omnia, hypothesin nostram possint. Quod enim dicit, per *vocem unam* harmoniam induci non posse; posse per plures: ex eo simpliciter & apodicticè, quod intendit, non infertur: nam in voce quid reperitur, quod *sonum* producat & sic conficere harmoniam possit; sed *in cive nullô* reperitur *aliquid imperii* in vitam suam: unde nec abdicatio libertatis imperium in Rege producere posse videtur. Deinde, quod dicit, majestatem si *accidens* foret, non esse absque subjectô; si *substantia*, non videri, quòd de novo à Deo *creetur:* itidem ad rem nil facit. Præterquam enim, quòd recepta sit à pluribus sententia, quorumlibet hominum animas rationales à Deô immediatè produci, & Majestas illis, quibuscum *Bœclerus* statuit, dicatur *in manu Dei* esse; saltim *eminenter:* ad hoc argumentum modò adductum *Pufendorffius*, ex *Hornii* hypothesi, dilabitur, qui Majestatem adinstar *nummi* ab alio percussi, & per alium rursus tertio traditi atque sic instar corporis naturalis, expendit; cùm tamen satis constet, *moralia* tunc demum, quando conficiuntur, subjectum suum quærere, cui insit, aut in quod ferantur. Ulterius ait *Pufendorffius*, etiam *bellô* fundari Imperia. Sed & in his Majestatem à Deo procedere, & vel maximè divinam esse, dicunt *dissentientes;* quippe quòd hîc non agatur de Justitiâ Imperii seu legitimitate, sed de *sub-*

de *substantiâ* ejus, sive potestate ipsâ. Progreditur *Pufendorffius*, quòd *Paterfamiliâs* etiam in Regem possit ascendere. At verò sic etiam eò ascendens, *Majestatem* à Deo consequi, videri potest. Sicut *Hornium* videmus, ex Imperio *familiarum*, quod immediatè à Deo patribusfam. conferri scribit, Imperium quoque *civile* educere. Non etiam urget *dissentientes*, quòd populus jura sua in alium transferre queat, postquam *hactenùs Democratiâ* usus est. *Respondent* illi, desinere h. c. majestatem Democraticam & *novam* infundi *supernè* à Deo *Regi*, quem populus sibi talem adsciverit; prout nec populus suam Majestatem à semetipso, sed in coronidem *Decreti* sui de Majestate *gerenda*, à Deo obtinuerit. Quin igitur fulcris, quæ *superiùs* ostendimus, sententiam nostram potiùs superstruamus. Ex quibus etiam, de Majestate in Statu *Polyarchico*, decerni potest. Utcunque enim in eô Majestatem *personalem* alii non rectè dici, sed tantùm realem, doceant. Illud tamen locum habet, si *personalem* accipias pro Dignitate, quæ omnis in personam unicam, ùt in *Monarchiâ* tantùm occurrit, terminetur. Etenim *vera* quoque Majestas, *eademque* in his etiam formis Polyarchicis, quæ in Monarchiâ seu Rege, datur; licèt singuli Optimatum non ea sibi possint asserere, quæ in Regem competunt, sive dignitatis sive impunitatis, & similia: quippe quòd nec imperent ùt singuli, aut divisim, sed *universim*, & non nisi conjunctim cum aliis.

Enimverò *Jo. Frid. Hornius* in *Lib. III. c. un.*, quod etiam inscripsit *de Republicâ Liberâ*, Majestatem in Rebuspublicis Polyarchicis nullam planè agnoscit. Non etiam posse Majestatem *in plures cadere*, opinatur: quia id quod *summum* est, non possit pluribus deberi. Et sicut in *Aristocratiâ* subinde fieri possit, ut, dissidentibus sententiis, istud exitum reperire nequeat, de quo decernendô agitur: Ita singulos Optimates & puniri & removeri posse; sublatis verò singulis universos omninò subverti. Non etiam *dividi* posse ipsa jura Majestatis, quorum tantùm usurpatio sit penes Optimates, ex pacto. Et hæc in *Democratiâ* multo magis occurrere. Verùm hæc facilè refelluntur, quæ nec aliâ de causâ *Hornius* commentus est; nisi ut productionem suam Majestatis & infusionem *à Deo* in Regem, eò facilius assereret. Aliàs in *Polyarchia* quoque non sunt plura summa, sed *una* tantùm *summa potestas*, quæ per plura subjecta exseritur. *Libertas* etiam, quam vocat *Hornius*, utut *independentiam* ipsi notet, non tamen *potestatem* infert in alios; quæ quidem Rempublicam Polyarchicam animat. Nil enim officit, quòd *subjecta* in Republicâ Polyarchicâ non videantur esse stabilia, sicut est Persona Regis. Neque enim ùt singula respicienda unquam sunt: *universa* verò per successionem continuam (quæ & natura aliarum *universitatum* est,) perdurant, ut nunquam universi desiisse censeantur. *Puniuntur* itaque non universi, sed singuli; nec tamen facilè: eò quòd Majestatem in Republicâ sustineant. De quâ etiam in *Aristocratiâ* dici potest, illam vel *absolutam* esse alicubi, vel *limitatam*; Quale quid in *Democratiam* cadere non posse *Pufendorffio* videtur, *L. VII. c. 6. §. 8.* nisi quòd *vis* Democratiæ in selectis è populo, sive Magistratibus, re ipsâ consistere censeatur; utut *radix* potestatis, actusque primus ejusdem, omninò etiam in singulis, quatenus ex his universitas conficitur, resideat; qui tamen singuli ad habenas Reipublicæ nunquam adhibentur. Hinc fieri potest, ut aliquando *majus* sit *arbitrium* Magistratuum, aliquando *minus*; ùt ex periodis *Reipublicæ Romanæ* constat. At verò ille respectus ad *executionem* potestatis seu Imperii magis, quàm ad *Imperium ipsum*, pertinet: ut adeò hoc ad *Discrimina* inter *Democratiam* & *Aristocratiam* referri oporteat; eò quòd nemo vivat in Democratiâ, qui non simul pareat & imperet.

(*f*) THEOCRATIA. Sic *Josepho* dicitur Regimen illud, quod Deus humanum in modum tenuit, in Populo suo. *1. Reg. VIII.*, *7. Judic. XXVIII.*, *22. seq.* vid. Bosium *in* Introd. *in Notit. Rerump. c. XXX. §. 51. seq.* (& *Dæmonem* tale quid aliquando molitum quoque fuisse, est *ap.* Conring. *in Animadv. ad* Machiavelli *Principem. c. VI.*) Constitutionem verò *Theocratiæ*, per speciem quandam *fœderis*, habes *Exod. XIX. XX.* Legislationem *XXI. seqq.* Religionis ordinationem; *XXIV. seqq.* Magistratuum: *Num. XI.* ut tamen *casûs dubii* ad Deum referrentur, *Lev. XXIV. Num. XXVII.* Poenas quoque sumsit Deus, Bella gessit. &c. *Pro-Rex* fuerat Moses, *Exod. XIX.*, *9. Deut. XXXIII.*, *5.* tum Josua, *Num. XXVII.*, *18.* dehinc *Judices* imperare jubebantur, non à populo; sed mittebantur à Deo inspirati. *Terminus* illius Imperii Theocratici est in *1. Sam. 8.* Tunc enim Populus Hebræorum *Regem*

gem petiit: quod Deus ita interpretatus est, ut Imperiô ejusmodi Divinô *immediatô*, & per *Magistratus Vicarios*, regi ampliùs nollent. Sed *Rege*, qui *ipse* Majestatis *vim* & *splendorem* coràm teneret, uti. Quod quidem reprobat Deus simpliciter; quanquam *Deut. XVII.*, 14. 15. jam antè præscripserat, si quem sibi Regem aliquando electurus foret populus, qualisnam is esse deberet. Quod verò *modum constituendi* Regem illum attinet: hîc etiam *extraodinarii quid* in Regibus *Hebræorum* occurrit; quoties nimirum illi *per Prophetas* ritu *unctionis* legebantur. Neque tamen Rex talis per unctionem illam & designationem *jus in re* & ipsum Imperium accipiebat; sed *jus ad rem, Deut. XV.*, 1. cùm haud unquam, ab introducto Statu Regiô, absque *populi constitutione* & *investiturâ*, Rex aliquis extiterit. vid. de Saule. *Sam. X.* de Davide. 1. *Sam. XVI.* & 1. *Sam. XXIII.*, 21. 2. *Sam. I.*, 14. 16. *II.*, 5. *V.*, 4. de Hazaële 1. *Reg. XIX.*, 15. 2. *Reg. VIII.*, 13.

CAPVT VIII.

Quid sit Civitas, quid Respubl.

ARGVMENTVM.

Definitio Civitatis ejusque exegesis. Etiam in Despoticis Imperiis recte statui civitatem. Juris quoque & Imperii mentionem recte in finiendâ civitate fieri. Definitio Reipubl. Ex quâ judicandum, sitne una civitas aut Respubl. vel plures, quod exemplo illustratur.

I.

CIvitas, de cujus jure quærimus, definiatur; Cœtus perfectus familiarum juris fruendi vitæque sibi sufficientis gratiâ, sub eodem summo imperio sociatus. (*a*) *

* *Dixi in digression. Justinian. l. 1. c. 13.*

(*a*) SVMMO IMPERIO SOCIATVS. Intelligit *Auctor* Imperium, quod in *Majestatem* jam invaluit, & *pacti extremi.* Nobis autem Civitas est, absolutô (non eximiô seu specificô) conceptu, licèt adhuc Majestate vacua sit: imò quando *pagi* coeunt, ut numerô & facultatibus validi sint, ad defensionem & communem utilitatem; ùt *hic* in §. 2. *cœtum* describit *Auctor.* Et sic etiam rudis esse potest: adeò ut ne quidem præcisè *Magistratum* requirat; sed communi tantùm dictamine *juris Nat.* teneatur: quousque *pactum illud alterum* non accesserit, quô Statûs *Magistraticus* inducatur: quâ ratione *Civitatem* appellare licet, non modò, uti coetum priorem; sed jam etiam *Rempublicam*, saltim *Magistraticam*: ut tamen subsit ei ceu materia, Civitas perfectior. Inde apparet, *juris* quidem *fruitionem* in Civitate quoque simplici & absolutâ ab omni imperiô reperiri; *nullum* verò hoc ipsô *Imperium*, nec summum, & multò minùs Majestaticum. Equidem nos, dum hôc in locô *initia* Societatis *civilis* collocamus, quæ omninò *gradûs* suos habet, usque dum ad *Civitatem Majestaticam*, quam *perfectissimam* dicere licet, excrescat: (nam & *primum*, quod suprà constituimus *pactum*, *Civitatis* jam est:) non respicimus ad *Societatem* illam *universalem*, inter homines, *l. 3. d. Just. & Jur.* quippe quæ & *dispersorum* hominum est; quamvis ipsa *Jure tantùm naturali* regatur. Videlicet non *hôc* solùm, sed & *factô* hominum seu sociatorum, constat *rudis* illa *Civitas*, quæ fœtus *primi pacti* est, nim. *conventione*; indeque jam sua etiam *jura peculiaria* seu *facultates* socio *quà tali* competentes ha-

habet: nec minùs etiam *Politicæ* objectum eſt. Non etiam dicemus, *Civitatem* eſſe poſſe *ſinè familiis*, ùt *Roma prima*, priusquam matrimoniis potiretur, fuerat: tum etiam *Coloniæ* eſſe poſſunt, in quibus generatio, non ſubmiſſis ſubjectis habilibus, deficit; imò *Resp.* illa ingens *Clerici Pontificialis*. Nam ſpecies *priores* inſolitæ ſunt, *tertia* Rempublicam planè irregularem conficit. Interim, quòd *Bodinus* tot ſolùm homines ad Civitatem requirit, quot ad *tres familias* deſiderantur: non abludit ab eâ Civitate, quæ *primi pacti* eſt: quô ſenſu & *vicus* & *pagus Civitatis nomen* ſuſtinere poſſunt; niſi verò tot familias etiam *Primo pacto* ſubjicias, ut, ſi velint illæ, in *tertium* quoque pactum ſe conferre poſſint: quod tamen neceſſarium non eſt, cùm ſufficiat *capacem pacti primi cœtum* ſupponi; eamque ſocietatem *civilem* appellari. Imò cùm differentia illa hominum non niſi *numeri* ſeu quantitatis ſit; ſaltim *gradûs* hujus etiam Civitatis *primi pacti* conſtitui poſſe ſufficit: ut *infimus* vici, *medius* pagi nomen *in ſpecie* ſuſtineat. Sicut verò hominum propoſita, extrà uſum quotidianum, infinita eſſe poſſunt, ob quæ non modò *converſationem*, ſed *ſocietatem* ſpecialem aliorum, affectent; unde collegia etiam, corpora, ſodalitia, ſyſtemata quoque ad communicandum operas, jura, conſilia, procedunt: eaque faciliùs nec dum Civitate imperativâ conſtitutâ, ſed *intrà eam* non niſi auctoritate Magiſtratûs, tolerantur. Ita coitio familiarum ad pactum primum non ſolùm ingeritur illis ad *defenſionem* mutuam, & ut *pax* quæratur illa, quam *conſenſione* & *unione* conſtare tradit *c. II. §. 2.* & *c. V. §. 6. Hobbeſius*, adeòque non ſolius *ſecuritatis* causâ; verùm etiam ob communicationem & participationem *bonorum* omnium, quæ *vita Civilis*, pro diverſitate *graduum* perfectionis ſuæ, præbere poteſt. Neque ullô *Imperiô* ſimpliciter coëuntes illi indigent: imò *major pars* quoque valere apud ipſos poteſt, citrà aliquod, etiam *Magiſtraticum*, Imperium; quod ipſum tum demum, quandò ad *ſecundum pactum* progredi animus eſt, vel per *conventionem*, vel *citrà illam*, à *majori parte*, ſi minor eam ſpontè ſequatur, induci poteſt. Quòd ſi verò non valeat in actibus publicis *major pars*: ad *extrinſecam prudentiam* & *poteſtatem*, *mediô*, vel tandem majeſtaticam, *extremô* pactô, tranſitur. Proinde nulla Civitatum illarum *informis*, & quælibet univerſitas, item Societas, ac cœtus *ordinatus* eſt, qui *communionem* quoque Jurium *ſpecialium*, quà *talis* eſt, ex pacto habet.

II. *Cœtum* dicimus *perfectum*, non cui nihil deſit, ſed qui numero & facultatibus ſatis ſit validus ad defenſionem communemque utilitatem. *Familiarum*, quoniam ex his proximè componitur Civitas, ut Ariſtoteles * civitatem vocat, κοινωνίαν ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς γένεσι. *Juris fruendi*, hic enim finis præcipuus eſt eorum, qui civitatem conſtituunt, ut bona vitamque ſuam beneficio tutelaque Juris, quod alioqui bellis injuriisque turbatur, frui poſſint. *Vitæque ſibi ſufficientis gratiâ.* Id rurſus ex Ariſtotele ζωῆς τελείας χάριν καὶ αὐτάρκους, qualis extra civitatem in ſolitudine, ſi bella maxime abeſſent, haberi nequit.

III. Beatitudo illa civilis eſt duplex, quam Cicero ** utramque deſcribit, ut *civitas opibus firma*, *copiis locuples*, *gloria ampla*, denique *virtute honeſta ſit.* Ex eadem αὐταρκείᾳ colligit Ariſtoteles, ſervos ad communionem civitatis non pertinere, (*b*) quia τὸ δοῦλον οὐκ αὔταρκες, ſervilis conditio minime beata, ſed omnino pœnitendæ conditionis eſt. Quod tamen non impedit, quo minus deſpotica imperia, in quibus herili poteſtati homines ſubjiciuntur, rectè Civitas dicatur. *** Separanda enim

enim illa ſervitus publica videtur à privatâ, quæ ſingulos homines actionesque ſingulares conſtringit. Publica & univerſalis illa tam graviter ſingulis non incumbit, ut αὐτάρκειαν penitus excludat, civiliterque miſeros faciat. Potius, ubicunque multitudo eſt, juris fruendi causâ ſub eodem imperio ſociata, ibi civitas omninò ſtatuenda eſt.

* *Ariſtot. 3. polit. c. 6.*
** *lib. 8. ad Att. epiſt. 11.*
*** *ùt diſputavimus contrà Grotium digreſſ. Juſtinian. l. 1. c. 15.*

(*b*) Servos ad communionem civitatis non pertinere. Et imò Civitatis vocem minùs propriè *herili* competere H. *Grotius*, *III.*, *8. 2.* ùt & *Conringius d. Civ. prudent. c. 2. p. 10. & c. 5. p. 67. 68.* opinantur. (Aliter planè *Hobbeſius*, *c. 10. d. Cive*, *§. 5.*) Sed nec *ſervos ſingulos* poterat *Auctor Cl.* ex communione Civitatis per hoc excludere, quòd *conditio* ipſorum minimè *beata* ſit. Nec enim beatitudo civilis in ſingulis *individuis* quæritur, ſed in *Univerſitate*. Quocircà minùs rectè habet, quod ille reſpondet ad *objectionem*, quæ *Grotii* ſententiam fulcire videbatur, quòd in *Statu herili* omnes ſubditi ſervire, & ſic tota parentium conditio in illo Satu minùs beata haberi, indeque in Republicâ Deſpoticâ *civitas* non eſſe credi poſſit. Rectiùs enim dicitur, pro Statu civitatum *gradûs* quoque dari *Beatitudinis*. Quin & Beatitudo *finis externus* eſt: nec eò minùs in ipsâ *Tyrannide*, aliôque Statu *corruptô*, reperitur Civitas, & imò *Reſpublica*; licèt in eô beatitudo ad incitas ferè redacta eſſe poſſit. Cæterùm ſi conditionem ſervorum, ùt *in familiâ* primò reſpicitur, attendamus: (ex Familiis enim Civitas enaſcitur:) tunc ſervi utique non ſunt *cives*, quia non fruuntur, ùt patresfamiliâs, & liberi in Republicâ homines alii, *Juribus Civilibus*. Sic & publicô reſpectu ne quidem *uxor* & *liberi* perfectè cives ſunt: cùm nec ſubſint Imperio, ſi quod habet Civitas, niſi *mediâ* privatâ familiæ poteſtate. Confer, quæ de Civibus *Lib. II.* tradentur.

IV. Sunt qui juris & imperii mentionem in Civitate finiendâ fieri nolunt.* Quoniam illis verbis reſpectus ad Rempubl. contineatur, à qua civitas abſtrahenda ſit. Differre equidem à Civitate Rempubl. ut animam à corpore (*c*) fatemur.** Sed in corpore vivi hominis deſcribendo, quid vetat dici animatum id eſſe? Tantundem eſt dictu, civitatem ſub certo imperio agere, ſine quo civitas nulla eſſe poteſt.*** Denique, eſt in definitione, *ſummo imperio*. Quale ſi non ſit, nec civitas per ſe, ſed alterius civitatis pars (*d*) conſtituitur, etſi conformationem diſtinctam habere videatur.

* *Arniſ. 1. Polit. c. 6.*
** *Seneca 1. de clem. 4. Iſocrat. in panathen.*
*** *plur. vid. in d. lib. 1. digreſſ. c. 15.*

(*c*) Ut anima a corpore. jung. *§. ſeq.* At verò nec opus eſt, ut in Corpore definiendo *animæ* fiat mentio; nec fieri debet, aut poteſt etiam. In *corpore animato* ſecùs eſt. Quando igitur Civitas ita à Republicâ, ùt *corpus* ab *animâ*, diſtinguitur: utique ut *Imperii* mentio fiat in definitio-

finitione *Civitatis*, eô modô *abstractè* sumtâ, admitti non potest. *Civitas* autem *concretivè* accepta similis est *homini*. Ita verò anima ab homine non discernitur, ùt à corpore; sed ùt *pars à toto*. Et quidem supponendum est, *Auctorem* ubique *Civitatem* cum Imperio Majestatico accipere, qui & perfectissimus Civitatis significatus est. (Aliàs ne quidem necesse fuerit, ut Civitatem *sub Imperio*, quanquam sub communione *jurium*, agere dicamus; quò tamen *Arnisæus*, quippe qui Civitatem *Majestati* suppositam respicit, non intendit.) Vicissim *Respublica concretivè* accepta sinè Civitate nulla esse potest. Et sic constituit pactitia consociatio *formale Objecti* Reipublicæ, h. e *Civitatis*; ùt ipsa *Respublica forma* est Consociationis, quæ *Ordinem* Imperantium habet. Et ipsius *Reipublicæ formam* facultas imperandi & obligatio parendi conficit. Forma autem *essentialis Reipublicæ* in specie *Majestaticæ*, non est *Majestas*: nam hæc solùm in Republicâ tali reperitur ex parte *Imperantium*; sed *ordo Majestaticus*, cum relatione scilicet ad subjectum; seu parentem *Populum*. Ipsa verò in hâc Republicâ *Forma Monarchica*, *Aristocrat. &c.* dici potest esse *partialis*, vel potius *forma* solùm *Majestatis*, eaque *existentiæ* & *accidentalis*, pro diversâ *sede* Majestatis. Græci quidem nomine πόλεως intellexêre non nisi Civitatem *Imperiô* sociatam: πολιτεία verò illis est *forma* potiùs *Reipublicæ*, quàm ipsa Respublica, & quidem frequentiùs Democratia; ùt *Ciceroni* Respublica *Popularem* seu Libertatis *statum* sæpè notat. Firmat ea ex parte, quæ de *primâ Civitate* seu rudi illâ dicta sunt, *H. Grotius Lib. III. d. J. B. & P. c. 3. n. 2.* ubi sistit societatem, in quam *piratæ* per fœdus coiere, eamque ex hoc discernit à populo, Legibus (quamvis *injustis*,) & Magistratu sociatô. Nec enim necesse est, illos, qui per *fœdus* coëunt, nullis Legibus positivis aut Magistratu inductô, piratas esse; quin potiùs ab injuriis in alios æquè ac versùs se invicem abstinere, (qui *civitatis* finis est,) & vitam honestam degere justamque possunt: quamvis omninò in eâ conditione, cumprimis excrescente multitudine, diutiùs versari malitia humanæ naturæ non patitur; indeque societas quælibet civilis naturâ per gradûs ad *perfectionem* sui, quæ in *Majestate* Imperii consistit, enitatur.

(*d*) SED ALTERIVS CIVITATIS PARS. Ex *hypothesi* suâ & in sensu eximiô AVCTOR loquitur, cum Civitas ei non sit, nisi quæ Majestatem habet. Aliàs enim & *summô imperiô* quæ destituitur, Civitas est. Equidem maxima *beatitudo* in Statu illô perfectô obtinetur. Cæterùm finis *ille*, beatitudinis, cuilibet Civitati *communis* est; licèt ea, in ipsâ etiam Civitate perfectâ, variè quæratur, indeque fines etiam *proprii* habeantur; v. c. rat. *sitûs*, Civitatis *maritimæ*; (de quâ totâ *Differt. Bœclerus*:) rat. *formæ*, Reip. *Monarchicæ*, &c. quò variæ cujusque *Statûs rationes* tendunt; nec non distinctio inter *finem* & *scopum* Reipubl. ubique observanda venit: ceu quidem aliqua Respublica pro *scopo* habet *potentiæ dilatationem*; ùt *Hispani*, seculô superiori, cum *classe* suâ *invincibili*, quam jactabant; dehinc *Galli* hôc ipsô seculô: olim *Romani*. Quod quidem studium ampliandorum finium non est Imperii *Polycratici*, vid. *Hert. P. 1. Polit. Sect. XI. §. 2.* Utique *Conringius*, quando *Belgas* pro scopo *divitias* habere, tradit, non eam reprehensionem, quam à *Marinio* de *Scopo Reipublicæ Polonicæ*, cui luxum pro scopo *Idem* accensuit, expertus est.

V. Porrò Respublica definitur τάξις πόλεως ordo civitatis, consistens in regimine summæ potestatis & subjectione reliquorum, per medios Magistratus. * Unde liquet, Rempubl. differre à Civitate, vel ut concentum à chordis, vel ut animam à corpore. ** Ubicunque igitur talis est ordo, ibi civitas existit, æque ac corpus, ubicunque anima est. Ubi plures ejusmodi ordines, (*e*) ibi & plures civitates ac Respublicæ intelliguntur. Proinde Helvetiorum atque Belgarum, per me licet addas, Germanorum Imperia, non singulas sed plures constitu-

unt

unt civitates. Cujusmodi fœderati, si quod habeant commune legatorum concilium, ut sunt apud Belgas Ordines, dicti Generales, id non est unum omnium caput, sed plura capita repræsentat. Nec verè cunctis civitatibus imperat, sed imperata singularum communiter exequitur. Unde tamen argui non potest, generales ejusmodi consessus dignitatis æstimatione singulis civitatibus non præferri, ut præcipua Belgicarum nationum contendit. Nam quia Legati suas quique civitates repræsentant, omniumque repræsentatio præ singulis excellit, omnium consessus dignitate singulis præferendus videtur; dignitas inquam, potestate salvâ & exceptâ.

* *Aristot. 3. Polit. c. 6.*
** *Plutarch. de trib. form. Reip. Seneca & Isocr. à loco, ubi ὥσπερ ἐν σώματι φρόνησις ut in corpore prudentia.*

(c) PLVRES EJVSMODI ORDINES. Itaque *distincta Jura Majestatis* Rempublicam diversam non efficiunt: cùm nihilominùs Majestas una maneat. Non etiam, quando *divisim* consistunt Jura Majestatis penes eos, qui Imperium tenent; ùt in Statu, quem *mixtum* appellant. Sic enim *actus essentiæ* sive Majestatis unus adhuc manet; *existentiæ* tantùm, quatenùs in subjectis, & quidem divisim, existit, (nam in Aristocratiâ & Democratiâ subjectorum Imperantium *indivisio* obtinet:) distinctus est: id quod ad Reipublicæ formam *accidentariam* pertinet. Quare licèt forma ista Reipublicæ mutata fuerit; prout variè in *Romanâ* contigit: nihilominùs eadem quoad essentiam perdurare putanda est. Non etiam efficit distinctas Respublicas, si *membris subalternis*, puta nobilioribus, ùt sunt *Statûs* in Imperiô Romanô, *administratio certorum jurium*, quamvis *irrevocabiliter*, conferatur. Hoc enim non ad *suprematum*, in respectu ad Caput Majestaticum in Republicâ, referri debet. Quin potiùs adhuc subordinatio est, sicut de *Communicatione Jurium Majestatis* inferiùs exponemus. Denique non sunt distinctæ Respublicæ, quando *potiori*, sive victrici, accedit alia: licèt eô modô non utique amittantur Jura accedentis; sed vel invicem communicentur, aut modus solùm in accessoriâ, velut provinciâ, constituatur. *vid.* Grot. *Lib. I. c. 3. §. 7. & II. c. 9. §. 9.*

Quoties autem ita accedit Respublica una alteri, ut non hujus fiat accessio, sed per omnia *suis Legibus* imposterum quoque regi, & solùm *idem* cum alterâ *Caput* agnoscere velit: atque hoc quidem sive tantùm respiciat *Domum unam regnatricem*, quod in Carolo M. & ejusdem Posteris factum erat à Regno *Francorum*, ipsove *Germaniæ* & *Italicô*, ùt & reliquiis Imperii Romani ceteris, (nisi verò nexum illum Regnorum Germaniæ, Galliæ & Italiæ, sub unô, non tam *Potestatis* distinctæ, quàm *Dignitatis*, ex potentiâ Conjunctorum Regnorum resultantis, *Imperii* scilicet *nomine*, contineri rectiùs quis dixerit:) in eum modum, ut exstinctâ Domô Regnatrice, quilibet Populus liberum arbitrium alii deferendi Majestatem recepturus sit: (vid. H. Grot. *d. Lib. I. c. 3. §. 7.*) sive etiam populus unus alteri sic uniatur in perpetuum, ut quem *hic* sibi *Regem* elegerit, eidem quoque suam Majestatem delatam velit: sicut ab *Ottonis M.* tempore Regnum *Italiæ* eundem, qui *Germaniæ* unquàm præfuturus esset, suum quoque Regem fore constituit. Ita verò *plures* omninò erunt *Respublicæ:* quarum quælibet suâ Majestate, suisque Legibus fundamentalibus utatur, atque nulla earum alterius Imperio subsit. *add.* de Divisionibus Imperii Carolini, Conring. *Lib. I. de Finib. Imp. cap. IV. seqq.* Exemplum simile in *Poloniæ & Lithuaniæ* Regnis deprehenditur; nec minùs aliô respectu in Imperio Romano *Germanico & Hunga-*

riæ Regno; (cui *Bohemicum* minùs rectè accenſent alii: quia iſtud non modò *Feudi*, ſed & *ſubjectionis* lege, Imperio Romano ſubeſt.) Rectiùs fortaſſe ſuperioribus annumerabimus Regna Magnæ *Britanniæ*; ſed non etiam cum *Auctore*, §. 6. Regna *Hiſpaniarum*: quippe quòd hæc ipſa adinſtar *Provinciarum* habeant, quæ non tam per acceſſionem, ſalvis Juribus ſuis, quàm per neceſſitatem potiùs atque vim armorum, ſub idem Imperium redactæ ſunt. Nec enim, ùt *Auctor. Cl.* §. 8. ipſe tradit, inſtituta ſingula cujuslibet populi ſingulas etiam Majeſtates conficiunt.

Porrò ab hâc ratione, diverſas Reſpublicas uniendi, diſcernenda eſt illa, quâ plures Reſpublicæ *in fœdus* coeunt; ſive *æquale* iſtud fuerit, ſive etiam uni earum in quibusdam, vel etiam in omnibus rebus, ad fœdus, quà tale eſt, pertinentibus, *directionem* permittant: quod genus *Symmachiam* Rerumpublicarum, ſive *ſyſtema* earundem, appellant. *vid.* Grot. *Lib. I. c. 3. §. 7.* & explicatè magis Pufendorff. *Lib. VII. de J. N. & G. c. 18.* Tale corpus Fœderatum, (licèt *Fœderum vulgarium* terminos in quàm plurimis hæc Conſtitutio excedat, eamque ex *civili ſocietate* multum trahere videamus:) occurrit in communi *Helvetiæ*, *Rhætiæ*, & Inferioris Germaniæ, ſive *Belgii*, *Fœderatorum*, Regimine: in quorum Membrô quôlibet peculiaria, eaque integra, Jura in *vim Majeſtatis* evecta reperiuntur; quamvis ad ſecuritatem totius Fœderis arctiùs compoſita. Num verò illis accenſendum quoque veniat *Imperium Romano-Germanicum*, prout nunc ſe habet, ſive potiùs Regnum Germaniæ, in quô Status Imperii nonnullis videntur quisque ſi non Majeſtate; (nam hæc quidem, cùm terrarum tractum ingentem, & potentiam eô ſplendore dignam, requirat, in plerisque Statibus non reperitur,) ſaltim *independente* poteſtate, ſive omnimodò liberâ, gaudere: illud variè noſtrô ævô diſputatum eſt. Nec enim primus id *Monzambano*, de *Statu Reipublicæ Romano-Germanicæ*, verùm ante illum *Hippolithus* à *Lapide* & omnes hi aſſeruêre, qui hypotheſin eandem Superioritatis liberæ in formâ *Ariſtocratiæ* effingere allaborarunt, & vel ipſe *Roſenfeld*, quandò cuilibet Statuum Imperii *Majeſtatem* competere tradidit. Licèt verò Imperium Romanum in *Fœdus* ejusmodi non coiiſſe, ſicut tale quid in *Libertatem* atque *Poteſtatem* terrarum *patrimonialem*, tum & *Potentatum*, ſenſim invaluêre: unde non minùs faciem *Monarchiæ* Imperialis, inter membra hæc junctim ſpectata, *ſingularem*, quæ ex vero vix aliqua trahat, deducunt; ſicut viciſſim, ratione *Capitis*, Monarchiam *Papalem* eò virium *adſcendiſſe* tradunt, ut Catholicis Regnis & Rebuspublicis, non tam volentibus & ex fœdere, quàm adhibitis artibus & obſervatâ rerum oportunitate, Papa ſuperincreverit. Tamen quàm illa doctrina de Majeſtate Imperatoriâ, Legibus Imperii, & ipſi uſui earundem, adverſa ſit, in *Diſſert.* de *Formâ J. R. G. ad Notit. Imp. Bœclerianam*, (ubi etiam argumenta pro *unâ* Republicâ in Imperio reperiuntur,) ſummatim oſtenſum eſt. Ex quo ſimul *Auctorem*, quando in §. 5. (utut cum moderamine quôdam,) in ſententiam illam adverſam inclinat, illuſtrare licet. Cæterùm, quando ad Fœdus *Achaicum*, (de quo nonnulla Micrælius, *Lib. I. Hiſt. Profan. Sect. VII. n. 11. p. 106. ſeqq.* accuratius verò, in quibusdam ſpeciminibus, hanc in rem editis, *Praſchius*,) cum *Jac. Gothofredo* reſpicere cœperunt *Nonnulli*: (quanquam *Gothofredus* non niſi ad Imperii *Vulnera* Panegyricos ſuos, & quidem *Ulpianum*, tanquam Auctorem *L. XXXI. d. LL.*, quòd Imperator, *Ferdinandus II.* ſcilicet, Imperii modum egrederetur: *Julianum*, quòd in *ſacris* violentia Proteſtantibus intentari vellet; & *Achaicam*, quòd quisque Statuum peculiarem ſibi in Imperiô Rempublicam fingeret, direxerit:) in adverſum *Alii*, quibus natura fœderis illius perſpecta ex antiquitate fuit, plurima circà aſſimilationem illam deſiderârunt. Et ſanè Panegyrico *Jac. Gothofredi* ſervire poterat quadantenùs Fœderis illius diſpoſitio: quæ tamen ob hoc ad ipſam Rempublicam ſeu Imperii noſtri *Conſtitutionem* deduci non potuit; ſicut ad Notit. Bœcleri *Lib. I. c. 5.* oſtenſum eſt.

Aliàs in iſtâ Reſpublicas plures *ſub unô capite* compingendi ratione Diſcrimen hoc etiam intercedit, quòd vel (1) nihil commune Regna duo vel plura habeant præter *Caput*, ſive perſonam Imperantem; qualis Unio erat inter Imperium Romanum & Regnum Hiſpaniæ, in *Carolo V.*; & nunc etiam inter iſtud & Regnum Hungariæ, ſub *Leopoldô*: vel ut (2) habeant *Jura* quædam *communia*; & ſub unô capite ſit ſocietas quædam, communis ſecuritatis gratiâ: indeque in Pace Belloque pariter Reſpublicæ illæ involvantur. Aliquibus verò

ſolùm

ſolùm *Jus Protectionis* commune eſt; aliquando etiam *Cenſus*, it. *Provocationis*, & alia. Sic enim *Carolus M.* Regnum Francorum, Germanorum, Lombardorum & Dominium Urbis Romæ, ipſumque Exarchatum, initiò quodlibet illorum diſtinctô Regiô Jure tenuerat. Deinde verò *Imperatoriô* axiomate omnibus ſuperimpoſitô, juribus communibus Belli & Pacis Regna & Dominia illa continuit: ut tamen *plus fœderis* in Statu publico, defenſivô & offenſivô, intereà reperiretur, quàm communis Regiminis. Unde & ipſe *Carolus* poſteà, præmiſsô tantùm Imperii Romani titulô, *diſtinctos* geſſit *titulos* Regni Francorum, Lombardorum *&c.* Quanquàm à *titulis* non utique argumentari liceat; quia ipſe Dominationem quoque *Carolus* in Friſios & Saxones, diſtinctim à Regno Francorum, exprimebat, cujus tamen iſtæ acceſſiones fuerant.

Utique variè hæc ſervantur, & non niſi *ſummis generibus* diſcerni poſſunt. Sic enim in *veteri* jam *Imperio Romano* Regna *ſocia* plura cum Romanis coibant, juribus tamen ſuis relicta: *provinciæ* autem aliquæ non eôdem modô; utut quibusdam Legibus ſuis relinquerentur. Atque ſic *ſpecies* cujuslibet Reipublicæ ex unitis diſtinctè expendi & haberi debent. Nam & hodiè, licet *Italia* & *Germania* ſub *Imperiô Romanô*, nexu perpetuô, conſtituantur; tamen *Italia* non utitur iisdem cum Germaniâ Comitiis: neque Contributionibus, niſi eô caſu, oneratur, quô & ipſa ſecuritas ejus peti poſſe videtur; aut ut in causâ communi populi Chriſtiani, velut adverſus Turcas, in partem trahatur. Non etiam utitur Judiciô Cameræ Imperialis cum Germanis; Aulicô verò non niſi eô reſpectu, quô Cæſar Rex Italiæ eſt, & in cauſis utriusque Regni, Italici & Germanici, unô fungitur Aulæ Imperialis Judiciô. Denique de eô conferri poteſt *Jacobus* Gothofredus, *P. I. de Præcedentia, c. I. §. 5. & c. III. §. 24.* quòd ſi duo vel plura Regna uniantur, Jus quidem *Præcedentiæ* exhinc nulli Ipſorum ademptum cenſeri debeat; de quô non minùs, circà unionem *Epiſcopatuum* quorundam, ſub Regimine Electoris Brandenburgici, disquirit integrô conſiliô *Mevius.* Porrò *Majeſtatis*, non quà Poteſtatem, ſed quà *Dignitatem* continet, imminutionem efficit, quoties alteri Reipublicæ accedit aliqua per fidem *Clientelarem:* (de quo *Magerus* de *Advocatiâ armatâ*, *Bœkelius* & alii de *Protectionibus.*) aut *Feudalem*, vid. *H.* Grotius *Lib. I. c. 3. §. 23.* quâ operas ei, ſic & *Vectigalem*, quâ tributa vel penſitationes, debeat; & vel pacem ab eâ aut tutelam, quæ tamen non ſemper Clientelam præcisè dictam infert, redimit.

VI. Porro neque una eſt Civitas, ubi unum quidem caput ſed non unum corpus, penes unum quidem eſt ſumma poteſtas, ſed non eadem ſubordinatio poteſtatum inferiorum. Hinc Hiſpaniarum & Magnæ Britanniæ Imperia non una ſed multiplicia habenda ſunt. Quare ejusmodi Reges & Tyranni & ſimul Principes juſti eſſe queunt, quod Belgæ Philippo II. (*f*) accidiſſe interpretantur.

(*f*) PHILIPPO II. At verò non ille præerat inferioris Belgii Provinciis, tanquam diſtinctæ Reipublicæ; quin potiùs illæ jure *acceſſiones* vel partis in toto habebantur: quale quid in Regno quoque *Galliæ*, & aliis, quæ Provincias unô Imperiô, in perpetuum, licèt per inſtituta diſtincta, complectuntur, aſſerendum eſt.

VII. Poteſt idem quoque Princeps liber ac ſummus alioque reſpectu alteri eſſe ſubjectus (*g*), ut crebrò accidit.

(*g*) ALTERI ESSE SVBJECTVS. Hoc quidem, ſi cum *nonnullis* ſubjectionem accipias, ut *ſubjectus* ſit, cujus terræ tantùm alii ſubjacent; ſubditum verò qui & ratione perſonæ alii ſubeſt, intelligas, faciliùs admitti poteſt: ut inde Principi ejusmodi nil quicquam ſubjectio illa officiat. Interim

terim adhuc verius eſt, manere Principem etiam illum, utcunque reſpectu Regionis alicujus in modum ſubditi à Principe ſive Rege aliô habeatur, *ſummum* nihilominùs & liberum reſpectu *Regni*, in quo Majeſtatem ille tenet: cujus rei ſpecies luculentæ ſunt, in Rege *Hiſpaniæ*, quoad Burgundiæ Ducatum, Regibus it. *Sueciæ*, quoad Ducatum Bremenſem & Verdenſem, ac Pomeraniam &c. nec non *Daniæ*, quantum ad Holſatiæ Ducatun attinet. Confer omninò, quæ hanc in rem *L. II. de Gravam. Extraj. c. IX. §. 55.* expendimus. Quid quòd *ſibi* etiam *Ipſe* quis *ſubeſſe*, in ditionibus *hereditariis*, Imperio vel Regno *electitio* ſubjectis, & imperare ſibi queat.

VIII. At diviſio unius corporis in diverſa membra ſeu cœtus diverſos, non facit civitates ſed jurisdictiones diverſas, ut pleraque regna in provincias, ſive ſingulæ ordines populi & inſtituta juris habeant diſtincta, ut in Galliâ, ſive ſecus, ut in Angliâ, diſtribuuntur.

CAPUT. IX.

De

Fundamento & Efficaciâ Imperii, quæ primum è Natura ſtatus Democratici indagatur.

ARGUMENTUM.

Difficultas quæſtionis de jure ſummi Imperii. Pro fundamento poſitum, in Imperiis voluntariis Imperantes habere tantum juris, quantum cives in eos transferre voluerunt. Huic contrariam eſſe Hobbeſii ὑπόθεσιν, tantum habere juris Imperantes, quantum cives in eos transferre potuerunt, nihilque ab iis poſſe reſervari, quia poſt unionem voluntatis omnium, ſubjecti non ſint unum quid neque perſonæ inſtar. Judicium hujus rei indagatur è Natura ſtatus Democratici, ut qui proxime ad ſtatum naturalem accedat. Formam ejus eſſe, fœdus, in hoc, ut majoris partis voluntas ſit omnium voluntas, quod locum habeat in omnibus rebus. Etiam quæ adverſus ſingulos dura vel iniqua ſint. Duæ exceptiones ponuntur. Si pars major, coitione factâ, reliquos vitâ bonisque pro lubitu exuere inſtituant; altera, ſi quis per vim injuriamque manifeſtam rapiatur ad mortem.

I.

Ex definitione Reipublicæ liquet, ordinem Civitatis, adeoque totam Juris Publici diſciplinam conſiſtere in jure imperantium atque eorum qui ſubjecti ſunt. Quæ cujusmodi ſint & quomodo pariter conſiſtere debeant, plena ſemper difficultatis viſa fuit & eſt disquiſitio. Dum alii poteſtatem imperantium in infinitum extendentes, genus huma-

manum libidini paucorum ut mancipia, imò ut bruta animalia, (neque enim ſecus loqvuntur) tanquam jure ſubjiciunt. * Alii Imperantes nihil fere aliud quam miniſtros populorum (*a*) (ſic etiam loqvuntur) reputantes, in hoc ſunt, ut leviſſimo momento ſtatus civitatum ordinesque inter ſe periculosè committant. ** Paucis curæ, ita rationes inire, ut inter abruptam civium contumaciam & effrenem dominandi licentiam, medium iter periculis utrinque vacuum aut minus infeſtum reperiatur. Arduum ſane & anceps hujus propoſiti eſſe judicium, poſt multam ac attentam meditationem, & inducta ſexies quæ collocaveram, etiamnum fateor: nec aliud quam indagandi partes pollicebimur.

* *Hobbes cap. 12. in pr. & paſſ.*
** *Junius Brutus, Althuſ. & alii.*

(*a*) MINISTROS POPULORUM. Qui verò *miniſterium* Regiminis Principibus tantùm relinquunt, Illi ſequuntur hypotheſin *Georgii Buchanani*, (in *Diaſcepſi* de *Jure Regni*; quam tamen deinceps ipſe fertur deteſtatus fuiſſe,) *Joh. Althuſii*, Syndici Embdani, & quem Anteſignanum hîc nominat *Junium Brutum*, in *Vindiciis contra Tyrannos*. Hic tempore *Caroli IX. R. Gall.* ſcripſit, & quamvis *H. Grotius* in *Apologeticô* contrà *Rivetum*, & *Gisb. Voëtius*, de *Atheiſmo*, auctorem Vindiciarum iſtarum putent eſſe *Philippum Mornæum*; Rectius tamen Idem *Voëtius* in *Bibliothec. Stud. Theol.* & *Rivetus tom. 3. Op. p. 1163.* ſub eô nomine *Hubertum Languettum* latere tradunt; cujus & Manuſcriptum adhuc *Lauſannæ* ſervatur. Sicut verò in eô paralogiſmi quàm plurimi, & potiſſimos eorum *H. Grotius* diſcuſſit: *Lib. I. c. 4. §. 3. ſeqq.* Ita apparatu majori hypotheſin hanc refutandam ſibi ſumſit *Salmaſius*; nec tamen accuratè ſatis in eô argumentô eſt verſatus: unde *Miltono*, *Philippo*, & *aliis* in prædam ceſſit. Sunt quoque ſociandi *Bruto*, Marius *Salomonius*, Fr. *Hotomannus*, David *Pareus*, & Joh. *Mariana* in *Lib.* de *Rege & Inſtitutione Regis*: in quô ſubditos vim inferre poſſe Regibus docuit: quem librum Parlam. *A. C. 1610. Pariſiis* igne cremari fecit.

II. Diximus antea, Civitatis conſtitutionem nihil eſſe aliud quam receſſum à Statu Naturali. Neque aliam ejus cauſam eſſe poſt Deum, quam voluntatem ſingulorum omniumque conventionem, quod utcunque multi hodiè (*b*) ſecùs trahant, pro certiſſimo habendum. Unde liquere videtur, in cujusque populi poteſtate fuiſſe (loquimur de imperiis non violentis) modum ſtatuere, quatenus à Naturalibus recedere vellent. Tantumque juris in imperantes fuiſſe translatum, quantum populus in eos transferre voluit.

(*b*) MULTI HODIE. Equidem quòd *Deo* unicè & immediatè, in conſtituendo, ſeu conferendo, *Majeſtas* debeatur, plerisque agnita eſt ſententia; cumprimis *Theologis*, quos inter præcipuus quidam eſt *Wilh.* Schickardus *de Jure Regiô Ebræorum. jung.* Gerhard. *in Locô*, *de Magiſtratu Polit. §. 125.* ubi argumenta ſententiæ hujus proponit. Hoc tantùm ſingulare eſt, quòd *Graswinckelius*

ckelius excludat prorsus populum, adeò ut ne is quidem ei *causam instrumentalem* conferendæ Majestatis conficiat. Et tamen *Auctor* per hoc non satis evitat communem illam sententiam, quando hîc tradit, in Populi potestate esse, ut *modum* Imperii statuat: nam & *Ipsi* dissentientes hoc ultrò largiuntur; satis gnari, quòd dependeat iste modus à conditione *subjecti passivi*, pro ratione receptivitatis ejus; sicut de ære *superiùs* diximus, quòd formam illud non æquè per impressionem, ac cera, recipiat.

III. Atqui Hobbes * ex eodem principio colligit, cives tantum juris transtulisse in imperantes, quantum potuerunt, ut nihil exemerint. Nec quidem potuerint eximere; eò quod per unionem imperii omnium voluntas una sit facta. ** Et quia populus, imperia ad unum hominem vel concilium delato, desiit, esse unum quid, desiit esse corpus, nec personam amplius repræsentat, sed nihil quam singuli, & dissoluta est multitudo. Unde nec ullum jus, quod est qualitas personæ competens, populo post imperium translatum tribui possit. ***

* *Hobb. c. 6. §. 13.*
** *Idem cap. 6. pr. & in not.*
*** *Hobb. ibidem.*

IV. Nos ut fundamentum naturamque hujus rei clarè detegamus, primo statum Imperii, qui minimè (*c*) à Naturali recedat, considerabimus. Qui est Democraticus, in quo jus imperandi penes populum est universum. Quem naturalem dicimus maximè, non quod rationi imprimis conveniat, aut quod ante monarchiam ab hominibus à statu naturæ digressis fundatus fuerit, quod Historici negant: Sed quia minus in eo quam in cæteris à libertate & æqualitate Naturali homines recedunt.

(*c*) Minime. Præ cæteris scilicet, ut *Auctor* innuit, quando statim, ait, *Democratiam maximè naturalem* esse. Equidem videri poterat, quando de *Imperio* fundando agitur: non præcisè ad ejusmodi Statum respiciendum esse, in quô *Libertas obsequii* major est præ cæteris; quin potiùs à *Monarchiâ* petenda fore fundamenta *Majestatis*: eò quòd hæc illa omnium maximè exhibeat: cumprimis quòd alii, ne quidem esse Majestatem ullam in Statu *Polyarchicô*, doceant. At verò cùm non tam de *vi Imperii*, ejusque *perfectione* sive fastigiô summô, quàm de *exortu* ejus qualicunque, eôque primô & naturali, hîc disquirat *Auctor*; (de *violentis*, ùt jam §. 2. innuit, nullatenùs:) Ideò *Democratia*, ob *rationem* hîc *in fine* propositam, ad ostendendam eductionem Regiminis *per pacta*, commodiùs præ formis aliis (quanquam non ex Democratiâ ad formas alias,) adhibetur. Et quamvis *Pufendorff. Lib. VII. J. N. & G. c. 5. §. 4.* hanc Reipublicæ formam *antiquissimam* esse dicat, tamen *Auctor* ne quidem hoc, refragante scilicet *historiâ*, asserere audet: Quin & hîc valet distinctio inter prioritatem quoad *naturam*, & quoad *nos*. Estque non minùs fatendum, *Democratiam*, si *pura* haberi posset, optimam præ cæteris futuram. Sicut autem difficilis est ejusmodi Imperii in hy-

in hypothesi seu actu ipsô, constitutio: ita nec *durationem* Statui ejusmodi diuturnam quis facilè promiserit; quin potiùs inde sensim ad *Oligarchiam*, imò *Tyrannidem* vel Principatum, tenditur.

V. Forma ejus est, fœdus omnium cum omnibus, cujus summa in hoc consistit, ut quæ consensu majoris partis (*d*) statuuntur, ea cunctos obligent. * Idque in perpetuum, quia quo tempore ab imperio communi recesserint, norunt, neminem salutis suæ fore certum, (*e*) omniaque pessum itura, quod eos minime velle manifestum est.

* *Hobbes c. 5. §. 7. adde Grot. l. 3. c. 4.*

(*d*) MAIORIS PARTIS. Sed hoc fœdus, ùt appellat *Auctor*, (rectiùs *Pactum*,) illudque describit, *Democratiam* nec dum constituere putandum est: quia in *pactô primô*, quô in Civitatem plures v. c. pagi coeunt, id non statim obtinet, ut *majoris partis consensus* cœteros obstringat; imò in *Republicâ* ne quidem protinùs Majestas inest: & Imperium ibi *ex consensu populi perdurantis* pendet, nec idcircò Majestatis est. Illô unô *Auctor Cl.* sibi prospicit, quando dicit, fœdus hoc *in perpetuum* constitui. Ubi tamen cavendum est, ne hoc ipsum *in facto esse*, quoad Statûs extrà Democratiam cæteros, à placitô majoris partis suspendamus. Imò *Auctor* videtur hîc confundere *Democratiam* in *facto esse*, seu prout jam constituta est, & *in fieri*; de quô posteriori respectu hîc tantùm agitur. Quod enim de majori parte tradit: illud quidem ad *exercitium Imperii*, penes universos *constituti*, pertinet. Imò forma *administrationis* in Democratiâ non ad omnes refertur, qui de Majestate participant: siquidem satis constat, in Politiâ nunquam Magistratûs ab omnibus actu geri, aut geri posse.

(*e*) SALUTIS SUAE FORE CERTUM. Et tamen certi ejus sunt etiam hi, qui ab Imperiô Majestaticô ad Magistratum, (quod in *Interregno* fit,) revertuntur. Intereà, quia Status ille, qui Magistratu tantùm constat, perfectionem Imperii non habet omnimodam: inde quòd *perpetuitas* de ratione formali Majestatis sit, eaque ad tempus constitui non possit, (æque ùt nec uxor, nec filius, in eum modum assumitur,) vera exhinc est sententia.

VI. Plurium suffragiorum prærogativa ideo necessaria est, quod alioqui publicis consiliis exitus nullus dari posset. Scilicet ita, ut quod plures voluerint, hoc omnes & singuli velle censeantur; neque minus idipsum totius populi voluntas est. In ejusmodi consensionem populi facile descendunt, siquidem omnium in fœdere democratico conditio, spes & ratio par est. (*f*) Nec quisquam magis se superatum iri, quam alios superaturum præsumere potest.

(*f*) SPES ET RATIO PAR EST. Quod tamen aliter accipi non debet, quàm ut conditio illa & ratio *proportione* constent, prudentiæ, senii, divitiarum, &c. Est verò, dum à Democratiâ constitutio Imperiorum quæritur, cavendum sedulò, ne à *voluntate* populi, quam ubique *Auctor* nimium urget, vis Imperii, prout *in esse* constitutum est, derivetur. Quamvis enim in *Democratia* illud Majestatis esse censeatur, in quod *major pars* populi, saltim per Magistratûs, consenserit; tamen hæc ipsa voluntas non nisi *Imperantium* est. In *Monarchia* verò *unius Regis* voluntas tota & sola

rem conficit; licèt in *constituendô* Regem voluntas *partis majoris* in populô, causæ locum subeat. Quæ tamen *desinit* Rege constitutô, quoad ipsa *obsequia* Populi, quatenus cum *Imperiô* Regis conferuntur; utut *voluntas* populi *haud unquam desinat*, quoad *nexum* cum Rege, ratione *imperii* & prout voluntas illa *fundationem Imperii* respicit: Indeque *Hobbesii* sententia, quæ §. 3. rejecta fuit, in alia penitùs abit.

VII. Neque dubium, quin fœderati, suum illum consensum de omnibus, quæ ad salutem utilitatemque communem ullo modo pertinent, intellectum velint. Etiamsi contingat, ut saluti commodisque paucorum aliquid adversetur. Salva enim res communis esse non posset, si ratio ejus non vinceret utilitatem privatam. Adeò ut ne vitæ quidem (*g*) rebusque singulorum propriis, boni communis causâ parci velle videantur. * Unde casu eveniente, ei in quem sors incumbit, non fit injuria, quod absque suo merito patiatur malum; in hoc enim aliis consensit. Proinde nec resistere illi, populo per plura consentienti licebit.

* *vid. Grot. lib. 1. c. 4. n. 7.*

(*g*) NE VITÆ QUIDEM. In *pactô*, quô citrà constitutionem Magistratûs coitur, enecari nemo potest, nisi vitæ defendendæ gratiâ, & ut aggressor instar hostis habeatur; non aliter ac in *Statu* non pactitio *naturali*. *Magistratui* autem *Jus vitæ necisque* jam tribui potest: Quod tamen ipsum differt iterum ab eo, quod *Majestati* in cives competit; ùt *suprà* innuimus. Hoc enim, quia cum Imperio *eminenti* est conjunctum, ideò in innocentem quoque valet; modò is boni communis causâ vitam suam exponere cogi possit.

VIII. Nec quicquam refert, quod ad vim obligandi, utrum rectius an pejus (*h*) pars major sentiat. Alioqui lis super hoc judicio rem identidem ad primam reduceret confusionem. Quam ut omnium malorum maximum cives super omnia vitare voluerunt.

(*h*) RECTIVS AN PEIVS. Nec ita licet vota ponderare, ùt in *Statu naturali*: indeque *legalis* status efficit, ut illud executioni dandum sit, quod major pars decreverit. Vid. *Differt.* Jac. Thomasii *de Statu Naturali & Legali*: & in specie de Jure *Majoris Partis* H. Grotium *Lib. II. de J. B. & P. cap. 5. §. 17.* & *in cap. 8. Apologetici.* item Praschium *in Differt. de Jure Majoris Partis*. Optimè ad hunc locum Pufendorff. *Lib. VII. J. N. & G. c. 2. §. 15.* ubi Formas Rerumpublicarum Polyarchicas in eo à Monarchiâ distinguit, quòd in hâc id velit civitas, quod Rex velit; in istis vero majoris partis conclusa respiciantur. Sanè in *Populo Romano*, qui suffragia in *Comitiis* per *centurias* ferebat, quarum erant CXCII. vel *sextâ* etiam *classe*, quæ non habebat Centurias, annumeratâ, CXCIII. si quando XCVIII. centuriæ, quæ primam Classem efficiebant, consenserant, reliquæ ne quidem rogabantur, nec adeò istæ expectabant, ut minor pars animi sui sensa declararet. Adeò *majoribus* simpliciter insistebant.

IX. Nec quidem aliud dicendum, etsi malitia in parte majori adversus

verſus aliquos appareret. Nam, ſi antequam id alicui contingeret, rogarentur, an tali caſu cuiquam eveniente, vellent imperium commune ſolvi, non cunctarentur patientiam præferre. Cùm alioqui vix unquam cauſa turbandæ ſocietatis deeſſe poſſet. Proinde quod in theſi (*i*) quisque cenſuit eſſe faciendum, id in hypotheſi nemo improbare poteſt; eaque ratione petalismi & oſtraciſmi (*k*) veterum Rerumpublicarum defenduntur.

(*i*) IN THESI. Puta ut quod *major pars* ſentiret, ea ſit voluntas *Univerſitatis* Majeſtatica; idque in Democratiâ in hypotheſi & applicatione ejus, quod ſibi jam imminet ſive imperatur, nemo improbare ſuſcipiat.

(*k*) PETALISMI ET OSTRACISMI. Quod *Athenienſes Oſtraciſmum* vocabant, ἀπὸ τῶν ὀστρά-κων, ſive teſtulis, in quas viritim à Populo ſuffragia de Illo, qui ob nimiam gloriam, divitias & potentiam, Rempublicam occupare poſſe videbatur, conjiciebantur; (de quo pluribus *Ariſtoteles III. Pol. c. 9.*) ut ſcilicet illi decennale exilium ſine infamiâ indiceretur: eò quòd ſine ſuſpicione, tanquam unus præ cæteris excellens, in Civitate retineri non poſſet. Idem *Syracuſani*, poſt exactum Tyrannum *Hippiam & Piſiſtratum*, *Petalismum* nuncuparunt; de quo in *Cornel. Nepote* paſſim agitur; & ad hunc *Robertus Keuchenius*, *p. 43.* pleniùs autem *Ubbo Emmius*, de *Republ. Syracuſ.* conferendus eſt. Junge non minùs de axiomate hoc accidendæ nimiæ potentiæ, Polyarchici Statûs æqualitatem excedente, *Ludov.* Septalium *Lib. VII. de Ratione Statûs*, *cap. 6. ſeqq.* & Forſtner. *II. Annal. Tacit. p. 206. & 251.*

X. Quod ſi tamen, coitione factâ pars major palam id ageret, ut reliquos non modo ſuperarent ſemper (quod in rebus mediis ferendum) ſed & vita bonisque pro lubitu exuerent, dicendum videretur, pauciores ſeparare ſe poſſe; proinde & reſiſtere. (*l*) Neque enim conſenſerunt in id quod ſcopum ſocietatis inſtitutæ penitus everteret. Is autem non fuit alius, quàm ut quisque præſidio communi vitâ bonisque ſuis ſecurè frueretur. Nec plus ex eo jure delibaretur, quàm utilitas ſocietatis, ſine qua nec ſinguli ſubſiſtere queunt, identidem poſtularet. Imò fortè an nec ſinguli planè, ſi qui ad mortem manifeſtâ injuriâ vocarentur, vi primæ conſenſionis ad ferendum tenerentur.

(*l*) PROINDE ET RESISTERE.) Hæc verò in Republicâ *Democraticâ* non ita diſtinctè conſiderari, ùt in *Principatu*, poſſunt. Cùm enim *reſiſtendi* facultatem *Auctor* ex voluntate eorum petat, qui in ſocietatem coierunt: (quâ ratione quilibet reſiſtendi facultatem ſibi ſumere poterit, Regi etiam ſuo ſeu Principi, quoties ille quid imperaverit, in quod *ab initiò*, in *conſtituendô* illum, ſe conſenſiſſe ſubditus videri noluerit.) Utique non tanto periculo involvitur Respublica in Statu *Populari*, ſi pars Populi, minor licèt, ex univerſitate, dum Majori ſuccumbere non vult, ſecedit; quàm quidem in *Principatu*, ſi quilibet ſubditorum idem jus ſibi aſſerturus foret in Regem, quod *Pars minor* in Democratiâ in majorem ſibi poſtulare audet. Nam minor quidem pars populi facilè *per vim* a majori reprimitur; ſed Principi adv. Populum, maximè univerſum, iniquè ſibi obluctantem, nullum remedium niſi *auctoritas* juſtæ cauſæ & virtutis Regiæ competit, quæ Divinæ ſimi-

ſimilis & ſuccedanea, eaque in perſonâ unâ, ceu ſacrâ, conſpicua eſt. Unde tantoperè inſiſtunt Reges *Auctoritati:* de quâ præclara quædam ſunt ap. *Lipſium* in *Politicor. Libris*. add. *l. 4. C. d. LL.* Adeò ut Principes *Romani* Reſcripta ſua, *Juri* publico privatove *contraria*, ab omnibus Judicibus refutari voluerint. *l. 7. C. d. precib. Imp. off. l. un. C. qu. Imp. int. pup. & vid.* Et ubique in *LL. Romanis* Principes profitentur, quòd ab ordinario jure nolint recedere. Nec non tale quid in *Capitulationibus Regum Romanorum* etiamnum habetur. Idemque in *herilibus* quoque imperiis occurrit, ut populus non ferat *extraordinaria*, niſi quà neceſſitate publicâ nituntur. Sicut igitur Reſpublica in *conſtituendô* rectiùs ad Statum Polyarchicum expenditur; quanquam ne ſic quidem ex eô ſimpliciter educi poſſit: ita *ſecuritatem Reipublicæ conſtitutæ*, & *ſanctimoniam* Imperantium, longè tutiùs *ex Statu Regiô* petimus.

De cætero ut in univerſum, quid de RESISTENTIA ſubditorum ſtatuendum ſit? cognoſcamus; Diſtinguendum eſt inter *Actiones Principis abſolutas* ſive in ipſum reflexas, aut quatenus *in Univerſitate Imperii* conſideratur; & inter eas, quibus in *ſubditos ſingulos* abit. *Ibi* vel moralis eſt illius actio vel civilis. *Moralis*, ùt ſi turpiter vivat. Sic verò crimina ejus Deo committenda ſunt; niſi quòd *H.* Grotius *Lib. II. c. 21. de J. B. & P.* de eô diſquirat: quandonam Dei quoque ira, ob peccata Principis, in populum juſtè ſe exſerat? Interim quoad *civilia*, i. e. ea quæ ad Imperium pertinent, impio & ſcelerato Principi adhuc parendum eſt. Quodſi etiam actio civilis, ſive Imperii, vitium habeat, vel titulô vel exercitiô: ita Invaſor Regni, quem *titulô* tyrannum appellant, quòusque in ſubjectionem ejus non tranſierit populus, ùt hoſtis repelli & necari poteſt; ſecùs, ſi eundem pro Rege agnoverit, ſive expreſsâ ſive tacitâ ratihabitione; licèt metu compreſſus. Nam ita potius eſt, ut reſiſtere ei non poſſit, ne Reſpublica denuò in diſcrimen adduceretur. vid. Grot. *Lib. I. c. 4. §. 15. ſeqq. de J. B. & P.* junct. Forſtner. *ad L. I. Annal. Tacit.* ubi de internecione *Julii Cæſaris*. *Exercitiô* Tyrannum quod attinet, quando princeps legitimè conſtitutus imperium crudeliter aut injuſtè exercet: (nec enim *privatæ utilitatis ſtudium* tyrannum protinùs abſolvit; ceu nec *rigor* quilibet: qualis deſcribi videtur in *2. Sam. 8.*) ferenda quoque ſunt facinora ejus ſingula; modò non eô pertingere videantur, ut everſio Reipublicæ exhinc ſubſequi cenſeri poſſit. vid. *Horn. Lib. II. Pol. Arch. c. 12. n. 10.* & *Wilh. Barclajum adverſus Bellarminum*. Cujus quidem rei judicium ſicuti perquam eſt difficile: ita Principem aliquem dari, mente ſanum, qui *extinctum* iturus ſit Rempublicam totam, vix credi poteſt. Suntque voces animi ſolùm irati & inanes *Caligulæ*, ap. *Sueton. c. 30.* quibus optabat, ut *Populus Romanus* unâ cervice ſuſtentaretur, quam *ſuâ manu detruncare poſſet*. Quòd ſi tamen *partem Reipublicæ* Princeps extinguere ſuſcipiat; ſicut *Pharao Iſraëlitas:* poteſt hæc, quando ſe à corpore reliquo Reipublicæ ſeparaverit, etiam armis ſe tueri. *add.* Bodin. *II. d. Republ. c. 5.* ubi regulis & exemplis Judicium *Politicum* inſtruere nititur. Equidem effectu deſtituuntur disquiſitiones illæ de *Reſiſtentiâ*, ùt & de *deponendô* Principe, quòusque Militia mercenaria in manu Principis eſt: nam ita quæ volet agere, poteſt. Sed tamen hîc de *Jure* quæritur: & ſi quæ fieri jure poſſet depoſitio, vis magna populi eſt, ſi caput ille ſortitus ac ducem fuerit. Illi verò profani ſunt, qui, proni in dejectionem Regum, opinantur, ſubjectione ſolvi populum, quando Princeps *modum Imperandi*, quô imperium ſuſcepit, non ſervet. Quin potiùs directò hoc repugnat intentioni populi, Regem conſtituentis. Videlicet ita demum *fidem* prodenti & ipſi non tenemur ampliùs, quando promiſſio apertè reſpectum habet alterius promiſſionis, quæ ei quaſi conditio implicita fuerit; non item ſi diverſi generis promiſſa fuerint, & citrà reſpectum mutuum. Jam verò obſequium populi ſe ulteriùs porrigit, quàm fines Officii Regii. Unde & precibus amoliri vult tyrannos Apoſtolus *1. Pet. II.* Et *Jacobus* Rex *Angliæ* optimè utitur, in hôc de Depoſitione Regis argumentô, ſimili *Patris* rat. Liberorum, & *Capitis* ratione corporis. Utique ſi *exitium* populo immineat, & Princeps ſit *inemendabilis*, ad depoſitionem procedi poſſe, ad *Not. Imp. Bœcleri* pluribus oſtendimus. *Pontifices Romani* obliquâ depoſitione *Impp.* ac *Regum* aliquando utebantur, & primus ſuis partibus hâc viâ ſubjecit ſuperſtitioſum Orbem Europæum *Gregorius VII.* in *Henrico IV. Imp.* Nam antiquiores ſi quæ fuêre *excommunicationes*, quod negant alii; (vid. Becmann. *Parall. Polit. c. XII. §. 7.*) illæ non fuêre illorum effectuum, quò *Gregorius* ſuam valere

lere

lere voluit, nec ad *civila* pertinuêre; & omnium minimè ad *exsolutionem subditorum ab obsequio* Principi suo debitô: ceu nec ignominiam excommunicato attulerunt. Quemadmodum licitè potest arceri Princeps, etiam summus, à *communione sacrâ*, quippe quòd hoc *coërcitionis* non sit, sed officii sacri; ne periculo Ministerium involvat Dominum seu Principem suum: quanquam si nihilom. hic urgeat, possit ad communionem suo periculo admitti Princeps. *Defectus* quoque hujus celare quidem Minister Verbi non debet, nec tamen publicè eos redarguere: nam & sic in *coërcitionem* transit, & fomitem seditioni præbere potest.

Porrò, quoad Principum actiones *in subditum* unum alterumve feruntur, gemina iterum inspectio habenda est. Aut enim pertinent ad inferendum subdito *malum passionis;* aut imperandô *malum actionis*. *Ibi* vel *infrà vitam* illud constitutum est: & quoniam *duri* quoque & *difficiles* ferendi sunt. *1. Pet. II.*, *18.* Hinc etiam ad ferendas *injurias*, quæ periculum vitæ aut bonorum non inferunt, subditus obligatur. *Atroces* verò ut fugâ, emigratione vel aliter, evitare possit, curabit. Quando autem quæritur: num *resistere* possit Principi subditus, injuriam ipsi inferenti? istud rectè negatur ab H. Grotiô *Lib. I. c. 4. §. 6.* & Pufendorff. *Lib. VII. J. N. & G. c. 8. §. 5.* (Nec tamen resistentia est, v. c. quando gladium quis manu intercipit;) Atque hoc non tantùm est novi fœderis sive *Christianorum;* ùt *H. Grotius locô cit. §. 4.* opinatur. Sed nec discrimen constitui debet inter subditos *privatos* & *Magistratum;* sicut rectè *Idem §. 6.* Nam *Regi* quidem, tanquam *summæ potestati*, parendum est, ὡς ὑπερέχοντι; *Præsidibus* autem, i. e. inferioribus Potestatibus, ὡς δι αὐτῦ πεμπομένοις, tanquam missis & *ordinatis* à Summâ Potestate. *2. Pet. II. 13. 14.* Indeque illi ad Principem relati æquè sunt *subditi* ac è plebe singuli: quoniam ab istâ quoque potestate in imperio suo *dependent*. Sicut verò in Reipublicæ illô statu, ubi Princeps *Ordinibus* est circumditus, quibus in *officio* contineatur, resistentia quandoque locum habere potest. Ita non unâ definitione res ista absolvitur. Neque enim Ordines illi seu Primores, aut Senatores Regni, vel Statûs etiam, unius sunt generis: quapropter in his attendendum est, num illi *potestatem* Regis ejusque *exercitium* ingrediantur, num ad *modum exercitii* solùm concurrant: an *nullitas* tantùm ex illorum non adhibitione procedat, an *jus intercludendi* actum habeant, &c. Nec enim protinùs jus resistendi tribuendum est his, qui à Classibus populi in partem receptis mandatum conservandi jus ipsorum receperunt: ceu nec pares sunt invicem *Ephori Spartæ* & *Senatores Regni* in *Poloniâ;* nec pares omninò aliis. Utique peculiare quid in *Imperio Romano* deprehenditur, ubi *Statuum Libertas* ea est, ut quoties iniquô Imperiô & injuriis in universos uti suscipit Imperator, *jus resistendi* imperio ejus, ex pactô antiquissimô, & à *Francorum* institutis petitô, obtineant: *jung.* H. Grotius *d. c. 4. §. 13.* & quæ ad *Jus publicum* tradita sunt. Maximè verò istud in causa *religionis* obtinet, ùt deinceps tradetur. *Vitæ* periculum si intentet Princeps, num eidem resisti, ad ejus usque internecionem, possit; anceps disquisitio est; ùt si vel justè inobedienti, vel etiam nullâ de causâ, necem intentet, subdito. Utique *prudentiæ* non est hæc quæstio. Vix enim est, ut qui Pricipem, justissimè licèt, perimit, salvus evadat; sed juris. Ita verò succumbendum potiùs esse subdito, quàm ut Principem perimat, verior est sententia; ut Deo scilicet vindici Princeps permittatur: quò pertinet *1. Petri II. v. 18. Rom. IV. v. 2.* cum *similibus. vid.* H. Grot. *d. l. §. 7.* & Hornium *d. n. 10.* Nec asseri potest, *jus* illud *externum*, quod subditum ad patientiam obligat, etsi cum malitiâ ejus, qui in obligatione est superior, conjunctum sit; ùt est jus Parentis, Magistratûs, non extendi oportere ad *vitam*. Neque enim eadem ratio est *singulorum* subditorum, & eversionis *totius Reipublicæ:* imò hæc in periculum conjicitur, quando singulus vitam suam vitæ Principis præfert. Dissimilis etiam hac in re est *Parens*, item *Magistratus* subalternus, & *jus ipsorum*, à Principe. Nec *publica salus* per interemtionem Patris aut Magistratûs subvertitur: imò difficile est, ut non statui debeat, *teneri* insultatum (nec tantùm ei *permissum* esse,) à Patre vel Magistratu se cum hòrum internecione defendere. Sanè omnis resistentia potiùs in crimine est: quâ præsumi potest, subditum vel mediatè vel immediatè simul internecionem Principi intendere voluisse; qualis *cruenta resistentia* plerumque haberi potest. Quæ verò aliàs in adversum *objiciuntur*,

 huc

huc redeunt: Non videri Principem amplius; sed latronem: non esse Principem, qui subdito insultet; cùm ille hujus gratiâ sit. Imò Principe non amplius eum indigere, qui non ultrà, ab ipso scilicèt peremtus, eidem superstes fuerat. At v. Imperii ratio, vel sanctimonia Principis, ex *singulorum periculo* æstimari non potest. Hinc quia occisio Regis cum maximo incommodo universitatis conjuncta foret: omninò expedit, ut subditus ille pro salute publicâ occumbat. Et licèt occisus iste non aliter, quàm ùt superstes est, Principe utatur; tamen non ex commodi privati studiô simpliciter metienda est coitio in Rempublicam: siquidem in societatem illam ferimur spontè magis & naturâ; indeque necesse est, ut multorum commodo nostrum postponamus. Quin & charitas imperat, ut non tantùm nostri, sed imò magis omnium causâ Rempublicam salvam velimus. Quocircà Principem *inviolabilem* esse putandum, non tantùm sui gratiâ, (vid. Pufendorff, *L. VII. c. 8. §. 5.*) sed & *Reipublicæ:* nec tamen iterum hujus solius: quid enim si *successorem* habeat; verùm etiam quòd ipse Princeps *Dei*, cuncta sospitantis, effigiem gerat; nec unquam videatur lædi posse, ut non etiam lædatur Respublica. Itaque cùm *necessitas* in moralibus finis rationem ducat, utique per Civitatem prohiberi potest *singulis* resistentia: prout Civitati in singulorum vitam jus est, non solùm ordinariô modô, exque scelere; sed etiam in salutem universi, citrà meritum. Secùs ac se res habet in *multitudine*, sive simplici vel absolutâ, sive Magistraticâ. Aliter nequidem *major pars populi* foret parcitura Regi; cui tamen æquè resistendi jus in Regem nullum competit; quòusque scilicet eversio civitatis metuenda non est, & ut hostem Rex induisse, dissolutô penitùs nexu Imp., videri possit.

Quòd si imperet *malum actionis* Princeps: illud vel *morale* est, vel *naturale*. Prius istud vel *certum* vel *dubium*. In *hôc* obsequetur Principi subditus: *Hornius d. c. 12. n. 5.* quia certum est, Principi jus imperandi competere. Et malè *Castro Palao, P. 1. Disc. 2.* quòd subditus, si opinionem habeat *probabilem*, mandato Principis contrariam, possit *suam eligere* opinionem: eò quod superior hoc casu solùm *justè probabiliter* imperet; Nam *justè* potiùs ille, quod probabiliter *justum est, imperat:* & in praxi dubium is seponere debet, in obsequo debito Principi, qui speculativè dubitat. Adeò ut cùm subditus de jure externô, seu Jure *Potestatis* Regiô, *certus* sit, de Jure *internô* mandati Regii *dubiô* optima quælibet præsumere debeat; quod & fieri potest, quando illud *à parte* adversum quid in *naturali* aut *Divino* jure non habet. *add.* Gerhard. *§. 399. d. Magistr. Polit.* & Hülsem. *c. XX. Breviar. n. 14.* item Leymann. *Lib. II. Theol. Moral. tr. 3. c. 12. n. 8.* Imò si vel maximè dubium sit, ipsum Principem esse legitimum; tamen cùm in possessione Imperii constituatur, actionem sibi imperatam, de cujus malitiâ non constat, non modò tutò subditus exsequitur; sed & eadem exsequi debet. Planè ipsi Principes aliquando hominis imbecillis conscientiæ quid indulgent, seu dissensui illius privato; ùt videmus in *professione* istius *Religionis*, quam ipse Princeps à verbo Dei alienam æstimat. Porrò si turpitudinem *certam* habeat actio imperata: tunc verò Deo magis obediendum est; & vel mortem subire, quàm scelus, oportet. *Actor. V. v. 29.* Grotius *d. c. 4. §. 1.* & *Horn. n. 8.* Nempe subditus se obstringit Universitati seu Principi ad illa, quæ sunt in *potestate* promittentis. Talia verò non sunt turpia vel inhonesta: quippe à quibus abstenturus erat, etiam extrà societatem Civilem positus: quare si in talibus non obsequatur, etiam ad *pœnam* ne quidem tenetur. In *executione peccati alieni* secùs se rem habere, *Pufendorffius* tradit, *de Obligatione adversus Patriam*, *§. 17.* quoties scilicet exsequens ille non nisi instrumentum subire censeri potest: quod non minùs in genere moralium à causâ aliâ elevetur, ut effectus ei imputari non possit: quasi actio talis non sit propria subdito, sed mera executio *actionis*, quæ propriè sit *imperantis:* quâ ratione cædes v. c. imputari non possit eam exequenti, ùt nec possit gladio aut securi. At verò nemo hanc *meram executionem* dicere poterit: nec licet hanc actionem comparare cum *lectione orationis*, in quâ *mendacia* habentur. Et quis non *stuprum matri inferendum*, si quis hoc filio, sub interminatione mortis, imperaret, horrendum facinus habendum censeat; quod tamen & *executio* est. Imò ingens est discrimen inter *gladium*, & *agentem hominem* vel *actionem* ejus. Unde licèt is, à quo contagium metuendum est, si illum occidi jubeat Princeps, repugnare non possit, *Molina Tom. IV. d. J. & J. tr. 3. D. 13. concl. 2.* Tamen is, cui cædem

dem illam mandat princeps, ipse potius mortem subire, quàm exequi jussum debet: cùm remedia ad contagium evitandum alia adhibenda sint. *Hobbesius* quidem putat, in *cap. 12. de Cive:* non posse subditum examinare jussum Regis, sed cœcô ductu eum obsequi teneri. Ast hoc verum est in actibus *civilibus*, & quorum Imperium ab unico Rege pendet; non etiam in *naturalibus*, quæ *suprà Principem* sunt, & quorum dictamina quisque civium ab *internô* principiô sortitur: cùm falsa penitùs sit *Hobbesii* sententia, quasi extrà civitatem, & ante eam, discrimen honestorum & turpium nullum sit, h. e. justum naturale non detur. *add.* Pufendorff. *L. VIII. c. I. n. 6. seq. de J. N. G.* Quanquam nihilominùs *Hobbesius* in aliquibus casibus nos martyres potiùs fieri, quàm obedire debere, jubeat. Quid si Princeps *Religionem falsam* subdito imperet? Idem multò magis dicendum est: cùm obsequium hoc à Principe non pendeat; nec civile sit. Equidem *Hornius d. l. n. 12.* resistentiam ingerit: quæ tamen vix locum habere potest, nisi in Statu, qualem Imperium Romanum refert. Nec enim sequitur, obtemperandum non esse Reipublicæ: ergò si vim illa inobedienti intentaverit, eidem *resistendum* esse; id quod de injuriis à Principe subdito illatis, *H. Grot. d. §. 2. & 6.* negaverat: qui non minùs *§. 7.* æternâ memoriâ dignum exemplum *Thebææ legionis* adducit: cujus quidem constantiam, *Hornius*, laudandam esse, sed nullibi Christianis præceptam, autumat. Denique si *naturale* quid Princeps inferat, quod gravè subdito videatur, parere debet ille, & vel vitæ periculum subire; quamvis eò ipsum ire Princeps jubeat, ubi evadere non possit: saltim Principis vitam aut Reipublicæ salutem per hoc redimere queat: De quo tamen & quomodo vitam opesque suas, imò famam, quisque subditorum, Principis aut Reipublicæ bono debeat, distinctiùs experiemur. Interim ad naturalia illa pertinent etiam *injusta* quælibet *ex parte Principis*, internô quoque jure. Nam & talia præcipienti obediendum est; modò non ipsi *obsequio* seu ministerio *crimen* insit; ùt *ap. Plinium* dicitur, *3. Epist. 9.* Unde & *iniquam* contributionem pendere debet subditus.

XI. Enimverò ingentis boni communis causa posse extendi obligationem expressam usque ad mortis patientiam, *(m)* ùt est lex de statione non deserendâ, ratio Juris idonea, quæ prohibeat, nulla profertur. Sed cùm à morte homines efficacissimè abhorreant, non potest dici, quòd primi conditores Civitatis, commune fœdus, quo pars minor populi tenetur eô quod plures volunt, ad mortem sinè ullâ causâ & ordine judicii ferendam durare voluerint. * Enimverò ut detrimentum bonis alicujus illatum causam fœderis rumpendi præbeat, id auctores Reipublicæ nullô modô voluisse manifestum est.

* *vid. Grot. d. lib. 1. c. 4. n. 7.*

(m) AD MORTIS PATIENTIAM. Hâc de re sic habendum est. Non posse quem de vitâ suâ disponere *positivè*, & de eâ ex suô arbitriô sibi eripiendâ, ùt ad amittendas res cæteras: quia concessa non est homini vita sui gratiâ: aliàs quò minùs in eam decernere possit, nil impedire videbatur. Potest enim quis disponere de *libertate* suâ, quæ naturaliter ipsius est, nec præcisè societatis gratiâ; cùm quidem liberos omnes esse nulla exigat necessitas. Igitur cùm vita nostra societati primò debeatur: ideò possum hactenùs super eâ disponere, ut societatis gratiâ *maturiùs* eam consumere queam studiis, vigiliis, quin & discrimini, ad perdendum, eam *exponere*; ùt in obeundâ militiâ. Possum quoque vitam meam oppignorare, si ut eam servem, præstitô eô, quod promiseram, in mea potestate est; sicuti captivus ab hoste obstringere se potest, quòd, sub periculô vitæ amittendæ, arma adversus ipsum accipere unquam nolit. Nec enim pactum illud contrà

contrà officium civis vergere putandum eſt; non quidem ex eô, quia alii, qui contrà hoſtem pugnent, ſuppetere poſſunt: Sic enim nil obſtaret, quò minùs civium quilibet in libertate poſitus, officiô ſuô ſalvô, in eum modum hoſti ſe obſtringeret. Verùm quia pactum hoc ex ſtatu, quô captivus tenebatur, conſiderari, & ùt in hoſtium manu poſitus ille, promittit, æſtimari debet. Ita verò, citrà pactum ejusmodi, Reipublicæ in nullô utilis exiſtere poterat, neque libertatem parare ſibi; & in hoſtium arbitriô fuerat conſtitutum, ab omni civis officiô cum penitùs abſtractum tenere. Illud quæritur, num ſaltim *Reſpublica* in civem, ejusmodi pactô liberatum, vi Imperii Eminentis, ſtatuere poſſit, ut pactum hoc *ſervare non teneatur? Negativa* verior eſt, eò quòd vis illius pacti ex imperiô, eoque juſto, quod per captivitatem ſibi hoſtis in captivum acquiſierat, dependet. Interim ex interna ratione illud eò interpretandum eſt, ut accipi debeat, non de Reipublicæ *defenſione:* quam ſi non ſuſcipiant ſinguli, univerſos perire neceſſe eſt; ac perinde credi non poteſt, captivum eòusque ſe non eſſe pugnaturum contrà hoſtem, promiſiſſe, ut non ipſum ſe periculo mortis, aggreſſionem ſcilicet propulſando, defendere poſſe voluerit. Et tamen hoc quoque non niſi de extrema neceſſitate, in quam Reſpublica per hoſtem conjicitur, accipiendum eſt; nec etiam aliter intereſt Reipublicæ, ut reverſus ille civis periculo judicii fortaſſis acerbi ipſius hoſtis, dum in manûs ejus denuò cadere poteſt, ſemet exponat. Cæterùm *pro Republicâ ſuâ* non modò in pugna, ſed aliàs quoque, vitam ſuam periculo civis ſubjicere tenetur. Nam de *pugnâ* quidem, ſive ſtatione, in qua probabiliter videt civis ſibi pereundum eſſe, obtemperare debet juſſui Ducis; etiam in extremo caſu, quo vix eſt, ut evadere poſſit: modò Reſpublica vel exercitus ex hoc juvari poſſit; cujus arbitrium Duci permittendum eſt: adeò ùt ne quidem *ſortem* urgere liceat, quippe quòd hoc etiam penes Ducem meritò conſtituatur, quemnam aptiſſimum ille ſtationi deputare velit. Eſtque maxima ignavia, ſi quis civium vel mutilando, vel aliter, *inutilem* ſe civitati reddat, ut ad hæc pericula ſubeunda protrahi nequeat. vid. *l. 4. ſ. 10. 16. Cod. Theodoſ.* (& quæ exhinc *Juſtinianéo* illata ſunt) *de Tyronibus.* An autem quis obſtrictus ſit, ignem *pulveri pyrio* injicere, ut ne unà cum navi in poteſtatem hoſtium perveniat; aut cùm ſibi pereundum videt, ut ſimul aliam navim hoc ipso ut ſubmergatur, affligere poſſit, ne hoſtis una navi ſit ſuperior? quæritur. *Negavimus* ſuperiùs, quòd quis illud poſſit moraliter, & negat quoque Dannhauerus *p. 2.* Der Catechiſmus Milch, *Concione XIII. in 5tum præceptum;* ubi citat *Jeremiæ XXVII. v. 12. & 2. Chron. XII.* Itaque negandum quoque eſt, quòd *invitus* quis eò per imperium adſtringi poſſit. Hinc etiam Hornius *II. Pol. Arch. c. 2. §. 16.* civem adigi non poſſe, putat, ut antequam ſe dedat, *fame* pereat. Sed an ſubire *hoſtiam* quis debet, ut ad placandum numen ſe mactari ſinat: quod inter paganos aliquando ſuſcipiebatur. (*vid.* Cluver. *Lib. I. Antiq. German. c. 37. §. 14.*) Utique numen non poterat credi placari poſſe per mactationem unius, cùm ira non fuerit in cives; niſi & ipſi ſcelus, quo eam provocaverant, approbaſſent. Chriſtianis autem immanis eſt & fruſtranea quæſtio; aſſerenda de cætero, ex hypotheſi profana, ſi univerſitatem per hoſtiam unius eripere vindictæ numinis licuiſſet. *vid.* Bœcler. *ad H. Grot. p. 99.* Porrò ad placandam hominis iram, qui civitati internecionem minatur, niſi deditio civis cujusdam fiat, *ſe ipſum tradere* quis non tenetur; licèt ob delictum. Debet tamen aliò ſe recipere, quamvis cum periculo ſuo, ut civitas ſit ſalva. Quòd ſi *pœnam* promerita civitas fuerit, quam deditione avertere liceat, non poteſt unus alterve tradi internecioni: id enim perdurum foret. Sed æquum eſt, ut ſinguli periculum ſortis ſubeant. Quid ſi *innocens* per hoſtem à civitate poſcatur. Non poſſe eum tradi ab hâc, *Bœclerus d. Comm. p. 95.* rectè aſſerit, & *Horn. Lib. II. cap. II. §. 19.* Neque tamen Civitas ipſum defendere cum exitio ſuo, tenetur: nam & ſic ipſi civitati pereundum foret, & ei, quem defendere nitebatur, cum ipſa. Quocircà *fugâ* ſibi conſulat, neceſſe eſt, cùm non poſſit ipſum cogere civitas, ut ſe hoſti tradat. H. Grot. *Lib. II. cap. 25. §. 3.* & Horn. *d. §. 19.* ubi rectè monet, quòd ne quidem civitas per traditionem hanc periculum evaſura ſit; quin potiùs hoſtis iteratò alios, eosque innocentes pariter, petere poſſit. Hinc etiam *charitatem* non poſſe obligare civem, ut ſe dedat; maximè quòd ambiguum fuerit, an deditio illa Civitati profutura ſit. Sic etiam *Civem enecare* non poteſt Civitas, extrà neceſſi-

necessitatem, aut incerto periculo declinando: & malè utebatur *Caiphas* argumentô obligationis civis cujuslibet pro civitate, ad cædem hominis innocentis. *Joh. II. v. 50.* Potest verò Princeps jubere, ut invito *membrum amputetur*, ne pars sincera trahatur, & ut ne is vitâ se privet ante tempus. De *nuptiis* quoque disquiritur, si quis, invisus moribus, eas cum cive nostrâ expetat, sibique eam, sub denunciatione belli, dedi velit? Iterum *Hornius d. c. II. §. 20.* Quæstionem hanc expendit. Quando autem absolvendam esse putat Civitatem à culpâ, quæ impellat subditum ad factum sive negotium, quod si volens sponte suâ faceret, non peccaret: indignè argumentatur. Sic enim nunquam peccat deditus, in quô tamen peccare potest civitas. Quare potiùs est, ut dicamus, petitam sponsam hanc destitui posse, ut dimittatur ex civitate, & suæ libertati, quâ poterit ratione, consulat. Illud faciliùs adstruit *Hornius*, non fuisse pactum injustum, quô à Mauris *Hispaniæ Reges* aliqui antehàc, *tributi* locô, ingenuas quasdam *virgines*, causâ matrimonii, pacti sibi fuerint. De *Obsidibus*, & quòusque eum periculô vitæ, in casum, quo civitas promissis statura non est, civis in obsidium ire teneatur? *suô locô* videbimus. De *Bonis*, (etiam *forensium*,) quid in ea ex *dominio eminenti* liceat Reipublicæ, *inferiùs* experiemur. vid. interim H. Grotius *II. 14., 8.* & Bœcler. *in Diss. de Domin. emin. ibid. p. 117. seqq.* Quid de *Famâ*? non tenemur utique eam patriæ consecrare, ut ipsi scelus admittamus, vel scelera aliorum in nos suscipiamus. Nec enim virtute nos excutere, ùt & vitâ non tenemur. Tenemur tamen *honorem* exhibitivum, sive insignia virtutis, quippe quæ civitatis sunt, saluti ejus dimittere: maximè quòd inania sint; modò virtus nobis maneat. Sicut verò non ita quis Reipublicæ vitam, bona & honorem, debet, ut non etiam possit Rempublicam sibi *debitricem* reddere, per virtutes egregias; quicquid etiam ad has parandas adjumenti tulerit civitas: ita non potest civis *expelli* pro lubitu; sicut ipse quidem pro arbitriô *migrare* potest: nam ei non superstruxit se Civitas, ùt ipse se Civitati. Quâ ratione verò pars Civitatis abscindi per *alienationem* possit? *inferiùs* apparebit. Interim vid. Grotium *Lib. III. c. 20. §. 5.* & Bœcler. *ad eund. p. 104., 116. & 285.*

XII. Concludimus igitur, in Democratia sive populari Imperio singulos teneri ad ferendas injurias totius populi, exceptis hisce duobus casibus, qui commemorati sunt.

CAPUT X.

Dari fœdus inter Imperantes & subjectos, rursus ex naturâ status Democratici, contra Hobbesium demonstratur.

ARGUMENTUM.

Quæritur, an Imperantes injuriam perfidiamque adversus subjectos committere possint. Hobbes negat; hac ratione, quod nulla fœderis obligatione teneantur, eò, quod civitas pactione singulorum cum singulis non cum majori parte vel cum Imperantibus constet. Quod refellitur inductione fœderis, quo Democratia constituitur, in qua se omnes & singuli obligant in eum maximè casum, quo in majori parte adeoque inter imperantes sint futuri, idque pluribus firmatur & concluditur, esse in Democratiâ duplici

respectu obligationem. Inter singulos cives uno, alteroque inter eos, qui in majori parte sunt cum inferioribus. Majorem tamen partem nulla re obligari, quam eo quod tacitè exceptum de quo cap. præced. *& quod expressè in stipulationem sit deductum.*

I.

PLanè ex his sequitur, civitatem, id est, majorem populi partem, adversus singulos fieri posse ream injuriæ. Quod enim mentem fidemque pacti egreditur, non potest non injurium censeri. Respublica autem per conventionem (*a*) de vitâ bonisque omnium defendendis constituitur, quæ conventio tam violari quàm servari potest.

(*a*) PER CONVENTIONEM. Sic *fœdus* pro *pacto Auctor* in hoc articulo ubique accipit; minùs propriè. Quamvis autem pactum ejusmodi, sive sponsio, in deferendâ Majestate non minùs, intercedat inter Principem & Populum: (ad *Principatum* enim, quoties de Majestate Imperantis agitur, præprimis respici debet: quia in *Democratia* non modò ob libertatem majorem civium singulorum, & æqualitatem perdurantem; quodque idem & parens sit & imperans in Republicâ, nec subjectô, sed respectu unicè, imperans à parente discernatur, in naturam Majestatis non eâ distinctone inquiri potest: tum & *Monarchicus* status *divinum* in his terris *Vicariatum* maximè exhibet; cum quidem in statu *Democratico* sit plenior similitudo statûs *naturalis*, quia omnes ibi *Libertatem* prætendunt: *Aristocratia* verò medius sit Status, qui & ipse titulum Libertatis, ad electos scilicet, præferat:) Tamen *inæquale* habendum est pactum ejusmodi, nec, ùt alia pacta, simpliciter per omnia *reciprocum:* eò quòd pro objectô Majestatem ejusque exercendi modum habeat. Ex quo sequitur, Principem, postquam Majestatem tenet, populum adigere posse *civili Imperio* ad hoc, ut pacto morem gerat: quâ potestate populus in Principem valet nullatenùs; quin potiùs Principem sibi obstringere solet *jurisjurandi religione:* nec potest aliter initum hoc pactum censeri, pro fine ejus, quàm ut duret subjectio populi, etiam in difficillimo Regis Imperio; quòusque integra manet *relatio*, quæ inter Imperantem & subditum intercedit. Non aliter *arrogandus* Imperium patris subit, & *miles* Ducis, quàm ut hujus judicio & coërcitioni semet subdidisse, ejusque arbitrio Imperium permisisse, censendus sit. Equidem *pactum* inter *pares summos*, nullum habet remedium nisi *vim*, quæ periculô propriô nunquam caret, si alter sponte promissis stare nolit. Pactorum verò, quibus *alter* absolutè evadit *superior*, ea est natura, ut *superior*, quid pacto consentaneum sit nec ne, *solus judicet;* inferior autem, licèt contrà pacti tenorem se læsum putet, tamen neque jurisdictionem neque vim ullam justè contrà superiorem intentare queat. Neque verò solus *subditorum consensus* est, qui Civitatem sustentat: quippe quòd illi dum Majestatem constituerint, *liberi fuerint.* In quem statum nisi restituantur, liberâ voluntate Superioris, nunquam *de summa rerum* deliberare possunt. Quòcircà non debuit negare pactum omne *Hobbesius c. XVIII. Leviath.* Satis enim est dicere, neminem hîc esse, qui litem dirimat, an pactum sit violatum nec ne; quippe quòd *nec omnes subditi* id possint. Quamvis enim hunc casum, quô omnium subditorum animos à se abalienet Princeps, impossibilem ferè putet *Hobbesius;* tamen dum videt periculum fundamenti illius, ipse firmius quid non reperit, quàm *obligationem subditorum* ergà imperantem. *c. VI. d. Cive. §. 20.* Quam tamen obligationem ex principio altiori deducere oportet, quàm quidem est *Hobbesii.* Proinde nec *comissi* clausula, nempe si non Princeps servaverit pactum, ad obedientiam quoque populus non ampliùs teneatur, cum Majestate consistere potest: Utique si non omnem curam Reipublicæ Princeps abjecerit, aut hostilem induerit animum. Inde si *Juramentum Poloniæ Regis*, sub exordium Regiminis præstitum, expendamus: illud sensum alium habere nequit, quàm ut universi obsequio ejus eximantur, si promissis suis, putà *eum in modum*, quem diximus,

non

non ſteterit. Quamvis de cætero Imperium Regis Poloniæ nec abſolutum nec plenum ſit; ſaltim quòusque Regnum ipſi eſt delatum, non poteſt illud ſuſpendi à *commiſſo;* quippe quod hoc cum naturâ Majeſtatis directè pugnet. Equidem *Hobbeſius* ultrà tendit, & cùm populus poteſtate ſuâ penitùs ſe abdicaverit, nec velle ulteriùs quicquam in civilibus intelligatur: nullô caſu fieri poſſe tradit, ut Princeps in populum injurius exiſtere queat. At verò non fundatur pactum illud cum Rege initum præcisè ſuper illâ qualitate, quâ populus eſt Univerſitas; quippe quæ omninò, ſaltim *ratione Imperii*, extinguitur, (ut tamen *ſurrogatum* in locum ejus, ùt eſt Majeſtas, quæ vicem Magiſtratûs ſubit, non repugnet fini prioris:) ſed quà futuri ſunt Regis *ſubditi.* Nam licèt tollatur concilium, ſive collectio unius ſententiæ ex majoribus, vel cui poteſtatem hi ceu Magiſtratui detulerint. Tamen adhuc manet cœtus ex pactis primigeniis: ſicut procus v. g. adhuc tenetur perſonæ, cum quâ ùt virgine paciſcebatur; licèt nunc virgo non ſit ampliùs.

II. Hobbes * dicit, non eſſe pactum inter pauciores & plures, quatenus hi corpus conſtituunt. Sed inter ſingulos cum ſingulis. Ideoque plures cum ſinguli non ſint, ſed jus omnium prærogativâ ſuffragiorum nacti, haud quaquam ex pacto teneri. Imò non poſſe voluntati ſingulorum quicquam tribui poſt fœdus de ſervando plurium placito, ita ferè demonſtrat. Fœdus democraticum hujusmodi eſt: ſinguli cives, alter ab altero tacitè ſtipulantur hoc modo; *quod pars major populi ſtatuet, ei tu pariturum eſſe te ſpondes? ſpondeo: & tu viciſſim? ſpondet ſimiliter;* ſic totus populus conjungitur Quod igitur placita plurium tenent, ejus rei quisque pro ſe autor eſt. Inde quicquid plures ſtatuunt, hoc ipſe quilibet ſtatuere intelligitur. Proinde, ſi quid durius ſit decretum, ſibi quisque id imputet, tam contrà ſe, quàm adverſus alios. Sane pactum, inquam, quod pars major, quæ non fuit tempore pacti, nullum inivit, id nec violari ab illâ poſſe concludit.

* *c. 5.* §. 7. *cap. 7.* §. 7. *&* §. *12.*

III. Ad hæc, noſtra ſic eſt ratio: Pactum illud ſingulorum cum ſingulis iniri hac mente, ut in defenſionem communem valeat; id quod nemo negat. Quæ conditio non minus, quam pactum ipſum, à ſingulis ſervari debet. Quatenus publicæ utilitatis, quæ ſæpe contra ſingulos eſt, ratio permittit. Non eſt dubium autem, quin omnes in reciprocâ ſtipulatione (*b*) ac ſponſione, eum in primis caſum ſpectaverint, quo ferè unicè obligationis uſus erat futurus. Nempe, quo ad ſuffragia de rebus communibus multitudo vocaretur. Dum itur ad ſuffragia nemo in ſuperiore numero eſt, qui non ex pacto reli-

 quis

quis teneatur. Et quidem in eum maximè eventum, ſi ex plurium numero ipſum eſſe contingat. (*c*) Ubi nemo obligationis eſt expers, ibi univerſos obligari oportet. Vinculum enim perſonale fidei, quo omnes obſtricti ſunt, prætextu univerſitatis eludi nulla ratio permittit. (*d*)

(*b*) IN RECIPROCA STIPULATIONE. Jam antè expoſuimus, quâ ratione ſtipulatio illa *reciproca* videri poſſit vel ſecus. Cæterùm *Hobbeſio* faciliùs reſponderi poſſe videtur: nam ille ſolùm arguit, ad conſtituendum conſenſum ſubjectionis, ex parte parentium, & quidem de futuro. Poteſt enim hoc pactum *Hobbeſii* eſſe antecedaneum Statûs Majeſtatici; imò cujuslibet, in quô de efficiâ majoris partis deinceps inducendâ agitur. At verò pactum, quô re ipsâ *vis* hæc *Imperii* nunc producitur, non modò ſubjicit populum parti majori, ſive ùt *Auctor* hîc *in ſeqq.* numero ſuperiori; ſive ſingulos ex populô, & imò parentes univerſos ac ſingulos, etiam Regi; verùm & Regem ipſum obſtringit univerſis ac ſingulis, quatenus in his univerſorum ſalus & incolumitas, cujus gratiâ ei Majeſtatem, tanquam conditionem ſinè qua non, detulêre, promovenda eſt. Aliàs ſequeretur, ipſam vim Imperii eſſe à ſingulis; quod tamen ita ſe non habet, quà ſinguli ſunt, ſed quà in univerſitate reperiuntur.

(*c*) IPSUM ESSE CONTINGAT. Hæc quidem ampliatio non videbatur rectè ſubjici *verſui: dum itur.* nam ille aliud jam non innuit, quàm quòd is, qui eſt in majori numerô, tanquam Imperans, teneatur ad ſalutem parentium promovendam. Interim *Auctor* diverſos reſpectus jungit: Is qui in ſuperiori numerô eſt, ùt imperans, tenetur etiam ſibi ipſi, ùt parenti ſingulo; & ſingulus parens tenetur ſingulo Imperanti ſibi, ùt in ſuperiori numero. Quoties enim major numerus in Democratiâ imperat: toties minor, extrà hunc poſitus, tenetur obſequi; multò magis tenebitur omnis ille, qui in majori numero continetur, eò quòd rem imperatam juſtam eſſe reputaverit. In *Statu Regiô* hæc ita ſe non habent: quia Rex nunquam ratione præcepti civilis ſimul Rex eſt & ſubditus, ſive imperans & parens. Interim faciliùs percipitur, univerſos & ſingulos, quia nec hi nec iſti imperant ullô modô, ſimpliciter obſequi Regi debere.

(*d*) NULLA JURIS RATIO PERMITTIT. Et *univerſos*, ſi obſtrictos manere voluerunt, omnes etiam quà *ſinguli* manſuri ſunt, quamvis ad emolumentum univerſitatis: ùt *§. 4. h.* ſequitur.

IV. Præterea non eſt dubium, quin populus cum de ſalute communi ageret, ſinguli ſe ſingulis obligaverint, ut quantum in unoquoque eſſet, bono communi operam darent. Cujus pacti cum expers nemo fuerit, neceſſum eſt, univerſos illo quoque teneri, adeoque & hos, qui numero in ſuffragiis identidem ſunt ſuperiores.

V. Quod ſi nulla fœderis ratio inter plures qui conſentiunt & reliquos eſſet, ſcire cuperem, quid impediret, quo minus major pars ſuo conſenſu diſſolvere poſſet Rempublicam: Atqui non eſſe hoc in eorum poteſtate, docet ipſe Hobbeſius, * idque vi fœderis primitivi. Proinde cùm manifeſtum ſit, obligationem duas requirere partes, (*e*) appa-

apparet eas in exercitio Democratiæ esse partem majorem idem sentientem & reliquos numero inferiores.

* *c. 6. §. 20.*

(*e*) DVAS REQVIRERE PARTES. Sed per hoc non respondet *Auctor Hobbesio.* Is enim de pacto, quoad Rempublicam constituendam, agit, non proximè; sed de pacto, quod assensum præbet majori parti, quæ etiam Monarchiam inducere potest. Multò minùs *Hobbesius* loquitur de exercitio Majestatis jam constitutæ, quando in hâc jam singulos jus suum amisisse putat. Ast satis ei jam ante responsum est.

VI. Ex his palam fit, eos, qui prætextu numeri prævalentis latrocinium exercent, recte perfidos injuriosque in democratiâ dici. Proinde nec quenquam eorum qui numero inferiores sunt, in talem casum ex sponsione suâ teneri omnino dicendum est.

VII. Tamen extra duas illas species suprà (*f*) collocatas nullum aliud exceptionis specimen, quo pars minor se plurium sententiæ opponere queat, agnoscere possunt, qui nolunt populum in eandem confusionem recidere, quam, Republicâ contractâ, vitare voluerunt, quâ de re præcedenti capite actum. Nisi quod de rebus divinis propria consideratio est, de quâ suo loco agetur. Nisi & disertè initio constitutæ Reipublicæ aliæ res sint expressæ, in quibus prærogativa suffragiorum non obtineat. Quod tamen in democratico statu (*g*) raró solet fieri. Quia præter populum nullus hic alius ordo est adversus quem multitudo præmunire se cupiat. Tamen etsi, ne ordinum populi singulorum jura mutentur, aut violentur à Magistratibus, id etiam in popularibus imperiis excipi solet atque conducit.

(*f*) SVPRA. *Cap. præced. IX. §. 10. & seq.* ubi diximus. De rebus divinis *c. XXII. Auctor* disquirit.

(*g*) IN DEMOCRATICO STATV. In *Monarchicô* non potest, nisi cum alio Statu mixtus sit; In *Aristocraticô* secùs: nam ita videmus in Comitiis quoque Germanicis, quæ Collegii Aristocratici modum habent, de pluralitate suffragiorum, quòd illa in aliquibus attendi non debeant, variè disquiri.

CAPUT. XI.

Quo probatur, idem quod pars major poteſt in Democratiâ, etiam poſſe Reges & optimates.

ARGUMENTUM.

Conſtituitur hypotheſis populi democratice gubernati ac tædio confuſionis uni vel paucis Imperium deferentis. Eo ipſo quod deſinit populus velle congregari & facultatem regendi civitatem transfert, non poſſe fieri, quin poteſtas eorum in quos illa facultas translata eſt, ſit eadem, qua transferentium fuit, quia ſurrogatum habet naturam ſui ſurrogati; & jura translata nihil quam ſitum & perſonas mutant. Utique ſi nihil ſit dictum, ex quo poſſit intelligi, populum miniſterio duntaxat eorum, quos conſtituit in certis minoribusque negotiis, uti voluiſſe; in qua ſpecie non Jus Imperii ſed modus adminiſtrandi mutatur. Imperio igitur ſimpliciter translato, Imperantes ſingulos vel paucos nihil habere ſuperius, ne totum quidem populum, quia in Democratiâ pars major ſine dubio abſolutè ſuperior eſt: Idque pluribus firmatur. Denique mutua ſubjectio populi & Imperantium refutatur.

I.

CÆterum popularia Imperia inprimis majora, omnibus ſeculis plena confuſionis & turbarum fuere. Quas ut evitarent pleræque gentes jus imperii certis hominibus, iisque vel ſingulis vel paucis, concedere maluerunt. Unde Ariſtocratiæ, aut plerumque Monarchiæ. Jus, inquam, quod populus in Democratia habuit, hoc omne Regibus aut optimatibus ſimpliciter Reipublicæ impoſitis detulerunt, dederunt. (*a*) * Ipſorum autem Imperium in conſenſu plurium conſiſtebat. Quicquid igitur pars major populi poteſt in Democratiâ, id neceſſariò poſſunt Reges & optimates. Quod cum pro fundamento eorum, quæ ſæpe dicentur, habendum ſit, eſt quod bene obſervetur.

* *Hobb. c. 7. §. 8.*

(*a*) DEDERUNT. Quod tamen non ita accipi debet, ac ſi *Majeſtatem* habuerit populus *formaliter*, dum Regem conſtituit. Quòd ſi etiam Populus Statùm Majeſtaticum & *Democratiam* antè habuerit; tamen & ſic erit *diſtincta Majeſtas*, quam ille Regi confert, mutatô in Regium Statum Democraticô. Non etiam dicendum eſt, quòd ſolùm Populus conſtituendô Regem amittat *rationem* unicam *exercendi Juris ſui*, ùt *Auctor* §. 2. *h.* loquitur: ne quis putet, *radicem* Majeſtatis vel *habitum* ejus adhuc poſt conſtitutum Regem in Populo reſidere. Equidem quod à plerisque

risque receptum eſt, ut populus ſive *Civitas*, ut alii efferunt, *ſubjectum commune*, *Rex* verò *proprium* Majeſtatis ſit, agnoſci utique non debet. Videtur quidem *H. Grotius Lib. I. de J. B. & P. cap. 3. §. 7.* diſtinctionem hanc ita explicare, ut ea nil periculi Statui publico, & cumprimis Majeſtati Regis, inferat. Quòd ſi tamen *Eundem*, in *Lib. II. c. 9. §. 8.* juncto *Lib. II. c. 4. §. 16.* inſpiciamus, ſententia ipſius falſa penitùs eſt, quando dicit: Majeſtatem *radicaliter* eſſe in Populo, & in eô ſemper *actu primô* ſive *habitu* perdurare; licèt quoad *actum ſecundum* (& ita ferè *Auctor* cum *exercitiô ſuô*, *§. 2. h.*) tunc quidem quando Principem habet, ceu Caput ſeu ſubjectum proprium, quieſcat: quem in ſenſum ſimile iſtud de *viſu Ipſe* evolvit; quando hujus ſubjectum proprium eſſe oculum, commune verò corpus hominis eſſe, ait; & ſic cum Majeſtate in Rege & Republicâ ſe habere. Videlicet (1) non protinùs ea, quæ à naturâ petuntur, in moralibus argumentum concludendi tribuunt. Imò (2) Corpus ſubjectum viſûs non eſt; ſed homo, vel potiùs anima ſenſitiva: eò quòd corpus in ſe facultatibus illis planè deſtituatur; niſi quòd anima ſenſitiva abſque organis operari nequeat: Et tamen ſi anima receſſerit à corpore, viſus quoque & ipſe perit. Sic etiam, mortuô Rege, Majeſtatis nil ſupereſſe poterit in Populo. Et quidni muſæum dicere poſſes, eâdem ratione, ſubjectum eruditionis. Illud tamen concedi poteſt, Civitatem eſſe *ſubjectum denominationis*, quatenus Civitas Majeſtatica Magiſtraticæ opponitur; ut tamen Majeſtas non ſit in parentibus, tanquam ſubjecto *inhæſionis*, ne quidem communi; ſed in Rege: ut proinde hæc denominatio non niſi *extrinſeca* ſit; ratione ſcilicet Statûs Majeſtatici, quem *Parentes* habent in Principe. Idem eſt, ſi dicas Majeſtatem populum denominare *terminative;* ſed non ſubjectivè. Itaque (3) denominatio hæc *impropria*, nec ſolùm inadæquata eſt: cùm populus Imperii, ubi Rex adeſt, capax haberi nequeat; & Majeſtas fundamentum ſit Reipublicæ non niſi ex parte *Imperantium*. Exhinc *Pufendorff. Lib. VII. c. 6. n. 5. 6.* quando Regem universô Populô ſuperiorem, & tamen in *Lib. VII. c. 5. n. 3.* Principem ſubjectum Majeſtatis proprium eſſe, tradit, exponendus eſt. Nam ille nimius quoque in eo ad *Hobbeſii* hypotheſin eſſe videtur, quoad *voluntatem populi* in Principem translatam: (quâ ratione putant ſubjectum *proprium* eſſe partem Civitatis rationalis, cujus *voluntatem* tanquam *totius Civitatis* valituram decreverit Univerſitas: ſubjectum verò *commune* eſſe *omnes Cives:*) quæ tamen ſollicitè ubique limitibus ſuis contineri debet; ſicut ad *cap. præcedens* diſtinctè oſtendimus. Intereà terminis hiſce ſubjecti communis & proprii Majeſtatis certâ ratione uſi fuimus, in doctrinâ *Juris publici Imperialis*, quando v. c. in Jure Bellum decernendi cæterisque, *potentiam* magis Imperii quàm poteſtatem reſpicientibus, (quæ potentia quidem in *Imperio R. G.* citrà exemplum aliorum Regnorum, tota ad Statûs pertracta eſt:) ſubjectum *commune* diximus conſtituere *Statûs Imperii*, *proprium* verò *Cæſarem:* quâ tamen ipsâ hypotheſi nil videri debet Majeſtati Imperatoriæ decedere, quô *virtus* ei imminuatur. Eſt enim *ratio formalis* Majeſtatis in *poteſtate* magis quàm in viribus; modò his uti poſſit Majeſtas quâlibet ratione, ad poteſtatem eam exſerendam: licèt de cætero Majeſtas ſinè potentia aut viribus, eisque idoneis, ad majorem Statum, dari aut ſubſiſtere non poſſit, (ceu non juvat claudum ad eundum, qui *poteſtatem* eundi habet, ſed non *potentiam.*) Quòcirca etiam illa Majeſtatis jura, quæ ad *poteſtatem* in ſe reſpiciunt, *majora;* ſicut cætera, quæ iisdem in ſubſidium veniunt, & nervum agendi conciliant, *minora* non immeritò appellamus.

II. Eſſentia, inquam, popularis imperii conſiſtit in voluntate atque conſenſu majoris partis, cui pars minor identidem ſubjicitur. Ne quis cavilletur, totum populum eſſe majori parte ſuperiorem. Imperium enim in populari Statu non niſi in prærogativâ majoris partis identidem ſuffragiis detectâ conſiſtit. Sed pertæſus diſcordiarum populus, quibus in democratia eſt obnoxius, deſiit velle certare ſuffragiis:

giis: & Imperium ita ſæpè defert aliis, ut multitudo nihil ſibi reſervet, neque de ſummâ Republicâ amplius arbitretur. Quod argumento eſt, illum abdicaſſe ſemet Imperio, amiſsâ ratione unicâ exercendi juris ſui. Quod amiſſum jus non eſt nec poteſt alibi eſſe quam penes eos, quibus id populus datum voluit, expreſsè, vel tacitè, ſaltem videndo & experiendo. Nec omninò illud jus aut minus aut majus eſſe poteſt, quam fuit apud multitudinem prærogativâ ſuffragiorum ad Imperii vim diſcretam.

III. Quo tamen loco monita duo limitandi causâ prætereunda non ſunt. Primo, translationem illam Imperii non ſemper adeò liquidè claroque multitudinis conſenſu fieri. Sed patientiam ſæpius & taciturnitatem longi temporis pro conſenſu haberi, qua de re plenius in loco. (*b*) Dein, argumentum juris, quod à democratia ducitur ad Monarchiam, locum habere, quoties in translatione imperii nihil ſecus exprimitur. Quod an omninò & quo pacto fieri poſſit, brevi mox videbimus.

(*b*) PLENIVS IN LOCO. *cap. XXVIII. & XXXV. Lib. II.*

IV. Nunc ſuper fundamentum recens collocatum id ſtabiliemus, quod multorum contradictioni obnoxium eſt. Falſum eſſe, quod populus univerſus ſemper ſuis Principibus ſuperior ſit, (*c*) aut Rex ſit quidem ſingulis major, at minor univerſis. Nam ut pars major populi nullam ſuprà ſe poteſtatem agnoſcit, ita Principes (ſub quibus & optimates comprehendo) ſimpliciter recepti nihil habent ſuperius. Hæc de voluntariis Imperiis; ne jam de violentis & jure belli fundatis loquamur. Talia enim non modo imperium abſolutum ſed & dominium (*d*) in bona & corpora civium complectuntur. Sed nos fundamentum Imperii, quod originem à voluntate populorum habuit, indagamus.

(*c*) SVPERIOR SIT. Sunt enim qui tradiderunt, Principem quoque *pœnam* poſſe dare *Majeſtati reali*. Rectiùs *J. F. Hornius Lib. II. cap. 10. Pol. Arch. §. 15.* ubi quòd in Principem non valeat populi nec judicium nec bellum.

(*d*) SED ET DOMINIVM. Differunt utique Imperium & dominium, quod *Imperium* reſpiciat hominem, per rationem Imperii recipiendi capacem; ſicut *Dominium* res hominis ſive bona reſpicit; indeque Imperio obedire dicimur: quod de bonis enunciari nequit. Eſt quoque diſcrimen in eo, quòd qui perſonæ Imperium habet, ei quoque res ſaltim in loco ſubjiciantur; cùm viciſſim ex dominio Majeſtatis poteſtas in res cujusdam, non etiam Imperium in perſonam, argui poſſit. Cæterùm non minùs in *voluntariô* Imperio bona

& cor-

& corpora civium ſubjecta ſunt Principi, ejusque Imperio abſoluto, h. e. pleno (vid. §. 7. *h.*) & vel *extraordinario*, (ſcilicet extrà negotia *aſſidua* ſeu *ordinaria*, in his quæ ob imperioſas *neceſſitatis* publicæ rationes locum illi Imperio faciunt:) quod *Manum Regiam* ſive Imperium & dominium *eminens* appellamus. Et quæ bello fundantur Imperia, modò legitima fiant per ratihabitionem ſive agnitionem populi, non aliâ Majeſtate, quàm hâc ipsâ, quam imperia voluntaria habent, uti poſſunt.

VI. De Optimatibus magni numeri adeò mirum inſolensque non videtur, eos habere totum jus univerſi populi; atqui in paucis & ſingulis, evidenter eadem eſt ratio, videlicet, translatione ſummæ poteſtatis in hos & illos ſimpliciter facta, ut nos ſupponimus. Quin imò quod magis eſt, etiam fieri poſſe putamus, ut populus ſe volens dedat in publicam ſervitutem, omniaque imperantibus, bona quoque & corpora ſua permittat. Idque à populis totis aliquando fuiſſe factum, hiſtoriæ teſtantur. * Siquidem ſingulos homines hanc ſuimet habere poteſtatem Jure Hebræo & Romano (*e*) conſtat. Imò ex iisdem docemur, eſſe gentes, quæ molliori imperio haberi neque poſſint nec optent. **

* *vid. Grot. l. 1. c. 3. § 8.*
** *Juſtin. l. 38. c. 2. Tacit. 33. Annal. c. 34. vid. Grot. d. loc.*

(*e*) HEBRÆO ET ROMANO. vid. *Exod. XXI. v. 2. XXXI., 6. Lev. XXV. v. 39. 2. Chron. XII. v. 7. 8. L. 5. §. 1. d. Statu hominum. L. 6. §. 5. de injuſto, rupto, & irrito teſtam.*

VII. At tamen id facilè largimur, in univerſum æſtimanti non eſſe præſumendum, quod populus ſui juris ultimo ſervitio mancipare ſe voluerit, verùm hoc palàm liquere debet. Quippe libertatem corporum & patrimonia familiarum eos citra communis boni cauſam Imperio exempta voluiſſe non poteſt dubitari. Cujus enim ſervandi cauſa Imperium ſtabiliverunt, id Imperio quærendo abdicare voluiſſe credi non debent. Sed Imperio ſimpliciter uni vel paucis conceſſo, ſummam & abſolutam poteſtatem, non modo in ſingulos ſed etiam ſuper univerſos (*f*) eſſe delatam nobis certi juris eſſe videtur, ſub ea limitatione, quam anteà collocavimus.

(*f*) SED ETIAM SVPER VNIVERSOS. Quid verò quòd *Schifordegherus* in *Lib. III. ad Ant. Fabrum tr. XIX. qu. 11.*, cum *Magiſtrô* ſuô, tradit, plus poſſe Principem, quàm potuit Populus: quia poſſit imperare non modò ſingulis, *ſed & univerſis*: Quod ideò non potuerit populus, quia nemo ſibi ipſi imperet, ac poteſtas populi fuerit univerſi. At verò poteſtate ſeu Majeſtate ſuperior in Democratiâ non detur. Anxius eſt in eo *Limnæus Lib. I. J. P. c. XII. n. 112. ſeqq.* Sed brevibus dici poteſt: non eſſe ſupponendum populum, ùt eſt in Statu *Regiô*, qualis fuit in *Democratiâ*. In hâc

universus imperabat; nunc non amplius: quia potestate suâ semet abdicavit, & voluntatem *ne quidem majoris partis* imposterum amplius obtinere voluit: quâ ratione cùm *evacuata* sit *cum voluntate potestas* illa, nil superest, quàm ut universis sive majori parti, nunc in conditione merâ parendi positæ, Princeps imperet. Nihilominùs inde educitur, sicut *Auctor* in §. 7. *in fin.* item §. 8. *universos* accipit pro omnibus *singulis*, (nec enim *universis* imperatur in Democratiâ, quà *major pars* illos repræsentat:) Ita vinculum obligationis non *in omni genere Civitatis eodem modô se habere:* nec *fœdus* illud, quô majori parti *se subjicit minor* in Democratiâ, *idem in diversis formis* obtinere. Nam quòd ex Democratico statu non nisi ostendi possit, *pactô Majestatem constitui;* de cætero autem in *Monarchiâ subjectionis diversa & amplior ratio* quàm in *Democratiâ* occurrat: illud in *seqq.* ostendetur.

VIII. Ejusmodi vim Imperii, qua & singuli & universi constringantur, in Democratiâ nemo recusat. Nec videas illam homines negare in ejusmodi civitatibus Aristocraticis, ubi ingens numerus Imperantium habetur, velut hodie Venetiis & in Frisiis. Sed qui summam rerum pauci vel singuli tenent, hi controversiam patiuntur. Quod argumento est, invidiâ insolentiâque parendi magis, quàm juris ratione plerosque hominum agitari in contrarium. Quippe vinculum obligationis in omni genere civitatis, quæ simpliciter instituta est, eodem modo se habere, jam validè ni fallor, demonstravimus.

IX. Prorsus enim quod fœdus in Democratia singuli cum singulis ineunt cives, quo se parti majori spondent parituros, id in diversis formis super placitis principum & optimatium fieri palam est. Nec omninò aliter populus suum finem adsequeretur, quem fuisse docuimus, ut voluntas omnium, quod ad publicas res, una fieret; adeoque Imperantium voluntas singulorum è populo & totius populi voluntas censeretur. Quin ubi jus suum singuli transtulerunt, manifestum est, quod ipsi semet potestate privaverint. Exceptis iterum illis, quæ tacitè aut expresſè Imperio submittere noluerunt.

X. Porro ex eodem fundamento sententia illorum evertitur, qui mutuam subjectionem (g) inter populum & imperantes existere volunt. Ita ut populus universus rectè imperantibus parere debeat; principes autem male imperantes populo subjiciantur. Quod in thesi atque in Imperio nullis conditionibus limitato falsissimum, omnisque confusionis flabellum esse potest; quippe controversiis omni die futuris, utrum bene an male publica res gereretur, quæ nec judice alio quam ferro decidi possent. *

* *Vid. Grot. lib. 1. c. 3. §. 9.*

(g) Mv-

(g) MVTVAM SVBJECTIONEM. Inaudita hæc est *sententia*, si ad tractum omnem Imperii eam referas; adeò, ut ne quidem illam instruat *libertas obsequii*, quam *Boxhornius Lib. I. Inst. Pol. integrô cap.* tuetur. Itaque *Auctor* in *seqq.* illam mitigat: quòd Princeps tunc solùm Populo subjiciatur, quando malè imperat; quod tamen cùm & ipsum asseri non debeat; ne quidem si hanc doctrinam cum Ipso in Imperiis admittere velis, quæ conditionibus *limitata* sunt: Ideò potiùs illa subjectio mutua penitùs rejicitur. Utique in Regnis etiam, quæ *Commissi* clausulam habent, (quæ tamen *impropriè* talia sunt, & non nisi Statum *Magistraticum* referunt,) ne quidem asseri potest subjectio illa mutua. Sed solùm si Magistratus ille injusta & legi adversa imperet, nil aliud inde, quàm *detrectatio obsequii* procedit; (non etiam mutua subjectio,) & si quælibet pervertat imperans, abrogatio Magistratus. Hinc in *limitatis* Imperiis, (quibus idcircò non protinùs clausula commissi inest; cùm & *verè Majestatica* sint,) non desinit esse Rex per imperata, quæ injusta, vel legibus congrua non sunt; sed solùm *efficaciâ* quoad actus illos iniquos destituitur, idque ex *antecedaneâ ipsius Principis*, hoc ita promittentis, *voluntate*. Quis enim dubitet, *Cæsarem* v. c. Majestatem habere; & tamen si iniqua imperat, non protinùs Majestatem amittit, nec per hoc subjicitur populo; quippe in quô, & vel in eô subditô, cui quid iniquum injungit, *Imperium* propterea non enascitur; quod tamen necesse foret ex hypothesi *Auctoris*, de subjectione mutuâ. Quod verò objici potest: Principi fidem frangenti, vicissim eam à populô servandam non esse: illud facilè discutitur.

CAPVT XII.

Quo rationes contrariæ examinantur.

ARGVMENTVM.

Primum argumentum, quod constituens necessario sit superior constituto, & alterum, quod Reges sint propter subditos, ideoque inferiores, refellitur, ut & Tertium Junii Bruti, quod è sacris, ubi de fœdere Dei & populi agitur, petitum est: non sequi, populum pro delictis Regum judicio divino esse obnoxium, etsi occasione illorum affligatur.

I.

ARgumentum, quo dissentientes utuntur, quod is, qui alium constituit, superior sit constituto, (*a*) neutiquam universale est. Fallit enim in his, quæ primo voluntatis, postea sunt necessitatis, ut in eo qui se domino sponte mancipat, (*b*) omnique die in matrimonio videmus, quô mulier eligens virum non desinit inferior esse electo. * Nec firmiorem illud habet sequelam, *Reges sunt propter subditos*, (*c*) *ergo hi sunt superiores*; quod vel pupilli & tutoris exemplo refutatur.

* *vid. Grot. d. cap. 3. §. 9.*

(*a*) SVPERIOR SIT CONSTITVTO. Huic jam respondit *H. Grotius lib. I. c. 3. §. 8.* Scilicet *constituere* is quoque dicitur, qui per relationem constituit; ùt filius constituere dicitur patrem; aut qui juxta se, ùt socius socium. Quamvis autem populus *Majestatem* Regi tribuat. Tamen per illam Populô superior deinceps exstiturus est, postquam Majestati illi se Populus subjecit: ut nil aliud

penes ipsum, post constitutionem illam, quam *obsequium*, idque ex voluntate populi non modò, sed etiam dehinc ex tuitione supernâ *Dei*, super Rege constitutô, in his qui eum constituerant, superfit; (unde *characterem divinum* obtinet. *Jos. III.*, 7. *Judic. III.*, 10. 1. *Reg. X. v. penult.*) nec infrà se Regem, sed *suprà se*, constituit. Imò non solùm ei *Majestatem consignat*, verùm etiam illi *se universum subjicit*; per quòd in esse Regis ex Majestate non collatâ solùm, sed *& subjectionem sui* constituitur.

(*b*) Mancipat. Itaque & *subjectio* requiritur. Quòd autem se *in servitutem* penitùs quis dare possit, quod magis est, quàm *civilis* subjectio, H. Grotiùs *II. V.*, 27. *seq.* evincit: ad operas scilicet, quæ præcisè ad alterius utilitatem pertinent. Nam *vitam* alii subdere, nisi ob *universorum salutem*, (& ne hoc quidem simpliciter,) non possumus.

(*c*) Reges svnt propter svbditos. Exemplum pupilli & Tutoris, per quòd *Auctor* respondet, in eô est, quòd Tutor sit propter pupillum & pupillô tamen superior. Si excipias, posse tamen tutorem malè administrantem *removeri*; & sic etiam Regem. *Respondendum* est, hactenus esse disparitatem, quòd pupillus tutorem non removeat, sed tutore superior; Rex verò superiorem non habeat: nec progressus in infinitum evitari posset, si non *Deum* solum Regi incumbere dicamus; cujus & *Vicarius* est, Cæterùm qui *alterius gratiâ* est, ut ei *inserviat*, sicut uxor *in auxilium* marito venit: 1. *Cor. XI.* de eo dici non potest, quòd dominans, vel eô in ministerium utens, sit auxiliante illô inferior. Deinde, quod ex Canone philosophicô dicitur: *Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est*, Atqui Rex imperat propter populum: ergò populus magis imperat. Illud facilè refellitur. Procedit enim Canon, si & ipsum, propter quod quid tale est, sit ejusmodi, ut prædicatum consequentis vel *forma* possit tribui illi, quod causa dicitur; & quidem ut non competat ei per accidens, ratione *effectûs*, sed ut possit fieri reflexio per Τὸ *quia.* v. c. Luna est lucida propter solem, quia sol est lucidus: ergò sol est magis lucidus. Jam verò non sequitur, Rex regit populum, quia populus regit: (hoc enim falsum est) ergo populus magis regit. Sic & Τὸ magis exponitur à Philosophis, ut non denotet intensionem, sed *certitudinem*, putà: illud magis h. e. certiùs tale est, quòd v. c. sol sit lucidus. Sunt & alia, quæ hîc objiciunt Auctores *Monarchomachi*, cum *Brutô* suô: scilicet, quòd non credendum sit Populum hoc intendisse, quod tanta secum trahat *incommoda*; qualis est absoluta in Rege potestas. *Resp.* Imò incommoda *majora*, ex sententiâ adversâ exoritura sunt: Et quid non in rebus humanis sine incommodo? Præstat verò habere Rempublicam aliquam, quàm nullam. Quin & superiùs munivimus securitatem Populi, saltim *universi*; etiam adversus Regem difficilem. Ulteriùs, quod vita est, ajunt, in homine: illud potestas est in populo. *Resp.* quatenus Populus ipse Imperium retenturus est. Cæterùm vita est in Principe, quem sibi superimposuit, & actus essentiæ Statûs Majestatici. Quòd verò Libertate suâ quis abdicare se possit, vel potiùs *voluntatem suam*, seque & res suas, *subjicere* alii, & quâ ratione *Majestas* in electo conficiatur; de eô hîc denuò disquirere supervacuum est. Non etiam facit pro *dissentientibus*, quòd *Majestas* sit *inalienabilis*. *Resp.* non est in patrimoniô *Regis*, invitô populô; sed non impedit tamen, ut *populus* Majestate se abdicet, quam ipse in dominio absolutè habet. Si porrò urgeas, Regem *ad rationes reddendas* teneri, ceu *mandatarium*. Dicendum est, non gerere Principem negotia *singulorum*, nec mandatô agere, sed suâ voluntate, & ut dominum Imperii: nec enim Imperii quid est in populô ampliùs; indeque nec ille mandantis locum habet. *Universis* verò tunc ad rationem tenetur, si universos *eversurus* sit; aliàs *Deo* ad rationes tenetur, non multitudini, seu populo, ne quidem *universo*, cùm hic *totus* illi subjectus sit. Quamvis etiam *pactô* Majestas tribuatur, idque non minus ubi *simpliciter* imperium defertur, & *citrà modum*; sit quoque non tantùm *inter singulos* cives, qui se obligant ad obsequendum Regi, sed *& inter subditos*, etiam *universos*, & ipsum *Regem*: nam hoc negari non potest nec debet. Tamen abhinc *in facto esse* Majestas non dependet ampliùs, eò quòd pactum illud *abdicativum* sit. Quid verò si quis *Auctori* objiceret, dum ille Majestatem Regi collatam ex *statu Democratico* petit, ut Rex id possit, quod potest *Major* populi *pars*: ita secuturum esse, habere quidem Regem potestatem in minorem partem populi, sed *non etiam inmajorem*,

jorem, nedum *in universum.* Ita verò non poterit in eâ persistere *hypothesi Cl. Auctoris*, quicunque *Regis Majestati* prospectum voluerit. Quin potiùs dicendum est, non pendere Majestatem Regis *ab universitate* statûs *Democratici*, nec inde rectè educi posse. Nec enim ea est in Democratiâ fundandâ voluntas singulorum, ut Monarchicè sibi imperetur; sed potiùs semet singuli subdiderunt *votis universorum*, in *Polyarchia.* Quare si Statum in Monarchicum *mutari* oporteat, *denuò singulorum voluntas* in hoc obtinenda, vel singulis *abscedere* liberum est. Non enim placuit hoc singulis, ut major pars debeat formam Reipublicæ commutare posse. Nunquam igitur *Major pars* Regi potestatem deferre potest, sed *singulos* id facere oportet. Rursus, non defertur per hanc Potestatem id solùm, *quòd Major pars potuit in partem minorem;* nam ita Rex *majori parti imperare* non posset: quicquid sit, quòd major pars *suo cesserit imperio;* quippe quòd simul etiam quærendum sit *de subjectione*, & quisnam se ei potestati, quæ majoris partis potestati *succedanea* est, *subjecerit.* Videlicet major pars in Democratia non imperat tantùm minori parti, sed *imperat sibi ipsi*, quà in illâ parte *singuli* sunt: ex quô sequetur, majorem partem imperare etiam *omnibus ac singulis*, qui de universitate sunt. Ita verò non ceditur Imperium solùm majoris partis *in minorem* Regi constituto; verùm etiam imperium *in se ipsos*, qui *in majori parte sunt*, & ùt singuli etiam considerantur. Hoc est, quod in *Populo Romano* contigisse dicitur per *Legem Regiam*, quòd is Principi potestatem suam, eamque *in se*, *populum* quoque, dederit, & quidem, quà nunc non modò ùt singuli tantùm spectantur, sed *ùt universi;* ut cùm *universitas* Imperium *in majori parte* tenuerit: nunc etiam *ipsa universitas* Regi *subjiciatur.* Consonat *1. Sam. VIII.*, *7. 9. 19. IX.*, *16. 17. X.*, *1. XII.*, *17.* Ex quo sequitur, *Regi* omninò rat. obsequii *plus deferri*, quàm in *Democratiâ;* vel saltim *aliud obediens* subjici, quàm in Democratia fuerat. Nam in hâc *universitas* imperabat; in Monarchia *etiam hæc subjicitur.* Major pars non imperavit Universitati, quippe Ipsa Universitas repræsentativa. Sed Rex imperat & singulis etiam in majori parte, & *ipsi parti majori.* Indeque inania sunt, quæcunque *Cl. Auctor* majori parti Democratiæ superstruit vincula securitatis pro Imperio Monarchico. Hinc etiam, cùm difficile sit, ut unius voluntati Populus morem gerat, plura Reges cum *Proceribus*, utut hi non minùs subditi sint, communicat; nil cum plebe seu populo reliquo *Optimates.* Non potest *minor pars* in Democatiâ resistere parti majori; sed *universi* possunt facilè Regi; nisi hic vim Imperii, saltim jure, in *totam universitatem*, & sic non modò *Imperium universitatis*, sed & *in ipsam universitatem* teneret, qualis in Democratiâ fuerat. Proinde nec sufficit, si dicamus Principem esse *æqualem* universis, ùt est facies in speculo, sicut ap. *nonnullos* reperitur. Nam Princeps quidem *repræsentat universitatem* in imperando, seu totam Rempublicam, maximè versus *Respublicas alias;* sed cùm Majestas ex parte alterâ *subiectionem* intrà Rempublicam exigat: non potest dici id solùm posse Principem, quod *populum*, etiam *universum*, quà nunc *imperiô exutus* non solùm est, verùm ei *se quoque subjecit.* Aliàs solùm *æqualis* foret universitati, *non superior.* Et duntaxat imperaret in ipso universitas, non *subjiceretur* ei; sicut in *Democratiâ universitas* tantùm *imperabat*, *nec subjecta fuerat:* adeò ut Rex non solùm *subintret locum universitatis.* Idem est *in Optimatibus*, quando Aristocratiæ Monarchia succedanea est.

Illud quæritur, an *Princeps* quà *privatus* haberi potest, sit *sub publicâ sui ipsius potestate?* Equidem *Civis in Democratiâ*, ùt singulus, subest sibi ipsi ùt universo, quatenùs in majori parte constitutus est; indeque à se ipso cogi potest. Dicendum est, in *civilibus*, quoniam se ipsum ùt privatus est, exemisse censetur, (*statuta* verò *localia* ipsum multò minùs attingunt,) non posse ipsum censeri sub potestate esse, imo exemptione ipsum non indigere, quia in his *extrà sortem privatorum* initiò constitutus est, eò quòd civilia omnia *solus & totus* sustineat. In *cæteris* autem cùm cesset respectus Principis, ideò sub potestate *publica*, quæ nulla est alia in Civitate, nisi Principis, omninò consistet: atque hæc etiam valet in promovendâ necessitate negotiorum, quæ ex *Naturali* vel *Gentium Jure* pendent. Hinc procedit, quòd Principes, ùt privati, faciant de causis suis, quas cum civibus habent, per Judicia Civitatis, quæ ab ipsis pendent, cognosci atque se *condemnari.* Sed si Princeps hoc etiam non velit sponte, nec etiam sponte præstet judicatum: nemo extrà ipsum

 est,

eſt, qui eum *cogat*; ſecùs atque in *Optimatum* vel quolibet Statu *Polycratico*. Nec tamen ob hoc neganda eſt *Poteſtas* Principis in ſe, ùt privatum. Nam per hoc poteſtas non ceſſat, quòd *invitum* executioni non detur. Manet poteſtas etiam cùm ſponte quis ei obtemperat, & hoc ipſum quoque obſequium non aliud eſt, quàm *ſubditi* cujuslibet *alterius*. Eſtque coactio ſolùm refractariorum; ſed obedientes poteſtatem non minùs ſequuntur. Denique *ùt Princeps* ſibi non tenetur Princeps, & nullibi *Majeſtas*, in Rebuspublicis quoque *Polycraticis*, tenetur *ſibi*: cùm obligatio alium cui obligemur deſideret. Planè *Magiſtratus*, qui ùt *privatus* tenetur ſibi, ſi non ſponte pareat poteſtati publicæ, quam Ipſe tenet, à *Principe*, quaſi ceſſante *ſubalternâ*, cogi poteſt.

II. Plus valoris ineſſe videtur petito e ſacris literis argumento, ubi fœderis longe alia, quam nos collocavimus, ratio tradatur. * Fœdus eſſe *inter Deum, populum & Regem, quod futuri ſint populus Dei.* ** Cujus ſanctio ſit, *ſi perſeveraveritis in malitiâ tam vos quam Rex veſter peribitis.* *** Duos hic eſſe volunt reos promittendi, qui in ſolidum ſinguli obligentur, Regem & populum; nempe univerſitate hominum unius perſonæ vicem ſuſtinente. Regem igitur, ſi populus legem Dei violet, teneri ad hanc promiſſionem integre præſtandam: Proinde ad cogendum quoque populum, uti ſtet promiſſo, puniendumque, ſi qui fidem rumpere ſint auſi. Quod ſi negligat Rex, ita juris eſſe, ut ipſe culpâ totius Iſraëlis teneatur. Quippe inter duos reos ita leges dictare, factum alterius ut alteri noceat. **** Sic populum quoque, deficientem Regem quaſi e fuga retrahere & coërcere debere; eadem ratione ni faciat, fore ut populum delicta Regis luere oporteat, ut contigerit in perfidia Saulis adverſus Gabaonitas, & Davidis in cenſu populi aliisque ſimilibus. ***** Qui ad promittendum, is etiam tenetur ad præſtandum; qui ad hoc is ad media quoque jus habet. Abſurdum fore, ſi populus ad præſtanda luendaque Regis facinora teneatur & impedire illa non poſſit; cum ultra id quod poteſt nemo teneatur.

* *vid. Jun. Brut. Quæſt.* 2.
** 2. *Chron. c.* 23. *v.* 16.
*** 1. *Samuel. c.* 12. *v.* 16. 17. *& ult.*
**** *l. pen. π. d. duob. reis.*
***** *lib.* 2. *Samuel. c.* 8. *& ult.*

III. Ad hæc nos ita; videri quod Samuel populum cohortatus non ſit, ut fœdus cum Deo initum adverſus Saulum exequeretur. Quod quidem facere debuiſſet, ſi plebs tanta ſub pœna ad hoc ipſum teneretur Miram videri ſtultitiam Davidis, qui Regem impium, cum poſſet,

ſet, tollere ſit veritus. Planè id verum eſt, populum vi fœderis cum DEO pacti, non debuiſſe Regibus obedientiam, in tantum, ut contra leges ipſius delinquerent. Sed nihil profertur, quare populus debendi reus in ſolidum fuiſſe dicendus ſit. Quippe in delictis contra leges admiſſis obligatio ad pœnam non egreditur perſonas delinquentium. Quæ tam juris divini quam naturalis & civilis notiſſima regula eſt. * Sed neque in contractu à pluribus inito, alia quam pro parte virili actio, in ſingulos naſci ſolet. Niſi expreſsè quilibet in ſolidum ſe voluerit obligatum. Quod in fœdere DEI cum Iſraële non legitur conventum. Sanè obligatio fœderis quemque non tantum pro ſe, ſed & pro iis, quos habebat in poteſtate, devinciebat. Quatenus ipſorum neglectus argui poſſet. Unde parentes pro liberis, domini pro ſervis, Reges & Magiſtratus pro ſubjectis meritò tenebantur; Si non omni modo, etiam manu & vi ſuorum impietatem cohibuiſſent. Non quod ex illorum delictis, ſed ex proprio peccato, conniventiæ exitiabilis contra officii ſui rationem, tenerentur. Non' eadem ratio viciſſim liberos pro parentibus, ſervos pro dominis, ſubjectos pro imperantibus, faciebat obnoxios; Eò quòd vi & armis adverſus eos, quorum ipſi in poteſtate erant, experti non eſſent. Siquidem ipſa res loquitur, diverſam utrinque eſſe officii rationem. Populum utique inſontem, ob peccata Regum fuiſſe punitum, nusquam probatur. Nam vix eſt, ut in exemplis modo projectis & ſi quæ alia publicæ adminiſtrationis delicta in plebem expiata ſunt, reliqui ſe non participes, etiam committendo, fecerint. ** Quanquam ſi maleficia publica eorum, quos ſibi rectores impoſuerunt, temporalibus malis (*d*) in populum redundarent, id ab hominibus injuſtum cenſeri vix poſſet. Cum hoc, more nec non jure Gentium omni die fiat & exerceatur, ut facta Imperantium civitas præſtet.

* *Deut. 24., 16. Exech. 18., 20. 2. Reg. 14., 6. 2. Chron. 15., 5.*
** *vid. Grot. l. 1. c. 2. §. 10. in fin.*

(*d*) Temporalibus malis. Ad duo ergò redit reſponſio *Auctoris.* Unum eſt, quòd populus propriæ culpæ pœnam ſubierit; non quaſi culpa in eô fuerit, quòd debuerit Regi impio reſiſtere, aut non debuerit connivere. (Hoc enim pugnaret cum eô, quod in fine §. 4. habet *Auctor*; & repugnaret ipſi *Majeſtati*, quæ redargui, & ad *rationes* cogi à Populo non poteſt.) Verùm quòd non debuerit *propriis moribus* imitari, & ſic probare *actu poſitivô*, peccata Regis. Nam & peſtem ac famem eſſe mala, quibus Deus *populum* viſitavit ob alia peccata, quorum materia in

in hôc ipsô non defuerit, etiamsi Deus ad *maleficium* personale *Regis* non respexisset. *Alterum* est, quô utitur, in his exemplis, ubi approbatio ejusmodi *positiva* in populo non apparet. Sic enim sufficere putat *Auctor* cum *H. Grotiô*, quòd Deus in Populum quoque *innocentem* possit uti Dominiô supereminente, quô valet in vitam singulorum, quam eripere potest homini, ex merô beneplacitô; saltim ut Regem affligat: cui grave est subditis orbari; quippe quòd subdito per hoc non nisi malum temporale inferatur. Quamvis etiam, licèt publica scelera, vel saltim publicè, non appareant, potuerit tamen Deus etiam occulta illa crimina in singulis ex populo simul & semel coërcuisse; per quod nec dum sequitur, facta imperantium cives hâc ratione præstare oportere. Imò non sequitur: punitus est populus scelerati Regis, ergò Regem populus ipse plectere debuisset. Quidni enim, nisi aliter Deo visum fuerit, Ipse mortem accelerare Regi, qui soli Deo peccaverit, posset. Equidem non aliud est in *fœdere* memoratô, quàm quòd Deus *& Regem & populum pium* sibique *morigerum* habere velit. Sed nullibi habetur, quòd populus, si non *corrigat* Regem, puniri propterea debeat divinitùs; quanquam *Rex* pœnæ Divinæ, *ex conniventiâ* in populum peccantem, reus fieret; exhinc, *quamvis cætera innocens, juxta populum* puniendus. Differunt autem propositiones illæ duæ *Adversantium*, Regem & Populum esse duos correos *promittendi*; & Regem ex *indole Reipublicæ, citrà promissionem* Deo factam, teneri *pro populo*, populum *pro Rege*; quod *posterius* oporteret illos probare; in quôlibet scilicet Imperiô illud reperiri. At verò ut *populus pro Rege* respondeat, quem tamen redarguere & corrigere non potest; sed difficilem quoque & injustum pati debet: postulatum iniquum nec ullibi fundatum est. *Prius* etiam, quasi Rex & Populus Dei facti fuerint Deo *correi ex fœdere*, non habet Scriptura. Quòd autem *fieri* illud *non potuisset*, aut non possit, (quà quis Rege & populo, cui uterque teneri possent, ut Deus, superior existeret,) illud quidem frustrà negatur. Quidni enim potuissent *duo rei* in *maleficiis per conventionem* constitui, & nunc etiam possent in his, ubi potest aliquis, velut *in pecuniâ*, fieri alterius *pœnæ succedaneus;* quale quid etiam in fidejussoribus delinquentium reperitur. Nec tantùm ex delicto plures citrà conventionem tenentur in solidum, quisque *ex factô suo propriô;* verùm etiam hoc *conventione* fieri potest. Et imò fieri potest omninò, ut correus teneatur in solidum, etiamsi *per illum ne stet* quidem, quò minùs alter fœdus servet; adeoque correi teneantur etiam respectu solùm *alterius* negligentiæ seu perfidiæ. Proinde necesse non est, ut populus correus *directè* solùm teneretur ex negligentiâ seu *factô propriô*. Quid enim, saltim de *correis* mutuò *fidejubentibus*, dicendum foret? Deus verò poterat etiam in populum sumere pœnas ex conventione, & in *personas* eorum, ceu vitæ earum Dominus: nec inde sequitur, ita oportere potuisse populum *corrigere* correum suum, Regem; nam tale quid *correitas* per se non desiderat, ut nempe non aliter ex sponsione suâ correus teneatur, nisi ille facti proprii seu negligentiæ reus fuerit. Ex quô infertur, si vel maximè populus hactenus pro Rege spopondisset; tamen ex hoc non sequi, quòd ipse habuerit per hoc *potestatem corrigendi* Regem, eôque extiterit *superior:* multò minùs sequi, *citrà pactionem illam* in istum modum teneri populum, & quidem nunc etiam *Deo*, in sequelam quasi istius fœderis: quale tamen nunquam extitit. Denique *exempla* eorum, qui capitis damnarunt Reges suos, examinat *H. Grotius d. l. §. 8. n. 11. & §. 10.* scilicet *facti* sunt partim; & quæ *juris* haberi possunt, non sunt eorum qui summum Imperium, sed solùm qui *Magistratum* tenuêre; ùt sunt Duces & Ephori quarundam Rerumpublicarum.

VI. Quid igitur? populus ob male consulta Regum & optimatium bellis affligitur; Ergo se consiliis publicis ingerere, neu quid perperàm fiat, intercedere potest, manu quoque & vi armatâ? Pulchram me hercle jurisprudentiam! theologicum an sit, ut illi volunt, alii viderint. Nonne & David obnoxium se populo, ob adulterium & homici-

micidium fuiſſe negat, quando *ſoli Deo peccaſſe* profitetur. * Negat id D. Coccejus *ad d. v. 6.* Nec tamen id inde non ſequitur. (*e*)

* *Pſalm. 51. v. 6.*

(*e*) Inde non seqvitvr.) hoc eſt, licet uti nihilominùs *hôc locô* ad inferendum, quòd Rex *populo non teneatur rationem reddere;* quicquid ſit, quòd hâc intentione illud non dixerit *David*, nec mens illius fuerit: *Ego mihi ipſe Judex ſum:* quaſi nimirum iſtud *humiliationi* ejus non conveniat; quin potiùs hoc indicaturus videatur: *Non prodeſt mihi quòd Rex ſum.* Nam ſi ab hominibus eſſem puniendus, aliquâ ex parte ſatisfacerem: nunc *ira tua tota mihi incumbit.* Proinde non poſſet haberi pro eo, qui ſe elaturus *populum ſperneret;* ſed qui *gravitatem pœnæ ſibi imminentis* ſentiret. Adhuc enim ex *dicto loco* ſequitur, quòd populo *re ipsâ* rationes reddere obſtrictus non fuerit; quamvis ex hôc *coram Deo ſe non efferret*, tanquam Majeſtate pollens & hominibus ſuperior.

Facit plurimùm ad Imperantium poteſtatem muniendam adv. Populi auſus, Jus illud regivm in *1. Sam. VIII.*, *9. 11.* de quô ut exactiùs conſtet, ſciendum eſt, quamvis *Petr.* Cunæus *I. d. Rep. Hebræor. c. XIV.* putet, Deo non *diſplicuiſſe ſimpliciter*, quòd Populus *Regem* poſtulaverit; ſed ſolùm petitionis *modum;* quippe quòd in *Deut. XVII.*, *14. 15.* ipſe Deus *Leges Regni* jam dediſſet. Tamen veriùs eſſe, Deum *rem ipſam* indignè tuliſſe: nec ideò, quia Samuelem illi ſpreverint, aut deſiderârint ſtatum, ùt fuerat in vicinis Gentibus, aut quia iſtum ad Religionis mutationem petierint; ſed quia ampliùs *Theocratiam* ſuſtinere nollent; *v. 6. 7.* & præcisè dicerent: *conſtitue nobis Regem*, Samuele inconſultô. Neque etiam Deus *Deut. XVII.* juſſerat, ut Regem ſibi unquam facerent; ſed cùm prævideret fore, ut ſimul atque terram ſanctam occupâſſent, malô propoſitô Regem ſibi forent poſtulaturi. Hinc præceperat, ut ſi Regem omninò vellent, ipſum è fratribus ſuis eligerent &c. Videlicet non habebat Populus, quando faſtidiebat Præfectos *Joëlem & Abiam*, filios Samuelis, declinantes utique in viis, ut propterea regiminis à Deo inſtituti mutationem petere debuerint: cùm vel emendari illi vel aliter populo proſpici potuiſſet. Poſtquam verò de *Jure* illo *Regis* deinceps eum populo agendum fuit: non eſt putandum contineri (1) in deſcriptione illius *d. c. VIII.* nudum *juris falsò prætenſi*, quaſi illud à Deo ſit, *exercitium;* ùt eſt *ap.* Limn. *Sect. 2. Proleg. ad Capitul. Imperat. n. 3. &* *Nic.* Cauſſin. *d. Regno DEI*, *Diſſ. LXIX.* vel (2) *Jus* verum & *internum* Regium; quaſi illud ſolùm ibi *Rhetoricè* deſcribatur: *Marc. Ant.* d. Domin. *VI. d. Rep. Eccleſ. c. 2. n. 7.* Hülſem. *c. XX. Breuiar. n. 12.* Schok. *c. 2. d. L. Regiâ*, Schickard. *c. 3. d. Jure Regio*, *theor. 8.* Cunæus, & *alii.* Ceu quidem illa, ſi *ad literam* accipiantur, non congruunt cum *Officio* Regiô; *Deut. XVII. mitiùs* verò accepta non erant *nova* aut *inſolita*, etiam in Imperiô Moſis & reliquorum Ducum & Judicum, v. *Exod. XVII.*, *9. Num. XXXI.*, *4. Exod. XVIII.*, *25. XXXI.*, *2. 6. Num III. IV. XXXV.* Et tamen in *v. 18. d. c. Samuel.* dicitur: *clamabitis.* Vel ut (3) quædam *immixta* habeat *duriora;* quæ tamen ob Imperium ac Dominium *eminens* ad *Jus* Regis *verum* referri oporteat; ceu quidem extraordinaria quoque & abſoluta, ſeu eminens, illa poteſtas, jus *plenum* in caſu neceſſitatis *Regium* eſt: quod ipſum *officio* quoque Regio congruit. Indeque *Achabo* omninò illicitum fuerat *Nabothi* licitare vineam: *1. Reg. XXI.*, *2.* neceſſitate publicâ nullâ exiſtente; ſed per abuſum Regiâ poteſtate ad privatam pertractâ. v. *Ezech. XLVI.*, *18.* Vel (4) Jus verum & *internum herile*, ùt *Zieglerus*, *Bœclerus* & quidam *alii:* quô *ordinariè* continetur abuſus quoque rei *ſuæ.* Nam Populus quidem *regnari* volebat, ùt vicinæ gentes; ſed non eâ *ſpecie* Monarchiæ, ut Regi ſuo *ſerviret:* ſicut, Salomone mortuô & aliàs etiam, ſatis oſtendit. Sed eſt *Jus* quoddam *externum*, quod rat. formæ ſignificationem *modi* habet, Scalig. *1. Epiſt. 15.* ſed *effectum* tamen *Juris* habet inter homines, cui reſiſti non poſſit. Indeque etiam *iniqua* & dura, Regisque *officio adverſa*, continet. H. Grot. *I, IV.*, *3.* Nimirum ut ſi Rex ipſorum, *contrà delationem* & per *injuriam*, ſepoſitô Officiô ſuô, talia ipſis illaturus ſit, quæ *vicini Reges* ſubditis ſuis: ea ipſos contrà intentionem ſuam *pati* oporteat. Quô ipsô *Samuel*

muel eos absterrere à Statu *Regiô* volebat. Nam in *Deut. XVII.* de moribus *Regis* formandis, sed in 1.*Sam. 8.* de patientiâ & obligatione *Populi* agitur; quæ duris etiam præstanda est. *1. Petr. II., v. 18.* Optimè *LXX. Interpretes* Jus Regis vertunt: *Τὸ δικαίωμα τȣ̃ βασιλέως*, quod *Tremellio* est *ratio* Regis, *Diodato* la *maniera del Re!* nempe *Jus* seu *facultas*: quod *jus* non statim vel ubique *δίκαιον* seu *justum* est; nisi quòd semper tale sit *titulô justô*, & in archivis sacris repositô, *1. Sam. X., 25.* indeque etiam *in effectu*; hoc est effectum juris quasi *liciti* habeat. Neque enim officit expositiioni huic, quòd *Rabbini* tradant, *Regem vapulare potuisse*, si vel mulieres multiplicâsset, vel equos, aut divitias ad pompam tentâsset. Nam hanc traditionem licèt crediderit *Baronius*, ceu quidem ea apud *Rabbinos* (negante hoc *Causaub. Exerc. XIII. n. 5. ad Baron.*) reperitur; vid. H. Grot. *I., 3. 20.* Tamen illam commentum esse, tradit *Salmasius Defens. Regiâ, c. 2. p. 56. & c. 5. p. 181.* quòdque Rabbini Synedrio nimium tribuant, satis constat. vid. Selden. *III. d. Synedr. c. 9.*

CAPVT. XIII.

De

Summæ Potestatis definitione & differentiâ.

ARGVMENTVM.

Definitur summa potestas cum Grotio. Divisio Majestatis in Realem & Personalem, Delegantem & Delegatam, refellitur, eò quòd potestas summa non nisi una esse possit: ideoque si delegantes acta delegatorum infirmare queant, penes hos esse Majestatem, si non possint, esse eam penes solos delegatos.

I.

MUltitudo, quæ nulli subjecta coit in Civitatem, si quod Imperium condat, hoc esse summum, (*a*) sponte liquet. Neque enim Imperium extra civitatem habet superiorem, ubi ipsa multitudo nullum talem agnoverat. Nec in civitate potest dici Imperium habere quicquam superius sine contradictione. Attamen personæ Imperantium certæ possunt aliquo modo habere superiores, (*b*) si disertè ita sit constitutum.

(*a*) ESSE SVMMVM. Nec tamen protinùs *Majestaticum*: imò si *Magistratum* sibi aliquandiu constituat; hujus quoque imperium ab *imperio patrisfamilias*, & rursus hujus, tanquam patris, mariti, aut domini, diversum est: quippe quòd Magistratus *jus vitæ & necis* ex consensu Populi universi teneat; non ita paterfamilias, ùt inferiùs *Lib. II.* ostendimus. Hic verò de *Majestate* experiendum est, quæ ùt *variè* accipitur, ceu *Jac.* Gothofr. *ad L. 5. C. ad Leg. Jul. Maj.* præ cæteris ostendit: ita definitio ejusdem *Aristotelica* concisa, & melior est *Grotianâ*, quam hîc *Auctor Cl. §. 2.* recipit; quippe quæ insuper quoque *negativa* est: quicquid fit, quòd intelligantur actûs, qui *jure propriô & per se* subsistunt. Ne dicamus, Eremitæ actûs à nemine irritos reddi posse: nam hîc quidem de *Civitate* agitur. Modò quando *Aristoteli* dicitur esse *Summa in Republica*, sive in Civitate, *ubique potestas*; vocem: *ubique*, non solùm de *intensione*, sed & *extensione*, pro variis in Republica *objectis*, nec

nec minùs ratione *durationis*, quòd ſit *perpetua*, accipias. Ex his enim non minùs *auctoritas* Majeſtati, quà talis eſt, conciliatur; quippe cum quâ *Boxhornius*, in definitione ſuâ *Lib. I. c. 4. §. 11.*, Majeſtatem confundit. Exprimit quoque rem meliùs & probiùs *Poteſtas*: quô ipsô non tantùm *facultas moralis* indicatur: ad quam omninò, & ſic ad prædicamentum *Qualitatis*, referre Majeſtatem oportet; æquè ùt jura omnia. Sed etiam, quòd *potentia* ei ſubſternatur: ita ut hæc ipſa *primò* Majeſtatem non conficiat. *Aliis* Majeſtas eſt *ſumma poteſtas dirigendi actiones civium, & cum iis, qui extrà Rempublicam ſunt, nomine Civitatis, negotia Pacifica & Bellica ſuſcipiendi, ad obtinendos Civitatis fines.* Et hæc definitio inſinuat diſtinctionem jurium Majeſtatis, in illa, quæ dicuntur *æquiparantiæ* & *disquiparantiæ*: quorum *iſta* ſunt, quæ non habent, (niſi in ſubjectos,) ſuperioritatem, ùt ſunt Jus Belli, Fœderum, &c. quatenùs ad Rempublicam aliam, & *poteſtatem æqualem*, referuntur, *totamque Rempublicam* repræſentant. Quòd ſi unum daretur Imperium, ceſſarent illa, ſed non reliqua jura. Aliis Majeſtas eſt *facultas exercendi univerſa jura Reipublicæ.*

Sunt quidem qui *ſummitatem* Majeſtatis, etiam ad *latitudinem jurium*, referunt; ſecùs atque *Ariſtoteles*, qui hanc ipſam per vocem *ubique* inſinuat. Et ſane *Majeſtas* in *quolibet Jure* particulari, v. c. Leges ferendi, *tota* reperitur; ùt magis *ſummitas* ad *longitudinem* ſive *independentiam* juris cujuslibet Majeſtatis pertinere videatur. Ex quibus *Pufendorffium Lib. VII. J. N. c. 6.* interpretari licet. Alii *ſummam* ſimpliciter dicunt eò, quòd in exercitio ſui non dependeat ab ullô mortalium, ſed ex propriô judicio, ita ut actus ejus à nemine *tanquam ſuperiore* poſſint irriti fieri: nec teneatur proinde ad *rationes* ita, ut ſi eas non approbaverit alii, pœnis aut coërcitioni, tanquam à ſuperiori inferendis, ſubſit. Nempe *Summitas* de formâ *eſſentiali* Majeſtatis eſt; indeque *libera* etiam eſt ab externis, *ſoluta* Legibus, *inviolabilis* à judicio vel coërcitione, & *indiviſibilis* in plura talia, quale eſt ipſum.

Eſt verò Majeſtas *totum* quoddam *poteſtativum*: quod ipſum totum aliquid *analogicè* tale eſt, quia propriè *partes* nullas habet; uti *ſolem* ejusmodi totum, ùt & *animam rationalem*, conſtituimus, quando partes fingimus utriusque varias, pro diverſis *operationibus*, quibus ſe circà *objecta ſua* exſerùnt. Æquipollet tamen totum illud poteſtativum toti *Integrali*: (quod quidem partes *realiter diſtinctas* habet; ſecùs ac Majeſtas:) quia Majeſtas dici non poteſt, cui quid *deficit*; ſaltim pro ratione Regni ſive *territorii*, cui ineſt: cùm fieri posſit, ut in aliquo eorum Fodinæ v. c. nullæ aut alia non reperiantur, quæ in cæteris Regionibus ad ſummam poteſtatem trahuntur. Idemque ſentiet aliquis de Principibus illis ſummis, qui ad ſe pertinere non credunt *Sacrorum Poteſtatem*. Sanè *Alb.* Gentilis *Lib. I. c. IV. d. Legat.* dubitat, an *Reges Hiſpan.* & *Gall.* habeant ſummam poteſtatem, eò quòd in cauſis Religionis ſubſint *Pontifici*, & quòd *Clerici* in terris ipſorum degentes ab Imperio ipſorum *exemti* ſint. (Quanquam nec ſubmiſſio illa Regum, nec exemtio Cleri tanta; quin & in diverſis Regnis diverſa ſit. vid. *P. d. Marca Lib. IV. d. Concord. Sacerdot. & Imperii, c. IX.* ubi quòusque ſe Libertas *Eccleſiæ Gallicanæ* extendat; item *Schilterum* de *Libert. Eccleſ. German.*) Nam Pontificis quidem arrogantia latiſſimè ſe porrigit, indice *coronâ triplici*, in cœleſtia, terrena & inferna, & ſuper omnes adeò poteſtates; *ap.* Theoph. Raynaudum *d. Coronâ Papæâ*. Et tamen Princeps ex vi Majeſtatis, & ex Jure *communi*, poteſtatem *ſacrorum* meritò ſibi vindicat; abſtractâ etiam qualitate *Religionis*. Etenim forma *Regiminis Eccleſiaſtici* poteſt exerceri ſinè contactu poteſtatis ſecularis; ùt in primitivâ Eccleſiâ. Sed non poteſt forma Regiminis Politici exerceri ſinè jurisdictione ſeu poteſtate circà Religionem; quanquam poſſit ſinè contactu Poteſtatis Eccleſiaſticæ ſpecificè dictæ. Cæterùm hôc ipsô, quô *integrale* totum eſt Majeſtas, totum quoddam ſive ens *per aggregationem* dici non poteſt. Nam hoc eſt totum quoddam *per accidens*; ùt acervus lapidum, grex ovium: ex quibus licèt quid demſeris, totum tamen manet nihilominùs. Non etiam Majeſtas eſt totum *eſſentiale*, ceu phyſicum: quia hoc ſolùm duas partes habet; quale eſt homo, dum ex animâ & corpore conſtituitur. Etenim Majeſtas plures habet *partes*, certô *numerô* non definitas, cùm objecta *nova* ſubinde exoriri poſſint; quale quid occurrere aliquando videbatur im Recht, Zeitungen zu verbieten.

(*b*) Habere svperiores. Si de *Monarchiâ* accipi debet Auctor, non apparet, quomo-

do Rege quisquam esse possit in Republicâ ullô modô superior? Quod enim *intercessionem Ordinum* alicubi attinet, illa *summitatem* Imperii non ingreditur, neque *exercitium* ejus imminuit; quippe quod nihilominùs totum manet Regis, licèt in *modô exercendi* Ordines vel maximè concurrant. Indeque non protinùs, si quod *jus* existit alicubi *in parentibus*, illud propterea *Majestatis* seu superioritatis habendum est. In *Aristocratiâ* quisque Optimatum habet superiores Universos, sive partem majorem, penes quam summitas Imperii se exserit. Ad hoc autem nulla disertâ *constitutione* opus est; sed id *natura* Statûs Polyarchici postulat. Ubicunque verò aliquis Imperantium superiorem habet alium, unum vel plures, ibi Imperium ejus *Majestaticum* esse non potest.

II. Interest autem plurimum, scire perfectè, quid sit summa potestas, quam vulgo Majestatem (*c*) vocant, etsi aliter veteres, (*d*) quibus hæc vox notat amplitudinem & dignitatem. Definiatur cum Grotio, Facultas moralis regendi civitatem, cujus acta nullius humanæ voluntatis arbitrio infirmari possunt. * Differentiæ hujus argumento pleraque difficilia Quæstionum, circa hoc caput moveri solita, suis quæque locis conficiemus.

* *Grot. l. 1. c. 3. §. 6. pr.*

(*c*) MAJESTATEM. Equidem omnis Majestas *Summa Potestas* est, sed non vicissim; ùt ex Statu *Magistraticô* patet: quamvis hic *simpliciter pactitius* sit.

(*d*) ALITER VETERES. Quibus *Imperium* quoque audit, ùt & *Principatus*, nec non *Potestas* simpliciter. Est verò vox *Majestatis*, (quam ex *majori Statu* compositam esse volunt; rectiùs à *majus* deducitur,) *allusiva* potiùs, cùm quidem simplex vocabulum, non minùs ac potestas, sit *Romanæ linguæ* adeò *proprium*, ut ne quidem *Græcus* sermo, fœcundus licèt, simile quid habeat: siquidem μεγαλειότης & σεμνότης ei exactè non respondent. Interim ipsi quoque Romani Majestatis vocem sæpè pro *Dignitate* usurpant; ùt est *matronalis majestas*, apud *Livium: add.* Lips. *II. Pol. 16. & IV. Pol. 9.* vel *auctoritate* eorum, qui eminentiores sunt aliis, *splendore* quoque & *magnificentiâ;* velut Senatûs, *apud* Sueton. *in Tiber. c.30.* & Plin. *VIII. Epist. 6.* Sæpiùs *auctoritatem cum potestate* junctam notat, apud *Ciceronem;* utut etiam *inferior* fuerit; qualis est Majestas *Prætoris. L. 7. ff. d. Jurisdict.* Sic enim ipsi quoque *Ciceroni* in *Partit. Orat. c. 30.* Majestas est *magnitudo* quædam Populi Romani, in ejus *potestate & jure* retinendô. Et *II. d. Invent. 17.* Majestatem minuere est, de *dignitate* aut amplitudine aut *potestate* populi, aut eorum, quibus populus potestatem dedit, aliquid denegare. Recentioribus verò Scriptoribus *summam potestatem* ubique designat. Et quamvis Stylus Curiæ soli Dignitati *Regiæ* illam applicet; est tamen æquivalens *summæ Potestati* seu civili *Imperio.* Non aliter atque *Sanctimonia* cumprimis *Monarchiæ* defertur. *add.* quô sensu *Imperatores Romani*, etiam *Christiani*, usurpârint nomina *Sanctorum*, *Sacratissimorum*, Selden. *II. d. J. N. G. c. VIII. p. 225.* & Bœcler. *d. Sacr. Rom. Imp.* item *ad I. Annal. Tac. X. annot. 15.* ùt & de arcano dominationis *Consecrandi Principes* defunctos seu *Apotheosi*, Eund. *ad I. Ann. Tac. 2. annot. 1.*

III. Dividitur à multis in Majestatem Realem atque Personalem. Quarum illa universo corpori civitatis, hæc paucis (*e*) vel uni Imperantibus conveniat. Sed vitiosam hanc esse divisionem putamus. Quoniam si Majestas sit jus summum, fieri nequit, ut duplex sit. Non magis

magis quam in una linea dentur duæ ſummitates. Niſi compoſitam aut mixtam ſtatuamus Rempublicam. Sed tales nullas eſſe vel paucas, alibi videbimus, & ſi daretur talis, ibi duplex quidem eſſet majeſtas perſonalis, realis ei nulla poſſet applicari. Præterea in Democratiâ nemo, opinor, dicet, eſſe duplicem Majeſtatem. At vim Imperii non eſſe aliam in ſtatu populari, quam in concilio paucorum vel perſonis Regum, dicere occupavimus. Si quid optimatibus aut principi detractum vel circumſcriptum ordinique diverſo datum ſit, hoc ad diviſionem Majeſtatis perſonalis referendum.

(*e*) PAVCIS. Imò perſonalis Majeſtas haud unquam niſi *uni* convenit; etiam in *Dyarchiâ*, quatenùs hæc *diviſô Imperiô* utitur; de quo ſuô locô: & ſic *Monarchiæ* propria eſt. *Realis* autem in omni Statu reperitur, modò eam ſanô ſenſu accipias. Ita verò Majeſtas realis dicetur ineſſe *Democratiæ*, non oppoſitivè, & quaſi in eâ quoque verè perſonalis locum habere poſſit; ſed per *epithetum*, quòd omnis in eo Statu Majeſtas *realis* ſit. Unde procedit, quòd *unus alterve* Optimatum & multò magis *ſinguli* ex populo, (quippe qui non ita omnes ad exercitium Majeſtatis admoventur:) capite quoque plecti poſſint. Idemque eſt, quod *Auctor* hîc innuit, diviſionem hanc non eſſe æqualem rei diviſæ; quippe quòd *Democratiæ* congruere non videatur, in qua tamen Majeſtas eſt. Quod enim *ille* dicit, *paucas* dari *Respublicas mixtas*: inde non probat imperfectionem diſtinctionis in realem; quippe quæ in aliquibus etiam verificari poſſet. Quòd verò *nullas* dari mixtas inſinuat, falſum eſt, ut *inferiùs* dicetur. Quamvis autem diſtinctionem illam *vitioſam* putat *Cl. Auctor*; (ùt & *Puſendorff. Lib. VII. J. N. c. 6. §. 4. ſeq.*) tamen non apparet, cur Auctori ſit accedendum, eô ſenſu, quem ipſe prodit: cùm ille nil abſurdi habeat; imò explicandis pluribus difficultatibus inſervire queat. Quidni enim ipſam *Poteſtatem*, quà totam Rempublicam, Majeſtaticam ſcilicet, informat, (atque hoc non niſi ex parte *Imperii*,) *realem* dicere liceat, & *eandem* Majeſtatem *numerô*, *perſonalem*, eô reſpectu, quô per *Imperantem*, Regem ſcilicet, exſeritur. Ex quo procedit, quòd moriente Rege, & ſic exſpirante Majeſtate perſonali, unà Majeſtas realis *concidat*; quæ cum *in Populo* nunquam anteà fuerit, (ne quidem cùm per voluntatem ejus, in Rege conſtituendô, *produceretur*;) hinc ne quidem ad populum *reverti* poſſit: indeque nec *habitum* nec *actum* Majeſtatis ille tempore *Interregni* teneat; utut omninò *diſpoſitione* ad Statum *Majeſtaticum*, ſive priorem, h. e. Monarchicum continuandum, ſive diverſum alium, non deſtituatur. Proinde *falſa* eſt diſtinctio hæc, ſi eos ſequamur, qui ſuperſtite Rege *Majeſtatem Realem dormire* putant, & pro eâ vigilare *Leges fundamentales*, quibus modus præſcribitur Regenti: *Reviviſcere* autem eam, quoties vel poteſtate ſuâ Princeps *abutatur*, (ſicuti dominium uxoris, quando prædium dotale maritus ex lege matrimonii non tractat,) atque multò magis tempore *Interregni*. vid. Beſold. *Sect. I. de Majeſtate in genere*, *th. 4. ſeqq.* Toties enim repudianda eſt hæc diſtinctio, quoties inter utramque Majeſtatem *reale* quoddam *diſcrimen* inducere nititur. Equidem qui hoc intendunt, nec ipſi in *ſubjecto* Majeſtatis realis conveniunt. Nam aliqui illud eſſe *Populum* tradunt, nonnulli *Ordines tantùm*, ſive primores ex populo, reliqui *Leges fundamentales*. Quid verò, ubi *abſolutum* eſt Imperium, & Lex fundamentalis nulla? quippe quæ ubique modum imperandi definit. Ita verò in illis Regnis Majeſtas realis nulla reperiretur. Quam tamen & illa *noſtrô ſenſu* habet. Utique *diſſentientes* iſti *duo ſumma*, æquè plena, in eâdem Republicâ conſtituunt: quod à principiis Prudentiæ Civilis aberrat. *Lex* autem *fundamentalis* Principem non tenet, ùt Majeſtas quædam ei ſupereminens; quin potiùs ipſe, quà ſolus Majeſtatem tenet, in *pacta* cum Populô convenit: quæ non aliter ipſi Leges ſunt, quàm quælibet Juris Naturalis dictamina; quò religio pactorum reſpicit. Porrò in

rò in *Dominatu*, aliôve Statu corruptô, ex *Istorum* sententia, vel nulla erit, vel disjecta, Majestas realis; & tamen *corruptæ* etiam *Reipublicæ* nostrô sensu Majestas realis inest. Denique illi *Majestatis crimen* non committi in Majestatem realem opinantur. Nobis autem Majestatis crimine *realem* quoque Majestatem lædi, rectiùs asseritur; saltim ut *Majestatis* crimen in specie appellemus, quando sanctitas *personæ* regentis violatur: *perduellionis* autem quando Status ipse concutitur. Interim & hoc crimen Majestatem non minùs petit; quam Princeps *unicè* in Republicâ sustinet.

IV. Nihilo melior est distinctio Majestatis in delegantem & delegatam. Nam si illi, qui delegant Imperantes, horum acta possunt infirmare, planum est, quod delegantes non transtulerint, sed retinuerint summam potestatem legatosque habeant ut ministros. Si infirmare illa nequeant, palam est, quod delegantes potestatem summam habere desierint. (*f*) Proinde quod transtulerunt, hoc ipsis non recte amplius adscribitur.

(*f*) Habere desierint. Sicut enim qualitas Principis & conditio ab eo haud unquàm separari potest; verùm Ipsi ejusque dignitati personali immediatè inest, ut eidem (quippe ex intrinsecâ ejus potestate procedens,) inseparabiliter adhæreat. Ita etiam de natura est delegationis sive Commissionis, ut delegans facultatem & jus, quod alteri committit, *suô Jure* non tantùm Ipse *exercere*, sed etiam liberè delegationem *revocare* possit; *L. XII. §. 16. L. XXVII. §. 1. Mandati.* secùs si quis delegatus fuerit, qui re ipsâ talis nequaquam est, sed solô nomine. Scilicet mandanti nunquam res desinit esse integra, quò minùs retractare possit mandatum suum; quippe quod à mandante penitùs dependet. *c. 2. d. Officio Vicarii. in 6. c. quamvis. d. Officio deleg. in 6. Cl. f. d. Procur.* Et si non posset delegationem quamcunque revocare suô arbitriô: non utique posset videri *propriô jure* aut re suâ uti, nec adeò Principatum tenere. *vid.* Molinam *Tr. II. d. J. & J. Disp. 552. n. 6.* Id quod adeò verum est, ut ipsum à revocatione non impediat, si vel maximè *jurâsset*, revocaturum se non esse. *c. 25. d. jurej.* Mozzius *d. Mandato. col. VII. n. 1. cum plurib. cit.* Non etiam, si ob cœptum mandatum Mandatarii *interesset*: adhuc enim ipsum mandatarium ex revocatione imposterum desistere oporteret. *§. 9. Inst. Mand. l. 12. §. 16. l. 15. ff. l. 3. C. eod. l. 16. d. Procur.* Nihil *officit*, quòd Jura tam Civilia quàm Canonica *Vicarios perpetuos* loquantur. Nam qui Vicarius est perpetuus & Ordinarius ex lege sive Conventione irrevocabili: ille Mandatarius non est; sed *principalis*, aut saltim jure suô *propriô* utitur; qui nec ab Illo, respectu cujus dicitur Vicarius, jure suô *removeri* potest. *c. 3. d. Offic. Vicarii:* quippe quod *principalem* ne quidem habeat actu; vel potiùs hunc in perpetuum oportebit se abdicâsse jure suô: ita ut Vicarius iste à nullo aliô dependeat, quin potiùs habeat Jus reale & titulum. *Cl. un. eod. c. 13. d. filiis Præl.*: Saltim ille, cujus intuitu Vicarius perpetuus dicitur, nil ipsô invitô suscipere potest. Azorius *p. II. Inst. Moral. Lib. III. c. 6. qu. 2. in fin.* Fagnanus *ad cap. 33. d. Præbend. n. 19.* Ex quô iterum colligitur, ipsum non esse reverà principalem Vicarii, quia nec istius morte, nec depositione, Vicarius esse desinit; dum à Lege seu Statuto pendet, indeque jus in re & potestatem ordinariam, eamque ab aliô independentem, tenet. Azorius *d. c. 6. qu. 7.* add. *cap. 27. d. Rescript. & c. un. d. Offic. Vicarii.* Leve est, quod obverti posset: Licere per alium facere, quod per se ipsum licet: *cap. 68. d. R. J. in 6.* Nam hoc quidem valet, quoties ipse qui mandat, egisse videri potest. Et nemo negat, Principem quoque Legatum sive Officialem negotio deputare posse, ut acta hujus ipsi imputentur. At verò hæc non est perpetua & irrevocabilis commissio. Imò populus, qui Regem constituit, perpetuam ejus personæ industriam elegit: ut solùm *aliqua* Ipsum *committere* posse *Officialibus* voluerit: Ipseque Princeps non posset exercitiô

citiô Statûs frui, nisi *liberè* & *per se ipsum* frueretur. At verò istâ ratione surrogatio alterius locum non invenit, *l. 31. d. fidej.* ubi alterius versatur præjudicium, & vel Regni universi: nam ita omnis subditus omnisque Vicarius meritò excluditur, *arg. l. 16. pr. cum similibus. C. d. erogatione militar. annonæ* Gail. *I. O. 97. n. 2. seq.* Hinc etiam verè quis non facit ipse, quod *per alium* facit; sed tantùm facere videtur. *l. 5. §. 3. d. administ. & peric. tut. & curat.* ibi: *videtur enim gessisse. &c.* Quis ergò Regem illum verè talem existimaret? cujus alius Vicarius perpetuus fuerit, cui nec modum dictare Imperii nec Vicariatum retractare posset. Sic enim Rex iste nunquam posset in actu esse principalis, qui scilicet suô jure ejusve moderamine ac exercitiô in perpetuum se abdicâsset. Cumprimis verò in *civilibus* hæc obtinent, in quibus non ad nomina, sed ad rem ipsam, attendendum est; nec asserere licet, aliquem *jus* habere posse, licet *exercitium juris* permiserit alii. Nec enim *nomina* variant speciem, & qui nunquam potest ad exercitium reverti, atque idem exercere quod potest Vicarius: ille nec jus habere censendus est. Itaque non potest dici exercere per alium, quod ipse exercere non potest: quicquid sit, quod jus se habere dicat, in animo scilicet, quod nunquam in actum deducere valet. Et tamen Majestatem, nemo dixerit, quæ in *actum secundum* deduci nequit: uti nec Principem Regentem appellamus Apanagiatum; quamvis *actu primô* Regimen Principatûs teneat, emortuâ Primogeniti lineâ in actum secundum deducendum.

V. Scilicet, auctores harum divisionum tenent, in populo universo semper residere summam potestatem. Quod cum ratione modò improbavimus, (*g*) adeoque & divisiones illas rejici consentaneum est.

(*g*) Modo improbavimus. ad *cap. XI. §. 4.*

Caput XIV.

Continens monita de aliis Imperii differentiis.

Argumentum.

Jus Imperii in Civitate non mutari ex formâ Reipubl. non quidem ex herili aut civili modo imperandi, licet efficacia in illo sit major. Differentiam patrimonialis & quasi fructuarii Imperii nobiles quidem habere effectus, jus tamen summum non variare. Esse despotica regna quæ non sint patrimonialia, & civilia quæ in patrimonio habentur. Contrà, summam potestatem in regno quasi fructuario esse posse. Objectio ex natura usufructus & proprietatis petita solvitur. Non mutari Jus Imperii ex eo quod invitis aut volentibus sit impositum: siquidem ex voluntate civium æque absolutum condi potest ac vi bellicâ. Male definitioni summæ potestatis inseri, ut perpetua sit: temporarium æque summum esse posse. Denique ex magnitudine aut parvitate nominumque distinctionibus & titulis nullam juris nasci diversitatem. Postremo Legem de approbandis in senatu Regum decretis, iisdemque in jus vocandis, per se non tollere summitatem Imperii.

I.

SUnt qui ex aliis quoque rebus differentiam summæ potestatis colligunt.

gunt. Primo enim, intereſſe putant plurimum, quâ formâ Reipublicæ civitas gubernetur, monarchicâ vel plurium imperiô. Et in monarchiâ, ſit ne deſpoticum an civile Regnum. Patrimoniale an quaſi fructuarium. Populo volente an invito ſit conſtitutum. Eligantur, an ſucceſſione gaudeant Imperantes. Temporalis an perpetua ſit poteſtas. Nonnullis quoque parvitate vel magnitudine civitatum jus ſummi imperii variari viſum. Denique, nominum titulorumque ſpecies hominum judicia ſæpe præſtringit.

II. Nobis ex illis omnibus nihil ad ſummitatem Imperii tollendam, augendam vel minuendam facere videtur. Nam quod ob formam regiminis, politicorum aliqui, minorem poteſtatem (*a*) in democratiâ putant, hoc adeò falſum eſt, ut menſura juris optimè ex illâ formâ capiatur, quod modò demonſtravimus. Ex adverſo, quod alii monarchas ut à populo præfectos, minoris faciunt, populi verò ut αὐθεντικῶς imperantis jus majus in democratiâ intelligunt, hoc perinde ſuperius refutatum. Certum igitur eſt, quod modus imperandi varius ſpeciem jusque imperii minime variet.

(*a*) MINOREM POTESTATEM. adeò ut ne quidem *Majeſtatem* appellandam eſſe velint: quæ eſt *Joh. Frid. Hornii* ſententia, qui ſolam Monarchiam Rempublicam Majeſtaticam, cæteras non niſi *liberas*, ùt vocat, admittit. Cæterùm *Auctor* hîc duo innuit: *Unum*, quòd par Majeſtatis vigor ſit, in quâlibet Reipublicæ formâ; *Alterum*, quòd mutatâ ejusdem Reipublicæ formâ, v. c. Monarchicâ in Democraticam, non mutetur ipſa Respublica. Utrumque rectè; niſi quòd ratione *prioris*, in Statu Polyarchicô, reſpectus Majeſtatis *perſonalis*, idem non ſit, qui in Monarchiâ occurrit. Deinde quod ait, ex *Democratiâ* menſuram *Majeſtatis* optimè capi poſſe; id examini ſubjecimus, in *cap. IX. ſeqq.* quò *Auctor* hîc provocat. Similiter quòd Monarcha à populô *in facto eſſe* non dependeat, ùt & quòd alia non ſit conditio populi, dum ipſe Imperium *retinet;* quamvis *Majeſtaticè*, atque eſt Regis à Populô conſtituti: quaſi ſcilicet hîc ex ſe non imperet, ùt in Democratiâ Populus: id ſimiliter in *cap. XII.* expoſitum eſt. *Poſterius* quod concernit: videbatur quidem mutatâ formâ rem ipſam ſive totum ſuppoſitum mutari. Sicut verò Reipublicæ forma eſſentialis ſive *actus eſſentiæ*, quem Lampad. *in part. I. d. Rep. Rom. Germ.* appellat, in Ordine Civitatis conſiſtit; illæ autem quas *formas* Rerumpublicarum appellamus, ad *actum exiſtentiæ* pertinent, & ex diverſitate *ſubjectorum*, quæ Majeſtatem ejusdem Reipublicæ ſuſtinent, deſumuntur; indeque *accidentales* ſunt. Ita mutatô Statu Monarchicô in Democraticum, aut vice verſâ, nequaquam ipſa Respublica, ſed ratio tantùm Imperii ſeu *ſedes Majeſtatis* mutari putanda eſt; non aliter atque Petrus & Paulus, Cajus & Caja diſſimiles accidentibus, ſed non etiam diverſas eſſentias habent. Hinc quoque illi, qui *mixtas Respublicas* dari negant, ex eô, quòd *eſſentiæ* rerum miſceri non poſſint, facilè refelluntur: eò quòd formæ, quarum mixtura, vel potiùs *compoſitio*, fit, (ſecùs ac in mixtura phyſica, quæ alterationem miſcibilium inducit,) merè accidentales ſint; imò ut maximè naturalium rerum eſſentiæ non miſceantur: in moralibus tamen omnia aliter habent. Illud non officit, quòd *Ariſtoteles III. Pol. II.* tradit, *Civitatem quando redditur diverſâ ſpecie, neceſſe eſſe, ut eadem Civitas non ſit ampliùs.*

Nam

Nam ille non loquitur præcisè de commutatione Formarum; quin potiùs eò respicit, num *jura* extra Majestatem posita immutationem subeant; ùt sunt *credita* Civitatis sive æs alienum, quando Respublica per vim, velut à Tyranno, occupatur. Scilicet quando volente Populo Status commutatur, haud dubiè jura etiam illæsa manent, & Princeps, qui à populo causam habet, in eandem obligationem succedit; quod non eôdem modô in *Invasore* obtinet. Interim quod identitatem Populi de cætero concernit, quemadmodum locus & *migratio* ipsius *non mutat Civitatem*, ita nec convertitur per accidentia cætera, imò *immortalis* est: quò tendunt Conditores Juris Civilis in *l. 76. d. Judic. l. 10. Quib. mod. usufr. amitt. l. 23. §. 5. d. R. V. l. 30. d. Usuc.* Imò idem manet Populus *numerô*. Et si vel maximè variet materia per successionem individuorum; ordo tamen, saltim communis sive essentiæ, idem manet: ut tamen, quando Grotius *Lib. II. d. J.B. & P. c. 9. §. 8.* (qui & simili fluminis utitur, & aquæ succedaneæ,) subjectum idem manere tradit, Democratiâ in Monarchiam versâ, confusè rem exprimat, non distinctè: cùm quidem *subjectum proprium*, sive sedes Majestatis omninò alia succedat.

III. Plus discriminis inter heriles sive Despoticas & civiliores monarchias consistere videtur. Heriles vocantur, ubi Imperantes sunt domini corporum atque bonorum. Civiles, ubi Imperium Reipublicæ salvam relinquit libertatem personarum & proprietatem bonorum. Sed tenendum, in hoc capite, non quæri, de majori minorique efficaciâ imperii; verùm an unum præ altero magis minusve *summum* sit imperium, quod heic negatur. Dabimus loco rationis exemplum. Patris in liberos potestas Jure Gentium & civili aliquanto minor habetur, quam dominorum super servos. Patria tamen potestas æquè est summa & absoluta quam Dominica potestas. Atqui Reges veri à despotis non multò secus, quam ab heris parentes, differre videntur. Adde, quòd utrobique acta publica imperandi irrita fieri non possunt. Utrobique voluntas Imperantium, civitatis voluntas intelligitur. Duntaxat, jus externum (*b*) Dominatus ad res & corpora privatorum indistinctè extenditur. Quod in regno non aliter, quam ex causâ utilitatis communis, non pro lubitu imperantium, juris est.

(*b*) JUS EXTERNUM. i. e. quod *effectum* Juris habet; non etiam formam, sive Juris interni & veri rationem.

IV. Tertia differentia patrimonialis & quasi fructuarii Imperii (*c*) à quibusdam cum præcedente confundi solet. Scilicet Patrimoniale vocatur imperium, quod inter vivos & mortis causâ potest alienari. Fructuarium imperanti solùm ad vitam competit, sinè libertate alienandi. Quidam regna despotica statuunt eadem esse cum Patrimonialibus, Civilia verò cuncta esse fructuaria. Verùm hoc est ex eorum

 gene-

genere, quæ ut plurimum, non quæ ſemper vera ſunt. Cum nihil vetet, herilia Imperia quaſi per modum uſusfructus teneri. Ita ut alienandi tàm inter vivos quam poſt mortem poteſtas ultimo cuique Imperanti negetur. Quod ferè unicum hujus differentiæ momentum conſtituit. Exemplum eſt in Turcico Dominatu, qui licet δεσποτικώτατος, jus tamen alienandi aut ſucceſſionem pro lubitu Imperatorum mutandi ignorat. E contrario civilia regna in patrimonio haberi poſſe, liquet ex pluribus modicis per Europam Principatibus, (*d*) qui ſuperiorem non habentes, hoc jure tenentur; etſi in majoribus Imperiis raró id uſu venire experientia teſtatur.

(*c*) ET QUASI FRUCTUARII IMPERII. Nec enim accuratè aptari Imperio poſſunt termini illi privatarum rerum, *proprietatis* & *uſusfructûs*: quia nil commune habet Imperium cum dominio; nec ipſum *in patrimonio* eſſe dici poteſt. Quid quòd uſusfructus facilè dici poſſet *amitti*, quando poteſtate Rex abuteretur. vid. *Auct. §. 6.* Accedit, quòd videri poſſet penes populum eſſe *proprietas*, dum uſusfructus unicè Regi tribuitur: & ſic penes Regem *accidens* tantùm *dominii*, quod à populo *penderet*: nam & *Dominus utilis* dependet à directo. Neque etiam *cauſalem uſumfructum* intelligit *H. Grotius*, qui pars *plenæ proprietatis* eſt: nam ille appellat uſumfructum, qui proprietatem non habet. Sanè in Regno quoque civili poteſtas Regi adeò *propria* eſt, ut quicquam ejus *alienum* eſſe non poſſit. Non etiam omnem *fructum*, qui è Regno capi poſſet, abſumunt Reges; & quos percipiunt, non percipiunt *de alieno*, Denique vix in Civitatibus *Polycraticis* invenitur diſtinctio hæc in Patrimoniale & uſufructuarium imperium; præterquam ubi ſunt *diſſimilares*. Ut idcircò cautè hi termini adhibendi ſint, & vix, niſi in quæſtione circà *alienationem*, atque hoc docendi tantùm gratiâ, valeant. *vid.* Grot. *lib. II.*, *VI. §. 3. & III.*, *XX. §. 5.* Licèt autem alienari (& ſic etiam *oppignorari*, vid. *art. XII.* Capitul. Leop. & Carpz. *c. VII. d. Leg. Reg. ſect. 1.*) populus haud unquam poſſe videri queat, eò quòd *liberi hominis* nullum ſit commercium; tamen rectè idem *Grotius Lib. 1. c. 3. §. 12.* tradit, hîc non quæri de libertate perſonali, ſed *civili*. junct. *§. 21. eod.* Quin & venduntur homines non ita, ùt *jus eos regendi:* quod nec ad modum *rerum privatarum* eſt Jus quoddam *in re;* ſed facultas publica alia, eaque in Gentium commercio. Venduntur etiam *in Univerſitate*, qui non poſſunt ſinguli, quemadmodum templum & res ſacras vendimus, venditô pagô. jung. *Auct. §. 8. h.* Cæterùm diverſa ſunt: *plenum* habere Imperium, & *plenè* iſtud habere. Poſterius de illô dicitur, qui Regnum tenet in patrimoniô. *vid.* Grot. *d. §. 12. Plenum* verò dicitur, quô Imperans omnia Jura Majeſtatis ſolus tenet; quamvis ea non niſi *conſultis aliis* exercere poſſit. Illud certum eſt, quòd Imperium, *populi voluntate* quæſitum, non præſumatur eſſe in Regis patrimonio: cùm nec ea voluntas populi fuiſſe videatur, ut Regi *alienatio* permiſſa ſit. H. Grot. *d. c. III. §. 3.* Et tamen in ejusmodi Imperiis, Populi *voluntate liberâ* delatis, attendendum eſt, quid circà *ſubjectum* imperans, quid item circà *modum*, actum fuerit. Nam *ibi* hoc actum eſſe poteſt, ut vel *perſonaliter* huic individuo collatum fuerit, ne ſcilicet electi perſonam egrediatur; vel *realiter*, ut continuâ ſerie imperium tenere debeant hi qui à primo acquirente, & quòusque aliquis eorum ſuperfuerit. Neutrâ ratione facultatem alienandi imperium Princeps conſecutus videri poteſt. Quoad *modum* tamen, ſicut indubium eſt, *diſertè* factâ promiſſione de non alienandô, quod fit in *Capitulat. Cæſareis*, poteſtatem non habere Principem quicquam alienandi de populô; ut tamen invitâ etiam parte aliquâ, velut Civitate, Principatu, &c. id fieri queat, *Ordinum aſſenſu*, quo Univerſitas reliqua, velut Pacis causâ, ſalvetur. Ita ubi nulla ejusmodi Capitulatio extat, non videri prohibitum Regem, vi *Dominii*

minii Civitatis, quod habet, quamvis etiam illud Ipsi non nisi personaliter delatum sit, *in casu necessitatis extremæ*, alienationem suscipere, nec eundem consensu Populi indigere. vid. H. Grot. *II.*, *6. 4. & III.*, *20. 5.* Est verò *necessitas*, quoties aliter Civitas eripi & salvari ab interitu non potest. Cæterùm Imperia, quæ Populi consensu liberô non deferuntur, *Hugoni Grotio patrimonialia:* illa vel *absolutè* Principibus competunt, iisve permissa sunt; vel *sub conditione* non egrediendi certam familiam vel lineam ejus, v. c. victoris. *Ibi* facultatem alienandi liberam Princeps habebit. H. Grot. *I.*, *III.*, *12.* & *II.*, *VII.*, *25.* *Hic* verò poterit excludi per testamentum vel aliter persona, quæ in ordine ab intestato potior futura erat; ejusque rei in *Regnis Israëliticis* exempla referunt. Quamvis autem *testamentum* aliàs non sit *alienatio*, puta quæ statim, ut negotia inter vivos, effectum habeat irretractabilem. Est tamen eventualis, & quando Testator in voluntate suâ perstitit.

(*d*) Principatibus. Ut ferè sunt in *Italiâ* nonnulli; præterquam quòd *Feudali* conditioni & ipsi plerumque subsint, etiam extrà dominium Imperii Romani constituti, veluti *Papæ* aut Regis *Hispaniæ*. In *Germaniâ* quidem Principatus sub Majestate Imperii continentur, nec eos alienare fas est; quicquid sit quod Statibus unam alteramque portionem, modò notabilem Principatûs partem non conficiat, *oppignorare* insciô quoque Cæsare liceat.

V. Differentiam hanc patrimonialis & fructuarii Imperii ab Hobbesio & omnibus, qui vim Imperii infinitè intendunt, (*e*) nec populo aut singulis quicquam relinquunt, explodi manifestum est. Quippe qui subjectos indistinctè pro servis habent, & regnantibus potestatem de successione quovis modo disponendi semper adscribunt. Quâ de re nobis alibi (*f*) locus erit dicendi, ut & de reliquo discrimine regni & dominatus. (*g*)

(*e*) Infinite intendunt. De eô *L. 1. cap. 10.* vidimus.

(*f*) Alibi. *L. 1. cap. 29. §. 4. seqq.*

(*g*) Dominatus. *Lib. 1. cap. 28.*

VI. Sed de ultimâ distinctione scrupulus restat, dices enim, ubi datur usufructus, ibi penes alium proprietas existit, quod jus haud dubiè majus est. Proinde secundùm hanc distinctionem ususfructus Majestatis Imperantibus, proprietas populo tribui videtur. Quod in damnatam modo divisionem summæ potestatis, quâ realis aut personalis dicitur, incideret atque populum rursus superiorem imperantibus efficeret. Verùm nos *quasi* fructuarium non verè usufructuarium illud Imperium, quod patrimoniali opponitur, esse diximus. Quatenus usumfructum imitatur in hoc, quod nihil juris ultrà vitæ terminos producit, nec alienationem inter vivos permittit.

VII. Fortè rectiùs comparari posset cum dominio revocabili, quale est mariti in prædio dotali, heredis fiduciarii (*h*) ex Sc. Trebelliano, in rebus post mortem restituendis: Nam illi tempore dominii sui plenè liberèque de rebus illis disponunt, exceptâ alienandi potesta-

te, nec ulli, ratione juris & disponendi facultatis, obnoxii sunt. Quin si maximè maneamus in terminis ususfructus, ne quidem inde quicquam potest colligi naturæ summæ potestatis adversum. (*i*) Fructuarius enim facit in re quicquid vult, modò substantiam relinquat salvam. Neque proprietarius impedire vel infirmare quicquam ab illo gestum cum hoc temperamento, potest. Ergò si tu ponas Regem habentem imperium quasi per modum ususfructus & proprietatem penes populum statuas, ideò tamen Rex non statuitur obnoxius populo; duntaxat si salvam præstet Regni substantiam, ut ita loquamur.

(*h*) Hæredis fiduciarii. In quô tamen ipsô non minùs cautio adhibenda est: cùm satis constet, quamvis fiduciarius adstringatur, ut post mortem fideicommissum restituat: tamen inde ipsum detrahere quid posse; ut ne de aliis dicamus. Sic &, ratione *dotis*, nullum sine patrimonio Regnum est; & tamen nuptiæ quoque sinè dote. Non etiam omnia bona ubique in dotem dantur, ùt omnia Regis: sic & uxoris dominium maritus non consequitur, ut Rex Populi, Cave autem Populum pro uxore supponas durante Regnô, licèt similis ei sit, istô finitô. Igitur & hæc assimilatio non nisi quadantenùs succedit; prout de alienatione Regni disquiritur. Idque est, quod *Auctor* §. 2. & per totum *hoc Caput* innuit: hæç discrimina ad ipsam *Majestatem Imperii* nil attinere.

(*i*) Adversum. Imò verò licèt fructuarius in re faciat, quicquid vult; tamen id facit in re alienâ, & cujus dominium actu tenet proprietarius: quâ ratione plus populo tribuitur, quàm Juri Regio congruit.

VIII. Sed nec alter regni patrimonialis terminus caret difficultate. Neque enim liberi homines, quales sunt cives, in patrimonio cujusquam sano sensu dici videntur. * Scilicet, non de ipsis hominibus, sed de jure imperandi illis, non quà singuli, sed quatenus sunt populus, τὸ esse in patrimonio prædicatur.

* *vid. Grot. l. 1. c. 3. §. 12.*

IX. Quod porrò nihil variari summam potestatem ex eo diximus, quia volente invitove populo stabilita sit, id habet rationem suprâ (*k*) insinuatam. Non minus enim, quàm bello posse, consensu & fœdere populi, jus imperandi summum acquiri, aliquoties probavimus. Nam quod plerumque victores jus herile & patrimoniale in subjectos occupent, hoc diversam summæ potestatis speciem non inferre modo (*l*) audivimus. Fundamentum autem obsequii, quo populus armis subactus, imperium jure suo exercenti obstringitur, inferius (*m*) explicabimus. Præterea nec electionis successionisque differentiâ juris rationem mutari suprà dictis consentaneum est. Successiva enim

enim Imperia * quæ quidem voluntaria ſunt, initium ab Electione habuere. Nec plane aliud eſt ſucceſſio, quam juris initio ab eligentibus ſtatuti continuatio. Nam quod leges tempore electionis præſcriptæ à ſucceſſivis Imperantibus vetuſtate & dominandi artibus obſoleſcant, hoc ad politicam (*n*) non ad juris diſciplinam ſpectat.

* *Grot. d. cap. 3. §. 10. ſub fin.*

(*k*) SUPRA. *Lib. I. c. VII. §. 4. & 7.* item *Lib. I. c. II. §. 3.*

(*l*) MODO. *§. 3. h.*

(*m*) INFERIUS. *Lib. I. c. XXIIX. §. 9. ſeq.*

(*n*) AD POLITICAM. h. e. artes imperantium, & ad ea quæ facti ſunt, quibus familia per ſucceſſionem radicata ſibi ſenſim incrementa poteſtatis ſumit. Interim *electio*, quamvis reſtrictam Regi poteſtatem conferre cenſeatur, *ſucceſſio* liberiorem; tamen hæc perpetua non ſunt: quin ſæpè externâ ſpecie decipiunt. Neque verò ſucceſſio eſt titulus Imperii, ut libertatem imperandi ſive dominium majus conciliet; verùm Imperii veteris continuatio. Ita electio Regibus *Laconum*, de quibus *Grotius Lib. I. c. III. §. 9.* ne quidem veram poteſtatem Regiam, ſed ferè Præturam tantùm militarem, contulit.

XI. Cæterum, quod obſervatio hæc ad voluntaria, non ad violenta Imperia pertineat, res ipſa loquitur. Siquidem electionis * in his ceſſare libertatem manifeſtum, quatenus utique ſunt violenta. ** Dantur enim quæ partim talia, partim voluntaria ſunt regna in unitate Reipublicæ. Nempe ſi quis populus, Regem à ſe habens creatum, aliam gentem ſubigat, inque idem cum illâ corpus civitatis coëat, ut tamen maneat diſcrimen populi victoris & ſubacti. Tale fuit Mamaluccorum Imperium initio ſuperioris ſeculi à Selymo Turca extinctum: illi Ægyptum & Syriam arctiſſimo ſervitio tenebant, ſuos autem Reges eligebant ipſi. Turcici quoque Imperii initium non fuit aliud, quanquam hodie vix poteſt diſcerni poteſtas Imperatoris in originarios Turcas & ſubactas gentes. Eòdem pertinent Uniones Galliarum, quibus acquiſitas bello regiones in unum idemque Regni corpus adjungere ſolent. Quin & Romani Imperatores in populum & Italiam civile, ſuper provincias herile Regnum habuere. ***

* *Ita & Hobbes c. 4. §. 11. ſub fin.*

** *vid. Grot. d. cap. 3. §. 11.*

*** *quâ de re Sigon. lib. de Jure Civ. Rom. Ital. & Provinc.*

XII. Plerique Politici in definitione Majeſtatis requirunt, ut *perpetua* ſit poteſtas, quaſi temporarium Imperium non eſſet ſummum.

Sed hoc à philosophiâ & juris ratione alienum putamus. (*o*) Quippe natura rerum mortalium non à tempore sed ab effectis æstimatur, qui possunt iidem esse in brevi tempore ac longiori. Æque igitur summam absolutamque potestatem habent Rectores annui Civitatum quàm perpetui. Quod non modo de singulis, ut erant Romæ Dictatores, sed & de ordinibus summis liberarum nationum, quorum personæ quotannis mutantur, ùt heic in Frisiâ, (*p*) adfirmandum. Quibus nihilo minus juris quam Senatui Venetorum, utcunque perpetuo, adscribi oportet; nisi quat. Legibus cujusque Reipublicæ fundamentalibus aliter sit cautum.

(*o*) ALIENUM PUTAMUS. Imò alienum non est: cùmque *Auctor Cl.* exemplô *Dictaturæ* utatur, cum *H. Grotiô Lib. I. c. III. §. 11.*, id ipsum ante omnia removeamus. Quòd enim Dictator Romanus (quicquid sit quod *ap.* Dionys. Halicarnass. *Lib. V.* legitur, *Dictatorem* fuisse *absolutæ nullique subjectæ potestatis, in omnibus quæ vellet aut ageret. Pacis & belli omniumque dominum rerum, omnèsque infrà se Leges habentem:*) *Majestatem* tamen non habuerit, ex sequentibus conficitur. (1) Quòd potestatem habuerit *delegatam;* eò quòd Populus sibi propriam, saltim *actu primô*, retineret. (2) Dictator exhinc *Magistratus*, & quidem *extraordinarius*, ubique dicatur. vid. Lips. *d. Magistr. Pop. Rom. c. XVII.* & Pompon. Lætum *L. I. d. Magistr. Rom. c. XVI.* (3) Constitutus fuerit solùm *ad certos actûs*, velut ad componendas seditiones, bella gerenda; nec Populus ei majorem potestatem collatam voluerit, quàm *necessum* fuerat temporibus Reipublicæ corrigendis; ad quod *Curatoria potestas* omninò *sufficiebat.* (4) Quòd *Italiam egredi* non potuerit. (5) Quòd *sumtus facere* nequiverit ex ærario, *injussu Populi.* (6) Quòd potestatem *retinere* ipsi fas non fuerit, ultrà *sex menses:* Et insipidus est Hornius *Lib. II. Pol. Arch. c. X. §. 3.* quòd Dictatorem ad Imperium restituendum non nisi *religione jurisjurandi* obstrictum fuisse, ait; quô neglectô istud potuerit retinere, nec à quôquam exauctorari. Sic enim *Syllam* spontè decessisse, nec potestate populi, sed sponsione Dictatoris, potestatem temporariam effectam fuisse. Quæ quidem insuper ipsi rerum actui & historiis non congruunt. (7) Quòd electus ne quidem fuerit *à Populô*, imò nec à Senatu; sed vel Consulum aut Prætorum aliquis, ad populum progressus, Dictatorem nuncupaverit. (8) Vix unquam fuerit Dictator aliquis sine *Magistro Equitum:* Hic autem instar Præfecti Prætorio fuerat, ut ab eo provocari non posset. Quòd verò (9) Populus à Dictatore etiam *provocari* noluerit: illud tandem ob abusum Legis, à *Valerio Publicolâ* latæ, placuit: quâ sancitum fuerat, ut à Dictatore ad Populum provocare liceret: adeòque non facti utique, sed *Juris*, fuerat illa provocatio. Quapropter è vestigiô, quoties expedire populo visum est, provocationem ipse licitam esse decrevit. Cujus rei exemplum est in *Livio Lib. VIII. c. 33.* Ex quibus constat, Dictatorem non nisi *exercitium* habuisse *Majestatis*, idque dependens & revocabile; Majestatem non utique. Nec juvat *Grotium d. Lib. I. c. III. §. 11.* quòd actus eôdem Jure exercuerit, quô Populus: non enim omnes exercuit, non etiam eôdem jure, i. e. propriô & authenticô, sed fiduciariô, & ùt Curator Reipublicæ. Quòd verò actûs ejus *irriti* fieri non potuerint: illud non processit ex hypothesi Majestatis; sed quia *Populum* repræsentabat. Quô ipsô jus summum Regium & *independens* non habebat: cùm possit omninò Populus res componendas in arbitrium alicujus ita conjicere, ut is, *vice Populi*, *ultimò* eas componat & definiat. Porrò, quòd ait, Regem, etiam *temporarium*, seu qui ipsâ die electionis *morte abripitur*, Regem verè extitisse: id huc non pertinet, quia iste propriô & perpetuô Jure Potestatem accepit, & tempore sive morte potiùs, quæ omnia extinguit, *per acci-*

accidens esse desinit. Similiter Rex, qui se *abdicat* Regno, *suâ* id facit eâque *liberâ* voluntate: atque hic pro mortuo haberi potest *ab internô principiô;* temporarius autem *ab externô.* In Dictatore verò tempus ipsum per se & directò potestatem illam modificat. Hinc quidem duratio temporis, in se, circumstantia externa est, si absolutè consideretur; in Dictatore autem, & non minùs quôlibet Imperante temporariô, si disertè ad tempus pactô restringatur Imperium, duratio ideò potestati fit *intrinseca:* quia frænum est potestatis, eâ de causâ injectum, ut ne Majestatem veram sibi occupet; ipseque Populus, etiam superstite illô & finitâ causâ, exercitium suæ Potestatis ad se recipere velit. Nimirum quòd deponat Princeps temporarius finitô tempore imperium: id non pendet *à tempore* simpliciter; sed cùm *cogi* ille possit ad deponendum à Populo, imperio illius *superiore:* hinc pendet ab Imperio Populi. Nec ullibi habetur, quòd Dictator depositô imperiô non obstrictus fuerit *ad rationes* reddendum populo. Quâ ratione tempus quidem formam Imperii in se non determinat, quoad exercitium actûs; sed tamen quoad Jus Potestatis: quô ipsô temporis restrictio infirmitatem potestati injicit; quæ cum Majestate, characterem perpetuum requirente, consistere non potest. Neque verò solùm ratione *Dignitatis*, ùt illi putant, prærogativa est in imperio perpetuo; sicut omninò *modus habendi* ad Dignitatem facit: verùm etiam ad *naturam* ipsam *Majestatis* facit duratio; quæ quidem ad naturam *cujuslibet* Summæ Potestatis, v. c. *Magistraticæ*, nil faceret. Quin & modus habendi *pacto* subjici potest, sed non etiam *tempus*, quod omnia perimit: exequente illud populô, vi hactenùs *pactô* solùm *suspensâ.* Unde nec de *rerum privatarum* juribus ad Majestatem arguere convenit. Nec sequitur in Jure Civili, qui *Dominus* ad tempus est, item qui ad tempus *obstringitur*, ille verè interim est Dominus *l. 66. d. R. V.* & hic verè obligatus. Utique & *temporarius Magistratus*, à quô provocari non potest, verè habet *Imperium summum;* sed non habet verè *Majestaticum:* neque *suô jure*, ùt nec habet *Curator Pupilli Regii;* (de quô ipse *Grotius d. l.* ubi quidem quando *tutores* quosdam habuisse *veram Majestatem* ad tempus tradit: intelligit hoc non aliter, quàm quòd summam *auctoritatem* à populo acceperint.) Denique *ab effectu* frustrà æstimatur formæ rerum civilium. Sic enim *Statûs Imperii* plurimos effectûs, qui Majestatem referunt, in suis territoriis edere videmus: sic etiam *Nobiles immediatos* effectûs plures, qui Superioritatem Territorialem referre videntur: nec tamen hîc est Superioritas, aut ibi Majestas: Imò effectus hôc ipsô *efficienti secundario* tribui non potest, qui à *primô*, velut hîc Populô, dependet: cùm & *Delegatus* eundem effectum inducat, nec tamen illi potestas delegantis adscribi possit. Illud planè huc non pertinet, quod de *Rectoribus annuis* Civitatum adducit *Auctor:* nam in esse *Magistratûs* nil quidem interest, an ad tempus quis fasces teneat, an in perpetuum; quippe quòd penes neutros Majestas Civitatis consistat. Ipsa verò *Majestas* non patitur, ut qui semel Regiô axiomate insignitus est, in privatorum ordinem aliquando transscribatur; sicut nec ad tempus uxor aut filius assumitur. Ex his itaque rejiciendus est non minùs *Hornius d. l.* ubi quidem species similes ex Historiâ veteri adducit, ùt fuerant *Æsymnetæ* apud *Mytilenenses* & *alii;* quanquam diversæ, nec eædem conditiones, capitum ejusmodi temporariorum, fuerint. Est quoque observandum, quòd malè dicat *Hobbes. c. VII. d. Cive. §. 16. & c. IX. §. 11.* temporarios esse Reges, qui potestatem *ad tempus vitæ* accipiunt: Quos & usufructuariis ita comparat, ut solùm usum Imperii habere censeantur; dominium verò ejus penes populum remaneat. Videlicet *Hobbesius* non putat Majestatem Regi competere, qui successorem sibi constituere non possit. Eòdem redit ferè, quod in *Leviathan. c. XIX.* habet; quasi Reges *electitii* Summam potestatem non habeant.

(*p*) Ut heic in Frisia. Cùm itaque *Legati Ordinum Hollandiæ* ad Comitia, nihil aliud sint quàm *Mandatarii*, & delegantes eos infirmare acta illorum possint. In *Frisiâ* tamen *Cl. Auctor*, putat exemplum *Optimatum* quoque *temporariorum* reperiri, quod & *c. XXXIII. inferiùs* propônit. Nam ibi Populum, tradit, Legatos suos mittere ad Comitia cum plenâ potestate statuendi, quod ipsis è Republicâ videatur, sinè specialibus mandatis & sinè rationum redditione, vel ut populus acta delegatorum suorum infirmare queat. Et sic ibi factam esse translationem Summæ Potestatis annuam duntaxat. Verùm ùt nec *Aristocratia temporaria* datur; quæ quidem

dem faciliùs dari poſſet, quàm *Monarchia temporaria*, eò quòd in hâc Imperantis ſanctimonia & inviolabilitas major exiſtat: ita de re ipsâ pluribus ad *d. c. XXXIII.* videbimus.

XIII. Magnitudinem parvitatemque civitatum nihil facere ad diverſitatem (*q*) ſummi Imperii, modo ſuperiorem non habeant, faciliùs intelligitur. Niſi quod enormis quandoque differentia diſtrahat judicia hominum. Adeò ut Raguſam Illyrici, & Genevam Allobrogum urbes, principatusque Arauſionum, iisque minores Ithacam olim Ulyſſis æque ſummam habere poteſtatem, atque Turcarum Gallorumque vaſta Imperia, gravatè exiſtument. Majeſtatis tamen vox licet uſu populari ſummæ poteſtati adæquata, tamen id ex uſu antiquo retinuit, ut ſimul dignitatem amplitudinemque requirat majorem quam ut nimis exilibus civitatibus congruat.

(*q*) Ad diversitatem. Equidem non officit, quò minùs *ſummam poteſtatem* parva etiam habeat Reſpublica; & perperam nonnulli *decem Diœceſes* ad Regnum requiſivere, *ap.* Arniſ. *L. I. d. Republ. c. V. ſect. 6.* Facit tamen ad gradum *dignitatis*, ùt ipſe *Auctor in fin. hic* innuit. Nec poteſtas illa eundem vigorem habet, quô ſibi conſtat Reſpublica magna, quæ *poteſtatem* ſuam *potentiâ* ſatis validâ tueri poteſt: adeò ut licèt potentia primariò ad conſtitutionem poteſtatis non faciat; tamen ad *exercendam* illam conferat plurimum. Hinc in *Imperio* quoque *Romanô* Statûs conditio, (quæ tamen *Majeſtatica* non eſt verè, ſed analogicè,) æquè competit imbecilli, ac potenti: Et huic tamen ob potentiam *effectûs ſingulares* tribuuntur, qui in ſerie cauſarum civilium jus peculiare *Potentatûs* producunt: quô unicè valere illi cenſentur, qui ad inſtar Regum Jura ſua, tam contrà vicinos Conſtatûs ſuos, quàm exteros, juſtô robore aſſerere & vindicare poſſunt. Interim aliquando *Civitas*, licèt *exigua*, ſe tueri poteſt æmulatione vicinorum, vel ob cauſas alias. Exemplum eſt in *Palmyrâ* urbe, *ap.* Plinium *V. Hiſt. Nat. c. XXV.* & in *Sagunto*, *ap.* Liv. *XXI. Hiſt. c. III.*

XIV. Poſtremò, ſæpius evenire docent hiſtoriæ, ut nomina ſummæ poteſtati conſueta, tribuantur iis, qui rem nullo modo habent. Quod de Regibus Laconicis & Germanis olim, hodieque Polonis (*r*) ipſisque pene dixeram Cæſaribus, ne de Venetorum aut Genuenſium Ducibus loquar, adfirmari poteſt. Ex adverſo, non paucos invidiam ſummæ poteſtatis popularibus verborum imitamentis declinaſſe, docent nuncupationes *Principum* (*s*) & *Imperatorum* Romæ, noviſſimèque, in Anglia *Protectorum*, aliaque alibi terrarum.

(*r*) Polonis. Et tamen cùm non modò Rex Poloniæ præcipua quædam jura Majeſtatis *Monarchicè* teneat; ſed etiam aliquando plura, quæ poſtmodùm Ordines Regni occuparunt, obtinuerit. Hinc eidem non modò titulus hodiè, ſed & Reverentia Majeſtatis, etiam à Regibus aliis & Rebuspublicis, tribuitur; ſecùs atque *Duci Venetiarum.* Nec enim dubium eſt, in *Statu mixto* Principem ſive Monarcham *veram* habere Majeſtatem, etiam quoad *ſummitatem;* licèt *plenam* non habeat. Illud ſanè indignum eſt, quod conſtare hìc *Auctor* ait, de *Cæſaribus*, Illis nullô modô ſummam Poteſta-

testatem competere. Nam hoc ne quidem refelli meretur. Quod verò de *Germaniæ* antiquis *Regibus* memorat: id ipsum ex *Commentatoribus* ad *Taciti Germaniam* illustrari potest. Et sanè hos etiam solos habuisse *potestatem*, quamvis cum *libertate* Populi sui *mixtam*, constat potiùs, quàm ut cum Regibus *Laconicis* conferri possint. vid. *H. Grot. Lib. I. c. 3. §. 10.* ex quô species illas Regum *ap. Lacones* & *Germanos* *Auctor* strictiùs retulit, quàm debebat. Cæterùm *Administratio* Reipublicæ differt sæpè ab *interiori* potestatis *constitutione*; nec ulla potest consistere Aristocratia vel Politia, nisi illa *speciem* Principatûs, hæc speciem Oligarchiæ induat. Imò si *vim* Imperii, non etiam ipsum *Jus*, spectes, *Ministro* quoque vis Imperii sæpè competit; sicut ab excessu *Henrici IV. Gall. Regis* penes *Ancræum* erat Galliæ Regimen, mox penes *Luynæum* erat, cui *Magnates* successère, & paulò post *Richelius*, dehinc *Mazarinus*. Ita *Julius Formosus* quidam: in universum, ait, omnem Majestatem, in Personis Regum, externum potiùs splendorem, quàm vim & potentiam veram, plerumque designare; Regum verò salutem in eo esse, si summam Reipublicæ ipsi teneant.

(*s*) PRINCIPVM. Quasi *Principes* in Senatu, *Imperatores* in bello: Et sic *Cromwelus* Rempublicam Angliæ, *Protectoris* nomine, nec tamen primus, occupavit. vid. *Politicum sine exemplo*, & nuper de vita *Oliv. Cromwelli* plura alia. Vicissim in *Germaniæ* populis olim *Regna* vocabant, quæ tamen *Principatus* erant. H. Grot. *I.*, *3.*, *10.*

XV. Denique summam potestatem evidenter aut tolli aut minui putant multi, cum in Regno constitutum est, ut decreta principis non aliter valeant quam in aliquo senatu recognita & approbata sint: At hoc ejusmodi est, quod sæpè fallit, cum plerumque magis id prudentiæ quam juris (*t*) sit institutum. Non ut inde vis imperii pendeat, sed ne Principes decipiantur à supplicantibus.

(*t*) MAGIS PRVDENTIÆ QVAM JVRIS. Quò referenda est *l. 8. C. d. LL.* ubi spontè Imperatores valere nolunt, quicquid sinè consiliô Senatûs edictum aut rescriptum fuerit. *Juris* autem esse dicunt, quando placitum ejusmodi non est *in arbitrio Pricipis*, ut reverti scilicet ad licentiam priorem, & spernere Senatum nequeat: Tale quid esse in Imperio R. Germanico, dum *Imperator* recedere à pactione, quâ *Consensum Statuum* adhibiturum se esse, in rebus magni momenti, spopondit, non potest. In *Gallia* quoque antehàc Senatus *Parisiensis* seu *Parlamentum* hoc *jus* habuit, ut Edicta Regum non valerent, nisi recognitâ; quod tamen Jus Reges jam pridem subegerunt. Et tamen sive prudentiæ hoc sit, ne facilè Princeps labi possit, aut effrenis arbitrii incusari; sive Juris, h. e. necessitatis: neutrubi quidem per se *Potestati* summæ officit: quò & *H. Grot. Lib. I. c. III. §. 16.* inclinare videtur, quando ait: Summum Imperium esse non desinere, licèt Imperaturus promittat subditis aliqua, (hoc verò juris est, & necessitatis,) etiam talia, quæ ad Imperii rationem pertinent; quamvis in ipsam facultatem illa cadat obligatio: Quia non reddatur casus hoc actu nullus ex vi superiori, sed ipsô Jure, h. e. *voluntate* Principis ipsius *antecedaneâ*. Interim sicuti certum est, necessitatem obligationis in Rege cum libertate & summitate Majestatis non pugnare: ita nihilominùs illa, in quæ spondet Imperaturus, ita comparata esse oportet, ut ne in iisdem quicquam ex *potestate* populo relinquat: Sic enim plenam Majestatem Ipsum tenere nemo dixerit. Equidem Imperatorem R. G. quod concernit, consensus Statuum, quem necessariò ex pacto *Capitulationis* adhibere obstrictus est, sicuti non *causam* efficit *productricem* actuum, sed tantùm *conditionem sinè quâ non*: quippe quòd Ipsi Imperatori soli & uni *Jura* omnia Majestatis, & sic potestas Imperii summa, tribuatur, nullô Statibus retentô vel reservatô Majestatis Jure: ita *exercitium* quoque jurium istorum Cæsari nihilominùs manet integrum, & solùm *modum exercitii* adhibitio illa consensus Statuum conficit.

XVI. Denique nihilo magis variatur ſumma poteſtas, exinde, quod qui habent illam, ob privatas cauſas in jus vocari ſoleant. Cum id fiat ex voluntariâ ſubmiſſione in illis, quæ principes non ut capita (*u*) Reipubl. ſed ut membra ſocietatis civilis contrahunt.

(*u*) NON VT CAPITA. Hôc ipsô, quòd *privatas* cauſas hîc ſupponat *Auctor*, & quæ ex juribus illis, quæ Principi cum privatis *communia* ſunt, dirimere oporteat; etiamſi ex *legibus civilibus* definiendæ forent: quibus, quâ ratione Princeps vivere poſſit, illæsâ Majeſtate, ſuperiùs *cap. VI.* expoſitum eſt. Quid verò ſi *rationem Imperii* Princeps reddere teneatur *Comitiis?* Ita verò ſi hoc ex neceſſitate juris fiat, ex Majeſtate omninò quid delibat; ſecùs ſi *ſponte & fiduciâ cauſæ* ad hoc ſe offerat imperans: cùm & *Deus* apud Prophetas ad diſceptandum cum hominibus, ſuper cauſæ ſuæ juſtitiâ, ſe declaret. Illud utique falſum eſt, quod *Hippolith. à Lapide* docuit, *P. I. c. III. Rat. Stat. Sect. 2.* quaſi *Judicium Palatini*, de quô in *A. B.* mentio fit, in Cæſarem quoque valeat; quatenùs Ille Imperio Ipſum rectè non præfuiſſe accuſari queat. Nam hoc ne quidem veroſimile eſt, indeque id negant tutiùs Schütz. *vol. 1. Diſp. 7. th. 21.* Becker. *L. II. Synopſ. c. VII. §. 17.* add. Rümelin. *p. I. ad A. B. D. 5.* & Strauch. *in Exoter. p. 705.* Imò totum illud Jus *Palatini* dubium penitùs, indeque exploſum reperitur, integrâ *Deductione* apud *Lundorpium.* Saltim hoc admitti poteſt, cùm antiquitùs Præſes Judicii Aulici Cæſarei *Comes Palatinus* fuerat, & Cæſar in cauſis privatis, Imperium nullatenùs attinentibus, conveniri ſe coram iſtô Judiciô, ſive *Comite Palatino*, dem Hof-Richter, pateretur: (non aliter, atque hodie Ipſi Electores & Principes *in Curiis ſuis Provincialibus* lites, cum ſubditis quoque ſuis, ſpontè ſuſcipiunt:) Inde *Judicii & Palatini* memoriam in *A. B.* irrepsiſſe: Nunc autem ubi *Comes Palatinus* ex *Aula* ſeceſſit, mutatâ penitùs rerum facie: conveniri *Imperatorem* coram ſuô *Judiciô Imperiali Aulicô* adhuc dum poſſe; ſicuti nec judicii Comitis Palatini, ab eô tempore, quô ab Aulâ ſeceſſit, *exemplum* ullum in Hiſtoriâ reperitur.

Illud tandem quæritur: An verè *Majeſtatem* habeat, qui eam cum *Clauſula Commiſſi* tenet? h. e. ſi fidem fallat, ut tunc Regnô cadat? *Affirmat* H. Grot. *Lib. I. c. III. §. 16.* quaſi *modus habendi* ſolùm per conditionem hanc imminutus ſit. At verò, ſicut Ille *temporarium* quoque Imperium, cui iſtud *Commiſſorium* non abſimile eſſe, ait, Majeſtate conſtare autumat; quod tamen cùm poteſtate non quidem ſummâ, ſed tamen *Majeſtaticâ* pugnat: (ceu quidem ubique poteſtas *ſumma* in ſe & ſimpliciter ſpectata, quippe quæ Magiſtratuum quoque eſſe poteſt, & extrà Statum Reipublicæ Majeſtaticum, ab ipsâ poteſtate eximiâ Majeſtatis diſcernenda eſt; quippe quæ Sanctimonia peculiarem habet, indeque inviolabilis & perpetua haberi debet:) Ità in hoc meritò deſeritur. Et injurius eſt in Cæſarem *Limnæus*, quando Clauſulam Commiſſi ineſſe *Capitulationi* tradit; quæ tamen nil ampliùs continet, quàm ſi quid adverſum Juribus reſcribat vel decernat Cæſar, quod illud pro inefficaci & nullô habendum Ipſe velit.

CAPVT XV.

Quatenus ſumma poteſtas per fœdera mutetur.

ARGVMENTVM.

Minores populos conjungi vel per unionem civitatis vel per fœdus arctum, quo etſi cuncta belli & pacis quæque ad defenſionem neceſſaria communicentur, ſummum tamen jus omnium illaſum manere poſſe, quod exemplis probatur. Perimi tamen ſingulorum jus ſum-

ſummum, quatenus plurium ſuffragia pauciores ſequi cogantur. Idem juris eſſe in fœdere inæquali, etſi unus populus majeſtatem alterius obſervare debeat, imò etſi judicia quædam à ſuperiore in fœdere ſuper alios exerceantur; quod tamen non licet aut univerſis ſociis aut uni ſuperiori, niſi quatenus expreſsè convenerit: at ſi provocandi jus detur civibus ſingulorum, per hoc deſinere ſummam eſſe poteſtatem. Quod autem ipſi ſocii ab reliquis cogi & plecti, quod tributa, milites exigi poſſint, non officere ſummæ poteſtati; denique & eos, qui victi ad tributum adiguntur, etiam vaſallos, poſſe habere ſummam poteſtatem.

I.

PArvitas (*a*) civitatis adeò nihil detrahit juri ſummæ poteſtatis, ut non alibi magis doctrina ejus conſpicua ſit, quam ubi ſingulis urbibus Imperia terminantur. Veteres ſane de *civitate* agentes hanc ſimpliciſſimam explicare ſolent. Utique per Europam ante Macedonum & Romanorum arma vix aliæ ſocietates publicæ extabant. Athenæ, Sparta, Sicyon, Argos, Corinthus, Thebæ, Roma & quicquid alibi clarum fuit, hoc exemplo gubernabantur. Nec ulla res æque Philippo Macedoni adverſus Græcos, Romanis contra Italos & in Hiſpanis Gallicisque bellis quam hæc minuta populorum diviſio profuit. Dein per victorias, aut, ſuadente utilitate, conſenſu factum eſt, ut in majora corpora plures populi coaleſcerent. Quod vel per unionem civitatis vel per modum fœderis arcti contingere ſolet.

(*a*) PARVITAS. *add.* not. *ad cap. præced. §. 13.*

II. Prior ratio extinguit ſummam poteſtatem, ita ut qui prius imperabant, nunc imperata faciant. Nam quæ antea fuerant civitates, jam membra majoris civitatis factæ nihil aliud quam ſubjecti corporis partem conſtituunt. Idque tàm in plurium quam Unius Imperio ex æquo obtinere certum eſt.

III. Fœderis arctioris, ubi tamen non fiat σύγχυσις πολιτείας, plurium confuſio civitatum in unam, variæ ſunt ſpecies, quarum nulla ſummam poteſtatem lædit. In univerſum eſt vel æquale vel inæquale. Quod eſt æquale, id non officere ſummæ poteſtati per ſe patet. Saltem reſtringit libertatem faciendi quod velis in ea re, de quâ convenit. Quod etiam in naturali pleniſſimâque libertate (*b*) poteſt fieri. Ita fœdus Amphictyonicum (*c*) quod univerſæ Græciæ unum in publicis cau-

ſis tribunal ſtatuebat, ſingulis Græciæ civitatibus non ademiſſe poteſtatem ſummam extra controverſiam eſt *. Sed fœdus Ætolicarum & Achaicarum nationum (*d*) videtur unam feciſſe de pluribus Rempublicam, ut ex Polybio ** colligitur.

* *vid. Ubb. Emm. de Græc. vet. tom. 3. de Concil. Amphict.*
** *l. 2. c. 38. Juſtin. l. 34. c. 1. Ubbo Emm. d. tom. 3. d. Rep. Æt. & Ach.*

(*b*) Plenissima libertate. Hinc vana ſunt argumenta omnia *Hippol. à Lap.* cum ſequacibus, à *neceſſitate*, quæ Imperatori Romano ex Capitulatione, vel Juribus Imperii, in actionibus ſuis incumbit, deſumta: quibus *Ille* hôc ipsô *liberæ* ſummæque *Poteſtati* Cæſaris detractum eſſe argutatur.

(*c*) Foedus amphyctionicum. Dictum ab *Amphyctione*, tertio *Rege Athenienſium*. Poſtquam enim *Cecrops*, tempore diluvii Deucalionis, *Anno Orbis 2390.* primus Athenarum Rex *Areopagum*, ad jus dicendum in cauſis majoris momenti, conſtituiſſet; quanquam iſtud *Scaliger* ad Regem XII. *Demophoontem* referat; judicium Amphyctionicum à ſuo nomine, dictus Amphyction, (qui anno 2449. imperare cœpit,) in hunc finem inſtituit, ut Græci univerſi quotannis, in commune iſtud Conſilium, *bis* coirent, & ſecundùm *Leges Amphyctionicas*, quæ ad inſtar *Juris Communis* erant, & ſupplementum Jurium, in ſingulis civitatibus obtinentium, per *Pylagoras* (nam ita *Aſſeſſores Tribunalis* dicebantur, & ipſi conſeſſus eorum *pyleæ*,) judicaretur. Et quidem habebatur primùm in *Theſſaliâ* ad *Thermopylas*, poſteà verò in *Phocyde*, propè *Delphos*.

(*d*) Ætolicarum. Complectebatur *Græcia* propriè dicta, ſive *Hellas Ætoliam*, in qua Chalcis, *Doriden*, in quâ Pindus, *Atticam*, in quâ Athenæ. Coierant verò *Ætoli* & ipſi, exemplo Achæorum, in *unam Rempublicam*, & creſcentibus rebus ſecundis implicabant ſe bellis variis: ita ut de *Achæis* etiam *opprimendis* ſubinde conſilia agitarent; eumque in finem cum *Antigono* Macedoniæ, & *Cleomene* Lacedæmoniorum Rege, fœdus pangerent. Sed *Achæi* Macedonem ſibi conciliabant, ut ipſe in Ætolos & Spartanos verteretur: ſicut & *Sparta* potitus eſt; *Ætoli* verò à *Philippo* Demetrii filiô, Macedonum Rege, ab Achæis in auxilium vocatô, in Ordinem redacti, tandem *Romanis* in prædam ceſſerunt: deletô ipſorum nomine, & cum hoc etiam ipsô *Panætoliô* & conciliô communi, in quod *ad Rempublicam ordinandam* quotannis coire conſueverant; ſicut apud *Polybium Lib. XIV.* proditum eſt.

(*e*) Et achaicarum nationum. Deſcribit originem & conſtitutionem Corporis *Achaici* ex Græcis Auctoribus, & Urbes ex quibus Corpus illud conſtitit, enumerat, ſimulque formam ipſam Statumque Reipublicæ exhibet *Ubbo Emmius*, *p. III. Græciæ veteris*, *p. 274.* ex quô non minùs atque ex *Polybio* hîc citatô apparet, quòd exemplar egregium benè conſtitutæ Reipublicæ penes Achæos fuerit: & ex *Juſtino*, quòd *unum* Corpus & *unum Imperium* habuerint; indeque Romani Legatis ſuis occulta mandata dederint, ut Corpus Achæorum diſſolverent, ſingulaſque Urbes proprii Juris facerent. Proinde Scriptores eos, qui hodiernum *Romanum Imperium* Achaico fœderi comparant, Illis quidem, (ut vulgò putatur,) non accedere patet, qui Imperium noſtrum non eſſe unam, ſed *plures* unô fœdere contentas *Reſpublicas*, ſtatuere annifi ſunt. Quamvis enim *Kulpiſius* in *Diſſert. d. Unitate Reipubl. in S. R. Imp.* eô nomine iſtos reprehenderit; tamen ſatis ex *hiſtoriis* intelligitur, quòd *Achaja* non complures Reſpublicas continuerit, æquè ac Corpus illud *Amphyctionum*, quod Achivis comparat *Strabo Lib. IX.* & *Lyciorum*, apud *Eundem Lib. XIV.* Sicut verò Achæi ſub *Philopœmone*, Prætore ſuô, vel maximè effloreſcere cœperant; adeò ut eundem in ſocietatem Romani allicerent: ita etiam cum eô contabuit gloria Achaica. Nam Romani, quibus Peloponneſi totius vires in unam Rempublicam coiviſſe grave videbatur, exſtinctô iſtô, Spartam, Argos, Corinthum &c. à fœdere per aſtum ſeparârunt, & cauſam belli dehinc adverſus Achæos cæteros, ex læſione honoris Legatorum

torum suorum, arripuerunt. Bellum cœpit *Metellus* & confecit *Mummius*; à quo Corinthus excisa penitùs, abolitum Concilium Achaicum, & *Græcia* universa *in Provinciam* redacta est.

IV. Potest autem belli & pacis, contributionum, omniumque rerum ad communem defensionem pertinentium communio haberi, salva singulorum sociorum potestate summâ. (*f*) Etsi cunctis partibus integra non sit: nam in iis, quæ communia sunt facta, & in quibus coeuntium suffragia numerantur, singuli non habent potestatem, sed omnes pariter. Attamen omnia, in quibus sententiæ non prævalent numero, (*g*) manent singulorum, & sic nihil detrahunt Majestati.

(*f*) POTESTATE SUMMA. In exemplum est *Belgium fœderatum* quod fœdere *Trajectinô* arctissimè quidem conjunctum est; ut tamen salva manserit *singularum Provinciarum potestas*: v. H. Grot. *d. antiqu. Reip. Batav.* quippe quòd solùm res illæ exceptæ sint, quas *ex fœdere* ad *universitatem sociorum*, seu *Ordines Generales*, deferre oportet. Nam istas duntaxat non singulæ, sed *omnes* pariter, exercent; ut tamen etiam quasdam præcipuas facultates prærogativæ *numeri suffragiorum* exemerint. In *Helvetiorum* autem *Republicâ* fœderatâ minor est aliquantum conjunctio, quàm in fœderato Belgio. Sed in *Germanicô Imperiô* fœderata conjunctio nulla. Nec admitti potest, si non *species* fœderis sit in Germaniâ, *rem* tamen esse: & falsum est, quòd Statûs Germaniæ tribuant solùm *nomen* Majestatis Cæsari, qui sit *Princeps fœderis*, eumque prosequantur *imitamentis* Majestatis: quòdque Principes Imperii Statûsque sint *independentes*, & omnibus ferè *juribus Majestatis independenter* à Cæsare utantur: adeò ut ne quidem tam arctè constringantur ùt Belgæ. Porrò differre *Superioritatem* territorialem à *Summâ Potestate* solùm *modô*, non *specie*; sibi verò *Majestatem* non tribuere Statûs, quia nec illam tribuant *exteris Regibus*, sed soli Cæsari suo. Enimverò, *Status* etiam *Regibus exteris Majestatem* tribuere, satis constat. Cur verò aliquando scripserint ad Reges *Vestra Regia Dignitas*, & quidem *ex Comitiis* Imperii, illud ad *Notit. Imp. Bœcleri* expositum est: ubi simul omnia, quæ perperam de *fœdere Germaniæ* adferuntur, solidè ni fallor, refutavimus.

(*g*) NON PRAEVALENT NUMERO. Esto tamen, conventione placitum esse inter fœderatos, ut ex *majori numerô* suffragantium negotia publica pendeant: Utique minora suffragia per hoc Majestatis vacua haberi non possunt, ùt nec ipsæ *Respublicæ*, quarum illi suffragantes *delegati* sunt. Neque enim vincuntur aliquâ potestate *superiore*, sed suô arbitriô & votorum plurium *pondere*. Quod egregiè explicavit *Lampad.* in *Tract. d. Rep. Rom. Germ.* ubi de *Comitiis Stat. Imp. Germ.* agit. *vid. Auct. §. 8. in f. h.*

V. De fœdere inæquali (*h*) plus est dubii; inprimis distinguendum, utrum onus transitorium vel an permanens alterutri imponatur. * Nam si quæ præstatio ratione sumptuum belli redimendæve injuriæ quæ transit, uni præ altero injungatur, id palam est, non officere Juri Majestatis. Nec quidem si convenerit, ut populus unus comiter alterius principis populive majestatem conservet. Hoc enim adjicitur, ut intelligatur, alterum principem populumve ratione dignitatis esse superiorem, non quod libertati summæque alterius potestati

quicquam decedat. Quemadmodum clientes noſtros intelligimus liberos eſſe, etiamſi neque auctoritate neque dignitate nobis pares ſint.

Vid. Grot. d. c. 3. §. 21.

(*b*) Foedere inaequali. Equidem de inæquali fœdere, quod vel tale dicitur ratione *virium*, & inde *præſtationis minoris*; licèt *permanens* hæc fuerit: vel etiam quod actum *tranſeuntem* habet, dum v. c. in amicitiam & fœdus recipitur, qui hoſtis antea fuerat, ſi impenſas belli finiti ſolvat: non adeò quæritur; ùt rectè *H. Grotius §. 21. h. c.* ſed, ùt in verſu: *Nec quidem.* &c. apud *Auctorem* ſequitur, quando ex vi pactionis permanentem aliquam fœdus conventionem habet, ut alter alterius Poteſtatem & Dignitatem cum prælatione quâdam conſervare obſtrictus ſit; quale Fœdus *Ætolorum* tum Romanis fuerat. De quô tamen *Auctor Cl.* rectè cum *H. Grotiô* affirmat, quòd inferior in fœdere non propterea alterius Poteſtati ſuppoſitus ſit. Neque enim *patrocinium* in Cliente ne quidem libertatem *perſonalem* tollit: quippe quòd hic *in fide* tantùm ſit patroni, non etiam in illius ditione (nec verò de *Clientibus*, quales *Theſſali* & *Athenienſes* habebant, ſermo eſt, qui eosdem tractabant, ùt mancipia; ſed quales *Romani:*) und giebt Schutz und Schirm-Recht keine Obrigkeit. vid. *Magerum* de *Advocatia Armat. c. X. n. 368.* Gail. *II. O. 54.* Bœkelium *de Jure Protectionis*, Heiderum von Reichs-Vogteyen, & quæ ad *Bœclerum Lib. I. Notit. Imp. Rom. Germ. c. III.* dicta ſunt. Accedit quòd *inæqualis amicitia* aliàs quoque nullum inter amicos pariat imperium; atque hoc eſt quod Auctor dicit: Superiorem alterum non eſſe Poteſtate, ſed *Auctoritate* ſolùm & *Dignitate:* Idem quod *Grotius d. l.* Quem in ſenſum quoque accipiendus eſt *Proculus* JCtus, quando in *l. 7. §. 1. d. Captiv. & Poſtlim. reverſ.* alterum ſuperiorem eſſe tradit.

VI. Quin imo etſi convenerit, ut apud commune fœderatorum concilium vel eum qui in fœdere ſuperior eſt, cives ſingulorum civitatum certis ex cauſis rei fiant damnatique puniantur, (*i*) id nec ipſum poteſtati ſummæ adverſari docet Proculus JCtus.* Nam & in æquali fœdere poteſtas decidendi ſociis reliquis aut certis perſonis ex pacto deferri poteſt.

* *in l. VII. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.*

(*i*) Rei fiant damnatique puniantur. Hujc dubio non ſatisfacit *Auctor*, ſed potiùs principium petit, quia de hoc disquiritur: an pactô fieri id poſſit, illæsâ Majeſtate fœderati inferioris, ut illius populi cives apud nos rei fieri queant, & in eos damnatos animadvertere poſſimus? Sicut autem in aliis, ita non minùs in hoc articulo Auctor *H. Grotium* preſsè ſequitur; qui verò licèt *d. cap. III. §. 21.* varia de punitione ſubditorum populi fœderati commentetur; tamen ea ad locum *Proculi* ſolvendum quicquam non faciunt. *Puſendorffius Lib. VII. c. V. §. 18.* cùm is locum hunc *L. 7.* impeditum eſſe videret, nihilominùs planiſſimam reſponſionem ſuppeditaſſe vult, quando *d. l. §. 1.* ad jus, & *§. 2.* ad factum referendum eſſe cupit; quaſi cùm *Proculus* in antecedentibus dixiſſet, quid ex naturâ fœderis fieri deberet: deinceps addiderit, quid factum fuerit, quando Romani ſocios deinde, ùt bellô victos, tractaverint. Et tamen utique *Proculus* nil, quod facti eſt, inſinuat; quippe quòd hæc verba: *fiunt apud nos rei &c.* ſenſum Juris & ipſa contineant. Igitur cùm non poſſit non jure Majeſtatis, ſaltim aliquô, excidere Civitas, quæ *jus vitæ & necis* in ſuos cives *alteri* civitati *permittit:* Ideò cùm & *Antonius Matthæi d. Crim. ad Tit. de Læsâ Majeſtate*

state cap. VI. doctrinam *Proculi* penitùs evertat, indeque expositio ejus, si quæ alia, planè à mente *Proculi* aliena, ipsique veritati Historicæ adversa sit: rectiùs dicemus: Romanos cives ideò à populô fœderatô, si penes hunc deliquissent, plecti non potuisse, ipsisque immunitatem à pœnâ pactos fuisse Romanos; idque salvâ populi ipsius Majestate potuisse: quia nec poterat pœna capitalis statui in *Civem* Romanum, *intrà fines Romani Imperii delinquentem*, inconsultô Populô Romanô. Quâ ratione multò minùs facultatem illam peregrino populo, si hoc declinare liceret, permittebant. Quin potiùs sibi paciscebantur, si quis civium Romanorum, in finibus istius populi, delinqueret; ipsum vi pacti Romam, ut puniretur, *remittendum* fore; cujus generis remissionum hodienum, inter diversarum ditionum Dominos, nullâ potestatis alterutrius diminutione, subinde frequentantur. At verò peregrinum, populi fœderati subditum, si in suô deprehenderent Romani, eundem meritò, juxta regulam, pactô non restrictam, in *foro delicti & deprehensionis* puniebant; eaque fœderis fuerat *inæqualitas*. vid. *l. 3. d. Off. Præs.* ibi: *In extraneos. Nec distinguitur unde sint. &c.*

VII. Sed absque conventione nec unus sociorum nec commune concilium, cui administratio rerum ad fœdus pertinentium committitur, jus dicere possunt de capite fortunisque hominum qui sunt in singulis civitatibus. Nisi constet eos, qui præsunt civitati, nolle in suos, qui contra fœdus deliquerunt, animadvertere, imò illos recipere in publicam protectionem. Tunc enim socios habere jus, ejusmodi maleficos ut hostes capere & damnatos punire, non quidem imperii sed magis jure belli dicendum videtur. Si manifestum sit delictum, & contrà fœdus admissum esse; alioquin hoc obtentu jura sociorum conspiratione plurium è sociis violari possent.

VIII. Observandum est etiam, posse fieri, ut tales socii certo respectu unius instar civitatis obtineant. In iis ditionibus, quas jure belli communiter partes per commune concilium regunt. Adeò ut in hi splurium consensus pro omnium voluntate per omnia absolutè habeatur.

IX. Verùm enim verò si provocandi facultas daretur civibus sociorum adversus acta suorum Imperantium ad aliquem ex fœderatis, vel ad commune concilium, tum manifesto læderetur summa potestas. Non æque si ordines summi, unius sociæ civitatis, de rebus inter se controversis ad commune concilium ex pacto rem deferre (*k*) cogantur.

(*k*) EX PACTO REM DEFERRE. Cui quid simile olim placuit Civitatibus quibusdam *Hanseaticis*. de quo *Mevius* ad *Jus Lubec.*

X. Quin etiam cogi & plecti (*l*) potest socia civitas, quæ legibus fœderis satis non faciat, quæ res adeò juri summo non obstat, ut nec fœdus inæquale constituat. Siquidem aliter fieri nequit in statu naturali,

rali, quo ſunt fœderati, quam ut alterum promiſſis non ſtantem vi & armis compellat.

(*l*) Cogi et plecti. Sed non item *puniri*, ne quidem ſi de caſu fœderis, ob conventionem diſſoluti, agatur; quæ *H. Grotii* eſt ſententia. Nec enim jus puniendi in alterum, niſi ex jure *Poteſtatis ſuperioris*, competit; ùt *inferiùs* oſtenditur. Quæ verò eſt *in Ordinem redactio*, ſeu ùt Leges fœderis alter obſervare teneatur: illa non eſt vis *Majeſtatis*, ſed impreſſio potiùs & adactio quædam, inter æquales; quæ nec ſemper bellô, ſed *indignatione* ſæpiùs aut minis, conficitur. Sic & *paritio*, ſi quam dicatur fœderatus inferior alteri debere, *effectu* tandem ſimilis eſſe poteſt ſubjectioni; ſed *cauſa* talis non eſt: ùt rectè hactenùs *H. Grotius d. c. III. §. 21.* Quin & cognitio deferri poteſt ad *Caput fœderis* ſuper injuriis, quæ reliquorum fœderatorum unus alteri confœderato intulerat, illæsâ horum Majeſtate; ùt rectè iterum *H. Grotius d. l.*

XI. Quid verò, ſi ſuperior in fœdere jus habeat indicendi reliquis exercitum, exigendi pro arbitratu tributum, moratores citandi cogendique ad ſolvendum? Ne hæc quidem pro defenſione communi ex pacto conceſſa ſummam poteſtatem tollunt, ſicut ratio & exempla docent. Non inter Græcos, Sparta ac Athenæ principes reliquorum fœderatorum, ea jura tenebant, & tamen inferiores in fœdere populi ſinè dubio liberi ſummæque poteſtatis erunt.

XII. Quin etiam qui bello victus cogitur victori ſolvere annuum tributum etſi perpetuum, (*m*) is eâ re non amittit ſummam poteſtatem. Quia pecuniaria præſtatio non impedit, quò minus is qui tributum ſolvit, omnia Imperandi acta liberè in ſubjectos exerceat.

(*m*) Tributum etsi perpetuum. Quamvis hæc ſit confeſſio quædam *infirmitatis*, quoad *potentiam*; & ex *Dignitate* quid delibet. Intereà *Poteſtatem* ipſam, ſive Jus Imperii, non attingit. Et tamen hîc etiam in ſimplici hâc præſtatione ſubſiſtendum eſt. Aliquando enim, præter conditionem tributariam, alia quædam populo injuncta ſunt, aut incumbunt, ut ex his ſaltim imperio ejus detractum cenſeri poſſit. vid. de *Judæâ*, poſtquam *tributaria* fuerat facta, Selden. *Lib. VI. d. J. N. G. juxta diſciplinam Ebræorum, cap. XVI.* Viciſſim non eſt protinùs *tributum*, quod tale vocatur; ſicut tributum nonnunquam eſt, quod tale non vocatur. Planè quod *ex pacto*, non *ex ſubjectione*, debetur, Majeſtati ſolventis illud non præjudicat. *add.* Becmann. *Parall. Polit. c. XX. §. 3. 4.* Illud verò non eſt recipiendum, quod *Zieglerus* ad *H. Grot. Lib. I. c. III. §. 12.* tradit: ideò tributariam conditionem cum poteſtate ſummâ ſtare poſſe, quia exigendi tributa poteſtas inter *Jura Majeſtatis minora* referatur: quæ propriè Majeſtatem non conſtituant. Uti enim hactenùs nullum eſt diſcrimen inter Jura Majeſtatis, & nec ullô etiam regali minori *abdicare* ſe poteſt Civitas, ut non dici debeat *imminutam* habere *Majeſtatem*: (de *communicatione* enim hîc ſermo non eſt; quippe quòd *majora* etiam Majeſtatis jura ſalvâ Majeſtate, ùt *ſuô locô* dicetur, aliis communicari poſſint:) Ita *h. l.* Reſpublica tributaria ſe non abdicat *Jure colligendi ſubditos ſuos*, ſed ſolùm fructum ejus juris, ſive exactas contributiones, easque tantùm aliquas, ad certam ſummam modumque, Reipublicæ fœderatæ impertit.

XIII. Eâdem ratione adhuc fortius dicendum, ne quidem feuda-

lia Im-

lia Imperia, etſi habeant quem dominum appellent, cui ſervitia præſtent, minimè tamen jus ſummæ poteſtatis hoc ipſo deſinere habere. Modo qui ſubditi ſunt vaſallo, jus provocandi ad dominum (*n*) non habeant. Nam ſervitia quæ dicuntur, nihil ferè ſunt aliud, quam officia exhibendi ſe in armis pro domino. Quorum præſtatio nullo etiam modo impedit facultatem ita imperandi ſuis, ut acta infirmari non poſſint.

(*n*) JVS PROVOCANDI AD DOMINVM. directum ſcilicet. Et hinc *Rex Bohemiæ* poteſtatem abſolutè ſummam non habet, eò quòd ſubditi ipſius ex *privilegiô* tantùm exemti ſint à Camerâ Imperiali; cæterùm & hi, & Rex ipſe, qui tamen aliàs, ut & Auſtriæ Archi-Duces Libertate & exemptione ſingulari gaudet, maximè verò Rex, *Pacis Publicæ* Conſtitutioni, & ſic *Legibus* ac *Judiciis Imperii Romani*, ſuppoſiti ſunt. Neque verò probanda eſt Illorum diſtinctio, qui putant Regem Bohemiæ tunc quidem Majeſtatem habere, quando *idem* ſit Rex Bohemiæ, qui *Imperator* eſt, ùt nunc plerumque in Auſtriacis; aliàs verò ſecus eſſe. Nam illi qualitates perſonarum diſtinctas, ex *unitate ſubjecti* ſive perſonæ, quod tamen fieri non poteſt, confundunt: ſiquidem Imperator Romanus *ſibi ipſi*, ùt Regi Bohemiæ, ſicut Carolus V. ſibi, ùt Duci Burgundiæ, *imperare* valet. In cæteris, ubi Rex quidam *Vaſallus tantùm* eſt alterius, ſed non etiam ſubditus: omninò conditio feudalis Majeſtati ejus nil detrahit; ſicut exemplum eſt in *Rege Neapolitano*, Regnum in feudum recognoſcente à *Pontifice Romano*. Satis enim ad *Jus Feudale* oſtenſum eſt, quòd ne quidem obligatio Vaſalli, quâ *quoad perſonam ejus* domino directo tenetur, aut quà hic in ipſum *Jurisdictione* pollet, *ſubjectionem* inferat. Nec etiam officit, quòd jus iſtud Regis Vaſalli *amiſſibile* ſit: quia ſcilicet non amittitur ex præfinitione temporis & *per ſe*, ſed ex naturâ conditionis feudalis: id quod Majeſtati *accidit*, indeque ejusdem naturæ quicquam non detrahit. Idemque dicendum eſt in *Feudô Ligiô*, ex quo fidelitatem Domino ſuo debet Vaſallus adverſus omnes. Idem etiam de eô caſu, quando *Dignitatem Regiam* à Dominô directô, qui conferendæ ejus arbitrium inter Gentes habet, acceperit. Nam illa Dignitatis collatio *in ſubditos* quidem valet jure Majeſtatis; ſed in cæteros non aliter habenda eſt, quàm *judicium* quoddam eximium; cui tamen deferunt Gentes aliæ, ut cùm Ipſe pro Rege quem declaret, illæ quidem eandem *Dignitatem* in eo agnoſcere non vereantur. Quod multò minus habet dubii, quando *exterorum* alicui Imperator Dignitatem quandam confert, quæ *Imperio Rom. propria* eſt; ùt fit, dum Magnatem aliquem *Poloniæ* inter *Principes Imperii Romani* recipit. Ex quibus *Zieglerum* emendare licet *ad Lib. I.* H. Grotii, *c. III. §. 23.* ubi non minùs *Statibus Imperii* malè *Autocratiam* tribuit. Videlicet hi non tantùm Vaſalli ſed & *ſubditi* Imperii ſunt, quorum ipſa poteſtas ſeu Superioritas territorialis dependens & aliena eſt.

XIV. Sufficit enim ad jus ſummæ poteſtatis, quod ſubditi cujusque nihil altius aut majus habeant, cui parere debeant. Hoc enim ipſis ſummum eſt, quo ulterius adſcendere nequeunt. Quippe ratio imperandi atque parendi intra fines cujusque civitatis liberæ continetur.*

* *vid. Grot. I., 3. §. 21. ſeqq.*

T CA-

CAPVT. XVI.

De

Fundamento imminuendæ Majestatis.

ARGVMENTVM.

Repetitur, Imperio Civitatis simpliciter constituto excipi patientiam mortis indubie violentæ ac injustæ, & instituti perpetui in bona civium pro lubidine grassandi, præter ea, quæ specialiter in quaque Republicâ eximuntur, quod maximè in monarchiis fieri; utrumque ratione probatur. Contra niti Hobbesium, eò quod populus ad Imperium stabiliendum congregatus, multo minus, post stabilitum, dissipatus, non habeat jus corporis aut universitatis, nec proinde capax sit juris personalis acquirendi: quod refellitur ab effectu, qui est, delatio Imperii per actum unum voluntatis, quam unitatem etiam illic esse, ubi populus per oppida vicosve dispersus Imperantes constituit. Conventu populi dissoluto manere tamen effectum exceptionis Imperio adjectæ, tam per modum nullitatis actuum qui contra fiunt, quam quia societas civitatis post digressionem civium à comitiis universitatis jus conservat, quod exemplo Democratiæ comprobatur; adeo ut Imperantibus in his, quæ concessa illis non sunt, impunè non pareatur. Quæstionem, an expediat hoc civitatibus, à juris quæsito alienam videri. Hobbesiana alia refutantur.

I.

MAjestatem adhuc suo fixam fastigio secuti sumus. Nec quicquam ei præter licentiam (*a*) continuo instituto in personas & bona subjectorum grassandi, Vimque manifestam vitæ civium more latronis inferendam negavimus. De rebus ad secreta animorum & sacra pertinentibus infrà dicturi.

(*a*) LICENTIAM. Sic ergo *licentia*, quæ semper est in vitio, à *libertate* sive *summitate* Imperii discernenda est. Expenditur autem licentia tam in Corpora civium, seu *personas*, puta *vitam* eorum & *actiones civiles*, quàm *animi interiora*, quorum dominium *DEO* reservatum est; velut circa *sacra* & res *conscientiæ* alias: de quibus Auctor *Lib. I. c. XXII.* ùt & in *bona* subjectorum.

II. Probavimus pridem, in Democratiâ (*b*) minorem populi partem non obligari ad patiendum illa duo extrema, quæ modò excepimus. Unde ex fundamento sæpius collato idem in paucorum vel Regali Imperio statuendum intelligitur.

(*b*) IN DEMOCRATIA. Quamvis autem *productio Majestatis*, quatenùs *pactis* constituitur, ex *Democratiâ* fieri queat. Tamen non satis tutum est, illa quæ ad vim Majestatis *constitutæ* pertinent,

ex na-

ex naturâ Democratici Regiminis deducere; ùt *inferiùs* apparebit. Adeò ut ne quidem simili modô id quod in Democratiâ obtinet, ad paucorum sive *Optimatum*, multòque minùs ad *Regale* Imperium, adplicari queat.

III. Dictum (*c*) insuper, in Democratiâ posse, ubi populus velit, excipi plura, in quibus prærogativa numeri suffragantium cesset. Sed ob æqualitatem ibi, cessante metu invidiâque, populus raró vel nunquam singularia exceptionum à se ipso stipulatur.

(*c*) DICTUM. *Lib. I. c. X. §. 6. seqq.*

IV. In Aristocraticis civitatibus pleræque cautiones sunt pro securitate optimatium, quam hi callidè vocant Libertatem. (*d*) Cum ferè plebs in illis adductius quam in ipsis principatibus habeatur. In quibus tyrannidis insolentia in eminentiores maximè redundat. Optimatium artes ad plebem premendam unicè paratæ sunt.

(*d*) LIBERTATEM. Quasi per *cautionem* non tam Optimatibus, quàm *plebi* prospiciatur. Regitur autem vel ideò plebs adductius in Aristocratiâ, quia ferè tot Principes habet, quot Optimates sunt. Rectè tamen *Auctor* cautiones seu *maximas*, quæ pro Aristocratiâ tuendâ faciunt, quales apud *Septalium* de *Ratione Statûs*, plerumque ex Politicis *Aristotelis* deductæ, nec minùs *ap.* Boxhorn. *Lib. II. Inst. Pol.* & nuper Hertium *P. II. Elem. Prud. civilis*, *sect. 6. seq.* leguntur, à *flagitiis*, quippe quæ *privata*, sive omnium sive quorundam Optimatum, commoda promovent, & *ap.* Clapmarium *de Arcanis Rerumpubl.* tradita sunt, distinguit. Quanquam *Clapmarius* minùs rectè appellatione *arcanorum* utatur. Nam hæc tam à *Maximis* sive Cautionibus, quàm à *Flagitiis*, plurimùm discernuntur. Sic enim v. c. arcanum *Imperii Romani* haberi poterat, in quod impegisse *Constantinus M.* dicitur, quòd *sedem Imperii* ex Capitali urbe *Româ* transtulerit; per quod credi poterat, alibi etiam quàm Romæ sedem ejus constitui posse, & sic direptioni Gentium Roma relinquebatur.

V. Sed in Monarchiis præsertim conspicuæ sunt leges, quibus principis potestati subinde nonnihil eximatur. Quæ res displicet mirificè Hobbesio.* Qui proinde vehementer adnititur, ut nec sanâ ratione id fieri posse, cum ratione evincat. Sed rationibus non aliis, quàm quas suprà (*e*) refutavimus. Cum inter populum ac Imperantes fœdus intercedere demonstravimus. Exemplo quidem à Democratiâ sumpto, sed quod ad reliquas civitates (*f*) & Imperia extenderetur.

* *in cap. 6. de cive.*

(*e*) SUPRA. *Lib. I. c. X.*

(*f*) RELIQUAS CIVITATES, Monarchicas & Aristocraticas. *Adde* simul quæ *d. c. X.* notavimus *§. 6.*

VI. Imò in Monarchiâ Imperantes ex pacto subditis fieri posse

 quo-

quodammodò obnoxios ratio clarior quàm in democratiâ docere potest. Nam in populo universo partes fœdus contrahentes in eodem ipso populo, (*g*) penes quem est imperium, sunt quærendæ. At in Regno, pars una contrahentium è subjectis constat; alteram Imperans ipse constituit.

(*g*) In eodem ipso popvlo. Quatenus scilicet ille à se non differt, nisi ut consideretur tanquam *universus*: quâ ratione *imperans* est; & tanquam *singuli* de Universitate: quâ ratione *subditorum* locum tenent. Hinc etiam in *Monarchiâ* clariorem esse discernendi rationem, ait *Auctor*, inter Monarcham & distinctum penitùs ab eô populum; ut inde magis perspicua *obligantis* & *obligati* ratio sibi constet.

VII. Sed Hobbesius negat, subjectos ut unum quid posse considerari. Non sane, *ait*, quamdiu sunt congregati. Multo minus, postquam dissoluti ad sua quisque sunt dilapsi: maximè si nullum tempus, quo rursus conveniant, (*h*) sit constitutum; sicut in Angliâ fit, ad quam ille tantùm & ubique respicit ac alludit. Ratio, quare ne tum quidem, ubi convenere, *personam* repræsentent, suprà (*i*) insinuata. Quoniam singuli pactum cum singulis habeant, imperata se facturos. (*k*)

(*h*) Qvo rvrsvs conveniant. Sic enim putat *Hobbesius*, ipsô illô tempore adeò in unum congregari, ut ne quidem possit videri Rex potestatem summam unquam habuisse, eò quòd *voluntatem* suam *omnem* populus non abdicaverit. Imò, ùt *suprà* dictum, *Hobbesius* ne quidem Regem esse putat, quem ita constituit populus, ut eum vita ipsius Regnum ad se, scilicet populum, *reverti* debeat: Quasi scilicet Regem oporteat *disponere* posse de Regno, etiam in id tempus, quô Rex esse desiturus est. Utique *Hobbesius* nullum unquam Regnum pro tali habet, nisi quod *absolutum* sit; neque ullam limitationem *per naturam* in Regno admitti posse, opinatur. Hinc etiam nullam inter *summum* & *absolutum* Imperium distinctionem agnoscit. Excusat tamen eum, ne illa quæ de absolutô Imperiô disseruit, crudè nimis accipiantur, *Pufendorffius Lib. VII. cap. VI. §. 13.* eò quòd *Hobbesius*, quando dicit *cap. V. d. Cive. §. 6.* posse Regem *cogere* subditos ad omnia, *quæ ipse vult*, intelligendum hoc esse tradit, quantum faciat *ad finem Civitatis.* Cæterùm quoad *Conventum populi* distinguendum est, ut si cœtus ille suô jure coire & de Reipublicæ negotiis decernere queat, vel eidem Princeps ad rationes reddendas obnoxius sit: non utique Status ille pro *Regiô* haberi queat; secùs si ad hoc, ut *de injuria Regis* deliberent, conveniant: quâ ratione cur non æquè possint *personam* repræsentare; talem scilicet, qualem initiò in *resignandô* voluntatem suam habuit, non apparet: quamvis non eam sustineat, quâ polluit *ad voluntatem & potestatem Majestaticam* in Democratiâ antecedaneâ, vel saltim *civilem*, sive quæ ad Magistratum summum requiritur.

(*i*) Svpra. *Lib. I. c. X. n. 2.*

(*k*) Factvros. Ita verò pro dispersis habet *Hobbesius*, ut unum quid non sint: Et tamen huic etiam *d. l.* responsum est.

VIII. Quo equidem concesso nihil causæ video, quare illud singulare pactum universam cum Imperaturo pactionem (*l*) excludat. Imò inter-

intercedere talem, rei ipſius, ni fallor, evidentia declarat. Delatio enim Imperii à populo in Regem fit uno actu. Nec enim à ſingulis, ullus opinor, unquam Rex immediatè fidem accepit. Primò quidem ſuffragia viritim colliguntur; Sed ex collectis unum fit decretum; Ubi actus & voluntates infinitæ ſingulares in unum compinguntur, ibi manifeſto fit unum quid è multis. Exemplo ſit Servius Tullius, qui dolo regnum adeptus, rebus benè geſtis, civiumque ſtudio fretus, auſus eſt ferre ad populum, vellent juberent ne ſe regnare. Tantoque conſenſu quanto haud quiſquam ante ſe alius Rex eſt declaratus. * More comitiorum Romanorum, curiæ vel centuriæ populi in ſuffragia miſſæ fuerunt. Quod major pars ſciverat, id pro lege promulgatum eſt. Atque ita populus perſona factus eſt, (*m*) antequam Rex conſtitueretur. Pari modô L. Flaccus Interrex de Sylla tulit, ut omnia quæcunque ille feciſſet, eſſent rata. A quâ verbis potiùs quàm re diſcrepabat lex vetus Imperii, quæ Cæſarum poteſtati juris prætextum (*n*) circumdedit. Quam JCti Legem Regiam dixere, de qua aliàs plenâ manu egimus. ** Populi decretum, lex appellatur. Legem nihil eſſe aliud quam communem Reipublicæ ſponſionem (*o*) ὁμολογίαν κοινὴν πόλεως, fœdus univerſale, dixere ſapientes, *** neque res ipſa non loquitur.

* *verba Livii in lib. 1.*
** *in lib. 1. Digreſſ. cap. 16. & ſeqq.*
*** *l. 2. π. d. LL.*

(*l*) PACTIONEM. Quippe quæ ex pactô illô ſingulorum cum ſingulis, & firmatô per illud arbitriô majoris partis conficitur; idque ſequitur Decretum illud, quô univerſi, ſub modô, in quem cum Rege paciſcuntur, ſe eidem *ſubjiciunt*: idque eſt quod *Auctor. Cl.* hîc ait: *Regem non à ſingulis immediatè fidem accipere.*

(*m*) PERSONA FACTA EST. Et adhuc *perſona permanſit*, conſtitutô Rege; ſaltim quòd *voluntatem* eam non ampliùs haberet, quæ dictata ſummæ poteſtatis promere poſſet. Nam hoc ad *eſſentiam pacti* ſive conſtituendi ſive conſtituti non requiritur: ficut etiam *in Principe* ipsô non attendendum eſt, quà *pactum* attinet, quòd Majeſtatem habeat, quò minùs circà objectum, quod civitatem concerneret, (eâdem ratione quâ circà objecta alia: Nam hactenùs *promiſſa* ejus ſub religione & fide *Gentium*, non etiam *ſub Majeſtate civili conſiſtunt*,) populo ſuo *obligari* poſſet.

(*n*) JURIS PRAETEXTUM. Hoc vult *Auctor*, Cæſares Rempublicam occupaſſe, nec indiguiſſe *Lege Regiâ*, ut tamen viderentur Principatum tenere populi magis voluntate, quàm poteſtate ſuâ; inde ipſos, ut Lex Regia conderetur, procurâſſe. *vid.* Auct. *cit. lib. I. Digreſſ. Juſtin. cap. XVI. ſeqq.* ubi operosè *Martinum Schotkium* refutat, quando hic in *Tract. d. Quadruplici L. Regia.* unquam exſtitiſſe Legem Regiam negat.

(*o*) SPONSIONEM. Confundit *Auctor Legem* propriè dictam, & quæ *vi Majeſtatis* fertur (quæ ne quidem ipſa certô modô *ſponſio* Reipublicæ eſt, ùt in *Comment. ad tit. ff. d. Legibus.* diximus,) cum *decreto* populi Romani, per quod in modum pacti, cum Principe, Majeſtatem ei deferendô, con-

convenit: siquidem in eô parte neutra superior alterâ, sed paciscentes hactenùs *æquales* sunt; & lex solùm dicitur ab *externâ formâ*, quia populus eô more, quô Leges in Statu populari ferebantur, dum *Augusto* potestatem in se delatam vellet, pro concione *rogatus* fuerat. De *fœdere*, quòd nomen hoc inter populum, eumque cui Imperium in se ipse defert, non satis bene adhibeatur, superiùs admonitum est.

IX. Qui vult, qui decernit, qui agit, qui jus transfert, numquid ille jus acquirere non possit? (*p*) Qui totum uno actu à sese alienat, an ille, quo minus partem retineat, (*q*) si res de quâ agitur, recipiat divisionem, impediri posset.

(*p*) ACQVIRERE NON POSSIT. Imò ait *Hobbesius*, postquam transtulit, non est *habilis* ampliùs ad acquirendum. Et sanè in hoc non evertitur *Hobbesius*, quando *Auctor Cl.* confundit jus translatum, Imperii scilicet, cum eô jure, quod ad paciscendum populus habet: nam sicuti populus *Jus Imperii*, quod transtulit, acquirere denuò non potest, & postquam transtulit Jus Imperii, non is est amplius, qui de Imperio, & secundùm illud, decernere possit: Ita sicuti ante translationem *jus paciscendi* habebat, sic cum illud nil attineat ad objectum pacti, sive Jus Imperii, ideò etiam post translationem illam populus jus idem paciscendi, & hinc Regem sibi obligandi, retinet.

(*q*) PARTEM RETINEAT. Hîc verò non quæritur de *Scissione Majestatis*, ut populus partem sibi servet; sed de specie illâ, quâ populus *omnem potestatem* in Regem confert, num illud fieri possit eum in modum, Princeps non absolutè sed *restrictè* imperet. Multò minùs autem retentio quædam fieri potest, postquam semel in Principem potestatem omnem Populus dimisit; ùt ipse *Auctor §. 12.* tradit.

X. Ita jam constat, populum principi vel optimatibus Imperium deferentem esse unum quid, esse personæ instar jurisque tam retinendi quam statuendi capacem. Non minus quam universitas hominum eosdem juris civilis effectus habere potest, atque singuli homines.

XI. Quid si nunquam populus in unum conveniat, sed per oppida, territoria, per pagos dispersus Imperantes constituat? Nihilominus unum esse, ac jus personæ habere, statuendum est. Cum enim ex plurium consensu ubique concludatur & omnium conclusiones in unum conjungantur, juris ratio nihil ex situ locorum mutatur. Sed quantum hoc institutum in politicam (*r*) inferat diversitatis, id hujus non est loci. Utique nihil ad compescendas seditiones utilius, nihil rursus ad oligarchicas artes opportunius esse, docet ratio & experientia.

(*r*) IN POLITICAM. sive utilitatem & securitatem imperantium.

XII. Superest quærendum; possitne populus aliquid juris retinere, postquam Imperio constituto simpliciter dissipatus est. Et quidem nullo

nullo tempore conſtituto, quo rurſus eum convenire oporteat, ut ſit ubique per Europam dimiſſis regnorum populorumque ordinibus, Hobbes * negat, eò quòd diſſoluta multitudo non ſit univerſitas neque corpus hominum, ſed ſinguli tantum. Atqui nec hoc inquit, eſt actum neque fieri poteſt, ut ſinguli jure univerſis quæſito uti præſumant.

* *in d. cap. 6.*

XIII. Id quidem concesſerim, ſi quis populus non omne Jus Imperii transferre cupiat, etiam rectius ſibi conſulere, ſi tempus certum rurſus conveniendi, ſtatuat, (*s*) aut potiùs ſi relinquat aliquam poteſtatem conſervandæ libertatis, ut in regnis quibusdam legitimis olim factum accepimus, in Spartano, exempli gratia, & Arragonio. Tamen etſi nihil ejusmodi extet, populusque poſt leges imperii dictas reſolutè diffluxerit. Adhuc tamen jus, quod ex conſtitutione imperii populo quæſitum eſt, durare ſuoque effectu non carere putamus. Præter enim quod ipſo jure eſſe queant nulla, Imperantium acta contra leges præſcriptas: Manet etiam communione vinculoque juris & fœderis ſociata multitudo, à qua nihil vetat aliquid juris retineri. Denique obligatio in eum caſum contracta fuit, ut conventu populi disſoluto, in regimine exercendo uſum effectumque haberet. Conditio obligationis ſimpliciter initæ hæc eſt, ut perpetua ſit, non modo civili ſed & gentium jure & ratione naturali.

(*s*) Statuat. Concilium iſtud eſt *Auctoris*. Sed iterum dilabitur in confuſionem Statûs *limitati* cum *mixtô*. Ad *hunc* pertinet caſus illè, quô populus non omne jus Imperii transfert; & ſic quando coit ſive conventum celebrat, certô tempore, non eſt hæc univerſitas *Majeſtate vacua*, ùt eſt *populus* ſive corpus illud repræſentans, quod conventûs ſuos celebrat in *Regnô limitatô*; quale videri poteſt eſſe corpus *Comitiorum Imperii Romani*. Hæc verò ùt non eſt *poteſtas* ſumma Imperii, ſed ſolùm *Jus conſervandæ libertatis*: ita hoc ipſum benè conſiſtere poteſt cum translatione *omnis & totius* Imperii in Principem. Ipſe quoque *Auctor Cl.* largitur deinceps, ne quidem conventûs ejusmodi neceſſarios eſſe ad hoc, ut libertas populo ſive limitatio Imperii conſervetur; & ſufficere poſſe, quòd *nulla* habeantur acta Imperantis, ſi quæ contrà pacta, initiò regni cum ipſo inita, admiſerit. Eſt quoque hoc recipiendum, quod *Auctor* in *verſ. conditio &c.* habet, ob hoc, quòd Princeps pacta non obſervet, non oportere ſtatui, quòd protinùs quaſi fide ruptâ Imperium *Majeſtaticum* ſcilicet, neceſſariò *perpetuum* eſſe oporteat; Quamvis *Auctoris* ſententia alibi & in *Lib. I. c. XIV. §. 12.* de *Regnis temporariis*, diverſa ſit.

XIV. Idem evidentiùs docetur ac illuſtratur ex ſpecimine Democratiæ.

cratiæ. Nam in popularibus imperiis post habitum de publicis negotiis conventum omnes dilabuntur. Administratione rerum magistratibus commissâ. (*t*) Quibus nemo ex universo populo in iis de quibus imperium habent parere non debet. Sæpe etiam plebs dissolvitur, ut nullum conveniendi tempus certum constituatur. Quod Romæ & Athenarum experimento compertum. Nemo tamen dixerit, illos populos interea nihil habuisse juris. Quod si Imperium totum in eo statu retineant, nihil est causæ, quare non partem, posito quod divisibile sit, (*u*) per juris rationem servare queant.

(*t*) MAGISTRATIBVS COMMISSA. Quos intereà *Universitatem* populi, quà *imperat* scilicet, repræsentare oportet. Aliàs enim *singuli* ex multitudine potestatem Imperii, quatenùs *ad universitatem* Reipublicæ *referuntur*, attribuere sibi possunt. Hinc quando *Magistratus* administrationis modum non servat, administratione suâ *privari* potest; quippe quòd ibi *populus* etiam constitutô Magistratu sit *superior*. Tale quid verò de populo, qui *Regem* constituit, dici non potest, quamvis ante hunc constitutum ipse imperium *Democraticè* tenuisset. Illud solùm admittitur, ut modum exercitii Majestatis Rex limitatè & secundùm pacta teneat; atque non per imperium summæ potestatis in populo, uti Magistratus Democraticus, sed per religionem & vinculum promissi teneatur. Quâ ratione *Auctor* infirmiter adversus *Hobbesium* à Magistratu Democraticô ad Regem argumentatur; & vicissim à populo in Statu Democraticô ad populum in imperio Monarchicô. Et tamen ille ex specimine Democratiæ hanc rem *clariùs* doceri posse putat.

(*u*) POSITO QVOD DIVISIBILE SIT. Est verò omninò Imperium per se divisibile, ut detur Status *mixtus*, & possit sibi populus Regem constituendo *Jus* unum alterumve Majestatis *retinere*. Sed rursus *h. l. Auctor* statum *limitatum* cum *mixto* confundit: nec satis confusionem hanc per ea quæ in *§. seq.* habet, evitat; saltim vis inde argumentis ipsius adversus *Hobbesium* conciliari non potest.

XV. Non tamen huc pertinet ista comparatio, quod Principes instar Magistratuum censeamus. Sed quia partis quod ad partem, eandem quæ est totius quod ad totum rationem esse oporteat. Nempe cum integra aliqua jura majestatis ab Imperantium personis alienantur, non ubi quodlibet ab eo promissum elicitur, hæc intelligimus.

XVI. Tu dices; obligationem extingui, ubi persona cui debeatur, deficit, ubi nemo est, qui exerceat jus partesque exigendi occupet. Quod evenire tum, cum populus stabilito Imperio, dissolvitur absque certo ordine redeundi in unum. Neque enim singulis vel paucis facultatem resistendi Imperio totius Reipublicæ sine summa confusione, quam suprà omnia fugit civitas, posse permitti. Sed nec ulli competere facultatem convocandi populum, cui id lege non sit datum, invito eo, qui tenet Imperium. Ob eandem summi periculi & exinde

præ-

præſumptæ omnium voluntatis rationem. Quod ſi populi conventus agi non poſſit, nihil quoque decerni adverſus eum poſſe, licet terminos ſibi poſitos egrediatur. Sed videri contingere, quod in teſtamento, ubi teſtator ex parte aſſis heredem ſcripſit, neque ex reliquâ hereditate quenquam nominavit. Tunc enim heredem ex parte inſtitutum haberi pro herede ex aſſe, non tantum Juris Romani ſed & communis ratio dictat. Ita & principem, cui pro parte Imperium ſit delatum, non expreſſo, à quo & quomodo reliquum teneretur, (*x*) in ſolidum Reipublicæ impoſitum videri. Quia præſumptio, quod populus minimè voluerit pro parte regi & pro parte non regi, validior eſt, (*y*) quam quod teſtator partim teſtatus partim inteſtatus decedere noluerit.

(*x*) QUOMODO RELIQUUM TENERETUR. Utique reſpiciendum eſt, an de *ipſis juribus Majeſtatis* agatur: & ſic certum eſt, quòd Princeps, extra id quod ei delatum eſt, ſibi vindicare quid non poſſit; maximè quando jura partim, licet Monarchicè, ipſi conceſſa fuerint, cùm anteà populus univerſa teneret: An verò circà unum alterumve jus Majeſtatis, Populus *de modo exercendi illud* cum Principe paciſcatur: & hôc caſu populus neque ex iſtis juribus, nec multò minùs ex cæteris, ſibi quid reſervâſſe credi poteſt. Atque hôc modô poſteriori comparatum eſt cum *Capitulatione Cæſareâ*, quippe quòd Cæſar ſublatus ſit in poteſtatem *integram Monarchicam* eam, quam ab antiquo *Impp. Romani* tenuêre, ſuper cujus aliquot deinde Juribus, maximè iis, quibus premi Libertas Statuum & ſubditorum citiùs poſſe videbatur, Ipſe cum Statibus, de modô ea exercendi, per certa capita, paciſcitur. Unde traditio *Quorundam* falſa eſt, quaſi Electores ex ipſis juribus Majeſtatis ſibi & Statibus quid *reſervaverint*. Falſa quoque traditio *Lampadii*, quando ille per Capitulationem ideò Majeſtati Cæſaris quid detractum non eſſe docet: quia Illi non tota per Capitulationem, ſed *pars* tantùm *Majeſtatis* collata ſit; cui idcircò, quà Ipſi delata eſt, hoc ipsô detractum quid eſſe nequiverit.

(*y*) VALIDIOR EST. Quia ſcilicet pars illa bonorum, de quâ teſtator non diſpoſuit, ad heredes ab inteſtato eôdem jure *patrimonii* pervenire poterat. Non autem fieri poteſt, ut populus qui Imperium à ſe abdicare vult, *pro parte* tantùm à Principe regatur. Quònam enim reliqua jura Majeſtatis abirent: cùm tamen non poſſit dari Majeſtas, niſi *omnia jura* habeat, quorum exercitium illa regio patitur: ut adeò non poſſit dari Status, in quo Princeps Majeſtatis partem teneat, ut non altera pars penes populum debeat remanere; & exinde Status *mixtus* confici. Hîc verò de Statu mixto iterum ſermo non eſt; ſed de *limitatô*, qui nullum Jus Majeſtatis in populo ponit, ſed unicè *jus* ſive facultatem *intercedendi*, ſi Rex Majeſtatem non eô modô, quô ipſi eſt delata, exerceat.

XVII. Pro reſponſione primò ſit, quod ex iſtâ ſententiâ, populus Romanus ſe Decemviris, cui ſummum Imperium ad tempus dederat, ne quidem poſt illud tempus opponere potuerit. Nemo enim erat qui Imperium præter illos haberet. (*z*) Si dicas, non habuiſſe diutius quam datum erat. Regeram, nec principem, cui partes imperii po-

 ten-

tentiales non omnes datæ ſunt, Imperium habere, quatenus jura, quæ nunquam data ſunt, exercet. Adeò ut in iis æque nihil ſit ſupra privatum, quam Monarcha temporarius ſpatium ſuum emenſus, aut is, qui extra territorium, jus dicere præſumat. Sanè quod docet Hobbes, * Populum digredientem ſine tempore & loco repetendi conventus, ſi relinquat alicui poteſtatem puniendi eos, qui leges transgrediuntur, eam neceſſario eſſe abſolutam, id nulla ratione niti videtur, ut ex democraticis exemplis (*a*) perſpicuè patet. Proinde res eò deducitur, ut ſtatuendum ſit, cuilibet corpori civium imò & ſingulis eorum, quibus primævum eligendi jus fuit, in tempore quidem & loco, facultatem competere exigendi ab Imperantibus, ne uſurpent quod nunquam iis datum atque delatum fuit. An & contra vim reſiſtendi facultas ex eadem juris neceſſitate conſequatur, alibi dicendum. (*b*)

* *c. 6. §. 17. ſub fin.*

(z) QVI IMPERIVM PRAETER ILLOS HABERET. Perinde ac neceſſe eſt, populum extrà Magiſtratum in Democratiâ poſitum ùt privatum conſideret *Auctor* in *§. 14. h.* nam aliter adverſus *Hobbeſium* illô ſimili uti non poterat: ita etiam hîc *Populum Romanum*, tempore Decemvirorum, conſiderare ipſum oportebit. Et tamen nemo aſſeret, Illum tunc temporis Majeſtate deſtitutum fuiſſe; quin potiùs Imperium Decemvirorum, quod & tempore finiebatur, à populô ſuſpenſum, & non niſi in *actu ſecundo* tale, atque exhinc *dependens*, fuerat. Scilicet agnoſcenda non eſt *Auctoris* hypotheſis, quaſi Magiſtratus ſummus, ad tempus conſtitutus, reverà Majeſtatem teneat. Indeque adverſus *Hobbeſium* exemplo Decemvirorum & Magiſtratûs Democratici non illâ, quâ putat, efficaciâ utitur.

(*a*) DEMOCRATICIS EXEMPLIS. Ubi quidem Magiſtratus poteſtatem puniendi ſingulos habet; ſed tamen non niſi *delegatam*. Hinc facilè concedet *Hobbeſius*, hunc ipſum à populo univerſo, ut juſtè eam exerceat, adſtringi poſſe: Cùm quidem ut populus in Statu Monarchicô *Regem* adſtringere valeat, quò is benè imperet, nequaquam ille conceſſerit. Nam in Statu Democratico *populus* ſemper *univerſus* manet, etiam *Majeſtaticè*; ſed non item in *Monarchicô*: licet ibi univerſus etiam haberi poſſit, quà *ſuper modô Majeſtatem habendi* cum Principe paciſcitur.

(*b*) ALIBI DICENDVM. *Lib. I. c. XXXV.*

XVIII. Non audiemus, ſi quis hoc periculoſum, quin & exitiale publico dicat. Valet enim hactenus ea ratio, ne in dubiis populum tranquillitati communi adverſa voluiſſe credamus. Non ut ea quæ diſertè conſtituit (*c*) hoc argumento ſubvertantur. Omninò enim alia juris, alia prudentiæ quæſtio habenda eſt. Siquidem cuique de ſuis rebus quæque liberâ in facultate habet, pro lubitu diſponere licet. Proſit an noceat ſibi, modo nulli alii iniquam inferat conditionem, id politici judicent, à juris differentiâ remotum quidem eſt. Atqui liberum

rum fuiſſe populo, deferre & non deferre & quantum imperii deferre vellet, id & Hobbeſio confeſſum & ratione exploratum eſt. Tu qui putas, principibus fas & integrum eſſe jura ſibi expreſsè negata invadere, neutiquam ſecuturis inde incommodis ſententiam tuam liberabis. Plane & Grotius * ſummæ poteſtatis acerrimus vindex, haud ſecus docet, quam Principem partes Imperii non datas ſibi vindicantem, hactenus privatum nec cives ad obſequium eſſe obſtrictos.

* *l. 1. c. 4. §. 13.*

(*c*) QVÆ DISERTE CONSTITVIT. At verò hoc etiam vel ideò conſtituit, ne tranquillitas communis inde quid patiatur: & ſemper eſt prudentiæ, ut dum poteſt apud Principem, pacta non ſervantem, intercedere, illud utique haud unquam intermittat: quâ ratione jus ita conſtitutum eſt, ut id ipſum ſervari & eò adſtringere Principem nunquam non prudentiæ habendum ſit. Quòd ſi verò aliàs *Hobbeſii* ſententia juri conſentanea foret, Ipſe potiùs *Auctori* obverteret: quamvis nonnunquam incommodis non poſſit vacare, ſi Princeps jura ſibi negata invaderet; tamen per hoc nil juri decedere; ſed tantùm rem prudentiæ & conſilii eſſe, quando & quâ ratione Princeps aſſerere ſibi velit, quod non poſſit non Regi deberi.

XIX. Verum nec periculo publico deeſt quò prævertatur. Remedio non tantum prudentiæ, qualia excogitare politicorum eſt, ſed & juri conſentaneo. Nam ùt populus in democratiâ, ordinatis magiſtratibus, ad ſua rediens tacitè mandat, ut ſi quid ſuprà illorum miniſterium in Re communi occurrat, civium conventus ab ipſis indicatur. Prorſus ita & populus ſtatuens principem, ſed quædam jura ſibi reſervans, tacite hoc ipſo ſtipulari intelligitur, ut ſi quid ad hæc pertinens ſit agendum, Populare concilium indicatur. Nempe ſi electio ſit populi. (*d*) Nam hoc ultro intelligitur, ſi Proceres eligant vel jus ſoli ad comitia veniendi habeant, de his ea, quæ dicta ſunt, intelligenda. Idem, ſi non omnis populus, ſed ordo aliquis aut immobilium poſſeſſores jus conſtituendi plures imperantes, annuos vel perpetuos in Republicâ habeant.

(*d*) SI ELECTIO SIT POPVLI. Quidni verò *convenire* etiam poſſet populus, in Regnô *ſucceſſoriô*, quod *limitatum* eſt: Quidni etiam Proceres & Comitia in eo Regnô eſſe poſſent, quod *ſucceſſione* conſtat; ſaltim tale *concilium* populo in Regno negandum eſt, quod ideò ſuſcipitur, ut circà ea quæ ſummæ Poteſtatis ſunt Ipſe *ſtatuat*, & non etiam ut querelas ad Principem deferat, aut ab illô remedia in commune bonum poſtulet.

XX. Acquieſcamus igitur in hac ἀντιθέσει Hobbeſiana. Populum eſſe unum quid, eique jus aliquod rectè adſcribi, quamvis nec congrega-

gregatus ſit, neque ſciat tempus futuri conventus. Quia manet obligatio, qua mutuis pactis ſe pridem conjunxerant. Et quia naturaliter quicunque jus ex pacto commune cum pluribus habet, æqualiter id, ſeu conveniant ſive non, habere cenſentur.

XXI. Præterea populum teneamus totum quà totum poſſe paucis vel uni deferre imperium. Non modò per fœdus mutuum, quo ſinguli à reliquis ſtipulentur iisque ſpondeant obſequium ſe paucis unive præſtituros. Sed & fœdere διπλευρῳ inter populum totum vel qui jus populi habeant, veluti partem unam & Imperantes, ut alteram partem. Priore ſenſu nullum eſt vinculum obligationis inter populum & Imperantes. (*e*) Sed in altero reſpectu duos patet eſſe fœderatos.

(*e*) Inter populum et imperantes. Sed inter ſingulos cum ſingulis.

XXII. Denique populum etiam, diſſoluto conventu, retinere facultatem ejus juris, quod congregatus acquiſivit (*f*) vel actu habebat. Veriſſimumque eſſe, quod imperantes nullo modo plus obtineant, quam ex voluntate eorum, qui imperium dederint. Et hæc quidem ex iis quæ dicta ſunt apparent.

(*f*) Congregatus acquisivit. Modum Majeſtati exercendæ præſiniens: & tunc quidem licèt in Rege conſtituendo *adhuc Majeſtaticus;* ut tamen vim obligationis ex pacto conferret in id tempus, quô *Majeſtate* omni, etiam *reali* ipſe *destitutus*, & Rex *in facto eſſe* futurus erat. Quanquam ne tunc etiam populus *univerſus* eſſe deſineret, quique *perſonam moralem* pacti capacem repræſentaret.

XXIII. Quare iterum negamus Hobbeſio,* *in omni civitate aliquem eſſe hominem vel concilium, qui quodve potentiam in cives ſingulos jure habeat tantam, quantam extra civitatem unusquisque habet in ſemetipſum.* Cum enim collatio illius juris pendeat ab eorum voluntate, nihil eſt cauſæ, cur non ita animum inducere poſſint, ut aliquanto minus potentiæ translatum velint. Quatenus defenſioni communi vitandæque confuſioni ſufficere arbitrentur.

* *c. 6. §. 13. in pr.*

XXIV. Inſtat ille; *Si poteſtas Imperantium limitatur, neceſſe eſt*, ut id fiat à majori poteſtate. (*g*) *Hæc vel ſine limite eſt vel iterum cohibetur ab aliâ majore.* * *Et ſic tandem ad poteſtatem ſine limite devenietur.* Reſpon-

ſponſio eſt; ultimum terminum potentiæ conſiſtere in ſingulis, qui ſuimetipſi jus in infinitum habent. Potentia civitatis, ex univerſis eorum voluntatibus conflata eſt, quas nulla neceſſitas prohibet, quo minus aliter atque aliter ſe habere poſſint.

* *Hobb. ibidem.*

(*g*) A MAJORI POTESTATE. Si *poteſtatem* accipimus pro eâ, quæ *Imperii* eſt, falſa eſt propoſitio *Hobbeſii:* ſiquidem Civitas Majeſtate vacua conſtituto à ſe Principi poteſtatem confert, quam ipſe populus non habet, niſi *virtualiter;* & ſicut eam Principi tribuit non vi majoris poteſtatis, ſed ex placitô voluntatis, arbitrio ſuo renunciantis: ita Princeps hoc arbitrium ſibi delatum ſuâ voluntate & ipſe in modum conventionis acceptat, & ad promiſſa ſervanda, tam quoad imperium gerendum, quàm quoad modum in eo tenendum, non à poteſtate populi vel aliâ externâ, ſed per vim internam conſcientiæ, quà juri naturæ obſtrictus eſt, adigitur: indeque nullâ *poteſtate aliâ* opus eſt, quæ imperantem *coerceat.* Cætera, per quæ *Auctor Cl.* reſpondet, iterum confundunt populum, ſpectatum in ſe, quà paciſcitur, & quà ad objectum pacti refertur. Eſtque diverſa quæſtio: an populus *Majeſtatem producere*, quam aliis conferat, poſſit: Quod jam *ſuperiùs*, adverſus eos, qui Majeſtatem unicè à Deo repetunt, aſſertum eſt: An verò populus Regem ſibi obſtringere queat, circa *modum Majeſtatem habendi:* Nam hoc etiam illi aſſerunt, qui Majeſtatem à ſolô Deô pendere propugnant. Quin potiùs nullam vim conſequentiæ ineſſe dicet *Hobbeſius* aliquis, argumento *Auctoris in fin. hic.* Si populus poteſt Regi *Majeſtatem* conferre, etiam poterit ei conferre *limitatam:* ſiquidem *Hobbeſius* Majeſtatem aliquam limitatam dari poſſe negat. Ex illô tamen *Hobbeſius* in *Leviathan. p. I. c. XX.* fruſtrà negat, dari poſſe Majeſtatem limitatam, quia huic repugnet locus ſcripturæ *1. Sam. IIX. v. 11. & 12.* Quàm enim *Hobbeſius* ſententiæ ſuæ fulcrum nullum in *iſtô locô* reperire poſſit, ex his quæ, pro intellectu illius, *ſuprà* adduximus, planum eſt.

CAPVT XVII.

De Legibus fundamentalibus.

ARGVMENTVM.

Imperantes ſimpliciter conſtitutos Legibus cunctis eſſe ſolutos, tam quoad directionem quam coactionem, quatenus in illis ad civilem obedientiam obligatio vertitur, at obligatione quæ eſt Juris Naturæ, Gentium & divini haud dubie teneri, ut & fundamentalibus. Quæ ſint tales. Non eſſe inſtituta quæ tacite in omni Imperio excepta intelliguntur, ſed eſſe conſtitutiones, quæ in fundando Imperio inſtar conditionum adjiciuntur. Illarum poteſtas, quando tollant, quando minuant vel reſtringant ſummam poteſtatem. Jura Majeſtatis in una civitate penes diverſos communicative non ſeparatim conſiſtere poſſe. Quid juris ſit, ubi Imperantes ſalvis Legibus fundamentalibus, nullis tamen expreſſis, ſunt conſtituti. Legem, ut controverſiæ publicæ inter principem & ordines populi per arbitros terminentur, tollere videri ſummam poteſtatem. Etiam ſtabilito Imperio, communi Imperantium & ſubditorum conſenſu expreſſo vel tacito per præſcriptionem temporis immemorialis, oriri poſſe Jura fundamentalia.

lia. Privilegia civibus indulta non esse fundamentalia, nisi forsitan vetustate crebrisque stipulationibus vim utrinque obligatoriam acceperint: quo modo aliqua Imperia è despoticis civilia sunt facta. Quale sit genus obligationis è Legibus fundamentalibus.

I.

DEcantatius nihil est quam Principem legibus esse solutum. Nec tamen æquè usquam mirificè variant interpretationes. * Nos in principe summâ potestate simpliciter prædito, qualis erat Romanus, (*a*) nullam agnoscimus exceptionem. Proinde cunctis legibus eum solvi nec ullâ omninò teneri arbitramur. Ne quidem illis, quæ sanciunt (*b*) ea, quæ jure naturæ, Gentium & divino præcipiuntur. Non quod adversus illa jura princeps haud æquè peccet ac privatus. Sed quia legum vis consistit in necessitate civilis obedientiæ. Quam non cadere in summam potestatem voces ipsæ, ne dum principia pridem posita, sponte docent.

* *Vid. disp. 1. A. Matthæi ad Pand. ubi variæ opiniones recensentur.*

(*a*) QVALIS ERAT ROMANVS. Et tamen *Bœclerus* in *Not. Rom. Imp.* Librô *XXII.* quô *de Formâ* agit, *cap. I.* graviter ostendit, ne quidem *Reges* Romanos, ùt nec *Principes*, occupatâ Republicâ, imperium *absolutum* habuisse: Quâ ratione vacui haud unquam fuêre Legibus fundamentalibus. Quamvis axioma hoc de *solutâ Legibus* Principis *potestate* non nisi loquatur de Legibus *civilibus*, & hinc nullatenus de *Legibus* sive *pactis Civitatis*. Et possit tamen Princeps etiam qui absolutam potestatem non habet, *Legibus* tamen *Civilibus* solutus esse, quippe quòd hæ Statum publicum non attineant.

(*b*) QVAE SANCIVNT. Hoc vult *Auctor*, quòd lege civili, quâ firmatur hoc, quod Juris communis est, sive divini sive humani, *Principem*, quà ista formam civilem habet, aut pœnam externam sancit, non stringat: de quo ex *superioribus*, an & quousque *Princeps* ùt privatus *sibi* ùt Principi *subsit*, decernere licet.

II. Proinde aliud est quærere, num iste homo, qui principatu potitur, jure naturæ, gentium divinoque teneatur. Aliud, num princeps, quà talis, legibus sit solutus. Jura sane ejus personam obligant, ea vi quam efficere possunt. Nempe ut & Deo & hominibus illis, quibuscum in statu naturali agit, ùt sunt omnes exteri, devinciatur. A quibus & cogi & ob delicta puniri (*c*) potest. Quoniam illis non est Princeps. Sed eorum respectu, qui ut principem eum noscunt, ista jura nullam adversus eum vim exerere possunt. Qui enim cogi potest, is vel superiorem vel parem duntaxat habeat oportet, Quorum neutrum de Principe simpliciter constituto prædicare licet.

(*c*) OB DELICTA PVNIRI. Falsum hoc est, si ad *homines* quoque referatur, Nec enim Gens

aliqua five Populus Principem exterum, (de quô hìc *Auctor*,) licèt contra Jus Nat. & Gent. peccantem, nec omnium minimè fuum, *punire*; fed folùm hunc fi ùt hoftem fe gerat, Republicâ in ftatum liberum refolutâ, vi etiam adhibitâ compefcere poteft. conf. *not.* ad *Cap. XV. §. 10.*

III. Ne quidem excepimus Leges Imperii fundamentales, quibus alioqui principes teneri volunt. Non quod hoc negemus, fed quia in principatu fimpliciter conftituto nullæ præfumi (*d*) poffunt. Nihil audimus jactari frequentius, nihil videmus intelligi rarius, quam leges fundamentales, ut non immerito notat Hobbes.

(*d*) NVLLAE PRAESVMI. Videlicet *Leges fundamentales*, (quæ tamen haud unquam inferri in doctrinam *LL. Civilium* debent,) fi propriè accipiantur, (vid. *§. 4. h.*) ad Imperium *abfolutum* non pertinent; fed folùm ad hoc quod limitatum eft. Abfolutum verò non dicitur, quod effræne eft penitùs: nam & *Libertas abfoluta* definitur, quâ facere poffum quodlibet, nifi quid *Jure* vel *vi* prohibear; & imperium adeò abfolutum eft, quando proprio arbitrio & judicio Princeps ftatuere poteft de rebus civitatis: in oppofitione ad modum exercitio poteftatis præfinitum; non etiam *oppofitivè* ad quodlibet *Jus* aut *rationem Juris*. Equidem in *Democratiâ* diftinctio illa non adeò manifefta eft: cùm etiam Concilium five Senatus Democraticus ita comparatus fit, ut quôlibet tempore à populô immutari poffit. *vid.* Pufend. *Lib. VII. c. VI. J. N. §. 8.* Illud verò quicquam ex abfolutô Imperio non detrahit, quando Princeps, quippe qui judiciô fingulari non omnibus fufficit, *ordinibus* & *confiliô* utitur. *Idem d. §. 8. & 9.* Sicut etiam illa fimpliciter, quæ ad nudum *officium Regis*, putà id, quod ipfius confcientiæ tantùm commiffum eft, (de quô *vide* Pufendorff. *Lib. VII. c. IX.*) pertinent, abfolutæ poteftati non officiunt; fed folùm ea, quæ quidem poteftatem ipfam non attingunt, nec ejufdem exercitium, fed ad *modum* ejus, & fic etiam ad *officium* Regis, attamen illud pertinent, ad quod Princeps *promiffione* quadam *fpeciali*, & quæ Regiæ poteftati *abfolutæ conformis non eft*, femet obligaverit. Hinc etiam quælibet promiffio Regis, five obligatio inde procedens, poteftatem limitatam non conficit; qualis eft *generalis* aliqua, five *expreffa* five *tacita*: *Pufend. d. L. VII. c. VI. §. 10.* ùt nec quælibet *fpecialis*, veluti nec illa quidem, quâ folam confcientiam fuam oppignorat, in jura etiam expreffa; nullô tamen *conciliô*, cujus judicium adhibere *debeat*, requifitô. Verùm quoties *obedientia* fubditorum *ex modô*, qui Imperii feu *facultatis exercitio* ftatuitur, & ipfa modum capit. Equidem communiter tradunt, quando Princeps contrà promiffionem reftrictionis facit, quæ in *ipfam facultatem* five poteftatem Regiam cadit: actum *irritum* & *nullum* habendum effe; quòd fi verò contrà *modum exercitii* tendat actus, ita *injuftum* effe tantùm, fed tamen *validum*. Et tamen non folùm *vim* ipfam Imperii feu facultem ab *exercitio* ejus diftinguere non licet; verùm etiam in promiffione illa, quæ ipfam facultatem Regis ftringit, non poteft dici, quòd nihilominùs *Majeftas tota* five facultas imperandi penes ipfum Principem, confiftat. Cæterùm non intereft, an *jurata* fit promiffio Regis, an *injurata*: nam & hæc confcientiam ejus afficit; nec juramentum quid ampliùs quàm *Religionem majorem* promiffioni conciliat. Utique ne *Regnum quidem limitatum*, adeòque verè *Regium*, dici poteft hoc, quod alicui fub *claufula Commiffi* collatum eft? Quamvis enim iftud in hoc à *temporariô* Imperio differat, quòd claufula Commiffi *poteftativa* fit, & penes Regem ftet, an promiffa fervare, & per hoc commiffum impedire velit, nec ne; adeòque ab ipfius voluntate conditio illa, non etiam à populo, pendeat. Tamen hactenus id repugnat *charactteri Regio*. Non quidem ùt *Hobbefius* putavit *P. II. Leviath. c. XIIX.* quafi *perfona* poft collatum in Principem Imperium ampliùs nulla fuperfit, in quam commiffum Imperium recidere poffit. vid Scharrock. *c. IV. d. Off. fecundum Jus Nat. n. 8.* Sed quòd Princeps ob quemlibet neglectum poteftate fuâ excidere, & in privati conditionem redigi poffe non debeat; fi non etiam in *hoftem* fe vertat,

tat, ut tunc *deponi* posse mereatur: quicquid sit, quòd conditio illa Regni commissorii *à voluntate Principis* antecedaneâ dependeat. Saltim hoc inter omnes constat, *minùs dignè* Imperium istud teneri ad cœtera comparatum, quæ clausulam non commissi, sed nullitatis actuum, habent; (nam & hæc, illæsâ in se facultate, locum habere potest:) Unde satis infirmum est *Regnum Poloniæ*, quod sub ejusmodi clausula Commissoria Regi concreditum est; nisi ita exponatur illa clausula, ùt *suprà* tradidimus. Denique limitatio Regni non *causam* inducit actuum, sed *conditionem sinè quâ non*. Hæc verò ne quidem est in Regnô illô, ubi *consiliô tantùm* utitur Princeps: quia hujus rationes rejicere potest, ipsique Consiliarii à nutu & constitutione Regis pendent; quod in *Ordinibus* seu *Statibus Regni*, necessariò assumendis, aliter habet. Planè ab *exemplis* in hâc doctrinâ quid solidi petere non licet. Unde & *H. Grotius Lib. I. c. III. d. J. B. & P. §. 16.* circà Reges *Persarum* & *Hebræorum* aliosque lapsus est; ùt ibidem in notis ostendit *Osiander p. 502. seqq.*

IV. Nos legis vocabulo primum considerato, submovemus ab hoc termino quicquid actu non est constitutum. (*e*) Positivas igitur Leges proprie ad hanc classem referendas putamus. Proinde, quæ in voluntariis Imperiis tacitè excepta intelliguntur, ea non nisi analogice fundamentales Leges appellari videntur. Veluti salvam civibus libertatem, vitam rerumque suarum dominium, esse debere. Item nihil posse de Imperio ultrà terminos vitæ statuere principem, nisi id habeat in patrimonio. Civitatem in partes subjectivas non distrahendam, id est, ex unâ civitate non fieri duas, aut alterum alterius membrum esse faciendum. Mares feminis, primogenitos minoribus natu esse præferendos, & quæ similia. Porrò fundamenti verbum significare id cui tota structura innititur & quod primò omnium ponitur, suopte planum est.

(*e*) ACTV NON EST CONSTITVTVM. *Constitutio* enim propriè Legis formam infert: quâ ratione *Auctor §. seq.* Leges *fundamentales* non rectè per *Constitutiones* describit; nec *Leges* illæ propriè dicuntur, quippe quòd in ipsâ Summæ Potestatis constitutione fiant. At verò Leges ferantur *à summâ potestate*, & respiciant ordinem & decus rerum *eidem subjectarum*, v. c. Magistratuum electionem, sumptuum rationem, &c. Nec etiam *jussa* sunt Leges illæ fundamentales; sed *ratio* seu *modus* necessariæ connexionis rerum ad statum Imperantis facientium, qui *à tota Civitate* conficitur, ùt in *Libertate* posita est, vel talis habetur; dum declarat, *pactôque* firmat, quâ formâ regi velit. Non igitur *§. 6.* Auctor *Populo*, si modò illum exclusô imperaturo capiat, potestatem *Leges* ejusmodi *constituendi* tribuere debebat. Nam Legibus quidem *propriè* talibus solutus est Princeps; & si quando secundùm illas vivere se velle promittit: illud aliter accipiendum non est, quàm de Legibus civilibus (*Naturalibus* enim & *Gentium* juribus, citrà promissionem, tanquam supernis, tenetur etiam intrà civitatem & ergà subditos; saltim quòd ratione horum *externâ vi* ad servandum ea *cogi* non possit;) sed ita tamen, ut illis quoque non aliter obligari velit, nisi quatenus in actibus civium, quibus ipse Princeps implicatur, adhiberi debebant; sicut ad *§. fin. Inst. Quib. non est permiss. fac. Test.* & *suprà* pluribus dictum est. Quoad *actûs* enim *proprios* utique Legibus illis nec obstringitur, nec obstringi potest, neque etiam obstringi vult; sive ùt Princeps se habeat, sive ùt privatus: puta in contractibus, donationibus, suâque voluntate ultimâ, ipsôque Fori Processu, & similibus. Illi

verò

verò doctrinâ, quam *Besoldus* habet in *Tr. de Majestate in genere p. 14.* quasi Princeps tantùm solutus sit Legibus, per potestatem *extraordinariam*, sed non etiam quoad ordinariam, penitùs falsa est. Interim *Leges fundamentales*, *civiles* non sunt *efficienter*, tanquam à Civili potestate profectæ: quamvis sint *Civitatis*, & sic Civiles *objectivè;* imò ratione *subjecti* respiciunt Principem, tanquàm præcipuum societatis civilis, ex unâ, & subditos sive reliquos, ex alterâ parte. Porrò quando *Auctor §. 4.* tradit, *Legibus fundamentalibus* accenseri non posse, quæ *tacitè excepta* intelliguntur: illud solùm pertinet ad Imperium *de novo* constituendum: quia hoc simpliciter delatum omnem modum, Majestatem sive potestatem exercendi, respuit; sed non etiam ad imperium *constitutum:* sicut plura, in *Imperio Romanô* cumprimis, antequam per *Capitulationes* in Scripturam redactio fieret, tanquàm Leges fundamentales obtinuêre: de quibus haud constat, quòd unquam actu *constituta* sint; quin potiùs per *Observantiam* & *usum* Imperii sensim introducta videantur. Neque etiam simpliciter est recipienda *Auctoris* doctrina *in fin. §. 4.* Cùm enim *Majestas* sit fundamentum Reipublicæ Majestaticæ non nisi ex parte *imperantium:* ideò etiam *Leges fundamentales* non *totam* Reipublicæ structuram concernunt; sed solùm circà Majestatem versantur, vel saltim ad ejus *exercendi modum*, pertinent.

V. Leges igitur fundamentales erunt propriè constitutiones, quæ in fundando Imperio ante plenam ejus translationem (*f*) stabiliuntur, ut juxtà eas Respublica exerceatur.

(*f*) Ante plenam translationem. Imò etiam postquàm Majestas *translata* est: quoniam hâc illæsâ *limitatio* fieri potest, nec per illam Majestas simpliciter, sed solùm *absoluta* esse desinit: cumprimis si populus limitationem ejusmodi sibi pactus fuerit, vel non aliter regi possit; sicut in *Imperio Romano* Imperator Majestatem *ex more populi* suscipit; eâque demum *susceptâ*, in certa capita spondet. Adhuc enim inter *Imperantem* & *parentes*, etiam quà tales sunt, rectè dicuntur iniri pacta *super imperandi modo*, & falsum est, me super eô frustrà pacisci, quod jam est *totum* in meâ potestate. Quidni enim posset remittere quid Princeps de Potestate, voluntate liberâ, aus freyem gnädigem Willen. Neque igitur pacta talia se habent semper & unicè, ùt *declaratio* ejus, quod initiò tacitè subintellectum fuerat; nam & *nova* penitùs conveniri possunt: & valet omninò, si vel *partem Imperii* relictam Populo velit Princeps: quod *Hobbesius* malè negat; multò magis si, ùt hoc locô, *exercitio potestatis* suæ limites ipse præfinitos velit. Non quòd Ordines vel *Populus* cum Principe suo agens *Majestatem realem* habeant; aut quòd *Libertas* ejus se referat necessariò ad *Imperium*, ùt *constituendum* fuerat: (nam hoc solùm pertinet ad conditiones *invito Principi* propinandas.) Sed ut etiam *Ordines*, *quà parentes* & subditi, in Imperio jam *constituto*, habeantur. Planè si de *Interpretatione Legis fundamentalis*, in contradictione Regis & Ordinum, agatur: ad Imperium in fieri seu ùt *constituendum*, Ordines referendi sunt. Debet autem Interpretatio ex jure *communi* fieri, ne *partis* alicujus jura lædantur; nec ubique & semper, (quod *Hobbesius* vult *c. XXI. Leviath. p. 109.*) id agendum est, ut dubia verba pro Imperante & *Imperio* exponantur. Atque Interpretatio itidem *pactô* firmanda est; quippe quæ à *solô Principe* fieri non possit. In Republicâ quidem *mixtâ* quælibet pars itidem suô arbitriô non gaudet; quando *pacta* certa adsunt. In *Systemate* autem pars minor majori cedit; sic & in *Polycratiâ.* Utique Princeps haud unquam circà Legem fundamentalem ùt *Imperans* aut *Legumlator* se habet. Nec vicissim Leges fundamentales injunguntur Principi *à tertio;* sicut in *Legibus* fieri solet. Verùm *Ipse* enunciat conditiones illas gerendi Imperii, in modum *pacti;* de quô etiam *alibi* diximus, quòd quidem æstimari istud non possit in modum pactorum simpliciter; idque ob peculiarem indolem *objecti*, (*Majestatis* scilicet,) irretractabilis, circà quod versatur. Cùm itaque populus ex alterâ parte constitutus, sive *post* imperium, sive ante delatum, non sit considerandus tanquam Regi *suppositus;* sed qui *cum Ipsô* religioni & fidei, Jure Nat. & Gentium

 validæ,

validæ, obnoxius sit: Ideò non rectè dicitur à nonnullis, quòd Princeps ad pacta Regni, *principio* tantùm *internô* teneatur; populus verò ab Ipsô, ad pacta illa, quà talia, per *Imperium* & vi *Majestatis*, cogi possit. Nam illud quidem ad *populum universum*, quà pactus est, referri non debet: *singulos* autem de populo, sicut extrà formam pacti constituuntur, eosque ad imperata per Majestatem simpliciter, ipsâ vi illius, adigit: ita etiam ad ea, quæ iisdem injungere secundum modum habendi Majestatem potest, ipsos eâdem Majestate Regiâ, adstringit. Videlicet postquam *singuli* per pactum primigenium *in universitatem* transiêre, Universitas quidem deinceps *pactô alterô* se quidem etiam *submittit*; nec tantùm singuli. Neque etiam dici potest, Imperantem habere solùm jus, quod *singuli* in statu naturali. Nam ita semper posset commodum suum anteferre commodo *communitatis*. Interim tamen secundùm pacta illa cum *communitate* inita, nec aliter, *ipsi* etiam *communitati* imperat.

VI. Jus habere populum tales constituendi, copiosè demonstratum est. Etiam Imperantes illis teneri dubio caret. Siquidem plus juris, quam acceperint, exercere eos non posse, ex iis, quæ disputata sunt, irrefragabile est. Tollant autem vel minuant leges fundamentales, an arctius duntaxat summæ potestatis exercitium faciant, ex qualitate sententiâque singularum est colligendum.

VII. Tollitur vel potius communicatur, & quia communicatur, ideò tollitur (*g*) in Principe summa potestas, si constitutum sit, ut nihil possit in juribus imperandi maximis sine adsensu senatus vel ordinum populi. Species illa quidem est societatis. Sed qui socium, is habet parem. Qui parem, ille summus esse desiit. Nec minus juridicum aut philosophicum quàm populare est, quod dicitur; socium habere, id est, dominum habere.

(*g*) Ideo tollitvr. Imò non quælibet *communicatio* Jurium Majestatis in Principe potestatem *tollit*; & minimè illa, quâ Ipse nil posse velit, sine assensu Senatûs vel Ordinum Populi; quod ad *§. 20. infrà* distinctiùs ostendemus. Sic enim, quòd *Imperator Romanus*, in modum exercendi Majestatem, admittere teneatur Statûs *Imperii*, *propterea* non eô minus potestatem Ipse retinet; cùm ex eô non sequatur: non potest Imperator legem condere, sinè adhibitione Ordinum: Ergò *non potest*. Imò contrarium inde, quòd *possit*, infertur: atque hinc ei *Majestas* ejusque *exercitium in solidum* debetur. Videlicet *Statûs* sunt non nisi *conditio sine quâ non*, citrà quam effectus quidem produci nequit; ut tamen non nisi causæ alii effectrici & verè influenti adscribendus sit: & malè *Auctor* hîc speciem *societatis* immiscet. Est enim *causa socia* vera causa, quæ in Ipsum effectum influit; quod de *assensu Senatûs* dici non potest.

VIII. Quod si illud non in universum, verum de certis capitibus, (*h*) ut plerumque fit, statutum sit, tum non tolli sed minui summam potestatem rationi consentaneum est. Nam ubi vel unum Imperii jus, quod ad summam Rempublicam spectet, Principi relinquitur, obnoxium nulli, dicemus, ibi summam esse potestatem, etiamsi non

non integram. Ejusmodi porrò communicationem totius vel pro parte majeſtatis poſſe fieri, ex ratione ſæpius memorata, clarum & experientiâ certum eſt.

(*h*) De certis capitibus. Neque ſic minuitur ſumma poteſtas, quatenus videlicet *ad modum Exercitii* Leges fundamentales pertinent; putà quòd, exceptis illis, talem in reliquis adhibere obſtrictus ſit. Neque enim exhinc quicquam patitur ipſa *poteſtas*; & dum quid *ex hac*, vel etiam ipsô *exercitiô*, detrahi poſſe, illæsâ Majeſtate, vult *Grotius Lib. I. cap. III. §. 16.* omninò deſerendus eſt. Nos equidem, non poſſe Regem fingi, qui plenam omnemque Majeſtatem habeat, cenſemus; niſi *facultas* Ipſi integra, & nec hæc tantùm, verùm etiam *exercitium*, ei in ſolidum relinquatur: quicquid ſit de *modo exercitii*, ad quem vel in *omnia* Jura, vel in *certa* quædam, ſe obſtringit. Ille verò, qui vel unum aut plura capita ultrà modum, & ſic etiam quoad exercitium ipſum, indeque ex conſequenti quoad facultatem, (nec enim *facultas* illa, niſi *viva* & *in exercitiô* eſt,) reſtricta habet: *ſummam* habet quidem poteſtatem, & in *longitudine* quoad Jura irreſtricta, ſive potiùs non adempta; ſed *plenam* tamen non habebit & in *latitudine*: indeque Status Reipublicæ non ſimplex ſed *mixtus* erit.

IX. Sed diviſionem jurium ſummæ poteſtatis fieri poſſe, adfirmantibus politicis non adſtipulamur. Civiliter, inquam, ut res in moralem facultatem unius regendæ civitatis coaleſcere queat. Videlicet eo modo, ut integra Majeſtatis jura inter ordines diverſos diſtribuantur. Quædam uti princeps, aliqua primores nec nulla populus, ſinguli ſuo jure invicem non obnoxii teneant & uſurpent. Excederet hoc notiſſimos Reipublicæ terminos, ac neſcio quod monſtrum repræſentaret. Evaneſceret comparatio concentus cum chordis aut animæ cum corpore, quam ſupra civitati & Reipublicæ accommodavimus. (*i*) Nec planè una ſed omninò triplex foret majeſtas. Tres enim poteſtates liquido & ſimpliciter ſummæ in ea ſpecie conſiſterent.

(*i*) Accommodavimus. *Libro I. cap. VIII. §. 5.* Imò nequaquam evaneſcet; nec inde multiplex Majeſtas exſurget: quoniam in *latitudinem* tantùm Jura ejus, per diverſa ſubjecta, diſtribuuntur: nec v. g. triplex in eâ quoque Republicâ mixtâ, ſed una datur, Leges ferendi poteſtas, quæ cum cæteris Juribus *unam Majeſtatem* conficit. Quod enim dicitur, quodlibet Jus Majeſtatis eſſe Majeſtatem: illud ſolùm verum eſt quoad *ſummitatem* ſeu longitudinem: quoad *latitudinem* enim implere Majeſtatem integram non poteſt; eaque natura eſt cujuslibet totius poteſtativi, ut pars ejus quælibet nomen *totius* ſuſtineat: cùm non niſi ratione objecti à cæteris partibus diſtinguatur. Verior itaque eſt ſententia communis, quòd detur *Reſpublica mixta*, non ſolùm ratione *finis* (quod quidem illi largiuntur;) ſed etiam ratione *formæ*; quicquid hîc *Auctor*, (qui tamen *§. praeced.* diviſam in Rege dari poſſe Majeſtatem, quoad *Jura non omnia* ei concredita, aſſerit; quanquam hoc *communicationem Majeſtatis*, ùt Ipſe putat, *v. §. 8. & 20. h.* non pertineat:) ipſeque *Pufendorff. Lib. VII. cap. V. J. N. §. 13. & cap. VII. §. 12. & ſeqq.* (ubi *Arniſæum*, *Piccartum* & *Grotium*, eô nomine refellere nititur,) objiciant: utcunque *Pufendorffius* Reſpublicas ejusmodi, quas *mixtas* appellamus, h. e. ubi *diviſim* habetur Majeſtas, ut unus aut plures, aliis vel cœteris inconſultis, Jura Ma-

Majestatis ipsis competentia, teneant, *irregulares* esse concedat. Etenim *Formæ* Rerumpublicarum non substantiales, sed merè *accidentales*, sunt; & accidentia misceri possunt, ut salva nihilominùs substantia Reipublicæ maneat. Neque etiam *mixtio* illa ejusmodi est, ùt in *physicis*: quibus est miscibilium alteratorum unio. Quin potiùs *compositam* appellare licet Rempublicam; ne oporteat dicere, ùt in physicis, *mixturam* esse in quâlibet particulâ Reipublicæ, & sic in omni eâ aliquid etiam ex miscibilibus cæteris: tantùm quòd in quâlibet vigor Majestatis, quà Rempublicam totam actuat, reperiatur. Est quoque civiliter intelligenda distinctio, quam nonnulli afferunt, inter *mixturam similarem* & *dissimilarem*: ut *priorem* vocent, quando mixtura fit ex pluribus Monarchiis vel Aristocratiis. Quamvis autem ex pluribus *Democratiis* mixtura dari non possit; tamen propterea omnis mixtura neganda non est. Imò *quædam Jura Majestatis* ita comparata sunt, ut separari non possint. Quid enim si uni competat Jus belli gerendi, alteri divisim potestas collectandi: nam ita istius actiones omnes, hic qui nervum rerum gerendarum habet, irritas facere posset. Cætera facilè removentur; veluti: quòd *forma* cujusque rei *indivisibilis* sit. Nam hoc verum est de substantiali: item, quòd Majestas sit *individua*. Videlicet in plura talia, quale est ipsum. Ita nec in *longitudine*, nec in *latitudine*, divisionem recipit. Ipsa verò latitudo seu *objectum* admittit plura Jura Majestatis, eorumque in diversa *subjecta*, quibus ea divisim committuntur, distributionem. Est quoque Majestas *individua* in simplicibus Rebuspublicis, sed non est *indivisibilis*: indeque mixtura exsurgere potest. Non etiam possunt dari *plures summitates* integræ, hoc est, quæ omnia summa unius Majestatis, plus vice simplici, in *unâ Republicâ*, conficiant. Ulteriùs dicunt, non posse plura *contraria* esse in uno objectô; ùt sunt Monarchia & Aristocratia. Nempe non possunt esse, quoad easdem partes; ut unus tantùm habeat potestatem Magistratum conferendi, & simul eandem habeant plures. Neque etiam Formæ Rerumpublicarum sunt contrariæ, sed *disparatæ*, & in eandem Rempublicam utique cadere possunt: quoniam non nisi ex subjectis seu exercentibus Majestatem distinguuntur.

X. Cæterum non rarò contingit, Imperium sub hac conditione deferri, ut salvæ sint leges fundamentales, nec tamen ullæ conditiones exprimantur. Et quidem, si noviter civitas condatur, nihil apparet, quo id genus adjectio effectum habere queat. (*k*) Proinde nullius momenti & ab initio & in futurum eam esse oportet. Haud secus ac si testator, heredem scripsisset, sub conditione, quam omninò servari velit, nec tamen expresserit. Ut enim mortuus nihil præscribere potest, ita nec populus Imperio simpliciter translato. Utpote qui tunc pro civiliter mortuo, quatenus utique est populus, (*l*) haberi possit. Nisi quod ea, quæ in voluntariis Imperiis excepta intelliguntur, etiam heic excepta videri non sit dubitandum.

(*k*) HABERE QUEAT. nam ita per *Leges fundamentales* aliud nil intelligi potest, quàm Ratio *communis* Regni cujuslibet, quâ excepta sunt ea, de quibus *Auctor Lib. I. cap. X. §.* 7. agit. At verò hæc ad Leges fundamentales non pertinent; quippe quæ *proprium* quid huic vel illi Regno conficiunt. Quòd si enim præter communem naturam quid intellectum voluisset Populus, omninò illud exprimendum fuerat; cujus nec deinceps post imperium translatum admittitur oppositio. In Imperio autem jam constitutô, v. c. Romano, ubi jam ante *constat*, quibusnam illud *Legibus fundamentalibus* nitatur, Cæsar, licèt simpliciter constitutus, nihilominùs adhuc in capita illa, quæ

natura

natura Regni postulat, spondere tenetur. vid. *§. 11. h.*

(*l*) QVATENVS VTIQVE EST POPVLVS. *Talis* videlicet, qui integram adhuc potestatem paciscendi habeat. Qui enim pactus est, quoad *pacti fidem*, mutuò inter ipsum & Regem servandam, ne quidem post imperium delatum, etiam *quà populus* est, pro civiliter mortuô haberi debet: ùt *suprà* notavimus. *junge §. 15. h.* Hinc etiam ab Imperante solô mutari non potest Lex fundamentalis: quoniam eô respectu non *ùt Imperans*, verùm ùt *pars Civitatis*, consideratur; indeque in ipsum valet illa, *ùt pactum*, ex L. naturali.

XI. At si pridem constituta civitas & novum alicui deferens imperium, quod crebrius accidit, ita stipuletur, non perinde inutilis promissio videbitur. Intelligentur enim ea fundamenta civitatis, quæ tunc sunt, (*m*) integra & immota relictum iri. Item leges, quæ prioribus Imperantibus aut expresse impositæ aut sine controversiâ observatæ fuerunt. Denique partes civitatis integrantes, ut ita loquar, non ministrantes, (*n*) eaque collegia, quæ exercitium subordinatum habent Jurium Majestatis, fore inconcussa. Conventus ordinum populi, magistratuum in urbibus, jurisdictionum in agris, minimè submotum iri.

(*m*) QVÆ TVNC SVNT. Intelligit *Auctor* Civitatem *Majestaticam*; seu quæ Imperium Majestaticum jam antè habuit. In eâ enim, quæ solùm formam *Magistratûs* habet, difficile est, ut à statu illius ad modum Majestatis, in Rege v. c. novô, inducendum argumentemur.

(*n*) NON MINISTRANTES. Innuere videtur *Auctor* primores in Civitate, ex quibus administratio proxima seu immediata Jurium Majestatis conficiebatur: quippe quæ Civitatis partes integrantes constituunt; quasi videlicet Princeps novus, quoad ministrantes seu inferiores, aliter statuere possit. Vel si disponere queat circà *individua* personarum; ipsam tamen dispositionem Collegiorum, & Ordinem Majestatis, quatenus hic salvâ Monarchiâ perdurare debet, evertere aut immutare non valeat.

XII. Non tamen ut modus exercendi ista aliaque jura in ejusmodi collegiis, omniaque capita moris olim observati, pro fundamentalibus (*o*) habenda sint. Modo ne tota tollantur, aut jura, in quibus vis & essentia illorum consistit, adimantur.

(*o*) PRO FVNDAMENTALIBVS. Quidni verò habendæ forent leges illæ pro fundamentalibus: siquidem ad modum exercendæ Majestatis pertinent. Nam Lex fundamentalis non ea solùm est, quæ Majestatem Principis minuit, & *mixtum* Statum inducit; verùm maximè, quæ *salvâ Majestate* tantùm exercitio ejus *modum* circumponit: ceu nec constitutio nova, in quolibet actu electionis Regiæ, requiritur; sed & *repetitio* anteriorum sufficit. Vtique Jura illa Collegiorum, de quibus in *§. 12.*, ad Regem quoque pertinebunt: eò quòd exercitium Majestatis in illis Principi posthàc subordinatum fit.

XIII. Ejusmodi autem fundamentalia pacta sive tacita sive expressa, non tollunt neque minuunt summam potestatem. Populus enim

 defert

defert liberam admistrationem Reipublicæ illius, quæ in præsenti existit. In quâ, si nihil aliud convenerit, minimè cuncta imperii jura pro lubitu exercere prohibetur. Manente duntaxat eâdem constitutione subjectivâ (*p*) civitatis, & subintellectis semper exceptionibus, quas in omnibus imperiis tacitè reperiri diximus.

(*p*) CONSTITVTIONE SVBJECTIVA. Intelligit *Auctor* civitatem ipsam; aliàs subjectum civitatis appellamus, ex quô forma civitatis conficitur: quâ ratione post mutatam Civitatem in Monarchiam, constitutio subjectiva eadem manere non potest.

XIV. Quid verò si novus princeps receptus sit à populo pridem formato, sub hac lege, ut jura & libertates servet, deque coortis controversiis inter se & ordines populi tertium patiatur judicem? Qua conditione Frisii Carolum Cæsarem V. pro domino receperunt. * Parum abest, quin ejusmodi principatus non sit verè summæ potestatis. Quoniam huic naturaliter competit, esse judicem in propriâ causâ. Nempe ut *Naturaliter*, non sit simplici jure naturæ, (*q*) sed necessario. Quicquid enim est necessarium, hoc ei rei non malè dicitur naturale. Necessitatis autem illius ratio vel ex definitione summæ potestatis suggeritur. Quod equidem princeps se tertio ut arbitro submittat, id nihil quidem officit majestati. Sed pactum ejusmodi initio adjectum necessitatem imponit. Talem, ut acta principis infirmari hoc modo posse videantur. Sanè causam armorum Frisiis contra Hispanos hoc pactum sine dubio præbere potuit evidentem. Quia satis constat, Philippum æquos arbitros sæpius imploratum defugere perseverasse.

* *ap. Winsenium Hist. vernac. ad ann. 1515.*

(*q*) NON SIT SIMPLICI JVRE NATVRAE. Hoc est, non tantùm hoc videatur esse meliùs & laudabile magis; sed quòd etiam necessitatis sit, nec aliter se habere possit. Verùm hæc sententia *Auctoris* falsa est; nec firmatur hoc argumentô *vers. quod equidem:* quasi videlicet Principis Majestati non detrahatur, si quando is *sponte suâ* citrà pactum & sic liberè, arbitrio tertii se submittat; officiat autem, quando ex pacto, quod ab initio necessitatem imponat: (secùs in quôlibet Regnô, ubi *leges fundamentales* habentur, imminutam esse Majestatem, oporteret:) Imò *necessitas officii Regii*, etiam citrà pactum, omni Principi incumbit; veluti quòd de Regnô quicquam *alienare* non possit, nec quicquam suscipere quod Rempublicam dissolvat: quippe quòd nec Deus possit omnia, nisi quæ ipsum posse non repugnet essentiæ ejus: unde nec mori possit, nec peccare; saltim ea, ad quæ Princeps *necessitate* vel *simplici*, quà Rex est, vel *pactitiâ*, obligatur, per se Majestatis naturæ non repugnent: quâ ratione videndum est, num hoc tale sit, quod *Auctor* hìc de *arbitriô* tertii movet. Etenim & hoc *liberi* est *arbitrii* in Principe, in cujus necessitatem *ex pactô antecedaneô*, suâ ipsius voluntate susceptô, deducitur. Num verò arbiter ille tertius, inter me & populum meum,

hoc

hoc ipsô me *superior* existit? cùm tamen arbitrium non sit *potestatis*, sed *judicii* tantùm & *intellectus;* voluntati verò cujusquam me subesse oporteat, ut summus ampliùs non habear. Videlicet *declaratio Juris* mei inter me & populum, alteri permittitur: num ego Leges fundamentales v. g. servaverim; sed *Coërcitio* Legis, quòd non servaverim, nec populo per hoc, nec tertio, permittitur. Equidem quòd Princeps *in suâ causâ* judex esse possit, ad causas tantùm *civiles* restringitur, sive *privatas:* & tamen in his quoque, potestate suâ illæsâ, Dicasterio suo, quò ipse haud dubiè superior est, submittere se, idque vel ex pactô fundamentali, potest. Vnde interesse nil quicquam videtur, sive Princeps arbitrium, (seu Judicium potiùs aut declarationem actûs unius vel alteriùs, circà objectum Majestatis,) initiò suscepti Regiminis, permissurum se esse tertio, promittat; sive dehinc sponte suâ, si quæ populi indignatio occurrat, eò commoveatur. Quòd si enim res ipsa cum Majestate consistere potest: non apparet quid interesse queat, num ad illud ipsum pactô antecedaneô, an pactô incidenti, aut voluntate suâ, feratur; & an ad actûs plures, an ad unum, qui controversiam pati potest: & an per se ipsum, an per arbitrum, in quo fiduciam æquitatis collocat, declarationem suæ potestatis, quòusque ea valeat, susceptam velit. Nam hactenus sub Jure Gentium positus est; etiam dum in esse Regis, & sic in Imperio constitutô, versatur. Quòd si etiam vel maximè *contrà Principem* declaratio cadat: non est putandum, actum *infirmari* per extrinsecam potestatem, sed per voluntatem ipsius Principis; sicut etiam stare cum Majestate posse *Auctor* superiùs largitus est, quòd ex pactô Principis, illius actûs, contrà pacta Regni suscepti, vel injusti vel nulli declarari queant. Num verò *Frisii* Justitiam armorum contrà *Hispanos* habuerint? quod arbitros ille detrectaverit, alibi disquiritur. Imò vel pactô nullô antecedaneô, si Princeps, absolutus licèt, in populum sæviat, & arbitros, ad quos populus provocat, admittere nullos velit: an non ita resistere Tyranno queat populus? dubitare non licet: indeque constat, sicut ille Majestatem habet haut dubiè, ita etiam ex pactô antecedaneô de suscipiendô arbitriô, quicquam imminutionis Majestatem non pati.

XV. Existimamus porrò & eas leges quæ firmato pridem Imperio per modum solennis conventionis inter imperantes & subjectos legitimè stabilitæ sunt, hac mente, ut pro fundamentalibus habeantur, utrimque esse obligatorias. Nec non eandem vim habere instituta Reipublicæ ad summam Imperii & jura ordinum spectantia, quæ longo usu (*r*) tacitoque consensu Imperantium & subjectorum indubiè recepta sint. Nam & Jura Majestatis præscriptione acquiri vel mutari posse in loco (*s*) videbimus. Cum enim populus sit universitas, etiam quando sub Imperio est, cui & actio aliqua nec non jus ut superius (*t*) probatum, tribui potest. Nihil est causæ, quare jus novum per liberam consensionem cum Imperantibus, acquirere nequeat. An autem ab illis invitis novi quid populus exigere possit, haud quaquam temere adfirmandum. Sed hoc infra (*u*) excutietur.

(*r*) LONGO VSV. Quod igitur *supra §. 4.* *Auctor* dixerat, se nihil agnoscere pro Lege fundamentali, nisi quod *pactô* constitutum sit: illud opponendum est tantùm *Regulæ* Imperiorum, & *naturæ* eorundem, quæ ubique supponitur; nisi diversum inductum fuerit: idque sive pacto expres-

sô sive

sô sive tacitô. Ut sic etiam hoc, quod usu invalescit, pro eo quod actu constitutum est, haberi debeat.

(s) In loco. *Lib. I. c. XXI.*
(t) Superius. *Lib. I. c. XVI. §. 22.* & alibi.
(u) Infra. *Lib. I. cap. XXI.*

XVI. Privilegia verò, id est, jura liberaliter & ex gratiâ principum indulta, vim legum fundamentalium non habent. Nec aliô quam honestatis, nullô necessitatis vinculo, largitorem obstringunt. Quare monitos velim eos, qui de justitia armorum nostratium adversus Hispanos loquuntur, ne meritum causæ in violatione privilegiorum, ùt loqui amant, statuere velint. Nam nî leges fundamentales palam violatas docere queamus, solâ possessione libertatis (x) contenti esse deberemus.

(u) Sola possessione libertatis. Hoc vult *Auctor*: in petitorio *Belgas* causam justam non fuisse habituros; sed tantùm *possessioni* inniti debuisse libertatis, quâ nunc gaudent; si tantùm hanc excussi jugi Hispanici causam prætendere possent, quòd Rex *Hispaniæ* privilegia ipsorum violaverit; quoniam uti Rex privilegia concedat subditis, ex gratiâ: Ita Ipsum adimere illis ea rursus posse, etiam illæsâ Justitiâ. Hispaniæ verô Regem *Leges fundamentales* violâsse, ad quas Privilegia referri non possint. Equidem, ùt falsum est, *privilegia* semel concessa, indistinctè Principem subditis posse eripere; saltim ut in justitiam, cui Ipse obstringitur, non impingat; de quô *alibi* pleniùs: sicut etiam non apparet, cur Privilegia Legum fundamentalium naturam solùm induere possint, per durationem *temporis*, aut *confirmationem* successorum in Imperio. Ita quidem *Privilegia*, si Statum *privatorum*, licèt integri corporis, concernant, ad *Leges fundamentales* non pertinent; secùs autem si statum attinent *publicum*, & pro Juribus eximiis capiuntur, quibus Princeps Statûs quosdam, uti *Cæsar* Electores, Principes, cæterosque *Ordines*, quà tales in Imperiô, mactat: ita ut ex Juribus illis Majestatis exercitium modum capiat; qualia sunt plura, quæ in *A. B.*, *Capitul.* & *Recess. Imp.* reperiuntur: nam hæc ad Leges fundamentales utique pertinent; etiamsi *durante* jam *Regnô*, sive *firmatô* illô, inter Principem & Status, quà tales, constituantur. Nec minùs etiam Lex fundamentalis aliqua ad *partem* duntaxat *Reipublicæ*, velut ad Provinciam unam, dirigitur.

XVII. Videri tamen possunt vetustate populique stipulationibus ac novis Imperantium promissionibus iterata privilegia vim legum utrimque obligantium adipisci. Quin & dominica Imperia quandoque in civilia hoc modo fuisse mutata videntur. Quod in Anglia à Guilielmi Normandi temporibus accidisse videtur. Nam is jure belli regno potitus eodem id exercuit. Nec à posteris idem exerceri non potuit, nisi crebrâ jurium largitione ac indulgentia solennique confirmatione sensim ab antiquô rigore, cui pares non erant, (y) recessissent.

(y) Cui pares non erant. Hæc est *Auctoris* sententia, successores *Wilhelmi*, sicut in Jus Belli, seu Regnum Jure Belli quæsitum, succedebant, & sic *herile* sive dominicum & absolutum consequebantur: Ita etiam illos potuisse eundem rigorem, si titulum spectemus, exercere; saltim

re; ſaltim quòd pares non fuerint illi rigori, nec viribus ad hoc inſtructi idoneis, indeque populo ſenſim plura indulgendô à rigore illo receſſerint.

XVIII. Cæterum, conventiones non cum toto populo, verum certis hominum ordinibus initæ, pro fundamentalibus minimè habendæ ſunt. (*z*) Sed hic articulus pertinet ad caput de promiſſis ſummarum poteſtatum, de quo inferius. (*a*)

(z) Minime habendae sunt. At verò non apparet, cur non hæ etiam pertinere poſſint ad Leges fundamentales: quin potiùs ad *§. 1. & 16.* contrarium firmavimus; ſecùs non poſſet haberi pro Lege fundamentali, quod cum Collegio Electorali pepigit Cæſar, aut cum quolibet Ordine in Imperio, nomine publico; & ut non *ſimplici exemtione* à nexu univerſali Legum, conventio ſeu indultum Cæſaris, conſtet. Neque etiam Lex fundamentalis ubique talis eſſe poteſt, ut omnes ſimul Ordines contingat: quin potiùs ſufficit, omnium ſeu totius Populi, qui Imperium Regi detulit, intereſſe; ut cuilibet hominum ordini in Republicâ id ſervetur, quod eidem, *Status publici* causâ, comparatum eſt.

(a) Inferius. *Lib. I. cap. XXXVI.*

XIX. Obligatio, quæ ex fundamentalibus oritur legibus, haud alia eſſe poteſt quàm naturalis. (*b*) Quoniam in eos, qui habent ſummam poteſtatem, vis civilium ſanctionum intendi non poteſt.

(b) Quam naturalis. Enimverò quòd *naturalis* illa obligatio huc non pertineat, quam in articulo de Juribus rerum, maximè privatarum, *minùs plenam* appellamus; velut ad remunerandum: illud facilè patet. Nam iſta eſt ex nudâ *honeſtatis* ratione, *citrà promiſſionem*, & ne quidem *extrà Civitatem* jus perfectum continet. De cætero diſtinguendum eſt, an *Lex Fundamentalis* ſalvam Majeſtatem Principi relinquat; an minùs. *Ibi* ſi *communia* continet, ad quæ Princeps, nullâ etiam factâ promiſſione, velut *Officii* naturâ & ratione, tenebatur, ne quidem *propriè* Lex fundamentalis dici poteſt: quippe quòd haud unquam Lex fundamentalis detur *citrà promiſſionem*, ſive expreſſam ſive *tacitam*, (eam ſcilicet, qua obſervantiæ Regni & Inſtitutis ſpecialibus Anteceſſorum ſe obſtrinxiſſe Princeps cenſetur:) & communia illa Principem ſtringunt non niſi *jure internô*, quod vocant; ut nempe in Civitate *judicium decretorium* ſuper illis Populus ſumere ſibi non poſſit: adeò, ut ſimpliciter inter homines ea *ſuſtinenda* ſint, quæ adv. illa Rex ſuſcipit, isque licèt ob hæc teneatur civibus; tamen *Deo* de illis unicè ad rationes reddendas obſtringatur. Quocircà *aliena* ſunt non minùs, quæ huc adferuntur de obligatione *in homines*, & in ſpecie de illâ, quæ eſt inter *Dominum* & ſervum, inter *Patrem* & filium; ut ſicut ex eâ inter ipſos *actio nulla* eſt, ita quoque non ſit hactenùs inter Principem & ſubditos. Nam ea *Civilis* Juris Rom. diſpoſitio pertinet ſolùm ad rationem *patrimonii;* quod *nullum* habebant *civiliter* ſervus & filius. Deinde ad *actiones civiles*, & jus *in foro* exigendi. Hîc verò de Officio Regiô ad *ſtatum Imperii conſtituendi* redactô quæritur, & de obligatione ſeu nexu penitùs diversô. Proinde ſi Princeps non ea faciat, quæ boni Rectoris ſunt, ſi promiſſa non ſervet, v. c. *Privilegia*, quæ ipſemet civi conceſſit: fruſtrà de obligatione ejusmodi *naturali* quæritur. Sed ipſe *plenè* teneretur, ſi in ipſum *Poteſtas Civilis* aliqua valeret. Ad *ſpecialia* ſi Princeps ſe adſtrinxerit, ſive illa *nullitatem actui*, qui contrà geſtus eſt, impingant: obligari dici poteſt Princeps *plenè*, etiam *inter homines;* ſed tamen is effectus *annullationis* ex factô antecedaneô *Principis ipſius* pendet, ac cum *Majeſtate ſalva*, ritè ſcilicet geſtâ, ſtare poteſt: atque ſic judicium humanum ſeu potiùs *declarationem voluntatis propriæ* Princeps patitur: ſive *invaliditatem* actui inferre videatur: & in hâc ſpecie idem ferè obtinet. Utrumque enim *ad modum Facultatis*

exercendæ pertinet; saltim quòd *nullos* dicamus actus, quos tales *voluit ipse Princeps;* dum *apertè* contrà Leges Civitatis tenderent: *invalidos*, de quibus initiò protinùs constare non poterat, sed *cognitione* opus erat, usque dum pro invalidis, & *in effectu* seu ex postfacto pro nullis haberi, idque non minùs *per ipsum Principem*, possent. (utut hæc aliter *H. Grotius*, cum distinctione limitationis ipsius *facultatis & exercitii ejus*, sed perperam, definierit:) Et hæc quidem etiam quoad *singulos* de Populo procedunt. Nam si *adv. Populum universum* subvertere ea velit Princeps, quæ initiò Regiminis circà modum gerendæ Majestatis promisit: ita quatenus Populus ad statum *Imperii constituendi* se referre & intercedere possit, nec *subjectionem omnimodam* subire teneatur, *ad §. 5.* collocavimus. Quòd si verò Lex fundamentalis ea sit, quæ *Majestati ejusve exercitio*, (nec tantùm exercendi *modo libero*,) *detrahit:* ita verò vel talis est, ut Principem unô alterôve *jure uti* nolit, nec tamen id sibi Populus sumere cupiat; *imminutâ* velut Reipublicæ *Majestate*, saltim in ejus *exercitiô*, v. c. circà Religionem. Vel ut *Populus jus* aliquod *sibi retentum* cupiat; qui verò *Status mixtus* foret. Ita utrobique Populus habet *Jus personæ*, ut *ex ipsô* pendeat quoque *effectus*, ibi *resistentiæ;* (& sic *plena* in Rege *naturalis* obligatio, etiam ad effectum *in Civitate:* quanquàm penitùs illa ab obligatione, quæ effectum *actionis* in Foro Civili habet, discernenda sit;) hîc verò etiam *coactionis Majestaticæ*, quà *Rex* ad Populum talem relatus *ùt singulus* haberi potest.

XX. Atqui cum tales sunt Leges, quæ communicationem summæ potestatis in quibusdam duntaxat juribus inferant, tum Imperantes non desinunt habere summam potestatem. Nam etsi populo jus ex iis legibus quæsitum affirmamus, non ideò superiorem principe, (*c*) constituimus. Possunt enim actus esse nulli ipso jure, ad quod superior alius alio non requiritur.

(*c*) NON IDEO SUPERIOREM PRINCIPE. Sed foret illô omninò superior, quando in communicationem summæ potestatis propriè dictam veniret: aut superior vel saltim æqualis foret Regi in his, quæ communicata sunt: quod idoneum est ad inferendum, quòd Rex non habeat plenam & solidam Majestatem; licèt in Juribus ipsi divisim relictis, & non communicatis, summa potestas in longitudine Ipsi remaneat. Ut verò accuratiùs discerni possit, quid in difficili articulo de *Communicatione Jurium Majestatis* habendum sit: ideò *communicationes* omnis generis lustremus, quæ in hunc articulum illabi possunt: simul ac doctrinas nostras ad *exempla* Imperii *nostri* Romani applicemus; si plura *alibi* reperiuntur communicationum genera, facilè ad nostra illa referri illisve jungi poterunt. Deprehendimus autem COMMUNICATIONEM MAJESTATIS EJUSVE JURIUM aliam esse

1. *Univocam:* de quâ tum
   1. *Positivè* agendum est. Fieri autem potest illa Communicatio, tum per
      1. *Indivisionem;* qualis est communicatio, quâ Cæsar *Regi Romanorum*, se vivô electo, Majestatem communicat: quâ rat. *eadem numerô* Majestas remanet.
      2. *Usurpationem*, ut *solus* retineat Cæsar Majestatem, subjectô *suô & propriô;* fiat autem communicatio quoad *exercitium:* & sic, ut aliqui utantur Majestate, non tantùm jure alienô, sed plerumque nec suô nomine; quin potiùs Cæsar *per ipsos* & *in ipsis* eam *exerceat:* id quod fit, aut per
         1. *Delegationem*, & *formaliter;* vel quoad
            1. *Totam Majestatem*, ùt quando illius exercitium abiturus Cæsar demandat *Locumtenenti*, einem Stadthalter, vel *Commissario*, nullô existente Rege; quò antehac referri potuit *aliquate-*

a b c d

a b c d *quatenùs Regimentum Imperii.* *Vicarii* autem, durante Interregnô, summum *Imperium*, nec tamen totum & omnimodò, exercent: idque *ex pactô civitatis;* sed *non* etiam, saltim non propriè, *Majestatem.*

2. *Partes* s. *jura* Majestatis: ut vel

1. *Actus signatus* tantùm retineatur, *exercitium* ejus non ampliùs; qualem communicationem esse dicimus librorum & bibliothecæ: (nisi quòd hæc ipsa precaria, nec perpetua, sit:) iterumque, vel quoad

1. *Universum* statum publicum Imperii; quò pertinet jus constituendi *Magistratus Circulares*, cum similibus.

2. *Terras* cuique *Statui* proprias, & in *Regimine subalternô,* Ita Cæsar communicavit Statibus *Vectigalia*, portoria, fodinas, venationes *initiò*, cùm illa nec tum in Jura *patrimonialia* transiissent; adhuc scilicet *Cæsaris Jura fiscalia* seu *Regalia:* quorum & *nomen* diu retinuerunt. Et hæc communicatio fieri potuit, salvâ Majestate; eò quòd regnum quoque aliquod dari possit, in quô fodina non sit, & similia alia emolumenti Jura. Quamvis etiam Communicatio Jurium *eminentium*, v. c. Jurisdictionis, in unâ alterâve parte aut districtu, vel Provinciâ, non fuerit unquam plena vel adæquata: sed vel *subordinata*, vel tantùm *Vicaria* & *successiva;* ut *exercitium*, in obtinente eam, *Majestaticum* non fuerit. Inde & *jus* de *non provocandô* non excludit hodienùm querelam protractæ vel denegatæ Justitiæ.

2. *Actus exercitus* quoque penes communicantem, in aliis, remaneat; *in Universitate Imperii:* ut tamen eô quoque Majestatis jure, cum effectu *universali*, *concessionarius* utatur; idque vel

1. *suô nomine;* ùt Archiduces Austriæ habent Jus nobilitandi, Statûs plerique Monetandi Jus.

2. Nomine *Cæsaris:* qualis est collatio Graduum Academicorum, Legitimatio per Rescriptum in Comitibus Palatinis, Notariorum creatio, Famæ restitutio per Comites; Utrobique ex *concessione* perdurante, & sic jure *alienô*, penitùs *derivativo*, seu *privilegiô.*

2. *Imputationem*, sive ratione *effectûs;* cujusmodi communicatio reperitur in eô, quòd *in Electoribus* crimen Majestatis committi per A. B. constitutum est.

2. *Negativè*, quando statuimus: fieri non posse communicationem Majestatis, ut communicans ex communicato *nihil retineat.* Sic enim non potest fieri per

1. *Divisionem*, sicuti quis potum vini cum aliquo communicat. Videlicet dimidiata Majestas non datur; qualis nec olim in *Dyarchiâ* erat: de quâ *alibi*,

2. *Traductionem*, quam *effectivam* vocant, aut κατ' ἀλλοποίωσιν: quando aliquid simile, *diversum* tamen *numerô*, producitur: ùt quando anima humana dicitur produci aliquibus per traducem, ignis producitur ab igne, &c.

2. *Analoga:* Hâc ratione potest dici, communicata esse Statibus *Superioritas territorialis*, quæ olim suô modô, in *Universô* Imperiô, *Majestas* fuerat: nunc verò talis in territoriis *non* est *ampliùs:* ùt *nec Majestatica;* ceu in *Dissertatione de Superioritate Territoriali* exactiùs ostenditur. Similiter *Libertatis* & *Potentatus* Jura à Cæsare *pendent:* Et sicut hactenus communicata, vel rectiùs *concessiva* non minùs, ac Superioritatis Jura, dici debent: ita nec ipsa Jura *Majestatis*, sed *eximia* tantùm & *eminentiam* singularem conficientia *jura*, habenda sunt. Ex his ea dijudicari rectiùs poterunt, quæ *inferiùs c. XX.* traduntur.

XXI. Quod & in despoticis Imperiis, quæ sine controversia absoluta sunt, locum habere potest. Persarum Rex haud dubiè talis erat.

Qui tamen adversus leges (*d*) cum proceribus regni semel stabilitas obluctari non poterat.

(*d*) ADVERSUS LEGES. At verò si nullum est præceptum Regis contrà leges cum Proceribus initas, & ab his adeò suspensa subditorum obedientia, non poterit Regis ejusmodi Imperium *absolutum* dici; sicut hactenus discrimen ejus à limitatô ostensum est.

XXII. Sed ubi Rex nihil omninò absque senatu procerum vel populari, in publicis rebus decernere potest, ibi magis est, ut Aristocratia (*e*) obtineat. Qualis hodiè sinè dubio Dux Venetorum, nescio an & Rex Poloniæ, & Imperator Romanò Germanicus (*f*) est. Proinde adversum eos civilis legum obligatio (*g*) valere posse videtur.

(*e*) ARISTOCRATIA. Sed & hoc falsum est: tantùm *absolutus* non est Rex ejusmodi; qui tamen *summus* est nihilominùs & *solus* Majestatem tenet: cùm enim Ipse decernat, solus id potest, quà effectus ille Majestatis est; licèt possit non aliter quàm adscitô Senatu vel populo in Concilium: neque adeò ex Decreto Concilii vis Imperii pendet, ùt nec actui quicquam Majestatis conciliat; sed solùm ad hoc ut Majestas exerceri queat, prærequiritur. Hæc verò necessitas solùm efficit, ut *absolutum* non dicatur Imperium.

(*f*) IMPERATOR ROMANO GERMANICUS. Est verò ingens in his differentia. Nam *Dux Venetus* nil penitùs habet Majestatis Monarchicæ; sed auctoritatem Capitis & Præsidis in Senatu tenet. *Rex* verò *Poloniæ* omninò quædam tenet Monarchicè. Et exhinc tanquam Rex, in Republicâ *mixtâ*, *Dignitate Monarchicâ* sive *Regia* pollet, ut *coronatis* capitibus inter Gentes accenseatur. Quod verò *Imperatorem R. G.* attinet, vanissima est sententia, in *Hippolitho à Lapide* jam dudum refutata, ac Legibus Imperii atque actui rerum apprimè contraria, quòd Imperium nostrum purè *Aristocraticum*, in quod *directionem* tantum *Senatûs* obeat *Cæsar*, habendum sit.

(*g*) CIVILIS LEGUM OBLIGATIO. Quatenus adversus quemlibet ex Optimatibus, (nam hic quà talis Majestatem non habet,) civiles Leges valeant, *inferiùs* exponitur. Equidem ob *Privilegia*, quæ Ipsis competunt, tanquam decus Majestatis in Republicâ sustinentibus, subjectio illa *modum diversum* recipit ab illâ, quæ cæteris incumbit civibus.

XXIII. Cæterum de executione Legum fundamentalium & quatenus resistere liceat, infrà (*h*) tractabitur.

(*h*) INFRA. *L. I. c. XXIV. & XXV.*

CAPUT XIIX.

De Juribus Majestatis majoribus.

ARGUMENTUM.

Divisio Jurium Majestatis in majora & minora. Primum jus gladii, id esse duplex, vitæ & necis in cives, belli in exteros. Prius ut discrepet à mero Imperio. In civili Republ. non esse jus Imperanti quenquam indictâ causâ necandi, nisi in extremo periculo.

culo. Ad hoc jus vitæ ac necis etiam asyla referri. De Jure Belli. Alterum Jus Majestatis de pace ineundâ. De fœderibus, eorum differentia à sponsionibus. Jus mittendi Legatos. Tributa exigendi & vectigalia: idque malè inter minora referri. De dominio eminente, ut differat à ratione status. De Jure Legum condendarum, ubi & de statutis municipalibus. De creandis Magistratibus, eos nibilo plus juris adversus summam potestatem habere quam privatos. De judiciis & de summâ provocatione.

I.

SEd cujusmodi Leges sint fundamentales, id in quâque Republicâ considerandum est. Hæc nostra universalis disciplina summam potestatem simpliciter spectat. Cujus proinde jura singula & omnia, in quibus exercitium ejus consistit, (*a*) ordine recensebimus. Jura Majestatis, id est, summæ potestatis vulgò non malè in majora & minora dividuntur. Ab illis incipiemus.

(*a*) Exercitium consistit. Hinc satis apparet, quâ ratione Majestatis naturam minimè perspectam habeant illi, qui putant, Regem quempiam posse *Majestatem in solidum* habere, qui non habeat *eâdem ratione* illius *exercitium:* cùm tamen viva ubique Majestas existere, & illius exercitium in solidum à Monarchâ dependere debeat; licèt *modus exercitii* requisita quædam necessaria, v. g. interventum Ordinum, admittat.

Cæterùm quia diversi *actûs* Majestatis, pro mediis variis, quibus ad gubernandam Rempublicam opus est, in Imperio se exserunt: quippe quòd *omnia Jura* illa Civilis potestatis sint, absque quorum curatione *Civitas salva* esse non potest. Inde ex istis *totum* quoddam conficitur, non quidem ùt ex partibus heterogeneis & ut singulæ per se subsistere possint; verùm *potestativum*, quod appellationes partium *ex objectis* suis recipiat: cùmque ex occasionibus jura Majestatis pendere queant; ut exerceri nunc possit facultas aliqua summæ potestatis circà ejusm. *objectum*, quod hactenus aut non extitit, aut eò pertractum non est. Hinc non possunt Jura Majestatis *certô numerô* definiri. Et malè *Nonnulli* jura illa, quæ noviter *emergunt*, ad *Dominium eminens*, seu extraordinariam Majestatis virtutem referunt. Interim non debet Princeps Juribus Majestatis accensere ea, quæ *infrà Dignitatem Regis* sunt. Non etiam debet adimere jura *subditis quæsita*, & inde Regalia conficere. Idemque in Imperio quoad Jura *Superioritatis Statuum*, dicendum est. Quocircà Princeps malè ageret, si subdito *Jus morticinorum*, quod *Carnificibus* locatur, erepturus sit, qui illud longô usu tenuerat; quasi *titulum* ille Juris ejus ostendere non possit. Nam & *emolumenta* Jurium illorum, quæ *Majestatis* itemque *superioritatis* sunt, *præscribi* possunt haud dubiè adv. Principes. Ziegl. *L. I. d. Jur. Maj. c. 3. §. 19.* Nec tamen Princeps debet sibi pro Regali vindicare, quod pro tali *nec dum declaratum;* sed in usu *Privatorum* quà talium fuit. Imò si pro *Regali* inposterùm declaretur; possessores tamen ejus sibi relinquendi sunt. Quid enim, quòd *privati* non solùm *emolumentorum* capaces sint, vel solùm *usûs* regalium, aut habeant tantùm *locationem*, aut *permissionem* commodorum; verùm etiam ipsa *Regalia* tenere queant, v. c. Jus vectigalis, venandi, Leges ferendi, & quædam eorum ùt privati, cætera non minùs ùt subditi. Ut malè Ziegler. *d. l. §. 18.* diversum sentiat; indeque velit illa solùm *communicari* posse Regalia, (nec tamen ut talia verè sint,) quorum possit esse *usus absque Majestate:* cùm tamen non protinùs Majestatem consequatur Nobilis v. c. qui Jus condendi Legem in suo districtu accipit. Longè rectiùs se habent, nî fallor, ea quæ modò de *Communicatione Jurium Majestatis* asseruimus.

Sunt autem diversæ Jurium Majestatis *partitiones:* Non sufficit illa, quæ est Jurium *Imperii* & *Com-*

& *Commercii*; quanquam membra hæc exponi, nec tamen nisi coactè, queant, ut *commercium* v. c. ad *Belli* quoque jura trahatur. Sed & Hugonis Grotii *Lib. I. c. III. §. 6.* multa incommoda habet, nec membra accuratè distincta continet. Videlicet Ipse gubernari docet Imperium vel per *Regem*, vel per *alios*. *Ibi* in universalibus & singularibus: *Universalium* potestatem *architectonicam* dicit; eòque *Leges* in sacris & profanis refert: *Singularia* esse, aut directè *publica*; aut *privata*, sed ad publicum ordinata. *Illorum* potestatem *Politicam* vocat, seu βȣλᶓτικὴν, aut *consultatricem*: & versari eam tum circà *actiones*; quò redigit *Belli Pacisque* ùt & *Fœderum* Jura: tum circà *Res* civium; quò refert *vectigalia* & *similia*, cum *Dominio Eminenti*. Circà *privata*, potestatem Δικαςικὴν seu *judiciariam* constituit; & publicæ quietis, ait, interesse, controversias privatorum publicâ auctoritate dirimi. Denique *per alios* Imperium exerceri tradit, tum *Magistratûs subordinatos*, tum *Curatores* cæteros; in quibus & *Legatos* computat. Affectat utique doctrinam *Aristotelis*, quando hic Civilem *prudentiam* in tribus occupari censet: *Legibus*, *Consiliis* & *Judiciis*: quam & partitionem alibi in eundem modum explicavimus, ut omnem *prudentiam* illa exhaurire possit. Verùm ut ad *Potestatem* ipsam, & Majestatem adeò in Republicâ, applicetur, nec necesse est, nec commodum haberi potest; quin & in ipsâ *Grotii* evolutione plura desiderare licet. Est enim incongruum, si de Juribus *Majestatis* disquirimus, ut in administratores sive *subalternos* transeas: Nec ita Magistratûs, Officiales & Legati in censum illius veniunt. Sed potiùs *potestas*, omnes hosce constituendi: quorum tamen & ipsa constitutio diversum respectum inde consequitur, quòd *Legatorum* sanctimonia, ad *exteros* quoque producatur; secus ac in Magistratibus cæteris obtinet. Neque etiam *Grotius* Legatos segregare debebat à Juribus aliis *affinibus*, ùt sunt Pacis, Belli & similia; ùt nec *Magistratûs* penitùs à *Judiciorum* potestate. Etenim ipse *Aristotelis* doctrinam unicè exhaustam esse putat, illis actibus, quos *per se ipsum* Rex obit. Ita verò quæ per alios agit, extrà Majestatem collocabuntur. Ulteriùs, de *Legibus* dici non potest, ut non etiam ad illas redigantur *singularia Jurium*: & plura pertinent ad Legislatoriam, sive rectiùs *Architectonicam*, quam *Legis constitutio*. Utique *vectigalia* & cætera eò rectiùs referuntur, quàm ut ad *singularia* deferri debeant; quin & ipsum *Dominium eminens*: quippe quòd exceptio ad Regulam suam pertineat. Denique *Judicia* non modò ad *privatas causas* redigenda sunt: quin potiùs per expositionem nostram illud membrum positionis *Aristotelicæ* ad universam dispositionem, exercendæ *in causis quibuslibet* Justitiæ, intrà Rempublicam respicit; ut ne de cæteris nævis doctrinæ *Grotianæ* dicamus.

Est & communis distinctio Jurium Majestatis (quoniam Majestas se exserit non solùm in relatione ad *subditos*, verùm & in ordine ad *pares*:) in *immanentia* & *transeuntia*. Per *illa* rem habet Rex cum subditis; per *hæc* immediatè cum Regnis aut Rebuspublicis aliis. Igitur ista, in *unâ* quoque *Republicâ* nata esse, sed hæc non nisi post *aliam* quoque constitutam locum habere, potuerunt. In Statu *corrupto* hominum, inter Jura immanentia *Pœnæ*; inter transeuntia *Bella* eminent. Utraque evenerunt, & deinceps ampliora reddita sunt, post Statum Innocentiæ. Falsum verò est, quod *Zieglerus* habet *ad Grotium Lib. I. c. III. §. 6.* quasi in Republicâ *simplici* Jus mittendi Legatos, Belli, Pacis & Fœderum, semper *transeuntia*; in *Republicâ* autem *mixtâ*, diversô quoque respectu *immanentia* haberi possint; quatenus Statûs iisdem uti adversus Principem possint. Cùm enim *Bella* hæc *civilia* sint, nec inter diversas Majestates, sed *subjecta Majestatis unius*: ideò non potest haberi h. c. Jus Belli, nec pro immanente nec pro transeunte; imò ne jus quidem *Belli* ferè est, ùt & si *Jus armorum* Statûs, qui *Aristocratiam* tenent, in Principem, Jure Belli vacuum, exercent, nec ipsum hoc bellum est; sed civilis coërcitio. Quando autem Statûs Majestate non gaudent, ipsique solum *resistunt* Principi, ne hoc quidem bellum est, sed *defensio*, quæ *speciem Belli* habet.

Sicut verò Jura Majestatis ad Regimen quodlibet necessaria sunt: quam *necessitatem* quoad Leges, Judicia, Officia, Tributa, & cœtera ostendit *Pufendorffius L. VII. c. IV. J. N. & G. §. 2. usque ad 8.* Ita communiter distinguntur in *majora* & *minora*; quam distinctionem *Auctor Cap. seq. §. 1.* aliô sensu, quàm communiter receptum est, accipit. Eadem distinctio est *Regalium*, quô nomine insignita fuêre Jura Principum & *Statuum* in Imperiô Romanô, postquam *Reges* (sic enim in *Ita-*

in *Italiâ* Cæsarei appellabant; indeque *Regalium* Feudalis est appellatio *II. F. 56.*, eaque potiùs ad Italiæ, quàm Germaniæ Reges, pertinens,) participes eos reddebant Jurium suorum, atque hinc in Cæsare posthac rectiùs utimur appellatione *Jurium Majestatis*, cùm hæc sola sint in Cæsare; in Statibus Jurium *Superioritatis*, quà illa *in suo Territorio* exercent, & *Regalium*, quà *in alienô*; quanquam communis à plerisque vox Regalium habeatur: quô sensu *definiuntur: Jura eximia*, quæ Civibus Imperii immediatis, & præcipuè illis, qui dignitatem Regalem habent, in suô Territorio Jure Superioritatis, in alienô ex conventione, vel usu aut privilegiô, competunt; iisque vel præeminentiam quandam singularem vel Fisci quoddam emolumentum conciliant. Hinc *majora* dicuntur, quæ magis faciunt ad Dignitatem & Potestatem Superioris; *minora*, quæ ipsius commoda & emolumenta publica respiciunt. Equidem *Nobilibus*, qui Dignitatem Regalem non habent, ùt & *Civitatibus*, licèt *Imperialibus*, (nam & hæ Dignitate personali destituuntur,) Regalium nomen non facilè tribuimus; sed subsistimus aut in nomine *privilegiorum*, vel Hoheiten aut hohen Gerechtigkeiten. Sunt etiam quædam Jura Majestatis, quorum participes ne quidem redduntur Cives Imperii, quà *Statûs* sunt; aut *Regionibus* valent, ùt *Nobiles Immediati*: indeque nec Superioritatis nec Regalium nomine, vel complexu der Hoheit, veniunt: Talia sunt, quæ *Comitibus Palatinis* per delegationem exercenda committit Imperator. vid. *Tabul. de Communicat. Jurium Majest.*

II. Principio certum est, quia non tantum ob amorem societatis, sed etiam ad tuitionem vitæ bonorumque Civitates constitutæ sunt, sine gladii potestate nullam haberi posse Rempublicam. Eamque tàm ad coërcendos maleficos in civitate, quam propulsandam vim externam. (*b*) Unde duplex Jus Majestatis oritur. Primum vitæ ac necis, alterum jus belli.

(*b*) VIM EXTERNAM. Repetit hoc *Auctor* §. 27. *h. c.* & malè tamen *potestas Gladii* ad *Jus Belli* extenditur; nec debebat *Auctor* accipere gladii potestatem pro omni eo, quod in vitam alterius licet, etiam privati, in *defensione naturali:* quô hactenùs pertinet Jus Belli inter Gentes integras: nam ùt Jus Belli potestatem notat, seu *Jus Majestatis* constituit: ita quidem auctoritatem recipit sive *justitiam externam* Status bellici à *Capite* Reipublicæ, quod totam hanc repræsentat; sed auctoritatis in Populum peregrinum nulla *potestas* est. Quoad potestatem verò ipsam, hactenus ad Jura *immanentia* rectiùs refertur, & ad Jus Gladii non pertinet; verùm ad generalem *vim Imperii* in personas Civium, quâ Princeps ipsos *exponere* potest *vitæ periculo*, cùm vindicandùm & tuendùm est bonum commune Civitatis. *Jus* autem *Gladii* solùm *immanens* est Jus Majestatis, eôque Princeps *eminenter* valet, ad *puniendum* subditos suos, Magistratus *formaliter*; in quo etiam *meri Imperii* nomine venit. §. 3. *h. Tit.* junct. *l. 3. ff. d. Jurisdict.* Et facilè est, ùt cum Auctore in *Hobbesii* sententiam, per confusionem utriusque Potestatis, incidamus; quasi liceat Regi cuidam *gladiô* uti, ad *puniendum* Regem vel populum *extraneum*: cùm tamen in hunc isti jus puniendi nullum competat.

III. A priore discrepat merum Imperium: quod est jus animadvertendi in facinorosos, Jure Magistratus (liceat ita loqui per JCtos,) quod est ministerium summæ potestatis, competens. Sed huic imperio non adest facultas dandi veniam (*c*) reis aut damnatis; Quod sub jure vitæ necisque omninò continetur. Idque potest quidem semper,

raro

rarò tamen debet exercere Summa poteſtas. At quando debeat, hoc ad caput de judiciis (*d*) pertinet.

(*c*) DANDI VENIAM. Quippe quod *Majeſtatis* eſt.

(*d*) DE JUDICIIS. vid. *Lib. II. cap. X. §. 6. in fin. & Lib. III. cap. IV. §. 19.* Cùm verò in illis locis leviter ſolùm *Auctor*, quatenus Princeps *Jus aggratiandi* exercere poſſit, attingat: Ideò notandum eſt: poſſe quidem videri Eum ad aggratiationem procedere non debere, quando reum mortem eſſe promeritum certum eſt. Nec enim fruſtrà gerit gladium, & qui hominem v. c. enecari patitur, ipſe mortis retributioni ſe obnoxium reddere cenſeri poteſt. Debetur etiam pœna *Deo*, quô cùm non ſit ſuperior Princeps: in legem ejus pœnalem *diſpenſatione* non valet. Unde perperam H. Grotius *II. d. J. B. & P. XX. §. 4. ſeqq.* quia *natura non præcipiat punire*, cùm fines aliquando non ſint neceſſarii, (quod quidem refellit jam antè Ant. Matth. *d. Criminib. Quib. mod. Crim. extingu. c. V. n. 3.* & nos *infrà* pluribus:) Ideò poſſe Principem pœnas liberè *omittere*. Quin & multa mala ex ceſſatione pœnarum in Rempublicam deduci poſſunt; ſaltim ut hi, qui ſemina Virtutis habent, ſpe veniæ in vitia & ipſi deflectant. Interim *miſericordiam* ſubinde ad exemplum Dei exercere poteſt Princeps, isque ſi innocentem hoſti dedere poteſt, in ſalutem Reipublicæ: cur non etiam impunitum multò magis dimitteret, ſi Reipublicæ id exigat neceſſitas. Loquimur autem de pœna *Capitis*, quam jura *communia*, etiam *Divina*, delinquenti interminant, (in cœteris enim, quæ *poteſtati Principis* magis ſubjacent, *aggratiatio* faciliùs locum invenit.) Sic verò inter pœnam *internam*, quæ ſuo foro relinquitur, & *externam*, quæ hujus loci eſt, diſtinguere oportet. *Hæc* autem vel *correctiva* eſt, vel *afflictiva*: *Iſtam* nunquam Princeps omittere debet, ac per verba etiam vel ritûs, puta cenſuram, eamque *Eccleſiaſticam*, fieri poteſt: *hæc* autem boni publici causâ *mitigari* & imò *remitti*, poterit: nec enim *præcisè* pœnas irrogare delictis oportet, cùm per varios caſus vindictam criminum *Deus* ſumere de criminoſis poſſit. Princeps verò exequatur pœnas prout *ſaluti Reipublicæ* expedire videt. Nec poteſtate gladii aliter uti debet, aut poteſt. Sic & quædam delicta in nonnullis Rebuspublicis *ſeverè* puniuntur: quæ alibi prorsùs nulli pœnæ ſubjacent. Aliter quoque *homicidia* punivit ipſe Deus, ante diluvium; ſecùs habuit in Statu Noachico, aliter etiam apud Iſraëlitas: quâ ratione ſicut aliquando *Deus* pœnas externas remiſit, ſolis *internis* contentus; quarum tamen non minùs gratiam *pœnitentibus* facit: ita quoque mitigare aut remittere poſſe vicarios ejus, Reges ſcilicet, pœnas afflictivas, nil impedit. Nec tamen ultrà tendere poteſt Aggratiatio, quàm quo pertingit *Legislatoria poteſtas*. Quæ cùm non ligetur ad pœnas, *Legibus divinis* proditas, quat. ad *Rempublicam Hebræorum*, ceu *forenſes*, ſpectant: unde non ſatis eſt dicere, poſſe Principem tantùm *mortis*, quam Lex Divina interminat, *genus mutare:* quin potiùs ne quidem in omnibus illis *mortem* inferre tenetur: ſi non aliàs finis pœnæ, niſi per mortem, in Republicâ obtineri non poſſit. Cæterùm non eſt aggratiatio, quæ fit ob cauſas delicto *internas*, velut in *l. un. C. ſi quis Imp. maled.* Videlicet ibi verba maligna, in Imp. projecta, ſpernuntur. Neque etiam eſt aggratiatio in *c. 2. X. d. delict. pueror.* ubi homicidium quoddam pecuniariè punitur. Indeque *externas* eſſe cauſas oportet, ad quas *Aggratiatio* reſpicit, ut à pœnâ ſec. delictum promeritâ recedatur. Denique Princeps quandoque ſolet ex jure Aggratiandi aliis gradum ejus quendam, velut *commutationem* pœnarum, *communicare*. Et vel ipſi *Principes Imperii* tale quid *Vaſallis* ſuis tribuunt. Sic enim *in Electoratu Saxon.* Nobilis poteſt Relegationem perpetuam cum *fuſtigatione* in pecuniariam pœnam convertere; nec tamen hoc aliter, ne hâc facultate abutatur, quàm ex ſententiâ Collegii cujusdam Juridici, & ut pœna non ſit exigua, atque in pios uſus impendatur, indeque ſignificetur Conſiſtorio: & ut tamen delinquens nihilom. *relegetur*. Ipſa verò *relegatio tantùm* ſimpliciter dictata, poteſt non minùs, ex ſententia ejusmodi Collegii, mutari; Sed hoc caſu pœna pecuniaria Vaſallis addicitur. *vid.* Nov. Reſol. El. *P. 2. 1661. n. 59.*

IV. In

IV. In civili Imperio, licet abſoluto, vita quidem nulli, quam cauſâ cognitâ, jure poteſt auferri; (*e*) niſi fortè ſecùs ratio & periculum Reipublicæ poſtulet, (*f*) neque res moram cognitionis ferat. Cujusmodi Regiâ manu, (*g*) quæ in parata executione conſiſtit, non poſſe Rempublicam carere, Dictatura ſatis apud Romanos oſtendit. Judicium verò de ratione illâ neceſſitatis repentinæ ad Imperantes pertinet; ſi qua tamen cædes, causâ non cognitâ, committatur, licèt in dubio pro imperantibus exiſtimandum videatur, ceſſat tamen hic præſumptio, qua res judicata pro veritate habetur.

(*e*) POTEST AUFERRI. Hoc enim actum eſſe cenſetur, ut quamvis abſolutum Imperium habeat Princeps; tamen illô utatur in eum modum, quem *ratio juris communis* exigit. Unde non poteſt jure actum dici, quod non *causâ cognitâ* definitur.

(*f*) POSTULET. ut moram cognitionis non ferat.

(*g*) REGIA MANU. Intelligit *Auctor* executionem, nullâ prævia cauſæ communicatione cum aliis; indeque in *verſ. ſeq.* Rationem illam Status neceſſitatis repentinæ vocat. Hâc cùm opus ſit in Statu bellicô: ubi ſæpiùs eſt, ut cunctari non liceat; eſt verò promta magis executio, quæ Imperiô ſingulari conficitur. Ideò *Dictaturam*, ejusque commoda, ad *Manum Regiam Auctor* redegit. Aliis *Manus Regia* eſt Majeſtas in univerſum, quatenùs *extra ordinem* ſe exſerit; atque in *eminens Imperium* & *Dominium eminens* diſtinguitur: de quô *ad §. 14. h. t.* Sunt quoque nonnulli qui *Brachium ſeculare* eô nomine accipiunt: & tamen iſtud opponitur Jurisdictioni Eccleſiaſticæ; ita ut Magiſtratui quoque, adeoque poteſtati ſubordinatæ, competat: atque hoc toties locum habet; quoties *executio* ſuſcipienda eſt, quæ in Poteſtatem Eccleſiaſticam non cadit: dum vel earum rerum Imperium ei non competit, ùt ſunt cauſæ ſanguinis; aut infirmior eſt, quàm ut negotio ſufficiat.

V. Denique ſi quem Princeps more latronis invadat, is nec juſtè nec jure cæſus videtur. Quia nec in populari Imperio pars major eo modo quenquam ſine injuriâ opprimere poteſt, ut diximus pridem. (*h*) Quid autem in ejusmodi caſu liceat invaſis, *infrà* (*i*) in loco communi diſſeremus. Non eſt etiam, ut putemus, Ordine cognitionis ſervato manifeſtas oppreſſiones & injurias vim juris inducere; ſicut hiſtoria Achabi & Nabothi loquitur.

(*h*) PRIDEM. *Lib. I. cap. X.*

(*i*) INFRA. *Lib. I. cap. XXXV.*

VI. Porrò ad jus vitæ necisque refertur conſtitutio locorum aſylorum, quibus ſupplices contra vim privatam publicamque proteguntur. Cum enim eâ re ſiſtatur vigor judiciorum, palam eſt, excedere hoc inſtitutum poteſtatem Magiſtratuum. At quatenus juſta ſit eorum uſurpatio, id alibi (*k*) tractandum.

(*k*) Alibi. *Lib. III. cap. V.* Et *Asyla* quidem agnoscunt omnes nationes, saltim contrà *vim injustam*. Atque eò destinantur loca, quibus jam anteà *reverentia* quædam competit; velut templa, signa in castris, statuæ & imagines Principum. vid. interim *Mylerum* in *Asylologia*.

VII. Altera pars juris gladii adversus vim externam comparata est. Diversos enim populos inter se uti conditione status naturalis; eumque rectè dici *statum belli*, haud gravatè concedimus Hobbesio. Quatenus contentiones facillimè inter homines nullo judici subjectos oriuntur. Neque alio exitu, si convenire nequeant, quam decernente ferro, (*l*) terminari possunt. Quò pertinet celebre dictum, ubi Judicia desinunt, ibi incipere bella.

(*l*) Decernente ferro. Equidem Pax inter Gentes *rei judicatæ* vicem subit: cùm *bellum* per se *titulus* non sit; sed *modus* tantùm, & instar judicii, ad jus suum obtinendum: indeqne *externam Justitiam* per se, non etiam internam, nisi ex causâ suscipiendi, habeat. Interim non potest referri potestas *Belli* ad Jus *Gladii*; ceu *ad §. 2.*, Jus quoque *Fœderum* ac *Legationum* æquè tempore *Pacis* valere, dictum est.

VIII. Cum autem universæ Civitatis motum & discrimen hæc res contineat, clarum est, non posse id quam à tota Civitate, hoc est, eo qui jus totius (*m*) habet, exerceri. Quod omnium populorum juriumque consensu maximo traditur. Quatenus autem Magistratibus hæc potestas armorum (*n*) communicari possit, ut & reliqua juris bellorum, peculiari loco (*o*) trademus. Heic enim simplici enumeratione juxta ac demonstratione, cur ad summam potestatem quæque jura pertineant, defungemur.

(*m*) Jus totius. Et cùm in Imperiô Romanô vires ejus sive *potentia* penes *Status* resideant. Hinc facilè constat, quâ ratione dicantur *Bella* geri nomine *Cæsaris & Imperii*: ita quidem ut potestatem Belli habeat Cæsar, & hactenus *Jus* totius; sed *vim* totius & potentiam non aliter, nisi præviâ voluntate Statuum, Vires suas Cæsari ad bellum conficiendum largientium: quas nec periculo exponere Cæsar, nisi ex Decretô Comitiali, potest.

(*n*) Potestas armorum. Est utique potestas *armorum* à potestate belli ubique discernenda. Sic enim *Statibus* Imperii *Jus armorum* competit *inter se*; *Jus* Belli non item: quippe quòd *Judicio* eos experiri oporteat. *Adversus exteros* autem Jure belli non Majestaticô, sed eô quod ex *Potentatu* procedit, utuntur.

(*o*) Peculiari loco. *Lib. III. cap. X.*

IX. Proinde, cujus est bellum decernere, ejusdem est sine dubio, pactiones, quibus bellum finitur, id est, pacem contrahere. (*p*) In democratia sine controversiâ id est majoris populi partis, alibi optimatium. Consequenter Regis in statu verè monarchico. Modò is rex jus habeat non impeditum (*q*) per ætatem aut amentiam, vel denique captivi-

ptivi-

ptivitatem. Non enim credibile eſt à populo Imperium eâ lege delatum eſſe, ut etiam à non libero exerceatur. Eadem præſumptio eſt de exilio Regis, niſi voluntaria & planè libera ſit abſentia. Sed hæ limitationes cunctis juribus ſummæ poteſtatis videntur eſſe communes.

(*p*) PACEM CONTRAHERE. Ex hoc judicium facere licet, de Jure *Belli* in Imperio Romano. Quâ ratione enim *pacem* concluſerit cum Rege Galliæ *Cæſar*, in Conventu *Noviomagenſi*, nullis intervenientibus *Statuum Deputatis*, & quomodo Status ſibi profpexerint; ut tamen ex hoc non niſi Conſilium & Conſenſus eorum confici queat, ex *Actis publicis* evidens eſt.

(*q*) NON IMPEDITVM. At verò hæc reſtrictio non tantùm eſt ad *Jus Pacis* adferenda; ſed ad integrum Majeſtatis *exercitium* pertinet: ſicut tandem Ipſe *Auctor* advertit. Atque de eâ reſtrictione *Librô I. cap. XXXVII.* agitur.

X. Paci adſimilantur fœdera, quæ ſunt reliquæ conventiones diverſorum populorum principumve inter ſe. Nam cum obligatio niſi in perſonam cadere nequeat, & civitates per eos, qui poteſtatem ſummam habent, perſonæ fiant, manifeſtum eſt, jus fœderis pangendi ad hanc claſſem, eſſe referendum. Hinc oritur differentia inter ſponſiones & fœdera, quorum illæ ſunt conventiones absque mandato initæ à miniſtris ſummæ poteſtatis, de rebus ad ipſam pertinentibus, qualis Caudina pax & ſponſio Luctatiana, quas ideò populus ratas non habuit. *

* *Liv. l. 9. à pr. Polyb. lib. 3. cap. 5.*

XI. Hiſce cohæret jus mittendi legatos, quorum miniſterio fœdera contrahuntur. Quales cum hoc effectu, ut Jure Gentium ſancti habeantur, nullis quam qui vere habent Majeſtatem mittere licet. Nam in reliquos qui mittuntur ab iis, qui ſubditi ſunt aliis; leges civiles (*r*) valent. Quia plus juris delegatis quam delegantibus, qui leges accipiunt, adſcribi non poteſt.

(*r*) LEGES CIVILES. Hinc quod Cæſar *Statuum Legatis* tribuit, illud *ex Capitulatione* deducendum; nec non ex his (quanquam ſuô modô,) quæ in *Legibus Romanis* de *Legationibus* habentur.

XII. Atque hæc ad defenſionem civitatis pertinent, quò etiam pertinet jus tributa & vectigalia exigendi, quod multi inter minora Majeſtatis referunt. Adeò perperam, ut nullum in omni Republ. pluris faciendum ſit. Nec aliud manifeſtius κριτήριον abſolutæ poteſtatis ha-

 bea-

beatur. Nullum quoque frenum populi censeant esse adductius, nullum efficacius remedium, ad continendos in officio Principes, quam si hoc jus saltem ex parte sibimet reservent; (*t*) Quando non minus in Republ. quam privatis familiis, pecuniæ cuncta servire, compertum est.

(*t*) SIBIMET RESERVENT. Aut saltim non faciant Principi *potestatem exigendi tributa liberam.* Ut tamen, si non facultatem *intercedendi*, sicut in Imperiô Romanô se res habet, sibi pactus fuerit Populus: utique Princeps *absolutô* hôc *Jure* uti queat. Est enim omninò Jus Tributorum *ordinarium* quoddam Jus Majestatis, & ad sumptûs Imperii gerendi pertinens; id quod proprietati bonorum in privatis nil detrahit: nec idcircò ad *Dominium eminens* sive extraordinarium referri debet. Quanquam verò cum *Auctore Arnisæus* quoque facere videatur, *Cap. VI. d. Jur. Maj. n. 6.* quasi Jus Contributionum ad *majora* spectet, Georg. *Schultzius* verò *cap. VII. de Feud. n. 14.* potestatem Vectigalium *instituendorum* vel augendorum ad majora, sed *exigendorum*, ad minora Regalia, redigat: potiùs tamen est, ut juxta definitionem suprà positam, ex *communi sententia*, Tributorum Jus inter *minora* habeamus. Videlicet non protinùs, quod summè necessarium in Republica, nec quod populum magis premit, ejusve libertatem minuit, ad majora spectat: cùm nec ullum jus Majestatis deesse Principi queat, ut non Majestas penes ipsum manca dici debeat; inque eô omnia Jura Majestatis *paria* sunt, ut in quolibet eorum Majestas tota seu vis ejusdem, quantum ad summitatem potestatis & vigorem Juris cujuslibet attinet, conspiciatur. Interim Tributa *Dignitatem* & *Potestatem* Principis non ita, ùt eximia alia, arguunt; quin potiùs *emolumenta* & *reditûs* pecuniarii, ingentes etiam, privatorum haberi possunt. Et ob hoc, quæcunque jura Majestati *in subsidium* veniunt *ad exercendum* scilicet *majora;* ut commodum pecuniarium aut Fisci emolumentum præferant: ea omnia *minoribus* Regalibus accenseri debent. Nempe non *potestas*, (quoad hanc enim discrimen inter Regalia *majora* & *minora* nullum est,) sed *finis*, quem ea respiciunt, (quique *emolumentum* est in *minoribus*,) differentiam illam constituit.

XIII. Imperio alioqui civitatis simpliciter delato, nihil est causæ, quare non hoc etiam jus liberè translatum videatur. Siquidem adeò necessarium ad tutelam civitatis instrumentum, nullo modo ab Imperantibus separari potêst, nisi id expresse liqueat esse factum. Non moramur, quod prudentissimis visum est scriptoribus, nulli principum in terris licere ab invitis civibus exigere pecunias. Habent hanc hypothesin, quod proprietas bonorum in civilibus Imperiis relicta sit privatis; verùm hoc non prohibet, quo minùs Imperantes singulis pecunias imperare possint.

XIV. Nam & Civitati recte aliquod dominium (*u*) in bona civium tribuitur, quod privata quidem dominia non tollit, sed tamen eminet supra illa. Unde à Grotio non absurdè *dominium eminens* vocatur. Cujus hæc vis est, *ut ad Imperantes* (verba Senecæ *) *potestas omnium, ad singulos proprietas pertineat.* Idque merito in numero Jurium

um Majeſtatis collocatur; fundamentum habens in conſenſu illorum, qui conſtituunt civitatem. Quos omnes ita velle manifeſtum eſt, ut ſi contingat Reipubl. utilitatem non poſſe cuſtodiri ſine incommodo damnove privatorum, utilitas publica privatæ præferatur.

* *7. de benef. 4.*

(*u*) ALIQVOD DOMINIVM. Ex hoc jus tributorum deducere videtur *Auctor*. Sed hoc ipſum malè; nec in eô ſibi conſtat, quòd *§. hôc* DOMINIVM EMINENS in numero *Jurium Majeſtatis* collocet: & tamen *§. ſeq.* illud *ordinariæ* poteſtatis modum transſcendere largiatur. Nobis equidem videtur *poteſtas* Majeſtatis eſſe, vel *ordinaria* vel *extraordinaria*: *illa* regularem & æquabilem modum ſervat per jura Majeſtatis omnia; *hæc* verò non niſi ſummâ *neceſſitate* poſtulante ſe exſerit, in *perſonas* & *res* civium: Ita ut ad *unum* vel *paucos* eorum deveniat onus ſeu incommodum, ob ſalutem *univerſi* ſuſtinendum: eò quòd aliter rei conſuli non poſſit; eaque poteſtas quà in perſonas emittitur, *Imperium*, quà in res, *dominium* eminens appellatur: quod quidem *H. Grotius* Dominio *Vulgari* Civium contrà diſtinguit. Sed hæc oppoſitio adæquata non eſt, quia *Dominium Regis*, quod ipſe in res Privatorum habet, non eſt eminens illud, ſed *Regium* & *Ordinarium*: quale in Juribus Majeſtatis, æquabiliter exercitis, deprehenditur. Eò pertinent *communia* illa, & per cives omnes tranſeuntia, circà bona eorundem, in emolumentum publicum, diſpoſita; ùt quando defendimus æquitatem *Uſucapionis* ex Dominio Principis eminente ſeu *Majeſtatico*, quod in res privatorum habet. Eò quoque pertinet in ſpecie, diſpoſitio *l. 2. & 3. C. d. Quadrienn. præſcript.* quando ibi domino priori intercluditur dominium rei, quæ ad ipſum pertinuerat, à *Fiſco* tertio venditæ; ut hic protinus contrà vindicationem tutus ſit, & dominus ille à Fiſco reparationem rei ſuæ, nec tamen niſi *intrà quadriennium*, quærere debeat. *jung. §. f. Inſt. d. Uſuc.* Quam quidem diſpoſitionem *iniquitatis* immeritò poſtulat Zieglerus *Lib. I. d. Jurib. Majeſt. c. IV. §. 20.* eò ſcilicet, quòd Princeps *jure Privatorum* uti ſoleat, quòdque dominia *à Jure naturali* ſint. Neque enim *d. l.* agitur de *re privatâ* Principis, ſed *Fiſci*, & de hujus *privilegio*. Sanè Fiſcus in *privilegiis* Jure *privatorum* non utitur. Non etiam Fiſcus cum domino, cujus res fuerat, contraxit; & ſufficit huic, quòd reparationem rei ſuæ à Fiſco habiturus ſit. Enimverò Dominium, quoad *modos* acquirendi & amittendi, *Dominio Civitatis* ſubjacet: ac privatorum dominio cedunt cauſæ publicæ, quando hæc non ſtare poteſt cum regulâ, quæ privatorum eſt. Niſi enim tutum Fiſcus reddere poſſet emptorem ſuum, in rebus ùt plurimùm per univerſitatem in Fiſcum redactis; ita ut facilè in eâ res alienæ reperiantur: vix unquam ille emptorem inventurus eſſet. *Exceptiones* verò per *Gabrielium* traditæ, ab Imperatoriâ illâ diſpoſitione, omninò examine indigent. Et cùm juſtâ ratione ſibi illa conſtet, non debuit Zieglerus *d. l. n. 24.* aſſerere, quaſi *Principes Imperii*, (ad ſimilitudinem aliàs uſurpatam ad Cæſarem,) eâdem uti nec poſſint nec debeant. Poſſes quoque ad *Dominium* illud *univerſale* Imperantis referre præcepta, quibus Principes *cogunt* aliquando Cives *ad contrahendum*; velut ad annonam emendam, vendendam. &c.

Licèt autem alterum illud Dominium, quod hujus loci eſt, quodque cum *Hugone Grotio*, & *Doctoribus Gentium* aliis, eminens vocamus, & jam ante H. Grotium *Lugo* id nominis, in eâdem re, *Tom. I. d. Juſt. & Jur. Sect. I. 9.* uſurpavit, *irregulare* ſit; tamen non modò illud, verùm etiam Imperium eminens, exſeri poſſunt circa *quælibet objecta*, *omnium Jurium Majeſtatis*; indeque non poteſt dici cum *Auctore*, vim illam ſeu poteſtatem in numerô *Jurium Majeſtatis* collocari: quaſi diſtinctum ſcilicet ac peculiare Jus Majeſtatis, inter cætera, quæ objectis ſuis diſcernuntur. Quin potiùs in omnibus illis Juribus, ſi *Manu Regia*, i. e. *extraordinariâ* illâ exerceantur, intervenit; nec objecta à cæterorum jurium objectis diſtincta habet. *Zieglerus* quidem & *alii*, Dominium eminens, quô tamen ipſi *Imperium* quoque tale com-

complectuntur, nil esse à cæteris Juribus Majestatis distinctum & Ipsi tradunt; & novum, eumque abjiciendum, volunt fœtum *Hugonis Grotii*, ejusque sequacium: cùm nec in *Deo* sit alia Potestas extraordinaria, sed eadem quæ *agit extrà ordinem:* indeque Dominium eminens nihil sit aliud, quàm ipsa vis Imperii. At verò hoc aliter admitti nequit, quàm ùt nunc diximus; indeque rectiùs *Bœclerus* cum *cæteris* illud recipiunt. Intereà *Hobbesii* doctrinam, quando cives *nil proprii* habere tradit, meritò repudiamus: quippe quæ tunc solùm admitti potest, quando Regi bona sua protinùs ab initio debent cives: aliàs ùt extrà civitatem, ita quoque intrà illam, proprietas rerum datur; saltim quòd Dominium super bonis suis Cives detulisse Regi censeantur, quatenus *ad Imperium* ejus *sufficit:* adeò ut ne quidem Princeps Civem *solvere* possit sive à Dominio Majestatis ordinariô, sive eminenti; ùt rectè *Pufendorff. Lib. VIII. Cap. V. §. 1. - 8.*

Est verò MANUS REGIA, quô nomine utrumque, & *Imperium* & *Dominium* eminens pleniùs designamus, potestas summa extraordinaria, quam Princeps habet in Cives & res Civium, exercenda publicæ utilitatis causa; ita tamen, ut ex communi, si fieri possit, retributio detur. Nam facultates subditorum *limitatæ* sunt per se, quod firmat ipsum Majestatis exercitium; ut negari non possit: estque planum satis, posse *duos* esse *Dominos* ejusdem rei *subordinatos:* ùt ex directô & utili apparet. Et quamvis possit subditus Principem reddere Dominum suæ rei, quando hanc ei donat vel legat; non tamen reddit ipsum talem eô modô, quo jam est: nec verò proprietas privatorum per hoc tollitur. Et si in *personam* Princeps Imperium habet, etiam extraordinarium; veluti ad dedendum vel obsidio supponendum; quidni multò magis in *bona?* cùm non rectiùs dicatur potestas illa procedere ex Imperiô, quàm ex Dominiô. *Necessitas* verò, ùt in moralibus Jus inducit: ita etiam persona & res privati eorumque tuitio singularis, semper cedit necessitati communi & publicæ omnium; ut tamen necessitas illa solùm *impellat*, *causam* verò eandem habeat potestas illa, quæ Majestatem in se conficit. Add. *Bœcl.* ad *Hug. Grotium*, *p. 85. seqq.* junctô *Horniô, Lib. II. Architect. cap. 4.* qui tamen isthôc durior est. Simile esse videtur *Dominium excellentiæ*, quô Deus singularibus Decretis, in vitam & res hominum, utitur. Princeps autem sicuti Manu Regiâ utitur *per essentiam:* Ita alii eandem adhibere possunt *per participationem;* ùt sunt *Statûs in Imperiô*, nec non *Ministri Regum*, qui eorum *vicem* in Regnis exteris & Insulis obeunt. Quando autem cum *Hugone Grotiô* Jus istud *Civitati* competere diximus; illud non in sensu complexo accipiendum est; sed potiùs ut pro capite veniat, vel pro his, qui *Imperium* in Civitate tenent. Exercetur in *personas* subditorum, quatenus v. c. Hosti traduntur. Vid. H. Grot. *Lib. II. c. XXV. §. 3. add.* Pufend. *VIII. J. N. & G. c. I. §. 5.* ubi an Civitas *innocentem* Civem *dedere* possit hosti placando, ex delicto ejus proprio, vel Civitatis, vel nullo; de quo & nos *alibi.* Utique *Stupro* virginem committere nequit, ceu *Aurelius Hispaniarum Rex* quotannis aliquot virgines, à *Mauris* stupro dandas, pactus fertur, *ap.* Marian. *L. VII.* Nec enim *Moralium* arbitrium Civitas habet, ceu nec talium est restitutio aut compensatio. Neque dici potest, dedentem non intendere directò stuprum; sed solùm deditionem. Nam in eo non est tantùm permissum quid; sed traditio ad scelus perficiendum. Valet deinde Dominium seu Imperium hoc etiam in *Clericos;* quin & in *subditos temporarios* seu transeuntes: quò pertinent aurum & argentum transvehentes, ut in necessitate Resp. illud occupet. vid. Stradam *Dec. I. 57.* Cambden. *ad A. C. 1568, & 1582.* Deinde in *rebus* civium se exserit; ùt in ædibus demoliendis, & vel integris suburbiis, ut munitioni loci consulatur, & receptacula hosti eripiantur. vid. *l. 6. & 14. Cod. d. Oper. publ.* Item quoad *Jura ad rem*, quando Princeps *contractûs* cum subditis initos retractat, *privilegia* revocat, &c. H. Grot. *Lib. II. c. 14. & 23.* Imò quando *delicta* præter ordinem remittit. Si *formam* requiras, *extraordinariam* oportet dicere virtutem Majestatis, ad quam Princeps *honestâ* & *verâ* necessitate adigatur; ita ut nec *ultimum* necessitatis *articulum* expectare debeat: cùm summa ratio sapientibus pro necessitate sit, & non minùs *utilitas excellens* rationem necessitatis habeat. *Finem* unicè præfert, utilitatem *communem*, non eam quæ ad pleraque civilia instituta pertinet; verùm exquisito loquendi genere, ad necessitatis *imperiosæ* rationes adstringitur. Exhinc *Effectus* procedit, ut in *vitam* quoque *singulorum* valeat, in eum modum, quem *suprà*

suprà innuimus; nec non ut ablationem *bonorum*, vel saltim restrictionem *facultatis* circà illa contineat. *Ortus* verò *effectus* ad *resarcitionem* spectat: non utique quoad actum, sive naturaliter; sed quoad *intentionem*, & *moraliter*, quà fieri potest. H. Grotius *Lib. III. c. XIX. §. 7. & cap. XXVI. §. 52.* quoniam *Universitati* exinde prospectum est: unde si non ex Fisco fieri queat, incunda est *contributio;* à quà ne quidem *privilegiatos* excipimus. *l. 7. C. d. Operib. Publ. Pauperes* autem re ipsâ eximuntur. *arg. l. 2. §. 6. d. Leg. Rhod.* Denique ad Jura Majestatis *immanentia*, potestas illa restringi simpliciter non potest. Utcunque enim in populum extraneum non valeat. Tamen *circà* Jura, quæ in hunc feruntur, & sic *transeuntia*, quoad bellum puta, Legationes & Fœdera sæpissimè exseritur; ut tamen & sic non nisi *in Cives* valeat. Quòd si *necessitas nulla* vel *prætensa* sit, an tunc *resisti* possit Imperanti? *alibi* disquiritur. Vid. Grotium *Lib. I. c. 3. §. 2.* Denique Alberti *Lib. II. J. N. c. XIV. p. 214.* Jus Regium in *1. Sam. 8.* complecti tradit partim ea, quæ juris eminentis sunt, partim licita, & quæ solùm in externô forô impunita maneant. Et tamen Majestatem totam, quoad vim utramque, *ordinariam* & *extraordinariam*, utrobique *justè* & *iniquè* exercitam, continet.

XV. Quod cum maximi sit momenti modumque ordinariæ potestatis transscendat, consentaneum est, à nemine, quam ab eo qui summum habet Imperium, esse exercendum. In quem singuli ex pacto cum singulis hoc jus transtulerunt, ut omnium atque singulorum rebus pro communi bono, invitis etiam singulis, uteretur. Adeoque voluntatem Imperantium quisque sic ut in aliis, ita hac in re, pro sua voluntate reputare debet, ut ex principiis dudum positis (*x*) recordamur.

(*x*) EX PRINCIPIIS DUDUM POSITIS. *Lib. I. cap. 9.*

XVI. Hinc est, quod injuria non fit civibus, quando res suas non modo vendere sed & sine pretio illis quandoque cedere coguntur. Sic tamen ut Respublica cùm primum poterit (*y*) ad restituendum plerumque teneatur. Quia certum est, populos quam minimo singulorum damno illud eminens dominium fundare voluisse. Etiam hinc est, quod aliquando cives pro Republicâ certo exitio exponere liceat, cujus rei speciale principium *sub fin. cap. 9.* collocatum est. Denique ex hac ratione defenduntur innumeræ leges, quæ duritiem & iniquitatem contra singulos utilitate publicâ rependunt. (*z*) Imò efficiunt, ne sit iniquum, quod seposito consensu ac fœdere civium foret iniquissimum. Nam quod ipse quilibet facere intelligitur, in eo factam sibi injuriam nemo conqueri potest. Ita liquet responsio, quâ occurrendum sit illis, qui statuentibus aliquid licitum fieri ob utilitatem publicam, quod in se ac simplicitate naturæ iniquum est, dictum

obji-

objiciunt Apoſtolicum, non eſſe facienda mala ut inde eveniat bonum.

(*y*) Cum primum poterit. H. Grotius *Lib. II. cap. XIV. §. 7.* Siquidem nec privatus *ad impoſſibile* tenetur, ſed quisque renunciâſſe creditur rebus ſuis, ut ſalva ſit univerſitas: cùm eâ ſalvâ non exiſtente, nec ſinguli ſervari poſſent. Cæterùm ſi *per collationem* alicui ſatisfiat, hoc non eſt ex Dominio eminente: quoniam ita reditur ad præſtationem æqualem ſingulorum civium. Unde & *Tributa* ad Dominium eminens malè redigit *Auctor §. 13. & ſeqq.* Utique non intereſt, quoad hunc, qui ob Communitatem patitur, quò minùs illi *retributio* facienda ſit; quamvis non ipſe *Princeps* ſeu Reſpublica, ſed alius etiam, v. c. Gubernator extraneus, Belli tempore, quô Urbem detinuit, ad fortalitium extendendum v. c., agros civi eripuerit. Nam ita non modò agrum ſubtractum, ſed & fructûs hactenùs ceſſantes, retribuere Civi Communitatem oportet. Non etiam Civi officit, ſi vel maximè *non annuente Civitate* ille quid pro eâ paſſus ſit. Unde afflictus Civis, v. c. officialis Senatûs, quòd facultates Civium detegere noluerit Hoſti, indeque ab ipsô, contrà immunitatem ſibi debitam, metatis gravatus, omninò reſtitutionem immeritô exactorum petere poteſt. Idemque de *abductis obſidibus* exiſtimandum eſt; quamvis pro illis Cives aut Senatus non ſpoponderint.

(*z*) Utilitate publica rependunt. Ita *Tacitus XIII. Annal. cap. 32.* Jung. *Grot. Lib. I. cap. II. §. 9. in not.* ubi de *Silaniano*, & quæ ad *Tit. ad Sc. Silan.* in *Anal. ff.* notavimus.

XVII. Cæterum, eminens hoc, inquam, dominium vocatur, quia non tollit, ſed limitat ac gubernat dominia privatorum. Alii poteſtatem extraordinariam dicunt, non tam malè quam odiosè, quia ſub hoc titulo flagitia dominationis (*a*) latere creduntur. Denique *rationem ſtatus* huc plerique trahunt. Sed hujus appellatio patet latius. Æque enim adverſus exteros ac cives exercetur. Dominium autem eminens ſolos, qui cuique Imperio ſubjecti ſunt, ſpectat.

(*a*) Flagitia dominationis. Et tamen longè diſtant hæc à *Manu Regiâ*; quin & ab *Arcanis Reipublicæ.* Hæc verò non minùs à *Maximis*, ſeu *Regulis* Rempublicam conſervandi, diſcernenda ſunt. Equidem *Ratio Status*, quam *Bœclerus Ænigma Politicorum* appellat, per hoc ab *Auctore* diſtinguitur à Dominiô eminente, vel potiùs *Manu Regiâ*, quòd hæc *ad exteros* non pertineat; quanquam & hoc non abſolutè aſſeri queat. Nam ùt Manus Regia non minùs jura Majeſtatis tranſeuntia contingit: ita quoque effectûs ejus ad Belli Pacisque & ſimilia cum exteris negotia, porriguntur; ſaltim quòd Ratio Statûs non ita *vim Imperii* notet ac *Poteſtatem:* indeque *Auctori Cl.* videatur ad exteros faciliùs porrigi poſſe; cùm econtrà *Manus Regia, per ſe & vi ſuâ*, in poteſtate imperandi radicetur. *Eſt* verò *Ratio Statûs*, prout *habitualiter* accipitur, (nam *objectivè* ſumta modum potiùs ſeu formam Statûs publici innuit,) *pars quædam prudentiæ civilis ſecretior*, quæ illas complectitur cauſas, quibus ea, quæ ab utilitate ſingulorum, ſive Civium ſive exterorum, abſcedunt, Reipublicæ conſervandæ vel emendandæ media, h. e. conſilia & actiones, per abſconditos utilitatis communis, à Jure tamen univerſali non abludentes reſpectûs, à turpitudine liberamus. Ex quo patet, hâc *prudentiâ* nos uti poſſe, circà quælibet Imperii media, & ſic etiam *Manum ipſam Regiam:* in quam tantò faciliùs Ratio Statûs incidit, quòd in ordinariô modô, Jura Majeſtatis exercendi, nil abſconditi nec inæquabile, quod Rationem Statûs innuit, occurrat; indeque non tam *latitudine* ſuâ, quàm potiùs eô, diſcernuntur Ratio Statûs & Manus Regia, quòd *hæc* poteſtas ipſa ſit, *illa*

ſit, *illa* verò modus & Ratio exercitium poteſtatis & dirigendi & vindicandi. *Flagitia* verò *dominationis* ſalutem communem populi non ita reſpiciunt, nec Regio congruunt, ſed *Herili* vel *Tyrannico Imperio*, & cum *Jure Univerſali* divino aut humano pugnant; quò referre licet fratricidium Turcarum & ſcita alia *Tyberiana*. *Arcana* dicimus, quæ ad *ſuperſtitionem* vergunt; ùt quando ſedem Imperii non aliam eſſe poſſe, quàm *Romam*, prætendebatur; nec alibi poſſe fieri nunc etiam *electionem Regis Germanici*, niſi *Francofurti*: Nam in his latent quoque multa, quæ in conſervandis Imperiis plurimùm valent. Denique *Jura Imperii* ab his omnibus diverſa ſunt; & vel notant ipſas *poteſtates* ſive *Jura* Majeſtatis, vel *Leges*, maximè *fundamentales*, indeque pacta, quæ efficaciam legali ſimilem habent.

XVIII. Fuerunt jura quæ ad tutelam Civitatis pertinent, aut illuc referuntur. Sequuntur, quæ ad internam adminiſtrationem requiruntur. Tale omnium primo *jus eſt legum condendarum*. Quibus cùm tota Reipubl. conformatio inſit, palam eſt à nullo, quam qui habet ſummam poteſtatem, eas poſſe proficiſci.

XIX. Non igitur plebes olim Romæ, non Senatus, non Prætores, non JCti auctores Legum (*b*) eſſe potuerunt. Sed in libertate ſolus populus fuit κορυφαῖος νομοθέτης, ſupremus legis conditor; ait *Theoph.* poſtmodùm Imperatores. Niſi quatenus ſumma poteſtas vim obligandi illis addere voluit, ùt factum in Plebiſcitis lege Hortenſiâ, in Senatus-Conſultis à Principibus Romanis. * Municipia quoque, id eſt, Civitates majori ſubjectæ imperio nihil contra jus commune illius Imperii ſtatuere poſſunt; Niſi conſenſu ſummæ poteſtatis, atque ita, ut Ejus voluntate ſemper abrogari poſſit. (*c*) ** Sed jura provinciarum, quæ ſuperiorem non agnoſcunt, & quæ municipalia ſæpius nuncupantur, verè tamen ſunt Leges.

* *dix. lib. 1. Digreſſ. cap. 2. & 3.*
** *l. 9. π. ad L. Rhod. l. 3. §. 5. π. d. ſepulchr. viol.*

(*b*) AVCTORES LEGVM. Nam ad Legis *vigorem* obtinendum, Principem priusquam decernat, rem quàm poterit exactè *perquirere* oportet. Hinc non ſatis eſt, ipſum *Conſiliarios* tantùm ſuos audire; verùm expedit vel maximè, ut *Statûs* ſuos ſeu præcipuos ex *ſubditis*, quorum vita & fortuna ſtat Legibus, in *Comitiis*, indeque *Civitatem repræſentativam*, audiat. Sæpè enim nec Conſiliarii unius alteriusve, & ne omnium quidem, *intereſt*: *affectibus* etiam abripi poſſunt, ac Principem magis *verentur*. Hinc & *Romani Principes* cum Senatu agebant per Orationes, & imò *Senatus cenſuiſſe* dicitur, *l. 20. §. 6. d. Hær. Pet.* & *addidiſſe* Senatus-Conſulto Imperator. *§. 7. J. Quib. mod. teſt. infirm.* Sanè *Auguſtus* Principatui non putavit officere, quòd *Comitia* reduceret. Sueton. *c. 40. in Aug.* Idemque inſtitutum *Cajus* revocavit. Suet. *in Ipſo c. 16.* Ne quidem Princeps *abſolutus*, ſed ſolùm Tyrannus, Comitia averſatur. *Alexander Severus* haud unquam, niſi Juriſprudentum & Oratorum ſeu Politicorum conſilio & aſſenſu, Legem tulit. vid. Alex. ab Alexandr. *L. VI. Genial. Dier. c. 23.* Sic & *Theodoſ. II. & Valentin. III.* in *l. 8. C. d. LL.* ut univerſorum *conſenſus*, ajunt, noſtræ Se-

renitatis *auctoritate* firmetur. Nec aliter, quantum constat, cæteri *Rom. Imperatores.* Sic & *Hispaniæ* Reges, teste Barbosâ *ad d. l. 8.* & *Galliæ* olim. Tiraquell. *L. I. d. Nobilit. c. 20. n. 26.* Nunc etiam *Angliæ.* &c. Ceu nec *Principum Germaniæ* Superioritati Territoriali officere creditur, si ad Leges ferendas consilium & consensum Statuum suorum *Provincialium*, ad modum Comitiorum *Imperii*, adhibent. Quin & *Officiali* Princeps committere potest *arbitrium novæ Legis.* Quid enim hoc est aliud, quando *in Novell 152. Justinianus* edicit, nullam Legem *valere* debere; nisi *Præfecto Prætorio* insinuata & ab Ipso *probata* fuerit: ut videlicet materiam ejus, an illa publico congrueret, examinet.

(*c*) Semper abrogari possit. At verò si ex Privilegiô vel longô usu *Jus statuendi* acquisiverit Provincia: non potest asseri, Principem voluntate suâ *abrogare* Statuta illa simpliciter posse, quatenus communibus Imperii Juribus adversa non sunt; sed quatenùs *cum utilitate ejus communi pugnant:* eò quòd Salus Reipublicæ semper & ubique in his etiam, quæ privilegiô vel indulgentiâ Principis quæsita sunt, excepta esse intelligatur. An autem & quâ ratione *Status Imperii R. G. contrà Jus commune* illius quid statuere possint? illud in *Comment. ff. ad Tit. d. LL.* expeditum dedimus.

XX. Suæ porrò non alienæ potestatis Lege quemque teneri res ipsa loquitur. Unde Jus Romanum hodie nullos obligat. Nisi quatenus à liberis Europæ populis liberè receptum est. Cujus rei auspicium Lotharii Cæsaris memoriæ adeò non exprobramus cum *Lipsio*, ut nihil salubrius, si hactenus substitisset (*d*) posteritas, ullius principis extet factum. Sed hæc aliò spectant.

(*d*) Si hactenus substitisset. Indignatur hîc *Auctor*, quòd ampliaverint *Jus Justinianeum* studia seculorum istud insequentium; & tamen hæc quoque provocavit publica & inevitabilis *necessitas.* Imò *nimis angusta* potiùs est Jurisprudentia nostra, licèt in tanto interpretum cumulo, quam ut de ejus exuberantia conqueri liceat. Locus verò *Lipsii*, quem hîc attingit *Auctor*, est in *Lib. II. Monit. Pol. c. 10.* ad quem videri convenit *Rupertum* in *Lib. I. animadv. in Pomponium de Orig. Jur. cap. 6.*

XXI. Legislatoria potestas jus quoque Leges mutandi continet, nisi sint fundamentales. (*e*) Æquitas etiam illa, quæ est mitigatio juris scripti legum sanctionibus contraria, (*f*) solius est Majestatis; quia vim continet mutandi. * Sic etiam jus dandi privilegia (*g*) tam singulis personarum quam certis hominum ordinibus, ut mulieribus, minoribus, fisco, &c. non est diversæ facultatis à Legislatoriâ.

* *l. 1. C. d. Legib.*

(*e*) Nisi sint fundamentales. Non protinùs ubi Respublica inclinat vel mutatur, *etiam Leges abolitæ*, & non ampliùs nisi fallacia Status abjecti *simulacra* esse, putandæ sunt; quæ *Conringii* est traditio. *c. XII. de Civ. Prud. p. 241.* Quin potiùs deliquia illa *facto* imputanda, & semper inhærendum Legibus; donec ipsæ, *modô* congruô, & *auctoritate* debitâ, immutentur. Nec tamen omnia etiam *Jura publica* indistinctè, communi populi vel Imperantium, & in Imperiô Cæsaris voluntate, Statuum adhibitô consensu, *tolli* possunt; quoties *exteri* Constitutionibus Reipubl. *implicantur:* quô numerô venit *Instrum. Pacis* unum alterumve, & imò ipsa *Cæsaris Capitulatio*, quantum quidem ad

Capita

Capita illa cum exteris communia attinet. Sunt etiam *Leges* in Imperiis, quæ aliquando *emendationem* citiùs efflagitant, quàm *admittunt*. Et nonnunquam mutatio *moraliter impossibilis* est; aut si maximè quoad *actum*, non tamen quoad *substantiam actûs*, fieri potest. *Leges* autem *fundamentales* uti propriè Leges non sunt, ita nec *mutari* possunt, nisi ab his quos Conditores referunt, ùt est Princeps cum populi Primoribus; quorum alterum *de Jure* ab initio Imperii *quæsito* recedere oportet, & sic aliquat. *ad initia* illa *reverti*, ut locum habere queat mutatio. Nec tamen semper necesse est, coire populum universum: quin potiùs Princeps *cum parte illâ populi*, quam Lex aliqua Fundamentalis concernit, puta si istius partis solùm intersit, mutationem suscipere valet.

(*f*) CONTRARIA. Intelligit *Auctor Cl.* interpretationem *authenticam*, eamque *expressam*; quâ dum aperta est Legis sententia, ipsa verò Lex *duritiem* præfert, quam emendare Judici vel interpreti non liceat: (vid. *l. 12. §. 1. Qui & à quib. manum.*) tunc quidem Princeps Legem illam immutet. Tum & Legem quamlibet adeò *obscuram* vel *dubiam*, ut Judex illam sequi ambiguus non possit, solus Princeps interpretatur. *l. 12. C. d. LL. l. 6. C. eod. Nov. 143. pr.* Nam *æquitatem* quidem hanc non ita dicere licet; quippe quæ legi illi nullatenùs inest, sed futuræ tantùm, sive immutanti, causam præbet. *Interpretationem* verò appellant rectiùs, eamque idcircò *Principi soli* reservatam volunt. *l. 1. §. 9. C. d. LL.* junct. *l. 32. ff. ad L. Jul. d. adult.*

(*g*) PRIVILEGIA. Hic *Auctor Privilegia* intelligit, quæ *Constitutiones Personales* dicuntur, unà etiam cum *specialibus personarum*. Sed specialia *causarum* præterit. Cæterùm rectè non solùm *Privilegia*, quæ personarum vel causarum sunt, *l. 196. d. R. J.* verùm etiam Constitutiones illæ *personales*, de quibus *§. 6. Inst. d. J. N. G. C. Legislatoriæ* potestatis sunt. A Privilegiis distinximus *Dispensationem*, in *Comment. ff. d. Const. Princip.* sicut etiam ab illâ differt *Licentia*, & ab utrâque *Interpretatio*. Nam *hæc* fit per Administros, secundùm æquitatem, & Legi inest; indeque eam declarat. *Dispensatio* autem est à Principe & à Legis nexu ac pœnâ eximit, ne quis dum ei subest, si eam non sequitur, pœnam ejus sentiat; factumque futurum respicit: ùt *Aggratiatio* factum præteritum. *Illa* facit, ne quis contrà Legem facere censeatur, cui suppositus est. *Hæc*, ut cùm adv. eam deliquit, in reatu constitutus, saltim effectum ejus seu coërcitionem evadat. Denique *Licentia* est, quæ protinùs ab initio quem à Lege immunem reddit, ut ne quidem eâ teneatur. Et hanc semel obtentam esse sufficit. Dispensatio, item Aggratiatio, toties requirenda est. Equidem quod facultatem dispensandi attinet, ea non ultrà, quàm ipsa Potestas Legislatoria, patet. Hinc *Papam* in aliquâ *Lege Divinâ* dispensare posse, Catholici perperam asserunt; quanquam quod gradûs in *Levit. 18.* attinet, prohibitiones illorum non omnes ne quidem moralis Juris esse existiment. vid. Bellarm. *d. Matrim. c. 27.* junct. Bachov. *II. Tr. Disp. VI. th. 2. e.* Faciliùs in Legibus *Ecclesiasticis* procederet Dispensatio. Et tamen ne quidem adv. has dispensatio, nisi magnâ de causâ, fieri debet: prout hoc per exempla taxat Hottinger. *Sec. XVI. Hist. Eccl. Part. 3. p. 139. seqq.* Agit verò pleniùs de *Privilegiis* seu Constitutionibus *specialibus Enenckelius*, aliquot Tractatibus; de *personalibus* autem Constitutionibus *Rumelinus* ad *A. B.* integrâ *Dissert.* & *Tabor.* in *Tr. d. Obligat. Success. in Officio.* Et quamvis *Imperatori R.* Jus concedendi *Privilegia*, sive beneficia personalia, ex Jure *Reservatorum* competat; (cùm quidem *Leges ferre* non possit, nisi Statibus adhibitis,) non tamen uti facultate illâ potest, nisi *salvo Jure tertii:* & in his, quæ *totum Imperium* attingere posse videntur, modum quoque eum servare debet, qui *Juribus* ipsius congruat. vid. *art. III. Capit. Leopold.* Quod verò effectum *Jurisdictionis* secundùm Privilegia illa concernit, Imperator quidem de *validitate* illorum & substantiâ, ut & *interpretatione* & sensu illorum, *solus* ex *Reservatô* cognoscit: Quod si verò de *Violatione* eorundem disceptetur, *Cameræ* quoque Jurisdictio fundata est.

XXII. Legum Ministri sunt Magistratus. Per quos cum universus Reipubl. ordo exerceatur, non possunt aliunde Magistratus quam à summa potestate proficisci. (*h*) Unde sequitur, adversus eum qui ha-

bet

bet ſummam poteſtatem nihilo plus juris habere Magiſtratus, quam infimum quemque civium. Quemadmodum diſpenſator aut ordinarius in familiis privatis æque ſunt ſervi, quam mediaſtini aut vicarii. Ideoque errant, qui Regem exorbitantem non à quibusvis è plebe, ſed à præcipuis Magiſtratibus in ordinem poſſe redigi (*i*) arbitrantur. Id enim à nullo poteſt fieri, quam eo cui jure fundamentali (*k*) id liquet eſſe commiſſum.

(*h*) PROFICISCI. Habet nempe *Magiſtratûs*, ùt *Romanô* jure dicitur, *juris reddendi poteſtatem*, idque formaliter; ùt *Princeps* eam habet eminenter. Et quanquam Magiſtratus *Romanô more* dicatur jurisdictionem ſeu poteſtatem illam *ſuô jure* habere ſeu propriô; tamen & ſic habet non niſi jure Magiſtratûs, *quà talis* eſt, & quòd eſſentiam ejus conficiat; in oppoſitione ad *Mandatarium* ſuum ſeu *Delegatum*, licèt hic *Principis* fuerit: ſaltim quòd hic non jure ordinario & perpetuo, nec inter Magiſtratus cæteros & officiô ſtabili, fungatur. Aliàs *Magiſtratus* non ſolùm eos, qui Jurisdictionem obeunt, ſed & *Officiales* quoslibet, qui Imperium cujusdam rei, etiam præter judicium, tenent, deſignat. Indeque poteſtas *conſtituendi Magiſtratum* à poteſtate *Judiciorum*, (quæ tamen, etiam *Romano jure*, non unius Magiſtratûs *conſtitutione* ac *perſonâ* abſolvuntur,) ubique diſcernenda eſt.

(*i*) IN ORDINEM POSSE REDIGI. Adverſus hos integrô *Capite IV. lib. I.* agit *H. Grotius.*

(*k*) JURE FUNDAMENTALI. Nec tamen unquam videas illos, quibus Lege fundamentali commiſſum eſt ſive relictum, ut *Regem in ordinem redigere* queant, ſimplici Magiſtratu defungi. Nam *Magiſtratui* quidem, *quà tali*, nullus eſt locus, ut quid circà modum exercendæ Majeſtatis ſuſcipiat, invitô Rege; nec poteſt reſpectus illius *ad initia Regni fundandi* retrahi. Quocircà ſi quid monendum fuerit ex Legibus Fundamentalibus: illud ſuſcipiendum eſt ab his, qui dum Regi Imperium deferretur, *populum* repræſentabant. At verò hi non ſunt Magiſtratus: indeque illos, qui populum *ceu paciſcentem*, etiam *poſt regnum ſtabilitum*, repræſentant, *Ordines* potiùs ſeu Statûs appellamus. Atque hinc inter alia eluceſcit, quare non poſſint *Statûs* Imperii Germ. *pro Magiſtratibus* haberi.

XXIII. *Judicia* pertinent quidem maximè ad jus privatum. (*l*) Sed conſtitutio & ordinatio illorum ſine dubio eſt juris publici ac Majeſtatis. Imò hac cauſa Principes maximè ab antiquiſſimis populis conſtitutos fuiſſe (*m*) accepimus. *

* *vid. Plutarch. in Demetrio. ubi de facto Demetrii, libellos ſupplices in profluentem projicientis.*

(*l*) AD JUS PRIVATUM. At verò non minùs ad *Jus publicum* illa reſpiciunt. Quæ enim diſtinctio eſt Juris in publicum & privatum, quatenus *publicum* pro *civili* habetur: ita illa *ab ipſô Rege* pendet, indeque ad Jus *Regni* ipſius, ſive ad *Imperii Jura* non reſpicit. Proinde quoties ſuper Jure publico diſceptandum eſt: illud aliter quàm per *Judicia* fieri non poteſt; imò etiam *publica Jura*, quæ ex *Gentium* & *Naturali* Jure in Rempublicam recepta ſunt, objecta fiunt *Judiciorum Civitatis*. Ex quo patet, nil quicquam ex Jure publicô ſupereſſe, quod in Judicia deduci non poſſit, præterquam *Jura Majeſtatis*; & quidem hæc etiam, ùt *in ſe* conſiderantur, & quatenùs ſuper *poteſta-*

poteſtate Regis, ipſi competat, judicium in civitate nullum cognoſcere valet; quanquam ſuper *applicatione poteſtatis* illius & exercitiô Jurium in cives, aliosque quibus cum civibus negotium eſt, Judicia illa omninò valeant. Utique non modò in cœteris Rebuspublicis, ſed etiam in ipsô Imperio Romanô, Tribunalia media æque ac ſumma ſatis loquuntur, non tantùm eò deduei cauſas *eximiè* publicas, ſed etiam illas, quæ cum privatorum æquè eſſe poſſint, indeque ad Jus privatum referantur, eô ipsô tamen quòd ad perſonas ſive res publicas applicantur, & ipſæ *publicæ fiunt*. Itaque dici non poteſt, ad Jus privatum maximè pertinere *Judicia;* quin potiùs omnes cauſæ publicæ, quæcunque *miniſterio Magiſtratuum* ſubjici poſſunt, & ſic intrà ſphæram civitatis ſunt, ad judicia æquè rediguntur.

(*m*) CONSTITVTOS FVISSE. Eò quòd *Juſtitiâ* unicè Reipubl. ſalus conſtet, nec citrà eam diu ſtare poſſit. Interim Principes illi Judicia *Majeſtatica* tenent, quæ ad cauſam Magiſtratuum referri non poſſunt. Imò Juſtitia *Principis* latior eſſe videtur, quam quæ unicè ad diremtionem *cauſarum controverſarum* pertinet.

XXIV. Etſi verò pleraque judicia per judices ut miniſtros ſummæ poteſtatis expediantur. *Summa* tamen *Provocatio* (*n*) ſalva ſemper eſt ad illam. Sive appellandi, ſive ſupplicationis vel reviſionis aliove titulo. Item, jus avocandi certas cauſas (*o*) ad cognitionem Principis; quo quidem rarius utuntur boni Principes, ſeparari tamen penitùs à ſummâ poteſtate nequit.

(*n*) PROVOCATIO. Hinc quando Doctores Juris publici provocationem hanc *ſoli Cæſari* in Imperiô largiuntur: non apparet, quâ ratione *Jurisdictionem univerſalem* ei in Imperiô denegare queant. Et tamen *ad* ipſum *Principem* à ſententiâ, ſecundùm Principis *Reſcriptum* latâ, appellare licet. Scacc. *Qu. 16. lim. 1. n. 130. ſeqq. v. l. 1. §. 1. d. appell.* Quando verò ad ipſum Principem provocari vult, regulariter id *gradatim* fieri debet; niſi judex intermedius ſit ſuſpectus vel inhabilis, aut juſtitiam protrahat vel deneget: aliàs ne quidem id *utrâque parte volente* fieri poteſt? Scacc. *Qu. 7. n. 16.* Cæterùm Jus extremæ provocationis Principi nec per *præſcriptionem* eripi, nec *ſtatuto* poteſt. *Pactis* tantùm poſſunt *renunciare* in cauſâ *ſuâ* partes, quò minùs appellent; quod *privati* juris eſt. Unde nec *univerſitas* ita paciſci poteſt: hactenùs enim in omnibus cauſis, & totâ juris dicendi poteſtate, facie publicâ immutatâ, Principi præjudicatum eſſe oporteret. Interim *Ipſe* Jus de non appellando *ſubdito etiam tribuere* poteſt; non tantùm quòd nihilom. hic ſecundùm LL. Principis judicare teneatur; & ſic perinde fit, quaſi ipſe Princeps judicaret: *l. un. §. 1. d. Officio Præf. Prætor.* quin & Jus illud Principis beneficiô & *alienô jure* ſeu conceſſione tenet. Verùm etiam, quòd & ſic *extremam provocationem* non abdicâſſe Princeps putandus ſit. Unde ſicut ab eo, qui de non appell. Privilegium habet, *ſupplicare* licet. *l. un. C. d. t.* quippe quòd ſupplicatio ſententiam ne quidem iniquitatis arguat, atque ex iisdem actis juſtificanda ſit. Quin & *Reviſionem*, ùt & *Nullitatis* remedium, ille admittere debet. Ita ubi Privilegium quoque has provocationum ſpecies excludit; quale eſt *Seren. El. & Ducum Saxoniæ:* ibi ne quidem provocatio ex c. *deneg.* vel *protractæ juſtitiæ* ademta gravato cenſetur. Et repugnat omninò Majeſtati, *nullatenùs* ad Principem provocari poſſe. H. Grot. *II. IV., 13.* Eſt autem *Summa Provocatio*, quòd ad Principem quilibet provocare queat, ſed ab ipſo ad neminem provocari poſſit.

(*o*) CERTAS CAVSAS. Et quidni *omnes*. Quòd enim Princeps non ſemper *avocatione* illâ utatur, iſtud non ad objectum ſive cauſas ipſas, ſed ad *modum* avocandi pertinet; ut avocatione non utatur in *præjudicium inſtantiæ inferioris*, quam fortè aliquibus in Republ. Jure *patrimoniali* ſive *propriô* largitus eſt. Quapropter ab his qui *ſimplici Magiſtratu* funguntur, cauſas *liberiùs* avocat.

XXV. Denique Jus Comitia indicendi ſolvendique eſt in monarchiâ Jus Majeſtatis. Nam in regno, ubi comitiorum facultas aliter quam juſſu Principis (*p*) exercetur, ibi certum eſt Imperantis poteſtatem non eſſe abſolutam. In plurium Imperio jus comitia indicendi ſummæ poteſtatis eſſe nequit; (*q*) Quoniam in comitiis ipſa poteſtas ſumma reſidet. Ideoque nil ibi quam miniſterium eſt; etſi per artes politicas ſæpe fiat Magiſterium. At de his non agimus.

(*p*) JVSSV PRINCIPIS. Talis non minùs *in Imperiô Rom.* reperitur; ut tamen Imperator *de loco & tempore* conſultationem *præambulam* cum Electoribus inſtituat.

(*q*) ESSE NEQVIT. At verò non apparet, cur non illa poteſtas *Majeſtatis* æquè ſit, ac in Regnô. Sive enim *Comitia* ipſam Majeſtatem *authenticè* habeant (ut *Magiſtratus*, velut in *Democratiâ*, exercitia Jurium *magis frequentium* & *minoris momenti* interim teneant:) ſive Comitia tantùm ineunda ſint, *amplioris conſultationis gratiâ*, idque *ex pactô*, quod cum Optimatibus cæteri de populo inierunt: utrobique *Jus* ipſum *indicendi Comitia*, juxta placita ejusmodi, non poteſt non penes eos reſidere, qui *ſummam poteſtatem* habent. Quoties verò in Democratiâ Magiſtratus *ad Comitia* devenire non patitur,, toties vitium capit Respublica; & tamen ibi populus ad Comitia *provocare* poterit: indeque & hâc ratione tam *jus provocandi* ad Comitia, quàm *vis* ipſa *Comitiorum*, *Majeſtatis* erit.

XXVI. Quæ plura de hiſce juribus eorumque œconomiâ dicenda ſunt, ad partem operis ultimam reſervantur.

CAPVT. XIX.

De Juribus Majeſtatis minoribus.

ARGVMENTVM.

Diviſio Jurium Majeſtatis minorum, quod vel utilitatem vel dignitatem ſpectent: & quæ ad hanc pertinent, rurſus ſubdividuntur, quod vel in publicis collationibus vel privatis diſpoſitionibus conſiſtant. Prioris generis eſſe jus creandi magiſtratus inferiores, nobiles, equites, etiam comites, principes ac duces; ratione redditâ, cur eorum creatio ad majora non pertineat. Item creandi Doctores, Comites Palatinos, Notarios, concedendi Nundinas & ferias. Diſpenſationis privatæ ſunt jus legitimandi liberos, famæ reſtituendi, veniam ætatis largiendi, ſolennia Legum remittendi, debitoribus inducias dandi, onus fideicommiſſi bonis auferendi, res minorum ſine decreto alienandi &c. Quæ ad utilitatem ſpectant, hæc ſunt: Jus monetæ cudendæ, confiſcandi bona damnatorum & mulctandi, ſucceſſiones auferendi indignis, bona vacantia occupandi, item res derelictas, velut theſauros, haud tamen jure, bona naufragorum; ſed & jus venandi, gabellas, portuaria, ripatica, angarias, parangarias, armandias & repreſſalias &c.

I. Mi-

I.

MInora Majestatis jura sunt, quæ ad functiones (*a*) Reipubl. inferiores levioresque referuntur, nec tamen Magistratibus committi solent. Hæc ita dispertimur, ut vel ad potestatem aut ad utilitatem Imperantium spectent. Quæ prioris sunt generis, ea vel in conferendis honoribus juribusque publicis, aut in privatis dispositionibus consistunt.

(*a*) FUNCTIONES. Equidem nullum Jus Majestatis ad *functionem* quippe quæ *Magistratus* solùm & *subordinatæ potestatis* est, refertur. Quòd verò *Auctor* etiam *minora* quædam Jura Majestatis in censum illorum referat, quæ *potestatem* & *eminentiam Regis* arguunt, id utique agnoscendum non est; sicut *Cap. præcedenti* monuimus: quicquid sit, quòd aliqua eorum Jurium ad *singulos* tantùm sive *privatos* referantur; velùt est jus dandi *moratorias*, aliaque *beneficia personalia*. De *Magistratibus* verò minùs constat, quare eos ad *minora Regalia* redigat, nisi quòd ille discrimen inter *minores Magistratus* & *majores* constituat: quod tamen quoad *ipsam vim Majestatis*, quæ non minor est in minoribus Magistratibus, nullùm planè est. Idem Judicium esto de cæteris.

II. Ad primam classem referamus primo, jus creandi *Magistratus minores*, qui per oppida & agros juri dicundo (*b*) præsint. Jus creandi Patricios, *nobiles* Equitesque. (*c*) Ut nobilium ordini Duces quoque, Principes, Comites, Barones aliosque Germanicæ originis (*d*) titulos accenseamus. Quos quidem creandi jus mirabitur non nemo, ad minora Majestatis à nobis referri. Sed ratio constat, quod ad Imperii explicationem hæc res directè non pertineat. Verum hoc sine illis (*e*) tam summum, quam integrum, facilè esse queat. Si quis tamen ita faciendum putet, ut jus conferendi illustres nobilitatis gradus ad majora, cæteros ad minora Majestatis jura referendum putet, nihil est quod refragemur.

(*b*) JURI DICUNDO. Strictè *h.* sumit *Auctor* Magistratus. Nam & *Officiales* creandi potestas, eos scilicet qui Juri dicundo non vacant, ad Jus creandi Magistratûs pertinet.

(*c*) EQUITESQUE. Dantur verò *Equites* tum *Sacri*, qui omnes *Cruce* utuntur; ùt Johannitici seu Melitenses, Teutonici, &c. tum *Civiles*, hique & *Clinodiorum* seu *Torquati*: ùt Aurei velleris, S. Spiritûs, S. Michaëlis, Aureæ periscelidis, Danicus, Suecicus ordo: & *Aurati*. Juri Dignitates & Officia conferendi proximum est Jus dandi *Insignia*. Hæc verò sunt tum *Familiarum*, tum *Officiorum*. Definiuntur *Figuræ* symbolicæ statui designando adhibitæ. Continent *scutum* seu Campum, *Emblemata* in ipso. *Galeam* cum *Clinodiis* impositis, ùt plumeo apice, corvo, cornubus, &c. tum & *sustentacula* seu telamones, quibus scutum tenetur; quales sunt Illustrium ferè, ùt Angeli, Gryphi, Unicornua. &c.

(*d*) GERMANICÆ ORIGINIS. Equidem *nomina* pleraque ex *Romaná* quoque *Republica* desumta sunt: Et tamen tituli *idiomatis Germanici* naturam illarum accuratiùs exprimunt; quippe quòd officia & administrationes in se debeantur *Francis*, præci-

præcipuis in fundando Germanicô Imperiô populis. Limn. *lib. II. Jur. Publ. c. 9. n. 18. & Lib. IV. c. 2.*

(*e*) SINE ILLIS. Hoc verò afferi non potest: nam ficut non datur finè *præmiis* & *pœnis* Respublica, neque Magiftratus vel alia poteftas fubordinata fimilis, citrà *Dignitatem;* non etiam Ordines Civium absque *Nobilitate*, faltim perfonali, fi non familiarum, fubfiftere poffunt: ita non poteft dici fine Dignitatibus Imperium quoddam fummum effe poffe & integrum. Idem enim eft, ac fi *Auctor* affereret, jus conferendi Dignitates tale effe, quod ad *Majeftatem per fe* non requiratur. Videlicet abreptus eft opinione eâ, quâ Jus illud *ad minora* redigendum cenfuit. Et tamen non modò *directè* illud pertinet ad Majeftatem; quod Ipfe *hoc §.* negat: (cùm tamen, ficut *perfonas* & *res* fuas, ita etiam *Dignitatem* fuam & *honorem*, cives à Principe recognofcant;) fed etiam inter *præcipua* & *majora Majeftatis* Jura Poteftatem conferendi Dignitates ideò referri oportere conftat: quia Dignitas plurimùm facit *ad Ordines* & *præftantiam civium:* Unde in crimine quoque *Majeftatis* non absque fummâ ratione conftitutum eft, ut non modò *liberi* reorum carere bonis, fed & *honore* deftitui debeant, ne quid ab illis metuendum fit.

III. Largiri facultatem docendi Artes ftudiorum publicèque exercendi, id ubique etiam fummæ poteftatis habetur. Adeò ut Doctores autoritate eorum, qui fuperiorem agnofcunt creati, jure & ornamentis huic ordini debitis minimè fruantur. Ita neceffe non videtur, jus condendi Academias huic numero adjicere. Quando in iis vix quicquam Majeftatis proprium, præter iftud jus conferendi honores (*f*) ftudiorum, cum effectu tam latè diffufo, reperitur. Tamen ita fieri folet, ut Academias five Univerfitates ftudiorum conftituere, juribus Majeftatis adfcribatur, nec fatis eft caufæ, quare ab hoc more loquendi recedamus.

(*f*) PRÆTER ISTVD JVS CONFERENDI HONORES. Hoc vult *Auctor*, *Academias condendi* facultatem non pertinere ad Jura Majeftatis, nifi quatenus alibi *Honores Doctorei* conferri non poffunt, nifi in eisdem. *Gymnafia* verò in alio ab Academiis non difcernantur, eò quod *Profesfiones omnium Facultatum* in Gymnafiis reperiantur. Et tamen licèt *in Germaniâ* videamus docendi facultatem poffe impertire *Statûs*, & quandoque etiam *mediatos*, longô ufu vel privilegiô. Quia tamen plurimùm intereft Majeftatis, quidnam hi qui regimini publico aliquando admovendi funt in re quâlibet, & *facrâ* cumprimis, *erudiantur;* inde non poteft non in fe conceffio facultatis docendi & honores literarios conferendi, *Jus Majeftatis* cenferi. Et hinc, quia poteftate illâ uti permiffum non fuerat aliis, quàm qui titulum *Doctoris* gerebant: Inde *Jus Academias condendi* de Majeftatis Juribus *in Imperio* etiamnum habetur. Planè qui *in Belgiô* creati fuerant *Doctores*, priusquam *Libertatem* Statûs uniti ex Pacificatione cum Hifpanis initâ confequebantur, extrà Belgium pro Doctoribus habiti non fuêre. Quid verò quòd *Papa* quibusdam Academiis Privilegia contulerit? fcilicet quia *Jus Sacrorum* ei competere creditum eft, *extrà Cæfarem*, atque eò integra *Jura Cleri* atque *Academiæ* referebantur, five *Scholæ majores*. Ideò ex errore *Pontifici* in hôc fumma Poteftas delata eft. Hodiè tamen Academiæ, quæ folius Pontificis aufpicio fundatæ funt, non nifi *tacitô confenfu* & approbatione *Cæfaris*, auctoritate fuâ conftant. vid. Carpz. *II. Confiftor. def. 396.*

IV. Præthereà homines conftituere, qui legitimare natos contra præce-

præcepta legum & creare Tabelliones aliaque juſſu ſummæ poteſtatis facere poſſint; quales in Germania Palatini Comites dicuntur, id haud dubiè Majeſtatis eſt. Nec ideò tamen minus ipſum jus ordinandi *ſcribas*, quorum fide inſtrumenta pro publicis à populo judicibusque habeantur, (*Notarios* vocant) ad poteſtatem ſummam referri debet. Solent quidem hæc modica jura plerumque per inferiores poteſtates exerceri. (*g*) Sed origo juris & modus exercendi ſeparatas habent rationes, ùt *cap. ſeq.* videbimus.

(*g*) Exerceri. Ut his ſcilicet permittatur creare *Scribas*, *Notarios* &c. Eſt verò notandum, quòd in *Capitul. Leopold. art.* 44. non dicantur Comites, ſed ſimpliciter *Palatini*, quibus hæc talia committi ſolent; & ibidem *poſtponantur Nobilibus*. Habent verò illi *plus poteſtatis*, quàm ipſi *Statûs* Imperii, quippe quòd his poteſtas Notarios creandi (nam quod *Scribas* attinet, eorumque officia, ad certas tantùm operas reſtricta, ut in his & non ultrà *fidem* ſortiantur, ſecùs eſt:) inter *Jura ſuperioritatis* non conferatur, & *Notarii* à Comite Palatinô creati, ob poteſtatem à Cæſare delegatam, *per univerſum Imperium* fidem habeant; indeque vim *Inſtrumenta* illorum à ſumma Poteſtate ſortiuntur. Unde etiam prohibere poteſt Princeps, ne valeat Inſtrumentum Notarii *alterius*, quàm ejus qui ab illo creatus eſt. Boër. *Dec.* 242. Cæterùm ſi inſtrumentum *in alienô territorio* conficiat Notarius, *inter ſubditos illius* territorii, non valet; quamvis partes in id conſenſerint: niſi inſtrumenti illius vis & *effectus* ſe *extendat* in territorium ejus, qui Notarium creavit; ùt quando in hujus territorio ex illo agendum ſit. Quòd ſi verò in alieno territorio *inter ſubditos illius Principis, qui Notarium creavit*, hic conficiat inſtrumentum, valet ipſum; nec non ſi confecerit inſtrumentum *inter ſubditum ſui & extranei Principis:* nam ita ob jus correſpondentiæ mutuæ valet, ne cum incommodo utriusque retorqueri poſſit, & ne contractus claudicet.

V. Denique & ad hunc ordinem pertinet jus conſtituendi celebriores mercatus, quos *Nundinas* vocamus. Cum enim privilegii vis (*h*) non uno ſenſu in illis contineatur, patet, ad ſummam quoque poteſtatem id eſſe referendum. Sed minores (*i*) peculiaresque nundinas (*k*) nihil vetat à Magiſtratibus ordinari. At in his tunc ea quæ nundinis alioqui tribuuntur, velut immunitas ab executione judiciali (*l*) ſimiliaque obtinere non poſſunt; Quia ſiſtere aut impedire vigorem juris publici eſt ſuprà Magiſtratum. Ex eâdem ratione conſtat, jus indicendi *ferias* (*m*) quibus judicia intermittantur, eſſe Majeſtatis.

(*h*) Privilegii vis. Nempe Privilegia non tantùm ea in *Nundinis* locum inveniunt, quæ *in ſubditos* valent; qualia quæ ſunt in privilegiato *ſubjectionem arguunt*, ſed etiam *Beneficia* varii generis, ad vigorem commerciis inducendum; cujus generis ſunt ea, quæ Civitates *Hanſeaticæ* v. c. in *Angliâ*, *Belgiô &c.* obtinuere. Hæc vero non aliter poſſunt haberi Majeſtatis, quàm jura cætera *tranſeuntia*, & quà vim Imperii exteris, quando in locô deprehenduntur, Princeps, ſecundùm illa beneficia, impertit. De Nundinis aliàs *Fritſchius* quædam congeſſit, & plura apud Saxones, *Berlich. 1. concl.* 77. & *alios*, qui *praxin Nundinarum Lipſienſium* habent, reperiuntur.

(*i*) Minores nvndinas. Wochen-Marckte intelligit *Auctor*, nobis *Jus Fori*, quod *Magistratibus oppidanis* in Germania, in sequelam *Juris Civitatis*, competit: unde etiam minutæ Civitates Marck-Flecken dicuntur. Sed *Nundinæ annuæ* Jahr-Märckte tantum à Principibus ex Jure *superioritatis Terr.* conceduntur. Denique de *Commerciis* integrarum *Gentium Lib. III.* agitur: conf. de *Monopoliis* Pufendorff. *L. V. J. N. G. c. 5. §. 7.* Tum & *restrictiones* commerciorum à *Majestate* pendent, cùm non omnis restrictio *libertati Commerciorum* Gentibus debitæ repugnet. Sic enim *exportationem* licitô jure potest prohibere Princeps, nummorum, annonæ, materiarum rudium, quas ipsi tractare possunt incolæ; ùt sunt v. c. lana, chalybs, ferrum. Quin & *invectionem* eorum rectè prohibet, quæ ad luxum pertinent, & quibus Resp. sua depauperari potest. Non etiam *Stapula* libertati illi adversatur: nam & breviori tempore & paratâ pecuniâ *peregrini* merces suas hac ratione vendunt. Quicquid non subducit necessaria genti alteri, ut vitam tolerare nequeat, illud Libertati Commerciorum non obest: sibi verò primò quælibet Civitas meritò prospicit, suæque securitati, quò & prohibitio *mercium contrà bannum* avectarum pertinet. Sunt autem Merces tales *Von Contrebande* non merces quælibet hostibus destinatæ, sed solùm eæ, quibus *hostilitas* exerceri potest: quales v. optimè designatas *art. XII. & XIII. Pacis Pyreneæ.*

(*k*) Ab execvtione jvdiciali. Est enim hoc potissimum privilegiorum Nundinalium, quòd mercatores in Nundinis *arrestari*, sive in *bonis* sive in *personis*, nequeant; non modò non ob debita *anteriora* & aliàs, sed & ob ea, quæ *in ipsis nundinis* contracta sunt, quamvis *de fugâ* Mercator *suspectus* sit: quô casu jure communi arrestum obtineret; tantùm non fugam adornet. Idque etiam in *juratis* debitis obtinet. *Renunciare* tamen quis potest privilegio nundinarum. Denique *extrà locum earum*, quamvis in eâdem provinciâ, illud non obtinet; ùt nec in locô *extrà tempus* nundinarum.

(*l*) Indicendi ferias. Huc pertinet disquisitio de potestate *Calendarii*, & acta modernorum Comitiorum. vid. *Diss.* D. Linckii *de Calendario.*

VI. Sequuntur ea, quorum effectus in dispositionibus atque dispensationibus (*n*) inter privatos locum habentibus consistit. Etenim sæpe fit, ut ordo legum ob circumstantias æquitatis haud semper ita præcisè custodiri possit. Quod tamen Magistratus, qui sunt ministri Legum, facere debent.

(*n*) Dispositinibvs ac dispensationibvs. Præstat quà fieri potest, *distinctis* hâc in re, quàm generalibus, vagis aut ambiguis, uti *nominibus*. Nec etiam *Dispensatio* & *Privilegium* æquivalent; ceu nec Privilegium & *beneficium* ad paria redeunt. Sic enim communiter dicimus *privilegia* esse, si quæ jura, quæ in personis, *regali* dignitate valentibus, *regalia* sunt, privatis competunt; ùt vectigal, venatio, &c. Et tamen *privilegium* est *excemtio à Lege:* quò Jura illa eximia non pertinent. Cæterùm *latè acceptô privilegio*, pro *beneficiô* quod uni alterive cum exclusione cæterorum tribuitur, sicuti *Princeps* qui Privilegium tale alicui concedit, per hoc *juri suo*, & quò minùs ipse eâdem facultate liberè uti possit, *non præjudicat;* v. c. oenopolii, braxationis. vid. Surd. *Dec. 13. n. 11.* Ant. Fab. *I. Cod. Sab. T. 12. d. 8.* Unde non potest *retorquere* Concessionarius adversus Principem, quòd hic v. c. Salinis juxta ipsum uti nequeat. Non etiam possunt privilegia dari *in præjudicium tertii: l. 7. C. d. Precib. Imp. offer. l. 4. C. d. emancip. liber. l. 43. §. 2. d. V. & P. S.* Ant. Fab. *IX. t. 29. d. 6.* ùt quando ob *immunitatem* à collectis uni datam, reliqui tantò magis gravarentur; in *suum* verò *præjudicium* potest, ut Ipse Princeps detractum ferat. Ita *latissimè* est *interpretandum* privilegium, puta quod merum est beneficium, atque liberalitatem & largitionem continet. *Strictè* verò accipi debet, quatenùs derogat Juri communi, aut vergeret in præjudicium

tertii,

tertii, vel saluti communi officeret, aut causa movens in casu proposito cesset: ceu nec potest ex *rationis identitate* ad alias personas vel causas extendi.

VII. Proinde iis qui extra matrimonium sunt nati, jus dare Legitimorum, id cum excedat manifestos ordinariæ jurisdictionis terminos, pertinet ad Majestatem. Sive id per rescriptum identidem fiat, seu Lex à principe lata modum, quo id immediatè peragatur, præscribat, cujusmodi modos Græci Imperatores subsequens matrimonium & curiæ oblationem (*o*) tradiderunt. *

* *l. 3. & l. 9. C. d. Natur. lib.*

(*o*) CURIÆ OBLATIONEM. vid. *L. III. & L. IX. Cod. d. Naturalibus liberis.* Ipsa quoque *Legitimatio per matrimonium* vim omnem habet à *Lege*, quæ matrimonium ad hoc actuat, ut *retrahi* possit; idque ad liberos inde natos. Nec enim si quis *spuriam* ducat, per hoc matrimonium ipsa legitima redditur. Liberis verò causam legitimationis præbet istud matrimonium, eò quòd ex illô suscepti esse censeantur. Add. de effectu & discrimine specierum legitimationis *Knipschildum* de *fideicommiss. famil. cap. 9.*

VIII. Similiter jus restituendi natalibus, aureosve donandi annulos, quibus libertini homines fiebant ingenui, priscis Romanis pro Jure Majestatis habebatur. Eos, qui infamiâ sunt notati, causis non redditis, (*p*) integræ existimationi restituere, id etiam Principis opus est. Nam Magistratus & Judices non nisi per in integrum restitutionem certas ob causas id facere possunt. Præterea adolescentes potestati curatorum (*q*) subtrahere, *veniâque ætatis* datâ, rebus suis ante tempus lege constitutum præficere, hoc est, suprà ministerium legum, adeòque Majestatis. *

* *l. 1. §. 9. de Minor. t. t. C. d. his qui ven. ætat. impetr.*

(*p*) CAUSIS NON REDDITIS. Videlicet *potest* Princeps pro arbitrio *famæ* quem *restituere;* sed ratione *officii* non debet. Imò in *Imperio Germ.* Cæsar non potest, quando infamis *per judicia Statûs Imperii* quis redditus est: quia Imperator judicia, eorumque effectûs integros, semet relicturum esse Statibus promisit. Nec ergò aliter ejusmodi infamem restituere existimationi, nisi ex *causâ novâ*, aut si *judiciô* suô Status *debitô modo* in condemnatum *usus non fuerit*, potest. Ipsi verò *Statûs*, sicut gratiam *vi Superioritatis* condemnatis, vitæ etiam & bonorum, largiri valent: ita etiam quos ex Jure *Imperii sui* infames reddiderunt, infamiæ rectè eximunt. Interim, qui *Jure Communi* (sive lege) existimationis suæ imminutionem patiuntur; ùt sunt *spurii* & similes, & vel *levis notæ maculam* subeunt, quales sunt lictores, carnifices: illis ne quidem maculam hanc abstergere valet Princeps; sed hoc de *Reservatis Imperatoris* est, cujus exercendi potestatem ipse *Comitibus Palatinis*, vel etiam *aliis* pro lubitu, delegat. Exemplum notabile in *Recess. Imp.* occurrit, quando illos, qui *in seditione rusticorum*, im Bauern Krieg, *infames* declarati fuerant, *Cæsar*

famæ

famæ suæ restituit. Equidem quod *Auctor* hîc tradit, *Magistratûs* restitutionem famæ dare posse per *restitutionem in integrum:* illud ad restitutionem *gratiæ* non pertinet, de quâ hîc; sed *justitiæ*. Hæc verò *Jurisdictionis*, licèt *extraordinariæ*, (vid. *l. 63. C. d. furt. l. 23. C. de Nupt. & l. 1. §. 10. d. Postul.*) uti ista *Majestatis*, est. Est verò *Restitutio* illa *gratiæ* amplior, nec solùm ad *Famam*, sed & ad *pœnam* quamlibet, respicit, & faciliùs quàm *Aggratiatio*, item *Abolitio*, locum invenit. *add.* Dd. *ad tit. C. d. sentent. passis & restitutis.* Tantùm hoc notandum est, quòd restitutus non restituatur in *Bona* jam à Fisco *alienata;* nisi facta sit restitutio cum *Cl. annullationis:* quâ rat. Fiscus etiam *pretium* restituere debet. Fachin. *IX. contr. 18.* Nec tamen aliter, quàm si inde factus esset *locupletior;* non etiam quando Princeps aliis bona interim donâsset. Perez. *d. t. n. 5. Fructûs* quoque Fiscus non restituit, quos intereà percepit; quoniam restitutio non valet, nisi à tempore gratiæ. Cæterùm quando dicitur *Vitam & Famam pari passu ambulare:* illud non simpliciter accipi debet. Nam *Fama* potest desiisse, ubi *Vita* adhuc superest! *Infamiæ* pœna minor quoque est pœnâ *mortis*. *Fama* ad Civilia, *Vita* ad naturalia pertinet. *Hæc* restitui non potest; *illa* potest. *Fama* ex civili principio pendet; estque donum Civitatis, indeque faciliùs impediri potest: *Vita* est à naturâ. *Famam* sibi quis parat; *Vitam* alii. *Fama* augeri potest: *Vita* invitis imminuitur. *Fama* non desinit *Vita*. *Vitam* adimens non potest *Famam* adimere. *Infamiæ* metus non est justus; *mortis* est justus. *Vita* omnibus æqualis est; non *Fama*. *Fama* itaque & *Vita* tantùm *Civilis* pari passu ambulant: & *Civiliter mortuus* est, cui fama erepta est.

(*q*) POTESTATI CURATORUM. Et tamen illi quoque adolescentes *veniâ ætatis* indigent, qui *Curatores* non habent. Quamvis de cætero venia illa *majores* eos solùm reddat, in his, quæ *Decretum Magistratus* nullum requirunt. Esse verò concessionem hanc veniæ *Jus Majestatis*, *d. l. 1. §. 9. d. minor. t. t. Cod. d. his qui ven. ætat.* & ipsa ratio innuit, eò quòd *dispensationem legis* contineat: Confer de eo *Mylerum* in *Etologia*, juncto *Simoncello*, *in Tr. d. Decretis in rebus Minor.*

IX. Eodem pertinet, concedere alicui, ut sine solennibus testamentum condat, actumve alium præter legis præscriptum celebret, quod utique Legum ministri permittere non possunt. Sed concedere, ut testamentum absque solennibus conditum (*r*) vim & effectum habeat, id ne Princeps quidem potest. Quia sic heredibus ab intestato jus suum imperfecto testamento stabilitum interverteret, (*s*) quod extra usum dominii eminentis jure facere non potest.

(*r*) ABSQUE SOLENNIBUS CONDITUM. Citra Principis indultum antecedaneum, ut dum conderet testator testamentum, solennia adhibere debuisset. Quod cùm non fecerit, *ab intestato* decessisse videtur; indeque jus hæredibus ab intestato *quæsitum* Princeps evertere Jure *ordinariò* non potest: neque aliter id potest ex *dominio eminente;* nisi ubi hoc *salus communis totius Reipubl.*, juxta requisita *superiùs* exhibita, postulat. Si verò testamentum condendum fuerit, *testaturo* gratiam solemnium facere potest; quin & ab ipsò testamentum sibi, remotis omnibus testibus sive arbitris, *oblatum* suscipere, ut effectum solenni um hôc ipsô habeat. Quale quid ad Principes quoque Imperii, *Statûsque* ceteros, & non minùs ad similitudinem Imperatricis, ad Principum Comitumve *conjuges*, ex usu Imperii, teste quoque *Tabore*, in *Tr. de Testam. Principi vel Comiti oblato*, perductum est.

(*s*) INTERVERTERET. Respicit huc Tr. *Anton. de Petra; de Jure quæsito per Principem non tollendo:* & quamvis nonnulli in eâ fuerint sententiâ, posse Principem auferre jus quæsitum Civi *ex Jure Civili*, v. c. præscriptionis, & vel ex ipsô testamentô, quatenùs vim suam ex civili jure con-

re consequitur. Tamen & hæc sententia falsa est; ut ex his, quæ *superiùs* diximus, de Principe Legibus solutô, & ex *Brüningio*, de *variis Universitatis speciebus*, *th*. 4. *lit*. *a*. patet.

X. Sufflaminare & differre Jura hominum, quo minus aliquando possit, etiam præter ordinem legum, nihil impedimento est. Huc pertinet potestas debitoribus inducias dandi moratorias quinquennales, aut non multo longiores, aliasve dilatorias exceptiones, non peremptorias, (*t*) nec quicquam aliud quo vires principalis negotii exhauriantur.* Item judicis sui jurisdictioni aliquem eximere, (*u*) judicesque dare extraordinarios, (*x*) id manifestè summi Imperii est. Quemadmodum & bona fideicommisso subjecta hoc onere liberare; quia commodum posteritati subtrahitur, nemo alius potest, quam qui habeat summam potestatem, supraque leges sit evectus. Sed an potest hoc omninò summa potestas, si verum est, ùt modò diximus, Eum non posse cuiquam jus auferre suum? Jus quæsitum certè non potest; jus futurum, maximè eorum, qui nec dum sunt nati, potest aliquando præcidere, graves ob causas, quæ in fideicommissis, maximè dividuis, sæpè se produnt.** Denique res immobiles pupillorum atque minorum permittere alienari (*y*) citra causam necessitatis, posito, quod hoc Lege prohibitum sit, est etiam Majestatis.

* *l. 2. C. d. precib. Imp. offer.*
** *vid. Grot. l. 2. c. 4. §. 10.*

(*t*) NON PEREMTORIAS. per *l. 2. Cod. de Precib. Imperat. offerend.* præterquam si salus publica per universum istud quoque efflagitet: quale quid in tribus quartis usurarum p. *Recess. Imp.* d. *anno 1654.* constitutum est. *add.* Hahn. *ad §. d. indaganda &c. Instrum. Pac. W.* Equidem *de rigore* posset creditor excutere debitorem, nullâ licèt sui culpâ ad inopiam redactum. Sed *Princeps dilationem* debitori indulgere potest, quia in *morâ* non est præjudicium; cumprimis si *restrictiones* admittamus, quibus Moratoriæ modum capiunt: tum & *Reipublicæ* interest, Moratorias tales non simpliciter denegari. Quid quòd *utrique* parti per illas, si requisitis debitis insistant, consulatur. Imò *Magistratus* quoque dilationem aliquam dare potest; *l. 45. §. 10. d. J. Fisc.* Sed non *prolixioris temporis*; quod ibidem dicitur ab Imperatore postulandum esse: tum & ad unam certam causam; non etiam, ùt Princeps, universaliter ad credita ejusdem regulariter omnia. Quin & dilationes Magistratûs nituntur auctoritate Principis. *l. 21. d. Judic. j. l. 31. d. re jud.* Nam utique invitis etiam Creditoribus *antehàc* à Magistratibus dilationes ejusmodi breviores (nunc non nisi *dispositiones* debitorum ex *auctorit. Magistratûs* admittuntur:) dari poterant. vid. Hillig. *XXII. D. E. c. 9. E.* ubi *lit. N.* non teneri, tradit, debitorem præstare *cautionem*, (in *Moratoriis* à Principe impetrandis:) nisi à creditore peteretur; quæ & juratoria esse possit. j. Ant. Fabr. *l. 1. C. S. def. 21.* Dantur verò Moratoriæ etiam multò longiores, quàm *quinquennales*. Sic enim 20. annorum indultum impetraverat *Elector. Palat.* in *Recess. Imp. d. anno 1654. §.* Nachdem aber ꝛc. & posthàc *Nassoviæ Comes Weilburgensis*, aliique. Et quod Cæsar. promisit, Moratoria se *ulteriùs* concedere nolle: illud alium

 sensum

ſenſum ex obſervantiâ ſubſecutâ, non habet, niſi quòd *promiſcuè* illud fieri non velit. jung. Myler. *c. 55. de Principib. & Stat. Imp.* ubi inter alia, quòd licèt *ad heredes* non pertineant Moratoriæ, *fidejusſoribus* tamen proſint, (quippe quòd principalis priùs excutiendus ſit: *Nov. 4. c. 1.* nec poſſit fidejuſſor conveniri, antequam dies ſolutionis venerit:) nec *futuro* obſint *creditori*. *Vſuras* quoque interim currere, verior eſt ſententia: (præterquam ſi probare poſſit debitor, quòd intereà nullum ex bonis ſuis emolumentum percipere potuerit; *ex Nov. Deciſ.* Elect. Sax. *XXX.*) quamvis *exigi*, niſi finitis induciis, non poſſint; ſicut ad *Schwederum* notavimus. *add.* Wilhelm. *Anton. de Freundenberg.* tot. Tr. *d. Reſcriptis Moratoriis*, & *DD.* ad dict. *l. 2. Cod.*, qui ſimul docent, quòd Moratoriæ illæ non operentur in *creditis* Eccleſiæ, piæ cauſæ, pupillorum, alimentorum, atque pauperum, Fiſcalibus, opificum, & qui manu victum quotidianum quærunt.

(*u*) Eximere. In Imperiô quidem *exemtiones* ejusmodi ſe daturum non eſſe, Cæſar in *Capitul.* pollicetur. Sunt tamen hodienum *Exemti Imperii*, quibus Cæſar gratiam facit, ut ab *oneribus noviter imponendis* immunes eſſe debeant; quos tamen *neceſſitas ingens* nihilominus contributioni publicæ ſubjicit.

(*x*) Extraordinarios. Utique *Commiſſarii*, quos Cæſar dare ſolet, *extra* vias *Auſtregarum*, ne quidem ad hunc locum pertinent: quia illos *vi Jurisdictionis* ſive poteſtatis *Ordinariæ*, & ad Regulas delegationis, conſtituit.

(*y*) Permittere alienari. Miſcet hæc variè *Auctor*. Cum enim nullius interſit, niſi ipſius *Minoris*, dum de bonorum ipſius alienatione quæritur. Ideò permiſſio illa Principis ad poteſtatem *ordinariam* referri poteſt; non ita *moratoriæ* aut *fideicommiſſi ſubtractio*: & *hæc* quidem omnium minimè. Accedit quòd hîc *decretum* Princeps impertiat, indeque modô ordinariô procedatur, tantùm quod in cauſa neceſſitatis diſpenſet: & tamen quod utile eſſe cenſetur minori, id ipſum Princeps in locum neceſſitatis ſubſtituere valet; quin & valet *Magiſtratus*.

XI. Poterant plura recenſeri ex Romanis & aliarum gentium inſtitutis. Sed reliqua ex his dijudicari poſſunt.

XII. Supereſt, ut ea quæ ad utilitatem Imperantium pertinent, breviter videamus. Inter quæ primo loco jus monetæ cudendæ (*z*) meritò refertur. Quâ in re quando commercii omnisque civitatis ratio ſumma vertitur, palam eſt, id nulli quam ſummæ poteſtati, vel cui illa hoc commiſerit, licere oportere.

(*z*) Jus monetae cudendae. Et hoc tamen hactenus, quà Principis non eſt, in cudendâ monetâ *emolumentum* pecuniarium fiſci quærere, ad *jura Majeſtatis majora* rectiùs refertur. *Statûs* quidem *Imperii* illud non habent *Jure Superioritatis;* ſed ex *privilegiô* & *inveſtiturâ*, *nominatim* eò directâ; nec non ex *præſcriptione* ſeu uſu diuturnô, cui annuerit Imperator. Quin & *exercitium ejus* ita in *Rec. Imp.* limitatum eſt, ut qui non habent *auri & argenti fodinas:* eos oporteat Jure monetandi uti in *Circuli* cujuslibet *urbibus monetariis*, denen ordentlichen Müntz-Städten. vid. de naturâ *nummi*, (qui, ùt modus æſtimandi eſt, plerisque gentibus receptus, imitatione & uſu *Juris Gentium*, & ſic impropriè ſeu ſubjectivè, ſed inventione & conſtitutione, *Juris Civilis* eſt:) ut inde penitiùs, quâ ratione jus monetandi Majeſtatis ſit, cognoſcere liceat, *Lampadium*, in *Diſſert. Tractatui de Rep. Rom. Germ.* ſubjectâ; qui plurimum tribuit *materiæ*, ùt tamen definitionem valoris *Majeſtati* adſcribat. (Nam communiter quidem valor de *extrinſecâ bonitate* eſſe dicitur; reſpiciendô ſcilicet ad hoc, quod ex ipsâ rerum naturâ jam ſubeſſe videtur, non quod ex hominum *impoſitione:*) Et ſanè nummus neque ex materiâ ſolâ, nec ex ſolô valore conſtat; verùm ex *materiâ & formâ*. Indeque moneta ex *corio*, papyro, tantùm *ſubſidiaria* eſt, eâque intentione con-

confecta, ut cessante necessitate aliud quid loco ejus surrogetur. Quòd si tamen terra quædam aurum vel argentum non habeat, etiam continuò *ferreâ* vel *stanneâ* monetâ uti potest. Planè Zieglerus *l. d. J. Maj. c. 49. n. 26.* minùs rectè *accidentalem formam* in valore & charactere ponit, *essentialem* in quantitate. Malè econtrario Horn. *II. Pol. Arch. VI. 3. 4.* essentiam unicè in *æstimatione* collocat, quicquid de *materia* fuerit: nec multò meliùs illi, qui essentiam nummi constituunt in *Valore fungibili*, qui talis sit *ex impositione Majestatis*; ut tamen plerumque ea *naturalem materiæ valorem* sequatur. De cetero vide Limnæum *c. II. A. B. art. 10. Obs. 9. seqq. Kizelium, Bocerum* & alios *de Jure Monetæ*, *Goldastum* in *Catholico rei monetariæ*, & de his, quæ in modernis Comitiis acta sunt, *Fritsch. cap. XVI. in Elect. Jur. Publ. p. 155. sqq.* & post eum pleniùs *Thomam*, peculiari *Tract. Actorum Monetalium*, nuper editum. Denique *Mediatis* in Imperio Civibus, qui concessione ab antiquo ad monetandum nitebantur, jus illud se ademturum esse, *Ferdinandus III.* in *art. 47. Capitul. suæ* promisit. De *pœnâ Monetariorum* suô locô. Incidunt verò etiam illi in Crimen istud, qui *perfectam* cudunt Monetam suô ausu: quod tunc *Majestatis læsæ* pœnam habet, *l. 2. C. d. fals. monet.* quando id fit hostili animô, vel studiô novandi statûs publici.

XIII. Jus publicandi bona damnatorum, eaque in fiscum vel ærarium condendi, sine dubio est Majestatis. Quia nec fiscum habere (*a*) dicitur, quam qui universæ Civitati præest, ideoque id inter Regalia est. Idem de mulctis pœnarumque compendiis, tametsi hæc non rarò Magistratibus minoribus applicentur. Sed lucra successionum, quæ ut indignis auferuntur, in solum Fiscum rediguntur, tam Jure Romano, quàm moribus Gentium.

(*a*) NEC FISCVM HABERE. Est tamen utique distinguendum *Jus Fisci* à *Regali Fisci*: nam *hoc* comprehendit omnia emolumenta, quæ in specificis Regalibus minoribus, eorumque numerô, non recensentur; indeque ad illud etiam nostris temporibus *Adespota* pertinent; *§. 14. h.* ùt sunt *inventa in littoribus maris*, & alicubi *Thesaurus*, cum similibus. *Jus Fisci* autem, in specie dictum, respicit ad confiscationem bonorum *ex delictis*; quoad illa in Republicâ obtinet: sicut fuit varia in eô genere *immutatio* in Repul. *Rom.* & dehinc etiam in Imperio *Germanicô.* Sic & confiscatio bonorum, quæ *indignis* auferuntur, ùt & *vacantium*, eò pertinent; olim quoque bona *incestuosorum*; quæ quidem juxtà *Sixtinum* de *Regalibus* in Foro dudum cessavit. *add.* de Juribus Fisci, post *Sixtinum*, ùt & *Peregrinum*, integrô *Tractatu Knipschildum Lib. II. d. Jure & Privil. Civitatum Imperial. cap. XV.* Nunc quidem *Jura Fisci*, in pluribus Germaniæ locis, annexa sunt *mero Imperio*, indeque *Nobilibus* quoque & cæteris imperiô illô instructis, competunt: Sic & *mulctarum commoda* ad *Jurisdictionem* sive *mixtum* Imperium, tanquàm *fructûs* ejus, postquam *in patrimonium* cessit Jurisdictio, respiciunt. Equidem non potest *introducere*, ne Status quidem Imperii, *Jus confiscandi* bona, ob crimen aliud, quàm in *Legibus Universalibus*, *Recessuum* nempe & *Ordinationis Carolinæ*, expressum est. Quod verò bona *indignis* olim ablata concernit, quâ ratione ablatio illa hodienum obtineat, *apud* Mev. *V. Dec. 153. seqq. Sandium*, *Heigium*, *Klockium* in *Consil.* & *alios* disquiritur; sicut ad *ff. in Tit. d. his quibus ut indignis*, & in *Diss. de Bonis Ereptitiis*, sub nostrô Præsidiô, solidiùs excussum est.

XIV. Præterea pleræque nationes suis Principibus ea quæ Nullius erant privati, concesserunt. Quæ cum Jure Naturæ occupantium fieri deberent, vi Legis, id est, communi consensu, adeoque justè do-

minio

minio singulorum (*b*) subducta fuerunt. Talia sunt bona vacantia, quæ dicuntur, eorum, qui sine herede decesserunt. Agri inculti aut deserti, (*c*) omniaque pro derelictis habita, inter quæ thesauri pro parte vel toti. Denique feræ bestiæ, (*d*) volucres, pisces omniaque animalia, quæ cœlo, quæ mari atque terrâ continentur. Quanquam alii jus illorum ad Majestatem referri nolunt, nos contrà putamus. Hæc enim communia omnium desinere esse non possunt, nisi omnes & singuli de jure suo in gratiam unius vel paucorum decedant. Atqui omnes cives nunquam suum jus pariter, nisi in eum, qui toti præest civitati, transferunt. * Secundum hæc ad principem pertinent argenti & auri venæ, (*e*) terræ visceribus reconditæ, quæ etiam sua natura Nullius in Dominio sunt, nec non reditus salinarum. (*f*)

* *Grot. lib. 2. cap. 8. §. 4.*

(*b*) DOMINIA SINGVLORVM. Hypothesin suam *Auctor Cl.* innuit, quâ *communionem* adstruit *primævam*. At verò cùm non appareat, quâ ratione occupantis fieri possit, quod jam *actu aliorum* est. Ideò rectiùs innitimur traditis *Juris Romani*, quòd quòusque *Lege Civ.* aliud definitum non est, res ejusmodi, tanquam actu nullius, occupationi pateant. Lex verò ejusmodi *superveniens*, quæ Principis ea esse vult, non magis trahit ex *consensu populi*, quàm Leges cæteræ, nec quicquam detrahit singulis; quippe quòd his nullum sit *Jus quæsitum* in res ejusmodi, nisi quà in societate *Gentium* seu *Naturali* positi sunt; ita ut *meræ facultatis* sit: de quô aliter decernere possit Civitas, vel qui Regimen civitatis tenet. Nam dominium quidem, vel potiùs *facultas* illud *acquirendi*, a Deo singulis hominibus concessa, latior est, quàm ut ad *modum* acquisitionis pertinere queat.

(*c*) AGRI INCVLTI AVT DESERTI. Ita ut si ipsos agros sibi non vindicet Majestas, tamen quam primùm à subditis culturæ subjiciuntur, *novalia* inde vel *decimas* sibi vindicent: de quibus vid. *integrô Cap.* Myler. *d. Princ. & Statibus Imperii.*

(*d*) FERÆ BESTIÆ. Utique non possunt illæ *communes* dici *singulorum*, nec opus est singulos de *jure suô*, quippe quod nullum habent, in gratiam Principis decedere. Jus etiam illas occupandi, sive Venatio, *juris* tantùm *Gentium* est *negativi*; h. e. non impedit Jus illud, quo minùs quilibet feram capiendô suam faciat: nec impedit, quò minùs Princeps *licentiam* venandi promiscuam, quæ *facto* solùm, non *jure* nititur, *imperiô civili* restringat aut tollat; maximè ob justam *causam*, quales in ademptione venationis ubique à *Dd.* adducuntur. Ex quô *Auctor* hîc cum *Grotio Lib. II. c. 8. §. 4.* emendandus est; sicut *alibi* quoque ostendimus, minùs rectè nonnullos ademtionem facultatis hujus, à Principibus susceptam, *Dominio Eminenti* adscribere: neque enim feræ dominium vulgare habet dominus fundi, ne quidem circumsepti. Malè etiam *præscriptione* dicitur quæsita esse facultas illa Principi; malè niti *occupatione*, quâ etiamnum utantur Principes, indeque prohibeant alios: nec enim *fundos* privatorum occupatione suos fecerunt, quippe non vacuos & acquisitos; ùt nec *feras* nec dum occupatas, sed liberas.

(*e*) ARGENTI ET AVRI VENÆ. Quâ ratione *Imperator Rom.* eò quòd terrarum nihil, quà possideat, nihilominus dici possit *habere Jura* ejusmodi *Majestatis*: ex Tabulâ de *Communicat. Maj. ejusve Jurium*, *superiùs* exhibitâ, constare potest.

(*f*) SALINARVM. Add. de his *Sprengerum* in *Lib. II. d. Jure publ.* & *Hohndorff.* integrô *tract. de Salinis Hallensibus*; sed ad *communia* rei hujus momenta, quin & *Imperii nostri*, *Diss. d. Jure Mine-*

Minerarum, *sub nostrô Præsidiô.* (ubi inter alia ostenditur, non reditus, sed ipsas Salinas, Jus illud Majestatis constituere.) item Knipschild. *Lib. I. d. Jur. Civit. Imp. c. 21. n. 15. seqq.* ubi notat cum *cæteris :* Salinas etiam *privatorum* initiò fuisse, sicuti multa ejus generis etiamnum ad privatos plerumque pertinent: quæ tamen alicubi Principes *Superioritati*, ac Reges etiam cæteræque Respubl. *Majestatis* Juribus accensuerunt. vid. Fritsch. *de Jure Oenopolii.* Nec minùs in universum tenendum est, quòd Jura quædam in *Regno unô alterove in Majestatis Juribus* consistant, qualia non agnoscat *Majestas alia* quælibet in Regnô suô. Tale est *Jus Deportûs* apud *Anglos & Gallos*, penes Regem, in prædia *Beneficiaria Minorennium :* per quod Reges, ceu Tutores illorum, habentur, atque hinc ex bonis illis, durante Beneficiarii minorennitate, reditûs sibi vindicant.

XV. Denique per Europam ita frequenter obtinet, ut bona naufragorum ejecta ad littora, cujusque Principis fisco tota vel pro parte acquirantur. Sed non quicquid seculum (*g*) vocatur, id juris esse dicendum. Quod enim jus habet Fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosâ compendium sectetur? * Ne quidem tralatitia vis legis, quæ alioqui constet, huc potest applicari, sicut alia non pauca adversus singulos iniqua, publicæ utilitatis respectu sub hoc clypeo defenduntur. (*h*) Constat enim pleraque naufragia exteros affligere, in quos illa vis Legis aut Dominii eminentis non obtinet. Quare cum populus totus vel quisquam ex eo nullum jus habeat, res naufragas in suum agrum delatas aut à se repertas diripiendi. Sequitur, neque per Legem, quasi ex civium consensu & jure eorum translato, tale jus populo vel principi rectè adscribi.

* *l. 1. C. d. Naufrag.*

(*g*) NON QUICQUID SECULUM. Adducit enim *Grotius Lib. II. c. 2. §. 1.* multa *Regna & Respublicas*, in quibus introductum est, ut bona naufragorum Fisco addicantur. Ipse autem meritò *Leges* ejusmodi *civiles* injustas dicit; & aversantur etiam confiscationem illam Jura *Romana*, in *l. 1. Cod. d. Naufr.*

(*h*) SUB HOC CLYPEO DEFENDUNTUR. Ex quô patet, Ipsum hîc de *Dominio Eminente* disquirere: ad quod tamen, licèt *advenis etiam* incumberet, *Jus* istud *confiscandi*, quippe quod *necessitate* non nititur, nemo retulerit; quin potiùs respici posse faciliùs putabitur ad *concentum Gentium* magnæ auctoritatis, quibus illa ereptio placuit. Cui tamen non minùs respondetur, quòd nil quicquam *juris* ex consensu illô, vel errore potiùs seu rigore communi, proficisci queat: cùm non inde juris *ratio* constet, quando mores illi Gentium, *licèt moratarum*, ab ipsâ ratione æquitatis abscedunt. Sanè afflicto per naufragium non debebat addi, citrà factum culpamve ejus, nova afflictio. *Errorem* quoque *Jus facere*, eumque exemplô aliorum excusare, indignum est. Nec possunt præter hos reliqui exteri consensisse censeri in perversum morem hujus populi, qui confiscatione illâ utitur: nam inter *prædas* ejusmodi *mutuas* si vel maximè populus exterus similes quoque suscipiat, dum nemo naufragorum illas meretur, nulla est *æquabilitas.* Hæc verò inter Gentes omninò requiritur: cùm quidem intrà civitatem *inæqualitas*, *per Dominium eminens*, admissa ex *consensu liberô singulorum*, emendetur. Denique Dominium littoris, & potestas præstationem pro appulsu exigendi, non tuetur exactionem illam, &

 ere-

ereptionem immodicam, eamque in miseris exercendam; sed solùm æqua *Ripatica* & *Portoria*. Ulteriùs si dixeris: Fas esse eôdem Jure naufragorum uti adversus exteros, ex regulâ: *quod quisque Juris in alterum.* nil utique conficitur. Nam hoc ad Edictum illud pertinere non potest; sed ad speciem *Repressaliarum* respiceret. Aliàs enim *retributionem* oporteret fieri *Imperanti* ejus loci, qui iniquè bona alterius seu naufragi in Fiscum redegit, & *non civi innocenti*, qui nec *statuit* jus illud novum, nec *impetravit*.

XVI. Partem tamen rerum, aut aliquam quasi præstationem vectigalis, pro defensione & auxilio, quod Potestas loci Dominis rerum impertitur, ut exigatur, id ab jure non abhorret. Amplius, adversus eas gentes, quæ jus fisci contrà naufragos avarè exercent, fas esse eôdem jure uti, dictat regula juris. Quod quisque juris in alterum statuerit, ut ipse eodem jure utatur. Denique ad hanc classem Jurium Majestatis referuntur etiam modica vectigalia. (*i*) Qualia à feudorum interpretibus telonea (*k*) seu gabellæ, portoria vel portuaria & Ripatica dicuntur.

(*i*) Vectigalia. Nam quod concernit *munera*, tam *patrimonialia* quam *personalia*, illa ob affinitatem materiæ ad Regale *collectarum* referuntur; & lucem uberiorem ex his capere possunt, quæ ad *Tit. π. de Muneribus & Honoribus*, docuimus. Omninò enim collectas à muneribus patrimoniorum suâ ratione peculiari, ùt & à *censu*, distinguere licet. Neque *personalia munera* solùm in *Operis* consistunt, quarum ratio sub doctrinâ de Angariis vulgò haberi solet. Doctrinam verò illarum Scriptores de servitute personarum, Stammius, Erhardus, Bonacossa, Husanus, & pec. tr. Knipschildus, aliique illustrarunt.

(*k*) Telonia. Hæc quidem à *Vectigalibus* propriè dictis, (quippe quæ à *tributis*, cùm hæc unicè *subditorum* sint, meritò discernuntur:) quia exteros æquè gravant, distinguere non solemus; & solùm *præstationem* pro mercibus importandis denotant. *Gabellas* verò dicimus præstationem quandam, quæ pro rebus *venditis* penditur, & quidem cujuslibet generis; sicut *accisias* strictè solùm appellamus præstationem de *consumtibilibus*. Est etiam nomen der Imposten ab *impositione*; Der Licenten, pro *licentiâ* transeundi per flumen, & quæ sunt *alia*: de quibus *ad Capitul. Imper.* & ad *II. F. 56.* agitur; sicuti nomina & distinctiones contributionum sive tributorum, *Klockius* in *Tr. de Contributionibus.* executus est.

XVII. Sed viæ publicæ, quas & Regias vocant, portus, flumina publica, non tantum huc spectant, quod attinet ad vectigalia, quæ ibi colliguntur; sed & quia protectione (*l*) supremoque dominio ad Principem pertinent.

(*l*) Protectione. Nec non ob *Jus conducendi*, das Geleit, ùt & *Jurisdictionem*, das Straßen-Recht, quâ uti solet is quoque, in casibus, quibus *securitas viæ publicæ* temeratur, qui jus conducendi *peculiariter* habet: cum quidem cæteræ *cognitiones* ad *Dominium Territorii* vi *Superioritatis* pertineant. conf. Carpz. *III. Cr. Qu.* 110. *sub qu. 3. & 4.* ubi de Jurisdictione in viâ publicâ, ut & *in confinio* terrarum. *add. Maulium de Jure Conducendi* & *Orthium Tr. integr.* cujus quoque pertinens esse tradit, *in Exotericis Strauchius*, Jus *indagandi*, inquirendi, das Streiffen und Rechtfertigen.

XVIII. Me-

XVIII. Memorant illi & Angarias & Parangarias, quæ videntur fuisse onera præstandi cursus & jumenta ad publicos cursus (*m*) veteribus usitatos, hodie jus postarum dixeris; quod tamen non, ut olim, provincialibus imponitur. Ab his distinguuntur plaustrorum naviumque præstationes, ad transvehendos milites, arma, sarcinas, impedimenta exercituum aliaque onera portanda.

(*m*) AD PUBLICOS CURSUS. Olim quidem *Cursus publicus* nec *velocitate* semper constabat, neque *certis* erat affixus *temporibus*; sed pro diversitate negotiorum diversimodè se habebat: indeque etiam à *Postis*, quibus nunc utimur, (& quarum jura in doctrinâ *Juris Publ. Rom. Germ.* tradidimus,) distinctus. Videlicet *Cursus* ille, aut *velox* erat aut *clabularius*, h. e. tardigradus. *l. 62. C. Th. de Curs. publ. Clavulare* enim erat currus onerarius, lentis & minutis itineribus, per boves, & coincidit cum angariis: de quibus *l. 4. cod.* ubi Jac. Gothofr. & *ad l. 13.* & de nomine earum Strauch. *c. 3. d. Imp. Maris.* Dicebantur Parangariæ, quando vehiculis quidem etiam & bobus, sed extrà viam Regiam expedirentur, in canali aut viâ militari ac transversâ. In Jure autem *Feudali d. tit. 56.* ut & *sequiori ævô*, per *angarias* & *parangarias* designantur *qualibet operæ*, maximè vectoriæ, Frohnen mit Fuhren und Pferden, An- und Vorspann. Quanquam in *d. t. 56.* non plenè recenseantur omnia Regalia, ne quidem *Minora*; sed tantùm illa, de quibus erat *Friderico I.* cum Statibus & Civitatibus Italiæ controversia.

XIX. Hæc & si qua sunt alia, fere sunt ea, quæ vulgò Regalia, voce strictius sumptâ, (*n*) appellantur, in constitutione Friderici de Regalibus.* Tamen & Armandiæ, & jus muniendi, & jus Repressaliorum ad hunc ordinem referri possunt. Quippe neminem armamentaria, quomodo *armandias* interpretamur, neminem arces munitas, nisi summa potestas, aut cui specialiter ab illa permissum fuerit, habere posse ratio Imperii manifestò dictat. De Repressaliis multo magis. Nam concedere civi ut alterius Imperii quemlibet civem, eo quòd ipse id antea passus est, deprædari queat, hoc quidem proximè ad bellum accedit, ut alibi plenius. (*o*)

* *II. Feud. 56.*

(*n*) STRICTIUS SUMTA. Videtur *Auctor Cl.* innuere, quòd nomine Regaliorum *minora* tantùm veniant: & tamen in *d. t. 56.* etiam nonnulla ex *majoribus* referuntur; ut est *Jus Armandiarum*: quô nomine licèt aliàs *Armamentaria* solùm indicentur, (vid. Tabor. *p. 17. & 66. Armam.*) tamen *Jus armorum* in universum ibi intelligitur. Illud verò non potest non ad jura Regalia *majora* referri; sicut etiam *Jus Repressaliarum* seu *Represaliarum*, ut alii à *ripresa*, *iterum prehensione*, Italorum. Sunt enim illæ Executiones violentæ Civitatis, ob justitiam, in causâ liquidâ, civibus suis negatam vel elusam ab externâ civitate, contrà ejus subditos quoscunque. Quamvis autem eas *Juri communi*, tam divino quàm humano, adversari putent aliqui. vid. Perez. *ad tit. C. ut nulli ex vicaneis.* Coler. *P. 1. d. P. E. c. 2. n. 324. seqq.* Tamen alii magis licitas esse, quàm bellum ipsum, existimant; si modò legitimè exerceantur. *add.* Frider. *L. 1. d. Process. c. 84.* & H.

 Grot.

Grot. *III. 2. 4. seqq.* eò quòd singuli non considerentur ùt tales, sed ùt *partes Reipublicæ*. Interim Repressaliæ in Imperio non modò inter Cives & Statûs, sed & adversus exteros, *prohibitæ* sunt. vid. *Rec. Imp. d. anno 1570.* & Cammer-Gerichts-Ordn. *p. 2. t. 28.* Limn. *IV. 8. 315.* eò quòd *cives* jure agere oporteat: *exteri* vero irritari & imperium bellô involvi non debeant; nisi ex Decretô Imperatoris & Imperii. *add. Recess. Imp. d. anno 1595. §.* auch sollen wir 2c. & Mynsing. *VI. Obs. 1.*

(*o*) ALIBI PLENIVS. *Lib. III. c. 10. §. 12.*

XX. Enumeratione atque probatione, quot (*p*) & quod singula sint (*q*) Jura Majestatis, quatenus huic instituto opus est, defuncti videmur. Inquirendum est, an & quatenus hæc jura ab Imperantibus alienari, vel quando communicari possint, aut alienata vel communicata præsumantur.

(*p*) QVOT SINT. At verò hoc *designari* non potest: Cum ne quidem *Jura Superioritatis omnia* adeò in numerum possint redigi, ut non, oboriente *novô objectô*, ad hoc etiam potestas illa exporrigi queat: Cùm tamen *Superioritas* illa concessiva & dependens sit, nec tàm ampla, ùt *Majestas* sive summum Imperium, haberi queat.

CAPVT. XX.

De
Alienatione & exercitio jurium Majestatis.

ARGVMENTVM.

Majora Majestatis Jura non posse transferri irrevocabiliter & independenter salvo Imperio, sed in quos ita transferuntur, eos hactenus summam habere potestatem. Ne quidem exercitium juris ullius majoris in totum posse conferri, sed Imperantes id quod est ultimum retinere semper. Quatenus belli jus transferri soleat aut non, item Pacis & Legum & creandi Magistratus & res judicandi. Minora Majestatis Jura facilius tota transferri. Quid juris habeat is, cui generaliter vices summæ potestatis sunt delegatæ.

I.

JUra Majestatis vulgò dicuntur incommunicabilia; cum his scilicet, qui imperio subditi sunt, ac uti salva & integra maneat summa potestas in eo, qui jura quædam cum aliis communicat. Multò fortius dicendum, quod in totum alienari (*a*) nequeant. Tametsi exercitium aliis committi possit. Nam quod de DEO Tertullianus, *Imperium summæ dominationis penes unum; officia ejus penes multos esse*, suo modo non malè ad Principes transtuleris.* Quod igitur jura Majestatis alienari,

nari, cum aliis communicari non poſſe diximus, eò non pertinet, ut Regem vel Optimates, alios in partem Imperii accipere poſſe negemus: Sed quòd Rex & ſumma poteſtas, quà talis manens, illa jura cum aliis communicare vel alienare non poſſe intelligatur. Nam Magiſtratûs quidem exercitium Jurium Majeſtatis habent dependenter. Quin & in ipſo exercitio diſcrimen majorum minorumque jurium, ſi rectè diſcernas, animadverti poteſt. Nam majora ne quidem exercitiotenus in totum aliis committi ſolent, quin ſemper quod eſt ultimum in illis ſibi reſervet Princeps, aut quicunque habet Majeſtatem.

* *Apologet. c. 24.*

(*a*) IN TOTUM ALIENARI. Imò nec *pro parte* alienari poteſt, ut non tota evertatur; idque ex natura totius *poteſtativi.* Non etiam ſufficit dicere, *exercitium* aliis poſſe committi, non ipſam Majeſtatem: nec enim Majeſtas eſt citrà exercitium. Et oportet ergò poſſe Principem vel *exercere juxta* etiam illud Jus Majeſtatis, cujus exercitium quoddam alii indulſit; ùt v. c. quando Cæſar Notarium creat: licèt ejus quoque juris exercitium Comitibus Palatinis conceſſerit; aut oportet, ut *actus ſignatus* ſaltim penes Cæſarem reſideat, ut ei exhinc exercitium in ſolidum imputetur: quâ ratione in Imperio *Status* habent Jura Regalia in territoriis ſuis: quod quidem exercitium, quia eſt *irrevocabile*, non poteſt ad ſimplicem *delegationem* referri; (ceu quidem *Legatus*, qui tamen *communicatam* non habet Majeſtatem, ſed alienam *repræſentat*, ergà Majeſtatem parem aliam, revocatur:) & tamen quia *dependens* eſt, & ut *alienô jure* hactenùs, quoad conceſſionem Imperatoriam, cenſeatur, tum & quòd non pertineat ad Univerſitatem *Imperii;* ſed ad partes terrarum ejus: ideò nec ipſum *Majeſtaticum* dici poteſt. Videlicet adhuc Imperator, etiam in his, quæ univerſum Statum publicum Imperii concernunt, cenſetur retinuiſſe *vim Majeſtatis;* licèt ejus *effectum* procurandum dederit Statibus, v. c. in Magiſtratibus *Circularibus* conſtituendis. Quæ verò ad Statûs cujusque *territorium* retulit, ea non minùs retinuiſſe Cæſar videri poteſt, etiam quoad *exercitium;* quà ſcil. Regalia majora omnia ad *modum* eum exercenda ſunt per Statûs ſingulos, ſicut exigunt *Leges Imperii univerſales* & auctoritas ejus, quæ ad Cæſarem refertur: ac ſi ſcilicet etiamnum Ipſe vi Majeſtatis ſuæ teneret regalia iſta, quæ concedit Statibus, eosque in illis tuetur, & modum ea adhibendi, ſecundùm Jus & Obſervantiam Imperii regit; ceu ad Ipſum quoque circà illa, tanquam *Caput Imperii*, recurritur. Regalia verò *minora* non minùs *Imperiô ſuô* tenere cenſendus eſt, quòd emolumenta Territoriorum ſuorum Principes, tam Imperio quàm Commercio Univerſi eòusque deferant, quò neceſſarium illud eſſe videtur, ad Univerſi ſalutem procurandam. Unde non tantùm effectûs hujus Juris Cæſarei putandi ſunt occurrere in *Contributionibus*, quando illas pendere Status ad Univerſitatem Imperii tenentur; ſed etiam ſi quis accuratius ea inveſtigaverit, in ſingulis Regalibus minoribus non aliud deprehendetur: quàm quòd eorum emolumenta etiam ad Univerſitatem Imperii, & ſic ad Cæſarem, in tantum deferantur, quantum ad hoc, ut poſſint dici ea penes ipſum *Maſtaticè* reſidere, ſufficiat. Nec etiam cum *Auctore* faciendum eſt, quaſi *minora Regalia*, ſive Jura Majeſtatis, poſſint *in totum* exercitiotenùs aliis committi; *majora* verò non poſſint. Nam hactenus par eſt ratio omnium jurium Majeſtatis; & niſi in minoribus quoque *ultimum* ſibi reſervet Princeps, ùt *Auctor* loquitur: (nos verò diſtinctiùs ea, quæ ultima ſint, quippe quod variè ſe habet, in *Tabula* de *Communicatione Jurium Majeſt.* expreſſimus.) ne quidem Majeſtatem

quòd teneat, dici poteſt. Sic & in §. ſeq. in pr. *Auctor* non debuit innuere, poſſe jura minora illa *irrevocabiliter* & *independenter*, ſecùs ac *majora*, aliis communicari: nam in minoribus hoc ipſum æquè Majeſtatis naturæ adverſum eſt.

II. Non inficiamur, poſſe etiam in totum transferri exercitium alicujus è maximis juribus; ſed revocabiliter & dependenter, ut ita loquamur. Quod ita rurſus comparatione Numinis, ſalvâ religione, illuſtratur verbis Hieronymi. * Deum ſolum, ait, naturaliter eſſe & immortalem & verum, cæteros ut angelos hominesque immortalitatem & veritatem ex illius largitione conſequi; cum aliud ſit, verum eſſe & habere quid per ſemet, aliud in poteſtate donantis eſſe quod habeas. Sed qui magna illa jura ſic exercitio tota habent, ut revocari nequeant, illi magis proprietatem & jus ſummum (*b*) habere intelliguntur. Quia competit illis definitio ſummæ poteſtatis, quòd acta illorum infirmari nequeant. Quod diverſam ſupponit Rempublicam. Tales ſunt, quibus in feudum jura majora conceduntur. Nam & vaſallis rectè tribui ſummam poteſtatem ſub finem *cap. 15.* diximus. Exemplum non modò præbet rex Neapolitanus, qui à Pontifice Jura Majeſtatis accipit, ſed & Principes, ut videtur, Imperii Germanici. Qui quatenus irrevocabiliter & irretractabiliter Jura Majeſtatis obtinent, ſumma poteſtate non immeritò præditi dicuntur. Non obſtante, quod Imperatorem dominum ſuum clementiſſimum, ſe verò Sacri Imperii fideles, appellent. Scilicet ratione feudi, & omninò integram eos non habere Majeſtatem conceditur. Quæ aliquo modo ex his, quæ de fœdere *cap. 15.* diximus, judicari poſſunt.

* *in epiſtol. ad Tit. in pr.*

(*b*) MAGIS PROPRIETATEM ET JUS SUMMUM. Sed hoc falſum eſt. *Quis* enim diceret? Statûs Imperii *proprietatem Jurium Majeſtatis*, & ſic Majeſtatem ipſam, habere in ſuis territoriis, eò quòd revocari jura illa non poſſint nec infirmari actûs eorum. Adhuc enim Jura illa ſunt *dependentia*, & quidem *cum ſubjectione perſonarum*, non ſolùm quoad conſtitutionem Jurium, ſive *Legum Univerſalium* Majeſtatis Imperialis, quibus ipſi ſubſunt, unà cum ſubditis ſuis; ſed etiam quod ad *Jurisdictionem univerſalem* Cæſaris in ſupremis Imperii Judiciis attinet. Quapropter etiam Jura illa Superioritatis non aliter, quàm ſecundùm Conſtitutiones Imperii, & ſic juxta principium *externum*, idque *limitatè*, exercent: Nec ea *propriò jure* aliter habent, quàm in oppoſitione ad *Magiſtratûs*, qui eùm poteſtate ſuâ tantùm ùt Miniſtri funguntur, & *perſonali* quidem jure, eôque ſimpliciter ex nutu Superioris dependente. Ipſi quidem Statûs Superioritate ſuâ & juribus ejus, ùt *patrimoniô* gaudent, eandemque cum territoriis *in heredes ſuos in perpetuum* transmittere poſſunt. Equidem, quòd *adimi* illis nequeat Superioritas illa, non efficit, ut hæc propterea Majeſtatica dici poſſit:

fit: nec enim protinùs, quod cuiquam adimi nequit, penes ipsum eſt, ex *ſummô Jure*, eôque *Imperii.* Et ſi ipſum Imperium ordinariô Jure alicui eripi non poteſt, ac in cauſa fuerit *conventio* cum ipsô inita; ùt res ſe habet cum *Capitul. Cæſaris*, vel quòd Imperium iſtud, quod dependens & modificatum eſſe conſtat, ad alium referatur: non ideò poteſt dici, quòd ob firmitatem eam, in ſe & ſimpliciter ſpectatam *Majeſtatis* materiam conſequatur. Similiter non facit pro *Auctore*, quòd *actûs* Statuum v. c. vel etiam aliorum ſimilium, in Republicâ quâlibet aliâ, ſicubi in eâ exercitia Jurium quorundam Majeſtatis, vel Jura Majeſtati analoga, translata fuerint, *infirmari* non poſſint: Siquidem iſtud non habent ex *poteſtate propriâ*, ſed ex *dependente & conceſſivâ;* partim etiam ex *conventione* illâ Cæſaris, ùt ſi juxta Imperii leges illâ poteſtate fungantur, turbare in eâdem eos non poſſe velit: Indeque Majeſtatem utique non arguit, quòd actus alicujus infirmari nequeant; ſed potiùs *cauſa*, cur hoc ipſum fieri non poſſit, & unde validitas actûs illius proficiſcatur, attendenda eſt. Igitur illi etiam, quibus *in Feudum* Jura majora conceduntur, tunc quidem *Majeſtatem* habere dici poſſunt, quando non unà *in ſubjectionem* conferentis tranſiere: ſiquidem Feudi ratio ad Jus perſonarum non pertinet; ſed ex Jure *rerum*, dominii ſcil. & contractûs, Feudorum conſtitutio pendet: adeò ut *obligatio* quoque quæ per *Feudi* conſtitutionem *in perſonam* Vaſalli dirigitur, etiamſi hanc exponere, vitamque periclitari pro Domino, obſtrictus ſit, ne quidem ad Jus perſonarum referri queat. Equidem hîc quoque diſcernendum eſt, ut ſi Vaſallo Princeps Jura tribuerit ea, quæ penes ipſum *Majeſtatis* ſunt; quod fit in Imperio Romano: tunc quidem *proprietatem* illorum, omnimodam ſcil. habere dici non poſſit. (Ex hâc enim hypotheſi *Auctor* loquitur:) Si verò Princeps terras cuiquam in Feudum ita tribuat, ut Jura illa Imperii, quæ in ipſo Vaſallus exerciturus eſt, non aliter referantur ad Principem, quàm ùt ipſe eorum *Dominium directum* tenet: (quod quidem dominium per ſe *Majeſtatis* non eſt:) tunc utique *Vaſallus*, eò quòd Jura illa majeſtaticè exerceat *vi propriâ Majeſtatis ſuæ*, non poteſt ille ſubditus Principis, neque poſſunt jura ejusmodi, in reſpectu ad Principem, Jura Majeſtatis hujus, cenſeri: quia potiùs Princeps tantùm *virtualiter* illa habuiſſe putandus eſt, non formaliter; aut ſi formaliter illa, dum terras feudales adhuc teneret, ſuſtinuit: tamen poſtquam non niſi dominium utile terrarum & Jurium, ad Imperium illorum neceſſariorum, Vaſallo contulit: non propterea cenſeri poteſt ipſi quoque Jura Majeſtatis formaliter talia conceſſiſſe: ſed potiùs Vaſallus, eò quòd Dominium utile, (quod ſimplici & nudâ recognitione ad Dominium directum ſpectat, de cætero verò liberum eſt,) conſecutus fuit, characterem Majeſtatis, vel ex Dignitate Regiâ, quam ante conceſſionem aliunde tenet, vel nunc quidem, ſi terrarum amplitudo illud exigat, per delationem ſive aſſenſum aliorum potentium & populorum, propriâ virtute aſſumere poteſt, juribus iſtis per ſe ipſum imprimit. De cætero, quod *Regem Neapolitanum* concernit, ne ille quidem ſubditus eſt Pontificis, ùt Statûs Imperii Rom. ſunt Cæſaris: indeque hi non tantùm *non integram* habent, ſed *nec ſummam* poteſtatem; *Superioritatem* verò territorialem integram omninò tenent. Et ſi jura illa territorialia *Majeſtatem* arguerent: quidni poſſent dicere integram habere Majeſtatem? ſecus atque *Auctor* hîc circà finem loquitur: cùm quidem præterea Majeſtas niſi *integra* ſit, nulla ſit penitùs; niſi verò *Auctor* Univerſitatem Imperii Romani cum poteſtate ſubalternâ territoriorum confundere velit: cùm tamen de univerſitate Imperii hîc utique non disquiratur. Qui autem Principes Imperii cum Cæſare *Majeſtatem diviſam* tenere, quoad Univerſalem Imperii gubernationem, aſſerunt; ita ut Cæſar quædam illorum Jurium Majeſtatis Monarchicè, reliqua cum Ipsô Statûs Ariſtocraticè teneant: Illi ne quidem inficiantur, Statibus ſingulis, in ſuis territoriis, quoad Jura illa terrarum ſuarum, Superioritatem tantùm, non etiam Majeſtatem, competere. Neque enim, utcunque Jura Superioritatis communicata dicantur, tamen *communicatio* illa *identitatem* cùm Majeſtate communicante refert: ſiquidem communicatio *univoca* tantùm ejus generis eſt; eaque ſive per indiviſionem, ſive per uſurpationem: & hanc, ſive delegandô fiat ſive imputandô. Sed in communicatione *analogâ* aliter omninò ſe res habet.

VI. Æſti-

IV. Æſtimari quoque ex his poteſt, illius vulgaris axiomatis valor, quod tantum Dux, vel Marchio, vel Comes vel Civitas in ſuo principatu vel territorio poſſit, quantum Imperator in ſuo Imperio. (*c*) Nam in his juribus quæ ſinguli Principes ſine retractatione uſurpant, nullam habent concurrentem poteſtatem. (*d*) Nec quidem eorum reſpectu, in quibus (*e*) Imperatori & Imperio ſunt obnoxii, ſed in his eſt ſubordinatio, non concurſus poteſtatis. Si qua concurrentia dentur Imperia, quibus duo vel plures in una ditione pro indiviſo imperent, quos vocant condominos, ea eſt ſpecies πολυκοιρανίας, quæ à nobis ſuo loco (*f*) explicabitur. Atque hæc nonniſi de Imperiis, quæ ſeparatam habent conſtitutionem, non in iisdem Civitatibus, intelligenda.

(*c*) QVANTVM IMPERATOR IN SVO IMPERIO. Axiomatis hujus Auctorem Klockius *d. Contrib. c. 4. n. 134.* & *3. Conſil. 102.* Paulum *Caſtrenſem* putat; & tamen, cùm *Bartolus* & alii antiquiores, ità loquantur, anterior eſſe videtur origo ejus, ad illa tempora, quibus *Superioritas* exorta eſt, meritò referenda. Equidem nemo non videt, Regulam hanc ob latitudinem, quam præ ſe fert, *captioſam* eſſe; ùt eam appellat *Mylerus c. VIII. d. Princ. & Stat. Imp.* & maximè lubricam: cùm ſatis conſtet Imperatorem non tantùm *plura* poſſe quàm Statûs, ſaltim quoad *Reſervata*, quæ Statibus cum Superioritate in terris ſuis conceſſa non ſunt; ſed & *Statûs* eos, qui Ordinibus Provincialibus non utuntur, *plus* poſſe, quoad Jura cætera, ſaltim ratione *modi*, quàm poteſt Cæſar. Poſſunt quoque *Nobiles immediati* tantum ferè, quantum Statûs Imperii; licèt *Superioritatem* & hinc poteſtatem terrarum in eâ virtute, quam Principes ſeu Statûs, non habeant. Igitur poſſunt idem Statûs, (ſi Regulam quadantenùs recipere velimus,) non *identitate* poteſtatis *ſpecificâ*; (quò *Auctor* tendit:) ſed *analogicâ* quâdam & proportionatâ; ideòque poſſunt idem ſecundùm quid & cum dependentiâ & *ſubordinatione*, non abſolutè: poſſunt ratione communis & *ordinariæ* gubernationis: ut licèt gaudeant Manu quoque extraordinariâ, & ſic Imperiô ac Dominiô *Eminente*; ſit tamen hoc ipſum quoque *modificatum*, & in quo ſubditi *recurſum ad Cæſarem* habere poſſint, & Manus illa modum inde ac judicium capere debeat.

(*d*) CONCVRRENTEM POTESTATEM. Videtur *Auctor* innuere, quaſi *ſubordinatio* poteſtatis cum Majeſtate conſiſtere poſſit; non poſſit *concurſus*. At verò ſubordinatio hæc *Statuum Imperii* non eſt ea tantùm, quæ in *Vaſallo* ſimplici reperitur: cùm quidem Status non tantùm *fideles* ſint Cæſaris; ùt *Auctor §. 3.* tradit, ſed etiam *ſubditi*: atque ſic ſubordinatio *Majeſtatem* Cæſaris reſpiciat, non unicè *dominium*. Illud tamen concedi poteſt ſanô ſenſu, quòd Cæſar *concurrentem poteſtatem*, ſcil. *territorialem*, non habeat cum Statibus, idque ex vi *Capitulationis*; habeat tamen concurrentem cum ipſis *Majeſtaticam*, ſeu potiùs eminentem Juribus ipſorum Majeſtatem; h. e. ut dum ipſi agunt vi Superioritatis: Cæſar hanc moderetur ſecundùm Leges Imperii, ex vi Majeſtatis ſuæ; indeque hactenus concurrere cum ipſis ſuô modô cenſeri poſſit.

(*e*) IN QVIBVS. Quod docet *h. l. Auctor Cl.* Imperii Statûs in *quibusdam* Juribus obnoxios eſſe Cæſari; in aliis non item: illud Legibus Imperii earumque vigori adverſum eſt.

(*f*) SVO LOCO. *Lib. I. c. 27.*

V. Cæterum, in ſimplicibus, quæ unum corpus animamque (*g*) repræſentant, civitatibus, nullum ex Majeſtatis Juribus, quæ majora dicun-

dicuntur, nec quidem ex reliquis, vim Imperii explicantibus, in totum aliis concedi poteſt; Niſi revocabiliter, (*h*) inquam, & ſub lege reddendi rationes. (*i*) Nec quidem ita, ut exercitium aliis competat ἀνυπευθύνως, h. e. independenter, (*k*) quia ſemper ſumma poteſtas τὸ κυριώτατον, id quod eſt ultimum & excellentiſſimum, in illis ſibi reſervat. Ita Magiſtratibus Curiisque merum Imperium, (*l*) ſive poteſtas gladii, ad animadvertendum in facinoroſos permitti poteſt ac ſolet. At ſemper poteſtas ſumma, ſi velit, habet jus avocandi (*m*) cauſas vel ignoſcendi damnatis, (*n*) adeoque retinet jus vitæ & necis, quod transferre ſalvâ quidem ſe ipsâ, h. e. ſummâ poteſtate illæsâ, non poteſt. Idque perinde in plurium ac unius Imperio, locum habere certum eſt. Etſi in illis, ubi plus Leges valent, (*o*) rarius uſurpetur. Quòd ſi Rex verè amiſerit eam poteſtatem architectonicam, ut ſanè fieri poteſt, intelligitur, eum hos, quibus ita tenetur, in partem Imperii accepiſſe, quemadmodum in Angliâ Rex in quibusdam cauſis ignoſcendi & diſpenſandi jus non habere creditur, & hactenus ſocietatem Imperii cum Parlamento habere videtur. Noli tamen credere, quòd ubicunque ſumma Poteſtas certum ordinem petendi remiſſiones & diſpenſationes præſcribit, huic immutabiliter adſtrictus ſit, ut ſi velit, aliter ſtatuere non poſſit. Nam in dubio talia prudentiæ & ordinis causâ, non ad minuendum jus ſuum, à ſummis Poteſtatibus conſtituuntur; quemadmodum Impp. Romani varia id genus inſtituta in corpore Juris ſanciverunt. *

* de quibus *in tit. C. d. Mandat. Princip. de Precib. Imp. off. in l. un. C. Quand. Imp. int. pup. l. 3. C. d. Legib. & paſſim.*

(*g*) UNUM CORPUS ANIMAMQUE. Et verò in *mixtâ* quoque Republicâ non eſt anima niſi *una*, unaque Majeſtas, cujus tantùm jura diviſa ſunt: eaque *Diviſio* malè cum *Communicatione* confunderetur; ſiquidem communicatio eſt, quando Princeps vel Respubl tenet jus communicatum originariè & primò: quà verò communicatum eſt aliis, ita hi tenent dependenter & alienô Jure: Quale quid non poteſt dici de uno alterovè, qui in Republicâ mixta jus quoddam Majeſtatis diviſim habet.

(*h*) REVOCABILITER. Hoc ipſum eſt, quod antè negavimus: cum utique poſſit fieri communicatio Jurium irrevocabiliter: quà ſcil. propriè eſt communicatio. Nec enim unquam communicari poteſt Jus Majeſtatis per diviſionem vel traductionem; quantumcunque revocabiliter hæ ineantur.

(*i*) REDDENDI RATIONES. Quô nomine ſi intelligatur *dependentia*, & ut Legibus Imperii congruat exercitium Jurium ejusmodi: poſſunt disjunctim quoque illa capi, quæ hîc conjunctivè *Auctor* requirit; nempe ut conceſſio ſit irrevocabilis, & tamen ſub lege rationes reddendi.

 (*k*) IN-

(*k*) INDEPENDENTER. Quâ ratione tamen id, quod ultimum hîc appellat *Auctor*, non ſimpliciter collocandum eſt in *actu primô*, citrà exercitium; quaſi totum hoc penes conceſſionarium reponatur. Debet enim omninò *exercitium* quoque *penes Principem* remanere in eôdem Jure, quatenus citrà illud Majeſtas conſiſtere non poteſt; ſicut *in Tab.* oſtendimus.

(*l*) MERUM IMPERIUM. Hoc verò non eſt Jus Majeſtatis, ſed poteſtas planè *ſubordinata:* cùm quidem Princeps *Jurisdictionem* non niſi *eminenter* habeat; quam hîc *Jus vitæ & necis* appellat *Auctor:* id quod tamen latiùs porrigitur, quam ut objectum meri imperii exhauriat.

(*m*) JUS AVOCANDI. Hoc Jure Princeps quandoque per *Conventionem* uti non vult; maximè quando merum Imperium aliquibus in *patrimonii* vicem conceſſit. Unde & *Status* Imperii à Præfectis quidem ſuis, qui nudô *Jure Magiſtratûs* merum Imperium tenent, cauſas liberè *avocant;* non ita à *Vaſallis*, quibus merum Imperium jure Feudi conceſſerunt.

(*n*) IGNOSCENDI DAMNATIS. Hoc uti *Jurisdictionis* non eſt in ſe: ita quoque Statûs Imperii, qui per Superioritatem imagine Majeſtatis funguntur, non ſolent poteſtatem mitigandi pœnas *Vaſallis* ſuis indulgere in delictis, quæ pœnam *corporis* ingerunt; niſi quòd ratione *fuſtigationis* alicubi injungant Vaſallis, ut ſuper mitigatione vel commutatione illius in pœnam pecuniariam, *judiciô JCtorum* utantur, & tunc pœnam pecuniariam *in pios usûs* impendant. Licèt verò jus hoc *avocandi* & *ignoſcendi* communicaverit Cæſar *Statibus*, tamen nec hi per hoc Majeſtate gaudent, nec Cæſar eâdem excidit.

(*o*) UBI PLUS LEGES VALENT. Id quod magis obtinet in Imperio plurium. Utique in Imperio Rom. Germanicô, ubi ſatis adſtrictum eſt Majeſtatis exercitium Lege Fundamentali, nihilominùs Cæſari jus *aggratiandi*, quoad hos qui Jurisdictioni ejus ſive Majeſtati immediatè ſubſunt, integrum relictum eſt.

VI. Belli jus in exteros (*p*) rarò ulla ex parte Magiſtratibus committitur; Niſi res moram conſulendi ſummam poteſtatem non patiatur & periculum evidens ſubitis armis occupari poſſit, ut fecit L. Pinarius Ennæ in Siciliâ, apud Livium. * Quandoque tamen in Imperio latè patente poteſtates inferiores jus habere poſſunt inchoandi bellum atque gerendi, nomine ſcilicet ejus, qui ſummam habet poteſtatem, cui rationem ipſi rerum geſtarum reddere debent; hujusmodi jus datum eſt Gubernatoribus Indiarum à Regibus Hiſpaniæ & Luſitanorum. Noſtræ etiam Societates Indicæ ab Ordinibus Belgarum hanc poteſtatem acceperunt, non tanquam Magiſtratûs, ſed ùt Rectores imperii ſubordinati, quale ſub aliô ſole cœloque poſſident. Alioqui, ſi princeps negligere malit injurias Reipubl. aut privatis factas, nemini licet eas armis ulciſci, adverſus exteros nec contra cives. Ergo nec repreſſaliæ, ab iis, qui paſſi ſunt injuriam, licet graviſſimam, injuſſu ſummæ poteſtatis, exerceri debent. Et Cicero, qui in Philippicis, Brutos Caſſiumque, non expectato populi mandato, arma in Antonios ac Dolabellam capientes tam magnifice defendit, cauſæ potius ſervire, (*q*) quam jure diſputare cenſendus eſt, ùt quidem Grotius exiſtimat;

ſtimat; vix enim eſt, ut præſumptioni voluntatis in tam gravi causâ locus eſſe videatur. Quanquam ratihabitione, quod minus jure fuit inchoatum, ſine dubio convaleſcere poteſt. Similiter jus fœdera pacemque ineundi, & tributa exigendi, dominiique eminentis, nec non Leges ferendi, creandique Magiſtratus majores, cum ſubordinatis poteſtatibus nunquam per omnia (r) communicantur. Hinc ſtatuta quidem, Leges verò nequaquam ab his, qui Majeſtate carent, condi poſſunt. Et Magiſtratus minores facile, non perinde majores, ab iisdem conſtitui ſolent. Aut ſi fiat, ea poteſtas ſemper revocabilis eſt.

* *lib. 24. c. 37.*

(p) IN EXTEROS. In Cives bellum haud unquam dicitur; in exteros verò Jure *Potentatûs* id Belli nomen habet, quod Proceres Imperii Rom. ſuſcipiunt. Dicitur verò intrà Imperium rectiùs *Jus armorum*, quod iisdem in ſubditos Jure Magiſtratûs ſeu Superioritatis, in Concives autem Jure defenſionis naturalis, permiſſum eſt. Simile quid huic juri habere cenſentur Magiſtratûs Summi Regum, ùt Vice-Reges Hiſpaniarum. Scilicet hi *miniſterium* tantùm Belli verſus alios, & vim Armorum in Cives ſuſtinent; *Jus* verò Belli ne quidem adverſus extraneos, nec Jus Potentatûs, habent.

(q) CAUSÆ POTIUS SERVIRE. Nam *Grotius* putat, populum Romanum credi potuiſſe in eâdem ſententia eſſe, cum aſſertoribus illis libertatis; qui non poterant confeſtim Senatum populumque ſuper hâc re conſulere: indeque defendit ipſos aſſertores libertatis, quaſi ad ratihabitionem non præcisè reſpiciendum ſit. Et ſanè in re maximi periculi cum *H. Grotio* exiſtimandum eſt, ſicut Princeps non poterat non credi ratihabiturus eſſe, quod Dux belli ſuſceperat, ita hunc omninò jure licitô egiſſe videri.

(r) NUNQUAM PER OMNIA. Ad *objectum* hæc loquendi ratio pertinet, & tamen *per omnia* Princeps poteſtatem ſimilem alii tribuere poteſt; ſed non poteſt *omnimodò*, quoad dependentiam ſcilicet ſeu ſummitatem Juris; (de quâ unicè Majeſtati proſpiciendum eſt:) ſicut *in ſeqq* Auctor ſe explicat. Nec tamen debebat iterum inter *Magiſtratus majores* & *minores* diſtinxiſſe: nam & hi æquè ac majores ad Majeſtatis rationem referendi ſunt. Non etiam neceſſe eſt, ut poteſtas conceſſa *revocabilis* ſit; ùt idem autumat,

VII. Quam autem ſtulte & periculosè ſumma poteſtas hoc jus totum vel majori ex parte mandet aliis, ad politicos pertinet ut commonefaciant. Hoc verò & ad JCtos, quod pauci potentiores in plurium Imperio pactionibus mutuis officia Magiſtratuum & Imperia partientes, æquè in Majeſtatem, quam ſi id faciant in principatu, delinquere poſſint. Utique ſi privatâ conſpiratione tali modô inter ſe coëant. Nam ſi ex Imperantibus ſint, qui ſic agere atque paciſci inſtituunt, oligarchica duntaxat induſtria vocatur. Niſi in longius tempus quam delatum ipſis eſt Imperium coëant. Hactenus enim & privati ſunt &

 tantò

tantò minus illa parte juris habent, quantò iis, quorum eſt primævum jus imperii, plus à præſenti potentiâ præjudicii metuitur. Præter quod nullum enormius in fundamenta civitatis commiſſum exiſtat, quam actus ſummæ potentiæ ultra tempus dati Imperii producere.

VIII. Denique facultatem res judicandi facilius videri poſſet in Magiſtratus Curiasque ſæpe totam transferri. Sed & poteſtas creandi judices ſupremos manet penes Majeſtatem. Nec omninò (*s*) poteſtate res judicandas avocandi exuit ſe princeps, ut ſuperius (*t*) dictum.

(*s*) Nec omnino. Utique dum *in fine hic* poteſtatem avocandi res judicandas ſervat Principi, ſive *Jus ſummæ Provocationis:* non apparet, quâ ratione *totam judiciorum civilium poteſtatem* in Magiſtratûs transferri poſſe, jam *antè* docere potuerit.

(*t*) Superius. *Lib. I. c. 18. §. 24.* Non ſatis rem expedit *Auctor*, dum ambiguis, quod in uſu ipſi eſt, incedit terminis. Quid enim eſt, *non per omnia* communicat. ùt *§. 6. h. Mandarè jus alii totum vel ex parte;* ùt *§. 7. facultatem videri poſſe ſæpè totam transferri.* ùt *§. 8. difficulter aut nullô modô communicatur. §. 9.* Firmiùs utique inſiſtere licebit his quæ *ſuprà* de *Communicatione Jurium Majeſtatis* docuimus.

IX. Quod attinet minora Majeſtatis jura, quo minus pleraque illorum revocabiliter aut in perpetuum cum inferioribus poteſtatibus communicentur, ratio juris non obſtat. Unde & in feudum (*u*) concedi poſſunt iis, qui vere manent ſubditi. Sunt tamen ex illis, quæ difficulter aut nullo modo communicantur. Qualia quæ majoribus cohærent aut affinia ſunt, ut de repreſſaliis (*x*) dictum, & de his, quæ ad judiciorum ordinem mutandum petinent. Jus quoque majora nobilitatis inſignia largiendi, nec non fiſcum habendi, quæque ſimilia ſunt hujus naturæ. Sed aliquid ad fiſcum pertinens facilius in totum alienari poteſt.

(*u*) In feudum concedi. Et tamen etiam *quælibet Majeſtatis jura* ſic concedi poſſe, atque ſic *irrevocabiliter*, jam *antè* oſtendimus.

(*x*) De repressaliis. At verò & harum æquè àc *Belli* poteſtatem concedi poſſe Ordinibus, aſſerendum eſt; (quamvis quoad *Repreſſalias*, adverſus exteros cumprimis, ea tenenda ſint in Imperio Germ., quæ circà *Bella* ibidem conſtituta eſſe, reperiuntur:) Sic & *mutatio Ordinis judiciarii* penes Statûs eſt, ſalvâ Majeſtate Cæſaris: tum & *integra* penes illos ſunt *Fiſci* Jura. Quòd ſi tamen quis Jus quoddam *communicatum* dicere velit *Majeſtatis:* illud ſolùm procederet quoad *denominationem extrinſecam*, & quà *originem ſuam* reſpicit; tum & quatenùs *à Majeſtate* vel Juribus in Imperio *modum* capit,

X. Plane ſi ſumma poteſtas vicarium aut plures conſtituat, toto imperio vel certis locis, cui mandatum ſuis partibus fungendi dederit,

quid

quid ille poſſit, facilius exiſtimatur. Poteſt haud dubie talis Vicarius, quicquid expreſſe mandatis eſt comprehenſum. Poteſt atque debet exequi omnia decreta ſummæ poteſtatis, quæ hac fine ad eum mitti ſolent. Disponere de his quæ in exercitio ordinis Lege conſtituti adſiduo occurrunt. Diſtribuere functiones Reipubl. ordinarias & inferiores. Compellere omnes, ut Legibus ordinique antea conſtituto diſtrictè pareant.

XI. Sed in his, quæ excedunt modum quotidianæ adminiſtrationis, nihil novi ab illo ſinè ſpeciali mandatô vel magnâ neceſſitate conſtitui poteſt. Ne ullum quidem ex minimis Jus Majeſtatis, quod non in continuatione exercitii, ſed actu ſingulari conſiſtat, exercere poſſe videtur, (*y*) velut eſt remittere delinquentibus pœnam, evocare cauſas à judicibus ordinariis. Niſi id ei datum fuerit ſpecialiter. Aut cohæreat ordinario alicujus juris, quod ei ſine dubio competit, exercitio. Vicarius enim nihil eſt quam Magiſtratus. Et Magiſtratus eſt Miniſter ſummæ poteſtatis ac Legis. Atqui continuare functiones Jurium Majeſtatis, quæ in ordinario exercitio vertuntur, hoc eſt Miniſterium. Sed actus extraordinarios ſummi Imperii motu proprio inſtituere, hoc eſt αὐτοκρατικὸν & Magiſterium. Exemplis abſtinemus, inter explicandum daturi.

(*y*) POSSE VIDETVR. At verò ſicut regula illa de *actibus continuati exercitii* vix eſt recipienda: ita ſimpliciter actûs reliqui non poterunt cenſeri Vicario Regis ademti eſſe; quatenus ſcil. privatorum tantùm commoda & jura reſpiciunt, & ut ne periculum publici involvatur, vel ipſe ab ordinario jure citrà cauſam omnem abſceſſurus ſit. Hactenus enim plus eſt Vicarius, quàm Magiſtratus: aut ſaltim *Diſcrimina Magiſtratuum* dari aſſerere oportet.

CAPVT XXI.

De Præſcriptione Jurium Majeſtatis.

ARGVMENTVM.

Status controverſiæ, an diverſi ordines ejusdem civitatis contra ſe invicem Jura Majeſtatis per præſcriptionem acquirere poſſint. Quod affirm. modo præſcribens id faciat proprio nomine animoque ſibi habendi. Hinc nullos magiſtratus aut judices contra Principem præſcribere poſſe; cum hoc tamen effectu poſſe, ut ſubditi parere debeant, donec à Principe ſecus præcipiatur. Sed Principem, cui jura Majeſtatis non omnia data ſunt, poſſe ea quæ deſunt acquirere per præſcriptionem, populum quoque aut optimates

mates jura eodem modo Principi ſubducere & ſibimet acquirere poſſe. Utrumque rationibus probatur.

I.

VIdimus, ut ſumma jura in totum vel exercitio tenus transferantur. Sed modus alienandi unus, præſcriptio, ſupereſt. De quâ primò omnium quæritur, habeatne locum reſpectu ſummæ poteſtatis. An, inquam, ex ſolo uſu aut longiſſimi temporis, jura ſummæ poteſtatis acquiri poſſint. Eam quæſtionem nos hic non tantum de Principibus aut populis diverſis, ſed etiam de ordinibus (*a*) ejusdem populi diverſis, etiam & maximè de Imperantibus atque ſubjectis, intelligimus.

(*a*) DE ORDINIBUS. Sed *Ordines* nuncupare eos, qui imperant, inſolitum eſt, & ne quidem *Optimates* eô nomine inſigniuntur. Cæterùm in genere de *requiſitis præſcriptionis* agit Pufendorff. *L. IV. c. 12. §. 1. ſeq.* ubi inter alia, non eſſe eam *à poteſtate civili puniendi*, contrà *Hug. de Roy.* tradit *§. 6.* nec *Juri naturali* repugnare, aut Juri *Gentium*, *§. 7.* quin potiùs in *tacitâ Gentium conſenſione* poſitam, *§. 9.* cujus rationem in *tacitâ derelictione* collocet *Grotius*, quem *§. 8.* examinat, & in *§. 10.* ſubjungit, poſſe per præſcriptionem etiam *nec dum natis* præjudicari; Vel potiùs, ſi quid jam præſcriptum fuerit contrà defunctum, ideò iſto præjudicium non fieri naſcituris putandum eſſe: quoniam in hoſce, quod amiſſum eſt, ne quidem transmitti potuerit. Sicut verò in his præcipuè, (cumprimis ad hunc locum, ubi multum refert, num *Gentium* Juri præſcriptionem attribuas,) deſiderandum eſt, quòd *Pufendorffius* præſcriptionem *Gentium conſenſioni* adſcribat. Neque enim ſequitur: Placuit illa Genti vel civitati uni alterique, & vel omnibus, intrà Civitatem ſive Rempublicam ſuam: ergò repertum hoc *efficienter* Gentium eſt. Ita ſi *fundamentum* Præſcriptionis inquiramus, illud potiùs ex *Dominio Eminente* ſeu ſupremô illô, (ordinariô tamen,) arceſſendum fuerit, quô Princeps ita diſponit de rebus *ſingulorum*, etiam eorum, qui nec cauſam amiſſioni nec culpam præbuêre, ut exhinc univerſis bene ſit; ceu quidem circà res etiam illorum, qui Studioſi ſunt rerum ſuarum, & tamen nonnullas earum ab aliis teneri ignorant, præſcriptio non minùs, (ita ut ne quidem *in integrum reſtitutione* uti poſſint,) valet. Interim ad *Hornii* hypotheſin in *II. Architect. Pol. 6.* dilabendum non eſt, quando ille Principem, omnium rerum in Civitate *Dominum originetenùs* eſſe, & dominium omne *ab ipſo* ad ſubditos *derivari*, docet: id quod facilè ex his, quæ *ſuprà* diximus, de perſonis & rebus ſingulorum, qui per pacta in civitatem coeunt, refellitur. Idem *Hornius lib. II. cap. 9.* repugnare tradit *Majeſtati & juribus ejus*, ut *præſcribantur;* ſiquidem, cùm ipſa Majeſtas *à Deo* proficiſcatur, ex hypotheſi ejus, non ſubſit hominum commercio. Accedere, quòd *ſubditus, quà talis*, Majeſtatem præſcribere non poſſit. At verò hæc ipſa omnem, qualiscunque fuerit, Majeſtatis acquiſitionem, quæ *ope humanâ* fieri poſſit, evertunt; quodque alibi *Hornius* tradit, ſi quando ſubditus Majeſtatis ſolium occupet, eum non habiturum Majeſtatem, niſi ex *Dei* unius conſtitutione: illud non niſi eò usque admittendum eſt, quatenus ad directionem divinam pertinet, vel etiam ad cauſam primam; *ſecundæ* enim hominibus in hâc etiam, ſummâ licèt, poteſtate, relinquuntur: indeque non adparet, cur non poſſit ſenſim acquirere jus quoddam Majeſtatis, & vel totam Majeſtatem, ſive *exterus* aliquis, ſive *ſubditus;* licèt hic, quà Jus illud Majeſtatis tenet, ſubditus ampliùs haberi non poſſit. Neque tamen ex hoc arguendum eſt, quaſi jura illa *præſcriptione* acquirantur: cùm quidem *Leges civiles*, quæ de *Præſcriptio-*

ſcriptionibus conſtitutæ ſunt, niſi ad *res privatas*, aut quæ *in modum illarum*, habent, applicari queant; indeque Jura Majeſtatis (quicquid ſit de rebus, quæ *in patrimonio Reipublicæ* ſunt, per partes acquirendis,) à ſubdito *præſcriptione* acquiri non poſſint; *cæterus* etiam ideò præſcriptione uti, & quod non minùs, *Grotiô* præeunte, Conring. *c. XIX. d. Finibus.* propugnat, Regnum alienum eô modô acquirere, nequeat: quoniam præſcriptio, quippe quæ tantùm *juris Civilis* eſt, *inter Gentes diverſas* nulla datur. Quocircà ſi quæ fiat Juris Majeſtatis acquiſitio, illa utique, ſi vel *tempore* invaleſcat, non tamen præſcripta, ſed *voluntate* populi vel cujus intereſt, (adeòque Principis etiam, ad evitandum majus malum & bella civilia, in communionem Majeſtatis ordines admittentis,) & vel *tacitâ*, acquiſita dici debet. Sic etiam quando Princeps à jure quôdam Majeſtatis per uſurpationem unius vel plurium potentium in Republicâ arcetur, ut in communionem ejus juris Ordines e. g. admittendi ſint: utique non hoc per præſcriptionem fieri putandum eſt. Sic enim conſuetudo, obſervantia, & cætera, quæ uſu firmantur, à præſcriptione longè diſtant. Non etiam *bona fides* in uſurpatione illâ reperitur, non certum *temporis* intervallum, non *ſubjectum initiò habile*, cùm ſubditus Majeſtatis capax non ſit. Quòd verò ſubditus in civitate *immunitatem* acquirere poſſit, v. c. à collectâ quâdam, per temporis decurſum, ex eô non acquirit ille *Jus* ipſum, collectam talem indicendi; ſed ſolùm effectui illius juris, præſtationi ſcil., eximitur; idque non tam præſcriptione propriè dictâ, quàm potiùs Principis ſolius *voluntate* & conniventiâ: quæ ſi quando *ad tempus immemoriale* perdurat, *privilegii* inſtar & irrevocabilis habetur. Porrò non ſunt confundendæ *præſcriptiones Regalium*, quibus Status aliquis Imperii v. c. adverſus Con-Statum ſuum utitur: nam uterque horum *Juri civili Romano* ſubeſt; neque illa Majeſtatis jura, ſed *dependentia* & *particularia*, quæ ad Univerſitatem Imperii non pertinent, eaque *patrimonialia* jura, ſunt: quare etiam *eôdem præſcriptionis tempore* acquiruntur, quô *privati* invicem, in præſcribendis Juribus ſuis, uti ſolent: ipſe verò *Princeps* quoniam ſubditus eſt Cæſaris, in relatione ad hunc, ne quidem à *contributione Imperii*, niſi per *temporis immemorialis decurſum*, & tamen hoc etiam vi *Receſſûs Imp.*, eximitur.

II. Leges civiles de uſucapionibus & præſcriptionibus heic non habent locum, ne quidem in eodem imperio, quatenùs utique à Jure Gentium diſcrepant. Non obſt. ita quod habet Zieglerus. (*b*) * Nam ſi usquam verum, Majeſtatem Legibus eſſe ſolutam, id ſine dubio in iis, quæ ſummam poteſtatem qua talem ſpectant, obtinere oportet.

* *ad Grot. 2. 4.*

(*b*) Zieglerus. Quamvis autem *Zieglerus* non rectè ſequatur ſcholam communem, quando hæc Præſcriptionem *Juri Gentium* acceptam fert: quam & *Auctor* probat. In eô tamen recipiendus omninò eſt, quando *§. 12.* ſubditum non poſſe præſcribere Majeſtatem, exiſtimat: ſicut ex jam *dictis* ſententiam ejus firmare licet.

III. Ratio Juris Gentium hic ſola valet. Secundum quam putamus, etiam in ſummi Juribus Imperii locum eſſe præſcriptioni. (*c*) * Modo adſit requiſitum ejus fundamentale, ** ut uſus ac quaſi poſſesſio illorum jurium, nom ne proprio animoque ſibi habendi, ab eo qui in præſcriptione ſe fundat, habita & exercita fuerit. (*d*) Alioqui nunquam

quam initium habere potuit; quippe cum uſucapio dominium ſine animo domini per rerum naturam adjicere non poſſit.

* *Vid. Grot. lib. 2. cap. 4.*
** *Id. d. c. 4. §. 13.*

(*c*) LOCUM ESSE PRÆSCRIPTIONI. Ex eo ſcilicet, quod in Præſcriptione *Juris Gentium* eſſe putat *Auctor*.

(*d*) EXERCITA FUERIT. Quò citant *leg. 2. Cod. d. Præſcr. 30. vel 40. annor.* Eſt verò doctrina *Auctoris*, ùt & *H. Grotii*, nec minùs Seldeni, *L. I. de Mari clauſo c. 26.* (ubi præſcriptionem malè Juris Gentium, ſive Jure illô *res acquiri* præſcriptione poſſe, probat, quia Leges ſeu *Jura* Gentium quædam *uſu invaluerint*,) it. *Puſendorfſi L. IV. c. 12. §. 7.* & *communiter* ferè omnium, falſa penitùs, quòd præſcriptio ex *Jure Gentium* educta ſit: quin potiùs tota quanta inventum *Juris civilis* eſt. Nec enim facit pro *diſſentientibus*: illud eſſe Juris Gentium, quo *finis litium* inducatur. Nam & diffidationes, ipſæque ſtipulationes, finem litibus & dubiis conciliant; nec tamen Juris Gentium ſunt. Videlicet non ſufficit, *finem* Juri communi conſentaneum eſſe, ut exhinc remedium illi juri acceptum feras: quoniam hoc demum Juris naturalis aut Gentium eſt, quod tale eſſe poteſt per *omnes cauſas*. Deinde præſcriptio non poſſet tollere lites inter Gentes; quin potiùs ſereret easdem aleretque, eò quòd nullus inter eas judex detur; qui de *requiſitis* præſcriptionis cognoſceret. Imò ſi vel maximè de illis conſtaret: adhuc tamen non foret juris ejus, niſi per Bella, *executio*; & tamen de *requiſitis* ejus, quæ Gentes obſtringant, *non conſtat*. Non etiam ſequitur, *alienationem* eſſe Juris Gentium: igitur *modos* quoque alienandi quoslibet, (quorum aliquis è civilibus eſt Præſcriptio,) ad Jus Gentium referendos eſſe. Sic & ut *regionum fines* terminentur, præſcriptio neceſſaria non eſt; ſicut quidem in Civitate: ubi facilior eſt finium confuſio, & oportuna ſemper *reparatio per judices*. Unde admitti non debuit, ut in eâ dominia, ob culturam rerum & fines alios, *in incerto* eſſent; verùm ut ex *ſtato tempore* poſſeſſoribus firmari poſſent. Porrò iniquum foret, Rempublicam vel Principem quendam eò adigere, ut jus ſuum intrà tempora præſcriptionis (ſi quæ foret inter Gentes præſcriptio,) *perſequeretur*, & per hoc intempeſtivè fortaſſis, reliqua ſuarum terrarum in periculum conjiceret. Nec verò inter Gentes ratio poteſt haberi vel *ſilentii* vel *negligentiæ*. Imò negligentiæ imputari nequit ceſſatio perſecutionis: cùm quidem privatis integrum ſit omni tempore, quippe quòd judicium illis in civitate pateat, jus ſuum perſequendi. Quin imò ne *proteſtationes* quidem inter Gentes conſultæ ſemper aut tutæ ſunt: & non ſine causâ *Cæſar* ipſe in *Capitulatione* circà Imperium *Romanum*, tantopere direptum, detentores Regionum avulſarum non exprimit. Ulteriùs, aut *à Verô Dominô*, quis Regnum vel ejus aliquid, tenet Princeps exterus; & ſi malâ fide aut invaſione, æterna foret ejus recuperandi auctoritas; aut à *non Domino*, & ſic cum vitio iterum res in ipſum tranſiret: ſecus atque *inter privatos*, ubi res vitium non niſi *ex invaſione* capit. Quid etiam, quòd inter privatos *tempore belli* non currat præſcriptio: nullâ aliâ ratione, quàm quòd tunc quidem *juſtitium* ſeu judiciorum copia non ſit. Quod multò magis valebit in Principibus. Equidem *mala fides* vel ſola præſcriptionem impeditura foret, quippe quòd hâc prævia, ne quidem per mille annos in civitate valeat præſcriptio. Franzk. *III. Reſol. 1. n. 200.* Quæ omnia faciliùs obtinebunt, quando publicæ prætenſionum *deductiones*, vel earum ſaltim commemorationes *hiſtoricæ*, reperiuntur. Et hæc quidem efficere videntur, quòd *H. Grotius* præſcriptionem cum *tacitâ derelictione* confundat; quem incautè ſequitur *Conringius cap. XIX. de Finib.* & ab utroque ſeductus eſt *Limnæus* ad *Capit. Caroli V. p. 574.* Et tamen nemo non videt diſtinctos eſſe modos acquirendi, per derelictionem & per præſcriptionem: in eô ſaltim, quòd prior illa *ſtatim* occupantem alterum reddat Dominum, & non niſi *à Domino* proficiſcatur; præſcriptio verò non niſi *tempore* inducatur, & in *re alienâ*, idque *etiam à non Dominô*. Denique ſi ad *Requiſita* præſcriptionis tranſeamus, nulla eſt inter Gentes definitio *temporis*, quæ tamen

men in præscriptione totam paginam facit; & si tempus *immemoriale* solum sufficere dixeris: undenam desumes exordium *memoriæ?* Quin potiùs illud unicè admittendum est, *diuturnitatem temporis*, per quod populus aliquis terras alienas detinuit, ad hoc proficere posse; (modò etiam præsumtione justitiæ aliquâ gaudere queat,) ut in *possessorio Judiciô* superior Gens illa esse debeat, eique servari eòusque tuta possessio; donec causas *petitorii*, quippe quod *tempore* nullo absorbetur, altera gens apertis argumentis deduxerit. Atque hoc est, quod volunt *loca* illa, quæ partim ex *sacris*, partim ex *profanis Scriptoribus*, de antiquâ rerum possessione, in *lib. II. c. 4.* citavit *H. Grotius.* Denique *Conringius d. tr. de Finib. cap. 19.* in causâ exemptionis non utendum esse regulis *Juris Romani*, opinatur: quod quidem concedi potest, quatenus *eximens extrà Imperium illud* constitutus fuit; secùs in *Civibus*, qui semetipsos ab Imperio abstraxerunt. Cùm enim hi ejusmodi legibus tunc temporis subessent, *Rebellium* instar vel *hostium* habendi sunt; in quos, donec causæ suæ justitiam ostenderint, vel saltim voluntate Principis sui, vel populi, à quo abscessêre, dimissi fuerint, *perpetua* erit *auctoritas.* Equidem difficile est, ut causam reddere queant; & plurima habet *Conringius* totô illo *tractatu*, quæ abscedentibus ejusmodi indigne substernit; rationi Juris omni adversa. Nec etiam quisquam probaverit, v. c. quando *Belgas* putat ab Imperio abscedere propterea potuisse, quoniam *derelicti* fuerint, & *propria vi & virtute* adversus *Hispanum* semet vindicaverint: cùm tamen Imperium, quà potuit, ubique causam ipsorum defenderit, & si maximè fuissmet viribus sibi consuluerit Belgium, nil etiam per hoc à cujuslibet *subditi* officio alienum præstitisset; nec propterea dici posset à Dominio Principis sui aut Imperii, (licèt hoc succurrere ipsi non potuisset,) exemtum esse.

IV. Quare nulli Magistratus seu singuli seu collegia Magistratuum vel judicum quà tales, quicquam juris hoc titulo adversus summam potestatem adserere sibi possunt. Quia clarum est, illos nihil agere, quam nomine jussuque potestatis supremæ, atque ut ejus Ministros. Unde nihilo magis contra Principem præscribere possunt, quam hi, quorum ministerio in retinendâ possessione privatim utimur, ut coloni & inquilini, adversus quemque nostrum id est, dominos suos, usucapere nequeunt. (*e*) Proinde si quid tempore quantumvis immemoriali à potestatibus inferioribus usurpatum fuerit, hoc semper ab eo, qui summum habet imperium, absque injuriâ tolli potest.

(*e*) USUCAPERE NEQUEUNT. Videlicet ita *non possident* ipsi; & tamen nemo nisi qui *civilem possessionem* habet, usucapit. Quando autem colonus *intervertit possessionem* domino, quod fit si non amplius ùt talis rem detineat, sive neget causam possessionis suæ, vid. *l. ult. C. d. acquir. vel retin. poss.* tunc adversus Dominum æque præscriptio induci potest, atque *Vasallus* dominium directum præscribit adversus dominum. jung. *Auct. §. 7. h.* Sic etiam, quod *Auctor* negat, *Magistratum* posse jus quoddam Majestatis adversus Principem præscribere: illud verum est, de *præscriptione* propriè dicta. Cæterùm superiùs, quòd ex Principis *voluntate* sive concessione, citrà præscriptionem, acquisitio illa fieri possit, luculenter ostendimus.

V. Quod tamen non impedit, quò minùs contrà multitudinem subjectam jus illud præscriptionis, quod Magistratus longô usu acquisiverunt,

ſiverunt, vim ſuam obtineat, atque ſi nihil ejusmodi à ſummâ poteſtate habeant in mandatis. Ita ut Magiſtratus & judices, quod illo titulo decernunt & exequuntur, hoc jure facere cenſeantur. Idque ex præſumptâ ſupremi Imperantis voluntate. Quo ſciente adeoque tacitè conſentiente, illa jura ab inferioribus collegiis uſurpata fuere.

VI. Ita ſe res habet reſpectu Magiſtratuum. Quæſtio eſt an Rex, cui Imperium non totum populus detulit uſu temporis integrum acquirere poſſit. Viciſſim, an Rex liber & abſolutus quædam jura uſu contrario populi vel optimatium amittere queat. Utrumque adfirmamus. Hobbes, (*f*) cujus principia hoc aſpernantur, nos jam nihil moratur. Nec illi, qui Principem populi faciunt Miniſtrum. Utraque deſtructa ſententia pati debet, ut populus capax ſit juris acquirendi, & princeps nomine ſuo, non tanquam miniſter, agere dicatur.

(*f*) Hobbes. conf. quæ adverſus hunc *l. I. c. 9. ſeq.* tradita ſunt, & quid repoſitum ſit his, qui Principem *miniſtrum* faciunt, *Lib. I. c. 12.* Hobbeſio quidem Populus eſt diſſoluta multitudo, quæ cum perſonam non gerat, etiam præſcribere quicquam non poſſit. Nempe quà *ſubditus* quis eſt, utique jus Majeſtatis acquirere non poteſt; & ſi acquirit, non fit ea acquiſitio, ùt *Auctor* vult, per præſcriptionem; interim *Hobbeſio*, quoad hunc articulum, reſpondendum eſt ex *ſuperioribus*, quòd populus voluntatem non amittat, niſi quà ſubjectus ſit; retineat verò, quà pactus fuerit cum Rege, de imperio. Quidni igitur poſſet de pactô hoc Princeps ex Majeſtate quid deinceps quoque dimittere. *Bruti* verò & *Althuſii* ſententiam quod attinet, quâ Princeps populi mandatarius conſtituitur: ex illâ *Auctor* dubium ad aſſerendam præſcriptionem, videri poſſe exiſtimat; quoniam mandatarius ſ. Procurator non poſſidet, non magis ac colonus, quâ ratione Princeps â *populo*, penes quem Majeſtas reſideat; præſcribere quid exinde, ſibique proprium facere poſſit. Sicut verò etiam damnata eſt illa *Althuſii* ſententia: ita non minùs fruſtraneum eſt cum *Autore* de Regulis *præſcriptonis*, in hâc ipsâ doctrinâ *Reipublicæ immutandæ*, *h. l.* & *ſeq.* §. disquirere.

VII. Quanquam ſi quis Princeps legibus ſit ſubjectus, qualem Latini verè proprièque dicerent *Principem*, id eſt *primarium*, iſte ſummam diſſolutamque poteſtatem *præſcriptione* temporis acquirere poſſe dicendus eſt. Quippe animum abſoluti Imperantis induere poteſt. Quemadmodum Colonus & Emphytevta noſtri, ſi per longum tempus rem ſuo nomine tanquam Domini tenuerint, neque mercedem ſolverint, haud dubiè uſucapere poſſunt. Et Vaſallum contra dominum ſuum eadem ratione ex feudo prædium liberum, modò ſervitia non præſtiterit, acquirere poſſe, conſentiunt Doctores.

VIII. *Populus* etiam aut concilium *Optimatum*, quia Jus corporis ſive Univerſitatis habet, poſſunt ita animos inducere, ut Regem, licèt ab

cèt ab initio cum vera ſummâ liberâque poteſtate conſtitutum, deinceps in quibusdam aut pleriſque negotiis nolint facere quicquam ſine ſuo conſenſu. Proinde ut ipſi *concurrentem* (g) *cum Rege poteſtatem* adepti, hactenus non ut ſubjecti per omnia, ſed ut pares conſiderentur.

(g) CONCURRENTEM CUM REGE POTESTATEM. Et tamen exinde, quod Rex negotia quædam vel pleraque, ſine conſenſu Procerum, perficere nequeat, non protinùs inferendum eſt, hos ipſos cum illo *concurrentem poteſtatem* habere. Cæterùm ex hoc quod *Auctor* hîc tradit, populum poteſtatis quid ex Regiâ decerpere poſſe, remotis *præſcriptionis* requiſitis, ſatis colligitur, quàm ille præſcriptioni ſuæ in hoc articulo non inhæreat: quanquam præſcriptionem denuò in eo fundare nitatur, quod Ordines, ſi qualitatem ſubditorum excuſſerint, quaſi interversâ Regi poſſeſſione v. *§. 4. b.* uſucapionem jurium Majeſtatis incipere, & abſolvere queant: cui reſpondendum eſt, nec quemlibet uſum, nec quod aliàs tempore invaleſcit, præſcriptioni imputandum eſſe.

IX. Perſonæ igitur, de quibus heic quæritur, ſunt in terminis ſatis habilibus, ut *præſcriptio* illis applicari queat; modò *juſtitia cauſæ* (h) qua omnis uſucapio nititur, juribus ſummæ poteſtatis conveniat. Fundamentum verò uſucapionis & præſcriptionis eſt præſumpta *derelictio*, aut negligentia Domini rem ſuam non requirentis, aut jus ſuum non exercentis. Quibus accedit ratio, in quâ maxima humani generis Utilitas vertitur. Ut cauſæ litium aliquô tandem fine terminentur.* Atqui illa præſumtio derelictionis facilè in populum, qui jura quædam in Imperio deferendo excepit, cadere poſſe videtur; vel ob tædium confuſionis, quæ ſæpe de conflictu principis ordinumque populi ſolet oriri. Vel quia publicarum rerum adminiſtratio ſæpius ex mora vel diſſidio non leve diſpendium capit, ubi ſumma poteſtas communiter â diverſis Ordinibus exercetur. Præſumptio quoque neglectus *in multitudine* proclivis eſt; Cum quia nihil fit crebrius, quam ùt ſegniùs expediant commiſſa negotia plures. Tum quia ſingulis in promptu eſt, privatam principum gratiam mereri, & republica prodita ſubrepere ad honores, & commoda domeſtica. Denique tertia nusquam validior eſt ratio. Nihil enim favorabilius eſt, quam litigia de Jure Imperii aliquando finiri. Ne bella Civilia, quibus nihil gravius, & quæ non alium uberiorem habent fontem, æterna ex immortalibus rixis fiant.**

* *Grot. cit. lib. 2. c. 4.*
** *Id. d. c. 4. §. 6.*

(*h*) JUSTITIA CAUSÆ. Hanc ipſam *Auctor* in præſumta *derelictione* collocat. Hæc verò ſicuti præſcriptionem conficere non poteſt, atque, ſi vera eſt *derelictio*, (aliàs enim *pro derelicto* uſucapimus *per tot. tit. ff.* quando ſcil. res derelicta non eſt, quippe quòd per derelictionem protinùs derelinquens dominio excidat; ſed ſolùm, quando rem â domino derelictam eſſe putamus) titulum uſucapioni præbere nequit, cùm nulla ſit neceſſaria in re derelicta uſucapio. Hinc potius eſt, ut totam juſtitiam acquiſitionis ad nudam & ſimplicem voluntatem Imperantis referamus: quæ ſimul efficit, ut ipſe populus habilis ad acquirendum fiat; quale quid per ſe fieri non poterat, per reſiſtentiam, vel uſurpationem *Jurium Majeſtatis*; ceu nec litium finis juſtitiam acquiſitioni conciliare poteſt: quò *Grotium* citat *Auctor* in *Lib. 2. c. 4.* quippe qui tantùm cauſam impellentem præbere poſſet Principi, ex juribus Majeſtatis quid dimittendi; cùm quidem aliàs præſcriptio non protinus hoc dicendum ſit, per quod tranquillitas ſive quies Reipublicæ inducitur.

X. Suffragatur experientia plurium in Europa Imperiorum; *Francici* nominatim. Quod hodie perfectum παμβασιλείας ſive pleni liberique Regni ſpecimen eſſe creditur. Cùm tempore Hugonis Pariſienſis, cujus præſentes Reges ſtirps ſunt, haud adductiùs, quàm nunc *Germania* regitur, gubernata ſit. Tam enormis mutatio nullo *quam præſcriptionis* (*i*) *jure* niti videtur, hoc eſt populi procerumque derelictione, mutuoque conſenſu vel patientia manifeſta.

(*i*) QUAM PRÆSCRIPTIONIS JURE. Quod negandum eſt: cùm illud, quod tempore convertitur, non ſtatim per præſcriptionem eò deducatur, ut antè monitum fuit. Nec idem eſt, quod *Auctor* putat, *præſcriptionis* jure, hoc eſt, populi procerumque *derelictione*, mutuôque *conſenſu*, vel *patientiâ* manifeſtâ.

XI. Jam eædem rationes contra Reges ipſos, qui longo tempore quibusdam juribus haud liberè ſunt uſi, præſumi poſſunt. *Derelictio* inde, quod ſæpe contingit, ut Principes non bellicoſi intelligant & experiantur, invitis populi Ordinibus, ægerrimè ſe rempublicam gerere poſſe. Proinde quod malit requirere conſenſum, quàm cum perpetuis colluctari difficultatibus. Neglectus, *etſi rarior* (*k*) ex ſocordia, quæ ferè magnam fortunam comitatur, venit, aut ex propoſito Principum Heroicorum, quos id operam aliquando dediſſe conſtat, ut ſceptra Legibus ſubmitterent; quod inſtitutum fuiſſe legimus Servii Tullii Marci Philoſophi, Helvii Pertinacis ac Ælii Trajani Cæſarum. Metus bellorum ex eâdem causâ, quàm modo in populo monſtravimus, colligi poteſt; Etiam vero metus ab æmulis, & competitoribus ſæpe dominantes ſubegit, ut remiſſius & indulgentius cum populis agerent, atque agere perſeverarent.

(*k*) Etsi rarior. Et multò itaque rarior derelictio videri potest integræ Regionis, ex quâ *Conringius* in *Tract. de Finib.* præscriptionem induci posse tradit, *Grotium* in eo cum *cæteris* secutus. Equidem nemo *JCtorum* derelictionem stare docuerit cum *necessitate;* sicuti qui naufragii tempore res suas ejiciunt, eas dereliquisse consentur *§. fin. Inst. d. R. D. L. 43. §. 11. de furtis &c.* Est quoque indignum *Conringio*, quando de *conjecturis* derelictionis disquirit, quod putet, quoniam Respublica citam curam desideret, ùt corpus animam; inde statim, ex quo tempore curare eam Princeps non possit ampliùs, eandem per hoc derelictam videri; & imò populo integrum esse, ut alterius tuitioni se subjiciat: quas doctrinas *ad Not. Bœcleri*, ubi de *Finibus Imperii* agitur, cum *aliis*, quæ *in d. tr. Conringius* commentatus est, examinavimus.

XII. Sed hæ præsumtiones contraria probatione vel fortiori præsumptione, removentur. Nempe probatio liqueat è verbis factisque in contrarium, testandi jurisque servandi causâ ab alterutra parte interpositis, modò talia sint, ut ad notitiam ejus, ad quem res pertinet, dicta factaque pervenerint; Etiam ut specialia sint; nam infinita protestatio de Juribus Imperii non minuendis, qualem Imperator Romano-Germanicus præ se fert, *nihil ad interrumpendam* (*l*) singulorum, qui olim sub Imperio fuêre, præscriptionem efficit. Præsumtio fortior ex metu, aliove justo impedimento oppositionis non factæ adversus usucapiones illegitimas desumitur. Sed verba & facta, è quibus ejusmodi præsumptiones desumuntur, *evidentia esse debent*; (*m*) Nam hujusmodi argumenta in dubio adversus præscriptionem temporis obtinere non possunt. Verùm ad impediendam illam probationes perfectæ requiruntur. Quia præscriptio tribuit jus, non modò perfectum, sed etiam ad quietem salutemque humani generis necessarium, quod temerè subvertendum non est: tum & interruptio est facti, quod probari debet. Si verò metu ab illâ deterritus dicatur, vix est, ut per tantum temporis spatium, quod hæc præscriptio requirit, formido in voluntariam patientiam non abiisse videatur. Quâ autem ratione, præscriptio nondum natis præjudicet? explicantem vide Grotium.*

* *Lib. 2. cap. 7. n. 10.*

(*l*) Nihil ad interrumpendam. Quidni faceret: Si vel maximè *præscriptio* proprie dicta obesset Imperio *vid. §. 112. Instr. Pac. Cæsar. Gall. Monast.* cumprimis §. 80. ibi. *si in Cæsarea Capitulatione, pactio vel in Comitiis propositio, deinceps fiat de occupatis distractisve Imperii bonis ac Juribus recuperandis, ea non complectatur: aut complecti intelligatur, res supra expressas, &c. ex matricula expungi.*

(*m*) Evidentia esse debent. Et vicissim verba & facta, quibus contrà Principem inducitur, *dimissio Majestatis*, evidentia & ipsa esse oportet multò magis. Planè hæc ipsa ad simplicem voluntatem Principis citra præscriptionem reducenda sunt.

XIII. Cæterùm qui totum Civitatis imperium invito populo invasêre, an & hi, & quô pacto longi temporis beneficio legitimum imperandi jus consequi possint, *inferius* (*n*) videndum.

(*n*) INFERIVS. Ubi de Democratia agitur.

XIV. Unum hoc locô superest, quantum temporis ad implendam præscriptionem requiratur. Et quidem quod memoriam hominum excedit, sive id centum annorum, sive, ùt verius videtur, non paulo minus sit, haud dubiè in omnem casum sufficit. Quandoquidem longius pro conditione mortalitatis dari non potest. Sed & si præsumptio non vergat, in contrarium generationis humanæ intervallum, quod *tertiam facit seculi partem* (*o*) admitti posset. Suffragantibus autem circumstantiis, quibus judicia voluntatis adfirmantur, non est dubium, *quin & brevior* (*p*) decem vel viginti annorum decursus satis haberi queat. Tu vide sis *Grotium.** Hoc tamen spatium inter immemoriale & brevius interesse videtur, quod in illo non requiritur bonum initium, cùm id negata memoriâ tollatur; in brevioribus bona fides requiri videtur, ùt rectè Canones, etsi aliter Jus Civile. Sed quantumcunque sit spatium implendæ præscriptioni sufficiens, id esse debet continuum, alioqui interrumpitur præscriptio Jure non minus Gentium, quàm Civili.

* *d. cap. 4.*

(*o*) TERTIAM FACIT SECVLI PARTEM. Nam *Aristoteles* generare quem debere, vel matrimonium suscipere anno 35. ætatis voluit.

(*p*) QVIN ET BREVIOR. Nulla habenda hîc temporis ratio, nisi quatenus voluntas ejus, contrà quem Majestatis jura acquiruntur, ex factis pluribus inducenda est: Sic enim tacitus ipsius *consensus* idem faciet, quod expressus. Et sicut præscriptio etiam contrà ignorantem valet, ita non nisi *sciens & volens*, utut etiam coactè velit, Majestate vel totâ vel pro parte excidit. Quod vero *Auctor* in *pr. §. de præscriptione immemoriali*, ejusque terminô, tradit, ad illud obiter notandum est, quod sicuti penitus differunt præscriptio *centum annorum*, & tempus *immemoriale*, ita hoc ipsum nonnisi de memoriâ hominum *superstitum* accipiendum esse, bey Menschen Gedencken, hoc est, ut nemo eorum, qui supersunt, aliter sciat obtinuisse, nec à majoribus suis diversum audiverit. Nec enim præscriptio immemorialis excluditur per hoc, si quis forte antiquis documentis, vel ex historiâ, contrarium ostensurus sit. *add.* Victor. *Concl. 17. d. Exempt.* & Ant. Fab. *Lib. 7. Cod. Sab. Tit. 13. def. 2.* Fallitur tamen *Auctor*, quando putat hîc, non requiri in præscriptione immemoriali *bonum initium*. Est enim certissimum, quod in illâ quoque præscriptione *bona fides* exigatur; quippe quæ hoc ipsô conficitur, quod nemo superstitum aliter unquam servatum *meminerit*: eaque est memoria probi usûs, quæ & initium justum arguit. *Negatâ memoriâ* pravi initii, ponitur initium legitimum. De differentiâ v. Juris *Civ. & Pontificii ad Desselium* aliqua diximus: è quibus *Auctoris* tradita *de bona fide* examinare licebit. Planè Rex

nè Rex *in Regem* alium non poteſt alienare jus quoddam Majeſtatis, ut hæc *integra* maneat; poteſt ut imminuatur: at non hoc etiam per *præſcriptionem*, ſed vel tacitam prioris poſſeſſoris *voluntatem* uſu inductam; ut tamen hanc *juſtè colligere* potuerit is qui eô nititur, & ut prior ille dimittendi juris *poteſtatem* habuerit. Maximè verò juſta per diuturnitatem videbitur uſurpatio, quando, qui jure illô diu uſus eſt, eôdem ſe *quaſi ſuô jure*, & velut *in ſuô* uti exiſtimaverit; (quod faciliùs locum inveniret in jure, quod per ſe *communiter* vel *diviſim* habendum erat.) Secus ſi probari queat, quod animum talem habere non potuerit: Sic enim juſtâ acquiſitione deſtitutus cenſeri debet. Quoties videlicet *injuſta occupatio* ei oſtendi poteſt, nil niſi *poſſeſſionem* adeptus videri poteſt; quæ facti eſt, nec jus rei perpetuum conciliat. Si non poteſt, præſumtione quidem nititur, nec jus nobis deficit, (de quô hîc quæritur,) ſed probatio; quæ non minùs utut diverſo modo, *in facto* conſiſtit. Quod ſi ad *imperium Romanum*, prout nunc ſe habet, ejusque *jura Majeſtatis* reſpiciamus, in relatione ad hos, qui in eô *parendi* conditionem habent, ut ſunt Status cæterique immediati, eorumque ſubditi. Dicendum eſt, non quidem *præſcriptione*, ſed modis aliis quos ad *conceſſionem* liberam Principis, ex actibus inducimus, & *ad privilegia* rediguntur, ea Jura, etiamſi *majora* ſint, non quidem hôc *contra* Cæſarem, ſed *ab ipsô* potiùs, idque & uſu diuturnô, indeque *tacitâ conceſſione* acquiri, atque hanc acquiſitionem fieri ipſis immediatis *patrimonii* jure: (Secùs atque *de Magiſtratibus* ſuprà *apud Auctorem*, §. 4. & 5. qui officio ſuo talia jura acquirunt; quæ tantum adhuc â nutu Principis pendent) adeo ùt Cæſar acquiſita illa *revocari poſſe nolit;* ceu voluntas ejus Statibus exhibita pro *libertate* eorundem irrevocabilis eſt; niſi publica *totius imperii ſalus* diverſum poſtulet: de quâ conceſſione, quâ ratione fiat, illæſâ Majeſtate Cæſaris, ex his definiri poteſt, quæ alibi de *Communicatione Jurium Majeſtatis* in univerſum diximus; Nunquam ſcil. abdicativè & citra *dependentiam*, utque jura talia quomodocunque acquirentes iisdem utantur, ſuô & *propriô planè jure:* Eô ipſo, quòd uſurpationem illam *privilegii* jure tueantur. (Nec enim nunc de Juribus Majeſtatis, â Cæſare in Statûs abalienandis, quô iisdem vel ſoli vel unà cum Cæſare ad Imperium univerſim gubernandum utantur, disquirimus. Id vero *temporis immemorialis* exercitium requirit, utut nulla *Cæſaris ſcientia* probetur; modò non oſtendi poſſit *mala fides*, ſaltim in *uno* inter poſſeſſores ſuccedaneos, ex quô interrupta videri poſſit juſta opinio, quod ſuô jure id exerceat. Ipſam verò dependentiam ſ. *ſubjectionem* nullo unquam tempore quis præſcribere, ùt & jura, quæ ſubjectionem arguunt, eô ipsô non poteſt, quò usque *ſubditum* ſe eſſe profitetur: ceu *adverſus Principem* invitum quippe & ex Lege *civili* haud unquam valet præſcriptio; imò nec libertas immemorialis ratione eorum, quæ quis debet *uti ſubditus*, adverſus illum allegari poteſt; ut ſunt profeſſio fidei, præſtatio ejus & operarum; (niſi quòd in *contributionibus* & ad exemptionem ab eis ſtabiliendam, conventione inter Cæſarem & Status, allegari eò poſſe *immunitatem temporis immemorialis* placuerit: R. A. *1548. §. 56. 64.:* haud dubiè quod præſtatio illa ad expeditionem Rom. die Reichshülffe, originem & ipsâ traxerit ex *conventione* Statuum *liberâ*.) Quæ verò *de Cæſare* in Regimine ſummô diximus: eadem quoque ad Status *in Regimine* terrarum ſuarum *ſubalternô* congruè applicari poterunt, ut tamen poſſit *Status à Statu*, (cùm uterque ſubſit Legibus *Civilibus* Imperii *Romani:*) *propriè præſcribere* Regalia vel Jura Superioritatis, idque *cum titulô*, ùt plerisque videtur, longô tempore. v. Roſenthal *C. V. de Feud. concl. 17. n. 1. ſine titulô*, tempore longiſſimô. Pruckm. *c. 5. de Regalibus n. 112.* Quinimò Regalia hactenùs inſtar *Servitutum* habent; indeque ex harum præſcriptione ad Regalium quoque illam acquiſitionem arguere licet. Aſt *Subditus contrà Principem ſuum* non poteſt *Regale* acquirere aliter, quàm *uſu immemoriali;* ùt eſt Jus Fodinarum, Heig. *1. quæſt. 30. n. 3.* idque dependenter: (nec enim ille capax eſt ſuperioritatis vel juris cujusdam, ex quô conſtat Superioritas:) imò ne quidem ea, quæ *ſubjectionis* præcisè ſunt, & ad recognitionem ſuperioritatis pertinent; ùt eſt præſtatio *collectæ Provincialis*, quæ in locum *ſequelæ* ſucceſſiſſe videtur, immemoriali tempore â ſe excutere poteſt, quò minus iis ſupponi queat. *L. 6. C. de præſcript. 30. vel 40. ann. l. 6. C. de Oper. publ. l. 23. C. de SS. Eccleſ. Nov. 30. c. 7.* Manz. *Dec. Pal. 149. n. 11. ſeq.* Weſenb. *Conſ. 303. n. 126. 1.* Conſ. Marp. *9. n. 5.* quippe quòd ſubjectio quotidiè

tidiè conſtituatur *v. l. 10. pr. de Uſu & Habit. l. 10. de Cap. minut.* Et tamen ſi quem ſubditum v. c. de contributione interpellatum, aut in cataſtra relatum, exemptionem ſuam allegâſſe, & Principem in hoc acquieviſſe, conſtet: indignum omninò fuerit, eum poſthàc, eâ Principis indulgentiâ non frui debere, *v. l. f. C. de fund. patrim.* Roſenthal *d. c. V. concl. 84.* Cæterum *adverſus legem Principis prohibitivam*, v. c. Ordinationem Provincialem, (quippe quòd in eâ ſalvâ ſubjectione princeps uni vel alteri citrà aliorum præjudicium, *diſpenſare* ex juſtâ causâ poſſit:) non quidem præſcriptio, ſed tamen *uſus immemorialis*, ex quô privilegii quid colligi queat, locum habet; ùt ſi quis diverſorium â ſe propriâ autoritate contrà illam erexerit. Videlicet *titulum* non deſiderat alium iſtud *privilegium temporis*, quod tamen ipſum, quia Jus ei reſiſtit, *immemoriale* eſſe oportet. (Aliter atque ſi quis, *Jure communi non reſiſtente*, tantùm contra libertatis præſumptionem adverſus privatum præſcripturus ſit. Nam ibi *titulus* quidem neceſſarius non eſt, ſed tamen *longô tempore* abſolvitur, *l. 10. ſi ſerv. vindic.*) Eſt autem faciliùs, ut quis *jus ſuum*, uſu ſcil. immemoriali, ad ſimilia, adverſus Principem *extendat.* v. c. juriſdictionem quâcum inveſtitus eſt, in via publica, ad jus ipſius viæ publicæ. Denique an quid ex *Patrimonio* Principis, ſeu bonis ejus *Cameralibus*, præſcribere poſſit *ſubditus*, & quod ſaltim *Jura Domaniorum* in Germaniâ perperam eò applicari velint, aliis locis pleniùs oſtendimus.

CAPUT XXII.

De

Jure humanæ poteſtatis circa Sacra; & primò de Eccleſia. E variis opinionibus de Jure Majeſtatis in Eccleſiam, una eligitur.

ARGUMENTUM.

Jus Sacrorum pertinere etiam ad Imperantes. Quid quantumve, id controverſum. Primam eſſe Pontificiorum ſententiam, qui totum hoc jus Papæ ſubjiciunt: Alterum eorum, qui presbyteriis omnia vindicant. Tertiam diſtinguere inter jus Eccleſiæ internum & externum, quaſi ex mente Conſtantini M. Quartam Eraſtianorum, qui nihil quam confeſſionem fidei Eccleſiaſticis concedunt, poteſtatem omnem Imperio adſcribunt. Quintam Hobbeſii, à quô nullum jus ſacrum, niſi Imperio Civili ſubjacens, agnoſcitur. Ex his media, quæ eſt tertia opinio præfertur.

I.

INter Jura Majeſtatis majora, Politici omnes, & Juriſpublici ſcriptores, referunt Jus rerum Sacrarum. Adeò ut & ſummam faciant diviſionem illorum jurium, in Civilia & Eccleſiaſtica. Quod etiam *Ulpianus* * JCtus velle videtur, quando jus publicum conſiſtere ait in Sacerdotibus & Magiſtratibus, hoc eſt, officiis illorum, plura enim

jura

jura dari ſingularia neſcire non potuit. De hoc nos adhuc agere diſtulimus, quia rectiùs poſt cuncta Civilis Imperii Jura ſecuturum videbatur.

* *in l. 1. §. 2. ff. de Juſtit.*

II. Eſſe aliquod jus ſacrorum penes eum, qui ſummum tenet Imperium civitatis, ferè inter ſcriptores convenit. Et ratio, quæ in omnium oculos incurrit, idem ſvadet: Eò quòd absque aliquo jure circa ſacra, Reipublicæ Imperium, & quies Gentium nullo modo teneri poſſit. Id quod hiſtoria omnium gentium, Pontificumque Romanorum, & hujus ſeculi Proteſtantium, abundè probaverunt. Sed quænam illius juris capita, quinam ſint limites, intricatiſſima *diſputatio eſt.* (*a*) Nos diverſas ſententias, primam, ut quæque minimum tribuit ſummæ poteſtati, tum eas, quæ plurimum ei vindicant, proponemus.

(*a*) Disputatio est. Hic *Auctor* in Editione *mediâ* integrum fere *caput XXIV. â §. 7. ad finem usque* inferit, ubi maximè de diſcrimine *Civitatis* & *Eccleſiæ* agit, (quod & in *noviſſima* Editione *Sect. IV. c. 1.* majori curâ inſtituit,) & hujus iterum diſcrimen exponit in *viſibilem* ſeu publicam, & *inviſibilem*, (qualis eſt non per abſolutam negationem potentiæ paſſivæ, ſed per comparationem. *Ebr. II. v. 38.*) *Inviſibilis* ſive Electorum, nullô ſcil. loco palam congregatorum, (quæ & hinc *univerſalis* quoque dicitur,) Regimen *Chriſtum* ſibi ſervâſſe, nec *Vicarium* Chriſti; Univerſalem aliquem dari, aut dari *poſſe* tradit. Tum & de factis agit Eccleſiæ *externæ*, ante & poſt diluvium, ad tempora propiora. Velle Deum, ut fideles in corpora *coëant*, in quibus voluntas ejus prædicetur & imò *ſegregari*, qui malè de rebus ſacris ſentiant. Hæcce fieri poſſe inſciis etiam & invitis *Rectoribus* cujusque *Civitatis*. Sed tamen Eccleſiam auctoritate eorum ſæpè indigere. Et cùm Rectores Civitatis ipſi alicubi *Eccleſiæ membra* ſint, hinc *in fin.* disquiſitionem aggreditur, quænam eorum vel eô caſu vel aliàs etiam *in ſacris Poteſtas* ſit. Equidem diſtinctio ſumma eſt, apud alios quoque *Juris Sacrorum Doctores*, inter Poteſtatem ſacrorum *internam*, quam dicere licet ex ipſorum hypotheſi *miniſterialem*; quoniam prædicationem verbi divini, cum adminiſtratione Sacramentorum, complectitur: & *externam*, quæ verſatur circà gubernationem, quoad perſonas & res Eccleſiaſticas, ùt & judicia ſacra. Hinc eò referunt *Vocationem* Miniſtrorum, *Reformationem* exercitii Religionis, *deciſionem* controverſiarum, *diſpoſitionem Rerum* Eccleſ. & *Judiciorum* adminiſtrationem. Hæc poteſtas tribuitur *Principibus* etiam, quà *ſeculares* ſunt; ideò quòd Princeps eſſe debeat Cuſtos utriusque tabulæ, qui & promovere cultum Dei *Pſalm. II. v. 12.* & *Pſ. XXIV. v. 7.* & protegere *Pſ. XLVII. v. 10. Eſaiæ VI. v. 16. ib.* debeat, tantô majori curâ, quòd ipſe Dei vicem gerat. *Exempla* hanc in rem plura depromuntur ex *Vet. Teſt.* ùt & *Hiſtoriâ Græcâ*, tum ex *Conſtitutt. Imperatorum*, *vid. l. 3. 5. 6. C. de Summâ Trinit.* cum ſuffragiis *DD.* Veteris Eccleſiæ. Sed abſcedunt ab hâc ſententiâ, quam & *Grotius* de *Imperio Summarum Poteſtatum circa ſacra* latè exequitur, Pontificii, *Baronius*, *Sanderus*, *Bellarminus*, quorum argumenta hæc ferè ſunt. (1) Regem Uſiam *2 Chron. 26.* leprâ percuſſum fuisſe, quod ſuffitum fecerit. (2) *Ovium* non eſſe, judicare de paſtoribus. (3) Politicum Magiſtratum *tempore Apoſtolorum* Jus circà ſacra nullum habuisſe. (4)

ſe. (4) Principes *Proteſtantes* per Paſſavienſem Transactionem demum *adeptos eſſe* jus ſacrorum. (5) *liberos* â poteſtate ſeculari *Clericos*, & *ſacra* non minùs; quorum curam illi habeant. (6) Carere poſſe Eccleſiam *Imperiô ſuperiorum*, cùm & Chriſtus Paſtorale Munus inſtituerit; cui idcircò, vel Vicario ejus Pontifici, paſtores ſubeſſe oporteat. (7) Denique Epiſcopos longiſſimi temporis *præſcriptione* poteſtatem hanc ſibi firmâſſe. Quibus tamen facile reſpondetur: *Uſiam* ad interna manum extendiſſe, Regem quoad hæc etiam ovem eſſe; in *externis* verò ipſum *paſtorem* haberi: *Eſ. XL. v. 11.* Nec tamen propterea *domini* ſunt animarum Principes, *vid. §. 5. h.* ſed *capita* ſolùm ſocietatis *civilis*, quibus meritò ex *neceſſitate* architectonicâ & Clerum & ſacra ſubeſſe oportet, *1 Sam. XV. v. 17.* Quamvis autem *ſeculares* Principes *Apoſtolorum* tempore jus circà ſacra, non ita ùt Principes Chriſtiani exercuerint, cùm potiùs Chriſtianos perſequerentur; Jus tamen habuêre *ſuæ religionis* & aliarum, ipſumque poteſtatis *exercitium* circà Chriſtianam Religionem, licèt eô malè uſi fuerint. *Proteſtantes* quod attinet, ſicuti ante Reformationem hypotheſis Pontificia Germaniam occupaverat: ita plerique ſtatuunt, eos poteſtatem ſacrorum per injuriam Pontificis eò usque detentam *recuperâſſe.* Quanquam rectiùs aſſeratur, quoniam hîc de jure *Majeſtatis*, (eique analogô, *Superioritatis*) agitur, cùm nec ipſe Imperator Jus Sacrorum ex debito ſibi aſſereret, ideò nec Status Proteſtantes, quippe quòd Statuum jura *paulatim* ex indulgentia Cæſarum extructa ſint, Sacrorum poteſtatem (quâ *Epiſcopi* hactenùs utebantur, Imperatori verò debitam Poteſtatem ſibi ſumpſerat *Pontifex*,) anteà habuiſſe, ceu nec dum eam habent *Status Seculares Catholici:* ſed potiùs ſub tempus Reformationis ex hypotheſi *Confeſſionis ſuæ*, quæ ſeculari poteſtati plus tribuit, ſaltim *Pontificis & Epiſcoporum* poteſtatem in ſacra ſua agnoſcere non potuit, ſibi de novô *acquiſiviſſe.* Quòd ſi verò *Imperator* Jus Sacrorum, tanquam alteram partem ſummæ poteſtatis, debitô ſibi modô non exercuit; illud *infelicitati temporum* imputandum eſt. Aſſerunt ſanè Scriptores illi omnes, quos compegit præ cæteris in Monarchiam ſuam *Goldaſtus*, Jus Sacrorum *Imperatori*, adverſus uſurpationes Pontificis; eoque pertinet evolutio *libertatis Eccleſiarum Germaniæ*, quam poſt alios *Schilterus* inſtituit. Utique non poteſt carere Eccleſia, vel ſaltem non debet, *Superiorum Imperiô*, ne dicamus, quemlibet Statum eô carere poſſe. *Exemtos* autem *Clericos* eſſe â Regimine ſeculari, ſacris adverſum eſt, *Rom. XIII. v. 1. & 7. Matth. XVII. v. ult.* ut ad *§. 9. cap. ſeq.* oſtendetur. Et ſicuti omnes *Statûs* (non modò Clericalis,) *Chriſtum auctorem* habent, nec tamen Pontifici ſubſunt, cùm & *Princeps DEI vices* gerat: ita Clerus cum reliquis capiti Reipublicæ & ipſe ſuberit. *Præſcriptio* verò adverſus Majeſtatem in Republicâ nulla eſt, ùt nec contrà inſtituta, quæ divini Juris ſunt. *adde* Lentul. *L. V. Apicis Rom. Gloriæ cap. 2. & ſeqq.* Quamvis autem hâc ratione Principi Jus Sacrorum rectè aſſeratur: Diſtinctio tamen illa: quòd Principi *externa* poteſtas competat, rem ſatis explicatam dare nequit. Nam *interna* illa, quam vocant, unicè *Miniſtrorum* eſt, & ad actûs formaliter & internè Sacros, quos virtute Chriſti obeunt, pertinent: eòque reſpicere conſtat non minus *benedictionem* tàm *Ordinatricem*, quàm *conſecratricem*, & *maledictionem excommunicatricem*; eô modô, quem inferiùs attingemus. Quantum verò ad Poteſtatem *externam* attinet, reperimus in perſonis Eccleſiaſticis Pontificiorum actûs plurimos *exotericos* ſive merè & formaliter *politicos*, qui in civili objecto ad civilem finem diriguntur, & ad externam illam â nobis nullatenus referri poſſunt: qualis eſt poteſtas *gladii* cum terrenis cæteris. Deinde exotericos, qui *objectivè Eccleſiaſtici*, ſed tamen *virtualiter politici* habendi ſunt eò, quod radix eorum in Magiſtratu politico reſideat: Tales autem iterum vel per Magiſtratum civilem geruntur, ùt ſunt exauctoratio, vocatio perſonarum, diſpoſitio de bonis Eccleſiaſticis, & judicium de Religione. Atque hæc ſunt, quæ partem potiorem poteſtatis illius conficiunt. *Reliqua* quidem eò non minùs reſpiciunt, nec ad interna redigi debent. *Interni* verò per *Miniſterium* propiùs adminiſtrari ſolent: ùt ſunt inveſtitura Clericorum, audientia cauſarum, cenſuræ illatio; quaſi hæc ipſa *ex delegatione Magiſtratûs ſecularis* teneant. Eò pertinet dictum Conſtantini, quod *extrà Eccleſiam Ipſe Epiſcopus* ſit, videlicet, quoad actûs *exotericos*, quos vel per ſe ipſum Princeps, vel *per Clericos*, auctoritate principali exerceat. Unde nomine quoque *Pontificum* in Synodo *Chalcedonenſi* appellantur *Valentinianus* & *Martianus* Imperatores, &

res, & curæ *Theodosii Apostolicæ* dicuntur, *apud Theodoretum.* Quare & *Baronius in Annalibus, ad Annum 312.* auctoritatem *Pontificatûs* Imperatoribus Christianis necessariam fuisse inculcat. Distinctiùs adhuc illa percipiuntur, quando *Principem* tùm *infidelem* tùm *fidelem* consideramus: *hunc* iterum, ùt est *Caput Reipublicæ*, quòd etiam *manu* sive potestate valeat: & ùt *membrum* est: hocque rursus vel *præcipuum*, vel *æquale* cum cæteris omnibus. Ita facilè apparebit, *Christianorum Principum* potestatem, quà videlicet ùt Principes considerantur, (cùm aliter *potestatem* in Republica non habeant,) non esse merè laicalem & Civilem, verùm etiam *Ecclesiasticam*, (quò nomen *Juridictionis Episcopalis* pertinet; aut portio ejus, in complexu sensûs *Pontificii* acceptæ) juri *Ordinis* contradistinctam: idque tam quoad *Regimen externum Ecclesiæ* e. g. particularis sive provincialis; ùt in convocatione Conciliorum, erectione templorum & ædificiorum sacrorum, institutione Presbyterorum, Festorum, Visitatione, Jejuniorum, Exequiarum, Litaniarum, Ordinatione, ùt & Ceremoniarum, & quæ ad *Statuta* Ecclesiæ ulteriùs pertinent; Verùm etiam (quod *Triglandus* & *Voëtius* soli Statui *Clericali* vindicant,) quoad suspensionem, remotionem, restitutionem, Ministrorum Ecclesiæ & Scholarum, ùt & excommunicationem majorem. Porrò quatenus Princeps *præcipuus* haberi potest *membrorum* in Ecclesia: ita directionem tenet in *Presbyterio* Laico, *1 Timoth. V.* quale moribus externis Christianorum intendit, ipsique ordini ac doctrinæ publicæ: Non enim *jurisdictionem* habet Presbyterium Ecclesiasticum, sensu Canonum, h. e. *internam* solvendi aut ligandi, nisi quòd judicium *Ecclesiæ* per repræsentationem ipsi deferatur: non etiam habet partem externæ in Ordinando & consecrando Ministros (quam aliàs potestatem internam dicimus, eamque asseruimus ministerio.) Interim *Jurisdictionem* habent eam, quæ tertiam partem conficit Hierarchiæ *Christianæ*. Et hactenus Princeps non aliter, quàm *præcipuus* in *Ecclesiâ* pressâ, sub capite seu Principe paganô, spectatur.

III. Qui magnum Præsulem Romanum colunt, hi sic omnia ad Ecclesiam spectantia pedibus ejus subjiciunt, ut Imperantibus non modò nihil relinquant, sed & ipsos Imperiumque eorum, seu directò *sive per consequentiam* (*b*) Pontifici submittant. Alii totum jus sacrorum pendere docent â *collegiis presbyterorum* (*c*) nec Imperantes aliter, quàm è fidelibus singulos, aut omninò extraneos reputant. Nisi quòd defensionem Ecclesiæ, & executionem eorum, quæ presbyteri decreverunt, quatenus *manum* requirunt, Imperio civili committunt. Quæ sententia â priori, in terminis quidem, & in eô, quòd Pontifici jus *totô orbe* (*d*) tribuitur, vehementer discrepat; genere tamen doctrinæ, quatenus utraque civili Imperio ferè tantundem relinquit, haud magnoperè abhorret. Nempe sic ut Aristocratica potestas particularis differt â Monarchia universali. Tertia est eorum sententia, qui internum Ecclesiæ & Sacrorum jus civili potestati negant; Externam vero administrationem ab illâ dependere *eique subjacere volunt.* (*e*) Hujus Auctor sententiæ Constantinus Magnus laudatur, cujus hâc de re convivalem ad Episcopos sermonem memorat Eusebius. * Quartò, sunt, qui confessionem fidei nudam & solam Ecclesiæ concedunt, sed pote-

ſtatem animadverſionemque vel audientiam foris ſe exerentem nullô modô, niſi â Majeſtate dependentem. Proinde poteſtatem ejiciendi è communione Eccleſiæ & arcendi a ſacris, quam prior ſententia ſub internis comprehendit, ſimiliaque Eccleſiaſticis niſi cum eadem *dependentiâ*, (*f*) negant. Denique Hobbes, & qui ſunt *Hobbeſiani* (*g*) quicquid religionis aut Juris Eccleſiaſtici in hôc mundô eſſe queat, id omne ad Imperium Civitatis pertinere, contendunt. Ipſum quoque jus (& hoc vel inprimis,) ſtatuendi de dogmatibus fidei Chriſtianæ: nulla re excepta niſi hac una, quod *Jeſus ſit Chriſtus Dei.* Reliqua *credendi capitula*, (*h*) quæ in Eccleſiis proponuntur, non eſſe fidei, ſed obedientiæ. ** In quibus ſi erretur, Imperantes, non ſubjecti, rationem reddere debeant.

* Lib. 4. de Vitâ Conſtantini M. c. 24. *Vos quidem eorum qui vel quæ ſunt in Eccleſiâ, ego verò eorum qui, vel quæ, ſunt extrà Eccleſiam, Epiſcopus â Deô conſtitutus eſſe videor.*

** Hobb. *cap. 18. de Cive* §. *6. & 14.*

(*b*) SIVE PER CONSEQVENTIAM. Dum ſcil. cum *Bellarmino L. V. de Pontif. c. 6.* Pontifici poteſtatem *indirectam* temporalem in omnes Reges & Principes tribuunt; quatenus illud ſaluti animarum neceſſarium eſt. At verò adverſa eſt unio iſta ſub unicô Paſtore mortali inſtitutioni Ordinis Eccleſiaſtici: *Epheſ. IV. v. 11. 12. 16. 1 Corinth. XII. v. 14. 15. 24. 25. 27. 28.* nec ad Communionem internam neceſſaria, ſiquidem *Schismata* impedire ſatis poteſt ſubordinatio multorum, ad ſe invicem, non etiam requiritur dependentia iſtorum ab unô capite. vid. Calixt. *in Diſſ. de Pontif. Rom. in Tr. de præcipuis Religionis Chriſtianæ controverſiis.* Quicquid diſſentiat cùm Bellarminô *Sanderus L. V. de Monarchia Eccleſ. cap. IV.* & ipſe *H. Grotius in Conſult. Caſſandr. art.* 7. Utique ex quô motivô *Bellarminus* illam poteſtatem indirectam Papæ concedit, ex eôdem Regi *in Pontificem* tribuenda eſt, quando *Concilium* cum hôc contendit. Sanè Reges *Galliæ* nunquam induci potuêre, ut hanc poteſtatem admitterent, ſtetitque firmiter in hoc *Sorbona* contrà *Jeſuitas.* vid. Gramond. *in Hiſt.* & Richer. *in libb. de conciliis generalibus.*

(*c*) A COLLEGIIS PRESBYTERORVM. *Presbyteros* eosdem eſſe qui ſeniores. Olim erant duorum generum; *unum* docentium, qui honorabiliores fuerant Regentibus, Clerici videlicet; *alterum* Regentium, qui curam gerebant diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & aliorum externorum in Eccleſiâ *1 Tim. V. v. 17.* Qui verò Presbyterorum collegio poteſtatem omnem tribuunt, illi detrahunt *Principi*, quæ ipſi, ùt tali, competunt. Nec enim illa unicè in defenſione eorum, quæ Presbyteri, maximè regentes decreverunt, pertinent.

(*d*) TOTO ORBE. Scilicet *Presbyterium* particularibus Eccleſiis finitur, & Auctores presbyterialis illius poteſtatis univerſale & monarchicum caput repudiant.

(*e*) EIQVE SVBJACERE VOLVNT. Hanc diſtinctionem non agnoſcunt *Pontificii*, quibus ampliſſima eſt *Epiſcopalis Jurisdictio*, dum eam diſtribuunt in illa quæ ſunt aut *Ordinis*, aut *Legis Diœceſanæ*, aut *Statûs*, ut Jus Epiſcopale partim internum haberi poſſit, partim externum: idque poſitum vel *in officiô* vel *in beneficiô*. *Officiô*, in audientia & diſciplina, quam utramque voce *Jurisdictionis* ſpecialiter appellant. *Beneficium* verò ſit tum *Dignitatis* ſive Conditionis, quò & privilegia Cleri pertinent, illi *Statum* vocant; tum Reverentiæ & *obedientiæ*, quam Epiſcopo ſuo debent Diœce-

Diœcesani. Quapropter etiam apud ipsos *Lex Diœcesana* audit. Ex his apparet satis, quantum illi abstrahant Imperatoribus, quasi *incapacibus* ejus potestatis, & ad Episcopos, eorumque Jurisdictionem, redigant.

(*f*) DEPENDENTIA. Est tamen quod circà dependentiam hanc distinctè habendum sit, de quô *§. 2. cap. seq.* dicemus.

(*g*) HOBBESIANI. Quos inter etiam est ex Remonstrantibus *Simon Episcopius*, qui omnem curam & Imperium sacrorum *ad Magistratum* refert; quanquam non penitùs *Hobbesium* approbet.

(*h*) CREDENDI CAPITVLA. Equidem *H. Grotius II. cap. 20. §. 45. de Jure B. & P.* capita *quatuor* & ipse prodit, in quibus Religio consistat; quem tamen ibi refutat *Osiander*. Profanus est magis *Herbert.* de Cherbury in Tr. *de Religione Gentilium.* Quadrigam quidem & Ipse *capitum Religionis* constituens.

IV. Ex his sententiis eligere aliquam aut improbare, ei, qui in universum excusari mallet, juris duntaxat scientiam professo, grave & anceps, neque temerè, videtur. Faciendum tamen est, quando & operis institutum & exempla aliorum, & necessitas refutandi perniciosa principia, id nobis imponunt. Si quid errati obrepat, veniam JCti haud gravatè speremus.

V. Extrema vitabimus, sequemur ὑπόθεσιν ex omnibus mediam, loco tertiam, quæ *Constantino* Magno adscribitur, sanô sensu *intellectam.* (*i*) Neque enim adhuc satis constat, quomodò Constantinus suam distinctionem rerum, quæ intra Ecclesiam sunt, intellexerit. Accepit verò Episcopatum suum de Officio boni Principis in convertendis ad resipiscentiam, fidem pietatemque Civibus suis extrà Ecclesiam, hortatu, legibus, exemplô. Non igitur de regimine Ecclesiæ *externo*, sicut vulgò putant & putavit Clariss. *Vedelius*; nec etiam contrà *Paganos* solos, ut destitueret eos, sicut *Perronius* Cardinalis * loquitur. Etsi verò Constantinus Episcopatum suum iis verbis ita non intellexerit, ut Regimen externum Ecclesiæ significarent; nihilò secùs tamen id ipsum sibi competere semper aliàs sensit, neque destitit ipsô actu exercere. Ejusmodi autem Regimen ad summam potestatem pertinere, probamus hâc ratione, quia summa potestas omnia rerum hominumque (de actionibus, non de animi sententiis loquimur) in civitate suo Imperio complectitur: Præter ea, quæ Deus nominatim ab hominibus exegit, & immediatè suo solius tribunali addixit. Cujus generis non omnia, quæ ad Ecclesiam pertinent, & ab Ecclesiasticis aguntur, esse existimamus. Quoniam multa ex illis reperiuntur, quæ esse & non esse, quæque aliter esse possunt. Quæ autem Deus

Ff 3 sine

ſine mediô & expreſsè poſtulat, ea non poſſe aliter ſe habere, manifeſtum eſt.

* in Sermonibus *Pithœanis.*

(*i*) Intellectam. Quippe quòd dubium exortum fuit circà ſenſum diſtinctionis illius *Conſtantini M.* rerum, quæ *intrà* & *extrà* Eccleſiam ſunt: Quam quidem ex *Euſebio* pluribus recenſet Auctor *in nova Editione cap. XXV. §. 16. usque ad fin. & in §. 1. c. 26.* ubi rejicit *Vedelium*, quem hîc in notis quoque citat, quando is de regimine *externô* Eccleſiæ iſtud intellectum voluit; cùm tamen *Epiſcopatum* ſibi vindicet *Conſtantinus* in officiô boni Principis in convertendis ad Reſipiſcentiam, fidemque ac pietatem civibus ſuis præeundô, extrâ Eccleſiam hortatu, legibus, exemplô. Quò reſpiciunt ea, quæ ſuperiùs diximus, attendenda eſſe, ut *Principem* quemlibet, etiam Paganum ſeu *infidelem*, qui Epiſcopatum ejusmodi *non omni ex parte* tenet, & *fidelem* diſcernamus. *Vedelius* ille diſputationem ſcripſerat *An. 1638. Daventriæ*, de *Epiſcopatu Conſtantini M.* quam cum refutarent *Triglandus* & *Revius*, inde Contentiones de limitibus Jurisdictionis Eccleſiaſticæ & cognitionis de Rebus fidei, exortæ ſunt: quantum ex iſtis attribui oporteret *paſtoribus*, quantum *Magiſtratui ſeculari*, & quantum ſimul etiam auditoribus, adeòque cœtui univerſo junctim ſumto, competeret. Et quidem *Triglandus* & *Revius* ipſi in terminis variant, diſcordes & imò dubii; ut tamen cumprimis res *fidei* cum rebus ad *mores* & regimen pertinentibus confundant. Nec verò diſſenſiones illæ in *Belgio* fortuitæ ſunt, poſtquam Provincia quælibet Majeſtatem ſibi ſervavit; ex quô factum eſt, ut ſubinde contraria Decreta publica ab Anno 1570. in Rebus Eccleſiæ emanaverint.

VI. Propoſitionem, quod omnia, in Civitate, præſertim quæ ad univerſos ſpectant, ſummæ poteſtati abſolutè conſideratæ ſubjiciantur, ita ut juberi prohiberique poſſint: Et rurſus, quòd ea, quæ Deus neceſſariò exigit, ſuæque cognitioni verò ſine medio reſervat, humanis imperiis mutari nequeant, neminem prævideo negaturum. * Quare ad approbationem ſententiæ, quam ſuſcepimus, duæ res explanatæ ſufficient. Prima quænam ſint ea, quæ Deus neceſſariò exigit, ſuoque tantùm obnoxia vult eſſe judicio. Dein, quæ res ad ſacra pertinentes non ſint ejus naturæ, verùm abeſſe aut diverſimodè ſe habere poſſint.

* *Ratione Clariſſ.* Vedelii: *quòd poteſtatibus Eccleſiarum Jus in Eccleſiam competat,* eò quod plerumque præcipua ſint Eccleſiæ membra, (†) *quod ille paſſim urget, in tract. de Epiſcop. Conſtant. M. nos non utimur; quia de jure quod poteſtati, jure poteſtatis, & quà tali, adeoque & infideli, competit, agimus. Eccleſiæ membro utcunque præcipuo, quatenus pars totius eſt, nihil juris, quàm ex conſenſu Eccleſiæ, adſcribi poteſt; Eminentia autem ad illud jus ex conſenſu acquirendum ratio magis ſvaſoria & probabilis eſt, quam ſua vi efficax & neceſſaria.*

(†) Eo quod plerumque præcipua sint Ecclesiæ membra. Loquitur autem *Vedelius* de poteſtatibus *Chriſtianis.* Et quamvis *Auctor* reſpectum illum, quô Princeps *fidelis* eſt, penitùs ſeponendum eſſe velit; tamen hoc cum ipſo agnoſcendum non eſt: Siquidem Princeps ejusmo-

ejusmodi in his, *quæ poteſt ampliùs quam infidelis*, non modò unicum illum reſpectum habet, quô ùt *membrum* Eccleſiæ conſiderandus ſit, ſive *præcipuum* inter reliqua, ſive, in nonnullis, ùt *quodlibet* eorum *aliud* (quamvis & in hôc diſcrimine, Principis, ùt *capitis*, diverſam rationem eſſe ſatis appareat,) verùm etiam quà *Princeps* eſt *Chriſtianus* & *manu* valet; unde ratio *Vedelii* rem totam non conficit. Re ipsâ tamen verum eſt; (ſecùs atque *Auctor* opinatur,) *Principem Chriſtianum*, in eo tantùm ab infideli differre, quod Chriſtianus *membrum Eccleſiæ* ſit, quò infidelis neutiquam referri debet.

VII. Neceſſaria Dei præcepta ſunt vel naturalia vel revelata. *Naturalia* de quibus actum ſupra *cap. 2.* videlicet, quæ neceſſitatem aut turpitudinem habent moralem. Cujus rei *diſcretionem* (*k*) Deus cordibus noſtris, quod indubitatò ſentire queamus, impreſſit. Quam Legem non ſcriptam, Legem cordibus inſcriptam, & Gentiles & Chriſtianorum Doctores, audivimus locô citatô, prædicantes, & utrosque *Deum Auctorem* (*l*) laudantes. *Revelata* ſunt, quæ Deus benignè, ſalvâ juſtitiâ ſuâ, ad ſalutem corrupti & perditi generis humani per filium ſuum procurandam, miniſterio Prophetarum & Apoſtolorum manifeſtavit, & ſacris utriusque fœderis libris comprehenſa voluit. Quorum capita credimus â Deo eſſe, non ex auctoritate cœtûs præſentis fidelium, quem *Eccleſiam vocamus*: (*m*) neque ex hiſtoricâ *fide miraculorum*, (*n*) quibus olim illa in terris obſignata leguntur. Quoniam efficacia rationum illarum fundamento humanæ auctoritatis carere non poteſt, inque eam reſolvitur; ita ut *credulitas* magis quàm certa fides eſſe videretur. Neque etiam ſolis nitimur indiciis & argumentis veritatem ſanctimoniamque ſcripturæ ita perſvadentibus, ut naturali quoque rationi convincendæ ſufficere poſſint. (*o*) Fieri enim vix poſſet, ut infirma rationis conſcientia adverſum cavillos impiorum ſine perturbatione ſe contineret, quin ſæpiùs vacillaret.

(*k*) DISCRETIONEM. Ut non habeamus illam ex ſolâ informatione vel exemplis aliorum. jung. *Auct. d. cap. §. 14.*

(*l*) DEVM AVCTOREM. Quod illuſtrat *Auctor. d. cap. 15. - 18.* ubi diſcernit probabilia, (quæ appellat:) hoc eſt, præcepta remotiora â neceſſariis.

(*m*) ECCLESIAM VOCAMVS. Maximè *repræſentativam* univerſalem, quam videlicet DD. vel etiam delegati Eccleſiæ, in Concilio univerſali, quà haberi poteſt, repræſentant. *Syntheticam* etiam Eccleſiam vocant, internam & externam ſocietatem fidelium, in unâ, etiam particulari, Eccleſiâ. Uſurpat verò *auctoritatem* Eccleſiæ *univerſalis* in particulares, ratione objecti *realis*, in negotiis gravioribus de fide & moribus univerſarum; ratione *perſonalis* in homines, quorum dicta & facta ibi judicantur. Ipſa autem Eccleſia & *auctoritas* illius hâc ratione primariò & radicaliter ſe exſerit per omnes omninò fideles, dum hi partim præſcribunt, ùt DD. & Epiſcopi: partim ratihabent, ùt cæteri omnes. Sed an *Eccleſia errore* poſſit,

possit, ex eô facilè definitur, quòd promissiones divinæ de conservandâ doctrinæ puritate in Ecclesiâ *conditionales* sint. Nimirum si in sermone Christi perseveraverit: *Joh. VIII. v. 31. c. X. v. 24. 27.* id quod maximè obtinet in Ecclesiâ quâlibet *particulari*; qualis etiam *Romana* est. Quòd enim plures talium defecerint, exempla satis loquuntur: quare, quod *Matth. XVI. v. 18.* de portis inferorum non prævalituris habetur, accipiendum est de Ecclesiâ *universali*, & exhinc particulares quidem *divisim* deficere, sed conjunctim non possunt; etenim *Spiritum veritatis* Christus promisit primò Apostolis. *Joh. XIV. v. 16.* id quod ad Ecclesiam *universalem* quoque secundariò pertinet, si normam Apostolicæ doctrinæ secuta fuerit: nam ita non recederet ab ore nostrô *Es. LIX. v. 21.* Interim de Ecclesiâ *universali* quoque tenendum est, quòd illa *errare* possit tanquam aggregatum omnium particularium; sed ita tamen, ut haud unquam possit amittere *fundamentum doctrinale* & *reale*, cui salus fidelium superstructa est. Denique locus *Joh. XVII. v. 17.* de Ecclesiâ *invisibili*, sive cœtu electorum, loquitur.

(*n*) FIDE MIRACULORUM. Nam hæc ad Ecclesiam *constituendam* prædicuntur *Es. XXXV.* Succedaneis opus non est, quin potiùs circà illa cavendum esse monetur *Matth. XXIV. v. 24.* Maximè quòd propria non sint miracula veris Doctoribus; sed & Pseudoprophetarum sint *Matth. VII. v. 2.* & Anti-Christi: *2 Thess. II. v. 9.* qualia per præstigias quoque & magiam confici possunt; quæ quidem mirabilia rectiùs quàm miracula dixeris.

(*o*) SUFFICERE POSSINT. Quoniam ratio naturalis res spirituales percipere nequit, ut Auctor *in novâ Editione* monet *cap. 26. n. 22.* Interim sicuti cum *Pontificiis*, qui ad externum Ecclesiæ testimonium provocant, faciendum non est; ita nec cum *Reformatis*, & sic Auctore h. l. ad internum Spiritûs Sancti testimonium simpliciter confugere oportet; quin potiùs utrumque & cum eô insita sacris ipsis criteria, quæ divinam circà scriptum hoc providentiam arguunt, jungenda sunt: qualia apud *Nostrates* ibique tradita reperiuntur.

VIII. Quod *Hobbesius* * cum supercilió negat, id nos adserere, quatenus Christiani sumus, non est quod pudeat. Scilicet si dixerimus, largiri Deum verè credentibus *testimonium Spiritus sui*, quo de veritate eorum, quæ sacris literis ad salutem suam necessaria, continentur, prorsùs sint certi ac adseverati. ** Qua de re plura dicenda erant, quibus hoc tempore collocandis supersedemus. Nisi quatenus contra *Hobbesium* mox nonnihil subjungemus. Saltem id è sacris adfirmare non dubitamus, esse illam ejusmodi gratiam, quæ non tantum comitetur & adjuvet naturalem judicii vim, ut capita fidei recte apprehendat; quod tamen omninò etiam præstat; *Sed insuper quæ â rationali demonstratione* (*p*) ac apprehensione, nec non à rectæ conscientiæ gaudiô plane & perspicue diversa totôque genere distincta ac evidenter sine medio mentibus affusa sit. *** Videlicet præter motûs ordinarios, hodieque dantur sæpe motûs *extraordinarii*, à motibus *Enthusiastarum* discrepantes, quòd hi discedant à declaratione Spiritus in verbô scriptô, eique sæpe contrarientur, contra quam inspirationes piorum. Frustrà exceperis, quod imaginarium esse queat hoc testimonium; siquidem

quidem ad tempus nec verè credentibus tale quid evenire dicitur. Cum enim consistat hoc testimonium in πληροφορίᾳ, id est certitudine animique persvasione penetrantissimâ, scrupulus de veritate fallaciave non cadit in illos. Præter quod minimè desunt rationes, quibus ludibria mentium, passionesque animi ferventiore motu spirituum animalium concitatæ vel imposturæ geniorum â sanctis motibus discerni queant. Jam si certitudo scripturæ sacræ & norma credendorum divinitùs præscripta in cordibus tam efficaci testimonio obsignetur, palàm est *fidem* nullo, quàm solius Dei judicio Imperioque esse subjectam, Idque non modò quod ad illam summam regulam attinet, *Jesus est Christus Dei*, ùt Hobbes vult, sed respectu omnium, quæ in Scriptura traduntur: siquidem ea Deum habent Auctorem, qui omnem suam voluntatem â singulis fidelibus vult percipi & impleri; quòd hi certò nolunt, etsi non omnia singulaque pari certitudine perspiciant.

* *c. 18. §. 6. & 14.*
** Vid. *Epist. ad Rom. c. 8. v. 10. 16. 1. ad Corinth. 2. v. 4. 9. 12. 13. & 1 Johann. c. 5. v. 10.*
*** Calvin. *l. 3. Inst. c. 2. §. 14. Johannes testatur*, inquit, *fideles scire, se esse filios Dei, & sanè certo sciunt, sed divinæ veritatis persvasione confirmati magis, quàm rationali demonstratione edocti.* Et mox: *unde statuimus fidei notitiam certitudine magis quàm apprehensione constare.*

(*p*) SED INSUPER QUÆ A RATIONALI DEMONSTRATIONE. Videlicet *Reformati* nimium interno testimonio tribuunt, etiam quod *certitudinem salutis* attinet; de quô nos ita statuimus, quòd habere quis certitudinem possit de *prædestinatione* infallibilem in hâc vitâ, ante finem vitæ, conditione quippe nunc in actu positâ, etiam *absolutam*. Discrimen verò *Pontificiorum* à nobis in eô est, quod illi *hypotheticam* quidem certitudinem habeant, ante finem vitæ, & in ipso fine *absolutam:* attamen solùm *probabilem:* sed â Calvinianis, quòd hi ante finem vitæ *absolutam* esse asserunt, sed solùm *probabilem & fallibilem*: & tamen illi nil nisi *hypotheticam* probant; siquidem textus *ad Rom. VIII. v. 29.* de separatione loquitur, quòd illam Deus *ex parte suâ* non facturus sit. Sicut etiam electionis pœnitentia Deum non capit *Rom. II. v. 29.* Et certum est, illum nihil ad salutem nostram intermittere, *Philipp. I. v. 6. 1 Cor. I. v. 8. Rom. VIII. v. 39.* Interim penes nos situm est, an perseveraturi simus, & hæc est hypothesis ante finem vitæ. vid. *Matth. XXIV. v. 13. Apoc. II. v. 10. c. III. v. 11. v. 17. 26. c. III. v. 5. & 12.* In *fine* autem *vitæ* possumus, ex requisitis fidei, notitia & assensu, inprimis *fiduciâ*, meritum Christi apprehendente, *absolutam* habere *certitudinem* beatitudinis, & hinc in *Matth. XXIV. v. 24.* electi dicuntur *non posse seduci finaliter.* Utique *Reformati*, currente vitâ *absolutam* certitudinem ex *internô* testimoniô suô non tantùm ideò habere non possunt, quoniam fidei & virtutum futuri seculi gustus etiam *reprobis* tribuitur; *Ebr. VI. v. 4. & seq.* Verùm etiam an *perstituri* sint, certi esse nequeunt. De persvasione enim omninò docere non licet, eam per se fallere posse; idque rectè hactenùs cum *Auctore:* ne hoc ipsum quoque ad instantem vitæ finem quis applicet. De eo quid addere nunc non vacat, quid *vires naturales* circa divina possint: satis enim hoc ipsum â *Nostratibus* adversus *Pelagianus* munitum est.

IX. In universum igitur, quicquid ad internum jus conscientiæ pertinet, seu naturale sive revelatum, cùm immediatè subditum sit Deo, ipsius duntaxat jussio prohibitioque in illis spectari debet. Ideoque nulli Imperio civili vel Ecclesiastico quicquam juris est in illis vel prohibendis, vel augendis, vel mutandis.

CAPUT XXIII.

Quo usus sententiæ electæ explicatur.

ARGUMENTUM.

Quæ ex naturalibus præcepta sint immutabilia honestate morali, quemque satis conscientiam docere. Ex Sacris propriè dictis, primo, confessionem fidei ad intrinsecum jus conscientiæ pertinere, quæque ad cultum Dei præterea spectant, jus quoque clavium, & Doctores statuendi. Circa illa tamen omnia verti jus civilis potestatis, modo quæ divinitus præscripta non mutentur: specialiter quid faciendum, si de capitibus fidei non conveniat. Modum gubernandi Ecclesias videri externum; proinde Imperio subjectum, idem fortè de electione pastorum, sub cautionibus certis. Personas & res Ecclesiasticorum non eximi Imperio civitatis. Bona tamen Ecclesiarum alienari non posse ab Imperantibus. Quid Juris habeat Princeps, qui á civibus suis in rebus sacris dissentit.

I.

PErtinet igitur sine dubio ad jus illud internum *confessio fidei*, quæ ex sacris literis petenda est, & cujus ratio soli Deo debetur. Quam proindè Imperium civile nec imperare, nec prohibere potest, ùt dictum.

II. Hinc cohæret facultas exercendi *cœtus* fidelium, eô numerô, qui ad excitandam religionem credentiumque communionem sit necessarius. Eòdem spectat judicium de fugiendo illorum consortio, qui fictam fidei adseverationem morum improbitate detegunt. Nam ratio unionis inter fideles & metus contagionis è peccatis ad internum jus conscientiæ pertinet. Hinc sequitur, *jus clavium* (*a*) quod dicitur, esse merè Ecclesiasticum. Et â cœtu fidelium contrà cujuslibet homines conditionis, sibi aggregatos, rectè exerceri. Non quod juris aliquid coactivi habeant, sed quatenus se illis duntaxat, quos sciunt esse pollutos, subducunt. Quam ad rem necessum est, competere Ecclesiæ

aliquod

aliquod jus cognoſcendi de moribus & pronunciandi indignos gratiâ cœleſtium rerum. Idque etiam ratione *doctrinæ*; non quòd eam alii imperare queant, ſed denunciare poſſunt diſſentientibus, ſe non poſſe cum illis habere cultum eundem, & ſigna communis gratiæ; Quamdiu ita ſentire ſe profitentur, ut in ſummam doctrinæ ſalutaris impingere videantur. Denique *Doctores* ſibi & *Rectores*, qui in omni cœtu ſunt neceſſarii, præponere poſſunt Eccleſiæ.

(a) JVS CLAVIVM. Hoc *paſtoribus* tribuitur *Joh. XX. v. 23. Matth. XVIII. v. 18.* & hinc ad forum *interius* refertur; ſiquidem ad ſententiæ dictionem & executionem ſpiritualem brachium ſeculare non requiritur. *1 Cor. V.* Interim quoad cognitionem & ſententiam, circà innodationem publicè flagitioſorum, & enodationem illorum, pœnitentium, hoc eſt excommunicationem, & abſolutionem â vinculô excommunicationis, requiritur unà, quoad exercitium, conſenſus & ſententia plurium, ſcil. totius Eccleſiæ *Matth. XVIII. v. 15. 16. 17. 1 Cor. V. v. 8. 2 Cor. II. v. 6. 8. 10.* Quantum autem ad *vim executivam corporalem*: ita nec paſtorum eſt illa, nec præcisè Eccleſiæ: ſed ad poteſtatem *civilem* pertinet. *Conſiſtoria* verò repræſentant in his, quæ conſenſum publicum deſiderant, Eccleſiam, indeque *excommunicationes* etiam ratione exercitii miniſterium ſuſcipere non poteſt. Ex quibus conſtat, non rectè *Auctorem* jus *Clavium* in ſolidum ad *merè Eccleſiaſtica* referre; quamvis volvi dubius videatur in hôc articulô.

III. Atque hæc omnia, ignaris quoque ac invitis Imperantibus, fieri poſſe, conſentaneum eſt; Sicut ab Apoſtolis primisque Chriſtianis, ex mandato Domini, contrà voluntatem Imperatorum inſtituta ſunt. Quamvis autem hæc Eccleſiæ ab imperantibus adimi & interdici nequeant: inde tamen non ſequitur, nullas in his rebus eſſe partes Summæ Poteſtatis, quæ eſt in quâque Republica. Nam in ſumma verum eſt, Principes habere jus exercendi quoslibet jurisdictionis imperiique actûs in ſuos cives eorumque actiones, omniaque dirimendi, quæ ad conſtituendum, augendumque Dei cultum pertinent; modò nihil inquam derogent iis, quæ a Deô determinata ſunt. Ut per partes eamus, primo quod ad fidei confeſſionem attinet, ſi hæc imperantibus ad animum pertinet, jus habent eos, qui evidenter ſecùs, quàm fert publicus Eccleſiæ conſenſus, docere inſtituunt, ultrò cohibendi atque coërcendi. Si de conſenſu Eccleſiæ dubitetur, partes utrimque ad ſilentium de controverſiis adigendæ: diviſiones interim molientibus pœnâ pro modo commiſſi ſtatutâ, donec deciſio (*b*) ab iis, qui numero in Eccleſia prævalent, interponatur. Siquidem in hoc mundo alius controverſiarum exitus non datur. Juxta hunc conſenſum

potestas edicta condere & leges quibus concordia servetur, ipsique Ecclesiæ Doctores pareant, præscribere potest. Convictis aut consensu reliquorum superatis separatisque, tantum libertatis seorsim dabit, quantum expedire judicabit: quæ res ad conscientiam cæterorum, quibus integra causa est, spectare non videtur. Quod si inferiores publicæ quieti non sint adversi nec apertè blasphemi, pœnis nec corporalibus nec pecuniariis mulctari posse videntur. Nec quidem ob cœtûs modicos, sacrorum causâ duntaxat celebratos; nisi contra Schismaticos secus videatur, maximè si discrimen adeo modicum sit, ut contumaciæ, quàm religioni, res propior videatur.

(*b*) Decisio. conferantur ea, quæ de exitu infelici *Synodorum* habet *Lentulus L. IV. Apicis Rom. Glor. c. 9.*

IV. Alioqui jus celebrandi sacrorum communionem & divini *cultus* civili potestati non esse obnoxium, anteà diximus: quemadmodum nec est censura & animadversio morum atque doctrinæ, unde nec appellandi facultas ad summam potestatem harum rerum causâ datur. Quod tamen non impedit, quò minus huic advertere liceat, ne quid enormiter hac occasione committatur, neve sub prætextu religionis aut censuræ, factiones inimicitiæque exerceantur.

V. Siquidem consensu Christianorum, salvâ religione & fidei concordiâ, hæc res aliter atque aliter se habere potest. Nec in literis sacris quicquam per omnia certum & immutabile constitutum legitur. Quod autem in illis primitùs obtinuisse liquet, hodie nusquam exactè servatur. Ratio igitur regiminis Ecclesiastici a potestate summa præscribi *possè videtur*, (*c*) modo nihil a Domino prohibitum instituatur.

(*c*) Posse videtur. Hîc verò commodum *de ceremoniis* est in Ecclesiis disquirere. Videlicet illæ pars cultus divini non sunt; sicuti *in Vet. Testamentô:* quæ quidem exhibitô Christô penitùs cessarunt. Nempe cultus *electitius* â Deo rejicitur. *Matth. VII. v. 13. Coloss. II. §. ult.* & exhinc ceremoniæ, quibus nunc utimur, ex *Christianâ libertate* instituuntur, & retinentur. *vid. Galat. II. v. 3. sqq. c. IV. v. 10. & 11. c. V. v. 1. Coloss. II. v. 16. Ephes. II. v. 14. Ebr. IX. v. 13. c. X. v. 1.* maximè quòd scriptura Novi Testamenti solum *ordinem* in genere commendet. *1 Cor. XIV. v. 10.* junctô *Cor. XI. v. 34.* Sicut igitur ordo aliquis ab Ecclesiâ vel Ceremoniâ præscripta *conscientiam* secundariò obstringit; *Matth. XVIII. v. 17.* & imò *necessitatis* est, in statu confessionis: sicut in *Exorcismô* inter ritus baptismi in hoc consensum fuit, quoniam *Crypto-Calviniani* in terris *Saxoniæ* eundem non simpliciter, ùt externum quid, sed quò simul *virtutem baptismi* subverterent, tolli volebant, in Ecclesiâ retinendum esse: ita non approbantur *adiaphora* cujuslibet personæ, quippè quòd Ecclesia tantùm talia ordinare possit. Non enim *pro adiaphoris* vendenda sunt, quæ ad ea non pertinent.

nent. Aliqua etiam eorum, licèt mandatum non habeant in ſacris, habebunt tamen *exemplum*, ùt eſt privata confeſſio & abſolutio, item ordinatio Miniſtrorum per manuum impoſitionem: & hinc firmiùs cœteris retinentur. Porrò ad diſpoſitionem *Liturgiæ Sacræ* pertinet ratio *Calendarii*, Feſtorum ſcilicet & Dierum; quæ quidem poteſtas itidem ſummi eſt Imperii *Civilis*. Quocircà Pontifici nequaquam debetur. vid. *Fritſch. in Elect. Jur. Publ. c. XIII. p. 444.* Speidel *in Notabil. voce* Calender, & quæ in modernis Comitiis hac de re tractata ſunt.

VI. Prætereà modus & tempus aliæque circumſtantiæ exercendi illa jura, hoc eſt, edendi confeſſionem fidei, inſtituendi conventûs atque cenſuram, adeòque tota ratio gubernandi cœtus credentium, non eſt ita proprius Eccleſiæ, ut Summæ poteſtati hâc parte nihil juris aut inſpectionis ſit comparatum.

VII, Multò magis in conſiliis & conciliis Præſulum Legatos Reipublicæ adeſſe, tàm juris quàm politices ratio permittit, & ſæpenumero poſtulat. Proinde & in illis quæ ad jus externum ſpectant â Collegiis presbyterorum ad poteſtatem civilem appellari poſſe, manifeſtum eſt.

VIII. Facultas eligendi Doctores rectiùs quidem omninò cœtui fidelium ipſi totum relinquitur. Non tamen videtur ad internum & inſeparabile jus conſcientiæ referendum; modò non admittantur, quàm qui â peritis rerum ſacrarum idonei ad docendum ſint judicati; omnibusque poteſtas conquerendi refutandique libera detur. Quibus ſervatis, conſcientiæ ſatis conſuli, nec abſurdum eſſe videtur jus eligendi ab Imperantibus exerceri. (*d*)

(*d*) Exerceri. Equidem moderni *Batavi* plerique ſeducti ab Epiſcopis *Anglicanis* ſoli clericali Statui aſſerunt *jus vocandi & removendi paſtores.* Ita *in refutatione Vedelii Revius* & *Triglandus*, ùt & *Apollonius de Juribus Majeſtatis circà res Eccleſiaſticas;* quaſi Magiſtratus & plebs poſtquam Conſiſtoria conſtituta ſint, nihil juris in eo ſibi reſervaverit. Et tamen hi nihil aliud probant, niſi quòd *ſubſtantia Miniſterii* ad Deum referenda ſit. Ex quo tamen non ſequitur, Statum ſecularem & Principem cumprimis, ab externis circumſtantiis excludendum eſſe; Iidem *Batavi* defendere nituntur â judiciô Eccleſiaſticô ad ſummum Statûs totius Magiſtratum *provocari non debere.* Equidem cùm in *Anno 1640.* de Reformatione Eccleſiæ, *in Angliâ*, ageretur, aliquibus pro *Presbyterianiſmo*, cœteris pro *Independentiſmô* nitentibus; tandem quidem *Epiſcoporum regimen* abrogatum eſt, & Independentes facti ſuperiores, ſiquidem *presbyteriale* illud re ipsâ Epiſcoporum poteſtatem in Eccleſiis ſibi aſſerebat; nomine tantùm, & pompâ *Epiſcopali* ſublatis: ex quô deinceps *Presbyterianiſmus* ille collegia quoque Eccleſiaſtica in *Belgiô* eâdem hæreſi, quam nunc diximus, infecit, *add.* Horn. *Period. III. Hiſtor. Eccleſ. §. 49.* Rem ipſam quod concernit, *vocatio* ſi paſſivè reſpiciatur eſt *totius Eccleſiæ 1 Petr. II. v. 9. Apoc. I. v. 6.* generalis videlicet; *perſonalis* verò eſt certarum perſonarum, ad docendum & Sacramenta adminiſtrandum: atque *miniſterii* eſt unius, ſeu ad *Statum Eccleſiæ* reſpicit. *Activè* ratione objecti, eſt vel *indeterminata* vel ad certum auditorium *reſtricta.* Ratione *formæ* vel *immediata*, quò refertur etiam exemplum *Act. I. v. 26.* quod ex

forte cum obtestatione Dei peculiari contigit; vel *mediata*, quæ tamen & ipsa divina est. *Hæc* verò adscribitur meritò *toti Ecclesiæ*, & sic *tribus statibus* ex quibus illa conficitur; maximè quod omnium tangat animos, ut idoneum Doctorem habeant. Illud volunt textus Sacri *1 Cor. XVI. v. 3. 1 Tim. III. v. 7. Act. VI. v. 3. c. XIV. v. 23. c. XV. v. 2.* & quod tota Ecclesia *claves* regni cœlorum habeat, unde & praxis Ecclesiæ primitivæ in constituendis Ecclesiæ ministris istâ ratione incessit, vid. Reinking *Lib. 3. de Regim. Secul. & Ecclesiast. Class. I. c. VI.* & Carpz. *Lib. I. consist. tit. 3. defin. 27.* Licet autem Pontificii simpliciter illam constitutionem *Pontifici* & *Clero* tribuant; tamen nos vocationem *Lutheri* etiam istô modô legitimam fuisse asserimus; cùm *presbyter* fuerit, ordinatus ab *Episcopô* suô, Marchione Brandenburgico *Anno 1507.* ætat. 24. & ad Professionem Theologicam Wittenbergensem â generali Augustinianorum, *Staupisio*, Electoris Saxon. adnutu & confirmatione *Anno 1504.* dehinc etiam *Anno 1512.* in *Doctorem* promotus, & ubique ad *doctrinam salvificam* profitendam religione jurisjurandi adstrictus fuerit. In nostris Ecclesiis & imò ante reformationem, actus illi, quibus *Ministri* constituuntur, varii sunt. Sic enim *præsentatio* perficitur ab eô, qui jus *Patronatûs* habet, *vocatio* quandoque ab ipsô eôdem, quandoque ab alio, & vel ipsô cœtu, cui Minister præficiendus est. *Scrutinium* suscipitur ab Episcopô, vel quem in hoc Consistorium deputat. *Ordinatio* non est solius Episcopi, ùt Pontificii volunt, verùm *bresbyterii* seu aliorum, qui ad ministerium ordinati sunt, indeque Pontificii ordinationem ad *jurisdictionem* quandam seu potestatem, & sic ad jus Episcopale, perperam referunt. Non enim ordinatio pertinet ad *vocationis* essentiam, sed ad *capacitatem vocandi declarandam*, licèt exemplo in sacris prodito constet, atque sic *necessitatis* quid habeat. *Act. XIII. v. 2. 1 Tim. IV. v. 14.* *Maresius* quidem etiam *per Laicos* illam fieri posse censet, cui & *manuum* illa *impositio* solùm *votiva*, sed non ordinis collativa habetur. Interim ille nimium abscedit, nec simpliciter ad *votum* ordinatio referenda est, quemadmodum nec *potestas* Ministerii per illam confertur: interim locô *declarationis* est, quam Ecclesia primitiva per ministerium fieri voluit. Denique *confirmatio* per *principem* accedit: & ad hæc, quæ *potestatis Episcopalis* habentur, pertinet; quò etiam referendum est, quòd licet *Pastorem* aliquem *primarium* non minùs *vocet* tota Ecclesia; tamen Ephoriam seu *Superintendentiam* illi Pastori jam constituto solus committat *Princeps*, ut hactenus *Episcopi* cujusdam locum sustineat. *De exauctoratione* ministrorum Ecclesiæ conf. Carpz. *Lib. III. Jurispr. Ecclesiast. tit. 10. defin. 109.*

IX. Personas & bona Ecclesiasticorum Imperio Civili nullo jure *subduci* extra controversiam collocamus; ut & publicis præstationibus ac pœnis propter commissa Legum sine dubiô sint subjecti. Etiam ut ob malos mores, causâ cognitâ, non tantùm stipendio, quod è publico capiunt, sed & munere docendi *certô locô* (*e*) privari possunt.

(*e*) CERTO LOCO. Et tamen non apparet, cur non ubique depositio hæc locum invenire debeat? De cœtero *exemptionum* una respicit *forum*, altera munera civilia seu *immunitatem* in specie dictam. De utrâque *Arnisæus in tract. de exemptione Clericorum* adeundus est. Equidem *Clerus* communiter Auditores quoslibet notat *1 Petr. V. v. 2. seq.* Pontificii autem id nominis personis Ecclesiasticis, quasi in *sorte* Domini peculiariter constitutis, vindicarunt. Sunt autem Clerici, quoad personas & res suas Principibus seu *Magistratui seculari* subjecti. vid. *Rom. XIII. v. 1. & 5.* etiam infideli *dict. loc.* & malo. *1 Petr. V. v. 12. c. II. v. 17. & 13. 1 Reg. II. v. 26. Matth. XVII. v. 27. Act. XXVI. v. 32.* Et insipidus planè *Papa* in *cap. sollicitè. de Major. & obed.* Utique exemptio *Juris divini* nequaquàm, sed humani est. Et quamvis Principes exercitio potestatis suæ exuere se potuerint; *habitu* tamen haud unquam id potuêre, cumprimis quòd etiam *damna* plurima exemptionem Cleri insequantur; ceu ostendit *Arnisæus dict. Tract. c. II. p. 18.* conf. etiam *Lentulum L. IV. Apicis Rom. Glor. c. 6.*

X. Bona

X. Bona tamen Ecclesiæ in usus Reipubl. convertere non possunt; nihil magis, quàm res cujusque privati: quia Ecclesiam esse cœtum â civitate distinctum, secùs ac vult Hobbesius, nobis indubitatum est, & ex dictis jam liquet. Quatenus tamen Respublica & Ecclesia aliter servari nequit, aut ob causas valdè pias, *alienari possunt*; (*f*) quoniam ad tales usus vel maximè comparata esse videntur. Bona autem corruptæ Ecclesiæ, modò Christianæ, dicata, licet additô fine superstitiosô, fuisse & manere Ecclesiastica, etsi professio religionis emendata fuerit, dicendum putamus.

(*f*) ALIENARI POSSVNT. Solet tamen apud *Nostrates* super hâc re cognosci *per Consistoria*, quippe quæ funguntur illis omnibus, quæ ad Principis potestatem *externam* attinet, ut & *internis* illis, in quibus Principem Christianum versari oportet. Illud certum est, quòd *bona Ecclesiastica* ex *Papatu* ad Protestantes allata, in usus privatos regulariter converti non potuerint: non obstante *L. 5. C. de Paganis*, ex quâ diversum non sequitur. vid. Perez. *ibid.* Licèt ex his, quibus abundare videri poterat Ecclesia, Reipublicæ omninò succurri potuerit, cùm nec subsistere Ecclesia, nisi salvâ Republicâ, possit. vid. tract. nonnullos de *Secularisatione bonorum* apud *Hortled.* & quæ strictim monet *Buschius* in *tract. de natura & jure bonorum Ecclesiasticorum*, nec non Hornbeckius adv. *Bullam Innoc. IX.* adv. Instr. P. Westphal. & Diss. *Mauritii* d. *Secularisatione Bonor. Eccles.*

XI. Ex his & quæ similia sunt potest colligi, quonam sensu principes *capita Ecclesiarum* (*g*) dici queant. Solum jus externum huic titulo, si bonus est, facultatem tribuat oportet. Cæterùm esse liberum summis potestatibus *dissidere â cultu receptô* (*h*) non minùs quàm privatis, res ipsa loquitur. Nec ideò cives principi obsequium negare possunt, quod de sacris aliter, quàm prævalens populi sui multitudo, sentiat. Quin imò jus habere Summas Potestates suis symmystis publicum cultus exercitium permittendi in universum quidem indubitatum videtur. Quia etiam jus prohibendi aliter sentientibus habet, ne publicos solemnesque conventus habeant, ne majoris corporis unionem stabili regimine forment. Sed ne omninò conveniant, ne Doctores ullos habeant, ne libros legant, *ne Deum suo more colant*, (*i*) id abscisè prohiberi nequit. Quia hæc res sine mediô pertinent ad necessariam conscientiæ administrationem, quæ non est subjecta Imperio. Multò minùs externis pœnis ob hæc novissima sævire licet; quia sanctio quæ pars legis est, non potest habere locum, *ubi lex ipsa cessat.* (*k*) Sed interdicere civitate heterodoxos, salvis vitâ atque fortunis, si expedire judicet, eum posse existimaverim. Quoniam

niam hoc præmunimenti adverſus propagationem potiùs, quam ſupplicii, rationem habere poteſt. Etiam ut effectus aliqui juris publici illis præcludantur; velut ne munera publica ſinguli, ne cœtus eorum è teſtamentis capiant, ſimiliaque decernere nil vetat.

(*g*) CAPITA ECCLESIARUM. Licèt Eccleſiæ addicti non ſint, vid. *Eſr. c. II. v.* 1. & *c. VII. v.* 23. *Nehem. c. XI. §.* 15. & *c. XIII. v.* 7. ut tamen rectiùs dicatur, Imperatorem caput in Eccleſiâ, quam caput *Eccleſiæ* eſſe.

(*h*) DISSIDERE A CULTU RECEPTO. Quò pertinet quæſtio: num *plures unâ religione* in Republica *tolerari* poſſint? Hoc verò *aſſerendum* eſt (1) exemplo *Davidis* & *Salomonis*, qui ſubactos populos â fide ſuâ alienos, reliquêre ſacris ſuis; imò (2) Deus ipſe in Orbe nunc diverſas religiones Gentium tolerat, (3) in forô Politicô indeciſum habetur, quænam religio vera ſit; & ſicut Reipublicæ admiſſio religionis diverſæ ſæpius expedit; aliter quàm ſi ſuppreſſio ejus tentari velit: ita religio non eſt ex eorum genere, quæ cogi poſſunt, cùm & Deus populum *ſpontaneum* requirat *Pſal. CX. v.* 3. Nec *obſtat*, quòd *hæretici* vitandi ſint *Tit. III. v.* 10. Nempe ſinguli & ſeductores; non Univerſitas & heterodoxi. Quamvis etiam nulla ſit lucis & tenebrarum communio. 2 *Cor. VI. v.* 14. *ſeqq.* Non tamen hoc ad converſationem trahendum eſt. vid. omninò *Rom. XIII. v.* 5. 7. 1 *Tim. II. v.* 2. 16. Utique Magiſtratus hôc ipsô contra conſcientiam non peccat, quaſi plures religiones veras eſſe poſſe confiteatur. Jam antè enim dictum eſt, in *forô Politicô* de hôc ipsô non conſtare; ceu nec ea ſemper obtineri poſſunt, quæ optanda ſunt. Sic & inter tolerantiam diverſarum religionum in *theſi* & in *hypotheſi* diſcernendum eſt, cum non *quælibet* religio ſtare poteſt cum ſalute Reipublicæ, & quamvis eò *Pontificia* non minus referri queat, tamen etiam proſpectum eſt in Imperio Rom. Germ. malis illis, quæ ex hypotheſibus ejus in Republica metui poterant. conf. de beneficio *emigrationis* Blumium *Tit. XVIII. Proceſſ. Cameralis §.* 41. *ſeq.* ubi *art. V. Inſtr. Pac. §.* 33. *ſeqq.* explicat, junctô Tabore *de Metatis*, *pag.* 143.

(*i*) NE DEUM SUO MORE COLANT. Nec enim ea, quæ religionem concernunt, cogi poſſunt, aut prohiberi; quoniam *conſcientiæ* Imperium ſolius Dei eſt; ſicut hoſtis ſpiritualis, arma quoque *ſpiritualia*, & non mundana exigit; 2 *Cor. X. v.* 4. Deus autem cultum ſpontaneum. *Pſ. CX. v.* 3. Interim aliud eſt, cogere; aliud *reformare* religionem: Poſterius admittunt exempla *Hiſkiæ* & *aliorum*, qui idola detraxerunt. Sed & diſtinguendum eſt inter *invitationem* & coactionem; prioris alii modi ſunt humani alii divini Juris, ad hos media tum *directa*, ut verba & Sacramenta, tùm *indirecta*, ùt crux, calamitates pertinent. Utroſque videtur indicare locus *Lucæ XIV. v.* 23. Denique *ſeditioſi* non tàm ob religionem quàm ob *crimen* capitale puniri poſſunt; quale quid per Judicium quoque *Weſtphalicum* Carolus M. exercuit. Locus vero *Matth. XXII. v.* 7. alienus eſt, quia non de contemptoribus religionis, ſed de *homicidis* agit.

(*k*) UBI LEX IPSA CESSAT; Et verum eſt, *hæreticos* pœnis externis & vel ipsâ *morte* ùt *Pontificiis* placet, affici non poſſe; idque ex *Matth. XIII. v.* 30. ubi *de Zizaniis*; quorum evulſio abſque periculo boni tritici fieri nequit; *v.* 29. quare & *ſpes* ſupereſt, abſcedentes illos ad meliorem frugem redigi poſſe. Pugnat etiam hoc cum *praxi Apoſtolicâ Tit. III. v.* 10. ùt & vetuſtioris *Eccleſiæ*, quæ ad ſummum *exilio* uſa eſt. Sicut autem reſolutio hujus quæſtionis ex priori illâ, de non cogendô religionem, pendet. Non facit pro *contrariâ* ſententiâ, *Deut. XIII. v.* 5. *ſeq.* nam animadverſio quidem in hæreticos fieri poteſt, diversô modô, & imò etiam *capitaliter*, quando ad Rempublicam turbandam quid movent. Cæterùm *textus* ille forenſis eſt, & ad *Politiam Judaicam* æque ac facta *Jehu*, *Joſiæ*, *Eliæ* & *Nebucadnezaris*, pertinet; quanquam hic blasphemiam magis puniverit. Ulterius in *Act. V. v.* 5. Deus ipſe coërcuit, non hæreſin, ſed *criminalia*: ſaltem ad *homines* ea trahi non poſſunt, indeque *Apoſtoli executores* tantùm nudi fuêre pœnæ divinitùs conſtitutæ; *jung.* Auctor *§.* 12. *in fin. hic.*

XIII. Ex his judicare licet, utrum Ecclesiæ Præsulibus competat legislatio, competat jurisdictio, circà sacra, an summæ Potestati illud potiùs tribuendum. Posterius affirmatur, quatenus nihil, (hoc toties repetendum) in his quæ â Deo præfinita sunt, mutatur. De rebus ad sacra intrinsecè pertinentibus nemo mortalis habet jus ferendi leges: quia in hisce jus ligandi *conscientias* Deus sibi soli reservat; denunciatione, quæ ministerii est, commissâ duntaxat verbi ministris. Tamen etiam περὶ τῶν ἔξω, de rebus quæ aliter habere se possunt, & circà ordinem rerum sacrarum utiles sunt, Ecclesiastici rectè canones faciunt, quorum ea vis est, quam præstare queant cœtus, qui ἀναγκαστικῇ facultate carent, ita ut propriè vim obligandi a Potestate civili accipere debeant, â qua etiam abrogari possunt. Quemadmodum & Ecclesiis usurpata, quæ ad similitudinem Jurisdictionis aut Legislationis accedunt, habere speciali aut generali delegatione summæ Potestatis, sic ut ex principiô hujus doctrinæ semel stabilitô colligi potest.

XIV. Cæterùm hæc nos de eo, quod jure, non quid usquequaque in hypothesi justè fieri possit, aut quid summæ potestates facere vel sentire debeant, intelligimus. Atque in unversum, agimus de eo, non quod jure fundamentali in unaquaque civitate de religione queat esse constitutum. Etiam de potestate verè summa, non de Principe, qui Imperium habeat imminutum, loquimur. Denique non de seditiosis, *nec schismaticis*, (*l*) neque blasphemis, nec improbioribus *hæreticis*, (*m*) in quos graviùs omninò animadvertendum.

(*l*) Nec schismaticis. Et *schismaticos* quidem Auctor *dict.* *§. 14.* accensuit his, in quos animadvertendum sit; quos tamen in *nova edit.* omisit. *Luthero* autem malè imputatur *schisma*, quod Protestantes â Pontificiis sejunxit. Nec enim ille *communionem* deseruit sive internam sive externam; sed *Leo X.* utramque potiùs per illegitimam *excommunicationem* Lutheri (*vid. Bull. de Anno 1520. 16. Junii* in *Bullario Romano* Cherubini *Tom. I. fol. 614. seqq.* juncto *Strauchiô* in *Exotericis*) rupit, *pendente* scil. *appellatione*, ad *concilium universale* interpositâ. Videlicet *internam* fidei & charitatis communionem servavit *Lutherus* cum Ecclesia universali, ipsâque *Romanâ;* quantum ex *Scriptoribus* (ut *Augustana confessio* habet) id est, Conciliis, Patribus Orientalibus, Ecclesiis Æthiopicis, Græcis, & Testibus veritatis, in Ecclesiâ ab antiquô receptis, nota est; ceu nec per *rituum diversitatem* communio illa censeri potuit: neque enim ab *unitate charitatis* secessit. Equidem quod ipsam *unitatem fidei* attinet, contradictio nuda schisma non facit: aliàs enim plura haberent Schismata ipsi *Papæi;* nequidem si contradictio *matri* fiat: *Oseæ II. v. 2.* Quid enim aliàs de *Apostolis* & de ipsis *Pontificibus* dicendum foret, qui *Orientalibus Ecclesiis* se opposuerunt: & falsum est, quòd Orientales & Occidentales Ecclesiæ inter se *conveniant;* Nam & *Leo Allatius* in *Tract.* suô, *de perpetuâ Orientalium & Occidentalium consensione*, & alii dudum hôc nomine refutati sunt; cum hodienum

Orientales rejiciant *Primatum Rom. Pontificis*, *Transsubstantiationem*, & *Purgatorium*, ipsamque Ecclesiam *Romanam* quotannis, tanquam *apotacticam* anathemate feriant: quin & *communionem sub utrâque* & *conjugium Clericorum* servant, *Liturgiam* quoque in *vernaculâ* obeuntes. Non etiam contradixit *Lutherus* Ecclesiæ *Romanæ*, quà pura erat; imò non tàm Ecclesiæ, quàm *Curiæ Romanæ*. Potiùs Episcopi *Papæi Lutherum* & *adhærentes* deseruerunt. Hi verò ministerium novum non instituerunt, sed *abusus* potiùs reformarunt.

(*m*) Hæreticis. De his, qui verè hæretici dici possint, ad *Tit. C. de hæreticis.* dictum est, & simul ibi admonitum, ea quæ in *jure Canon.* circa eos disposita sunt, ad *protestantes* applicari non posse; saltem, quoad effectûs Civiles, illud *Pace religiosâ* & *Instr. Pacis* sancitum esse. Intereà, quod *Lutherani quôlibet sensu* hæretici malè habeantur, ostendit *Ludov. de monte speratô*. sub quo *Conringius* latere putatur in *Dissert.* ad *Instrum. Pac.* Reformatos autem Nostrates pro hæreticis habent, ut ex his constat, quæ ad Collegium *Rintbelense*, in quô super fundamentali dissensu Nostratium ab illis disputatum est, â Wittenbergensibus & aliis animadversa sunt. vid. Kronmayer *in Scrutin. Relig. disp. V. in append.*

Caput XXIV.

Quo refelluntur diversæ opiniones.

ARGUMENTUM.

Ex eo quod antea dictum sub Imperio civitatis comprehendi omnia, quæ divinitùs non sunt determinata, evincitur, Pontifici Romano in externis nihil esse juris neque Presbyteriis. Rursus ex eo, quod dictum, omnia quæ ad conscientiam intrinsecè spectant, eximi imperio, refelluntur Erastiani & Hobbesiani, quorum hi ipsa fidei dogmata, omnemque religionem Imperantibus subjiciunt. Rationes Hobbesii tres refelluntur, & methodo ipsius ἐπίκρισις.

I.

Ex fundamento distinctionis inter externum internumque regimen Ecclesiæ, quam ùt caput superioris doctrinæ posuimus, patet, quid de reliquis a mediô recedentibus sententiis existimandum sit. Si enim circa Ecclesiam non pauca vertantur, quæ Imperio civitatis subduci nequeant, quemadmodum probavimus: perperam potestas earum rerum alii extrà civitatem constituto adscribitur.

II. Quare *Pontifex Romanus*, si maximè esset Vicarius regni, quod Christus habet in terris; quod nimium procul abest a vero: tamen nihil haberet juris, nisi in his, quæ Deus suo solius judicio addixit. At jus Imperii nullô modô neque directè neque per consequentiam, concessô licèt illo Vicariatu, adficere posset; adeòque in omnibus iis, quæ præcedenti capite enumeravimus, Imperio cujusque Reipublicæ *obnoxius esset*; (*a*) nedum ut cives *vinculo subjectionis*, (*b*) quod immani teme-

temeritate audet, nullo rationis prætextu exſolvere poſſet. Sed hujus rei argumentum conſtat immenſa diſputatione, qua dudum alii plenisſime ſunt defuncti. Nobis ſufficit, quod *ſuprà* oſtendimus, univerſalem Eccleſiam viſibilem totius terræ nullam unquam fuiſſe nec eſſe; proinde nec ejus Præfectum in mundo dari poſſe.

(*a*) Obnoxius esset. Satis enim conſtat, Chriſtum ſolum & caput & ſponſum & fundamentum Eccleſiæ eſſe, nec ferendam diſtinctionem *Pontificiorum* inter caput *principale* & *miniſteriale*, (quippe quod de hoc non quæratur, nec vitam ſpiritualem communicare id poſſit membris, quod ipſum mortale eſt;) ut nec diſtinctionem alteram inter fundamentum *primævum* & *ſecundarium.* Nam ſi hoc ſuperſtruitur alii, quomodo ipſum fundamenti locum habebit? Non enim pertinent ad Pontificem Romanum, quæ *de Petro* in Sacris habentur, quem & *Romæ* unquam *fuiſſe* dubium eſt; imò & Petrum *Matth. XVI. v. 18.* Chriſtus fundamentum Eccleſiæ non conſtituit, ſed *petram* & confeſſionem Chriſti: *paſcere* verò alios quoque juſſit Apoſtolos, iisque omnibus *poteſtatem Clavium* conceſſit, & tamen â poteſtate Clavium, ne quidem ad *externum* & mundanum regimen, quod ipſi Pontificii Primatui Pontificis ſuperſtruunt, argui poteſt. Pertinet huc opus præclarum *Salmaſii* de *Primatu Papæ*, & quæ in ſummâ *Calixtus* in Tr. *de præcipuis Religionis Chriſtianæ controverſiis* tradidit, quâ ratione Monarchia Eccleſiæ, quo ad miniſterium ſcil. ejus, non congruat. *Primatum* quidem *ordinis* in *Epiſcopô Romanô* agnovêre quædam *Concilia* ob ſedem ſcilicet Imperatoriam, & morem hactenùs obſervatum; ſed non etiam quoad ordinem poteſtatis.

(*b*) Vinculo subjectionis. Utique Pontifex *excommunicationem*, quâ utitur in Reges, ad eum quoque effectum extendit, vid. Gramond. *Lib. XV. p. 654.* Sicut autem Papæ ſolius non eſt excommunicatio, ſed totius Eccleſiæ; quemadmodum ex profeſsô contra *Bellarminum Wilhelmus Barclajus* evicit, eumque denuò vindicavit filius *Johannes* in Tract. *Pietas in patrem*, quæ ſcripta *Goldaſtus* in *Monarchiam ſuam* retulit: ita ad *Desſelium* oſtenſum eſt: Excommunicationis effectum ad ſecularia, & cumprimis, ut ſubditi vinculo ſubjectionis, quô Regi excommunicato tenentur, eximi poſſint, non reſpicere.

III. Propius a verô abeſt altera ſententia de *Presbyteriis*, quorum & ſaluberrimus & neceſſarius eſt uſus; modò non nimium ad ipſa quoque jura Imperii poteſtas eorum, obtentu regendi conſcientias, extendatur; Cujus rei ſpecimen in Belgica Leiceſterano tempore, neque minùs poſteà luculentum habuimus, in *magnâ Britanniâ.* (*c*) Certum eſt, nihilo plus juris habere presbyteria, quàm ipſe habet cœtus credentium, a quô ſuum, ad ea curanda, quæ a multitudine commode adminiſtrari nequeunt, adipiſci debet. Proinde cuncta, quæ Summæ Poteſtati circà ipſam Eccleſiam competere diximus, eadem ſine dubio adverſus *Presbyteria* inſtitui poſſunt. Imò ſtabilis & legitimus ordo, habendi conſiſtoria, exercendi audientiam & diſciplinam, lege certi collegii, Paſtores & Presbyteros eligendi, omnemque Eccleſiam gubernandi, ſinè venia & auctoritate ſummæ poteſtatis, conſtitui at-

que teneri non poteſt; multò minus diœceſium Provinciarumque conventûs generales. Quia talis ordo non poteſt dici nominatim a Deô imperatus & Eccleſiæ præſcriptus; unde manet ſub iis, quæ a diſpoſitione ſummæ poteſtatis pendent, modumque ab ejus arbitrio accipiunt. Ad hujus igitur ſententiæ exceſſum referemus eos, qui negant, Imperantibus quicquam rei eſſe cum Eccleſia, qui vim putant ſibi fieri, cum legati politici conventibus eorum interſunt, quando Summæ Poteſtates decreta Synodalia negant eſſe Leges, niſi a ſe confirmentur, qui gloriæ ſibi reputant, quod imperia Poteſtatum, de non concionando certis locis & temporibus, audeat contemnere, qui ſe ingerunt in conſilia Principum, bellique & pacis negotia ſuæ quoque cenſuræ eſſe arbitrantur, & id genus alia multa, nimis uſu atque opinionum conflictu nota.

(c) IN MAGNA BRITANNIA. Videlicet poſt fata *Wilhelmi Auriaci*, conciliatis Hiſpaniæ Regi, & ad deditionem coactis plurimis Belgii urbibus, totaque Flandriâ & Brabantiâ retractâ, Ordines reliqui, fruſtrà ſubſidiô Gallorum imploratô, Robertum Dudlejum *Leiceſtriæ* Comitem â Reginâ Angliæ, cum aliquibus ſubſidiis *Anno 1585.* impetraverant, qui *Uliſingâ* atque *Brüla* in poteſtatem redactis, cùm provinciam majoribus præſidiis vellet communitam, Ordinibus ejus conſilia non probantibus, paulò poſt deſertô Belgiô in Angliam rediit: ex quô *Mauritio* Wilhelmi filio, ex Annâ filiâ Electoris Saxoniæ, cùm annum is vigeſimum ætatis ageret, cum titulo *Præfecti Generalis* demandata eſt, Angliæ Regina conſentiente, Provinciarum gubernatio. Hôc itaque tempore *Presbyteriani* ad ſe pertrahere jus ſacrorum annifi ſunt: Deinceps *in Angliâ* Sectæ cuidam ſimili obſiſtere cœperunt *Independentes* & *Puritani* (id eſt, rigidiores Calviniſtæ:) qui peculiarem excudêre jurisdictionem, cujus vi cœtus, etiam minimus, qui ad ſacra ſua in unâ etiam æde coit, ab harmoniâ doctrinæ & morum cum aliis cœtibus, utut ejusdem civitatis, liber habeatur. Ab hisce duabus ſectis tertia quædam diſtincta fuit, *Politicorum* ſcilicet. Sicuti enim *conformitas rituum* juris divini eſt. *1. Cor. XII. v. 24. ſeq.* ita quantum ad *Jurisdictionem* attinet, meritò iſta toti illi Civitati vel Eccleſiæ tribuitur; juxtà diſtinctionem ſuperiùs adductam. Adde quoad Hiſtoriam Sectarum ejusmodi *Georg Horn. period. 3. Hiſtor. Eccleſ. lib. III. art. 3.* & *Hornbeck* in *Summâ Controverſ.* Planè *Robert. Scharrock c. IV. de Offic. ſecundùm Jus naturæ n. 7. pag. 276.* nil hâc in re Jurisdictionis ſcil. Eccleſiaſticæ ex principiô neceſſariô ſtatui poſſe, tradit, indeque ad *conventiones* ſeu pactiones in quôlibet locô deveniendum eſſe; ſaltim de aliquô non fiat pactio, quod *Juri divino* repugnet. Et tamen ex neceſſariis principiis *Jus ſacrorum* citrà pactiones conſiſtere *ſuperiùs* evictum eſt.

IV. Sequuntur duæ poſteriores ſententiæ, quarum prior eorum, quos *Eraſtianos* (*d*) dicunt eſſe, videtur, qui Eccleſiæ nihil juris, quàm docendi mutuumque monendi officium, ſine ullo vigore diſciplinæ aut animadverſione concedunt. In quâ ſententiâ quid deſideretur, ex his quæ ſuperiùs dicta ſunt, intelligi poteſt. Jus enim præcludendi à communione fidelium eos, qui de fide malè opinantur, doctrinæque

profeſ-

professionem moribus prostituunt, credentium cœtui non posse negari, nec conseqenter ejusmodi causas cognoscendi, existimamus. Nihil equidem *coactionis* esse penes Ecclesiam ultrò concedimus; sed audientiæ, notionis & pronuntiandi jus, sine confusione, salvâque Ecclesiæ integritate suâ, non potest negari; quin dolendum, quod hæc res, etiam ubi in usu est, pene redacta sit ad imitamentum *civilis censuræ*, (*e*) quâ homines intrà terminos vulgaris modestiæ tolerabili modô contineantur.

(*d*) Erastianos. Primus sectæ hujus conditor in Palatinatu fuit *Thomas Erastus* Medicus, ùt ex *Historiâ Ecclesiasticâ Heidingii* constat. Orta fuit illa *Anno 1565. Heidelbergæ* occasione controversiæ de excommunicatione, quòd *Erastus* doceret, non esse necessariam excommunicationem majorem in Ecclesiâ; & commentum purè humanum, Scripturæ utriusque Testamenti inauditum, & meram Cleri tyrannidem: quin nec eum, qui in vitâ & moribus scandalum præberet, excommunicari posse, sed solùm illum, qui in *fide* & quidem fundamentaliter erraret. Præcipuum v. *Erastianorum* Dogma fuerat, quòd à potestate Sacrorum, omnes, etiam ipsum Ministerium, excluderent, eamque soli tribuerent *Magistratui Politico*; sicut postmodùm Erastianos secuti, *Colemannô* quôdam Duce, *Colemanniani* in *Angliâ*, Regi uni, cum omnium aliorum exclusione, potestatem illam tribuentes. Enimverò in ipsâ Reformatorum Ecclesiâ *Erastum* refutarunt Theod. *Beza*, editô adv. ipsum Librô *de verâ excommunicatione, & Christianô Presbyteriô*: cùmque doctrinam Erastianam Libellô *d. Idololatriâ & superstitione*, in Belgiô, Lambertus *Velthuyssius* novis pigmentis incrustare niteretur; Johannes *Broun*, Scoto-Britannus, editis prolixis *Anno 1670. Amstelod. Vindiciis* eum repressit. Sunt etiam, qui in nostrâ *Evangelicorum* Ecclesiâ, *Principem* non esse subjectum excommunicationi *minori*, quæ in suspensione â Sacramento consistit, disputarunt, quos inter fuerat *G. G. Titius*: quem refellit D. Jo. *Fechtius*, in *Tract. d. Excommunicatione Ecclesiasticâ ejusque indole & æquitate. p. 47. atque 59.* ubi, non esse excommunicationem actum imperii Civilis, neque externâ & Politicâ vi, sed *verbô* exerceri; idque ex civilis potestatis concessione & tuitione: neque enim cogi impœnitentem ad pietatem, sed ad revertendum *flecti* ac commoveri. Adde eund. *Fechtium* in Diss. citato Tr. annexâ *d. Clave ligante & solvente*. Et perdurat etiamnum *utraque* Excommunicatio in Nostrate Ecclesiâ: nec quoad *majorem* aliena est à Lenitate Christianismi Traditio Satanæ, *1. Cor. V. 5. 1. ad Timoth. I. 20.* v. d. Excomm. laud. *Fechtium pag. 7. seqq.* ubi d. sententiâ *Espencæi*, *Dannhaueri*, & *alior.*

(*e*) Civilis censuræ. Ad illa hîc redeundum est, quæ hâc de re ad *Desselium* Tit. *de sententia excommunicationis*: dicta sunt, cumprimis quòd videatur *Auctor* nimis constringere fines excommunicationis, quippe qui tales sunt, ut non possit excommunicatio carere in Ecclesiâ, (cumprimis ubi Princeps Christianus est,) *externô Imperiô*. Quòcirca *superiùs* quoque evictum est, quâ ratione *Clavium potestas* non tantùm soli Ministerio non competat, verùm *toti Ecclesiæ*, quod plenissimè firmat *Dannhauerus P. II. Theol. Consc. p. 1138. seqq.* Verùm quòd peculiare quid circà excommunicationem illam, summa seu secularis potestas, quà talis, (& Christiana quidem) est, obeat.

V. Sequitur quinta *Hobbesii* sententia, qui omnem sacrorum & religionis causam Imperio subjicit; quanquam hæc cæteris faciliùs improbatur, est tamen operæ pretium audire aliquas hominis subtilissi-

mi rationes. Has ego potiſſimùm tres reperio, quarum primam ipſius verbis collocamus ex *cap. 19. de Cive* §. *18. Tantum juris cives in Imperantes transtulerunt, quantum potuerunt. Atqui potuerunt transferre jus decernendi modum, quô Deus honorandus ſit. Ergo & tranſtulerunt.* Sed propoſitionem hujus argumenti ſæpiùs refutavimus. Nec minùs adſumptionem eſſe falſam, ex iis quæ dicta ſunt, apparet. Siquidem modus Dei honorandi in ſacris literis â Deo præſcriptus eſt. Quarum fides non auctoritate, ſed *dictamine* evidenti *ſpiritûs ſancti*, in animis fidelium obſignatur. Idcircò etiam *Hobbes* animadvertit hôc fundamentô, de *immediatâ* operatione ſpiritûs Dei in cordibus regenitis, opus eſſe quò deſtruatur, atque in *humanam* auctoritatem cuncta reſolvenda; ne ampliùs nefas videatur, cauſam immortalis Dei ſubjicere mortalibus.

VI. His igitur verbis in rationem *alteram* ſe effundit, quam passim pluribus inculcat. *Sanctitatem & fidem non ſupernaturaliter hominibus inſpirari, ſed ſtudio & ratione naturali duntaxat acquiri cap. 12.* §. *6.* Quod, opinor, poſt ea, quæ protulimus *ſuprà cap. 26.* nihil opus erit, ut amplius probetur in contrarium. Cautio eſt, ne quis putet, hæc malè â nobis imputari *Hobbeſio*; quoniam in *locis citatis* agat *de regno naturæ.* Verùm ſi cui hoc incidat, is ad ſequentia reſpiciat, ubi idem *Hobbes* judicium de ſupernaturalibus, & verbo *revelato*, fidemque & ſanctitatem, *naturæ viribus* tribuit, ac â *ratione* pendere docet. Item quod *cap. 16.* §. *16.* jus admittendi libros ſacros pro verbô Dei, jus interpretandi ſcripturas ab auctoritate Regum in Veteri Teſtamentô, pependiſſe, contendit, idemque de his qui Chriſtianis imperant; modò ſint Chriſtiani, tradit in *Cap. 17.* §. *17. & 28.* Ex quibus palàm eſt, eum nihil hâc parte diverſi ponere inter ſtatum Naturæ & revelationis, ſed duntaxat quod vult, hoc eum probare per partes. Quinimò contrariam opinionem inter fundamenta ſeditionum periculoſiſſima refert, Auctoresque illius, ſvavi convicio *Apoſtatarum rationis* increpat. Hinc colligit, in cauſa fidei, ùt in aliis omnibus inſtitutis, quæ ſunt ἐφ' ἡμῖν, ſi quid certi ab univerſâ civitate ſervandum, hoc a ſummo Imperio eſſe præſcribendum.

VII. Ad hoc, noſtra ſic eſt ratio: Non eſſe admodùm in homine *Chriſtiani nominis* inſolentem hanc animi ſententiam, neque raram,

licèt indignam, concedimus. Nec eſt quòd miremur ita colligentem, *ſi fides & ſanctitas ſupernaturaliter hominibus infundatur*, nihil eſſe cauſæ, *cur non ſit propheta quisquis verè Chriſtianus eſt.* Mirari potius liceat, quamobrem *Hobbeſius* caput ſummum doctrinæ ſacræ, *quod Jeſus ſit Chriſtus Dei*, ab Imperio civili exceptum voluerit. Nam ſi fides naturali ſtudio duntaxat acquiritur, hoc ipſum, in quo ſumma fidei conſiſtit, ex eadem cauſa proficiſci oportet. Quicquid autem a cujusque ratione, & arbitrio pendet, hoc in Poteſtatem civitatis vult eſſe translatum. Quidni igitur & hæc credulitas, an aliquis & quis ſit *Chriſtus cœleſtis?* Scilicet, pudor eum retinuit, ut ſaltem non traderet, populum cogi poſſe ab Imperantibus ad Muhamedismum. Quod tamen ex ejus doctrina tàm clarè ſequitur, quàm quod eſt manifeſtiſſimum.

VIII. Quanquam verò, quod ore *Hobbes* impurô de rebus ſacris docet, a nobis confiderem poſſe refelli, idque hujus inſtituti ratio videri poſſet exigere, neque nihil in hanc rem ſcriptum haberem, præter ea quæ *ſuperiùs* allata ſunt; ſubſiſtimus tamen. Tu vide omninò Calvinum *l. 1. Inſt. c. 7. §. 4.* ubi cùm divinitatem ſcripturæ ſacræ multis rationibus probaſſet, fatetur, inde non *imprimi cordibus talem certidinem, qualem pietas requirit*; *ſed teſtimonium Spiritus Sancti excellentius eſſe cunctis rationibus. Nam etſi Deus*, pergit, *ſolus ſit teſtis ſufficiens ſui in verbô ſuô, tamen hoc verbum non faciet fidem in cordibus hominum, niſi per interius teſtimonium Spiritus Sancti obſignetur. Ideòque neceſſum eſt, ut idem Spiritus, qui locutus eſt per os Prophetarum, intret in corda noſtra; alioqui Spiritus noſter fluctuat inter ſcrupulos, & dubitationes, donec illuminetur.* Denique *d. n. 5. ſub fin.* Talem ait *hanc eſſe perſvaſionem, quæ nullam requirit ratiocinationem, ſed tamen ejusmodi notitiam, quæ* optima *ratione nititur, ſcilicet, in quâ noſter animus longè certius & adſeveratius acquieſcit, quam in ullis rationibus.* Denique, *ait, talis hic eſt ſenſus, qui non poteſt, niſi ex divinâ revelatione naſci*, ſubjungit. *Nihil aliud dico, quàm quod ſinguli fideles in ſe ipſis experiuntur; niſi quod verba longè ſunt infra efficaciam rei.* Ita è Gallico. Hæc ideo ut appareat, nimis humiliter eos ſentire de hôc teſtimoniô, qui volunt id eſſe tantùm neſcio, quod adjumentum ratiocinationis circà res fidei examinandas judiciumque defœcandum excitandumque.

IX. Unum

IX. Unum obiter ad id quô idem *Hobbes* urget ſententiam de cauſâ fidei & ſanctitatis ſupernaturali; hôc ſcilicet incommodô, *ſi vera esſet*, inquit, *non video, quare rationem fidei noſtræ reddere juberemur, aut quare non unusquisque quid faciendum ſibi ſit, ex propria potius inſpiratione, quàm ex præceptis Imperantium aut rectâ ratione, æſtimaret.* Facillima ad ineptam objectionem reſponſio eſt; ſcil. *rationem minimè excludi* (*f*) ab his, qui in rebus fidei neceſſariis lumen ſpirituale prædicant; Neque enim *dogmata*, quæ ratione non perceperint, ſibi dicunt revelari. Proinde nihil ex illis eſt, cujus non rationem poſſint & debeant *è ſcripturis* reddere apud eos, qui in dignitate ſcripturæ acquieſcunt. Obſignatio & perſvaſio ſpiritualis nihil *ad alios* pertinet; ſed ejus lapis lydius hic eſt, *ſi cum literis ſacris conveniat.* Quod autem ad *facienda, fugiendaque* attinet, ex communi dictamine rationis ea maximè ad honeſtatem moralem adeoque ad dictamen rationis ſpectant; Quæ tamen nihilo magis ad nutum Imperantium mutari poſſe diximus, renitente quamlibet incaſſum *Hobbeſio*,

(*f*) RATIONEM MINIME EXCLVDI. Equidem *Socinianorum* dogma eſt, nihil credendum eſſe, niſi quod cum ratione conveniat: quod tamen adverſum eſt *2. Cor. X. v. 4. & 5.* & quòd hac ratione myſteria omnia, item miracula, tollerentur; atque Dei omnipotentia vel in dubium vocetur, vel intellectus noſtri capacitate menſurari vellet. Interim in *Conſequentiis nectendis* ratione, ut inſtrumentô, & ſic non etiam ut *argumentô*, utimur. Sic &, præſertim in *Theologiâ exegetica*, Philoſophiâ universâ ceu Miniſtrâ utimur tantisper, donec *ſcriptura* excipiat, & ſublimius quid doceat. In extremum alterum prolabuntur, qui *Philoſophiæ* penitùs in ſacris locum non faciunt; quæ factio *Hoffmanniana* olim fuerat, nuper â quibusdam reſuſcitata. Hinc etiam Paulus *1. Tim. VI. v. 20.* non poteſt tantùm intelligi de Philoſophiâ reſpectu *Myſteriorum* fidei: Nam Philoſophia, ſi in cancellis ſuis maneat, donum Dei eſt; cujus principia tàm formalia, quàm materialia, & hæc quidem abſolutè neceſſaria, magnum in Theologia uſum habent, atque adeò per ſe myſteriis fidei non contrariantur. Nempe falſum eſt, poſſe aliquid in Philoſophiâ verum eſſe, quod in Theologia falſum ſit, e. g. ex nihilo nihil fit, virgo parit: Nam quicquid verum eſt in Philoſophiâ, illud quoque verum eſt in Theologiâ & viciſſim; quia utraque *veritas* â Deo proceſſit. Falſum quoque eſt, Apoſtolum ad *Coloſſ. II. v. 8.* dehortari â verâ Philoſophiâ, cum potius â falſa dehortetur, quæ tunc temporis invaluerat, aut ſaltim de abuſu veræ Philoſophiæ. Sic & quando illi volunt *1. Cor. III. v. 19.* Philoſophiam appellari *ſtultitiam* coram Deo, perperam locum interpretantur, quoniam *Paulus* ibi reſpicit ad πανȣργίαν, und auf die Argliſtigkeit der Welt, daß GOtt die ſtoltzen Weltgeſinnten erhaſche in ihrer vermeinten Klugheit. Denique *myſteria fidei*, ut illi putant, non ſunt contrà rectam rationem, ſed *ſuprà* illam: quia recta ratio eſt particula quædam ex reliquiis imaginis divinæ naturalibus, & non minùs abs Deô, quàm lumen gratiæ & revelationis.

X. Quem nunc videmus, quô fine in operis initio dixerit, *nihil eſſe fas & nefas, bonum aut ſceleſtum, niſi quatenus â Lege civili pro tali habetur,*

betur, ùt *cap. 3.* notavimus. Scilicèt ut non modò conſcientiam in revelatis, ſed etiam in naturalibus, Imperio Civili ſubjiceret.

XI. Denique *tertiæ* ex *Hobbeſianis* rationi paucis faciendum ſatis. Scilicet, ex noſtrâ ſententiâ duplex in unâ civitate imperium ſtatui; à quibus contingat, more humani ingenii, contrarios canones, præcepta contraria, populo injungi. Exiſtimamus, ſi termini à nobis anteà poſiti & ſtabiliti cuſtodiantur, quàm minimum ab hôc incommodô periculi futurum. Nihil quippe in iis Eccleſiæ adſcribitur, quod Imperium coarctare poſſit; imò huic etiam contrà illam fortè plus adſcripſimus, quàm boni Principes & Poteſtates utendum arbitrentur. Nec metuenda colliſio præceptorum, modò Imperantes in jus Dei non invadant. Neque nos *reſiſtendi facultatem* (g) populo ob religionem preſſo damus; niſi quatenus jure communi competere poſſit. Eat *Hobbes* ſuamque doctrinam *atheismi* nota tam bene liberet, quàm noſtra ſeditionis abſolvi poteſt.

(g) RESISTENDI FACVLTATEM. Dum hôc locô quæritur: an Miniſterium unà cùm illis, qui tutamen Eccleſiæ habent, *reſiſtere* poſſint *ſuperiori*, qui vel Religionem illorum exſtirpare nititur. Notandum eſt *in genere*, propter religionem *bellum offenſivum* ſeu quô aggredimur alios, ſuſcipere ne quidem Regi licere, in *defenſivo* autem quod hujus loci eſt, *diſtinguunt* DD. noſtri, etiam Theologi, inter Magiſtratum ſuperiorem & inferiorem: ut *ſuperiori* quidem liceat armis defendere ſtatum præſentem, quò citant *Deut. XXIII. v. 18. Joh. XXII. v. 12. & 1. Macc. III. v. 3. 17.* Quin & *religionem* in abſtracto quidem non defendi armis, ſed potiùs eos, qui religioni *addicti* ſunt. Hiſce non *obſtare*, quod Principi reſiſtere non liceat, ſcil. quum *animis imperare* volunt, magis Deo eſſe obediendum dicunt, quàm hominibus; *defenſionem* quoque non habere ſpeciem ſeditionis; modò non primus tentetur jactus, ſed vis expectetur, niſi mora periculum augeat. Equidem exemplum Judæorum *1. Macc. II. v. 35. 36.* ſibi non obſiſtere, tùm quòd ex exemplis judicandum non ſit, tum quòd circumſtantiæ ibi certæ (ſcil ſuperſtitio Sabbathi) reperiantur: ex circumſtantiis verò defenſionis ipſam defenſionem negari non poſſe. *In ſpecie*, ſi ad *Imperium Romanum* reſpiciamus; (cui demum congruere poteſt illa inter Magiſtratum ſuperiorem & inferiorem diſtinctio) ſicut Magiſtratui cuilibet *inferiori* reſiſtentiam omninò quis denegaverit, cùm precibus potiùs aut fugâ, ſi fieri poſſet, ſubditos qualicunque uti oporteat. Ita *Statûs Imperii Rom.* ab antiquô magnâ libertate gaviſi ſunt, & quoniam *Libertas Eccleſiarum Germanicarum* ſtabilita â multis retrò ſeculis fuerat, multò majori ratione Proteſtantes ad *defendendam* Libertatem illam adverſus Pontificios, & ſic quoque adverſus Cæſarem, procedere potuerunt. Imò illi pro defenſione fidei pugnantes poſtquam *jus armorum*, ex ratione Imperii conſtituti, ſuæque ſuperioritatis, habent, non aliter conſiderari poſſunt, quàm privatus quilibet, quando Principi in conſcientiam ſuam imperare volenti reſiſtit; licèt ob potentiam Statuum oppoſitio hæc *Belli faciem* accipiat. Faciliùs autem hoc tueri licet, quod Proteſtantes, poſt *Pacta* cum Cæſare & Catholicis inita, pro aſſerendâ religione ſuâ moliuntur. Nam hactenus Cæſar cum Catholicis locum *Principis*, quòusque ſcil. jus religionis, ſeu potiùs libertas ejus, Proteſtantibus relicta eſt, non ſuſtinet; verùm in *partem contrahentem* abit; & huc reſpiciunt illa, quæ *Hortlederus* Libris ſuis von Urſachen des teutſchen Kriegs pleniùs executus eſt, ut ſcil.

ut scil. ex his, quas prodit Consultationibus, Justitia causæ Statuum Protestantium, qualis fuerat *ante Religiosam Pacificationem*, instrui posset. Interea sicut â primordio Romani Imperii etiam *Pagani* jus sacrorum, & dehinc Christiani Episcopatum, tenuerunt: (vid. inter alios *Lentul. L. IV. Apicis Rom. Gloriæ c. 2.* ita in hâc etiam fundatam intentionem adhuc tenet Imperator, etiam quà *Protestantes* attinet, quantum Jus illud Sacrorum per Conventiones & LL. publicas *restrictum* non est: quæ quidem restrictio, quàm non adversetur *integritati Majestatis superiùs* ex *Tab.* ostenditur: ut adeò malè id ipsum detrahant Imperatori *Dissentientes* exinde, quod quilibet Statuum maximè Protestantium, *Papa* sit in suo territorio. Omninò enim suspensa quidem est *Pontificis Romani* Jurisdictio, quam eò usque usurpaverat, in terris *Protestantium*; sed nullibi suspensa est *Jurisdictio Cæsaris*: utcunque sit modificata, ne videlicet imperium ejus, sive quoad fidem & confessionem, sive quoad Politiam Ecclesiasticam Protestantium, impingat, pacemque turbet unà *profanam*, ceu quidem Pax illa *religiosa* simul pacis *profanæ* nomine in Jure publicô non immeritò venit.

XII. Atque jam transitum ad jura trium civitatis specierum, quos totidem *formas* vocant, parabamus, quando unum axioma *Hobbesianum* adhuc incidit, quod ex *suprà dictis* solvi quidem poterat, evolutum tamen non est, monituque dignum videtur, ùt ad jus summæ potestatis universæ pertinens. *Cognitionem de bono & malo spectare ad singulos, seditiosa*, inquit, *oratio est. Cap. 12. §. 1.* Alibi explicatiùs & quidem, ait, *illa quot rebellionum causa fuit, quâ docetur, Imperata Regum justa an injusta sint, congnitionem ad privatos pertinere? vid. cap. 6. n. 9. c. 11. n. 6. in fin. Leviath. Cap. 13. 29.*

XIII. Si de consiliis publicæ administrationis loqueretur, parum abest, quin admitti posset, *imperata Regum exequenda civibus esse, non interpretanda.* Idem de iis, quæ per facultatem dominii eminentis aut voluntate civitatis mutari & ex nefariis licita fieri possunt, judicandum. Sed in universum, ùt *Hobbes* postulat, intellecta sententia, ne exceptis quidem moraliter necessariis aut voluntati divinæ repugnantibus, intolerabilis est. Utique, si de turpitudine, meritisque causæ manifestò constet; Nam alioqui in dubio pro civitate præsumendum esse facile conceditur, quemadmodum de causis belli à Republica suscepti, de quibus vid. *Grot.* * At ille nullam admittit exceptionem: quod nobis admittere religio est.

* *L. II. c. 26. §. 3. & 4.*

XIV. Commentum, quòd honestum & turpe, bonum & malum sit juris civilis, pridem refutavimus. Nec alterum ei prodest figmentum, esse illud peccatum non obedientis, sed imperantis. Aliter

Scri-

Scriptura & notiſſima generis humani conſcientia dictat; ut refutatione ſit indignum.

XV. Quicquid autem diximus, de iis quæ â Deo præſcripta non ſunt in verbô ſuô vel in cordibus hominum, eſſe videlicet illa Imperio Civitatis obnoxia, de *animorum* ſententiis minimè, verùm de actionibus externis intellecta volumus; Enimverò *cogitationes* ne quidem de rebus naturalibus & indifferentibus ad Imperantes ullô modô pertinere poſſunt, verùm declarationes & expoſitiones ejusmodi ſententiarum publicæ prohiberi poſſunt, iisque interdictis parendum eſt â civibus; etſi *libertas* moderata in hoc genere laudabilis eſt.

XVI. Iſta ſunt quæ *Hobbes* ſe non diſſerere, ſed computare, ſed *demonſtrare* ſcribit, cæterosque juris & politices Magiſtros omnium ſeculorum in alia omnia deſcendentes vehementer contemnit, *quaſi nemo eorum qui hanc materiam tractarunt*, *commodo uſus ſit docendi principio*; *ſe filum rationis inveniſſe*, ait, *in ipſis dubitandi tenebris*, (*b*) unde ſe gloriatur *in lucem evaſiſſe clariſſimam.* Ita ſcribit *in præfat. tract. de Cive & in epiſt. dedicat.* At ex his tenebris quam lucem eduxerit, videmus, Rempublicam adeò immanem, ut monſtrum potiùs, quàm Civitas, videatur; Portentoſius quam illud hominis fuit, ex cujus latere alius homo enaſcebatur; cum quo ille regnum, in quô populus aliquid juris retinet, *alicubi*, comparandum cenſet. Aut ego vehementer fallor, aut dicam ei grandem ſcriberent *dubitationis* magiſtri, *κακουργίας τῆς σκεπτικῆς*, vel in eo, quod minime vacuus præjudiciis ad meditationes ſuas acceſſerit. Dum haud obſcurè nec uno loco, indicat indignatione atrocium in *Angliâ* & *in Scotia* turbarum, quibus ſpeciem juris Brutina dogmata neotericis Theologis crebrò adoptata circumdabant, ſeſe in alia omnia excogitanda fuiſſe compulſum. Id uti ageret, ne unquam populus juſtam adverſus Reges belli gerendi cauſam habere poſſe diceretur. Quod ſe conſecuturum deſperabat, ſi quicquam publici privatique, ſacri aut profani, ſummæ poteſtati ſubtraxiſſet. Proinde in omni meditatione hanc ſecutus videtur *cynoſuram*, ut Imperantium poteſtatem ubique faceret infinitam. Quod cum repugnare conſenſui gentium, & communi rationi videret, principiis opus ſibi fore animadvertit inuſitatis *videlicet.*

(*b*) IN IPSIS DUBITANDI TENEBRIS. Idem hoc est, quô ducitur *Renatus des Cartes*, gente Gallus & Nobilis, natus Hagæ Turonum *Anno 1590.* & denatus Holmiæ *1650.* in *Part. I. Philos. §. 1.* unde ex *primâ* hypothesi suâ semel in vitâ de omnibus & vel de ipsô *Deô* dubitandum esse, tradit *ibid. §. 6.* Quòcircà illum *Atheis* accenset *Voëtius* in *Lib. de Philosophia Cartesii;* quod tamen invidiæ imputat *Maresius*, cùm Cartesius difficile tantùm esse tradat, *Atheos* solidè refutare, & existentiam Dei probare. Videlicet instantias plures dari: nam si argumentemur (1) ex contemplatione *creaturarum:* excipere licere, juxta *Scholasticorum* doctrinam, quòd Deus ab æterno mundum producere potuerit. Si (2) quòd res quædam *corrumpantur*, quædam generentur; illud saltim ad *mundum* referri non posse, dicturos: Si (3) res universas *virtute* agendi Deum instruere & conservare: objici posse, *spiritum universi* ab *Helmontiô* commendatum. Si (4) negetur progressus in infinitum: excipere licere *cum Benedicto de Spinosâ:* dari talem progressum in divisione partium *materiæ.* Si (5) ex *conscientiâ* Deum quis arguat: reponi, etiam hanc ejurare homines perfrictæ frontis. Et sanè *Voëtius* ipse confitetur, refutationem *Atheorum* esse difficilem; quam tamen *Cartesiani* ex principiis *Doctoris sui* omninò exstrui posse ostendunt. *Altera Cartesii* hypothesis sequitur, *primum cognitum esse, ego cogito, ergò sum.* Quâ ratione *naturam substantiæ intelligentis*, etiam Dei, in *cogitatione* constituere censetur; indeque negare *animam* brutis, ceu quidem omnes *formas substantiales* ille rejicit, unâ exceptâ animâ humanâ: quoniam si dentur, aut oportere *cogitationes* esse, ait, aut *extensas;* quorum neutrum fieri possit. Hinc potiùs esse, ut animæ brutorum e. g. nihil aliud sint, quàm sanguis, nempe ille, qui in eorum corde calefactus, & quasi attenuatus in spiritum ab arteriis, per cerebrum, in nervos, se diffundat. vid. *Deut. XII. v. 23.* Et huic tribuendas esse *actiones* brutorum, cognitionem videlicet seu cogitationem aliquam, visionem &c. *Tertia* est, quod ait, *cognoscendi facultatem esse, nullum unquàm posse objectum attingere, quod non sit verum; quatenus ab ipsâ attingitur*, hoc est, quatenus *clarè & distinctè* percipitur: proinde *errorum* originem *à voluntate* procedere. *Quarta* posse â Philosophô, qui sit Christianus, assumi *præsupposita falsa & fidei Christianæ adversa.* Atque in his subsistere *Cartesium*, ostendit *Valent: Alberti* in *diss. Lipsiæ Anno 1687. habita*, De *Cartesianismô* & *Coccejanismô*, *Belgio molestis;* qui etiam exhibet examen *principiorum* utriusque *sectæ*, ut & quæ *factiones* illas subsecutæ fuerint: quarum & *Historiam*, cum *documentis*, exhibet *Cyriacus Lentulus*, in *Cartesio triumphato;* idem qui *Cartesii Philosophiam* peculiari *tractatu* refellere annisus est. Quanquam fateri necesse habeant *Antagonistæ Cartesii*, cumprimis illi, quibus posthàc doctrina *Cartesii* accuratiùs â Sectatoribus ejus exposita est, quàm plurima *Cartesium* prodidisse in *naturalibus*, quæ multùm faciunt ad emendanda scita Veterum. Et licèt ratio docendi, quâ ipse utitur, dissimilis sit *Aristotelicæ* seu Peripateticorum, in eô quod horum ductus facilis & regulis invictis munitus sit, ad veritatem quarumlibet rerum custodiendam; ita ut magis *instrumentalis* illa Philosophia dici queat: sicut etiam Logicam & Metaphysicam eò ipse Aristoteles *applicuit;* tamen in rerum argumentis & *ipsam veritatem dogmatum* attinentibus, utut hæc non minùs etiam prodat in naturalibus & civilibus ipsa Philosophia *Aristotelis*, tamen in plurimis *Cartesius* cum asseclis suis emendationem doctrinarum ejusmodi attulit.

*** *** ***

De cætero, cùm & in *Disceptationes* alias, quæ ad *Potestatem Sacrorum* non pertinent, sed *fidei Christianæ principia* respiciunt, cum *Theologis* incidisset *Auctor*, nec sua in his dimittere vellet, collubuit ei, cogitata sua, licèt hinc aliena, aliquot *capitibus*, in *novissimâ Editione*, Libris hisce suis *d. Jure Civitatis*, inferre: dum post Caput, d. Universitatibus DEi, ante Caput d. Ecclesia visibili externâ, Rubricam *capiti II. Libr. I. Sect. IV.* præscripsit: *d. Testamento DEi, quo Jus Ecclesiæ fundatum est:* Cui deinde hæc summaria subjecit:

Tran-

Transitus. Quid Testamentum quâ voce designetur in Sacris. Διαθήκην *significare dispositionem tam inter vivos, quàm ultimam voluntatem. Testamentum sinè mortis respectu nullum intelligi. Dispositionem Patris DEi, quâ Filio dedit electos in hereditatem, non esse Testamentum. Removentur objectiones. Refelluntur alia Testamentorum DEi specimina. DEum Abrahamo non fecisse Testamentum. Nec in deserto Sinaistico Testamentum esse factum; remotis objectionibus. Non esse, nisi unicum in verbô DEi Testamentum, Christi morituri. Testamentum vetus & novum specie non differre; sed vetus esse clausum & mysticum: novum esse idem apertum & clarum. E Testamentô Christi hereditatem credentibus, sinè ullâ conditione, & absque fœdere deferri.*

QUâ occasione *Huberus* in hanc discussionem inciderit, in *Actis Eruditorum* de Anno 1688. *p. 472.* recensent *Lipsienses*, ubi & *Summaria* ista plenius habent ex *Tractatu*, quem iste adversus duos patriæ Academiæ, ipsum oppugnantes, ediderat, quem *h. l.* pluribus deducit. Equidem inter *Nostrates* doctrinam de *Fœderibus* ad hominum salutem *Jægerus* evolvendam post *Cocceji*, *Burmanni*, *Braunii*, aliorumque *heterodoxorum* studia, suscepit. Nec unâ cautione opus est, ne ab unâ alterâve Sectâ in devia dilabamur. Est verò discrimen ingens inter *Fœdus* & *Testamentum. Hoc* enim est unius: fœdus, inter duos paciscentes. Testamentum non nisi morte Testatoris invalescit; ast fœdus morte unius expirat. Bona Testatoris per mortem demum ejus in heredem transeunt; secùs in fœdere. Testamentum repudiare quis impune potest, & non adire hereditatem: non ita fœdus dimittere. Quæ tamen ipsa in *humanis* facilè & per omnia admittuntur. Sed Paulus *ad Ebr. VIII, 10. seq.* fœdus novum, in *c. IX. v. 16. seqq.* Testamentum, esse, cujus ibi significatum vox Διαθήκη habet, insinuat: quòd sicut in Testamento mors Testatoris intervenit, atque inde bona in heredem, ex gratiosâ Testatoris voluntate, citrà pensationem, devolvantur: ita & Mediator *fœderis* Christus morte suâ nobis bona per *fœdus* promissa acquisiverit, citrà pensationem nostram. Et sic hereditas nobis obveniat per Filium, cujus nos ipse fecerit participes & coheredes suos, ex voluntate Patris, ad Gloriam, quam per mortem suam intravit. Quòd si Legem divinam respiciamus implendam nobis, quæ est norma perfecta, fœdere (ceu Sponsione) mutuò obsignata: *viam* ad hoc geminam esse constat, ipsam sc. *legalem*; quæ verò nobis mortalibus impossibilis, & per accidens mortifera est; & *Evangelicam*, quæ per Spiritûs S. gratiam ad Cœlos ducit unicè. Sicuti igitur Διαθήκη quodcunque notat pactum ad mutua officia præstanda, externô signô firmatum, & *fœdus* magis notat; ùt est inter DEum & hominem: *illum* promittentem, & id signis stabilientem; *hunc* se ad cultum debitum obligantem; quod nec in *Novô Testamentô* defiit: ita συνθήκη propiùs est *Ultima Voluntas*, ut sicut Διαθήκη ex justitiâ constat indeque fœdere magis quàm Testamentô sancita sit: ita συνθήκη ex liberali libertate constet: atque cùm *illic* sufficiat qualecunque signum: *hic* mors Testatoris requiratur: quæ tamen per victimas in fœdere Testamenti, ùt dicitur, *præfigurata* est. Quid verò ad hæc *Socinus?* ille quidem utilem putat, ob causas plures, lectionem Testamenti Veteris, hisce qui novum recipiant; nec tamen necessariam: quia Religio Christiana ad novum fœdus f. Testamentum pertineat, & doctrina ejus apertè in eo, in Veteri autem Testamento obscuriùs, tradita sit. Equidem Mysteriorum Christianæ fidei lux major est in Scripturâ Sacrâ Novi Testamenti; vid. Buddeum *in Diss. d. Prærogativâ Novi Testamenti præ Veteri.* Est tamen utraque ejusdem auctoritatis usûsque. *2. Tim. III, 16. 2. Petr. I, 20. 21.* indeque utriusque necessaria lectio. Imò ad confirmandam Religionem Christianam & fidem ei faciendam conducit: quin & Articuli sunt Religionis Christianæ, quorum uberior cognitio ex veteri potiùs quàm novô Testam. petenda est; quales sunt de Creatione, imagine DEi in homine, lapsu primorum Parentum, Ecclesiâ priorum temporum, & alia. Et rectè *B. Lutherus* Novum Testamentum vetustissimum esse & ab Origine Mundi extitisse: Proinde *B. Dannhauerus*, in *Hodosophiâ Christianâ*, *Phænom. VI.*

p. 491. seqq. vocem *Testamenti* utrique Scripturæ convenire, ait; & duplex Vet. & Nov. Testamentum Evangelicum esse. *Vetus* sc. Abrahamo firmatum, legatâ ei hæreditate terræ Canaan, s. terræ promissionis; *Novum* verò, quod *Jeremias* præsagiit, *c. XXXI. v. 31.* Utrumque, Legale & Evangelicum Testamentum suâ & Vetustate & Novitate constare.

Altera, quam totâ *Sectione VI.* intulit hisce suis *de Jure Civit.* Libris, *Huberus*, *de principio cognoscendi divinitatem Scripturæ & fidei Christianæ*, Tractatio, pariter Digressio quædam, (*v. n. 20. seqq. c. 1. h.*) & abhinc aliena est. Originem ejus, cum *Theologis van der Wayen* & Al. *Roel.* obortæ, super hoc Controversiæ *Auctor* ipse enarrat *c. 1. dictæ Sectionis. n. 15. seqq.* & amplius *Lipsienses* in *Actis Eruditorum* ad *annum 1687.* Prodit autem ille Sententiam suam hisce positionibus, *n. 23. seqq.*

Divinitatem Scripturæ Sacræ & simul veritatem fidei Christianæ persuaderi Auditoribus electis vi Spiritûs sancti, mentibus speciali gratiâ cœlitùs adfusâ, juxtaque verbum illis insinuatâ; Auditionem & rationem esse causas instrumentales, sine quibus persuasio non sedeat animis; sed instrumenti modum non obstare quò minus efficiens causa fidei, cœlestis immediata sit ac irresistibilis, etsi voluntaria & cum ratione conjuncta: quæ fides animis recepta testimoniô Spiritûs Sancti in fidelibus obsignetur, idque testimonium, à fide ratione perceptâ, realiter esse diversum & discretum: Dubitantes v. seu Adversarios Deum ita facere auctorem fidei, ut ratio sit unicum principium cognoscendi divinitatem scripturæ & quæ cum eâ conjuncta est, Veritatis Christianæ.

CUm verò nec *Huberiana* omnia agnoscere liceat, Hinc quæ recipienda sint, nutantibus tot sententiis, ex sequentibus, constare poterit. Equidem *ratio humana* non modò in *naturalibus* valdè debilitata, quoad perspicaciam intellectus, est & soliditatem judicii, ut absolutum circà veritatem Imperium habere non possit; quippe quòd in rebus etiam sibi subjectis sæpè deficiat, ut ex lumine *revelationis* quandoque supplenda & perficienda veniat: *2. Cor. II, 24.* & *c. X, 5.* item *Rom. VIII, 7.* nec solùm corrupta est & corrumpitur affectibus & præjudiciis, sed & in ipsis *facultatibus* ejus est corruptio. Quoad *Spiritualia* autem homo animalis, seu carnalis, & irregenitus *quilibet* (nec v. stultitiam rationis fidei de hominibus tantùm illis intelligere licet, cum *Rationariis*, qui glebæ & voluptatibus addicti sint.) (v. d. Carne *Dannhauer. Hodosoph. Phænom. V. p. 456. seq.*) ad ea cognoscenda & recipienda, non habet *ex se* facultatem: cùm in rebus fidei cœcus planè & perversus sit, *Eph. IV, 18. V, 8. 1. Tim. VI, 5. 2. Tim. III, 8.* & divina pro stultitiâ reputet. *1. Cor. II, 14.* ut in his, nisi aliô principiô adhibitô, nil veri statuere possit, *2. Cor. III, 5.* Neque etiam Scriptura in his ad *rationem* nos remittit. Imò ratiocinatio humana fideles turbat potiùs & confundit. Indeque *mortuus* planè dicitur irregenitus s. naturalis homo ad spiritualia, *Ephes. II, 1. 2.* ut nullæ ei *quà tali* facultates ad recipienda fidei dogmata remanserint: de quibus distinctè agit *Jo. Musæus* in *Apologiâ* pro Facult. *Theol. Jenens. Qu. 62.* Non ergò imago DEi solùm *imminuta* & suô modô *recta* dici potest: quæ principii rationem ingredi posset, circà Spiritualia. Nam licèt in *abstractô* à nobis recta ratio concipiatur, non tamen hinc necesse est, ut etiam in homine *actu* & sic in *concreto* reperiri debeat: estque possibile, ùt justitia, virtus, doctrina, in concreto non detur. In *rationalitate* aliter habet, quousque *homo* existit, quia omnis homo actu est rationalis; sed nullus est qui post lapsum recta ratione, negante id ipsum Scripturâ & docente experientiâ, præditus sit. Estque reproba *Cartesii* & illorum, qui eum sequuntur, doctrina, quòd magis insufficiens quàm corruptus sit hominis intellectus, aut si hic corruptus sit, eam corruptionem à corruptione *voluntatis* & affectuum procedere: nam ita *Fabricius* quoque *Bassecurtius*, in Defensione *Cartesii*, non vult vitium quoddam in intellectu,

lectu, ſed ex abuſu libertatis, eſſe, & pravum ejus exercitium. Indeque cum ſequacibus ſuis Regulam *Carteſii* de *clarâ & diſtinctâ perceptione*, h. e. tali, quæ demonſtratione nitatur, (id *clarum* volunt,) & ſolius rationis ope cum alio communicari, eique ad rationis ductum explicari queat, (quod ipſis *diſtinctum* eſt,) ſi ad *Theologiam* quoque applicetur, ne quidem in eâ ipſam fallere propugnant. Sic & vana doctrina habenda eſt, quòd in *ſpiritualibus* Scriptura *inſtrumentum*, ad ea cognoſcenda, *ordinarium*; ratio v. *extraordinarium;* in *humanis* autem & ad felicitatem terrenam *ratio* ordinarium ſit, *Scriptura* Sacra extraordinarium principium: & falſa ſunt *Wayeni* & *Roellii* Dogmata, quòd ratio humana non in habitu, ſed ſolùm in uſu corrupta ſit; nec divinitas Scripturæ aliunde, quàm ex ratione, adſtrui poſſit & debeat: adeò ut Lumen omne divinæ gratiæ ad rationem, h. e. ad *claram & diſtinctam* perceptionem reducendum ſit. Proinde *Rationarii* illi *Ideas* Myſteriorum ex meris *notionibus communibus* â nobis componi volunt. Planè *Bened. Spinoza*, audaciſſimus inter Rationaliſtas in *Tr. Theol. Polit. c. 15.* (*& cum ipsô* Auctor *præfat. Operum ejus poſthumorum*,) abſolutum à ratione & ſolitarium in ſacris Veritatis *imperium* poſcit, & *Scripturæ* ſeu revelationi ſolam *obedientiam* relinquit; neque enim Scripturam conciliari cum ratione poſſe, eò quòd Scriptura inepta ſit ad veritatem ex eâ diſcendam. Itaque Theologiam merè *naturalem*, nec fidem niſi humanam dari, ut Scriptura non niſi humanam inter nos auctoritatem habeat. *Hobbeſius* autem fidem Imperio ſummarum Poteſtatum ſubjectam eſſe, perhibet. Quòd ſi ex his, qui rationi humanæ vim principii in ſacris tribuunt, diſquiras, quem illa locum in *cauſandô* habeat: *Hülſius* in *Libr. 1. d. Principio credendi.* Rationem præmittit Scripturæ. Rationem eſſe aſſenſûs & convictionis *univerſale* principium; revelationem verò, in credendis etiam, non niſi principium cognoſcendi eſſe *ſecundarium:* Cui *Baylius* accedit, propterea factam revelationem, ut rationem corruptam emendet: hinc quia ejus cauſâ detur, oportere ut Scriptura ſanæ rationi famuletur: quaſi v. ſenſibus ratio inferior dicenda foret, quæ eos corrigat. Imò quem locum ratio in negotio *converſionis* habeat, accuratiùs *deinde* conſtituetur. Wolzogenius in *Tr. contra Librum d. Philoſophia Scripturæ Interprete:* Internum lumen, ait, nil aliud eſſe poſſe, quàm mentem expurgatam. Hanc deterſam à ſqualore peccati, (affectibus & præjudiciis,) recipere inſtar *ſpeculi* diſtinctiſſimè rerum imagines. Scilicet *fracti*, & quas caperet *imagines* in *ſpiritualibus* ratio mortua? indeque lumen ſ. Spiritus ne quidem expurgans mentem, ut *hæc* principium fidei eſſe queat, rectè dicitur. Et num mentem expurgatam, ùt volunt, ſibi & ductibus ſuis, ùt principium relinquit Spiritus Sanctus, in negotio fidei? Utique *Reformati* dum nimium rationi, idque variè, tribuunt, ceu fluctuantes, ſecuri non ſunt nec firmi *adv. Socinianos*, *Arminianos* aliosque *Rationarios.* Sic & ex Reformatis videas, qui nolunt rationem *unicum* eſſe fidei principium, neque etiam *primarium;* eſſe tamen eam principium *aliquô* modô, (& quônam tandem?) & Dignitatis inferioris. Iidem, eſſe *inſtrumentum.* At v. hoc non eſt *principium;* eſſe principium inſtrumentale, imò eſſe, quod & *Taurellus*, *Vedelius*, *Maſſovius* voluêre, ſecundarium. Debere enim Religionem eſſe rationalem. *Rom. XII, 1.* Quid inde? de *Cultu* loquitur Paulus, ùt *Moſaicæ* Religioni contradiſtinguitur, quæ externo & carnali apparatu ſic erat involuta, ut rationalis qualitas in eâ vix appareret; non quòd fides rationalis ſit, multòque minus quòd à ratione pendere debeat; Idem qui *1. Cor. I. & 2.* de ſuâ etiam docendi ratione ait: ſe non uſum excellentibus & ſuaſoriis humanæ ſapientiæ rationibus. Interim per hoc non abjicitur mens humana â *converſione* hominis, ùt nec homo abinde abeſſe poteſt: tantùm quòd *principium* eſſe non poſſit converſionis, ſeu Spiritualium, adeòque nec ſubordinatum; quippe quod *activum* eſſe oportet, mens v. noſtra non niſi paſſivam habeat potentiam, ad lumen divinum recipiendum. Ex *Rom.* verò *c. XII, 1. & 1. Petr. II, 2.* tantùm ſequitur, fidem non eſſe contrariam ſanæ rationi ipsô factô; non autem quòd fides juxta rationem inſtitui debeat. Proinde à januâ aberrant, quibus Ratio humana *unicum* eſt cognoſcendi *divinitatem Scripturæ Sacræ*, & quæ ei conjuncta eſt *veritatis* Chriſtianæ, *principium.* Nihil, ajunt, Wayenus & conſortes, in mente eſſe, quàm ratiocinationem. Cauſalitatem v. cœleſtem eſſe *decretum* DEi, ex quô homo ratiocinetur, ut è dubitatione, collectione & comparatione ideorum, concludat, Scripturæ divinitatem & veritatem fidei Chriſti-

Christianæ. Hinc Testimonium, quô fides *obsignari* dicatur, præter rationem, esse nil aliud, quàm *Enthusiasmum.* Impotentiam credendi Evangelio esse à desidia, præjudiciis & affectibus: his detersis, vim mentis puram esse ad accipiendum fidem, per ratiocinandi methodum. *Wolzogenus:* rationem, ait, quicquid in Scriptura extat, examinare, & quod ei repugnat manifestè, id ipsam rejicere debere. Sic & *Pajonus* mentem hominis non posse moveri tradidit, nisi impressione rationali: ideòque *Enthusiastas* esse, qui operationem extraordinariam aliunde rationi superaddere velint. Quantum verò *impotentiæ rationis* ad recipiendam fidem attinet; quam illi causentur: eam quidem habitualem esse & acquisitam, quæ quidem suô sensu originalis dici queat; Sed tamen eam *sanabilem* esse vi rationum & motivarum, quibus mens humana moveatur. v. Spanhem. *in Elencho controversiar. p. 320. seq.* Nec tantùm isti *Rationarii* non servam esse rationem volunt Revelationis divini; sed imò illam *dominam* hujus constituunt, saltim minorem & amicam: utique dominium revelationi tribuendum non esse, quin potiùs hæc priùs rem offerat rationi, ceu dominæ, ejusque judicium expectet, antequam ipsa dominium obtineat. Similiter ùt *Wayenus*, quòd revelatio rationi famuletur & *Roellius* in *Diss. d. Religione rationali:* Fundamentum Religionis Rationem esse, ut dijudicet divinitatem revelationis & mysteriorum: Fidem ratione niti oportere. Nec verò juvant *Rationarios* eos, hi qui *rectam* rationem supponunt, ut congruentia Scripturæ cum illâ, principium cognoscendi veritatem doctrinæ Christianæ conficere possit; eò, quòd Scriptura quicquam, quod rectæ rationi adversum sit, continere nequeat: Nam & *recta* ratio, si quæ daretur, h. e. sinè labe mens humana, quam illi fingere nituntur: humana tamen & adeò naturalis est, quæ *supernaturalia* nec capere, nec multò minùs dijudicare potest. Dat tamen DEus rationi humanæ *ideas* debitas per *Verbum*, rectè tractatum, ut cognoscere illa *clarè* & *distinctè* mysterium possit; & tunc admittitur ratio ùt *organum* ferendi de ideis ita revelatis judicium, quòusque illa pertingere potest, *spiritualiter* scilicet, *1. Cor. II, 14.* intellectum captivandô, ut verbum DEi in dignitate *principii* ad credendum *unici* custodiatur. Neque enim libertatem habet nullam mens humana in spiritualibus, eô ipsô quòd hæc *supra captum rationis carnalis* posita sunt; & ob hoc ex naturæ lumine, nec investigari nec intelligi possunt. Talia sunt beatitudo æterna, Trinitatis mysterium, Filii DEi incarnatio, Christi passio, mors, resurrectio, adscensio in cœlum, peccatorum remissio, nobis unicè propter Christi meritum obtingens, &c. circà quæ *post lapsum* mens humana ne minimas quidem vires habet, ut ea *salutariter* cognoscere sibique *salutariter* applicare queat; nec tamen *Enthusiasmus* est ea credulitas, sed à Spiritu Sanctô, cui se per *Verbum* s. Scripturam S. ratio humana subjicit. Et maneat igitur à principio credendi exclusa ratio, & falsùm maneat, quòd hoc quod rationi humanæ adversatur, in Spiritualibus, falsum sit. Dannhauer. *Hodos. Christiana Phænom. 1. pag. 13. seq. & Hodom. Calvin. fol. 35.*

Equidem *Mysteria* fidei non *absolutè* sunt *suprà captum* hominis: neque enim homo lapis est; sed sunt suprà captum hominis, ex suo lumine *naturali* captantis s. capere volentis: neque etiam homini non renato denegantur *vires naturales* ad audiendum verbum: nam hoc ad actiones externas sive externam *pædagogiam* spectat, quâ ne quidem inchoatur interius conversio hominis; sed *lapis* est in ordine & respectu ad Conversionem, & quidem *initium* quoque ejus, quippe quòd ita non nisi *passivè* se habeat; i. e. aptitudinem s. capacitatem habeat gratiæ Spiritus S. passivam, ut omnes vires in homine, ad *inchoandam* & *absolvendam* fidem in solidum Spiritûs S. sint. *Phil. II, 13. Eph. II, 8. Joh. VI, 44. 2. Cor. III, 5.* Non etiam *principii* appellatione quodvis h. l. intelligimus, quod quocunque modô, ad inferendum Conclusiones in spiritualibus, concurrit: quippe quòd *principia* rationis dentur & *Philosophiæ formalia*, h. e. quæ ipsam argumentandi *formam* concernunt: quorum usus ab argumentis Theologicis abesse non potest. Dantur etiam *materialia*, h. e. ipsam Syllogismi materiam ingredientia, quæ, cum aliis ex Scripturâ S. petitis & Theologiæ propriis principiis, tanquam principia *communia* ad Conclusiones Theologicas inferendas concurrunt, & plerumque *majoris* propositionis locum habent, quæ & ipsa à Controversiis Theologicis, ad eruendam Veritatem fidei, abesse non possunt. Porrò etiam *Prosyllogismi*, quibus Syllogismi principalis propositio major, ex ratione humanâ, desumpta confir-

confirmatur, nam & hi necessariò in eum finem adhibendi sunt; modò rationis illa *principia* sint *absolutè* & simpliciter *necessaria*, ita ut oppositum evidentem involvat contradictionem, non tantùm probabilia, aut de ordine naturæ tantùm necessaria, ut oppositum *DEi potentiâ absolutâ* fieri non repugnet. v. c. Omne corpus naturale est in unô locô. Nullum corpus finitum simul esse potest in pluribus locis. Nullum finitum est capax infiniti. Jo. Musæus *Lib. II. de Usu principior. ration. in divinis s. Theologiâ. c. XIV. seq.* junct. *Sam.* Maresiô *d. Usu & Abusu rationis in Theologicis.* & Spanhemiô *in Elencho Controvers. p. 635.* ubi ait: Rationem posse esse judicem falsi contradictorii, quale quid non revelatum sit; sed non posse judicem esse *normalem* veri revelati. Hoc esse suprà sphæram rationis longissimè evectum. Nam & Spiritus S. motibus suis efficit, ut per humana illa homo in veritatem divinorum inducatur. Neque verò denegatur *rationi* judicium de *formâ argumentandi* & applicatione notionum *humanarum* ad invicem; quod tamen organicum & formale tantùm est. Judicium v. de *rebus* divinis & contradictione rerum, quod *materiale* est, ad rationem non pertinet: quoniam id non nisi ex revelatione pendet, quam agnoscere & recipere debet homo per gratiam DEi, cùm humana ratio quippe finita & corrupta ad hoc nullas plani vires habeat. Habent tamen in articulis *mixtis* principia quoque rationis usum *aliquem* materialem, qui non minus se exserit, quando mixti illi in puros influunt. Tunc adoptantur illa principia à revelatione, inque hunc usum admittuntur. Nec tamen principia Philosophica, ùt sunt Metaphysica adduci possunt contrà enunciatum divinum, clarum & perfectum, sed intrà terminos finesque suos reducenda sunt: nam aliter *principia Theologica negativa* ne quidem dici possunt. Vicissim *Huetius* in *Libb. de Concordiâ rationis & fidei*, (contra *Naturalistas*,) fidem & Scripturam planè non interponendas esse docet Disputationibus *Philosophicis*; nec in illis decidendis locum habere. *Lib. I. c. 8.* Sed *Lockius*, cujus Versio Gallica, *Amst. 1703.* prodit: *que la Religion Chrestienne est tres raisonnable*, ingentia *Paradoxa* producit; quem Partum *Poiretus* effectum esse arbitratur rationis humanæ ludentis.

Præcipui inter *Rationalistas* sunt *Sociniani*, qui & ipsi ultimum cognoscendi divina principium in *ratione* constituunt, & tunc demum, quæ *Scripturâ* continentur, admittunt, & in *credendis* habent, quando *rationi* consentanea sunt; ut verò eam rationi quovis modô consentaneam reddere possint, ejus verba & sensum quâlibet ratione corrumpunt, & sic quæ rationi adversantur, in eâ non reperiri contendunt. Imò auctoritatem Scripturæ in dubium vocant, eamque corruptam esse volunt. Cùm v. Christus & Apostoli in *Novô*, & Phrophetæ in *V. Testamento* nos *ad Scripturas*, tanquam unicum & adæquatum credendorum principium, & nuspiam ad rationem humanam, remittant: *Joh. V, 29. 2. Petr. XIX, 11. II. ad Tim. III, 14.* quippe cui disertè Paulus facultatem detrahit judicandi ex se & suis connaturalibus principiis, de his, quæ spiritûs sunt. *1. Cor. II, 14. ad Rom. VIII, 7. 2. Cor. V. Ephes. V, 8. & IV, 17. 18.* resque fidei occultæ sint rationi humanæ & *suprà* captum ejus; quapropter etiam *mysteria* dicuntur; *1. Cor. II, 7. 1. Tim. III, 16.* & rationem nostram, quæ contrà ea, quæ fidei sunt, se opponit, sub obsequium Christi captivam ejusque verbo subjicere jubemur. *2. Cor. X. 5.* Inde Secta hæc longè pejor est cæteris. Imò *Sociniani* ad negandum mysteria fidei eas adhibent assertiones, quæ vera rationis principia non sunt; qualis est: Quot sunt personæ, tot sunt essentiæ. Unius essentiæ tantum una est subsistentia, & plures similes: cùm tamen recta etiam ratio veritatem docere non possit, nisi de sibi subjectis; nempe de creatis & finitis rebus, personis & essentiis; an v. divinæ essentiæ infinitæ possint unâ plures esse subsistentiæ sive personæ, id rationi sibi relictæ ignotum sit. Sic etiam docent illi: quamlibet naturam intelligentem & completam habere propriam subsistentiam & esse personam; indeque negant, quòd duarum in Christo naturarum una possit esse subsistentia: Cùm tamen recta ratio aliud docere non possit, quam quod de lege & cursu naturæ per causas secundas atque *ordinatâ* DEi *potentiâ* obtinet. An v. per DEi potentiam *absolutam* possit aliqua natura intelligens & completa conservari sinè subsistentia: de eo ex principiis rationis humanæ constare non possit. Plura talia, expendit *D. Lungershausen*, in *Disp. Jenensi.* Utique mysteria fidei per rationem non sunt, ne *rectam* quidem, quæ in hominem cadere potest, s. quæ ex genuinis suis principiis convenienter docet. Cùm verò æquè ratio ac Scriptura & quæ in hac continentur mysteria fidei Christianæ, Deum auctorem

habeant, à quo non nisi verum provenire possit. Hinc quod recta ratio de rebus sibi subjectis, ex suis naturâ sibi insitis principiis vel argumentis, ritè deductis docet, falsum esse non potest; & quæ Deus in Scripturis patefecit, itidem falsa esse repugnat. Velut autem inter verum & verum pugna esse non potest: ita nec quæ recta ratio docet mysteriis fidei, nec mysteria fidei his, quæ ratio docet, contraria esse possunt: nec dici possunt rationi contraria, quæ suprà rationem in sphærâ sublimiori constituta sunt; indeque perversè ratio ad eam ùt telescopium se habere dicitur. Et ineptè *Baylius*, quòd enunciatio in Theologiâ vera, non saltim possit videri, sed & sit falsa judiciô & solidô quidem Philosophiæ. Ad quæ expendere juvat *William* Sparcke *Christianæ Religionis Ratiocinarium*, *Oxoniæ 1628. 4. Anglicè* editam: Nil reperiri in Scripturis, quod rectæ rationi repugnet. Denique semel obsignatâ fide per Spiritum S. in corde hominis, introspiciens homo in *mysteria* fidei, dignam in illis DEi *sapientiam*, indeque cum ratione *verâ* convenientiam, *soli* rationi impenetrabilem agnoscit. De cætero, cùm *Sociniani* divina omnia rationi subjiciant, *notitias* tamen homini *innatas*, tam in genere, quàm notitiam DEi in specie inficiantur. Has notitias dicimus esse *Lucem* & perfectionem *habitualem*, potentiæ cognoscenti connatam seu naturâ insitam: & proinde notitiam de DEo insitam naturâ mentibus hominum, non simpliciter & secundùm se totam, sed secundùm quid & quoad vim ac lucem cognoscendi, cum insitâ quâdam in Deum inclinatione conjunctam, quâ, apprehensis terminis, intellectus, citrà aliquam aliunde assumptam rationem cognoscendi, ad *assensum* determinatur. v. *Rom. I, 18. sq. & II, 14. 15.* Quod ipsum prodit Conscientia, accedente quoque Veterum s. Patrum Ecclesiæ doctrinâ. add. *Jo.* Musæum *in Introduct. in Theologiam natural. c. 2.*

Ex his cognoscitur, quem locum *ratio* in *interpretatione Scripturarum* habeat: nec enim *Lud.* Wolzogenius Tractatum: *Philosophia Scripturæ Interpres*, condignè refutavit: imò hypothesis ejus, oportere Scripturam Sacram non aliter exponi, quàm *quælibet* scripta alia sive de *stylo* id sentiat, sive de *sensu*, cùm utrumque falsum sit, & in adversantium castra transeat. Imò ipse perperam negat, dari *immediatas* Spiritûs Sancti in mentibus fidelium *operationes*: quàpropter & ipsum proditorem causæ habent, *Jo. Broun. Amst. 1670. 8.* & Reinerus *Vogelsang. 1671. 8.* Equidem *verborum* profani alicujus scriptoris sensus *literalis*, ope humanâ, ex eô hauriri potest: quia res per illa significatæ humanæ sunt; indeque plenum ex verbis illis profanis sensum ratio humana haurire potest. *Revelatæ* autem res divinæ absque gratiâ divinâ, *salutariter* intelligi non possunt: ideòque nec *signa* illarum, seu verba, sensu literali debitô ac plenô, sinè gratiâ divina intelligi: licèt aliquis sensus ex iisdem humanô tantùm modô tractatis erui queat. Nam *patientis* solùm conditione, in summâ rei vel sensu DEi, in fidei rebus capiendis, homo utitur; ut Scriptura secundùm rationem intelligi non possit, *Joh, V, 39.* indeque Scriptura ex parallelis locis, quibus ex se ipsâ & ideò ex *divinô principiô*, constantem habeat unius sensum Auctoris, qui ipse *sibi contradicere* nec voluit nec potuit. Etenim scriptura non solùm quoad *formale*, sive sensum verborum & doctrinam, verùm etiam quoad *verba* à Spiritu Sancto indita est Scriptoribus: quanquam inspiratio Idiomatis *primigenii* res inevidens sit, neque per sensûs externos pateat, sed oculis internis fidei sit percipienda, & ex revelatione implicitâ, & per consequentiam, â primitivâ Ecclesiâ conclusa & concludenda: *Locutum esse DEum*, ac ad scribendum Prophetas & Apostolos adegisse. Quanquam igitur notiones communes rationales, rectè adhibitæ ceu *organum*, in explicandis Scripturis, assumi queant: quoniam tamen hypotheses divinorum pleræque à notionibus illis digrediuntur, vel non satis comperta eisdem addunt: inde nec in talibus idoneum per se in scripturis exponendis organum constituere possent: nec disposita est ratio, ut sola & per se ipsam sibi persuadere, & alios convincere de revelationis divinitate, per conclusiones, ex principiis suis humanis, possit. Neque enim, quod irregenito in mentem venit, divini verbi enunciatum est; Sed quod homini per actûs pædagogicos rectè *præparato*, & nihil in Scripturam inferenti, sed *sensum in eâ* quærenti & exspectanti, ultrò ex verbis DEi elucet: hoc divinum intellectum gignit. Utcunque enim *verba* Scripturæ sint humanis similia: non tamen illa ex aliis verbis humanis, sed *ex se ipsis* & aliorum verborum Scripturæ & quæ etiam ipsæ, quòd divinæ sint, colla-

collatione dijudicari debent; pariter ut *ideæ divinæ* per verbum datæ, suô modô similes sunt humanis; sed tamen ex analogiâ *fidei* accipiendæ sunt: *1. Cor. II, 13. seq.* sicuti omnia quæ ad *salutem* nostram conferunt, ex *gratiâ* pendent; citrà quam ne quidem vera divina à falsis doctrinis humana ratio secernere potest: nam falsum habent sensum *Sociniani* & *Armeniani*, qui non rationi & sensibus humanis conformis sit. Videlicet principium agnoscendi, Scripturam esse divinam, est revelatio *interna* Spiritûs Sancti, qui fideles, per interiorem afflatum, in cordibus eorum, docet ac convincit, ut firmiter credant, eam indubitatò esse verbum DEi, eaque *fides divina* est, qua enunciata ejus, & ex illis deducta, divinâ fide creduntur, nihil ad hoc contribuente ratione humanâ, quà talis est. *Joh. XIV, 16. 1. Cor. II, 12.* ibi: accepimus illum: at v. ille ab humanâ mente distinctus est; *v. 10.* quippe in quem agit Spiritus Sanctus, eumque nisi resistat, fide divinâ imbuit; ut cùm suprà rationem sint veritates illæ, non possint intrà sphæram rationis collocari, & nec ei conformia, nec contraria, haberi. Quòd si claram & distinctam cogitationem *Cartesiani* in divinis exigant, *scientia* quidem *fidei* in se clara est, sed *evidentia divina* est longè altioris indaginis; cùm quidem in humanis & naturalibus evidentia detur *objectorum* fori humani, secùs ac in divinis. Est etiam fidei scientia *distinctè* in Scriptura revelata. At verò distinctio illa à DEo est, cùm eam ratio comprehendere non possit: proinde assentiendi Sacris principium est ipsa scriptura, s. verbum DEi scriptum vel prædicatum, DEi concursu supernaturali elevatum, quod hominis intellectum in supernaturalem sui assensum trahit: inque se habet vim divinam eô modô, vel inter hasce â Spiritu S. sibi communicatam; *Eph. I, 19.* sed humana ratio ne quidem *organum* est, relicta sibi, in divinis, verùm illustrata divinitûs, ut non dictitet, nisi ex verbo rectè percepto. Et sic operatur Spiritus Sanctus per actûs cognitionis reflexos, non absque verbo & extrà illud, sed per Scripturam, cum eâ & in eâ, per vim divinam, quâcum per liberam DEi ordinationem unita est, in cordibus hominum, ut verbum *ceu divinum* agnoscant & doctrinis ejus, ceu divinis, firmiter credant. *1. Thess. I, 13.* Persuasio autem claræ perceptionis divinæ, ad præjudicia pertinet, quando interpretationem verbi divini in hôc vel illo prævertunt aut pervertunt: quæ non est, nec esse potest à Spiritu Sanctô, si non regulis bonæ interpretationis, ex verbo Divino, & secundum illud, conformis sit. Quemadmodum verò cognitio illa divinorum non est comprehensio, qualis est eorum, quæ sub sensum humanum cadunt: ita dum rationi nulla ne quidem *concurrens* cum Scripturâ in divinis jurisdictio tribuitur: non negatur simpliciter locus esse rationi, & ratiocinationi circà divina, sed solùm negatur, quòd ei locus sit *in principiis*, & quàm non aliter de divinitate Verbi, nisi per rationem constare possit: ut proinde *scrutari* debeamus Scripturas, nec tamen aliter nisi adspirante Spiritu Sanctô, & ut etiam Spiritus S. *absque Scrutiniô tali* possit certum reddere credentem de divinitate Scripturæ; ideoque sinè methodô dubitandi, ratiocinandi, quod abesse non posset, ubi ratio est principium. Inde quando *Lockius* in *Libris d. intellectu*, inter perversa alia, cum his, qui eum tantoperè suspiciunt, *Enthusiastas* esse scribit, eos, qui rationem omnem in sacris esse volunt, in hos injurius est. Neque enim, ex assertô *principiô* unicô fidei, in *Spiritu S.* Enthusiasmus inferri potest; dum Spiritus S. motûs *non nisi verbo* per Scripturam Sacram, consentaneos, intelligimus. Quin & notitia verbi generalis, & nuda credendorum & agendorum, in *irregenitum* quoque & *infidelem*, ut & qualiscunque assensus verbo, qui charitate omni caret, *1. Joh. II, 11.* in *hypocritam* cadere potest. Sed Spiritus Sanctus actione sublimiori excitat in intellectu cognitionem salutarem gratiæ divinæ, cum firmô hominis assensu conjunctam, ut se credat divinæ gratiæ participem; & ex parte *voluntatis* non tantùm *suasione* suâ concurrit, bonitatem objecti, mediante cognitione intellectûs, voluntati exhibendô, hortatu, promissionibus; sed virtute & actione longè sublimiori, quâ vires novæ voluntati conferuntur ad desideranda & amplectenda bona spiritualia. Hinc interpretationis, ab *irregenito* s. infideli susceptæ, usus *salutaris* non est, quando non ad Scripturam, ex eâ & secundùm eam, instituitur: quô casu frustrà de fide quæritur. Secùs, quoniam Spiritus verbo suo adest, ista veritas secundùm istud non à ratione, sed ab ipsô S. Spiritu ejusque moribus procederet in viam Veritatis. Etenim notæ, quas adducere solemus, pro divini-

divinitate Scripturæ, f. *ſigna motiva credibilitatis*, tam externa quàm interna, probabilia quidem admodum & majoris momenti ſunt apud hominem merè rationalem, ſed non convincentes ſinè Spiritu DEi, quò minus cavillis & argumentis, ex ratione petitis, impeti poſſint. Neque enim notiones divinæ menti *inſita* ſunt, ſed radiis propriis lucent ad convincendum omnes conſcientias. *2. Cor. IV, 2.* quamvis cognitæ ſint res ipſæ, quæ demonſtrandæ ſunt, & eſſe veræ: quippe quòd nec videntes miracula, iisdem omnes convincantur. Nam & *efficacia Verbi* pro Criteriô externô credibilitatis declaratur, quat. illa à poſteriori ſe exſerit, & in effectu conſpicitur. Internum verò eſt, quat. in virtute divinâ Scripturæ internâ conſiſtit, inquè cordibus hominum operatur. Nam vis illa convincendi non ineſt Scripturæ ex neceſſitate *Phyſica*, ut ſit *proprietas* ejus *eſſentialis*, nec ex neceſſitate abſolutâ, ſed ex liberâ DEi voluntate & ordinatione: indeque non originaliter nec inſeparabiliter.

Quando igitur *rationem* ultimam, in quam reliquæ credibilitatis divinorum cauſæ & motivæ tandem reſolvuntur, quæque unicè, ut in ea acquieſcamus, ad credendum Scripturæ, *fide divinâ*, movet, in ſolâ DEi auctoritate, tum *externè* veritatem & voluntatem ſuam revelantis, tum *internè* conſcientias de eâ convincentis, eamque in cordibus pignore Spiritûs S. (*Epheſ. I, 13. 14.*) *obſignantis*, conſtituimus: eò non pertingit præſumptio de veracitate cauſæ *Miniſterialis*, non præſentis *Eccleſiæ* a. *Doctoris proponentis*, ùt nec conformitas *cum intellectu humano*, ùti nec conſenſus notorius *Eccleſiæ*, à quô dogmata fidei non pendent, ſed unicè ab auctoritate revelantis DEi, cujus verbum *absque teſtificatione Eccleſiæ* prævià, ſolô Spiritu S. per iſtud in corde hominis de veritate illâ teſtificante, agnoſci fide divinâ, eique credi poteſt; ut fruſtrà *Papæi* communiter teſtimonium internum Spiritûs S. pro *commento* habeant. *Add.* Dorſcheum, *d. Auctorit. Eccleſiæ.* Equidem ſunt, qui nil incommodi verentur, quando conſenſus *Antiquitatis Eccleſiaſticæ*, qualis hodiè haberi poſſit, principium dicatur ad hominem, vel etiam ad rem, ſed ſecundarium, probabile, & quod in ratione certitudinis atque auctoritatis Scripturæ ſubordinandum ſit & ab eâ dependeat. Cùm v. facilè talia captentur, ideò in principio unicô, rejectis *ſecundariis*, rectiùs ſubſiſtimus, & quod conſenſus unanimis primitivæ Eccleſiæ habeat ſe ad Veritatem credendorum per modum *teſtimonii*, ex quô conſtet, Veteres eôdem ſenſu intellexiſſe & explicâſſe ſcripturas, quô à nobis hodiè intelliguntur & explicantur.

Sicut igitur nemo ex propriis naturæ viribus de myſteriis fidei veros conceptûs formare, multòque minùs plenum & idoneum ſenſum literalem, in locis Scripturæ, qui de *myſteriis* divinis agunt, apprehendere poteſt; neque enim *Salutaris* cognitio in quâlibet divinorum myſteriorum cognitione f. notitiâ cum qualicunque aſſenſu conjunctâ conſiſtit, ſed in agnitione gratiæ ac miſericordiæ DEi in gratuitâ remiſſione peccatorum propter Chriſtum, cum certô & immotô aſſenſu conjunctâ; idque non in genere, ſed *in ſpecie*, ut credat, *ſe* habere DEum propitium propter Chriſtum, & ſe aliquando conſecuturum vitam æternam: ceu quidem voluntas à naturâ vires habet ad eliciendum actum circà bona Spiritualia *confuſe*, ſub ratione boni & *convenientiæ* ſive ſimplicis *complacentiæ*, ùt in *Marci VI, 10.* ſpectata, ſed non ùt ſpiritualia, ſive *ſalutari* appetitu; non enim voluntas in ordine ad ſpiritualia, diſtinctè ſpectata, efficacem elicere poteſt actum, h. e. ferri in ea, ùt obtinenda, & ut pium deſiderium *gratiæ* divinæ habeat, fiduciâ in Chriſti meritô poſitâ; ità ut *converſionem*, ſui inchoare, vel in ejus progreſſu Spiritui S. cooperari poſſit. Ita *Converſionis*, regenerationis & renovationis, ſive inchoandæ ſive abſolvendæ *principium* f. cauſa efficiens eſt *ſolus Spiritus Sanctus*, ut tamen reliquæ perſonæ, *Pater* & *Filius* non excludantur, quanquam in his cauſæ *ſociæ* non ſint; cùm in cauſis ſociis requiratur, ut aliâ aliâque virtute vel potentiâ ad effectum concurrant. At in perſonis divinis non ſit alia atque alia, ſed *eadem numerô potentia*, indeque una numero cauſa ſint, tum in ſpecie converſionis, regenerationis & renovationis: quas non *ſuadet* moraliter, cùm ſuaſio talis non conferret vires ſpirituales, ſed *operatur* verè & realiter per verbum & Sacramenta, quæ tamen *coactio* dici non poteſt, quia non eſt contrà voluntatis naturam, nec libertatem ad oppoſitum homini adimit; ſed eſt *media* actio inter ſuaſionem moralem & coactionem, ut tamen fides Spiritûs Sancti opus ſit, nullâ noſtrum ratione, niſi *ſubjectivè*, propter ſolam receptionem & exercitium

citium, quô fit, ut Spiritus S. non dicatur credere, sed *homo:* quia actus fidei est activè à Spiritu Sancto, qui nos trahit, illuminat, disponit, impedimenta aufert, & convincit ad sensum & assensum etiam eos, qui præter suam intentionem ac citrà intellectus operationem in ordinem divinum inciderunt, denique obsignat, ut fides in homine terminetur. Quanquam enim *virtus* illa non sit *in S. Scripturâ* intrinsecè, h. e. formaliter, subjectivè & inhæsivè; sed DEi infinitâ potentiâ, *Eph. I, 21.* quæ secundùm rem est ipsa essentia DEi: Scriptura tamen in se habet vim illam *communicativè*, etiam extrà actualem sui usum, nec demum, ut ab extrà ei inferatur, sed continuè cum ipsa *unita* sit: cùm Spiritus S. conversionem & fidem in homine non operetur absque Scripturâ & extrà illam, *1. Cor. I, 21. Rom. X, 17. Matth. XVII, 5.* indeque Scriptura immediatè per vim divinam ei insitam operetur, ut adeò conjunctim operentur supernaturalem assensum & fidem in cordibus *Spiritus & Verbum*, sed non æqualiter, verùm ùt causæ subordinatæ. Neque verò Scriptura in hoc negotio rectè *instrumentum* dicitur, (v. in simili d. Baptismo ceu Sacramento *Hülsem. in c. X. §. 15.* Breviar. ibique *Scherzerum.*) Sed causa potiùs media conversionis, siquidem non habet se ut *instrumentum passivum*, instar securis, cui vim secandi externè imprimi & per hanc elevari oporteret; sed ut cooperativum, velut oculus vivus vel manus, vim videndi & prehendendi in se etiam intrinsecè habet, sibi ab anima communicatam. Et hinc Scriptura *Ebr. IV, 12.* vivum & *efficax* verbum dicitur: non quòd vis illa sit qualitas quædam verbis a. sensui Scripturæ inhærens; sed quòd, vi liberrimæ suæ voluntatis, DEus suâ gratiâ Scripturæ semper adsit, & quando illa legitur a. docetur, cum illa ad movendos homines concurrat; non secùs ac si subjectivè illa Scripturæ inesset. Videlicet semper ei inest Spiritus S. actu *primô extrà usum; secundô* autem, quando in usu constituitur, legendô vel prædicandô, unâ indivisâ actione, DEi quidem, ut causæ principalis, verbi, ùt causæ instrumentalis, virtute *causæ principalis* sibi *communicatæ* influentis. Nil in eô humanis viribus debetur, & ne quidem si quid veri ex rebus divinis in *Impio* reperitur, quamvis id ex divinâ gratiâ non habeat, quippe quòd is eâ destituatur, cùm eidem resistat. Nam gratia quidem divina excitans & *præveniens* etiam impiis non denegatur, nec iis deest, qui quamvis gratiæ salutariter applicanti *resistant*, non tamen rejiciunt gratiam salutaria explicantem. Datur etiam *gratia* oeconomica *generalis*, quæ in servandis *mediis* salutis, nempe sacrâ doctrinâ eamque proponente ministerio versatur: quæ etiam resistentium animos, ne resistant, vincere potis est: nec illa media ab hominum pietate pendent. Deinde potest quis *naturalibus* viribus assequi *verba* Scripturæ & memoriâ tenere, sed coecô intellectu, nec perspicere mysteria modô debitô, ut illis verè & seriò, adeoque *salutariter* assensum præbeat. Cæterùm *Conversio* hominis non fit in instanti; nisi *extraordinarie*, ùt sub initium *Novi Testamenti* exempla in *Paulo*, item *Latrone* & in conversis aliquot millibus in *Actor. II, 41.* ex Concione *Petri* habemus; ut tamen interfuisse potuerint, qui initia solùm conversionis acceperint, successivè aut planè non conversi. Nam fides non est habitus adultis *infusus*, sed mediantibus actibus nostris acquisitus, *Rom. X, 17. Joh. XVII.* qui â facultatibus animæ nostræ eliciuntur quidem, sed non per vires naturales nostras, sed per gratiam Spiritus Sancti, quasi per verbum se exserit, & facultates animæ ad tales actûs eliciendos elevat: quò & actûs *pædagogici* pertinent, quibus accedunt *notiones* nostræ *communes*, aliaque *ideæ* legitimæ tum & usus *disciplinarum* & *Philosophiæ* biblicus, in quibus ratio & facultates humanæ se exercere possunt; modò *principia* conversionis non aliunde quam *ex verbo Dei* petantur, nec aliter nostris utamur notionibus, axiomatibus & methodis, quàm *instrumentis*, & ut applicentur, quòusque norma seu verbum Scripturæ divinum permittit. Nam *actûs verbi Divini* immediati sunt actûs *supernaturales*, in intellectu & voluntate eliciti, quibus magis magisque perficiuntur, ut in illis dispositio oriatur, quæ tandem in habitum abit, & sic fides est verbi divini effectus mediatus. Verbum sc. divinum auditu perceptum proximè est causa motuum & actuum doctrinæ s. informationis, consolationis, &c. qui omnes immediati, & distincti, & simultanei sunt, & hisce mediantibus, causa ipsius habitus fidei, *Rom. X. 17.* quam & Spiritus Sanctus, qui & inde pignus & sigillum dicitur, *2. Cor. I, 21. Ephes. I, 13.* obsignat. Concurrit ergò bono ad Conversionem sui tantùm uti subiectum *passivum* & ut fractione Spiritûs Sancti se

cti se permittat: quippe quòd ea non violenta, nec physica, ùt nec merè moralis, sed supernaturalis, & suavis tamen & amoriflua sit. *Post conversionem* verò voluntas & intellectus hominis *instrumentum* sunt Spiritûs Sancti, ut gratiâ viribus sibi cœlitus concessis apprehensâ utantur, & in fidei exercitiis Spiritui Sancto cooperentur.

Proinde, sicuti falsa est doctrina eorum, quibuscum collisus est *Huberus*, quasi *vis* immediata luminis *absolvatur* quod loquntur, *decretô*, quòd homo tales cogitationes salutares inire debeat, & tunc *in mente* non aliud sit fides quàm collectio *rationalium* argumentorum; & imò aliud non possit in eâ absque *Enthusiasmo* statui. Ita quando *Huberus* in hâc positione mentem suam exponit: Divinitatem Scripturæ Sacræ & simul veritatem fidei Christianæ *persuaderi* Auditoribus *electis*, vi Spiritûs Sancti, mentibus *speciali* gratiâ cœlitùs *adfusâ*, *juxtaque* verbum illis insinuatâ. Auditionem & rationem esse *causas* instrumentales. Efficientem causam fidei esse cœlestem, immediatam & *irresistibilem*. Fidem animis receptam *testimoniô* Spiritûs Sancti in Fidelibus obsignari, idque testimonium à fide *ratione* perceptâ realiter diversum & discretum esse: *ex superioribus* facilè apparet, quid in assertis ejus desiderandum sit. Saltim hoc denuò inculcamus, Spiritum Sanctum Conversionem operari per verbum *non* vi *irresistibili*, sed ut homo impedire eam eive resistere possit: Sunt autem in hoc negotio considerandi primi *motus* sancti, & motûs subsequentes. *Priores* isti solùm *irresistibiles* sunt, quatenùs deliberationem nostram antevertunt, ut in potestate nostrâ non sit, ne oriantur: posse verò *resisti* illis, postquam orti sunt, ne radices agant, & ne boni motûs ulteriores subsequantur: sicut etiam illi, quos Spiritus Sanctus, post inspiratam per Scripturam cogitationem sanctam & desiderium, ulterius excitat, non inspirantur homini irresistibiliter; sed ut resistere illis eosque impedire, omninò possit.

CAPVT XXV.

De variis Rebuspublicis.

ARGVMENTVM.

Tres dari formas civitatis. Earum quæ sit præstantissima quæstionem esse politicam. Obiter tamen pro Aristocratiâ & quidem laxiore disputatur, hac inprimis ratione; quod in eâ liberrimum imperium sine periculo tyrannidis & confusionis haberi posse videatur &c.

I.

DIversitatem Rerumpublicarum, ad quas post Imperium in genere transeundum, optimè *ex numero imperantium* (*a*) distinguimus. Nam cunctas nationes & urbes populus aut primores aut singuli regunt. Delecta ex his & constituta Reipubl. forma laudari facilius quam evenire, vel si evenit, haud diuturna esse potest.* Nempe si jura majestatis ita inter diversos ordines distribuantur, ut sua singuli non obstricti alteris seorsim exerceant, quâ de re dictum,

* *Tacit. l. 4. anal. c. 33.*

(*a*) Ex numero Imperantium. Sed non ut à subjecto proprio; ceu quidem Pufendorffius

dorffius *VII. J. N. c. 5. §. 1.* Utique *administratio* in formâ ipsâ Rerumpublicarum nil mutat: Id. *d. l.* si quidem v. c. in Democratiâ Aristocraticè pleraque, nonnulla & Monarchicè, administrantur, & administrari necesse est. Cæterùm ex tribus illis Formis compositam plerique præferunt. v. tamen Hesenthal. *Cl. 3. Athlet. Polit. q. 2. & 4.* ubi de præstantiâ *mixtæ* Reipublicæ, quam non dari existimat *Pufendorff.* Sed tamen irregularem. *VII. 5. 2. & 13. sqq.* item *Systemata.* Tales non protinus esse, quæ Provincias habeat. *§. 16.* vide *Eund.* de his, quæ habent *communem Regem*, ut & qui *fœdere* coaluerunt. *§. 17. 18. 19.*

II. Tres igitur sunt formæ civitatis: *Monarchia*, *Aristocratia*, *Democratia.* Quarum quæ sit *præstantissima* (*b*) disputare Politicorum est. Forte in universum, nihil, quod singulis applicari queat civitatibus, determinari potest. Quando quæ forma uni populo saluberrima videtur, ea sæpius alteri anceps aut gravis est. Scilicet, præstantiam non ex nobilitate aliave excellentia, *sed ex solâ subjectorum utilitate* metiendam esse, ultrò intelligitur. Uti & illud, non quæri, quæ sit perfectissima, ut omnibus careat vitiis, *sed quæ incommodis laboret minus gravibus & crebris.*

(*b*) PRÆSTANTISSIMA. Pro quâlibet earum habet argumenta Hesenth. *d. qu. 2.* & Junius *Qu. 4. Polit.* Monarchiam præfert *Forstnerus* ad *l. ann. Tacit. p. 30.* & Pufend. *d. c. 5. §. 22.* ubi ad ea, quæ habet in contrarium Auctor der Politischen Wagschale, facilè respondere posse, putat.

III. Ita sine præjudicio faciendæ applicationis ad singulas in hypothesi civitates, videmur nobis optimatium merito præferre posse Rempublicam. Non quamlibet, sed ita constitutam, uti *nemo sit ex populo*, (*c*) qui non in tempore & loco secundum ordinem legis Imperantium numero aggregari possit. Insuper ut non nimis exiguus sit numerus, sed pro magnitudine civitatis amplior quam restrictior. Rationem adducemus quam forte novam dicere possis. Quia quanto quæque civitas absolutius imperat, cum periculo quam minimo tyrannidis & seditionum, tanto Respublica præstantior habenda est. Hoc autem nos de ejusmodi Aristocratiâ, quam modò descripsimus, adfirmandum putamus.

(*c*) NEMO SIT EX POPVLO. Sed hoc *Democratici* quid habet. (v. tamen *c. 33. §. 4.*) Sicut v. *Aristoteles* in *Aristocratiam* proclivis est, cum Popularibus *Græcis*, qui Monarchicum imperium aversabantur: ità & *Belgas* videas eò propendere, interque eos cum Auctore *Grotium*, *&c.* cumprimis citatum Auctorem *Bilancis Politicæ.* Quantumvis autem sibi Auctor *Aristocratiam* singularem effingat, cui præstantiam hanc addicere queat; tamen vix apparet, cur non absolutè magis imperare posse debeat *Rex*, quàm Optimates, quorum studia nunquam non diversa, consilia magis lenta & impedita; nec prompta in illis, ut ab uno, executio: ita ut nil quicquam sit ad absolutum imperium

perium necessarium, quod non semper in *Rege* reperiatur. Vix autem, ut in aliqua *Aristocratiâ* absolutâ omnia constitui possint. Est quoque faciliùs, ut inter Optimates ad *Principatum* quis contendat, quàm Rex ad *tyrannidem;* imò & *Oligarchia* tyrannide f. Dominatu gravior est. Neque etiam ob hoc Regnum minùs præstantius Aristocratiâ, si Regni oppositum deterius Oligarchiâ æstimari posset, quia potius eò magis bonum censendum est, & contrarium excellentius arguit *Tyrannis.* Quæ verò in *extraordinariis* Imperiis Aristocraticis *Auctor* admittit mala, quidni multò faciliùs admitteret in *perpetuis*, quæque abrogari optimatibus non possunt. Denique non ita Regem turbant aut turbare audent cives, ùt Optimates singulos illi, qui præcipui sunt de populo, & imperium habere quàm expectare malunt: ad quod quidem in Principatu nullum alii patet aditus ac Principem majori Religione, ceu *personali Dignitate omni* unum & solum munitum, venerantur.

IV. *Absolutam potestatem* (*d*) duobus illis incommodis liberatam civitati salutarem esse, neminem rectè æstimantem censeo negaturum. Quippe cum ad expeditam efficacemque rei communis administrationem sine dubio utilissimam, nihil quam soluta impedimentis agendi libertas est convenientius. Sed in regnis ideò cordatioribus populis displicet absoluta potestas, quia tam proclivis inde est in tyrannidem lapsus, ut à multis, etsi perperam, pro tyrannide habeatur. Sed hoc in *Aristocratiâ* periculum, ubi aliorum bonitas malitiam aliorum refrenat, nullum aut perexiguum est. Quò pertinet, quod Cicero, collegium consulatus ita cohibuisse impotentiam singulorum testatur, ut præter *Marium* & *Cinnam*, denique *Pisonem* & *Gabinium*, nunquam mali Consules extiterint ambo, etsi de *Pisone* plus affectui quam judicio tribuisse videatur. Decemviros aut Triumviros Romæ, Triginta *Athenis*, non est quod mihi quisquam objectet. Extraordinariæ enim illæ potestates fuere, quas ratio & experientia imprimis periculi plenas testatur.

(*d*) Absolutem potestatem. De hâc vid. Pufend. *VII. 6, 7.*

V. Præterea in regnis absoluta potestas suum finem haud perinde adsequitur. Quia populi & proceres sæpe Dominantes in exercitio αὐτοπραγίας suæ turbant, & ab nutu unius omnia pendere pati non possunt. At in laxiore optimatium Imperio, non videmus ægrè ferre populum, omnia cum liberâ potestate agi ab his, quibus summa imperii suo jure competit. Aut si ægritudo non absit, motus tamen & destructio civitatis non facilè contingit. Quia præcipui è populo, quorum ductu seditiones oriri debent, sunt vel participes Imperii vel futuri sperantur. Quæ ratio est, quod nec de honoribus tam facilè tumultus nascan-

naſcantur, ut in veteribus Rebuspubl. ubi plebs & patricii perpetuâ familiarum notâ diſcreti, ſeorſim ad honores, altero ordine excluſo, graſſabantur.

VI. Plane & facilius credunt populi, à ſe ipſis geſtum videri, quod eſt actum ab his, qui ex ordinibus cunctis ſuique medio ad Imperium evecti ſunt. Adeò ut non pauci Democraticam formam jure primævo eſſe putent, ubi promiſcuè è populo ſumuntur Imperantes, quod tamen erroneum eſſe *in loco* (*e*) videbimus.

(*e*) In loco. *c. 34.* Antiquiſſimam utique Auctor *ſuprà* habuit, & *Puſendorffius. d. c. 5. §. 4.* idem ſentit: de quô *ſuperius* viſum eſt.

VII. Haud temerè alioqui ſunt qui arbitrantur in Imperio enormiter magno, quale fuit Romanum, vix aliter pacem, quam ſub *unius Imperio* (*f*) poſſe ſervari. Sed hujus rei diſputatio plenior, quæ non tam juris, quàm prudentiæ rationibus conſtat, à politicis petendam relinquemus.

(*f*) Unius imperio. Et multum adferunt commendationis *Pontificii* ad *Monarchiæ* formam, ut *Papæ* Regimen tueantur: quò tamen ea non pertinent.

Caput XXVI.

De Monarchiâ & Condominis.

ARGUMENTUM.

Speciem primam Reip. eſſe Monarchiam, ſive Regnum, à quo diſtinctum non videri condominatum, cum plures in eodem Imperio ſinguli ſummam habent poteſtatem, quia pro plurium Imperio id haberi non poteſt, cum non ſit collegium, nec pauciores plurium ſententias ſequi cogantur. Variæ condominatus ſpecies aut magis modi enumerantur. Eſſe & inter eos, cum Regina virum Imperii facit participem, quod tamen in voluntario Imperio ſine conſenſu populi fieri non poſſe. Quot modis uxor Imperatrix maritum habere poſſit. An fœminæ ſummis Imperiis rectè admoveantur.

I.

MOnarchiam eſſe unius imperium ſolo ſatis vocabuli argumento conſtat. Quod tamen ita præciſe captari nolim, ut quotiescunque *plures in uno regno Domini extitere*, toties Reipubl. formam mutari ſtatuamus. Neque enim rectè exiſtimaturus videtur, qui in Romano

 impe-

imperio, ſi quando *plures* Auguſti fuere, Principatum deſiiſſe contenderet. Cum enim longius illa ſocietas Imperantium ab *Ariſtocratiâ* quam a *Monarchiâ* diſtet, conſentaneum eſt, ut ab eâ ſpecie, cui proxima eſt, appellatio petatur. Ita *Lacedæmoniis* duo Reges fuerunt, idque Regnum vocabatur, nec non verum fuiſſet Regnum, ſi poteſtas verè ſumma fuiſſet. Præter quod extraordinarius atque, ut ita loquar, *accidentalis* ille plurium concurſus plerumque habetur. Unde formas *peculiares Dyarchias* (*a*) aut *Triarchias* in Artem introducere nec congrueret neque expediret; tametſi fatendum, Monarchiæ vocabulum tunc eſſe minùs commodum. Accedit, quòd iſti *Condomini*, ut hi vel his ſimiles à Germanis ICtis appellantur, non conſtituant *collegium*, adeoque nec unus plurium ſententiam ſequi compellatur. Nam ut hoc juris ſit, opus eſt pacto. Condomini autem Imperium civitatis habent eodem jure, quo plures eandem rem ſine tractatu ſocietatis pro indiviſo tenent. Quo caſu notum eſt, quemque liberum ſuæ partis arbitrium, nec reliquorum conſenſui obnoxium, retinere *l. 28. π. Comm. divid.*

(*a*) PECVLIARES DYARCHIAS. Hinc quoniam ſubſiſtere non licet in Tribus illis Rerump. Formis, niſi quòd *Regulares* illæ ſint: *irregulares* admittere oportet plures, ut tamen illæ ad Regulares iſtas à potiori deducantur. Quocircà nec *Pufendorffius V. J. N. c. 8. §. 15.* Dyarchiam aut Triarchiam diſtinctas formas conficere voluit. Equidem *Monarchiam* fuiſſe quando duo vel plures Imperium Rom. tenuerunt, *Beſoldus* negat *c. 3. d. Monarch.* & *Bodinus II. d. Rep. c. 2. n. 188.* Sed affirmat *Arniſ. Lib. 1. d. Jurib. Maj. c. 4. n. 1.* & ſanè *Aa.* Monarchiam appellarunt. v. Dion. *L. 59.* nec dubium eſt, Imperium Rom. ſaltim Monarchiam dicendam fuiſſe ſenſu ſacro, quô *Catholicum* notat. Cæterùm *diſt.* oportet, an Terras diviſerint vel dividant imperantes nec ne. *Ibi* vel bimembris eſt diviſio, ùt quando olim imperatorum unus Orientem alter Occidentem tenuit, quæ & trimembris eſſe poteſt: ut Orbem ſ. imperium ingens tripertitò teneant, quô caſu cùm nullus eorum ab altero pendeat, duo quidem Regna dari aſſerendum eſt, ut tamen quando Legibus eisdem & fœdere ac conſanguinitate perpetuâ populi, ut tunc quidem in Rom. Imperiô, utantur, ſitque ſubſtitutio quaſi mutua Imperantium, nihilominus pro Monarchiâ haberi debeat. *Adminiſtratio* v. ſi unicè diviſa fuerit: ſive ſimultanea ſive per vices, (*add.* Auct. *§. 2. h.*) ad Regni diviſionem nil facit. *Indiviſas* terras ſi duo vel tres teneant indiviſim, ne ſic quidem forma Ariſtocratiæ accenſeri poteſt. Nam duobus exiſtentibus, ſi diſſentiant illi, nil conficitur, niſi quòd pacto in certos casûs vel capita convenire queant: cùm quidem ſi plures Optimates ſint pares numerô, tamen non ita frequens diſſenſio parium Votorum occurrat. Proinde *unum* præpollere oportet, & ſic ad Monarchiam irregularem ſpectabit. Quando autem *Ludovicus* Bavarus cum *Friderico*, poſt diuturna bella, convenit, ut quidem communi Regis titulô Fridericus uteretur, ſed de cætero imperiô abſtineret, Monarchiam regularem fuiſſe minus dubium eſt, nil officientibus pacti verbis: das Röm. Reich, dazu wir beyde erwehlt, miteinander gleich als eine Perſon. In *Tribus* verò Imperatoribus nullibi reperimus hoc actum fuiſſe, ut duo tertium, ùt in Ariſtocratiâ neceſſe

necesse est, vincere posse deberent: quin potiùs esset Imperium reverà penes eum, qui cæteros admitteret, aut ùt Vicarios generales, aut ùt Successores; nisi pactô aut factione jungerentur: sic vel utrobique *irregularis* Monarchia conficitur, cùm non æquô jure Triumviri Imperium teneant: quale quid si fiat, dubium iterum non est, quin species ejusmodi (quam & *Triarchiam* nuncupare licet,) ad statum Optimatum s. Aristocratiam referri debeat: (secùs ac *in §. 1. h.*) ad quem quidem unicè congruit, quod Rumelin. *III. ad A.B. c. 2. th. 17.* opinatur, Triarchiam Dyarchiâ meliorem esse: nam de Majorit. votorum in Triarchiis Romanis non agebatur.

II. Ex quo apparet, quàm sit fragile & anceps hoc genus Imperii, quoties verè summum est, ùt fuit apud Romanos, cum duo tresve simul imperaverunt. Nam ubi superior potestas penes populum aut senatum residet, ibi salubre institutum, videtur esse, duos quàm unum præficere summæ Reipublicæ, quod exemplo, Spartanorum Romanæque civitatis in Consulibus egregie approbatum est. In exiguis quoque jurisdictionibus, sicut plerumque accidit in Germaniâ, hoc genus communionis periculo magis quàm incommodo caret. Alioqui in magnis summisque Imperiis, oportet Condominos alterumve ex illis summâ moderatione vel industriâ præditos esse; veluti *Marcus* cum *Vero* comparatus fuit; Aut Imperium in partes subjectivas dividi necesse foret. Quod vel ita fieri potest, ut secundùm administrationem duntaxat partitio fiat; quod fecère *Diocletianus* & *Maximianus*; Vel ut Civitates omninò distinctæ constituantur, sicut postea Imperium Romanum in orientale & occidentale discessit; quanquam hi tum desinunt esse Condomini & tantisper singuli, verèque monarchæ sunt. Vices quoque imperandi constitui possent. Aut si nihil horum, tum fieri debet, quod *Pyrrhus* ad filios suos; regnaturum dicebat eum, cujus acutior foret gladius, *teste Plutarcho in ejus vitâ.* Quomodo Caracalla & Geta, fratres, cùm viam concordiæ divisionisque frustrà tentassent, dirempti leguntur; *Getâ* per fratrem in sinu matris *Juliæ* confosso, cum quidem illud divisionis consilium in orientale & Occidentale magno nisu turbasset, oblato corpore suo, ut id prius partirentur, filiis eâ de rê seriò cum amicis deliberantibus, *narrante Herodiano. lib. 4.*

III. Porrò *Condomini* fiunt *primò* hereditate, cum in ditione patrimoniali plures liberi pariter succedunt; idque ab intestato vel dispositione ultimi regnantis, ubi hoc jus principibus competit; Secundò electio-

electione, quando plures cum summâ potestate singuli constituuntur, eaque vel est à populo, vel à Principe Collegam adsciscente, ùt in Imperio Romano sæpius accidit. Vel denique *mixtô jure*, ubi Primogenitura quidem obtinet, sed primogenitus ad regnandum ineptior â Proceribus aut à populo extrà ordinem fratrem aliumve Collegam accipit, ùt his diebus usu venit in *Moscovitis*. Etiam, etsi diversâ ratione mixturæ, apud Anglos & Scotos, ubi *VVilhelmus* & *Maria* singuli summam potestatem in solidum acceperunt, jure quidem electionis, successorio tamen haud procul. Habent, inquam, singuli summam potestem; in hoc quippe diversitas hujus regiminis à *polyarchiâ* consistit, quòd optimates ut universitas Imperium accipiunt; Unde singuli pro subjectis habentur, & sunt reverà *è numero subditorum.* (*b*) Quod de *Condominis* istis nullo modo intelligi potest. Proinde cum ab *Aristocratiâ* sint prorsus alieni, non est, quòd aliò quàm ad Regnum referantur.

(*b*) E NVMERO SVBDITORVM. Quòd si etiam partem definitam non teneat is, qui inter plures Condominos electione populi constitutos reperitur, non minùs videri potest cujuslibet Optimatis locum sustinere. (v. Auctor. *§. 4. b.*) ibi: ùt *universis*. Quòd enim inter Condominos inferiores jurisdictionis partem suam pro indiviso quoque vendere possit liberè, *l. 3. 4. C. d. Comm. Rer. alien.* illud inde procedit, quia certam habet & definitam partem regionis. Ut tamen quoad *Administrationem* in illa Regione nil possit, ne quidem pro parte disponere, nisi concurrentibus Condominis. *L. 9. pr. d. Pact.* Kylling. *Disc. 8. de Ganerbin. n. 87.* Adeò ut prohibentis regulariter melior sit conditio. Christin. *1. Vol. Dec. 210.* A. Fab. *3. Cod. Sab. tit. 26. def. 1.* Unde & *suffragia* in Comitiis oportet à Condominis Regionum in Imperio Rom. pactis & conventione in *unam* sententiam constitui, ut dehinc communi nomine proferantur. Non etiam unus Condominorum in alterum habet Jurisdictionem, estque falsum penitùs, quod vulgò traditur, quasi delinquendô Condominus Dignitate suâ excidat.

IV. Oportet a. in Electione diserte exprimatur, singulos fore Augustos: Nam Imperio simpliciter pluribus delato, non singulis, sed *ut universis* summa potestas *delata* (*c*) intelligitur; *Decemviris* Legum condendarum, & *Triumviris* Reipubl. constituendæ causâ; utrisque apud Romanos.

(*c*) UT VNIVERSIS DELATA. Nec interest, si pluribus, sive ut Magistratibus, *delata* fuerit â populo, sive à pluribus *occupata* & agnita à populo vel tolerata fuerit summa potestas.

V. Eadem fere species per feminæ regnatricis nuptias contingit, Quando maritus ut particeps & *collega* (*d*) imperandi adsciscitur. Quomodo

modo *Ferdinandus Arragonius* (e) cum *Elisabethe Castellanâ* fuit conjunctus. Quod tamen non aliter quàm populo consentiente in regnis voluntariis fieri potest. Excedit enim id notissimos præsumptæ voluntatis terminos, & quidem magis quam si Princeps post mortem de imperio disponat.

(d) ET COLLEGA. Quô casu nec maritus in uxorem, ut nec hæc in maritum *Jurisdictionem* habet. v. in simili Mylerum.

(e) FERDINANDUS ARRAGONIUS. Filius *Sanctii III.* Majoris, *Arragoniæ & Navarris Regis.* Is enim *Ferdinandus* Castellam Navarræ per matrimonium cum Elisabetha junxerat. Nostris temporibus eò Regnum *Wilhelmi Henr.* Auriaci cum *Mariâ* in Angliâ pertinuit.

VI. Multò fortius dicendum, *populi consensum esse necessarium*, si Regina se exercitio Imperii exuere totumque viro committere velit. Utroque enim casu Vir summam potestatem *verè consequitur*, (f) illic ut socius, heic etiam solus. Quanquam utroque casu revocabiliter, sub conditione morientis ante ipsum Conjugis. Maritus enim ubi esse desiit, jus quoque tanquam marito delatum finiri consentaneum est. Cujusmodi tamen conditio temporalis non impedit, quominus imperium æquè sit summum, ac si perpetuum foret, quemadmodum *antea diximus.* (g)

(f) VERE CONSEQUITUR. Neque etiam *temporalis* ea est conditio, quando maritus per totum vitæ suæ tempus Regnum gesturus est; tantùm *Regina* Imperiô vacat, receptura illud, quando Maritus vivere desierit. Quòd si verò eidem ùt Marito imperium concessum fuerit, ut solutô etiam ex parte Uxoris matrimonio deponere debeat Imperium: ita quidem non potest asseri Maritum, superstite Uxore, Regem verè fuisse, quippe temporarium, & quod ex personâ Reginæ seu Conjugis suspenderetur: quin potiùs vis Imperii *radicaliter* penes Uxorem constitisse putanda est, ut id ipsum nunc etiam cum vitâ hujus expiret. Idem est, si Reginam diceres Imperium per essentiam, Maritum v. per participationem tenuisse.

(g) DIXIMUS ANTEA. *L. I. c. 14. §. 12.*

VII. Cæterum, potestas maritalis, quæ juris Gentium fertur, in priore casu, *vix est ut effectum habere possit*; (h) Nisi quatenus mulier, etsi jus imperandi non abdicaverit, administratione tamen, honore contenta sponte abstineat, ut ferè *Elisabeth Philippi* juncta *Alberto in Belgis.* (i) Aliquando *Condominatus* ita ab initio constituitur, ut actus primus & signatus utriusque sit in solidum, actus secundus & exercitus apud unum: quod singulari exemplo placuit in *Angliâ*, ut Rex præ-

 sens

ſens habeat ſolus facultatem ſummæ poteſtatis, eandem Regina, dum Rex abeſt, ſola jure teneat.

(*h*) VIX EST VT EFFECTVM HABERE POSSIT. Quaſi publica Poteſtas, Regia videlicet, in Muliere, videatur impedire effectum privatæ poteſtatis, h. e. maritalis. Et tamen quoniam hæc ab ipsô Jure *Naturæ*, (quod hîc Gentium eſt Auctori,) procedit, tanquam firmiori; Poteſtas v. Regia ex *Gentium* Jure cenſeatur. Hinc ab hâc ipsâ tolli poteſtatem Maritalem in Uxorem, quippe quæ Divinô etiam jure nititur, aſſeri non poteſt; quicquid etiam *J. Frid. Hornius* contradicat *L. 2. Polit. Archit. c. 11. §. 4.* Neque enim per ſe actus Imperii privati, (quod vel in Domô Viri Magiſtratum ſuſtinentis cum Republicâ comparatâ elucet,) adverſantur actibus Regiminis Publici, quin potiùs Conſiſtere juxta poſſunt. Idemque *ad §. ſeq.* obſervandum eſt.

(*i*) ALBERTO IN BELGIS. *Auſtriacus* erat, frater Rudolphi II. Imper. ex ſtirpe Maximil. II. ultimus, hactenùs Cardinalis & Archi-Ep. Toletanus. Ille ductâ indultu Papæ *Iſabellâ* Clarâ Eugeniâ, Philippi II. Filiâ, Phil. III. ſorore natu majore, Belgii Gubernator, cum hereditariâ in Belgium jure per Iſabellam acceptô, factus erat. Anno 1596.

VIII. Multo evidentius ceſſat matrimonii Lex, cum Regina totum & jus & exercitium Imperii ſola reſervat, nec aliud quàm Regis titulum viro impertitur. Quomodo *Johannæ Neapolitanæ*, (*k*) & forſitan *Mariæ Britannæ* (*l*) ſuos maritos habuerunt, utique Scotica. Nam de *Maria Angla* paulo aliter videtur. Tali caſu, maritus non diſpari jure utitur quàm Auguſtæ apud principem Romanum, eſtque ſubditus uxoris ſuæ Vir, quod aliquando malè cedit iis, ùt Andreæ Neapolitano & Henrico Stuarto, qui uterque ab uxoribus non modò à regiâ poteſtate, ſed & è medio vitæ ſunt ſublati; *ſi fides Hiſtoriæ. dixi in Hiſt. civ. Tom. I. ad ann. 1250. c. 3. & tom. 2. ann. 1588. c. 13. n. 4.*

(*k*) JOHANNÆ NEAPOLITANÆ. Hæc *Johanna I.* quæ anno 1343. imperare cœpit, *Andream*, Caroli Roberti Regis Hungariæ filium, maritum ſuum laqueô ſuffocavit, & dehinc Ludovicum Tarrentinum duxit. Adv. hanc Papa Urbanus VI. Ludovicum, & defunctô eô *Carolum*, Hungariæ Reges Neapolis Reges conſtituit; Ipſa verò Johanna Ludovicum Johannis Galliar. Regis filium adoptavit, eique Jus Regni conceſſit. Sed Carolus Neapoli potitus *Johannam* cepit & ad ann. usque 1381. regnavit.

(*l*) MARIÆ BRITANNÆ. Henrici VIII. ex Catharinâ filiæ. Hæc ſuperatâ fortunæ invidiâ, Regni ſceptra ſucceſſione hereditariâ cenſecuta eſt, & Philippi Hiſpaniarum heredi, Caroli V. filio, eâ conditione nupſit, ut ſi liberi non naſcerentur, Philippo nihil juris in Angliam eſſet: eaque videtur *Philippo* Imperium permittere voluiſſe, ſaltim ut non ille nomen tantum Regis haberet. Ipſa regnare cœpit anno 1553. & ætatis anno 40. ſine liberis deceſſit: quam Eliſabetha ſoror ex Bolenia 1559. excepit. Diverſa eſt ab hac Maria Scotiæ Regina ſub Eliſabethæ Imperio anno 1587. ſecuri percuſſa.

IX. Sed eſtne juris, ut *fœminæ* ſummis Imperiis admoveantur, quas DEus & homines ab omni publicâ adminiſtratione tam in Eccleſiâ, quàm in Republicâ, voluit excluſas, & quas naturalis pudor ac in-

firmitas

firmitas ad parendum potius quàm ad imperandum creâſſe videtur. *Reſpondeo*, jus naturæ & Gentium non excludere fœminas ſimpliciter ab omni imperio, ùt apparet in matribus familiarum, quæ in liberos & ſervos utcunque magnô numerô, habent poteſtatem, item in pagos ditionesque hereditarias; ſed ubi cum viris *concurrunt*, cæteris paribus, *excluduntur*, ut in Imperiis domuum, viris exiſtentibus, & magiſtratibus, ad quos viri ſemper haberi poſſunt. Eodem modô, in ſummis Imperiis, *poſtponuntur viris*, (m) cæteris paribus. His in familiâ regnatrice deficientibus non excluduntur, niſi lege poſitivâ.

(*m*) POSTPONVNTVR VIRIS. Eas ab imperio excluſas vult *Lipſius*, ſed tuetur eas *Danæus* & operosè *P. Gregorius Tholoſ.* De *vidua* Reginâ, quòd maritô extraneô citrà populi & procerum aſſenſum nubere non poſſit, Vid. Knichen. *in Op. Polit. Lib.* 1. *c.* 1.

CAPVT XXVII.

De

Speciebus Monarchiæ, ubi de Dominatu & Imperio violento.

ARGVMENTVM.

Regnum heroicum, Æſymneticum, Laconicum, non eſſe diſtinctas regni ſpecies, quod ad juris rationem attinet. Non niſi duas eſſe tales, Regnum παμβασιλικόν & dominatum βαρβαρικόν. Definitio utriusque & differntiæ. Poſſe & juſtum eſſe dominatum. Quo jure ſubditi bello victi ad obſequium obligentur. Nullâ in re Deſpotas videri populis obligatos, niſi, ne totam perdant civitatem.

I.

SPecies *Monarchiæ* plures numerant ex *Ariſtotele* Politici, ſed pleraſque *ad juris diverſitatem* (*a*) parum pertinentes. *Ariſtot. l.* 3. *polit. c.* 10. & 11.

(*a*) AD JVRIS DIVERSITATEM. Videlicet duæ tantùm eò faciunt, Regnum plenum ſ. παμβασιλεία, & Regnum *Barbarcum* ſ. Deſpoticum, quô plerumque *Orientales* utebantur. Itaque *Heroicum*, *Laconicum* & *Æsymnetarum* apud Græcos, nil ad rationem diverſam Regni pertinent; ut tamen Auctor *Dictatoribus* Majeſtatem non rectè tribuat, quibus pares in hoc *Æſymnetæ* fuerant, quòd & ipſi haberent *ad tempus* Poteſtatem: quos quidem *Ariſtoteles III. Politic. c.* 4. inter maximos *Tyrannos* retulit. Regnum *Hebræorum* quod attinet, *Hugo* Grotius *I. d. J. B. & P. c.* 3. *§.* 20. minùs rectè illud ad hæc nomina retulit, ab *Oſiandro* in *Annot.* ad ipſum meritò reprehenſus, cùm potius

potiùs Regnum hoc ad *plenum* referre debuerit; ceu ex *Jure Regis* apud *Samuel.* & ex *Pſalmo. LI.* eluceat. Etenim potuiſſe Regi *verbera* infligi, commentum eſſe *Rabbinorum*, ùt & quòd Regibus judicia aliqua adempta fuerint. Et *Synedrii* quoque originem ad Statum regium inclinantem referri oportere.

II. Nam *heroicum* Imperium, quô ad regnum evehuntur hi, quos ſpectata inter bonos moderatio & valoris ac virtutis reputatio commendat, quales initio rerum hominumque Reges creatos volunt antiqui, jure poteſtatis nihil ab reliquis diſcrepat.

III. Nihilo magis *Æsymneticum* regnum, quando ad tempus aliquis ſummæ Reipubl. præficitur. Quia pridem diximus, durationem temporis non variare ſpeciem ſummæ poteſtatis, modò acta imperantium intra ſuum tempus nequeant infirmari. Quare & *Dictatores* (*b*) magis eſt, ut nos pro *Monarchis* habeamus, non minùs quam *Decemviros* pro *Ariſtocratiâ* ſummâ, quanquam eorum poteſtas non ſemper integra conſervata eſt, partim facilitate ipſorum, partim importunitate populi.

(*b*) DICTATORES. Idem, quòd Majeſtatem habuerint illi, propugnat operosè *Jo. Jac.* Müllerus, *tribus Diſſertat.* Quantæcunque v. Poteſtatis illi fuerint, non tamen inde *Majeſtatem* quis exſtruat, quippe, licèt *ſumma*, tamen non niſi *Magiſtratûs* & vicaria, à Populo illis delata, haberi poteſt, ſive illis in *tempus* definitum ſive ad tempus *vitæ* demandata fuiſſet; ne de cæteris, quæ in illis occurrunt, majeſtati, (quam Imperii ſummitas per ſe non infert,) minùs congruis dicamus.

IV. *Legitimum* Regnum, quod Legibus ſubjectum & Spartanæ civitatis exemplo *Laconicum* dicitur, tale duntaxat eſt nomine tenus, reverà conſtituit *Ariſtocratiam.* Non quia Reges erant duo, ſed quia domi magis Præſides Senatus, foris nihil quam Duces belli erant. Prorſus, ut hodie dux Venetorum, aut potius ut Arauſionenſes in Belgio Principes. Qua comparatione liquet obiter, ejusmodi Ducatus quamvis perpetuos cum libertate Ariſtocraticâ non male convenire, poſito habili ſitu Reipublicæ; nam eſt etiam, ubi res ſecus evadit.

V. Nobis igitur plures Monarchiæ ſpecies non ſunt conſiderandæ, quàm hæ duæ, *Regnum* & *Dominatus*, ſive Imperium, ùt Ariſtoteles, loquitur, παμβασιλικὸν aut βαρβαρικόν. (*c*) *Regnum* verum & plenum eſt, ubi princeps habet ſummam & liberam poteſtatem, faciendi in civitate, quod è re communi videbitur, *ſalva tamen* (*d*) *civium libertate & proprietate rerum.* Plane de his illa omnia prædicare licet, quæ *ſuperiùs*

periùs de efficacia Imperii voluntarii & ſimpliciter delati, denique de jure ſummæ poteſtatis, nullis legibus obſeſsô, fusè diſputavimus.

(*c*) ΒΑΡΒΑΡΙΚΟ'Ν. Originem Vocis inquirunt *Voſſ. Martinius, Druſius, al.* Græci per eam vitium *Sermonis*, inculti ſcil. notabant, extensâ etiam poſtmodum ad *mores* rudes peregrinorum, & aſperos. Sic & *Romani*, cùm Gens utraque linguis ſuis & inſtitutis præſtare ſibi viderentur aliis, qui non in ditione eorum aut amicitiâ eſſent. Denique in *peregrinos*, licèt Romanorum Imperio adjectos, eandem denominationem retinuerunt. Briſſon. *d. V. S.* cum *inſertis*. Ut jam non amplius convitii nomen, ſed diſcriminis, fuerit. Bœcler. *II. Diſſ. in Theodorico OſtroGothô. p. 124.* In Sacris linguam eorum, qui nec intelligerentur, ùt & morum ruditas notat Barbaries. Rechenb. in HieroLex. Inde ab aſperitate, unius imperium durum Ariſtoteli Barbaricum dictum eſt.

(*d*) SALVA TAMEN. Neque verò libertati Civium aut bonis ullatenùs detrahit, quòd pro communi Reipubl. bono *perſonas* ſuas & *bona* impendere ſingulos oporteat, ut ipſi cum *univerſis* ſerventur: Jam enim *Imperii & Dominii eminentis* in civium perſonas & bona, quâ poteſtate extraordinariâ nullum carere recta Reſpublica & Imperium etiam *Polyarchicum*, in rectô juſtôque ejus uſu, poteſt, ea eſt conditio, ut quod civium unus alterve ſub eâ ſuſtinent, iisdem quà fieri poteſt, ex communi, quandocunque reſarciatur.

VI. Exiſtere igitur hanc regni ſpeciem putamus, ubicúnque poteſtas civitatis uni homini *ſinè modo*, *ſinè conditionibus*, (*e*) voluntate civium ſimpliciter defertur. Quemadmodum Lege Regia in Cæſares Romanos, ut Jurisconſulti tradunt *in l. 1. π. de Conſtit. Princ.* & noſtro tempore Danicum Regnum ex electivo & legitimo factum eſt abſolutum & arbitrarium ſolenni Ordinum populi conſenſu. Nec aliter hodieque regnum Francorum haberi videmus, præſcriptione tamen magis, quàm jure primævo, quô id etiam legitimum fuiſſe docuit Hotomannus in Franco-Gallia. Cæterùm promiſſio Regum, quòd juſte imperaturi ſint, nihil juris addit civibus, ex quo poteſtas regnantium mutetur aut reſtringatur, ſed hoc ſpeciale & exceptum eſſe oportet; Generalis ejusmodi promiſſio regnantium animos duntaxat obſtringit; ùt ante-hac demonſtratum eſt.

(*e*) SINE MODO, SINE CONDITIONIBVS. Nec tamen *Lex Regia* ſinè modô aut conditione fuit; ùt *ſuprà* oſtendimus. Cæterùm univerſam Regni naturam his duabus ſpeciebus, *Pambaſiliâ & Dominatu* non exhauriri facilè conſtat, ſaltim quòd ad illas, etiam anomalas & irregulares Monarchias ſuô modô referre liceat.

VII. *Dominatus* finitur, quod ſit Imperium, quo Princeps ſibi ſubjectis ut paterfamilias ſervis imperat, omniumque tam quod ad res quàm corpora Dominus exiſtens, actiones publicas *ad ſuam præcipuè utilitatem dirigit.*

VIII. *Differentiam* (*f*) ejus à Regno ex definitione triplicem colligimus. Primam, quod *proprietas bonorum, quæ ſinguli poſſident, ad Imperantes pertinet.* Alterum, quòd *perſonæ ſubditorum dominio Principis ita ſubjectæ* ſunt, ut ſervitio illarum uti, deque vita ac nece diſponere poſſit; Idque promiſcuè, arbitrariâ poteſtate, cauſaque etiam indictâ. Non quod vitâ immerentem juſtè exuere poſſit, ſecundùm id quod juſtitiæ ratio intrinſecus dictat: Sed quod ex causâ jure Gentium validâ habeat externam ita agendi facultatem, de quo diſcrimine juris diximus in cap. 4. Ex his tertia reſultat differentia, à fine diverſo petita, qui eſt in Regno civili originaliter, *utilitas ſubjectorum*; Quanquam illa ſine commodo Imperantium obtineri non poteſt. In Dominatu originalis ſcopus Imperii ſtabiliti, eſt *utilitas Regnantis.* Quæ nec ipſa tamen absque commodo ſubjectorum poteſt cuſtodiri. Ex his reliquæ differentiæ, inter dominum & Rectorem, ſervos ac cives, de quibus *Claudius* ad Meherdatem apud *Tacitum*, *12. annal. c. 11.* quæque ſimilia per ſe intelliguntur.

(*f*) DIFFERENTIAM. Et *ſpecificam* quidem, vel ex ſolô *fine* ſepoſitæ ſalutis communis. Neque etiam ſi Rex *de facto* ea perpetret, quæ herilis imperii ſunt, hoc ipsô Regnum, quod jure eſt & eſſe debet, in *Dominatum* abit. Non *factis* definitiones, quibus jura, (de his enim in hac *diſciplinâ* diſquiritur,) firmari oportet, enervandæ ſunt.

IX. Cauſam hujusmodi Imperiorum primam vix aut rarò, nec tamen nunquam eſſe, voluntatem liberam populorum, ſed plerumque vim aut neceſſitatem diximus *in cap. 7.* Nec tamen pro injuſtis habenda eſſe id genus Imperia, ibidem probavimus: Si vel juſto bello vel deditione voluntaria tali formâ conſtituantur. Non magis quàm privata ſervitus ex hac cauſa olim injuſta fuit, quam ſcimus niti ratione ſuppeditatâ à Juſtiniano *in* §. *3. Inſt. de jur. Perſ.* ſcilicet ab ipsâ ſervorum etymologiâ, quos ait appellatos à *ſervando*, quia cùm victores bello captos occidere poſſent, eos *ſervant* ad ſerviendum, quod multò magis eis facere licet: eodem argumento, quo *Cicero* ſcripſit, non eſſe injuſtum ſpoliare, quos occidere juſtum & honeſtum eſt *lib. 3. off.* Et quidem Dominantibus ratio ſui juris ita ſatis conſtat. Etiam ſubjectos qui ſe neceſſitate ſubacti dediderunt, ex pacto ad parendum eo modo teneri manifeſtum eſt.

X. Sed an bello victi, & *quô jure* in tantum hi *obligentur*, (g) & an status belli adhuc duret illis, quando sub stabilem dominatum sunt redacti, quæri potest. Plerumque superfluum facit hoc quæsitum mos omnium victorum, qui nihil prius habent quàm pacatos armis in verba sua adigere, fidemque stipulari. Aut si nullam expresse promissionem fieri contingat, quando victor parcit dediticiis armaque & vis præsens utrinque cessant, ita ut populus gaudeat sub certo jubendi parendique ordine vita bonisque frui; non est dubium, quin ex re ipsâ consensus eorum ad obsequium satis elucescat; quanquam jus dominantis omninò fit evidentius per promissionem disertè factam. Promittere autem videntur, se tantum potestatis Domino concessuros, quantam ipsi jus Gentium & belli tribuit. Atqui hoc sine controversia est libera rerum hominumque potestas. *Grot. lib. 3. cap. 7. & 8.* Cui se libenter subjicere intelliguntur, ut præsenti vitæ bonorumque jacturæ eximantur. Qui proinde actus cum sit voluntarius non potest non obligare promittentes. Quippe cum certum sit, eum qui vi metuque injusto coactus *promisit*, (h) naturaliter teneri, quatenus voluntas cogi nequit; ut tamen verum sit, æquè naturaliter, metus injusti auctorem, teneri ad alterum obligatione rursus liberandum. Quod si justus fuerit metus, ut in bello supponimus, nihil est, quod aut nasci obligationem impediat, aut infirmari natam requirat. Quippe Jure Gentium in bello *ex causâ licet injustâ ortô*, (i) si modò externa solennis belli requisita adsint, justam intelligi causam, quod ad externos obligationis effectus attinet, indubitatum est. *Grot. l. 3. c. 19. §. 11. d. Jure B. & Pac.*

(g) QVO JVRE OBLIGENTVR. *Jo. Frid.* Hornius *Lib. II. Polit. Architecton. c. IX. n. 1. & 2.* consensum debellatorum non requirit, sed *Wilhelmum Barclajum* eô nomine impugnat, quasi videl. credendum sit, Deum nullô intuitu causæ justificæ victori imperium in eâ Gente concredidisse. Enimverò non ita occupamus imperia, ut res alias, quæ nullius sunt; Nec *titulum* conficit Bellum, si interna causa sibi non constet, sed *modum* acquirendi, quem tamen per externam justitiam instar tituli Gentes habendum, in causâ dubiâ, voluerunt. Quoad verò durat sola vis, absque *pactô* interveniente, durat etiam *status belli*, in quô nulla potest esse ab initio Majestatis ratio in eô, qui populum inimicum devicit. Quinimò si pactum vel maximè intercedat eum populo, cujus Regem victor ejecit & in fugam vertit, subditi quidem pactô suô obligantur; sed *Regi* tamen jus suum adh. salvum manet. Faciliùs autem, quando populus anteà Democraticus fuit, ex patientiâ, etiam non longâ, subjectio illius populi tacita colligitur.

(h) PROMISIT. Et quis dubitet, metûs licet *injusti* auctorem promissum, quod *voluntarium* habe-

habetur, indeque promittentem *naturaliter* obligat, acceptari posse.

(*i*) Ex causa licet injusta orto. V. H. Grot. *Lib. III. d. jure B. & P. c. XIX. §. 11.* & Forstner. *ad I. Annal. Tacit. p. 219.*

XI. Non audimus igitur illos, qui Principes *hoc herili Imperio* (*k*) utentes indistinctè *Tyrannos* appellant. Nec qui sic tradunt, victorem Principem posse quidem delere vel dissipare populos; si autem formâ Civitatis conjunctos sibique obligatos retinere velit, esse quod juri armorum renuntiet, populoque nonnisi liberè consentienti imperet; Proinde jus idem patiatur, quod in voluntariis Imperiis, illi cunctis Principibus incumbere docent.

(*k*) Hoc herili imperio. Nam & *absolutum* Imperium Rex justè habere potest; quod tamen *herile* non est. Et herile non minus justè haberi ex se & instituto potest. At verò hoc *Tyrannis* non est.

XII. Nobis ratio dissentiendi constat, ea quæ exposita est, omniumque seculorum exemplis firmatur. *vide sis Grotium d. lib. 3. c. 7. & 8.* Porrò talis olim notissima Persarum & sueta Dominis Syriæ totiusque Orientis consuetudo fuit. Nec aliter hodie omnes ab ultimis Sinensibus ad usque Russos in *Europam*, populi à Despotis suis administrantur, idemque in *Africâ* omnique barbarie servatur. Quæ res cum in iisdem gentibus ab omni seculorum memoriâ pari tenore servata fuerit, ut oblatum quoque remissius Imperium sprevisse legantur, *parum abest* (*l*) quin *Aristotelis* sententia de servitute sive aptitudine ad serviendum naturali, quam *antehac* indicavimus, vera & evidentissimis exemplis confirmata sit, ac ita dominatus in illis gentibus etiam οἰκείᾳ φύσει, propria populorum voluntate niti videatur. An & Israëlitæ petentes ab Samuele Regem ejusmodi, qualem habebant vicinæ gentes, suâ quoque voluntate se dominatui submisisse videntur: quemadmodum ex oratione Samuelis, quâ illos erudivit de jure Regis, qualem petierant, intelligi possit? equidem in eâ cernuntur duo κριτήρια despotici Imperii, dominium in personas, *accipiens filios & filias vestras*, atque in res, *agros vestros*, *&c.* Attamen *de voluntate populi* (*m*) istius aliter existimandum esse *suprà* probavimus. Quemadmodum & hoc satis constat, labefactatâ Regum potentiâ post Salomonis excessum, non tenuisse Reges Judæ eandem potestatem, in longitudinem. Tu dices, nihilne igitur tales dominos suis civibus promittere intelligimus, ut nunquam juris

externi

externi ratione, Imperio abuti posſint? Exiſtimo, præter quod in præſenti, cum in ſtatu belli fuerunt, incolumitatem pollicentur, eos ad univerſæ quoque multitudinis ſalutem in perpetuum procurandam eſſe obligatos. Proinde, ſi tam immanem oſtendant animum, ut ad omnium perniciem contendant, tum verè perfidi atque tyranni dicantur; Natura enim negotii, quod geritur, conſtituendæ civitatis, ſine hac, tacita duntaxat, obligatione, conſiſtere non poteſt.

(*l*) PARVM ABEST. Non itaque *Huberus* Ariſtotelem probat aliter, quàm quòd *apta* magis ſit ad ſerviendum natio una præ aliâ: cæterùm aptitudo talis per ſe quà *naturalis* eſt imperium nulli civile parere poteſt; in *hypotheſi* tantùm, poſitô herili imperio, juſtum *magis* iſtud eſt in natione, quæ, ob imbecillitatem intellectûs aut ſtupiditatem, ipſa ſibi proſpicere *ad Rempublicam* non poteſt.

(*m*) DE VOLVNTATE POPVLI. Quænam vera ſit de *expetito* ab Iſraëlitis *Rege*, ſententia, ad §. *1.* diximus.

XIII. Cæterum, haud temerè patrisfamiliàs in definitione poſita eſt comparatio: Siquidem hujus in ſervos & in liberos poteſtas evidenter Regni & Dominatûs differentiam exhibere videtur; utique ſicut Patria poteſtas jure Gentium & recentiori Jure Romano comparata eſt.

CAPVT XXVIII.

De cauſis conſtituendi Monarchiam.

ARGVMENTVM.

Modos deferendi regnum ordinarios, Electionem eſſe & ſucceſſionem. Refutatur Althuſii doctrina, ùt & eorum, qui ſtatuunt, DEum eſſe cauſam Majeſtatis immediatam. Succeſſionem ſolùm in patrimonialibus obtinere. De voluntariis quæritur, ſi nihil ſit dictum, utrum præſumatur, electivum eſſe, an ſucceſſivum Imperium. Prius contrà Hobbeſium affirmatur. Argumenta in utramque partem ventilantur, Concluditur, hoc argum. Succeſſio aut ex Lege fit aut expreſſâ vel tacitâ voluntate defuncti. Lex nulla heic eſſe poteſt, quia caſum ponimus, quo nihil ſit dictum Voluntas ultimi defuncti in patrimonialibus quidem regnat imperiis, in voluntariis nullo modo; cum ibi voluntas fundatorum attendatur, hoc eſt, primæva populorum: adde, ſi in dubio, eſt ſucceſſivum inteſtati imperium, poterit etiam teſtamento de eo diſponi; ſi hoc, tum & inter vivos alienari: atqui hoc abſurdè de imperio libere à populo ſtatuto affirmatur.

I.

POſt Species Monarchiæ ſequuntur modi, quibus Regna acquiruntur. Hi ſunt vel ordinarii, vel extraordinarii. Priores duo ſunt,

Electio & *succeſſio.* Extraordinarii perinde duo, matrimonium, & jus belli. De jure belli & matrimonio dictum quod ſatis ſit, *in ſuperioribus*; de ſorte nihil quidem, ſed hæc rarisſimè in uſu eſt, *aut pro electione* (*a*) fungitur; ùt olim apud Perſas in Dario Hyſtaspide.

(*a*) Aut pro electione. Quam ſc. vel inſequitur, vel modus ejus eſt: ùt in *l. 47. C. de Epiſcop. & Cler. Acceſſorium* v. eſt Electionis quando electio præcesſit, aliquorum, qui virtute & meritis pares ſunt, ut deinceps, ad invidiam & cætera mala evitanda, per *ſortem* exitum reperiat electio.

II. Utrum autem imperia meliùs per electionem, *an per ſucceſſionem* (*b*) deferantur, id à politicis diſquirendum. Verum ſitne Imperium aliquod electivum, an ſuccesſivum; & penes quem ſit eligendi facultas, ea juris eſt quæſtio; in hypotheſi tamen potiùs, quàm præceptis generalibus determinanda.

(*b*) An per successionem. Præferunt in theſi *Electionem*, quamvis enim frequentior ſit ſucceſſio, & naturalis, neque turbis interregni expoſita; tamen huic per deſignationem ſucceſſoris vivô Rege, ùt & per Vicarios conſuli poteſt. Iſta v. ad præſtantiam modi *per ſe* nil faciunt.

III. Planè, origine cujusque civitatis *inſpectâ*, *nullum non Regnum ex voluntate populi ortum*, *fuit electivum.* Sed diverſitas electionis & ſucceſſionis deinceps orta eſt, cùm quædam ex Imperiis ita ſunt delata Principibus, ut identidem ſedes vacua per *electionem* repleretur. Quædam ita, ut ſuccesſio ſecundùm ordinem certum propinqui ſanguinis ab uno in alium devolveretur, ex præſcripto Legis. Hanc quidem vocant electionis ſpeciem; quomodo *Althuſius* in *Polit. ſuâ*, *c. 19. n. 78. ſeqq.* qui negant, ullum dari imperium jure familiæ hereditarium, ſed totum à populo dependens, quod & in *Angliâ* multi opinantur. Si dicerent, ſuccesſionem eſſe nihil, quàm electionis primævæ continuationem, nihil errarent. At ſi jus Imperii nunquam à populis alienari velint, res redit ad ſtatum diſputationis *ſuprà* aliquoties peractæ. Quà per electionem, ipſum jus imperii independenter alienari poſſe probavimus, ad vitam, vel etiam pro heredibus; Quæ tunc eſt *Succeſſio*, non ampliùs à primis eligentibus dependens, ſed familiæ propria, per actum alienationis. Planè quò minùs etiam ſuccesſio posſit ita conſtitui, ut ſucceſſores inferiorem populo & ephoris habeant poteſtatem, dubitare non patitur aut ratio, aut exemplum Lacedæmonorum & ſimilia pasſim.

IV. Aliter

IV. Aliter è diametro inſtituunt, qui Imperium *immediatè à DEo* eſſe volunt. Hi negant, Imperium ullô modô à voluntate populi pendere, nec à civibus quicquam juris ad imperantes manare, nec adeò cauſam Monarchiæ aut ullius in civitate poteſtatis eſſe populum, quos inter *D. Zieglerus* ad *Grot. L. 1. c. 3.* & *c. 4.* Et hi dictum *P. Apoſtoli* à nobis aliquoties adductum, quòd imperium ſit *humanæ creationis*, interpretantur, quòd ſit hominibus proprium, vel ratione cauſæ inſtrumentalis, quia per homines exercetur. Utuntur argumentis è ſacris, de *poteſtate* ſolvendi ligandi & Sacramenta adminiſtrandi, quæ miniſtro *Eccleſiæ* competit. Quemadmodum igitur populus eligendô paſtorem non confert poteſtatem illam nec conferre poteſt, quia non habet eam ipſe, nihilque agit, quàm ut perſonam electam poteſtati à DEo *immediati* proficiſcenti applicet: ſic etiam populus, quando eligit Regem, non confert poteſtatem imperandi, ſed perſonam electam producit eamque adhibet exercitio poteſtatis illi à Deo immediatè conferendæ vel collatæ. Nec ſequitur, ita pergit *Zieglerus*, homines ab initio ſpontè adaucti in ſocietatem civilem coierunt, & ex hoc ortum habet poteſtas civilis: Ergò talis poteſtas *origine* eſt *humana*: Sic enim perinde liceret argumentari; Adam & Eva ſponte adducti coierunt in matrimonium. Ergò matrimonium inſtitutione non eſt divinum.

V. Sed ego ita exiſtimo, rerum moralium & civilium naturam maximè ab effectibus æſtimandam. Si DEus certam imperii formam & tenorem, cujus limites excedere non licet populis, præſcripſerit, electionem perſonæ fatemur ejus juris vim infringere non magis poſſe, quàm cœtus fidelium poteſt auferre jus ligandi & ſolvendi ſuis paſtoribus, aut uxor viro principatum domûs invito adimere poteſt. Sed hoc de imperio Civitatis à DEo non legimus eſſe determinatum. Hactenùs quidem, debere aliquem eſſe ordinem imperandi atque parendi, cui omnis anima debeat eſſe ſubjecta, non tamen, qualis & quanta in ordine ejus eſſe debeat; nec quò minùs populus imperium retineat, ſi id expedire judicet, Deus intercesſit; multò minùs quo partem aliquam imperii reſervaret, unquam prohibuit; quod de miniſterio Eccleſiæ inſtitutoque matrimonii nullô modô affirmare licet.

VI. Tu-

VI. Tutior igitur inter has extremitates eſt media via. Nec populos à cauſæ *ſecundæ* jure in Imperiis condendis excludi poſſe; nec eos ſemper Rectoribus ſuis eſſe ſuperiores. Sed imperium ſimpliciter delatum cenſeri verè & irrevocabiliter eſſe alienatum: cui deferentes non modò ſinguli, ſed & univerſi ſubjicientur: idque vel certis legibus, vel abſolutè, ad vitam, vel etiam in heredes; ut prior ſpecies electiva, poſterior ſucceſſoria ſit. In illâ imperium identidem Rege mortuo relabitur ad populum; in hac non niſi ordine ſucceſſorum extinctô.

VII. Cæterùm in *patrimonialibus Imperiis* non voluntas populi aut Lex, verùm ſola voluntas expreſſa vel tacita poſtremi Regnantis in Imperio propagando ſpectatur: Prorſus ut quisque privatus jure Gentium de ſuo patrimonio diſponit. Idem in plerisque herilibus, quæ ferè ſimul ſunt patrimonialia, dicendum; niſi quòd aliquando Lex quoque in illis ordinem præſcribit, ut jam *ſuprà* innuimus.

VIII. Sed in voluntariis meritò dubites, quid juris ſit, ſi populus Regem ſimpliciter conſtituerit, non expreſſo, *Electivum* in poſterum, an *ſucceſſivum* foret Imperium; utrius conditionis ſit futurum, quemadmodum Romæ ſpecies illa fuit & in Regibus & in Cæſaribus, juxta hypotheſin Legis Regiæ. *Hobbes* non dubitat adfirmare, ſucceſſorium non modò, ſed abſolutè hereditarium illud Regnum eſſe habendum *de cive cap. 7. §. 14. & cap. 9. §. 13. & ſeqq.* Adeo ut cuilibet Imperanti ſuo arbitrio ſucceſſorem declarare liceat. Idque etiam tunc vult obtinere, cùm populus diſertè Imperantes ad tempus & ad vitam duntaxat ſuam conſtituit, tempus tamen locumque non præfinivit, quô rurſus eligendi causâ convenire deberet.

IX. Nobis hoc improbandum videtur, & quidem ad poſterius primò reſpondemus. Eſſe quidem factum illud imprudentiſſimè, ſtatumque illius Imperii lubricum eſſe fatemur. Sed caſus, quando Imperium uni vel pluribus eſt delatum, nullâ ſurrogationis mentione factâ, bifariam conſiderari poteſt; Aut enim imperio delato tempus adjectum eſt, vel certi ſpatii, vel ad vitam, aut nullum tempus adjicitur. Certo tempore præfinito putamus hanc eſſe rationem: quòd populus fœdere civitatis, cujus perpetua eſt obligatio, conjunctus, unique Imperium ſui *ad tempus* deferens, hoc ipſo tacitè, at validè, ſtipulatur,

latur, *ut antequam tempus exſpiret*, *Imperantes comitia de Imperio habeant.* Quod ſi negligat facere præſens Rector, acta quidem Imperii, quæ poſt lapſum temporis exercet, ipsô jure nullius momenti ſunt, eamque ad rem nullâ poteſtate ſuperiori opus eſt. Neque verò tunc adhuc populum in ſtatu naturali eſſe dicemus, *quia manet fœdus æternum civitatis*, quod omnes ſingulique contraxerunt. Sed quilibet civium jus habebit populum vocandi, deque his quæ ad ſalutem communem pertinent, referendi, ùt olim Romæ factum à *Virginio & Icilio* contrà Decemviros apud *Liv. lib. 3.* Idemque neceſſarium dictu eſt, ubi ad vitam Imperium uni delatum eſt, *nullo in anteceſſum ordine conveniendi præfinito.* Nam tunc à Rege non poteſt exigi, ut is ante mortem ſuam populum hac gratiâ convocet; propter incertum vitæ humanæ, & periculum deſignandi ſucceſſoris, quod *Eliſabetha Angla* tantumdem eſſe dicebat, ac involvere ſe vivam linteo mortuali. Quanquam tamen rectiùs faciet talis Princeps, ſi in tempore ſucceſſorem deſignari ſibi curet, ex Hobbeſii vel potiùs Naturali regula, *de reddendo bono pro bono.* Falſum igitur liquet eſſe, quòd Rex, cui diſertè ad tempus vel ad vitam datum eſt regnum, id aut ſibi retinere, aut alium pro lubitu ſurrogare poſſit, quando cum definitione temporis & vitæ conſtitutum eſt. Regem poſt annos expreſſos, vel in tempus poſt mortem nihil juris habiturum; & ejusmodi conditionem privare Principes jure faciendi contrarium *abunde probatum eſt.*

X. Secundum hæc cogitandum, an id liceat Principi, cui ſimpliciter data eſt *ſumma poteſtas*, (*c*) nullâ futuræ Electionis aut ſucceſſionis Lege ſtabilitâ, non adjecto quoque, ad tempus vel ad vitam; Sitne tum, inquam, *electivum an ſucceſſivum* Regnum, haud levis dubitatio eſt. Argumenta pro ſucceſſione haud ſpernenda ſe offerunt. Populus Regem creans exuit ſe Imperio totumque jus ſuum transfert in Illum; utique ubi nihil excepit, præter id cujus gratia civitatem condit, ſcilicet incolumitatem, *eo ſenſu, quo pridem diximus.* Atqui diſpoſitio de ſucceſſione, à libertate dominioque rerum; quibus ſalvis incolumes ſumus, evidenter aliena eſt. Quid obſtat igitur, quominus & hæc poteſtas in principem ſimpliciter conſtitutum translata dicatur? Jam ſi de præſumptâ voluntate judicandum, quid faciendum ſit, ubi

expreſſa nulla eſt: quid proclivius ad credendum eſt, quàm populum, qui tædio ſuæ poteſtatis, regnum inſtituit, nolle rem ad ſtatum priorem reduci, quod tamen fieri oportet, ſi Rege mortuô alium ſint electuri? Præſumtio eſt anticipatio judicii, ex eo quod plerumque fit in ſimilibus, præſenti cuique negotio applicata, *ut JCti tradunt.* Plerisque autem populis, qui regnantur, placuiſſe videmus *ſucceſſionem*; Proinde & hanc in dubio noſtri caſus, populum in conſpectu habuiſſe, præſumendum videtur. Quibus addere licet ea, quæ de ſalubritate ordinis ſucceſſorii, præ incertitudine & ἀταξίᾳ Electionis à politicis cumulantur.

(*c*) SUMMA POTESTAS. Videlicet diſponere poſſe de ſucceſſione in Imperio, non eſt *Jus Majeſtatis*; ſed ad modum eam habendi pertinet. Ille verò non ad ipſam Majeſtatem per ſe reſpicit, eive ineſt; verùm de eo oportet convenire cum his qui *modum* gubernandi definire poſſunt, ipsô Populô aut Primoribus ejus.

XI. In diverſam tamen partem inclinat ſententia, prævalente hac ratione; Quod in dubio, ſi electivum non ſit Imperium, non modò oporteret ſucceſſivum ad liberos eſſe proximique ſanguinis reſpectus, ſed & abſolutè hereditarium; Ut ultimus Princeps teſtamento quoque extraneum ſurrogare poſſit. Imò ut & vivus Imperium in quemlibet alium transferre valeat. Nam quod eſt Hereditarium, æque teſtamento quam ab inteſtato poteſt ordinari, & de quo licet ultimâ voluntate conſtituere, de eo non minus facultas inter vivos diſponendi competit.

XII. Hæc ita cohærere nemo juris gnarus negaverit nec quidem Philoſophus. Hæreditarium enim nihil eſt, niſi quod perfectè proprium eſt, ſicuti non modò Juriſconſulti ſed etiam Plutarchus docet, in *vitâ Solonis*; *ubi* narrat Athenis olim non viguiſſe jus teſtandi, Solonem id iis dediſſe, Qua re factum, (eſt ἐπίκρισις Plutarchi,) ut fecerit τὰ χρήματα κτήματα τῶν ἐχόντων, *uti quisque Dominus ac arbiter rei ſuæ perfectus fieret.* Atqui vis perfecti Dominii maxime conſiſtit in facultate alienandi. *Ariſtot. lib. 5. Rhetor. c. 5.* ὅρος τοῦ οἰκείου, inquit, ὅταν ἐφ᾽ αὐτῷ τὸ ἀπαλλοτριῶσαι; *definitio Dominii eſt, ubi penes ipſum eſt alienandi poteſtas.* Jam verò, ut cujusmodi libera alienatio competat Imperantibus, quibus Imperium ſimpliciter voluntate populi delatum eſt, utcunque *Hobbeſio* indubitatum

tum ſit, nobis minimè de voluntario, inquam, Regno concedendum videtur. Non, (per partes ibimus) ut Rex Imperium ſuum vivus transferat in alium; Quia tantùm id juris habet, quod datum eſt ipſi. Populus autem dedit jus imperandi, à quo alienandi poteſtas toto genere diverſa eſt. Populus *ipſi* dedit jus imperandi, non *alii*. Proinde ùt ipſe non habet, niſi quod populus dedit: manifeſtum eſt, nec alteri plus competere poſſe. Jam ſi vendere vel donare ſuum regnum vivus, ſimpliciter electus princeps non poteſt, clarum eſt, ne teſtamento quidem diſponere poſſe. Nam & hæc donatio & alienatio quàm maxime eſt, ſecundùm memoratam Plutarchi notiſſimamque juris ſententiam. Si teſtamento extraneis relinquere nequeat ſucceſſionem, dicimus, nec ab inteſtato ad ſanguine proximos, ab ipſo poſſe devolvi. Quoniam hæc fundamentum ſuum habet in abſoluta proprietate defuncti, cui poteſtas adſit alienandi. Item in præſumpta ejusdem voluntate, quâ ſucceſſio illis datur, quibus eam defunctus, niſi mors prævenìſſet, daturus fuiſſe creditur. *Dix. in prælect. ad Nov. 118. lib. 3. in pr. Inſtit.* Proinde, cui expreſſa voluntatis declaratio negatur, hujus tacita vim nullam habere poteſt. Plane, ejusmodi ſucceſſio, qualis in plerisque regnis voluntariis obtinet, ut ad ſanguine proximos ordine certo deferatur, ea Legem expreſſam manifeſtò requirit. Ideo talis in noſtrâ hypotheſi, ubi nihil de ſucceſſione dictum, nullo modo obtinere poteſt. Rationes oppoſitæ ex his quæ modo & pridem ſunt dicta, facile refelli poſſunt.

CAPVT XXIX.

De Electione Monarchica.

ARGVMENTVM.

Jus eligendi competere originaliter iis, quorum Imperium fuit primævum, vel quibus eorum jus datum eſt, expreſsè, vel per præſcriptionem, quâ maximè Electores Germanos niti videri & Cardinales, qui Pontifici dant vere ſummam poteſtatem in urbem Romam ſubjectasque ditiones. Inde ſequi, Imperatorem nihil habere juris in illam urbem cum annexis: nec proinde ad Pontificis creationem requiri illius conſenſum, nec Imperatori faciendo, Pontificis voluntatem. Digreſſio de Origine Principum Eccleſiaſticorum in Germaniâ. Species electionis à latitudine eligendorum deſumptas vix

 uſum

usum habere. De modo & effectu electionis. Posse populum, Rege mortuo, mutare formam Reipubl. Quaritur, an & hoc liceat, cum jus eligendi contulit in certas personas: Distinguitur, utrum in hos ut ministros, an veluti jus proprium translata sit eligendi facultas. In quibus Regnis & quibus casibus Successio locum habeat. Natura & effectus Pactorum Gentilitiorum.

I.

IGitur Electivi & successivi Regni differentia principem unum imperio vitave jam functum præsupponit; siquidem originaliter nullum non regnum ab electione habet ortum suum, ut *præced. capite* diximus.

II. Porrò jus eligendi, sive surrogandi principem in vacuam sedem, naturaliter iis competit, quorum jus imperii primævum est. Adeoque penes eos, quibus populus suum jus concessit. Sive identidem Legatos ad eam rem constituant vitandæ confusionis ergo; sive jus hoc in perpetuum certo hominum ordini dederint, ut hac parte locô universitatis fungeretur. Veluti possessoribus immobilium rerum,ut in Frisiâ, vel *Nobilibus*, ut in Poloniâ, denique certis *Principibus*,(*a*) ùt in Germaniâ. Sic tamen, ut immemorialis temporum usus sæpè tacito omnium consensu fungatur, quo fundamento niti videtur jus Electorum Germanicorum; nec enim satis constat, unde horum numerus & facultas originem habeat, nisi quod paulo ante annum à Nato Christo millesimum id institutum cœpisse videatur, quod novissime ex Abbate Stadiensi probat Mainburgius *Decadenc. de L' Empir. lib. 2.*

(*a*) NOBILIBUS. PRINCIPIBUS. Comparatione inæquali: Nam omnes *Nobiles* & *soli* in *Polonia* jus Comitiorum s. disponendi de negotiis publicis habent: in *Electoribus* Imperii secùs est. Hactenus tamen comparatio procedit, quat. in *Imperio constituendo* plebis etiam ratio haberi potest: Nam ita videtur ad Nobiles *Polonos* diuturnitate temporis potestas eligendi Regis deducta esse; & in Imperio nostro cùm illi, qui Comitiis intersunt, totum populum *Romanum* repræsentativè constituant, ad Electores solos eôdem modô facultas eligendi Cæsarem pervenisse; Quanquam, quòd tacitô consensu populi vel Statuum cæterorum Imperii,non invaluerit, *Collegium Electorale*, ùt quidem plerique docuêre, satis ostendi possit ex Traditis *Freinshemii* in *c. 3. de Electorum & Cardinal. præcedentia*, *§. 23. 24.* indeque cautiùs auctor immemorialem usum prò firmamentô rei supponat. Multa enim sunt, quæ vigorem Collegio Electorali conciliarunt, donec invalescente consuetudine per *A. B.* roboratum fuerit. Videlicet juvit (1) Segregatio officiorum Summorum in Aula (v. g. Archimarschallatûs &c.) (2) Productio illorum ad cujusvis Heredes, (3) Assumtio officialium ejusmodi in interiora Consilia Cæsarea. (4) Necessitas, Statûs per classes, in re ambiguâ, qualis erat electio, distingvendi, ut qui in classe primâ constituti essent, paulatim rem totam ad se trahere facilius

cilius potuerint; maximè postquam ultimis temporibus illi, qui *Officialium* nomine censebantur, reliquos ex aliis, sive familiis sive Ordinibus, velut Episcopis, aliquando unà assumtos, amolirentur. (5) Decretum *Pontificis* in concilio *Lugdunensi;* quanquam hoc non simpliciter receptum fuerit. (6) Brevi post subortum diuturnum illud cum morte Friderici II. *interregnum* (7) denique stabilimentum Caroli IV. pro A. B.

III. Eodem fundamento præscriptionis, si non & expressâ populi voluntate, *sacerdotes Cardinales* (*b*) Pontifici *Romano dant summam potestatem.* (*c*) Quod cum usu tot seculorum in vim juris externi invaluerit, clarum est, nullum hodie principem præter *Papam* habere imperium populi Romani ditionumque ei subjectarum. Quod tamen non impedit, quòminus *Imperator Romano Germanicus* in reliquas extra *Germaniam* civitates, quæ se pari jure præscriptionis non exemerint, antiquum jus retineat. Quandoquidem à pluribus seculis Germanorum Genti jus hoc quæsitum fuit, *ut Reges ipsorum Imperatores Occidentis essent.* Sed ut plerique populi ope præscriptionis sui juris facti sunt, ita id ipsi, inquam, Romanæ civitati accidit; cæteris, quibus id non contingit, (hi quidem extra Germaniam sunt pauci) subjectis Imperatori manentibus.

(*b*) SACERDOTES CARDINALES. De *Cardinalibus* confer Lehman. *Lib. 2. Chron. Spir. c. 5.* ùt & de Antiquitate ac Origine eorundem Freinshem. *d. l. c. 1. §. 23.* ubi notat, quòd antiquior mentio Cardinalium in Historiis non fiat, quàm anno 960. verùm aliô planè sensu, quàm quô Cardinales nunc vocantur: scil. omnes ii, qui fixam in Ecclesiâ habebant sedem, hoc nomine insigniebantur; prout & quilibet Episcopus *Papa* vocabatur: ut proinde verum sit, quod Marcus Antonius de Dominis *lib. 4. c. 5.* dicit, quem & *Fuesling* probat, in *Conclavib. Romanis reseratis. Diss. V. Sect. 2.* hodiernos Cardinales, (quorum initia ad tempora fere *Caroli M.* referunt, postquam Græcor. Imperium Pontifices excusserunt, siquidem in Synodô Rom. A. C. 768. Cardinalium non Episcoporum modò fit mentio, sed disertè constitutum legitur: nemini viam patere debere ad culmen Pontificium, nisi anteà Diaconus a. Presbyter Cardinalis fuerit:) non esse veros Cardinales, cùm nullam prærogativam vel dignitatis vel potestatis præ aliis Episcopis, neque omnes fixam in Ecclesiâ Romanâ sedem habeant, dum non omnes degant Romæ, sed eorum alii in Hispaniâ, alii in Galliâ, vivant. Idem tamen vult *§. 45.* in Concilio *Constantiensi* primùm jus eligendi *Papam* ipsis concessum esse, & quidem auctoritate Scholæ *Parisiensis*. Equidem *Sec. XI.* adhuc Populi & Cleri suffragiis Papa electus fuit. Sed Onuphr. *Panvinius* in notis ad *Platinam* in vitâ Innoc. II. qui sedit anno 1130. *Innocentium* hunc à solis Cardinalibus electum, & sic porrò servatum esse, scribit. Dehinc sub Innocentio IV. plurimum auctoritatis & potestatis nacti sunt, isque primus illis rubros pileos gestandi licentiam concessit, prout etiam equis eosdem jussit incedere, v. Petav. *Rationar. temp. p. 568.* & Bzovium *Contin. Baron. ad ann. 1245.* Coccineum v. vestitum Paulus II. instituit, sec. *Platinam* in vitâ ejus. An v. *Paribus Franciæ* præferendi sint? vid. apud Gramond. *lib. 1. Hist. Gall. p. 54. seqq.* Ferrandus Pallavicinus in Tract. *de Divortio Cœlesti*, multa de *Cardinalium* fastu omnique vitæ ratione habet. Sed in carcere Romæ hanc scriptionem capite luit.

(*c*) DANT SUMMAM POTESTATEM. Ut Principem secularem auctor Pontificem respicere videtur, sive ùt Principem Italiæ; quô axiomate etiam

jam patrimonio Petri & quibusdam Ducatibus, v. g. Urbini, Spoleti &c. in Italiâ fruitur: nam ita communiter adscribunt eidem summam potestatem, & non minùs in Principem talem à Cardinalibus, (non etiam à Populô ampliùs,) quàm Pontificem eligitur. Admittunt etiam, saltim si possessorium attendamus, cultum Papæ deberi; sed non προσκυνεῖν cum illum & ad oscula pedum demississum. Hinc *Crimen læsæ Maj.* à subditis ejus in ipsum committitur: quale utique non est, si *Antichristum* dicamus alii, qui Majestatem ejus non ùt subditi veremur. Vid. Vertheidigung des Augspfels. *c. 68.* Cæterùm quàm Papa *de jure* supremum sibi dominium frustrà asserat in terras prædictas Italiæ, (quas tamen nomine *Imperii* populi Romani ditionumque subjectas insignire non debebat *Auctor:*) satis deduxit Conring. *c. 20. seqq. de finib. Imperii*, & *c. 13. de Imperatore Rom. Germ.* Unde auctor & hîc *§. 3.* Principatum Pontificis vim juris externi habere ait: & nos alibi Præscriptione uti non posse Pontificem, & quâ rat. aliæ Provinciæ pleræque adversus imperium nullô jure exemptionis suæ utantur, ostendimus.

IV. Jam facile constat, quâ ratione Romanenses negent, Cæsaribus esse jus creandi vel *confirmandi Pontifices*; (*d*) Et vicissim, cur *Cæsares Romani Germanorum*, spernant Pontificem, jus *sibi arrogantem* (*e*) approbandi Imperatorem, quatenus extrà Germaniam Romano præsit Imperio. Nam quatenus ille Rex est Germaniæ, nihilo meliorem juris *habet prætextum* (*f*) Pontifex quàm adversus Regem Francorum aut Britannorum.

(*d*) CONFIRMANDI PONTIFICES. Alia etiam ratio subest, quia juxta doctrinam Pontificiorum Episcopus maximè à potestate seculari dependere non potest: de quo tamen judicium fieri debet ex *suprà* dictis, de jure Sacrorum.

(*e*) SIBI ARROGANTEM. Vid. Dietericus *ad A. B. p. 15.* Et sanè pontifex non tantùm Imperatorem confirmare vult, quat. extra Regnum Germaniæ Imperio Romano præest; sed simpliciter & in universum; quâ de re latè diximus ad *Notit. Bæclerianam.* Confer. *Dissert.* Strauch. *ad capit. Venerabilem. §. 9. & 17. cap. 3.* item Lentulum *lib. 5. Apicis Rom. Glor. c. 3. add.* Lehman. *lib. 5. Chron. Spirens. cap. 68.* ubi protestatio quam Status & Principes Imperii rat. Coronationis Pontificiæ, tempore *Friderici* ediderunt.

(*f*) HABET PRÆTEXTUM. Prætextus ille est, quia Pontifex ùt Vicarius DEi indirectam potestatem habeat in omnes Reges terræ. Conf. Conring. *de Constit. Episcopor. Germ. th. 21. & seqq.*

V. Cæterum, quod alii per Germaniam Præsules sunt etiam Principes, ejus rei non tam *à Populis* (*g*) origo, quàm à Carolo Magno repetitur. ita Cranzius *lib. 1. Saxon. C. 23.* Scip. Gent. *de Regal. §. 25. & 26.* Grotius *in lib. de jure summ. pot. circa sacra* Ottonibus hoc institutum adscribit *cap. 10. n. 25.* Institutum hoc, ratione præsentis utilitatis, ut feræ gentes sacerdotali Imperio mitescerent, haud inutile; attamen fatendum est, synceritatem & humilitatem Christianismi lapsu temporis inde non parvam labem contraxisse; nec enim cum institutis Christi illa conjunctio litui & gladii idoneo modo concilari *posse videtur.* (*h*)

(g) A

(g) A POPULIS. Nec à populis origo illa peti poterat: ſiquidem populi provinciarum Germaniæ, eô tempore ſub capite, Imperatore videlicet, fuerunt. At vero populus non exemtus Principem ſibi conſtituere non poteſt. Neque Principes noſtri in Imperio ſummi ſunt: Hinc minùs rectè in exemplum Principum à populo electorum adducuntur. Deinde à *Carolo M.* fruſtrà petitur Epiſcopis origo poteſtatis ſecularis in imperio. Utcunque enim Carolus ille Epiſcopos in partem Concilii inter Proceres adhibuerit; tamen Principum titulus & multò minùs jura ſecularia illis tunc temporis nondum conceſſa fuêre; quin & ſub *Ludovico Pio*, licèt ſenſim honoris cauſa Principum titulos adipiſcerentur, (Lehman. *lib. 2. c. 15.*) tamen non niſi lapſis Francorum rebus præcipuè poſt *Arnulphum* aliqua poteſtas ſecularis Epiſcopis obtigit; donec uni alterive plenam ſuperioritatem *Otto M.* Saxo tribueret, poſt quem deinceps paulatim reliquis, & tandem Abbatibus etiam & Abbatiſſis, ſecularis Jurisdictio acquiſita eſt. vid. omninò Mylerum in *Archologia cap. 12.*

(h) POSSE VIDETUR. Contrarium aſſerit Lampad. *lib. de Republ. Rom. Germ.* & impertinens eſſe ait omne illud, quodcunque ex *Matth. XX.* vel aliunde ex Sacris pro ſententiâ *Auctoris* adferatur: cùm longè alia ſit facies eorum, qui fixâ ſede præſunt Eccleſiis, & cleri directionem obeunt, quàm Apoſtolorum, qui orbem peragrare & miniſterium Evangelio præbere debebant. Etenim moderni Epiſcopi nec concionantur, nec docent, & unâ tantum alterâve Miſsâ annuatim defunguntur. Unde ſi dicendum ſit, quod res eſt, non quidem ſimpliciter ſunt Principes Seculares, nec etiam jure tantùm Epiſcopali unà funguntur eô modô, ùt Principes noſtri Seculares, ſed ſimul etiam miniſterium ex parte obeunt, ùt Experientia docet; & ſic poteſtate etiam internâ funguntur: adeò ut hactenus veri ſint Epiſcopi, ſaltim quòd ſi *Lampadium* ſequamur, in eos non congruant loca ſcripturæ, & poſſint adeò Epiſcopatu ſuo unà fungi, locis illis non obſtantibus, cùm omninò gradus ſint miniſtrorum Eccleſiæ, maximè Evangeliô nunc plantatô, ſecundum quæ doctrina Carpz. *lib. 1. Conſiſtor. d. 2.* it. Reinkingii & *aliorum*, quos Dannhauer. ſequitur, *part. 2. Theol. Conſcientiar. Dial. 3. q. 3.* examinanda eſt. Prætereà hoc etiam obſervari debet, quando Epiſcopi Jus Epiſcopale exercent, eos jure illô non uti ceu Principes ſeculares: nam ita verum eſſet, ipſos non eſſe niſi ſeculares Principes, præterquam dum actus non nullos in Eccleſia obeunt, qui ad poteſtatem internam Sacrorum reſpiciunt; quin potiùs illi Jus Epiſcopale ex hypotheſi Pontificiorum ſibi vindicant, quà Epiſcopi: quaſi illud in Principem ſecularem quà talem cadere non poſſet. Quocircà vel hôc ſaltim intuitu non poſſunt cum *Auctoribus* jam citat. pro Principibus tantùm Secularibus haberi.

VI. Vulgo tres electionum ſpecies memorantur; quarum prima intra certam *familiam*, cujus tamen exemplum habeo nullum, altera ad *nationem* unam reſtringatur, tertia nullo termino circumſcripta ſit. Hujus autem poſterioris generis electio quælibet, ſimpliciter inſtituta eſſe intelligitur: Limitationes diſertè exceptæ probari debent. Alioquin ex uſu potiùs & facti quàm juris eſſe videntur electiones intrà certam familiam agentis ambitum factæ: ut plerumque videmus, electiones etiam illimitatas haud facilè egredi familiam ultimi Regis defuncti; quæ res tamen diverſum in jure modum non infert. Sed & aliæ limitationes non deſunt, qualis *in diplomate* (i) ſive *aureâ bullâ*, CAROLI IV. ne infra *Baronum* dignitatem *Cæſarea* electio demittatur, & ad Germanos reſtringatur, ut Electores ap. Sleidanum. *Lib. 1.* In *Polonia*

nia nemo quidem eligi prohibetur, *neque ad Mœnum*, (*k*) nec *in Conclavi* (*l*) nationes diſcerni ullâ Lege ſancitum, & exempla ſunt in contrarium. Tametſi Pontifices fere *Itali*, ob politicas rationes creentur, ſed jus non eſt ita præciſum; exempla quoque non deſunt in ſecùs.

(*i*) IN DIPLOMATE CAROLI IV. Quodnam intelligat Auctor non liquet. In *A. Bulla* tale quid non extat, nec alibi Lege publ. quid ſimile cautum eſt: ne quidem ſpeculum Suevicum eò trahere licet. *ap.* Limn. *II. 2. 79.*

(*k*) NEQUE AD MOENUM. Falſum hocce. Nam utique ad Nationem *Germanicam* reſtricta eſt. Extat integrum in hanc rem Reſponſum *Beringeri*, Bremæ editum anno 1653. Saltim an Lege aliquâ diſertè id prohibitum ſit? dubitari poteſt? Limnæus *d. l. n. 83.* item Strauchius *in Exotericis p. 92.* id aſſerunt, item Reinkingius & *alii*: Utique de *Obſervantiâ* certi ſumus: ſiquidem ad exempla in contrarium allata, velut *Richardi* & *Alphonſi*, facilè reſponderi poteſt. Vide Limnæum in *Adidit. prioribus* ad dict. *cap. 2. pag. 211.* & *213.*

(*l*) IN CONCLAVI. *Conringius* aliqua edidit Conclavia, tum & *Fuesling* & Sprengerus in Roma nova *lib. 1. c. 1.* electionem Papæ deſcribit. Quamvis autem Pontifices eligi ex omnibus poſſint nationibus. Hodiè tamen vix alios quàm *Italos* evehunt. Hadrianus VI. ultimus fuit ex *Germanis*, præceptor Caroli V. vir integræ vitæ & conſummatæ eruditionis, ut Cauſinus eum appellat. Is vero Epitaphio ſuo inſcribi curavit: Nihil ſibi infelicius contigiſſe in hac vitâ, quam quod imperaſſet.

VII. In eligendô ſecundum prærogativam numeri concludendum eſſe res loquitur, nec enim alius datur exitus: Numerus autem præſentium initur; abſentium ratio haberi non poteſt, neque ſolet. Quin etiam, an notabilis ſit pluralitas, non attenditur, niſi quod ſpecialiter convenerit aut conſtitutum ſit, quomodo in conclavi Romanô *duas* præſentium *partes* (*m*) conſentire oportet; *ſive id per ſcrutinium*, (*n*) ùt loquuntur, ſive per adorationem fiat.

(*m*) DUAS PARTES. Tertias ſcilicet. Sprenger. *d. l. pag. 4.* Simile eſt in *l. 3. quod cujusque univerſitat. nomine.* De electione Epiſcoporum adde Hermes *c. 13. Faſcic. Jur. Publ.*

(*n*) SIVE ID PER SCRUTINIUM. Nam *adorationem* nonnulli peculiarem electionis ſpeciem conſtituunt. Et cùm electio Epiſcoporum aliàs fieri dicatur aut per ſcrutinium, aut per compromiſſum, illi tertium adjiciunt, videlicet per adorationem. Verùm illi adorationem cum inſpiratione videntur confundere? Alii addunt, quarti modi loco electionem per *acceſſionem*: Enimverò per compromiſſum electio non ampliùs uſurpatur in Eccleſiis, nec etiam per inſpirationem: quam etiam Noſtrates nequaquam in Electione cùm primis Pontificis (de quâ vide Dannh. *p. 2. Theol. Conſc. Dial. 1. p. 357.*) agnoſcunt, ſed unicè per ſcrutinium, quanquam acceſſus ſic quoque interveniat; nam ſi ſcrutinium vel unicum quis habeat, reliqui mutatô etiam votô poſſunt accedere. Denique adoratio hodienum adhibetur, ſed alio ſenſu, quando videlicet poſt electionem, acceptationem dignitatis & mutationem nominis recognitio electi ſupervenit, i. e. adoratio, quam appellant.

VIII. De valore electionis, quæ per vim metumque fiat, in *capite de tyrannide* agetur, niſi quatenus in articulo de dominatu ex parte jam diximus.

IX. Ex

IX. Eſt autem, vacante regno, tam libera electio, ut etiam non eligere poſſint Regem, aliamque Reipubl. formam introducere. Nempe, ſi totus populus aut omnes optimates eligendi facultatem exerceant, non ſi *in alios transtulerint*. (*o*) Hos enim nihil aliud poſſe dicemus, quàm quod ipſis commiſſum, ſcilicet replere ſedem vacantem.

(*o*) IN ALIOS TRANSTVLERINT. Nam his jus ſemel quæſitum tempore interregni invitis auferri non poteſt, ùt Electoribus in imperio; quòusque ſc. eundem Statum perdurare volet Univerſitas. (Nam hactenùs procedunt, quæ *Auctor* h. arguit:) Quòd v. Electores ſimul cum Statibus formam aliam introducere poſſint, Ariſtocraticam v. g. nullum eſt dubium, cùm formæ introducendæ poteſtatem eſſe penes populum etiam illi concedant, qui Majeſtatem à Deo derivant, tanquam penes ſubjectum paſſivum: non obſtante etiam *lege fundamentali*, quippe cujus hypotheſes ſervari aliter non oporteat, quàm cùm Status, quem lex illa fundat, retinetur; At vero Status, regnô vacuô, à populo dependet, quem quidem in Imperio R. G. Statûs repræſentativè conficiunt.

X. Sed poteſt difficile quæſitum videri, an populus aut Optimates jure eligendi perpetuò in certos homines translatô, vacante regnô mutandi libertatem retinere cenſeantur. Nam & Electores privare poteſtate ſuâ & rurſus, extinctо ſine ſucceſſore eo, qui ſummam habuit poteſtatem, populum vel optimates ſui juris haud eſſe, durum videtur. Quod ſi populus, ut heic videtur, ſuæ poteſtatis ſit, facultatem de regimine Civitatis liberè diſponendi, cum eâ neceſſario conjunctam eſſe dixeris. Sed ratio poſtulat, ut eo caſu dicamus, fœdere civitatis ordinem Imperii non minùs ſtabilitum eſſe, quàm Lege de ſucceſſione lata; propemodum, ut in *Ariſtocratia*, ubi jus ſurrogandi Imperantes in loca demortuorum eſt apud ſuperſtites. Voluit populus, Rege mortuo, non referri ad ſe de electione, adèoque jure, conventum hac gratia celebrandi ſemet ipſum privavit. Idque ex naturâ pacti, quod ſinguli cives cum ſingulis habent, *ut ſupra copioſè dictum*, pro æterno ac immutabili habendum. Niſi conſtet, ex verbis quibus delatum eſt jus eligendi, vel re ipsâ naturâque Reipubl. *Electores* nihil eſſe quam miniſtros, quo caſu quid juris ſit *ultro intelligitur*.

XI. Porro, etiam in ſucceſſivis Imperiis, quæ voluntaria ſunt, locus ſit electioni, poſt defectum familiæ regnatricis; non æquè per abdicationem ultimi Imperantis.

XII. Quid ſi Rex Imperium *committat*, hoc eſt, ſuis factis vel tyranni-

rannide causam præbeat, ipsum regni jure privandi, an successores ejus pariter jure suô cadunt? *Respondetur*: In regnis simpliciter hereditariis electioni fit locus, quia successores ibi suum jus ab Antecessore, quod perit, acquirere debent: in successione lineali quæ dicitur, secùs est; quoniam ibi jus succedendi non ab ultimô imperante, sed à lege primævâ descendit. At *in patrimonialibus* (*p*) regnis electioni locus non fit, defectu Familiæ Regiæ, si modò ultimus successorem sibi surrogaverit: quô non factô, dicendum est, electioni locum fieri. Populus enim serviens, Domino absque successore extinctо, non potest non esse liber, consequenter habet facultatem faciendi quod libet.

(*p*) In patrimonialibus. At minùs rectè *H. Grotius* patrimonialia dicit quæ alienari possunt, & his opposita, usufructuaria, siquidem regna omnia, etiam non alienabilia, sunt *patrimonialia*, nulla *usufructuaria*: nam si proprietas foret penes populum non haberet regnum, sed *administrationem* potestatis alienæ, quem dicit, *Usufructuarius*. Qui non successivum habet Regnum, sed cum vitâ suâ finiendum, is malè dicitur *usufructuarius*. Qui hereditarium habet, is non est propterea à testamento arcendus, quòd hoc Juris Gentium non sit; modò non testamenta in illâ civitate prohibita sint: nam ita posset videri, Principem non potuisse sibi reservâsse facultatem testandi, quamvis plures Gentes eâ utantur: qualia Jura Gentium subjectiva dicere solemus; sed quòd hereditarium sit solùm in sanguinem Regis.

XIII. Pacta Gentilitia, quibus una deficiente familia, succedit alia, in Imperiis summis Patrimonialibus per se valida sunt. In voluntariis non aliter, quàm populo proceribusve consentientibus, ut è principiis instituti nostri dudum expositis constat.

XIV. Denique, in iis qui Superiorem agnoscunt hujusce requiritur consensus, ùt *in Germania* (*q*) Imperatoris; maximè, quia ditiones feudales, deficiente omni vasallorum sanguine, Imperatori aut aliis feudorum dominis acquiruntur. *Sleidan. lib. 1. hist. Germ. in capitul. Car. V.* Proinde jus habet idem Imperator, ejusmodi in fiscum redactas ditiones aliis iterum concedere jure Principatûs liberi, quam alii Germaniæ Principes in suos populos habent, & præcedentes qui defecêre Principes aut comites obtinuerunt; aut Cæsar in iis, tantum juris sibi reservare potest, quantum videtur, utpote, quæ ipsi pleno jure sunt acquisitæ.

(*q*) In Germania. Confraternitates dicimus, Erbverbrüderungen. Hæc pacta Juri civili consentanea non esse *Bullæus* autumat, *Discurs. 7. de pact. affirmativis*, *n. X. 15.* & Bachov. ad Treutl. *V. 1. D.*

V. 1. D. 6. th. 8. lit. B. Quod quidem hactenus verum est, si pacta ejusmodi ùt talia considerentur, quod tamen fieri non debet, quoniam *ex se* utique ùt pacta non subsistunt, sed vigore confirmationis Cæsareæ & investituræ eventualis.

XV. Sed liberis populis, sive singulares civitates sive integræ nationes sint, Imperator nullo modo dominos imponere potest, nisi ex voluntate populorum. Sicut olim *Frisii* aliquoties in ditionem concessi à Cæsaribus exteris Principibus, eos semper recusârunt, freti libertate à Carolo Magno vel donata vel exinde constanter usurpata, donec ultrò *Saxonem Albertum* introduxerunt; nec diversa ratio esse videtur Frisiorum Orientalium; Quorum idcirco Imperiorum initia pro voluntariis habenda sunt.

CAPUT XXX.

De jure successionis hereditariæ.

ARGUMENTUM.

Successionem regnorum esse duplicem, hereditariam & institutivam. Illam ex testamento vel ab intestato. Harum priorem expressâ, posteriorem tacitâ ultimi regnantis voluntate niti. Locum esse hereditariæ succ. in patrimonialibus imperiis. In his posse patrem, cui velit ex liberis vel extraneo relinquere successionem, sine deductione legitimæ; modò hæc aliunde præstetur. Ab intestato regnum deferri illis, quos defunctus habuit carissimos, quales in dubio proximi sanguine præsumuntur. Videri tamen quod defunctus Rex, (exceptis modicis Principatibus) ubi nihil dixerit, regnum voluerit esse individuum, ob diversas rationes; Inde sequi mares feminis, primos posterioribus natu præferendos, licèt grandiores ante regnum acquisitum sint nati. Dissentire in quibusdam ex hisce Grotium. Fratres secundo genitos non videri in ejusmodi regnis præferendos nepotibus primogenitorum sed junioribus; ubi & de repræsentatione. Naturales liberos excludi, non adoptivos. Differentia patrimonialis & herilis Imperii.

I.

IN *Electione*, mortuis Regibus, Interregnum *exercitionem summæ potestatis* (*a*) interrumpit. In successione persona imperantis, non Majestas, deficit, quia successio *sine ullo humano facto* sequentis gradûs Principem solio imponit. Quo sensu dictum est, *Reges* in ejusmodi Imperiis *non mori*. Idque non modò verum est de actu primo, sed etiam de actu secundô & exercito summæ potestatis; quem proinde à solen-

nitate inaugurationis, ut interregnô opus ſit, non pendere, certa res eſt. Et ſicubi in Regnis ſucceſſivis, ùt nuper factum vidimus, in gente, quæ gloriatur ſucceſſione bis mille annorum, ea lex imponatur ſucceſſoribus; ne quid poteſtatis, *ante jusjurandum* ſolenniter præſtitum, exerceant, his poſtulatum ingens imperio & juri ſucceſſionis injungunt.

(*a*) EXERCITIONEM SUMMÆ POTESTATIS. Imò in *interregno* Regni Electitii ne quidem ſumma poteſtas, Majeſtatica videlicet, ſupereſt, ut de exercitio ejus fruſtrà quæratur; Etenim in eô ſummum tantum *Magiſtratum* exerceri, idque juxta præſcriptum Legum fundamentalium, alibi evictum eſt.

II. Sed de ordine ſuccedendi multiplex conſideratio eſt. Summam ſtatuimus differentiam inter *patrimonialia* & *inſtitutiva* (*b*) ſeu *voluntaria* regna; intellige liberè voluntaria, *non ubi deditio facta eſt*, (*c*) quando neceſſitas elicit voluntatem; talia enim magis patrimonialia ſunt, utique deditione ſimpliciter factâ.

(*b*) INSTITUTIVA. *Grotio* Uſufructuaria dicuntur, qui eandem diſtinctionem in hoc artic. adhibet. *lib. 2. c. 7. §. 12.* Eſt vero ſucceſſio *Inſtitutiva*, quæ pendet ex voluntate Populi, Legibus ſtatuta vel moribus recepta.

(*c*) NON UBI DEDITIO FACTA EST. Licèt enim hæc non minùs ſint voluntaria, hoc eſt, ut populo Regnum debeat Victor Princeps; tamen quia Voluntas hæc populi libera penitùs non eſt, hinc nec modus habendi in Regno à populi arbitrio pendet, adeòque nec ordo ſuccedendi in eôdem; quin potius dedititia Regna illa ad priorem ſpeciem, patrimonialia ſcilicet Regna referenda ſunt. Confer de Dedititiis illis pleniùs Bœclerum *ad lib. 2. Grot. c. 7. p. 277.*

III. Porrò in patrimonialibus eſt ſucceſsio *Hereditaria*, quæ transit eodem modo, quo hereditates privatæ, hoc eſt, per expreſſam ultimi deceſſoris diſpoſitionem, quæ *teſtamentum* eſt, vel ex tacitâ ejusdem voluntate, quæ eſt fundamentum *ſucceſſionis ab inteſtato. Hobbes* origine quidem modoque conſtituendi differre concedit illas ſpecies Imperii, patrimonialis & voluntarii, at ſemel conſtitutas habere omnes easdem proprietates & idem utrobique ſuccedendi jus eſſe contendit, *Locis antea citatis.* Sed hæc judicatio pendet ex iis, quæ pridem disputata ſunt: utrum populus deferens Imperium transtuliſſe quicquid *potuit*, aut quicquid *voluit*, intelligatur. Si prius, neceſſaria eſt *Hobbeſii* in hoc articulo ſententia. Sed *voluntatis conſequentia*, (*d*) quam nos probavimus, evidentem diſcriminis cauſam ſuggerit.

(*d*) SED VOLUNTATIS CONSEQUENTIA. Ut nimirum, cum cenſeatur populus id transtuliſſe,

lisse, quod voluerit, non etiam id voluisse quod potuerit, & ubique adeò prærogativa voluntatis habenda sit, de discrimine regnorum, patrimonialis videlicet & institutivi, dubium ampliùs nullum superesse possit, sed in Institutivo Regno omnia ex populi conventione cum Rege metienda sint.

IV. Patrimonialia igitur Regna (voce regni pro omni Monarchiâ sumptâ) pendent unicè ab arbitrio & dispositione Dominantium, qui quovis tempore rerum potiuntur. Idque tam *inter vivos* (*e*) quam mortis causâ. Adeo ut Imperia ejusmodi populorum, aliis donari, vendi similibusque modis cedi posſint; cujus rei exempla nec in sacris neque in profanis desunt historiis.

(*e*) TAM INTER VIVOS. Utique in Regnis institutivis evidens est, alienationem neutram valere, citrà voluntatem populi. Quanquam enim Princeps, necessitate adactus, partem quampiam Regni aliquando hosti, pacis redimendæ causâ, relinquere cogatur; relinquit tamen eam solum i. e. præsidia, ut totum nempe Regnum servet, parti subtrahit, sed non tamen impedire partem illam potest, quò minùs ipsa sibi consulat, si velit; nec adeò eam, ut se subjiciat alteri, *cogere* potest. Utique quod Galli de *Incorporatione* sua tradunt, quasi quod coronæ unitum est, nullô jure in alium, victorem v. g. transire possit, illud vel inde vanum est, quòd Rex Galliæ quantum in se fuerit, abdicationi stare partis Regni sui, totius causâ, teneatur, cum aliàs nemo cum ipso contracturus esset; & hinc victori alteri justum partis debitæ dominium nascitur. Equidem ùt alienare Princeps Regnum institutivum inter vivos non potest: ita nec in feudum illud potest recognoscere ab alio, nec oppignorare; saltim quòd de fructibus disponere non impediatur. Enimverò Rex Regnum & Majestatem etiam à Populo, sed tamen abdicativè habet; ast modus habendi ex conventione circà eam cum populo initâ & sic ex parte à voluntate subjecti passivi regibilis etiam post Majestatem irrevocabiliter ei collatam, dependet.

V. Inprimis testamento relinqui potest successor, aut ex liberis unus, citra ætatis, aut è cognatis sine propinquitatis privilegio, vel extraneus amicus, quemadmodum testator sibi populove expedire judicat, quô jure Ptolomæus *Primus* de Ægypto, Masanissa & Eumenes aliique de suis olim regnis disposuerunt. Neque heic liberis querela inofficiosæ voluntatis, aut detractio certæ portionis, quæque civili jure id genus remedia ob æquitatem à lege introducta fuêre, competunt. Summa potestas ejusmodi *Legum commentis* (*f*) minimè subjacet, qanquam naturalis alimentorum ratio in istis quoque valet; sed huic facile absque Imperii sectione satisfieri potest, ùt fit omni die in individuis ditionibus, per pecunias aut fructus terrarum, quæ sub eodem Imperio manent.

(*f*) LEGVM COMMENTIS. Num ergò Legitima tantum juris Civilis est, etiam quoad materiale? Ita *Zæsius* & pauci alii. Malè omninò. Nam licèt alimenta ne quidem necessariò in milite ni le-

in testamento suo relinqui debeant, sed liberis penitùs præteritis, nullum dici non possit, item Legitima jure Civili etiam illis relinqui debeat, quos ali necesse non est, dum videlicet egeni non sunt: ex quo diversam dicit *Zasius* rationem Legitimæ & alimentorum esse, ut cùm alimenta jure naturæ debeantur, non tamen debeatur legitima. Hisce tamen non obstantibus omninò dicendum est, *Legitimam* quà in alimentorum vicem à Legibus Civilibus constituta est, ex jure naturali quoad materiale dependere, & quidem ita, ut non modò nomine alimentorum ea intelligamus, quæ ad necessitatem summam exiguntur, (de quibus inter omnes constat, quòd ex jure naturali perfectô debeantur, quamvis aliter *Grotius* existimet *Lib. 2. c. 7. §. 4.*) verùm etiam, quoad vitam *Civilem* requiruntur, h. e. ut liberi omnibus modis decus paternæ familiæ sustinere, & in membra Reip. utilia evadere possint. Quapropter leges Civiles nullâ habitâ distinctione, num liberi divites an egeni fuerint, portionem rerum paternarum, & nec simplici nomine alimentorum designatam, sed legitimam liberis relinquendam esse voluerunt. Ex quo ipso, sicut ad alterum argumentorum *Zasii* satis responderi potest: ita quod de milite allatum est, aliter accipi non debet, quàm quòd solùm leges Civiles non ita voluntatem militis, ut paganorum, penitùs nullam esse voluerint, si vel maximè is liberos suos præteriisset, sed ut omnibus modis ea sustentaretur, & tamen interim liberis ipsius militis alimenta idonea ex facultatibus Patris subministranda sint. Cur autem liberis *incestuosis* alimenta parentes ne quidem volentes suppeditare possint: Ejus rei disquisitio huc non pertinet; quamvis æquitati naturali dispositio illa non adversetur, æquè ac non illæ leges Civiles, per quas in consequentiam, dum parentes bonis exuuntur, ad liberos inde quicquam non pervenit. Utique ratio status publici non patitur, ut tanta portio, quæ æqualis videri possit legitimæ Civili, fratribus reliquisque liberis relinquatur: ut malè *Grotius* æqualem adeò portionem in æstimatione s. pecuniâ liberis cæteris præstandam esse, velit, *d. lib. 2. c. 7. §. 13.* Nam unde tantam vim pecuniæ desumeret primogenitus, saltem ut non totum exhauriret aut enervaret principatum; & tamen tota successio Regni ad publicam utilitatem etiam in patrimonialibus dirigenda est; Quocircà in Principatibus etiam illis, qui summâ potestate non pollent, ùt in *Germaniâ* v. c. Principes, nequaquam adstringuntur, Legitimam, ut ne dicam portionem virilem, liberis cæteris, & nec maribus seu Apannagiatis, relinquere. Vid. Myler. *ad* Rumelin. *part. 3. Disp. 5. th. 15.* & Heigium *1. Quæst. 21.* quoniam qui à successione excluditur, etiam à Legitimæ petitione remotus est: quippe quæ non nisi jure hereditatis debetur. Interim ex reditibus illius aliquid, quod congruum est, sustentandæ dignitati, & pro viribus Principatus, deputatur; id quod etiam hinc *Deputat* appellamus. Et cum Regiis *Franciæ* liberis natu minoribus facta assignatio *Appanagium* dictum fuerit, & ex rebus Francicis multa ejus generis in *Germaniâ* resederint: inde etiamnum voce illâ Appannagii utimur. Vid. de *Appannagio* Springsfeld. *&* Mylerum, integris *tractatibus*, nec non Betsium *de Pactis Familiarum illustrium p. 708.* Saltim hoc observandum est, quòd ne quidem in *terris* an Land und Leuten ut appanagium constituat Primogenitus, cogi possit, juxta Goeddeum & citatos, *volum. IV. Consiliorum Marpurgens. 41. n. 22.* & de *Filiabus* si quæratur, quòd non tantùm *Sorores*, sed & *Filias secundogenitorum* primogenitus dotare teneatur.

VI. Ab intestato viget in patrimoniis præsumpta defuncti voluntas, quam proinde heic unicè oportet attendi. Aliarum gentium scitis, diversi sæpe respectus æquitatisque interpretationes obtinent, velut *unde bona venerunt, illuc ut revertantur*, & similes. Hic talia non æstimantur, nisi quatenus conjectura de voluntate ex iis colligi possit, sanguinis propinquitate tacitam ultimi possessoris voluntatem efficacius arguente, quàm grati animi respectu; etsi aliter velle videatur Grotius

tius in *Lib. II. c. 7. n. 9.* Nam præſumptio gratitudinis, quæ in ultimo poſſeſſore fuerit, imbecillior eſt quàm ut ab inteſtato quicquam mutare poſſit.

VII. Efficaciſſima ratio naturæque ingenii humani convenientiſſima eſt, *ut propinquitas ſanguinis*, ubi nihil expreſſæ voluntatis extat, *menſura ſit affectionis*; quemadmodum *jure Romano* ſcimus eſſe conſultum. Unde conſequi videtur, eos qui æque ſunt ſanguine propinqui, pariter ſuccedere in regnum, & ſi convenire nequeant, æqualiter id eſſe partiendum. Idque ſine diſcrimine ſexus, quam προσωποληψίαν Natura in *privatis hereditatibus* (g) quæ à liberâ diſpoſitione dominii pendent, interprete jure Romanô, ignorat. Naturæ accuſatores appellantur à Juſtiniano, qui diſcrimen illud ad conſequentiam juris urgent, *l. 4. C. de lib. præt.*

(g) PRIVATIS HEREDITATIBVS. Quarum jure Regna patrimonialia cenſenda eſſe H. Grotius *II. d. J. B. & P. c. 7. §. 13. ſeqq.* quanquam malè opinatur. Quocircà eum rectè *in ſeqq.* refellit *Auctor.*

VIII. Quare, ſi mortuus ſit dominus Imperii patrimonialis, cujus ab ipſius arbitrio pependerat diſpoſitio, ſinè ultimâ voluntate, non habetur dubium, quin dividuum ſit imperium, adeòque dividenda ſint inter primo & poſtea genitos, inter mares & feminas, naturales & adoptatos, quoniam & hi perinde jure privato vocantur & habent voluntatem defunctorum; niſi aliud more Gentis receptum aut à defuncto præceptum ſit. Prærogativam autem marium & primogenituram non aliter ibi valere docet, eadem ratio, quam ſi Imperium expreſſe individuum ſit factum.

IX. Planè in *Comitatibus* & Baronatibus, ùt dicuntur, aliisque modicis ditionibus, quæ aut ſuperiorem habent aut ſub umbrâ aliorum degunt, ſic obſervari docet experientia, idemque evincit ratio manifeſta, quod in iis nihil aliud quàm affectiò paterna vel conſanguinea ſpectetur. Cujusmodi exemplum habemus ob oculos in *Amelandiâ* Friſiæ littori prætextâ, parvi inſulâ momenti, ſed tamen independentis imperii, quæ jure patrimoniali habetur, nec aliô modô, quàm bona cujusque Patrisfamilias, vendi poteſt; in quoslibet autem heredes ſanguine proximos transmitti ſolet. Neque dici poteſt, quamobrem

rem plus in ejusmodi ditionibus ſpectari deberet, quatenus exigui & ſubordinati principatus magis ad exhibendum principalis vitæ cultum, quam ad ſubſiſtendum in ſtatu belli contrà alias civitates, ſunt comparati.

X. Sed videndum, ne non difficile ſit, eandem in omnibus Imperiis, quæ eſt in privatis Patrimoniis, rationem ſuſtinere, maximè in his quæ ſumma nec aliis obnoxia neque ſpernendæ ſunt potentiæ. In illis modicis, inquam, ut & quibusvis hereditatibus, ſimplicitas naturæ, remoto ſexus ac ætatis diſcrimine, prævalet idcirco; Quia reſpondent debito alimentorum, quibus parentes ex neceſſitate juris naturæ adverſus omnes ex æquo liberos obligantur. Cui accedit ratio, quòd in illis nihil eſt, unde præſumptio de voluntate deceſſoris colligatur, præter animum paternum & ſanguinis caritatem, quæ omnes æquè propinquos pari honore, in univerſum, haberi poſtulat.

XI. Sed in Imperiis ſummis & majoribus conſiderandus inprimis eſt amor Principum erga ſubjectos. Qui tantò major in patrimoniali quàm diverſo Imperio eſſe ſolet, quantò teneriùs avita ac hereditaria bona, præ uſufructuariis aut fideicommiſſariis amamus. Adde, ſi libet, tralatitium *Hobbeſii* juris Naturæ principium, *de non reddendo malo pro bono.* Quod longè majus eſt in majoribus Regnis, quàm in modicis ditionibus. Id enim frequentiſſimâ omnium temporum experientiâ teſtatum eſt, haud temerè ullum gravius malum populis evenire poſſe, quam eſt *concurſus ſucceſſorum in ejusmodi Regnis.* Unde vel colliſio vel diviſio, id eſt, propè certa deſtructio civitatis, aut afflictio duntaxat graviſſima & prope inevitabilis, expectanda. In quod ferale minimèque obſcurum diſcrimen, quis in dubio præſumat, Regem voluiſſe populum, a quo tot tantaque commoda percepit, præcipitatum? Maximè, cùm id diſertè adverſetur deſiderio, quod habet, de Imperio in familia ſuâ conſervando. Juxta quod patrem horreſcere oporteat omen tragicum, cujus meminit Euripides *in Phæniſſis*;

Θήκτῳ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τόδε, &c.

Fratres acuto regnum ferro dividant.

quod è concurſu ſucceſſionis confuſæ prope neceſſario, ut ſunt æmulationes regnorum, ſequeretur. Adde, quod jus primogenituræ & præro-

prærogativa, uſu generis humani in Imperiis ita invaluerit, adeò quidem, ut Principes qui hunc ordinem in imperiis quoque patrimonialibus expreſsâ voluntate mutant, *contra jus Gentium* (*h*) decernere dicantur, quomodo Juſtinus de Ptolomæo loquitur. *lib. 16. cap. 2.* Quare ſi nihil eſſet dictum à Ptolomæo Patre, nemo dubitaſſet, quin Ptolomæo *Cerauno* majori filio potiùs debita fuiſſet ſucceſſio, quàm minori *Philadelpho*. Jus autem primogenituræ ſupponit individuum Regnum. Porrò quod obligationem naturalem, per quam alimenta debentur, attinet, huic aliunde poteſt ſatisfieri. Inſtitutum in hanc rem ſalubre multis in regnis obtinet, ut reditûs certæ partis, ſub obſequio primogeniti Imperantis, poſthabito concedatur, quod *barbarè appennagium* (*i*) *appellatur.*

(*h*) CONTRA JVS GENTIVM. *Primogenituram* ſtrictè dictam non ubique obſervari in Regnis *individuis* conſtat. Nam inter alios Goldaſtus *in Diſcurſ. Exoteric.* ubi *Senioratum Vinarienſem* defendit, variis Legum exemplis commonſtrat, ſimplicem rationem primogenituræ inter ſeptentrionales populos obſervatam antehac non fuiſſe, nec adeò per lineas fuiſſe proceſſum, ſed potiorem illum æſtimatum fuiſſe, qui in unâ alterave linearum *majori ætate* præpolluerit: veluti nunc & *Majoratus* à primogniturâ in ſpecie dictâ eô modô diſtingvitur. Cæterùm, an jus primogenituræ Juris *Naturalis* aut *Gentium* dici poſſit, *Hornius* diſputat, in *Lib. 2. Politic. Architecton. c. 9. n. 8. ſeqq.* ubi ſimul etiam, quâ ratione jus *divinum* primogenitos præferat, diſquirit, quod argumentum quoad *Hebræorum* Remp. latiùs proſequitur *Oſiander ad* Hug. *Grotium p. 834.* ubi inter Hebræos jus illud Primogenituræ obtinuiſſe adſtruit; ut tamen Juris Gentium de cætero dici non poſſit. Ampliſſimam quoque habet diſquiſitionem, præcipuè quatenus à Jure Naturæ primogenitura ingeratur, Bœclerus *ad* H. Grot. *lib. 2. c. 7. p. 307.* Sed valdè fluctuat, nec terminis accuratis rem circumſcribit. Dicemus breviter, Jus *Primogenituræ* abſolutè Juris naturalis non eſſe, atque fruſtrà hâc de re in *theſi* disquiſitionem inſtitui; prout nec ex conſuetudine *Gentis* unius & alterius ad ipſam neceſſitatem juris quicquam hâc in parte inferre licet. Poſitô itaque, *regnum* quodpiam eſſe *individuum*, atque inter pares gradu nullam aptitudinis differentiam reperiri: utique jus naturæ exigere videtur, ut *ætatis* prærogativa, quâ unâ pollet præ cæteris primogenitus, quâque firmior nititur prudentiæ præſumtio, attendatur.

(*i*) BARBARE APPENNAGIVM. Eſt enim vox hæc deducta per inflexionem vocis *Gallicæ*, quâ utebantur *Franci* in portione ſecundogenitis deſtinatâ, veluti ſuprà admonitum eſt. Ergò malè alii abbannagium, quaſi *ab-bannum*, malè etiam apanagium, quaſi *à pane:* nam vel maximè alimenta per appennagium ſecundogenitis conferuntur, & de cætero quod ad *bannum* attinet, vox hæc non eſt Germanicæ originis; quanquam ferè obtineat, ut *Apanagium* dicere ſoleamus. vid. poſt *Springsfeld. Myler.* in *Apanalogia.*

XII. Enimverò, ſi expreſſa de patrimoniali regno ultimi Imperantis diſpoſitio extet, illa cunctas ſuperat præſumptiones, quæ tamen ideò non tolluntur *in caſu inteſtati.* (*k*) Verùm in teſtamento poteſt ita inſtitui diviſio, ut incommoda, quæ alioqin è promiſcua ſucceſſione

 fra-

fratrumque diviſione orirentur, prudenti conſilio teſtatoris præveniantur & cohibeantur.

(*k*) In casu intestati. Hoc eſt: non eſt putandum, quia pater teſtamentô aliter poteſt diſponere, quàm præſumtiones exigunt, ideò præſumtiones nullas eſſe admittendas, ſi teſtamentum non adfuerit.

XIII. Inducimus igitur in animum, ut putemus, Imperium patrimoniale, quoties nihil à rege defunctо vel more jam recepto expreſſum eſt, *in partibus ſubjectivis*, (*l*) hoc eſt, in terris, non recipere mutationem ſed manere *unum & conjunctum*, (*m*) etſi à *Grotio* non tam contrà, quàm nihil hoc ſuper articulo ſit collocatum, in *d. Lib. II. c. 7.* Quô præmiſsô & præſuppoſitô facili conſequentiâ intelligimus, mares potiore loco habendos eſſe quàm feminas, & *inter mares primogenitos* (*n*) eſſe præferendos. Eò quòd hi valore ſexus & judicii maturitate videntur aptiores aut citiùs futuri ſperantur, ad ſuſtinendum cuncta regendi onus.

(*l*) In partibus subjectivis. In *terris*, ùt exponit *Auctor.* non in perſonis Imperantium: ſuperiùs enim dictum eſt, licèt Majeſtas dividi neſcia ſit, poſſe tamen eam in partibus *ſubjectivis* dividi, h. e. à pluribus Imperantibus haberi.

(*m*) Unum et conjunctum. Atque adeò *Monarchica* retineatur non minus in Regno *Patrimoniali* ſucceſſio; prout contra *H. Grot.* cum *Auctore* tenet *Pufendorffius*, *lib. VII. c. 7. §. 11.* Utique ſi Regnum jam aliud habeat Princeps, in quo certus *modus* ſuccedendi lege vel conſuetudine obtineat: tunc quoque Regni patrimonialis, ſi quod tale fuerit, *acceſſorium*, idem fatum eſſe cenſetur voluiſſe in ſucceſſoribus, quod eſt Regni principalis. Denique licèt ab inteſtato ſucceſſio ab Auctore §. IV. dicatur unicè ex præſumtâ voluntate defuncti pendere; tamen illud aliter accipiendum non eſt, quàm ſi voluiſſe credi poſſit ſecundum æquitatem juris naturalis & conditionem Statûs Regni: quâ in re *H. Grotius Lib. II. c. 7. §. 3.* emendandus eſt, qui nimis præciſè, voluntatem præſumtam ſequendam eſſe, tradit.

(*n*) Et inter mares, primogenitos. Modò ad imperandum apti fuerint. Nam primogenitus *inhabilis* ſecundogenitum non excludit; malè diſſentiente *Keckermannô*, ſive corpore inhabilis ſit ſive animô, vid. argumentum *A. B. tit. 24. §.* Dann wenn. In *Electorum* quidem ſucceſſione diſtinctio admittitur inter vitium temporale & perpetuum, ut in iſto per *curatores* regatur. Sic & in *Dominatu* abſolutô ſententia *Keckermanni* admitti poteſt. Pupillaris verò ætas, captivitas & in utero materno exiſtentia, per ſe non efficiunt, ut vel inhabilis vel nullus eſſe cenſeatur primogenitus.

XIV. An aliter *Grotius*, quando ait, *in Regnis patrimonialibus, ſi dictum ſit, ne dividatur Regnum, nec cui cedere debeat expreſſum ſit, ut quiſque natu eſt maximus, mas aut femina, Regnum habebit. d. cap. 7. n. 13?* Eſt quidem hæc ratio pro *fœminâ* primogenita, quod hæc jus individuum in ſpe ſuccedendi occupaverit. Sed in Regno *hereditariô* nullum

nullùm eſt jus potentiale ſucceſſoris, Rege vivô; ùt eſt in *lineali* ſucceſſione, vi *Legis:* heic enim à voluntate expreſsâ vel tacitâ ultimi poſſeſſoris omne jus pendet, ultimum autem Regem in dubio, ſuppoſitâ individuitate, *marem* feminæ prælatum voluiſſe, non poteſt dubitari; niſi fortè *Grotius* mares & fœminas non comparet in illis verbis, ut fœmina primogenita mari præferatur, ſed ut primogenitum marem, vel ſi mas non ſit, tum feminam primogenitam vocari velit.

XV. Porrò eadem ratio docet, *filios ante regnum acquiſitum natos* (*o*) haud minus habere juris, quàm qui poſtea ſunt geniti, quâ de re olim toties magnis animis certatum fuiſſe legimus. Cùm enim Patris ſola voluntas ſpectetur, eaque non pendeat à tempore acquiſiti Regni, ſed æqualis ſit erga omnes liberos, primogenitum ſimpliciter in Regno individuo vocari conſentaneum eſt: quemadmodum in aliorum ſucceſſione bonorum tempus acquiſitionis non attenditur.

(*o*) FILIOS ANTE REGNUM ACQUISITUM NATOS. Facit pro *Auctore*, (1) quòd ſtatim patre Rege creatô, & filius iſte inceperit Regis filius eſſe, procul dubio regnaturus, ſi nulli liberi poſteà ſuſcepti eſſent: quô jure eum propter poſteà natum privari oportere, abſurdum foret, *v. l. 7. d. Bon. libertorum.* (2) in Regno dividuo partem fert; Ergò in individuo ob ætatem præfertur. (3) Nunquam diſtingvitur in ſucceſſione, quô tempore bona quæſita fuerint. Hinc & feudum ſequitur eum, qui ante inveſtituram natus eſt. (4) poſt mortem ejus, cui ſucceditur, ſucceſſio conſiderari debet. Conf. *L. 6. de Ædil. Edict.* Conſonat *A. B. tit.* 7. Quid verò in ſucceſſione *lineali;* de quâ *inferiùs?* Reſp. idem aſſerendum eſſe, quia ſi ſolus maneret filius, extrà dignitatem Regiam natus, ſuccederet: ſpes autem, ùt *Grotius* ait, *lib. II. c. 7. §. 29.* cùm radicata ſit, jus facit; nec deinde ceſſat. Quòd ſi tamen filia *fuerit*, in ſuſpenſo eſt, quia filius naſci poteſt. Equidem quòd apud *Spartanos* aliter obtinuerit, ut tantùm nati in Dignitate admitterentur, peculiaris erat conſtitutionis. In *Perſiâ* autem, variè quòd obſervatum fuerit, facti eſt.

XVI. Magis inexpectatum videtur, quod placet quibusdam, fratres ſecundogenitos nepotibus è primogenito ætate minoribus eſſe præferendos, in regnis Patrimonialibus, de quibus heic agimus. Quidni enim hìc obtineat repræſentatio ſive ſubitio liberorum in vicem parentum, per quam nepotes ex filio primogenito in locum Patris emergunt; Quippe cùm illa maximè ſit naturalis, ideoque in Rege mortuo præſumenda, quemadmodum in aliis hereditatibus obtinet. Quid enim hac parte recedere jubet ab analogiâ privatarum ſucceſſionum? quam cum patrimonialibus Regnis antea comparari vidimus. Opponitur: in privatis ſucceſſionibus repræſentatio non plus efficit,

 quàm

quàm ut nepos filio, quod ad gradum attinet, æquiparetur, quâ æquatione factâ, qui habent jus ejusdem gradûs, omnes æqualiter ad bona vocantur; quod secùs in Regnis individuis & in jure primogenituræ se habeat. *Ætatis autem ratio mere personalis* (*p*) sit, quæ ad liberos ex simplici ratione naturali non transit, sed opus est lege positiva ad ejusmodi jus personale tribuendum successoribus; cui accedit, quod idem sit, contra fundamentum præsumptæ defuncti voluntatis, quæ sumitur ab ætate, ad aptitudinem regnandi.

(*p*) ÆTATIS AUTEM RATIO MERE PERSONALIS. At verò hâc ratione *Auctor* ætatem respici vult. Quô quidem respectu verum est, etiamsi filius Primogeniti patrem suum repræsentaret, & sic in paritate gradûs cum secundò genito constitueretur, eum tamen ætate adhuc inferiorem fore. Equidem cùm ætas hîc non respiciatur, adeoque argumentum *Auctoris* hîc non concludat in primogeniturâ, sed tantùm in *Majoratu*: Ideò nepotem ex primogenito præferemus secundò genito: non quando jure repræsentationis, quò videtur Hugo *Grotius* respexisse *Lib. 2. c. 7. n. 31.* quando in controversia, inter Regis demortui fratrem & fratris filium, naturali æquitati consentaneum judicat, ut fratris prioris lineæ per repræsentationem in lineâ Collaterali præferatur. Quamvis enim jura nostra Civilia *repræsentationem* inter collaterales unô illô casu admiserint: (successionis videlicet à fratribus & fratrum liberis suscipiendæ) tamen in Jure Primogenituræ verior est sententia, neque Repræsentationem neque Transmissionem locum habere posse. Non *Repræsentationem*, (secùs atque putat *Auctor*) si quidem Repræsentatio ad hoc inducitur, ut is ad successionem admitti possit cum aliis, qui gradu erat remotior: & verò in primogeniturâ hoc solùm efficitur, ut unus & solus successionem habeat. Ex quô apparet, Repræsentationi locum esse non posse, nisi in Regnis hereditariis seu patrimonialibus *dividuis*; Itaque non jure Repræsentationis nepos succedet: (quippe qui nec jure patris s. jure primogenituræ paternæ gaudet, prout aliàs, qui repræsentatione fruitur.) Sed succedit propriô suæ primogenituræ jure; per quod momentô ipsô nativitatis jus succedendi, ad instar propagatæ s. deductæ Nobilitatis, & non tempore demum delatæ successionis, eô ipsô, quòd primùm nasci naturalis sit qualitas, consequitur. Multoque minùs *Transmissioni* hîc locus est, cùm quilibet hîc propriô jure niti debeat; adeòque succedere etiam nepos ex primogenitô, licèt hic nunquam actu Regnum tenuerit: prout ipse nepos, si solus mansisset, debuisset succedere: item si maximè Primogenitus, qui actu Regnum tenuerat seu tenere poterat, pro posteris, aut semet ipsô etiam, renunciâsset. Nec enim valet ejusmodi renuntiatio in præjudicium ejus, cui natura favet, *vid. II. F. 26.* Engelbrecht. *de Success. in Electoratum §. 21. & seq.* & Arum. *Discurs. 20. ad A. B. §. 29. & §. 65. & seqq.* Ex hisce *Pufendorffius* examinari debet, quando vix solô jure naturæ nepotes pro patruis prævalituros esse, tradit; nisi id lex aut consuetudo Regni jubeat: quoniam jus in spe non sit firmum. Utique enim firmum est & radicatum, quod protinus ab ipsâ naturâ infigitur: cùm nec alius hîc habendus sit respectus, in Primogeniturâ, quàm nativitatis, adeòque non ætatis, gradûs, vel alterius qualitatis. Rejiciendus etiam est Grotius *lib. 2. c. 7. §. 30.* quando & ipse in Regnis patrimonialibus individuis potiorem esse rationem ætatis in prædictâ controversiâ, docet; secùs in successione lineali, quam vocat, ubi mortuos haberi pro vivis, & ipse concedit. Consonat nostræ sententiæ *Aurea Bulla*, prout ostendit inter alios Strauch. in *Exoter. Disp. 2. §. 4. seqq.* item Rumelin. *Disp. 6. ad A. B. part. 1. §. 4.* Atque ita Germanicarum Gentium consuetudinem ferre, *Engelbrechtus* docuit, *d. Tract. concl. 27. 31. 62. & seqq.* ut Seniorem esse non sufficiat, nisi vocatus sit, h. e. in ea lineâ vel in eo ordine consistat, cui ad successionem propior est aditus. Denique in patrimoniali Regno etsi *Auctoris* sententia in tacitâ voluntate ultimi Regis

Regis magis probabiliter fundari posse videatur. Tamen, num illa voluntas ipsius fuerit, cùm vel maximè dubitari possit, siquidem paucæ gentes majoratum tenent: Ideò, cum nil expresserunt, potiùs videtur, ad consuetudinem magis communem respexisse: eò quòd & aliàs sæpè nepos ex primogenito & filius secundo vel tertio genitus ætate non multum differant; sæpè & nepotes imperio aptiores, & tanquam spe radicatâ innitentium judicium ipsorum majori curâ & ratione ad imperandum sensim assuefiat.

XVII. Enimverò *Repræsentatio* rei, velut pecuniæ, in *antecessum* exhibitionem notavit; sed sequiori ævô usurpata vox *repræsentare* fuit, pro præsentem reddere, quô significatu liberi Patrem mortuum iterum quasi præsentem sistere, & exhibere jus & personam ejus intelliguntur: quod verò repræsentatio nihil quàm adæquationem gradûs in hæreditariis successionibus efficiat, aliter liquet in eo, quòd fratris germani liberi, cum fratre defuncti uterino concurrentes, repræsentandô Patrem suum, non modò huic adæquentur gradu, sed eundem etiam excludant. Et, si nihil aliud, quàm adæquatio gradûs fieret, nepos primogeniti unicus, concurrens cum filiis secundo geniti pluribus, in hereditate divisibili, non haberet plus quàm unus ex his obtinere posset, quod verum non est; cùm solus tantundem ac plures isti simul accipiat, idque è præsumptâ voluntate defuncti. Magis igitur est, per repræsentationem, quæ in hereditariis Regnis non excluditur, filium primogeniti ab avo in locum Patris affectu præsumptô substitutum videri; etsi in eô cesset præsumptio majoris aptitudinis ob minorem forte ætatem. Hæc enim præsumptio non potest tollere jus perfectum *repræsentationis.*

XVIII. Cum eâdem tacitâ voluntate consentit, quod liberi absque justo suscepti matrimonio non admittuntur, quia vel ideo Rex videtur eorum matrem non in uxorem duxisse, quòd illam liberosque justo affectu non *prosequeretur.* (q) Quod secus, scilicet, est, ubi vel legitimatio vel sufficiens *voluntatis actus intercessit*, (r) aut nulla inter legitimas uxores concubinasque differentia fuit defuncto, ut *Dominis Turcorum* post *Bajazetem*, cùm ejus uxor nimis contumeliosè à *Temirlano* habita fuisset, observatum est.

(q) PROSEQUERETUR. Est omninò probanda *Auctoris Cl.* sententia, quòd ne quidem in Regno *patrimoniali* naturales succedere debeant: & malè Hornius *in lib. II. Politic. Architect. c. 9. n. 17.* ex hâc ratione, dissentit, quòd Princeps solennibus Nuptiarum non subjaceat, & maculæ tantum ex civili lege privatis, non etiam Regum filiis, inurantur. Nam quòd Lex, naturale vel legiti-

gitimum, in ipsâ quoque ratione juris naturalis, discrimen ferat, & naturales non eô sensu dicantur, quasi de jure naturæ eò videlicet, quod honestatem nuptiarum inculcat, iis nil planè desit: illud *Bœclerus* inter alios falsum esse ostendit, *lib. II. ad H. Grot. C. 7. pag. 295. & seqq.* Multò minus itaque suceedent naturales in Regno *institutivo*, quippe quòd populus solùm Reges sibi voluerit, natos secundùm Leges patriæ, cùm quidem alibi contemtui pateant; veluti ex desultoriâ libidine suscepti. Quid verò, num saltim Matri in eô, quod nec ipsa plenô jure habet, matrimoniô, naturales succedent? Utique, si soli fuerint. Idem in *Patre* non minùs asseri potest: ùt nullum discrimen hîc locum inveniat. Unde si legitimos & naturales ipsa quoque Mater reliquerit, legitimum, licèt ultra genitum, cæteris omnibus præferri debere videtur; aliter ac in successione privatorum definitum est.

(*r*) VOLUNTATIS ACTUS INTERCESSIT. Ita Raymundus Gothorum & Suecorum Regis nothus, à patre heres constitutus, successit; quamvis nunquam plenum à subditis obsequium nactus fuerit.

XIX. Adoptivi tamen liberi, quos expresse defunctus pro filiis adscivit, ex illa clara voluntate non alio jure quàm reliqui naturales liberi, videntur habendi; adeòque & *filiabus* præferentur. Nam postremò his etiam, quando potioris sexûs liberi desunt, præ cognatis remotioribus successio debetur: quia sinè dubio major affectus patris erga suam prolem est, quàm respectu cognatorum; nec enim ille judicium de aptitudine ad imperandum comparâsse videtur extrà suam domum.

XX. Hæc ita, in regnis patrimonialibus, secundùm probabilem defuncti voluntatem, quæ sola in iis spectari potest, si nihil cautum sit, habere se videntur; Quod, si constet, regnum esse & alias fuisse dividuum, jam non hærebimus, quin liberi omnes majores, juniores, masculi, feminæ, adoptati, (*non tamen nothi*) (*s*) & secundùm eos, reliqui agnati aut cognati secundùm gradûs prærogativam sint admittendi. ùt Grot. *d. cap. 7. n. 12.*

(*s*) NON TAMEN NOTHI. Ratione matris omnes etiam *incestuosi & vulgò quæsiti* naturales dicuntur; respectu patris autem naturales aut sunt suscepti in servitute, aut è concubina. Hisce naturalium appellationem demum post Constantinum tributam esse non nulli putant; sed malè probant ex *Nov. 89.* vid. *l. 7. C. d. confirmandis Tutor.* quanquàm Græci Imperatores contra quàm apud veteres Græcos obtinuit, strictiori sensu nothos & naturales ex æquo sumserint. Hîc sanè *Auctor* nothorum nomine videtur eos intelligere, qui ex scorto s. prostibulo, aut ex incestu etiam vel vulgò quæsiti sunt.

XXI. Patrimonialis igitur & Hereditaria successio hactenus est eadem; Patrimonium enim & hereditas non differunt; *l. 38. Fam. Erc.* ut tamen successio patrimonialis à voluntate primi imperantis pendeat; licèt etiam hereditaria detur, quæ pendeat à populi voluntate vel superio-

perioris. Est verò imperium aliud Patrimoniale, herile aliud. Sunt enim multæ ditiones *patrimoniales*, in quibus admodùm est modica potestas imperantium: non pauca etiam sunt *herilia*, in quibus nec alienandi neque testandi potestas obtinet, adeòque ubi non est hereditaria, sed *institutiva* successio; cujusmodi Turcicum est Imperium. vid. de cassato *Amurathis* solenni licèt & à ministris juratô Testamentô, quô fratrem excluserat, *Hist. Civ. ad ann. 1640.* Quin aliquando usu venit, ut herilia regna sint electiva, quale Mamaluccorum in Syriâ & Ægypto fuit. *Hist. Civ. Tom. 2. l. 1. Sect. 3. c. 11.* Tantum abest, ut herilia cum patrimonialibus eadem sint, vel cum illis semper conveniant.

CAPUT XXXI.

De successione institutivâ.

ARGUMENTUM.

Successionem institutivam esse, quæ ex voluntate populorum originem habet; eamque esse vel simpliciter hereditariam, vel linealem. In illâ multò magis in hac fere easdem nasci præsumptiones, quæ sunt in Patrimonialibus ex tacitâ ultimorum intentione regnantium. 1. non esse dividendam civitatem, quia nihil publicæ quieti exitiabilius. 2. ut mares & primogeniti præferantur, etiam qui ante regnum patri delatum sint nati, nepos quoque primogeniti filio secundo licet majori, non æquè, ut successio stat intrà descendentes primi Imperantis; secùs ac Grotius. Id esse proprium successioni lineali, casus à priore differentia exponitur. In hac etiam filium ex Patre nondum Rege natum præferri nato post Regnum acquisitum. Quid si delatum sit imperium Tali & filiis ex eô nascituris? Neptem ex filio præferri ex filiâ nepoti, & filiam fratris sororis filio; nisi feminis exclusis, quò cautò, natos etiam ex feminis censeri exclusos. Liberos illegitimos nec non adoptivos ab hoc loco esse alienos. Cessare hic testamenti factionem, proinde & exheredationis effectum, quin & abdicationis, quia non pendet hoc jus succedendi à facto ultimi possessoris, sed à lege primævâ. Ortâ de successore controversiâ, nullum esse judicem, quàm ferrum, nisi forte populum per modum interpretationis.

I.

FUit hereditaria & arbitraria successio, sequitur Institutiva, quæ defertur secundum voluntatem ac institutum ejus, qui primum Imperium fundavit, sive populus fuerit, sive major Princeps, qui Imperium in alium contulit, ùt sunt domini feudalium regnorum, in qui-

bus

bus ideo ſimplex hæreditaria ſucceſſio & teſtamentaria communiter non obtinet *cap. 1. in pr. de ſucceſſ. feud.* Poſſunt tamen etiam voluntaria, ſi ita conſtitutum ſit, hereditaria eſſe, ùt & patrimonialia.

II. Poteſtas alienandi non modò in *inſtitutivis* ſeu *voluntariis* Imperiis, ſed & in quibusdam *Deſpoticis* ceſſare videtur. Quatenus jure adminiſtrandi herilia quidem ſunt, aliqua tamen fundamentalis conſtitutio in illis perpetuâ obſervantiâ invaluit; *& pars certa ſubjectorum*, (*a*) *unde origo Imperii activa manaverat*, *exſiſtit.* Quin & ſi cui imperium jure hereditario, ſive pro ſe & heredibus delatum fuerit, ex negotii naturâ & præſumtâ voluntate populi, ne quidem poteſtas alienandi atque teſtandi per hoc conceſſa videtur.

(*a*) Pars certa svbjectorvm. Dominium i. e. jus certum penes ſubditos, qui primitùs dominium ſibi impoſuerunt, de ſucceſſione diſponendi.

III. Habet autem prioris ſpecei, quæ venit à populo ejusve Proceribus, ordo ſuccedendi inſtitutivus locum etiam in quibusdam regnis herilibus. Quod adeò verum eſt, ut hoc reſpectu pleniſſimi Dominatûs eſſe poſſint & quandoque fuerint *electivi.* Sed regna civilia, quæque liberâ ſubditorum voluntate ſtabilita ſunt, non deferri ad ſucceſſores ex arbitratu Imperantium, ſed ex lege vel conſuetudine certâ, ſatis demonſtratum eſt.

IV. Atqui cum *ſucceſſio Lege ſtatuta*, *vel moribus recepta eſt*, veroſimili populorum intentione, quæ juris parit præſumptionem, eædem ferè naſci videntur concluſiones, quas modò ex tacitâ defunctorum regnantium voluntate *collegimus* (*b*) in Patrimonialibus.

(*b*) Collegimvs. Siquidem hæc etiam voluntas Regnantium jure niti debet.

V. Primò, *non eſſe dividendam civitatem*, quia populus id ſui ipſius causâ multò fortiùs quàm Rex, ob amorem populi pacemque familiæ, voluiſſe videtur. Secundum hoc, ut alii non vocantur, quàm qui ex juſtô ſunt nati matrimoniô, quòd extra illud nati ſanguinis incerti habeantur. Tertium ponit Grotius, *ut ſucceſſio ſtet intrà eos, qui deſcendunt à primô Rege.* Quod in terminis Regni ſimpliciter hereditarii ſive *pro illo & heredibus ejus* conſtituto, ùt *Grotius* ponit, in *L. II. c. 7. n. 14. ſq.* verborum proprietas fert nullô modô. Ut hereditarii appel-

appellatio tantùm ad ſanguinem Regis & quidem deſcendentem, reſtringatur. Sed hoc tutò ponere licet Quartò *ut mares feminis in pari jure ſanguinis præferantur*, deficientibus demum viris ſequior ſexus admittatur, *ob eandem rationem.* (*c*) Quintò, ut *primogenitus* ſolus his, qui poſtea ſunt nati, *anteponatur*, propter rationes etiam *ſupra* collocatas, in Regnô patrimoniali.

(*c*) OB EANDEM RATIONEM. Videlicet ob veroſimilem populorum rationem, quæ juris parit præſumptionem; ùt exprimitur initiò *§. IV. hic*, & eâdem etiam antecedentes tres Concluſiones ſ. *Poſitiones* nituntur. Quin & populo imputari debet, quòd cùm vocem *heredibus* non ad mares reſtrinxerint, videantur, ad turbas à peregrinis metuendas, heredibus maſculis extinctis, ad *fœminam* ex primo acquirente, quæ per ſe capax imperii eſt, ſucceſionem deferendam voluiſſe.

VI. Hinc quæri poteſt, non modo de lineali, ſed de quavis hereditaria ſucceſſione: An etiam filius, qui ante regnum patri quæſitum natus eſt, jus ſuccedendi habeat, quemadmodum de patrimoniali ſucceſſione diximus. Ratio dubitandi eſſe poteſt, quod in ſucceſſione patrimoniali ſola Patris voluntas ſpectatur, quæ non eſt minor erga filium ante natum quam poſtea; proinde non videtur illi jus primogeniti adimere voluiſſe; verum in regnis, ubi legis diſpoſitio regit ſucceſſiones, poteſt dici, quod jus ſucceſſionis nequeat incipere, niſi poſitis ſuccedendi terminis habilibus, qui non ſunt in filio ante tempus regni à Patre quæſiti. Suntque plenæ hoc genere exemplorum hiſtoriæ. Verum hæc ratio non eſt idonea ad hanc diverſitatem inferendam. Nam ſi tunc, ubi ſucceſio primùm conſtituitur *jam natus ſit filius*, ut accidit in imperiis recens acquiſitis, clarum eſt, eum maxime deſignari, qui fuit in conſpectu; niſi fortè dictum fuerit, imperium dari Tali & filiis ex eo naſcituris. Quod ſi de filiis longiori à lege latâ tempore natis quæratur, *antequam ordo ſucceſſionis ad parentes pertigiſſet*, pro illis adhuc evidentior eſt ratio. Nam filius talis ante regnum patri actu delatum *jus* illud *potentiale*, quod in ſucceſione lineali verſatur, ante filium poſtea ſuſceptum, acquiſiverat: cui idcircò *anteferendus* eſt. Sicut in patrimoniali & hereditario idem fit jure repræſentationis, quod non habet locum præcisè quô tempore liberi naſcuntur, ſed omni tempore vitæ. Neque enim minus fuit filius is qui adoleverat, cum pater rex fieret, quàm qui regius infans fuit. Denique, ubi lex ſancit ſucceſionem, ita conſtituit eam, *ut ab ipsâ*, *non ab ultimi poſſeſſoris reſpe-*

ctu dependeat; ideoque nec ejus ratione poteſt intereſſe, quô tempore filius natu major ei ſit genitus, modò verba & mens legislatoris ei conveniant. Hinc etiam fit in lineali ſuccesſione, ut nepos è primogenito, licet ætate filio ſecundo minor, huic tamen præferatur: Quoniam filius primogenitus, patre vivo mortuus, jus quô tum *ſpem habebat præcipuam*, (*d*) quodque jus potentiale diximus, ad ſuam prolem transmiſit.

(*d*) SPEM HABEBAT PRÆCIPUAM. At verò (1) *in patrimoniali* non minùs ſpem habebat; & majorem, ſi genituram ſolam reſpicias. Et quid? quòd etiam (2) in patrimonialibus præſumtio pro deſignando ſucceſſore lege niti debeat: eò quòd populus, ſi interrogatus fuiſſet, lege id fuiſſet conſtituturus. Enimverò populus ad hoc, ut magis ſtabilis foret Regum ſucceſſio, videbatur lineæ potiùs, quàm ætatis, rationem habendam voluiſſe. Nam illa, quæ ætatem reſpicit ſucceſſio, deſultoria eſt, de lineâ in lineam; ſed quæ genituram, magis eſt ſtabilis. Cæterùm, quòd in Primogenitura transmiſſionis non habeatur ratio, *ſuperiùs* expoſuimus. Et cùm de lineali ſucceſſione dixerimus: Ideò hôc locô notandum eſt, *H. Grotium* ſucceſſioni non hereditariæ in eo opponere *Linealem*, quòd in hâc non ad ultimum poſſeſſorem, ſed ad primum acquirentem, reſpiciatur; neque etiam ad prærogativam gradûs, ut in ſucceſſione civili, attendi debeat; ſed ad lineam: ut qui in lineâ Familiæ regnatricis Primogeniti conſtituti ſunt, cæteris omnibus in ſecundogeniti Lineâ præferantur. Et hanc Linealem ſucceſſionem *lib. II. c. 7. §. 22.* Grotius diſtinguit in *Agnaticam & Cognaticam*: ut in agnaticâ tantùm mares & ex maribus nati, ſuccedant, quæ *Francici juris* dicitur: ne per fœminas ſc. Regnum ad peregrinos perveniat; niſi quòd alicubi deficientibus maribus ad fœminas ex familiâ ſucceſſio pertingat: quâ ratione deinde *Cognatica* dicitur ſuccedere. Eſt enim cognatica linealis, ubi fœminæ quidem non excluduntur, ſed tamen promiſcuè non ſuccedunt, verùm in eâdem lineâ maribus poſtponuntur. Ex quo patet, quòd filia ex fratre, ubi hæc obtinet ſucceſſio, præferatur filio ex ſorore. Equidem ab hereditariâ facilè hæc ſuccesio *linealis* diſtinguitur. Nam (1) in hereditariâ obtinet repræſentatio, item transmiſſio, ſi ſententiam *Grotii* quis ſequeretur: qui plures ſimul ad ſucceſſinem admittit; quanquam nos diximus, ſaltem repræſentationis nullum in ſucceſſione patrimoniali uſum fore, quippe quòd in eâ, qui ſolus ſuccedit, repræſentatione non indigeat. (2) in ſuccesſione hereditariâ fieri poteſt, ut ſi quis ex *tertia* lineâ defunctò ſit gradu propior, is præferatur ei, qui in linea ſuperſtes eſt; & tamen huic non poterat præferri per ſuccesſionem linealem. (3) in lineali ſemper eſt individua ſ. ſolitaria ſucceſio: hereditaria verò ſi teſtamentô ita conſtituat Princeps, in plures etiam cadere poteſt. Deinde à *primogenituræ* ſuccesſione *Linealis* in hoc diſtinguitur: quòd in lineali expedita magis ſit ratio ſuccedendi, ſi nepos ex primogenito & ſecundò genitus concurrant; in Primogenitura autem ſtudiis partium controverti ſoleat: adeò ut dicere poſſimus, re ipsâ quidem non differre; ſed tantùm nominibus, ut certiorem reſpectum exprimat nomen ſucceſſionis linealis, & ad inſtar ſucceſſionis Feudalis in feudo individuô faciliori tramite, poſſit inveſtigari, quàm ſi ex nuda primogeniturâ rem arceſſere velimus.

VIII. Sed an non obſtat heic ratio minoris aptitudinis ad regnandum, ex impari ætate, & an non hæc, reſpectu populi, validior eſt quàm in Rege, qui jus patrimoniale transfert in poſteros ſuos. Non videtur, quia vis expreſſæ ſanctionis validior eſt, quàm illa præſumptio eſſe queat; Lex vocat filium primogeniti ſine diſcrimine, cujus ætatis

ſit, quia

ſit, quia ſemel ſuccesſionem in univerſum ſtabilire volens, ob exquiſitos caſus nullam varietatem recipere potuit. Tunc enim ſucceſſorum ordinationem expreſſæ tacitæque ultimorum Imperantium voluntati committere debuiſſet; quod ne fieret, ſuccesſionis ordinem definivit. Unde, nec primogenitum, etſi longè ad res gerendas ineptiorem, modò non furioſum aut mente captum, ordo Legis prætervehitur.

IX. Secundum hæc, fratris majoris filius ſecundogenitum fratrem antecedet, imo & nepos vel neptis illius, adeoque in infinitum hoc valebit. *Neptis* quoque *ex filio* præferenda erit nepoti ex filia, quia filius filiæ prælatus fuiſſet, ſuamque ſpem ad prolem ſuam transmiſit; filia quæ nihil habuit, nihil ſuo gnato tradere potuit. Lex quidem mares etiam præfert, & prætulit in hoc caſu filium filiæ; ſed jure in filium ſtabilito, inter illius liberos ſi utriusque ſexus extent, idem diſcrimen ſervat; ſi verò filias tantùm reliquerit, hæ jus à Patre transmiſſum retinent; Nepos ex filiâ nihil habere poteſt, quia mater ejus nihil juris habuit, & lex non poteſt retrò operari per ſaltum, ut relictâ nepte ex filio, recurrat ad nepotem ex filiâ; Ideoque feminis tantum repertis, in his ſubſiſtit *nec retro currere poteſt.* (*e*) Eadem ratione filia fratris potiori jure quam filius ſororis utetur, ac ita in cæteris.

(*e*) NEC RETRO CVRRERE POTEST. Hoc ipſum in genere verum non eſt. (vid. *§. ſeq.*) niſi ubi ex æquo mares admittuntur ac fœminæ, ut tunc mas gradu propior præferatur, aliàs enim quoad-usque mas ſupereſt, in eâdem lineâ, fœmina non admittitur; ſed deficientibus in illâ linea maribus, fœmina tamen ejusdem lineæ præfertur mari in alterâ linea: ita in *II. Feud. 50.* vide *Hartmannum* Piſtoris *II. q. 19. & III. q. 23.* Knichen *de pactis Veſtiturarum. part. III. c. 3. n. 41.* Verùm ita oportet conſtare de Lineali ſucceſſione cognatica: & videtur, ſi maximè lege fundamentali expreſſum ſit: mares & fœminas poſſe ſuccedere, illud tacitè actum eſſe, ut fœminæ non tantum in paritate gradûs poſthabeantur maribus; verùm etiam ſi gradu potiores ſint; ſaltim quòd *lineæ* prærogativâ fruantur.

X. Ultro autem intelligitur, hujusmodi ſuccesſionem in iis obtinere populis, ubi feminæ non penitùs excluduntur, ſed ubi maribus duntaxat poſthabentur; ut in plerisque Chriſtianorum Regnis usûs & juris eſt. Quo caſu etiam, ubi Lex viros produxit ad ſolium; ſi poſtea pares gradu deficiant, retrocedit ad feminas, potiùs quam ad agnatos remotiores pergat. Id enim extra controverſiam collocamus, nihil obſtare, *quominùs femina ad imperia populorum*, ſalvâ juris Gentium ratione, poſitis cauſis habilibus, *extolli poſſint.*

XI. Utrum rectiùs prudentiùsque penitus excludantur, quàm in subsidium, deficientibus masculis, vocentur, *Politicorum disputatio est*, (*f*) de quâ rationes & exempla in utramque partem Historia suppeditat. Nec de nihilo observatum est, nullas gentes plus à feminis esse perpessas, quam quæ maximè gloriantur, eas penitùs ab se à successione regnorum exclusas esse, quod nominatim de Gallis animadversum est.

(*f*) POLITICORUM DISPUTATIO EST. vid. *J. Fr.* Horn. *lib. II. Politic. Architect. c. 11. n. 4.* ubi de Imperio fœmineo disputat, & negativam tenet. Sed minùs rectè, si ita absolutè quæstio tractetur; aliàs negativa prævalet. Nam licèt non prorsus rejiciendæ sint fœminæ: mares tamen semper prævalent: Quòd si verò masculorum defectus & necessitas hoc jubeat, ut quandoque per connubia, per confœderationes, prospici Regno possit, aut mos patrius in naturam vertens adsit, ut Fœmina imperium obeat: ita ob majus bonum Fœmina admittenda est, sed ut quàm brevissimum sit imperium, quod sola tenet & ad mares reditu-rum, atque ut limitibus certis imbecillitati muliebri consulatur. Utique exteri indignari solent, populum habere fœderatum vel socium, qui fœminæ pareat. Hinc *fœminas* ferè nunquam electas reperiemus, sed per obliquum aut magnâ necessitate, item vi vel astu ad imperium, quod tamen non facilè diuturnum fuit, evectas fuisse.

XII. Porrò, ubi omninò excluduntur, *ut apud Francos L. Salicâ fieri dicitur*, (*g*) quæ successio linealis agnatica vocatur, ibi non modò cognati remotiores illas præcedunt, sed ne feminæ quidem, deficiente omni sanguinis lineâ, admittuntur, *expressâ prohibitione omnem tacitæ voluntatis excludente præsumptionem.* Quod ipsum in maribus ortis è feminis *haud dubiè statuendum*, (*h*) quia successio est ordo continuus, qui per saltum ferri nequit, obstante regula, *ubi excludens te excluditur, multo magis tu excluderis.*

(*g*) UT APUD FRANCOS LEGE SALICA FIERI DICITUR. De *Lege Salicâ*, quæ sub *Tit.* de *Allodis. 62.* apud *Wendelinum* habetur: *ut videlicet de terrâ Salicâ in Mulierem nulla portio hereditatis transiret*, perperam traditur, quòd ad *Regni* successionem illa pertineat. vid. Conring. *d. Orig. Jur. Germ. Cap. 7. p. 35.* imò ne quidem ad *allodialia* pertinet, sed peculiare genus bonorum, ab allodiis & feudis distinctum, concernit, *terram* nempe *Salicam*, qui hostibus devictis, Regi militibusque *Salicis*, i. e. *Francicis*, assignata fuerat. *add. Glossar.* Lindeborg. v. *Salica terra.* add. *Auctorem §. XIII. h.*

(*h*) HAUD DUBIE STATUENDUM. Rosenth. *c. VII. d. Feud. concl. 109.* cùm continuum à primo acquirente semel ruptum, & nunc alia per fœminam familia fit.

XIII. Atque is ordo *Lege* stabilitus, quô jus *potentiale* certæ lineæ quæsitum est, ne quidem à *populô* totô, vel Proceribus, immutari potest; cùm ille suum jus etiam in futurum alienaverit; ne quidem si ultimus Rex suum adhibeat consensum: quia dispositio ipsius neque vi-

ventis

ventis neque mortis causâ, in talibus imperiis, quicquam mutare potest. Sed discrimen *hæreditariæ* & *linealis* in Regno *voluntario* successionis plerumque ex Usu & interpretaione populorum superveniente magis colligitur, quàm ùt lege certâ ab initiô declaretur; ut in *Franciæ* Regno manifestum est. Quippe ibi Lex *Salica*, quæ dicitur, nudum fere nomen est, cùm de eâ nihil constet, quàm quod Salii olim Francis juncti solos mares ad hereditates privatas vocaverint. In *Regno* an obtinuerit, non fuit decisum ante mortem Ludovici Huttini, anno *Christi* 1316. & an linealis esset, paucis annis *posteà*.

XIV. Jam de naturalibus spuriisque liberis nemo dubitat, quin æque ab institutiva quàm ab hereditariâ successione penitus arceantur; alimentorum quæstio à jure publico aliena est. Adoptivos in patrimonialibus solâ defuncti *Regis voluntate* (*i*) sat ipso actu declaratâ vocari diximus, quæ cum in voluntariis regnis cesset, nullum in his locum dari adoptatis manifestum est.

(*i*) REGIS VOLUNTATE. Exempla sunt in primis Imperatoribus Romanorum: in Augustô, apud Sueton. *c. 64. & seq.* &in Jul. Cæs. *cap. 83.* vide Sallust. in *Bello Jugurth.* de Micipsâ Numidiæ Rege: adeò ut in Regno divisibili succedant adoptivi cum naturalibus, & qui ante liberos naturales adoptatus est, hisce præferatur, quando parens eum non emancipaverit. Favet tamen adoptivis in Regno quoque institutivo Bœclerus *l. II. ad H. Grot. c. 7. p. 300.* At verò illud non aliter probandum est, quàm si in speciem Regni, populô spectante, filius iste assumtus sit: nam ita certum potiùs successorem, quàm nullum, ad turbas scil. evitandas, maluisse censebitur.

XV. Jam non est quòd moneatur, Regibus in hujusmodi Imperiis non esse jus faciendi testamenti, quo successionis ordo mutetur, ut jam expositum est ac ultro liquet. Proinde exheredationem nec ob ingratitudinem licet atrocissimam fieri posse cum effectu, tam in hereditariâ quàm in lineali succesſione, ùt jam diximus. *Nec abdicatio* (*k*) principis cum præjudicio posteritatis, fieri potest in lineali: quoniam jus ei *Lege* quæsitum, non ab regnante profectum est. Sed in hereditate simplici, Regno tamen voluntario, quia jus heredis à defunctô in proximum venire debet, qui tempore mortis nil habuit, is nec in heredem quicquam transmittere potest. Idem de derelictione judicandum.

(*k*) NEC ABDICATIO. Differt *Abdicatio* ab *Exheredatione*; non tantùm quòd abdicatio *Græcis* usitata fuerat, sed etiam, quòd sub præconis voce publicè & inter vivos celebraretur: ita ut per eam & nomen & familia, secùs atque in exheredatione, amitterentur. Rara fuit inter *Romanos*, vide

vide tamen *l. 6. C. de patr. potestate* & *Jac.* Gothofr. *eod.* in *Cod. Theodos.* item exemplum apud Valer. Maxim. *lib. V. c. 8.* Licèt autem exheredare possit filium pater in patrimonialibus, etiam ultrà alimenta; secùs atque H. Grot. *lib. II. c. 7. §. 25.* si causa adsit: tamen in institutivis aliter obtinet; quamvis hæc etiam hereditaria sint: (nam hereditaria ubique à patrimonialibus distinguere oportet:) siquidem hereditas illa est ab intestato: at verò ab intestato non est exheredatio. Multò minùs locum habet *in lineali* succesfione, quæ quidem omnium minimè ex facto antecedentis s. prædecessoris pendet.

XVI. Sextò ponendum est, quod ordo *Successionis aliquando transire potest ad eos, qui non sint de sanguine primi Imperantis*; uti sæpe contingit, posteros alicujus habere cognatos heredes, ab illo alienos. Aliter Grotius, qui in Regnis ex voluntate *hereditariis* statuit, præsumendum esse, quòd constituentes voluerint, ut succesfio stet intrà eos, qui à primo Rege descendunt, eò quòd hæc ob nobilitatem electa censeatur, quâ finitâ, Regnum redire debeat ad populum. *d. Lib. II. c. 7. n. 15.* Sed hæc præsumptio infirmior est, quàm ut jus hereditarium, quod habent proximi cujusque regnantis, superare queat. Nam si maximè Testamentarii exclusi videantur, non tamen idem de proximis Regi ab intest. dici potest. Cæterùm illa Grotii positio videtur esse propria succesfioni, quam linealem vocant, secundùm quam non proximi Regis quà tales, sed qui à lege designati & dispositi sunt, vocantur.

XVII. Huic hereditariæ & institutivæ succesfioni proprium, in quo discrepat à patrimoniali, sit, quòd exheredatio in eo fieri non potest, quia non proficiscitur, neque pendet à Regis sed à Populi voluntate, nec adeò testamenti jus super Regnô, tribuit. Denique & hoc est peculiare, quòd & si Regnum hoc sit hereditas, tamen à privatâ hereditate diversum sit. Ideòque licèt illa non adeatur, Regnum tamen ab herede acquiri posfit.

XVIII. Positiones præcedentes etiam omnes locum habent in illâ succesfione, quam Linealem vocari diximus, quæ à Lege, secundùm certam succedentium lineam ordinatur; exceptô quod diximus, succesfionem hereditariam ad tales etiam heredes pervenire, qui non sunt orti ab imperante primo, cùm Linealis ad solos ab ipso descendentes petineat. Præcipuum, quo hæc species à priori differt, est igitur, quòd simplex hereditaria succesfio ordinem suum accipit ab ultimô

mô Imperante, neque ſucceſſor quicquam juris habeat, niſi per mortem. Sed in lineali, quanquam Lex effectum ſuccedendi, non niſi vacuo Regnô cuilibet proximo tribuit, jus tamen Potentiale, quod Grotius vocat, etiam prius, etiam remotioribus addicit ſucceſſoribus.

XIX. Cæterum, controverſiâ de ſucceſſione ortâ, non poteſt alius eſſe judex *quàm ferrum utique cum decidendi poteſtate*, (*l*) quæ ſuccumbentem obliget ad parendum. Populus enim, quandiu ſtirps familiæ regnatricis ſupereſt, omni jurisdictione manet exutus; Neque ſuperſtes princeps ultra vitæ ſuæ terminos quicquam de Imperio diſponere poteſt. Quanquam ſi compromittere velint, nullum rectius arbitrum quam Regem vivum, eove mortuo, populum vel primores eligere poſſunt.

(*l*) QVAM FERRVM VTIQVE CVM DECIDENDI POTESTATE. H. Grot. *Lib. II. c. 7. §. 27.* diſtingvit inter judicem JCtionis & judicem juris. *JCtionis* nullum eſſe poſſe de controverſiâ regni, nec in Regem nec in Succeſſorem. Utique enim ſuccesſio non eſt in jure Imperii ſ. Majeſtatis: unde Rex de ea ſtatuere non poteſt, & in interregno Majeſtas nullibi reperitur. Quos verò Grotius judices juris appellat, h. e. qui ſine poteſtate, ſaltim quid æquum eſt, arbitrentur: illi dantur omnino unicè, tam vivô, quam mortuô Rege. Et quidem *vivô*, ſi in Inſtitutivô Regnô verſemur, ut populus voluntatem ſuam ante omnia declaret, neceſſe eſt: atque tunc quia populus nil valet in Regem, etiam quod ad modum habendi imperium attinet, quà videlicet res ad succesſionem ſpectat. Hinc ad *arbitros* omninò deveniendum eſt. Nam *Lex fundamentalis* quæ non niſi pactum eſt, neutrius partis interpretationi deciſivæ ut Lex fundamentalis, ſi modò pactô cum Rege inita fuerit, ſubſtat: indeque pactis etiam pacis Tertii Potentes adhiberi ſolent, quamvis non facilè, ut terminos mediatorum ſeu interponentium, interpretatione deciſivâ, egrediantur. vid. Coccejum d. *Guarantiâ Pacis.* Legem verò, quam Formæ Regiminis ſuô arbitriô ſtatuit Populus, quòd eandem, ad normam rectæ interpretationis, idque citrà jurisdictionem, exponere queat, præterquam ſi ipſe Imperium in *Democratiâ*, & ſic poteſtatem ſtatuendi, vel maximè in publicis, habeat, indubium eſt. Sed tempore interregni rem conficiet idem populus, non per modum judicii, ſed aſſenſus ſ. majoris partis. Variè hôc in argumentô volvitur *Bœclerus* ad H. Grot. *l. II. c. 7. §. 27.* luculenter magis incedit Pufend. *lib. VII. c. 7. §. 15.* junge H. Grot. *L. II. c. 23. §. 8.* ubi modum *Compromiſſi*, quoties inter eos negotium eſt, qui JCtioni, quà tales, non ſubſunt, uberiùs exponit. Utique cauſa hæc ad arma cum Auctore referri non poteſt, niſi eô caſu, quô inter competitores nulla ratio juris exitum rei dare poteſt. Nam ita ſæpiùs ratio decidendi factô magis, quàm jure nititur.

XX. In Imperiis, ordine ſucceſſivô non bene ſtabilitis expedit & ſolet fieri, ut Reges filios ſuos vivi curent vel ſucceſſores declarari, vel etiam pro Regibus agnoſci atque inaugurari. Succeſſores declarantur, vel cum titulô ſummæ poteſtati proximô, quomodo Cæſares in

Impe-

Imperio veteri Romano ſub Antoninis & poſteà, diſtincti ab Auguſtis, in hodierno Imperio Reges Romanorum declarantur. Quando Reges fiunt vivis Parentibus, tum veteris Imperii Collegæ adſciſcuntur, ut Severus Antonium filium per modum condominatûs, auctoritate diſpari, poteſtate pari; vel Pater ſe jure Imperii abdicat, ut filius eô ſolus potiatur.

XXI. Si quis tamen dicat, populum non quidem per modum jurisdictionis, ſed interpretationis in causâ dubiâ litem decidere poſſe, quoniam jus αὐθεντικὸν legis conditæ ab illo profectum eſt, non admodum refragemur.

CAPVT XXXII.

De Tutelis Regiis.

ARGVMENTVM.

Tutores Regii an habeant ſummam Poteſtatem. Quotuplex ſit hac Tutela, & quis eam ſtatuere poſſit, Legis diſpoſitionem per Teſtamentum heic non poſſe mutari. Quando Tutela finiatur, & an detur Cura Regia, ubi & de Jure devolutionis obiter.

I.

PORro, ſi Principem, cui ſucceſſio debetur, infantem aut furioſum eſſe contingat, palam eſt, *tutorem ei eſſe dandum*, (*a*) vel Curatorem, qui & Protector & Regens alicubi appellatur. *Qui* cum habeat facultatem juris, cujus acta nemo infirmare queat, *ſummam* quoque *poteſtatem habere dicendus eſt*; ſed exercitio tantùm, proprietate *penes pupillum manente.* (*b*)

(*a*) TVTOREM EI ESSE DANDVM. Confer H. Grot. *L. 1, c. 3. §. 15.* Latiùs Gutierez *lib. I. d. Tutel. c. 18.* Alicubi Status Imperii ſ. Ordines tutelam ſibi vindicant, prout Strauch. *in Diſſ. 2. Exoteric. §. 7.* de Regni *Bohemiæ* proceribus quaſi in confeſſo ponit; & tamen longè diverſum tuiti ſunt Auſtriaci *apud* Lundorpium *Tomô I. Actor. public. p. 625.* pertinent hùc Commentatores ad *A. B.* de *Tutelâ Electorali*: quam unicè legitimam eſſe, neque *teſtamentô* Tutorem, alium, in locum propioris agnati, dari poſſe, verius eſt; (ſic & Auctor *§. 11. in fin. h.*) adeò, ut ne quidem Tutor teſtamento queat conſtitui, qui extra ditiones Electorales reliquis terris præſit. Unde ſimili ratione aſſerendum eſt, non poſſe Regem in Regno Inſtitutivo hereditariô alium tutorem ſucceſſori, filio v. g., deſignare, qui bonis *patrimonialibus*, Regno perpetuum annexis, præſit. Vid. Rümelin. *ad A. B. p. 1. Diſſ. 7. θ. 4.* In Regno autem *patrimoniali* liberiùs Rex verſatur: cum illius conditio potior eſt: nam ita teſtamentô *fœminam* etiam tutricem conſtituero poteſt. v. Roſenth. *c. XII. d. Feud. concl.*

concl. 10. Quin & *mediatos* in tutores recipere licet. vid. in ſimili Myler. *de Principib. & Statib. Imperii c. 29. p. 250.* Sanè in Imperio Rom. ſingularia quædam ſunt Tutorum *Illuſtrium*, quæ ſuo modô Regum tutoribus aptari poſſunt: veluti (1) quòd Adminiſtratores ſ. tutores ejusmodi *inventarium* rarò conficiant, (2) *rationes* non reddant, ſed ad majorennitatem perductum Principem ad ipſos *Officiales* remittant. (3) alimenta & ſumtus Aulæ ſuæ ex patrimonio pupilli deſumant. Vid. Balthaſar. *Tit. 5. Reſolutionum Bavar. Reſol. 1. n. 20.*

(*b*) PENES PVPILLVM MANENTE. Longè rectiùs, quàm *H. Grot.* docuit *L. 1. c. 3. §. 11.* Nec enim Tutor Majeſtatem habet; ſed ſolùm Majeſtatis exercitium. Aliàs (1) ſequeretur, infantem Majeſtatem cum ætate demum conſequi, quæ tamen ipſi connaſcitur. (2) Caput defectuoſum caput eſt nihilominùs, & ſuppleri poteſt prudentiâ, quæ poteſtate aliâ, quàm infantis non nititur, induſtriâ conſiliariorum. Furioſus autem, licèt exercitio rationis careat, tamen facultate deſtitutus non eſt; aliàs homo non eſſet; & ſic quà homo eſt, Rex eſt: ut ob infortunium privari jure ſuô non debeat. Quid quòd (3) Rex dormiens Rex ſit nihilominùs, ita (4) praxis populorum jubet, ubi nunquam infantes aut furioſi Regnô aut Majeſtate privati eſſe exiſtimantur; quin potiùs, quod *Ordines* etiam Tutores agunt, id omne nomine Regis ſeu in Vormundſchafft, adeoque nil jure propriô, peragunt. Denique (5) periculoſa eſt ſententia *Grotii*, & facilè Curatores infantem furioſumve eâ ſubnixi exturbabunt. Quòd ſi etiam diverſô reſpectu Majeſtatem ineſſe infanti & Tutori dicere velis, nihil ages, quàm ut duas Majeſtates in unâ Rep. dari aſſeras: quod falſum eſt. Unde in actu ſecundo Curator ne quidem Majeſtatem habebit, ſed potiùs actus uterque primus & ſecundus penes infantem conſtitui debet.

II. Deferre tutelam nemo alius, quàm is, cujus primævum jus fuit imperandi, poteſt. Quippe, cùm præſens Rex nullum habeat animi judicium, nec defunctus habuerit poteſtatem faciendi quicquam in tempus poſt mortem ſuam. Nam Teſtamentaria Tutela in Regnis populorum voluntate conſtitutis locum habere non poteſt, quia Teſtamenti factio in hujusmodi Regnis omninò ceſſat. Etenim loquimur de non patrimonialibus; nam in regnis, quæ jure patrimonii habentur, non eſt dubium, quin Rex moriturus tutorem conſtituere, vel, ejus diſpoſitione ceſſante, propinqui aliquem eligere poſſint. Si qua in Regnis voluntariis exempla tutoris à Patre dati extent, ea commendationis tantùm habuere vim, quo modo & de ſucceſſione ipſâ multi Reges teſtati leguntur, at *ſæpius abſque effectu. v. exemplum in Lud. XIII. G. R. Hiſt. Civ. 1642. c. 3. 4.*

III. Voluntas populi aut per Legem fundamentalem, aut hac deficiente, per expreſſam declarationem ſignificatur. Per quam poteſt fieri, ut non unus ſed plures conſtituantur tutores, qui per modum univerſitatis ariſtocraticum, teneant jus ſummum; unô licet præſide ſtatuto, cui nomen Tutoris aut *Protectoris* vel ſimile detur. Cujusmodi tutelæ adminiſtratio in Angliâ, commendante *Henrico* VIII. *ſuper Eduardum puerum*, (*c*) conſtituta fuit; ubi conſentaneum erat, eum cui

nomen Tutoris dabatur, qui & capite multatus eſt, non habuiſſe poteſtatem ſummam. *Baker in Eduardô* VI.

(*c*) SVPER EDVARDVM PVERVM. Per ultimam voluntatem, quâ filio ſuo *Eduardo* Novenni 28. Senatores junxerat, quorum præcipuus erat Eduardus *Seymur;* inter cæteros autem *Sommerſettus* is eſt, quem auctor hîc deſignat. Nam ille per machinationes Ducis Nordhumberlandiæ per judices viginti-novem, quos inter Baro *Cromwellius* quidam repertus eſt, ſecuri ſubjiciebatur: magnâ deinceps Regni confuſione, in qua *Eduardus* etiam ſexto annô regiminis ſui diem ſuum obiit. Interim quòd unus ex pluribus tutoribus capite multari poſſit, idoneè ſententiam ſuam, licèt veram, Auctor non deducit: ſiquidem in Ariſtocratia etiam unum alterumve ex optimatibus *capite multari* poſſe non repugnat, & tamen ipſis in Univerſitate Optimatium *Majeſtas* haud dubiè competit.

IV. Comparant autem Leges meritò furioſis, *prodigos*, licèt mentis compotes. Quâ ratione vel prætextu nuper uſos vidimus *Luſitanos* in amovendô Rege ſuo.

V. Tutela pubertate finitur. Inde olim adoleſcentes in ſuam tutelam venire dicebantur, nec Curatores accipiebant, niſi causâ cognitâ propter furorem vel amentiam. A Marci Philoſophi tempore adoleſcentes non redditis cauſis ſub Curatoribus ad usque ætatem 25. annorum eſſe cœperunt. In Regnis frequenter reditum eſt ad veterem morem, ut puberes in ſuam Tutelam veniant. Et quidem ut annus inchoatus pro completo habeatur. In *Gallia* annô 13. decursô Reges majores declarantur. In *Electoribus* in Germaniâ placuit ætas annor. 18. ob periculum ſcilicet uſurpati regiminis, aut turbarum adv. alienæ poteſtatis exercitium.

VI. Ex his omnibus abunde liquet, jura privata, quæ cuique patrifamilias jus liberè diſponendi ſuper pecuniâ tutelâve rei ſuæ largiuntur, *l. 120. π. d. V. S. ad jus publicum Civitatis* non eſſe producenda. Proinde nec tutelæ Electorales ex aureo diplomate, quo fratres defunctorum vocantur, ultimâ voluntate mutari poſſe videntur: quâ de re *dix. lib. 3. Digreſſ. cap. 5.* Aliter olim pugnarunt Dionyſ. *Gothofr.* & Marquardus *Freherus* pro teſtamento Fridericii IV. Electoris Palatini. v. Wiſſenb. ad inſt. *d. Tutel. n. 20.* magis quòd reformatorum in Palatinatu ob religionem intererat, quàm ex ſolido vero.

VII. Nihilo magis jura inteſtati legitimasque ſucceſſionum devolutiones de patrimoniis vel de feudis privatis conſtitutas ſine magno errore *ad ſumma Imperia transferre licet.* (*d*) Quò ſine dubio pertinent

com-

commissa secundarum nuptiarum, quibus *alicubi*, bona quæ parentes, sub finem prioris matrimonii habuere, *post transitum ad secunda vota, primi conjugii liberis acquiruntur*, usufructu duntaxat à parentibus retento, qui, mortuis illis, cum proprietate consolidatur. Non pertinere ad Imperia, hæc similiaque statuta vel uno clarum est argumento, quod ab summâ potestate proficiscantur, ut subjectos ad parendum, non ut ipsos obligent imperantes, de quibus insanum est cogitare, quod secundis nuptiis Imperio semet ipsos privare voluerint. *vid. Grot. lib. 2. cap. 4. §. 12.* Proinde, ubi maxime *jus* illud *Devolutionis* obtinet, nihil tamen hærendum, quin filius secundi, filiæ prioris matrimonii, sit *in Imperio præferendus*, (*e*) quâ de re superioribus annis inter Hispanos & Gallos armis & Libris acerrimè certatum est. Nec verò *Grotii* doctrina jus devolutionis ad Regni success. attollere potest: *d. c. 7. n. 11.* nam in illo devolutionis instituto damnum quàm maximè agebatur.

(*d*) AD SVMMA IMPERIA TRANSFERRE LICET. Nisi etiam constitutiones ejusmodi Civiles aut Feudales æquitate naturali nitantur. Nec enim applicatio hæc adeò infrequens est, in controversiis Regum & Principum exterorum, ùt ex multis locis *Goldasti*, *Thuani*, *Alberici Gentilis*, *Guicciardini*, *Jovii* & scriptis JCtorum circà argumenta illustrium familiarum, cumprimis *Menochii*, *Anton. Fabri*, *Molinæi*, *Vasquii*, *Chassanei*, *Klockii* & *aliorum* patet. Cæterùm quod de Regno hactenus dictum est: illud ad hereditatem separatam à patrimonio Regis pertinet; quà patrimonium *rem privatam* notat. Scilicet Regis & Regni patrimonium differunt. v. Grot. *Lib. II. c. 7. §. 19.* Hinc in institutivo Regnô etiam situm est penes Successorem, an is unà *privatam successionem* Antecessoris agnoscere velit nec ne; secùs ac in Patrimoniali: non aliter, ac in Feudis habet; id quod tamen ad filios Regis, non etiam ad agnatos, respicit: atque hoc argumento eorum, quæ à Feudistis traduntur ad *II. F. 45.* Sanè in feudalibus Regnis quoad successionem Juribus Feudi in Curiâ domini obtinentibus, utimur. Simili ratione, quando Regna fideicommissa sunt, ad Dd. juris privati, qui studiosè rem executi sunt, confugiendum est; ut sunt *Peregrinus*, *Fusarius*, *Intriglioli*; & cumprimis nostrâ ætate *Knipschildus de Fideic. Famil. illustr. Harprechtus*, & *alii*. Quanquam verò in *fideicommissis* ille ad successionem regulariter admitti debeat, qui primo acquirenti seu fideicommittenti propior est; tamen ùt Grotius docet *L. II. c. 7. §. 24.* ita res etiam definiri potest, ut is, qui ultimo possessori proximè accedit, pro cæteris admittatur.

(*e*) IN IMPERIO PRÆFERENDVS. Quamvis enim *Brabantiæ* moribus jus devolutionis obtineat: (de quo integrô Tractatu *Stockmannus*,) tamen non videbatur potuisse jus illud privatorum applicari ad ipsum Regem Hispaniæ, tanquam eminentem Ducatûs illius Dominum; indeque frustrà *putatus* Rex Galliæ prætendisse, ut *Mariæ Theresiæ* Conjugi suæ, tanquam *natu maximæ* Philippi IV. Regis filiæ, & ex *primo* matrimonio procreatæ, principatus *Brabantiæ* & pleræque aliæ Belgii *Hispanici* provinciæ, præ sorore ejus, Imperatrice Romanâ, & ipso fratre Rege Hispaniæ, tanquam ex *secundo matrimoniô* profectis, deberentur.

CAPVT XXXIII.

De Jure Aristocratico.

ARGVMENTVM.

Plurium Imperium esse duplex, Aristocraticum & democraticum. definitio Aristocratiæ. De numero imperantium in hac republ. nihil dari certum, modo sit longè pars minor populi, licet aliquot millia. modum continuandi Aristocratiam esse vel successivum aut electivum. Refutantur qui democratiam esse volunt, ubicunque omnis generis ordinisque homines surrogari possunt, aut ubi populus deficientes optimates supplet. Discrimen hinc pendere, utrum acta imperantium infirmari queant vel non. sed utrum perpetua an temporaria sit potestas, nihil referre ad specificam differentiam. Igitur annuos optimates, qui jus habent faciendi quod è Republ. videbitur salvis legibus fundamentalibus, verè summam habere potestatem, quâ proinde careant hi, qui illos delegaverunt. Non posse tamen illos transferre jus summum, nec unum quidem ex juribus Majestatis, nec ullum imperii actum ultra suum tempus exercere. non teneri verò ad reddendas rationes delegantibus suis. plusculum de illa specie Aristocratiæ, ubi possessores immobilium habent jus constituendi annuos optimates. An optimates imperium alienare vel formam reipubl. mutare possint.

I.

FUit Monarchia, unius Imperium. Quod à pluribus tenetur, est vel *Aristocraticum* vel *Democraticum*. *Aristocratia*, cum summa potestas est penes optimates, hoc est, minorem & eminentiorem populi partem. *Democratia*, quando jus summum Imperii à populo non transfertur, sed ab eo retinetur in summâ, administratio tantùm per Magistratus exercetur, ad instar aristocratiæ.

II. Numeri Imperantium in hac formâ civitatis magna est latitudo, ut definiri nullo modo possit, *nisi quod subjectam civium partem longe oporteat esse majorem*. Est ubi *Decemviri*, *Triginta*, *Quadraginta* Viri, plus minus, est ubi *centum*, *quadringenti*, *mille* vel plures sunt; ùt apud Venetos & Frisios. Imo *in Polonia*, (*a*) ubi jus summum est apud Nobiles quinquaginta & quod excedit, numero millium, formam esse aristocraticam, necessarium dictu videtur. Quia cæterorum incolarum multitudo, quos etiam communi nomine cives licet rusticos, dici posse non est dubium, immenso *numerosior est*, (*b*) & *Nobiles* utique optimates sunt.

(*a*) In

(a) IN POLONIA. De Statu *Poloniæ*, & potiſſimum de *Reſervatis* Regum Polon. & Nobilium. vid. Sprenger. in *Polon. Nov-antiquâ. pag. 104.* Utique *reſervata* Regia, ſpeciem Regiam & Auſpicia Monarchica Regi conciliant. Sed *potentiam* & vim Regni, quæque Terrarum *Jura* eximia & ſumma ſunt, Magnates ſibi ſuoque arbitrio retinent.

(b) NUMEROSIOR EST. Et vix accidere poteſt, ut major ſit præcellentium in Rep. numerus ſ. Optimatum, ex quibus Ariſtocratia conficitur. Quin etiam, ubi plebs quandoque exhauritur, quod ipſum quoque rariſſimum eſt; tamen adhuc ex lege Reip. ſtatus Ariſtocraticus eſſe cenſebitur, licèt plebs ad priorem numerum non niſi ſenſim redeat.

III. Hinc ubi jus ſupremum eſt penes dominos inſignium prædiorum, licèt aliquot millia forſitan hominum efficiant, quia tamen plebs ſine terris immenſo major eſt, ejusmodi Rempubl. dicimus Ariſtocraticam, ut in *Friſiâ* noſtra. Niſi quartam Reipubl. formam, quæ ſit *Timocratiæ*, ſtatuere placeat. Fatendum interim, quò major eſt Imperantium numerus, eò propiùs *Democratiæ* ſimilitudinem accedi, ut forte plus inter quasdam Ariſtocratias, quam inter aliqua optimatium & popularia interſit Imperia. Quæ res efficit, ut multi pro democratiis accipiant ejusmodi Respublicas; quæ accuratè æſtimatæ ſunt Ariſtocratiæ. Nimirum, poteſt fere ùt regnum, dividi *Ariſtocratia* in ſucceſſoriam & Electivam, plerumque quod ad ſingulas attinet perſonas, non etiam univerſos; tamen ad univerſos quoque, ùt in Friſiâ univerſi quotannis mutantur imperantes ſubſtituti.

IV. *Succeſſiva*, ubi dignitas optimatium eſt hereditaria, ut ſummâ Reipubl. concilia nulli quàm è certis familiis nato ingredi liceat, quod *Poloni*, *Veneti* aliique ſervant. Electiva, quando in locum deficientium alii ex eminentioribus civitatis per ſuffragia ſurrogantur, *ùt in Belgis obtinet.* (c)

(c) UT IN BELGIS OBTINET. Singulas *intelligit* provincias. Cæteroquin Belgii Status Ariſtocraticus non eſt, ſed ex pluribus Rebusp. fœderatus.

V. Errant autem ſine dubio, qui *Democratiam* eſſe volunt, quando cujusvis generis & ordinis homines, nemine excluſo, *ſurrogari posſunt.* (d) Nam etſi nullus ordo hominum à capacitate electionis excludatur, tamen ubi perpetuò verum eſt, ſummam poteſtatem eſſe penes partem longe minimam, ibi certum eſt dari Ariſtocratiam, ut ex ſuprà dictis colligi potuit. Perinde atque regno nihil decedit, ex eo, quod quilibet ad illud evehi poſſint, neque minùs eſt *monarcha*, qui ex omnibus, quàm qui de paucis, fuit ſeligendus.

(*d*) SURROGARI POSSUNT. Nec obſtat, quod in Democratiâ etiam omnes de populo curiam non ingrediantur. Reſp. enim diſcrimen hoc nihilominùs ſupereſt, quòd in Democratiâ licèt ſinguli Remp. per ſe non adminiſtrent, tamen adminiſtrent per alios, qui ex populo in Ordinem Magiſtratuum ſ. Adminiſtratorum quotannis vel aliter ex inſtituto Reip. deputantur. Et ſic ergò vis imperii penes ſingulos reſidet, ut ſinguli, ipsô etiam actu, vim Imperii teneant: quale quid de omnibus & ſingulis in Rep. *Ariſtocratica* dici non poteſt. Non enim ſequitur: Eſt capax, ut ad imperandum eligatur, ergò imperat.

VI. Electio Ariſtocratica dupliciter habetur; aut enim ipſi optimates jus habent loca deficientia ſuo arbitratu, ùt fit in *Hollandiâ*, ſupplendi, aut populus totus ejusve Præcipui novos identidem ſenatores eligunt, ùt heic in *Friſiâ*. Illam ſunt qui *Ariſtocratiam* veram, hanc qui in ſe ſpectatam volunt eſſe *Democratiam*, modum duntaxat adminiſtrandi Ariſtocraticum videri.

VII. Sed arbitror, diſtinguendum eſſe juxta principium toties poſitum, utrum acta electorum procerum à populo dependeant, ab eoque infirmari poſſint, an omninò ſint rata. Si acta, geſta, illorum rationibus reddendis, abolitioni aut animadverſioni ſubjecta ſunt, concedemus, fundamentum Imperii eſſe *Democraticum*. Verùm ſi plena & irrevocabilis poteſtas illis tribuatur, nulla ratio eſt, quare dicendum ſit, electionem populi magis impedire *Ariſtocratiæ* appellationem, quàm *Monarchiæ*, ubi multitudo eligit Regem: ſiquidem utrobique eligentes omni poteſtate ſe ipſos abdicarunt.

VIII. Hæc diſtinctio firmior videtur, quàm quâ alii utuntur, inter poteſtatem optimatium *temporariam* & *perpetuam*. Si temporaria, volunt proprietatem Imperii manere penes populum, nihil verò quàm uſum & exercitium eſſe penes illos *ad tempus* optimates.

IX. Equidem ſi nihil ab hac diſputatione penderet, quàm quo nomine ſit exprimendum jus illud, quo populus Imperium affectum habet in caſum temporis elapſi, quæſtio exigui foret momenti. Sed illi volunt, temporarios optimates nihil eſſe quàm *magiſtratus*, id eſt, *miniſtros* adeòque *ad rationes reddendas* eſſe obligatos. Unde patet, hoc quæſitum in utramque partem ſummæ poteſtati eſſentiale videri. Etiam *Hobbes* ita; ſi populus, electis Imperantibus ad vitam aut ad certum tempus, decretum prius fecerit de conveniendo, poſt tempus imperii elapſum, rurſus, ad diem locumque certum; quod tunc medio tempore ſummum Imperium *in populo* ùt domino, uſus autem ſive exercitium

citium ejus tantùm in Proceribus temporariis fuerit. *tract. de Cive cap. 7. §. 14. & cap. 9. §. 13. & seqq.*

X. Nos hujus doctrinæ nullum agnoscimus effectum, neque putamus quicquam posse proferri, quod minus in potestate sit optimatium temporalium quàm perpetuorum. Proinde ex his terminis differentiam summæ potestatis inferre, ùt antea improbavimus, ita nihil adhuc dum causæ videmus, cur sit faciendum. Diximus *superius* rerum civilium naturam *ab effectis æstimari*, (*e*) quæ à *tempore* non recipiunt diversitatem, sed qui facere possunt idem, alius ad tempus, alius in perpetuum, illis idem juris oportere adscribatur. Scimus, *dominium revocabile* dari, ùt est mariti in dote & heredis fiduciarii, qui forte non omnia possunt, quæ domini irrevocabiles; *quatenus ad restituendum tenentur.* Sed hoc discrimen in Imperiis non habet facultatem; siquidem nullâ re plus valent, *inquam*, perpetui, dum vivunt, quàm temporarii, dum regimen eorum durat, Imperantes, *dum durat*, inquam. Aut si hæc Differentia in Imperiis obtinere debet, sic erit accipienda; quòd, sicut maritus in re dotali vel fiduciarius in re fideicommissariâ nihil facere possunt, quod impediat restitutionem suo tempore faciendam, ita Regnantes temporarii prohibentur facere quicquam, ad corrumpendam restitutionem Imperii sibi commissi. Verùm id ipsum prohibentur & hi, quibus Imperium *perpetuò*, hoc est, ad vitam delatum est.

(*e*) AB EFFECTIS ÆSTIMARI. Imò non objectum sed *forma* respici debet. Tutor idem potest quod dominus; nec tamen dominus est. Unde in Republica, ubi ad tempus administratio Majestatis uni vel pluribus concredita est, populus, quando contra ordinem quid suscipi necessarium est, in quo de summa rei agatur, à Temporariis ejusmodi Magistratibus summis in partem negotii non modò assumitur, sed etiam assumi debet. Nec quicquam facit pro *Auctore*, quòd Rex hodiè electus & postridie moriens non minùs Rex fuisse dicendus sit: nam ita quidem finitio imperii à casu s. morte pendet, cui Rex non ampliùs superstes est, nec imperium, si velit, diutiùs gerere aut habere potest. Quòd si vero cuiquam tempus præfinitum fuerit, ita omnino à populi præfinientis voluntate vel finitio vel prorogatio imperii suspenditur, nec adeò aliud, quàm summum *Magistratum* intereà habere dici potest; ùt *superiùs* jam notavimus.

XI. Cæterùm, si quis illud jus, quo Imperium ad populum reverti debet, proprietatem velit appellare, ut in jure quandoque, matrimoniô adhuc consistente, *dominium* dotis, quod viri est, ad mulierem pertinere dicitur, *analogicè*, id quidem concedi potest. Sed *Impe-*

Imperium accuratè loquendo ab jure quod populus interim retinet, *est diversum*, (*f*) *ut ex definitione summæ potestatis constat.* Neque prorsus in specie aliud est jus quod populus retinet, quando Imperium defert ad certum tempus, durante eo tempore; quam est jus populi quod retinet in omnibus Imperiis voluntariis etiam regnis successivis, in quibus aliquando jus summæ potestatis ad populum redire potest.

(*f*) Est diversum. Imò diversum non est. Nam revera vis imperii est penes populum, ad quem propterea finitô tempore administrationis collegii Senatorii quicquam non redit potestatis, sed solùm administratio in Senatoribus expirat: perinde ac ad dominum rei commodatæ non redit possessio rei finito commodato, cùm durante etiam eo, rem possederit; licèt per alium.

XII. Porrò eadem ratione, quâ ex *Democratia* fit *Aristocratia* per translationem juris supremi in minorem numerum, fit etiam ex *Aristocratiâ* laxâ & diffusâ, status *Aristocraticus* strictior; sicut in agro *Frisiæ*, ubi jus summum competens dominis veterum prædiorum facit Aristocratiam, latè quidem patentem, sed juxta *superius* dicta tamen *Aristocratiam*, id est, minoris numeri potestatem in populum universum. Ab his autem quotannis creantur *optimates* LXXXII. *plenæ potestatis*, *quibus datur jus* intrà annum vertentem *faciendi quicquid è Republicâ videbitur*, *nullâ re exceptâ*, *nisi ut Leges Reipubl. fundamentales serventur*, & paucis quibusdam aliis capitibus *specialiter expressis*.

XIII. Postremò repetamus oportet, heic, quod sæpè demonstratum est, Optimates æquè jus habere delatum à populo sui juris, quàm Reges & Principes; Proinde in Imperio simpliciter delato, illos aut posse aut non posse, quicquid Monarchis ex jure sibi delato facultatis esse vel non esse diximus. Ex quô sequi videtur, *Optimates* non posse Summam Potestatem in alium *transferre*, non magis quàm Reges id facere possunt. Quod tamen cùm ab usu alienum esse constet exemplis, annon Optimates magnô numerô, in republicâ, ubi totus populus in diversas Civitates & regiones diffusus nunquam coit & difficillimè coire potest, considerari queant ita, uti jus omne populi de imperio quovis modô disponendi complectantur. Quomodo sanè si *Poloni* Nobiles Regnum ex electivô & legitimo facere vellent hereditarium, nemo dubitaret, quin id facere possent: nec si possessores Immobilium in *Frisiâ* principatum erigere vellent: nam Legatos ad Comitia,

mitia, id ibi vel in Polonia facere posse nullô modô statuendum est. Nec de magnô quidem Senatu *Veneto*, licèt ibi plebs faciliùs convocari posset, dubium sit, quin si vellent speciem Ducatûs in Regnum mutare, suô jure id facere posse crederentur. Quemadmodum ne in *Hollandiâ* quidem dubitatum est, cum Rectores omnium Civitatum, populis inconsultis, Principi *VVilhelmo* seniori summam potestatem detulissent, quin id jure factum videretur; etsi dialectica juris ratio, quam diximus, & quæ Optimatibus non tribuit plus juris quàm Monarchis simpliciter constitutis, in diversum tendat.

XIV. Est tamen considerandum, inquam, annon Optimatibus hac parte tacitô populorum consensu plusquam Principibus datum videatur, maximè si magnô sint numero; quasi præsumptione populari, quod ejusmodi Optimates hâc potestate minùs facilè sint abusuri quàm Principes, & quòd in magno Optimatium numero spissior & validior sit totius populi repræsentatio, quàm in singulis Imperantibus.

CAPVT XXXIV.

De Republica annui Imperii, qualis in Frisiâ.

ARGVMENTVM.

Aristocratiam magni numeri annuam, esse raram. Jus annui regiminis in Frisia verè supremum esse, sub exceptione legum fundamentalium. Interpretatio hujus exceptionis & Consequentia. Juris & prudentiæ hac parte diversa ratio. Populum aut delegantes in tali specie non esse superiores delegatis intrà suum tempus, ab iisque non posse animadverti vel abdicari. Remota objectio à naturâ mandati, quo tales delegati constituuntur. Examen ejusmodi mandatorum. Status talis Reipubl. in fine cujusque anni.

I.

MOmentum hujus rei & in Patriam affectus exigit, ut heic paululum subsistamus, & quanquam ratio instituti nostri nihil quam jus publicum universale ferat, non est tamen, ut hoc genus summi *Impe-*

rii Annui, quod rarum & juris inusitati, attamen salubris temperamenti plenum est, silentio transmittamus.

II. Summam juris ejus delati annuis Rectoribus esse diximus, *facultatem statuendi & agendi quicquid è Republ. ipsis videbitur*; quibus verbis inesse perfectum & supremum jus regendi civitatem, ex eo quod *superius de summâ potestate* diximus, evidenter liquet; siquidem & hoc ipsum est in formula Legis Regiæ, quâ Cæsares olim arbitrium Reipubl. acceperunt. Maximè, cum lecti optimates nostri de rebus propositis ad Delegantes, prius quam decernant, *referre non cogantur*, (*a*) *nec eorum acta* deinde *retractari possint*, quod apud nos post annum MDCXL. constanter obtinuit. Ex principiis dudum in *capite de summâ potestate & seqq. tituloque præcedente* firmatis, clarum & certum est, ejusmodi annuos Imperantes æquè habere summam potestatem in suo tempore, quam Rex Galliarum habeat; non obstante, quod eliguntur, quod delegantur, quod annui sunt & quæ prætera pridem ostendimus *summæ potestati non adversari*. (*b*) Ideoque delegantes interim æquè jure summæ potestatis oportet careant, quàm populos Gallorum, eo carere palam est. Nisi, quòd Leges fundamentales heic in *Frisia*, inquam, præscribantur, quas tamen non tollere summitatem Imperii, ita simpliciter exceptas *jam supra diximus*. Quæ autem sint Leges fundamentales, & quales, ubi nullæ sunt expressæ, intelligantur, *in loco generali* (*c*) dicere occupavimus. Applicanda similiter huc esse, quæ de voluntariis Imperiis *suprà* diximus, quatenus termini habiles conveniunt, ultrò intelligitur.

(*a*) NON COGANTUR. Quod quidem casibus momentosis aliter convenire non solet in his talibus, quàm ut de illis ad rationes adigi possint: nec populus unquam pro cujusvis Reip. statu potestatem absolutam & omnimodam temporario Magistratui tribuit.

(*b*) SUMMITATI IMPERII NON ADVERSARI. Scil. per se, ut leges fundamentales haud unquam tollunt, licèt aliquando minuant virtute Objecti sui, dum sc. ex juribus Majestatis populus sibi quid reservat: Nam restrictio nuda jurium non restringit tam ipsam Majestatem nec aufert exercitium Regi, quam *modum* solùm *exercitii* præfinit, ut adhuc Majestatem ejusquè exercitium in solidum, licet non absolutum, penes Regem constitutam esse dicendum sit.

(*c*) IN LOCO GENERALI. *L. 1. c. 17.*

III. Proinde ejusmodi annales Imperantes jus suum in alios transferre non possunt, neque præficere Reipubl. aut unum principem aut plures, qui cum summâ potestate suas vices per certa temporum spatia gerant.

gerant. Sed legati ab illis conſtituti, eo jure prædìti erunt, quale *ſuprà* vicariis ſupremæ poteſtatis adſcripſimus. Neque in ſequentem annum ſuo loco Imperantes, neque vicarios, *ordinare poſſunt.* (*d*) Nec partes Reipublicæ alienare, tam *potentiales*, id eſt, jura Majeſtatis, quàm *ſubjectivas*, ſive membra civitatis poſſunt.

(*d*) Ordinare possvnt. Ex hoc ipſo colligitur, quia nullô caſu de modô habendi Magiſtratus hujusmodi temporarius diſponere poteſt; ceu quidem poteſt plerumque etiam Rex, item Optimates; ſemper autem populus: quòd ideò temporario ejusmodi Magiſtratui *ſummam poteſtatem* non oporteat competere.

IV. Quod ſi ultra tempus ſibi præſcriptum exerceant Imperium, acta illorum ipſo jure nulla erunt, & cuilibet civi *non parere licebit.* (*e*) Tamentſi populus nullum alium conſtituerit ordinem, rurſus, anno elapſo, conveniendi, quàm ipſis, aut vicariis illorum convocantibus. Non obſtante quòd *Hobbes* in hac ſpecie Ariſtocratiæ, Imperium tempore ac intentione infinitum eſſe diſputaret, ex ſuis principiis *ſæpiùs expoſitis.*

(*e*) Non parere licebit. Ergò, quòd acta illorum infirmari non poſſint, non pendet ex *vi internâ* poteſtatis, ſed ex *voluntate populi:* qui cùm deſierit, deſinunt etiam actus illorum eſſe validi.

V. Secundùm hæc, non poſſunt annui Rectores decernere, quid juris ſequentium annorum Imperantes exercere debeant: aut ſi decreverint, nullius id momenti eſſe videtur. Multo minus præſcribere poſſunt, quid populum ſecuturis annis noviter eligendis optimatibus mandare oporteat, aut ſi præſcribant, populus tamen vel primores, qui Annuos Regentes eligunt, ſuo arbitratu hactenus uti poſſe videntur. Ne dicam, eos, qui ſub conditione reddendi rationes referendique de gravioribus cauſis electi ſunt, ſtatuere non poſſe, nec relationem neque rationes, aut nunc aut impoſterum eſſe reddendas. Siquidem, hoc obtento, optimates delegati *fiunt abſoluti Imperantes*, (*f*) & univerſa Reipubl. forma convertitur, quod non eſſe in eorum poteſtate multo clarius eſt, quam quod in jure privato traditur, neminem ſibi ipſi cauſam poſſeſſionis mutare poſſe. *l. 19. §. 1. ff. de Acq. poſſ.*

(*f*) Fivnt absolvti imperantes. Imò etiam is poteſt eſſe *abſolutus*, qui rationibus reddendis obnoxius eſt, juxta ea, quæ *ſuprà* diximus. Siquidem abſolutus eum denotat, qui poteſt imperare, non aſſumtô aliô; non & qui rationibus reddendis non eſt obnoxius.

VI. Quod ſi eveniat, ut aliquid in futurum circa fundamentali a mutandum videatur, in iis locis, ubi Rectores ſunt electi, hac lege, *ne quid in fundamentalibus mutent*, juris eſt, ut hoc ad populi conventus primùm referatur, per libera ſuffragia decidendum. Quanquam ſæpe ſalubrius eſt populis, nihil habere, quàm jus eligendi, atque ſatius ſit, ut electi abſolutam exerceant poteſtatem, aliquando etiam ipſis eligentibus, præſcribere queant, in poſterum quid facere debeant; Scilicet multæ plebes amplius habent jus quam expediat ipſis, ut de *Groninganâ* civitate ſcribit Grotius in *Hiſtor. Belg.* ad *ann. 1594.* Quicquid tamen de utilitatis ratione ſit, aut eſſe queat, ad juris rationem inde nullo modo licet argumentari. Nam hac ratione poſſis evincere & ipſos optimates Imperium in unum poſſe, nec non debere transferre; obtentu, quod hoc ſit utilius, id quod tamen neutiquam licere *probavimus.* Adeo diverſæ rationes ſunt facultatis ac utilitatis, juris atque prudentiæ, Politices & hujus Artis, in quâ verſamur. Atque hæc in principiis ſuperius collocatis deducuntur.

VII. Ex iisdem judicari poteſt & illud, *quod repetimus*; populum, durante annuo Imperio, *non eſſe Electis ſuperiorem*, (*g*) nec ullam penes eos eſſe majeſtatem, quia nihil circa Summæ poteſtatis jura faciunt aut facere poſſunt. Idcirco inter res novas & uſurpationes *Leiceſtrianas* obſervatum fuit, à Patribus noſtris, quòd is aliquando literas de rebus ſummæ Reipubl. ad Nobiles & Prædiarios, qui poteſtatem delegandi habent, non ad legatos Plenipotentiarios, qui dicuntur, miſerit, inſtinctu quorundam res novas molientium, etſi *tunc* jure meliori, quam *nunc* id fieri potuerit. Interim nihil vetat, eosdem Delegantes, quosque ſuis locis, jure ſuo, diſponere de aliis rebus particularibus ad ſummam Rempubl. non pertinentibus, ùt fit apud nos omni die.

(*g*) NON ESSE ELECTIS SVPERIOREM. Eſt omninò: nam quòd non poſſit circà jura Majeſtatis quid decernere, illud ex *conventione* pendet. At verò conventio eſt utriusque contrahentis.

VIII. Præterea manifeſtum ex prædictis eſt, optimates, nec omnes nec ſingulos prius aut poſt annum teneri ſuis delegantibus *ad rationem reddendam* (*h*) ejus, quod à ſe dictum factumve fuerit, in Re-

publ.

publ. juxta alios regendâ; multo minus, eos idcirco pœnæ vel animadversioni Delegantium esse obnoxios, nisi ob delicta publicorum judiciorum ordine legitimo.

(*b*) AD RATIONEM REDDENDAM. Imò tenentur, ut Tutores, cumprimis finita administratione, & imò durante eâ, si majoris culpæ Rei fiant, ut necessitas publicæ rei hoc efflagitet.

IX. An etiam Delegati à Delegantibus invitis intra annum revocari sive abdicari possunt? Affirmant Ordines Frisiæ, congregati Snecæ in sua deductione publicatâ *d. 16. Novembr. 1672. fol. 13.* quod ego fateor, me non intelligere, quî conveniat cum hoc Principio, quod Respublica pro certo habet, legatos *Plenipotentiarios* habere summam potestatem. Sanè repugnat hoc omnibus iis, quæ de naturâ summæ potestatis antehac disputavimus: neque mihi constat, id unquam accidisse, nec credo quenquam in locum talis *Plenipotentiarii* à delegantibus suis abdicati unquam esse admissum; quin latè nimis pateret ac perversè cederet illa praxis; si mutatis partium viribus & studiis, legati ad comitia semel approbati atque recepti pro lubitu delegantium ante suum tempus revocari possent. Fas igitur sit, heic ἐπέχειν & suspendere judicium.

X. Tu dices, Quid si tales legati per Mandatum constituti nec aliud quam Procuratores sint? cujusmodi apud nos sine dubio esse videntur, cum ipsi codicilli potestatis eorum *procuratores* & ipsi vernaculâ voce appellentur ejusmodi, quæ tam procuratores quam *Plenipotentiarios* significat. Sed non hac in re solâ contingit, ut, mutatis rebus, nomina maneant. olim, cum legati ad comitia res majoris momenti referre debebant ad delegantes suos, aliterque acta decretaque eorum non valerent, re verâ nihil erant quam Procuratores & mandatarii; sed postquam libera potestas iis est data, statuendi quod è Republ. videatur, sine relatione ad committentes suos faciendâ, sine ratihabitione eorundem expectandâ, facti sunt verè ἀνυπεύθυνοι & *Plenipotentiarii*, quemadmodum loquuntur; nomina tamen ipsorum literarumque, per quas constituuntur eademquæ prius fuerant, ut amat fieri, manserunt.

XI. Cum autem super electione *Procuratorum* sive *legatorum* istorum ad *Comitia* studiis partium sæpe contendatur, opus est aliquâ per-

ſonâ vel collegio plurium perſonarum, à quo literæ mandati ſive plenæ potentiæ ſingulorum legatorum examinentur probenturque, vel improbentur; Quod arbitrium maximi eſſe momenti res ipſa loquitur. Nec tamen ideo tale collegium eo temporis articulo habet ſummam poteſtatem, vel ei quicquam detrahit *alibi* exiſtenti, non magis quam *Cenſores Romani*, quibus jus erat movendi Senatu & in Cæritum tabulas redigendi quos è primoribus aut è populo vellent, eosque ita jure ſummi in Republ. ſuffragii privandi.

XII. Ubinam igitur eſt ſumma poteſtas eo tempore, quo veteres legati tempus ſuum finierunt & novi nec dum ſtabiliti ſunt? Non poteſt alibi eſſe quam penes multitudinem delegantium. Nam ſicut Rempublicam, in quâ populus ejusmodi annuos optimates abſolutos ſine referendi rationesque reddendi lege conſtituit, eſſe diximus Ariſtocraticam. Ita quoque certum eſt, eandem quotannis ad naturam conditionemque Democraticam neceſſario *relabi.* (*i*) Quæ res ne confuſionem πολιτείας pariat, utiliſſimè ad continuandum præſentem ſtatum, maxime in civitate per varias urbes diœceſesque diffusâ inſtituitur, ne univerſus populus in unum conveniat, quò conſpiratio & mutandi libido frangatur.

(*i*) RELABI. Quomodo in Democratiam relabetur? ſi Democratia, ex ſententia *Auctoris* non eſt? Nam ſanè Monarchia defunctô Rege, ubi populus eligendi facultatem habet, in Democratiam non relabitur.

XIII. Fit etiam, ut ejusmodi *Ariſtocratia* non reſolvatur in Democratiam, ſed, ut antea monuimus, in laxiorem *Ariſtocratiam*; quod evenire putamus, ubi jus eligendi annuos optimates, eſt penes immobilium aut omnium aut certarum rerum poſſeſſores, ſicut, inquam, apud nos obtinet. Nam quia pars reliqua populi longe numero maxima & præcipua eſt, quia non minùs cives ſine dubio omnes habendi ſunt, non poteſt fieri, quin & originalis illa Reipubl. conſtitutio ſit *Ariſtocratia*, ſicut *prædiximus.*

CA-

CAPUT XXXV.

De Aristocratiâ patrimoniali.

ARGUMENTUM.

Forma regiminis, quæ jus summi Imperii prædiorum Dominis addicit, ἀνωμαλία. Ejus causam esse voluntatem populi saltem tacitam. Jus hoc Imperii, esse patrimoniale aristocraticum, Inseparabile à prædiis. Effecta quædam singularia potestatis ejus exponuntur. Esse quidem hoc jus patrimoniale, non tamen Despoticum. Usum hujus juris, non proprietatem, seorsim à fundis ad tempus posse transferri. Ratio emendandi enormitatem hujus formæ, respectu peregrinorum, feminarum, puerorum, mente captorum. Excludi ab eo hæreticos improbiores; an etiam infames? quæritur. affirmatur.

I.

VErum & illa regiminis forma, quæ jus αὐθεντικὸν Imperii tribuit Dominis Prædiorum, sine discrimine marium, feminarum, peregrinorum, incolarum, puberum, impuberum, sapientum & mente captorum, quæque aliæ inter alias gentes differentiæ servantur, ut veteribus incognita, sic etiam anomala & inexpectata videtur. Quia tamen Patria nostra & quædam vicinæ gentes suum regimen hoc modo custodiunt & experiuntur salutare, detur nobis venia, paucis etiam hac de re agendi.

II. Causa, per quam possessores immobilium hoc jus sunt adepti, quoties de jure belli aliove involuntario non constat, proxime à voluntate populi repetenda videtur, saltem tacita, ubi à tempore immemoriali hoc jus constanter adeoque *per præscriptionem* (*a*) exercitum est. Quæ præsumptione de voluntate reliquorum civium acrius adjuvatur, *si nulli è populo facultas comparandi id genus prædia, quibus suffragii jus cohæret, præcludatur*; quæ species ut proximè ad Democatiam accedit, ita quàm maxime volentibus populis instituta videtur.

(*a*) ADEOQUE PER PRÆSCRIPTIONEM. Non statim, quòd per *observantiam* longinquam inducitur, præscriptione valet; utut valere quandoque possit dici *Privilegiô*. Ita consuetudo non est præscriptio: & præscriptio non est jus, sed inducitur à jure, & quidem *Civili*, quod ea, quæ Imperii & publica sunt, præscriptioni non supponit.

III. Hoc jus recte dici *Majestatem, non est quod negemus*, (*b*) sive cun-

cti pos-

cti poſſeſſores actu regimen obeant & ad Comitia vocentur, ſive Rempubl. per delegatos, de quibus *cap. præced. actum*, adminiſtrent. Nam & tunc jus ſummæ poteſtatis originaliter eſt *penes dominos prædiorum*, ac etiam actu, quovis tempore, quo novos eligunt Imperantes, ideoque nec eſt, quod hoc pro exemplo Majeſtatis realis, quam non agnoſcimus, habeatur. Utique ſic juris eſt, quando reliquus populus non congregatur, nec ad ſummos Imperii actus pariter admittitur, quemadmodum, niſi per ſeditionem, in Friſiâ nunquam fieri ſolere conſtat.

(*b*) NON EST, QVOD NEGEMVS. Imò negandum teſt. Nam poteſtas eligendi non eſt *Majeſtas*. Et quod *Auctor* in *fine* §. *h.* pro muniendâ ſententia ſuâ adjecit, illud ſi de jure accipiat, quòd Populus admitti non debeat, ex ſe Majeſtatem tollit.

IV. Denique, illam ſpeciem juris imperandi eſſe *patrimonialem Ariſtocraticam*, res ipſa loquitur, quia omnes & ſinguli, at pars longè minor populi, jus hoc habent *in patrimonio*, (*c*) pari ſcilicet jure, quo prædia habentur: Ita ut teſtamento, nec minus inter vivos unà cum prædiis transferri poſſit omnique die transferatur Non tamen abſque prædiis; vel ut ſeorſim nec ab ullo, niſi quatenus eſt prædii dominus aut domini hac parte jus habet, exerceri poſſit. Impensè enim Reipubl. intereſt, immotum eſſe illum ordinem, cùm ſeparatô à rebus jure ſuffragii, confuſio inde enormis oriretur.

(*c*) IN PATRIMONIO. Quod tamen rectiùs negatur. Multa enim tanſeunt per conſequens, quæ per ſe in patrimonio non ſunt; velut in cenſu prædiorum ſe res habet. Nempe jus illud publicum eſt, quod privatorum conventioni & diſpoſitioni directò non ſubjacet. Cur enim alias ſinè prædiis transferri non poſſet. Et ſi poſſet vel maximè, illud tamen fieret Lege permittente, nec ideò quia privatus illud transferret, propterea in & per ſe publicum eſſe deſineret.

V. Jam quod eſt in ſingulorum *proprio jure*, (*d*) hoc quoque in patrimonio univerſorum eſſe oportet; ſiquidem univerſitas è ſingulis componitur, & jus omnium in unum coaleſcit. Unde ſequitur, illos immobilium poſſeſſores habere facultatem, verum jus ſummæ poteſtatis in alios pauciores transferendi. Quod *in Regnis quaſi fructuariis* (*e*) non licere *pridem*, & in Ariſtocratiis eſſe dubium, antea diximus; nec proinde paucioribus, in quos, ab immobilium poſſeſſoribus regimen transfertur, idem juris eſſe *ſimpliciter*, *antea dictis conveniens eſt*. Huic con-

consentaneum est, illos solos habere jus mutandi formam Reipublicæ, Imperiumque in Principem ordine successorio aut electivo transferendi, dominos, inquam, ipsos prædiorum hoc facere posse manifestum est. Potestas denique alienandi partem territorii aut patrimonium populi, illis duntaxat, non legatis eorum *competere, videtur*: (*f*) siquidem hisce non plus quam Principibus summa cum potestate constitutis licet, quibus id genus alienationibus interdictum esse *nota res ac antea dictum est*.

(*d*) PROPRIO JURE. Est tamen in jure ipsorum *publico*, adeoque non in patrimonio singulorum; ùt sunt res *privatæ*. Hinc rectè dicimus ea, quæ in singulorum ùt privatorum dominio non sunt, esse extrà patrimonium: qualia sunt res publicæ, universitatis.

(*e*) IN REGNIS QUASI FRUCTUARIIS NON LICERE. Utique dicitur hoc Imperium Usufructuarium respectu actu regentis. Ast penes populum omninò est modus habendi; de quô frustrà quæreres: an usufructuario an proprietario jure? nam posterius est extrà dubium, quia nemo extrà populum est, in quem dicere quis possit, usumfructum cadere.

(*f*) COMPETERE VIDETUR. Hinc omninò largiri possumus, illos immobilium possessores habere potestatem transferendi Majestatem in pauciores, item; quòd possint partem territorii alienare: siquidem unum quoque alterumve tale concessum est populo, in *interregno*, qui tamen eô ipsô Majestatem non habet.

VI. Cave autem putes, ex eo, quod nos hoc genus Imperii diximus esse patrimoniale, sequi dominos prædiorum, uti posse jure despotico sive herili adversus reliquos Civitatis consortes, ex illo jure patrimoniali, tametsi facilis harum rerum sit conjunctio, Patrimonialis, inquam, & herilis Imperii. Namque dari patrimonialia Imperia, quæ civilia tamen sint, hoc est, in quibus libertas & bonorum proprietas singulis salvæ maneant, antea diximus. Nunc addimus, Imperia quædam liberè voluntaria, posse fieri patrimonialia, si populus ita expresse constituat, vel immemoriali temporis usu ita sine controversia obtinuerit, quemadmodum apud nos haud dubie invaluit.

VII. Sed hoc nullo modo consequitur: populus voluit jus imperandi esse in plena proprietate Regnantium: ergo & libertate suorum corporum dominioque rerum semetipsos privare voluerunt. Quod ipsum omni scrupulo caret, ubi usus longi ævi & indubitata juris observantia, civilem regiminis æqualemque formam agnoscit & monstrat, *ut rursus apud nos antiquissima libertatis possessio loquitur*. Quemadmodum & è contra, usus omnium temporum servitutem subjectæ civium

partis arguere posset, quemadmodum forsitan in rusticis *Polonorum* elucescit, qui libertate Reipublicæ, quæ est in ipso regno, vix aliqua ex parte frui videntur.

VIII. Aliud igitur est quærere, quid & quantum juris sit translatum, aliud quo modo habendum. Ad modum pertinet, temporarium an perpetuum, revocabile sit, an irrevocabile, fructuarium an patrimoniale sit illud, de quo agitur, Imperium. Quare si maximè in patrimonio sit jus Imperii, si tamen *invitis non sit* impositum atque deinceps ita exercitum, mensuram aliunde, quam à conjecturâ voluntatis, accipere non potest.

IX. Cæterum, quia Domini prædiorum jus illud suffragii non simpliciter, sed quatenus prædiis cohæret, habent in patrimonio, certum est, quod seorsim illud alienare, vel à fundis separare non possint. Quominus tamen usum juris pro tempore aut ad vitam in alium, qui respectu ejusdem prædii in comitiis admittatur, transferant, *nihil obstare videtur*; (*g*) Idque tam per testamentum quàm inter vivos fieri potest. Multo potius dicendum, quod prædia sub hac lege; ut venditor jus suffragii, dum vivet, retineat; vendere liceat. Nam quod alioqui juris est, de publicis rebus, utpote extra commercium positis, non licere nec in ultimâ voluntate neque per contractum disponere, id heic cessare puto. Quoniam illa prohibitio habet hanc rationem, quod unusquisque de eo quod ad se pertinet, obligare se & disponere possit: privati autem in publicis nihil habeant proprii; quæ res in hoc jure, de quo nunc agimus, contra se habet, cum hoc sit tam cuique proprium, quàm ipsi fundi sunt in dominio. Denique, usufructu talium bonorum constituto, jus suffragii non penes Dominum, sed apud fructuarium & est & esse debet; quod tamen, si non haberet rationem patrimonialem, nec esset alienabile, *fieri non posset.* (*h*)

(*g*) NIHIL OBSTARE VIDETUR. Imò hoc obstat, quia non eâdem fide tractabit alius negotia Reipublicæ, qua is, qui immobilibus affixus est. Unde etiam ampliantio *§. seq.* fallit, & ratio jam ante refutata est. conf. *not. ad art. 41. Capit. Leopold.*

(*h*) FIERI NON POSSET. Hoc faciliùs potest admitti, cùm & aliàs usufructuarius in nonnullis pro *possessore* rei immobilis habeatur. (*l. 15. qui satisd. cog.*) Nec tamen potest aliter, quàm ita permittente (aut saltim non prohibente) Lege fundamentali.

X. Jus hoc, quando agitur de certo negotio in Republica terminando,

nando, *vendi non posse* (i) vel præstinari, communis ratio adversus sordes corruptionesque in regimentis civitatium stabilita, singulos ultrò commonefacit. Etiam Publica utilitas sæpius exigit, ut adversus oligarchicas artes illa potestas transferendi jus suffragii in alios, legibus aut prohibeatur, aut restringatur, quemadmodum ex usu cujusque Reipublicæ fuerit.

(i) VENDI NON POSSE. Hoc est: potest vendi prædium, cui jus inhæret, sed non jus ipsum eligendi.

XI. Postremò, reflectendum paulisper ad id, quod in *principio* diximus, esse in hac formâ regiminis quædam singularia, vehementer abhorrentia ab usu aliarum gentium, quæ Imperio multorum utuntur; scilicet quod *feminæ*, *pueri*, *mente capti*, *exteri*, *licet* nunquam litus Frisicum viderint, Regiminis publici hac ratione participes fieri possunt. Nec enormitas illa legibus cohibita vel restricta fuit à majoribus; siquidem prædia, quibus suffragia cohærent, æquè liberè possunt alienari tam per ultimas voluntates (licet hæ à vicinis simili formâ utentibus hac parte coërceantur) quam inter vivos, ac aliæ res, quæ sunt in patrimonio. Sed hoc incommodum respectu exterorum quidem, numero & administrandi modo obtegitur, in pueris & mente captis per Curatores, qui cives sunt, emendatur; feminas admitti inter tot millia non potest insolens videri, si quis cogitet, in regnis aliquando solas admitti; maximè, cum heic administrationis nullo modo participes fiant.

XII. Cæterum, quia Religio est vinculum, quo animi civium Reipublicæ efficacissimè conjunguntur, aut alienantur ab eâ, Lege cautum est meritò, ne quis eo jure gaudeat, nisi qui Religionis publicè receptæ confessor aut amator sit, cujus usus maxime adversus Pontificios viget, qui zelo prædominantis in Europâ superstitionis acrius in dissentientes animantur cupidique mutationis & *ausuri* creduntur.

XIII. De infamibus quid juris erit? Lex quidem nulla de illis extat; sed consequentia juris communis excludere eos videtur, quia dignitatibus & honorariis civium juribus privantur *l. 2. C. de dignitat.* Proinde nec habent infames jus comitiorum, sicut Romæ, qui in Cæritum tabulas redacti erant, eo carebant. Atqui conventus omnium

 totâ

totâ Provinciâ ſuffragantium nihil eſt aliud, quam maximum populi Comitium; In quo ſi quis ipſe non habeat jus ſiſtendi ſe ferendique ſuffragium, multo minus id abſens per nuntium aut per literas facere poteſt; quod tamen apud nos commodo ſuffragantium, uſu receptum eſt. His de rebus iterum *in cap. ſeq.* aliquid occurret.

Cæterùm ſicut de *Arcanis Ariſtocratici* Imperii, de quibus inter cæteros Boxhorn. *II. Inſtit. Polit. cap. 6.* & Bœcler. *Diſſ. 17. Politic.* & Septalius, diſquirere ad *Politicam* diſciplinam pertinet: ita ſupplenda eſt hæc Tractatio quoad Jus *Majoris Partis*, tum & quatenus optimates ſinguli pœnis atque coërcitioni civili ſubſint. Equidem quod *prius* attinet: extant peculiares hanc in rem Diſſertationes *Praſchii, Heerwarti, Büttneri, &c.* Conferendus quoque eſt locus Hugonis Grotii, *de Jur. Bell. & Pac. Lib. II. cap. 5. §. 17.* Idemque *Grotius* majori operâ in *cap. 8. Apologetici* exſequitur; tum & Pufend. *Lib. VII. cap. 2. §. 15.* Enimverò dantur Collegia, ubi & *unius diſſenſus* omnium reliquorum conſenſum irritum reddere poteſt. Neque tamen in his ſola ipſius pertinacia attenditur, verùm potiùs lege communis ſalutis tenebitur, qui non tenetur jure majoris partis. Utique regulariter quilibet ex Collegio ſe conformâſſe cenſetur ei, quod pluribus placet; quamvis ipſe rectiùs ſentiat: ſiquidem practicè certum præferendum eſt ſpeculativè certo, ſi non alia via ſit rem expediendi: & cùm in theoreticis veritatibus ponderare liceat ſententias, in practicis tamen, ubi membra pari jure pollent, ſolùm *numerari* poſſunt: cùm nemo ibi judicare poſſit de ſententia alterius, num ea melior ſit; & ne quidem tertius, quò minùs etiam de hujus prudentiâ diſputare liceat. Confer Lampadium *Part. III. cap. 3. num. 17.* ubi eleganter exponit, quâ ratione in Senatu, qui ſuffragiis cæterorum vincitur, non tam poteſtati ipſorum ſubjaceat, quàm propriæ voluntati: item *Danhauerus Part. I. Theol. Conſcientiar. pag. 263.* Hinc quod omnes tangit, eſt quidem probandum ab omnibus, in re communi videlicet privatâ; eô ipsô, quòd à communione aliàs recedere cuilibet integrum ſit, & quilibet quaſi in re propriâ verſetur: de quâ nemini ſociorum cæterorum, quà partem alterius diſponere licet; ut tamen in hac etiam re *ſanior* plurium ſententia attendi debeat: quam certis caſibus legibus probari videmus, ſi communi per eam melius conſulatur. Quid verò, ſi Senatus integer non coierit? ſaltim oportet dimidiam vel paulò minorem partem conveniſſe: ut unus quidem, licet ſuſtineat Jus Collegii, non tamen ſtatuendi poteſtas ad eum redire poſſit; contra quàm H. Grotius *Lib. II. cap. V. §. 20.* & quidem major in eâ parte Collegarum, non item ſententiarum numerus concludet. Nec vera eſt diſtinctio, quæ Collegarum numerum in Electione, ſententiarum in conſilio, ſpectandum eſſe ait, etiamſi fieri poſſit, ut minima pars majorem diſſidentem ad ſe trahat. Quoniam verò in Republicâ *Polyarchicâ*, ſive ubi plures de ſumma rerum decernere poſſunt, verſamur, eaque vel Simplex eſt & Pura vel Mixta. Hinc in Simplici, v. c. Ariſtocratiâ, aut duæ tantum reperiuntur diſſidentes ſententiæ, aut plures; ubi numerus ſuffragantium aut par eſt in utrâque ſententia, & ſic nihil agitur; niſi quòd prævalere meritò debeat ſententia, quæ mitior eſt: nam huic calculum Minerva adjicere dicitur, v. Bœcler. *integr. Diſſert.* de *Calculo Minervæ.* Hinc, in Republicâ Judaicâ, ſive Hebræorum, ſententia ad condemnandum, licèt unô votô major, non attendebatur, cùm non videretur in Senatu unius judicium, contra diſſidentem ſententiam abſolutoriam plurium, prævalere poſſe, ſive pondus addere ſententiæ condemnatoriæ, quæ præter ſingulare ejuſdem judicium tot vota habebat, atque abſolutoria. Cæterùm ſi *per Tribûs* vota colligantur, ſive ſi *curiatim*, non viritim ferri ſolent: tunc illa vota, quæ in qualibet curiâ earum, quæ numero prævalent, diſſidentia reperiuntur, non poſſunt ex ſuâ tribu eximi, ut adjecta Curiis minoris numeri vota illarum augere poſſint: nam extrà tribum ſuam ſive curiam is, qui in eo majoribus ſuffragiis victus eſt, votô ſuo Curiam ſive tribum aliam juvare ſive augere non poteſt. Quòdſi vota ſint diſparia in duabus ſententiis: ita quæ ſententia majora habet, eligitur; regulariter autem ſententia, quæ unius votô præva-

prævalet, potior eſt. Aliquando tamen certus numerus Senatûs ad conficiendum negotium requiritur, v. c. ut duas oporteat eſſe tertias. Si ſententiæ ita disparatæ ſint, ut in plures, quàm duas opiniones abeant, tunc id ipſum, de quo vota feruntur, vel tale eſt, ut unum in altero contineri poſſit, vel ſecùs. Illud accidit in *quantitate:* quô caſu illa quantitas ſervabitur, in quâ omnes conveniunt; quanquam & hoc ſanô ſenſu. v. g. XI. ſunt ſenatores, quorum V. in pœnam centum, IV. in 50. cæteri in 30. condemnant: In 50. quidem plerique ſeu major Senatorum pars conveniunt, ſed tamen quia omnes in 30. concordant, minimùm videlicet: ideò potiùs id, in quo omnes, quàm quô major pars conveniunt, attendetur; cumprimis in pœnalibus, tanquam mitior ſententia, vid. Anton. Faber *L. 1. C. Saub. Tit. 7. def. 13.* Nam major pars tunc obtinet, quoniam in nullo omnes conſentiunt. In illis vero cauſis ſive objectis ſuffragiorum, ubi unum in altero non continetur, etiam conjungi ſententiæ non poſſunt, ùt v. c. ſi aliqui Senatorum abſolutionem decernant, nonnulli relegationem, cæteri mortem interminent. Nam, licèt duæ priores conveniant in eo, quòd reus pœnam capitalem ſubire non debeat; tamen hoc non fit directè & per ſe, ſed in conſequentiam. Hinc cùm de puniendo reô actum fuerit, & abſolventium vota majorem partem non conficiant, ùt nec ulla cæterarum ſententiarum; tamen quòd poſteriores duæ ſententiæ in eo, quòd puniendus ſit reus, concordent: Ideò cùm pœna definita non ſit, ſaltim neutra ſententiarum punitoriarum majorem partem conſtituat, nil actum eſſe cenſetur; ſed ex integro de cauſa conſultandum eſt. De *mixtis Rebuspublicis* in hoc articulô Majoritatis votorum, Judicium deſumi poteſt ex illis, quæ nunc de puris ſive ſimplicibus dicta ſunt: nam ſi quos Monarcha in curam Regiminis Ariſtocratici aſſumſerit: idem in his, quod in Optimatum Republica ſervandum eſt, obtinebit. Quid verò de Republica, quæ ex pluribus coaluit, ſive de Republica *Syſtematica?* Aut Syſtema ejusmodi regulare eſt puta ſi plures, v. g. 4. aut 5. Respublicæ ita coaluerint, ut quælibet, ſalva libertate & juribus, cum Rebuspublicis fœderatis, de Summa rei in curiis decernere queat: ita, ſi non aliter convenerit, ne una quidem harum Rerumpublicarum voto cæterarum cedere tenebitur. Aut *irregularis* eſt contextus ſive Symmachia, & ita ſecùs habet; imò vel ex hoc irregularitas, quòd Resp. una vel plures cæteris in ſuffragando de eo, quòd numerô vel aliâ conditione Inferiores ſint, cedant, arguitur. Conf. Pufend. *L. 7. c. 5. §. 20. de J. Nat. & Gent.* Denique ſi de *pœnis* ſingulorum ex *Optimatibus* quæras, cùm univerſi tantum Majeſtatem habeant: quoniam tamen quisque eorum indiviſim Majeſtatem ſuſtinet. Hinc in criminibus cæteris extrà Læſam Majeſtatem, & ipſi *inviolabiles* penè & ſancti habentur. Unde etiam apud Romanos penes eos ſolos *auſpicia* erant. Liv. *VI. & XXIII.* Et grave crimen fuerat, virum Senatorii ordinis pulſare. Saltim non ſinè magnâ ratione, ob crimina alia, licèt reſiduorum, repetundarum, peculatûs, & ſimilia fuerint, *ſuppliciô ultimô* affici debent; ut tamen aliis pœnis citiùs ſupponantur. Sanè Decemviri Imperium poſituri *apud* Liv. III. orant Patres ſimulque monent, ut ipſis *ab invidiâ* caveatur: nec ſuô ſanguine ad ſupplicia Patrum Plebem asſuefaciant.

CAPVT XXXVI.

De Democratiâ.

ARGVMENTVM.

Democratiæ vis & comparatio Imperii cum Arbitris. definitio & diviſio democratiæ in reſolutam atque reſtrictam, Illius exempla Romæ & Athenis fuiſſe, hujus generis videri pleraque hodierna. Nullam tamen in Belgio Democratiam eſſe videri. Quid juris, ſi populo ab his, quibus id mandatum erat, non convocetur. Eſſe Democratias, ubi jus ſuffragii ſit penes peregrinos, feminas, infantes, furioſos, ſurdos, mutos, cæcos, infames;

mes; qua de re exemplum. Denique de modo incundi suffragia & censendi, quibus suffragandi jus competat.

I.

QUæ ultimo loco à Politicis collocatur *Democratia* superest; quanquam proximè ad statum naturæ primævum accedit, ideòque *omnium primò ejus naturam* (*a*) in exemplum Imperii, quod ubique gentium obtinet, à nobis proposita est, in argumentum juris, quod Imperio universo tribuendum sit.

(*a*) OMNIUM PRIMO EJUS NATURAM. Auctor hypothesi suâ nititur, quòd & *naturalis* sit magis, & qui Status ex eâ quid unà trahit, optimus sit; ut tamen Aristocratiam referat; de quo *suprà*. Cæterùm Aristoteles optimam inter simplices eam esse existimat, licèt multùm cautelæ sit adhibendum, ne in anarchiam vergat. Quanquam verò nonnulli eam antiquissimam esse velint; ùt Pufend. *L. VII. c. 5. §. 4.* veriùs tamen id de Monarchiâ asseritur, cui sententiæ quoque Scriptura accedere videtur.

II. Cujusmodi autem hoc sit, cum anteà abunde expositum est, tum à Cicerone declaratur, his verbis, in *oratione pro Planco. Est enim conditio liberorum populorum præcipueque hujus Principis populi & omnium gentium Domini atque victoris, posse suffragiis vel dare, vel detrahere quod velit cuique. Nostrum autem, qui in hac tempestate populi jactamur ac fluctibus, ferre modicè populi voluntates, allicere alienas, retinere partas, placare turbatas; honores si magni non putemus, non servire populo: sin eos expectamus, non defatigari supplicando.*

III. Hoc Cicero, qui alioqui minime erat δημοκρατικὸς, sed Aristocratiæ quantum poterat, studebat; quique eadem ratione, paulò antè, de *populo* dixerat, *cum non delectu aliquo aut sapientiâ duci ad judicandum, sed impetu nonnunquam & quâdam etiam temeritate; non est enim consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia, &c.* Tamen illam potestatem æquo animo ferunt à majore parte populi; Quid vetat igitur, quominus id eodem animo accipiatur ab his, quibus idem jus delatum est, quod *antea penes populum fuit?* Pertinet hoc ad ea, quæ supra disputata sunt; Quibus illustrandis velim adhuc observari, Constitutionem Imperantium eleganter comparari posse cum Arbitris, qui bifariam decidendis causis eliguntur, ab his qui liberam potestatem de suis rebus habent, ut vel pronuntient quid ipsis æquum videatur, quò ita partes concilient, vel ut causam liberi instar judicii decidant. Priore

casu

caſu ipſi eligentes manent Domini, atque arbitri rerum ſuarum, nec obligantur dictis judicioque electorum, niſi quatenus expedire ſibi judicent. Poſteriore caſu intelliguntur omne ſuum jus abdicaſſe adeoque ſtare debent ſententiâ Arbitrorum receptorum, ſive æquum ſive iniquum ſit, quod hi pronuntiaverint *l. 27. §. 2. ff. de Recept. qui arbitr. recep.* idque vi *compromiſſi*, quo litigantes inter ſe obligati ſunt, alter alteri, ſe ſtaturos eo, quod arbiter dixerit: inter compromittentes & arbitrum nulla eſt obligatio, quæ vim tribuat ſententiæ, ſed tantum quatenus arbitrium receperunt *l. 11. §. 2. & paſſim d. tit.* Cæterum, omnis poteſtas Arbitrorum pendet à compromiſſo; cujus limites ſi exceſſerint, nullius momenti eſt, quod egerint *l. 32. §. 15. ff. eod.*

IV. Conferantur hæc cum iis quæ ſuprà toties de Imperio collocavimus. Homines extra Imperium in ſtatu belli, ut litigantes, conſtituti, compromiſſo generali recipiunt Imperantem; cui dant rerum ſuarum arbitrium, promittentes ſe ſtaturos iis, quæ Ille decreverit. Proinde contenti eſſe debent eo, quod is dixerit, fecerit; æquum iniquum nihil intereſt: at ſi Arbiter Reipublicæ fines compromiſſi exceſſerit, jam nihil eſt, quod agit, ſi, inquam, diſponat de rebus ſuo arbitrio non commiſſis.

V. Eſt hoc, igitur, uti vox indicat; τὸ τοῦ δήμου κράτος, *populi Imperium*, ut Ariſtocratia, ἀρίστων optimatium poteſtas; populus autem univerſos cives aut partem ſaltem maximam ſignificat. Nam etſi *fæx infimæ plebis* (*b*) à jure comitiorum alicubi excluderetur, ſicut olim, ut videtur, Romæ factum, *ſextâ claſſe* (*c*) populi conſtitutâ, cujus qui erant, proletarii & capite cenſi dicebantur, qua de re *dix. lib. 4. Digreſſ. cap. 32.* non ideo *democratia* eſſe deſineret, ubi duntaxat pars major civium Imperii compos haberetur.

(*b*) FÆX INFIMÆ PLEBIS. *Æqualitatem* in Democratiâ, quoad nonnulla Geometricam eſſe oportet; in aliis Arithmeticam, vid. Martini in *Lexico Philol.* voce: *Ratio.* Egregiè de hâc Piccart *ad Ariſt. lib. IV. Politic. cap. 8.* Et cumprimis in Magiſtratibus divitiarum quoque & virtutis ratio habenda eſt; ne in *Anarchiam* citò ſtatus abeat. Videlicet ut plebs & fæx vulgi imperet, Democratia aut non datur, aut non ſinè vitio: & ſatis eſt, quòd per vias communes, cùm divitiæ & virtus cuilibet pateant, opportunum ſit omnibus in civitate viventibus, ad capeſſendum Magiſtratum aditum ſibi parare.

(*c*) DE SEXTA CLASSE. Vid. Boxhorn. *Diſſertat. 6. de Imp. Rom. th. 6.* Inde *Gellius* in *X. noct. Atticar. 28.* populum *Rom.* in *Quinque* tantum claſ-

ſes

ſes diſtribuit: nempe in ſextâ qui continebantur, nec Comitiis nec actibus civilibus aliis adhiberi poterant, indeque provenit appellatio *teſtium Claſſicorum.* vid. Rævard. *in Lib. II. Conjectaneorum c. 20.* & Meurſium in *Lib. II. Critici Arnobiani. cap. 16.* Eſtque facilis exhinc ratio, quare in qualibet ultima voluntate minimum 5. teſtes, tanquam ex 5. claſſibus Populi Romani deſumti, requirantur.

VI. Sed diſtingui poteſt, quod ad modum adminiſtrandi Democratia, in laxam vel *reſtrictam.* (*d*) Laxam ſive reſolutam dicimus, quando univerſus populus ad concionem vocatus omnia ſummæ poteſtatis jura ſaltem majora, ſecundum plurium ſententias exercet atque disponit, ut *Athenis* in Eccleſiis, *Romæ* in Comitiis.

(*d*) Restrictam. Comparativè ſic dicitur: naturaliter quælibet Democratia reſtrictionem habet, ut ſecundùm leges populus in eâ imperet. In univerſum diſtinguendum eſt: an leges disponant circà negotia *privata;* & ſic non imperant populo, ſed pro populo: ſcilicet ipſius populi ſunt conſenſus, juſſus, & imperium: an circà *publicum ſtatum;* & ne ſic quidem populo univerſo imperant, cùm in ejus ſit arbitrio, quoquô tempore voluerit, iſtas leges immutare, ſed tantùm ſingulis imperant. Non itaque tam reſtringunt Leges populi Majeſtatem in Politia, quam quidem Regiam in Regno, ſiquidem Rex non ita Leges illas, ùt populus, tollere poteſt.

VII. Hæc cum ferè, navis in mari vaſto fluctuantis ſit inſtar, duobus quaſi anchoris teneri firmarique debet, Senatu & Magiſtratibus. Ut per Senatum ea quæ populus decrevit quæque adſiduò in Republica occurrunt, neque in univerſum â populo decerni poſſunt, expediantur. Magiſtratus, ut functiones ordinariæ & inferiores ad ordinem civitatis neceſſariæ per eos adminiſtrentur.

VIII. Reſtricta Democratia hoc ſolo ab altera differt, quod rarius convocatur populus & plura ſenatui ac magiſtratibus committuntur, cujusmodi nunc fere ſunt, quæ habentur, populares civitates per Germaniam ac *alibi.* At in Belgis nullam cognovimus *Democratiam* propriè dictam, niſi quod municipales quædam urbes membra majorum Provinciarum, regimen ſuum ad inſtar democratici exercere videntur.

IX. Cæterùm in utraque ſpecie Democratiæ populus retinet facultatem infirmandi acta ſenatus & magiſtratuum eosque gravius in Rempublicam delinquentes puniendi. Nam ſi nihil quam jus conſtituendi Senatores & Magiſtratus, etſi quotannis, ſit penes populum, electi verò abſolutam in ſuo tempore habeant poteſtatem, hanc non eſſe *Democratiam*, *præcedenti capite* probavimus.

X. Jus

X. Jus conveniendi competit ipſo jure, ſi populus certum tempus locumque ad id præfiniverit; alioquin, ubi convocatus fuerit. Jus convocandi eſt penes eos, quibus id populus, dum erat congregatus, faciendum commiſit, *ut Romæ magiſtratibus majoribus* (*e*) ex *auctoritate* Senatus, de quâ dix. *lib.1. Digreſſ. cap.3.* Si ab his convocatio, ubi res poſtulat, non fiat, nemo quidem alius habet jus comitia indicendi; Sed acta, quæ non vocato fiunt populo & tamen ab illo dependent, ſunt ipſo jure nulla. Si perſeverent non vocare, idque datâ operâ, vel per diſcordiam, non eſt dubium, quin populus ultrò convenire, initiumque à quolibet fieri poſſit, ut jam pridem diximus.

(*e*) Ut romæ magistratibus majoribus. Qui etiam majores Magiſtratus *jus rogandi* populum in Comitiis habebant: & hinc illis quoque *unicè* jus *cum populo* eſſe dicebatur. Erant ejusmodi Magiſtratus, Conſules, Cenſores, Dictatores, Inter-Reges, vid. Alexandr. VI. *Genial. Dierum cap. 23.* Connan. *in I. Commentar. 28.* quanquam Vinnius ad *§. 4. J. de J. N. G. & Civ.* Cenſores & Interreges illis non accenſeat. Confer de ejusmodi *rogationibus* Briſſonium *in Formulis.*

XI. Idem de illis judicandum *Ariſtocratiis*, quæ in numero admodùm magno conſiſtunt, *de quibus ante paulo diximus*, & de quibus omnia, mutatis mutandis, quæ de populari Imperio tradidimus, intelligi debent.

XII. Ergo ubi certum tempus ad convocandos nobiles aut proprietarios jure ſuffragii præditos, veluti quotannis, iſtis Kalendis, locis certis, ſtatutum eſt, illi poſſunt convenire, tametſi ab his quibus convocatio mandata erat, conventus non ſint indicti; maxime ſi tum novi Imperantes creandi, *neque receptum ſit interregnum.* (*f*) Caſu quoque ejusmodi extraordinario, Magiſtratus, qui alioqui jus convocandi non habent, id exercere poſſent; quatenus omnes Rempublicam præſtare debent incolumem. Nec aliud juris erit in ipſis annuis Imperantibus, ſi contingeret eos ab his, quibus id commiſſum erat, non vocari.

(*f*) Neque receptum sit interregnum. Hæc Cl. *Auctor* ex hypotheſi eorum, quæ *ſupra* dixerat de Senatu Ariſtocratico temporario. Velut autem reverà ſtatus ille popularis eſt: ita *interregnum* ipſâ voce repugnante non niſi in Regno, ſive Statu Monarchicô, reperitur.

XIII. Cæterum, in *Democratiâ* certum eſt, jus ſuffragii non dari quam civibus, puberibus, maſculis, honeſtis, *non* peregrinis, pueris, non feminis, nec infamibus perſonis; nec etiam alii pro aliis nomine pro-

curatorio ſuffragari poſſunt. Eademque moribus ac legibus cunctarum gentium in *Ariſtocratiis*, imo & comitiis populi vel optimatium, quæ in regnis habentur, obtinere notisſimum eſt. Ratio quoque juris in promptu eſt, quæ civium duntaxat ſuffragia admittit, peregrinos excludit, tametſi bona in ſolo Reipublicæ habeant ſita; *quippe unio civitatis vinculo perſonalis obligationis non ſitu bonorum continetur.* (*g*) Impuberes ſatis removentur, quia nullum eſt eorum animi judicium, ut & omnes alii, quibus hæc ratio convenit. Feminæ idcircò, quoniam *à cunctis virilibus officiis* (*h*) maximèque à cœtibus publicis verecundiâ ſexus naturali arcentur. Infames quoqne à publicis functionibus ſuo merito excluduntur, ut dictum modo & in *fine præced. capitis.* Procurationes autem in publicis ſuffragiis receptæ non ſunt; quia nemo poteſt alii jus dare quam de his quæ habet in patrimonio, quale non eſt jus ſuffragii; denique publica utilitas poſtulat, ut ad quem res tanta pertinet, quilibet ipſe per ſe negotio interſit.

(*g*) NON SITU BONORUM CONTINETUR. Et hinc etiam reſolvenda eſt quæſtio de *Oneribus* ſive Muneribus, quòusque illa peregrini ſubire debeant? Videlicet *perſonalia* non ſuſtinent; *realia* ordinaria utique. Quin & extraordinaria, ſi ad defenſionem rerum impoſita ſint. vid. Klock. de *Contributionib.* Thomatium de *Collect.* & *alios.*

(*h*) A CUNCTIS VIRILIBUS OFFICIIS. Nemo meliùs hanc rem expoſuit, *Jacobô* Gothofr. *ad l. 2. de R. Jur.* ubi eleganter officia publica & civilia ex uſu juris Juſtinianei diſtinguit: & *civilia* ea appellat, quæ licèt privatâ auctoritate expediantur, attamen vel in civitatis vel judiciorum conſpectu transiguntur; ut ſunt poſtulare, pro alio intervenire, procuratelam obire, &c.

XIV. Tamen eſſe *Ariſtocratias* haud procul à *Democratiis* recedentes, in quibus peregrini, feminæ, infantes, furioſi, prodigi, ſurdi, muti, cæci, infames, quique ſuis rebus ipſi ſupereſſe nequeunt, jus ſuffragii ſaltem *per alios exercent*, (*i*) *præcedenti capite* expoſitum eſt.

(*i*) PER ALIOS EXERCENT. Reſpicit *Auctor* ad illas Respublicas, ubi cives illi, qui immobilibus gaudent, jure quoque Comitiorum fruuntur, &c. At verò Respublicæ illæ non ſemper in Ariſtocratiam incidunt, & prætereà etiam in illis jus Comitiorum non omnimodò & ſemper ex reſpectu unicè bonorum pendet, ut non aliquando legibus etiam quoad ſtatum, exiſtimationem, ætatem & reliquas perſonarum qualitates, variæ diſtinctiones introductæ reperiantur.

XV. Poterant hæc contra rationem juris per abuſionem artesque politicorum eo modo recepta videri, quo facilior ad ambitum via ſterneretur: Sed nec à jure hæc abhorrere in ejusmodi Imperiis, ubi jus ſuffragii datum eſt poſſeſſoribus immobilium, facit id quod antea diximus, eſſe illud jus in patrimonio ſingulorum.

XVI. Ex

XVI. Ex quo ſequitur, unumquemque de illo jure disponere posſe, quatenus nihil juri publico adverſum inſtituit. Hoc autem nihil aliud poſtulare videtur, quam ut is qui nomine cujusque prædii jus ſuffragii immediatè exercet, ſit civis, habilisque ad publicas functiones obeundas. Suffragatorem autem ſtatuendi facultatem quilibet, eadem ratione quâ patrimonii adminiſtrandi, poteſtatem exercet. Proinde peregrini & feminæ per ſe, infantes, furioſi quibusque bonis interdictum, per tutores curatoresque ſuos, ſtatuere poſſunt, qui pro ſuis prædiis ſententiam dicant. Juri publico enim ſatisfit, inquam, ſi is qui ſummum jus imperii liberâ poteſtate (nam talem ſubſtitutionem intelligimus) exercet, habeat ea requiſita, quæ juris & Reipublicæ ratio adeſſe flagitet.

XVII. Sed ut peregrini immediatè vel præſentes, aut per literas nominatim conſtituant Imperantes aliaque jura exerceant in eâ Republicâ, ubi non ſunt cives, *hoc notiſſimos juris publici terminos egreditur.* Quin & ipſum illud jus ſubſtituendi alios ſummâ cum ratione poterat illis negari, non minus quam iis aufertur, qui ob diverſam cultus divini profeſſionem haud perinde cum Republicâ conjuncti videntur.

XVIII. De feminis alia ratio eſt; neque enim illis quicquam obſtare videtur, quam quod in publico virorum cœtu indecorum ſit, illas conſpici. Quo impedimento per ſubſtitutionem civis idonei ſublato, nihil eſt cauſæ, quare ſuum jus patrimoniale exercere non debeant. Quin, ubi receptum eſt, ut qui jus ſuffragii habent, id per literas edere & declarare poſſint, *ut apud nos ſit*, ibi feminis tam hoc jus exercere, quam easdem in monarchia imperare fas eſt. Nempe, ut nuptæ, quatenùs hæc res eſt patrimonialis, maritali poteſtati ſubeſſe intelligantur, quemadmodum & reliqui omnes, qui ſub curatoribus degunt per eos ſuum jus ſine medio & ſine dubio exercere poſſunt; etſi non ſint immobilium poſſeſſores. Quatenus iterum hæc res eſt patrimonialis; quâ in re discrepat à Regnis, in quibus feminæ ſub viris non ſunt. Hæc igitur res propriè ad Ariſtocratiam Patrimonialem ſpectat.

XIX. Cæterum, in democratiâ ſimpliciter conſtitutâ, civium ſuffragia ſine discrimine perſonarum numerari conſentaneum eſt, ut apud

Romanos in tabellis, apud Athenienſes in oſtracis ſive teſtis obſervabant. Aliquando ad tædium computationis evitandum ex adſpectu præpollens multitudo colligebatur, quod etiam Romæ in Senatu fiebat, quando pedibus in alia & alia Senatores ibant. Alias è diſpari clamore diſſentientium, diſceſſus partium in diverſas campi partes aut colles fiebat, ùt olim Spartæ factum fuiſſe accepimus. *Ubbo Emmius, Græc. vet. part. 3. de Republ. Lacædemon.* Etiam ubi de conſenſu majoris populi partis liquet, reliquorum ſuffragatio ſiſti poteſt, ut Romæ ex Servii Tullii inſtituto, poſt ordinatas claſſes & centurias, fieri ſolitum eſt. Quibus & hoc σόφισμα ἀριστοκρατικὸν inerat, quod vilior pars populi raró interrogabatur, quia ſecundum centurias numerus inibatur; in quarum prioribus erant primores & cum hæ majore numero conſenſiſſent, rariſſime ad ſequentes claſſes deſcendebatur. Erat autem in primâ claſſe pars fere dimidia centuriarum *Liv. lib. 1. Dionyſ. Halic. lib. 4.*

XX. Eadem arte factum, ut pars quoque *minima populi jus majoris obtineret*; (*k*) ſiquidem inferiores centuriæ longe plura capita quam primæ continebant, & numerus centuriarum, non hominum advertebatur. Nec tamen ideo forma Imperii mutabatur, quia reliquarum jus erat idem, licet eluderetur & in comitiis diverſi generis eædem artes haud perinde obtinebant. Jus erat & Romæ cenſoribus male meritos civium in *Cæritum* tabulas redigendi, id eſt, jure ſuffragii privandi, ut & prætereundi ſenatores adeoque ſenatu arcendi, ut ſuperius dictum.

(*k*) MINIMA POPULI JUS MAJORIS OBTINERET. In univerſum, ubi de *Majoritate votorum* agitur, illud obſervamus, licèt vota numerari debeant; tamen ſæpè *minores* numero, ſi auctoritate præpolleant, cæteros in partem trahere: alicubi etiam qui majoribus votis ſuperantur, in ſententiam eandem, quamprimùm majoritatem advertunt, concedere amant, ut unanime & amicabile quaſi concluſum conficiatur. Hinc in *Comitiis* Imperii noſtri tam variè de majoritate votorum ſentiunt, cujus rei ſpecimen apud *Textorem* de *Ratione Status* Imperii reperies. Illud ſaltim hoc loco addendum eſt: In Democratiâ, quoties de præjudicio aut jure hominum certæ conditionis in Republica agitur, quòd tunc unam claſſem illi conſtituant, de quorum jure agitur; alteram cæteri. Et quamquam videatur eam claſſem, quæ prævalet, alteri non ceſſuram eſſe, nec etiam paſſuram alteram earum ſe dividi, dum ſpem habent fore ut ſuffragiis ſuis potiores evadant; tamen legibus fundamentalibus, à quibus deinde nonniſi communi conſenſu recedi poteſt, ita proſpicitur, ut *arbitros* conſtituere oporteat, aut tertiam quandam claſſem mediæ conditionis. Poſſunt etiam hîc diſſenſiones per pacta & transactiones componi; ùt in Imperio noſtro ſimile quid circa controverſiam *religionis* accidit.

XXI Ex quo liquet, non obſtare naturæ ſtatus DEMOCRATICI, nec

nec consequenter *Aristocratiæ* latè diffusæ, quod Magistratibus certis jus sit examinandi judicandique, an & quinam jus habeant ferendi suffragium, quive legitime sint electi à populo, ut Imperium Reipublicæ temporarium exercerent. Verum summâ prudentiâ in hoc negotio provisum est à Romanis, ut qui exercebant hanc facultatem judicandi, quinam civium suffragia ferre deberent, vel non, remoti essent ab eo quod intererat ipsorum, adeoque nec Imperii quoad exercitium participes forent. Satis enim constat, censuram fuisse quidem honoris reputatione maximam, potestate exiguam, ab Imperio & jurisdictione ambituque remotam, & quasi complementum coronamque reliquorum magistratuum, iis tantum qui cæteris Reipublicæ functionibus erant defuncti, solitam deferri, *Plutarch. vitâ Crassi.* Si ad hoc exemplum ius examinandi suffragia populi vel primorum magni numeri comparatum esset, equidem occasiones querelarum hoc respectu, quas nunc in Rebuspublicis liberis frequenter audivimus, bono ingenti publico præciderentur.

XXII. Si quæ præterea differentiæ popularium Imperiorum traduntur, eæ ad modum administrandi potius quam ad juris rationem *pertinere videntur.* (*l*)

(*l*) Pertinere videntur. Hîc omninò *Johannis Frid. Hornii* Hypothesis convellenda est, quando in Lib. *III. Polit. Archit. cap. un.* de *Republicâ Liberâ* solùm in *Monarchiâ* statum *Majestaticum* esse, asserit; neque *Polyarchicum* statum, sive Aristocraticum, sive Democraticum, aliter quàm pactis & conventione contineri: Esse potiùs statum illum Libertatis, & hinc non adeò addictos subditos Imperantibus, ùt in Monarchia. Enimverò Majestas cadere potest æque in Universitatem sive *corpus* aliquod, uti potest in personam singularem: nam & corpus ejusmodi voluntatem, rationes & jura sortiri potest. Nec quicquam efficit pro *Hornio*, quòd multitudo sive populus, in Politiâ, v. c., decretô suô non teneatur, quin possit abinde liberè discedere: nam ita Rex etiam Majestaticè non imperaret, cùm & decretum suum revocare è vestigio possit. Non etiam: quòd Optimates singuli *puniri* possint à Senatu Aristocratico, & si universi peccent, etiam universi puniantur, quod Majestati adversari videtur: Nam uti singuli quà tales revera subditi sunt, quanquam eminentes: (de quô tamen quâ ratione *pœnis* vel capitalibus vel minoribus subsint, *cap. præc.* visum est:) ita universi *Regis vicem* obtinent, nec mirum est, prout Rex, si hostilem animum in populum induerit, dimoveri vel oppugnari à populo potest, quòd etiam de universis Optimatibus idem dicatur, jugum ipsorum excuti à populo posse, perruptis semel Legibus fundamentalibus. Illud unicè *Hornio* largiendum est, quod in Monarchis Dignitas & splendor *personalis* majorem in modum se exerat, quoniam Rex nunquàm ùt subditus considerari potest: quale quid *singulis* imperantibus in Rebuspublicis Polyarchicis, ut subditi sint, accidit. Et jam necesse tandem est, ut Statum interregni à Democratiâ penitiùs discernamus? Est enim sententia communis, ut vix aliquem dubitare videas,

videas, quòd in Interregno *Majestas*, saltim *Realis*, supersit; quæ quidem sententia, prout *superiùs* refutata est: ita hìc denuò admoneri debet, in eô differentiam ejusmodi Statûs, quem merè *Magistraticum* esse arbitramur, consistere, quòd solâ *conventione* & quidem eâ, quæ ex legibus fundamentalibus, olim cum Regibus initis, firmata est, nitatur; indeque omnia gerantur intereà, donec de capite prospectum Reipublicæ fuerit, per Magistratûs; ùt in Imperio Romano sunt cumprimis *Vicarii*. Ex quo colligitur, hunc quoque Statum Interregni differre ab eo, in quo *multitudo*, quæ nullâ conventione nullâve lege fundamentali constricta *primùm* coiit; quippe quam ante omnia in id convenire oportet, ut quod *majoribus* placitum fuerit, eidem omnes obtemperare debeant; deinceps verò, postquàm singuli consenserint, majoribus votis definiant *modum Regiminis*, quô imposterum Rempublicam suam dirigi velint: quæ quidem omnia in statu *Interregni* jam ante definita sunt, ùt novâ conventione opus non sit. Uterque verò Status à Democratiâ impensè distinguitur. Nam *Democratia* est, ubi Jus de rebus communem salutem spectantibus statuendi, in concilium, ex universis constans, in perpetuum collatum fuit. Cæterùm, quòd Interregni modum hactenus retenti sive usitati Regiminis, populus, sublatis Legibus fundamentalibus, *mutare* possit, exinde procedit, quià nullius cujusquam, nisi populi illius, eâ de re interest.

CAPUT XXXVII.

De

Timocratiâ.

ET nunc Auctor peculiari Capite agit de *Timocratiâ* sive de Regimine *Censuali*. Quamvis enim Democratia ex omnibus Rebuspublicis absolutè independens sit, cùm solus populus suum jus ab alio non habeat, sed à quo jus ad alios Rectores proficiscatur. Cum verò nullus populus adeò Democraticè regatur, ubi non vilior *plebs* à publico concilio *submoveatur*, admissis tantùm qui opibus aut honestate notabiliores sunt, quod utrumque τιμή vocatur: non tamen inde quod cuilibet Democratiæ proprium est, si stabilis esse debeat, peculiaris & *quarta* Reipublicæ species, quam *Aristoteles Timocratiam* appellat, constituenda est: quin potiùs quam talem *Huberus* jure talem habet, quæ illi *Polonorum & Frisiorum* est, ad *Aristocratiam* referatur; nil impediente, si potestas summa in Republicâ tali penes tot homines versetur, ut numerus eorum ad Senatum exhibendum inconditus sit: quæ vero talis honoribus aut divitiis præstantium, ut *Romanorum ex censu Classium potiorum* fuerat, multitudinis viliori, qualis erat censûs ultimi, non habitâ in Comitiis ratione, ad *Democratiam* pertineat: in quod etiam ipse *Auctor* inclinat.

(o)

CAPUT

CAPVT XXXVIII.

De mixtâ Republicâ.

ARGVMENTVM.

Mixtam Rempublicam, ubi plures ſint ordines, ſinguli habentes ſummam poteſtatem, non dari. Quæ ſententia rationibus confirmatur, & objectionibus liberatur. Obſervationes de ſpeciebus Mixturæ tali ſimilibus, attamen diverſis.

I.

EXplicitæ ſunt tres vel quatuor formæ Rerumpublicarum. Multi quartam vel quintam ſpeciem inculcant, quam appellant mixtam. At nos in eâ ſumus ſententiâ, Reſpublicas proprie, id eſt, ex diverſis formis mixtas nec eſſe nec unquam fuiſſe, videri, *neque civiliter dari poſſe*, (*a*) vel antehac extitiſſe, proprie & ex vero ſumptas. Tali utique miſturâ, qualem diſſentientes deſcribunt, *ut jura ſummæ poteſtatis quædam Regi, quædam paucis, quædam omnibus ſeorſim adtribuantur*, ſunt verba Arniſæi, *Syſtem. Polit. cap. 6. ſect. 1. num. 38. 39.* Adhuc expectamus, dum talis Reſpublica plures habens Reipublicæ formas ſpecie diverſas, ex omni ſeculorum memoriâ nobis monſtretur, quæ extiterit vel ætatem ferre potuerit.

(*a*) NEC CIVILITER DARI POSSE. Hoc eſt, ſi maximè fingi velit Status ejusmodi mixtus, in quo penes uno plures Majeſtas ſive jura ejus diviſim reſideant, & ab iis exerceantur; tamen id ipſum in praxin deduci non poſſe, ſed civiliter impoſſibile eſſe: cùm mutuò Tres v. c. Monarchæ, ſi illi Rempublicam teneant, ſemet varie impedituri videantur; & cumprimis ſi tantùm unus eorum leges ferendi poteſtatem habeat, (cum hæc poteſtas ampliſſima ſit,) Ille, quicquid unus alterve reliquorum circa Jus ſuum, v. c. monetæ cudendæ, meri imperii, & ſimilia diſpoſiturus ſit, vel momentô ſubvertere poſſet. Et hoc ipſum eſt, quod Pufendorfium in *L. VII. c. 4. §. 13.* à ſententia communi, quæ revera eſt *Ariſtotelis, IV. Pol. 8. & 9.* (licèt id neget Pufend. *dict. loc.*) & ab ipſô quoque *Grotiô* recipitur, *Lib. 1. cap. 3. §. 9. & 17.* abſtraxerit. Sunt tamen etiam, qui nec ob naturam rerum fieri hanc mixturam poſſe objiciunt: quoniam ſcilicet *Formæ* rerum miſceri nequeant, eò quòd ipſius rei ſint eſſentia; plures autem eſſentiæ non poſſint miſceri, ſive ex miſcendis integris, (quâ ratione unius rei eſſent plures eſſentiæ integræ,) ſive ex diverſis, (quoniam etiam dividi impoſſibile ſit.) Accedere quòd *contraria* non poſſint eſſe in eôdem ſubjectô. At verò in contrarium, formæ Rerumpublicarum non eſſentiales, ſed *accidentales* ſunt. Non etiam mixtura hæc eſt *Phyſica*, nempe unio miſcibilium alteratorum: ſic & contraria non ſunt jura Majeſtatis, formæ quoque ſolùm diſparatæ ſunt, nec inſunt ſimul quoad eandem ſubjecti partem. Igitur cùm de re ſatis conſtet, in nomine difficiles eſſe non oportet: nec intereſt, utrum cum veteribus *mixtam* dicas ejusmodi Rempublicam, an verò compoſitam aut cum Pufend. *irregularem*; modò ſupponas, ita jura Majeſtatis diſtribui, ut non ea, quæ connexionem neceſſariam deſiderant, disjungi velint; id quod omninò civiliter impoſſibile eſt, quam-

quanquam & hîc ad *hypothesin* utique procedi & accuratiùs res examinari debeat. Nam ita v. c. non repugnat, uni cuipiam jus meri impii, alteri verò Jus aggratiandi competere: siquidem aggratiatio non nisi certis de causis, quæ lege quoque fundamentali definiri possunt, exerceri debet: qua quidem ratione merum imperium sive Jus vitæ & necis, quod aliàs Jus aggratiandi regulariter continet, non adeò turbabitur; quanquam diffitendum non sit, prout simplices formæ suas quoque digresssiones patiuntur, ut non omnia in puncto consistere possint: ita non minùs per varios modos & restrictiones idem in Republica mixta accidere solere. Deinde illud quoque in hâc mixtâ Republica præsupponendum est, quòd is quoque, qui habet Jus Majestatis divisim, simul habeat eô ipsô potestatem, Jus illud defendendi: quod tamen cùm *Pufendorfius* pro se adducat, dum exinde tantam esse conjunctionem jurium Imperii infert, ut avelli unum ab altero non possit. Ideò sciendum est, id quod præsupponimus, ità intelligi debere, ut in quolibet sit *potestas tota Majestatica*, prout aliàs Jus quodlibet Majestatis, nomine *totius*, Politici insigniunt, quasi quodlibet jus Majestatis sit Majestas, i. e. summa potestas in *suô objectô*. Prout verò prudentia publica triplex est, *Legislatoria*, *Consultativa* & *Judiciaria*: ita etiam potestas eô modô distribuitur, & hinc quælibet pars Imperantium, quæ jus quoddam divisim tenet in Republica *mixta*, habebit quoad Jus illud & objectum ejus potestatem & Legislatoriam & Consultativam & Judiciariam. Falsum videlicet est, *judiciariam* potestatem solùm exseri in Dicasteriis, prout nonnulli ex *Recentioribus* prudentiam quoque judiciariam ad negotia *forensia* nimium quantum restrinxerunt. Ex quo sequitur, quòd si cui jus competat, eidem quoque omnia illa delata esse, existimandum sit, sine quibus jure illô defungi ad communem salutem non potest.

Ex hoc ipso principio, quanquam malè applicatô, Defensores *Belli Schmalkaldici* putârunt, Jus *belli gerendi* pro religione competere debuisse Statibus Protestantibus, quippe quibus ipsum *jus Religionis* competierit. At verò si *Jus* Religionis sive *Sacrorum*, quà *Majestaticum* fuerat in Imperio, ad Status & vel ipsos Protestantes spectâsset: ita quidem rectè inferret argumentum; verùm quòd ante Pacificationem Religiosam & imò etiam post eam *Jus Sacrorum* tanquam *altera pars integræ Majestatis* penes Status unà resederit, illud pugnat cum hypothesi *Majestatis Cæsareæ*; & longè aliud est, *libertatem* habere *conscientiæ* sive religionis, quam & subditus quilibet sortiri potest, & imò debet, cùm homo nullus, & ne quidem Princeps adeò, conscientiis imperare queat: aliud verò est gaudere *jure Sacrorum* & Reformandi sive similibus: & adeò, si bellum illud Schmalkaldicum justum omninò fuerit, aliunde justitiam ejus deduci omninò oportebit. Cæterùm ea, quæ ulterius objicit *Pufendorffius*, veluti quòd anima non possit divisim existere in duobus hominibus, ut in unô horum sit voluntas, in alterô intellectus, & similia, (quæ usitata est passim *Pufendorffio* per similia argumentandi speciosa, sed lubrica, ratio) ea omninò levia sunt; nec enim qui Rempublicam mixtam statuit, duas distinctas supponit Respublicas, in quarum unâ sint jura nonnulla Majestatis, & sic non integra Majestas; in alterâ verò divisim existant jura reliqua. Quod verò Idem de *Aristotele* perhibet, ea frequenti traditioni ejusdem Philosophi & Interpretum ejus repugnat. Denique non sequitur hæc vel illa Compositio sive mixtura fieri non potest, ceu nec mixta dari potest Respublica ex duabus Democratiis: (hôc modô enim indivisim forent in omnibus articulis jura Majestatis penes omnes; quod non aliud est, quàm simplex Democratia:) E. planè nulla datur mixta Respublica.

II. Quod si mixturam dicere velis, quam illi negant esse, *ubi plures ordines jura quædam pariter exercent*, (*b*) non est dubium, quin ea species & esse possit & passim reperiatur, (quemadmodum in *Angliâ* jus indicendi tributa ferendique Leges, qui tunc omnes simul habent eandem potestatis speciem. Aliquando etiam usu venit, ut omnia jura Maje-

Majeſtatis majora ſimul à Rege & ab Optimatibus habeantur, exerceantur, ùt in Poloniâ; In quibus exemplis non eſt etiam quod negetur, dari mixturam; ſed non ejus generis, de quâ hìc loquimur. Ratione quoque adminiſtrationis multifariam miſceri civitates, ejusque rei ſpeciem plerisque impoſuiſſe, ut Spartæ, Romæ ac alibi propriè mixtas fuiſſe Reſpublicas putarent, pro certo habendum, *dix. lib.1. Digreſſ. cap.3.* Sed nec rarum, ut diverſæ urbes regionesque diversâ utentes formâ *regiminis* (*c*) in unam coëant civitatem, eadem retenta diverſitate regiminum, nec ideo tamen mixturam faciant, quia ſumma Imperii, non ſingulæ partes conſiderandæ ſunt, ut in Friſiâ aliquæ civitates democraticè, rurſus aliquæ reguntur more optimatum, ſumma tamen regiminis Ariſtocratica eſt. Fit etiam, ut plures populi ſub diverſis regimentis non planè in unam civitatem, ſed in fœdus arctum conveniant, quædam tamen jura communiter exerceant, *ſub uno principe fœderis*, ſicut *aliàs* diximus. Cujusmodi & hodiernam Imperii Germanici conſtitutionem eſſe non poterit negare, qui conſideret, omnia Majeſtatis jura plenamque παμβασιλείαν à Germanis Principibus in ſuos Populos, nec minus in exteros jura belli & pacis liberè citraque veniam Imperatoris exerceri.

(*b*) Pariter exercent. Videbantur in idem incidere mixturæ illæ, una quoad exercitium, altera quoad adminiſtrationem jurium Majeſtatis: nec tamen per omnia conveniunt: nam adminiſtratio minùs importat, quam exercitium; ſiquidem *Adminiſtratio* in totum fit alienô nomine, prout in Senatu Statûs Democratici videmus, & ſemper per Magiſtratûs peragitur, ut ſaltim ſi cuidam corpori omnis poteſtas, ut quidem in ſtatu Democraticô, adminiſtranda concredita eſt, Senatus appelletur pleniori vocabulo. Quod verò *exercitium* attinet, illud juris proprii eſſe cenſetur & perpetui. Hinc illos, qui exercitiô unà gaudent, *Ordines* potiùs appellamus; quanquam hìc cautè incedendum ſit: velut in Doctoribus nonnullis Juris Publici Romani animadvertimus, quòd tradiderint competere Cæſari Majeſtatem, ſed *exercitium* habere eum non niſi *cum Statibus*: quòd ſi enim Cæſar Majeſtatem ſolus habet, quidni habeat vividam, ut & ipſe eam ſolus *exercere* queat; ſaltim quòd *modus* exercendi eam talis ſit, ut in eo exercitio conſenſum & conſilium Statuum adhibeat. Hinc ſæpè ordines Regni non exercent Majeſtatem, ſi rem propiùs intuearis, nec etiam *quà Ordines* poſſunt; niſi per conceſſionem ſive communicativè: de quâ re *ſuperiùs* actum eſt. Quin potiùs in exercitio Majeſtatis Regiæ interveniunt. Equidem mixturas ejusmodi, quales hìc *in §. 2.* recenſentur, ipſe *Puſendorffius* etiam agnoſcit, ſed mixtam Rempublicam ſtrictè dictam nomine aliô nempe *irregularem* appellat, & quod rem concernit, eam *pactô* tantum cohærere opinatur: quod quidem ei largiri non poſſumus.

(*c*) Regiminis. *Subordinati;* velut in Imperio noſtro nonnulli Civitatem ejusmodi dari autumant; & rectè ſi rem ipſam reſpicias? Quod enim *Auctor* in verſ. ſeq. *Fit etiam.* Imperium noſtrum ad ſyſtemata *fœderata* refert: illud *ſuperiùs*, ùt & ad Bœcleri Notitiam in Libr. de Formâ Imperii Rom. Germanici, ùt & ampliori ſtudiô in Introitu Comment. ad Capitulationem Joſephinam, diſcuſſum eſt.

III. Non eſt tamen fortean, ut præcisè negari queat, poſſe fieri, ut unum aliquod alterumve jus Majeſtatis ab Imperio verè dividi & decidi queat, unique perſonæ vel ordini ſeorſim adtribuatur, quod in minoribus Magiſtratibus nullum habet dubium, cur magis in ejusmodi aliquo jure majori conflictum notabilem in civitate non faciat? ut ſi judicium de vita & bonis civium detur alicui ordini independenter, ùt alicubi juris eſſe diſputari novimus. Et imò in quâdam Gente vicinâ Populus & primores habent Jus tributa indicendi; Sed non absque periculo, & quam ſtare non poſſet ejusmodi Regimen, ſi non vi externâ fulciretur.

IV. Equidem una Civitas non poteſt habere niſi unum imperium ſive ſummam poteſtatem, ùt unum corpus plures mentes habere non poteſt: ubi autem diverſa jura penes diverſas ſunt perſonas, ibi diverſæ ſummæ poteſtates dantur; ſummum vero non poteſt eſſe niſi unicum. Quin nec fieri poteſt, ut non pugnantia quandoque imperent duæ poteſtates ſummæ. Imò imperandi jura ſic inter ſe connexa ſunt, ut unum ſinè alterius contactu explicari non poſſit. Ut adeò mixtura talis, qualem plures volunt, dari non poſſit.

* * * * * * * * *

Hîc verò per appendicem de quâvis Republicâ *corruptâ*: quarum aliàs quælibet peculiari nomine deſignatur, monendum eſt, quòd illæ (*Huberus* omnes unô nomine comprehendit *cap. XL. de Tyrannide,*) non differant à rectis ſpecie, ſive eſſentialiter, ſiquidem & ipſæ formæ Rerumpublicarum *accidentales* ſunt: quâ ratione & corruptio in Formâ contingens ſalvam eſſentiam relinquet: indeque corrupta etiam Reſpublica non minùs erit reſpublica: vid. Pufend. *Lib. VII. cap. 5. num. 1. & 11. Finis;* à quo deſumta hæc eſt diſtinctio, extrà rem eſt, & ſicuti unus finis eſſe poteſt rerum plurium ſpecie differentium; ita etiam plures unius rei poſſunt eſſe fines. Quodſi etiam fines mutarent ſpeciem, actûs imperantis, diverſum ſæpe finem habentis, quotidiè eſſentiam Reipublicæ immutarent. Denique homo ſanus & æger ſpecie non differunt.

CAPUT XXXIX.

De
Imperiis Involuntariis.

ARGUMENTUM.

De Imperiis coactis primò remiſſivè. Eſſe ea juſta vel injuſta. Non ſemper ex victoriâ belli Dominatum ſive Herile Imperium naſci. Dari quoque Imperia mixta, partim violenta & ex parte voluntaria.

I. Hacte-

I.

HActenus de Imperiis voluntariis, nisi quod *suprà* etiam de involuntariis & violentis actum; de quibus alioquin heic demum locus erat agendi.

II. Probatum ibi obiter, violenta Imperia non semper esse injusta. Possunt enim esse justa vel inde ab initio vel ex post facto. Ab initio justa sunt ratione formæ tantum, vel etiam ratione causæ. Priore modo justa sunt Imperia, quæ imponuntur bello solenni, quod scilicet illatum est ab his, qui jus belli inferendi habent, modoque jure Gentium recepto gestum fuit; Nam ejusmodi bella tribuunt effecta juris vitæ necisque & Imperii in victos sine discrimine causæ bonæ an malæ, ùt docet Grotius *Lib.3. cap.3. de Jure Bell. & Pac.*

III. Sed videndum, ne non distinguendum sit inter jus *victoriæ* adversus *Regem*, & quod contrà *populum* subjectum acquisitum est; ut posteriore solummodò usu, jure belli imperium acquiri videatur; sicuti in *Angliâ* nuper fuêre, qui *Jacobô* Rege victô, per *VVilhelmum* Arausionensem, non potuisse Imperium partum esse in Populum opinati sunt, sed quòd in hunc imperium *relapsum*, inque eum non nisi novô bellô aut consensu acquiri potuerit. Plerumque tamen populus cum Rege *communem causam* habet; nisi gens aliqua sua alienigena Domino invita agat. Quod si etiam populo tribuatur vis Imperii, & Regi corona ab hoste erepta fuerit, non plus videri poterat victori acquiri quàm victus habuerat, & Imperium quoad *proprietatem* recidisse in populum. Quod si verò Imperium in Regem ejusque familiam Populus alienavit, videri potest victo Regi & familiæ belli jure ademtum esse: idemque de Regno patrimoniali dicendum est. Usufructuarium autem jus Regni cum personâ ejus ipsô jure finitur, & ad populum redit, quibus post ultimum possessorem à populo delatum est.

IV. Quod si armis invadens Rempublicam se declaraverit, id gratiâ auxilii oppressis ferendi facere, ne quidem jus belli adversus regem, etsi pulsum, nec adversus populum obtendere potest. Aliàs, si communibus armis cum Rege populus invasori restiterint, imperium victoris est non modô durante statu belli reciprocô; sed si submittat

ſe populus multò magis, ubi & pactis id modificari poteſt. In deditos autem nullô pactô intercedente, ſive juſtum ſive injuſtum bellum fuerit, modò requiſita Juris Gentium habeat, (Grot. *III. d. J. B. & P. c. 3. ſeqq.*) Imperium Victoris eſt.

V. Sunt verò & ratione Cauſæ juſta Imperia, quæ imponuntur victis bellô, quod ipſi vel Imperantes eorum meruerant. Cùm enim tales liceat occidere, non eſt dubium, quin ſub Imperio jure merito contineantur. Sed injuſta ratione formæ ſunt, quæ jure victoriæ uſurpantur ab his, qui jus belli gerendi non habent, vel qui ſolennia bellorum requiſita, ſecundùm jus Gentium, non ſervaverunt.

V. *Injuſta* ratione cauſæ quæ ſint, ultrò intelligitur, quando bellum quidem ſolenne fuit, quô victor Imperium quæſivit, verum ſine causâ juſtificâ adverſus eos, qui Imperio ſubjiciuntur.

VII. Modus Imperii eſt in arbitrio victoris ratione ſæpe dictâ, quæ eſt à majore ad minus; ſi victor habet jus occidendi, habet quoque jus ſervandi ad ſerviendum §. *2. Inſt. de jur. Perſon.*

VIII. Neque tamen ſemper ex jure belli initioque violento Imperium herile, quod Dominatum ſupra diximus, oritur. Sæpe generoſitas & manſuetudo victoris nihil quam civile obſequium exigit; ſæpe nihil aliud vult prudentia. Sic *populo Romano melius viſum, amicos quam ſervos quærere tutiusque rati ſunt volentibus quam coactis imperitare*, ſunt verba *Taciti in Agric.*

IX. Denique ſunt Imperia, quæ mixtam habent cauſam, quando vi metuque, voluntas elicitur eaque vis antea ab Imperante novo aut aliunde infertur. Ab *illâ*, cùm Populus armis ad deditionem, certis conditionibus, faciendam compellitur, ita ut in ditionem victoris transeat vi quidem coactus, ſed tamen vi pacti. *Aliunde*, quando populus armis externis aut inteſtinis eò redigitur, ut exitium à malis ſuis, niſi Dominum alienigenam recipiendô, non reperiat, ſicut olim Campani à Samnitibus preſſi, nec multo aliter Friſii & Groningani Carolum V. certis videlicet legibus, quas Campani nullas ſtipulati leguntur.

X. Quod

X. Quod jam ad vinculum obligationis attinet, id in hisce postremis speciebus, ubi deditio non ultimâ vi, sed mediô pacto perpetrata est, non habet difficultatem; de prioribus autem quod satis est suprà diximus.

CAPUT XL.

De
Tyrannide Usurpationis.

ARGUMENTUM.

Tyrannidem esse triplicem, titulò tantùm, qui Pisistratismus, exercitio tantum, seu Neronismum, utroque Phalarismum. Rex de factò an idem sit. Quinam verè sint titulo tyranni & quomodo tales esse desinant: numquid juris Imperata illorum habeant, & quid adversum eos liceat.

I.

DIcamus aliquando de Tyrannide, quæ post omnes Reipublicæ species & jura sequi debet, cùm sit corruptio Reipublicæ cujuslibet rectæ. Quod tamen itâ nolim accipi, ut quælibet corruptio Tyrannis vocetur. Sic enim sola *perfecta* Respublica, quæ nulla est in mundo, non esset tyrannis, cùm, ut aliàs è *Platone* diximus, olim hodièque omnes civitates malè administrentur. Sed de omni hoc negotio, maximi in hac arte momenti videndum accuratiùs. Usus hujus vocis strictè de monarchis, latiùs & à nobis de quavis Republica usurpatur.

II. Proinde *Oligarchia* certè, quæ est corruptio Aristocratiæ, non statim est Tyrannis; cùm vix ullus aut planè nullus detur Optimatium Status, in quô non fiant coitiones, quibus potestas ad paucos redigatur. Ita non statim, ubi Princeps utilitates suas à populi sui rationibus dividit, suisque potiùs commodis quàm utilitati publicæ servit, statim pro tyranno habendus. Quotus enim quisque Principum in mundo ejus culpæ foret expers?

III. Est verò duplex Tyrannis, alia *titulo*, sive usurpationis, alia in *exercitio* quæ dicitur; nisi & *mixtam* dicere velis, titulo simul & exercitio. Primam *Pisistratismum*, (*a*) alteram *Phalarismum*, tertiam

 Nero-

Neronismum, à celeberrimis singulorum exemplorum auctoribus appellare licet.

(*a*) PISISTRATISMUM. Distinctionem inter *Pisistratismum* & *Phalarismum* invenit primus *Cicero*; sed alio sensu: cùm Phalarismum ille exponat de Tyranno tantum exercitiô tali: imò & Pisistratismum: ut saltim modum exserendi videatur in utroque distinxisse: nam *hic* Illi est, quando tyrannus Rempublicam callidâ ratione & honestis præscriptionibus opprimit, ùt *Pisistratus* sine cædibus Democratiam Atheniensium in Monarchiam vertit. *Phalarismus* autem est, qui per crudelia facinora exercetur. Unde qui Ciceronem sequuntur, mixtam genus docent apparere in *Tiberio*: qui tamen titulô Tyrannus non est, utut illum initiò Pisistratismo, posteà Phalarismô usum fuisse observent. *Auctoris* tamen sensus, quem distinctioni præfert, potius sequendus est.

IV. Tyranni titulo aliter invasores & *Usurpatores* dicuntur, qui Imperium civitatis nullo jure tenent, seu singuli sive plures, ùt Romæ *Decemviri*, post Leges XII. latas, Athenis aliquando, quadringinti viri. Nam triginta, quos dicunt, tyranni, huc non pertinent, etsi eorum exemplum crebriùs in hanc rem vulgò citatur; nam hi justam causam jure victoriæ à Lacedæmoniis constituti habuerunt, ideoque Tyranni exercitiô fuerunt. *Plutarch. in Lysand.*

V. Est ubi distinguunt inter Regem de *jure* & de *factô* talem. Et quidem de facto Rex idem cum Usurpatore sive *titulari* Tyranno multis esse videtur; At hoc non æquè verum, quàm quòd de jure Rex, etiam Legitimus Rex sit. Quid apud *Anglos* ubi hæc inventa est distinctio sit Rex de factô? exemplô *Henrici VII.* apud *Verulam.* patet. Is ducta in Uxorem *Elizabethâ* Eduardi IV. filiâ, Regnum *ejus nomine* adire nolebat, & si populus id mallet, ne magis reginæ maritus quàm Rex videretur. *Suo* non audebat, nec uti belli & victoris jure. Sumsit igitur diadema, *nullam juris speciem* præferens. Et ne hoc vim imperio dissolueret, Legem ferri curavit, quæ Regi ab Ordinibus agnito & coronato Regiamque dignitatem de facto possidenti, parere jussit.

VI. Nos teneamus, Usurpatores & Tyrannos esse, qui Regnum nullô jure tenent, qui Regnum injustum tenent. Nullô autem jure videntur Imperium habere, qui id, *invitis iis*, quorum est verum jus imperandi, tenent, sive is populus, sive optimates, aut unus sit. Igitur sicubi, expulso Rege vero, consensum licet amplissimum à populo Invasor impetraverit, tamen non desinit esse tyrannus, ut nostrâ memoriâ apud *Anglos* usu venit in *Cromwelliô.* Sed *in populari Imperiô*, (*b*) ubi con-

consensum Invasor à civibus impetrat, exinde legitimus incipit esse princeps, quod à *Gelone Syracusis*, *à Servio Tullio* Romæ factum. *Diodor. Sycul. lib.11. cap.26. Liv. lib.1.* Sed qui cives ad consentiendum vi apertâ & terrore præsenti adigit, is invitis adhuc imperat, nec desinit esse tyrannus, ut Romæ de Triumviratu constat; nisi jusjurandum sit interpositum, quô qui obstricti sunt, non habere de metu exceptionem probat Grotius *Lib. III. cap.19. num.5.6.*

(*b*) POPULARI IMPERIO. Ratio differentiæ est, quia in eo statu nullius alterius, præter populum, interest; secùs ac in Monarchia: ubi de jure Regis expulsi, & familia Regis, agitur.

VII. Non idem, quod de vi apertâ, censendum, quando populus civem unum adeo videns potentem, ut, si velit, omnes cogere possit, imperium illi defert, antequam vim faciat, ut populus Romanus in *Augustum* ab Actiacâ victoriâ reducem, quâ de re diximus *lib.I. Digress. cap.17.* Similiter, si vis primum adhibita, dein tolerabili Imperio diu populus acquieverit, nec penes alium sit verum jus imperandi, videtur etiam è tacito consensu desinere esse invasio. Nihil enim causæ est, quare non heic etiam *præscriptio temporis* (*c*) locum habere debeat, cum in eâ, quæ longissimi & immemorialis est temporis, non requiratur titulus aut bonum initium, ùt docent JCti. Quippe non minus verisimile est, populum haud velle in æternum fluctuare statum Imperii, quàm privati creduntur dominia nolle semper esse incerta, quæ est ratio usucapionis & præscriptionis rerum, quæ sunt in patrimonio.

(*c*) PRÆSCRIPTIO TEMPORIS. Hoc non admittit *Osiander* ad *Grot. Lib.1. cap.4. §.15.* Videlicet quia præscriptio 1.) sit Juris tantùm civilis. 2) Peccatum potius continuetur, quàm auferatur. 3) Populus *metu* consentire censeatur; Enimverò si locô præscriptionis *longam possessionem*, ex quâ consensus populi arguatur, substituas, remotô nomine & requisitis præscriptionis, vera omninò est *Auctoris* sententia: (quò minùs enim præscriptio inter *Gentes* obtineat, etiam immemorialis, quæ quidem in Civili etiam Jure *bonô initiô* non debet destitui, *superiùs* ostendimus,) quippe qui supponit, non nisi de populi præjudiciô agi; quâ ratione si illius consensus, non apparente vi apertâ & terrore præsenti, interveniat, (prout tacite intervenisse post multum temporis videtur,) utique legitimô imperio, qui invasor fuerat, postmodum utetur. Proinde *Sandersonius*, quem citat *Osiander*, nil aliud definit, quàm quòd subditi invasori possint obtemperare, salvâ conscientiâ; quanquam per vim illam continuam *pristino Regi* Jus suum non auferatur. At verò hâc ratione nobiscum facit *Sandersonius*, qui *Osiandri* utique sententiam non probat.

VIII. Cæterum, Invasor quà talis non potest obligare cives ad obsequium, neque valent ejus præcepta, nisi quatenus sine extremâ confusione ordo jubendi parendique *non potest everti.* (*d*) Tum enim

is,

is, ad quem pertinet jus imperii, malle præſumendus eſt, *ut tyranno pareatur*, (*e*) quam ut univerſa civitas graviſſimo afficiatur incommodo, vel præceps in exitium ruat.

(*d*) NON POTEST EVERTI. Vid. hanc in rem locum *Sanderſonii*, quem citat Oſiander *d. l. pag.568.*

(*e*) UT TYRANNO PAREATUR. Sed an etiam populus priſtino Regi obedire tenebitur? Non utique quoad ea, quæ regimen civitatis occupatæ concernunt, poſtquam firmata eſt à Tyranno poſſeſſio; ut ſaltim violentiæ ſive invaſioni tacitæ populus concesſiſſe videatur. An autem *priſtino* Regi in eo obſequi teneatur populus, ſi is Tyrannum *occidi jubeat?* disquirit *Grotius* in *Lib. I. cap. 4. §. 18.* Quanquam verò ibidem hoc afferat: eſt tamen verior ſententia *Bœcleri;* item *Oſiandri & aliorum*, cumprimis, ſi populus expreſsè Tyranni invaſoris imperium agnoverit. Utique ſi bello juſtô, cum victoriâ finito, vel aliter ſe Regem quaſi declarari fecerit, populô licet invitô; tamen ille ſinè piaculo à ſubditis, quos Deus in manûs ejus dedit, trucidari non poteſt. Heſſenthaler, *claſſ. 2. Athletæ Politici, quæſt. 2.* Illud etiam notandum eſt contra *Grotium Lib. II. cap. 1. §. 9.* quando ille Principem, licèt invaſorem, ideò occidi non poſſe docet, quia perſona ſit utilis Reipublicæ: quòd ratio illa nequaquam rem conficiat. Nam reſpectus utilitatis & charitatis Chriſtianæ ad quemlibet pertinet; multòque minùs *Grotio* accedendum eſt, quoniam eandem rationem porrigit ad Reges *legitimos;* quod enim hisce non *reſiſtere* liceat, ejus ratio longè altiùs repetenda eſt, à ſolâ videlicet independentia Regum: iterumque *Grotius Lib. I. cap. 4. §. 7.* errorem ſuum inſinuat, quoniam non-reſiſtentiam petit à *pactô* populi; infirmô ſatis repagulô.

IX. Violentum alioqui & notorium Invaſorem, vim adhuc continuantem, cuivis ut hoſtem publicum interficere licet. Neque minus ubi vim deſiit adhibere, juſſu videlicet ejus, ad quem jure pertinet imperium. Nam ſi ille uſurpationi acquieſcere, quàm bellum civile ſubire malit, injuſta videtur habenda cædes tyranni; ideoque probandum non videtur, quod Brutus & reliqui conjurati apud Lucanum gloriantur,

Detrahimus dominos urbi ſervire paratæ.

Aliter deinde Brutus idem Epiſt. *ad Ciceronem* defendens ſe, quòd Antonios *hoſtilis animi in Rempublicam* manifeſtos, pro civibus habendos ſcripſerat, id à ſe *juſtiſſime* factum ait, & pergit, *Quod enim nondum Senatus cenſuit, nec populus Romanus juſſit, id arroganter non præjudico neque traho ad arbitrium meum.* Quo jure igitur *Cæſarem* occiderunt ipſe ſociique, cui ſenatus ſolenniter fidem dederat, quem populus amabat ut quem maxime? rogare licuiſſet eundem Brutum. Si tamen Lex præexiſtat, ut eum, qui externum aliquod inque oculos incurrens factum commiſerit, hunc liceat occidere, velut qui ſatellites habuerit, qui arcem occupaverit; eam Legem non expectato juſſu, exequi fas eſt, quo jure tyrannicidis olim ſtatuæ atque coronæ decretæ leguntur.

X. Cæ-

X. Cæterum, in Invaſoribus mores non diſtinguuntur, adeoque juris ratio eſt eadem, ſeu Piſiſtratus, qui nulli injuriam fecit & quem Cæſar imitatus eſt, *ut in vitâ utriusque Plutarchus*, ſeu Phalaris civitati incumbat, adeoque clementiſſimus & humaniſſimus invaſor æquè *tyrannus* eſt titulô, quàm qui cædibus & rapinis graſſatur.

CAPVT XLI.

De
Tyrannide in exercitio.

ARGVMENTVM.

Exercitio Tyrannus quis, ejusque definitio ex Ariſtotele. Paraphraſis ejus Heinſiana notatur, & ſententia Philoſophi illuſtratur exemplis. Non tamen congruere definitionem illam omnibus imperiis. Proinde alia definitio traditur & exponitur, conveniens omnibus formis Reipublicæ.

I.

SEquitur *Tyrannis in exercitio*, quando Rectores jure conſtituti poteſtatem ſuam ita exercent, ut hoc nomen mereantur, qualis *Nero*, *Caligula*, & alii *plures*. Quatenùs id verò fiat, locus aliquanto difficilior eſt, non modò quænam verè talis dicenda Tyrannis, verùm etiam quid adverſus eam juris competat?

II. Ariſtoteles deſcribit Tyrannum, quòd ſit Μοναρχία ἀκούσιος, πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῆς συμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων. *Unius Imperium, quod ad ſuam ipſius, non ad ſubjectorum utilitatem in invitos exercetur*; quod eſt oppoſitum veri Regis officio, qui civium causâ, ſicut omnis poteſtas, conſtitutus eſt. *lib. IV. polit. cap. 10. ſub fin.*

III. Debere in Invitos eſſe tyrannidem ſæpe dictum eſt, ultroque intelligitur, οὐδεὶς γὰρ ἕκων ὑπομένει τοιαύτην ἀρχὴν; *Nemo enim volens ejusmodi fert imperium*, ait idem Philoſophus; quippe volentibus, ſiqui tales reperiantur, non fieret injuria.

IV. Heinſius in Paraphraſi *d. cap. 10.* verba definitionis ita explicat, *non tam ad eorum quibus imperat, quàm ad ſuam utilitatem.* Velim

abesse illud, *tam, quam*; nec enim est in Græco, nec convenire videtur; quia propria Imperantis atque subjectorum utilitas simpliciter, *positive* non *comparative*, opponuntur, θετικῶς non συγκριτικῶς, specie, non gradu. Si enim pro tyrannis habendi sint, qui *magis* quærunt *suam* quàm *civium* utilitatem, quotusquisque Regum & Principum tyrannidis absolvi posset?

V. Erit igitur Tyrannus Aristotelicus, qui omnia dirigit ad propriam utilitatem, populi verò commoda penitus negligit, cujusmodi *Neronis* institutum erat, cum Præfecto inculcaret; hoc agamus, *ne quisquam quicquam habeat*, ut *Suetonius* narrat. Multò magis, si quis *exitium populi totius* quærat; modo sanus homo illuc insaniæ venire possit, ut serio velit, quod Caligula optabat, *universus populus ut unam cervicem haberet*, quam unico ictu præcidere posset. *apud eundem Suetonium in vit.*

VI. Quare in Imperio summo simpliciter delato *Tyrannis* erit, ejusmodi institutum, quale nec in *Democratiâ* ferendum à minore populi parte diximus; velut si pars major, coitione factâ, id agat, ut reliquos omni modo vitâ fortunisve suis evertat. Verùm hæc definitio non convenit, nisi hypothesi Summæ Potestatis simpliciter delatæ. Opus est descriptione Generali, quæ omnis generis Imperio tam limitato quàm absoluto, plurium & unius Potestati, congruat; etsi de monarchiis, id nomen inprimis usurpetur, ibique potissimum usu veniat. Quô sensu verum est, Regnum & tyrannidem differre, velut virtutem vitiumque, laudem ac vituperium, adeoque ἀντίστροφον τῇ βασιλείᾳ; æque latè patere quàm regnum, ait *Arist. l. 4. Polit. cap. 10.*

VII. Denique pro nostro instituto *Tyrannum exercitio* vocabimus, *qui terminos summæ potestatis sibi jure delatæ notoriè & præfractè egreditur. Summam* in tyrannide propriè dictâ potestatem supponimus; siquidem ejusdem generis cum singulis Imperii formis, quæ summæ intelliguntur, esse debet, nec aliter Philosophus *d. cap. 10.* Igitur, qui potestatem summam nullâ sibi ex parte delatam exercet, eum titulô potius quam exercitio tyrannum existimamus, velut si dux Venetorum ἀνυπευθύνως regnare vellet. Si quis tamen ejusmodi principes, cujusmodi olim

olim erant *Spartani* & ſunt hodie *Poloni* Reges ſupra Leges ſe evehentes, malit *hujus generis* nuncupare tyrannos, poteſt id ſuo ſenſu fieri.

VIII. Ex his jam ſponte ſequitur, quid ſint tyranni exercitio tituloque ſimul, ſcilicet, qui, cùm nullum jus imperandi habeant, tamen Imperium, quod uſurpant, impotenter acerbeque tractant; ùt factum à Phalaride Agrigenti.

IX. *Terminos Poteſtatis*, habetur in definitione. Imperium deferri ſimplex aut limitatum, pridem intelleximus. Quod *ſimpliciter* delatum eſt, non habet terminos expreſſos, nec tamen eſt infinitum; quinam *limites* ejus tacitè intelligantur, *ſuprà* expoſuimus. Proinde, qui illa, quæ in omni Imperio tacitè excepta diximus, notoriè & præfractè violant, hos poteſtatis ſibi delatæ terminos excedere & eſſe tyrannos, ſi modò exceſſus non ſit contrà ſingulos vel paucos; ut modò de Nerone & Caligula diximus, eſt ſtatuendum. Secundùm hos, qui poteſtatem ſummam quidem, at *non integram* vel Lege fundamentali *limitatam* acceperunt, his eſſe terminos ſuos liquet, & poſſe hujusmodi terminos Imperantibus poni, poſitosque ſervandos eſſe, quin eos, qui illos egrediuntur, nihil agere, atque abuti poteſtate ſuâ, ſæpiùs & copiosè demonſtravimus. Tamen ſicut unus actus non facit habitum, nec una hirundo ver adfert, ita nec quilibet actus Imperantium notam tyrannidis imponit; ſed opus eſt crebris actibus iisque indubitatis & violentis, ut Imperantes pro Tyrannis haberi poſſint, hoc eſt, quod in definitione collocatum eſt, *notoriè* atque *præfractè*.

X. Quicunque igitur nondum à commiſſis adverſus Leges fundamentales deſiſtere, neque cautionem in futurum meliùs conſulendi recuſant, nec emendationis ſpem conſumſerunt, hos pro tyrannis habere non licet.

XI. Atque ex his jam conſtat, in Imperio *ſimpliciter* delato, Rectores multum improbitatis exercere poſſe, priusquam pro Tyrannis haberi queant; ſecùs ac hi, quorum poteſtas Legibus eſt *limitata*, qui hoc nomen & jus incurrere poſſunt; etiam, quando reſpectu aliarum abſolutè imperantium, pro moderatis haberi poſſe viderentur.

CAPUT XLII.

De

Jure resistendi Tyrannis, in exercitio, vel tyrannice agentibus.

ARGUMENTUM.

Adversus Tyrannum superius descriptum quid liceat subjectis, ratione & exemplis docetur; distincte tamen; esse enim aliud juris in eo, qui non habet summam potestatem aut non integram, atque in eo, cui Imperium sine exceptione delatum est; examinantur Barclaji & Grotii sententiæ, distinctio proponitur & ab objectis adseritur: semper tamen ejusmodi personæ Principis parcendum. De tyranno ex Aristotelis sententiâ ejusque usu & executione.

I.

QUod Aristoteles de viro bono aberrante dixit, ἀδικεῖ μὲν, ἄδικος δ' οὐκ ἐστὶ *lib.5. ad Nicom. cap.6.* id de actionibus Imperantium, contra jus sibi institutis usurpare licet, sæpe eos tyrannice quidem agere, non esse tamen tyrannos, quamdiu non apparet eos id agere præfractè. Quatenus tamen antea probatum est, acta, quæ fiunt contra jus Imperantibus delatum, ipso jure nulla esse: superest videndum, an singulis è populo jus illis resistendi competat, ut ex nullitate actuum consequi videtur? quoniam Imperantes, manifestò excedentes potestatis suæ terminos, *privati* sunt & pro talibus habendi; quibus idcircò *vim opponi* non sit à ratione alienum.

II. Verùm Salutis publicæ discrimen non semper admittit Dialecticas conclusiones, adeoque ut singulis detur facultas resistendi, sola *Nullitatis* ratio efficere non potest. Potest enim fieri, ut nullitas, acquiescente eo, cui jus inde comparatum est, *effectus aliquos valoris* habeat; ut de testamento, quod ob præteritionem filiifamilias ipso jure nullum est, traditur à JCtis, id ipsô acquiescente ex bono & æquo sustineri, in *l.17. π. de injust. rupt. testam.*

III. Proinde quoties hac de re quæritur, omnium primò videndum, penes quem sit Jus supremum. Sanè ubi unus tali principatu fungi-

fungitur, ut regimen *infra leges* (a) habeat, ibi jus ſummum neceſſario eſt penes ſenatum aut populi concilium. Si hoc præſens & ſui potens acta ejusmodi principis aliorumve parem vim habentium tacitè adſpiciat, pro conſentiente haberi debet; unde quod illegitimum erat, hoc modo legitimatur & obligat ſubjectos. Ex quo liquet, concilium illud, ſi poteſtate ſuâ velit uti, jus habere *cohibendi* illos, qui principale regimen in abſolutum convertere ſatagunt. Quò minùs autem hoc ſemper faciant, rationes equidem eſſe poſſunt, verùm politicæ magis. Nam de jure non debet omittere tale concilium, quò minus ſententiam ſuam & officium Principis cordati ſignificent & demonſtrent. Quod ſi tamen, is inconſultâ vi & manu, fretus pertendat, neque à Senatu in ordinem redigi poſſit, idque notorium ſit, jam nihil hærendum, quin ſingulis è populo reſiſtendi facultas jure competat. Nam quid ſinguli vel plures valeant, aut quid expediat, ſervire an pugnare, facti magis & Politices, quàm juris eſt.

(a) INFRA LEGES. Et ſic diſtinguit *Principatum*, ubi ſcilicet quaſi in *Senatu Princeps* eſt, à Monarchiâ.

IV. Idem ſtatuendum, ſi Rex ſummam quidem ſed integram non habeat poteſtatem, verum quasdam Imperii partes una cum ſenatu aut popularibus delegatis exercere debeat, idque facere adſpernetur. Quomodo cùm *Dux Albæ*, nomine *Philippi* Regis, decimam à *Belgis*, Ordinibus quibusdam invitis, exigeret, idque manifeſtum eſſet, haud injuriâ ſinguli cives, clauſis officinis, exactoribus reſtiterunt. Nec aliâ ratione poteſt defendi quod in plerisque civitatibus defectio ab Hiſpanis *ex plebe* initium habuerit. Quia ſatis conſtabat, pleraque αὐτοπραγίας Hiſpanicæ facinora, reclamantibus populorum Ordinibus inſtitui; nec minus certum erat, jure fundamentali id omnino eſſe prohibitum.

V. Collocatur tamen longiùs hæc res extra controverſiam, ſi Regis electioni *Lex commiſſoria* (b) adjiciatur, ut ſi Rex non ſervet jura fundamentalia, populus omni vinculo obſequii ſolvatur; ùt de veteribus Brabantis fertur, & *Poloni* hodieque ſtipulari ſolent. Idem eſt, ſi in delatione Imperii ſit dictum, ut certo eventu Regi *reſiſti* poſſit, cujusmodi pacta populi adverſus Regem habere poſſe effectum naturalem, contrà Hobbeſium *ſuprà* demonſtratum eſt.

 (b) LEX

(*b*) Lex commissoria. Quæ hîc de pactô commissoriô, nullitate actûs, & resistentiâ civium adducuntur, illa omnia *L. 1. c. 17.* examini subjecimus. Nonnulla etiam ad *Capitulationem Josephinam* adversus Limnæum admonita sunt.

VI. Quin etsi nullus sit optimatium senatus aut populi concilium, tamen, si verum est, sicut est, Regem, quatenus ei delatum non est, nec habere Imperium, sed hactenus esse privatum, sequitur, Imperatis ejus, quæ non *dubie* excedunt potestatem concessam, posse resisti. Ni fiat, quod *suprà* faciendum disputavimus, ut si quid istius generis occurrat, convocentur hi, quorum fuit primævum jus Imperii. Utique tamen semper, casu necessitatis inopinæ excepto, qui etiam in simplici Magistratuum officio exceptus intelligitur, quomodo olim *Epaminondas* & *Pelopidas*, etsi Imperium in exercitum diutius quam ipsis à Thebanis erat concessum retinuissent, se defenderunt. *Cornel. Nep. in vit. Epaminand.* Et hæc quidem, ubi jura Majestatis non omnia absolute sunt penes Imperantes.

VII. Imperio autem *simpliciter* delato consentaneum est, nullam resistendi facultatem subjectis dari, nec ob publicas neque privatas ob causas. Infinitatem tamen Hobbesianam sana ratio adversatur, quâ de re non habemus quod addamus iis, quæ *superius* copiosè disputata fuerunt. Idem exempla antiquissimorum temporum evincunt, quæ suos Reges simpliciter sine anxiis stipulationibus statuebant, nec tamen furias tyrannorum in infinitum perpetiendas crediderunt; tametsi in hujusmodi exemplis meritum hujus disputationis non collocemus.

VIII. *Barclajus* ipse, quem ut Regii Imperii fortissimum Assertorem laudat Grotius *l. 1. c. 4. §. 7. vers. Barclajus,* huc tamen descendit, disputans contra Monarchomachos, maximè *adversus Brutum* (*c*) ὑποβολιμαῖον, ut si Rex *vere hostili animo* (*d*) in totius populi exitium feratur, non modo resisti illi queat, sed & regnum amittat. *lib. 3. advers. Monarchom. cap. 8. & lib. 6. cap. 23. & 24.* Verum id haud facilè continget in Rege mentis compote, nisi pluribus populis imperans in gratiam unius, alterum velit perditum, ut colonias ibi faciat; quod *Philippo II. Belgis* irato atroci murmure majores nostri imputaverunt. Largitur & resistendi facultatem *Barclajus* populo toti vel insigni ejus parti adversus sævitiam Regis immanem. Grotius verò vix aut nihil

alioqui

alioqui cedens *Barclajo* in patrocinio Regum, idem singulis civibus ad vitæ suæ tutelam concedit, utique jure naturæ & veteri divino, haud perinde *Evangelico d. cap. 4. §. 7.* Quod si verum, ut debet, est, id quod *suprà* diximus, non esse in novo fœdere severiorem morum disciplinam, ac in veteri fuerat, introductam: hæc differentia non potest admitti.

(*c*) ADVERSVS BRVTVM. In *Vindiciis contra Tyrannos:* sub quô nomine Hubertus *Languettus* venit, populo Majestatem in Monarchico etiam statu competere asserens.

(*d*) VERE HOSTILI ANIMO. Nam velut aliàs passio est perfectio actionis, ita si agens interitum Reipublicæ machinetur, utique respectus ille imperantium & parentium cessabit. vid. Pufend. *L. II. Elementar. Jurisprudentiæ Observ. 5. §. 21. seqq.* & *L. VII. J. Nat. cap. 5. §. 9.* ubi contra auctorem der Politischen Waagschale, Regem deponi non posse, nisi *hostilem* animum induerit, comprobat. Sic & Goldastus *Lib. I. de regno Bohemiæ cap. 5. n. 16.* item Hornius *Lib. II. Polit. Archit. c. 12. n. 10. seqq.* & *cap. 10. §. 15.* tum & Bœcler. ad *Lib. I. Grot. c. 4.* ubi etiam de quæstione *resistentiæ:* in qua aliud esse dicit, non parere illicita per injuriam imperantibus (quod argumentum bene tractavit dictus Pufend. *Lib. VII. cap. 8. §. 6. seqq.*) aliud vim opponere injuriæ imperantium: quoad *prius* multos statuere, quòd reatus executionis rei illicitæ, v. c. occisionis hominis innocentis, ex mandato Regiô, in hunc redundet: quod quidem Ipse negandum censet Pufend. *dict. loc. pag. 265.* & *dict. §. 6. seqq.* quanquam id etiam sub limitatione asserat. Quoad *posterius*, licèt verò multi sint, qui putent, resistentiam tanquam naturalem semper licitam esse: tamen illud intelligi debere tradit salvô *ordine*, quem si Rex violare præsumat, ita illi omninò resisti posse. Quinam verò gradûs aut modi resistentiæ quôlibet casu servandi sint: illud variè disceptatur apud Eundem Pufend. *dict. loc.* & apud Horn *dict. cap. 12. num. 2.* usque ad *num. 13.* quorum tamen traditiones utique examine indigent. *Depositionem* sive dejectionem Regis si respiciamus, quòd illa fieri non possit: multis argumentis ostendit *Alberic.* Gentilis *de vi civili in Reges semper injustâ.* Sed & hæc sententia cum cautione jam antè præscripta procedit, quà videlicet Rex non induit *hostilem animum;* quanquam etiam hôc casu vix dejectionem admittat Osiander ad *Lib. I. H. Grot. cap. 4. §. 11.* quoniam difficile hoc sit cognoscere; deinde maneat Rex nihilominùs, & potestatem, à quâ dejici velit, à Superiori habeat: (quod saltim quoad *tuitionem Majestatis* verum est.) Enimverò quod *prius* attinet, illud tantùm ad modum spectat: nec sequitur: Difficulter hoc judicari potest, Ergò si judicari possit, dejectio inde inferri non potest: quin & judicium hac in re non cuilibet privato, sed *Ordinibus* sive Magistratibus, competit. vid. Auctorem *§. XXI. hic.* Imò notorietas & indubia sive præfracta subversio Status publici requiritur. Quod verò *posterius* concernit, utique Rex non est ampliùs, sed Tyrannus & hostis Reipublicæ, in quem jure belli tanquam in peregrinum utendum est. Cæterùm absque animo hostili si fuerit Rex, *nunquam deponi potest*; adeò, ut si vel Lege fundamentali clausula *commissoria* delationi Regni adjecta sit, per quam si vel maximè statum Reipublicæ non evertat Rex, sed solùm unum alterumve articulum sive legem fundamentalem negligat, eum deponi posse, statueretur: talem Regem verè & propriè dictum non esse putandum sit. Quocircà etiam *jurejurando* obstringere solemus Reges, ut propriæ potiùs conscientiæ atque Deo rationes reddant. Videlicet Deum repræsentat Rex immediatè in his terris: nemini autem est Imperium in *Vicarium*, nisi principali, qui inviolabilem esse, & *sanctum* voluit eum, qui summum in Regno locum obtineat: adeò, ut nec *Majestas realis*, quippe quam Rex ipse habet, eôdem sit superior; Hinc falsus est *Limnæus*, qui in nostro quoque Imperio clausulam Commissoriam saltim tacitè inesse *Capitulationi Imperatoriæ*, tradit. ad Prolegom. *Capit.* & in *Observ. 6. Tit. 5. Aur. Bull. §. 3.* motus quidem maximè exemplis quibusdam dejectorum Imperatorum; quæ tamen partim quoad *factum* ambigua aut falsa sunt, partim ratione *juris* multis modis laborant,

rant,

rant, ut alibi & præprimis ad *Notitiam Imp.* Bœcleri ostensum est. Denique de *judicio*, & quibus notis Tyrannus exercitiô internosci possit? *Bœclerus* conferri potest, *ad L. 1. Grot. cap. 4. §. 14. pag. 291.* & de Gradibus admonitionis elegans exemplum in Mantissâ *Limnæi* ad *Capitulationes sub fin.* ex conventu Ratisbonensi de anno 1631. exhibetur.

IX. Mihi non abs re videtur, dicendum, aliud juris esse, cum Rex ordine legitimo ad disceptationem juris factique civem vocat innocentem & damnat: aliud, cum sine medio illum injustè opprimere & occidere parat, quomodo *Saul Davidem* apud lares transfigere conatus dein more latronis persequi non destitit. Sed judiciali ordini vim opponendam non esse, licet potestates eâ abutantur, parum abest, quin primitivo fœdere civitatis constitutum videatur. Adeo, ut ne manifestâ quidem innocentiâ, licet propositum iniquum Imperantis haud obscurum sit, vis & arma judiciis opponi posse videantur. Quia præviderunt populi, hoc concesso, nunquam prætextus turbandi judicia defuturos. Sed ut ad libidinem vel fortuitam Imperantium iram inauditos trucidare fas sit, id nullâ ratione in voluntariis Imperiis consensu civitatis potest dici constitutum.

X. In violento Dominatu jus quidem externum ita faciendi Despotæ comparatum est, *ut supra docuimus*, quemadmodum dominus in servos jus vitæ & necis, sine respectu ad causam, habet, ubi id lege non restringitur, sicut Romæ jure novo consultum fuit. §. *ult. Inst. de His qui sui vel al. jur.* Verum nulla tamen adeo valida obligatio est, quæ quenquam ad mortis sine ulla ratione vel submissione præviâ, patientiam obstringat, ut ipsemet *Hobbes* fatetur. Quare nec David adhuc privatus (nam unctio in antecessum à *Samuele* facta non exemerat eum, vivô Saule, numero subjectorum) non dubitavit se componere ad resistendum, etsi Saul jus absoluti Imperii in suos, ùt omnes Orientis Reges, obtineret. Idemque de *Machabæis*, qui Antiocho, ut Alexandri Magni successori, absolutoque Imperatori, serviebant, ut videtur, existimandum est. Unde, cur idem Christianis contra immanem sævitiam non liceat, veluti Gallis, postquam ex laniena *Lutetianâ* aliisque constiterat, hoc agi, ut omnes Reformati jugularentur, est dictu difficile. Vel quod non multò secùs est, quando Rex sinè judiciô magnam civium partem bello invadit, omnique cruciatu vexat, ut adigat eos ad hoc, quod imperandi jus non habet; quomodo nuper in Galliâ consultum est.

XI. Gro-

XI. Grotius Christianis eam facultatem, quam veteribus largitur, quosdam secutus non concedit, citatô Patrum & Servatoris nostri exemplô, qui Petrum jussit gladium recondere, quod Petrus idem omnibus imitandum inculcat. *epist. 1. cap. 4. v. 12. & seqq.* Sed præter quod Judæi & procurator *Pilatus* speciem ordinemque judicii, quâ de re diximus, servarunt, notum est etiam, Christum Dominum noluisse ullo modo remorari id quod fieri debere toties prædixerat.

XII. Esse enimvero laude & admiratione dignos, qui malunt injuriam & mortem pati quam armis oppositis sanguinem fundere, non est negandum. Quomodo veterum Christianorum miro & heroico certamine ad martyrii gloriam festinantium exempla videntur accipienda. Ideo tamen eos omnes indiscretè damnare, qui ultimo necessitatis præsidio renunciare noluerunt, prædurum videtur. Maximè, si hoc temperamento sint usi, ut personæ ejus, qui summam haberet potestatem, parcerent, quod & *David* sedulò fecit, & juris ratio faciendum dictat. Quia, licèt primæva civium consensio moderamen extremæ tutelæ admiserit, non ideo civitatem, ut sublato Imperio contingeret, dissolvi voluerunt; quod cum ultimum malorum sit, ob minus malum evitandum committi non debet, nec quidem ex Lege caritatis fas esse videtur.

XII. Jam quod vitæ servandæ causâ ex naturâ fœderis, quo civitas constat, juris est, id propter bona resque alias (nisi forte pudicitiam) non videtur concedendum, ut supra dicere occupavimus. Præterea doctrinam Aristotelis huc applicabimus, quâ Tyrannidem ille definivit, ita ùt à nobis expositum est in *cap. præced.* secundùm quæ, si quis Rex id agat, ut omnia dirigat ad libidinem utilitatemque suam solius, idque multiplici experientiâ palam sit; omnibusque tentatis remediis, nulla spes supersit emendationis, & Rempublicam pessum ire sit indubitatum, nihil in eâ sententiâ videmus iniqui aut absurdi, quæ resistendi facultatem tribuit subjectis. Et quanquam, ubi certò constat rem ita habere, initium resistendi à quovis potest fieri, Magistratusque nihilo plus habere juris quàm infimos civium adversus summam potestatem *alias diximus*; at tamen rectius & tutius hoc casu principium à summis Magistratibus fieri videtur. Eo quod sanius eorum hac de causâ sit judi-

cium, & quod minore confuſione res geri poſſit ab illis, ut factum à *Bruto* contra *Tarquinium*, à *Galbâ* adverſus *Neronem*, à Wilhelmo Arauſionenſi contra Philippum II.

CAPUT XLIII.

De

Jure puniendi Tyrannos.

ARGUMENTUM.

Tyrannos Uſurpatores cùm non habeant ſummam poteſtatem, ſine dubio poſſe puniri. Tyrannos exercitiò tunc, quando commiſerunt, ut imperio exciderint. Qui utroque ſenſu Tyranni ſunt, hos indiſtinctè poſſe puniri. Jus puniendi competere iis, ad quos Imperium, amotò præſenti Rectore, competit; etiam Magiſtratibus ſummis. Modum pœnæ in Uſurpatores eſſe, non modò exilium, ſed & mortem ordinariæ executionis, vel ſubitam ex inſidiis. De pœnâ Tyrannorum exercitio variè cautequè diſſeritur.

I.

ANcipitis periculi doctrinam hoc Caput continet. Equidem Tyrannum *titulô*, qui totum imperium invaſit, in poteſtatem reductum, punire licet, ſive id fiat à libero populo, ſive ab Optimatibus, vel Rege legitimô, à quibus ille imperium uſurpet.

II. Tyranno autem, qui talis ſolùm *exercitio* eſt, quamvis in quibusdam injuſtis & violentis actibus ei reſiſtere liceat: quia tamen ob titulum per actûs illos Rex manet nihilominùs, nulla eſſe poteſt in ipſum jurisdictio, quâ puniri queat. Secùs ſi ea fuerint ejus facinora, quæ cum Regno ſtare non poſſint, ac proinde Rex eſſe vel etiam ex Lege commiſſi, deſinat: tunc enim quòd ob iſta puniri queat indubium, idque conſultum eſt, ſi ſpes emendationis nulla ſit; præprimis ſi hoſtilem ergà cives animum induat. Idemque de Tyrannô *titulô & exercitiô* multò magis dicendum eſt.

III. Deum ultorem vix eſt, ut metuant Regentes tales. Et quamvis *Papa* Romanus, *Vice-Deus* ſibi addictis, excludat Regentes, quos ille noxios eſſe, & vel Eccleſiæ ſuæ, putat ab uſu Sacramentorum: tamen hæc excluſio nil ad Poteſtatem *civilem*, & ne quidem *Excommunicatio major*, pertinet. Nam & *infidelibus*, in Imperio conſtitutis, obſe-

quium

quium debetur. Nec Christus ipse *Jurisdictionem* in Principes exercuit, aut quicquam illius contulit in Apostolos.

IV. Cùm verò exercitiô Tyrannus, ob hoc imperio exutus, in *privatam* conditionem redigatur, ideò puniendus est ab his, ad quos velut in Magistratum, Regnô vacuô, Jurisdictio revertitur; cujus rei exemplum in *Nerone* obvium est: ut tamen quoad usque *Bellum Civile*, quod susceptum fuerit, durat, pro Rege, qui Tyrannidem *exercet*, præsumptio, hi non eam notorietas excludat, admittenda sit. Sed Tyrannum *titulô* in Potestatem redactum punit *Rex verus*, aut *liber populus*, si talem iste invaserit.

V. Etenim *privatis* puniendi arbitrium permittendum non est, nisi Tyrannus titulô in flagranti versetur, & singuli in id armentur *Lege* in certis factis tyrannicis.

VI. *Dejectio* autem Tyranni Principis, in quâ sæpè pars utraque acquiescit, locô pœnæ haberi vix potest, aut exilium, sive publicatis sive salvis *bonis*. Nam & *mortis* pœna talibus infligi potest; maximè si usurpationi sævitiam aut facinora immania addiderint.

VII. Nil etiam vetat, ut *judicium publicum*, quod *juridicum* est, saltim ut de eô cognoscatur, an jurisdictioni locus sit, ut de meritis *cognitio* suscipi possit, in Tyrannum, qui in potestatem redactus est, constituatur, si id tutò quod *Politicæ* est consultationis, fieri possit; & non oculis multitudinis parcere, & eum vi subitâ *opprimere* aut *venenô* uti magis consultum fuerit, vel etiam ut *percussor*, cùm de eô securum se putat, immittatur: quod num *bellô* & *civili* quidem durante, liceat, dubium videri posset.

VIII. Utique cùm Tyrannus exercitiô tantùm ex L. fundamentali in hoc conceptô, vel ex tacitâ conditione in Imperiô voluntariô Regi absolutè delatô, & vel maximè hostili in rempublicam animô, se *privatum* ipse faciat, ob facinora eum pro meritis eorum puniri posse, constat. Si verò non nisi contra *singulos* vel *paucos* vim fecerit, *resistendi* quidem facultas illis competit; sed per hanc Rex pro Tyrannô haberi non potest.

IX. *Alienatio* tamen imperii totius: (nam *partis* alienatio tantùm nulla est,) ad effectum perducta, pro tyrannide non minùs habetur.

Caput XLIV.

De

Fide & perfidiâ ſummarum poteſtatum in Contractibus.

ARGVMENTVM.

Hoc capite agi de conventionibus, quibus ſummæ poteſtates jam conſtitutæ obligentur. Teneri illas cunctis promiſſionibus naturaliter, civiliter per ſe nunquam, ſed tantum ſi velint, quod præſumi in contractibus privatis. In jus tamen vocari & judicari ne tum quidem poſſe, niſi voluntariè certis judicibus ſe ſubmittant, quo præſuppoſito, nec naturaliter abſolute, neque civiliter, eos poſſe negare ſolutionem ſine manifeſtâ injuriâ. Conventionibus quæ regimen civitatis ſpectant, jure Naturæ principem duntaxat teneri: conſenſum in civilem obligationem heic non præſumi. An reſtitutio in integrum contra effectum naturalis obligationis in executione, tam reſpectu exterorum, quam ipſius populi partis detur. Quomodo ſucceſſores teneantur, per diſtinctionem, explicatur: & quid jusjurandum promiſſionibus addat.

I.

HActenus de jure, quod Imperantibus in ſubjectos, qua tales, ſeu belli jure, ſive ex conventione competit, actum eſt. Videndum paucis, quid de illis *conventionibus*, quibus non defertur *Imperium*, ſed quæ *poſtea* contrahuntur, ſit habendum.

II. Jure Naturali Gentiumque regnantes obligari ſatis eſt clarum, quia nihil præ cæteris habent mortalibus quam jus certi populi, qui cum ipſe legibus naturæ totiusque humani generis inſtitutis teneatur, Imperantes iisdem teneri neceſſum eſt. Jam verò promiſſiones expresſæ de jure in alium transferendo pleneque acceptatæ ſine dubio vim habent obligandi naturalem, jusque perfectum alteri contrahenti tribuunt. *Grotius lib. 2. cap. 11. de J. B. & P. §. 4.*

III. At civili vinculô, contractus ſummarum poteſtatum per ſe nunquam obſtringuntur, ſeu cum ſubditis imperio, ſive cum exteris ineantur. Non, ſi cum civibus contraxerint, quia obligatio eſt juris vinculum quod neceſſitate obſtringit ſecundum jura civitatis; Atqui ſummam poteſtatem non poſſe cogi & omni jure civili ſolutum eſſe, jam toties dictum eſt; Cum externis autem non ſunt termini habiles civilis obliga-

obligationis, quia non ſunt ejusdem civitatis. *Per ſe*, inquam; nam ex naturâ negotii & circumſtantiis præſumptio naſci poteſt, quod *ſecundum jus civile*, (*a*) quod eſt in loco, partes *agere voluerint*. Quod de privatis Regnantium conventionibus, ùt emptiones venditiones, locationes conductiones, ſtipulationes, transactiones ſimilesque, omnino ſtatuendum. Quoniam tales actus non à Rege qua Rege, ſed quaſi ab alio quovis inſtituuntur, adeoque, ut eſt membrum *communitatis*; quod & ipſius utilitas poſtulat, quia nemo alioqui cum principibus contrahere vellet. Hinc Imperantes ex emptione ſine pretio, locatione ſine mercede, *pacto nudo* (*b*) ex hypotheſi juris Romani, nec agere nec conveniri poſſunt. Perinde ex teſtamento imperfecto non cogitur princeps ſolvere legata, nec ipſe de tali quicquam petere poteſt. §. *ult. Inſt. Quib. mod. teſtam. infirm.* Imo & Leges municipales cujusque loci, in quo contractus celebratur, æquè in Principibus ac in aliis ſervabuntur.

(*a*) SECVNDVM JVS CIVILE. Non quà eſt Jus Civile, & ut formale ejus ſpectetur; ſed quà *materiale*, & ut Princeps non teneatur voluntate ſuâ, uti ea legalis eſt, ſed voluntate ſimplici.

(*b*) PACTO NVDO. Rectiùs, quàm Magerus *de Advoc. armat. cap. 9. num. 105.* & Weſenbec. *Conſil. 2. num. 60.* Hactenus enim pactum nudum in Rege non minùs habendum eſt pro conventione *indeliberatâ*; ut jure peculiari in eâ communitate civili Princeps uti voluiſſe non cenſeatur: quò etiam pertinet, quod falsò nonnulli docent, quaſi omnes contractus Principum ſint *bonæ fidei*; ùt Beſoldus *IV. Conſil. 150. num. 27.* Nam illud verum quidem eſt, quà bona fides dolo opponitur, ſed non quà ſtricto juri: & ſanè contractum bonæ fidei vel ſtricti Juris eſſe, ex natura interiori negotiorum pendet, quæ ex perſonarum velut Principis, conditione utique non immutabitur.

IV. Poſſunt tamen *exprimere in anteceſſum*, (*c*) ſe illis Legibus nolle teneri, idemque ſæpius ex ipſo negotio colligi poteſt, ut ſi Rex faciat ipſe *teſtamentum ſine ſolennibus*, aut *emphyteuſin ſine ſcripturâ*, ubi Lex eam requirit.

(*c*) POSSVNT TAMEN EXPRIMERE IN ANTECESSVM. Quin &, ſi ſciens & prudens Rex contractum ineat, qui juxta *leges civiles* ſubſiſtere non poſſet, firmum tamen eum fuiſſe putabitur; aliàs contrà. Quâ ratione Princeps quoque in Emt. vendit. immodicè læſus ad reſciſſionem contractus ex *L. 2. C. d. Reſc. Vend.* rectè experietur.

V. Etſi vero Leges heic obligationem *actionemque adverſus ſummas poteſtates producant*, (*d*) coactio tamen ſequi non poteſt adverſus eos, quatenus, à quo cogantur, nemo exiſtit, *niſi quod exteris belli jus comparatum ſit.* Hoc ut evitent ſimul & æquitas ac utilitas impulit Principes, ut tam à ſubditis quam ab reliquis conveniri ſe apud certos judices patiantur, cum alioquin ipſi *in ſuâ causâ judices* (*e*) *eſſe poſſent*; quia ne-

 minem

minem habent superiorem. In illis tribunalibus iisdem juris remediis, quibus alii cives utuntur, tueri se, neque plus ulla parte privilegii arrogare sibi possunt aut debent. Neque planè satisfactionem negare postulantibus, nisi petant *restitutionem in integrum*, (*f*) ex iisdem causis, è quibus alii cives eam jure communi impetrare possunt.

(*d*) ACTIONEMQVE ADVERSVS SVMMAS POTESTATES PRODVCANT. Cùm verò *actiones* sint Juris Civilis: ideò aut naturaliter eas considerari oportet, aut Regem spectari, prout in ipso negotio Auctor in *§. praced.* considerari eum debere voluit; ut ad instar privati, quoad actiones quoque & in judiciô, habeatur.

(*e*) IN SVA CAVSA JVDICES. Juxta Menoch. *L. 2. præsumt. cap. 10.* & *Dd. communiter;* quod à ratione naturali eò minùs abhorret, quia vel ipsis Nobilibus, qui *Jurisdictione* præditi sunt, simile quid tribuitur, Berlich. *Decis. 109.* vid. tamen *Decis.* Noviss. El. *Saxon. 39.* ibique Philippi. Interim ipsi Senatores vel Collegia, quibus Principes, etiam subalterni, v. c. in Imperio, per Observantiam, causarum propriarum dijudicationem committunt, sententias concipere solent, non *Principis* ipsius, sed Senatûs, vel Collegii, *nomine*. Pertinet etiam huc disquisitio, qua ratione *dicto Principis* credatur. Utique non creditur assertioni ipsius Principis, quando agitur de ipsius *commodo*, aut præjudicio tertii, ne quidem si fiat sub *bonore* aut fide *Regiâ*; vid. Græven *ad* Gail. *Lib. II. conclus. 59.* quanquam præsumtio ubique pro dicto Regis militet: quæ tamen probationem in contrarium admittit, juxta Gœdd. in *IV. Cons. Marpurg. 16. n. 415.* licèt Princeps absolutus sit; Klockius *cap. 7. de contribut. num. 63.* Habenda tamen est fides Principi in *cæteris*, velut si de *meritis*, Ministri sui, cui feudum concedit, (licèt in genere) quid afferat, Vultej. *IV. d. Consil. 25. num. 105.* Quid deinde, si ùt *testis* Princeps advocetur? Non etiam statur ejus solius dicto regulariter. Videlicet inter factum proprium & alienum distinguendum est. Si *factum proprium*, velut Officium & Imperium Principis, concernat, creditur ei; & eâdem ratione circà factum *alienum*, quando hoc *coram ipso* gestum est: cumprimis, si in eo fundatur gratia vel intentio Principis. Wesenb. *Consil. 148. num. 47.* nisi & sic res sit maximi præjudicii; item, si tertium concernat, aut ad *jus quæsitum* auferendum tendat. Vid. Mascard. *Conclus. 1227. per tot.* Quod si vero de *facto alieno*, quòd coram ipso ùt Rege gestum non est, deponere debeat: ita ad instar testis *cujuslibet* alterius habebitur; saltim quòd fides ejus ob dignitatem illius summam *exuberare* censeatur, & *plus, quam semiplenè* probet. Utique *contra extraneum*, qui ei subjectus non est, hæc omnia, quæ diximus, non obtinere, alii docent; quod tamen indistinctè asseri non debet: nam & extranei eum ùt judicem quandoque agnoscunt, atque illis officium Regium Princeps impertit; nec unquam dignitatem exuit Regiam, ad quemcunque etiam referatur. Denique si in *proprium commodum* Princeps afferre quid velit, nuspiam ei creditur; veluti si ærarium suum exhaustum esse dicat, dum à subditis collectam petiturus est.

(*f*) RESTITVTIO IN INTEGRVM. *Dissentit* Hugo Grotius *L. 2. de J. B. & P. c. 14. §. 1.* qui, dum *modus* restituendi conditioni Regiæ repugnare videretur, ad negandam rem ipsam inductus est. Rectiùs *Auctor*. Nam (1) causæ restituendi æquitate naturali nituntur, quâ Prætor motus, etiam contra rationem Juris Civilis, in integrum Restitutiones introduxit. (2) Superiore sive Magistratu quopiam suprà Principem non opus est. Sufficit ratio, quôlibet Rege superior, & evidens quidem, quam omninò hic supponi oportet; nisi pars altera, cumprimis si cum exteris agatur, judiciô *arbitrorum* rem committere velit: sic enim causam quoque non evidentem restitutionis Princeps movere poterit. (3) Si Rex etiam *majorennis* quid ageret, in quo circumveniretur, videbatur non tam ipse, quam *Respublica* restituenda fore. Enimverò si tantùm ex imprudentiâ læsio perveniat, utiq; cum exteris susceptum negotium non infirmabitur. Aliter, si ex dolô, aut læsione ejusmodi, ex quâ dolus aliàs præsumtione juris & de jure elici potest. Hinc apparet, quòd restitutio in integrum ex Capite *minorennitatis* Regibus, sive ad exteros sive ad

ad ſubditos ſuos referantur, competere non poſſit; nec quicquam ſubſidii, niſi in Tutoribus ſuis aut Curatoribus regni, habeant, quos ad rationes reddendas adigere non prohibentur. *Ecquid verò de Juramentis Regum?* Nemo equidem mortalium juramenta Deo præſtita reſcindere valet. Nam & *abſolutio* ſi quæ eſt à juramentis, non juramenta, quæ valida ſunt, ſed quæ vitia habent Canonica, ùt ajunt, ſupponit. Interim, quòd *relaxari* poſſit in uno alterove caſu juramentum, etiam vacuum ab ejusmodi vitiis, ùt eſt juramentum ad effectum agendi in Imperio noſtro: illud procedit ex *antecedaneâ declaratione* Principis; quam facere ipſum poſſe circà actus *ſubditorum* ſuorum, indubium eſt. At verò hoc ipſum in juramenta Principum non quadrat. Hinc non ipſi tantum non poſſunt propria juramenta reſcindere; niſi per ſe eadem nulla fuerint, ut tunc talia eſſe declarentur: verùm etiam ſucceſſores juramentis anteceſſorum ſuorum, ſi non quoad reatum perjurii, tamen quoad efficaciam obligationis, obſtringuntur. Nec quicquam officiente exemplo *Salomonis* circà juramentum, quod Parens ejus præſtiterat Simei. Nil enim *Salomon* contra illud juramentum feciſſe exiſtimandus eſt. vid. Zepperum circà fin. *variorum Diſcurſuum* Juridicorum, *Bremæ* editorum.

VI. Quia tamen hæc fiunt ſubmiſſione, non ex amiſſione Summæ Poteſtatis, ſciendum eſt, Imperantes, ſicut reliqua ſuis ſubjectis, ſic etiam ea quorum ipſi debitores ſunt, adimere poſſe. Primo in pœnam admiſſi, publicatione omnium vel partis bonorum factâ, vel etiam *illius ſpecialiter*, quo illa delinquenti obſtricta eſt; quod tamen, ut invidiæ plenum ut evitetur opera danda eſt. Denique *ex probabili causâ* (g) dominii eminentis, modò ejus prætextu non tegantur iniquitates & calumniæ. Si quid tale fiat, & generaliter quoties ſine delicto creditoris aut ſine extremâ Reipublicæ neceſſitate obligationi ſe ſubducit Princeps, tenetur ad reparandum damnum. Nam etſi utilitatis ratione Dominii eminentis aliquis per publicationem rerum unius è civibus uſus eſſe queat, tamen aliâ viâ patientibus indemnitatem Respublica præſtare debet, *utique regulariter*. Si contra agant Imperantes, faciunt quod illi, qui pro lubitu cives ſpoliant, quo caſu quid juris aut patientiæ competat, *ſuperius* dictum eſt.

g) EX PROBABILI CAVSA. Citrà factum culpamve ejus. Aliàs enim ne quidem de *plenitudine poteſtatis* contractus cum ſubditis initi retractari illisve adimi jus quæſitum, poteſt; Klock. *cap. 16. de Contribut. ſect. 1. num. 172.* quantumvis ex Jure *Civili* ſubditis quæſitum Jus fuerit; veluti per *præſcriptionem*. Sed Dominium *eminens* ubique prævalet, ùt ob hoc auferri aut differri debitum poſſit: quò Tabulæ novæ pertinent Σεισαχθεῖα apud Athenienſes, vid. de eâ Diſſertat. *Spitzii.* Falſum tamen dicere Principi per dominium eminens non licet; ùt rectè *Oſiander* contra Grotium *Lib. III. cap. 1. §. 15.*

VII. Paulo diverſa eſt ratio conventionum de rebus ad ſummam poteſtatem pertinentibus initarum, quas Reges non ut membra, ſed ut capita civitatis aut civitates ipſæ contrahunt. In his palam eſt, non habere locum Leges civiles, quoniam illæ conſiſtunt in imperando, cogendo,

gendo, quod non cadit in ſummam poteſtatem; proinde nulla exinde quam ex præſumptione voluntatis oriri poteſt obligatio.

VIII. Porro ab hac naturali obligatione Princeps *in ejusmodi negotiis* (*h*) ſemet in integrum reſtituere, propter cauſas jure civili proditas, non poteſt, ut contra Bodinum *Grot.* rectè ſtatuit *l. 2. c. 14. in pr.* quia reſtitutio illa à ſuperiori poteſtate reſtituendi proficiſci debet. Rem tamen fere eodem in effectu recidere oportet, ut Regibus per modum exceptionum, quæ ſunt juris Gentium, proſint cauſæ juſtæ, propter quas obligatio naturaliter reſolvi debeat, ut ſunt dolus malus, metus injuſtus, *haud perinde ætas*, niſi quid Rex pupillus ſuo motu ſine Tutore conſilioque pueriliter egerit. Et ſic à *Grotio* diſſidentes eidem conciliantur, etiam quà populos, qui reſtitutionis in integrum jura ignorant. De obligatione Principis ex LL. fundamentalibus ſatis ex *ſuprà dictis* conſtat.

(*h*) In ejusmodi negotiis. Videlicet quanquam Rex in negotiis, quæ cum *ſubditis* ſuſcepit, Ipſe judicare poſſit, non tamen poteſt in illis, quæ ſuſcepit cum *extero*; imò nec in his, quæ cum ſubditis iniit, aliter, quàm *privatus*, puta ùt caput Civitatis: nam hactenus judicium ad Regem pertinere non poteſt, quippe quòd Rex non ſit, niſi ſub conditione pactorum cum populo initorum, nec unquam poſſit ratione pactorum regni conſiderari ùt Princeps, ſed ùt pars contrahens, quæ ex Jure Gentium, quaſi nondum Legem Civilem ferre poſſit, dijudicanda ſit. Cæterum recte *Auctor*, dum effectum ſimilem reſtitutionis, in his etiam cauſis, admittit, ut magis per exceptionem Princeps ſe tueatur, quàm ut rem arbitrio & ſententiâ ſuâ, (quod non partis, ſed judicis eſt,) definiat.

IX. Effectus obligationis illius naturalis quis ſit, reſpectu exterorum, facile dictu eſt; nam ubi deſinunt *judicia ibi incipiunt bella.* Quod autem ſponte & liberaliter per modum privilegii, (ſecus *in donationibus* (*i*) propriè dictis) conceditur, id contrario *privilegio* tolli poteſt, *uti Lex Lege contrariâ poteſt abrogari.* In cæteris cum populo initis contractibus ſuper rebus ad majeſtatem ſpectantibus, (*non tamen, quibus ipſum jus aliquod Majeſtatis tollatur*) (*k*) idem ſine dubio juris eſt, quod modo de privatis negotiis per ſe conſideratis tradidimus. Scilicet ut naturalis inde naſcatur obligatio eaque efficaciſſima, & jus perfectum populo acquiratur, ita *ut contrà quàm conventum eſt, Imperantes facere non poſſint.* Sed ut leges civiles ad hos contractus non producuntur, ita nec tribunal aut judicium datur ullum, in quo de hisce controverſiis diſceptetur, quin ſi tale tribunal daretur, hoc ipſo deſineret eſſe ſumma Poteſtas.

(*i*) In donationibus. Videtur auctor nomine *Privilegiorum* intelligere conſtitutiones *ſpeciales*, ùt ſunt jura, quæ certum perſonarum Ordinem, vel cauſas certas concernunt: Ita ejusmodi privile-

privilegia perinde tolli possunt, ùt lex quælibet alia, modò ratio non repugnet; aut verò intelligit privilegia *ad beneplacitum* concessa, quæ tamen cum lege non rectè comparantur: siquidem ad præcepta saltim suô modô universalia non pertinent. Cæterùm *Donationes* illas *strictè* appellare solemus, quæ se exserunt in privilegiis *in perpetuum*, cum abalienatione quâdam concessis, etiamsi personarum qualitatem contineant; ùt sunt gradus dignitatum, Nobilitas & similia. Et has donationes sive privilegia non posse revocari communiter docent. In universum, Privilegia sive *constitutiones* personales, ùt in jure Civili appellantur, (quô nomine etiam illæ veniunt, quæ familiis integris aut heredibus conferuntur, sicque *realia* sunt; ceu in dubio omnia esse censentur: juxta Menoch. *in L.3. præsumt. cap.103. num.13.*) vel ex causâ *Onerosa* concessa sunt, vel ex *lucrativâ*. *Illa* quidem faciliùs revocantur; sed quæ ex causâ *onerosa* procedunt, non utique: quippe quòd vim contractûs habeant; nisi justissimæ & gravissimæ causæ id suaserint: de quibus, post *Enenckelium* Rumelin. *part. 2. ad A. B. Dissertat. 4. thes. 12.* ibique *Mylerus.*

(*k*) JVS ALIQVOD MAJESTATIS TOLLATVR. Quasi videlicet super eô pacisci populus non posset.

X. Qui sunt in statu naturali, his licet obligationem Naturalem armis exequi: sed populus sub Imperium redactus longissime ab eo statu remotus est. Quare si pactis stare nolint Imperantes, ratio cogendi illos, nulla datur subjectis, nisi quatenus hi in societatem Imperii, saltem pro parte, recepti sunt. Proinde, si Rex ἀνυπεύθυνος civilibus armis cum populo suo vel ejus parte colluctatus, pacem certis pactionibus iniverit, easque vel jurejurando quoque firmaverit, tenetur quidem omni modo, *gravissimeque perjurus est, ni stet conventis.* Si tamen stare nolit, dabiturne ad arma regressus? Nulla quidem juris ratio id populo permittit, nisi in partem imperii recepto. Quod si populus in Regem absolutum extra causas, *in capitulo de tyrannide* expositas, arma ceperit, superatoque conditiones extorserit, non videtur Rex ad eas servandas cum effectu obligatus. Quia *metus injusti auctor*, (*l*) *ut & alias dictum*, tenetur ad eum quem coegit, obligatione, quâ summo jure & directe obstrictus est, liberandum.

(*l*) METVS INJVSTI AVCTOR.) Rectè de metu *injusto* ex *causâ* rem definit Auctor. Aliàs si per vim ac metum *justum* Principi conditiones pacis, veluti cum extero Rege, extortæ sint, ne quidem eas servandas esse *Salonius* docuit *de Just. & Jure in contractib. & commerc. quæst. 88. art. 3. controvers. 1.* & *Lessius L. 2. d. J. & J. c. 17. dub. 6. n. 38.* omninò malè! Si quidem metus, qui jure licitô illatus est, cui & ipse contrahens causam dedit, nunquam ad rescindendum negotium proficere potest: qualis metus est *belli justi*. vid. *l. 21. in pr. quod met. caus.* & Hug. Grot. *Lib. 3. cap. 19. n. 4.* quantumvis per conventionem ejusmodi *Domanialium* bonorum facta fuerit alienatio; ùt graviter decidit Sandius *de prohibitâ rerum alienat. cap. 6.* conf. Gudel. *cap. 10. & 11. de Pace.*

XI. Videamus *de successoribus*, (*m*) quomodo hi ex contractibus teneantur. Notum est, jure naturæ haud minus quam civili obligatio-

 nem,

nem, quæ ex conventionibus eſt, transire ad heredes. Sed hoc ideo, quia qualitas heredis ex tacitâ vel expreſsâ defuncti voluntate deduci ſolet; *tacitâ*, cùm ſucceſſio ab inteſtato defertur, *expreſsâ* vi teſtamenti. Quam in regnis voluntariis utramque ſecus ſe habere, ex iis, quæ *ſuprà* de ſucceſſione dicta ſunt, intelligitur. Nam ibi ſucceſſores non accipiunt ſuum jus ab eo, qui proxime deceſſit, ſed à populo, *qui voluntatem ſuam Lege perpetuâ ſemel ſtabilivit.*

(*m*) De svccessoribvs. Hanc quæſtionem, quæ poſt Reinking. *Lib.I. claſſ.3. cap.10.* diligenter tractavit Tabor *in c. 5. de Obligat. Succeſſor. in Offic.* Diſtinctiones præcipuè hæ ſunt: 1) Inter eum, qui ſuccedit *jure ſanguinis*, & qui jure *electionis.* 2) Inter Regnum *patrimoniale* & *uſufructuarium.* Equidem in *uſufructuario*, ùt appellant, Reges non immediatè, ſed per interpoſitam civitatem, nec pro ſe, ſed tanquam capita civitatum, contraxiſſe intelliguntur. Hugo Grot. *Lib. 2. c.14. num. 11.* Indeque licèt Succeſſor, maximè ſi per electionem conſtituatur, ex *perſonâ* anteceſſoris, obſtrictus non ſit: tamen ex *negotii* ipſius *naturâ* tenetur, etſi cum Principe ſolo negotium initum fuerit; modò factum hoc ſit ſub nomine dignitatis & officii Principalis, atque juxta morem & conſuetudinem Regni: vid. Klock. *cap. 8. de Contribut. num. 78. & ſeqq.* hoc eſt, ut *cauſa* negotii fuerit rationabilis: qualis non ſolùm ea cenſenda eſt, quæ actu in utilitatem Regni ceſſit, ſed quæ probabiliter cedere potuit. vid. *l. 12. C. de Transact.* quod quidem laxiùs aliquantò *Auctor* interpretandum eſſe vult, atque ex conditione ipſius Regni & quonam illud jure, plenô an minùs plenô (nam & in *uſufructuario* gradus ſunt) teneatur, dependet. Quare haud dubiè falluntur, qui inter læſionem Reipublicæ modicam & *magnam* diſtinguunt: cum nec ob magnam retractari conventio debeat, ſi modò re ipsâ ac eventu, & non ex deceptione ſeu dolô contrahentis alterius evenerit. Nec minùs *gratioſa* negotia Succeſſor, licèt per electionem, rata habere debet: de quô Barboſa *ad Capit. ſi gratioſè x. de Reſcript.* & Feudiſtæ, de Conceſſione *Expectativarum;* cumprimis Struvius *cap. 7. de feud. aphor. 9.* & quæ *ibid.* maximè de conſultatione Regni Sueciæ diximus, ſuper Expectativis & conceſſionibus à *Chriſtinâ Regina* factis, in Comitiis Holmiæ anno *1655.* habitis, *25. Junii:* quam inſecuta eſt die Verordnung, betreffend diejenigen Güther derſelben Reduction, und was dem anhängig, welche voriger Zeit zu Nachtheil der Kron vergeben worden, ubi præprimis *§. 9. 18. & ſeqq.* legi merentur. Denique quòusque *negligentia* ſive *Culpa* anteceſſoris ſucceſſoribus noceat? non minùs diſpiciendum eſt: eòque pertinet quæſtio illa, an *præſcriptio* contra anteceſſorem ſucceſſori noceat? Puta quoad ea, quæ præſcriptioni ſubſunt; de quo videri poteſt Mylerus cum citatis in *Nomologia, cap. 17.*

XII. Nihilo ſecus dicendum, ſucceſſores Regum etiam ex contractibus teneri, ſed cum diſtinctione. Rex enim habet & *patrimonium* peculiare & *regnum*, quæ poſt mortem diverſa relinquit, tam ubi hereditaria quàm inſtitutiva obtinet ſucceſſio. Regnum quid ſit, per ſe intelligitur; *patrimonium* peculiare eſt omne id, quod vel ante imperium delatum habuit, aut aliunde ei advenit, vel tempore imperii lucratus eſt, atque à rationibus publicis ſeorſim habuit. In jure Romano vocantur *res dominicæ*, *res Cæſaris.* Hæc etiam in hereditariis Imperiis

à regno

à regno ſeparata ſunt, quia, ut ſupra diſputavimus, hoc Rex plerumque manere vult unitum & in unum devolvendum, *quemadmodum & in voluntariis*, non æquè privatum peculium, niſi quatenus aliter conſtitutum eſt, ut quæ ante regnum quæſita ſunt, ad coronæ jus uniantur.

XIII. Patrimonium defertur ab inteſtato ad omnes in pari ſanguinis gradu conſtitutos, *qui proinde pariter defunctum repræſentant*, ac ita omnes pro hereditariis partibus è privatis illius contractibus obligantur. Proinde qui Regno potitur, ſi is partem de patrimonio tulerit, pro virili etiam tenetur, ſin excluſus vel ſponte abſtinuerit, æris quoque alieni omniumque præſtationum liber eſt.

XIV. Sed obligationes, quæ propter Rempublicam initæ ſunt, tenent omnino ſucceſſorem, non ut heredem, ſed ut caput civitatis, imo ut ipſam civitatem. Hæc enim abſolutè conſiderata, ut omnes cœtus initi, facultatem habet obligandi ſe ipſam, idque jus in alium transferre poteſt. Transtulit autem in ſummos Imperantes, qui perſonam civitatis conſtituunt, ejusque jus omne & integrum exercent. Limitant hoc tamen graviſſimi ſcriptores, ut procedat, *ſi acta Regum deceſſorum habeant probabilem rationem*, non ſi ratione careant probabili, *Grot. Lib. II. cap. 14. §. 13.* Prorſus ut de adminiſtratoribus civitatum jure Romano proditum eſt, valere contractus, ſi res in utilitatem civitatis verſa ſit, valere transactiones ab illis factas in rebus dubiis, non ſi id quod indubitate debeatur remiſerint, & de tutore, eum Domini loco haberi, cum rem adminiſtrat, non cum pupillum ſpoliat. *l. 28. §. 1. π. de Pact. l. 22. C. eod. l. 7. §. 3. Pro empt. Grot. d. l.*

XV. Nos intelligimus, ſi quid turpe aut manifeſto abſurdum planeque ſtultum contraxerit Rex, aut deciderit, quod in ipſius poteſtate non erat, ut ſi partem regni alienaverit, id non eſſe in terminis habilibus propagandæ obligationis ad ſucceſſores. Verba autem *probabilis rationis* nimis laxa videntur, magisque exempla tutorum & adminiſtratorum qui legibus tenentur. Etenim Imperantes ſupremi poſſunt omnia facere, quæ civitas ipſa poteſt, ſi non egrediantur terminos poteſtatis ſibi delatæ; & civitas poteſt quicquid Dominus & quilibet arbiter rerum ſuarum, qui pro libitu de rebus ſuis disponit teneturque,

tam si male quam si bene rem gesserit; veluti si prodigas fecerit donationes.

XVI. Plane quod à Summâ Potestate populo imperatum, non haberet vim eos obligandi, id neque per contractum in obligationem deductum poterit obstringere cives: sed è contrà, quod vim adversus illos parendi haberet, id cum in potestate Regnantium sit, valebit, etiam, ubi per conventionem alii jus inde comparatum fuerit.

XVII. Sed de Jurejurandô promissionibus Summarum Potestatum adjici solito, aliqui putant, multum accedere ad arctitudinem obligationis. Et quidem versus Deum & interiora conscientiæ obligationi simplici, accedit Religio, & ob hanc culpa perjurii, si promissum circumveniat. Unde nec si Pactis fundamentalibus addatur, quicquam mutat, quippe quod eo etiam non adjectô Princeps in his quæ excepta in iis sunt, pro privato habetur: neque etiam si pactis & conventionibus aliis adjiciatur plus efficit, nisi quòd nota perfidiæ & impietatis è spretâ religione sequatur.

CAPUT XLV.

Quibus modis summa potestas finiatur.

ARGUMENTUM.

Modi recensentur decem indubitati, amotâ priùs falsâ opinione, mors, tempus imperio præfinitum, præscriptio, abdicatio, derelictio, existentia conditionis commissoriæ, felonia, animus Imperantis hostilis, jus belli, unio. Modos, de quibus dubitari queat esse, captivitatem, alienationem, subjectionem infra alium factam, negligentiam, bellum contra cives, regno necdum delato, gestum.

I.

ABsolutis, quæ pro hujus instituti ratione de juribus summæ potestatis suppetebant, non erit abs re *modos* percurrere, *quibus finiatur Summa Potestas*; in quod omnis methodica desinit oratio atque tractatus. Quo locô amovenda prius est eorum sententia, qui libertatem esse volunt rem meræ facultatis, quam repetere quandocunque liceat. Et tamen quod semel alienatum est, sinè nova causa repetere non licet.

II. Fi-

II. Finitur autem imperium vel unà cum civitate tota, vel consistente reliquo corpore, sola extinguitur. Primus igitur, quo sola Majestas finitur modus est Mors, cunctarum ultima linea rerum; est enim Potestas summa, *facultas personalis.* (*a*) Et quod in successoriis dicitur, Regem non mori, analogicè ad suum heredem in quo defunctus revivifcit, *L. 11. d. Lib. & posth.* intelligendum est. Secundò, finitur *tempore*, quod ab his, quorum est primævum jus imperandi, paucis vel uni præfigitur, postquam *suprà* obtinuimus, temporariam non desinere esse verè summam potestatem. Tertiò *præscriptione*, cujus & in tempore præcipua vis est, primo quidem si Rex verus populo, vel Proceribus, aut populus liber Principi vel Proceribus subjiciantur. Si populi dein ut principes diversi, possessione immemoriali contrà se invicem utantur, quod & juris Gentium est & iisdem rationibus firmari potest, quæ superius adducuntur. Nisi quod hic facilior & frequentior sit quam in eadem civitate, *protestatio*, qua jus suum qui possessione carent, reservant, cui fini aptissima est, usurpatio continua nominis & titulorum specialis. Nam titulus Augusti, Romanorum Imperatoris generalis, item reservatio amissorum in Capitulatione cum suis non sufficit. Cæterùm possessio immemorialis in eâdem Civitate recordatione hominum præsentium, non memoriâ literarum nititur. Quartò, finitur *abdicatione*, (*b*) quando Rex Imperium deponit, sive reddat populo Rempublicam, ut *Servius Tullius* voluit, ut *Augustus* simulavit, ut perpetuus Dictator *Sylla* fecit, seu transferat in alium, ut *Diocletianus* & *Maximianus*, nec non *Carolus Cæsar V.* & *Christina Sueciæ.* Quintò, si Rex Imperium *pro derelicto* habeat vel revera deserat atque destituat, ut *Henricus Andegavensis Poloniam.* (*c*) Qui tamen nomen Regis Poloniæ per omnem vitam præ se tulit. Sextò, *existentiâ conditionis*, ad quam delatum est Imperium, ut si lex commissoria regiæ electioni adjecta sit; ubi hoc vel illud Rex admiserit, fore uti jure suo cadat. Septimò, per *feloniam* amittitur feudale regnum, id est, grave delictum vasalli adversus Dominum: posse enim in feudo summam esse potestatem jam dudum probavimus. Octavò, si Rex *hostilem animum* contra populum suum induat, aut aliter Tyrannidem committat, idque palam liqueat, Imperium haud dubie perdit;

quando nihil directius officio imperandi adversatur; imò funditus illud evertit. Denique, nonò, *jure belli* summa potestas auferri potest & solet, quia victor in devictos jure Gentium, cujusmodi vult, Imperium adipiscitur. Decimus finiendæ Majestatis modus est, unio cum aliâ majore civitate; nam tunc, *ut supra dictum est*, civitas, quæ prius ipsa per se habebat summam potestatem, fit membrum majoris imperii & pars corporis subjecti, quomodo in Gallia majores provinciæ *Normandia*, *Britannia*, *Aquitania*, *Delfinatus*, *Provincia* aliæque majestatem amiserunt.

(*a*) Facultas personalis. Moritur tamen unà etiam Majestas realis. Equidem Regem *Galliæ* dicunt non mori. At verò etiam in eo, Majestas personalissima est non minùs, utut nullum inter Regem morientem & Successorem, ùt nec, in aliis Regnis successivis, Majestatis commutatæ, sit interstitium. De secundô, tertiô & sextô modô Auctoris ex *superiùs* dictis statui potest.

(*b*) Abdicatione. De quâ an *licita* sit? *Doctores* disputant; ùt videre est *apud* Limnæum *Lib. 2. Jur. publ. cap. 11. num. 2. & seq.* ubi tamen malè ex Jure Civili & Canonico argumenta petuntur. Utique pro *negativâ* adducitur 1) quòd Majestas deferatur perpetua, eademque non aliter suscipiatur. 2) De Regno Rex non possit disponere. 3) Conventione semetipsum ille liberare nequeat: cum nexus sit mutuus. 4) Imperium sit munus publicum, quod, cumprimis in Regno electitiô, Civium quilibet invitus ut suscipiat, cogi possit. Per quæ argumenta in negativam cum *Limnæo* procedit Fritschius *de Resignat. Officior. c. 1. n. 17. & seqq.* & tamen facilè ad singula Resp. ad 1) quòd Majestas quidem Imperantis sit perpetua à parte populi, ut videlicet ab hoc illa Regi eripi non possit. Ad 2) non hôc modô de imperio, sed de persona tantum Imperantis disponi: in quam cum nullum jus Civibus reservatum sit: naturali eam libertate frui oportere. vid. Grot. *Lib. 2. cap. 7. §. 26.* Ad 3) non habere Regem Jus regendi per conventionem, sed per liberrimam acceptationem: quâ unicè imperandi habitus acquiritur. Conventio enim solùm regendi *modum* respicit, qui nolentem imperare non obligat: & posse me rem sub modô mihi donatam derelinquere; ceu re dimissâ, modus etiam concidat. Ad 4) in muneribus à Superiori dependentibus, qui jus cogendi habet, ùt in tutela & similibus, istud obtinere. Et quamquam in Regno electitio invitus cogi possit ad suscipiendum quoque imperium, tamen ùt causæ declinandi audiendæ sunt, sic etiam agnoscendas esse causas resignandi. Nec coactionem illam ad suscipiendum ex vi imperii procedere: Siquidem in statu Interregni nulla Aristocratia reperitur; sed tantum electus ratione suâ & conscientiâ vel amore publici, dum alius idoneus non reperitur, diadema suscipit: quâ ratione adhuc dicitur electionem admisisse, ùt v. c. in Imperio Romano, GOtt zu Ehr und Lob und der werthen Christenheit zum Trost und Nutzen aus freyem gnädigem Willen. Hinc si quæras: an tunc etiam ad retinendum Regnum cogi possit imperans, si expressè *promiserit*, se imperium depositurum non esse? Dicendum est, quòd adhuc ei resignare liceat, si justa *superveniat* renunciandi causa: siquidem 1) is etiam, qui in perpetuum ministerio cujusdam se addixit, interesse præstando liberare potest. 2) Humanæ necessitati nemo validè renunciat. vid. *Doctores* ad *l. 4. §. 4. ff. si quis cautionibus, &c.* 3) Nec ipsi Reipublicæ plerumque expediet, si causas resignandi Imperans Ordinibus probaverit, ut invitum & difficilem retineant. Cæterùm ad hunc modum resignationis referri posset *Ingressus* in *Monasterium:* de quô Hermes *Cap. 6. num. 7. Jur. publ.* modò hæc justa resignandi causa esset, quam sanè Status in Heinrico II. agnoscere noluerunt.

(*c*) Heinricus Andegavensis Poloniam. Heinricus Valesius, Dux Andegavensis, Heinrici II, Regis Galliarum filius. Nam hic, post

post fratris Caroli IX. obitum, circà annum 1574. ad regendam Galliam, *ex Poloniâ*, in quâ per sex menses substiterat, per Viennam & Venetias, & hinc Sabaudiam in Galliam, *clam discessit.*

III. Secundum hæc aliqui sunt modi, de quibus *ambigi* potest, tollant, an non tollant summam potestatem. De *captivitate primum*, quæ est mors civilis; utique ex hypothesi servitutis antiquæ dicendum videbatur, summo jure amitti Regnum, sed *postliminio*, quod est juris Gentium, restitui: at inter eos populos qui servitutis rigore non utuntur, exercitium amittitur, jus ipsum retinetur, sicut in Gallia Rege Johanne atque *Francisco* captis, illo apud *Pictaviam*, hoc apud *Paviam*, accidit. *Alienatione* aut *subjectione* regni in alium aut sub alio factâ à Rege, jus Majestatis amitti tradit *Barclajus l. 4. c. 16. contr. Monarchom.* à *Grotio* reprehensus, eò quod talis actus sit ipso jure nullus, cujus proinde nullus esse queat effectus; nisi ut populus alienationem vel subjectionem Regi executuro vi resistat, ut *Angli adversus Johannem*, (*d*) qui se Pontifici vasallum addixerat, fecerunt. *Grot. lib. 1. cap. 4. §. 10.* Equidem in regno patrimoniali non potest esse vera *Barclaii* sententia, si modo loquatur de illo. In voluntario tunc erit vera, si alienationem Rex sit jam executus & traditione impleverit; nam Rex novus non est Rex, eoque excusso nihil est causæ, cur venditor sit restituendus in locum quem dereliquit.

(*d*) ANGLI ADVERSUS JOHANNEM. Dictus hic fuit Johannes sine terrâ, frater Richardi I, qui cùm Richardus abesset in Syriâ, ad Regnum adspirare cœpit. Et quanquam redux Richardus ei nepotem Archidurum, ex fratre alterô, prætulisset: ei tamen Johannes Regnum præripuit; variè deinceps cum proceribus & ipsô Rege Galliæ, ab istis in auxilium vocatô bellis implicitus: donec ab Innocentio III. Pontifice *excommunicationis* fulmine peteretur. Ab hoc enim priùs solvi non potuit, quam *tributô perpetuô* promissô, vasallum sedis Romanæ se profiteretur.

IV. Verum ob nudum alienandi conatum, etsi contractus sit perfectus, non posse Regem *spoliari Imperio*, (*e*) prorsus cum Grotio statuendum est; nec etiam si duntaxat submiserit se alii: sed ultra nullitatem justamque impediendi causam non videtur procedendum, nec enim ulla causa liquet, cur plus decerni debeat quam ne conatus sortiatur effectum. Quanquam exempla non desunt efficaciora *Johannis Balioli* in Scotia, & *Caroli Lotharingi*, in Galliâ, quibus hoc imputatum fuit, ad Juris Regii commissionem, *Buchanan. Histor. Scot. lib. 8. Reg. 95. Mezeray compend. Histor. Gall. regn. Hug. Capeti* Iean. de

Serres

Serres *ibidem*; qui ſic ea de re: *Ainſi per cet hommage & recognoiſſance il avoit comme quitté tout le droit, qu' il pouroit pretendre à la Couronne de France.* id eſt, *per illud homagium & ſubjectionem omne jus, quod in Galliæ coronam præferre poterat, quaſi dereliquerat.* Atqui non Galliæ Regnum, ſed Lotharingiæ Ducatum duntaxat ab Ottone Cæſare agnoverant. Quid hoc ad commiſſum regni Gallicani? Poteſt etiam quæri, an per negligentiam Rex cadat Imperio, ut Franci *in ultimis Merovingiorum* (*f*) ſervarunt. De facto nil frequentius eſt. De jure tamen non videtur; ſed ſi per eam civitas περὶ τῶν ὅλων periclitetur, ſtatuimus populum aut optimates Regi aliquos adjungere poſſe, qui pro conſervatione totius, quod primum civitatis fundamentum, invigilent, haud tamen ultrà quam poſtulet neceſſitas. Idem juris eſt, ſi Rex incidat in furorem, *ut Carolus VI. Rex Galliæ.* (*g*)

(*e*) SPOLIARI IMPERIO. Ut *proinde* indifferenter hujusmodi conatum ad animum hoſtilem non referre debuerit Bœclerus ad *Lib. I. Grot. cap. 4. §. 10.* Nam hîc diſtinctionibus opus eſt. Multò minùs Rex deſtitui poteſt, quando Regnum in clientelam vel feudum alteri daturus eſt: de quô idem *Bœclerus* videri poteſt, *pag. 285.* ubi etiam diſtinctionem inter proprietatem & *uſumfructum* Regni captionibus obnoxiam eſſe fatetur: & *p. 388.* rectè docet, ne quidem ei, qui per ſucceſſionem Regnum tenet, iſtud *alienare* licere. Sed de his omnibus ex *ſuprà* dictis decerni poteſt. Cæterùm, quòd per alienationem illicitam Rex ſuô jure cadat: illud ſub generali cauſa deſtitutionis contineri poteſt, quâ *vinculum* inter imperantes & parentes *diſſolvitur.*

(*f*) IN VLTIMIS MEROVINGIORVM. Childerico utrôque & Theodorico: Nam *Childericus III.* ſtupidus, ultimus Merovingorum, qui Rex ex Monacho factus fuerat, cum ſocordiæ deditus omnia *Pipini*, Aulæ Magiſtri & patris Caroli M. *arbitrio* relinqueret, auctoritate Zachariæ *Pontificis* & conſenſu *Procerum* denuò monaſterio incluſus, & à juramento ejus Galli abſoluti, eique ſucceſſor Pipinus datus eſt, à quo *Carolingorum* familia ſive periodus nova in Regibus Galliæ cœpit.

(*g*) UT CAROLVS VI. REX GALLIÆ. Valeſius, qui cùm mente titubare videretur, Patrui ejus Regnum adminiſtrarunt. Ipſe tamen cùm inde variæ turbæ orirentur captus, *Heinrico V. Anglorum Regi* traditus eſt, qui ex hinc occaſionem Regni *Galliæ* ſubigendi, junctâ ſibi in uxorem Caroli VI. filiâ, captavit. Sed ejecit eum ex Galliâ, quam totam ferè tenebat, Duce *puellâ Johannâ Aurelianenſi*, Carolus VII. dicti Caroli VI. filius. Simile exemplum reperitur in Hiſtor. Rom. Impp. in *Carolo III. Craſſo*, qui & ipſe ex morbo capitis ſtupidus & amens, rebusque gerendis inutilis factus, Regno excidiſſe fertur à multis, obſequium primùm exuentibus Francis, Saxonibus Thuringis, & dehinc Bojis & Alemannis; ſed potiùs *Arnulphus* ei Tutorem ſive Curatorem, quanquam ſub Titulo *Vice-Imperatoris*, ùt *alibi* oſtendi, admotus eſt. vid. Auctorem Compilationis Chronologicæ *apud* Piſtorium *Tom. I. Veterum Scriptorum anno 887.*

V. Sæpe quæſitum eſt, an quod Rex ante regnum initum hoſtis regni fuiſſet, hinc in ſucceſſivo Imperio amittat jus Regni, quomodo Galli *Carolum Lothringum* (*h*) hac etiam causâ excluſere, non *Ludovicum Aurelianenſem*, in quo brevi murmure parem cauſam transmiſerunt *Guicar-*

Guicardin. lib. 4. de Bell. Ital. ſub fin. Quod fuit juſtius, nam juris ratio minime commiſſum regni ob illam cauſam infert, modo non maneat hoſtis, ubi regnum ipſi delatum fuerit. *Hinc jus ſtirpis Capevingiæ*, nobilis Galliæ hiſtoricus, niti inquit, *benedictione divinâ & poſſeſſione continuâ*, cui præteritio Caroli prioris locum fecerat, *Jean de Serres in regno Hugonis Capeti, ubi, Cette Election eſtant eſté authoriſée par la benediction de Dieu, qui en a maintenue la poſſeſſion en la poſterité ſucceſſive de Capet &c.* perinde ac ſi diceret; *uſurpatione felici &* longiſſimo tempore. Rem tamen aliter accipit Hottomannus in *Franco-Galliâ*, qui id factum docet ab univerſo corpore populi Franco-Gallici, quemadmodum adverſus priorem ſtirpem Merovingiam decretum fuerat. Cujus facti ratio inde pendet, utrum poteſtas Regia tum fuerit παμβασιλική an verè νόμιμος & λακωνική populoque ſubjecta. Quomodo nunc in Gallia ſe res habeant inde ab aliquot ſeculis, omnibus conſtat, neque jam Gallis ulla ratio mutationum, quam quæ eſt in verbis *Serreſii*, reddi poſſet; neque tum quidem olim quod ad ſucceſſionem attinet, aliter ſe res habuiſſe videtur.

(*b*) CAROLVM LOTHARINGIVM. Qui poſt obitum *Ludovici V, ultimi Carolingorum*, jure ſanguinis, tanquam Patruus & Ludovici IV. filius, cui jam ante Otto II. Imp. *Lotharingiam* conceſſerat, Galliæ Regnum adire volebat; ſed ab *Hugone Capeto* duobus præliis repreſſus atque permiſsâ ei Lotharingiâ ab omni ſpe recuperandi Regni Francici cum poſteris excluſus eſt. Videlicet cum Ottone II. Imperatore, Lotharingiam à Gallis repetente fecerat ipſe Ludovicus, quem inde Hugo cum Patre & cæteris Galliæ proceribus pro hoſte Regni habuerant. Quòd verò *Ludovicum Aurelianenſem* attinet, XI. videlicet ex Valeſiis, cujus hîc meminit Auctor: ille Bella adverſus Proceres initiò geſſit; quos tamen deinceps reſtituere coactus eſt, retento imperiô. Ipſe tandem caſtello Pleſſio ſemet incluſit & omnibus diffiſus ærumnoſam vitam traxit; ùt *apud* Comminæum *Lib. 9. & 10.* legimus. Hoc exemplum diſſimile eſt priori, nec par etiam cauſa hoſtilitatis.

JVRIS PVBLICI UNIVERSALIS,

SIVE,

DE

JVRE CIVITATIS LIBER II.

QVI EST

DE HIS QVI SVBJECTI SVNT IMPERIO CIVITATIS.

CAPVT I.

De

Familiâ & Matrimonio.

ARGVMENTVM.

Status Naturalis duplex, respectu singulorum & familiarum. Ex familiis proximè civitas componitur. Definitio familiæ ejusque explicatio & defensio contra Bodinum & Arnisæum. Constare eam societate triplici, mariti & uxoris, parentum & liberorum, Domini & servi. Finis familiarum quis. Liberos matrimonii magis quam familiæ esse finem. Definitio matrimonii Grotiana improbatur. JCtorum præfertur. Quid in ea, individua. *Polygamiam ne quidem naturali ratione probari. Consensum perficere connubium, non deductionem in domum neque ἱερολογίαν. Communionem bonorum non nisi per legem stabiliri. De Imperio Viri in uxorem. Causæ divortii & nullitatis matrimonii. Comparatio inter Jus virorum & mulierum.*

I. Civi-

I.

CIvitatem nihil esse quam societatem familiarum (*a*) eodem summo Imperio unitam, aliàs ex Aristotele diximus.* Absque Imperio, Familiæ recte dicuntur esse in statu naturali, quanquam & alio strictiore sensu, recessus à statu naturali quovis facto & pacto intelligi potest. (*b*) Quando igitur duabus omnino partibus constat civitas, Imperantibus atque Parentibus sive subjectis, absoluto Imperio, res jubet, ut de his qui subjecti sunt, loquamur, qui in definitione civitatis monstrantur, *familiæ*.

* *lib. 1. cap. 8.*

(*a*) SOCIETATEM FAMILIARUM. Videtur hîc dissentire J. Fr. Hornius *L. 1. Pol. Arch. c. 4. §. 2.* quoniam societates *minores* non esse docet partes Civitatis essentiales: quia sinè illis aliquibus nonnunquàm ea componi possit; neque etiam *ex pagis* civitatem immediatè exsurgere: quia antiquissimis temporibus singulis urbibus Reguli imperaverint. Enimverò, sicut *urbs* non est, nisi ex coëuntibus pagis: ita nec pagi sunt, nisi ex familiis; sive partes essentiales dicas, sive *constitutivas* simpliciter.

(*b*) INTELLIGI POTEST. Hoc vult Auctor, quando familiæ in Civitate considerantur, jam à statu naturali eas recessisse, & ex Lege seu Imperio Civili modum capere. Nec tamen *Civitate* ad hoc præcisè opus esse; verùm etiam familias segreges certis conditionibus posse ea inter se statuere, quæ extrà & præter statum naturalem expedire videant.

Cæterùm si quis non protinus ad homines in Civitate *sub statu* positos respiciat: *Absolutè* quoque considerari possunt, ex hoc, quod *à naturâ* habent; & à jure, quod varios inde tribuit effectûs, *supponitur*. Sic enim in *Comment.* ad *π. tit. d. statu hominum*, in absolutâ illâ conditione ùt *nascendos*, (*ventrem* & dehinc *posthumum*,) atque *natos* consideravimus: ut horum nomine *ostenta* quidem habeantur; *l. 31. d. V. S. monstra* verò non item. *Legitimè* natorum verò nomine etiam censeantur nati, à nuptiis *septimi*, & à morte mariti, *undecimi mensis initiô*. Natos rursus à *corpore* spectari oportet, quoad *sexum*, (ubi & de *hermaphroditis*,) & quæ ibi ratio *fœminarum* sit in Republicâ; & quoad *ætatem*: ubi de Minorennibus, quô annô tales esse desinant: de Senibus item. Ab *animô* autem de mente captis, furiosis,

II. Definiatur Familia, Cœtus plurium personarum, quæ sub unius potestate natura aut jure (*c*) sociatæ sunt, usus quotidiani causâ. Genus *cœtum* maluimus dicere quam ut Bodinus * *Moderationem*, Arnisæus ** *Gubernationem*, exemplo differentiæ, illius inter civitatem & Rempublicam, quarum hæc est ordo, illa multitudo. Sed hæ tam verbis quam re distinguuntur, in familiâ simile discrimen ut verbis inusitatum ita re ignotum est. Non quod regimen à personis non differat, sed quia regimen nusquam familia dicitur, (*d*) at hoc semper ad personas refertur, etiam à JCtis, (*e*) à quibus nostra definitio leniter inflexa mutuo sumta est. *** Addito tamen fine, quam Aristoteles ****

ait esse, εἰς πᾶσαν ἡμέραν. *Ad usum quotidianum*, nam his verbis à collegiis discernitur, quibus & Juridicam convenire definitionem putat Arnisæus. Ideo vult addi vocem, *patrisfamilias*, Ineptè, nam qui nescit, quid sit familia, eum vox *patrisfamilias* certiorem non faciet. Sed differentia ab reliquis collegiis, præter *finem*, constat inde, quod de illorum essentiâ non sit, ut sub unius potestate habeantur, neque ut personas contineant tam naturâ quam jure sociatas, quod utrumque est in familiæ definitione.

* *Lib. 1. de Republ. cap. 4.*
** *Lib. 1. Polit. cap. 2.*
*** *Ex l. 195. § 2. de verb. signif.*
**** *Lib. 1. polit. cap. 1.*

(*c*) NATURA AUT JURE. Equidem uxores *jure* fieri dicunt Interpretes: servos & filios *naturâ*. Ita *Gœddeus* ad *l. 195. d. V. S.* Quanquàm suô modô servi non minùs, quàm filii, *jure* seu lege constituantur. Vid. *§. 3. h.*

(*d*) NUSQUAM FAMILIA DICITUR. Præcisè videlicet: siquidem familia complexu suô tam materiale, seu partes constitutivas, quàm *formale*, denotat, quà directio in ea reperitur.

(*e*) ETIAM A JCTIS. Si nomen spectes in universum, *Familia* vel juridicè accipitur vel politicè. *Politicum* significatum pro *corpore hominum* in unâ domô, quod numero magnum esse potest, (servorum quoque 400, vel ultrà, apud Romanos.) non minùs suppeditat JCtus in *d. l. 195. Juridicè* venit ex Jure vel *Gentium;* quô ad cognatos etiam porrigitur: vel ex *Civili;* & sic vel ad *personas* effertur, vel ad *res* & earum universitatem. *Hôc* modô in tit. *Fam. ercisc. Illô*, pertinet tum ad domum unam, iterumque vel *inadæquatè;* ut societas tantum herilis respiciatur: per *tot. tit. Si fam. furt. fec. dic.* Vel *adæquate:* quâ ratione cum politico significatu coincidit; solùm quòd hîc juris respectus præpolleat. Denique *plures domos* vi suâ vocabulum *Familiæ* complectitur, pro unius stirpis agnatis; & sic iterum genti contradistinguitur, quæ plures stirpes, ùt Romæ *Gens Cornelia* plures lineas, continet.

III. Personæ jure sociatæ sunt conjuges & servi, naturâ, liberi, ex quibus familia componitur. (*f*) Nam quod idem Arnisæus, liberos negat esse partem familiæ, eò quod finis familiæ sint, non habet rationem. Quia præter quod partem & finem esse diverso respectu non est absurdum, videtur proles matrimonii potius, quam scopus esse familiæ. (*g*) Perfecta igitur familia constat triplici conjunctione Patrisfamilias, cum uxore, cum liberis, cum servis.

(*f*) COMPONITUR. Quanquàm verò in statu *integritatis* nonnullis videatur *herilis societas* à familiis abfuisse, quasi corrupto tantùm statui sit propria; prout quoque in statu corrupto familiæ multæ dentur, quæ famulitio carent. Tamen etiam in statu integritatis famulos & ancillas ad familiam concurrere potuisse, non repugnat; ceu *Respublicæ* integræ, quæ non possunt non ex parentibus etiam sive subjectis constare, existere potuerunt. Quòd verò nunc etiam aliquando in familiâ desit famulitium: illud *per accidens* contingit, & rei ipsius *naturam*, quà perfecta est, non immutat. Aliàs dicere

dicere etiam posses, ad Rempublicam constituendam ne quidem requiri societatem paternam: quæ tamen ad conservandam, & imò ad perfectam Rempublicam constituendam omninò necessaria est. Proinde *imperfecta* est familia, quæ *servô* caret aut ancillâ. Vix etiam familia, & tantùm nomine, quæ caret *liberis*: cùm *juris societas* in his maximè usum sortiatur. Sic & cùm *cœlebs fœmina* societatem habet *domesticam* cum famulitio. In locum tamen demortui *patrisfamiliâs* quando materfamiliâs succedit, imperfectio non tanta est.

(*g*) SCOPUS ESSE FAMILIÆ. Si itaque *finis* est Societatis nuptialis, & hæc est familiæ gratiâ: utique ad constitutionem familiæ liberi quoque concurrent; & quatuor minimùm personæ ad constitutionem familiæ requirentur, si perfecta esse debeat & *integra*, ratione *partium*; Sed quà constitutionem ejus *finalem*, seu ad *usum quotidianum*, tres quoque sufficiunt personæ: nempè paterfamiliâs, fœmina & servus; imò etiam pater, mater, seu uxor, & filius, quia ad societates *miscendas* sufficiunt.

IV. Prima fit per matrimonium, quod Grotius ex (*h*) ratione juris Naturalis & Mosaici nihil ait esse, quam Cohabitationem maris & feminæ, quæ feminam constituat quasi sub oculis & custodiâ mariti, eamque fide datâ mari obstringat.* Magis placent JCti, (*i*) quibus Matrimonium est, viri ac mulieris conjunctio (*k*) individuam vitæ consuetudinem continens. Individua consuetudo** significat arctissimum illud consortium corporis animorum omnisque vitæ, quod natura & mos Gentium non minus quam jus divinum conjugio inesse debere dicunt. Prorsus nihil est aliud *individuum* consortium quam conjunctio in carnem unam, quæ non est juris positivi divini, sed ab ipsâ origine, rei naturæ insita à creatore***. Sic verbis *individua consuetudo* major inest efficacia, ad vim matrimonii exprimendam, quam quæ Grotius pônit, ut femina sub oculis & custodia viri sit.

* *Grot. lib. 2. cap. 5. num. 8. in f. & n. 9. in pr.*
** §. *1. Inst. de patr. pot.*
*** *Dix. in digress. Iustinian. l. 2. cap. 10. & 11.*

(*h*) PRIMA. *Prima* est hæc societas ex *simplicibus*, quoad *naturam*; sed *herilis* societas est prima secundum regulas *Oeconomicas*; quòd prius servus, quàm uxor aut liberi, quærendus videatur: (ita Horn. *L. 1. Pol. Archit. cap. 1. num. 2.*) id quod ad Civitatem constitutam referri oportet. Sed an Matrimonium sit *Juris necessarii*, h. e. ut quilibet civium matrimonium inire obstrictus sit? Qu. Equidem apud Gentes quasdam matrimonium necessitatis fuisse, *Mylerus* notat, in *Gamolog. cap. IV. sect. 2. §. 39.* Et sanè nostrates *Theologi* jus præceptivum hîc agnoscunt, quando de conjugio *Clericorum* disputant; provocantes ad *Gen. I. 28.* nisi verò *præceptum superius* obstet, aut *impotentia*. Superius esse, quòd non resistendum sit *vocationi* divinæ: quæ tamen vocatio singularis planè est, nec nisi ex certissima notitia de dono continentiæ, motibusque verè divinis, temerè præsumenda: vid. Theologos ad *1. Cor. VII. 7.* Ut difficillimum & meritò impossibile censeas, *toti* cuidam *ordini*, veluti Clericorum, certitudinem vocationis ejusmodi competere. *Calicutenses* quidem *Nobiles* suos tanti faciunt, ut genus iis tribuant *humano excelsius*, indeque illis matrimonio interdicant; ut tamen concubinas iis habere liceat. Inde *sororis Regis natus* in ejus locum succedit; ùt scribit *Mandelslob* Epist. 1. *Itin. Indic.* Quod verò *impotentiam* attinet, utramque, tàm naturalem quàm violentam,

intelligimus; quanquam naturalem illam quod concernit, quæ à *ſenio* ætatis pendet: illa à matrimonio quidem ineundô quem non arceat: cùm adhuc *finem internum*, adjutorium videlicet mutuum, in conjugio ſenum liceat obtinere: quem tamen finem licèt conſequi etiam poſſint *impotentes alii;* tamen ut finem eum extrà matrimonium quærant, potius eſt, quàm ut aliis juncti, quamvis *ſobolis procreationi renunciaturis*, ſcandalis multis occaſionem præbeant: quod conſideratum quoque fuit, noſtro tempore, in conjugio *Eunuchi* cujusdam, cui gratiam ſobolis procreandæ fœmina, juvencula tamen, factura erat: quam in rem vide *Reſponſa* Collegiorum ab *Hieronymo Delphinô* edita. Quid quòd etiam in *ſenibus* non debeat de ſobole procreandâ penitus deſperari. Nam ſi ad ſummum ſenium perventum fuerit, ne quidem matrimonia admitti debent: cùm nunquam *finis ſolus ſecundarius* ad actionem moraliter bonam ſufficiat; niſi primarius etiam obtineri, aut ſaltim efficaciter intendi poſſit.

(*i*) MAGIS PLACENT JCTI. Non immeritò. Nam ita concepit *Grotius* definitionem, ut cum divortio & polygamia ſtare matrimonium poſſit: quaſi *cohabitatio* tantùm ſit, & *directio*, ùt in alia quâlibet ſocietate; non etiam *vinculum* arctè conſtrictum, ùt *1. Cor. 7.* Pleniùs *Theologi*, quòd ſit *legitima & individua conjunctio, unius maris & fœminæ, ad procreandam ſobolem ac mutuum adjutorium, ùt & evitationem libidinis.* Civili jure *Matrimonium* quoque citrà pompam ſeu *ritum* nuptialem procedit. *l. 22. C. d. Nupt.* Quâ tamen ratione adhuc à *Sponſalibus de præſenti* diſtinguitur.

(*k*) CONJUNCTIO. Quâ *ſocietati* æquipollet; non ùt ſimpliciter pro *actione*, ſive etiam pro *termino actionis*, h. e. unione capitur. Nam actio, quæ unionem ſive ſocietatem producit, non ſemper durat; ſed ſolùm *in fieri* ſocietatis conſpicitur, atque inſtantanea eſt. *Terminum* ſcilicet actionis ſi reſpicias ſive unionem: ſæpè nulla conjunctio reperitur: nec *animorum*, puta in diſſidio matrimoniali; nec *corporis:* & tamen ibi exiſtit matrimonium. Plerumque dicunt, nuptias eſſe *conjunctionem*, matrimonium *ſocietatem.*

De CONCUBINATU, (qui cum *cœlibe* eſt; Uxoris locô: *maritus* enim *pellicem* juxta uxorem ne civili quidem Juſtin. Jure, habere poteſt; *l. un. C. d. Concub. l. 21. d. V. O. l. 144. d. V. S.* ùt nec plures ſimul Concubinas, *N. 18. c. 5.*) ſi quæratur: num ille *verum* Matrimonium ſit? *Aſſerendum* eſt. In *pellice* enim ſecùs eſt: quippe quæ nullô juris vinculô marito obſtringitur, & furtivô complexu habetur. Nec igitur protinùs eſt *Pellicatus*, quando juxta Uxorem *naturali jure* quis fœminam *ſecundariam* habet. Hinc verum quoque matrimonium fuerat, quod Patriarchæ cum ſuis *ſecundariis* habebant: quas nec *pellices*, nec *concubinas* accuratè dixeris. Vid. *Gen. XXV. 5. & 6. Gen. XVI. 3. Gen. III. 4. Jud. XIX.* Habet vero præcipuè *Concubinatus* Juris *Civilis* eſſentialia *veri* Matrimonii. Hinc eum non tam nullum quàm *inæquale* Conjugium dici oportet; *l. 3. l. 5. §. 4. d. Concub.* in quô tamen *fœmina* non *infamis* eſt, cùm tantùm *honeſtatem*, i. e. dignitatem uxoriam *l. 41. §. 1. d. R. N. junct. l. 27. §. 1. d. P. H. l. 3. §. 2. d. ſtellion.* non habeat, & *liberi* degeneres audiant. *l. ſ. C. de natural. liber.* Quin & *ſervorum conjugium verum* eſt; quod tamen, ſi ad *LL. civiles* expendatur, *Contubernium* appellamus. Videlicet non impedit *naturam conjugii*, quòd unius voluntate *ſolvi* potuerit Concubinatus: *l. 1. pr. d. Concub.* Nam & in *Nuptiis Romani* aliquô tempore faciliores in *divertendo* erant; ne de *Gentibus* aliis dicamus. Etenim ſufficit *modus* ac *finis* conjugii; nec dici poteſt, *voluptatis tantùm* (*v. l. 49. §. 4. d. Leg. 3.*) *communicationem* in Concubinatu fieri. Intereà *Conſt. Imp.* P. O. 1530. & 1548. ùt & *Provincialibus* (v. de *Saxon.* quibus pœnam carc. aut relegationis habet Carpz. *q. cr. 70. n. 72.*) prohibitus eſt.

Nunc quidem Matrimoniis *de Conſcientiâ* utuntur aliqui, quos nullus *Superioris* metus abinde pellit; uti ſunt *Magnates* etiam inter Proteſtantes: ſi capias nomen *Conſcientiæ*, ut *crimen* evitent vagæ libidinis. In cæteris autem, qui *Pontifici* ſubſunt, nomen illud innuit, quòd nemo ferè conjunctionis illius præter ſociatos *conſcius* ſit: & *clandeſtina* habeantur. *Priorem* ſpeciem *poſitivo* quoque jure non impermiſſam habent. Utramque *verum* J. N. conſtituere matrimonium. Utuntur hâc conjunctione *utriusque ſexus* perſonæ. Et *Nobiles* quidem, nullô etiam communi *domiciliô* nullâ communicatione *honorum*, ut *liberi* non ſequantur patrem, nullôque *luctu* quis Conjugem & ſolùm pro œconomâ agnoſcat. Nam ita machinationes fœminarum plebejarum evadere ſibi poſſe videntur, dum exi-

eximiam ducere consultum non habent. Interim ad Matrimonia *digna* & *perfecta* id genus (quod *Romanis* quidem usitatum non fuit, *l. 32. §. 13. d. Donat. int. V. & U.*) non pertinet, æquè ùt nec *Concubinatus*.

Quid autem de Matrimonio *ad Morganaticam*, quod à Morgen & Gnad, sive *dono matutinali* nomen habet, ac *publicô ritu* solet iniri, durch Vermählung zur lincken Hand: (cùm quidem Matrimonio de Conscientiâ nil plerumque præter *consensum nudum sociatorum*, accedat.) Etenim hoc quoque matrimonium est *verum*, sed *non est plenum*, civili jure: cùm liberi ex eo suscepti *matrem* sequantur, & cum certâ portione hereditariâ, in pactis matrimonialibus definitâ, contenti esse debeant: de quô ad *Jus Feudale*, & aliàs plura. Utique tale non fuit matrimonium *Abrahami* cum *Kethura*, contra quàm Hugo Grotius II. *c. 7. §. 8.* Nam liberi ex eo nati, ante obitum patris, cum muneribus discesserunt: idque non ex pactô antecedaneo; sed ex merâ Patris liberalitate & dispositione, quam divina voluntas eum in modum direxit. vid. *Genes. XXI.* Denique *ad Thalac* Matrimonium est, quô conjux assumitur à Principe, aliâve illustri personâ, ut *voluntatem* si *mutare* volet ipse, conjux illa non sit ampliùs. Nomen habet à curruptô Græcorum *thalamus*; quod *cubiculum* ipsis est: nam inde Illi hoc genus Matrimonii appellarunt, quô adhuc inter ipsos, etiam ex *Christianis* plures utuntur: ceu *Cretenses* & *vicini* ad triennium plerumque uxores ducunt, ut divortiô secutô liberi apud Patrem maneant. Istud Conjugium quia Genti illi probatur, *Palæottus cap. 17. d. Spur. num. 8.* censet, *Venetos* aliquando, dum *liberos* inde *spurios* judicaverint, malè pronunciâsse. Et sanè inter *Nostrates*, si quis Sponsalibus *conditionem* ejusmodi adjiceret, illa pro non adjecta haberetur.

V. Neque placet, quod uxoris ille fidem viro dandam exprimit solam, multò minus causa cur id fecit, ne quid obesset, quo minus viro plures jure naturæ & Hebraico uxores ducere liceat, ut magnus ille existimat. Verius videtur multitudinem uxorum non posse cum arctitudine illius consortii & individuo affectu consistere, adeoque intrinseco conjugii naturæ adversari (*l*) polygamiam *. Quæ nec ad eam rem, cui unice inservire debebat, utilis reperitur, ad replendam populo civitatem; quatenus compertum est, non tam huc facere gignendi quam alendi liberos facilitatem, ut ex comparatione Muhamedanorum & Christianorum, eorumque inter hos, qui promiscua aut multis vetita habent connubia, constat.

* *Digression. lib. 2. cap. 16.*

(*l*) INTRINSECO CONJUGII NATURÆ ADVERSARI. Faciliùs admitti potest hæc sententia, si distinctio illa servetur, quam superiùs indicavimus: ut aliqua Juris naturæ dicantur esse fundata, in ipsâ *Dei naturâ*: adeoque illa, quæ ab ipsis deviant, directè ipsi naturæ divinæ repugnent; ùt sunt Amor Dei, Fuga idololatriæ, perjurii, mendacii. Alia verò, licèt non sint fundata in ipsâ Dei naturâ & perfectione; radicata tamen sint in *naturâ hominis*, à Deo conditâ: atque hinc non quidem directè ad naturæ divinæ convenientiam referantur; interim ad Deum respiciant *mediatè*, tanquam conditorem naturæ humanæ, cui à Deo insculpta sunt; adeoque cum opere Legis naturæ humano generi inscripto conveniant: quâ ratione dilectio proximi ad Deum reflectit, quia propter hunc proximus diligendus est. Ad hæc quæ generis *posterioris* sunt, prohibitionem *Polygamiæ* referri oporteret. Nam & alia nonnulla ejus generis Deus nonnunquàm admisisse potuit; dum occisionem Isaaci v. g. huc redigunt. Et hinc putant Deum quoque in sanctis suis Polygamiam tolerare potuisse Si verò

rationes

rationes quare *Juri Naturæ* polygamia adversa sit, expostules: dicunt, cùm & Christus nos ad primum *initium* matrimonii remittat, adversari (1) polygamiam *bonitati naturæ humanæ*, à Deo primùm conditæ: cùm bonitas illa *perpetua* & *speciei* humanæ *communis* sit. (2) maritum uxori suæ indissolubiliter promisisse *potestatem sui corporis*; nec *pactum ab initio* in contrarium valere in socio indissolubili, quod & naturæ negotii adversetur: ceu nec communi consensu, licèt ab initio interpositô, *dissolvere* aliquando matrimonium concessum sit. (3) Fini matrimonii, quà *generationem sobolis* legitimæ, aut saltim bonæ educationis, tùm & mutui *adjutorii*, vitandæ scortationis, &c. repugnare videri; ob rixas etiam inter ipsas mulieres: ob æmulationem, & si maritus omnibus parem affectu se non exhibeat, ùt & desiderium consortii alieni. Quibus rationibus colorem addunt ex revelatione *Evangelii*, quòd matrimonium præfiguratio fuerit Christi, *sponsi unici* ergà *unicam* ejus *sponsam*, Ecclesiam. Denique sufficere ad omnes fines obtinendos *Dei institutum* & *benedictionem*: congressus raros & temperatos magis esse *fructuosos*, & continentem propagationem Deo magis placere: *amicitiam* perfectam mutuamve amorem nonnisi inter duos esse; nec posse non plus amari eam, quæ superinducitur: ita ut ex pluralitate uxorum per se zelotypia oriatur; ex pluralitate verò liberorum in societate paternâ nonnisi per accidens.

Enimverò his omnibus obstat, (1) quòd institutio conjugii unius viri & uxoris lex *positiva* divina esse potuerit; & non præcisè jus aliquod Naturale: siquidem in statu integritatis vel solum præceptum de non gustando fructu vetitæ arboris ostendere potest, non omnes leges in statu innocentiæ naturales fuisse. (2) Nulla per se est *intemperantia* in Polygamia: ne patribus tale quid imputetur, qui multiplicationem generis humani seminisve sui, & desiderium Messiæ, prætulerunt. (3) De *unitate corporis* quod affertur, ad statum Novi Testamenti aliqui referunt; quanquàm in eô, (ne in *Grotii* sententiam de duplici Lege incidamus,) caveri debeat. Videlicet, etiam quoad Legislationem veterem Testamenti *institutio* primæva fuit conjugii simplicis, sive *unius uxoris*; saltim quòd in *Patribus* dispensatio, tanquam in *Lege morali positivâ*, reperiatur. Ad hæc unitas carnis sive corporis est *majoris æquitatis*, & nullum dubium, quin Naturali juri magis sit conveniens, & præferenda monogamia; à qua nunquàm *Christianum* recedere oportet; tantùm quòd hoc loco de Jure Naturæ quæratur. Unde (4) quod de *rixis*, scortatione & aliis adferebatur, non tantùm non est universale; verùm etiam hoc solùm efficit, quòd monogamia polygamiæ *præferri* debeat, *Jurique Naturali magis congrua* sit; sed non etiam, quòd monogamiam Jus Naturæ per modum *principii* dictitet, ut necessariò & semper obliget. Aliàs enim sequeretur, nullatenus Deum in universum inter Patres V. T. *dispensare* hac in re potuisse. Neque etiam institutionem singularis conjugii ad ea referre licet, quæ juris Naturæ sunt, ex genere *posteriori*; de quo superiùs: cùm quidem quæ talia sunt, *in uno alterôve*, à Deo aliquando per dispensationem immutata esse reperiamus; sed non sanè in eum modum, quô polygamiam in Vet. Test. *percrebuisse* videmus. Neque etiam luculenter ostendi potest, quomodo *rationi naturali* polygamia adversetur: siquidem quæ talia sunt, apud integras *Gentes* & magnam partem orbis, *sensu communi*, ùt quidem in polygamiâ factum esse videmus, recipi non potuerunt. Nec quid causæ fuerat adeò urgentis, cur in populo suo Deus à dictamine juris Naturæ, *tantô tempore* & *in universum*, recedi posse voluisset. Ex quo sequitur, *monogamiam* esse Legis tantùm *moralis*, & sic *positivæ*: nec *V. T.* legislationem à legislatione *Novi Testamenti*, (quæ nulla est,) discrepare; sed Christum potiùs in novo fœdere ad Jus divinum positivum primævum, & ad *institutionem* ideò conjugii, provocâsse; indeque dicendum esse: *Patribus* in V. T. bigamiam per expressam *dispensationem* divinam permissam fuisse; siquidem absque eâ adversus legem, quamvis positivam, quam in re tanti momenti, ùt est institutio conjugii, optimè eos novisse, extrà dubium est, non egissent. Etiamsi enim de *expressâ* illâ dispensatione non constet: necesse tamen est, eam à Deo cum Patriarchis conversante, primùm illis indicatam, exemplô deinde & traditione ad alios transiisse. Non poterat sanè *Abrahamus*, Pater esse credentium, fide justificatus, & simul in peccato mortali versari; quale est, si in facto aliquo devio ab Institutione divina, citrà dispensationem Dei, & quidem cum continuatione per totam vitam, quis hæreat. Ita quidem facilè, quanquàm non absque causâ, Deus dispensâsse dici potest

poteſt in eô, quod tantùm juris poſitivi fuerat: cùm e contra, ſi polygamiam Jure Naturæ vetitam eſſe aſſereremus: conniventiam aut permiſſionem Dei generalem ſtatuere oporteret: quæ videlicet non impeccabilitatem inferret, ſed *impunitatem* tantùm conciliaret. At verò hæc utique non congruit cum facto ejusmodi, polygamiæ ſcilicet, quod Deus non modò in verbo ſuo ne ſemel quidem caſtigavit, ſed & certô caſu præcepit, *Deut. XXV. 5.* atque ſanctis ſuis, quàm id ipſum ille eo tempore non averſetur, aperuit. vid. *II. Sam. XII. 8.* junct. *Gen. XVI. 5.* Intereà verum eſt, quòd ad *eſſentialia* nunc denuò, ubi ad primævam inſtitutionem Chriſtus expreſsè provocavit, atque *voluntatem Patris*, de ſublatâ diſpenſatione illâ, prodidit, omninò pertineat, ut tantùm *duæ perſonæ* in *unam* carnem jungantur; atque idcircò nullo inſtituto aut lege humanâ aliud induci poſſit: quò univerſa dicta *Novi Teſtamenti*, quæ in hanc rem urgentur, reſpiciunt.

VI. Conſenſu (*m*) perfici matrimonium ratio dictat, corporum conjunctio illud implet; (*n*) mos tamen populorum fert, ut ſolum conſenſum ſponſalia vocent, & ſponſos qui contraxerunt*. Sed & merito plerisque placuit gentibus, ut publico ritu matrimonium celebretur, deductionis in domum ſimilique, Chriſtianis verò, in cœtu publico fidelium, prævia publicatione ſponſaliorum, forte ſi quid aliorum interſit. Horum tamen neglectus actuum nullitatem (*o*) matrimonio inferre non poteſt, niſi vi legis expreſſæ.

* *Lib. 2. digreſſ. cap. 7. 8. 9.*

(*m*) CONSENSV. Cui officit *Error* ùt & *Dolus*, (qui à parte decipientis infertur; *error* verò à decepto eſt unicè:) ac Metus. Et *Dolus* quidem, ſi ad *ſubſtantiam rei* vel *conſenſus* pertineat, impedit validitatem deſponſationis. *Error* itidem. Et quamvis in *accidenti matrimonii* iſtud non vitiet; (non verò accidens matrimonii, quod ſcilicet *unitatem* carnis poſtulat, eſt *integritas;* quin potiùs, ſi quis errans *vitiatam* ſibi deſpondeat, conſenſiſſe *in matrimonium* non intelligitur:) tamen quando *accidens* aliquod, v. c. divitiæ, *pro conditione* poſitum eſt: quoniam hâc ratione *ſubſtantiam conſenſûs* ingreditur; ideò, niſi impleatur conditio, ut quis matrimonium conſumet, adigi non poteſt. Semel enim conſummatum non motâ conditione, ob eam non impletam non reſcinditur. De *Errore* quoad *perſonam*, ùt & ratione ſtatûs, v. c. Nobilitatis, Servitutis, ùt & *Propinquitatis*, *ad Deſſel.* diximus. De *Metu* ad π. quoque uberiùs.

(*n*) CORPORVM CONIVNCTIO ILLVD IMPLET. Et oportet ſanè conſenſum illum ita interponi, ut ambo contrahentes *corporis* ſui copiam ſibi facturi ſint. Vid. *Oſiandrum* ad *Grot. Lib. II. cap. 5. §. 9.* Hinc *ætas* nubentium *debita* ſupponitur: ut *perfectæ* licèt nuptiæ ſolâ animorum conjunctione, *impleri* tamen ſive conſumari, *pro fine* obtinendô, poſſint. Neque enim eſt matrimonium, ſi *impotentiam* ſibi *attulerint*, vir *eunuchus* v. c. vel *arcta* mulier. Quâ in re, ſi inter conjuges lis oriatur, dum impotentem v. c. vir ſe eſſe negat: *jurijurando* adverſæ partis locus non datur; ſed ad Medicos & inſpectionem procedendum eſt. Cum *ſterili* tamen (etiam *inter Magnates*, ùt rectè *Mylerus* in *Gamol:*) ſtabile eſt matrimonium; & cum quolibet *non deſperatæ facultatis*. Sed cum *frigido* non durat, ſi virtus, tempore legibus definitô, non ſuſcitatur. *Nov. 22. cap. 6.* Equidem jus corporis *plenum* ex *Sponſalibus* non ſequitur. Hinc illa à nuptiis hôc ipsô potiſſimùm diſtinguuntur; etiamſi ſponſalia *de præſenti* fuerint: quæ quidem *matrimonium* non eſſe, contrà *Hahnium* ad *Weſenb. Tit.* π. *de ſponſal.* veriùs eſt. Unde ratio facilè patet, cur ſponſalia ex multis cauſis *dirimi* poſſint, ex quibus dirimi non poteſt matrimonium.

(*o*) NEGLECTVS ACTVVM NVLLITATEM MATRIMONIO. Num vero ſi *Parentum conſenſus* à liberis negligatur, matrimonium per hoc

jure

jure Naturali aut Divinô *nullum* dici debeat? *Qu.* Hugo Grotius *L. II. c. 5. §. 10.* negat. Sed videtur plerisque hypotheses *Pontificiorum* secutus esse; & adversus ipsum probabiliter disputari potest. Nempe *Libertas* matrimoniorum ipsum juvare non videtur: siquidem consensus liberorum nihilominùs liber maneret libertate naturali; utut liber non foret libertate morali, dum alieno juri subsunt. Et sufficit, si libertas matrimoniorum ea sit, quæ coactioni opponitur: *l. 21. d. Ritu Nupt.* Nec admittere oportet illam, quæ opponitur obligationi ad requisita Legalia. Requiri tamen dicunt consensum istum, *non absolutè:* quò pertinet objectio *Grotii*, quòd actus matrimonialis celebrari possit, ab his, qui parentibus destituti sunt; (ut hinc ad essentiam negotii præcisè consensum alienum non requiri appareat;) sed potiùs in *hypothesi.* Similiter non requiri consensum illum inter essentialia matrimonii *specificè*, seu ad quodlibet matrimonium in specie. Sic enim simpliciter, invitis parentibus, liberi nunquàm matrimonium inire possent; sed tantùm *genericè*, & ad robur matrimonii regulariter: ùt ad quosvis actus liberorum majoris momenti alios. Hinc procedere, quòd licèt pater *votum filii* irritare possit; non tamen possit irritare votum nuptiale, quod per conjugalem *Copulam* jam *consummatum* est: nam hoc conjugium esse verum, licèt non sit *ratum* sive legitimum. Sicuti autem nil est *Divini* juris *moralis*, quod nullitatem conjugio ob neglectum consensum paternum inducat; ita quoad *Jus naturale* quid sentiendum sit, ad *Caput sequens* decernemus.

VII. Etiam Lege aut pacto opus est, ut bonorum communio inter conjuges statuatur, nisi quatenus ad sustentandum vitæ consortium requiritur. Optimæ videntur Leges, quæ ad quæstum (*p*) & dispendia producunt societatem, nam quæ ad substantiam rerum, quasi captatoria reddunt matrimonia.

(*p*) AD QVÆSTVM. Conf. Rotenburg. *de Acquæstu conjugum*, & Lauterbach. *singulari Dissert.* Est autem sententia *Auctoris* hæc, quòd melius sit, *pactis* sibi invicem prospicere conjuges de *acquirendis* durante matrimoniò, per cujusvis eorum industriam & laborem, quàm ut protinùs in limine matrimonii videantur conjuges inhiare divitiis, & substantiæ, sive jam *acquisitæ*, sive quæ alteri eorum *adventura* est.

VIII. Jure societatis & primâ naturæ simplicitate familiæ imperium (*q*) feminæ pariter cum viro debebatur; Sed quia æqualitas parit rixas, viri ob præstantiam sexus prævalet auctoritas, ordinis tamen magis quam subjectionis causâ, ex sententia Aristotelis. Idque notissimo jure Gentium, monstrante naturali ratione, nec minus jure divino in tantum invaluit, ut neque Lex neque pactum valeret in contrarium. Sed quò minus civiles effectus, ut de cura bonorum similesque tam conventione quam lege aliter se habeant, nihil obstare videtur. Bodini verò sententia, qui jus vetus Romanorum Germanorumque de vitæ necisque potestate in uxores cuperet restitutum, adeo non placet, ut ne verbera quidem (*r*) marito permissa videantur *. Quia vix aliter in liberos & servos, quò in officio contineantur, advertere potest pater & dominus; quatenus ad regimen

familiæ plus opus esse non videtur: est autem inter hos & uxores totius generis discrimen.

* *Bodin. 1. de Republ. cap. 4.*

(*q*) Imperium. Cùm diversæ sint conditiones *Imperiorum*: ideò *diversas* etiam esse eorum *causas* nil impedit; ut in patre quidem aut domino, item maritô, sicque in familiâ, sit à *naturâ*, ex causâ tamen qualificatâ, quæ intercedit: ùt est in societate nuptiali consensus, quô mulier in societatem inæqualem se confert; divinæ non minùs quàm naturali ordinationi se subjiciens: qualis ordinatio non modò ante lapsum (vid. *1. Cor. II. 18.*) sed & post lapsum, maximè constitit, *Genes. III. 16.* In statu tamen *Majestatico* à Deo unicè potestatem esse dicunt *immediatè*; saltim non est â naturâ: quia hæc non tribuit Imperium, nisi ex causâ directè & specialiter imperium fundante; prout quidem sinè expresâ Dei voluntate si fuisset, nihilominùs jubente ipsâ *naturâ*, mulierem sequioris oporteret esse conditionis, in hàc etiam societate nuptiali; quicquid reclamet *Hornius Pol. archit. 1. cap. 1. num. 6.* dum *Grotio L. II. c. 5. §. 8.* nimium adversatur. Utique maritus potestati maritali *renunciare*, (ùt *Cellarius* opinatur,) non potest: (quamvis possit *Curæ bonorum* & administrationi:) cùm potestas illa ne quidem juris Naturalis permissivi sit, Jure autem *Divino* disertè præcipiatur, atque *moribus* adversetur, *civilibus* pactum illi contrarium, *l. 11. solut. matr.* Cæterùm *Imperium* maritale ab *Aristot. I. Pol. 8. & VIII. ad Nicom. 12. civile* dicitur, seu πολιτικὸν, h. e. tale, ut materfamiliàs nihilominùs sui juris & potestatis maneat, *l. 4. d. his qui sunt sui vel al. jur.* & in illis, quæ ad rem *Oeconomicam*, nec adeò ad *Dignitatem & sublime Imperium* in Familiâ, pertinent, ipsa non minùs imperet, vi *popularis æqualitatis*; ùt ipse *Aristoteles I. Pol. I.* se explicat: eâ ratione, ut uxor modò pareat, modò imperet, vel potiùs coimperet. Aut, ut rectiùs rem efferas, societas, quâ videlicet uxor cum marito conspirat, nil hactenùs rectorii habere videtur, nil *imperii*; (etiam civili jure, *d. l. 4. de his qui sui vel al. jur.*) nilque adeò subjectionis; sed *ordinis*, & auctoritatis: nam & ipsa *Domina* est & *Materfamiliàs. l. 41. pr. de Leg. 1. l. 12. §. 1. de ann. legat. l. f. §. 1. de aur. & arg. leg.* Sicut nec in qualibet societate Imperium reperiri necesse est: nisi etiam dicere velimus, *marito* potissimùm *imputari*, si quæ in familiâ, consentiente uxore peraguntur. Et verò ne sic quidem imperium se exerit in Societate *nuptiali*, quà talis est: siquidem imperium semper aliquem, qui pareat, præsupponit: quale quidem in his, quæ inter conjuges statuuntur, sæpiùs non reperitur. Ut adeò optimè *Aristoteles* rem expresserit. Quòd enim fœmina *Regina* viris *imperare* queat, huc non pertinet; ne quidem ut hinc inferatur, maritum auctoritati suæ maritali *renunciare* posse: cùm capax esse possit fœmina Imperii *Majestatici* in subditos: quæ tamen nec Imperium in maritum *maritale* aut conjugale habeat; licèt Maritus ei hâc conditione, ut Regium ipsa Imperium sola retineat, nupserit.

(*r*) Ut ne verbera quidem. Quòd *dominium* ei competat, passim traditur. *Gen. III. 16.* Sed dominium tale non est, quod *rerum* habetur, v. g. ut res possit haberi pro derelictâ, locari &c. verùm potiùs accipitur pro *imperio* & jure corporis: quæ potestas à marito sic temperanda est, ut ne quid contrà officium maritale faciat. *Jus* autem *vitæ* & *necis* marito in uxorem, quando in statu Familiæ adhuc consistunt, extrà civitatem, competere de jure Nat. *Hornius* quidem asseruit. *Pol. Arch. I. c. 5. n. 8.* At verò nullum est jus vitæ & necis absque *Imperio majestaticô*, scilicet illô, quod civitatis, seu societatis perfectæ, est. Hinc aliter *Pufendorffius VI. ad J. N. G. cap. 3. §. 4.* quòd vir quidem mulierem in statu familiæ, à civitate segregis, enecare possit; nec tamen vi imperii, sed vi *belli*: neque opus esse, ut protinùs, qui mortaliter peccat, è medio tollatur: cum nemo ipsum Patremfamiliàs, nemo Regem, ob crimen capitale enecare possit: quæ quidem, si extrà respectum verbi divini rem expendamus, siquidem in primis familiis *ipse Deus* jus vitæ & necis, ùt vel Caini exemplo constat, exercuit;) probabilitatem habere videri poterant: (nam & hodiè familiæ ejusmodi segreges, ùt si in insulam v. g. familia quædam rejiciatur, adhuc dari queunt.) At verò Status ille nec *belli* propriè, & quà potestatem privatam egreditur, *Hobbesianus* est,

IX. Solvitur matrimonium repudio inter ſponſos, divortio inter conjunctos. Illud mutua partium gratiâ fieri poſſe videtur, nec non alterutro graves ob cauſas renunciante. Hoc partium conſenſu nullo modo, quia non, ut reliqui contractus mere conſenſuales, (*s*) ſtatus prior conjugum poteſt redintegrari. Proinde ejusmodi oportet eſſe cauſas, quæ fœdus conjugale penitus deſtruant, (*t*) quales duæ eſſe videntur: Adulterium & deſertio, (*u*) quæ fit animo non revertendi.

(*r*) CONTRACTVS MERE CONSENSVALES. Nec enim mero & nudo *conſenſu partium* præcisè conſtat matrimorium? ſed potiùs nexus per *concurſum Dei ſpecialem* ſupernè firmatur; ut hinc non prout conſenſu dicuntur matrimonia conſtare: ita etiam per *diſſenſum* partium *dirimi* queant. Equidem ad *ſponſalia* non minùs Deus concurrit, at generaliter tantùm; non ita ùt in matrimonio; cui ſingulari ratione benedictio Sacerdotalis accedit. Cæterùm de *divortiis* ex *V. T.* dubium hîc movetur: Num adeò divortia *Juri Naturali* adverſa ſint? Siquidem *Deut. XIV.* ſimpliciter probata videntur, & ut quisquis dimittere vellet uxorem, libellum divortii ei dare potuerit: & multùm hâc in re indulget Juſtinianus *Novell. 140.* At verò cùm arctisſima ſit unio inter conjuges, quâ unum quaſi corpus conſtituunt, & myſticam illam, quæ inter Chriſtum & fideles eſſe dicitur, ad *Eph. V. 31.* unionem referant. Hinc omninò, præter *cauſas* duas illas, in *N. T.* expoſitas, nulla alia divortii eſſe poteſt. Et tamen illa indiſſolubilitas, tantâ arctitudine à Jure Naturali non pendet; ſed à *Divinô* poſitivo *morali*, in quam cadere poterat iſta, quæ in *V. T.* conſpicitur, *diſpenſatio;* pariter ac de Polygamiâ Patrum *ſuprà* diximus; & Salvator eam conformitatem ſubindicare videtur, *Matth. XIX. v. 4. ſeqq.* Neque etiam aliter honori Eccleſiæ *Judaicæ* ſive Populi Dei V. T., conſuli poteſt: cùm omninò, ſi aliter ſentiremus, prout quidem hoc non jubet ratio juris Naturalis, oporteret ſimul aſſerere, diſpenſationem illam, de libello *repudii*, meram fuiſſe permisſionem rei naturali jure illicitæ; quanquàm ad majus malum evitandum. Quâ ratione pariter utique, licèt impunè, Patres peccâſſent. Equidem Chriſtus *Matth. V.*, quando ad Moſen provocat, (*Deut. XIV.*) verba illa, ut hypothetica, citat, ex ſuppoſitione videlicet divortii per diſpenſationem ſingularem: cum quidem Phariſæi recentioris Eccleſiæ verba Moſis, tanquam categorica accepiſſent, quaſi Moſes præcepiſſet divortium, qui tamen & reſtrictè, cum causâ duritiei videlicet, rem commemorat; & ex hypotheſi modum, quò res non planè excedat, præſcribit: ùt ſolet in Legibus permisſivis.

(*s*) PENITVS DESTRVANT. Etiam *quoad vinculum;* aliter atque *Pontificii* per Concilium *Tridentinum*, (poſt *Canones*,) *Seſſ. 8. cap. 7.* Balthaſar. *I. reſol. 6.* vid. omninò, pro *Noſtratium* ſententiâ, *Dannhauerum*, *P. 1. Theol. conſcient. p. 810.* junctô *Seldenô Lib. V. J. N. cap. 7.* Quod & juri *Naturæ* congruum eſſe, *Puſendorffius* poſt *Grotium L. II. c. 4. §. 9.* oſtendit *Lib. V. J. N. G. c. 4. n. 20.* add. Gerhard. *Tom. VII. Loco de Conjug. pag. 574.* Carpz. *def. 189. Conſiſtor.*

(*t*) DESERTIO. Hæc cauſa an jungenda ſit adulterio? ex *1. Cor. VII. 15.* itidem disquiritur: & ſententia *affirmativa* probata eſt, per tradita *Gerhardi, d. l. §. 625. Dannhaueri, p. 807.* vid. Carpz. *p. 2. Conſiſt. def. 192.* Num verò prætereà etiam admittenda ſit cauſa *alia* matrimonii dirimendi? Ejus rei dubium injicere poſſunt Conſtitutiones Imperatoriæ; ùt *l. 8. §. 1. C. de repud.* & *l. 11. §. 7. eod.* tum & in *Jure Novell. paſſim. add.* de illis Auctor *P. 2. Digreſſ. L. 1. c. 18. n. 4. 5.* Sed abuſum hunc *Tabor* in *Corol. Partit. Elem.* (ubi *Juſtinianum* commendat, quòd is plures cauſas reſecaverit, cæteras quoque exuberantes ſublaturus per *Nov. Conſtitut.* ulteriores, ſi ſuperſtes diutiùs manſiſſet.) Ipſosque *Chriſtianos illos Imperatores* ob id non excuſari poſſe, cenſet *Oſiander* ad *Grotium Lib. III. c. 9. §. 9.* Et ſunt tamen, qui locum *Matth. V. v. 32.* accipiunt de divortio, quod *privatâ auctoritate* à *marito* ſuſcipitur. Textum vid. *1. Corinth. VII.* agere dicunt de *uxore*, & ut *auſu propriô* ſe marito ſubducat. Ex quo non impediatur *poteſtas Civilis*, quò minus plures cauſas divertendi, *Judiciô* exami-

examinandas, admittere possit. Maximè vero *textûs* illos respicere causas, quibus *meritô suô* pars altera usu coujugii privetur. Præter has autem alias esse causas, quibus *citrâ delictum* in personâ quid accidat, ut cohabitare alter ei non possit, & tamen extrà matrimonium vivere nequeat; qualis est v.c. furor perpetuus. Sanè Causas nonnullas, quæ saltim adulterium vel desertioni *similes* censeri possunt, ex auctoritate Magistratûs & Consistoriorum, quandoque sufficientes reputantur, ob quas matrimonium, v.c. ob præfractam debiti conjugalis denegationem, ob odia internecina, *quoad vinculum* rescindatur, vid. *Beust.* de *Matrim. Lib. II. cap. 25.* & quos *Bœkelmannus* citat, in *Apologia* pro *Dissertatione suâ inaugurali.* Porrò de Separatione à thorò & mensâ, salvô vinculô, ad ff. extensè docuimus.

X. Vinculum conjugii non modo à muliere sed etiam à Viro, rem cum aliâ soluta habente, disrumpitur, quia fides mutua jus in corpora utrique largitur idem; tametsi gravius vir quam uxor suppositione partus lædatur. Unde licet diversæ delicti species & nomina esse queant, & pœnæ, ut multis visum Legislatoribus, tamen utraque species matrimonio sufficit dissolvendo *.

* *Sic Jure Romano constat, adulterium nonnisi cum innuptâ committi, virum ab uxore ad innuptam divertentem stupri duntaxat esse reum, per l. 6. §. 2. D. ad L. Jul. de adult. nec multò secus videtur jure divino. Levit. 20. v. 10. Deuteron. 22. v. 22.*

XI. Idem efficit malitiosa & obstinata derelictio, quæ tollit peremptoriè omnem συνȣσίαν & συνοικίαν, non minus naturaliter quam jure divino. Si aliter mores fœminæ sint intolerabiles, non ultrà quam domo exigi potest. Nec illa se alio modo sævitiæ viri opponere, aut luxuriæ suas res subducere potest.

XII. Diversæ à causis divortii sunt rationes nullitatis, per quas ab initio nullum fuisse conjugium intelligitur, ut est impotentia (quæ tamen superveniens (*u*) non rumpit conjugium) sanguinis propinquitas, (*x*) quæque per Leges plura in hanc rem statuta sunt.

(*u*) QVÆ TAMEN SVPERVENIENS. Vid. rationes *ap.* Carpz. *P. 2. Jpe. Consist. def. 202.*

(*x*) SANGVINIS PROPINQVITAS. Modò fuerit inter *ascendentes* & descendentes: nam si inter *collaterales* (quamvis fratrem & sororem,) matrimonium initum fuerit, puta ex facti ignorantiâ, & cohabitare sibi velint, non separantur; ut tamen in alium locum, scandali vitandi causâ, teneantur *migrare.* Non obstante (1) quòd conjunctio illa sit contrà jus Divinum *morale.* (2) *perpetuam* habet *detestationem;* indeque dirimenda videatur: quale adeò non sit matrimonium illud, in *Lev. XX. v. 19. 20. 21.* ibi: *sinè liberis morientur* Nam (1.) etiam hoc in *Lev. XX. v. 19.* juri *morali* adversum est. (2) Conjunctiones non omnes, quæ in *Lev. XIIX.* prohibentur, sunt contrà Jus N. & G. nec, ut aliqui volunt, omnes habent *pœnam capitis.* Non etiam quælibet *abominatio* capite luitur; cùm etiam abominationes dentur in Sacris, adv. LL. *cerem.* & *forenses.* Imò si capitis pœna foret, non pertinent ad nos ipsæ LL. forensium *pœnæ:* ceu nec incestus inter fratrem & sororem capite nunc punitur. Hìc vero de incestu non quæritur; sed de conjunctione, quæ *facti igno-*

ignorantiâ ſuſcepta fuit. Illa verò impunibilis eſt. Cùmque impedimentum hoc *impediens* tantùm ſit, non dirimens: inde re non ampliùs integrâ relinqui poſſunt ſibi conjugati.

Utique, matrimonium nullum inter collaterales, ne quidem illarum perſonarum, quæ ſunt *parentum* & *liberorum loco*, (*v. l. ult. d. R. N.*) Juri Naturæ adverſari dicendum eſt; ſaltim quòd prohibitionum iſtarum aliquas Juris Naturæ *hypothetici eſſe velint:* (*add.* Huber. *L. II. c. 18. Digreſſ.* ubi *neceſſariam* prohibitionem Juris Naturæ etiam in tertio gradu conſanguinitatis eſſe aſſerit:) Sed rationes prohibitionis dari non poſſunt; & vix aliæ inter parentes & liberos, quam quæ in *reverentiâ & pudore, l. 14. §. 2. d. R. N.* collocantur, quas examinat *Oſiander* ad *Grot. L. II. c. 5. §. 12. & 13.* ubi concludit: Interdicta *Lev. XIIX.* eſſe quidem omnia Juris Naturæ, ſed tamen non ſtrictè & planè immutabiliter, ut oppoſitum videlicet intrinſecam habeat turpitudinem, divinitùs indiſpenſabilem; ſed laxiori quodammodô, ut ſaltem *indiſpenſabilis* ſit prohibitio *inter homines;* qualia quæ ſint Juris Naturæ *hypothetici* quôdam ſenſu nonnulli eſſe dicant. Grotius *d. §. 13.* putat, prohibitiones illas non quidem naturales; ſed *poſitivas*, attamen *univerſales* eſſe: ſecùs non potuiſſe præter populum Dei *alias Gentes* Legibus illis cenſeri; & neſcio num valdè *Grotii* ſententia ab *Oſiandri* definitione abſcedat. Sunt tertio loco, qui *nonnullos* ſaltim *caſus* in *dict. cap. Lev. XIIX.* excipiunt, qui Juris Naturæ nullatenus dici poſſint, ùt quidem cæteri; ſed Juris ſolùm *poſitivi*, & ex quo judicari non poſſint Gentes aliæ, quàm ad quas *notitia* Legum illarum *penetraverit:* quaſi videlicet interminatio illa, quæ Gentibus *dictô capite* intenditur, ad ſingulas ſpecies ibi expreſſas non reſpiciat. Confer Meisner. *Lib. III. de LL. c. 12.* Eſtque communis etiam *JCtorum* ſententia, quòd quidem *diſpenſatio humana* in nullo caſuum ibi expreſſorum admitti poſſit; poſſint verò admitti conjugia in caſibus *ſimilibus*, hoc eſt, qui reſpectum & gradum eundem habeant; modò ejusmodi casûs *unicum* ſolùm & *ſingulare* exemplùm in Lege illa expreſſum reperiatur: & ſimul hoc ipſum reſtringatur ad lineam *collateralem;* potisſimùm quod affinitates concernit. Nam ita Invictisſimus Cæſar Leopoldus cum *ſororis filiâ* matrimonium iniit: cùm nec inter *conſanguineos* alia prohibitio ſit *Levit. XIIX.* quàm *perſonarum*; non etiam graduum. Et in *affinitate* patrui viduam ducere non liceat, quia *diſertè* id prohibitum eſt; liceat verò *avunculi viduam*, & *materteræ* ùt & *amitæ viduum.* Quæ quidem omnia in *Comment. π.* pleniùs exponuntur: ubi & *Affinitatis* ratio extat, quòd nulla ſit *inter Conjugum cognatos.* Unde eſt, quòd *filius* ducere poſſit *novercæ matrem:* quô caſu ſit ſocer patris, & novercæ vitricus; noverca verò ſit privigni privigna, & matris ſuæ ſocrus.

Equidem in diſpenſandô faciliores ſunt *Pontifices:* quorum nonnulli etiam in *lineâ rectâ* de diſpenſatione liberiùs loquuntur; ùt *Dom.* Soto *in IV. diſt. 40. conſt. un. art. 3. Fortaſſis*, ait, *non valet diſpenſatio inter avum & neptem.* Quòd autem in linea *collaterali*, etiam inter eos, qui *parentum* & *liberorum* locô ſunt, diſpenſationem *Pontificii* locum habere ſtatuant, mirum non eſt: cùm diſpenſationem, quæ à Deo fieri poteſt, Papæ ſcilicet ex delegatione aſſerant. Et ſanè conjunctio ejusmodi collateralium, licèt *Kitzelius* diſſentiat *c. 3. de Sponſalibus th. 7. lit. g.* & Auctor in *Lib. 2. Digreſſ. Juſtin. cap. 19. Juri Nat.* adverſa dici non poteſt: vid. exemplum *Geneſ. XI.* & ne expreſsè quidem prohibita reperitur *Lev. XIIX.* obſervante hoc & ipſô *Jacobo* Martini *Lib. I. Polit. cap. 5.* tùm & inceſtus cum fratris filiâ *civilis* eſſe dicitur *l. 38. §. 1. & 2. ad L. Jul. de adult.* Quò pertinet denuò ſententia illorum, qui *nullam* prohibitionem *d. cap. 18. Levit. naturalem* eſſe putant, niſi concubitûs cum maſculis, cum beſtiis, cum parentibus & liberis; idque inter alia etiam argumentô *verſ. 19.* junctô *Levit. XV. verſ. 25.*

Ad hæc, num conjugium *Jacobi* cum *duabus ſororibus* ſubſiſtere potuerit, illæsô Jure Naturali? Qu. Haud dubiè; quam in rem adhibere licet *Oſiand.* ad *Grot. Lib. II. cap. 5. §. 14.* ubi ſimul etiam agit de conjugio *cum defunctæ uxoris ſorore*, quod à *Rintelienſibus* JCtis, hôc ſeculô, pro humanitùs diſpenſabili reputatum fuit; opponentibus ſe *Havemannô* Theologô & *Tabore* JCto, integris Tractatibus. Equidem fratri non licet ducere *fratris ſui viduam Levit. XIIX. verſ. 16.* quem locum facere putat Scherzerus *Loco XXVI. Th. pag. 777.* pro horum ſententiâ; (ſi modò faceret.) non textum in *ejusdem capite verſ. 18.* quippe in quo agatur de prohibitâ cum *duabus ſororibus polygamiâ ſimultaneâ.*

Denique

Denique non minùs huc disquisitio de *Nuptiis secundis* pertinet: quæ *contumeliosæ* habitæ apud multas Gentes, (Vid. *Bernegg.* ad *Tacit. quæst. 110.*) & odium non exiguum expertæ fuêre apud *Romanos.* Mæstert. *de Sec. Nupt. quæst.* 4. 5. 6. At verò odium ejusmodi causas *civiles* respexit. Unde communis est *JCtorum* sententia, quòd omnes coercitiones illæ civiles cessent, quoties pater v. g. superstes nuptias secundas init bonâ cum gratiâ liberorum prioris matrimonii. Cæterùm nec *Divinô Jure* nuptiæ illæ indignæ haberi possunt; ut malè ab illis dehortetur *Grotius Lib. I. cap. 2. §. 9.* vid. *Rom. VII. 2. I. Corinth. VII. 1. I. Timoth. V. 14.* Gerhard. *de Conjug. §. 178.* neque multò minùs *Jus Naturæ* illas aversatur. Vid. *Carpzov. Part. 2. Consist. def. 158. & 172.*

XIII. Cæterum, quæ ratio mulieres imperio Viri in familia subdit, eadem arcet eas à cunctis muneribus publicis. Nempe ut viris postponantur, quod in promiscuis Reipublicæ officiis, ubi nunquam viri desunt, fit semper. At in summis Imperiis æque postponitur maribus, his autem deficientibus in regnatrice familiâ, non est absurdum feminas, natosque ex illis, admitti, ut *supra* dictum. Plane in omni Republica virorum melior est conditio in his, quæ ad decus & dignitatem spectant, feminarum melior, quatenus imbecillitati subvenitur, quâ parte Justinianus & Theodora sexui largiter (*y*) in suis Legibus indulserunt. *

* *Vide specimen in Nov. 134. cap. 9. 10. & 11.*

(*y*) LARGITER. De quo dicetur *suo locô.*

CAPVT II.

De *Parentibus & Liberis.*

ARGVMENTVM.

Post conjuges membra familiæ esse liberos ex justis natos nuptiis, è concubina tamen editos mediante legitimatione posse familiæ aggregari, modo mater fuerit, cum qua nuptiæ esse potuissent. Improbatus mos exponendi liberos, aut fame incestuosos necandi. Adoptatos quoque ad familiam pertinere. Patria potestas Jure Gentium qualis esse debeat. Refellitur Hobbes, qui Jure Naturæ partum matris in potestate solius esse putat. In nuptiis liberorum quæ sit patria potestas & in publicis causis & in bona liberorum. Quibus modis patria potestas solvitur.

I.

VIdentur quidem hæc imprimis ad jus privatum pertinere, sed quia tractatus de familiâ ad civitatem necessarius est, nec ea, nisi partes expli-

explicentur, intelligi poteſt, res jubet, ut obiter hæc delibentur, ſed obiter, ut fit. Igitur altera in familia ſocietas orta è priori inter parentes liberosque, ex juſtis nuptiis natos, intercedit.

II. Nam qui absque matrimonio ſuſcipiuntur, non fiunt membra familiæ, quia deficit principium familiæ. Qui tamen è muliere, cum quâ conjugium eſſe poſſet (*a*), ſunt nati, ſuppleto defectu, quo à familia removebantur, poſſunt cum illâ redintegrari. Scilicet ſubſequente parentum connubio, aut ſublato alterutro, (*b*) per Reſcriptum ſummæ poteſtatis.

(*a*) CVM QVA CONJVGIVM ESSE POSSET. Hinc quando *Papa* dispenſat in matrimonio eorum, qui in ſecundô gradu conſanguinitatis ſibi conjuncti ſunt: liberi ex his anteà nati, per matrimonium illud non legitimantur; quia tempore conjunctionis adhæſit liberis illis, ex doctrinâ *Pontificiorum*, impedimentum *dirimens*. Non etiam poteſt legitimari eâdem ratione *adulterinus* ex *Chriſtianâ* cum *Judæo* *ſuſceptus*, *&c.*

(*b*) SVBLATO ALTERVTRO. Ita quidem Jure *conſtitutô* obtinuit. Moribus tamen noſtris, etiam *ſuperſtite utrôque parente*, quin & ſi pater aliam fœminam duxerit, vel mater alii viro nupſerit, procedit per Reſcriptum Principis legitimâtio. *vid.* Herald. *Lib. I. Rer. quotid. c. 5. n. 5.*

III. Sed differentia Juris Romani inter eos, qui domi è concubinis naſcuntur, & qui foris è furtivo amplexu, non eſt juris gentium, quo ſufficit patrem eſſe certum, (*c*) ut liberi pro naturalibus & aptis ad legitimandum habeantur. Sed nati è coitu nefario, inceſtuoſo vel adulterino non ſunt in terminis habilibus, ut cum familia parentum unquam coaleſcant; quia vitium illis obſtans nunquam poteſt tolli. (*d*) Quod ſecus eſt in his, qui ex nuptiis ſine parentum conſenſu initis ſunt nati; nam horum ſtatus per ratihabitionem avorum (*e*) ad originalem integritatem poteſt reduci.

(*c*) PATREM ESSE CERTVM. Qualis etiam *naturâ* eſſe poteſt pater *ſpurii;* quanquàm Jure civili, ubi Patrem non niſi legitimæ nuptiæ demonſtrant, æquè ſpurii ac vulgò quæſiti patrem adeò habere non putentur, ut legitimari & ipſi non poſſint: ſaltim quòd *moribus* noſtris ſpurii, etiam quoad Legitimationem, quia *patrem* illi, ſaltem naturaliter, *oſtendere* poſſunt, ſecùs ac *vulgò quæſiti*, naturalibus æquiparantur; maximè Concubinatu nunc per *Leges recentes* improbato: ut non major ſit favor *naturalium*, (imò majus ferè odium ſit illorum ob continuationem improbatæ conjunctionis,) quàm ſpuriorum. Et tamen etiam *vulgò quæſiti* per *Reſcriptum Principis* nunc etiam legitimantur; nec *ſimpliciter* modus ille legitimandi, iſtius primarii per ſubſequens matrimonium *ſuccedaneus* eſt. Interim, quod liberorum legitimorum & ſpuriorum diſtinctionem attinet, illa omninò Juris non tantùm poſitivi, ſed & *naturalis* eſt; ùt rectè Bœclerus ad Grotium *Lib. II. de Jur. Bell. & Pac. cap. 7.* Quin & *naturalis* eſt diſtinctio inter eos, qui *è Concubinis* domi naſcuntur, (quippe & ipſos *è conjugio* ſuſceptos,) & qui *è furtivo amplexu* nati ſunt; ſi vel maximè diſcrimen inter *legitimos* & *naturales* Jure Naturali vel Gentium nullum foret. Tantùm quòd *ad legitimandum*

ſufficere

ſufficere poſſit etiam naturali jure, quòd ſpurius *patrem certum* habeat.

(*d*) Tolli. Niſi quòd ex cauſa per diſpenſationem Principis legitimi hodiè fieri queant. Scilicet ut cùm non aggregentur h. m. *familiis*, quod nec fit in *vulgò quæſitis*, quando nunc legitimantur: tamen in Civitate pro *honeſtis* habeantur: ubi tamen frui *effectibus civilibus* legitimè natorum *liberorum* non poſſint. Sanè in populo *Judaicô Manzeres*, h. e. ex concubitu, ſub pœnâ *exciſionis* vetitô, nati, (exceptis ſolùm ex coitu cum menſtruatâ natis,) excludebantur ex Republicâ Iſrael. *Deut. XXXIII. 2.* vid. Selden. *de Succeſſ. in Bona defunct. cap. 3.*

(*e*) Ratihabitionem avorum. Quod tamen *Civili Jure* non procedit; ubi ſolùm *à tempore dati Conſensûs* ratæ fiunt Nuptiæ *arg. l. 3. l. 65. d. R. N.* de quo conſenſu loquitur *l. 13. §. 6. ad L. Jul. d. adult.* Quanquam diverſum ſentiat *Clariſſ. Auctor*, etiam *alibi*, v. Anal. *noſtra ad* Locam. *in pr. Inſt. d. Nuptiis.* ubi non minùs, quid hodiè ratione *legitimatis liberorum*, ex matrimoniô citrà conſenſum Parentum conſummatô, obtineat, ùt & de *ſucceſſione* diximus.

IV. Neutiquam tamen nefariæ proles abjici alimentisque privari (*f*) debent, quæ ſententia Juſtiniano *, neſcio an merito, (*g*) adſcribitur; quanquam ut inhonorati in civitate degant, id juris ratio non abnuit, imo poſtulat. Multò minus ille mos veterum probandus, quo patribus erat permiſſum, liberos etiam juſte natos tollere aut exponere, quod non tam inutile quam impium fuit, niſi monſtra eſſent. (*h*) Sed ubi ſervitus in uſu eſt, ibi nefas non videtur, vendere liberos (*i*) ſi quos parentes ultima preſſi paupertate alere non poſſint, ut Lege Thebanâ atque Romana de liberis recens natis fuit cautum **. At in bene conſtitutis civitatibus non deſunt, neque debent deeſſe media, per quæ talibus de alimentis proſpiciatur. Parentes ſane tam extra quàm in matrimonio propter necem liberorum merito ut parricidæ puniuntur, nec diſcernendus pater à matre, quod fit Jure Romano (*k*).

* *In Novell. 89. cap. ult.*

** *De Thebana Ælian. lib. 2. cap. 7.* Romana in *l. ult. C. de patr. qui fil. diſtrax.*

*** *in l. 1. D. ad L. Pomp. de parricid.*

(*f*) Alimentisque privari. *Alimenta* quidem liberis non deberi, ſtrictè ſumtô vocabulô *debiti*, ſed in laxâ tantùm ſignificatione, cenſet H. *Grotius II. cap. 7. §. 4.* Malè omninò: cùm Jus Naturæ *præcipiat* præſtationem ejusmodi, vias quoque in *matribus* ipſis ideò præparandô; & multò major obligatio ergà liberos, tanquam partem alteram ſui, ſit, quàm in clientes & ſimiles alios. Jus autem *Civile* id ſequitur, & liberos alendos eſſe vult, *l. 4. §. 5. d. agnoſc. & al. liber.* donec ſe exhibere poſſint. *l. 5. §. 7. eod.* Num verò *Legitima*, & quoùsque, Juris Naturæ præceptivi ſit? jam *ſuperiùs* expoſitum eſt. *Ariſtotelis* ſanè doctrina, qui partum mancum, nec non inutilem, (etiam non monſtrum ſcilicet,) abjici, (quòd *Reipublicæ* ſcilicet is *prodeſſe* poſſe non videatur,) item ob multitudinem liberorum *abortum*, antequam fœtus ſit vitalis, in locis, ubi Lex infantes exponi vetat, nec tamen alendi eum media ſuppetunt, procurari poſſe, voluit *VII. Polit. 16.*, profana eſt. Quin potiùs *multiplicandæ proli* operam dare oportet, licèt moleſta ſit liberorum multitudo, atque *Ariſtoteles* magis ad facultatem alendi natos, quàm ad *numerum* reſpici debere velit. Nec enim natura editos liberos deſtituit: atque curæ Divinæ ea permittenda ſunt. Hinc quoque *LL. Romanæ*

abortûs

abortûs procurationem, in partu etiam non vitali, *l. 38. §. 5. d. pœn.* in crimine ponunt: ut tamen in eo *extrà ordinem*, in *vitali* ùt *homicidium*, (nec tamen ùt *parricidium*, Carpz. *1. quæst. 11. num. 16.*) puniatur. Cæterùm quoad *parentes* discrimen tantùm aliquod in *alendi modô* est; non aliud: nam pater quidem infantem non demùm post triennium, sed quamprimùm natus est, præter lactationem alere tenetur. Coler. *Part. 1. de Aliment. cap. 6. num. 4. & seqq. Matri* autem omninò integrum non est, ùt *Hobbes* (ex hypothesi suâ,) docuit, *cap. 9. d. Cive. §. 2.* an *exponere* partum, an *educare* eum velit? vid. Grot. *Lib. II. c. 7. §. 4.* Nec tamen, licèt mater *lactare* possit infantem, ad hoc, ut *propriô lacte* illum nutriat, præcisè obstringitur. Etenim mammas solùm ad *necessitatem* dedit mulieribus natura, ùt eis pauperes uti possint, & quæ vicariâ nutrice destituuntur: quippe quòd per hanc sæpè *meliùs* prospiciatur liberis, matre ægrâ vel non sanæ lactis: nutricem quoque probam eligere liceat; utut naturalis tantùm facultas lacte nutricis juvetur: pravitatem verò animi non perinde lacti tribuere oporteat. vid. Bartolin. *Exercit. II. qu. 1.* Quid tamen in adulto filiô, si is bona à patre sibi data *prodegerit?* Adhuc pater ipsum alere tenebitur; Coler *l. c. 2. d. Alim. n. 22.* nisi ratam ei partem bonorum pro Legitimâ assignâsset. Surd. *Tit. 7. d. Alim. qu. 5. Bannitum* quoque alere obstrictus est pater, cùm bannum ea non tollat, quæ natura dictitat. Indeque etiam filius *patrem bannitum* juvare potest, receptandô quoque eum, alendô, aut viaticô instruendô; quatenùs hoc *pietate* fit & *miseratione*: tantùm illum animô perduelli & hostili juvare non potest, & instruere, ut ulteriùs patriæ noceat. A. Matth. *ad Tit. Læs. Maj. Tr. d. Criminibus cap. 2. n. 20.* Nam ita etiam *Vasallus* Dominum suum adversus filium vel patrem, injuriam Domino inferentes, juvare *II. F. 28. II. F. 55. §. insuper.* Schrader. *P. VI. d. Feud. cap. 5. num. 2.* & filius *patriam* adversus aggressorem patrem tueri, *l. 35. d. Religios.* (ut tamen, quà fieri potest, patri ejusque *corpori* & *vitæ* parcat,) tenetur. Sed *Creditores* tamen omninò bona obærati parentis liberis penitus eripere possunt; ut frustrà hi ad alimentorum necessitatem provocent.

(g) AN MERITO. Sic & alibi *Cl. Auctor* in *Nov. 89. cap. ult.* negari tantùm *successionem* liberis illis, tradit; & sic ista alimenta, de quibus idcircò obiter ibi agatur: nam extra ordinem oportere *Magistratus* prospicere liberis istis, etiam parentum sumtibus. Equidem alendos eos non esse, hoc est, non debere, nec posse, ali, ne quidem ad necessitatem, à parentibus, & ne à *matre* quidem, *d. Nov. 89. c. 15.* verbo: *parentibus* constare videtur. Non obstante, quoad *matrem, Avth. ex complexu. C. de incest. nupt.* ubi tantùm *patris* mentio ingeritur; ex fonte enim *Avthentica* hæc exponenda est, & ex ratione, quæ in matre æquè militat. Videlicet potiorem ex parentibus Avthentica designavit. Neque tamen per hoc alimenta quælibet liberis subtrahuntur, ut pereant; quod *Anton. Matthæi* opinatus est *Lib. XLVIII. de Criminib. Tit. 29. c. 3. n. 7.* Sed ut dolor inde patri matrique inferretur; Grot. *Lib. II. c. 11. n. 4.* dum abjectos esse & egenos vident liberos *l. un. §. taceat. C. d. natural. liber.* Nam quod *Mæstertius* putat *L. II. d. Just. LL. Rom. Dub. 7.* (qui & ipse opinatur, alimenta solùm ea incestuosis negari, quæ *naturalibus* cum aliquô respectu ad *patrem* debentur: non quæ naturæ indigentia exigit; adeòque *Avthenticam* non rectè ex fonte sumtam esse:) quasi parentibus inde levamentum potiùs concilietur, si eximi eos quis putaret Legibus, quod tamen nefarii non merecantur, facilè refellitur. Quamvis enim confiscatio illa non fit ampliùs, quæ bona simpliciter Fisco addicat, oporteat etiam hîc intelligi *conjunctiones*, (sive extrà formam conjugii, quas *complexus* appellat Novella, sive per conjugium susceptas,) *nefarias, incestas* aut *damnatas*; non quaslibet, quæ contra LL. civiles suscipiuntur. Tamen, utut aliàs necessaria vitæ ab alimentis differant: *l. 5. §. 10. 12. d. agn. & al. lib. junct. Nov. 12. c. 2. Nov. 89. c. 12. §. 6.* in *Nov.* hæc distinctio ne quidem per vocem illam, quæ in *c. f. pr.* habetur, cui similis *Jac. V. v. 5.* extat, firmari non potest. Et quamvis necessariis destitutus occidatur; *l. 4. d. agnosc. & al. liber.* tamen hîc *parentes* non occidunt liberos, nec contrà *Jus naturale* peccant; quippe impediti. Nec Jus Civile adversum quid *ratione liberorum* Juri *naturali* statuit: quoniam alit eos, etiam, quando nefarii parentes eorumque facultates eò non valent; ceu nec naturæ convitium fit, quando duriter & parcè liberos illos vivere oportet. Num verò ex *Jure Canonicô* diversum obtineat? Qu. *Affirm.* Postquam alia etiam de incestuosis *J. Justin. constituta*

stituta cessarunt; Idque *foro* de hinc & Statutis peculiaribus, vid. Pfältz. L. R. *Part. IV. tit. 34.* & Reform. Noric. *Lib. IX. cap. 34.* obtinuit. Probatur hæc sententia per *c. 5. X. de eo qui dux. in matr.* Ad quod divinatoriè respondetur à *dissentientibus*, qui discrimen jurium malè negant: quasi de eô loquatur, qui post mortem conjugis ex personâ, cum quâ, superstite eâ, adulterium ipse commiserat, liberos suscepit. Neque etiam ipsos juvat *c. 13. X. qui filii sint leg.* Illud quidem: an *amor sui* præferendus sit *amori prolis? Scharrokius* disquirit *cap. 12. n. 5. de Offic.* ubi hoc *affirmat*, & ad exemplum *Seleuci* respondet, item ad exemplum *Davidis II. Sam. XXVIII. 33.* Vicissim quomodo *parentes* à liberis *alendi* sint? amplissimè exponit *ex* Theologis, post JCC. *Surdum, Colerum* & alios, *Osiander* ad *Grot. d. c. 7. §. 5.* tum quodnam illud debitum sit? tum quoadusque porrigatur? Quanquam enim *H. Grotius* non æque ordinarium putet, ut parentes à liberis alantur, tamen parentes effœti, & viribus ad acquirendum destituti, pari necessitate, naturâ etiam jubente, alendi sunt: cùm quidem *voti* sit paterni, ut liberis ipsi potiùs subveniant; *II. Cor. XII. 14.* quô tamen, si necessum sit, liberorum debitum non minuitur. Interim hæc obligatio *causam* habet aliam, gratitudinis scilicet pro beneficiis præstitis; quippe quòd procreatio sive nativitas per se nuda beneficium non sit.

(*h*) Nisi monstra essent. Nam hæc enecare licet protinùs, quidni *exponere?* Cæterùm *Græci* exponebant infantes in ollis fictilibus; quod nec *Romanis* ignotum erat. vid. Auctoris *II. Digress. 5.* Atque huc doctrina *Aristotelis* de *exponendis fœtibus* pertinet; quanquàm eam restringat ille ad eos, qui membris *mutili* sunt: *Lib. VII. Polit. c. 16.* quasi hi Reipublicæ usui non sint futuri; ceu quidem *Lycurgus* simile institutum suæ Reipublicæ persuadebat. *Chinenses* verò pauperes, & præcipuè quidem fœmellas, aliquando necabant ideò, quòd meliorem ipsis conditionem se paraturos, crederent, si per metempsychosin ad lautiorem conditionem illæ promoverentur. Nec Gentiles miremur, postquam *Laymannus Lib. III. tr. 3. Theol. Moral. part. 3. cap. 14.* & cum eo *Molina*, tunc quidem filios *spurios* exponi posse, asseruere, quando per id gravem infamiam parentes evitare velint; nisi quòd addant, cautione opus esse, ne proles moriatur. Quantò rectiùs in *l. 4. d. agnoscend. & al. liber.* JCtus, quòd qui partum abjicit, eundem *necare* videatur; suô scilicet sensu, dum paternum affectum ei subtrahit: quem *infamiæ metus* in patre liberis innoxiis adimere non debebat. Adde *Nov. 153. cap. 1.* & Carpzov. *1. qu. cr. 10. & qu. 15. num. 24.* An etiam possit *intrà viscera partum necare mater, ut ne ipsa pereat*, si eidem aliàs pereundum esset? Qu. Vid. *l. 4. de extraord. crim. l. 8. ad L. Corn. de sicar.* junctô A. Matth. *ad Lib. XLVIII. de Crimin. tit. 5. §. 5.* ubi sub dicta limitatione asserit.

(*i*) Vendere liberos. Inter *Hebræos* obtinuisse hanc venditionem & oppignorationem, tradit Hugo *Grotius Lib. II. cap. 5. §. 5.* Neque istud *Juri Naturali* adversatur. Enimvero quòd *Libertas & vita* pari passu ambulent, non nisi certâ ratione procedit; neque etiam venditio fiebat, ut in veram servitutem detruderentur, ùt & sub conditione remancipandi. Ferè ad id solùm, ut *operæ* magis eorum venderentur, nisi quòd ad filios in *dominiô*, Jure *Quiritium*, positos non pertinuisse videri posset, quòd liberi hominis nulla *æstimatio* aut *pretium* nullum fuerit. Sanè id asseri non potest, in venditos *jus vitæ & necis* fuisse emtori, ùt *patri* fuerat. Vix etiam, quòd *filias* vendere licuerit; cùm non esset permittendum patri, ut *pudicitiam* earum periculô exponeret. Et quanquam venditio priscis fuerit *liberior:* deinceps tamen nonnisi *ipsorum liberorum causâ* venditio illa suscipi potuit, ut liberis ipsis prospiceretur, quando parentes illis alendis non sufficerent, *l. un, C. d. patrib. qui fil. distrax.* Quòd enim *pro solvendis debitis* apud *Hebræos* distrahi potuerint, (*Lev. XXV.*) illud Juris solùm *positivi* fuit. Et tamen hoc etiam locationi quàm alienationi fuerat propius: maximè quòd post septennium in libertatem redigerentur. Cæterùm Lex *Thebana* erat, ne quis infantem exponeret, nec in solitudinem abjiceret; capitis interminatô suppliciô, si secùs fieret. Quòd si tamen extremâ mendicitate pater laboraret, sive mas sive fœmine infans esset, jubebat Lex, ut à materno partu ad Magistratum cum ipsis fasciis afferretur, qui infantem alii traderet hac conditione, ut iste b. f. infantem aleret, eumque adultum servi aut servæ loco haberet, operis ejusdem in mercedem educationis receptis. Ex quo apparet, quomodo Romani liberorum sanguinolentorum, sive recens natorum, venditionem permiserint; & permit-

permittat illam etiamnum ipse Constantinus in *l. 2. C. d. t.* (qui tamen, sublatis tantùm venditionibus aliis, extrà dictum casum imaginariam illam veditionem, quæ in emancipationibus vigebat, non sustulit, vid. *l. ult. C. de adopt.*) Quòd vero docent nonnulli, legem *Thebanam* ab *Hebræis* venisse: illud demonstrari non potest; ne quidem ex *cap. I. Exod. vers. 7.* ubi tantùm de venditione *ad Concubinatum*, non simpliciter ad famulatum, agitur; & multa cæteroquin inter venditionem *Hebræorum* & *Thebanorum* dissimilitudo intercedit. Vide quoque collationem Legis illius Thebanæ cum *l. fin. C. d. Patr. potest. ap.* Auctor. *d. L. II. Digress. cap. 5.*

(*k*) Jure romano veteri. Hinc *Marcianus*, dum in *l. 1. ad L. Pompej. d. Parricid.* refert *Legem Pompejam*, (in quâ ad *L. Cornel. de Sicar.* vel *caput* ejus, cùm & *Sylla* ante *Pompejum* Legem suam ad parricidas direxisset, *l. 2. §. 32. d. O. J.* provocatur,) & in eâ *liberorum* mentio non fit; saltim *matrem* in brevi *Institutionum* suarum commentatione adducit, & avum, qui parricidii rei fierent. *Patris* autem, quà ratione ille teneatur, saltim aliô jure, non meminit. Cùm enim tempore *JCtorum Jus* illud *vitæ & necis* adhuc duraret; vid. *l. 11. d. Lib. & posth.* ubi quidem *Paulus* ad tempora suis anteriora quoad *rigorem* P. P. respicit, & occisionem impunitam, *arg.* voc. *licebat.* & *l. 2. ad L. Cornel. d. Sicar.* ubi *Ulpianus*, si pater *inauditum* filium enecâsset, illum *L. Cornel.* quippe quòd *hominem* occidisset, teneri insinuat. Hinc *specie* cædis eâ, quâ mater, nec dum tenebatur *pater*, donec *Constantinus l. un. C. de his, qui parent. vel liber.* patribus *add. l. un. C. de emendat. propinqu.* domesticum illum rigorem penitus ademit. Itaque in his *textibus* progressus Juris Romani, & in *d. l. 1.* vestigium *Juris veteris* habetur.

V. Denique tædio orbitatis commentum Adoptionis repertum & à multis gentibus usurpatum est, quo extranei in nomen & jus liberorum adsciscuntur. Forma ejus pro more cujusque populi diversa, sed inter vivos fieri debet, fide & autoritate publica. Sunt & imitamenta ejus, idem quidem nomen, at effectum minime eundem, habentia, qualis quæ per testamentum fit, aut apud veteres Germanos per capillum & per arma (*l*)*.

* *Ritus erat, ut principes juventutis cæsariem inciderent, quod sumere capillum vocabant. Paul. Diacon. lib. 6. de gest. Longob. Per arma dicebatur adoptio, cum juvenes è manu Principis aut Illustris viri equos, enses, clypeos & reliqua instrumenta bellorum acciperent, ut est in epistolâ Theodorici Gothi, quam habet Olaus Magnus lib. 8. à princ. quomodo & Justinianum ab Athalarico Gotho adoptatum memorat Cassiod. lib. 8. varior.*

(*l*) Per arma. Sic & apud *Gothos* per *barbæ* tactum, Aimon. *I. cap. 20.* vel præcisionem. Idem *IV. 23.* Per *capillos* sæpè *in Ecclesiâ.* Id. *IV. 57.* Balsam. *ad cap. 53. Syn. 6. in Trull.*, in *baptismo.* Nec tamen semper illi modi *initiationes belli* erant cum *patrum & filiorum appellatione:* tantùm quòd *Romanis* hi ritus non probarentur: ut nec assumtio *per testamentum* in locum *filii;* atque hoc justâ seu probabili magis ratione. Debebat enim omninò niti adoptio *publicâ auctoritate,* ob jure *familiarum.* Unde nonaliud *testamentô* licuit, & etiamnum licet, nisi, ut quem *nomen & honorem familiæ* assumere faceret, cum *bonis* quoque. Familiæ autem & agnationis jura non producit: eò quòd ad *patriam potestatem* respicere debeat adoptio: vid *§. 10. I. d. adopt.* qualis post mortem nulla constitui potest. Distinctionem v. *adoptionis* in specie & *arrogationis,* quam habebant *Romani,* quamque *nunc* etiam servamus, ut solùm arrogatio desideret *auctoritatem Principis* aut *Curiæ ejusdem supremæ*, eò quòd in arrogatione de *capite* Civis Romani statuatur, meritò reciperent etiam Gentes aliæ.

VI. Po-

VI. Poteſtas parentum in liberos ejusmodi eſſe debet, quæ ad regimen familiæ ſufficiat, & quidem in civitate, ubi eſt major poteſtas prædita gladio. Proinde jus vitæ & necis (*m*), quod olim Romæ habebant parentes, recte novis conſtitutionibus,* aliarumque gentium moribus, in modicam coërcitionem eſt mutatum, quia ſufficit, inquam, parentibus tantum poteſtatis, quantum moderandæ familiæ neceſſarium eſt, ſalvâ publici privatique juris & coërcitionis differentiâ.

* *In l. un. C. de emendat. propinq. l.3. C. de patr. poteſt.*

(*m*) JUS VITÆ ET NECIS. Ne quidem in ſegrege familiâ *Jus vitæ & necis* parentibus à naturali jure committitur: cùm ſoli & omni *Magiſtratui* gladius ultorâ Deo datus ſit: *Rom. XIII. 3.* Vix enim eſt, ut in *ſtatu Corruptionis* abuſus potuerit evitari. Rectoris autem vicem poſt lapſum parentum, qui protinus contigit, Deus ita ſervavit, ut ſupplicia ipſe de ſontibus ſumeret. Nec habuit *Bodinus* de *Republ. Lib. I. cap. 4.* quare hoc Jus parentibus in *Republicâ* Chriſtianâ, & ubi copia adeò Magiſtratûs eſt, reſtituendum eſſe voluerit. Neque verò ſententia ejus, (quam ex *profanis* refutat *Jo.* Zabelius *Diſſert. Anti-Bodinianâ §. 4.* ubi & *Crudelitatis* exempla ex ipsô *Bodinô VI. cap. 5. num. 737.* ei obvertit,) ſuppetias habere poteſt ex *Lev. XXVII. 28.* ubi de *conſecratione* liberorum: à quâ ad occiſionem malè infertur. Non etiam *Gen. IX. 9. ſeq.* ubi *mandatum Divinum* totum negotium conficit: non item exemplum *Jephthæ*, quod ipſum (vid. *Oſiandr.* ad Hugo *Grot. II. 5. 7.*) accipiunt nonniſi de conſecratione ad cultum Divinum, & non adeò de *immolatione* quâpiam. Satis quippe arguit *Epiſt.* ad *Hebr. XI. 32*, ipſum filiam non enecâſſe, cùm & *votum* ejus, quod nec *holocauſtum* ſimpliciter continet, ſolùm ad *animal* holocauſti *capax* pertineret: adeò ut ſi vel canis ei occurriſſet, non potuiſſet illum immolare; ad hominem verò nullatenùs extendi potuerit. Verba autem Scripturæ *conſecrationem* alternativè admittant; & particula &, ùt ſæpè aliàs in Linguâ Sanctâ, accipienda ſit pro *aut*: *Erit Domino*, (ſic *filiam* conſecravit ei,) *aut* offeram in *holocauſtum*; add. Chriſtiani Scotani *Diſſert. de Voto Jephthæ.* Utique *Romani* jus illud exercebant ferè ad modum *judicii*, vocatis in conſilium *cognatis* & *amicis*, atque ex ipſorum ſententiâ irrogatô ſuppliciô. Vid. *Valer. Max. Lib. V. cap. 8. §. 2. 3. & 5.* ibique *Rupertum*, & *Senecam Lib. I.* de *Clementiâ cap. 15.* quod quidem rem & morem illum mitigat. Imò jure *externô* impunitatis nitebatur illud *primis temporibus*, *internô* nonniſi *ex causâ*, & poterat Reſpublica *delegare* parentibus paterna ſupplicia. *Deinceps* verò Legem *Corneliam* ſubire oportuit patrem, qui illâ poteſtate *abuteretur*, *l. 2. ad L. Corn. d. ſicar.* quicquid ſit, quod ceu *parricida* non teneretur. Planè apud *Japanenſes* hodienum pater Jus vitæ & necis habet in liberos; quod & *Galli veteres* habebant, *teſte* Cæſare *VI de Bello Gall.* Sed non *Hebræi*, *Deut. XXI. 18. ſeqq.* *Germani* vero veteres ſolùm *adulteras* fœminas, (ob ſcelus quod tantoperè averſabantur,) puniendi jus habebant, Tacit. *Germ. XIX. 2.* Denique non eſt Jus tale *delegatum*, quando *Princeps ſummus* gladio in liberos utitur; ſicut *Philippus II. Carolum* filium necari fecit *anno Chriſti 1568.* pervincente ſententiâ *Azpilcuetæ*, ſalutem Regni potiorem eſſe oportere. vid. Strad. *Deciſ. 1. Lib. 7. Hiſtoriam* Don Carlos, *Append.* Viequefort *des Ambaſſadeurs. &c.* & quæ nos de *Jurisdictione Principum* in Uxores & familiam in *Comment.* ad π. diximus.

VII. Cum autem familiæ imperium ſit penes virum, ſequi debuit, ut poteſtas in liberos, quæ civiles validosque haberet effectus, patri ſoli permitteretur; honore interim & obſequio pietatis matri

 æqua-

æqualiter præstando. Hobbes * argutatur, jure naturæ partum esse in potestate matris solius, quia per naturam puerpera prima suo fœtu potirur, (*n*) verum patriam potestatem esse vel ex pacto matrimonii vel ex Lege civili. Nostra ratio est **, primò honestatem naturalem exigere, ut mulier se non det pluribus viris, sed sub oculis unius agat eique cohabitet. Unde ex eadem naturali ratione sequitur, virum, qui solus cum muliere semen communicavit, jus in eundem filium recte sibi vindicare, quia ex ipso est, & dum nascitur fœtus, æque & facilius manum ei injicere potest, quam puerpera. Sed ratione generationis dicendum, utrique parenti commune & par jus comparatum esse; prærogativam patris jure Gentium, naturali ratione, quod melius erat, monstrante, fuisse introductam.

* *De cive cap. 9.*

** *Dix. in Digression. Justinian. lib. 2. cap. 3.*

(*n*) SVO FOETV POTITVR. Enimverò non permittit sana ratio, ut ad *Jus Naturale* argumentemur ab eò statu, in quo absque turpitudine morali nemo vivere potest. Nec enim *status naturalis* ejusmodi est, in quo mulier potestatem habet facere *id, quod potest;* sed quicquid ratio & honestas dictitat, ut *suprà* docuimus. Deinde non ut virum quemlibet admittat mulier, sed unum; aliter genus humanum confunderetur, neque posset partus esse alterius quàm ejus, cujus ipsum vellet ipsa mater: & sic tamen solùm indicium filii esset penes matrem, non etiam potestas. Cæterùm cùm mater æquè in *generatione* locum suum habeat, & potiorem in gestando utero, imò & in concipiendo & elaborando fœtum: maritus vero (sec. recentiores naturæ peritos,) excitet potiùs virtutem muliebrem, nisi quòd sic, tanquam agens quid, dignior sit patiente, saltim quod conceptionem attinet. Ideoque *matri* oportet locum quoque in potestate, ratione liberorum, juxtà patrem competere, si generatio (quod asseri adversus *Hobbesium cap. 9. §. 1.* oportet,) ceu datio essentiæ producenti *rationali*, (quod non etiam simpliciter ùt *naturalis* & physica *causa* spectari potest,) in producto itidem *rationali*, quod *imperio* etiam *proximo* indiget, causam potestati præbet, & non occasio tantùm est; quod *Pufendorffio* visum fuit. *L. VI. c. 7. §. 4.* Nec tamen generatio sola causam omnem facit; verùm unà etiam in seriem causarum venit *educatio*: *quæ* quidem cùm in dignioribus ab autoritate patris dependeat, utique rem optimè resolvere videmur, si dicamus: societatem paternam *Regiam* esse, & *mixtum* quid, ex formis scilicet Regiis duabus, ut adeò nec *par* matri potestas Jure *Naturali*, & tantùm *Jure Gentium* meliùs rationem monstrante *patri* prærogativa tribuatur: (ùt *§. 7. h. in fin. & II. Digress. cap. 3.*) nec enim Naturale Jus quicquam in hâc re à Jure Gentium discrepat, nec potest. Verùm ut juxta patrem ei potestas distincta competat, indeque & Gentium Jure, quòd dicitur, matri non omnis potestas denegetur; quippe in quâ & superstite patre effectûs quotidiani potestatis illius maternæ se exserunt, & post mortem quoque patris societatem hanc per illam conservari videmus; saltim quòd *impar* sit potestas matris, etiam Naturali sive primævo jure, & tantùm in suô genere, atque in actibus ad curam muliebrem & maternam pertinentibus: indeque superiorem quidem ipsa non habeat; habeat digniorem: neque accipiat potestatem hanc à patre, sed à naturâ & Lege naturali, atque jure propriô: ut tamen si in quopiam objecto, quod matris imperium concernit, maritus ab eâ *diffideat*, non modò ex reflexu ad societatem *nuptialem*, quæ prior est; verùm etiam ad potestatem *familiæ*, quam maritus tenet, mater prudentiæ & autoritati patris, modò ratione

ratione ille utatur, in hac quoque specie imperii paterni, quoad liberos, concedat. Ex quo patet, quòd malè Hobbesius *cap. 9. de Cive, §. 6.* potestatem in *liberos pactô matrimoniali*, sed hôc cessante, *potentiâ matris* niti, (*§. 3. seq.*) eique tunc *soli* competere, scribat, malè etiam nonnulli doceant, imperium paternum fundari in consensu *utriusque* partis, saltim in *præsumtô* à parte *liberorum*. Quos inter etiam fuerat *Pufendorffius II. Elem. Jurispr. Univ. Obs. 5. §. 8.* Nec enim par ratio est *Societatis* hujus, ùt *cæterarum*: & cùm potestatis illius *causæ veræ* sint, quæ in *invitos* valent; etiam *initiò* constitutionis. Inde frustra de *Consensu* quæritur, quô quidem niti hos oportet, qui nulla *Jura* agnoscunt ante *pacta*. *Educationem* in susceptos liberos dum ipsa *Lex naturæ* præcipit parentibus, non potuit non simul his *imperium* dedisse, ceu *conditionem sinè qua non educationis*, & in *retributionem generationis humanæ*. Indeque non immeritò *societatem* hanc *invitam* dixeris, quam *velle* tamen liberi *ratione dictante* teneantur. Proinde in *generatione & educatione*, tanquam causis *sociis* & successivis potestatis illius parentum, subsistimus: quarum *prior*, cùm suô modô perpetua sit; *posterioris* quoque, (i. e. educationis,) beneficiis, quoad vivunt, liberi fruantur. Hinc saltim pietas & directio parentibus, quamvis è domo ipsorum liberi abscesserint, perdurabit; non durante licèt amplius, maximè hodie, *rigidâ* illâ & strictâ *potestate*, quam etiam *Doctores* Juris Gentium per tria tempora cum H. *Grotiô* distinguunt, in *L. II. cap. 5. §. 2.* junctô *Pufendorffio in Lib. IV. cap. 2. per tot. maximè §. 10. & seqq.*

VIII. Cæterum Jura patriæ potestatis tam ad personas liberorum, quam ad res bona & illorum pertinent. In personalibus id juris habet pater, ut quæcunque ad regimen familiæ (*o*) spectant, in iis filius nihil sine illius consensu possit, adeo, ut pater acta ejus irrita facere queat: (in infantibus res loquitur nullam esse exceptionem.) In cæteris tenetur quidem revereri & observare parentes, sed facultas perfecta patri in illis competere non potest * Cujus generis videtur esse jure naturæ matrimonium, quod non ad regimen familiæ, sed ejus dissolutionem spectat, præter quod gignendi facultas tam propria & singularis cuique videtur, ut imperio subjici non possit. Sed ratio summa honestatis & gratitudinis, communisque utilitatis, plerosque Legislatores impulit, ut necessitatem vimque coactivam huic rei adderent **, adeo, ut divino & Romano *** aliisque juribus nuptiæ invitis parentibus contractæ nullius momenti censeantur. Jam in causis ad Rempublicam pertinentibus (*p*) clarum est, cessare debere patriam potestatem ****.

* *Vid. Grot. lib. 2. cap. 5. §. 1. seqq.*

** *Vid. Deuteron. cap. 7. vers. 3. Corinth. 7. v. 37. Exod. 22. v. 17.*

*** *Princip. Inst. de Nupt.*

**** *L. 9. D. d. his qui sui vel al. jur.*

(*o*) AD REGIMEN FAMILIÆ. At verò non ea pertinent ad *patrem*, quà talis est; sed quà *pater* est *familias*: cujus *Imperium distinctum* haberi omninò debet ab eo, quod ipse habet ùt *maritus*, *pater*, *Dominus*; neque enim istud ex his simpliciter est compositum. Non etiam potestas

familiæ

familiæ adæquatè opponitur *Prudentiæ Oeconomicæ*; verùm æquè refertur ad illa, quæ *rerum domesticarum* curam, quò ferè *Oeconomica* pertinet; quàm quæ *statum personarum* attinent; quæ magis ad *Societatis Civilis* rationem, & si quæ familia in Civitate est, ad *Civitatem* ipsam, ut familiis ea probè contineatur, respiciunt. Enimverò potestatem illam patrisfamiliàs partim *Civilem*, partim *Oeconomicam*, habere oportet; ut si *prudentia Oeconomica* huc non pertinet, tamen *potestas*, ceu facultas altera patrisfamiliàs, doctrinæ huic omninò *propria*, nec propterea in hâc tractatione, quæ ad *Civitatem* reflectit, *privata* fit. (Aliter ac *Lib. II. cap. 1. §. 1.*) Solemus tantùm status distinguere in *Oeconomicum*, qui intrà domum, sed tamen ad *publicam* Civitatis salutem, terminatur: *politicum*, h. e. Civitatis, & *Ecclesiasticum*. Proinde quia imperia illa domestica ad eundem finem collimant, fieri utique potest in imperiis iisdem *non absolutis*, ut unum illorum alii imperio, & omnia Imperio Civitatis cedant; sicut maternum cedit nuptiali, & hôc etiam majus est imperium *familiæ*; quippe quod jam propiùs *Civitatis imperio* appropinquat, & exinde modum præcipuè capit; in *familiâ* autem *segrege*, juxta dominos aliarum familiarum, *regiam* quandam formam habet. Igitur *mater* si vulgò concepisset, in partum habet sola potestatem, quæ *patriæ* naturaliter *similis* est; si *familiam* ipsa regat integram, imperium quoque illius tenet. (Quamvis civiliter in *familia agnationis* non sint, qui extrà conjugium, quod istius familiæ principium est, nascuntur:) *Servus* naturaliter, ut *pater*, in liberos potestatem habet; sed hæc à potestate *Domini*, quæ illi *statum libertatis* aufert, penitùs supprimitur. Videlicet imperia illa societatum *simplicium* spectare oportet vel *extrà Civitatem*, vel *intrà eam*. *Ibi* vel *distinctim* & *absolutè*, ut cujuslibet societatis imperium in se consideratur, quodnam sit & quousque pertingat: (Secùs enim de cujusque *modô* in compositione cum imperiis *concurrentibus* judicari non potest:) vel *relatè* & in *consensu* cum imperiis aliis. Sicut igitur in *Civitate* ipsâ datur *subordinatio* imperiorum: sic & *in familiâ*; ubi & *princeps familiæ* omnibus supereminet. *Intrà Civitatem* verò, ubi etiam ad *familiam agnationis* respicitur, imperium *paternum*, cum à patre sit cognatio, exaltatur eò magis præ materno; & in filios quoque majus & diuturnum magis est, quàm in *statu naturali*.

Quocircà si de libertate quæras liberorum *in contrahendô matrimoniô* in statu naturali; sicut filius, qui *familiâ egredi* potest, non ultrà patris *imperium* respicere debet, (nam hoc non tantùm in generatione, verùm etiam *in educatione* fundatur, quâ non ampliùs indiget filius:) ita consensum *patris* solùm ex reverentiâ & in vim consilii, ùt & *matris*, adhibere tenetur; indeque neglectô illô conjugium *irritum* propterea non est. Tantùm non potest filius nurum, filia generum parentibus invitis *in domum* ducere. Sed hoc ad ipsius matrimonii rationem non pertinet. *Intrà Civitatem* verò, ubi patris tanquam Capitis familiæ & *Agnationis*, habetur ratio, tum & *Successionis necessariæ* in bonis paternis, ad sustentandam seriem familiarum, ùt & dotationis filiarum, omninò aliter constitui jure non potuit, quàm ne in potestate liberorum esset, civiles illas dispositiones lubentiâ suâ, ob juventutis calorem plerumque improvidà, subruendi: quin potiùs omnes ausùs illi pro *irritis* haberentur. Adeò ut quamvis *Jure Canonicô* consensus parentum ad validitatem matrimonii non requiratur. (Sanè etiam *Jure Civili* matrimonia à liberis, neglectô consensu parentum inita, non *dirimebantur*; licèt quoad effectûs Civiles sive *legitimos* nulla essent.) tamen illud solùm respiciat *ad vinculum* inter conjuges, quod *pontificiis* ad nexum *Sacramenti* refertur. *Nostrates* etiam, rem ipsam secuti, matrimonia ejusmodi pro indissolubilibus habent. Intereà quantum ad *Jus patrium* concernit: quamvis *Jure Civili*, cumprimis *Justinianeô* recentiori, (quô quidem plurimum Juri *suitatis* & *familiarum* detractum est,) filium ejusmodi immorigerum pater invitus heredem habere cogeretur, neque illum *exheredare* posset, *Statutis* tamen plurium locorum magis patriæ potestati hâc in re prospectum est; tantùm quòd liberi ex tali matrimonio suscepti *legitimitatem* nihilominus consequerentur.

Cæterùm quando & quousque liberi parentibus *detrectare* possint *obsequium*, profani etiam rectè definierunt. vid. A. Gellium *N. A. L. II. c.* 7. ibique Commentatores.

(*p*) AD REMPUBLICAM PERTINENTIBUS. Sed tamen *patrem* & hîc *intercedere* posse, quando filius *potestate* publicâ *abutitur*, nil vetat, eumque monere consiliô: nam ita *consilium* patris adhuc superius est proterviâ filii. Sed *potestate* tamen suâ pater

pater in his uti non poteſt, quippe quæ publicæ *ſubalterna* eſt. *Civilia* jura finxêre *identitatem perſonarum* inter patrem & filium, in *rerum juribus;* quatenus *nil proprii haberet filius*, ſed ex re patris & operis ſuis ipſe familiæ acquireret. Hinc ceſſabat illa identitas in *caſtrenſi* & *quaſi caſtrenſi*, ut & *adventitio* peculiô *extraordinariô*: quæ quidem & ipſa *ratione naturali* nituntur; cum nec naturâ filius pro patre & viciſſim fidejubere poſſit, in bonis, quæ prioris generis ſunt.

IX. Jus in bona liberorum (*q*) eodem fundamento nititur, & ſane quamdiu liberi ſunt pars familiæ paternæ, conſentaneum eſt, fructus reditusque bonorum cedere patri ad familiæ ſuſtentationem, ut & lucra illorum, quæ ab ipſo patre profecta ſunt. Quæ præterea jure præſertim Romano conſtituta ſunt, ea Legum commenta ſuo loco non inutilia, ſed à jure univerſali aliena ſunt.

(*q*) In bona liberorum. *Romani*, quia *Jus familiæ agnationis* à *patre* deducebant, & à *nexu poteſtatis*: Hinc ea, quæ familiæ etiam ſeu *domo* tribui poterant, indeque *patrifamiliâs*, ad hunc tanquam *patrem*, & ſic ad *poteſtatem* ſpecialem *patriam*, redegêre. Nam *Jus* in *bona liberorum*, ad patrem, non quà talem, ſed quà *patrem familiæ*, pertinebat; niſi *arctiùs* adhuc, non reclamante *Jure naturali*, *Civile* Jus Romanum, dominia rerum *in familiis* reſtringenda, ad inſtitutum *familiarum agnationis*, cenſuiſſet. Quâ ratione *peculiorum* diſtinctio ad *patriam poteſtatem* relata, & *publici* quid, in quo poteſtas illa ceſſaret, in liberis, etiamſi *adhuc in domo* & familia patris commorantibus, circà peculium *caſtrenſe* & *qs. caſtrenſe*, admiſſum eſt. Et quamvis initiò, ubi *rigida* adhuc erat *patria poteſtas* & propior dominicæ, in arbitrio *poteſtatis civilis* ceu dominæ rerum, fuerit, nil quicquam bonorum relinquere *liberis;* Tamen poſtquam & liberos, quamvis ſub poteſtate adhuc conſtitutos, *dominii capaces* eſſe placuit, diſtinctio peculiorum, *profectitii* quoque & *adventitii*, mitiori jure, introducta eſt: ut tamen adhuc utrobique ad *patriam poteſtatem* modus illorum componeretur. Imo quantum ad *diſpoſitionem inter vivos*, plus liberis permiſſum eſt Legibus *Romanis*. *Inter mortuos* verò noluêre alium diſponere etiam *de ſuis* poſſe, niſi qui eſſet *paterfamiliâs*, ſuique juris, (aut pro tali haberi poſſet,) eò quòd teſtandi Jus *publicum* eſſet; adeò ut hactenus non tam ad *patriam poteſtatem*, quà *talem*, reſpiceretur: ſecùs filio ſuper adventitio teſtaturo pater conſentire potuiſſet. Tantùm, ut *de bonis filii* & ſic de *alienis*, *diſponere* poſſet *pater*, ex *poteſtate patria* pendebat: unde & ſubſtitutio pupillaris in liberis, *in poteſtate poſitis;* nec tamen id poſt mortem patris, ultrà liberorum pubertatem.

X. Solvitur patria poteſtas jure Gentium non morte tantum aut ademptione libertatis & civitatis aut emancipatione voluntaria: qui modi jure Romano ſunt cogniti; Sed & matrimonio ſeparataque habitatione, (*r*) quia nunc ipſi liberi novam condunt familiam; quamobrem ætate verius eſt non ſolvi poteſtatem. Quid ſi paterfamilias moriatur, (*s*) an omnis poteſtas familiæ ſolvitur? Ita Romanis viſum; ſed à Jure Gentium non videtur abhorrere, ut mater, quæ fuit ſocia regiminis, & cui poteſtas ordinis ſaltem cauſa, utque cederet marito, negata erat, patre defuncto, ſuccedat in imperium, donec ſocietas domi manebit.

(*r*) Separata habitatione. Romani hæc diſtincte habebant. Et quanquam *filiusfamiliàs* maritus ſuæ domûs imperium, in uxorem & ſervos, ſuôque modô in liberos ſuos teneret: non tamen erat *paterfamiliàs* reſpectu *poteſtatis* illius, quam ad agnationem & ſtatum ſive *caput familiæ* illi adſtringebant. *Naturali* autem jure non tam *ætate* quis ſubducitur poteſtati patriæ, nec prudentiâ, quòusque *in domo patris* ſubſiſtit; quàm ſi tunc ſeparatam familiam ineat. Indeque filius, ductâ etiam in domum patris *uxore*, ſuppoſitus & *familiæ domino* manet, & *patri ſuo*: quin & *nurus* ſubjicitur *ſocero*; nec tamen ùt *patri* ejusque poteſtati patriæ, ſed ut *patrifamiliàs*. (vid. obiter de Judicio Soceri in *Thamarem*, Geneſ. *XXXVIII. 24.* Gerhard. *Loc. d. Magiſtr. Pol. §. 301.*) De *abdicationis* ſive ejectionis è domô paterna, & *emancipationis*, ùt & utriusque diſcrimine ab *exheredatione*: tum & de *ſeparatione* liberorum per *Germaniam* uſitatâ, ad Jus Civile dictum eſt.

(*s*) Moriatur. Civili *Romanorum* jure effectûs *patriæ poteſtatis*, quos inter etiam tutoris eſt conſtitutio, *ultrà mortem* patris, ad usque *pubertatem* liberorum porriguntur; eſtque *tutela* vicaria quædam poteſtatis patriæ: *materna* verò tutela, tunc quidem, ubi ad *agnationum* jura non adeo reſpexit *Juſtinianus*, invaluit; ſaltim quòd *domûs* cura in *matremfamiliàs* à morte patris devolveretur; eaque *educationem pupillorum* continuare poſſet. Cæterùm quòd pater *vi poteſtatis patriæ* liberis ſuis tutorem dare potuerit, & non per conſecutionem diſpoſitionis *de bonis ſuis*, ex hoc evidens eſt; quoniam tutor datur *perſonæ* imò *exhæredato*, cui nil bonorum relinquit pater, neque ultrà *pubertatem*, & tamen bona poſthàc etiam puberes retinent. Idemque in ſubſtitutione pupillari obſervamus. Cur enim aliàs *minori* curatorem non daret pater, quando ei bona ſua relinquit. Imò *ſimpliciter* facultas illa dandi tutorem *patriæ poteſtati* meritò adſcribitur, quæ etiam *pauperrimi* eſſe, & *patris* & *filii*, poteſt. Tantùm ſi *aliùs quis* impuberi tutorem conſtituebat: ille confirmabatur, quando impuberi ſimul *bonorum* quid reliquiſſet teſtator. Videlicet hic erat *modus*, circà bona impuberi relicta: quem tamen *publicâ* Magiſtratûs *auctoritate* juvari oportebat; ut non valeret tutor, tanquam *ab illo teſtatore* conſtitutus, vid. *l. 4. ff. & C. d. Legit. Tut.* Neque etiam *JCti* demum facultatem hanc propriam fecêre poteſtati patriæ; quaſi antehàc *Leg. XII. Tabb.* haud obtinuiſſet. Nec enim in *L. XII. Tabb.* alius, niſi is, qui *in poteſtate* habebat liberos, intelligitur in hôc: *Paterfamiliàs uti ſuper pecuniâ tutelâve rei ſuæ legaſſet, ita jus eſto.* Et in *l. 53. d. V. S.* tutor non dati poſſe dicitur *ſine pecunia*: h. e. tutelæ conſtitutio eſt *acceſſorium teſtamenti* ſuper pecuniâ. Eſt verò *naturali* quoque *juri* congruum, ut pater de liberorum educatione *poſt mortem* ſuam diſpicere poſſit; nec minùs ut, in defectum illius diſpoſitionis, ad eos, qui & *ſanguine* propinqui ſunt pupillis, & eorum *bona* expectare poſſunt, cura iſta pertineat; idque *ſine decreto Magiſtratûs*: atque hinc ad agnatos illos, protinus à morte patris, *periculum* tutelæ pertineret. Quicquid ſit, quòd *Solon*, in legibus *Atticis*, propinquum ſucceſſorem pupillo tutorem eſſe noluerit; ob vitæ ſcilicet inſidias. Et tamen etiam à *non tutoribus* illæ metui poterant: tum & pater teſtamento *removere* poterat *agnatum*, in quô fiduciam non habebat. Denique diſcrimen inter *tutelam* & *curam juri* quoque *naturali* conſentaneum eſt; quippe quòd hoc etiam *ætates* diſtinguat? & ſicut *minorum*, ita & *curationis* eorum à tutelâ in pupillos diverſa ratio ſit. Atque hinc *invito* minori curator ne quidem *naturaliter* dandus ſit. Quare nunc etiam diſcrimen illud retinetur: quamvis *Tutor & Curator*, *apud Germanos*, ùt & *apud Græcos JCtos*, idem *nomen* habeant; nec non hodiè pleriſque locis geminam illam poteſtatem unum idemque *ſubjectum* ſucceſſivè teneat.

XI. Porrò per connubia filiorum (nam filiæ innubunt in alienas familias, unde & capita & fines familiarum dicuntur) propagatur familia, omnesque nominis & cognationis participes, ejusdem familiæ eſſe dicuntur*. Sed cum origo ſanguinis ultrà memoriam hominum provehitur, deſinit agnatio, & ex eâdem ſtirpe progeniti gentiles dicuntur,

cuntur, distributi in diversa familiarum cognomina, licet omnes ultimi progenitoris appellationem retineant. Ita fit progressus à familiis proprie dictis ad agnatos, ab his ad gentes, è gentibus civitates colliguntur.

* *Vid. l. 195. §. pen. & ult. ff. de Verb. signif.*

CAPVT III.

De Dominis & Servis.

ARGVMENTVM.

Definitio servitutis Grotiana. Præfertur JCtorum, quæ explicatur, ubi de causis justæ servitutis. Solvitur quæstio duplex: an liceat illis resistere dominis, & an fugere possint. Rectene hodie sublata sit servitus.

I.

QUanquam servi per se membra civitatis (*a*) non sunt, tamen ad familiam sine dubio pertinent atque ita sunt in civitate.

(*a*) MEMBRA CIVITATIS. Sic itaque *latè* solùm *pars reipublicæ* servus est; prout pars dicitur omnis homo, qui in multitudine illa reperitur. Et qui *pars partis* est, (ùt servus societatis herilis,) non potest non esse pars totius. *Strictè* verò partes reipublicæ sunt solùm *cives*, qui participes sunt jurium publicorum, & peculiariter in societatem illam assumti: quâ ratione *Princeps* quoque *civis est*. Agunt videlicet cives per se in civitate, ùt socii; unde cives ne quidem *uxores* dici possunt, strictô sensu.

II. Servum Grotius definit, hominem qui perpetuas operas pro alimentis debet*, exemplo Chrysippi apud Senecam, qui servum ait esse perpetuum mercenarium**. Non malè: nam tales sunt servi; at non plenè, quia plus jure Gentium inest servituti, quicquid dominio rei cujusvis (*b*) inesse potest, abutendi quoque & perdendi facultas. Unde efficacius JCti, servitutem esse docent, constitutionem Juris Gentium, quâ quis dominio alieno contra naturam subjicitur. Contra naturam, id est, contra statum naturæ, seu conditionem hominum primævam, non contra jus Naturæ, (*c*) sive dictamen rectæ rationis.

* *Grotius lib. 2. cap. 5. §. 27.*
** *Seneca 7. de benef. 4.*

(*b*) DOMINIO REI CVJVSVIS. Eleganter exponit Pufendorff. *Lib. VI. cap. 3. §. 8.* quâ ratione *rerum* vicem teneant servi homines: ut tamen servo *injuria* fieri possit; contrà quàm *Hobbesius cap. 8.*

cap. 8. de cive docuit. Aristoteli *I. Pol. 3.* servus est *organum animatum, rationis particeps, activum & separatum alterius bono, existens.* Quæ tamen definitio nec ipsa *dominii*, quod fieri debet, mentionem injicit.

(*c*) NON CONTRA JUS NATURÆ. Quando enim *libertas* dicitur esse *Juris Naturalis*: illud hoc sensu intelligendum est, quô quid dicimus esse juris Nat. *negativè*, h. e. ut servitus jure Naturali introducta non sit. Quamvis autem Hugo Grotius *Lib. III. cap. 7. §. 1.* servitutem *contra naturam* dicat; quasi libertas omnibus hominibus sit naturalis. Tamen (1) status illi præscindunt à respectu naturali; quanquàm *causas naturales* habeant. (2) In hypothesi naturæ adversano n est servitus. Nimirum *facultas naturaliè* est *libertas* hominis *physica*. Hæc autem, ùt *Jure* circumscripta est, in *Moralem* transit: quâ ratione non possumus illa *moraliter*, quæ juri adversa sunt; licèt ea *naturaliter* possimus. *Servo* autem *libertas* quidem *naturalis* competit; & tamen hujus etiam *actus secundus* impediri potest in his, quæ in genere morum non considerantur. Unde est, quod *Seneca* ait *III. d. Benef. cap. 20. animum servi non servire; sed sui juris esse.* Imò servus non tantùm *vi* & *jure, communi* illô & ad quosvis pertinente, impeditur, quò minùs agere secundùm naturalem illam libertatem possit; verùm etiam *jure dominii*, sive *legibus* illud *jus*, sive *facultatem*, quam dominus habet, *definientibus* constringitur. Adeò ut *exteriores* actiones servi per illas, etiam in his, quæ alii sine *vi* nec impediente *jurt* possunt, impediantur, per conditionem *statûs* ipsorum animus videri queat. Equidem Deus in creatione jam dedit homini arbitrium, sive *libertatem* contradictionis & contrarietatis, quà actiones suas externas alii subjicere, etiam ad finem certum, domesticarum v.c. operarum, (quæ existere poterant citrà *indigentiam* & *incommoda* vitæ humanæ) posset; indeque *naturaliter* licitam servitutem evincitur: tum & *disparis ingenii* extituri fuerant homines, etiam in *statu innoxio*: ceu varietas quoque in aliis obtinebat. Et multò magis igitur naturalis erit servitus, seu congrua Juri naturali, post lapsum hominis.

Neque tamen illa sententia, quæ vult, *servos naturâ* dari, quatenus nempe imbecilles ingeniô aliis naturâ subesse oporteat: admittenda est. Quales servos non *singulos* tantùm, ùt de *Caligula* apud *Tacitum VI. annal. 20.* Passienus: *neque meliorem unquam servum, neque deteriorem dominum fuisse.* (Sueton. *in* Claud. *cap. 29.*) Sed & *integros populos* dari, volunt. *add.* Bœcler. *II. ad H. Grot. cap. V. num, 17. pag. 178. seqq.* Nam (1) natura intendit perfectum: v. g. cæcitas non est secundum naturam. (2) homo tanquam nobilissima creatura non est secundum naturam alteriùs gratiâ. (3) imbecillis ingeniô regi tantùm debet, v. g. à tutoribus; sed non in servitutem detrudi. Quin & Gentes tales non tàm ingeniô destitutæ quàm *cultu* sunt, & aptæ ad se regendum fieri possunt, beneficiô *religionis & disciplinâ*, quarum *præcepta* illis subministranda sunt. Debemus enim gentium illarum salutem intendere, si eò deduci se patiantur; sed non *herili* modô, nec ut inde in eos *causam imperii* nostri exstruere queamus. Nec enim justitia acquirendi ejus à qualitate tantùm *subjectorum* pendet, ceu nec *modus* imperii. Hugo Grot. *II. 22. 12.* Quippe imperium quoddam in natura dominos, quos vocant, justum: & non omne in servos, naturâ herile justum est. Nil facit in adversum, quòd *societas herilis* sit *naturalis*: Ergo subjectum quoque à natura dispositum ad eam dari oporteat. *Resp.* Ideò dici naturalem, quia est naturâ prior compositis; adhibetur vero etiam ad servitutem, qui ingeniô validus est. Deinde diciiur *naturalis*, sensu eô, quô natura permittit, ut operam nostram alii addicamus. Possis quoque dicere, etiam *legalem* servitutem fore *naturalem*: quia legalis quoque societas est societas herilis. Si verò iterum *statum innocentiæ* objicias, quasi integras non futuras fuisse in eo familias, ex hypothesi nostra sequeretur. Dicendum est, obsequium non servile in eo, sed liberum, & ministerium potiùs quàm servitium, futurum fuisse: quâ ratione non debuissent obsequium ex conditione *statûs*; quod nec ad servitium in familia necessarium est; sed prout hodie homines liberos in ministerio nostro habemus. Post *statum* verò *corruptum*, si dicere velis, servitutem illam stupidorum esse *secundum naturam*, licèt depravatam: in effectu aliud non dices, quàm quòd sit *præter naturam.* Sed hâc ratione *Aristoteli* iterum adversabimur, qui in *III. Polit. 7.* velle hoc naturam, ingerit;

ingerit; item esse hoc ex intentione ejus. De incommodis, quæ ex *hypothesi Aristotelis* in Rempublicam redundare possint, scite Pufendorff. *Lib. III. cap.3.* & *Lib. VII. cap. 3. §. 2.* Conf. etiam *Richterum*, in *Epist.* post *Heinsii Orationes.*

III. Multæ enim servitutis justæ (*d*) possunt esse causæ, veluti conventio, cum quis impos sui tuendi, se dedit alii defendendum aut alendum, hac lege, ut in ejus potestate sit & imperata faciat, quod Jure Romano & Mosaico (*e*) permissum. Secundò alimentorum præstatio; neque enim est iniquum, ut pro alimentis operæ præstentur, & is, qui infantem, verbi causâ, expositum aluit, accedente Legis autoritate eum habeat in dominio. (*f*) Tertiò jus belli, nam quos occidere honestum est, ut jure belli notissimo constat, eos servare ad serviendum (*g*) uon potest esse inhonestum neque injustum. Quartò nativitate, cujus ratio non tam est, quia, si domini nollent, liberi è servis non nascerentur, ut Grotius; (*h*)* sed quia pars sequitur jus totius, & quia fœtus à domino, tam ante quam post nativitatem, alius est. Denique propter delictum potest quis justè redigi in servitutem, ut hi qui in metallum (*i*) vel ad remos aut ergastulum perpetuum damnantur.

* *lib. 3. cap. 7. §. 5. idem lib. 2. cap. 5. §. 29.*

(*d*) JUSTA. Hinc falsum est, quod habet Hugo *Grotius Lib. III. cap. 20. §. 2.* quòd servi nomen *ex injuriâ* natum sit. Nam utique ad libertatem non est *jus* quoddam, quod obliget. Quanquàm non in potestate *civis Romani* esse voluerint *LL. nostræ*, ut is simplici pacto servus fieri posset; *l. 10. C. de liber. caus.* non quasi statum servilem improbarent; sed quòd nollent quenquam, præter meritum suum, & nisi improbitas intercederet, in servilem conditionem, duram videlicet & abjectam, in Republica florente, detrudi posse. *Causam* si respiciamus herilis potestatis: malè *Hornius* imperium dominorum *Deo* immediatè tribuit; prout rectè eum notavit *Pufendorff. Lib. VI. cap. 3. §. 4.* ubi simul docet, servitutis primævam originem *ex conventione* deduci debere; nec adeò *bellum* esse causam ejus originariam, sed succedaneam potiùs: postquàm homines *commoditatem servitii* deprehenderint; quippe quæ propterea etiam captos potiùs *servari*, quàm occidi persuaserit.

(*e*) JURE RONANO ET MOSAICO. *§. 4. Inst. d. Jure Personar. Exod. XXXI. 6.* vid. tamen *d. l. 10.* & *Dd. ibid.*

(*f*) IN DOMINIO. *Lib. II. C. de Infantibus expos.*

(*g*) EOS SERVARE AD SERVIENDUM. *Bachov.* hanc rationem impugnat. Cùm enim *occidi* ne quidem potuissent in bellô capti: ideò *prætextum* tantùm servituti hoc modo fieri. Enimverò, de *resistentibus* adhuc in bellô *LL. Rom.* accipiendæ sunt. Et cùm tota Respublica, quâcum bellum nobis intercedit, fortunæ bonis exui possit: etiam in membra ejus idem licebit; & libertas hactenùs fortunæ donum est. H. Grot. *Lib. III. cap. 14. §. 1.* ibique *Feldenus*, nec non Pufendorff. *Lib. VI. cap. 3. §. 5. & 6.*

(*h*) UT GROTIUS. *Grotii* rationem (add. *II. VIII. 18.* ubi Jure naturali *partum sequi ventrem*, adæquatô fundamentô carere putat,) *Osiander* approbâsse videtur, ad *Lib. III. cap. 7. §. 2.* quia dominus videlicet, etiamsi *physicè* servos non producat, *moraliter* tamen eos produxisse censeatur. At

verò (1) in eos tantùm quadrat ratio *H. Grotii*, qui bellô capiuntur; indeque solùm *perpetua* est in ipsis servis *bellô captis*, & quoad *originem*, ex more illô *Gentium*; sed non (2) quoad *propagationem*, de qua quæritur, & in eos, qui ex his deinceps *geniti* sunt. Postquam enim Jus vitæ & necis *Lege Roman.* inhibitum esset: adhuc ex ancillis servi nascebantur. (3) Ex fœminis nascuntur servi, etiam patre liberô: ut non tam persona præcisè, quæ occidi potest, (siquidem & servi poterant enecari,) quàm *venter* spectetur; nec tam domini voluntas, quàm conditio proximi subjecti, rem conficiat; ceu soli cujusdam, in quod semen jacitur: ut fructus deinde non jure seminis, sed soli, censeantur; velut aliàs in fructibus naturalibus. Non etiam sicut *pars totum* sequitur: sive *patrem*, cujus & pars est, respicias: sive *matrem*, quæ ventrem alit: nec enim venter *pars matris*, ùt nec fructus omnimodò pars soli est. Imò & usufructuarius ancillam & ventrem *alit*; nec tamen illius fit partus ancillæ. Est deinde notandus H. *Grotius*, quando in *Lib. II. cap. 8. §. 14.* junctò *Lib. II. c. 2. n. 29.* non modò matrem sive *ventrem* respici debere putat; sed & partum quoque, saltim *ex parte*, ei deberi vult, qui servi sive *masculi* dominus est. Nam & hanc sententiam meritò refellit *Pufendorff. Lib. VI. c. 3. §. 9.* atque cum non tam de *subjectione* alterius ùt in *§. 19. de R. D. l. 5. §. 2. de R. V.* & similibus, quæratur, quàm de *statu*; &, si diversæ conditionis sint pater & mater, commisceri statûs non possint: meritò conditionem *matris*, quæ nullô tempore, etiam quà extrà nuptias spectatur, incerta est, sequimur. Quanquam verò *Osiander* in *Lib. II. c. 8. §. 14.* saltim de eo casu dubitet, an *si mater se vendit*, soboles quoque ejus servituti futuræ obligari possit? quasi homo, cujus gratiâ omnes fructus sunt conditi, non debeat ullô modô inter *fructûs* dominii computari. Tamen & in hoc casu regulam Juris sequimur; & verum ramen manet nihilominùs, quòd partus ancillæ *in fructu* propriè non sit. *§. 19. & 38. J. de R. D.* Unde & ad *usufructuarium* ancillæ partus non pertinet: nam *fructus* cuique rei proprius est; *l. 12. §. 1. de usufr.* at verò ancillarum fructûs sunt *operæ l. 27. de pet. hered.* Interim in *accessione* est partus, & dominium ancillæ meritò sequitur; ex his, quæ *d. l. Pufendorffius* quoque commentatus est.

(*i*) IN METALLUM. De servitute illâ *pœnæ*, quæ *tractum temporis* habebat, ad π. egimus; ubi simul etiam, an hodie *ad remos damnati* servi fiant.

IV. Duo præcipuè de servis quæruntur, primum an & quà ratione prohibitum illis sit, resistere dominis, dein, an fugere possint. Hobbes * distinguit, (*k*) ut si in vinculis aut ergastulis habeantur, non modo fugere illis liceat, sed & resistere, imò occidere dominos. Quod si dominus servum nec vinctum neque inclusum teneat, videri tacitum intercedere pactum, quo servus ad parendum patiendumque pro vitæ præmio, quod victor ei largitur, se obligaverit, cujusmodi plerumque etiam expressum intercedit.

* *de cive cap. 8.*

(*k*) HOBBES DISTINGVIT. *Hobbesium* probat *Pufendorffius* in *Lib. VI. cap. 3. §. 6.* & simpliciter ad hoc attendit, an servum *vinctum* ex bello nec dum in gratiam receptum teneat dominus: ut hoc casu fiducia nulla nullumve pactum, inter servum & victorem, intercessisse videatur; adeò, ut ex simplici vitæ condonatione, aut necis dilatione, non putet ipse oriri *obligationem servi*, ut domino pareat suo; sed potiùs bellum inter ipsum & dominum intercedere, atque huic in servum idem quod *in hostem* licere. Et sane non simpliciter est spectandum, an *bellum finitum* sit, nec ne: prout *Osiander* eò respexisse videtur, ad *Grot. L. III. c. 7. §. 6.* Hactenus enim, quoad vinctum tenet dominus servum, ipse adhuc, etiam finitô bellô, *rigorem* in eum exercere velle credi potest; siquidem

dem hîc in quæstione eum *statum* dominicæ potestatis supponimus, ubi jus vitæ & necis dominis in servos adhuc competit. Aliàs autem *laxato* servo nefas esse putandum est, illum occidere, à quô cùm is haberet jus occidendi, vitam ùt opimum spolium adeptus est servus. Cæterùm sententiam indistinctam *Pufendorffii*, dum nullum justitiæ belli respectum habet, admittere non possumus. Rectiùs utique *Auctor*, §. 5. *b*. Ita ut illorum quoque sententia probari nequeat, qui in *bellô etiam justô*, adhuc dum nempe durante eô putant *aufugere licere* servis, si modò in patriam & ad suos aufugiant; non verò ut ad alios: nimirum ut quoadusque intrà fines hostiles degunt, illi domino ei servire teneantur, qui ipsos in servitutem redegit; nisi quòd eosdem alibi recipientes damnum prioribus dominis restituere teneantur: nam quoad ipsos servos nil interesse videtur.

V. Planè in his, qui bello sunt capti, non videtur aliena à ratione hæc distinctio; quin solidius servilis patientiæ fundamentum, quam alii tradunt, suppeditare videtur. Unde resistendi facultas ejusmodi servis, justo, id est, solenni bello captis, neutiquam danda videtur, sine differentiâ justæ vel injustæ belli suscepti causæ. Neque id tantum externo jure, sed ita, ut animi quoque servorum vi expressæ vel tacitæ conventionis adficiantur. Verum ad obligationem non fugiendi tacita illa conventio sufficere non videtur, maximè ad suos & durante bello; longe enim potentius est recuperandæ libertatis desiderium, quam ut ei tacitè renunciatum videri possit. Quod si bellum careat solennibus Juris Gentium requisitis, non fiunt capti jure servi, proinde nec ejusmodi tacita oritur obligatio, ut in his qui piraticâ aut latrocinio barbarorum (*l*) capiuntur. Porro cum his, qui ob delictum fiunt servi pœnæ, nullum initur pactum neque tacitum neque expressum: jus tamen resistendi non habent jure damnati, fugere quo minus jure possint, (*m*) nihil obstare videtur. Voluntaria servitutis obligatio modum accipit (*n*) ab expressâ vel tacitâ voluntate contrahentium, expressa per se terminatur, tacita in qualibet civitate jus habet idem, quod publicè de servis receptum; tamen extra liberum jus vitæ & necis, quod ex pacto non oritur, (*o*) sed jure externo tantum valet, quatenus in civitate impune fit.

(*l*) PIRATICA AVT LATROCINIO BARBARORVM. At verò ab his captos fuisse *servos* factos, & in iis *postliminium* obtinuisse, patet, ex *l. 5. §. 2. de captiv. & postlim. reverf.*

(*m*) FVGERE QVO MINVS JVRE POSSINT. Quasi *auctor* velit, posse quemlibet *se pœnæ subducere*. At verò (1) longè diversa sunt, in *libertatem naturalem* se vindicare; quod *Jus Gentium* permittit: (*tenentur* enim servi contrà *fugam vincti*:) & à pœnâ promeritâ se subducere; cùm malefici *custodiantur ad supplicium*. Servi autem servitutem non *debeant*, & *communi* infortunio involvantur. Tum & *dolus* in hostem licet. Quanquam ne quidem in libertatem se quis vindicare possit; nisi quòusque *servitus* constat *violentiâ*. (2) Servitus pœnæ invitis, ex *Legibus Civitatis*, jure *Magistratus* infertur; at verò ordinationi divinæ non tantùm quis non repugnare, sed patien-

patientiam ei præbere, nec ſubducere ſe aliumve ei poteſt. (3) Reclamant Leges, quæ in fugientes è carceribus, licèt nondum reos ſive condemnatos, latæ ſunt. (4) Hypotheſin eam videtur fulcire *Auctoris* ſententia, quòd pœnæ in Republica ſimpliciter *neceſſariæ* non ſint; de quâ *inferius*.

(*n*) MODUM ACCIPIT. Ad *voluntariam* hanc ſpeciem pertinet doctrina *Grotii*, in *Lib. II. cap. 5. §. 29.* quando putat, ſervos *ob ſævitiam* dominorum *fugere* poſſe. At verò non evitat *Grotius* dictum *I. Petr. II. 18. ſeqq. it. I. Reg. II. 39. & 40.* Sunt enim contrà ſævitiam præſtò remedia publica: & diverſa ſunt, *fugere*; & *ad ſtatuas*, item *Magiſtratum*, *confugere*: quod poſterius in remedii potiùs locum ſervis conceſſum eſt. Utique, *Jacobi* diſceſſum à *Labane*, *Geneſ. XXXI.* quod attinet, in exemplum trahendus ille non eſt: cùm ex oraculo divinô ſpeciali pendeat.

(*o*) EX PACTO NON ORITUR. Nec enim in Republicâ pactis privatorum ea dantur, quæ *Magiſtratûs* ſunt. Hinc *Jus vitæ & necis*, etiam parentum, in Republica Roman. ex lege *permiſſivâ* pendebat, ut quaſi executores eſſent parentes publicæ poteſtatis. Aliàs enim, ſi *Jus vitæ & necis*, ſaltim dominorum, pependiſſet *ex pacto*, quidni potuiſſet omni tempore, etiam poſt conſtitutionem *Antonini* dominis à ſervis pactô conferri? Equidem ex *Jure Gentium* ſeu *victoriæ* non magis illud Jus in ſervos, ſervatos ſcilicet ad operas perpetuas, acquirebant; ſed potiùs ex *Civili* jure & *poteſtate* fuerat occiſio illa, etiamſi in immerentem, & ſic *impunis*. Quòd ſi *Jus Naturale* reſpicias, nil inde conficietur. Nam *homo in hominem* Jus vitæ & necis abſolutum non habet: cùm vitæ dominus ſit *Deus*, & *in beſtias* ſolùm poteſtatem enecandi homo ex conceſſione *divina* exerceat. *Geneſ. I. 28.* Imò poſtquam *Deus* ipſe inter primos homines Jus illud vitæ & necis exercuit, & dehinc *Magiſtratui* peculiariter concreditum fuit: per hoc erepta eſt potius vis omnis illa cæteris, qui Magiſtratui ſubjecti ſunt. Idem hoc eſt, quod *Grotius* habet *Lib. II. cap. 5.* quando *dominis in ſervos jus vitæ & necis nunquam competiiſſe* docet, *abſolutum* ſcilicet illud, ſive promiſcuam enecandi facultatem. Neque enim ullum eſt dubium, ſi hodie dominus quidam in loco ſeparatô degat, cum numeroſa familiâ; veluti in Inſulâ: quò minùs ex idoneâ causâ *ultimum ſupplicium* ſervo inferre poſſit. Sed tamen hoc non utique ex jure poteſtatis dominicæ procedit: ùt quidem vult *Oſiander ad d. l. Grotii*: nec enim unquam homini, quà privatus eſt, Jus vitæ & necis competit; ſed potiùs ex *jure* quodam imperii *publici*. Nam *poteſtati dominicæ*, quà talis, ſolùm illæ coercitiones imputandæ fuerant, quæ *morte inferiores* erant. Nunc quidem *famuli* noſtri & *ancillæ* mercenarii verbera tantùm & increpationes pati debent? ſicut & *liberi* ratione parentum illa ſuſtinent. *add.* Stamm. *de Servitut. Perſonar.* Illud ſupereſt, ut diſpiciamus, annon *Hebræorum* jure ſervorum ea *vilitas* fuerit, ut potuerint à dominis *interfici*; ſaltem ut non pœna homicidii in eo genere hominum, ſervorum ſcilicet, obtinuerit: nam *Exod. XXI. 20.* dicitur, *ſi quis percuſſerit ſervum ſuum vel ancillam virgâ, & uno die vel duobus ſupervixerit, non ſubjacere eum pœnæ, quia pecunia illius eſt.* Equidem quòd in illo locô, de *caſuali* homicidio, non de voluntario, agatur: ex inſtrumento, quod virga aut baculus eſſe debet, ſatis conſtat; maximè quòd in *eod. Cap. v. 26 & 27.* ſi quis oculi damnum vel dentis ſervo aut ancillæ intulerit, *dimittere eos teneatur*. Ex quo colligimus, ne *jus* quidem *membrorum* dominis *Hebræis* in ſervos ſuos competiiſſe. Eleganter JCtus *ad L. Corn. de Sic. Servus, ſi plagis defecerit, niſi dolo id fiat, dominus reus non poteſt poſtulari.* Modum enim caſtigandi & in ſervorum coercitione placuit temperari. Quin & (3) ſi mortui fuerint ſervi in manibus caſtigantis, *Hebræa* quoque *lege* reus ille homicidii habebatur; ſic enim ſatis de dolo conſtare poterat. Denique *Hobbeſium* rectè refellit *Pufendorff*, quando *iſte* negat, ſervo *injuriam* fieri poſſe: quaſi volenti non fiat injuria; dum domini voluntati ſuam voluntatem ſubjecerit. Sic enim nec *ſubdito* à Principe injuriam inferri poſſe ſequeretur; ceu quidem vult Hobbeſius: quod abſonum eſt. Idem etiam *Pufendorffius* §. 7. benè explicat, quâ ratione *rebus* ſervi in jure noſtro acceſeantur.

VI. Plura de his nihil attinet dicere; quia Chriſtiani ſervitutis uſum inter ſe pridem ſuſtulerunt, iidem infideles armis ſuis non infeſtant,

festant, sed innumera illis mancipia ipsi undique suppeditant. Non desunt, qui servitutis usum inter populos Christianorum ita penitus nollent sublatum*. (p) Speciosum esse charitatis obtentum, sed inutilem; multam inde colluviem hominum redundasse, quos licentia & egestas ad flagitia aut mendicitatem adigit, qui servitio melius tenerentur, cum nunc ministeria familiarum coarctentur, procacibus ingenuorum operis. Adde, cædes, servitute sublatâ, esse frequentiores, quod Romani in civilibus bellis experti, quibus capti non erant servi **.

* *Vid. Busbeq. epist. Turc. 3.*

** *Vid. Tacit. lib. 2. cap. 44. Plutarch. in Othon. & JC. in l. 21. §. 1. de captivit. & postlim.*

(p) NOLLENT SVBLATVM. Utique maximum rei familiaris & publicæ subsidium in mancipiis, eorumque *ministeriis*, (de quibus latè post *Pignorium, Knichenius* in *Lib. I. cap. 3. Op. Polit.*) constitisse, ex eô colligitur, quod *Athenæo* teste ap. *Corinthios* 46000. servi fuerint reperti, atque civium *Romanorum quidam* ad 20000. & ampliùs servorum habuerint. *add.* de *Usu servitutis* illius *perfectæ*, quam vocant, Busbequium *d. Epist. 5.* Est autem sublata servitus illa penitùs sub *Friderico II. Imperatore*, quasi servos esse non conveniret eos, quos *Christus* in libertatem asseruit; vel potiùs, ut occasio tolleretur, augendi numerum hostium ex *transfugis*, servis Christianorum: nam aliàs sanè, sicut mancipiis imponenda non sunt, nisi quæ *digna* sunt *homine*; indeque *Libertas Christiana* non adversatur, quæ præterea ad *spiritualia* tantùm spectat; non ad *socialia*. Ita nec divinæ ordinationi servitus repugnat; *I. Cor. VII. 21.* maximè si *servitutem voluntariam* respicias. Quanquam nec reliquæ species divinô jure damnatæ uspiam reperiantur: & justitia *servitutis bellicæ* satis superiùs evicta sit; modò inferatur servitus membris hostilis Reipublicæ, non etiam innocentibus, qui in hostico sunt; nec etiam ex bello non justô. Illud verò haud dubiè falsum est, quod tradit *Grænwegen* ad *Tit. Inst. de Jure Personar.* quòd servi ex *Indiis* vel *aliunde* adducti, statim ac fines nostros attigerunt, ad *Libertatem* proclamare possint. Imò ne quidem *à Turcis* accepti, quamvis *Christianismo* nomen dent, nisi à duritie servitutis liberentur; *servitutem* verò ipsam, saltim quoad *personam* suam, (in *liberis* enim, qui deinceps ex ipsis nascuntur, secùs est,) adhuc ipsi serviunt: indeque *Jus Patronatus* Dominium illud propè accedit.

VII. Videntur tamen nonnullæ certis in locis superesse reliquiæ servorum, ejus generis*, quos latini adscriptitios vocant, homines certo fundo colendo addictos, qui à Gallis manus mortuæ, Germanis homines proprii vocantur; qui pariter cum fundis vendi possunt, & quicquid acquirunt, (q) dominis suis acquirunt.

* *De adscriptitiis. vid. tit. Cod. de agricolis & censit.*

(q) QVICQVID ADQVIRVNT. *Ex re* scil. Domini. Aliàs enim homines *proprii* plerisque locis, tam in personalibus, veluti patria potestate, nuptiis, tutela; quàm in realibus, ùt dominiis & obligationibus, item in Judiciis, libertate *gaudent*, & in eo tantùm servis (& quidem speciei alteri *Adscri-*

Adscriptitiorum Juris *Romani*: nam *una* tantùm horum *servi* etiam fuerant quoad *statum*:) assimilantur, quòd certo *loco affixi sint*, à quo abscedere ipsis non liceat: vendi etiam possint unà cum fundis, & liberi conditionem eorum sequantur. *Vid.* Mevium *integr. tract.* von Abforderung der Bauers-Leute.

CAPUT IV.

De

Civibus & Municipibus.

ARGUMENTUM.

Quid sit civis, obscurum esse, quid sit reverà, explicatur ex definitione, & probatur, etiam mulieres, filiosfamilias & rusticos, & qui imperii nullô modo participes sunt, esse cives. Etiam qui aliunde orti sedem fortunarum in civitate collocant, licet aliter Jure Romano, quo tales incolæ dicuntur. Cives seu municipes origine, adoptione & manumissione censentur, unde qui alio migrat, & originis ut municeps, & domicilii loco ut incola, subjectus est. At ex universali jure publico quemque ibi civem videri, ubi habitat, diversis quidem municipiis unius Reipublicæ neminem pariter fieri posse civem. Veriorem videri sententiam, quod in Republica, ubi nihil hac de re cautum, quilibet civitatem mutare possit, modo sine captione. Alioquin, si hoc fieri non posset, verum foret, domicilium neminem facere civem. Specialiter & per excellentiam nomen civium quandoque de solis, qui Imperii sunt consortes, aut qui urbes, denique vel metropolim incolunt, usurpari.

I.

QVi domi sunt membra familiæ, hos in Republicâ *cives appellamus.* (*a*) Qui autem verè sint cives, tàm obscurum ac aliud in totâ hac arte quicquam, videtur. Aristoteles * pro civibus habere videtur eos tantùm, qui imperii & judicii participes sunt; ad *popularia magis* (*b*) Græcorum instituta, quam universam civitatem, ut videtur, respiciens. *Romani* (*c*) vocabant civem **, qui in urbe habebat tribum, centuriam & jus suffragii, quibus solis inter se jus connubii, successionis & commercii, aliaque juris civilis effecta, competebant. Habuerunt tamen & cives ex Latio, & colonos & municipes civibus accensebant, diverso tamen jure singulos, & ab his omnibus provinciales separabant, denique incolas neque cives neque municipes appellabant. Moribus hodiernis cives illi duntaxat haberi videntur, qui in urbibus habitant, sæpe & ordinis plebeji duntaxat, ita ut neque

neque rusticos neque *nobiles* (*d*) civium nuncupatione impertiantur; differentiâ interim civium & incolarum minus exactè servatâ.

* *l. 3. polit. cap. 1.* maximè in iis verbis: ὁ μὲν λεχθεὶς ἐν δημοκρατίᾳ μάλιςʼ ἐςὶ πολίτης. *is quem diximus, in Democratiâ maximè civit. est.*

** *Vid. Sigon. de antiquo jure civium Rom. Jure Italiæ & Provinciarum.*

(*a*) CIVES APPELLAMVS. Ex domibus Civitatem componi Aristoteles ait, *I. Pol. 3.* & *IV. Pol. 3.* Sed hoc perpetuum non est, cùm & Roma ex cœlibibus coierit. Unde *Bodini* quoque illud *I. d. Republ. c. 2.* sinè *familiis* non esse Rempublicam, ad id, quod perfectionem Civitatis absolvit, referendum est.

(*b*) POPVLARIA MAGIS. Et tamen etiam ad *Status alios* aptari potest: quoniam non requiritur, ut quilibet civis omnibus simul conjunctim fruatur. Intelligit autem *Philosophus* sub ἀρχῇ consultationes etiam pro *Imperio*, ut ex *textu* ejus *seq.* apparet.

(*c*) ROMANI. Plenum videlicet *civem* hi describebant, qui *tribum*, *centuriam* & *Jus suffragii* habebat. Hoc *Jus Civitatis* insequebatur Jus *Municipum*, (quanquam & *degentes in Municipiis* Romanæ *Jus Civitatis* consecuti erant; idque vel in *gradu supremô*; ut nempe jure etiam *suffragii* fruerentur: vel *remissiori*, ut tantùm connubiorum, successionum & similia *Jura* participarent: Brisson. *Lib. I. Sel. Antiqu. c. 13.*) inde *Coloniarum*, infrà hoc *Latinitatis*, tum Jus *Provinciarum*, & denique *Jus Præfectualium.* vid. Sigon. *de antiquo Jure Civili Rom.* & Arnisæum, *Lib. I. Rel. Polit. cap. 5. sect. 9. §. 14. seqq.* Et quidem illi, qui Jus Civitatis non obtinuissent, quanquam in *Orbe Romanô* viverent, *Peregrini* & ἀπόλιδες habebantur; donec *Antoninus* (*Caracalla*, vid. Vales. *ad Excerpt. Peiresc. pag. 108.*) omnes *ingenuos* in Civitatis jura (nec tamen in jus suffragii Romanæ Civitatis,) reciperet. *l. 17. de Statu homin.* Cæterùm qui nec participes erant *Jurium Municipum*, ille *Incolæ* dicebantur, quippe simpliciter *domiciliô* constituti, & *honoribus* adeò civitatis non gaudebant, sed *oneribus* tamen subjiciebantur: cui quid simile hodienum in *Civitatibus Germaniæ* idque exactè satis, servatur; nisi quòd non diu ferri soleant incolæ, sed mox ad Jus Civitatis assumendum adstringantur. vid. de conditione incolarum Gail. *II. Obs. 34.* & Besold. *Thes. pr. voce* Beysassen. Quod verò *Aristoteles* in *III. Pol. 8.* Cives in *perfectos* & *imperfectos* distinguit; atque imperfectis *ibid.* accenset *Infantes*, & in *cap. 5. Opifices*: illud quantum quidem ad Opifices, admitti simpliciter non potest, si perfectionem ad substantiam rei referas: civis enim socius est civitatis: est autem æque socius, qui inferiori quâdam conditione assumitur. Hinc in *politicô* significatu æque *Princeps* ac subditi omnes, modò hi *per se* agant in civitate, & cum aliis ad commune bonum cooperentur, cives sunt. Nimirum *uxores*, *liberi*, *servi*, per se non agunt in civitate: *peregrini* autem & *incolæ* ad *eundem finem* cum cæteris non conspirent: quâ ratione civibus hi omnes accenseri non merentur. (quanquam ad *Auctoris* respectum, quem ille servat *§. 1. seqq. hîc* nemo præter *servos*, *§. 4.* & *advenas*, *§. 12.* è numero civium excludatur) Est verò distinctio illa in perfectos & imperfectos Civium eorum, qui *politicè* tales sunt: nam hi deinceps, quoad participationem Jurium, & *juridicum* adeò respectum, rursus in varia genera secundùm magis & minus abeunt; indeque definitio *Civis* in *genere* non nisi *distributive* & concipi & intelligi potest.

(*d*) NOBILES. Quò pertinet quæstio illa Juris publici: num *civem* civitatis, & *Nobilem* esse, sint contraria? puta, ut non tantùm *Juribus* civitatis Nobilis quispiam gaudeat, sed etiam, ut in urbe *domicilium* instituat. Non esse hæc contraria, & dari adeò *Nobilem civem*, ostendit Sprenger. *in Font. Jur. publ. cap. 25. pag. 340.*

II. Nos secundum principia hujus artis universæ, remotâ nube tot distinctionum, *pro civibus habemus* (*e*) omnes tam mares quam feminas,

minas, filios & patresfamiliarum, tam nobiles, quam plebejos, etiam Duces, Principes & Comites; tam rusticos, quam urbanos, tam subjectos, quam imperii participes, denique tam incolas, quam naturales. Prorsus sensu Papinianæo, secundum quem constitutione Antonini Caracallæ omnes qui in orbe Romano erant, præter servos, effecti sunt cives Romani.*

* *Textus in l. 17. ff. de statu hominum.*

(e) PRO CIVIBVS HABEMVS. At verò non poterunt haberi pro civibus, ne quidem *politicè* talibus, fœminæ, filii, incolæ. Nam & quod in *l. 17.* habetur, pertinet 1) solùm ad *ingenuos*, non etiam ne quidem ad libertinos. 2) Ad sensum *latiorem*, quà omnis is est civis, qui Jure civili regitur; etiam illô, quod *privatorum* est, puta patriæ potestatis & similibus, atque cujus *peregrini* redditi sunt participes: ut sunt Jura contractuum: qui sensus planè ab hôc locô alienus est. Et nimis lata igitur est definitio Auctoris in *§. 3. 6.* quippe quà nemo non in territorio degens civis est, nisi *servus* fuerit. Qui igitur Civem non minùs *Juridicè* talem, & ad *hanc* quoque *disciplinam*, definiamus: *socium Civitatis, qui Institutis illius, Legibus & immunitatibus ejus, pro ætate sexu & conditione suâ fruitur, & cum aliis ad commune bonum societatis cooperatur.* Bodinus equidem, *l. de Republ. cap. 6.* Civem definit, *liberum hominem, summæ alterius potestati obligatum.* Et vix alia est *Auctoris §. 3.* definitio: nam & *incolam* comprehensum & *advenam* semotum voluit *Bodinus.* Enimverò cùm nullatenùs civem confundere cum *subdito* oporteat; quod uterque facit: ne non dicamus, *Principem* ad Civitatem pertinere, cujus tamen *pars illa potior* est; (vid. Senec. *epist. 85.* ubi navis gubernatori eum comparat.) tum & tota definitio *servis* competit, si eos in locum *liberi* hominis substituas. At vero servus à libero *aliter* quàm hâc definitione distinguitur: & sic quà Civis conditionem omnia eadem haberet servus; *Incolæ* autem civium utique jure non fruuntur. Proinde nostra definitio & *Juridicum* & *Politicum* respectum attendit, atque *Principem* unà continet, quod & *Aristotelem* intendisse videmus. Quapropter non malè dicitur, in *Republica herili*, solô imperante exceptô, cives veros non inveniri, sed *omnes servos* esse. *vid.* Tacit. *I. Histor. 16. 2.* Et sanè quia Cives propriè illi dicuntur, in quibus *fons* est *Imperii*; adeò, ut reliqui ceu servi in familiâ, habeantur. Hinc *Pufendorffius VII. 2., 20.* ad *originem Civitatis* respiciens Cives esse dicit, *qui pactis mutuis in Civitatem coaluerunt, aut in horum deinceps locum successerunt.* Sed *nostra* ùt & *Aristotelis* definitio ab effectu & *operatione* sumta est.

III. Definiamus igitur civem, hic rhodus, hic saltus! utique si politicos *vulgò* consulas, nihil tam facilius, nihil certius, si ad definitionem civitatis dudum collocatam respiciamus. Civis est homo liber, qui juris fruendi vitæque feliciter agendæ gratiâ, cum aliis sub eadem summâ potestate sociatus est.

IV. Liberum esse oportet, quia servilis conditio ut Jure Gentium constituta est, non recipit terminos habiles civilis societatis, sed pro re magis in commercio positâ, quam pro personâ habetur servus. Quanquam naturaliter idem & rectè persona dicitur, quatenus est membrum societatis humanæ. Sed mulieribus tam nuptis *quam solutis* (*f*) nihil obstat,

ſtat, quo minus unione & communione civili, juxta naturam civitatis, comprehendantur, ſiquidem & ſociatæ ſunt, & jure frui & beatè agere juxta viros cupiunt ac poſſunt. Etiam filiisfamiliarum definitio illa convenit, nihil obſtante patria poteſtate, quia conſtat, hanc *in publicis* (*g*) nullum creare præjudicium, ſed ad familiæ regimen, quod à Republica diverſum, duntaxat referri.

(*f*) QVAM SOLVTIS. Equidem de *viduis* fœminis dubium eſſe poterat, num ex *noſtrâ ſententiâ* civibus eximi poſſint? quoniam illæ *per ſe* agere videntur. Dicendum eſt, accenſendas illas civibus; at non aliâ ratione, quàm quà *loco* & *jure maritorum* gaudent. *Nuptarum* enim perſonam mariti ſuſtinent. *Innuptæ* pars paternæ domûs ſunt.

(*g*) IN PVBLICIS. Ex hoc nil aliud ſequitur, quàm quòd *filiusfamilias* quà talis civis eſſe non poſſit, ſed ſi v. c. Magiſtratum, ſi tutelam ſuſcipiat.

V. Jam ultrò liquet, dignitatis differentiam nihil facere ad ſummam Reipublicæ & civitatis characterem, nec habitandi locum, *in agris* (*h*) vel in urbe ſit: Siquidem & Romæ conſtat ex XXXV. civium quatuor tantum urbanas, omnes reliquas fuiſſe ruſticas tribus, & Athenienſes ante Theſeum omnes erant agricolæ, ut Plutarchus auctor eſt in Theſeo; denique in antiquâ Germaniâ nullas urbes, civitates extiſſe multas, nota res eſt.

(*h*) IN AGRIS. vid. Mev. *III. Deciſ. 165.*

VI. Quòd ne incolas quidem à civibus diſcernamus, multis abs re alienius videbitur; ſed incola quis eſt? tu dices, qui aliunde ortus domicilium ſedemque fortunarum in alia civitate collocavit*, ut finiunt Romani, à quibus eſt diſcrimen civium & incolarum. At hæc ipſa definitio implet manifeſto naturam civitatis: quis enim *magis eſt ſocius* (*i*) ad juris fruitionem vitæque civiliter beatæ communionem, quam qui ſedem fortunarum certo loco ſtabilivit. Illi dicunt, civem eſſe quemlibet ibi, unde ortus eſt, atque ibi nunquam deſinere eſſe civem; non poſſe autem fieri, ut *duorum locorum civis* (*k*) ſit quiſquam, quod nec noſtra definitio patiatur. *Romanis* (*l*) ita viſum eſt, qui civis alicujus civitatis ſit, eum, ſi aliò transferat domicilium, ibi incolam eſſe, at civem ſeu municipem ibi, unde diſceſſit, manere**: Nempe in diverſis municipiis eidem ſummæ poteſtati ſubjectis nihil vetat, unum duobus locis, civium muneribus oneribusque ſubjectum haberi. Sed ut

unus idemque in diversis Rebuspublicis summo Imperio distinctis propriè sit civis, id non habet facultatem, non magis quam ut unum idemque duorum corporum esse queat membrum. Potest quidem civi alterius Reipublicæ liberum jus commercii aut aliud civile privilegium concedi, jus quoque honorarium civitatis dari, ut olim Corinthii, solentque hodie Veneti & Helvetii quandoque largiri. Sed unio civilis sub obsequio summæ potestatis nullo modo uni homini duobus locis tribui potest.

* *JC. in l.239. §.2. de verbor. significat.*

** *Cit. l.239. & l.29. ff. ad municipalem.*

(*i*) MAGIS EST SOCIVS. Imò non est socius, nisi communiter, cum nec Juribus civis fruatur, neque habeat *eundem finem*, quem civis aliquis cum sociis Civibus intendit.

(*k*) DVORVM LOCORVM CIVIS. Sed tamen fieri omninò potest, ut Jura *originis* suæ quis retineat, & simul fruatur juribus civitatis ejus, in quâ *domicilium* sibi constituit; quanquam Jura originis hodiè quidem per domicilium absorbeantur; secus atque veteri *Romano Jure.* Potest etiam 1) duorum civitatum seu Rerumpublicarum civis aliquis non esse; ut nec potest membrum unum esse duorum corporum: scilicet de eòdem civium *verorum* genere si loquamur; non etiam si de *honorariis:* nam ita verus unius, honorarius plurium esse potest. Deinde civitas 2) si communiter sumatur pro *urbe* vel etiam municipio, non minùs potest esse civis duarum civitatum; si modò duæ urbes illæ sint sub eâdem Majestate. 3) Potest esse duarum civitatum sub una republica civis, si *juridicè* sumatur quoad Jura: & sic verum est, quòd quis in utrâque civitate civis, in alterâ earum tantùm habitare possit, sich wesentlich und beständig daselbst aufhalten; *vid.* Tabor. *in Armam. p. 184.* quod simul etiam Politicum respectum continet.

(*l*) ROMANIS. Sed Romani non tantùm eô sensu, quem *Auctor* tenet, dum *incolam* quoque pro cive habet, eundem duarum Civitatum civem esse posse, volunt; verùm etiam suô sensu, quâ incola pro cive non habetur. Videlicet per *LL. Romanas* (*l. 29. ad L. Municipal. l. 239. §. 2. d. V. S.*) non impeditur; ùt quidem *Cl. Auctor h.* & in *III. Digress. cap. 8.* existimat, quo minùs quis in duobus municipiis civis propriè dictus esse possit; neutrubi *incola tantùm* sit. Etenim civem oportet devinctum esse *in omnibus & per omnia* Reipublicæ, seu *Summæ Potestati*, sub quâ degit. Hoc autem fieri potest ab eo, qui in *pluribus* etiam *Civitatibus* illi Imperio subjectis civis est; ùt si quis in *Principatûs* cujusdam *Germaniæ* duabus Civitatibus Civis sit; ubi instar Summæ Potestatis habent Principatûs.

VII. Sed an civis liberam discedendi habeant facultatem, ita, ut vinculo fœderis, quo civitati innexus & Imperio obnoxius est, solvatur, acerrima disputatio est *. Si enim non potest, res clara videtur, cum nemo duobus locis civis esse queat, eum, qui ex una Republica in aliam se confert, manere civem in priori, incolam in posteriori civitate habendum. Atqui id facile obtinere videntur politici, non posse originarios Reipublicæ cives suo discessu liberari obligatione civili, qua & concivibus & summæ potestati obstringuntur; denique obligationem

nem esse perpetuam, & quod primo voluntatis, id postea necessitatis esse, tralatitium est; idemque evidentius patet in herilibus imperiis, ubi jus dominii Imperantibus nullo modo adimi potest. Et quidem de his largiendum, quod cives Dominatui subducere se nequeant; quod & in adscriptitiis obtinet; idemque *de voluntariis* (*m*) statuendum Imperiis, ubi per Legem in antecessum migratio ex civitate prohibetur, ut de Moschis & de Sinensibus memoriæ proditum est. Sed ubi nihil expressum, multi tamen acriter contendunt, ipsius fæderis vim, quod æternum est, ita in perpetuum operari, ut cives, qui sponte discedunt, maneant tamen quovis tempore ad reditum obligati, adeoque semper revocari possint. Res inde judicanda est, utrum in primævâ constitutione civitatis id inter contrahentes populos actum censeatur; an non potius fuerit tacita fœderis conditio, ut obligatio maneret, dum cohabitatio duraret, eam tamen mutare singulis liberum esset? ** Hoc enim videri voluisse populos, est ratio, quæ suadeat, evidens & quæ dissuadeat, nulla magnoperè. Quod enim ad rei familiaris commodum & sæpe necessitatem efficacissimum est, publico autem nihil præjudicat, hoc nihil est causæ, cur non ex præsumptâ populorum voluntate permissum videatur. Atqui talis est migrandi libertas, ut privatis aliquando summopere optanda, publico nullum inferat detrimentum, maximè, cum ejusmodi libertas sæpe sit causa majoris frequentiæ aliunde redundantis. Unde colligitur, si contra se res habeat, & majore frequentiâ discessus instituatur, eum jure meritoque impediri. Item si intempestive aliqui discedere parent, aut cum grande æs alienum collatione factâ publice exsolvendum, aut belli majus imminet urgetque periculum; nisi abituriens offerat id, quod interest. Denique Lege semper potest caveri, ne imposterum discessus aliter, quam venia publicè impetratâ, instituatur. Enimverò qui non deposuerunt animum revertendi, vel de quibus hoc non constat, habensque suas res adhuc in Republica, possunt sub pœnâ publicationis bonorum *edicto revocari*; (*n*) Sed eorum, quibus stat consilium absentiæ perpetuæ, non videntur obstricti esse animi, adeoque nec bona vinculo obligationis teneri.

* *Vid. Arnisæi systém. polit. cap.5. sect.7.*

** *Vid. Grot. lib.2. cap.5. §. solet hic illud quæri. 24.*

(*m*) De

(*m*) De voluntariis. De *Originariis* quidem hodiè diversum à voluntariis hisce civibus dici non debet: nam & originariis regulariter emigratio, cum excussione omnium jurium civitatis, permissa est. Cæterum de *voluntariis* rectè Auctor, quicquid reclament alii: quas non juvat 1) nexus inter Imperantes & parentes. Nam ad fœdus quidem seu pactum simpliciter cum *Grotio* illi respiciendum esse nolunt, quasi faciliùs à *pacto* ejusmodi discedatur, quàm ut discerpi tam facilè *nexus* ille *interior* possit: Videlicet nexus iste tamdiu obtinet, quamdiu quis in civitate illa commoratur; non ultrà: & prout quisque liberè in civitatem accedit, sic eâdem libertate abscessus ipsi patere debet; non, 2) quòd *societatem simplicem*, v. g. matrimonialem, pars altera relinquere non possit. Nec enim à simplici societate, cujus causa per se fœdus indissolubile constituit, ad compositam argumentum licet. Aliàs ne quidem societatem civilem *ex utriusque voluntate*, domini scilic. & subditorum, fas esset dirimere; cùm simile quid non liceat conjugibus: non, 3) quòd submisisse se quis videatur potestati Principis, ut à nutu ejus pendeat; nam hoc *in infinitum* porrigi, ratio vetat; maximè in societate tali, quæ *parentium causâ & bona* inita fuit. Non, 4) constitutiones multarum Civitatum, quò etiam *cap. 16. A. B.* pertinet; Hîc enim ab ejusmodi placitis abstrahimus: & quod *Bullam Aurcam* attinet, illa de *Pfalburgeris* agit, quorum conditio cùm fraude pristini domini conjuncta est. Non 5) quòd nec civitati liceat, civem pro lubitu expellere: unde nec fas esse videatur civi seu subdito, ut ipse pro arbitrio emigret. Est enim diversa ratio, quoniam miseram conditionem esse oporteret hominis, qui *omnes suas rationes* civitati & concivibus suis alligavit, si quolibet tempore expelli posset: cùm econtra civitas totam suam incolumitatem uni alterive civi non superstruxerit: Et tamen Hugo *Grotius Lib. II. cap. 5. §. 24.* assertionem suam, de *libertate emigrandi*, ita restringit, atque cum eo *Auctor hic*, ut ne illa fraudi aut periculo civitati esse possit. Non etiam migrare debent, quòusque *aliis* concivibus adhuc perfectô quodam *jure tenentur*: nam ita non migratio, sed fuga foret. In *peste* migratio quæ fit, de quâ quòusque licita fit, vid. Bezam *de Peste qu. 27. seqq.* abhinc aliena est. Ipsi etiam peste infecti cives *domibus suis ejici*, atque *bona* ipsorum *comburi* possunt; nullâ reparatione factâ heredibus; eò, quòd ipsismet illa perniciem allatura fuissent. Cæterùm H. *Grotii* sententia, quâ putat *gregatim* discedere civibus non licere, quamque *h. Auctor* fovet, meritò displicet *Pufendorffio in* Diss. de *Oblig. adversf. patriam §. 37.* & in *L. VIII. J. N. cap. 11. §. 4.* non *obst.* quòd hoc modo civitas nimiùm debilitetur. Nec enim, qui jus non habet, unum alterumve invitum retinendi: eidem integrum esse potest, ut plurium discessum impediat; si illi territorium Civitatis, dum fortè operis suis vitam sustentare non possunt ampliùs, relinquere velint. Neque verò scindi potest imperium in eâdem regione citrà confusionem summam, neque hæc separatio migratio foret. Ad exemplum de flumine respondet Osiander *ad §. 20. H. Grotii*, quanquam ipse omnem migrationem etiam particularem subditis deneget.

(*n*) Edicto revocari. Ut in his, qui *militandi* causâ *exteris* operam suam locant; quæ libertas *Germanorum*, ùt & *Helvetiorum* est. Illi tamen si *adversus patriam* arma capere velint, spontè reverti tenentur; aliàs justè *avocatoriarum* pœnas sentiunt. Semper &, si nulla patriam necessitas premat, potiores sunt *exteri*, qui eos detinent: quamvis dimittere illos non minùs soleant, idem ratione civium suorum alibi detentorum ab illarum Rerumpublicarum Rectoribus vicissim expectaturi.

VIII. Omnes igitur incolas, qui sedem fortunarum laresque suos alicubi fixerunt, hos rectè cives appellamus. *Etsi nec jurejurando*, (*o*) nec ullâ promissione devincti; sufficiente tacitâ consociatione, quatenus sæpe ne originales quidem ullâ promissione expressâ obligantur, neque etiam allecti, præterquam in urbibus, iique soli patresfamiliarum.

(*o*) Etsi

(o) Etsi nec jurejurando. Nam *homagium* (quæ solùm est religiosa iteratio *pacti Civitatis*) civem utique non facit, quod in causa *Argentoratensium*, dum illi ex privilegiô jusjurandum Cæsari detrectabant, *A. C. 1660.* ostensum est: nec ideò quis civis est, quia homagium præstat, sed præstat homagium, quia civis jam est; *vid.* Besold. *th. pr. voce* Huldigung: Unde & *simplex professio* sufficit; juramentum eam non auget, sed *intendit*. *Ritus* tantùm ille in Orientali Romano Imperio usurpatus, (Paul. Diacon. *L. 23. ad A. C. 777.*) deinde apud Francos etiam, (Lehm. *II. 18.*) receptus est. In merô tamen arbitriô est Principis, quandocunque illud à subdito exigere velit; adeò ut exactioni illi, quippe Superioritatis, *præscribere* subditus haud unquam possit. Cumprimis vero *differentia* homagiorum attendi debet, cùm sæpè in Imperio die Erbhuldigung cuiquam debeatur, cui tamen in jurantes non competit *superioritas territorialis*; saltim quòd in *condominio* quorundam jurium cum domino territorii versetur, in Gemeinschafft v. c. der Zinsen oder Gerichtbarkeit, & imò der Steuren, cum quidem *steuras indicandi* potestas regulariter arguat territorium; sed non item jus easdem *exigendi*, dieselbe zu erheben oder zu geniessen.

IX. Cives cum respectu ad civitatem dicuntur, & civitas cum Republica æquiparatur, municipia autem sunt urbes majori subjectæ imperio: pari modo differt à municipe civis; hic, qui unitus est cum Republica, ille, qui certo municipio se conjunxit, dictus inde, quod capiendis muneribus atque oneribus sit subjectus. Usus seculi fert ita, ut hoc genus peculiariter cives dicantur; reliqui, Principes, Comites, Nobiles, Agricolæ, quique alii sunt hominum ordines, suis singuli appellationibus distinguuntur. Isti etiam in plerisque Imperiis soli ferè jurejurando subjectionis & fidelitatis obstringi solent, ad quod tamen reliqui, dum exigitur, æquè tenentur.

X. Municipem apud Romanos causa facit *triplex*, (*p*) origo, manumissio & adoptio *. Origo cujusque à patre æstimatur; ut ubi is fuit municeps, ibi & filius esse dicatur, nisi fortè materna origo privilegiata sit; tunc enim juxta eam *municipalis origo* (*q*) censetur. Manumissio *ad servos pertinebat*, (*r*) qui cives fiebant, cum libertate donabantur, idque vel optimo jure, vel latino tantum, aliqui prorsus non erant cives, dedititiis seu provincialibus similes, donec hæc discrimina ab Antoninô Caravallâ tollerentur. Adoptio, ut qui pro filio adscitus erat, perinde municeps in loco adoptantis fieret, atque si natus ex eo foret. Tam autem in adoptatis quam naturalibus liberis non spectabatur locus, quo fortè ipsi in lucem erant editi, sed quo parentes, inquam, jure municipum gaudebant. Migrare de loco in locum non erat prohibitum, sed qui de suo municipio in aliud transibat, is incola dicebatur, & parere debebat tam his magistratibus, apud quos incola, quam

illis, apud quos civis fuerat, unde ſeceſſerat, nec tantum municipali jurisdictioni in utroque municipio ſubjectus erat, verum etiam omnibus publicis muneribus fungi debebat **. Ideò proprietate vocis & Incola in nova civitate dicendus erat municeps; ſed poſtquam obtinuit, ut ſuæ quisque civitatis civis municeps diceretur, conſequenter hunc oportuit incolam dici.

* *JC. in l. 1. ff. ad municipal.*
** *JC. in l. 29. eod. tit.*

(*p*) TRIPLEX. Fiunt autem Municipes etiam *aſſumtione* ſive allectione. *l. 7. C. d. incol. l. 5. §. 13. d. Jur. immunit.* Nam qui in Civitatem aliam concedebat, ille muneribus quidem ſubjiciebatur; ſed non fruebatur Juribus omnibus *Municipum*, niſi in Civitatem illam plenè aſſumtus, & tunc *incola* non erat amplius. Aliàs autem Cives aut *fiunt* aut naſcuntur. Ad iſtos pertinent primi *coëuntes*, & qui *aſciſcuntur* poſteà, ſeu aſſumti. Quò & *Proſelyti* Judæorum, item *Naturaliſati* in Angliâ & Galliâ, ſuô modô, reſpiciunt. *Naſcuntur*, Matrimoniô verô vel fictô.

(*q*) MUNICIPALIS ORIGO. *l. 1. §. 2. ad Municip. l. 22. & 29. C. de decur.* Rectè verò Auctor, quando à *patre* ait æſtimari civitatem, ratione loci, ubi is fuerit municeps: nam actum naſcendi præcisè reſpici hac in re non oportet. Hinc ſi quis transeundo naſcatur, non fit civis ejus loci, ubi naſcitur, ſed ejus civitatis, ubi, niſi caſus fortuitus aut peregrinatio obſtitiſſet, naſci debuiſſet, *l. 3. C. d. Municip.* Afflict. *Dec. 384.* & Carpz. *Dec. 1.*

(*r*) AD SERVOS PERTINEBAT. *Famuli* noſtri proprium hodiè domicilium retinent. Carpz. *P. 3. C. ult. d. 18.* Perſonis etiam *privilegiatis* inſervientes in quibusdam ipſorum juribus gaudent. vid. *Dd.* ad *auth. habita. C. ne fil. pro patre.*

XI. Hæc viſa Romanis. Atqui ex eo, quod de cive reſpectu totius Reipublicæ diximus, intelligi poteſt, eum, quem Incolam vocant Romani, quique in civitatem receptus capit ibi munera, *verè municipem eſſe*, (*s*) deſinere autem eſſe in eo loco, unde diſceſſit, nec proinde ſubjectum duobus Magiſtratibus, ſed ei tantum, ſub quo degit. Hæc ita, inquam, ſi Lege contrà non ſit cautum, quod haud dubiè licet, alioqui ex ratione juris univerſalis nec locus originis nec nativitatis, ſed domicilii tantum, tribuit forum & munerum capionem, idque convenienter Juri Gentium moribus hodiernis ferè obſervatur, ut mutatione domicilii jurisdictionem *mutare liceat.* (*t*) Salvis tamen iisdem exceptionibus, quas ſuprà in jure civitatis ratione totius Reipublicæ collocavimus, ut ſi interſit municipii, ad hoc ille, qui diſcedit, teneatur, nec effuſa migratio concedatur. Tamen & in eo differt jus municipale à jure majori civitatis, quod ratio nulla vetet, municipem eſſe duobus in locis, (manet enim ejusdem corporis ejusdemque Reipubl. mem-

membrum) ut, ſi quis voluntate ſua *diverſis in urbibus* (*u*) ſemet inſtruxerit, fortunasque collocaverit, vel jus municipale utrobique, civium privilegiis uſurus, impetraverit: tunc enim utrique Magiſtratui parebit, oneraque duplicia ferre debet.*

* *l. 6.* §. *2. ad Municip.*

(*s*) VERE MVNICIPEM ESSE. Sed ſi ſtrictè capias municipem, omninò differunt: ſicut *Ariſtoteles* quoque civem ab *inquilino III. Pol. 1.* & *4.* diſtinguit; atque nunc etiam diſcrimen illud obtinet. Nam *incola* ſimpliciter dicitur à domicilio, ſed *municeps* reverà civis eſt, & non tantùm in eâ civitate, in quam receptus eſt, plenô jure civium gaudet, ſed etiam reſpectu civitatis alterius *prævalentis*, (ut olim *Romæ*,) munerum & honorum ejus particeps redditur. Erant autem *Municipes* iterum in duplici conditione, ut aut *honoris* tantùm gratiâ in Civitatem Romanam aſſumerentur, muneris duntaxat honorii participes; aut ut Jus ipſum Civitatis Romanæ cum Jure ſuffragii, connubiorum &c. conſequerentur; iterumque vel Jure Romano uterentur *ſolô*, vel etiam unà Jure ſuô *propriô*, vid. Roſin. *X. Antiquitat. Roman. cap. 24.* Grot. *in* Floribus ſparſ. *ad tit. ff. ad municip.* & Sutholt. *aphor. 200. de Juriſdictione.* Et magnum hodie abuſum illi admittunt, (ùt integro tractat. *de Jure munic.* Zahnius) qui nomen Municipalium ad *Cives Rom.* in *Terris Imperii* noſtri deſignandos adhibent. Rectiùs omninò Meviùs *in quæſt. 8. prælim. ad Jus Lübec. n. 17. & ſeqq.*

(*t*) MVTARE LICEAT. Quod tamen plerisque locis permiſſum non eſt, niſi præſtitô *cenſu* ſeu decima *emigrationis*, qui Receſſibus Imperii quoque probatus fuit. R. A. *de anno 1594. §. 93. junctô* Mylerô *de Statibus Imp. cap. 63.* Et cenſus quidem ille, die Nachſteuer, non ſolùm de bonis *contributioni* obnoxiis, ſed de omnibus etiam *mobilibus*, dem ganzen Vermögen, præſtandus eſt. Quin & *adſcriptitiam* conditionem multis locis excutere licet, gegen einen Abtrag der Leibeigenſchafft.

(*u*) DIVERSIS IN VRBIBVS. Prout *domicilium* conſtituere licet, & perſonalem adeò habitationem, in *pluribus locis, l. 5. & 6. §. pen. ad municip.* idque vel ſecundùm tempora diverſa anni: tunc verò quoad *forenſia* electio regulariter *actoris* eſt; quanquàm hîc etiam arbitrio judicis locus debetur. vid. Mev. *Lib. 1. ad Jus Lubecenſ. tit. 6. art. 2. num. 64.*

XII. Ex his liquet, civium generale eſſe nomen, pertinens ad omnes eos, qui cum Republica, ſunt uniti, quales tamen non ſunt advenæ, homines peregrini, ad tempus in civitate degentes, cum animo ſe mox aliò recipiendi, ſedemque rerum ſuarum alibi habentes aut deſtinantes. Illi dum manent in civitate, ſubditi quidem ſunt Imperio & Jurisdictioni, ſed fœdere civitatis non continentur, nec munera capiunt. Eſt & per excellentiam uſitatum nomen civium de illis, qui *Imperii ſunt participes*, (*x*) aut eam incolunt civitatem, in qua ſedes Imperii eſt, ut tum qui in ſubjectis habitant civitatibus, municipes dicantur, veluti olim in Imperio Romano.

(*x*) IMPERII SVNT PARTICIPES. Quaſi hos non contineat definitio *Auctoris §. 3.* Et tamen hi etiam *ſinguli* ſub Majeſtate ſunt. Unde & Patritius Venetus æquè Civis eſt; quamvis dici

possit Civis optimi Juris. Et oportet sanè Civium esse gradûs. Imò Cives in Urbe Capitali, quamvis non participes Imperii, plerumque tamen jura magis eximia habent cæteris, qui in Proviuciis degunt.

XIII. Finitur jus civitatis non tantum morte, qui modus est tralatitius, sed & libera cujusque voluntate, mutata sede rerum, ut aliquoties dictum, ni lex intercedat. Dein per sententiam, si quis in exilium agatur, aut in opus publicum, vel ad remos damnetur. Discrimen relegationis & deportationis apud Romanos *est juris peculiaris:* (y) nam relegati, licet præcipua quædam jura civium, quatenus hi per excellentiam dicuntur, & cujusmodi Romæ multa fuerunt, retinere queant; tamen unione Reipublicæ, ex qua ejecti sunt, *non comprehenduntur.* (z) Nec quidem refert, temporale an perpetuum sit exilium, quia quo tempore sunt expulsi, non sunt membra civitatis, neque participes functionum publicarum, neque jurisdictioni subjecti.

(*y*) Est juris peculiaris. Nec relegatio nec deportatio per omnia moribus nostris ampliùs supersunt; imò verius est, *deportationem* nunc quidem non obtinere. Stamminius *Lib. 1. de servit. personar. Tit. 3. cap. 1. num. 18.* multò minus relegatio in locum deportationis successit, ut apud *Richter. Dec. 93.* reperitur. Denique an is, quem *dedit* civitas ex necessitate civitati alteri, maneat prioris civitatis civis? ad occasionem *l. 17. de Legation.* resolvit *Pufendorff.* & negativam adstruit, si ultrà deditionem declaratio alienæ civitatis de recipiendo vel non recipiendo, subsecuta fuerit. *L. 8. c. 11. §. 9.* qui non minus *in §. 5.* disquirit: An *transfugam simulare liceat?*

(z) Nec comprehenduntur. Et promiscuè tamen accipi relegati & deportati non possunt. Nam *relegati* manebant Cives saltim *juridicè. l. 7. §. 3. de interd. & rel.* quidem & *exilium* à relegatione discernitur; ùt ostendit ipse Huberus *Lib. III. Digress. Jur. cap. 10.* citatà *l. 2. de publ. judic.* Nec protinùs est exclusus à *Societate civili*, & sic eò minùs est civis politicè talis, qui *abest*, licèt *necessariò:* saltim talis non *per omnia* civis esse desinit. Hodiè quod usum Imperii attinet, alterius loci est expositio, quâ ratione juribus civitatis particularibus *relegati*, vel unà etiam *fustigati*, priventur. Ab utroque verò genere coercitionis differt *migratio*, oder die Lands-Räumung. Conf. etiam de variis *relegationum* modis, & quòd quis adstringi possit subsistere ad certam distantiam *ultrà territorium punientis*, Besoldum *in Delibat. ad Lib. 1. ff. quæst. 45.* & Speidel. in *Notab.* voce Lands-Verweisung, item Martin. Stephani *L. L. de Jurisdict. Rom. Imperii cap. 10.*

Caput V.

De

Civium Qualitate & Differentia.

ARGUMENTUM.

Cives 1. esse mares vel feminas, 2. liberos aut servos. 3. majores minoresve annis. 4. sanos aut morbosos vel mente captos. 5. hosce rursus quadruplices. 6. benè aut

aut malè moratos. 7. divitosvel pauperes, quorum singulæ differentiæ suos habeant effectus.

I.

QUalitas civium ex variis eorum differentiis intelligitur. Primo è naturâ distinguuntur in mares & fœminas; tertium genus androgyni sive *hermaphrodyti* (*a*) ad alterutrum sexum prævalentem referuntur*. Juris diversitas *à sexu dependens* (*b*) in familiæ enarratione, ubi de patre & matrefamilias actum, anticipata est.

* *l. 10. ff. de statu homin.*

(*a*) HERMAPHRODYTI. Dari ejus generis homines (qui gemino sexu ceu pudoris causâ geminum pudorem adferunt, indeque aversationi quandoque talis Romæ, ut aliò deportaretur,) præfractè negat Rennem. *Part. I. Jurispr. Rom. Germ. num. 18.* sed vid. Zachiam in *Qu. Med. Leg. L. 3. qu. ult.* & P. Gregor. *Tholos. VII. 2, 9.* Sanè si, dum utrôque sexu potis est, unum eorum elegerit, & alium exercuerit: admissum scelus apud *Hispanos* flammis expiatur. Sanchez. *Lib. VII. de matrim. dub. 16. num. 6.* In dubio habentur pro *masculis*, & *Feudorum* etiam sunt capaces. Wesenb. *num. 3. de stat. hom.* & Speckhan. *I. quæst. 76.*

(*b*) A SEXU DEPENDENS. Quoties *prudentia* respicitur, *fœminæ*, quod jura privata, melioris sunt conditionis; sed tamen *Illustres*, & quæ consiliis stipatæ sunt, marium jure censentur: sic enim frui non possunt fœminæ ejusmodi SCtô *Vellejanô*; Quoad ea tamen, quæ in *imbecillitate* sexûs & pariendi difficultate rationem habent; ut est prærogativa pignoris, in *l. 12. C. qui pot. in pign.* illustres fœminæ & plebejæ pari jure censentur. Quantum ad *pœnas*, licèt *Tiraquellus* putet, fœminas mitiùs haberi: *Caus. IX. de Temperam. pæn.* Tamen illud non pertinet nisi ad delicta *contrà Jus civile*: quod hactenus mulieribus ignorare permissum est. *l. 38. §. 2. & 7. ad L. de adult. arg. l. 9. pr. de jure & fact. ign. l. 6. pr. ad L. Jul. pecul.*

II. Secundo à statu distinguuntur homines in liberos & servos, de quibus similiter dictum. Non est autem hæc tam divisio civium, quam hominum, quia servos satis constat non esse cives: sed hodiè famuli, quibus utimur ingenui, si aut originales sint, aut animum semper habeant remanendi, merito *inter cives numerantur.* (*c*) Altera à statu petita differentia inter filios & patresfamiliarum perinde occupata est in superioribus.

(*c*) INTER CIVES NUMERANTUR. De *servis* equidem ratio differentiæ facilè constat: neque enim solus *locus* quem civem facit, sed in loco *societas*. Non etiam quòd *subjiciatur* quis *Majestati*, eique leges ab illâ præscribi possint: eò quòd Majestas sit mensura Reipublicæ, & quicunque ei subest, *parens* & subditus, sicque *pars Reipublicæ*, meritò dicatur. Et tamen insuper 1) distinguendum est inter partes substantiales & accidentales sive accessorias: inter perpetuas & temporarias. Ita in homine ungues, capilli, partes sunt; sed *secundariæ*. 2) Aliud quoque est, subjici Reipublicæ ob vinculum *extrinsecum*: & hunc respectum sustinent *peregrini*: nam locus subditum facere non potest, quanquàm sit conditio quædam in peregrino, sub quâ subditus est Majestati, quæ conditio in omnes ibi commorantes extenditur. Aliud est subjici quem ob vinculum *intrinsecum*, in specie

cie subjectionis: priores omninò *parentes*, sed non æquè *cives* appellare possumus. Constat sanè, solam *habitationem* ne quidem Jurisdictionem Magistratui tribuere, nisi *personalis subjectio* accedat, ut apparet in his, qui ædes *privilegiatas* incolunt. Hinc non sequitur, est subditus, E. civis est: nam *incola* non tantùm paret, sed *subditus* est omninò, nec tamen *civibus* accenseri potest. Itaque etiam *famulos* civibus connumerare non licet. Sunt nempe tales, *imperfectiori* modô, maximè si sensum *juridicum* requiras: & est longè aliud, frui *juribus civilibus*; aliud, frui juribus *civitatis*. Denique *peregrini* etiam & *forenses* ab aliquibus malè confunduntur: nam forenses etiam in loco *non degere* possunt, nisi, quod ratione *rei sitæ* ibi conveniri & collectari possint: nec tamen collectas pendere tenentur *extraordinarias*; nisi ex causa ipsos forenses eorumque bona contingente, imponantur, v. g. ad totius regionis defensionem; ùt sunt die Land-Rettungs-Steuren.

III. Tertio ab ætate cives dicuntur majores aut minores annis; punctum dividens hæc intervalla non minus ex ratione naturæ, quam exemplo Juris Romani & *gentium plerarumque*, (*d*) est quinque supra viginti annorum. Juris diversitas hinc oriunda est, quod majores ad munera functionesque Reipublicæ, haud perinde minores adhibeantur. Nam hi propter lubricum ætatis ne suis quidem rebus præsunt, sed curæ aliorum subjiciuntur. Sunt autem hi puberes vel impuberes, quorum illi magis quod ad res suas, hi etiam quod ad actus personales in curatione habentur; quod discrimen Latini terminis quoque tutelæ & curæ diversis expresserunt. Mulieres jure gentium majores annis nullis subjiciuntur Curatoribus, ne quidem nuptæ; nam maritalis potestas longè à curatoriâ distat; & quod bona uxorum à viris reguntur, hoc juris & *instituti civilis est*. (*e*) Prætereà ætas virilis aut senilis est, habetque suos, etiam juris effectus, quod senes à muneribus Reipublicæ excusentur, ad honores, si velint & pares sint, magis admittantur: senectus autem *à septuaginta ferè annis* (*f*) duci videtur*. Olim sexagenarii vocabantur depontani; id est, honoribus & Comitiis impares, quasi à ponte, per quem transitus fiebat ad ferenda suffragia Romæ, dejiciendi, scilicet arbitriô magis vulgi, quàm jure publico.

* *l. 2. de Excus. l. 3. de Jur. immunit.*

(*d*) GENTIVM PLERARVMQVE. Imò *varietas* maxima hîc reperitur. Nam *Gothi* olim ex viribus corporis, facinore aliquô comprobatis, majorennitatem metiebantur, spretô *annorum* numerô, *Loccenius* in *Sveciæ* Regnô Judicis arbitrio rem confici docet, *Dissert. IV. ad Jus Svec. num. 6. Hebræi* unum habebant terminum & majorennitatis & pubertatis. *Persæ* annum vicesimum sextum vel septimum, *Lacones* annum 30, *Romani* ex civili Lege *Lætoriâ* (*l. 2. C. Theodos.*) annum 25. definierant: unde tempus legitimum dicitur in *l. 49. de minor.* quanquam rationem ex *vigore virili* præbeat *Ulpianus* in *l. 1. §. 2. de Min.* Et tamen *Longobardi* postmodum vigorem illum 18. annô compleri arbitrati sunt; qui terminus hodiè in plurimis *Italiæ* locis observatur. *Galli* quidem & *Hollandi*

landi juxta *Simon van Leuven*, *Censf. Forenf. Lib. I. cap. 8. num. 3*, Leges *Romanas* hâc in parte sequuntur. In *Germania* Saxones *tertiô septenariô*, five *21.* ætatis annô minorennitatem terminant; idque obtinuit in oris *Juris Saxoniæ*, priusquam *Leges Romanæ* in Germaniam introducerentur. Hinc illos, qui *Sax. Jure* vivunt, *maturiùs sapere*, non tàm *Carpzovius* ait *Part. II. C. 11. d. 9.* sed & *Colerus*, *dec. 19. num. 4.* h. e. citiùs *Saxones* cum *effectu majorennitatis* negotia sua, & quidem post annum 21. ætatis, perficiunt, ut imbecillitate judicii ex eô tempore nil ampliùs egisse *per statuta* putentur; quicquid etiam per genium & *naturam* fuerit. Unde à Limnæo *Tom. IV. add. ad Lib. III. c. 2. n. 38.* Carpzovius ob hoc perstringi non debuit. Illud etiam quoad *fœminas*, cur citiùs illæ *à tutelâ* liberentur, cur item *bienniô* celeriùs *veniam ætatis* impetrare possint, *l. 2. C. de his, qui ven. æt.* cur *testamentum* citiùs condere? investigandum est: Quid enim *viri potentia* cum prudentiâ? Videlicet aliter fieri non potuit, quàm ut ea, quæ *nuberet*, quæ fieri annô poterat duodecimô, & in manum viri conveniret, in potestate *tutoris* esse desineret: semel autem hæc consequentia, ad tutoriam potestatem à nuptiis stabilita, eâdem *proportione* ad sequentes annos producta est; quin imò quoad *veniam ætatis* temperamentum corporis animus plerumque imitatur, ut *æqualis* fit utriusque *maturitas*, & solent esse fœminæ tenaciores. vid. *l. 14. §. 1. de alim. leg.* Interim terminum *minorennitatis* quoad annum 25. distinguere in maribus & fœminis, atque harum rationem peculiarem habere, non placuit, quòd jam eâ ætate plerumque *nuptæ* essent fœminæ, & dehinc in perpetuâ maritorum tutelâ.

(*e*) INSTITUTI CIVILIS EST. Jure communi non sunt in *curâ maritorum* mulieres, quanquam possint mariti procuratelam in bonis *receptis* subire; quippe quæ ex nutu mandantis revocari potest. *vid.* Lyclamam *Membran. VII. Eclop. 15.* De *Jure Saxonico* adeò *Curatela maritalis* obtinuit, ut solius mariti curatoris interventu, sine ullo aliô, mulier firmiter contrahere, & bona immobilia alienare possit; Schulz. *ad §. 19. J. de Excus. tut.* Carpz. *P. II. C. 15. d. 19.* nisi fortè sibi Curatorem ad omnes causas jam elegerit, aut in mariti utilitatem contrahere velit: nam ita alium Curatorem ut adhibeat, necesse est. Carpzov. *d. Const. def. 24.* & Philippi *ad Decis. Elect. 24.* Nec tamen cura cum *potestate maritali* confundi debet. Utique cura illa uxorum non est *ætatis*, indeque non tantùm *minorennium*, & ne quidem si nuptæ fuerint, quà minorennes sunt. Est verò *sexûs*, cùm & viduæ & virgines plerisque locis curatoribus utantur; saltim ubique necessariò in judicialibus: atque sic non omnis cura est *maritalis*.

(*f*) A SEPTUAGINTA FERE ANNIS. Vid. *§. 13.* & *l. 2. pr.* & *§. 1. de excus. tut.* cui tamen objiciunt *l. 2. §. 8. de Decur.* & *l. 3. C. qui ætat. se excus.* ubi 55. anni habentur. Wissenb. in *n. 29. ad d. tit. d. Excus. Tutor.* textum *l. 3.* corrigit; sed malè: cùm & *l. 2.* it. *l. 5. de Jur. immun.* consonent. Rectiùs *distinguitur*, ut in quibus muneribus plus est *laboris corporalis*, textus oppositi valeant; in quibus prudentia magis & *consilium* desideratur, anni plures ad excusandum requirantur. vid. *l. 2. §. corporis. de vacat. mun.* & Andler. *medull. Justin. ad Institut. pag. 23.* Adde Plin. *IV. Epist. 23.* de ætate LX. annorum: & quòd *Sexagenarii* suffragium non tulerint, inde *Depontani*. Sigon. *L. I. Antiqu. Rom. c. 17.*

IV. Præterea differunt cives ratione habitus corporum, animorum, disciplinæ, famæ, fortunæ, natalium, artificii, dignitatis, & si qui modi sunt alii, respectum ad juris publici rationem habentes. Quod ad corpus, sunt vel sani vel morbosi. Morbus est habitus corporis contra naturam, id est, qui impedit usum earum functionum, propter quas natura nobis sanitatem dedit, sive ex intemperie, ut febres, tabes, vel ex conformatione pravâ; ut mutus & cœcus *. Nisi quis hoc vitium dicere malit. Sed vitia JCti dicunt, quæ deteriorem duntaxat usum

usum functionis alicujus reddunt, ut vitiosi sunt myopes, balbi; morbos qui tollunt, unde mutos, surdos, cæcos pro morbosis habent **. Morbi præterea vel *sontici* (*g*) aut secus dicuntur. Horum alii excusant à muneribus, alii excludunt ab honoribus, prout magis aut minus impediunt, levioresque aut graviores sunt.

* *l. 1. §. 7. & 8. de Ædil. Ed.*
** *d. l. 1. §. 7. l. 9. l. 10. §. 3. & pass. eod.*

(*g*) Vel sontici. Morbus *sonticus* est, qui rei gerendæ est impedimento; *L. 6. de re jud. Perpetuitas* non requiritur; neque enim in genere describitur, sed duntaxat quoad actionem redhibitoriam; aliàs secùs est. *l. 46. de Judic.* Cæterùm morbi non omnes excusant: neque enim à munere excusat v. g. morbus *podagricus*, nisi quis ob eum propriis suis superesse non possit. *l. 3. C. qui morbo.*

V. Ab animo sunt etiam sani vel mente capti: In sanis magna est latitudo, magnique gradus prudentiæ noscuntur, quorum in publicis haud leve quidem momentum consistit, in universum tamen definiri nequeunt. Mente capti sunt vel dementes, qui ad omnia sunt cœci vel fatui. Illi aut *dementes in specie vel furiosi* (*h*), Dementes, qui nihil sapiunt innocenter; furiosi, quos agitat rabies, Illi ferè perpetuum, hi plerumque ad tempus laborant. Fatuos licet dicere, qui, ut Cicero loquitur*, mente quidem sunt capti, hoc est, non sani, ad omnia tamen non excutiunt. Hi videntur esse quadruplices, fanatici, moriones, melancholici & stupidiores, vulgo, macarones. Fanatici sunt, qui caput jactant & responsa ferunt, quod plerumque temporarium est **. Moriones, qui non sapiunt quidem, scurrilibus tamen dicteriis aliquid simile ingenii ostendunt; melancholici, qui certis imaginationibus aberrant, cætera non absurdi. Grossos dicunt vulgò, qui minus valide sapiunt ut Ulpianus ***, qui mediocritatem civilium officiorum, vitæque communem cultum atque usitatum tueri possunt, verba Ciceronis, nulli tamen rei seriæ apti. Illi omnes â publicis functionibus, ubi locus electioni, excluduntur, ab hereditariis dementes similiter removentur, ut & moriones. Furiosi quia sperantur ἀνανήψειν, ut & fanatici, melancholici & stupidiores magis est, ut curatoribus subjiciantur.

* *3. Tuscul. sub fin.*
** *l. 1. §. 9. & l. 4. §. 1. d. ædil. ed.*
*** *l. 4. §. 3. ff. de Ædil. Ed.*

(*h*) De-

(*h*) DEMENTES IN SPECIE VEL FURIOSI. *Furiosos* curæ ſubjectos conſtat Romano Jure; *dementes* non æquè: rationem differentiæ qniuirit *Huberus* in *Lib. III. Digreſſ. Juſt. cap. 18.* ubi tamen concludit, licèt expreſsè in *LL. XII. tabb.* non ſint dementes, tamen ſubintellectos videri, & reſpondet deinde *ad §. 4. J. de Curat.* ubi à *Magiſtratibus*, & ſic non à lege, mente captis tutores dantur: quòd videlicet accipienda ſit illa diſpoſitio de his, qui ſolùm debilem quendam intellectum habeant; nam ita ne quidem omnes *muti* ſubjiciuntur Curatoribus, *l. 65. §. 3. ad SCt. Treb.* nec omnes, qui non rectò planè judiciò utuntur: ut omninò hîc diſcretione *Magiſtratus* opus ſit; maximè quòd etiam is, qui remiſſiori intellectu utitur, teſtari queat, itemque matrimonium contrahere, &c. Vid. Sand. *Lib. II. tit. 1. def. ult.*

VI. Porrò, à diſciplinâ, homines ſunt benè vel malè morati aut exercitati, denique docti vel indocti: ſed harum rerum in publicis uſus magis ad politicam pertinet, ut *in quâque functione* (*i*) optimè exercitati moratique adhibeantur. Doctrinam qui ad publica negotia resque agendas inutilem exiſtimant, inſcitiam ſuam produnt, omnisqne ævi excellentiſſimorum hominum exemplis refutantur. Sed erroris cauſa duplex, una, quod qui ætatem in libris agunt, dexteritatem expeditam agitandi ferè amittunt; altera, quod qui judicium aut à natura aut ἀπειρίᾳ minus rectè habent formatum, oſtentatione ſapientiæ hanc faciunt ridiculam. Quare qui Reipublicæ cupit admoveri, teneat ex ſapientia doctrinaque modum; facilius tamen nimium quam nihil doctus ſuum corriget defectum, niſi *pædagogiſmus* (*k*) ſit, qui nunquam exoleſcit.*

* *dix. in Orat. de Pædantiſmo Auſpic. Orat. X.*

(*i*) IN QUAQUE FUNCTIONE. Diſtinguuntur autem *Perſonæ publicæ*, ceu Inſtrumenta Summæ Poteſtatis, in *Conſiliarios* ſeu Senatores: *Magiſtratûs*, Civiles & Militares: Curatores ſeu *Adminiſtratores*, ſacros & profanos: *Miniſtros Aulæ*, vid. Lipſ. *III. Pol. 3. 8. & c. 10. & 11.* ùt & Bodin. *III. cap. 1. ſeqq.*

(*k*) PÆDAGOGISMUS. Poteſt jungi Lipſius *Lib. I. Polit. cap. 10.* cum *Commentatoribus.*

VII. Ex famâ cives ſunt honeſti vel famoſi, quos alii cives deſinere eſſe tradunt; male; ut tu ex definitione civis ſponte videbis. Sed infames ab officiis magiſtratuum honoribusque excluduntur; Nempe qui ob cauſas legibus proditas infamiâ notantur; nam qui opinione hominum, licet prudentium, pro talibus habentur, hos non tam juris quam *politices ratio* (*l*) ab ingreſſu templi honoris arcet.

(*l*) POLITICES RATIO. Imò & *Juris*, nam facti quoque infamia, quam leges noſtræ dicunt, non minus ſuo modo *juris* eſt: ut *Donellus* diſtinctionem eam vellicare non debuerit. *L. XIIX. c. 6.* it. *Bachovius*, *Wiſſenb.* & *alii.* Nempe *facti* eam dicimus, non quà juri opponitur, ſed quòd

facta quædam jus *in specie notet*, quædam verò turpitudini, & simul censuræ atque opprobrio virorum honestorum relinquat; qualia quæ sunt, etiam contrà jura, saltim in genere, committuntur. vid. *l. 1. de obseq. parent. & patron. præstand. l. 27. C. de inoff. test. l. 2. C. de dignit.* Cæterùm de famâ & infamiâ nonnulla habet Pufendorff. *L. VIII. c. 4.* ubi inter alia non infame esse, *duellum detrectare §. 8.* ostendit; simulatque de levi maculâ *§. 5. & seqq.* agit, & in *§. 9.* disquirit, quâ ratione *existimatio* civium ex nutu & arbitrio *Reipublicæ* pendeat, cui *§. 32.* addi debet, ubi applicat hoc ipsum ad *liberos damnatorum Majestatis:* quos quidem ibi *inhonoratos* effici posse ait, seu *ἀτίμους*, sed non infames. Et tamen Romanos justa ratio movit, ut *Characterem* imprimerent familiæ reorum læsæ Majestatis, non nisi per *restitutionem peculiarem* abolendum: siquidem privatio nuda, si non etiam *positivi* quid imprimeretur liberis, à molimine quocunque adversus Rempublicam non videbatur eos satis arcere posse. Sic ergò *publicæ saluti* hoc imputari oportuit, cùm simul ipsi infamati non tantum dedecus subire viderentur, *civili æstimatione*, uti quidem alii, quos proprii facinoris turpitudo commaculaverat. Equidem latus hîc campus foret excurrendi in varia civium genera, quæ *imminutionem existimationis* patiuntur. Sic enim *Caupones* plerisque populis *viles* habiti sunt. *Peguera Dec. 41. Comœdi* item: quamvis si Comœdiæ rectè *formentur*, (de quô Conzen *XII. Polit. 13.*) secùs se habeat. *Spectacula* sanè instrumenta imperandi erant, ac populum demulcebant; maximè si publicô sumtu fierent, aut lucra attenuarentur. vid. Hurtad. *Tr. I. Resol. mor. 8.* nec protinùs ea civium animos corrumpunt; ùt Bodinus *VI. cap. 1.* autumat. Interim qui *Spectaculis deserviunt*, infimô locô habentur. Porrò *Agyrtæ* & *circumforanei*, (de quorum *artibus* vid. Campanell. *Lib. IV. de Sensu rer. cap. 4.*) ne quidem in Republica tolerandi sunt; ùt nec qui *ollas fortunæ* exercent: cùm vix sit, ut fraudes eorum reprimi queant. Knipsch. *II. cap. 16. num. 113.*) Adhibe Bornit. *II. d. ærar. cap. 4.* ubi de *Cautelis* adversus ipsos. Nec tamen hæc pertinent ad casum, quo Respublica ejusmodi ollam, ut ex lucris *publica necessitas sublevetur*, instituit. *Meretrices* quoque exigendæ sunt: quæ enim *mala majora* evitari posse per tolerantiam illarum ajunt, illa non habent cum omissione vitæ meretriciæ *necessariam connexionem*. Quare *patroni* quoque meretricum, officium in tuendis eis sustinentes, rem illicitam gerunt; quamvis aliud sentiat Hurtado *Tr. I. Resol. mor. 15. n. 130.* multoque minus cogi possunt meretrices ipsæ, ut se prostituant. Neque enim hoc probant *l. 39. d. furt. l. 15. §. 15. d. Injur.* vid. Covarruv. *III. Resol. 14. n. 2.* Caroc. *P. 3. d. Locat. cond. qu. 30. n. 30.* Denique *Judæos* rectiùs *arcemus* è Republicâ: & quamvis eos non esse ejiciendos velit Marqu. de Susannis *Part. I. d. Judæis, cap. 7.* quò trahunt *Ps. 59., 12.* & quòd de illis spem conversionis habere liceat; quin & exteri crescere ipsorum accessione, cum periculo nostro, possint. Tamen, sicut plerunque *Criminosi* sunt: vid. Voët. *de Judaismo*, ita, sicubi recepti sunt pactô vel possessione immemoriali, non aliter, nisi quando cum pernicie Reipublicæ retineri non possent, excludendi sunt. *Prohibentur* autem *conversari* Christiani cum Judæis, in domo, sive ut sub tectô unô cohabitare istis cum his non liceat: tum & abstinere debemus à conversatione illorum in Conviviis quibuslibet, balneis, educatione & lactatione liberorum, medicinâ, famulatum illis præstando à Christianis, functione muneris publici, edendis azymis ipsorum: maximè verò in Conjugiô & tutelâ. Tandem & *castrati*, maximè qui semet ipsos castrarunt, ad abjectos pertinent in Republicâ. Utique *Ambrosius Morales*, vir doctissimus, *Hispanus*, exemplô *Origenis* incitatus, sibi *anno 1590.* virilia, ad incontinentiam reprimendam, præscidit; quod quidem damnat *l. 6. l. 4. ad L. Corn. d. Sicar.* De *natalibus* Civium superiùs aliqua relativè tradita sunt. Hîc solùm observandum est, non rectè tradi, quòd Jure universali *omnes certô Patre nati* pro nothis sive *naturalibus* habeantur; etiamsi ex furtivô amplexu sint. *Spurios* verò propriè dictos esse, incertô patre ex *meretrice:* & *latè* appellari *spurios*, ex his suscepti, qui contrà præcepta LL. coierint, item adulterinos, incestuosos. Enimvero Concubinatus certum Patrem facit *naturaliter* eo, quòd is *matrimonium* eô jure sit: neque *naturalem* rectè dicimus, qui ex furtivo amplexu concipitur: quia *Jus naturæ* hunc non probat, uti *Concubinatum* admittit; indeque *spurius* propriè dictus certum non habet patrem naturaliter sive *naturæ Jure*; quamvis talem habeat *physicè*. Ex *meretrice* autem susceptus *vulgò quæsitus* est, nec utique naturalis, cùm nec physicè certum

certum Patrem habeat. *Significatus* vero ille *latior*, quô omnes qui adversus præcepta Legum coëunt, spurii appellari queant, huc non pertinet: saltim illi pro *naturalibus* sive Jure naturæ filiis haberi non possunt.

VIII. Fortuna distinguit cives in divites & pauperes, in viliores & honestiores. Divites, quatenus *maxime eorum interest*, (*m*) salvam esse Rempublicam, ad regimen honoresque præ pauperibus admittendi sunt, idque olim hodieque passim servatur: hinc pendet *vilium* (*n*) & honestorum oppositio: honestis hic non ab honestate, sed ab honore nuncupatis. *

* §. *4. I. d. Publ. jud. & passim.*

(*m*) MAXIME EORUM INTEREST. Quid etiam quòd si in officiis delinquant, in *facultatibus* ipsorum læsi habeant, quô sibi consulere possint, vid. *not.* ad *art. 41. Capit. Leopold.* ubi in Aulicos Imperii *Consiliarios* adsciscendi dicuntur illi, die im Reich angesessen und begüthert seynd. Sunt autem discernendi *Pauperes* ab *egenis.* Nam *isti* habent, unde vivant; *egeni* non item. Matth. *de Crimin. tit. de Probat. cap. 2. n. 410.* Et potest *probari* Paupertas professione *juratâ* facultatum: nam Judicis arbitrio hîc omnia tribuenda non sunt; *Pauperes* vero haberi non debent, qui *manu victum quærunt:* sic enim *collectas* quoque hi solvunt in Civitate. Sunt tamen pauperes tales in *Legato* v. c. pro conjunctis sive *cognatis pauperibus* relicto. Carpzov. *III. 13. 21.*

(*n*) VILIUM. Sunt tales etiam *plebeji*, vel qui in *honore* positi non sunt, qui tamen fœminæ illibatæ habentur.

CAPUT VI.

De Nobilitate.

ARGUMENTUM.

Octava differentia, Nobiles aut Ignobiles. Nobilitatem variè censeri, distingui ab eâ dignitatem equestrem, item Patriciatum, sive ordinem in Republica plebi ratione publici regiminis oppositum. Quæ proprie apud Græcos & Romanos nobilitas, quæ hodie, imprimis inter populos Germanicæ originis, qui monarchicam auctoritatem requirunt. Sed juris rationem velle, ut æque in liberis Rebuspublicis Nobilitas acquiri possit, haud secus ac apud eruditos olim populos. Etiam præscriptione Nobilitatem rectè acquiri, quod ejus non sit & quodnam sit fundamentum.

I.

RAtione natalium cives sunt Nobiles vel Ignobiles, qui ab honestis & vilibus prope ut genus & species discernuntur. Nobilitas *nihil est aliud*, (*a*) quam Excellentia generis ex claritudine majorum ad posteros propagata. Per quam definitionem ab Nobilium ordine sepa-

ramus

ramus eos, qui pro Nobilibus habentur, aut pro ſuis tantum perſonis nobilitate donantur, aut pro Nobilibus habentur, ut aliqui equites aurati, quos vocant, & Comites Palatini. Quin omnes, qui creantur nobiles, ipſi quidem ab iſta definitione ſunt alieni; tales enim à latinis *novi homines* (*b*) dicuntur; nobilitas aliquam vetuſtatem requirit, adeoque non niſi per traducem & natalibus communicatur.

(*a*) Nihil est alivd. Sunt qui hunc in modum definiunt, quòd ſit Dignitatis in Republica gradus eminentior, quò quis ab eo vel illis, qui conferendi jus vel per ſe vel ex communicatione aliorum habent, plebejæ conditioni legitimè eximitur, & præclaris privilegiis ornatur. Sed hæc definitio non videtur poſſe competere in eos, qui *avitam* Nobilitatem habent; niſi commodè explicetur. Poterat equidem cum Auctore ſanguinis fieri mentio ſive traducis, niſi hâc ratione liberos quoque *naturales* ad nobilitatem parentum admittendos eſſe verendum eſſet. Unde alii definitionibus ſuis inſerunt loco ſanguinis, *familiam*. Cæterùm etiam Nobilis ille, qui patrem ſequitur familiæ jure, nihilominus Nobilitatem debet non tam Patri, quàm *Principi* ſive Reipublicæ, nec adeò conſequitur beneficium illud Jure ſucceſſionis, aut per modum *transmiſſionis*, ùt privilegium quoddam reale; ſed immediatè ex ipsâ concedentis voluntate; nec enim numero eadem dignitas eſt, ſed tàm *ſpecie*: nec *quilibet heres*, qui Nobili ſuccedit, Nobilis fit, quod neceſſe foret, ſi privilegium reale eſſet: Quid quod filius ſit nobilis, *priusquam* de *hereditate* Patris quæri poſſit. Interim cùm ex hiſce ſaltem hoc ſequatur, Nobilitatem non rectè dici, quòd per hereditatem acquiratur: probari poteſt utique definitio Auctoris. Omninò enim ad poſteros per familiam dignitas hæc propagari poteſt: Malim tamen ſubſtitui loco *propagata*, vocem *propagabilis*, idque de regulâ intelligi; cùm dubium non ſit, eum quoque Nobilem eſſe, qui nobilitatem *perſonalem* adeptus eſt. Et ſi vel maximè definitionem accipere de Nobilitate *gentilitiâ* velis: tamen etiam hi, qui perſonalem obtinent Nobilitatem, directam tamen, non aliam gradu & effectibus cæteris, quàm gentilitiam conſequuntur.

(*b*) Novi homines. Præclara eſt hanc in rem annotatio *Bœcleri* ad *Lib. II. Velleji Paterc. c. 12. pag. 201.* & multis *facti* videtur eſſe ea diſtinctio, non juris: quaſi Nobilitas illa præſtantior ſit, quæ ex *virtute propriâ* oritur. Unde licèt Nobilitas juris Gentium eſſe quoad formam genericam rectè dicatur; tamen ſi ad *ſpecificam* transeamus, claritudinem illam nominis, qua Nobiles ſive Noſcibiles fiunt in Republica: non ubivis terrarum illam *hæreditariam* eſſe videmus. Nec facilè eſt, rationem *æquitatis* hac in re defendere, adeò ut nonnulli eam licentiæ meræ, per quam Nobiles *viribus* potentes hereditariam dignitatem ſuſtinent, & conniventiæ Principum imputent. Verius tamen eſt, *ex re* & *uſu publico* cenſendum inſtitutum illud, dum liberi Nobilium hoc ipſo neceſſitate quâdam adſtringuntur, ne ab iſtorum probitate degenerent: quam in rem *Inſignia* & imagines, ut virtutes patrias ipſi poſteri æmulentur, comparatæ ſunt, ut nempè eadem virtutibus ſuis augere ſtudeant, nec in filiis protinùs gloria hæc extinguatur: cùm in nepotibus & poſteris, facultatibus & patrimonio ſuffultis, ſpes virtutis in Rempublicam proficuæ propagari poſſit. Interim novi homines contemtui ducendi non ſunt, nam & majores cæterorum novi fuere, ſaltim quòd inter pares dignitate eum, qui priùs illam ſeu antiquiùs *nactus* eſt, præferri oporteat. Cæterùm in dubio Nobilitatem non perſonalem, ſed *realem* collatam eſſe, præſumitur. vid. *Perez.* ad *Tit. C. de Dignit. n. 24.* ubi *n. 35.* ſimul exponit, quâ ratione Principi expediat, ut novos creet Nobiles, cumprimis divites.

II. Cæterùm ad hunc locum non pertinet conſideratio Nobilitatis, ut eſt ordo Reipublicæ ſive equeſtris, ſive patriciorum; hoc enim ad regimen civitatis pertinet; heic nihil eſt aliud, quàm civilis qualitas in

in ſola honoris ſuprà plebem eminentia conſiſtens. Claritudinem illam parentum, unde reputatio Nobilitatis, diverſæ gentes aliter atque aliter æſtimaverunt. Apud Græcos & Romanos Nobiles habebantur, quorum progenitores ſummis in Republica honoribus præfulſerant; qui primi honores meruerant, novi potius, quam nobiles dicebantur. Igitur Romæ poſtquam honores maximi cum plebe nobiles fuerunt, ut de Claudiis conſtat, qui *omnes nobiliſſimi*, (*c*) pars tamen plebeji cenſebantur; perindè ac equites ibi plebejos fuiſſe conſtat.* Scilicet Romanus populus in plebem & patricios dividebatur, ſub plebe erant equites, patriciatus erat gradus major nobilitatis eorum, qui ex antiquiſſimis ſenatoriis familiis oriundi, vel poſtea numero illarum extra ordinem erant inſerti.** Unde patet, ſuo magis arbitratu quàm latinè loqui inter noſtrates eos, qui ex familiis honoribus claris ſunt nati, quod cum nobiles ſe ferre non audeant, modeſtiæ causâ patricii gaudent appellari, quod certè non minùs, imò proprietate latini ſermonis amplius, quàm Nobilitas eſt; quanquam jure ſuo iſti tales & nobiles & patricii poterant vocari, ut ſtatim videbimus. Apud gentes Germanicas, quæ per omnem Europam ſe diffuderunt, Nobilitas ex re militari oritur, accedente Principum auctoramento, qui vel feudum cum titulo nobili, vel præmium nobilitatis per ſe, aut cum inſigni ordinis equeſtris largiuntur. Unde ad poſteros propagatio. Quod tamen ita nolim ad rem militarem reſtringi, ut cauſa, qua Imperatores & Reges nobilitatem largiantur, non ſit etiam Doctrina. Scientia nobiliſſima facit.***

* *Sueton. in Claud. in pr.*
** *Sigon. lib. 2. de Juris Civ. Rom. cap. 20.*
*** *l. Providendum C. d. poſtul.*

(*c*) Omnes nobilissimi. Prædicatum Nobiliſſimi ſub *Monarchiâ* Imperatoribus proprium factum eſt, quanquam & Nobiles dicti fuerint. vid. *l. 3. d. natal. reſtit.* Et in nummis legitur *Conſtantinus Nobilis Cæſar.* Principes etiam *ſucceſſores* pueri Nobiliſſimi dicebantur. *l. 6. C. Theod. ad SC. Claud.* confer. *Guther.* de *Offic. Dom. Aug.* Romanam verò Nobilitatem benè diſtinguit *Pufendorff. l. 8. c. 4. §. 28.* ubi ſimul cum *Auctore* oſtendit, poſtquàm *Plebeji* honorum redditi fuerint participes, etiam hos *Nobiles* factos, & imò Gentem ſibi aſſeruiſſe, nec novam illam prærogativam, quam *Patricii* in *ſacris gentilitiis* commenti fuerant, diu ſubſtitiſſe. Tradit etiam in *§. 29.* quâ ratione *Equites* Nobiles non fuerint, nec adeò dignitas eorum fuerit aliqua, ſed *ordo* quidam: de quo conferri debet *Cyriac.* Lentulus *Lib. I. Apic. Roman. glor. cap. 5.* Prout autem virtutibus *togatis* inter *Romanos* Nobilitas tributa eſt, & ſic paci magis, quàm bello originem debet: ita in plerisque

Europæ Regnis [Nobilitas nunc quidem *militari* virtute comparatur: rationem habet *Pufendorff*, d. *c.* *§.30.* atque hinc non tàm insignia *armorum* nomine veniunt, sed & *Feuda* militiæ, cumprimis equestria, deputata ùt plurimum sunt, quippe quæ honoratior putatur, & maximè sumtuosa est. Et quanquam *Germani*, ùt ex *Tacito* patet, *rem equestrem* parum curarint, & *peditatum* præcipuè instruere niterentur; tamen postmodùm sub *Regno Francico* præcipua vis & dignitas exercitûs in equitibus fuit, indeque nunc etiam Nobiles iidem, qui *Equites*, Ritter. *vid.* Wehner. voce Ritter-Dienste, ut tamen Equites cum apposito, velut *Torquati*, *Ordinis Johannis* &c.: eminentem Dignitatem, eamque *personalem*, præferant. *vid.* Speidel. *in Notab. voce* Ritter, & *Franciscum* Menenium *in Deliciis Ordinum Equestrium.*

III. Denique sola monarcharum auctoritas fons nobilitatis vulgò in universum habetur, adeò, ut in populis, qui plurium Imperio reguntur, vix ulli nobiles fieri posse credantur. Sed hæc ratio perperam se habet, dandaque est opera, ut hujus rei doctrina ad exemplum Græcæ Romanæque disciplinæ intelligatur, potius quam ex barbarico instituto, ut de hoc genere nobilitatis non nemo locutus est, quatenus quicquid eruditis populis ignotum, ab exteris & incultis receptum est, barbarum solet appellari *. Planè si jus creandi Nobiles sit ex juribus summæ potestatis, quod nemo negat, manifestum est, illud æquè in plurium quam singulorum Imperiis posse constitui. Quod si in liberis Rebuspublicis feuda talia vel diplomata non distribuantur, dicendum est, sufficere ad nobilitatem alia argumenta voluntatis eorum, qui summam habent potestatem. Tale est in Republica Venetorum jus communionis in Imperio civitatis, cujus qui participes sunt, eos vocant patricios, eosdemque Nobiles jure meritoque. In Republica, ubi Imperantes seu perpetui, sive temporales, ex plebe partim & ex Nobilibus creantur, ùt in nostrâ; hi, qui pro Nobilibus in supremo comitio admittuntur, maximè si hoc sæpius factum, ipsi quidem non fiunt propriè nobiles, sed eorum posteri haud immeritò nobilitatem vindicare sibi possunt; modò opes professioni respondeant, sine quibus hoc decus comparari vix potest; etsi partum custodiri facilius, In cæteris sequemur institutum, quod apud Græcos & Romæ juris publici fuit, ut Nobiles putemus, quorum majores insignia Reipublicæ munia gesserunt. Neque enim ulla ratio proferri potest, quare id minus hodie juris sit, minusve moris esse debeat.

* *Sciopp. in Scalig.* ὑποβολ. dix. *lib. 2. Digress. cap. 24.*

IV. Quo autem majores sunt dignitates, eo major quoque nobilitas

bilitas propagatur, quemadmodum jure Romano alii magiſtratus ſunt *Illuſtres*, (*d*) ut præfectus prætorii & urbis; alii ſpectabiles, ut proconſules, denique clariſſimi, ut prætores; etſi clariſſimorum vox aliquando & ſpectabiles complectatur, denique Senatores iisdem gradibus & terminis diſtinguebantur *; Non quod nati ex illis ſimiliter illuſtres, clariſſimi, ſpectabiles ſint, (etenim magiſtratuum hi ſunt tituli) ſed quia de majoribus genitum eſſe illuſtribus amplius eſt, ſicut Romæ, qui ex familiis cenſoriis, conſularibus, prætoriis ſimilibusque orti, alii aliis erant nobiliores.

* *Vid. Pacium Iſag. ad tit. D. de Senator.*

(*d*) ILLVSTRES. Vid. poſt *Sigonium* & alios *Commentatores* ad *tit. C. de Dignit. Lucam de Penna, Aurayam*, item *Perez. num. 3.*

V. Denique uſu temporis immemorialis cum jura quælibet, etiam majeſtatis, acquiri poſſint, nihil eſt cauſæ, quare nobilitas eodem modo quæſita haud perinde legitima cenſeri debeat; quaſi *ex tacitâ voluntate* (*e*) eorum, qui cujusque Reipublicæ tenent Imperium. Et quidem hic modus ideò cæteris validior videtur, quia Nobilitas res admodum inepta eſt, ſi reputatio ejus cum populari exiſtimatione minus conveniat, affectataque magis quam credita videatur: præſcriptio autem, ſive uſus longiſſimi temporis, in ipsâpopulari uſurpatione conſiſtit. Quicunque igitur docere poſſunt, quod à longiſſimo tempore ab omnibus habiti & agniti ſint pro Nobilibus, etſi nullum initium cauſamve decoris ſui producere poſſint, tamen optimo jure nobiles ſe ferunt, atque hoc modo verum eſt, veteres divitias multos ruſticos feciſſe, ac etiamnum facere Nobiles. Scilicet, quatenus in Civitatibus hæc res aliter non eſt definita legibus; Quid enim ſi album ſive matricula nobilium familiarum extet? præſcriptio non poteſt ex uſu tacito tribuere, quod expreſſam nominationem requirit.

(*e*) EX TACITA VOLVNTATE. Sunt tamen & alia argumenta *Nobilitatis tacitæ*, de quibus conſuli poteſt *Noldenus de Nobilibus cap. 5.*

VI. Majoris excellentiæ gradus, ut Baronum, Comitum, Marchionum, Principum, Ducum, proprie ſunt nomina poteſtatum ſeu ſummarum, ſive aliis tam feudi quam civitatis jure ſubjectarum. Atque

Atque ita non niſi per modum ſucceſſionis propagantur, quod tamen *ſecus in quibusdam gentibus* (*f*) obtinet, ubi plerique titulorum illorum exemplo Nobilitatis ad omnes poſteros, etſi poteſtas penes unum maneat, transmittuntur.

(*f*) SECUS IN QUIBUSDAM GENTIBUS. Exemplum hujus eſt in *Comitibus de Hohenzollern*, quorum natu major tantùm *Principis* titulo utitur.

VII. Ex his jam colligi poteſt, fundamentum Nobilitatis non conſiſtere in virtute, neque fama rerum geſtarum, ſed eſſe eam nihil, quam *hereditariam* (*g*) in civitate honoris prærogativam, quæ tantò major quidem eſt, quantò cujusque majorum fama virtutum meritorumque celebrior fertur; absque ea tamen perinde haberi poteſt, ac ſæpe honores alii, cum dignis & indignis communicantur. Honos virtutum, quique belli & pacis artibus defertur, à reputatione hujus eminentiæ toto genere diverſus eſt, ut fruſtra ſint, qui nobiles eſſe negant omnes à majorum virtutibus degeneres. Interim nobilitatis initium à virtutibus famaque ſecundâ ut plurimum duci, multisque eam à ſummis poteſtatibus in præmium virtutis tribui, quin & hanc præſtantiſſimam eſſe nobilitatem, haud ægrè concedimus. Ut tamen hi, quibus *auro venditur*, (*h*) nobilitas aut favore ſine judicio datur à Principibus, non minus quam iſti ſint nobiles, perinde ac prætor æquè fuit Vatinius quam Cato, Conſul tam Gabinius quam Cicero. Ratio alioqui primitus impulſiva recipiendæ Nobilitatis fuit hæc ſine dubio, quod populi ſperarent, virtutes eorum, qui bene Rempublicam geſſerant, imitaturos eſſe, qui naſcerentur ab illis; item ut eò magis quilibet ad virtutem accenderetur, ſi intelligeret, non perituram, verùm usque ſeros nepotes victuram dignitatem ſe adepturum. Proinde ſi primi familiæ conditores potentiam ſuam inſignibus vitiis corruperint, hi quidem idonei nobilitatis auctores vix judicabuntur.

(*g*) HEREDITARIAM. Emendandus eſt *Cl. Auctor* ex his, quæ ad *num. 1.* diximus, ubi cautius ipſe loquebatur.

(*h*) AURO VENDITUR. Eſt venditio illa præcipuè commendabilis, quâ *Veneti* uti ſolent, ut inter competitores illum præferant etiam plura porrigenti, qui muneri, cui Nobilitatem unam circumponunt, accommodatior eſt, ita *Boxbornius* *Lib. I. Polit. cap. 8.* Nuper admodùm ſingulare inſtitutum *Regis Daniæ* obſervatum eſt, da Ihro Majeſtät vor gut erachtet, alle im Rang begriffene Dero Räthe, Beyſitzer, und Secretarien, in deren Collegiis oder Verſammlungen, ſo keiner Adelichen Ankunft ſind, in den Adelichen Stand zu erheben, worgegen ein ieder 500. Rthaler für verſiegelt Papier, 100. Rthaler dem Ceremoni-Meiſter, und die Canzley-Gebühr, abtragen und bezah-

bezahlen, derjenige aber, so solche hohe Königliche Gnade auszuschlagen oder zu verachten sich unterstünde, seines Rangs und Ehren-Amts verlustig seyn sollte.

VIII. Momentum, quod Nobilitas habet in Republicâ, non modo quod ad inania honoris, sed & in functionibus Reipublicæ capiendis, ignotum est nulli: Quæritur, an & jus aliquod hac parte Nobilibus competat, quo urgere & exigere possint, ut aliis præferantur, in tantum, uti secus injuria illis fieri dicatur, quod Catilina præ se ferebat; ideo civile bellum se movere, quod ipse & socia Nobilitas statum dignitatis suæ non obtinerent.* Fuit hæc res in Græcis civitatibus creberrima seditionum materies; sed ratio est, Nobilitatem nihil juris habere proprii & perfecti, nisi ex conventione civitatis, id est, Lege; citra quam probabiliter tamen aliquod præcipuum illis tribuendum, minimè verò ut injuriæ & ultionis causa, si neglecti fuerint, oriatur. Quin & prærogativa illa cedit haud dubie virtutum & doctrinæ meritis, planè ut Franciscum Galliæ Regem servasse vel dictitasse ferunt, quòd pluribus honorem ambientibus, primum quis laude moribusque ad illum aptior, rogitabat; nullo notabili discrimine, eum, qui Nobilitate excelleret, *præferendum judicabat.* (*i*)

* *in Epist. ad Catil. apud Salust.*

(*i*) PRÆFERENDVM JVDICABAT. Locum hunc illustrat *Tiraquellus* de *Nobilit. c. 20.*

CAPVT VII.

De

Diversis Civium Ordinibus.

ARGVMENTVM.

Antiquissimum genus civium fuisse agricolas. Dignitate etiam mercatoribus olim potiores habitos, secus hodie, ratio differentiæ. Quæstio, an naturaliter liceat in emendo vendendoque se invicem circumscribere? terminatur. De fœneratoribus, & an fœnus Jure Naturæ divinoque sit licitum; non tamen id, quod vulgo Lombardicum vocatur. Mercatores sequi Piscatores & Mechanicos artifices, sed milites ordinem in civitate proprium non constituere. At eruditos omninò, tàm qui docent artes studiorum, quàm qui faciunt illas.

I.

HÆ fere ſunt differentiæ ex qualitatibus civium; Dantur & aliæ ex variis vitæ generibus ac profeſſionibus: Unde ordines hominum diverſi componuntur.

II. Antiquiſſimum vitæ genus eſt agricultura, idemque innocentiſſimum nec minus Reipublicæ utiliſſimum, ideoque apud priſcos omnes populos *meritô honoratum.* (*a*) Unde & Legibus fovenda tuendaque imprimis, ut à Romanis factum; quò pertinet, quod inſtrumenta ruſtica loco pignorum capi & agricolis auferri prohibeantur *; quanquam id eſſe juris neceſſarii non videtur, ſicubi ceſſent rationes, quas Jus Romanum præfert, ne tributa intercidant, ne rura deſerantur. Quo minus *Imperii* in civitatibus Ruſtici *participes* (*b*) habeantur, nulla quidem ratio obſtat, idque olim in laudatiſſimis civitatibus obtinuiſſe nota res eſt: hodiernis temporibus aliter uſurpari videmus, ubique penes urbes aut nobiles ſummâ conſiſtente rerum: non aliâ ex causâ, quam quod hi, qui opibus & ingenio pollent, agriculturam odio laboris faſtidiant, eamque iis relinquant, qui ad rem nullam præterquam ad ſerviendum ſunt apti.

* *Vid. l. 7. & 8. cum auth. agricult. C. Quæ res pign. oblig. non poſſ.*

(*a*) MERITO HONORATUM. Inde *nobiles*, utut propriis manibus ruri operentur, dignitatis tamen ſuæ luminibus eos per hoc non obſtruere, notat Schütz *Vol. I. Colleg. Jur. Publ. D. 9. theſ. 8. lit. c.* & Nolden. cum pluribus *aliis* in *Tr. de Nobilib. cap. 23. num. 19. & ſeqq.*

(*b*) IMPERII PARTICIPES. Utique in *Germania*, præter *mediatos*, Juris Comitiorum provincialium participes, (quod de Friſia Orientali referunt,) etiam *immediati*, freye Reichs-Bauren, reperiuntur; & hi quidem in partibus Franconiæ, Marchiæ Brandenburgicæ, item in Principatu Elwangenſi. vid. J. Pac. *art. 5. §. 2.*

III. Poſt agricolas ſunt origine Mercatores; illos neceſſitas, hos utilitas commendat; quando nulla re compertum eſt, celerius increſcere & rurſus deficere, quam florente vel coarctatâ mercaturâ, civitates. Plerique veterum dignitate poſt agricolas collocant mercatores, quia ſane apud hos minus eſt ſimplicitatis & *crebræ fraudes ac impoſturæ.* (*c*) Ideòne & his diebus Nobiles, qui agros, ſaltem per alios, ipſimet exercent, mercaturæ miſceri indecorum exiſtiment? ſed hæc quidem ratio aliter conſtat. Monarchæ ut liberius imperarent, plebi arma excutere eaque ſoli committere Nobilitati curæ habuerunt; at

à ſtu-

à ſtudio armorum nihil alienius eſſe conſtat mercaturâ. Accedit & ratio coercendi *monopolia*, (*d*) quæ per homines potentes & nobiles facile contraherentur, quamobrem Jure Romano cunctis potentioribus mercaturâ interdictum *. Philoſophi idcircò illam deteriori loco habere videntur, quod cum ſimplicitate Juris Naturæ minus conveniat, rem eandem minoris emptam vendere pluris: nam in venditionibus, aut ubi pecunia rarior, in permutationibus commercia potiſſimum conſiſtunt. Fundamentum ** hujus quæſtionis decidendæ petendum eſt à voluntate contrahentium; His enim conſentientibus in eam, quæ arguitur, inæqualitatem, nulla ratio eſt naturalis aut civilis eam reprehendendi. Voluntas autem ementium *ex indigentia* (*e*) colligitur, prout enim quisque magis aut minus aliquâ re indiget, ita pluris aut minoris eam æſtimare ſolet. Sic tamen, ut indigentia non reſpectu ſingulorum ſpectetur, ita, ut venditor captet unius neceſſitatem, eamque precio enormi circumſcribat, ſed in univerſum, quatenus æſtimatione communi res quæque cenſetur. Proinde non modo lucrum, quod ſimpliciter penſationi laboris operæque reſpondeat, ſed & juxta ſubitum indigentiæ incrementum licite capi poteſt. Eſt omninò tacitus ubique gentium & publicus in hanc rem conſenſus, ut res emptas cum lucro diſtrahere liceat; quæ generalis conſenſio in Jus Gentium abit, idque frequenter Naturale dicitur; unde Romani JCti, *naturaliter* licere contrahentibus ſe invicem *circumſcribere* (*f*) docent***. Quanquam monopolia, quibus jus vendendi certis hominibus, excluſis reliquis, permittitur, eſſe prohibita, ſatis hinc intelligitur, quod commercii libertas Juris Gentium eſt; nihil tamen vetat, quin civitas ob civiles quandoque cauſas ea permittere poſſit, quale fuit monopolium Joſephi in Ægypto & eſt Indicæ ſocietatis in Belgio. Cæterum dignitas Mercatorum in liberis Rebuspublicis aliquantò major habetur, & omninò plures apud populos etiam, qui regnantur, diverſa, quam ſolebat, reputatio invaluit, ut ubi lucrum eſt, ibi quoque honorem eſſe arbitrentur, adeò, ut Reges quoque & Principes aggregari mercatoribus non dedignentur.

* *Vid. L. unic. C. de Monopol.*

** *Vid. Grot. lib. 2. cap. 12. § 14.*

*** *JC. in l. 16. §. 4. ff. de minorib.*

(*c*) CREBRÆ FRAUDES AC IMPOSTURÆ. Hinc cùm genus hoc vitæ vix immune ab abusu esse possit. vid. Ecclesi. 25, 2. ideò honoratioribus indignum reputatum fuit omni tempore: Tiraquell. *de Nobil. cap. 33.* tantùm quòd venditio aut permutatio rerum, quæ in *fundis* ipsorum nascuntur, integra illis sit: de quo ùt & moribus diversis exterarum quorundam Rerumpublicarum ad *l. 3. C. d. commerc. & mercat.* agit Tabor in *Tract. de Jure cerevisiar.*

(*d*) MONOPOLIA. Differunt monopolia à *propoliis*, dem Vorkauff. Sed monopolium cum propolio sæpè conjunctum est; vid. de propolio, & cur illud in civitatum perniciem permittendum non sit: Mevium *Part. VII. decis. 122.* quòdque Principibus propolia vini, frumentorum & similia, exercere liceat, Klock. *Lib. II. de ærar. cap. 81. num. 6. & seqq.* necessitate videlicet Reipublicæ, (de quâ disponere optimè censetur velle Princeps,) sic exigente: nam & Regibus & Principibus magnam mercaturam exercere concessum est. Hermes *cap. 35. Fascic. Jur. Publ. num. 26.* Et Klockius de *ærar. d. L. II. c. 26.* idem de monopolio tradit, quando negotiatio nimis ampla sit, quâ nervum Reipublicæ negotiatores ad se pertrahere videantur, quòd tunc etiam Princeps soli sibi negotiationem ejusmodi sumere possit: id quod *Veneti* quoad commercia in Flandria etiam & Anglia instituerint. Cæterùm licèt monopolium ne privatus quidem præscriptione acquirere possit: Mev. *VII. Decis. 267.* & in R. J. passim monopolia prohibita reperiantur; R. A. zu Cölln de anno 1512. §. Und nachdem. R. A. de anno 1524. §. Und dieweil. R. A. de anno 1592. §. Nachdem die Monopolien. Ordin. Pol. 1548. Tit. von Monopolien. additis *DD.* ad *l. un. C. de monop.* Sunt tamen casus multi, quibus eadem permitti convenit, ut 1) si spectent ad favorem & adjumenta commerciorum, dum civitas magnâ adeò copiâ mercium non indiget, sub promiscuâ autem vendendi licentiâ nemo illi generi commercii studere cupit, ob spem exiguam, quid inde lucrandi. 2) Per æquitatem, ut illis, qui commercii, vel opificii genus non levibus impendiis in civitatem introducturi sunt, prærogativam ejus, in redhostimentum curæ & impensæ, concedatur. 3) Ob emolumentum ipsius magistratus, si is pro usu publico peculiare commercium sibi sumat; vid. Kœppen *Decis. 59. num. 28.* ùt Elector Bavariæ salis monopolium, & civitates nonnullæ Germaniæ vini Rhenani, exercent: Sunt tamen multa, quæ *speciem monopolii* habent, & monopolia tamen non sunt, ùt rectè Pufendorff *Lib. V c. 5. §. 7.*

(*e*) EX INDIGENTIA. De justo rerum *pretio* elegantem Commentarium edidit Dinnerus; & Pufendorff *Lib. V. cap. 1.* de pretio amplâ ratione tractavit; ubi pretium in vulgare & eminens distinguit, pretium ad nummum referens. Et *vulgare* quidem pretium, de quo potissimum hic disquiritur, ita investigandum esse censet, ut in eo respectus ad *fundos* haberi debeat: inquirit etiam in *§. 16. ejusd. cap.* An *salaria*, quæ ante totidem annos lauta sat fuerunt, hodiè non sint justo tenuiora?

(*f*) CIRCUMSCRIBERE NATURALITER. Non videtur Auctor assecutus esse indolem hujus vocis *naturaliter*: nam JCti circumventionem hanc permissam esse volunt, ex necessitate consequentiæ, quæ fit ex *re* & *negotii*, non juris, *naturâ*, ἐμπορικῶς, ùt Gothofr. *ad Nov. 97. c. 1.* non Jure Naturæ, *Novell.* 77. Cujac. in *Recitat. Cod. de resc. vend. pag. 373.* nec minùs eleganter Wesenb. *ad tit. ff. eod. n. 4.* Aliter Jac. Gothofr. ad *l. 23. de R. J.* ubi naturale ad eum ferè sensum capit, ùt *naturalia* in contractibus, opponi solent substantialibus & accidentalibus, quasi hic sit status & *natura*, modus item & terminus *contractuum*, & hactenus naturaliter se circumvenire liceat: Quæ quidem expositio probari ex *locis* ab eo *citatis* non potest; Vulgariter quippe sumitur vox illa, quasi dixerit JCtus, naturam sive *indolem commerciorum* aliter non admittere, quàm ut circumventionem eam, quæ non ex proposito, sed ex *re* ipsâ sive *eventu* contingit, inemendatam in Republica relinqui oporteat. De eo major disceptatio est, cur Juris conditores læsionem *ad dimidiam* usque permiserint, & non arctiorem ei præstituerint terminum, puta tertiam vel quartam: nam & Pufendorffius *Lib. V. cap. 3. §. 9.* putat, licèt quis *infrà dimidium* læsus sit, tamen negotium de Jure Naturæ rescindendum esse. Rectiùs *Nostrates*, sive JCti *Civiles*, qui nec in forô *Ecclesiæ*, propter læsionem minorem, agere licere statuunt, vid. præ cæteris, Merendam *I. controv. 38.* quò facit potissimùm incerta rerum æstimatio *arg. l. 12. §. 2. rem rat. hab. l. 6. §. 3. de off. Proc. l. 41. de hered. inst. §. ult. J. quib. ex caus. man. non lic.* ubi in similibus *mediam viam* insti-

instîtêre autores Juris. Neque enim permittendum erat, ut per regulam generalem, quæ ad res quotidianas, nec magni adeò pretii, æque pertinebat, contractûs frequentiùs everterentur, si non in enormi quopiam, & quidem juxta communem rerum æstimationem, læsum se esse unus alterve contrahentium ostendere posset: quorum quilibet etiam cautiùs mercari debebat: nec Jus Naturæ omnem inæqualitatem, si necessitas Reipublicæ & natura negotiorum aliter non admittat, ad momentum usque exigi debere, suadet: Ut satis tutum reputare possimus eum in conscientiâ, quem & rerum diversa conditio & indigentiæ, item pretii varietas, solari potest.

IV. Juxta mercatores censeri cupiunt fœneratores, qui pecuniis pro mercede mutuo elocandis suam vitam exercent, quos alii non modò penitus è civitate vellent ejectos, sed & fœnus in universum Juri Naturæ & divino contrarium judicant, quod scil. non damnum penset illatum aut lucrum cessans, nec quod *puniat* (g) debitores frustrantes, sed quod ob solum infligitur quæstum. De Jure Naturæ nobis certum est, id non prohiberi, quatenus *nulla est ratio*, (h) cur non ex pecuniâ meâ lucrum immediatè percipere queam, perinde ac aliis rebus pecuniâ comparatis. Jure divino fundamentum prohibitionis est charitas *, cujus Legibus si possit usura non adversari, dicendum, dari quoque usum ejus non nefarium. Atqui ut ab eo, qui nostrâ pecuniâ in suum commodum utitur, mercedem capiamus, id non repugnat officio charitatis **. Nec audimus τὸν μέγαν à se ipso dissentientem, quando sufficere ait, debere Legem ab Hebræis latam, ne à gentilibus suis capiant usuram; cujus cum honesta sit materia, Christianos quoque per illam obligari, quippe vocatos ad majora virtutum specimina. Nos hoc admisimus pridem in his, quæ merè sunt moralia, licet non necessaria, ut aliàs dictum; ejusmodi autem hoc præceptum esse non videtur, ut *ex conditione* liquet *illius populi*, (i) agrestis & à commerciis alieni, nam idcirco & aliæ gentes versuram interdixerunt, quam alii necessariam experiuntur. Præterea quod morale totum est, id omnibus ex æquo populis congruere oportet, hanc autem de fœnore Legem Deus ipse ad alienigenas noluit extendi. Quatenus autem *Legi dilectionis* (k) adversetur usura, id ex solidâ & infucatâ dijudicatione circumstantiarum, quæ in universum terminari nequeunt, cuique colligendum.

* *Vide omninò Carolum Molinæum tract. de usur. num. 10.*

** *Grotius lib. 2. cap. 12. §. 20. de jure belli & pacis à se ipso dissentiens in lib. 3. manuduct. ad Jus Holland. cap. 10. §. 20. & seqq.*

(g) PUNIAT. Atqui usuras *punitorias* reverà non esse distinctas à *compensatoriis*, ex *l. 17. §. 2. h.* alii colligunt. v. Rittersh. *Lib. IV. diff. J. Civ. & Can. cap. 11.* Quid quòd æquitatem *compensatoriæ* usuræ non consistere dicant in compensatione damni; quoniam ratio damni non habeatur in Jure nostro in stipulatione usurarum, sed simpliciter adjudicentur, quòd in *stipulatum* deductæ essent: & deductæ ideò fuerint in stipulatum, quòd creditores damnum rarò ostendere possent. vid. Bach. ad Treutl. *th. 2. de usur.* unde ei, *quod interest*, certus modus præstitutus non reperitur: *l. 24. de re jud.* cùm quidem usurarum modum legibus præscriptum non liceat excedere. *l. 26. C. de usur.* Quicquid tamen sit, distinctio illa recepta in *compensatorias*, *lucratorias*, & *punitorias*, retinenda est. Nam licèt punitoria etiam compenset suô modô, tamen compensatoria vicissim non punit: pœna *moram* respicit, quæ in compensatoria non attenditur, quippe quòd ibi citrà moram usuræ adjudicari debeant. *Lucratorias* autem usuras penitùs & Jus Naturæ & Jus quoque Civile abhorret.

(h) NULLA EST RATIO. Quod enim dicitur, 1) mutuum sui natura *gratuitum* esse debere, 2) nummum esse rem *sterilem*, 3) in rebus fungibilibus, & quæ usu statim *consumuntur*, dominium ab usu non distingui, ut adeò pro usu rei, quæ alterius facta est, nil videatur exigi posse: ad hæc satis respondet Pufendorff. *Lib. V. cap. 7. §. 10.*

(i) EX CONDITIONE ILLIUS POPULI. Nempe ex forma Reipublicæ illius & conditione ejus seculi: erat enim forma popularis, in quâ opum æqualitatem servari oportuit; hinc leges similes de annô Jubilæo & remissionis, ùt & de non alienandis in perpetuum fundis: Deinde populus rem faciebat ex pecuariâ, agricultura & operis manuariis, & (quod Auctor ait) pene alienus erat à mercatura, aut modicâ tamen utebatur: quo in statu nemo mutuum accipit, nisi inopiâ pressus. Conf. *Deut. 28, 12.* Denique lucrandi ardorem illô etiam seculô Deo prævisum idem coercere voluit, ne per eum tenuiores opprimerentur: Cæterùm quâ ratione legem divinam circà usuras in *Exod. 22, 25. Lev. 25, 37.* & *cap. 19, 14. Deut. 20, 19.* Hebræi veteres explicaverint, *Seldenus* latè persecutus est, *Lib. VI. de Jure N. & G. sec. disciph. Hebræor. c. 9.* ex quô sua mutuavit Pufendorffius. *d. c. §. 8. & sq.* Et ex his colligi omninò potest: legem illam non moralem, sed *forensem* fuisse, ut rectè Kloppenb. *de fœner. cap. 7. & 8.* & Hagen *in cap. 2. de usu usurar.* Quin & Jure *Canon.* usuras tantùm mordaces esse prohibitas, idem *Hagenus* docet *cap. 4.* quanquam certum sit, disputationem *Cameralium*, quæ nempè ante Constit. Imperii, von wucherlichen Contracten, in Camerâ *Spirensi* viguit, latiùs porrectam, & ad quaslibet usuras, non habitâ subjectorum sive personarum distinctione, extensam fuisse: velut apparet, ex *Vol. I. Decis. Meichsneri, Dec. 12. & 13.* Utique enim etiam inter *Canonistas* plerique in universum usuras damnant. vid. Zoes. *ad tit. X. de usur. num. 7. seqq.* Menoch. *II. arb. quæst. 398.* Anton. Fabr. *Lib. IV. C. tit. 24. def. 2.* & ne hodiè quidem in Camerâ usuræ aliter, quàm ex morâ adjudicantur, (nec adeò ex conventione,) quas compensatorias appellamus: Rodingius, *L. III. Pand. Camer. Tit. 6. pag. 525.* nisi quòd remedium huic rei (ne aliàs mutuationes pecuniarum in Republica impedirentur,) in *annuis reditibus*, dem Gült-Kauf, repertum fuerit, factâ tamen ad quincunces præstationes restrictione; præterquam si majus interesse damni emergentis & lucri cessantis quis probare vellet: ita Stammius, Assessor olim Cameræ Imper. *Lib. I. de servit. personar. Tit. V. cap. 3. num. 11.* & Rulandus *de Commiss. Part. IV. Lib. VI. cap. 6.* Intereà in Judiciis Camerâ inferioribus discrimen ejusmodi non attenditur; quin potiùs in multis locis *semisses* adjudicantur; vel quòd ante Constitut. Imperatoriam ita statutis obtinuerit: siquidem aliter publicæ rei consuli non potuisse, statûs plures, in suis territoriis, adverterint; Vel denique, quòd non tam verbis inhærendum, quàm ad rem ipsam attendendum esse, crederent: quanquam de cætero *Frantzkium* hactenus nemo probaverit, quando in *Lib. I. Resol. I. n. 59. & 62.* annuum reditum, (den Gült-Kauf) ab usuris reverà non distingui, sed palliatum tantùm mutuum referre asseruit.

(k) LEGI DILECTIONIS. Hanc probè evolvit Osiander *ad Grot. Lib. II. cap. 12. num. 20.* ubi discernit 1) inter usuram rigorosè dictam, & qualecunque, quod suprà usuram datur; 2) inter homines mutuantes, eorumque indigentiam & paupertatem: per quæ temperat dicta in *1. Joh. III, 17. Matth. V, 42.* & *2. Cor. VIII, 14.* junge Besoldum, in *Tract. de vitâ & morte hom. cap. 5. n. 7.* Nec putandum

tandum est, in *Veteri Testamento* permissionem respectu alienigenarum tantùm effectum impunitatis, & non etiam jure liciti, habuisse: nam & hoc dubium eximit Osiander *d. locô*; ubi etiam exponit, non modò ad Cananæos, sed quoslibet extrà populum Israeliticum alios, permissionem hanc respexisse; neque etiam in *Novô* testamento majus quid à Christianis exactum esse. Cæterùm quod de usuris dictum est, idem etiam observari debet circà ea, quæ *similia* sunt, ùt sunt *antichresis*, *reditus annuus*, *cambia*, item *montes pietatis*, de quibus optimè post Moralistas, & qui de *ærario* scripserunt, (ùt Bornitium, *I. de ærar. cap.* 7. Klock. *Lib. II. c. 20. n. 5. & 15.* & Pellerum *ibid.*) Harsdörffer im Schau-Platz Lust- und Lehrreicher Geschichte, *cap.* 147. quò non minus etiam *Mohatra* pertinet, seu contractus ille realis, quô aliquis rem cariùs emit pecuniâ creditâ, & eandem eidem mox viliùs revendit, pecuniâ numeratâ, ut quam mutuò non potuit habere pecuniam, sub his involucris accipiat, v. g. cùm ille, qui 20. thaleris indiget, pannos à mercatore emit pretio 30. thalerorum, post annum solvendorum, mox eidem numeratâ pecuniâ 20. thalerorum eos revendit, vid. Ziegler. integrâ *dissert.* de *Mohadra*, cumprimis *§. 29.* & *30.* Sed hi modi omnes, & vel *Montes pietatis*, iniquitati & impietati multifariam suppositi sunt, in quibus, ùt & Auctor in *§. 4.* hic insinuat, non tam in thesi, quàm hypothesi, & in exemplis injustitia argui potest.

V. Nos utcunque eos, qui artem ὀβολαστικὴν exercent ob necessitatem tolerandos, ita qui fœneratorium toto vitæ instituto artificium exercent, laudandos minimè putamus; quoniam etsi mutuum suâ naturâ gratuitum, non male quandoque fiat usurarium, id tamen extraordinarium juvandique alterius causa, non promiscuè, ùt faciunt mensularii, fieri debet: quemadmodum, etsi bellum sit licitum, non ideò, quibus bellum est ars, idque agunt, ut conducenti cuivis locent operas, vitæ genus justum sequi videntur. Planè qui apud nos trapeziticam exercent, quorum primi è Longobardiâ oriundi nomen gentis professioni dederunt, ne quidem, uti res habet, ferendi in civitate erant, nisi ipsos Magistratus tenerent implicitos; quæ tamen honorifica societas nihil argentariis ultra impunitatem tribuere, neque sane labes Reipublicæ *intrinsecam rei spurcitiem* (*l*) tollere potest.

(*l*) INTRINSECAM REI SPURCITIEM. Huc pertinet disquisitio, quatenus *emtio spei* in Republica, dum certum pro incerto datur, tolerari possit? & quidem de *sponsionibus*, apud *Stracham*, *Santernam*, *Befoldum* in *Thes. pr.* voce Wetten, it. Finckelth. *obs.* 33. Scheffer *I. quæst.* 34. junctâ *Reform. Francof.* tit. von Wetten; nec non *de Assecurationibus* & Bodmeriis, integris tractatibus constat, quòd negotia in Republicâ licita constituant; sicut non minùs inter ludos hæc differentia habenda est, ut tolerentur, nisi in aleam incidant. Sunt quidem, qui etiam in *chartis* & *tesseris* in victoriam quid poni posse, illicitum non esse tradunt, ùt *Dunte* in *Casib. Consc. c. 10. sect. 2. qu. 76.* Balduinus *Lib. IV. cap. 4. cas. 10.* & *Christinæus Vol. I. decis. 198.* alii tamen lucrum in Chartulario lusu & similibus furto accensent, ùt Dannhauer. *Part. II. Theol. conscient. pag. 210.* Amesius *L. II. Cas. conscient. cap. 45. n. 13. seqq.* junctô Carpz. *III. crim. quæst. 134. num. 3.* maximè circumstantiis, ratione personarum & quantitatis, concurrentibus. De *Lottaria*, wenn ein ieder was zulegt, und sie alle um dasjenige, so dergestalt bezahlt wird, spielen, quod licita sit, exponit Pufendorf. *Lib. V. cap. 9. §. 6.* Quid autem de *ollis fortunæ*, oder Glücks-Töpffen, habendum est? Posse eas sub certis requisitis in Republica

publica admitti, ex his, quæ tradit Harsdœrffer *cap. 198.* der Lust- und Lehr-reichen Geschichten, colligi potest. Addenda sunt his omnibus, quæ DD. commentari solent, ad *l. 5. de naut. fœn.* ubi studiosè explicatur, quidnam dici soleat, *in aleam incidere.*

VI. Mercatoribus jure meliori succenturiantur, qui Piscatoriam maximè Oceani, quique mechanicas exercent artes; sed de his Politici habent quod moneant, de illis quod juris est, hoc in loco de Jure maris videbimus.

VII. Milites ordinem in civitate proprium constituere non videntur; utique non, si delectu civium habito identidem bello confecto, ut olim Romæ, dimittantur; tunc enim pars civitatis sunt, non ordo civium peculiaris; neque verò, si perpetuis stipendiis modo in castris, modo in præsidiis habeantur, ut recenti Româ: nam qui tum cives ex illis sunt, manent cives jure priori, alienigenæ mercenario servitio civilis unionis non fiunt participes; proinde nec originariis civibus militare ministerium quicquam juris, quo civilis mutetur character, superaddit: quod verò secus *apud Romanos* (*m*) obtinuerit, id vitium ac pestis, non jus fuit Reipublicæ.

(*m*) APVD ROMANOS. vid. *DD.* ad *l. ult. C. de re milit.* atque comparationem integram militiæ Romanæ cum modernâ apud *Rupert.* in *L. II. ad Val. Max. cap. 3. Differt. 1.* item: An hodiernus militiæ status, stipendiorum expers, cum statu bonæ conscientiæ conciliari queat? *Dannhauer. Part. II. Tom. 1. Dial. 3. Theol. Conscient. quæst. 12.*

VIII. Sed qui studiis honestarum artium exercentur, hi optimo merito civilis ordinis censentur: sunt autem duplicis differentiæ, qui *docendis* tantum eruditis *disciplinis* (*n*) dant opervm, & qui faciunt artes, seu praxin earum, ut vulgo, exercent. Qui institutionem scientiamque earum artium profitentur, quibus Ecclesiæ & Civitates reguntur, & utilissimi humano generi & ab omni seculorum memoria honoratissimi fuere; præterquam ubi corruptis moribus præmia virtuti & doctrinæ debita ignaris bonarum artium promiscuè tribuuntur. Qui exercent in civitate disciplinas, hi quod attinet rerum divinarum scientiam alium locum, quam est is, de quo jam loquimur, in Republica tenent, idemque de JCtis in loco videbimus. Medici & Philosophi huc quidem pertinent, sed de juribus illorum vix est, ut *in hac arte universali,* (*o*) materia dicendi occurrat.

(*n*) Do-

(*n*) DOCENDIS DISCIPLINIS. Has omnes ad statum *Ecclesiasticum* referunt nonnulli: quos rectè refellit Walther. *de statu Doctorum*, §. 49. quanquàm cum eô tempore, quô Pontifices *Academias* sibi integras, in orbe Christiano, subjicere nitebantur, doctrina illa invaluerit, ut omnes in Academiis viventes *Clericis* annumerarentur. (vid. Conring. *de Antiquitat. Academ.*) Exhinc vestigium aliquod in *titulis* diu remansit, ut Jurium quoque DD. in Cancellariis titulo contractô Er pro Herr, ùt olim domnus pro dominus, compellarentur. vid. Barthium *XXIX. Advers. 19.* Quòd verò ad Ecclesiasticum magis, quàm ad politicum, status Doctorum pertineat, ipse Waltherus largitur, *cap. IX. §. 49.* Cæterùm *Doctorum* tantam esse dignitatem *Menochius* tradit cum *aliis*, *Lib. IV. præsumt. 189. num. 86.* ut ne indignus quidem Doctor sit, cui *comitissa* nubat; nec tamen illustres aut *Comites* esse, etiamsi per vicennium docuerint, ipse tradit, in *Arbitr. quæst. cas. 68. num. 43. & seqq.* Interim *Equitibus* aliquando assimilati fuêre, quæ & ipsa dignitas Equitum *personalis* est, ad instar dignitatis illius litterariæ. vid. R. A. zu Augspurg de anno 1500. ibi: die von Adel, so nicht Ritter oder Doctores sind, junct. Noldio *de Nobilib. c. 3. num. 63. & seqq.* & *cap. 6. num. 27. & 66.* Quid verò de Professoribus, quos Limnæus in *Lib. VIII. Jur. Publ. cap. 3. num. 1. Sophistas* à Romanis dictos fuisse, auctoritate *Cujacii* se probasse, putat? vid. omninò Tabor *de metat. pag. 199.* ubi illum eô nomine satis refellit.

(*o*) IN HAC ARTE UNIVERSALI. Quasi non tam videantur statum Reipublicæ sustentare, quàm singulis prospicere, in vitiis corporis & animorum sanandis: Equidem *JCtos* eâ ratione *Medicis* præferri communiter tradunt *DD.* vid. Otton. *ad J. P. p. 655.* & alicubi DD. Juris, Doctoribus Medicinæ, etiamsi hi tales Professores sint, ùt Lipsiæ, præferri constat; ex traditis Philippi *ad §. 9. J. de J. N. G. & C.* Unde A. Faber licèt ad *tit. 29. Lib. IX. C. Sabaud. def. 4. & 5.* Doctores quoslibet Nobilibus accenseat, Medicos tamen in *def. 9.* nec Nobiles esse, nec ullâ dignitate præditos, ait, excepto unicô Medicô Principis: quem quidem ex *l. 1. §. 1. de var. & extr. cogn.* item *l. 6. & tot. tit. C. de Prof. & Med.* aliisque rationibus, satis refutat dictus *Tabor*, in *Armam.* Parte speciali *de hoplophoria cap. 3. §. 14.* & in *Tract. de Metat. pag. 203. & 270.* Pertinet huc disquisitio: num unicè in Rep. Rom. *servi Medicinam* exercuerint? Quod adstruit Dion. *Goth. ad l. 1. §. 1. C. de commun. serv. manum.* Utique per *libertos* non minùs eam exercitam fuisse constat ex *l. 25. §. 1. & seq. de oper. libert.* donec Jul. Cæsar *Medicos* Professores civitate donavit, apud Sveton. *cap. 32.* & Augustus illis immunitatem civilium munerum dedit. Confer *eund. Goth.* ad *l. 5. C. de Prof. & Med. Philosophos* quod attinet, cùm honorum & divitiarum contemtum profiteantur, præterquàm quòd Reipublicæ manum non admoverent, vel tamen non ùt Philosophi: (vid. iterum Taborem *d. c. 3. §. 14.* & *de Metat. art. 2. §. 7. pag. 203.*) ideò ad illos, qui collegia publica constituunt, & ordinem civium, Auctor eos non retulit. Denique cùm varia vitæ genera huc pertineant, de *redituariis*, oder denen Renthenirern, notandum est, quòd Balduinus *Lib. IV. cap. 1. Casuum Consc.* nisi inhabiles sint ad suscipienda officia & munera publica, eos conscientiæ suæ non rectè consulere, doceat. De *Canonicis* an status eorum talis sit, in quo vitæ tabernaculum figendum & consenescendum sit, *Danhauerus* expedit, ipse membrum Collegii Canonici Argentoratensis, in *Tom. I. Theol. Conscient. P. 2. Dial. 3. quæst. 6. pag. 713.*

CAPUT VIII.

De

Universitatibus Personarum.

ARGUMENTUM.

Post singulos, corpora hominum consideranda & Universitates. Definitio illarum difficilis, tentatur tamen, ut & divisio, quod vel singulæ personæ vel integræ in eas familiæ

cum omnibus rebus conveniant. Definitio alia & accuratior Universitatis ejusque exegesis. De effectu Juris Universitatibus competentis, ubi & de Academiis & Jurisdictione illarum. Esse & Ecclesias Universitates suo sensu, qui explicatur.

I.

QUæ adhuc dicta ſunt, ea ſingulis ferè civibus conveniunt; plerumque autem & plures perſonæ vel familiæ communis utilitatis causâ in unum conveniunt, quæ corpora ſive univerſitates dicuntur.

II. Quid ſit univerſitas, difficile dictu eſt, prope ut hic illud uſu veniat οὐ δεῖ παντὸς ὅρον ζητεῖν, nam quia diverſiſſimæ Univerſitates ſunt naturæ, definitio ægrè, omnibus quæ conveniat, dari poteſt. Fortè facilius negante, quam ajente ſenſu; Univerſitas *eſt Multitudo* (*a*) communis utilitatis cauſa certo ordine regiminis ſociata, quæ nec ſit familia neque Reſpublica. Nam quia verba definitionis his quoque conveniunt, nec tamen hæ Univerſitates ſunt hujus generis, nominatim ſeparandæ videntur; deficientibus verbis, quibus aliter diſtinctio illa colligi poſſit, niſi quid fortè ſtatim melius occurrat.

(*a*) EST MULTITUDO. Rectiùs quàm *Caſtrenſis*, *ad L. 3. Quod cujusque univerſitatis nom.* quod ſit perſona myſtica, ex pluribus perſonis ſingularibus conſtans: nam *perſona* in jure noſtro univerſitati opponitur: *l. 9. §. 1. quod m. c.* nec ſtatutum, quod de perſona loquitur, ad univerſitatem extendi poteſt; Homo etiam non eſt univerſitas, & perinde in cauſa univerſitatis unus poteſt eſſe teſtis *c. 5. X. de teſtibus*; Et ſi arbiter pronunciaverit, incolas in illa univerſitate hôc vel illô jure uti: eos hoc pronunciatum etiam adjuvat, quod eô tempore non fuere in univerſitate: per *l. 7. §. f. d. t.* Porrò cives ſinguli non poſſunt pro debito civitatis arreſtari. *Berlichius I. concl. 52.* Non obſtat, quòd univerſitas poſſit condere leges, quibus bona civium ſingulorum obligentur. Ergo etiam inire ejusmodi contractus. Reſp. poſſe utique Leges fieri ad defenſionem bonorum, nam hanc omnes expetunt; non verò ad alienationem, niſi ex dominio eminenti: neque leges fiunt contrà ſingulos, ſed contrà omnes. Hinc contractus non poteſt obligare omnes & ſingulos? *l. 37. de priv. Cred.* nec liberatio univerſitatis prodeſt ſingulis, nec procurator univerſitatis negotia privatorum obire poteſt. Ex quibus patet, definitionem *Caſtrenſis* quoad Genus multis inſtantiis obnoxiam eſſe: cùm non ſit per omnia idem, univerſitas, & perſona, ex quibus illa componitur: nam univerſitas unum per accidens denotat, & poteſt perdurare, licèt nemo ex ſingulis ſuperſit. Simile eſt in flumine, quod idem manet, quamvis alia atque alia aqua fluat, nec non in legione & militibus, in populo & civibus, in judicio & judicibus: nimirum plura individua ad inſtar materiæ habent, formalis autem ratio eſt, conceptus omnibus illis individuis, etiam ſuccedaneis, communis, ab intellectu formatus, ſecundum quem ſinguli plures unum quid intellectui repræſentant. Non eſt univerſitas, niſi hominum collectio, in unum corpus, abſtractivè ſumtum, ſed non homines collectivè ſumti: vel, eſt multitudo iisdem juribus ſociata, & quidem in uno loco; quâ ratione *Provincia* non eſt univerſitas. Pleniùs & ſatis accuratè Auctor *in §. 5. infrà.* nam Brüning. *de jur. univerſit.* extrâ oleas vagatur, ut ne quidem definitionem ſuppeditet.

III. Partimur Univerſitates, quod vel perſonæ ſingulæ vel integræ

tegræ familiæ cum omnibus ſuis rebus conveniant. *Corpora*, (*b*) quæ perſonali tantum unione conſtant, propter uſus aut civiles aut ſacros congregantur. Illæ vel ob mechanicas artes, vel ſtudia bonarum artium haberi ſolent: ſuntque collegia artificum & rurſus Academiæ; nam Scholæ & Gymnaſia per ſe Univerſitates non ſunt, quia nullo regimine civili continentur. Quæ ob ſacra congregantur univerſitates, Eccleſiæ dicuntur, quæ utcunque à Republica ſeparatæ ſunt, membra tamen civitatis negari eſſe nequeunt. Univerſitates, quæ non modò perſonas, ſed & familias domoſque complectuntur, ſunt vici, pagi, oppida ſeu municipia, territoria, provinciæ & ſimiles.

(*b*) CORPORA. Quòd Corpus differat à Collegio, Wiſſenbach expoſuit *ad l. 85. de V. S.* Eſt autem *Collegium* non niſi trium. Pufend. *VII. c. 2. §. 19.* Non obſtat, quòd *duo* Conſules *collegæ* dicantur; multum enim intereſt, an collegam appelles, *corporis* intuitu, an *poteſtatis*.

IV. De his omnibus in genere ſtatuendum, Nullas jure conſtitutas videri univerſitates, nec ullas omninò tolerandas, niſi quæ ab eo, qui ſummam habet poteſtatem, aut ſi minoris momenti ſint, ab his, qui delegatam à Principe habent poteſtatem, probatæ vel confirmatæ ſint. Ratio eſt, quia prætextu collegiorum fundamenta ſeditionum ſtabiliri poſſunt, præter quod nihil in civitate majoris momenti, quam à ſumma poteſtate conſtitui queat; nec quicquam facile pluris, quam civium conſociationes, in civitate occurrit. Unde haud immeritò criminis extra ordinem rei ſunt, qui ἑταιρείας ſodalitia, collegia formaverint, ut non magis *Jure Romano* (*c*) receptum, quam Univerſali Jure Publico ſtatuendum eſt. Quo facit, quod in variis civitatibus maximè, ubi fundamentum Imperii eſt Democraticum Univerſitates civium *quaſi uſum habent curiarum*, (*d*) ut olim populus Romanus in XXX curias diviſus de publicis rebus conſulebatur.

(*c*) JVRE ROMANO. Vid. integr. *tit. ff. de colleg. & corp. illic.* additô de conventibus collegiorum, quem modum capere debeant, *Mevio* in *Lib. IV. ad Jus Lüb. tit. 3. num. 17. & ſeqq.*

(*d*) QVASI VSVM HABENT CVRIARVM. Ut 30. curiæ efficiebant *curiata*; ita Centuriæ *Centuriata*, tribus tributa Comitia, efficiebant, *curiata* ex generibus omnium conſtabant, *centuriata* ex cenſu & ætate; quam *cenſûs* rationem & *centurias* civium Romanorum optimè exponit *Boxhornius Diſſert. VI. de Imp. Rom. §. 6.* *Tributa* verò, quando ex regionibus & locis ſuffragia ferebantur, Roſinus totô *Lib. VI. de antiquit. Rom.* itemque Sigonius *Lib. III. de antiquit. Jur. Provinc. cap. 1.*

V. Forſitan ex his omnibus definiri poteſt concinnius quàm

 modò

modò Universitas, Cœtus subditorum sub certo regimine permissu summæ potestatis ad utilitatem communem sociatus. *Cœtum* dicimus, quia ipsum corpus civium pro universitate habemus; iterùm spreta eorum subtilitate, qui *formam moderationis* (*e*) propriè loco generis collocatam vellent. Numerus sociatorum variè se habere potest, minimus omnium, à quo initium capere possit Universitas, habetur trium personarum. *Subditorum* non civium, siquidem & advenarum temporaria possunt esse collegia & universitates, ut mercatorum, studiosorum, denique Ecclesiæ. *Sub certo regimine*; his verbis constat differentia à societatibus, quæ non raro pro universitatibus fallunt, quales Romæ Publicanorum hodieque Mercatorum: enimverò nomina ne quem decipiant, tenendum societates sæpe dici, quæ sunt maximè Universitates, ut Indicæ apud Belgas. *Permissu summæ potestatis*, plerumque immediatè, aliquando *per Magistratus*. (*f*) Sic autem à familiâ discernitur universitas, quæ non eget consensu publico, simul à civitate; cujus anima est summa potestas, nec ante civitatem existit; at quod permissu supremæ potestatis fit, hoc eam præexistere supponit. Denique hæc verba, exercitus terrestres & maritimos, etiam singulas naves bellicas, separat ab Universitatibus, quia non permissu, sed nomine & jussu summæ potestatis inque ejus commodum immediatè sociantur. *Ad communem utilitatem*; Finis in omni legitimâ universitate necessarius; vox *communem* recipit duplicem sensum, pro communi coëuntium & pro civitatis communi, id est, publico bono. Utrumque requiritur; neque enim aliter ab Imperantibus corpora permittuntur. Meritò igitur Romani Principes vetuerunt esse ἑταιρίας, *sodalitia*, in quibus commessandi potissimum gratiâ homines conveniunt, meritòque in Academiis Belgicis abolita sunt Collegia Studiosorum Nationalia, quæ finem præcipuum symposia publicæque disciplinæ eversionem habebant.

(*e*) FORMAM MODERATIONIS. Pertinent huc ea, quæ *superiùs* notata sunt, dum rempublicam à civitate distingui nollet Autor.

(*f*) PER MAGISTRATUS. An autem civitates municipales jus collegii dare possint, quæritur? Affirmatum est, si ita privilegio aut observantiâ obtinuerit, Mevius *IV. Dec. 301.* nec tamen si collegium eversum vel extinctum sit, idem sinè venia Principis restaurari potest. Idem *IV. dec. 378.*

VI. Regiminis universitati quantum ad cujusque moderationem satis

ſatis eſt, nec ultra conceditur, ut quam minimum publicæ autoritatis vigori decedat. Hinc Collegia artificum & Mercatorum habent *notionem cauſarum* (*g*) ad inſtitutum ſuum ſpectantium & mulctæ dictionem, Imperium tamen ſive facultatem exequendi regulariter non habent, niſi foris, ubi manu publica adjuvari non poſſunt, agant, ut in longinquis navigationibus, ubi & Meri Imperii exercitio privatis ſocietatibus concedi ſolet. Jus etiam habent *condendi ſtatuta* (*h*) profeſſioni ſuæ convenientia, dum ne aliquid ex publico jure corrumpant, aut aliorum commodis adverſentur, veluti, quæ ad monopolia ſpectant; quibus accenſetur, ſi artifices ſtatuant, ne opus ab alio inchoatum alter abſolvat, aut plus nomine pretii vel mercedis exigant*, quam Lex vel conſuetudo permittant, quæque ſimilia lucri ſacra fames hominibus ſuggerere ſolet. Aliquando tamen è Republica eſt, ut monopolii quoddam genus certis collegiis permittatur, cùm varias ob cauſas, de quibus politici, tùm ideò, quod majori opus ſit concordiâ potentiaque ad ſtabiliendam mercaturam, quod magno cum fructu in ſocietate Indicana apud Belgas factum.

* *Vid. Tit. Cod. de Monopoliis & conventu negotiatorum illicito vel artificio ergolaborum & pactionibus illicitis.*

(*g*) NOTIONEM CAVSARVM. Eſt communis doctrina, quòd collegiis opificum Jurisdictio competat, & quidem per *l. ult. C. de Juriſdict. om. Jud.* ita Knipſch. tradit *Lib. V. de Jur. Civ. Imp.* Carpz. *Part. II. C. 6. def. 9.* Verùm in *L.* illa *ult.* nil aliud habetur, quàm quòd is, qui eſt de collegio aliquo licito, *judicem* peculiarem habente, poſſit ibidem conveniri, de negotio *ad collegium* pertinente, ut tamen *præventioni* coram ordinario locus ſit: Quòd verò collegiis *judicem* ſibi propriâ autoritate eligere liceat, illud in ea conſtitutione non habetur; ut adeò rem rectè reſtringat Auctor ad *notionem* ſimplicem, quam tamen ab eo, qui ſuperioritatem in loco habet, opificibus conceſſam eſſe oportet, vel ſaltim obſervantiâ firmatam: ut *mulctas* ſæpè dicant, non tàm ex jure poteſtatis, quàm jure conventionis & placiti.

(*h*) STATVTA CONDENDI. Condunt etiam ſtatuta multò magis *collegia honorata,* quò pertinet *Jus equeſtre* das Ritter-Recht, multis locis. vid. Mevium *VII. Dec. 355.* it. *Facultatum* in Academiis, & quidem ſtatuta ejusmodi non minùs *contractûs* jure regulariter valent. *d. l. fin. eod.* & *l. 2. §. f. C. de conſtit. pecun.* ut collegia exhinc non de aliis rebus, quàm quæ conventionibus & placitis ipſorum ſubjacent, ſtatuere poſſint; Neque illa alios extrà collegium obligent, atque adeò, non virtute obedientiæ, ſed *fidei* membra collegiorum ex illis obligentur; niſi etiam facultatem ſtatuendi pro commodo collegii ſui à ſuperiore acceperint; quale quid *Facultatibus* in academiis plerumque tribuitur; nam ita etiam alii extra collegium, qui certâ ratione ſubſunt facultatibus illis, ſtatutis ejusmodi tenentur; Quod verò Opifices concernit, illis hodiè vix tribuitur, arbitrium ſtatuendi, quin potiùs ad ſtatutorum ab illis validitatem *ſuperioris* confirmatio plerumque exigitur. Richter. *II. Dec. 80.* Carpzov. *I. Reſponſ. 48.* Hermes in *Faſcic. Jur. Publ. cap. 35. n. 7.* Et imò, ubi confirmatio non deſideratur, ibi à ſtatuto iniquo appellatio permiſſa eſt, de quâ vid. Mevium V. *Deciſ. 172.* & *VI. Dec. 73.* & *217.* Cæterùm An Magiſtratus Provin-

cialis de tribuum privilegiis quid mutare possit, an cogere opifices ad operam præstandam, an inspectionem & quam habeat in tribus opificum? exactè tradit Victor. *Sect. III. Dec. 3. & 4.* ubi simul plura habet de statutis opificum, v. g. an justum sit statutum, quô quis filiam opificis ducere tenetur, ut membrum collegii fiat; item ut oporteat lanificii artem didicisse, si cum lana negotiari velit, ut tantùm indigenis opificibus uti teneamur: plura etiam ibidem cumulat, de his, qui justè à tribubus excludi possint, & an in duabus quis possit tolerari. Quod verò statuta *monopolium* foventia attinet: de iis, & quæ pro talibus habenda sint? vid. Mevium *Lib. IV. ad Jus Lübec. tit. 13. art. 3. num. 39.* & in *addit.* juvet. Colleg. Argentor. *ad tit. de Colleg. & Corp. illic. thes. 11.*

VII. Ejusmodi universitates quatenus suum corpus extra fines civitatis, cui sunt subjectæ, extendunt, habent se instar Reipublicæ subordinatæ, omnes Imperii actus velut in civitate exercentes, qui tamen infirmari ob iniquitatem & prohiberi possunt. Unde summa potestas nullo modo illis adscribi debet.

VIII. Illustres Scholæ olim non erant universitates; sed ante aliquot secula factæ sunt, datâ illis jurisdictione in Studiosos, qui foro civili & ordinario per omnem Europam ferè sunt exempti, alioqui multitudo docentium discentiumque per se non est Universitas. Sunt tamen Academiæ, quibus notio de rebus studiorum duntaxat tributa est, quæ & sufficere videtur ad regimen universitati constituendæ necessarium, ut in collegiis artium mechanicarum. Ast dignitas liberalium scientiarum præ vulgo aliquid etiam externi decoris postulat; præsertim, quia imperiti & profani literarum, sæpe insolenti odio erga divinarum artium cultores feruntur, quorum scientia totus illuminatur mundus & ad obediendum Deo ac potestatibus vita subjectorum informatur, ut prædicat de illis fortissimus Imperator. *

* *In auth. habita. Cod. ne filius pro patre.*

IX. Habent igitur Academiæ *jurisdictionem*, (*i*) consequenter & Imperium quod mixtum vocatur & in executione ac modica coërcitione consistit, sine quâ juventus, hac præsertim morum ætate, in officio contineri non potest. Cum jurisdictione habent & omnia Academiæ, quæ magistratus aliarum Universitatum & urbium in suis exercent, quatenus usum inveniunt; Proinde Magistratus oppidorum, in quibus sunt Academiæ nihil juris ulla ex parte in cives Academicos exercere possunt, non magis quam in alterius civitatis incolas. Nam quod in hos nihil possunt, non facit mœnium sed jurisdictionis diver-

diverſitas, quæ non minus inter Academiam & urbem ſui ſitus diverſa eſt, quam inter urbes ſitus diverſi. Proinde ineptos ſe admodum præbent, qui jurisdictionem ideò non competere Academiis cavillantur, quod territorium non habeant; quippe cum nihil ſit clarius, quam jurisdictionem univerſitati, quæ ex hominibus conſtat, adſcribi, non glebis & ſilicibus. Merum Imperium, ſive jurisdictio criminalis, quam vocant, haud aliter ad Academias pertinet, quam ſi diſertè à ſummâ poteſtate conceſſa ſit, ratione in loco reddenda. Cujus autoritas in univerſitatibus ſtudiorum eò magis neceſſaria eſt, quod jus conferendi honores artium ſupremos ſit ex minoribus Majeſtatis, quâ causâ honorati in Academiis ad uſum & praxin doctrinarum in omnibus Reipubl. partibus admittuntur. Scholæ tamen illuſtriores hoc jure deſtitutæ, generali ſenſu univerſitates non malè appellantur, quatenus notione aliqua de rebus ad profeſſionem ſuam ſpectantibus non carent; ſumptâ tamen per excellentiam univerſitate, ut fit, hac appellatione non gaudent. Tentari poterat, Academias quæ nihilo plus jurisdictionis habent, etſi honores ſummos largiantur, nihilò magis eſſe Univerſitates, ni ſecus ferat uſus popularis, quo privilegium dandi literarios honores potiſſimum ſpectatur. Quâ in re certum eſt, non advertendum cujus impenſis Academiæ habeantur, ſed quis jura legesque dederit: in quo ſufficit ſolo eſſe poteſtatem ſummam, licet ille, qui fert ſumptus, alii ſit ſubjectus. Jurisdictionem Academiæ eſſe penes Rectorem & reliquos juventutis Magiſtros ab Friderico Cæſare conſtitutum & ubique receptum eſt, de reliquo regimine, quod eſt peculiare Academiis, ſuperſedebimus; locus communis erit *infrà* de jurisdictione.

(*i*) JVRISDICTIONEM. Quid verò quòd *relegatio* Academiis competat? Equidem relegatio ad merum ſpectat imperium; ſed non eſt ejus generis relegatio Academica, indeque ad inferiorem ſive baſſam Jurisdictionem rectiùs refertur; ceu ex causâ patet, quia vix ob alia delicta infligi ſolet, quàm quæ moribus noſtris ad imperium mixtum ſeu *inferiorem* Jurisdictionem pertinent; & plerisque locis Academiæ *cognitione* ſolùm pollent, num cauſa *criminalis* ſit nec ne? quô cognitô, ad judicem *mero* imperio præditum, criminoſus ſi quis fuerit, remittitur: quocircà etiam minùs rectè Arumæus & cæteri arguunt, Academiæ imperium merum *minùs plenum* competere; cum tali imperio ne quidem jure Juſtinianeô gaviſæ fuerint, neque illud ex *Avth. Habita.* extrui poſſit: ex qua non meliori cum ſucceſſu alii defendunt, quòd ſtudioſus actor reum, *ad forum ſuum trahere* poſſit. Neque enim hoc *cit. Auth.* ingerit; quanquam privilegiô ejusmodi Academiæ *Lovanienſis* & *Leidenſis* gaudeant, de quibus *alibi* pleniùs. Eòque pertinet, quum Autor ſuper Jurisdictione Academiæ *Franeckeranæ* cum Cornelio *van Eck*, tum temporis Collegâ ejus, habuit diſceptatio.

Quan-

Quantum verò ad Magistratus *oppidorum* pertinet, licèt in personalibus omnes eos, qui de Academia sunt, Jurisdictioni ipsorum exemtos esse constet; tamen quod *realia* concernit, Jurisdictionem sibi plerumque in bona ipsorum, so bürgerlich sind, vindicare solent, contrà quam assertionem integram facit consilium in calce consiliorum *Brunnemanni*, & quæ *Cothmannus* in Respons. Academ. pro immunitate Professorum plenè tractavit.

X. Ecclesias quoque inter Universitates posuimus, non eo sensu quo Johannes Hus * rectissimè dicebat, Ecclesiam esse Universitatem prædestinatorum, neque ita cum quemlibet cœtum qui communionis sacræ causâ, quovis tempore habetur, hoc nomine appellamus. Sed multitudinem credentium Deo, quæ certo loco publicum & stabilem religionis cultum exercet, *recte Universitatem dici* (*k*) arbitramur, quia definitio superius collocata perspicuè illis convenit. Est enim quævis Ecclesia *cœtus subditorum*, tam civium, quales plurimùm, quam advenarum & peregrinorum. Habetur *communis vtilitatis* gratiâ, quam nos in definitione ad commoda, quæ pecuniariam habent rationem non restrinximus, cum & diversam Academiæ habeant. *Permissu* quoque *summæ potestatis* institui debent Ecclesiæ ut sint Universitates; nam etsi conventus sacrorum causâ, invitis Imperantibus celebrari possint, universitates tamen cum ullo effectu juris civilis non sunt. Exempli causâ: nullus cœtus potest habere jus & effectus personæ competentes, nisi aliqua civili unione constet; non potest res acquirere; non vindicare suum jus, non stare in judicio, nisi permissu civilis Imperii stabilitus; addo, & probatus sit; talis enim hæc esse debet permissio. Ecclesiæ igitur prohibitæ non sunt universitates ex ratione juris publici, nec proinde hereditates aut legata relicta capere, non emere, conducere ullave commercia exercere, multò minus in judicio stare possunt.

* *Testatur id de Johanne Husso Martinus Lutherus Wormatiæ apud Sleidanum lib. 3.*

(*k*) Recte vniversitatem dici. Non hic accipitur *Ecclesia* in sensu sacro, pro cœtu vocatorum ad regnum Dei, ùt *Psalm. XLVIII. & LXXXVII. I. Pet. IV. I. Tim. III. Actor. VI. 9.* & multis *locis*, nec etiam in significatu *forensi* pro quâlibet concione; sed potius, pro corpore quopiam, quod ex personis constat; certis juribus unitis ad hoc, ut cultus Dei in Republica conservetur, certis ad hoc facultatibus & patrimonio instructo. De hoc corpore olim dubitabatur, num id heres institui & legata capere posset? siquidem pro personis *incertis* habebatur. vid. *DD.* ad *tit. C. de person. incert.* & cumprimis Strauchium *integr. dissert.* præcipuè *§. 6. & seqq. cap. 6.* ubi rationem *prohibitionis* collocat in eo, quòd hereditatem *cernere* non potuerit, sive facere, ut viderint alii, ipsam esse heredem. At verò jus hoc immutatum esse, jam tempore *Marci Imperatoris* in Mancipibus, & dehinc in aliis collegiis & corporibus licitis, ex *l. 20. de reb. dub.* constat. *Christianorum* tamen

tamen Ecclesiæ, æquè ac *Judæorum*, nondum relinquere quid licuisse per *l. 1. C. de Jud.* constitutum est; donec per *Constantinum* pax Ecclesiæ *Christianorum* affulserit, sub annum Domini 312. vid. *l. 1. de SS. Eccles.* l. 4. & 27. *C. de Ep. & Cler.* Et tamen *singulis* Judæis, singulis item Christianis, legata relinqui, & iidem heredes institui potuerant. vid. Finckelth. *O. XXIV. num. 23.* & Wissenbach. *Disput. ad Inst. th. 10.* Quod verò *collegiô* herede institutô, *universum* institutum esse censeatur, in dubio, non *singuli* de collegio, ostendit Richterus *Dec. 37. n. 25. seq.* etiamsi verbis *concretis* institutio facta fuisset. v. g. civibus, Professoribus, ministris Ecclesiæ si quid relinquatur.

XI. Quæri potest, an hoc ejusmodi Ecclesiis tribui debeat, quæ publicè tolerantur, cultumque suum libere profitentur & in corpora conveniunt, improbantur tamen & pro hæreticis aut schismaticis ab his qui civitati præsunt habentur. Dicendum, illis hactenus jura personarum videri concessa, quatenus ad exercitium liberi cultus necessariò requiritur, non etiam in illis, quæ ad τὸ εὖ εἶναι, ad meliorem faciendam conditionem pertinent; Possunt igitur emere, conducere domos in quibus conveniant, in quibus suos ministros collocent, aut fundos reditusque alios, ex quibus impensæ necessariæ redundent comparare; atque in his similibusque habebunt legitimam in judicio standi personam, omnibusque legum beneficiis fruentur. Non idem in lucrativis, ut hæreditatibus legatisque vel aliis rebus, quæ ad amplificandam rem illarum faciunt statuendum, quia quatenus non apparet eas veniam accepisse, nihilo secus ac illicita collegia considerantur.

XII. Alia res est cum Ecclesiis, quæ per modum conventionis receptæ & stabilitæ perque omnia juris publici communione donatæ sunt, ut non modo *tres Religiones* (*l*) in Germania, sed & Reformati in Galliis Edicto Nannetico.

(*l*) TRES RELIGIONES. Nunc quidem per *Instrumentum pacis*: nam licet *Reformati* ante tempora Pacis Monasteriensis confessionem suam non esse aliam defenderent, quam quæ Carolo V. Imperatori in Comitiis *Augustanis* anno 1530. à *Protestantibus* oblata fuerat; tamen contrarium acriter defenderunt Theologi *Hassiæ* superioris, in controversia *successionis Hassiacæ*, utriusque lineæ Darmstadiensis & Cassellanæ, cumprimis in der Gründlichen Deduction derer Theologorum *Darmstadiensium*, & hanc subsecutâ Widerlegung, quæ autorem habet Johannem Dietericum, Conradi Ulmensis fratrem Germanum. Quoad *Reformatos* in *Galliis*, primum firmamentum religio & doctrina ipsorum cœpit, post colloquium Possiacenum, annô 1561. tempore *Caroli IIX.* Regis, cui *Beza* interfuit. Tunc enim Carolô adhuc sub tutoribus vivente, pax diffidenti Galliæ reddita est, per Decretum, quod vocant *Januarii*, quô Reformatis Ecclesiis, quarum præcipuam *Genevæ* in Sabaudiâ Taurellus, Viretus & Calvinus adornaverant, Exercitium permissum est; sed insecuta sunt deinceps acria bella, *Guisiis* Pontificiis adversus *Condæum*, Reformatæ religionis assertorem, insurgentibus, quos *nuptiæ* illæ *Parisienses* (seu laniena potiùs,) subsecutæ sunt; donec lætior sors Reformatis sub *Henrico III* & *IV.* affulgeret, & quidem ab Henrico IV. *Hugonotis* libertas religionis, Edicto

Nannetensi confirmata fuerit: utrôque tamen ob hoc, immissis successivè Papæorum sicariis miserè interemptô. Post hæc enim sub regimine Cardinalis *Richelii* privilegia hæc Reformatorum iterum concussa sunt, factô initiô, à *Bernensi* Ducatu, à quo totos jam 60. annos Papismus prorsus exulaverat: nec tamen *Richelius* religionem tàm respiciebat, quàm ut provinciam hactenùs à regno Galliæ separatam, Galliæ legibus reduniret; quod exemplum metuentes, reliqui *Hugonotæ*, sic dicti ab anno 1560. quòd Turoni ad portam Hugonis convenire solerent, *Rupellis* coierunt, ibique fœdere sancitô, & in partes vocatô *Jacobô* Britanniæ Rege, arma contrà Regem suum sumserunt; donec tandem Rupella, post diutinam obsessionem anno 1629. cùm prima defectio in annum 1621. incidisset, fracta est: subsecuta tempora & *persecutiones*, maximè verò *ejectionem* Reformatorum nostris temporibus à Ludovico XIV. Annales loquantur.

XIII. Atque hæc obiter; Ultimum, quod in definitione Universitatis Ecclesiæ applicandum, est, *regimen certum*, quod in omni Ecclesiastico cœtu haberi nemo ignorat. Quanquam autem quod ad exercitium *potestatis clavium* (m) spectat regimen, Imperio non subjacet, tamen non executio modò sine ope extraordinaria Potestatis civilis fieri nequit, sed nec ordinaria administratio, quæ per modum judiciali similem debet fieri, aliter quam externi juris adeoque dependens ab Imperio potest censeri.

(*m*) POTESTATIS CLAVIUM. *Claves* solius Christi sunt in *Apocal. I. 18. Ecclesia* clavium œconomia est ac ministra: *Matth. XIX*, & quia Magistratus nobilior pars est Ecclesiæ, & facultas *excommunicandi* fori *exterioris* disciplinam respicit; hinc ad potestatem secularem exercitium istud clavium non minùs pertinet. Reinking. *III. de Regim. Sec. & Eccl. class. 2. c. 2. n. 30.* Grot. de *Imperiô Summar. Potestat. circa Sacra p. 237.* Ex quo patet, Ecclesiam alio sensu in *dictô cap. XIX.* accipi, quàm in tractatione, quam Auctor hîc suscepit, adeoque pro integro cœtu fidelium & statu triplici, œconomicô, politicô, & Ecclesiasticô.

XIV. Planè omnis hierarchia sive gubernatio Ecclesiarum, quæ jure divino præscripta non est, haud aliter quam Imperii summi permissu constare potest, ut præcedente libro collocavimus. Unde sequitur, omnia corpora Ecclesiastica esse Universitates suo modo civiles (nam & aliter civilibus opponuntur) quia civiles personarum habent effectus in rebus acquirendis, in causis judicio persequendis vel suscipiendis, denique in omnibus, quæ non ad intrinsecum jus sacrorum à DEO præscripta sunt. Ita quod apud nos à consistoriis ad classes, à classibus ad Synodos aut prius ad eorum Legatos provocetur, hoc civile esse apparet, siquidem ultima provocatio ad summam potestatem fieri debet, cui proinde inferiores appellatos, fuisse oportet, qua tales, subordinatos. Hoc eodem modo se habere in vetustâ subordinatione presbyterorum aliorumque inferiorum sub episcopis, archiepisco-

piſcopis ſeu metropolitanis, denique patriarchis, ſive, ut latini, ſub primatibus, notum; fideque hiſtoriæ teſtatum eſt, Imperatores ultimam manum Eccleſiaſticis impoſuiſſe controverſiis. Aſt ubi Romanus obtinuit Pontifex, ut ad ſe ultima fieret Provocatio, per hoc ipſum non modo ſibi jus Principum arrogavit, ſed univerſum quoque ordinem Eccleſiaſticum Imperio & Reipublicæ ſubduxit. Unde palàm eſt, ubi Papa non regnat, ibi Eccleſias rectè dici Univerſitates civiles.

CAPVT IX.

De *Univerſitatibus Familiarum.*

ARGVMENTVM.

Vicos & cohabitationes, quæ nullo peculiari regimine continentur, non eſſe Univerſitates. Urbes diſtingui in metropoles & inferiores, hasque vel ſubjectione vel reverentiâ, quæ videantur, nec tamen ſint metropoles. De territoriô & de provinciâ: non omnes univerſitates videri. Neque Collegia Magiſtratuum aut Judicum. An & quatenus ex facto vel contractu rectorum univerſitates teneantur.

I.

QUæ fuerunt Univerſitates, quanquam ſine rebus non habentur, per ſe tamen perſonales ſunt, aliæ ex familiis cohabitandi causâ inſtituuntur, ut pagi, territoria, oppida, provinciæ &c. De quibus id ex definitione pridem poſitâ tenendum, quod non aliter ſint univerſitates, quam ſi aliquo regimine peculiari contineantur.

II. Hinc vici, in quibus nihil eſt quam vicinitas incolarum, ſine ullo magiſtratu vel rectore proprio, non ſunt univerſitates, etſi *res quasdam habeant communes* (*a*) earumque reſpectu agere & conveniri poſſint, ut perſonæ; nam hoc de omnibus qui rem habent communem ſeu cum ſeu ſine ſocietate juris eſt notiſſimi. Atque in hoc differunt à vicis pagi (mittimus hic ſignificationem, quâ integra territoria pagi dicuntur) quod certo regendi ordine conſiſtant, ſeu per unum rectorem vel paucos aut totius ſuffragatione plebis. Idem evidentius in urbibus, quæ absque regimine vix unquam fuere, liquet, tametſi exemplum *Capuæ* extet *Romanis deditæ*, (*b*) &, in pœnam defectionis

ad Hannibalem, omni facie civitatis privatæ ac diſſolutæ, ut nihil quo dici poſſet Univerſitas retineret *.

* *Vid. Liv. lib. 26.*

(*a*) RES QVASDAM HABENT COMMVNES. Hinc facilè apparet, cur plures ſocii *Syndicum* non poſſint dici conſtituere; *arg. l. 28. commun. div.* Lauterb. *Exerc. IV. concl. forenſ. n. 14.* & tamen pagus Syndicum conſtituere poſſit; licèt non habeat corpus præſidens, ùt civitas: videlicet pagus certô & perpetuô regendi ordine, eôque publicô, conſtat, & aliàs quoque univerſitates tantùm aliquæ per conſilium regens gubernantur, *l. 3. quod cujusque univerſ. nomine;* reliquæ verò reguntur communi omnium conſenſu, ſeu ùt Autor loquitur, totius ſuffragatione plebis. Ubi autem conſilium regens reperitur, ibi iterum diſcernendum eſt, ùt alia ſit conditio univerſitatis, quæ per modum Ariſtocratiæ, alia quæ per modum Democratiæ regitur, ùt *infrà* patebit.

(*b*) CAPVÆ ROMANIS DEDITÆ. Vid. Florum & Commentatores in *Lib. II. c. 6.*

III. Diſtingui ſolent urbes in *metropoles* (*c*) & inferiores, hæ autem vel ſubjectione vel reverentiâ: minores ſubjectione dicuntur, quando ſumma poteſtas aut originale duntaxat Imperii jus eſt penes metropolitanos, ut Romæ, Venetiis, apud *Florentinos.* (*d*) Reverentia, cum reliqua oppida comiter obſervant metropoleos dignitatem, ut coloniæ Græcorum & fœderatæ civitates Athenienſium ac Spartanorum, quæ ſub ducatu quidem, at ſub Imperio nequaquam tenebantur. Falluntur autem, qui metropoles appellant omnes magnitudine aut opibus præcellentes, vel eas, in quibus principes ſummave Reip. collegia ſuas habent ſedes, ut Lutetia in Pariſiis, Londinum, Amſtelodamum aliæque ſimiles.

(*c*) VRBES IN METROPOLES. Conditionem *Metropoleos* & differentiam diligenter excuſſit Strauchius *in Beryto c. 3.* qui ſimul etiam in *cap. 2.* conditionem *coloniarum* diſtinctè exhibet.

(*d*) APVD FLORENTINOS. Nam Ducatûs *Florentini* fundamenta in *urbe* Florentina jacta ſunt, quæ cùm variis factionibus & diſſenſionibus ad excidium penè agitata, multisque bellis implicita eſſet, quæ *Friderici* & *Henrici* Impp. in Italia gerebant, tandem cives ſuos ex ruina propinquorum ſub *Ottone IV.* auxit, emtâ deinde à *Rudolpho* Cæſare libertate; & quanquàm diſcordiis internis dehinc aliquoties concuteretur, tamen ex familiis cæteris *Medicei* caput extulerunt, civium opulentiſſimi, atque ſenſim Principatum urbis ad ſe traxerunt: ſic enim *Joh. Mediceus*, qui theſauris ſuis rempublicam juverat, *Princeps ſenatus* anno 1374. conſtitutus eſt, donec ſenſim ſuppreſsâ Senatus autoritate *in Ducatum* Principatus ille verteretur.

IV. Cæterum Coloniæ Græcorum & metropoles non tam erant Univerſitates *quam Reſpublicæ*; (*e*) nec Roma fuit Univerſitas, quia non habuit conformationem à ſummâ Imperii diſtinctam, ſed Magiſtratus Senatusque urbis Romæ iidem erant Imperii Univerſi: nec tamen Reſpublica fuit ſola per ſe; neque enim Italia & Provinciæ, non erant membra

membra Reipubl. neque plus quam una fuit Respublica; caput igitur aut cor fuit Roma Reipublicæ. At reliquæ non tam matres quam primariæ urbes, quales modò nominatæ, sunt verè membra subjecta & Universitates nostræ definitionis.

(e) QUAM RESPUBLICÆ. Nec enim regimine subordinatô sed propriô constabant; neque etiam *fœderis* directio imperium in fœderatos confert. *Add.* de *Coloniis* Pufend. *Lib. 8. c. 11. n. 6.* & *c. 12. n. 5.* ubi de accretione urbium.

V. Plures pagi corpus territorii, plures insuper urbes faciunt provincias, neque tamen *numerus sufficit*, (*f*) universitates enim ut sint, proprii ordo regiminis, quo connectantur pagi & urbes, requiri certum est. Quare in Despoticis Imperiis provinciæ, quæ missis ab aula regnatrice Præsidibus & Præfectis *immediate* (*g*) gubernantur, sine ullis populi aut Nobilium ordinibus, universitates non sunt.

(*f*) NUMERUS SUFFICIT. Ad hoc ut fiat universitas, cùm quælibet provincia non sit universitas.

(*g*) IMMEDIATE. Nec propriis adeo juribus ac directione.

VI. Denique si Respublica è diversis provinciis conflata in unum, non nisi pariter & junctim regatur, *peculiari nullo regimine* (*h*) stabilito, singulæ provinciæ universitates non sunt, etsi ordinis causa in concursu regiminis ut distinctæ considerentur. Exemplum liquet domesticum. In Frisia Urbes XI. partem regiminis quartam constituentes Universitatem constituere non videntur unam; neque etiam tres pagani tractus, quibus reliquum corpus Reipubl. componitur: quam rem ita intelligi, ut revera se habet, communis interest utilitatis.

(*h*) PECULIARI NULLO REGIMINE. Superiore scilicet omnibus, sed tamen ut in fœdere consistant, omnes, & quælibet suô regimine singulari gaudeat; quod tamen cum subordinatum non sit, sed summum, exinde universitas non conficitur.

VII. Denique Collegia Magistratuum totius Reipublicæ non esse universitates ex definitione præmissa facile colligitur, quia in universitate requiritur, ut scopus & usus à summa Republ. diversus & coeuntibus sit peculiaris, quod de collegiis, quibus *jura Majestatis exercenda* (*i*) committuntur, adfirmari non potest.

(*i*) JURA MAJESTATIS EXERCENDA. quocirca cum instrumenta sint Majestatis, quæ à causa principali elevantur, non possunt eo ipsô dici universitatem constituere; quippe quòd universitas regimine peculiari & distinctô gaudeat, eôque *mediato*, non quô immediatè jura Majestatis, & qui-

& quidem ad ſummam exercentur. Poteſt etiam aliâ ratione dici, collegium magiſtratuum Univerſitatem non conſtituere, quia univerſitas totum & *completum* quid eſt, quale quid non eſt magiſtratus, quippe qui ſubditos reſpicit, qui tamen ipſi in illo collegio Magiſtratuum, ut partes univerſitatum in univerſitate non continentur: unde nec Magiſtratus urbis provincialis univerſitas aliter, quàm repræſentativè, dicitur.

VIII. Diligenter idcirco advertendum, Univerſitates qua tales diſtinctum à conſtitutione corporis, *unde ſumma poteſtas* (*k*) integratur, habere reſpectum, tametſi & ipſæ ad eandem *integrationem* (*l*) cum aliis concurrant,

(*k*) UNDE SUMMA POTESTAS. Vel potius ſubjectum ejus.

(*l*) INTEGRATIONEM. Sed non quà regimen univerſi inde componitur; nam omnes univerſitates ſic comparatæ ſunt, ut ſcopum à Summa Reipubl. diverſum habeant: juxta §. *præced.*

IX. In Republ. ubi Imperium communiter penes urbes & pagos habetur, hi & illæ *ſinguli ſingulæque* (*m*) ſunt univerſitates, quæ jure privatorum utuntur, & Magiſtratibus qui ſummæ poteſtatis ſunt miniſtri non modo parere, quatenus hi poteſtatem ſummam repræſentant; ſed & Collegiis delegatorum ac Judicum per ſe *dignitatis reputatione* (*n*) cedere debent; quæ proportio & ad ſingulos extenditur: eædem verò univerſitates in actibus & exercitio ſummæ poteſtatis quæque ad eam rem pertinent *ſummis collegiis* (*o*) omnino præferuntur. Unde liquet, non repugnare, ut aliqua Univerſitas concurrens aliquo modo ad integrandum regimen civitatis, aliis quæ ab tali concurſu ſunt alienæ (quatenus utraque eſt *proprium corpus* (*p*) & univerſitas) dignitatis æſtimatione non ſit ſuperior.

(*m*) SINGULI SINGULÆQUE. Etenim quà univerſæ ſpectantur, ita imperant, nec univerſitates adeò conſtituunt; Cæterùm licèt regulariter univerſitates *jure privatorum* utantur, tamen plures legibus exprimuntur exceptiones. vid. *l. 30. de uſur. l. 27. de reb. cred. l. 1. de pollic.* & cetera, apud Wiſſenbach. *ad l. 10. de V. S.* quæ quidem regulam firmant in caſibus non exceptis.

(*n*) DIGNITATIS REPUTATIONE. Sic enim quà *ſingulæ* ſpectantur.

(*o*) SUMMIS COLLEGIIS. Delegatorum: nam hæc ab iſtis dependent, eò quod à majeſtate dependeant.

(*p*) PROPRIUM CORPUS. Et ut ſingulum adeò conſiderari poteſt, quô ipſo reſpectu urbs ſeu civitas, quæ regiminis aliàs particeps eſt, nihilominùs ùt *ſingula* conſiderari poteſt, & ſic melioris conditionis non eſt, quàm civitas alia in eâdem Republica; licèt hæc ipſa civitas de vi regiminis nil participet.

X. Cæterum habere Univerſitatem *jus perſonæ* (*q*) dictum eſt aliquoties, quod tamen videndum, ne non ita capi oporteat, ut de Civitate dictum aliàs, quod ſumma poteſtas ſit *perſona civitatis*, (*r*) ita ut quic-

quicquid illa facit, contrahit aut delinquit in Imperio exercendo, id civitas tota facere & contrahere videatur, quæ exinde ſine diſcrimine obligata intelligitur. Nam in delictis, utique non videtur, quicquid ordo municipii aut rectores univerſitatium admiſerunt, hoc corpora conſociata luere oportere, idque non modo in corporalibus pœnis, ſed ne quidem in pecuniariis mulctis ſtatuendum videtur. Imo & de contractibus, nominatim de mutuo, jure Romano proditum eſt, civitatem mutui datione poſſe obligari, ſi ad utilitatem ejus pecuniæ verſæ ſunt, * alioquin ipſos ſolos qui contraxerunt non civitates teneri.

* *Ulpian. in l. 27. ff. de reb. credit.*

(*q*) JUS PERSONÆ. Vid. Barbos. *Lib. XIX.* theſ. axiom. *c.37. n. 2.*

(*r*) PERSONA CIVITATIS. Utique enim ſummæ poteſtatis alia eſt ratio, ſive ut ex hypotheſi ſua loquitur Auctor *§. 12. h.* fœderis civitatis, quàm univerſitatis, v. g. civitatis ſubordinatæ, quin & Princeps *perſonam civitatis* conficere dicitur, non niſi in his, quæ Rempubl. potiſſimùm verſus *alios* reſpiciunt.

XI. Intelligitur, hæc dici de civitatibus, quæ per modum *Ariſtocratico ſimilem* (*s*) gubernantur; nam ſi democratiæ inſtar ſe habeant, non eſt dubium, quin aut civitas tota teneatur, ſi populus ſit conſultus, aut non teneatur, ſi inconſulto ſit geſtum.

(*s*) ARISTOCRATICO SIMILEM. Videl. univerſitates aliquæ reguntur, communi *omnium* conſenſu, ut pagi & collegia, aliquæ per conſilium *regens* gubernantur. *l. 3. quod cujusque univerſ. nom.* In poſterioribus etiam ſtatus vel Ariſtocraticis vel Democraticis inſtitutis accedit: ſi *Ariſtocraticis*, Senatus omnia facit, Carpz. *P. 1. C. 13. d. 7.* Si *Democraticis*, reſpiciendum eſt, an agatur de ſolius *curiæ* præjudicio, & ſic etiam ſola rem conficit. Mevius *II. Dec. 36.* an *totam univerſitatem* tangat, & ſic conſenſum tribunorum plebis requiri oportet, v. g. quando de alienandâ re univerſitatis agitur, Carpz. *Tit. V. Proceſſ. art. 4. n. 29. & ſeqq.* aut de obliganda univerſitate; Coler. *II. Proceſſ. exec. c. 3. n. 351. ſeqq.* niſi etiam de leviſſima cauſa ageretur. Mynſ. *1. Obſ. 76.* ſed hæc omnia intelligi oportet de univerſitatibus *propriè* ſic dictis, ut hoc loco accipiuntur, in quibus vix eſt, ut *pura* Democratia locum habeat, ſecùs utique totus populus convocandus eſt, in *Republ.* videl. Democratica; niſi Delegatis aut Adminiſtratoribus Ipſe rem commiſerit.

XII. Ratio autem diverſitatis inter fœdus civitatis & conſtitutionem Univerſitatis obſcura non eſt, ſiquidem populus liber, Imperio translato, Imperantes ita ſuo loco ſtatuit, ut nullo remedio ſe utique adverſus exteros tueri poſſint. Nam ſi Imperantes officii limites exceſſerint, ea inter populum & ipſos ſit diſceptatio, Exteri id quoad ob oculos eſt ſequuntur, perſonam ſcilicet civitatem repræſentantem.

XIII. Ita

XIII. Ita quoque inter Univerſitatem & eos qui præſunt eſt conventio & obligatio, ut nomine communionis res gerant; ideoque de his, quæ ad communem adminiſtrationem pertinent, valide univerſitas per rectores ſuos obligatur, & quidem *erga alios indiſtincte* (*t*) ſive in rem civitatis fuerit, vel ſecus: fere ut de Exercitoribus & Magiſtris quòd ad contractus ſuper negotiis quibus hi ſunt præpoſiti tradunt JCti.

(*t*) Erga alios indistincte. Hæc ſententia *legi 27. de reb. cred.* & ad eam traditis *JCtorum* non congruit, nec idoneum eſt argumentum *à præpoſitione* negotiationis *exercitoriæ*, vel ſimilis, ad civitatem; ut ſenatus cum *Magiſtro navis* conferatur; Non enim civitas reſpectu ſenatûs inſtar præponentis ſe habet, ſed inſtar *pupilli*, qui alienô conſiliô regitur: unde quoad *dict. l. 27. Eccleſia* quoque cum civitate comparatur. Fachin. *Lib. II. controv. 76. ſeq.* it. *loca pia.* Gratian. *Tom. 1. Diſcept. c. 196. n. 5. & ſeqq.* & quæcunque tandem univerſitates, quæ per adminiſtratores curantur: Goedd. *c. 2. de reb. credit. concluſ. 10. n. 242.* nec tenebitur adeò unquam univerſitas, ſi mutuum in rem ejus verſum non fuerit; quin potius præfecti unicè conveniri poſſunt, non à communitate, *ùt Auctor §. ſeq.* ſed à creditore ipſo; Nec Auctor in *§. ſeq.* conſtare ſibi videtur, quando dicit, univerſitates teneri, non onus in præfectos devolvi, ſi in rem civitatis pecunia verſa non fuerit; niſi ipſum de effectu intelligas, ſed tamen hæc ſententia nullibi probatur, ſiquidem univerſitas, ſi in rem verſio probari non poſſit, non tenetur, nec tantum onus in præfectos *redundat*, ſed ipſi protinùs ab initio commutatâ actione per creditores conveniuntur.

XIV. Verum ſi pecuniam in rem univerſitatis non converterint, præfecti tenentur ad damnum communitati ſarciendum, qualis actio inter ſupremos Imperantes & ſubjectos, ut ex principiis libri præcedentis clarum eſt, nulla dari poteſt. Ideo tenentur quidem Univerſitates è contractibus rectorum nomine publico initorum; aſt onus, niſi credito in rem ſuam verſo, in præfectos redundat, apud quos pecunia reſedit, vel qui in culpa ſunt, quod ubi non liquet omnes tenebuntur.

XV. *Adminiſtratores* (*u*) verò, qui non ipſi Univerſitati ſed rebus ejus præſunt, ſi quam mutuam acceperint pecuniam, non aliter obligant Univerſitatem, quam ſi creditor doceat, mandatum ſpeciale publicum interveniſſe, aut pecuniam in rem communitatis eſſe verſam: nec alia modò relata juris Romani ſententia eſſe videtur.

(*u*) Administratores. Hi ſæpè cum *Syndicis* pari ſignificatione veniunt, & quàm maximè in contractibus univerſitatum; aliàs autem omninò differunt, & Syndici rebus potiùs *judiciariis* præeſſe dicuntur. Itaque in *contractibus* idem eſt dicere, per Syndicos eſſe contractum, h. e. Delegatos à Senatu, atque per adminiſtratores ſive ſenatum ipſum. *vid.* Goedd. *c. 2. de reb. credit. n. 247.* Hîc verò Auctor Adminiſtratores accipit, non pro Senatu integro, nec pro Syndicis ſeu Delegatis, ſed

sed pro *Camerariis* ut dicuntur, qui non uno altero've actu, sed perpetuum pecuniæ reipubl. præsunt: de quibus ipse putat unicè *l. 27. de reb. cred.* procedere. At vero hæc sententia nec juri nec moribus probatur: nam si vel maximè totus senatus mutuum acceperit, tamen aliter universitas non tenetur, quàm si *in rem versa* fuerit pecunia.

XVI. Jam in delictis, quorum ratio *mere personalis est*, (*x*) minime dubitatur, quin soli delinquentes ad pœnam teneantur: quod si adeo sit populare commissum, ut innocentes discerni nequeant, pœna in universitatem non in singulos exercenda, ademptis juribus aut mulctâ indictâ vel dissolutâ universitate: *Decimatio* (*y*) aliæve graves pœnæ, quâ nocentes & innoxii involvuntur, magis ad publicæ utilitatis quam justitiæ & æquitatis exempla referenda.

(*x*) Mere personalis est. Proinde civitas tota tùm demum deliquisse censetur, si universi cives communicatô universorum civium consensu, quid perpetraverint. Colerus in *Process. Exec. II. c. 3. n. 365.* veluti tota dicitur accepisse pecuniam, si omnes convocati fuerint; licèt non omnes compareant. Adeò ut quando de obligandis bonis *singulorum* non agitur, *absentes* utique, quod universitatis bona attinet, teneantur, vid. *l. 2. C. de decur. l. f. C. d. autor. præst.* Interim in *delictis*, quando ad singulos pœna procedere debet, strictior consensus & consilii ratio ineunda est: neque enim ex delicto universitas tenetur, etiamsi omnes vel major universitatis pars, licèt sub vexillo in delinquendo adfuerit; nisi præcesserit delinquendi consilium aut deliberatio, aut saltim ratihabitio subsecuta sit v. g. si cùm de castro quis dejectus fuisset, universitas illud retineat: Nam aliàs singulos potius puniendos esse cum Schurffio *III. Consil. 205.* respondendum, sicque *Alvarotti* sententia *ad c. 1. quibus mod. feud. amitt. n. 12.* tenenda est, quod universitas, licèt pars ejus dominum deseruerit, feudo tamen non multetur. Quid verò si *tanquam universitas* civitas aliqua coercenda sit? Ita *civiliter*, in quantum ad eam pervenerit, tenebitur; *Criminali* autem pœnâ vel dissolvenda vel privilegiis mulctanda vel duces facinoris castigandi sunt. vid. Zahn. *c. 92. Ichnograph. Municipal.* An autem semper possit exigi pœna post longum tempus, quia semper *durare* videtur universitas, quæritur? Probè rem expendit Piccartus in III. *Polit. Arist. c. 3.* quâ ratione *populus* maneat *idem*, & *JCti*, ad *l. 76. de judic.* it. Commentatores ad Grot. *L. II. c. 9. §. 3.* utique, quoad hunc locum, sublatis delinquentibus pœnam cessare oportet, ut non obstet Deut. *c. 13, 12. & seqq.* nam ibi de anathemate agitur, ob idololatriam continuam, junge Grot. *Lib. II. c. 21. §. 8.*

(*y*) Decimatio. Est decimatio pœna, quâ ex pluribus delinquentibus is, quem in numero definito vel decimo loco, vel quo aliô, tertiô, quartô, sors tetigerit, ob crimen suppliciô afficitur: quanquàm aliàs decimatio ad causas alias non minùs porrigatur: ut in navi v. g. decimo vitam ad famem sedandam adimere, eumque in cibum redigere licitum esse, multis videatur Seneca *de Ira cap. 20.* Sed hæc illicita species decimationis est, quam sors tueri non potest, cùm Deus non concurrat specialiter, nisi sortibus licitis, & maximè *divisoriis.* Quantum verò ad decimationem *pœnarum* attinet, nullam illa habet injustitiam, siquidem multorum supplicium clades est Reipubl. non medicina. Tacit. *II. ann. 49.* & quem tangit supplicium, ille ex merito coercitionem subit, (cùm supponamus casum, ubi *omnes* ex æquo *rei* sunt, cum Grotiô *Lib. II. c. 20. §. 9.*) qui verò periculo pœnæ eximuntur, eorum aggratiatio bono publico nititur, ne civitas exhauriatur, vel exercitus, & parcatur sanguini; dum finis pœnæ nihilominùs obtineri potest: quin & periculum mortis subire, pœna est. Conf. Grot. *d. l. §. 22. seq.* Hine si duo vel tres mortem promeriti sint, cùm ex illorum supplicio Resp. non labefactetur, atque cessent rationes reliquæ jam adductæ, rectè *Zieglerus* sortitionem non admittit, ad Grot. *L. II. c. 1. §. 15.* Ut

nesci-

nesciam, cur Auctor decimationis justitiam vellicet? nisi quòd comparativè loquatur: quâ ratione derivari posset traditio ejus in eam sententiam, quâ dicimus decimationem quidem justam non esse, sed tamen non injustam, & sic magis negante quàm ajente sensu; ùt multa ejus generis, quæ publicæ utilitatis argumentô fulciuntur. Interim Auctor gravius quid imputâsse decimationi videtur, dum innoxios huic pœnæ involvi autumat, quod tamen decimatio non admittit: & malè Boxhorn. *L. 1. pol. c. 4. §. 12.* si autores sceleris ignorentur, etiamsi in innocentes supplicium caderet, jure *dominationis*, ùt appellat, modum hunc supplicii adhiberi posse, docet: Nam si reverà innocentes in universitate quadam delinquentium reperiantur, nequaquam decimatio locum habebit; si vero innocentes in tantum, ut aliquos oporteat fuisse autores sceleris, qui tamen investigari non possunt, decimatio locum habebit hactenus, ut sortem in pœnâ non summa quidem sed media, quam omnes promeriti sint, subeant; secùs & ubi innocentes simpliciter facinorosis mixti sint, tutius est omnes absolvi in re magni discriminis, quàm unum innocentem ferire, ùt rectè Grot. *L. II. c. 23. §. 5.*

XVII. Cæterum ut Universitas à singulis differt, ita res quoque & bona Universitatis, perinde & onera atque obligationes Universitatis, à juribus singulorum distinguuntur. Nec proinde *singuli* magis *de ære alieno* (z) Universitatis, quam hæc ob debita singulorum, tenentur. Quia tamen ex partibus totum componitur, fieri non potest, quin ubi universitas obligatur, onus ad singula membra redundet. Si quis patriæ meæ, ut recte Seneca *, pecuniam credat, non dicam me illius debitorem nec hoc æs alienum profitebor, tamen ad exsolvendum *pergit idem*, cives singuli portionem suam dabunt, non tanquam pro se solventes, sed tanquam pro patriâ conferentes. Proinde non bona tantum Universitatis à creditoribus distrahi possunt, verum omnes quoque & singuli, collatione factâ, pro communitate persolvere debent.

* *Lib. 6. de benef. cap. 19. in fin. & cap. 20.*

(z) SINGULI DE ÆRE ALIENO. Nec Princeps *singulorum* bona obligare potest, præterquam si herus sit omnium. vid. Grotium *Lib. III. c. 20. §. 6.* Ut adeò, licèt communibus suffragiis, in statu *Democratico*, constituti sint administratores accipiendis pecuniis, hi quidem universitatem ex mutuo obligent; quamvis pecunia in rem ejus versa non sit. At vero *singulos* aut bona illorum absque speciali eorum consensu non obstringant; Gratian. *Tom. 1. disc. for. c. 196. n. 19. seqq.* neque executio adeò in bona singulorum fieri possit *l. 2. Quod cujusque univ. nom. l. 5. §. si quidem. eod.* Coler. *P. 2. process. Exec. c. 3. n. 369.* ceu privilegia civitati concessa cujusque particularia dici nequeunt. Cephal. *IV. consil. 515. n. 33. seqq.* Non *obst.* quod res singulorum sint quoque res universitatis: nam sunt tales impropriè. vid. *l. 6. §. 1. de rer. div.* & tantum per consequens æs alienum universitatis *singulos* gravat. Quòd si bona universitatis non sufficiant, collecta singulos premens indicatur, Köppen *Dec. 60. n. 18.* & *Auctor in fin. h.* Sunt autem singuli obligati, quando vel singuli se subscripserunt, aut singuli mandatum dederunt, ut tamen nec *absentes* possint gravari obligatione præsentium; Col. p. 2. *d. cap. 3. n. 375. seqq.* Nec major pars præsentium obligare minorem potest; quoniam bona sua non ùt universi, sed ut singuli possident; Losæus *p. 1. de jure univers.*

univerʃ. c. 3. n. 32. Licet vero ſinguli etiam conſenſerint, & nomine univerſitatis concepta deinde fuerit obligatio; non tamen ſinguli in ſolidum conveniri, aut bona unius alteriusve pro toto credito arreſtari poſſunt, ſed beneficiô *diviſionis* fruuntur; *arg. l. 11. §. 2. de duobus reis.* Niſi huic expreſſè renunciatum fuerit. Denique ſi diviſa per *factiones* fuerit civitas, & tunc pars una mutuum contraxerit; ita redactâ poſtmodùm in concordiam civitate ab omnibus deberi intelligitur: ſicut Athenis poſt legem Amneſtiæ (de qua peculiari Differt. *Bœclerus*) à creditoribus Lacedæmoniis conventi, cives omnes contribuerunt. Num vero quod in *mutuo* dictum eſt, cumprimis ex *Jure Rom.* de probandâ in rem verſione, ad alios quoque contractus, & quosnam eorum, pertineat, ea de re in *Comment.* ad tit. de rebus Credit. *in ff.* pleniùs diximus.

CAPVT X.

De

Magiſtratibus & Jurisdictione.

ARGVMENTVM.

Quid Magiſtratus. Poteſtas ejus duplex, Imperium & Jurisdictio Imperium majus quod & merum, aut minus, quod & mixtum. Utriusque differentia, ubi quæſtio, an merum ſit magiſtratus proprium, quod affirm. & objecta removentur. Merum non poſſe mandari. Quid jurisdictio. Differentia ejus à notione & audientiâ. Diviſio prima in voluntariam & contentioſam. 2. In ordinariam & legitimam. 3. In propriam aut alienam, & hæc rurſum, mandata vel prorogata, cujus vulgò dictæ ſpecies examinantur. De his quæ per requiſitionem fiunt. De mixto imperio quæque ad hoc pertineant. Denique notionis nudæ uſum fortean bodie exiguum eſſe aut nullum. Quomodo amittatur Jurisdictio & Imperium.

I.

QUi præſunt Univerſitatibus præſertim majoribus, quæque familiis conſtant, dicuntur Magiſtratus, quorum tamen latius quam ad *rectores* (*a*) univerſitatum patet appellatio; ſiquidem Magiſtratus nihil ſunt aliud, quam miniſtri ſummæ poteſtatis ad vices illius in minoribus Reipubl. partibus obeundas poteſtate debita inſtructi.

(*a*) RECTORES. Nec enim rectores univerſitatum protinus ſunt *Magiſtratus.* Interim jure Rom. illi, qui *provinciis* præerant, omnes dicebantur Rectores, atque tùm *ſpectabiles* erant, ùt Proconſul, item Comes orientis & præfectus Auguſtalis; tùm *Clariſſimi*, ùt Præſides, Correctores & Conſulares: juxta Cujac. *in Parat. C. de off. Rect. prov.*

II. Miniſtrum cum dicimus, ipſos qui ſummum habent Imperium à nomine Magiſtratuum ſatis excludimus, quod idem ratio juris & latini ſermonis exigit proprietas, etſi aliter plerique politici ac fere Theologi. *Vices ſummæ poteſtatis* (*b*) exercent, ac ita medii quodam-

 modo

modo ſunt inter ſupremos Imperantes & ſubjectos, quo reſpectu & in adminiſtratione civitatis nonnihil de Magiſtratibus dicendum. Nec tamen hoc loco prætereundi, tàm per occaſionem Univerſitatum, quam quod ordo illorum ad ſubjectivam Reipublicæ conſtitutionem omnino pertineat. Dicuntur *in minoribus Reipubl. partibus* (*c*) occupari; ut majora, hoc eſt, jura Majeſtatis à Magiſtratuum officiis aliena intelligantur.

(*b*) VICES SVMMÆ POTESTATIS. Hoc quidem non omnibus magiſtratibus competit, vel ſaltim non in pari gradu *dignitatis*, nec quoad latitudinem *objecti*. Sic enim vicarius *Regis* à magiſtratu quolibet alio diſtinguitur. Interim ſuo modo verum eſt, etiam infimum Magiſtratum nullâ pollere autoritate, niſi *alienâ*, Principis videlicet, quamvis intermediâ poteſtate aliâ, quæ tamen & ipſa dependens eſt: nempe magiſtratus quilibet *inſtrumentum* eſt ſummæ poteſtatis, nec aliquid habet imperii per eſſentiam, ſed *per participationem*, velut animam ſenſitivam rationalem eſſe dicimus: nec adeò rectè magiſtratus *medius* inter Imperantes & ſubjectos conſtituitur, quin potiùs ſubditus eſt Magiſtratus, & quà fungitur poteſtate aliquâ, in ſolidum ad principem refertur; Eſt enim Princeps magiſtratus *virtualiter* ſeu *eminenter*, ipſe autem magiſtratus talis eſt *formaliter*.

(*c*) IN MINORIBVS REIPVBL. PARTIBVS. Ita quidem autor ex hypotheſi ſuâ, dum aliter jura *majora* definit, quàm ex communi ſententiâ, de quo *ſuperiùs*.

III. *Poteſtas Magiſtratuum* (*d*) *eſt duplex* (*e*) Jurisdictio & Imperium, quarum illa in jure dicundo, hæc in manu & coërcitione conſiſtit. Imperium rurſus aut majus aut minus eſt. Majus, quod conſiſtit in animadverſione capitali *aut aliâ graviore*, (*f*) quod Romani ob magnitudinem & periculum *abuſus* (*g*) cunctis Magiſtratibus permittere noluerunt, ſed extra ordinem & lege ſpeciali*: quæ res ob uſum juris Romani per Europam fere in univerſalem abiit diſciplinam. Minus, quod modicâ coërcitione conſtat & *jurisdictioni ordinariæ* (*h*) adjungitur, eamque perpetuo comitatur, ut vim executionis vigoremque judiciis neceſſarium addat: Hinc & mixtum dicitur, quia cum jurisdictione ita miſcetur, ut ab eâ nunquam ſeparari queat **. At majus illud ab ordinaria jurisdictione prorſus eſt diſcretum adeoque Merum Imperium, id eſt, *nihil quam Imperium* (*i*) atque ita JCtis *Merum* dicitur.

* *JC. in l. 2. §. 23. de Origine Juris.*

** *JC. in l. ult. de offic. eor. quibus mand. eſt Jurisdict. & l. 3. de Jurisdict.*

(*d*) POTESTAS MAGISTRATVVM. In univerſum poteſtas illa vel in cauſis civilibus vel criminalibus conſpicitur. In *civilibus* iterùm defertur vel *immediatè* à lege, vel jure magiſtratûs competit.

petit. Illa eſt *extraordinaria Jurisdictio* & vel ſimpliciter vel modô quôdam talis; ad *hanc* poſteriorem pertinent *legis actiones*, ùt adoptio, manumiſſio vindictâ, & emancipatio, & quæcunque Jurisdictionis ſunt *voluntariæ;* (quanquàm nunc quidem voluntaria jurisdictio ad Jurisdictionem, quæ jure Magiſtratus competit, tranſierit.) Quæ verò *jure Magiſtratus* habetur poteſtas, *propriè* dicta eſt *Jurisdictio*, & huic *ineſt*, (tanquam potentiæ ſuæ virtus, ſeſe quando opus eſt exſerens,) *mixtum imperium.* Fungitur autem quis jurisdictione ejusmodi vel ipſe vel per alios: hinc *mandata* jurisdictio, & quoad ſubjectum paſſivum, aliquando *in alios*, quam qui Jurisdictioni ejus ſubſunt: hinc *prorogata* Jurisdictio, eaque tum *ſpontanea*, tùm *legalis*. Denique poteſtas cognoſcendi in *criminalibus* eſt *Merum imperium*, in quo non tantum executio criminum, ſed & *cognitio* involvitur. *Hodiè* Jurisdictio latè accepta, ùt omnem poteſtatem Magiſtratuum complectitur, vel ſuperior eſt vel inferior: & quidem ad *inferiorem* nonnulla etiam referuntur, quæ ſec. Jus *Juſtinianeum* ad merum Imperium pertinerent. vid. Carpz. *P. 3. quæſt. 109. n. 29. & 31.*

(*e*) Est duplex. Imò eſt *una*, ſc. *Jurisdictio*, cui ineſt mixtum imperium, quà Jurisdictio in *complexu* ſeu ut *Cujac.* ait, in concreto ſumitur; Sanè cùm Auctor Jurisdictionem Imperio *opponat*, & *hoc* in duas ſpecies diſtinguat, non poterat Jurisdictionem aliter, quàm pro qualibet cognitione, etiam in criminalibus, accepiſſe; & tamen ille *§. 4.* in ipſo mero Imperio hanc cognitionem de criminibus, (& rectè quidem) *ineſſe* docet. Equidem *Imperium cum Auctor* diſtingui non debet, cùm *genus* illud imperii eô modô non ſit *univocum*, quoniam mixtum imperium competit jure Magiſtratus, merum ſimpliciter ex lege, item mero imperio ineſt cognitio, mixto imperio nulla. Non obſtat *l. 3. de Jurisdict.* ubi mixto imperio ineſſe dicitur Jurisdictio. Nam ibi latè accipitur *Imperium*, ùt ex *t. t. de Jurisdict.* colligitur: quô ſenſu uti Jurisdictioni *in concreto* acceptæ mixtum imperium, ita huic quoque Jurisdictio ineſſe dici poteſt: cum tamen *in abſtracto*, & ſtrictè, ſi res expendatur, Jurisdictioni potiùs innexum ſit mixtum imperium, & quod ſatis ab eâ, ratione *formæ*, licèt non quoad *ſubjectum*, diſtingui poſſit.

(*f*) Aut alia graviore. Imò & minori: nam *relegatio* pœna capitalis non eſt: & *pecuniaria*, it. carceris pœna, ſi ob crimen infligatur, *meri* Imperii eſt.

(*g*) Abusus. At vero hæc non eſt ratio, ſed quòd imperium, cui libertas & vita civium Rom. ſubjacebat, non niſi quibusdam majoribus, concreditum vellent. vid. Scip. Gentil. *in Diſſ. 1. de jure Publ. Rom.*

(*h*) Jurisdictioni ordinariæ. *Ordinariam* Jurisdictionem accipit Auctor pro omni ea, quæ mero Imperio opponitur, quà videl. Magiſtratibus civilibus competit, ùt *ex ſeqq.* colligitur: quòd ſi tamen rem accuratiùs concipiamus, non omnis poteſtas in civilibus *ordinaria* eſt; ſed hactenus aliqua cum mero Imperio convenit, quòd *ſpeciali lege* concedatur; indeque *extraordinaria* Jurisdictio dicitur. An huic quoque inſit *mixtum imperium?* dubitari poteſt: ſunt enim qui putant, totam Jurisdictionem extraordinariam eſſe voluntariam, quod tamen falſum eſſe, alibi oſtendimus: cùm etiam nonnulla contineat, quæ Jurisdictionis ſunt *contentioſæ*, & ſi imperium mixtum in illis utique ſe exſerat: quanquàm non probem illorum ſententiam, qui putant, dari *tertiam* ſpeciem, quæ videl. ex voluntaria & contentioſa quid participet. Eſt etiam hoc obſervandum, quòd aliud ſit, eſſe quid *Jurisdictionis* extraordinariæ; aliud, eſſe *cognitionis* extraordinariæ; nam & hujus eſſe poſſunt, quæ ordinariô jure Magiſtratus competunt.

(*i*) Nihil quam imperium. Quod tamen ipſum cognitionem involvere Auctor rectè docet; *§. 4. ſeq.* ſed cognitionem *non ordinariam:* nam ita non eſſet *mera*, ùt eſt ipſum Imperium, & involveret quid *Jurisdictionis*, quæ tamen non jure ſpeciali, ſed *ordinariô* competit, & hinc econtrà *mixtum* imperium dicitur, quia immixtùm eſt Jurisdictioni ſeu poteſtati, quam Magiſtratus Romani, *quà tales*, habent.

IV. Hoc autem præter rem ipſam merum à mixto diſtat Imperium, quod hoc ſola coërcitione abſolvatur, quoniam jurisdictio, cum

qua semper junctum est, sibi causarum cognitionem vindicat, at Meri Imperii pars quoque criminum cognitio habetur *. Nam quia criminalia ordinariæ jurisdictioni plane subducta sunt, deque his non nisi certis magistratibus jus dicere licet, palam est Merum Imperium, non esse officium exequendi judicata aliorum, sed & cognoscendi & exequendi judicata criminalium causarum.

* *Per d. l. 2. §. 23. de orig. Jur. & l. 6. in pr. de offic. proconf.*

V. Secundum hæc, etsi frequenter neque absurde Merum Imperium criminalis jurisdictio appelletur, nos tamen more Romano, hæc distinguemus, Imperium Merum, Jurisdictionem, mixtum Imperium. Quid sit Merum jam intelleximus, potestas animadvertendi in facinorosos *, aliter jus gladii, idque modò plenius evolutum, ubi & discrimen à mixto. Aliud alii inculcant, mixtum scil. unà cum jurisdictione proprium esse cujusque Magistratus, merum usu quidem & exercitio eorundem, proprietate vero ejus qui summam habet potestatem, idque Henricus V. Imperator inter *Lotharium* (*k*) & Azonem JCtos arbiter sponsionis electus adprobasse memoratur.

* *JCt. in l. 3. de jurisdict.*

(*k*) LOTHARIUM. Qui sententiam ab A. dissidentem per *l. 1. ff. d. Offic. ej. cui mand. est jurisdictio* probâsse fertur.

VI. Scilicet popularis est error doctis etiam (at non legum) scriptoribus familiaris, Merum Imperium vel pro ipsa potestate summâ vel pro jure vitæ necisque capientium. Unde factum, ut jurisdictionem Magistratuum quidem propriam; haud æquè Merum Imperium interpretarentur. Sed ratio est, quod à Potestate summâ descendant omnia in civitate Imperia & jurisdictiones; quam ob rem, si quis illud jus originale proprietatem, derivatum inde & inferius velit usum vocare & exercitium, hoc de jurisdictione *perinde ac Imperio* (*l*) tenendum. At si jurisdictionem velis propriam dicere, quod immediatè à principe & non beneficio alterius magistratus habeatur, nulla causa est, cur non idem de Mero Imperio statuendum *. Jus vitæ necisque ut ab hac potestate differat, in capite de majoribus Majestatis juribus est dictum; unde labitur argumentum, eò quod *damnatis*

ignoscere

ignoscere nequeat (*m*) is, qui merum habet Imperium, ideo id jure proprio non haberi.

* *JC. in l. 4. de jurisdict.*

(*l*) PERINDE AC IMPERIO TENENDUM. Nequaquàm hic sensus est eorum, qui docent, merum imperium ad magistratûs olim propriè non pertinuisse; sed illos solùm ejus habuisse *exercitium*, ut tantùm illud penes populum vel Principem resederit: Oportet enim, ut quando Jurisdictionem dicimus Magistratui *propriô* jure competiisse, non respiciamus dependentiam à summâ Majestate: cùm proprium quid esse non possit eô respectû, quô simul *dependens* est: Videl. Præfecti urbi & quidam alii imperium merum statim quidem habuêre à creatione sua; *l. 1. de Off. præf. urb.* sed tamen ita non minùs ex peculiari concessione *Legis* Corneliæ. Non *obstat*, quòd quæstiones rerum criminalium, per ejusmodi Magistratûs exercendæ perpetuæ jam factæ essent: unde in constitutione *Præfecti urbi* adhuc Legis illius fiebat mentio: estque altera concessio *legis*, quâ ordinaria defertur Jurisdictio, (*l. 6. de Jurisdict.*) longè diversa à *lege* illâ meri imperii: Nam istâ, sc. Jurisdictionis, quàmprimùm Magistratus quis constitutus fuerat, ei Jurisdictio delata, ipseque constitutus eam *suo jure* i. e. *Magistratûs*, eôque *mediante*, non etiam à lege immediatè multò minùs solùm quoad usum & precariò habere, censebatur *l. 5. eodem.* Hinc *mandari* non poterat merum imperium, ùt possunt ea, quæ propriô jure competunt, & alterius nomine non exercentur. Nec sequitur, qui potestatem habet, non tantùm exercitium habet potestatis; Videl. etiam mandatarius potestatem habet, sed solùm *alienam* habet, aut potestatis, quæ alteri jure propriô competit, *exercitium*: (Obiter hoc notandum est, quòd Henricus, cujus *Autor §. 5.* hîc meminit, *Quintus* numero dicatur illis, qui *Henricum Aucupem*, tanquàm à Pontifice non coronatum, inter Imperatores omittunt, cùm quidem alias sit, connumeratô Aùcupe, Henricus VI.) Nec malè dixerimus, quod ea quoque, quæ lege speciali Magistratui in civilibus compepetunt, illi non competant jure *propriô*, ùt sunt ea, quæ *voluntariæ* Jurisdictionis habentur: cùm enim in actuum illorum plerisque de *capite* aut *fortunis civis Rom.* agatur, & vero de his statuere non liceret cuiquàm, nisi autoritate *populi*, & aliquo tempore in *Comitiis*, ùt in adoptione, emancipatione, it. insinuationibus actuum & confirmationibus eorundem: hinc licèt potestate illâ Magistratûs suos *populus* mactaverit, illi tamen eâ de jure tantùm populi gavisi sunt.

(*m*) DAMNATIS IGNOSCERE NEQVEAT. Hinc in formulâ *sententiarum*, si clementiam superioris imploret inquisitus, & causæ aggratiandi ex actis appareant, pœnam ordinariam decernere quidem solemus; sed adjectâ clausulâ: es wolte denn die hohe Lands Obrigkeit ihm in ansehen &c. Gnade erzeigen, auf solchen Fall würde Er mit der ordentlichen Straffe verschonet &c. Est enim *aggratiatio* jus superioritatis territorialis, eôque mortis pœnam in relegationem aut pecuniariam convertere potest superior; (modò crimen sit ejusmodi, quod lege divina non singulariter Magistratui commendatum sit, ùt sunt imprimis homicidium, adulterium, blasphemia, sortilegium, Sodomia, in quorum nullô remissio pœnæ obtinet, sed tantùm commutatio:) & quidem ob causas jure probatas, & intrà modum, qui in judiciis receptus esse reperitur, maximè quod homicidium it. alia scandalosa facinora, ùt incestum & similia attinet. Quod vero ad Magistratus inferiores, seu qui merô imperiô non vi superioritatis, sed ex privilegiô, consuetudine, investiturâ aut conventione, gaudent: illi pœnam mortis non possunt remittere, si vel maximè aliunde quàm ex jure divinô penderet, nec eandem in relegationem vel pecuniariam convertere, quinimo ne mortis quidem modum mitigare seu alterare; quanquàm adhibitô consilio prudentum, acerbitatem supplicii, ex certis causis, temperare queant, v. g. culeum, in pœnâ parricidii, omittere, (maximè si flumen in eo loco non reperiatur,) nec non fustigationem, relegationem, ut & mulctam, quia pœnæ hæ *arbitrariæ* sunt, nec tamen hoc aliter nisi ex prudentum consiliô, (quod tam Ordinatio criminalis, quàm pleræque constitutiones *provinciales* exigunt,) in *mitiorem* convertere non prohibeantur. Heig. *p. 2. quæst. 22.*

VII. Est

VII. Eſt & alia objectio, quod proprium magiſtratibus eſt, id poſſe mandari, nec tamen merum poſſe mandari Imperium *. At hoc non minus eſſe vanum facile probabimus. Nam quia jus gladii ob ſimilitudinem quod habet cum jure vitæ necisque, nobiliſſima pars ejus juris eſt, quod Magiſtratibus datur, merito placuit, hoc à nemine exercendum, quam ab eo, cui ſpecialiter à Principe conceſſum fuerit: qui proinde nec in alium pro parte vel totum jus ſuum transferre poteſt, ne quidem mandati titulo. Idque per Europam etiamnum ſervari videtur. Nam quod aliqui putant Principes, Comites, Dominosque immediatos Merum Imperium ſibi commiſſum aliis mandare, ſpeciem qua fallat incautos, habet. Illi enim Magiſtratus non ſunt, ſed jurisdictionem Imperiumque *habent in patrimonio* (*n*) non minus quam ipſa territoria, cum quibus illa jura per ſucceſſionem, per venditionem aliosque contractus tranſeunt, quod à Magiſtratuum officio longe alieniſſimum eſt. Quoties igitur alios ſuo loco ſubſtituunt, qui de criminibus judicent, committere magis Imperium aliis jure quodam analogico principatus, quam ſibi commiſſum mandare videntur. Hinc & illud ſequitur, Jurisdictione & Imperio alicui à Principe in oppidum pagumve dato, *non videri* Merum Imperium hoc ipſo *permiſſum* (*o*); quia nominatim hoc expreſſum oportet. Idque dicendum, etiamſi recepta ponatur diviſio jurisdictionis in civilem & criminalem, quia non ſufficit *nomen generis*, (*p*) ubi ſpecialis commemoratio neceſſaria eſt.

* *JC. in l. 1. de offic. ej. cui mand. jurisd.*

(*n*) HABENT IN PATRIMONIO. Hinc ut populus Rom. non poterat dici *mandare* merum imperium, dum Præfecto urbi coercitionem criminum permitteret: ita nec in Principibus aliisque, qui nunc vi Superioritatis Territorialis mero imperiô ſeu potius jure vitæ & necis gaudent, dici poteſt, quòd Officialibus ſuis merum illud imperium mandent: Et cum vel maximè quoad Epiſcopos, & Prælatos in Imperio noſtro difficultate res non careat: ideò rem expendimus *in Diſſert.* de mero imperio *Aphor. VI.*

(*o*) NON VIDERI MERVM IMPERIVM PERMISSVM. Utique ſi expreſſum fuerit mit denen Gerichten, moribus noſtris voce eâ, ùt & *Jurisdictionis*, non *minùs criminalis* & ſuperior Jurisdictio venit. Meichſn. T. III. Dec. *33. n. 133.* Indeque dubium minus eſt, ſi in eâd. regione prædiis talibus *communiter* merum imperium adhæreat; & cumprimis ſi in eo, quod conceditur, prædio, Anteceſſor eâd. Jurisdictione uſus fuerit, quòd tunc jurisdictione una merum imperium ſeu criminalis tranſiiſſe videatur. Mev. *IV. Dec. 290.* & Carpz. *Diſp. 4. feud. th. 24.*

(*p*) NOMEN GENERIS. Ut nec alias ſpeciei per genus derogatum eſſe cenſetur, quando ſpeciei peculia-

peculiaris ratio est vid. *N. 69.* junct. *tit. C. quando imperat. int. pupil. & vid.* non obst. *l. 7. C. de Jurisdict. Optimè Barbosa L. VII. c. 5. Thes. axiom. 4.* ubi ampliationes & 9. limitationes habet.

VIII. Jurisdictio post Merum Imperium *nihil est aliud*, (*q*) quam de causis civilibus cognoscendi & judicandi potestas, cui adjuncta est exequendi facultas. Ultima verba secernunt jurisdictionem à notione nudâ, quæ executionis vim ignorat, qualem *arbitri* (*r*) & judices qui Romæ *pedanei* (*s*) dicebantur, habent.

(*q*) NIHIL EST ALIVD. Fortè sic definitur accuratius: *Jurisdictio* est potestas statuendi & exequendi in causis civilibus, jure Magistratûs competens. Nam malè *notionem* pro genere supponit Collegium Argentoratense: quoniam *potestas* in notione cessat, *l. 2. §. 3. de liber. caus.* in jurisdictione haut unquàm, *l. 215. de V. S.* verùm semper Magistratui inest, nec aliter ille notionem suam, quàm vi Imperii, expedit.

(*r*) ARBITRI. Differentiam inter arbitrium & judicium diligenter explicat Pacius in *Method. C. de recept. arbitr. c. 6.*

(*s*) PEDANEI. Quasi ad pedes Magistratuum sedentes, (ità Gell. *L. XIV. c. 2.* explicatè magis Feltmannus *de juram. perhorresc. c. 20. n. 18.*) alias etiam judices *dati*, vid. Coll. Arg. *de Jurisdict. th. II.* ubi exponit, cur primùm coram Magistratu *de jure* experiundum fuerit: additô Gilhaus. *in arbor. Jud. civ. p. 42. n. 61. seqq.* Cæterùm differentia judicis pedanei à *mandatario* ùt & ejusdem à *Delegato* alibi exponitur vid. Bachov. in πρωτ. *p. 408.* Franzk. *ad tit. π. de off. ejus cui mand. est Jurisdict.*

IX. Ejusdem fere generis est *audientia episcoporum* (*t*) & *consistorialis* (*u*) in Ecclesiis, de rebus quarum cognitio illis à potestatibus Reipubl. permittitur. Nam censura morum & declaratio indignorum communione sacra, toto genere ab hoc loco diversa est, siquidem hic de jure *quod à summa potestate defluit*, (*x*) agimus.

(*t*) AVDIENTIA EPISCOPORVM. Fluctuant Auctores in describenda Episcopali *audientiâ*. *Cujacius* putat ipsos Jurisdictionem non habuisse, nec apparitionem nec executionem; sententias autem ipsorum *Executioni* dedisse Magistratum civilem. *l. 8. C. de Episc. aud.* Alii *Jurisdictionem* illis adscribunt, sed *restrictam*; *l. 13. C. eod.* ut tamen porrigat se notio ipsorum etiam ad *crimina* pœnâ Ecclesiasticâ coërcenda, relictâ pœnâ seculari civilibus Magistratibus. vid. Perez. *ad C. de Episc. aud. n. 4.* Longè aliter se habet Jurisdictio Episcopalis *Jure canon.* & *Pontificiô* modernô. vid. Reinking. *l. 3. d. R. S. & E. cl. c. 10. & 11.* & omnium optime *Taborem* ad *Colleg. Arg. de judic. th. 269.* ubi solidè exponit ab origine *audientiam* Episcopalem, ejusque fata, & successionem juris, ad nostra usque tempora, exhibet.

(*u*) CONSISTORIALIS. Sed valde differt hæc ab audientia Episcopali. Illud constat, quòd in Consistoriis non sint tractanda illa, quæ *internam* potestatem Ecclesiasticam concernunt, nec quæ ad totam pertinent Ecclesiam; verum ea tantùm, quæ soli Principi reservata sint; ùt sunt caussæ, quæ ordinationibus & observantiâ *consistoriales* factæ sunt, ut puta de sponsalibus & matrimoniis, de usurarum excessibus (quanquàm hi quoque ex præventione ad secularem Magistratum aliquando perveniant:) caussæ decimarum, beneficiorum, seu præbendarum, stipendiorum, patronatus, suspensionis & destitutionis clericorum, absolutionis à juramento, (ut tamen *relaxatio reservata* maneat Principibus,) & denique quandocunque in civilibus vel delictis levioribus, quæ mitiùs quàm relegatione coërcentur, ratione personarum

Jurisdictio consistoriorum in *Clericis*, & *qui* eò pertinent, Kirchen- und Schul-Diener, fundari potest, vid. Carpz. *Lib. III. Jurispr. Consist. def. 2. 3. 5. 6. 7. 11. & 12.* Unde apparet, quod cognitio illa consistorialis reverà speciem *Jurisdictionis* conficiat, nec Auctor Judicum *pedaneorum* cognitioni eam æquiparare potuerit; nisi quòd Consistorialis illa in multis ad *coërcitionem* non porrigatur: At vero hoc etiam in Jurisdictione civili sæpiùs accidit.

(x) QVOD A SVMMA POTESTATE DEFLVIT. Quasi videl. *indignus communione* Ecclesiasticâ judicari non possit à potestate summâ, quà hæc ipsa talis est, & rectè; nec tamen solum ad *ministerium* illud pertinet: nam licèt huic potestas clavium *concredita* sit, judicium tamen super exercendâ potestate illâ, *totius* est *ecclesiæ*, Principis & subditorum, ùt ejusdem membra sunt; Quâ ratione tamen Consistoria, tanquam Ecclesiæ totius in eo loco *repræsentativa*, cum & constent ex Secularibus & politicis consiliariis, vice *Ecclesiæ* in eâ re funguntur; ut hinc Auctor, si hanc potestatem à Consistoriis alienam esse voluerit, omninò deserendus sit.

X. Noli tamen putare, nullâ re quam exequendi jure notionum à jurisdictione distare. Nam autoritas, qua in jus vocantem sine conventione prævià sequi oportet, quæque præterea ante causæ cognitionem fiunt, non aliò quam ad jurisdictionem officiumque Magistratuum *referri possunt* (y).

(y) REFERRI POSSVNT. Et tamen autoritas hæc, atque illa, quæ *in jure*, antequam Judex pedaneus cognitionem suscipiat, peraguntur, ad executionem non pertinent: Videl. plus est in Jurisdictione quàm Executio, nec tamen plus ei annexum est, quàm *mixtum Imperium*: etenim mixtum Imperium non rectè definitur per solam *exequendi* potestatem; sed est potestas jubendi & coërcendi Jurisdictioni tuendæ inserviens. Quid vero quòd Judex quoque *pedaneus* directiones quasdam habeat, seu *jussiones*? nimirùm illæ non sunt aliæ, quàm quibus nudæ notionis expediendæ causâ indiget. *l. 11. §. 4. de interr. act. l. 15. C. de judic. l. 2. §. 7. C. de jurej. propter cal. dand.* & sic solô genere à coërcitionibus, quæ mixti imperii sunt, distinguuntur.

XI. Divisio *jurisdictionis* (z) prima est in voluntariam, quæ non nisi inter consentientes, & contentiosam, quæ inter contradicentes exercetur. Ad priorem spectant adoptiones, emancipationes, Legitimationes, *non æque tutorum dationes*, (a) *veniæque ætatis* (b) impetrationes: simile de similibus esto judicium.

(z) JVRISDICTIONIS. Sed ita non oportet Jurisdictionem sumere pro *ordinaria*, quatenus extraordinariæ contradistinguitur: quanquàm pro tota Jurisdictione, quà mero imperio opponitur, divisum hoc accipiant complures; quod tamen nec ipsum recipiendum est: non enim est distinctio hæc *generis* in *species*, saltim non generis *univoci* in sua univocata: siquidem Jurisdictio voluntaria non est Jurisdictio seu potestas, quæ jure Magistratûs competit, sed cum termino quasi *alienante*, Jurisdictionis *extraordinariæ*, habetur.

(a) NON ÆQVE TVTORVM DATIONES. An fortassis *mixtæ* Jurisdictioni, quæ ex voluntaria & contentiosa quid participat, accensendæ erunt? Nequaquàm, non enim datur ejusmodi mixta Jurisdictio, quin potiùs tutoris dationem *voluntariæ* Jurisdictioni accenseri oportet: *l. 2. §. 2. de tutel. l. 19. §. 1. de tutor. & curat §. 5. J. de Attil. aut.* Nam & in *aliis* actibus voluntariæ Jurisdictionis *contentiones* quædam suboriri aliquando possunt, qui tamen actus naturâ suâ per hoc non excidunt, nec ad diversos Magistratus

perducuntur: quin potiùs ipsa disceptatio vi ejusdem extraordinariæ potestatis expedienda est.

(*b*) VENIÆQUE ÆTATIS. Rectè Auctor nisi ubi *Magistratui*, ùt tali, ejus rei potestas concessa est, sicut in Ducatu *Würtembergico*: Aliàs omninò venia ætatis, it. legitimatio liberorum, *Majestatis* est, aut ex privilegiô aut præscriptione immemoriali Superioritatis, ùt rectè Vinnius *c. VI. de Jurisdict. §. 6.*

XII. Contentiosa dividitur, (missa partitione *in civilem & criminalem* (*c*) quod sit ordinaria vel legitima. Ordinaria quæ competit Magistratui quà tali & more solito absque speciali sanctione. Legitima sive extraordinaria, quæ competit iis tantum Magistratibus, quibus expressa lege, vel constitutione data est; quò apud Romanos pertinebat tutoris datio, consilii exercitio, permissio alienandi bona pupillorum & minorum, ipsumque Merum Imperium, ut modò indicavimus.

(*c*) IN CIVILEM ET CRIMINALEM. Malè sic distinguit Jurisdictionem contentiosam Pauermeisterus, *L. 1. d. Jurisd. Imp. c. 16. n. 23.* nam merum imperium à potestate causarum civilium penitùs separatum est: unde non minus *Auctor* licèt *suprà §. 5.* dixisset, se Jurisdictionem ab Imperio mero distincturum esse, hoc tamen loco emendandus est. Nam licèt merùm Imperium referat ad *extraordinariam* Jurisdictionem, *in fin. h.* tamen hæc quoque Jurisdictio quamvis jure Magistratûs non competat, ad causas tantùm *civiles* ubique restringitur: & quanquàm quædam extraordinaria sit etiam contentiosa, ùt *supra* diximus; tamen contentio illa nunquam criminalia tangit, adeòque ipsum merum imperium non modò ab ordinaria, sed etiam extraordinariâ *Jurisdictione* separatam rationem habet. Deinde *Autor* minùs rectè actùs, qui hìc sequuntur, ad *contentiosam* Jurisdictionem extraordinariam refert, siquidem tutoris datio, consilium, decretum, omnia voluntariæ Jurisdictionis sunt.

XIII. Ordinaria jurisdictio rursus est vel propria vel aliena, quæ ad legitimam non pertinet differentia, quoniam hæc in alium nullo modo transferri potest, quippe cum nulli competat, nisi cui vi legis data atque adeò cujus propria est. Etenim propria dicitur, quæ immediatè à summâ potestate sive specialiter seu generali jure proficiscitur. Aliena, quam quis exercet vice alterius Magistratus ex voluntate ejus cui propria, *vel consensu partium* (*d*).

(*d*) VEL CONSENSU PARTIUM. Non sufficit: nam *legalis* prorogatio Jurisdictionis per *reconventionem* sc. non est ex consensu partium.

XIV. Illa dicitur mandata, hæc prorogata. Jurisdictio mandatur tota vel pro parte. Tota cum Magistratus omnes officii sui partes obire impeditur, aliumque pro tempore substituit, neque enim licet in perpetuum, nisi abdicato Magistratu, quo facto redit ad fontem.

tem. Pro parte fit dupliciter; ſunt enim partes aut ſubjectivæ aut potentiales, ut in Schola loquuntur; pro parte ſubjectiva mandatur jurisdictio, cum Magiſtratus oppido alicui aut territorio vel pago ſuæ provinciæ aliquem præponit, in quem uſum Præſides olim *ſuos habebant Legatos* (*e*); pro parte potentiali, cum pro actu aliquo juris dicendi alium ſubſtituit. Poſſunt autem mandari & ſub mandata ſimpliciter jurisdictione comprehenduntur omnia, quæ modo non veniunt ex ſpeciali Lege vel conſtitutione; Ideoque mixtum quod dicitur Imperium per mandatum * quoque tranſit, non æque merum aliaque *legitimæ jurisdictionis*, (*f*) ut dictum.

* *JC. in l.1. & l. ult. eod. tit. de off. ej. cui mand.*

(*e*) SVOS HABEBANT LEGATOS. Provinciarum ſc. Conſularium ſeu ſenatoriarum, i. e. *Proconſulum*, nam *Præſides* non habebant legatos, ipſi Legati Principis. At vero legati Proconſulum non erant mandatarii, ſed habebant *propriam* Jurisdictionem à Senatu Rom. in *actu primo*, quæ per admonitionem ſeu excitationem Proconſulis in actum *ſecundum* deducebatur. Hinc non alteri, quàm *illi legato*, mandari ſeu committi poterat, *l. 4. §. 6. de off. Proc.* nec adimi per Proconſulem, *l.6. §.1. eod.* appellari autem poterat à Legato ad Proconſulem, tanquam *diſtinctam* Jurisdictionem tenentem, *l. 2. qui & à quibus appell.* qui & ſuos ipſe proprios habebat Aſſeſſores, lictores, apparitores, *l. 6. §. f. de pœn.* indeque *propria* ipſius expreſsè dicitur Jurisdictio *l. 4. de Off. ej. c. mand. eſt Jurisdict. l. 13. de Off. Proc.* atque inter *Magiſtratus Rom.* ubique refertur, *Conſ.* Cujac. VII. O. 21. Obrecht. *L. 3. de Jurisdict. c. 17.* Sutholt. *de Jurisdict. th. 347.*

(*f*) LEGITIMÆ JVRISDICTIONIS. Poſſunt tamen, quanquàm non niſi *ſpeciali* mandato, illa mandari aliis, quæ cognitionis *extraordinariæ* ſunt, nam & hæc ſunt *Jurisdictionis* ordinariæ, ùt *ſupra* diximus.

XV. Prorogari jurisdictio tantum poteſt *in ſpecialibus cauſis* (*g*). Neque enim ut Magiſtratus totum id, quod habet rectè transfert, ita, privati plusquam de ſuis rebus cognoſcendi jus tribuere poſſunt. Vulgo quadruplex prorogatio traditur, de loco ad locum, *de tempore ad tempus*, (*h*) de causâ ad cauſam, de perſonâ ad perſonam. Judicium de his ſpeciebus in eo vertitur, quod privati de jure quidem ſuo remittere aut decedere, jus publicum autem mutare vel jurisdictionem privato dare neutiquam poſſint. Cum igitur extra territorium, cui præpoſitus eſt, nemo jus dicere queat, Magiſtratus v. c. Mutinenſis Bononiæ, clarum eſt prorogationem de loco ad locum *impingere in principia juris.* (*i*). Cum etiam qui ad tempus certum conſtituti ſunt Magiſtratus, eo præterlapſo, ſint privati, palam eſt, privatos in eum ut arbitrum quidem compromittere, judicem eligere non poſſe, unde

perit

perit prorogatio de tempore, ad tempus. Sed nec ea, quæ de cauſa ad cauſam dicitur, *uſum habet frequentem* (*k*), Judex enim qui de certis rebus judicare juſſus eſt, de aliis toto genere diverſis ne partium quidem voluntate judicium recte exercet, neque enim is, qui ad civilia conſtitutus eſt, de criminibus cognitionem ſuſcipere; nec qui de fideicommiſſis aut familiis erciſcundis duntaxat eſt datus, de rebus aliis adiri poteſt, utique non vi jurisdictionis, ſed per modum arbitrii tantum. Quod ſi negotium ſit ejusdem generis, quantitatis tamen majoris quàm Judici præſcriptum ſit, nihil obſtare videtur, quominus conſenſu litigantium jurisdictio ad majorem ſummam prorogetur, quia nihil apparet, quare inde judiciorum confuſio ſit metuenda*.

* *JC. in l. 74. §. 1. de judic. l. 28. ad municip.*

(*g*) In specialibvs cavsis. Videtur *Auctor* planè rationem in ſuâ tractatione *prorogatæ* Jurisdictionis non habuiſſe ejus ſpeciei, quæ *à lege* dependet, & per *reconventionem* conſtituitur; quod tamen fieri non debebat. Equidem legalis prorogatio regulariter in omnibus cauſis locum habet, etiam *invitis* partibus, ſaltim reconventô invitô.

(*h*) Impingere in principia jvris. Videl. Magiſtratus extra territorium eſt privatus. *l. 3. de Offic. Præſ. l. fin. de off. præf. urb.* & in invitos non poteſt exerceri in alieno territorio, imò nec *in volentes*, Jurisdictio contentioſa, quanquàm poſſit *voluntaria*; ſed hoc non ex prorogatione partium, verùm ex Jurisdictionis illius *naturâ*.

(*i*) De tempore ad tempvs. Et rectè ſpeciem quoque hanc rejiciunt alii; vid. Sutholt. *d. Jurisd. in aphor. 374.* Vinn. *l. 1. quæſt. c. 4.* non obſt. *l. 2. §. 2. de Judic.* nam illa non loquitur de Jurisdictione prorogata, ſed cùm Judex datus eſſet, ut notionem ſuam *intrà tempus præfixum* expediret, quòd partibus integrum eſſe debeat, (quippe in quarum favorem terminus ille conſtitutus fuerat) tempus adjectum prorogandi.

(*k*) Vsvm habet freqventem. Imò nulla eſt planè prorogatio *de cauſa ad cauſam*, eô ſenſu, ut ad diverſi generis formæve cauſas, velut à civili ad criminalem fieri poſſe debeat: *l. 61. §. 1. de judic.* Nec enim ubi Jurisdictio ſeù poteſtas non eſt, eadem per privatum tribui poteſt: & ne limitata quidem Jurisdictio poteſt produci ad cauſas alias. An autem cauſæ qualitas generalis & *ſumma* ſufficit, velut quà civilis alia dicitur, alia criminalis, ut prorogari poſſit? ita quidem Vultejus & Brunnemannus juxta quos ſi qualitas ſpecialis alia ſit, Jurisdictionem civilem hanc ad civilem cauſam *diverſæ ſpeciei* prorogari nil impediet; modò alias perſonæ Magiſtratui illi *ſubjectæ* fuerint. At vero quomodo ad *poteſtatem* prorogabitur à privatis cognitio? quam poteſtatem Magiſtratus non habet; Potiùs civilem Jurisdictionem, ne quidem ad civilem diverſi generis prorogari poſſe, aſſerendum eſt: quam in ſententiam Auctor inclinare videtur in verſ. *quod ſi negotium*, eamque *l. 1. C. de Jurisdict. omn. Jud.* convenire ex inſpectione conſtat, eaque fatente ipſô Vultejo *ibid. n. 107. uſu* recepta eſt.

XVI. Præcipuus eſt uſus prorogationis de perſonâ ad perſonam, quæ dicitur, quando is qui judici alicui non ſubeſt, ejus jurisdictioni ſe ſubmittit, quod vel tacite fit ipſo actu vel expreſſe *per conventionem* (*l*) antecedentem. Prius, quando qui non ſubeſt judici alterum in

jus vocantem sequitur & litem cum eo contestatur *; tunc enim declinare forum suoque judici se adserere non est amplius integrum, quod si petitionem adversarii tantum audiverit, neque respondere voluerit, non videtur stabilita jurisdictio **.

* *JCt. in l. 52. de judic.*

** *JCt. in l. 18. de jurisdict.*

(*l*) Per conventionem. Fieri prorogationem spontaneam *per conventionem* minùs aptè dicitur, nec enim pacto Jurisdictio tribuitur, aut stipulationis alius est effectus, quàm si magistratus ille non adeatur, ut tunc ad hoc agi possit, quod interest: Videlicet, si ad prorogandum judex adeatur, litisve fiat contestatio, *l. 4. C. de Jurisdict.* ita prorogatio conficitur: quanquàm quod *Autor* hic docet, & ante eum Paurmeisterus *L. I. c. 27. de Jurisdict. n. 18.* quasi per *litis contestationem*, & non aliter, prorogatio inducatur, recipiendum non sit: nam & per oppositionem *exceptionum dilatoriarum*, omissis declinatoriis, prorogationem induci per *l. 52. pr. de Judic.* rectè asseritur; Nec tantum per contestationem litis, quippe quæ vel maximè partem litigantem ipsumque judicium respicit, sed etiam *aliis modis* judex jam probatus esse potuit. Hinc in universum prorogationem tunc factam esse censemus, quando quid intervenit, ex quo colligi possit, quòd quis *jurisdictioni* alterius *se subjicere* voluerit.

XVII. Conventio de recipiendo judice, cui debitor non subest, sine dubio valida est, ideoque si non stetur eâ conventione, stipulatori actio in id quod interest dabitur, vel si quem præterea effectum obligatio ex consensu habere potest, is obtinebit. At publici juris ratio privata pactione *nihil immutatur* (*m*). Hinc vi submissionis sub nostro judice factæ, civis alterius Reipublicæ non potest in jus vocari, dum manet in altera civitate; non ibi in loco, quia nulla potestas in alieno Imperio ullos actus jurisdictionis instituere potest, neque per Edictum in finibus nostræ Reipubl. ut in subditos profugos fieri solet, quia deficit medium, quo citatio, quæ est actus Imperii, alienum civem obligare possit. Nec quidem actione in id, quod interest, recte convenietur, nisi expressum sit, ut extrajudiciali denunciatione admonitus se sistat. Idem dicendum, si quis se judici ejusdem Reipubl. cui nec mediatè nec immediate subjectus est submiserit; quia & *in collateralibus* (*n*) unius Imperii Magistratibus vera est regula, nulli extra territorium suum jus dicenti esse parendum. Sed in utrisque effectum habebit submissio directum, si is qui foro suo renuntiarit, in loco judicis prorogati territorioque sit *deprehensus* (*o*) ibique citatus; tunc enim jurisdictio fundatur, ut litem ille contestari cogatur. Maximum porrò usum habet

hæc

hæc prorogatio in his, qui ſe immediatè ſuperioribus ſubmittunt Judicibus, ad quos *prima alioqui inſtantiâ* (*p*) vocari non poſſunt. Nam ubi foro proprio & immediato renunciaverint, nihil obſtat, quo minus ſuperior Magiſtratus, quem pro ſupremo agnoſcere debent, jurisdictionem in illos *exerceat* (*q*).

(*m*) NIHIL IMMVTATVR. Quid vero quòd *Autor* in *§. præcedente* prorogationem per conventionem fieri poſſe docuit? Videtur hic in *§. 17.* ad jus hodiernum reſpicere, quô plerique docent, prorogationem ſpontaneam, ſeu quæ à partibus fit, non amplius obtinere, quoniam in patrimonio eſt Jurisdictio, quam Magiſtratui conventione ſubduci non oporteat, indeque non niſi legalem prorogationem nunc quidem admittunt. Enimvero hæc doctrina procedit, ſi diverſa territoria & diverſas in eodem territorio Jurisdictiones *patrimoniales* ſupponamus; Nam in eodem principatu v. g. ut olim in Imperio non minùs tota *prorogationis ſpontaneæ* doctrina quotidiè exercetur, quâ nimirum principis, coram quonam collegiorum ſuorum quis conveniatur, non intereſt, ſed etiam quando ne foro renunciare poſſint, in favorem ipſorum & non publicum conſtitutum fuit; ſecùs & cumprimis *externum* forum prorogantes mandatis pœnalibus, etiamſi in causâ concluſum fuerit, *avocantur.*

(*n*) IN COLLATERALIBVS MAGISTRATIBVS. Eſt tamen ubi ex conventione publica Jurisdictioni civitatis unius reliquæ ſubmittuntur, velut civitates *jure Lübecenſi* utentes olim ita inter ſe convenerunt, ut *appellationes* Lübecam, cui tamen nulla cæterarum ſuberat, deferrentur.

(*o*) DEPREHENSVS. Ut licèt ex ſuo loco non poſſit ad peregrinum judicem vocari; (nec enim hic aliter ſubditum alienum, quàm *per ſubſidium* citare poteſt,) tamen ſi hic in territorio magiſtratûs peregrini reperiatur, perinde ibidem citari poſſit, atque dicimus aliquem forum ſortiri ex contractu in loco contractus, ſi modò ibidem deprehenſus fuerit, ùt quidem habet doctrina communiter recepta, *apud* Carpz. *in* 2. *reſp.* 30. adeò, ut tùnc demum locum contractûs forum competens conſtituere, (licèt ibi reus non reperiatur,) *Dd.* obſervent, ſi *arreſtum* rerum intervenerit; vid. Mev. *P.* 1. *Dec.* 239. quanquàm de jure conſtituto verior ſit *contrà* Bachov. *Vol.* 1. *Tr. D.* 3. *th.* 8. *lit. C.* aliorum ſententia, quòd contrahens in loco contractus conveniri poſſit, licèt ibidem non deprehendatur; idque ob text. generalem in *l.* 19. *§.* 1. *de Judic.*

(*p*) PRIMA ALIOQVI INSTANTIA. Cujus rei exemplum eſt illuſtre in ſtatibus & immediatis Imperii, quando *Auſtregis* renunciant, ut tunc immediatè in Aula Cæſaris, vel Camerâ Spirenſi conveniri poſſint, vid. Schubhard. *cap.* 7. *de Auſtregis.*

(*q*) EXERCEAT. Quanquam aliàs etiam obſervari debeat, quod ſi cuiquàm Princeps Jurisdictionem ſeu inſtantiam primam conceſſit, poſſit ſubditos ipſius non quidem in cauſis ad Jurisdictionem Vaſalli v. g. pertinentibus, ſed tamen in aliis, v. g. ut teſtimonium in judicio Principis dicant, & ſimilibus, *immediatè* citare, ùt rectè Franzkius *Reſol.* 18. diſſentiente licèt Carpz. *p.* 1. *C.* 27. *D.* 11. & *C.* 16. *D.* 29.

XVIII. Haud diſpar judicium eſt de cauſis, ob quas homines diverſis judicibus ſubditi propter continentiam negotii omnes ad unum vocantur, ut hoc rectè in eadem Republicâ, non perindè fiat *in diverſis*, (*r*) niſi ſpontè ſiſtant ſe: * quia neque Lex civilis illum concurſum in diverſis Imperiis operari, nec in jus vocatio contra non ſubjectos expediri poteſt.

* *Vid. JC. in tit. ff. De quibus rebus ad eundem judicem eatur.*

(*r*) IN

(r) IN DIVERSIS. Imò etiam in diversis, prout hodiè diffitendum non est, territoria statuum in Imperio ad instar diversarum Rerumpublicarum habere, & tamen quotidiè ob *continentiam* causarum subditi territoriorum alienorum ad unius v. g. ubi bona sita sunt, citari, velut in *concursibus* creditorum, (Mevius *V. Dec. 125.*) in continentia ex *accessorio* (Jurisd. *Dec. 355.*) nam hoc ipsum non tantùm lex Civilis exigit, sed *naturalis* quoque ratio, de quâ vid. Blum. *in Proc. Cam. tit. 40. n. 2.* idque non modò in continentia ratione causæ, velut possessorii & petitorii; Vid. Carpz. *I. Resp. tit. 8. resp. 74. & tit. 3. proc. art. 5. n. 9.* sed etiam quoad speciem continentiæ, quæ *ex personis* pendet; quanquàm hæc eò plerumque dirigatur, ut rei diversis foris subjecti coram omnium superiori conveniantur, velut mandans & mandatarius v. g. diversis Jurisdictionibus subjecti, ob injurias coram utriusque superiore conveniri possunt. Vid. Vultej. *L. I. de Judic. c. 4. n. 227.* quanquam *Carpzovius* hac in re difficilem se præbeat *II. Resp. 17. n. 12.* contrà quem vid. Berlich. *II. Dec. 220.*

XIX. Sed omnibus illis casibus, quod directâ vi jurisdictionis fieri nequit, per requisitionem inter civitates ob reciprocam utilitatem receptam, fieri solet ac debet. Idem juris & moris est, in criminum reis, quos cum in loco admissi publicè intersit animadverti: idcircò alibi deprehensos istuc remitti oportet, quæ remissio in eodem Imperio vi legis necessaria potest fieri, ut *Jure Romano* (s) cautum: * in diversis Rebuspublicis non nisi voluntatis mutuæque humanitatis est.

* *Justinian. in Nov. 134. cap. 4. & 5.*

(s) JURE ROMANO. *Nov.* hìc citatâ, *l. 7. §. ult. de accus. l. 7. de Cust. reor.* Sed nunc *remissiones* cessant, Franzk. *de judic. n. 46.* Carpz. *3. quæst. cr. 110. n. 45. seqq.* nisi conventione mutuâ aut observantia seu consuetudine ita placuerit, vel etiam reus latâ jam sententiâ aufugerit.

XX. Hæc de Jurisdictione pro hoc loco sufficiunt. Superest mixtum Imperium, quod in modicâ coërcitione consistit & jurisdictioni, ut dictum, civili adjungitur, eamque perpetuo comitatur, ut vim executionis vigoremque judiciis necessarium addat. Quanquam & *per se consistere potest* (t), ut nullam sequatur jurisdictionem, quoties Magistratus tralatitia hominum admissa aut contumacias per & propter se coërcent, veluti mulctæ dictione, pignoris capione, carcere, verberibus aut opere publico temporario, aliâve ignominiâ. Nam hi omnes modi ad Imperium mixtum referuntur, uti & manus militaris & missio in possessionem, aliaque ad executionem ac coactionem comparata.

(t) PER SE CONSISTERE POTEST. At vero hoc non est mixtum imperium à Jurisdictione *separatum, si Jus Justinianeum* respicias, ubi magistratus non minùs ob delicta, quæ lege publicâ judiciorum notata non fuerant, nec adeò meri erant imperii, carcere aut mulctâ coërcere poterat; verùm etiam *hodiè*, ubi mixtum imperium ad bassam seu *inferiorem* jurisdictionem respicit, ejusmodi delictorum *correctiones* non minùs *Jurisdictionis*, cui mixtum imperium inest, esse dicuntur.

XXI. Cæte-

XXI. Cæterum nudæ forſitan notionis in hodiernis Imperiis uſus eſt perexiguus aut nullus? Nam arbitris etſi perfectè competat jus cognoſcendi & pronuntiandi, tamen hoc ad ſtatum civitatis aut ordinem Imperii non pertinet, ſed ad jus privatum & conventiones ſingulorum. Epiſcopi & Conſiſtoria Eccleſiarum quam habent audientiam, ea toto etiam genere differt, non minus à notione quam à jurisdictione civili; ſed analogice non minus cum hac quam illâ comparari poteſt. Mos autem dandi judices pedaneos, quam Magiſtratus Romani faciebant, ut cauſas viderent & ſententias ferrent, quemadmodum recentiori jure Romano ſuppreſſus, ita noſtris temporibus omnino incognitus eſt. Nam quod Commiſſarios Curiarum multi huc trahunt, error manifeſtus; ſiquidem illi nihil ſunt aliud, quam delegati *ad præaudiendas partes*, (*u*) ut tamen ipſi Judices & diſceptent merita cauſæ & ſententias dicant.

(*u*) AD PRÆAUDIENDAS PARTES. Zur gütlichen Handlung, ſed ita ſtrictè ſumi *commiſſarios*, eôque modô infinitæ commiſſariorum ſeu deputatorum ſpecies recenſeri poſſent. vid. *noſtra* ad *Tit. ff. de off. ejus cui mand. eſt jurisd.*

XXII. Apparet ex his quæ diximus, Jurisdictionem eſſe facultatem moralem, quæ perſonæ competit, à ſumma poteſtate expreſsè delatam, quæ proinde nec aliis modis acquiri, neque amitti, niſi ex voluntate ſummæ poteſtatis poſſit. *Præſcriptione* (*x*) igitur illam propriè nemo acquirere poteſt, ut alias dictum, neque ſecus amittitur, adeo ut nec abdicare ſe Magiſtratus ſuâ poteſtate, ignaro vel invito principe, poſſit. At morte, velut cuncta perſonalia, ſine dubio finitur, maximeque tempore præfinito in functionibus ambulatoriis.

(*x*) PRÆSCRIPTIONE. Antehac nec *negativè* præſcribebatur Jurisdictio, ut nempe quis contra eam liber tempore fieret, nec *poſitivè*, ut quis in Magiſtratum è privato abiret; nunc tamen Jurisdictio longô tempore adverſus aliam quàm ſuperiorem cum territorio, ſed absque eo longiſſimô præſcribitur. vid. *l. f. C. de long. temp. præſcript.* adverſus *Principem* vero ſeu ſuperiorem immemoriali tempore opus eſt. Thoming. *Conſ. 22. n. 68. ſeqq.* ſi titulô careat præſcripturus, ſecùs ſolùm 40. annos deſiderant. *Arg. c. 1. X. de præſcription.*

XXIII. Sed uſus fert, ut jurisdictio cum reſpectu ad ſubjectum territorium appelletur; eodemque jure quo ipſa territoria cenſeatur. Hoc ſenſu præſcriptione poteſt acquiri & amitti jurisdictio, ut Magiſtratus cuique territorio præfecti latius aut anguſtius imperent, & ſi terri-

territorium jus Universitatis habeat, tum nec ipsa potestate summa illud jus tolli potest, quatenus Universitas idem habet, quod privatus in suis rebus.

Caput XI.

De Subjectione Rerum.

ARGUMENTUM.

Res cujusque subjectas eidem Imperio cui personæ. Divisio rerum in corporales, & incorporales; rursus illarum in mobiles & immobiles: earumque differentia quod ad juris effectum, quæ de re disputatur. Divisio alia; res sunt vel singulorum vel communes vel publicæ vel universitatis aut nullius. Quid singulæ species. De rebus nullius agitur latius; primò de his, quæ per occupationem acquiri possint; quo loco probatur, fuisse initio mundi Communionem rerum. Quo jure nitatur jus venandi feras principibus solis addictum, accuratius docetur. Tum de rebus, quæ dominium non recipiunt, cujus naturæ probatur esse mare, certis tamen sub cautionibus; ne quidem Imperium maris ullum per se dari, citra illas cautiones. De publicis rebus & earum differentia. De insulis in flumine, de ripis, de alveis, de alluvionibus, denique de rebus verè aut quasi sacris earumque alienatione, de rebus sanctis, & religiosis.

I.

POst homines, qui subjiciuntur Imperio, transeamus ad res. Intelligimus autem per res in jure ea, quæ Græci χρήματα appellant, quæ Aristoteles * ait esse πάντα ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται, *omnia quorum valor pecuniâ æstimatur:* quæ & *bona* dicimus à beando, unde latinè beati, id est, divites. Cum autem propter homines habeantur bona, consentaneum est, eos, qui Imperium habent in personas, eandem in res habere potestatem. Nempe, ut antea diximus, tam proprietas bonorum quàm libertas corporum singulis in civitate salva intelligitur, Imperium nec non eminens dominium, in singula vim suam pariter extendit, ut similiter dictum.

* *4. ad Nicomach. cap. 1.*

II. Res sunt vel corporales vel *incorporales* (*a*). Illæ mobiles aut immobiles, quas inter magnum juris discrimen aliqui constituunt. Nam quia mobilia proxime & immediatè ad usum personæ spectant, ideo

ideo ſubjacere volunt hæc imperio illius, cui ipſa perſona ſubjecta ſit, quocunque loco bona reperiantur. Adeo ut Princeps, qui bona civis ſui propter delictum redigit in fiſcum, ea quoque mobilia, quæ ſub alterius imperio latent, jure ſibi vindicet. Similiter Leges & ſtatuta de ſucceſſione bonorum, quæ in locis, ubi quisque civis eſt, obtinent, iis quoque in bonis habere effectum, mobilibus ſcilicet, quæ ſub alterius ditione reperiuntur. At ſecus in rebus ſoli ſive immobilibus eſſe; nam hæ cum partem Reipublicæ ſubjectivæ, id eſt, territorii conſtituant, non poſſunt alterius, quam qui regit eandem civitatem, ſequi autoritatem. Ideò leges de ſucceſſionibus, quæ in unâ obtinent Republ. quod ad res alibi ſitas, ubi diverſum jus viget, non poſſe valere, idemque de confiſcationibus dicendum.

(*a*) INCORPORALES. Ab his aliæ ſunt *incorporeæ*. Sunt autem res *incorporales* veræ relationes â jure productæ, & non entia rationis. Corporales vero res ſunt mobiles vel immobiles: has non facit tales ſola *deſtinatio* Patrisfamilias. Aliquando etiam res *incorporales* ad corporalium jura trahi anguſtia vocis legislatoriæ, aut hominis disponentis jubet, quâ ratione vel mobilium vel immobilium jure cenſentur: atque de actionibus *realibus*, quæ ſcil. rem ſequuntur, pro diverſa conditione rerum ſtatuendum eſt: Quod vero actiones *perſonales* attinet, idem dici debet, ut ſi ad rem immobilem reſpiciant, in cenſû immobilium rerum non minùs habeantur, ſi ratione mobilium, v. g. ex mutuo, locus in quo creditor degit, reſpiciendus ſit, quod ad *fin.* §. 4. hic obſervandum eſt.

III. Verum his ratio juris vetat adſentiri; quatenus certum eſt, nullo modo poſſe fieri, ut principis ullius ſtatuta vel decreta in alterius Imperio vi directâ ſortiantur effectum. Publicatio igitur bonorum tam mobilium quam immobilium, quæ in alieno territorio ſint ſita, non poteſt inſtitui, quam altero conſentiente Principe, cui de rebus penes ſe poſitis pro arbitratu diſponere licet.

IV. Quod ad ſucceſſionem attinet, res quidem ita ſolet explicari, at longe diverſâ, ut opinor, ratione, quæ non à jure imperii ſed *voluntate petenda defunctorum*, (*b*) quæ in privatis ſucceſſionibus utramque facit paginam; & ſine dubio quisque de rebus ſuis ubicunque ſitis libere diſponendi habet facultatem. In dubio autem præſumitur, ea quæ ad perſonam ſuam pertinent eamque ſequuntur, voluiſſe deferri ſecundum jus illius loci, ubi perſona ipſius egit: mobilia verò dicuntur ſequelam habere perſonalem. Non æque res ſoli, quas non ad perſonæ ſuæ rationem, verum potius ad regionis, cujus portio ſunt,

 mores

mores & instituta destinasse videtur. Eadem ratio est in rebus incorporalibus, ut sunt jura, obligationes, reditus & similia.

(*b*) VOLUNTATE PETENDA DEFUNCTORUM. Imò vero ubique *imperium* prævalet, idque sequimur, videl. non quia id voluit defunctus, sed quia non aliter voluit, modò in eo loco, ubi bona sita sunt, *testamentorum* usus, & ut voluntas hominis legi prævaleat, receptum sit. Cæterùm *hereditas* tanquam universitas non censetur ex loco, ubi bona sunt, sed ubi relinquitur hereditas, quod fieri intelligitur, non ubi quis *moritur*, (quanquàm si ibi condidisset testamentum, quoad *solennia* actûs, illud sec. requisita illius loci censeretur; ut ad bona extra illum locum quoque reperta porrigi possit. Mynf. *V. th. 20.* Gail. *1. th. 123.*) sed ubi *domicilium* habet, *l. 1. C. ubi de her. agi.* cui quis creditur bona sua adjecisse. *l. 27. §. 1. de fund. instr.* Jacob. Schultes. *I. quæst. 39.* nisi ex jure *loci* ubi sunt, aliud constitutum vel receptum reperiatur: nam ita potest fieri, ut circa bona mobilia, it. nomina, diversum servetur, si quidem *mobilia* illi quoque loco subsunt, ubi reperiuntur. (aliter atque *Auctor* hic docere videtur.) Quod si etiam constet, bona mobilia ideò in alium locum quem transtulisse, ut ibi *perpetùo* essent, & sec. jura seu statuta ejusdem censerentur, tunc iterum domicilium morientis non respicitur. *l. 35. §. 3. de hered. inst. l. 32. de pign. l. 86. de leg. 3.* Carpz. *VI. resp. 38. n. 29.* exemplum habet in pecuniâ alibi sub usuris elocatâ: quod tamen exemplum meritò quis in dubium revocaverit; nisi aliæ circumstantiæ concurrant, ex quibus animus defuncti apertiùs colligatur: v. g. si appareat bono filiorum fratris, qui in loco domicilii defuncti cum patruis succedere non poterant, in eum locum, ubi eorum fuerat ex jure repræsentationis successio pecuniam eum constituisse. Quod *immobilia* attinet, certum est, statuta *loci*, ubi illa sita sunt, respici: ita Reinking. de *retract. consangv. quæst. 1. n. 45.* Bocer. *Class. I. Disp. 3. n. 44.* Denique quòd bona *publicata* alibi sita ad dominum loci, in quo ex crimine bona delinquentis publicantur, pertinere non possint, ejus rationem rectè *Auctor* in eo collocat, quòd nil valeat imperium publicantis, in bona quæ alibi sita sunt; Interim dubium non est, quòd etiam possit dominus territorii peregrini, si judicatam rem alterius agnoscat, bona delinquentis sub suâ Jurisdictione deprehensa, in fiscum redigere.

V. Præterea dividuntur res, quod sint vel singulorum, aut communes vel publicæ, aut Universitatis, denique Nullius. De rebus singulorum, quæ ad privatos pertinent, modo occupatum est, notumque vim Imperii dominia privata relinquere intacta. Quid autem Rex verus in illa ex ratione publicæ utilitatis aut necessitatis, quid Monarcha despoticus *jure possit ordinario*, (*c*) alibi explicatum.

(*c*) JURE POSSIT ORDINARIO. Num itaque non dabitur in Monarcha despotico *dominium eminens*? aut an omnia, quæ *ipse* peragit, vi dominii eminentis peragere videbitur? Neutrum asseri potest, nam & despoticum Imperium justum est, & imò tyrannicum faciem justi imperii eòusque sustinet, donec infima summis permixta, & in statum hostilem respublica conversa fuerit, quô statu frustrà deinceps de ordinario vel extraordinariô regimine seu potestate imperantis quæritur.

VI. Res communes sunt, quarum usus & proprietas cunctis hominibus æqualiter competit, vi divinæ largitionis condito & instaurato generi humano factæ*: dicuntur & Nullius, eo quod *peculiari dominio*

minio (*d*) à nemine adhuc ſint comprehenſæ. Quæ ſunt hujus generis eæ vel ſunt tales, ut à quolibet occupari queant, aut penitus dominii ſunt incapaces.

* *Geneſeos cap. 1. & rurſus cap. 9.*

(*d*) PECVLIARI DOMINIO. Diſtinctè hîc procedendum eſt, & quidem inter omnes conſtat, etiam eos, qui *communionem primævam* nullam unquam fuiſſe docent, quòd res quædam *communes* hodienum dentur, ſic dictæ, quatenus vel natura ſuâ in proprietatem, ſeu ùt *Auctor* hîc, in peculiare dominium transſcribi non potuêre, dum earum uſus & fruitio omnibus animalibus neceſſariò relinquendus fuit (etiamſi nec uſum in his talibus, aëre, v. g. aurâ, ventis, in quibus nulla libertas utendi eſt, propriè dixeris,) vel quatenus ob innoxiam, quæ inde aliis obvenire potuit, utilitatem, eas ad ſe gentes propriò jure pertinere noluerunt: Inde non rectè communes hæ res manſiſſe dicuntur, tanquam *ex derelicto*, quaſi videl. anteà omnes occupatæ fuerint dominiô quôdam *potentionali*, *ùt Strauchio aliisque* dicitur: Sanè dominium illud potentionale æquè figmentum eſt, atque illa quæ multis etiamnùm placet, & vel ipſi *Seldeno*, *in Lib. de mari Clauſ.* actualis communio, & quidem ut communionem illam rejiciamus, eô planè ſenſu, quô *Pufendorfius* uſus eſt; Etenim is, *in L. IV. c. 4. §. 5.* ſtatuit communionem *negativam*, quâ ſc. res non magis ad hunc quàm illum pertinuerint: (hoc eſt, omnes res *nullius* ab initio fuiſſe aſſerit, prout rectè dicitur communio *poſitiva* eſſe, quâ res plurium eſt) adeò ut ne quidem Adamum pro *Domino* rerum creatarum agnoſcat, niſi quòd voluerit dominum eum fuiſſe (*§. 13. d. cap.*) aliô quôdam & diverſo dominii *genere* ab eo quod nunc habemus, id quod ipſe *Indefinitum*, neque tale formaliter, ſed conceſſivè atque dominium, nec actu tale, quo nos utimur, ſed *potentiâ*, appellat. Quæ quidem omnia ſi *Pufendorffius* intellecta velit de rebus aliis præter eas, quas Adamus *actu* tenuit, eô ſenſu, quo nos rem explicavimus, admitti poſſent; at vero cùm ille dominium ne quidem Adamo in rebus ab eo *occupatis* tribuat, & ideo quidem, quia nemo juxta Adamum, poſitô quòd ſolus manſiſſet, adverſus quem *dominii jure uti* potuerit, extitiſſet, quando videl. proprietas *excluſionem alterius* præciſe notat: hinc ei accedere non poſſumus. Nec enim proprietas ùt *ſervituti* opponitur, hîc cum dominio æquiparanda fuerat. Et deinde ſatis prodit principia ſua Pufendorf. *in §. 6. d. cap.* Nec enim potuiſſet ille dogmata *Hobbeſiana*, de *pactitio* ſc. *receſſu*, à ſtatu *belluino*, aliter quàm ex hypotheſi jam adductâ defendere: Nim. à communione receſſum ille docet per *conventionem*, & hactenùs cum *Grotio*, quæ conventio tùm *expreſſâ* fuerit, per diviſionem, tùm *tacita*, per occupationem, quaſi hôc poſteriori modô actum id fuerit inter homines, ut quod unus occupaſſet, alter ipſi pacis cauſa non eriperet. Hinc enim ait, feras quidem etiam ſibi rapere res in pabulum, ſed tamen etiam ſi quid ſepoſuerint, poſſe alteram id eripere, quia ſc. feræ invicem *conventione* ſibi non teneantur; Explicat deinde *§. 6.* ſatis eleganter, quâ ratione *communio* rerum *perdurare* moraliter non potuerit: quanquam hæc explicatio magis ad uſum hiſtoricum & quidem occupationis (non etiam *diviſionis*, quippe quæ nulla fuit,) quàm *juridicum* faciat. Ex dictis ſequitur, ap. eund. in *§. 4. it. 9. ſeqq.* quod *Deus* non ſit cauſa *immediata* dominii (puta ex reſpectu *Pufendorffii*, prout illud effectum habuerit *ad alios* homines, quem tamen fruſtrà ſupponi anteà admonitum eſt) ſed ex *facto humanô* illud proceſſerit; unde nec *modum* rebus *utendi* à Deo præſcriptum eſſe ait: quod quidem poſterius, quoad modum ſcilicet, certâ ratione admitti poſſet; ſaltem quòd *natura* hominem de variis juribus (& ſic Deus non minùs, naturæ Autor) inſtruxerit, ut quamvis adeo dominium naturale ſeu phyſicum *qualitatem* rei non eſſe, facilè quis conceſſerit, tamen non omnino admitti poſſet, quod dominium non à natura ſit, ſed ab impoſitione & inſtituto. Nobis quidem diſtinctiùs & cum evitatione omnium, quæ doctrinam hanc de communione implicatam aut ſuſpectam reddunt, in *Diſp. de jure rerum aph. 13.* ita res definiri poſſe viſa eſt, ſi ſtatueremus, *primævam communionem* nullam unquàm fuiſſe, nec diſceſſionem adeò ab eâ, ſive per diviſionem, ſive per occupationem: non etiam fuiſſe *dominium* aliquod *potentionale*, nec

nec dominium fuisse ullum *ante proprietatem rerum*; fuisse autem jus aliquod & *facultatem*, dominium rerum *acquirendi*, atque sic *modum* acquisitionis primævæ esse *occupationem*, *Titulum* verò esse *concessionem* illam summi rerum Conditoris Dei; inde cùm jus occupandi præsupponat actu rem *nullius* esse, ideò jus vindicandi, it. dominium potentionale, cum isto occupandi jure stare non potuisse, differt ergo communio illa dissentientium actualis à dominio potentionali, differt ab utroque jus occupandi & se dominum faciendi; communio actu facit dominos etiam quoad fruitionem; dominium potentionale dominos facit solùm in actu primo, ut tamen Domini re ipsâ quoad proprietatem sint: (solâ deficiente possessione, quam quidem qui communionem rerum tenent, & ipsi communem habent) jus vero occupandi solùm confert *facultatem*, dominium rerum per occupationem acquirendi: eamque non primum hominem solùm habuisse dicendum est (nisi *repræsentativè*,) nec enim ille poterat acquirere & apprehendere omnia; sed quemlibet hominum, qui subsecuti sunt, quibus ab ipso creatore ad omnia facultas patebat, ut illa, quæ ante eos ab aliis occupata non fuerant, acquirere sibique appropriare potuerint. Intereà non minùs acquisitio *derivativa* in rebus jam acquisitis ad alios transferendis ex facultate illa & instituto creatoris suo modô pendet.

VII. Prioris naturæ sunt omnes res, quæ possessionem & occupationem stabilemque custodiam recipiant, ut sunt feræ bestiæ, volucres, pisces, gemmæ, metalla nondum effosa, res derelictæ, aqua profluens, omnesque maris insulæ regionesque desertæ *. Ejusmodi res naturali ratione cedunt occupantibus. Etenim posteaquàm à communione primævâ consensu non minus quam necessitate humanæ societatis recessum est, constanter receptum fuit, ut quod unusquisque apprehendit nullius existens cum animo sibi habendi, id ei à nemine citrà injuriam eripi posset **.

* *Grot. lib. 2. de jure belli & pac. cap. 2. §. 2. & lib. 2. Jurispr. Holl. cap. 3.*

** *Joh. Henr. Boeclerus comment. ad libr. 2. Grotii cap. 2. §. 2. Strauchius de Imp. Mar. cap. I. Job. Bapt. Burg. lib. I. de dom. Reip. Gen. in mari Ligust.*

VIII. Quod enim aliqui disputant, ea quæ de communione primæva dicuntur, esse fictitia, id demum vere, si quid, unquam, fictitium est; Nam si communio sit jus, quo res eædem plurium pro indiviso propriæ sunt, res loquitur, cum creator Deus cunctis mortalibus dederit jus in res hujus inferioris naturæ, nihil potuisse illud esse quàm communionem: adeoque ridiculæ sunt in contrarium rationes. Neque verò metuendum, quia fatemur, in quibusdam rebus statim desiisse communionem, ne nobis obloquamur, quasi communio nequidem animo concipi possit, eò quod proprietas sit in ipsa possessione. Nam quia factum saltem, id est, occupationem, si non pactum expressum ante primum à communione recessum requirimus, palam est,

mente

mente ſaltem aliquod jus ante illud factum concipiendum. Dein, etſi quædam res incontinenti deſierint eſſe communes, multæ tamen diutiſſime tales manſerunt; neque enim niſi lapſu multi temporis pleraque terrarum occupari potuerunt, *quæ nec etiamnum omnes tenentur* (*e*). Præter quod in animalibus quæ cælo, quæ mari terraque continentur, in aqua profluente, aliisque rebus, non potuerat deſinere communio, quia nunquam *deſinere poterat occupatio* (*f*). Certum quoque eſt, quod totus populus æquale jus habeat in feras, volucres & piſces, item metalla theſaurosque ſubterraneos, qui in territorio ab ipſomet occupato reperiuntur. Unde clarum, quod communi conſenſu, id eſt, per legem ſinguli à jure ſuo recedere, idque in unum vel certas perſonas transferre poſſint.

(*e*) QVÆ NEC ETIAMNVM OMNES TENENTVR. Prout exponit inter cæteros *Phil.* Cluverius *Lib. ult. Geograph. c. 16.* de terra *Auſtrali* incognita ſeu Magellanica, ubi & in Notis, quid ex ea hactenus detectum ſit, & de terræ illius felicitate, epiſtolam Petri Ferdinandi *de Quier ad Hiſpaniarum Regem citat.*

(*f*) DESINERE POTERAT OCCVPATIO. Specioſa hæc ratio magis eſt, quàm vera; Potiùs dicendum eſt, quòd quarundam rerum uſus & fruitio omnibus animalibus neceſſariò relinquendus fuerit, ut in aëre, aquâ profluente, & ſimilibus. Nam *feras* quidem quod attinet, earum ratio planè diverſa eſt; & quanquàm cujuslibet occupationi initiò fuerint relictæ: tales tamen ſunt, quæ in jus proprium deſcribi potuerint: hinc quoad eas ratio *Auctoris* non concludit, quoniam in illis nunquam deſinit occupatio: Poſtquàm tamen communes non manſêre, quod etiam *Auctor* tradit: inde ſingulos à jure ſuo, quòd in feras habuerunt, *receſſiſſe*, idque juxta *§. ſeq.* fundamentum præbere Principibus, ut venatione *hodie* quidem ſoli gaudeant, illud utique falſum eſt. Etenim jus aliquod in feris ſeu venatione ſingulis hominibus antè non competiit, niſi *negativum*, h.e. quod cùm Principes quid de ea nondum ſtatuiſſent, abſque ullâ injuriâ quilibet feram in medio relictam ſuam facere poſſet: ut hactenus rectè *Grotius*, venationem eò usque promiſcuam manſiſſe dicat, quoad nulla lex civilis aliud induxerit, *Lib. II. c. 5. §. 5.* Nam utique jure *imperii* ſeu ſuperioritatis Principes venationem ſubditis interdixiſſe rectiùs ſtatuitur, quippe quòd per illud aliter id definiri potuerit, quod nullo deſuper ſtatuente jure Naturali aut Gentium hactenus *in medio*, tanquam promiſcuum, relictum fuerat; idque ob rationes, poſt Weſenbec. in parat. Franzk. *exerc.* IV. *quæſt.1.* & Carpz. *II. qu. crim. 54. n.11. ſeqq.* à Pufendorffio etiam traditas. *L. IV. c. 6. §. 6.* quanquàm illas nihil efficere putent hi, quibus libertas illa promiſcua, in ſuis regionibus, adhùc defenditur. Cur enim illis malis non vexati veteres? & nonne poſſent ſtatuta tempora præfiniri, inſtrumenta facilioris & promiſcuæ occupationis interdici, & alia, ut everſio nimia ferarum evitaretur. Quid quòd agricolæ canes & equos ad venandum ne quidem alere poſſunt? quocircà *Hiſpanos Aucupia* hodienum liberè permittere conſtat, nec *piſcationes* ubivis terrarum privatis interdictas, nec in Belgio prohibitionem tam rigidam eſſe. Enimverò inde nil efficitur, quàm ut inde pateat, penes imperium *civile* eſſe, pro conditione & natura cujuslibet regionis, de venatione ſtatuere. Cæterùm ſi quæ Principis ſit aliqua conſtitutio, eidem propter conſcientiam parendum eſt; (quod malè negat Gudelinus *de Jure Noviſſ. Lib. II. c. 2.*) ut in conſcientia is peccet, qui privatim leporem capit, licèt res illa ante conſtitutionem nullius fuerit. Quod vero *pœnam capitalem*, quæ non nullibi contrà legem venantibus indicta eſt, concernit, quanquam eam Carpzovius *d. l. n. 38. & ſeqq.* defendat, ei tamen ſententiæ alii ſe opponunt, eò quòd Magiſtratus quidem jus vitæ & necis habeat, ſed non

ex

ex quolibet delicto, verùm ex ejusmodi, quod pœnam mortis *mereatur*: vid. Grot. *L. II. c. 1. §. 14.* Neque *rigor* ille Magistratui, de quo *l. 11. pr. de pœn.* (in arbitrariis puta) ùt nec principi legislatori affectandus est, quippe quòd contemtus Principis rem non conficiat, nisi ex levissimis delictis, quæ faciliùs omitti poterant, contemtum quoque Principis multò majorem elicias. vid. Harpprecht ad *§. 11. de R. D. n. 34. & seqq.* Interim sæpiùs iteranti, & cumprimis in feris majoribus, capitis pœnam impingi posse, rectè statuitur cum Heigio *d. P. 1. quæst. 15. n. 80.* Bocero, *cl. d. V. O. 3. th. 30.* Knich. *de Sax. non privandi jure c. 5. n. 206.* Et Tabor. *in armam. p. 144.* ipsoquê tandem Carpz. *d. l. n. 32.* & seq. maxime *n. 45.* qui non minùs de feris minoribus *n. 72.* & piscium furibus ibidem agit: ut rectè Einsiedel *c. 3. n. 368. de Regal.* arbitrariam pœnam esse voluerit; quanquam regula quidem sit, ut fustigatio ei præfigatur. Carpz. *d. l. n. 32. & seqq.* His legibus autem *exteros* quoque teneri. Grotius *L. II. c. 2. §. 5.* rectè docet, cùm contrarium in *piscatione* contrà Seldenum *de mari liber.* defenderat: nam privatus quidem non poterat prohibere, ut fundum ejus ingrediens captum suum faceret; Princeps v. respectu exteri territorium suum ingredientis non est privatus, & in eo territorio feræ communes non sunt ampliùs. Illud certum est, (quod & *Zieglerus* docet, *L. II. c. 8. ad Grot. §. 5.*) quòd ante capturam ferarum ne quidem Princeps ipse dominium illarum habeat; sed tantùm legem is statuere potest, ut ipse solus feram suam facere possit. Unde falsum est, quod Vinnius *ad §. 13. j. d. Rer. Div.* docet, & ipse etiam Zieglerus *Lib. II. c. 2. §. 5.* quòd privati in ejusmodi territorio, si quid ferarum capiant, adhuc suum faciant, eò sc. quòd rei, quæ nullius est, dominium occupanti eripi à lege non possit. Cur enim Princeps id, quod promiscuum est, non posset sibi proprium facere, & effectum acquisitionis subditis interdicere? nisi vel totum jus venationis hoc ipso iterum subvertere velimus. Apparet ex jam dictis, quòd malè asserat Klock. *1. Consil. 50. n. 153.* jus venandi subditis ademtum esse per *patientiam* suam: nam *superiùs* dictum est, jus quoddam *positivum* commune subditis venationem non tribuisse, & ne quidem *divini juris* hunc sensum esse, (dum homini dominium ferarum tribuit,) cum cæteris Pufendorffius *d. l.* ostendit. Pejus adhuc tempori immemoriali adscribit id Finckelth. *Obs. 41.* nam privati rem suam contra patientiam Principum intrà tempora usucapionis vindicare ne quidem potuissent. Heig. *P. 1. quæst. 15. n. 44.* Imò illud quod jure G. occupatione quilibet proprium facere potest, saltim *negativè*, non prohibitivo, præscriptioni alterius non subjacet *l. 45. de usucap.* Fallit etiam Hornius *Lib. 2. Politicæ Architecton. c. 3. n. 5.* quando hanc ademtionem venationis nullum aliud argumentum tueri posse opinatur, quàm *dominium eminens*: nam ita quidem prohibere possent principes, ne quis fundos, in quos illi dominium eminens sibi asserunt, venandi gratia, ingrederetur; qui tamen, si mandato conveniret, captum nihilominus, vulgari saltim dominio suum faceret. Porrò *Dd.* Juris G. hîc emendandi sunt, quando jus civile Rom. ipsimet emendare infeliciter præsumunt. Ita Grot. *L. II. c. 8. §. 3.* taxat *JCtos*, quòd protinus, atque fera custodiam nostram evaserit, capientis alterius faciant, *§. 12. J. de R. D.* cùm in rebus aliis amissâ possessione, non protinùs amittatur dominium. *l. 13. §. 13. de acquir. poss.* Oportere itaque non tam renovationem libertatis in ferâ, quàm difficultatem recuperandi, rem conficere: At verò hæc doctrina recipi non potest; nec sola, ùt putat, desperatio rem conficit, aliàs etiam oves à lupo abreptos perderemus, quod quidem malè alibi asserit ipse Grotius *L. II. c. 4. §. 5.* Ubi idem de rebus *in mare projectis* asserit: nam potest utique adhuc in hisce rebus, cum spe projectâ, subsistere *animus* rei per dominium inhærendi, quod ex objecti demum destructione corruit; cùm quidem spes etiam ob arduum quidpiam perimi non possit. Longè rectiùs *Nostrates* in *l. 44. de A. R. D. l. 8. §. f. fam. herc.* quod in animalibus quidem mansuetis & rebus aliis dominium cum possessione non amittatur, sed in *feris* longè aliter habeat, & quidem ob solam *amissionem possessionis*, non ob derelictionem tacitam, quæ quidem cum desiderio feram recuperandi consistere non potest. Deinde Pufendorffius *L. IV. c. 6. §. 10.* feram *vulneratam*, si lethale vulnus & in eo fundo, in quo Jus venatori versandi erat, acceperit, eam ab alio non posse intercipi, putat. Multò rectius *JCti Rom.* qui quandocunque & ubivis intercipi posse feram, nondum perfectè captam, docent, ut tamen intercipiens in alieno *iniuriarum* teneatur. Denique Grot. *L. II. c. 8. §. 2.* feram, quæ in sylva circum-

circumſeptâ verſatur, ad Dominum ſylvæ pertinere, contra *l. 13. §. 14. de acquir. poſſ.* docet: Et tamen ad occupationem actum corporalem requiri, nemo non videt; ſecùs ſi quis feram ſylvæ circumſeptæ immiſiſſet: tunc enim etiam, quæ inde naſcerentur, *immittentis* forent. Itaque nec qui ſinus maris dominus eſt, dominus quoque erit *piſcium* inibi natantium.

IX. Atque *hoc eſt fundamentum*, (g) quo jus feras venandi, aucupia, piſcationes, metallifodinæ, theſauri & ſimilia principibus aut proceribus hodierno gentium uſu vindicantur. Non tamen efficere poteſt Lex, quod vult Grotius, ut Principes * immediate domini ferarum etiam ante occupationem fiant**, quia jus illorum non poteſt eſſe prius quam populorum, à quibus illud habent: atqui feræ donec capiantur, manent nullius tam reſpectu populorum quam ſingulorum. Sed hoc poteſt Lex, ut quicunque aliquam iſtarum rerum capit, hoc faciat, ut miniſter ejus, in quem populus ſuum jus commune transtulit: adeoque ut Princeps in ipſo occupationis actu dominio potiatur. Unde non male dicitur, eos qui feram lucri faciendi animo detinent aliquando furti ſe obſtringere, quod negant qui ſolâ venatione privatis interdictum, dominia autem ferarum principibus nullo modo adfecta putant; quod inde refellitur, quia ne fortuito quidem feræ captæ cedunt occupantibus, ſed in publicum deferendæ ſunt.

* *Dix. in digreſſion. Juſtinian. lib. 4. cap. 20.*

** *Vid. eand. digreſſ. ut & cap. præced.*

(g) Hoc est fundamentum. De univerſa acquiſitione rerum ita habendum eſt, ut duo genera ejus, poſtquàm nimirùm *occupatione* res unius alteriusve propriæ factæ ſunt, ſtatuantur, unum acquiſitionis *originariæ*, quod jam ante obtinuit, alterum *derivativæ:* Utriusque iterum conſiderandi ſunt & *tituli* ſeu cauſſæ, qui *efficientis* locum ſuſtinent, & *modi*, qui *formam* conficiunt; *Originariæ* acquiſitionis unus eſt modus, *occupatio*, ſed *tituli* ſunt varii, puta venatio, bellum, inventio &c. de quibus hoc *ad Grotium* notandum eſt, *L. II. c. 8.* quòd *JCti Romani* aliquos rerum *juris Naturæ* eſſe dixerint, qui tamen ne quidem *juris Gent. primævi* ſunt, ſed ſecundarii; quosdam etiam dixerint *Juris Gentium*, qui tamen ex compacto quarundam civitatum proficiſcuntur; quanquàm in univerſum omnes *ratione naturali*, ſi non primâ ubique, remotiori tamen; & ad prudentiam *Romanæ* legislationis valdè probabilem exactâ, conſtent. Sic ergò protinùs alterum modum acquiſitionis originariæ à Grotiô *in L. II. c. 3. §. 2. & ſeq.* confictum rejicimus, rejectâ videl. communione illâ, cui *diviſionem* hanc Grotius ſuperſtruxerat. Eſt autem *Occupatio* iterum vel *vera* & directa per *Apprehenſionem*, quò pertinent cauſæ ſpeciales jam antè indicatæ, quæ communiter ſolam occupationem conſtituere dicuntur; vel *ficta*, quæ fit per *Acceſſionem*; eamque vel naturalem vel *induſtrialem*, quæ *Adjunctio* dicitur; *naturalem* in *animatis*, quò foetus pertinet, licèt ex alterius mare genitus ſit. *vid. Puſendorff. L. IV. c. 7. §. 4.* Secus atque Grot. *L. II. c. 5. §. 29.* & *c. 8. §. 18.* quando is, contrà diſpoſitionem *Juris Rom.* foetum æqualiter ad dominum genitoris & genitricis pertinere debere aſſerit. Et *inanimatis*, per Alluvionem, quæ in genere ſumta vel continua eſt vel diſcreta. *Continua* per incrementum latens, *quam alluvionem* in ſpecie dicimus, vid. Beſold. *Theſ. pr.* voce Zufluß, & Pufend.

fend. *L. IV. c. 7. §. 11. & 12.* ubi de alluvionibus in territorii finibus mutatis, it. in fundis privatorum; de quibus etiam Buchner. *de Jure aquatico. th. 89.* ùt & *in th. 90.* in agris *limitatis* hodiè jus illud alluvionis obtinere docet: additô autem Carpz. *p. 3. C. 13. d. 17.* ubi, quâ ratione augmentum per alluvionem Emphyteutæ, vasallo, & usufructuario proficiat, decidit: Vel incrementum est *evidens* per *avulsionem* seu coalitionem, *§. 21. d. R. D.* junct. *l. 5. §. 3. d. R. V. Alluvio* (quam in genere accepimus) *discreta*, contingit vel *circumluvione* vel *inundatione*; de inundatione vid. Grot. *L. II. c. 8. §. 10.* ad quem notandum est, quòd *inundatione* proprietas non reverà sed dubitativè, quà in ancipiti est, adeòque potentiâ *amitti* dicatur. *l. 23. quibus mod. ususfr. amitt. l. 24. §. ult. eod.* Bachov. *ad Tr. D. 20. th. 5. lit. g.* & *ad §. 23. J. de rer. div.* id quod maximè obtinet, si inundatio non simplex fuerit, ùt *l. 7. §. 6. d. A. R. D.* sed cùm flumen totum uno impetu, alveo desertô, in agrum aliquem se effundit: *Circumluvio* est vel omni ex parte, vel tantùm ex unâ; *priori* modo fit *Insula*, de qua *inferius*: *Posteriori* mutatio *alvei*, de quâ cùm ob traditionem *l. 7. §. 5. d. A. R. D.* JCti *Rom.* dissensisse videantur, *Dd.* negotium variè expediunt, ùt apud Coll. Arg. *th. 29. eod.* post cæteros videre est. Putem, esse distingv. an flumen diurno tempore agrum occupaverit, an aliquo saltem? *hôc* modo, quia *propè inundationem* est, speciem mutatam non videri; *illô* vel *non integrum* vicinum agrum occupavit: & tunc si sensim recedat, pars alvei relicti vicinis jure *alvei* advenit. *l. 28. d. tit.* si impetu, tunc *strictâ* ratione novus alveus relictus vicinis cederet. *d. l. 7.* Verum ratio illa, si *æquitas* spectetur, extendi huc non debet, sed ager potiùs ad pristinum Dominum reverti: cùm ad vicinos non videatur pertinere jure *vicinitatis*, (utpote quòd jus illud in eo tantum alveo, qui nullô unquam tempore in bonis alicujus fuit, obtineat; nec etiam jure *alluvionis*, quia nullâ diligentiâ impetum fluminis coërcere poterat. Conf. de *Fori* usu, Carpz. *p. 3. C. 31. d. 14. seqq.* & an quoties flumen cursum mutat, simul etiam *terminus Imperii* per flumen constitutus mutetur? Grot. *L. II. c. 3. & 16. seqq. Accessio industrialis* est vel simplex vel mixta seu proventus ex ipsa re: *simplex* tùm in re *mobili*, tùm immobili: *illa* per *conjunctionem* & *specificationem*. *Conjunctio* est vel *in textura*, de quâ contra H. Grot. *L. II. c. 8. §. 21.* defendit Pufend. *L. IV. c. 7. §. 9.* quòd *purpura* etiam majoris pretii vestimentum sequatur. Referri quoque huc poterit, si loco intexturæ nomen *adjunctionis* in specie acceptæ substituas, *Applumbatura* & *ferruminatio*, *cum similibus*. *Commixtio* est tum rerum liquidarum, in specie *confusio*, tùm solidarum, quæ nomen generis habet. In Confusione, si *forma* prævaleat, res est *specificantis*, & sic *in aliud genus* transit. Richt. *Decis. 96. n. 109.* Quoad *specificationem* optimè rem *JCti Rom.* definierunt, quando *etiam malâ fide specificanti* dominium rei ex *forma* prævalente tribuerunt, & lites, si dictamina *Juris Rom.* sequamur, non modò evitantur, sed & suum cuique tribui potest; ut immeritò jus illud impugnet Pufendorff. *L. IV. c. 7. §. 10.* *Accessio* in re immobili, fit tum *Inædificatione*; tum *Implantatione* & *satione*: & quidem quoad *Inædificationem* in jure Rom. nil adeò desiderant Dd. Juris Gent. Ipsi autem *JCti Rom.* difficultatem, quæ quoad mala fide ædificantem, (dum *donandi* animum aliquo casu habuisse creditur, in *l. 2. C. de R. V.* residet,) satis expediunt, quanquàm variè; ùt apparet ex Ummio *Disp. 22. ad proc. th. 13.* Fach. *1. contr. 55.* & *aliis*. De *implantatione* iterum contra Grotium *L. II. c. 8. §. m. 22.* Pufend. *L. IV. c. 7. §. 5.* defendit, quòd *arbor*, quæ radicem in alieno solo egit, ad Dominum soli pertineat; Difficultatem *l. 26. §. 2. Nostrates* satis feliciter resolvunt: ad quam illustrandam conferri poterit *ad Instit.* Paulus Voëtius. Fuit *Accessio* vulgaris; *Eximia* sequitur, quæ conspicitur tùm in charta, tùm in pictura: *Chartæ* scripturam cedere, indignè fert Pufendorf. *L. IV. c. 7. §. 7.* & tamen *hodiè* illud servari Ludwell. perhibet, *Exerc. 4. th. 7. lit. c.* contra quam Harpprecht. putat. *in §. 34. J. de R. D.* Interim *ex æquitate* Judex nonnunquàm possessorem chartæ absolvet, si pretium ejus, & si quid intersit, præstiterit. Enimverò in his, quæ juris publici fiunt, qualia olim omnia scribebantur, longè rectiùs dispositio *§. illius* obtinere posset; aliud dicendum est de eo casu, si quis vel *secreta* sua, vel inæstimabilia *commenta* aut *rationes* imprudens chartæ alienæ inscripserit. Conf. omninò *l. 3. §. ult. ad exhib.* & *l. pen. eod.* De *Pictura* in eo dubium vertitur, quâ ratione, cùm tabula illi cedat, nihilominus Domino tabulæ, si picturæ impensam refundat, efficax detur adversus pictorem actio, in *l. 9. §. 1. de A. R. D.* junct. *§. 35. J. de R. D. vers. quo casu.* videl. etiam

illo

illo casu adhuc Dominii *prævalentis* effectus est, quod si pictor pretium tabulæ offerat, domino ejusdem præferatur. Tantum de acquisitione originaria. *Derivativæ* iterum *modus* unicus est, *Traditio: Tituli* quamplurimi. Traditio autem fit vel in personam certam vel in *incertam*. Huc *missilia* pertinent, quæ antequam ab aliis occupentur, non sunt nullius, & hinc rectè ad derivativam acquisitionem referuntur; aliter ac cum rebus *pro derelicto* habitis obtinet, quas omninò ad *inventionem* referri oportet: & quidem de hoc acquirendi genere ad *l. 43. §. 11. de furt. Nostrates* agunt, atque inter res derelictas & *pro desperatis* habitas distinguunt. Siquidem in his semper desiderium habendi superest, quamvis in eas quis inquirere cessaverit. vid. *l. 11. de R. J.* junct. *l. 14. de A. R. D.* Quod verò *d. l. 43.* attinet, eam de jactu spontaneo nonnulli exponunt, non propter naufragium: eamque responsionem formari dicunt ex *§. 3. d. l.* item ex *§. præced. ejusd.* Et quanquàm *Bachov.* solidam hoc modô rationem dubitandi non fore putet, tamen cùm in *§. 10. d. l.* JCtus disquirat, si quis rem jactaverit, non quasi pro derelicto, sed levandi sui aliave causa, an si tum eam abstuleris, furti teneare? & Respondeat distinctionem de jactu in terra, non posse perinde præsumi rem pro derelicto haberi, sicut si in *mare* abjiciatur; ut solùm ad *furti* imputationem & ad tollentem, non item ad abjicientem, rem eam, nec adeò ad derelictionem principaliter respexerit: ideò hæc ipsa sententiam prædictam non improbabilem reddunt. Traditio in personam *certam* vel est propria vel impropria seu ficta: *hæc* iterum conjuncta est cùm translatione corporis seu rei; (& vel brevi vel longâ *manu* fit, utrâque vel mediata vel immediata) aut sine translatione peragitur, velut per *constitutum*, *l. 1. C. de donat.* A. Fab. *lib. 2. C. tit. 3. def. 6.* Tiraquell. & *alii* plenis Tractatibus.

X. Ex his clarum est, quæ res extra territorium cujusque populi vacuæ sunt, eas à nemine quam per occupationem acquiri posse: occupatas autem ab aliis omnino neminem rectè sibi vindicare. Quare non immerito barbarus Rex Peruanus irrisit immanem Pontificis Romani arrogantiam, à quo terras novi orbis, quæ ab indigenis antiquissimâ possessione tenebantur, Regi Hispaniæ *donatas* (*h*) intellexerat.

(*h*) DONATAS. Est illa donatio, quam *Alexander VI. Papa*, litigantibus super jure occupandi novum orbem Hispanô Ferdinandô Catholicô & Lusitanô seu Portugalliæ Rege, *Diplomate* peculiari suscepit, factâ illa determinatione, ut lineâ mentis cogitatione descriptâ per utrumque cœli cardinem 100. omninò Leucas seu milliaria, ultrà Insulas Hesperides, quæ ad viride promontorium jacent, quicquid terrarum ad solis occasum inveniretur, Hispano cederet, cætera Lusitano relinquerentur. Quod diploma, cùm novæ subinde lites orirentur, aliquoties Pontificem corrigere oportuit. vid. Marian. *Lib. XXVI. de Rebus Hisp. c. 3.* & Diplomata ipsa ap. *Calixtum* in calce tractatus de *Arte nova*. Nec tamen *Pontificio dominio* cuipiam, quod Pontifex in terras ejusmodi sibi asseruerit, concessionem hanc adscriptam volunt, sed *Redoanus* potiùs *Tr. de rebus Ecclesiæ non alienandis*, cum *aliis*, rationem in eo ponit, quòd Pontificem oportuerit, ad pacem & tranquillitatem orbis conservandam, pro *officio suo* providere, ne plures simul ad eas regiones accederent, & ut illi eas aggrederentur, qui *viribus* idoneis ad conficiendum illud negotium instructi, & simul intenti essent, ad *religionem* Christianam & Dei gloriam inibi firmandam: quâ in re autoritati & judicio Pontificis meritò putant Principes Christianos cæteros concedere debuisse.

XI. Atque hæc de rebus communibus occupationem recipientibus; supersunt res dominii incapaces, cujusmodi esse videntur *tam aër quam mare* (*i*). Nempe ut distinguantur aquæ marinæ & aëris par-

ticulæ ab aëre atque mari ipſo. Illas enim occupari & in dominium redigi poſſe nulla dubitatio eſt.

(*i*) Tam aer quam mare. Equidem dominium *aeris*, aquæ profluentis; luminis & caloris ſolaris, malignè quis ſibi ſumeret, & contra humanitatem. Interim cùm illis *absque terris* uti non poſſimus homines, inde liber uſus per conſequens *intercipi* poteſt, ut carcere, ſervitute luminum, proſpectûs, venationis, aucupii, idemque in *ventis* uſuvenit, quoad molendina pneumatica: Hinc malè dicunt nonnulli, non licere, molendinum pneumaticum erigere, niſi *aerem* quis à Principe obtinuerit, ùt *ap.* Gryphiandrum *de inſulis c. 11. n.* 27. & Modeſt. Piſtor. *1. conſil. 19. n. 13.* ad quem pertineat liberum ejus loci uſum cuique concedere: quod quidem ideò à Principibus ſeu territorii dominis difficulter fieri ſolet, *ne multitudo molendinorum* rem molarem penitus evertat, non etiam quaſi aeris conceſſio ad ſuperioritatem territorialem reſpiciat.

XII. Sed mare per ſe totum vel quod ad præcipuas partes *non recipere dominium*, (*k*) cum effectu, ut jus ſit Principi vel populo alios prohibere piſcari in eo, navigare, aquam haurire, conchas & naufragiorum reliquias colligere, probatur hiſce rationibus*. Prima eſt, quod in mari ceſſet ratio, per quam dominia inſtinctu neceſſitatis ab hominum primis diviſa fuere. Nam reliquæ res humanæ inter ſingulos dividi oportuit, quia non omnes pariter ad uſum ſui admittebant, & quod ſuus cuique labor prodeſſe deberet. At mare commodiſſime toti humano generi ſufficit, neque recipit opera permanentis induſtriæ, quæ auctores ſibi ſolis vindicare debeant. Alterum argumentum ſit, quod mare propter fluiditatem & vaſtitatem occupari nequeat, id quod in formâ tale eſt: quæ res non recipit poſſeſſionem, ea nec dominii jure Gentium capax eſt; quia naturalis cauſa ac iterum effectus dominii eſt, ut res ſit in poteſtate noſtrâ eique inſiſtamus. Sed mare non recipit poſſeſſionem, quia poſſeſſio eſt ſedium poſitio & rei detentio; at in mari neque ſedes unquam poni, nec ipſum detineri aut cuſtodiâ coërceri poteſt. His accedit auctoritas juris Romani, quo mare inter ea refertur, quæ in primævâ communione manſerunt, perinde ac feræ beſtiæ, volucres, piſces, terræque deſertæ, habentque ſe, ut ea quæ primum à naturâ ſunt prodita & in nullius adhuc dominium pervenerunt. Ex his ſequitur, jus piſcandi; balænas capiendi, per cuncta maria in omnes terras navigandi & commercia exercendi à nullo principe vel populo jure prohiberi poſſe. Quæ autem de dominio maris ubique ſcriptorum leguntur, & ab Seldeno aliis-

aliisque accumulata ſunt, ea non aliter quam de potentiâ rei maritimæ intelligi poſſe res ipſa loquitur, & alibi à nobis probatum eſt.

* *De hac quæſtione dix. latè in digreſſ. lib. 4. cap. 13. & ſeqq. ubi & ea quæ allegantur.*

(*k*) NON RECIPERE DOMINIVM. Eſt hæc *Grotii* ſententia *L. II. c. 2. n. 13.* & in *Tract.* de *mari libero*; quem in eô plerique, non tam veritati, quàm genti ſuæ ſtuduiſſe, advertunt: Ipſe tamen in *Epiſt. 17.* ſcribit, ſe in colloquio *Anglos* ad metas ſilentii redegiſſe; *Seldenus* deinde, juſſu Caroli Regis *Grotium* refutare aggreſſus eſt; Seldenum iterum *Pontanus* privato ſcripto; qui tamen pleraque hujus rei, quæ ad theſin pertinent, præterit: publicè refellere eum juſſus erat *Graswinckelius*, decreto Ordinum, ſed cùm librum offerret Ordinibus, dixit unus eorum, recenſente *Aizemâ*, optimè res illas *ferrô* agi, indeque liber *ineditus* manſit. Cæterùm pro *Grotii* ſententia, cùm non tantùm inter Belgas & Anglos, ſed etiam inter *Hiſpaniæ* Regem & Remp. *Venetam* de dominio maris diſputatum fuerit, pugnarunt Joh. Baptiſta Valenzuela *Valasquez. Conſil. 100.* Anonymus Autor *Italicus*, cui *Pacius* reſpondet, & *Graswinckelius* in vindiciis maris liberi, adverſus Petrum Baptiſt. *Burgum*, Liguſtici maris dominii aſſertorem. Ulteriùs Franc. *Stypmann.* in *jure marit.* & *Loccenius* in tract. ſimili. Pro *Anglorum* vero hypotheſi *Seldenus* in mari clauſo (rectiùs Grot. ταλασσοκϱάτικον vocat,) Thom. *Rivius l. 3. Hiſtor. naval. mediæ. c. 37. Pacius* in *diſcept.* de domin. mar. Hadriat. *Jac. Gothofr. ad l. 9. ad L. Rhod.* dictus *Burgus*, Joh. *Strauchius de Imperio maris*, qui cumprimis *Stypmanni* inſtantias repreſſit, atque nuper Joh. *Palatius*, (Autor ille Monarchiæ occidentalis,) *libris duobus* de Dominio maris *Reipubl. Venetæ* dicatis, & qui argumenta pleraque expendit multâ perſpicuitate Pufendorffius *L. IV. c. 5. §. 5.* ſeqq. quanquàm inibi de *communione* aliqua miſceat, quæ ex *ſuperiùs* dictis facilè examen patiuntur; maximè tamen exponit, quâ ratione in uſum proprium cedere poſſit, & unde argumenta ejus repetenda ſint, cum quibus ea, quæ Bynckershoekius prodidit, committenda ſunt. Equidem *magnitudo* maris, quò minus in jus proprium cedere queat, non impedit: nam & terra omnibus ſufficere poterat; & tantò faciliùs mare dividitur, quòd culturâ non indigeat: *terminis* quoque, ſi non ſuis, tamen alienis, & per lineas, de quo Gryphiander. *c. 45. de Inſul. n. 92.* gaudet. Non obſt. quòd terrâ major ſit oceanus: Nam adhuc terra continens eſt, ſeu limitem præbet, *Job. 38. 8. ap. Selden. lib. 1. c. 32.* Poſſent autem effectus dominii maris eſſe (1.) ut exteri ob cauſſam juſtam & publicam tranſitu prohiberentur. Grot. *L. II. c. 2. §. 13.* (2.) poſſent vectigalia inſtitui (3.) delinquentes in mari puniri, (4.) ut vela extraneos ſubmittere oporteat iisdem injungi. Poſſet etiam hoc dominium teneri, quatenus mare *præſentiam* noſtram *dominatricem* è littore vel navibus admiſſurum eſt. Nec tamen, ſi quis mare proprium ſibi aſſereret, ad quod Pufendorff. *§. 9. d. cap.* malè communem omnium conſenſum requirit, ut jure ſuô cedant, (neque enim jus tale eſt omnibus *actu*, quod Pufendorff. in rebus quoque cæteris commentus fuerat) ſolus & unus ubivis terrarum iſtud defendere poterit, ſed junctis aliorum *auxiliis*: quod tamen cum in vaſto oceano nullius utilitatis & magnæ difficultatis eſſe appareat, à nemine quidem ſuſcipitur; & quæſtio adeò ſimpliciter eſt de eo, *num repugnet conditioni maris*, ut in jus proprium cedere poſſit? Nam partes quidem maris jam ubivis terrarum occupatæ ſunt, quod ipſe *Grotius* fatetur *L. II. c. 3. §. 8.* ubi tamen non rectè acquiſitionem partis fieri poſſe negat, quando mare ſpeciale ejusmodi cum terris comparatum, illis majus ſit, ut iſtud portio illarum non poſſit videri; malè etiam ibid. Grotius *§. 11.* docet, quòd terris occupatis unà vicinum mare occupatum non eſſe videatur.

XIII. Recipit tamen hæc ſententia aliquas cautiones & limitationes. Prima ſit, quod & aër & mare ſub dominium veniant, quatenus ſunt partes & acceſſiones terræ, quoniam hactenus requiſita veræ

occu-

occupationis conveniunt. Hinc dicimus, eundem qui dominus eſt ſoli, eſſe dominum cœli, quod ſupra illud ſolum eſt, & qui partem aliquam maris undique ſuis terris complectitur, eum hanc partem ſatis occupaſſe atque poſſidere intelligi. Nam ut privatus particulam maris fundo ſuo immittens dominium ejus conſequitur, uti fecit Lucullus Neapoli, ſic nihil eſt cauſæ, cur non Rex aut populus ſinum maris occupare queat ſuis terris undique comprehenſum, ita ut dominio ſuo perfecte contineatur. Dein, conventione populorum fieri poteſt, ut quidam jure & uſu certi maris cedant, aliique liberam ejus dominationem permittant; quod ſcilicet univerſale jus non mutat. Tertio obſervandum, fieri quandoque ut diviſio maris inſtituatur (& diviſio aliquam ſupponit occupationem) non ad poſſeſſionem ſtabiliendam, ſed curam piratas coercendi & ſecuritatem præſtandam. Denique ratione territorii adjacentis pars vicina maris videtur eſſe ſub Imperio Principis aut populi, qui navigantes è terra pro lubitu cogere poteſt: tunc enim cuſtodia illius coerceri videtur. Extra hos caſus nec dominium neque imperium maris jure cuiquam competere poſſe, prædictis rationibus conſtat.

XIV. Fuit, cum Imperium facilius quam dominium acquiri poſſe idque minus juris continere *putavimus*; (*l*) ſed verius eſt, imperium tribuere omnia, quæ dominium maris principi aut populo tribuere queat, adeo ut jure imperii exteris prohiberi & piſcatio & navigatio poſſet, æque ac introitus in terras alienigenis ab eo, qui imperat civitati, interdici poteſt. Habet quidem dominium effectus ab Imperio ſeparatos, ſed imperii illa vis eſt, ut exteris eos præcludere poſſit. Perinde ac jus in feras omnium quidem eſt hominum, ſed dominus in ſuo fundo quilibet impedire poteſt, ne quis illuc ad venandum procedat. Plane ita habendum; ubi non eſt dominium, ibi nec in res Imperium eſſe poteſt; hoc enim illud præſupponit.

(*l*) PUTAVIMUS. Videtur *Auctor* reſpicere ad cit. locum *Digreſſionum*, in *pag. præced.* num ibi largitus fuerat, poſſe diviſionem maris inſtitui, non ad poſſeſſionem *ſtabiliendam*, ſed ad curam *Piratas coërcendi* & ſecuritatem præſtandam, quam in rem *Grotium* quoque in *Lib. II. Juriſprud. Holland. cap.* 1. citaverat.

XV. In

XV. In qualibet gente duplex occupatio rerum fit, per fundos & per universitatem, hæc tempore prior est, & plenam occupatæ regionis initio continet proprietatem, tàm quod ad dominium quam Imperium. Dein per fundos instituitur partitio, qua singuli cives dominium suæ portionis consequuntur, Imperio apud universitatem relicto. Flumina tamen & lacus majores omnesque terræ cultoribus vacuæ & quicquid dominum singularem non recipit, manet in primævo statu, quo cuncta pleno jure fuerant Universitatis.

XVI. Ex quibus evidenter liquet, Dominium & Imperium non esse quidem unum, pari tamen utrumque ambulare passu, nec unum existere, ubi alterum non sit. Imo si mare sit Imperio Principis aut populi, idem dominio quoque ejusdem esse deberet: quia occupatio prima, quæ fit à populo, jus plenum tribuit, modo privatâ divisione ab eo non recedatur, quod in mari ne quidem intelligi potest factum.

XVII. Simul hinc discimus, quæ res sint, quas publicas* appellamus, sc. quarum proprietas certi alicujus populi est; eæque duplicis sunt generis; aut enim in occupatione per universitatem substiterunt, nec à singulis divisæ sunt; aut ex post facto originem habuere. Prioris generis sunt portus & flumina, lacus plerique, & loca deserta ac vacua, aut ab initio ad sustentationem Imperantium vel publicos usus sequestrata. Ex postfacto publicum dicitur, quicquid ex collatione singulorum, aliove instituto, proprium liberæ Reipubl. constituitur; ut est ærarium, bona vacantia, fiscalia, & quicquid præterea cujusque in populi patrimonio noscitur. Ex natura cujusque rei de usu judicandum. Quarundam enim usus rerum omnibus patet, ut fluminum portuumque; aliarum usus Reipubl. quâ tali illisve qui præsunt civitati solis conceditur, ut ærarii, fisci & domanii quod dicitur*.

* *Dix. in digression. d. l. 4. cap. 21.*

XVIII. De insulis quæ in fluminibus nascuntur, jure Romano traditur, quasi ex jure Gentium, quod privatis, qui habent proxima prædia, cedant, sed *ratio vult* (*m*), ut publicæ, hoc est, ejusdem juris cum fluminibus, quorum sunt partes, censeantur. Haud dispar ratio in ripis est, qui pro partibus alvei merito habentur, ideoque ejusdem

dem ac alvei juris esse videntur; etsi rursus aliter jure Romano, cujus ratio benignitatis magis civilis, quam juris universalis est.

(*m*) RATIO VULT. Sic etiam Grotius *L. II. c. 8. & seqq.* ubi idem in *alveo exsiccato* seu derelicto asserit. Enimverò cùm *Insula* videatur esse decerpta ex prædiis vicinorum, ideò *Romani* diversum sensêre, & quidem quod *alveum* concernit, ille populi non esse censetur, nisi quà flumen supernatat. *l. 30. §. 1. de A. R. D.* Hinc facilè respondetur ad hoc, alveum esse partem totius fluminis, alvei verò partem esse Insulam. *Hottomannus* sanè pro *jure Rom.* hanc quoque rationem perhibet, quia insula in flumine publico nata, fluvium dilatare, & vim profluentis ad vicinos agros allidere solet: unde tantundem in utriusque ripis adversi agri occupet, atque insulâ contineatur. (Sed melior est ratio ante præbita:) unde alveus quoque à flumine relictus non amplius est pars fluminis, nec populus flumen occupasse videtur, nisi in forma fluminis. Posses etiam dicere, videri, recedente flumine, ex hac ipsâ ratione populum alveum pro *derelicto* habuisse, ut tunc primi illum inter se occupasse censeantur vicini, quò mala à flumine sibi ante hac illata resarciant, id quod *jus vicinitatis* appellamus; maximè quòd publico conducat, rem culturâ privatorum in censum venire posse. Illud superest, cùm *l. pen. §. 2. de A. R. D.* insulam *juris publ.* esse dicatur, ut notemus *jus Rom.* privatis ob incommoda fluminum, proprietatem quidem Insulæ permisisse, ut tamen *usu* publica maneret: quanquàm multi Nostratium *textum* accipiant de insula, quæ non ex alveo egeritur, sed in virgultis nata & *sustenta* est, cujus rei exempla *Wissenbachius* habet *d. t. n. 18.* Hodiè tamen Insulæ in plerisque locis à dominis territoriorum occupantur: Sixtin. *L. II. de Regal. c. 3. n. 29.* Buchner. *in Dissert. de Jur. aquat. th. 114.* quod cum neminem facilè pauperiorem reddat, utique introduci potuit, juxta *Busium* ad *l. 3. §. pen. de Jur. Fisc.* Unde si luculenter appareat, cum decremento vicinorum agrorum insulam natam esse, adhuc illis vicinis eam *Heigius* relinquendam esse censet. *P. II. quæst. 40. n. 58.* De *alveò* quoque *relicto*, quòd is etiam Fisco *hodiè* in plerisque locis cedat, *Gryphiander* testatur *dict. tract. c. 11. n. 45.* Nam ita quidem obtinuit, ut *Adespota* Principes sibi vindicent, id quod ad *thesauros* etiam extensum est; quamvis Grotius *L. II. c. 8. n. 7.* malè doceat, universali consuetudine hoc inductum esse, siquidem *Jus Rom.* in *Hispania* adhuc obtinere *Molina*, in *Galliâ* Paponius, in *Germaniâ* Sixtinus *L. II. c. 2. de regal.* & Heigius *quæst. 23.* (ubi & vom Schatz, so mit keinem Pflug erreichet wird, seu qui Vomeris ictu profundior est,) sec. *Jus Sax.* testantur. Equidem *Jus Rom.* ex eo satis sibi constat, quòd sæpè res possint in avito fundo à majoribus reconditæ fuisse, aut saltim, (cùm & in *noviter acquisito* fundo thesaurus domini inventoris fiat,) quia dominium in *ignorata* ferri nil prohibeat, si contenta in fundo sint: quòcirca ut fundi beneficia dantur; utut de cætero injustum non sit, ut res illa, quæ hactenus nullius est, & quæ iure communi definitionem necessariam non accepit, per Legem *Principis Fisco* attribuatur: quam idcircò injustam *Dominicus à Soto* habere non debuit.

XIX. De alveis exsiccatis idem esto judicium. Cum enim flumine tecti sine dubio sint publici juris, nihil est causæ, cur aquis nudati publico subtrahantur; Quod enim ex re cujusque superest, id ipsius est, & ab ipso vindicari potest. Jus Romanum quod dominis adjacentibus alveos adscribit, derelictionem Reipublicæ præsupponit, quo præintellecto non potest aliud fieri quam constitutum est.

XX. Sed quæ per alluvionem adjiciuntur *, quia non constat, quantum quoque tempore accedat, & quia natura id quod adjicitur,

partem facit ejus cui advolvitur, necessario cedunt iis, quorum proximi sunt agri & non Reipublicæ. Quod si tamen à privatis incrementum alluvionis notabile occupatum non sit, quia tunc ratio prior cessat, Respublica cæteros antevenire potest.

* *Vid. digress. d. l. 4. c. 22.*

XXI. De parte, quæ per avulsionem, uno quasi ictu ablata uni, alterius agro adjecta est, dicendum videtur, dominium cujus antea fuit, ejusdem remanere, donec cum fundo coalescat, quo casu pars ejusdem erit cujus est totum.

XXII. Jam de rebus Universitatium, nihil præcipui potest adfirmari, siquidem corpora subjectorum, quod ad res suas, eodem jure quo singuli cives, utuntur.

XXIII. Res nullius vocantur, quæ commercio ita sunt exemptæ, ut à nemine in dominium redigi possint, quales sacræ, sanctæ, religiosæ. * Sacras Romani dixere, quæ rite per Pontifices Deo sunt consecratæ, nec abludunt recentiores Romani Christiani; à quibus separantur res piis usibus destinatæ, quas alii haud ineptè quasi sacras appellarunt. Utræque summæ potestati subjectæ sunt, ut leges de illis ferantur, quibus inviolatæ maneant & bene administrentur: dominium autem verè sacrarum Nullius est, sed Dei immediatè, ut quidem definitio postulat. Quapropter neque potestas civitatis, neque Ecclesia potest *eas alienare*, (*n*) nisi ob ejusmodi causas, quas Deus in literis suis quodammodo sibi proprias fecit, ut ob alendos in fame pauperes, redimendosque captivos, similiaque inevitabilis opera misericordiæ: qualis etiam necessitas æris alieni ab Ecclesiâ propter id genus rationes contracti & distrahendi.

* *De alienatione sacraru mrerum dix. in d. l. 4. digress. c. 25.*

(*n*) EAS ALIENARE. De rerum sacrarum alienatione *superiùs* dictum est.

XXIV. Res quasi sacræ, quod ad dominium sunt Ecclesiæ, à quibus & libere administrantur & flagitante utilitatis ratione etiam alienari possunt, multò magis ob necessitatem; Enimverò quòd pro lubitu diminui nequeant, hoc à voluntate eorum, qui res illas Ecclesiæ donarunt

narunt & à lege & à fundamentali univerſitatis cauſam habere palam eſt. Quod vero nec ab his, qui Civitati præſunt, ea bona vel in profanos uſus converti aut absque ſummâ neceſſitate diſtrahi poſſint, alio loco dictum eſt.*

* *Vid. cit. c. 25. lib. 4. Digreſſionum.*

XXV. Cæterum res verè ſacras in ſtatu renovati fœderis per Chriſtum eſſe nullas, cum ratione dicendum, quia conſecratio per quam character aliquis rebus imprimatur, ſine dubio ex cerimoniis eſt, quæ ut umbræ per adventum corporis *evanuerunt* (*o*).

(*o*) EVANVERVNT. Quidni res *ſacras* diceremus? ſi paganum aut Pontificium ſenſum abſtergamus: nam conſecrare eſt addicere, ap. Rhodigin. *L. XII. Antiq. c. 11.* it. inaugurare, atque ſuperſtitiones & ritûs Pontificiorum ipſimet averſamur. vid. Ziegler. *ad* Lancell. *Lib. II. tit. 18. §. 12.* neque *Templis* adeò dedicatis ſingularem effectum & ἐνέϱγειαν tribuimus; imò ne quidem illa in N. T. ùt præcepta habemus, multò minus ſacrificiis materialibus offerendis deſtinari potuerunt, ſed ex libertate tamen Chriſtiana introducta ſunt. vid. Polydor. Virgil. *Lib. V. de invent. rer. c. 7. & 13.* Nimirum quâ humanis uſibus exemta ſunt, ita *ſacra* dicimus, indeque *ſacrilegia* in *locis* venerabilibus admiſſa: cùm & loca privilegiata alia, ùt curiæ civitatum & Palatia Principum, licèt modô *remiſſiori* ſacra dicere nil vetet. Conf. Mev. *Lib. IV. ad Jus Lüb. tit. 15. art. 2. p. 123.* Aliàs notum eſt, quòd *Reformatorum* ſit cum Noſtratibus diſputatio, dum ἐυχαϱιςίαν *ſacrificium* eſſe dicimus, & tamen longè alio ſenſu, quàm *Pontificii* eâdem voce utuntur, cùm nos potiùs *ſacrificium* propriè & formaliter tale in ea non agnoſcamus, juxta *Hebr. 9. 12.* ſed *ſacramentum*, indeque verba inſtitutionis, quæ *conſecrationem* dicimus, non tantùm recitativa cum Reformatis eſſe aſſerimus, ſed *operativa*, ut nempè vi verborum elementa fiant media exhibitiva & ad uſum ſacramentalem adhibeantur, quando poſt conſecrationem manducatio & bibitio ſubſequitur.

XXVI. Res ſanctæ quas Romani dixere, muri & portæ civitatium *nihil præter ſuperſtitionem* (*p*) habent, quo à publicis aut Univerſitatium rebus ſeparentur.

(*p*) NIHIL PRÆTER SVPERSTITIONEM. Vid. ſimulacra in *portis* collocabantur, quæ tranſeuntes ſalutabant; indeque à *Diis* ejusmodi *tutelaribus* portæ *nomina* accipiebant, ùt apud Gruter. *in Inſcriptionibus* & *alibi* reperimus. Conf. de *Conſecrat.* urbium apud Hebræos Petrum Cunæum *de Rep. Hebr. lib. 1. c. 7.* Nobis tamen *hodiè* abſtersâ omni ſuperſtitione res ejusmodi adhuc *venerabiles* habentur, & quæ *violari* non debeant, vid. de Principum caſtris & propugnaculis Berlich. *I. Dec. 70.* nec etiam quoslibet *muros* ſanctos eſſe cum *Berlichio* volunt alii: qui hactenus probandi ſunt, ut violatores murorum & portarum in *municipiis arbitraria* pœna, nec adeò protinùs capitali coercendi ſint, juxta Menoch. in *II. Arbitr. Quæſt. 483.* Richt. *conſil. 20.*

XXVII. Denique religioſa loca, præter memoriam humanæ fragilitatis, quam repræſentant, nihil etiam à privato jure dominii ſeparatum, continent, cum & in commercio perinde ac aliæ res habeantur,

nisi

nisi quod apud Pontificios cærimoniis quibusdam sepulchra consecrentur.

XXVIII. Reliquæ res, singulorum sunt patrimoniales. Patrimonium *duplici jure* (*q*) constat, *in Rem* (*r*) & *in personam*, (*s*) quod vulgo ad Rem dicitur. Juris in Re species sunt Dominium, servitus, pignus &c. Jus in personam, est Creditum. Sed utriusque in subjectione ad Imperium Civitatis eadem ratio constat, de quâ dictum *suprà*.

(*q*) DVPLICI JVRE. In *jure civili* distinctio hæc juris rerum quoad rem ipsam, non etiam quoad verba, reperitur. *l. 3. pr. de O. & A. Canonistæ* autem id, quod A. dicit *jus in personam*, jus *ad rem* appellant *c. 40. de præbend. in 6. c. 8.* de *concess. præb. in 6. Clem. un.* de *sequest. poss. & fruct.* quam appellationem in Foro sequimur, estque illa magis apta, quàm si cum *Auctor* jus in personam dicatur, quô eam v. g. ex conventione, obstrictam habet: quoniam ita solùm ratione *rei* tenetur, & quà debitor est. Equidem *actio in personam* dicitur, *§. 1. J. de act.* quòd in personam videl. dirigenda sit. At vero actio hæc æstimatur ex *causa* sua, quam jus *ad rem* conficit, non jus in personam, quippe quòd hoc *impressionem* quandam indicet: nec congruum etiam fuerat, jus aliquod ad personam nuncupare: Aptè itaque oppositum est jus *ad rem* juri *in re*; Atque Jus *in re* est jus *rerum* seu jus circà *rem* aliquam, ad quod *res ipsa* devincta est, ùt rectè Sutholt. *Disp. 4. aphor. 2.* & Molina *tit. 1. d. 1. & tr. 2. d. 2.* Jus verò *ad rem* est jus circà rem, quô persona ad dandum aliquid vel faciendum aùt præstandum adstringitur. Quam definitionem cùm in *Tract.* suô *de jure in re* & *ad rem* carperet *Feltmannus*, eidem satis ab aliis jam responsum est.

(*r*) IN REM. Est verò *Jus in re* vel *plenum* vel *minùs plenum*; *plenum* rerum tùm *singularium* tùm *universalium*. Illud est *dominium*, ùt & jus dominio *simile*, quò *b. fidei possessio* respicit. *Hoc* est *Hereditas*, nam illa actionem in rem parit. *l. 25. §. 18. de petit. hered.* & facilè constat, non hîc sumi hereditatem *materialiter*, pro ipsis rebus hereditariis; nec *efficienter*, pro *facultate* morali, quâ ad acquisitionem hereditatis pervenimus; sed *formaliter* & *effective* pro acquisitô jure universali illorum, quæ defunctus reliquit: Nam multa *morte* intereunt, *l. 3. §. f. quib. mod. usufr. l. 196. d. R. J. l. 7. de except.* aliqua etiam non nisi *factô* heredis quæruntur *l. 23. de acqu. poss.* quanquàm utilitatis causâ Leges Rom. constituerint, ut licèt *possessio* in herede ipsô non continuetur, tamen in eod. continuetur, licèt, nec dum factâ apprehensione rei, *usucapionis conditio*. Distinctum vero jus in re esse à *dominio hereditatem*, probata dudum est sententia. Nullum enim rerum *alienarum*, nullum *incorporalium*, est dominium, sed tamen earum est *hereditas*, nec *in dominio* se fundat is, qui petitionem hereditatis instituit, nec reus contrà *hoc* excipit. Nullum est dominium *universitatis*, saltim non tale, quòd omnimodò *autorem*, à quo res in me transit, repræsentet, & vi cujus omnia per defunctum relicta à quolibet possessore successor consequi possit, quodque onera omnia, quæ defunctum attinebant, consequantur: nam *Dos* quidem suo modô est *juris universitas*, quæ ratione *objecti* plures res continere potest, indeque fructus ejus nomine intelliguntur, aliter ac fructus *ex re*, quæ simpliciter v. g. & citrà respectum dotis in *vindicationem* deducitur; quocircà in dote etiam *indefinita sententia* valet. Interim dos *ultrà se* nec commodum nec damnum adfert, & extinctis rebus ipsa quoque exspirat, *l. 10. pr. & §. 1. de jur. dot.* cui simile quid reperitur in *peculio*: nam & hoc *universitas juris* est, adeoque hæ universitates juris toto genere differunt ab *universitate* illâ *eximiâ* hereditatis, quæ *repræsentationem personæ*, cum omnibus commodis & incommodis ad eum pertinentibus, à quo res in nos proficiscitur, continet *l. 3. pr. de bon. poss. l. 37. de O. & A.* ùt quidem alibi *pleniùs* executi sumus. Hoc saltim ex jam dictis constat, quòd licèt in natura non nisi res *singulares* sint, neque res naturaliter designata detri-

detrimentum recipere, nisi naturale possit, dum vel facto vel casu fit deterior, extrinsecus autem nec à debito detrimentum, nec à credito incrementum recipiat; *jure* tamen non tantùm *Romanô*, sed omnium quoque Gentium placuerit, ut per successionem alterius, defuncti spiritus, quoad ea videl. quæ reliquit & relinquere potuit, in alterum *continuari* possit, atque in hoc ille *quasi superstes* sit; idque longè aliâ ratione, quàm si cuiquàm *titulo singulari* in re quâdam succedamus, quas quidem successiones causâ & potestate Juris seu *titulô* Gentes distinxerunt, qui titulus non modò hâc rat. nascitur, quòd successio universalis illis fiat, qui ex hac vita decesserunt, singularis verò contrà: nam etiam *mortuis* titulô *singulari* succedimus, velut legati, fideicommissi, donationis mortis caussa, & vicissim *vivo*, v. g. deportato, per *universitatem*, it. *arrogato* eod. modô. Hinc fieri non potest, ut licèt bonâ omnia cuiquàm *donentur*, donatarius in *universa jura* donantis succedat, eô ipso videl. quòd *titulô singulari*, quem jura universitatem juris repræsentativam continere noluerunt, ab autore suo bona illa consequatur, vid. omninò Casp. Schiffordegherum *L. 1. Tr. 13. ad Ant. Fab.* Nec *homo* etiam universitatem ejusmodi condere potest, quanquàm possit compingere corpora & res plures ut junctim spectentur, uti sunt *gregis* & similium *l. 1. §. f. de R. V. l. 30. pr. de usuc.* adeò ut nec modos quidem universitatis relinquendæ alios, quàm qui *legibus* constituti sunt, homo introducere valeat: cùm *publici juris* repræsentatio illa per universitatem meritò habenda fuerit: eaque ferè præcipua est ratio, quòd LL. Romanæ *pactis* hereditatem transferri posse, non admiserint, nec etiamnum illud *hodiè*, nisi variis restrictionibus & cautelis, nec ullibi tamen quàm sub permissione *Juris specialis* admissum sit: prout in *Differt.* de *Pactis* distinctè ostendimus. Itaque hereditatis *tanta* vis est, ut etiam *sinè corpore*, sinè bonis subsistere possit: *l. 12. pr. de petit. her.* non ita se habet unquàm *dominium*: & vani igitur sunt, qui hereditatem à dominio *distinctam speciem juris in re* non constituere, etiamnum propugnant. De eo non minùs disquiritur, an *dominium* quoddam *incorporalium* dici possit, de quo ampla est disputatio *ap. Coll. J. Arg. d. A. R. D. th. 3. & seqq.* Equidem non magni interest, & tamen cùm *Eybenius aliique* nuper admodùm putaverint, *affirmativam* communiter rejectam defendi posse, quia de servitute, de pignoris jure, de actionibus *disponere* liceat, & verò Dominium nil aliud sit, quàm disponendi de re facultas: ideò in Diss. *de jure rerum aph. 33.* huic argumento respondendum fuit, ubi diximus, dispositionem illam *dominio* cuidam rectè non tribui, sed *arbitrio libertatis generali*, ne in *infinitum* procedendum foret, nec de juribus ipsis tam decerni, quàm de *rebus sec. jura*, per quæ nobis devinctæ sunt: & quæ plura *ibid.* reperiuntur. Non minor est disceptatio, quæ ex modò dictis procedit, quâ ratione *dominium definiatur?* communiter placuit, esse dominium jus in re corporali, per quod de ea nomine propriô liceat *disponere:* & hanc dispositionem non de *alienatione* intelligere oportet, siquidem *immutatio* quoque rei dispositio est, quæ quidem *usufructuario*, quanquàm plenissimum rei emolumentum habeat, non competit; & licèt usufructuarius de re quadantenus disponere non prohibeatur, tamen hæc dispositio *limitibus* circumscripta est: unde addunt nonnulli definitioni dominii: de *re tanquàm suâ;* alii quoque adjiciunt, nisi *lege* prohibeatur. At vero superflua est hæc adjectio, cùm dispositio non alia, nisi *legitima* intelligatur. Illud potissimùm huc pertinet, quòd nonnulli jus disponendi non putant *rationem formalem* dominii constituere, sed potiùs *effectum:* quibus *Osiandrum* accessisse videmus ad Grot. *L. II. c. 3. §. 6.* Malè utique, nam dispositio est *effectus* dominii, non ipsum *jus* disponendi, ut adeò inanis sit definitio, quam ipsi substituunt, quod dominium sit *habitudo* ad rem, tanquàm propriam; quis enim patriam potestatem definiret per habitudinem ad filium, ùt talem: sanè omnia jura habitudines seu relationes præferunt, sed *fundamentum* relationis seu *habitudinis* illius, rem seu formalem ejus rationem, exprimit, estque impossibile, ut relatio dominii antecedat facultatem de re disponendi, quia potius hæc facultas inducit relationem ad rem, quæ dominio subjicitur. Quid vero de his, quibus *animus* vel planè *deest*, ùt sunt furiosi, vel *non plenus* est, ùt infantis, & quænam in his locum habere potest *dispositio?* Equidem à negatione dispositionis absolutâ ad negotiationem dominii non valet consequentia, & habet ergò dominium rerum suarum infans & furiosus in *actu* etiam *secundo*, licèt modus ille sit, ut non possit fieri dispositio,

ſitio, niſi certis requiſitis; Unde *Grotius* malè diſſentit *L. II. c.3. §.6.* nam rationis quidem uſus non requiritur, nec etiam *acceptatio* ad acquirendum præciſè neceſſaria eſt, vel ſaltim vicem ejus lex vel tutor implere poteſt. Equidem de *alienatione* jam *ſuprà* diximus, quòd rationem formalem dominii non ingrediatur; aliàs enim Deus non haberet dominium rerum creatarum, quippe cujus providentiæ, concurſui, & dignitati cauſſæ primæ, repugnaret dominium creaturarum à ſe abdicare. Cui ſimile quid ratione Majeſtatis occurrit, quando eam non minui, ex denegatâ Regi facultate alienandi, *ſuprà* notavimus. Hinc apparet, quid cenſendum ſit de diſtinctione Pufendorffii, quando *L. IV. c.4. §. 15.* putat, non poſſe infantem originaliter acquirere, poſſe tamen *derivativè*, dominium ſc. rerum ab aliis accipiendô. Quidni enim infans rem apprehendendô, quæ *nullius* fuerat, ſuam faceret? quidni etiam quicquid in re infantis v. g. ædibus ejus, vel aliàs, ubi infans verſari poterat, reperiretur, iſtud infantem acquiſiviſſe cenſendum foret. Et ſanè cum non minùs in acquiſitione *derivativâ* quàm originaria *animum* requiri ipſe largiatur *Pufendorffius*, quòd rationem differentiæ ſolidam indicare non poſſit: nam quod ait, receptum eſſe, inter Gentes, ut etiam qui in utero eſt, acquirere poſſit modô derivativô, & retinere, eò quòd conſenſus præſumtus in rebus jam acquiſitis ſufficere potuerit: illud non pertinet ad acquirendum, ſed ad retinendum ſeu continuandum, quò & ipſe reſpicit: & ſi ad retinendum: cur non etiam eâdem ratione animum *imperfectum* infantis in acquiſitione ordinaria lex Gentium ubivis terrarum ſupplere videretur; maximè quod infans cumprimis pluribus vitæ ſubſidiis indigeat. Videntur *LL. Romanæ* quàm optimè rationem naturalem inveſtigâſſe, quando volunt, ut non quidem ipſe infans & pupillus ejus ætatis, ut intellectum non habeat, *poſſeſſionem* apprehendere, nec adeò dominium acquirere valeant, *l. 1. §. 3. 9. 10. l. 10. §. 1. de acquir. poſſ. l. 26. C. de don.* (non obſt. *l. 60. de R. V. l. 1. §. 5. eod. l. 32. §. 2. de acquir. poſſ. l. 28. de uſuc. l. 3. C. de acquir. poſſ. l. 11. de pign. act.*) neque tamen rerum acquiſitione indignè defraudentur: licèt vel maximè de eo genere acquiſitionis ageretur, quô non ipſo jure dominia, ſed *facto* hominis, tranſeunt. Hinc etiam utilitatis cauſa receptum eſt, ut ſi non ſoli poſſeſſionem apprehendere poſſint, prohibente videl. id ipſum ratione naturali, quàm omninò animum *perfectum* ad hoc requirere, cumprimis quoad *effectus* etiam *oneroſos* ex poſſeſſione reſultantes, verius eſt; poſſint tamen acquirere poſſeſſionem *autore* tutore *l. 4. §. 2. l. 1. §. 3. 11. l. 32. §. 2. de acquir. poſſ. l. 3. C. eod.* & in hoc à *furioſo* infantem diſtinxerunt. Nam infans dicitur acquirere *ipſe*, ſc. autore tutore, quia ſenſum habet, licèt *non plenum*, ceu capiendus eſt *§. 9. J. de inut. ſtip. l. 32. §. 2. de acquir. poſſ.* non etiam ut *per* tutorem acquirat, quale quid de furioſo conſtitutum eſt, ut hic nil poſſit acquirere cum conſenſu curatoris, poſſit verò *per* curatorem, vel potiùs curator poſſit *nomine furioſi*, cùm furioſus animo planè deficiat. vid. *l. ult. C. de Cur. furioſ.* Bachov. *vol. 2. ad Tr. D. 21. th. 3. lit. A.* Et tamen ubique videas magnâ benignitate *Jus Rom.* furioſo legibus ſuis, æquitate naturali plenis, proſpexiſſe. Poſt ſubjectum ſeu perſonas in acquiſitionem dominii venientes, de *formâ* & quidem acquiſitionis, quænam *jure N.* ad transferendum dominium requirantur? videamus. Equidem poſſe *nudâ voluntate* tranſire volentis, Jure Naturæ dominium tranſire, aſſerit Zieglerus *ad* Grot. *L. II. c. 6. §. 1.* & *c. 8. §. 25.* it. Reuter. *de alienat. lib. II. c. 5. §. 5.* ſed contrà diſputat *Feltmannus* de *Jure rerum c. 13.* ut tamen *ſubtili* & tacitâ traditione contentus ſit, dum civiliter quidem ait, dominia non conceſſionibus aut contractibus ſed *traditione* transferantur: *l. 13. pr. de O. & A. & ſeq.* adeò rationem juris Naturæ ſequi ipſa jura civilia etiam in pignore ſeu pactô hypothecæ, in legatis & fideicommiſſis: ſiquidem in pignore non conventioni quà tali ſed traditioni *ſubintellectæ* aut legi, vicem ejus explenti, quæ omnium rerum regina ſit, *conſtitutio* juris in re adſcribenda ſit: quoad *hereditatem, ſuos* retinere potiùs dominium, *extraneos* defunctum repræſentare, dominium *legatarii* ante traditionem fictum eſſe, adeòque ſubtiliorem traditionis modum minimùm intervenire: quem in ſenſum accipit *l. 3. pr. de publicianâ:* vel *patientiam* eſſe loco traditionis, lege *nudâ* translationem dominii nusquam fieri, ita Feltmannus. Pro *Ziegleri* ſententiâ dici poteſt, quòd ſolâ conventione non poſſit acquiri dominium in jure noſtro, illud *merè civile* & arbitrarium eſſe, perinde ût nec ex pacto oriatur plena obligatio, ſiquidem minus è Republ. viſum fuerit, jura perfecta & peremtorii præjudicii adeò facilè

cilè constitui & stabiliri; unde adhuc *judicium*, idque magis *externum*, *ejusque* auctoritatem requisitam videri posse; Et quanquàm in §. 4. *d. R. D.* habeatur, *(jure N. traditione,)* tamen rationem ibi subjectam pro *Grotii* sententia non minùs facere; quanquàm certum sit, plus esse efficaciæ in voluntate, quæ cum dimissione actuali rei conjuncta est. Aliàs utique sufficit jure N. ad perfectionem actûs *internè* deliberatio & electio, *externè* signum constantis voluntatis, nec apparet, cur *jus incorporale*, ùt est dominium, citrà actum corporeum transire non possit? imò si *jure N.* requireretur *traditio*, nunquàm sinè eâ dominium transiret, contrà quàm §. 43. *J. de Rer. Div.* & *l.* 46. *de R. V.* constitutum est, it. in *l.* 50. §. 1. *de R. V. l.* 80. *de leg.* 2. *l.* 64. *in fin. de furt.* ubi testatoris & cujuslibet alterius *declaratio* sufficit; subtilis traditio, quàm *Feltmannus* supponit, à defunctis nulla fit, ne quidem ex hoc: do, lego; nam ubi hîc *traditio?* & *patientia* morientis, ut heres res sibi sumat, nil commune habet cum *patientia* usûs *in servitutibus*. Ex quibus omninò sequitur, *ad dominium* præcisè spectatum *traditionem* ne quidem *jure N.* requiri, quà videl. dominium à possessione & commodis, quæ citrà possessionem ex re percipi non possunt, præscindit. Interim si de dominio quoad *plenum usum* ejus & *exercitium* disquiramus: ita omninò traditionem intervenire necesse est. Omnium optimè *LL. Rom.* quæ de hac re diversimodè statuerunt, ùt vel in solo articulo *hereditatum* & *legatorum* videre est; adeò, ut *gradûs* etiam dominii, saltim quoad legata, constituerint, & in his inter dominium *fictum* & *verum*, inter ejus *actum primum* & *secundum* distingui oporteat; dum aliter videl. legatarius dominus esse dicitur legati, *à morte* testatoris, aliter *ab aditâ hereditate* & plenissimè demum quoad rei *tractationem* seu omnimodum exercitium, postquàm res ei tradita fuerit.

Denique ad *effectum dominii* respicit, totum *cap. X. Lib. II. ap. Grotium*, quod inscripsit ille: *de obligatione, quæ ex dominio oritur*, quam inscriptionem, saltim ut ægrè faciat *JCtis Rom. Pufendörff. L. IV. c.* 13. retinet, ubi in §. 5. ait, obligationem hanc procedere ex conventione universali inter homines: quo circà non tam ex dominio, quàm circa illud, ex generali æquitatis ratione unum alteri obligari, asserere videtur. Et sanè non potest non esse lusus in verbo *obligari*, de quo *vid.* Bachov. *D. VII. de action. th.* 11. Neque enim ex proprio jure obligationis, quòd quis rem nobis restituere teneatur, procedit; *l.* 17. §. 1. *l.* 20. *de R. V. l.* 5. *C. eod. l.* 5. *pr. de aut. tut. l.* 3. *pr. commod.* sed ex potestate *actionis realis*, & judicii *arbitrarii*, quod apud *Romanos* duas habet clausulas, unam de restituendo vel tradendo, quod probato dominiô actoris & possessione rei conventi, judex meritò ad hoc, ut *suum cuique* tribuatur, injungit; alteram de litis æstimatione, quæ contumaciam rei restituere nolentis subsequitur: ut tamen si culpâ restituere non possit, mitiùs cum eo agatur. vid. *l.* 70. *de R. V. add.* Cujaciô *ad l.* 68. *eod.* Utique Grotius in *d. cap.* infinitis modis, etiam in ipsis vestigiis *Juris Nat.* labitur, ut erroribus planè caput istud scateat, prout sæpiùs evenire necesse est illis, qui à *JCtis Rom.* solidiori prudentiâ instructis, abscedere malunt. Sed cùm longè rectiùs hi de restitutione rei, quoàd fructûs ejusdem, distinxerint, atque satis ab illis evictum sit, quòd bonæ fidei possessor fructus perceptos non industriales solùm sed & naturales lucretur, ipsumque adeò jus N. velit, ut bonæ fidei possessorem non tam juvet, industria ipsius (quæ non minor esse potest in malæ fidei possessore,) quàm justa potiùs possessio; ideò rectiùs utique hæc doctrina ex *Dd. nostris* quàm ex *d. cap. Grotii* haurietur. Illud solùm addendum est, quòd valdè errent illi ex *Moralistis*, qui putant rei alienæ actum positivum *restitutionis* de Jure N. aut divino non requiri, sed pœnitentiam seu contritionem ad hoc, ut peccatum eluatur, sufficere. Nam omninò res ad æqualitatem redigenda est; aliter nulla est justitia: non etiam contritio seria esse potest, nisi fiat restitutio: Idem est moraliter, retinere res alienas, ac submovere: in furto uterque actus positivus & negativus inhibetur; etiam *fama* restituitur; non quidem honor fundamentalis, seu id, ob quod honor exhibetur, (nam is ne quidem ablatus esse potuit,) sed honor exhibitivus, quem *injuriâ* alteri quis detraxerat. Et quanquàm restitutionem ad salutem necessariam non esse obvertant, tamen facilè ad hoc reponere licet, non esse quidem necessariam, ùt conditio impetratoria, aut meritoria, sed tamen ut suspendatur salus à restitutione, tanquam à conditione omittendi oppositum,

sive

five non continuandi furtum, tanquàm opus malum seu damnabile.

Satis de dominio rerum singularium. *Hereditas* autem (nam de cæteris *modis* per universitatem res deferendi, ùt sunt bonorum possessio, arrogatio, addictio cum similibus, *alibi* pleniùs agitur) vel testamento defertur, vel ab intestato: *Testamentum*, utcumque Juris naturalis non sit positivè, tamen eidem non repugnat, & *negativè* adeò juris naturalis esse dicitur, quâ videl. non invitô Jure naturali, Jus *civile* ubique ferè rationem testamentariam introduxit: Possum enim aliquem etiam *inter vivos* facere dominum rerum mearum, qui talis mortuo me maneat: quidni possem inter mortuos efficere, ut per omnia, quodcunque patrimonii mei est, ad alios transeat? & detur adeò successiva dominii perpetuitas; ùt tamen voluntas testatoris sit ambulatoria usque ad mortem: & abinde incipiat jus heredis: ut hic adiret, si vellet; nec tamen in omnibus, sed exceptis quibusdam, defuncti personam repræsentet, & quæ alia ad *modum* disponendi pertinent; prout modus ipse testamentarius, juris positivi haberi debet: ceu facultas *absolutè* disponendi, non minùs ùt dominium & jura alia, ex naturali jure procedit. Posses etiam dicere, testamenta *Juris G.* esse, videl. *subjectivè*, quòd pleræque Gentes eum modum disponendi receperint, non aliter ac *Feuda* Juris Gentium esse dicimus. Num vero *Germani* nostri usu testamentorum, etiam nuncupativorum, caruerint? *Pufendorffius* inquirit, *L. IV. c. 11. §. 18.* idque asserit, de illis non minùs, ut de aliis quibusdam populis, & commendat valdè institutum, quô bona *avita* in familiâ conservantur, de propriis vero seu *acquisitis* testari permissum est. Equidem sunt multi, qui testamenta usui publico adversari opinantur, ùt *Argentræus* in *consuetud. Brittanniæ Tit. 22. p. 1902.* & *Boërius* in *Consuetud. Bituricensibus*, ad *tit. de testam.* quòd *lites* inde oriantur, quæ sunt clades patrimoniorum, quòdque continuari potiùs oporteat dominia, à majoribus accepta, ad posteros, quasi perpetuô fideicommissô, & quòd æquitati naturali repugnet, extraneos sæpè fratribus, aliisque conjunctis, præferri: cumque successio naturâ debeatur, eô ordine, quô civili lege eam ab intestato definitam videamus, ideò testamenti usus supervacaneus sit; id quod *Plato* agnoverit Lib. XI. d. LL. quem citat *H. Grotius L. II. c. 7. §. 9.* sed locum non persequitur. Enimvero *lites* si respicias, per accidens enascuntur, & viventium actûs eodem modo sustuleris. Deinde beneficia cessabunt omnia, si fas erit cognatis sinè discrimine actus conjunctorum inclamare: In exheredatione nihil odio datur, nec in præteritione, sed justitiæ habendum est: conjuncti enim indigni beneficiô esse possunt. Infiniti bona non habent à majoribus: exempla Gentium paucarum non tollunt prudentiam & æquitatem ceterarum; neque locus Platonis huc adeò pertinet, quod *Boeclerus* ad *Grotium* ostendit, *p. 271.* Leges utique civiles testamentis ubique modum imposuerunt, ne in æquitatem naturalem impingerent: Hinc *liberis* primum locum fecerunt, qui quasi finis matrimonii & patrimonii sunt, & partes parentum, quibus debetur, quod totius est: in *fratribus* non eadem ratio obtinuit, nec ortus communis id efficere potuit, ut non benefactores & amici illis præferri potuissent: Et quanquàm ordo successionum *ab intestato* definitus sit, tamen illa definitio in defectum testamentorum obtinet; cùm potior voluntas hominis in hac universitate rerum esse debuerit, quâ quilibet, tanquam fructu & emolumentô laborum suorum, gaudere posset, multa cæteroquin neglecturus, si dispositionem de illis post mortem ereptam sibi etiam cognosceret. Illud saltim obiter observandum est, quando nonnulli testamentum non tam *alienationem* quàm continuationem dominii esse docent, quòd id non nisi quoad repræsentationem verum sit: nam testamentum alienationem esse, etiam quoad *liberos*, certum est, quippe quòd ii solùm analogicè *domini* rerum paternarum, vivô patre, esse dicantur, quarum rerum dominii quicquam non habent; adeò ut ne quidem *legitima* æs *alienum* ipsorum propriè dici possit. Hinc prohibitâ *alienatione*, non censetur permissa esse translatio rerum in alios, per testamentum; nisi liquidò appareat, quòd alienatio testamentaria permissa sit, ùt rectè docet Knipschildus *c. XI. de Fideic. Famil. n. 155. & 164. seqq. 168. 177. 182.* & *c. VII. n. 137. c. XVI. n. 328.* Denique cùm testamentorum solennia ex lege civili pendeant, disquirendum superest: num heres ab intestato veniens testamentum jure civili invalidum, in quo tamen voluntatem testatoris certò contentam esse, novit, *in conscientia* servare teneatur? v. g. filius ex solâ legitimâ institutus, non possit uxori vel amico te-

statoris

statoris, cui satis constat, testatorem reliqua omnia destinâsse, hæc ipsa eripere, ideò, quòd unus alterve testium, qui testamento adhibiti sunt, inhabilis sit? Quòd possit salvâ conscientiâ, *Nostrates* docent communiter; saltim in foro illa sententia obtinet, quanquàm *Bachovius* ad *Treutl.* Vinnius *ad Inst.* Amesius *L. V. c. 41. §. 15. Molina*, *Vasquius* & *alii*, dissentiant: omninò malè. Nec enim velle videbitur testator, qui non legitimè voluit, ipsô J. N. hoc dictante, ut *modus* à lege civili præscriptus, ad fraudes & alia incommoda evitanda servaretur, & ne propediem tota illa in fumum abeat *legislatio.* Est lex rerum nostrarum domina, quod in *usucapione* videmus, imò hæc ipsa lex sc. communis est Reip. *sponsio: l. 1. & 2. de LL.* ut nil videatur quisquàm civium prætendere velle, nisi annitente Lege sibi debeatur: cui simile quid in quarta *Falcidia* legatariis detrahendâ, ut & in remissione ex credito, lege publicâ creditoribus injunctâ, occurrit; ne per rigidam exactionem depauperati debitores publicâ calamitate, cum pernicie communi omnium pessundentur; Nec quod *Amesius* urget in contrarium, quid efficere potest, quòd nimirum lex civilis inventa sit, ut *fraudem* excludat; esse verò de fraude nos securos, quando de veritate testatoris constat: nam cessante ratione legis in *particularibus*, non est judicis à *generali* constitutione recedere: quoniam ita Jus *incertum* haberemus in omnibus actibus, ubi requisita *civilia* eô fine constituta sunt, ut ne quis læderetur; velut in alienationibus minorum, intercessionibus mulierum, insinuatione donationum, *&c.* Videlicet restitutio minori non dabitur, si ille sit virilis prudentiæ? ex pacto dabitur actio, cùm deliberatum esse constat? contrà quàm tradit Sandius, *II. Decis. tit. 9. def. 14.* & num testari poterit impubes pleni judicii? num non poterit minor imprudentior? Sanè judex, qui testamentum nullum pronunciat, non fundat se in præsumtione fraudis, sed in generali dispositione legis. Et si non legislator quem tutum vellet in conscientiâ, qui *Legibus tutus* est, an non misera hæc foret legislatio, quæ animas perderet, bona conservaret? Equidem Jus naturale convenit cum conscientia, & ex ejusmodi testamento non solenni naturalem obligationem oriri *Bachovius* objicit. At verò non oritur inde naturalis *obligatio.* Et num salvâ conscientiâ quis uti non poterit SCto Vellejano, Macedoniano, & aliis juris civilis beneficiis? quorum nullum utique est, quod non ratione naturali, & *verâ* quidem illa seu *profundâ* nitatur. Etenim Jura *civilia* solùm contrà seu præter simplicitatem naturæ, aut potiùs contrà ea disponunt, quæ juris naturalis, si primô intuitu & absolutè rem spectes, esse videntur; sed non contrà jus naturale seu rationem ejus *exactiorem*: ùt quando v. g. mulier creditoribus anterioribus præfertur: nam omnium horum ratio ex jure *naturali* vel maximè pendet. Interim certum est, sepositâ ratione legum civilium, & non habitô respectu solennium, heredem de voluntate defuncti certum in conscientiâ, ad eam implendam obligari, idque jure etiam naturali dictari; modò *leges* civiles *solennia* attendi non velint, prout ad hanc simplicitatem testamenta *privilegiata* (v. g. parentum,) respiciunt, vid. *l. 38. de Fideic. libert.* sed aliàs non licet civibus se opponere Legibus, & negare eis obsequium, publicæ utilitatis causâ. Certum quoque est, si roganti testatori se præstiturum esse, quod velit ille, fidem exsertè dederit heres, eum in conscientiâ omninò obligari, *arg. §. 1. J. de fideic. hered.* licèt aliàs, nullâ intercedente ejusmodi promissione, ad fideicommissum exequendum, cui requisita civilia desunt, heres non teneatur, ùt ex *l. f. C. de fideic. & §. fin. J. de fideic. hered.* patet; non attentô, quòd *Alii* textûs eos simpliciter accipiant, quasi heres ejusmodi, quando fideicommissum spontè *fatetur*, ad exequendum illud obstrictus sit, de quâ sententiâ vero Taborem *in Partit. Elem. part. 2. §. 46. p. 86. seqq.* quanquam *illa* in Foro reprobata, & sec. eam frustranea Justiniani constitutio futura esset: ut adeò potiùs rationem ejus in voluntate Legislatoris & specialitate casûs quærere oporteat. Ulteriùs, certum est, posse heredem rem à testatore sibi verè, sed nec sec. requisita civilia relictam, salvâ conscientiâ *retinere:* siquidem leges taliter relictorum præstationem non prohibent. Grotius *L. III. c. 7. §. 6.* Videl. obligatio naturalis tantisper ex testamento durat, donec virtute legis ab herede expugnetur, aut saltim obligatio naturalis, si vel maximè retinentem heredem non tueatur: tamen ipsum satis tueatur, quòd in alterius arbitrio, num infirmiter relictum sibi asserere velit, positum sit, nec tantùm hujus derelictio, sed & defuncti certa, licèt non solennis, voluntas, conscientiam retinenti salvam præstet. Tandem laudabile utique & honestius

nestius esse potest, (prout moralia sanè gradibus hactenùs non destituuntur,) ut defuncti voluntatem legum solennitati quis præferat; id quod ex circumstantiis definiendum est. Quid enim si Pauperibus quid legatum sit? si personis aliis miserabilibus? vid. *l. 38. de fideic. libert. l. 5. §. 15. de don. inter vir. & ux.* nam ita vir bonus sinè morsu animi vix retinere potest ea, quæ ducente pietate vel ipse personis à testatore designatis, cumprimis de lucro sibi adveniente, impertiri tenebatur.

Quanquàm vero LL. civiles non unâ ratione civibus de bonis suis post mortem disponendi facultatem concesserint: quòd si tamen eâ quis usus non fuisset, ipsasmet leges ordinem successionis ab intestato eum induxisse videmus, qui non quidem voluntati defuncti in particulari, videl. hujus vel illius, sed potiùs rationi hominum communi & publicæ utilitati congrueret. Hinc utique frustranea sunt, quæ *Grotius L. II. c. 7. §. 3.* & communiter cæteri Juris Gent. Doctores, eum sequentes, de voluntate *conjecturatâ* cujuslibet defuncti, ad fundandam æquitatem successionis ab intestato proferunt: quasi videl. cùm defunctus non videatur voluisse, ut bona ipsius occupanti cedant, potiùs ad eum illa deferenda fuerint, ad quem dominum illorum ea pervenire voluisse probabiliter colligi poterat. Nam occupanti quidem ut cederent bona ejusmodi citrà absurditatem lex nulla unquam permittere potuit; & quod defuncti voluntatem concernit, omninò certum est, innumeros decedere, quorum voluntas, quâ præter ordinem legalem aliis bona sua relicta cuperent, intercludatur; innumeri etiam, quorum hæreditas ipsis invitissimis, per *Legem*, ingratis liberis, fratribus item defertur & imò proximo agnato, de quo ne quidem defunctus cogitaverat. Hinc apparet, quòd minus cautè Nostrates, ùt Strauchius *Diss. XI. aph. 1. aliique* delationem hereditatis ab intestato testamentum tacitum appellent; potiùs hæc successio merè legalis est, ut tamen prout nulla lex, cum primis in universitate bonorum, & integro adeò civis unius & alterius patrimonio, sinè ratione inducitur: ita non minùs ordines succedendi ab intestato potissimùm rationem sanguinis respiciant, & communem adeò habeant respectum, non hujus aut illius defuncti; nec adeò tam hominis quàm humanitatis: & prætereà conservationis familiarum, cùm interesse cujuslibet videatur, ut æternitatem nominis inter mortales, quantum fieri potest, sibi adstruat, & vel maximè respubl. ex splendore & divitiis familiarum conservetur: utut hic respectus non ubivis terrarum, nec omni tempore in unâ Republ. æqualiter, attendantur. Hinc in *Rom.* quoque *Imperio*, sepositâ adeò sanguinis ratione, pristinis temporibus, familiarum rationem præcipuè leges habuerant, ùt in exclusis emancipatis, cognatis, & matribus adeò, quibus tamen sanguinem, amorem & affectum interiorem debemus, satis apparet; donec sensim *ante Justinianum*, & *per ipsum* plenô impetu successiones ad conjunctionem *sanguinis* reductæ fuerunt. Vanum itaque est dicere, ubi lex adest, ibi creditur defunctus id voluisse, quod lex voluit; quanquàm hoc rectius dicatur, ubi nulla lex est, (qui tamen casus ne quidem in ullâ Republica dabilis est,) ibi id voluisse creditur, quod æquitas jubet. Cæterùm vult omninò æquitas, ut cessante provisione defuncti eum ordinem sequatur patrimonium, qui communiter in civitate, & in genere omnibus decedentibus, ex ratione etiam communi, & publicâ, præfinitus est: Hinc licèt defunctum apertè constet plus amicum dilexisse, quàm eum, qui sanguine ipsi conjunctus fuerat; lex tamen, publicum familiæ respectum præferendum esse, existimavit: nec quod defunctus voluisset, sed, quod voluisse debebat, maximè cùm facultate illâ & licentiâ disponendi, quam leges ipsi indulserant, semel exciderit. Et quamvis amicus ad bona comparanda sæpè juvisse defunctum potuerit, non tamen certum est, num meritis provocatus id non fecerit; sufficit etiam, quod mei saltem ei ad gratitudinem teneantur, imò ingratis etiam vel propinquis nostris potiùs condonâsse videbimur, cùm nihilominus conjunctio sanguinis arctissima sit, & in tantum familiæ suæ rationem quilibet habere videatur, ut propterea leges plerumque ultrà certam portionem bonorum, uxoribus defunctorum ex patrimonio maritorum, quibus tamen conjunctissimæ vixerunt, nil adeò deputent. Quid etiam si extrà rationem subjectorum, quæ facilè deprehendi possunt, ùt sunt liberi, parentes, fratres, Leges civiles respicere voluissent, ad merita quæpiam, ad amicitiam & propensionem singularem, quæ non sanguine, non naturâ, certò definitur, & variè æstimari potest: num non ita litibus inter se civitas

collideretur? ut adeò pacis & tranquillitatis omninò intersit, rectam illam & communem viam servari, licèt vel maximè per hoc voluntas particularis multorum negligeretur: Accedit, quòd liberalitate aut gratitudine successio ab intestato niti non debuerit, sed obligatione aliis prospiciendi, necessitudine sanguinis, & injunctâ propensione nomen suum augendi & conservandi: quod quidem posterius, cùm *Justinianus* ampliatâ successione & extensâ in eos, qui extra familiam sunt, non attenderit, à multis eidem ad Tyrannidem imputatum est, quasi videl. Principatum liberiorem aliâ ratione meliori inducere non potuerit, quàm divitias atque statum familiarum infringendô, servorum infinitam multitudinem ad libertatem perducendô, uxoribus nimium favendô, quò dominis & maritis ægrè faceret: de quibus *alibi* dispiciendum est. Sanè quod successionem *ab intestato* attinet, non prohibuit *Justinianus*, quemlibet familiæ suæ consulere posse, & prostant plura successionum ejusmodi genera per Majoratus, per fideicommissa familiæ, & pacta gentilitia: Unde in controversiis successionis ab intestato adhuc dum auctoritatem *juris Justinianei* Gentes *Europæas* ubivis respicere videmus; quippe quòd rationem naturalem illud optimè præferat, ceu *Boeclerus* agnoscit ad Grotium *L. II. c.* 7. it. *Betsius c. 5. de pact. fam. illust. p. 220* junctô Carpzoviô *II. Consist. tit. 25. def. 407. & aliis.* Exempla illustria reperimus *apud* Buchananum *Lib. XVII. Hist. Scot. p. 265.* Thuan. *Lib. XXXV. p.* 727. Cambdenum *Part. II. hist. Angl. p. 202.* Paulum Piasecium in *Chron. gestorum Europ. singularium p. 92. & infinitos* alios, ut inane sit studium eorum, qui successiones Regum & Magnatum Christiani orbis ex fluctuante illo, nec ad liquidum reductô, Jure N. quòd vocant, definire præsumunt; nec enim credendum est per tot secula, in Republ. optimè constitutâ, & ingeniis excelsis atque exercitatissimis refertâ, rationem J. N. prudenter satis excussam non esse.

(*s*) In personam. Nam *jus* ad *rem*, quod nunc sequitur, personam afficit. Eô jure positô, ponitur *obligatio*, & viciſſim: *l. 137. §. 4. de V. O.* Relata enim sunt, nec eô ipsô Synonyma: nam obligatio non est in creditore, siquidem ille non adstringitur: & vinculum quidem inter duos est, sed quod solum debitorem liget; Non etiam jus ad rem effectus obligationis dici potest: nam ex obligatione oritur actio cum respectu passionis; sed quà actio est, ex jure ad rem oritur: Ita jus ad rem in creditore, obligatio in debitore reperitur. Equidem illud falsum est, quod *Grotius* docet *L. II. c. 11. §. 3.* quempiam posse dici obligatum esse, ut nullum jus ponatur in alio, utcunque hoc quandoque imperfectum sit. In universum obligationes distinguuntur à *Pufendorffio L. III. c. 4. §. 4.* in *congenitas* & *adventitias.* Ad *illas* refert obligationem adversus Deum: (quanquàm de eo, quando hæc obligatio se exserat, quid ad *Puffendorffii* hypothesin notandum sit, superiùs exposuerim:) & refellit ibid. *Hobbesium c. 14. §. 19. & c. 15. §. 2.* de *Cive*, qui *Atheismum* puniri non posse, tanquam in *imprudentiâ nudâ* consistentem, statuit. *Adventitiam* ex *facto* hominis deducit: quod si ita intelligas, ut factum quoque ejus, qui Remp. seu civitatem ingreditur, respicias, quippe quô omnibus juribus in eâ obtinentibus se subjicere censetur, admitti potest: id quod tamen nimis remotum est; nam & *citrà factum* ejusmodi, nudâ æquitate, & ante legem *civilem* infinitis modis quis obstringitur, communi puta Jure N. & G. Nostrates obligationem accuratiùs distinguunt in *naturalem* & *civilem*: illam imperfectam seu *minus plenam*, & perfectam seu *plenam*, ut *prior* illa, nullâ factâ promiſſione antecedaneâ, ex jure honestatis & æquitatis, nascatur, ut tamen de eâ indistinctè & sepositô omni circumstantiarum discrimine, dici non posſit, quòd quem *in conscientiâ* obstringat, ùt *Strauchius Diss. X. th. 2.* docuit. Hæc autem, *plena* sc. sive arctior, quà sibi relicta est, jure civili effectûs tantùm remiſſiores apud *Romanos* producit, ùt retentionem, compensationem *&c.* nec tamen in omnibus, cùm sæpè naturalis ratio fortior urgeat, ob quam ne quidem æquum fuerit, effectûs ejusmodi admisisse; velut in *impubere*, in muliere *intercedente*: quàpropter nullô periculô asserere licet, in ejusmodi personis naturalem obligationem *videri* potiùs, quàm ut reverà in illis reperiatur; nec enim aliàs naturalem obligationem lex civilis tollere poterat. Et sanè, si *prodigum* reverà naturaliter obligatum diceres, quidni posset juramentô promiſſioni suæ adjectô de bonis suis efficaciter obligari? videl. ne quidem naturâ obligari posse videbatur, cui dispositio de rebus suis planè ademta fuerat; In pupillo etiam & muliere intercedente satis naturalem obligationem abesse,

esse, infirmitas intellectûs & imbecillitas sexûs nimia, in articulo intercessionum, arguit. *Merè Civilem* obligationem quod concernit, quæ nim. æquitate naturali vacua est, eam dari nonnulli ex *Nostratibus* malè negant. Equidèm *naturale quid* hactenus illi obligationi subest, quòd eò usque agentem judex audiat, donec reus exceptionem deficientis naturalis æquitatis probaverit; quô factô, subtilitas civilis effectu destituitur. Nam sola obligatio, quæ ex naturali & civili, vel verè vel *præsumtivè*, *mixta* est, (ùt sunt, ex posteriori genere præsumtiva obligatio ex re judicata, ex transactione, ex literarum obligatione, post biennium sc.) actionem efficacem in foro producit: & hæc distinctio obligationis à caussa *efficiente externâ* petita est: Ab *interna* & subjecto aliæ profluunt, ùt est in *personalem* & *realem*. Ubi not. est, non omnem conventionem cum populo initam esse realem, licèt subjectum sit permanens: nam certo tempori conventio includi potest; idemque obtinere, quàmvis populus cum populo contrahat, nec etiam si cum Rege contractum sit, licèt fœdus quoddam fuerit, realis est obligatio, contrà quàm Grotius *Lib. II. c. 16. §. 16.* Quâ rat. autem obligatio seu pactum personale vivô autore in successorem singularem transire possit, ad *l. 17. §. 5. de pact.* alibi expositum est. Deinde obligatio vel *mutua* est vel *non mutua: illa* vel utrinque principaliter vel ab unâ parte secundariò; *Pufendorffius* mutuam vel imperfectè vel perfectè talem constituit, & imperfectionem inter Principem & Subditos agnoscit: quod vel maximè verum est in eâ, quæ inter hos concipitur, de *modô imperandi*, conventione; ùt ad doctrinam de *Capitulatione* latiùs exposuimus, cur sc. non protinùs, quando Princeps unum alterumve articulum Capitulationis negligit, imperiô & Principis jure excidat?

Cum verò in genere, quoad doctrinam obligationum, (quantum quidem ad hoc institutum,) de *fide* earundem, de *veritate* item ac *Justitia* agendum sit: Ideò quod *fidem* concernit, promissionem *internam* animô non manifestatô de J. N. non obligare, constat: Nam licèt proposito animi quid superaddat, tamen inchoatio tantùm est promissionis, non complementum. Et quanquàm animô quidem possit haberi pro derelicto, & amitti etiam, *possessio*; prout ad *Tit. de acquir. & am. poss.* docemus: tamen non potest res in alium transferri actu illô solô interno, & facilius id desinit, quàm in alterô incipiat, nec tamen ulla potest fieri acquisitio, nisi inter duos, ita ut priusquam animus derelinquendi pateat, alter non teneat rem, quoad intentionem perfectam, licitè, nec teneat formaliter, quàmvis quoad effectum, & tamen nunc solùm ratione objecti; At vero in reipsa non est perfecta moralitas, cùm aliud sit rem derelictam occupare, aliud rem ùt derelictum & sub habitudine illa, quæ moralitatem conficit. Hinc non obst. quòd tota vis negotii à voluntate interna pendeat, & actus solùm ad cognosci requiratur, non ad esse: nam utique ipsa perfectio actûs externa signa requirit, estque aliud ipsa voluntas donandi seu donatio animô concepta, aliud ipsa donatio, quoad totam sui perfectionem; Nec potest justitia dari acquisitionis, nisi simul fides & veritas negotium comitentur: imò aliena esse res non desinit vel saltim alterius facta esse; non dici potest, priusquàm animus verbis proditus sit, quod veritatis est, & ut factum verba subsecutum sit, quod fidelitas exigit. Inter homines enim requiritur connexio sensibilis, cùm de animo alterius citrà externa certi esse non possimus: Hinc non potest dici esse infidelitas, nondum datâ fide, nec deceptio, si non præstatur id, quod animo destinatum erat. Jam verò si ratione fidei alteri quid non quæsitum est, nulla inde promissio conficitur, quippe quæ fide non minùs constat. Denique *Juramentum* quòd obliget, cùm animo conceptum est, inde procedit, quòd versus Deum dirigatur, nec tamen si homini non fiat, aliter habet, quàm instar voti: & hinc nullo respectu, nisi quatenus rem bonam complectitur, obligat. Quando vero ad externum actum animus processit, an tunc ad jus transferendum *acceptatio* requiratur, an verò citrà eam alteri quid acquiri possit, quæritur? Negativa quòd non possit, verior est, & quòd donanti ante acceptationem pœnitere liceat: quanquam enim ex acceptatione tanquam ex caussa directa non oriatur obligatio, tamen illa tanquam conditio sinè qua non requiritur, non aliter atque animus habendi, ùt f..u.n, ad dominium requiritur. Undè si piæ causæ vel Reip. quis quid *polliceatur*, quod exindè efficax subsequatur obligatio peculiari ratione, ut & in promissione ad *pias causas*, ob favorem publicum religionis & pietatis, constitutum est. Quapropter quando

ante acceptationem is, cui promiſſum erat, moritur, heres ejus acceptare non poteſt, ùt rectè Grotius *L. II. c. 11. §. 16.* ubi ſimul in *§. 17.* exponit, an promiſſor revocare posſit promisſionem, ſi mortuus ſit *internuncius* ante delationem? Utiquè tertius ſi referat abſenti promiſſario, hic ne quidem acceptare poteſt, niſi tertius ille mandatum habeat; nam aliàs non concurrunt duorum voluntates in unam; & tamen modi ſunt varii, quibus fieri poteſt, ut donatio v. g. licèt nondum acceptata à donatario, non tamen revocari à donante posſit, ùt diligenter expoſuit *Andredus*, in *Controv. forenſ. c. 292. per tot.* Quid ſi præſens ſit alter, quem negotium concernit, num ille pro conſentiente, ſi *taceat*, habebitur? Aff. Grotius *L. II. c. 4. §: 5.* & *L. III. c. 24. §. 1.* Etenim cum conſenſus plus dicat; quàm repugnantiam diſſenſûs, & poſitivum quid ſit, ita ut ſilentium ſui naturâ hæſitantem potiùs indicet: hinc conſenſus ex ſilentio colligi non poteſt, niſi acceſſu aliorum indiciorum, ùt ex qualitate materiæ ſub conſenſum cadentis, velut habet *c. 44. d. R. J. in VI.* ubi, quòd is qui tacet, non fateatur, nec utiquè negare videatur. Quapropter in univerſum, & non modò quoad contractûs, ſed in aliis etiam negotiis, dicendum eſt, cùm de commodo cujusquàm agitur, tacentem regulariter haberi pro conſentiente, maximè ſi proptereà præſens ſit, ut de illâ re agatur. Deinde, qui non prohibet, pro ſe quem intervenire, mandare creditur. Ulteriùs, ſi quis diſſentire aut contradicere debebat & taceat, conſentire videtur? ùt reus à Judice interrogatus: porrò, cùm de incommodo alterius & obligatione ejus ſeu præjudicio agitur: tunc ſilentium ſine re aut facto non ſatis probabilem conjecturam voluntatis efficit, ùt ſi puella de matrimonio interrogatur, & nullo facto vel indiciô interpoſitô taceat. Equidem in Criminibus nudum quandoquè ſilentium pro cauſa morali habetur, ſed hoc tamen lege ſanciendum eſt; ùt in Crimine Majeſtatis conſtitutum eſſe reperitur. Deniquè, ubi lex etiam tacentem pro conſentiente aut confeſſo habendum eſſe vult, non minùs talis, cùm legi ſubſit, ſi tacet, habebitur. Quod verò de acceptatione diximus, ad *vota* non pertinet: de quibus optimè ſcripſit Seldenus, *Lib. VII. d. J. N. & G. c. 2.* Poſt fidem ſuccedit *Veritas*, ubi frequens eſt diſceptatio; An quis ſermone posſit uti, qui ſit *mendacium?* ſive an mendacium abſolutè & ſecundùm ſe conſideratum, non habitô reſpectu ad finem externum, ſit turpe? Aſſerunt hoc multi cum *Auguſtino*, qui nec *officioſum*, quod dicunt, mendacium probârit, & quidem (1.) perfectioni Dei, in genere morum quodlibet falſiloquium repugnare dicunt, veracitati ſc. æternæ. (2.) abuſum continere ſermonis, qui ad aperiendum animi ſenſa homini conceſſus ſit. (3.) fallendum neminem eſſe datâ operâ, cùm nemo ipſe ab alio falli cupiat: ita jus Canonicum *c. XXII. quæſt. 2. can. 4.* quòd quidem verum tacere liceat, ſed non item falſum dicere: ſimiliter diſparatam nos poſſe dicere veritatem, ùt *1. Sam. XV. 6.* item conditionem ſubintelligere, ùt *Luc. XXIV.* ſed tamen præſumtibilem à quovis, etiam mediocriter intelligente, ùt: ſe abiturum; niſi rogetur; non verò non præſumtibilem, & imò ſæpè oppoſitam ſermoni exteriori. Nec tamen eum ne quidèm veritatem legere aut celare poſſe, qui contrahit aut reus eſt, idquè ob fidem publicam & Dei ordinationem. Non obſiſtere, quòd is qui docet, falſum ſæpè dicat diſcipulo, ad hoc ut profectus ejus exploret, cùm ni mendacium juxta illos oratio ſit quædam externa, interno conceptui oppoſita, & ad fallendum directa: hinc Doctorem ejusmodi non mentiri ajunt, quia non dicit quid aſſertivè ſed tentativè, nec ut fallat, ſed ut fallaciam caveat. In Medico autem qui melancholico quid perſuadet, ſolertiam eſſe dicunt, quam fruſtra mendacii nomine inſignias: quanquàm aliàs dolus bonus in ſcripturâ non fundetur, ut tamen dolus negativus ſeu occultatio veritatis non ſit dolus, ne quidem bonus. Aliàs ne quidem ut vitam alii ſervemus, mentiri licere: quid, enim ajunt, ſi cuſtodes aliter quàm ſtupro promovere ſeu corrumpere non posſis, an ita ſtupro uti licitum eſt? ſcilicet ut corporaliter vivat unus, non debet alter mori ſpiritualiter; Facta dicunt eſſe indifferentia, ùt quando *1. Sam. XXI. 14.* David ſe ſtultum ſimulavit, ut periculum evaderet (conf. etiam *Joſ. VIII. 15.*) poſſe enim facta illa diverſimodè à diverſis intelligi. Exemplum *Joh. XI. & I. Joh. II. Luc. XXII. & alia*, non urgere, quippe quòd illis mendacii definitio non congruat. Quòd vero Deus dicto ſuo juramentum addat quandoquè, ex hoc non colligi poſſe, quòd nonnunquam ſeriò non dicat: ſiquidem juramentum dictò ejus autoritatem addere non posſit, quia non eſt major

jor se ipso, per quem juret; adeò ut potiùs sit obtestatio, quâ ad immutabilem essentiæ suæ veritatem nos advertere jubet. Enimverò Grotius *L. III. c. 1. n. 9.* argumenta hæc & similia probè expendisse videtur, quanquàm valdè fluctuet; ita ut semet vix expedire possit. Docet ibid. quòd nulla possit ostendi circumstantia, quæ intrinsecè & per se fundet turpitudinem mendacii absolutè & sec. se considerati. Et sanè quia importat falsam significationem, ex parte *materialis*, ideò quoad hunc respectum turpe non est, quia etiam id quod falsum est, indifferens est, in genere morum, signô exprimere, idquè ex bona intentione, ut homines id falsum esse doceantur. Nec etiam ex parte *formalis*, sc. intentione fallendi, turpe est: nam fallere est scienter quicquàm proferre cum significatione, quæ mentis conceptui seu intelligendo seu volendo disconveniat. Igitur huc res redit, si mendacium in sensu communi accipiatur, pro disconvenientia, ita non omne mendacium in vitio est, sed si in sensu stricto, quando videlicet accedit repugnantia cum jure ejus, ad quem sermo aut nota dirigitur, ita turpe est omninò. Redeunt eò, quæ docet Pufendorffius, *L. IV. c. 1. §. 7. usquè ad 14.* quando ait, omne mendacium esse falsiloquium, sed non omne falsiloquium esse mendacium; hoc omne esse turpe, seu speciem alteram falsiloquii, & hinc non omne falsiloquium; Est enim ubiquè respiciendum, num alteri jus sit, à me verum expetendi? si illô destituatur, possum simulare & dissimulare pro lubitu, nec mendacium erit: Indè sequitur licere falsum dicere pro aliorum salute, (modò Magistratui non fiat, nam huic jus quæsitum est veritatem à me explorandi, licèt minus juridicè disquirat) posse pravè curiosis illudi, licere hosti falsum dicere. Idem Pufendorf. *d. l. §. 16. 18. 19.* ubi tamen, quæ de reo criminis *§. 20.* tradit, probari non possunt; neque ea, quæ de Advocato *§. 21.* habet, examen effugient. Et certum adeò est, JCtos non malè docere, quòd *dolus bonus* adhiberi possit, quanquàm hâc appellatione, cùm duriuscula sit, abstinere conveniat, quoties de sanctis, ùt de Abrahamo, Jeremiâ &c. multoquè magis de ipso Christo, sermo est: cùm tamen quoàd rem ipsam dubium non sit ampliùs, quin Deus possit scienter quid proferre, quod mentis humanæ conceptui disconveniat; quanquàm hoc ipsum non aliter sit capiendum, quàm ut cæteris attributis divinis, & cum primis, quod Deus fallere homines, ad perniciem ipsorum, non possit, conveniat: cùm enim dissentientes hoc vel maximè refugiant, ne distinctionem illam divinæ voluntatis, quâ heterodoxi utuntur, ut alia sit voluntas *signi*, alia *beneplaciti*, admittere cogantur: Hinc utiquè doctrina jam adstructa cautiùs habenda est. De *Confessione fidei* nostræ quantum eam obtegere liceat, quæritur? Jubet eam confiteri, *1. Petr. III. 15.* sed affirmativa præcepta non ad semper obligant. Unde prudentiam commendat Christus discipulis suis, *Math. X. 16.* & fugam. *vers. 23.* adeoquè respiciendum est, an in confessione nostrâ vertatur gloria Dei, & ædificatio infirmorum, an potiùs scandalum, periculum turbarum, calumnia & veritatis ludibrium, indè exoriri possint. Deinde respiciendum est, an confessionem fidei à nobis exigendi potestatem quis habeat, nec ne? an illi, quibus confessio edenda sit, sint personæ capaces, sint dociles, nec malevolæ, & qui eô fine confessionem petant, ut nos prodant, deferant, vel ludibrio habeant, ac proindè diversa longè fuit necessitas confessionis in *Martyribus*, quippe qui veram utilitatem & gloriam Dei, aliorumquè salutem, promovere debuerunt: Quod quidem peregrinantibus nunc quidem vel aliis sæpiùs sperare non licet, ut cùm plus damni sibi, quàm utilitatis aliis per confessionem allaturi sint, eam potiùs in tempus & locum commodiorem differre liceat: nam & Christus non semper interrogantibus, vel saltim non directè, respondit, nec sanctum canibus dari voluit, *Matth. VII. 6.* nec præfractis inculcari, *Luc. XXII. 68.* secùs omninò, confessioni sinceræ præmium maximum, dissimulationi pœna gravissima proposita est *Matth. X. 32. seq. Marc. VIII. 38. Luc. XVIII. 8. & 9. Rom. X. 19.* Denique acceptissima est confessio, quando cum fortunarum discrimine, ùt nunc in *exulibus* videmus, & cum vitæ periculo cùm opus sit, conjuncta fuerit.

Post hæc de *sensu sermonis* habendum, quòd verba intelligi debeant ex proprietate populari, cùm sermo rationem societatis habere debeat, cujus gratia homini datus est. Itaquè cessent *æquivocationes & reservationes mentales*: nam veracitas respectum non dicit solùm ad Deum, quasi propositio enunciata, quando conjungitur cum altera, quæ mente retenta est, veritatem integram

conficiat; sed ad proximum potiùs, cum quo nobis est negotium, respici debet, qui sermone nostro falli non debet: id quod futurum est per hoc, quòd sensus ille verborum esse non possit, qui mente retinetur. Neque ipsi reservationum patroni æquô animo patiuntur sibi per eas illudi. Quid quòd Doctores earum, dum licitas esse dicunt, mentalem habere possint restrictionem? & cùm juramentum debeat esse finis controversiarum, quomodo cum reservatione mentali poterit consistere. Itaquè rectiùs reservationes illas rejicit Grotius *L. III. c. 1. §. 17.* de quibus multa etiam in *Montaltii literis provincialibus* leguntur, atquè nuper *Uffelmann.* in *c. 13.* de *jure, quo homo homini in sermone obligatur*, refutationem eorum, qui reservationibus ejusmodi patrocinantur, instituit. Utiquè finis, quòd dicant, studio *se conservandi*, inventum ejusmodi probandum esse, rem non conficit, siquidem licitis mediis fieri debet conservatio, *Rom. III. 3.* nec fornicandum est, v. g. sanitatis vel tentationis causâ. Et quando quoad *judicium* obvertitur, licere judici tunc saltim respondere cum reservatione mentali, quando *juridicè* non interrogat: illud facilè eliditur; nec enim veritatem tàm judici debemus, quàm judicio: & periculosum est, cuilibet permittere, ut de eo dijudicet, num Judex Juridicè interrogaverit.

De *Juramentis* nunc etiam quæ disquiruntur, videamus. Sunt enim illa finis controversiarum, *Ebr. VI. 16.* quem locum frustrà *Mennonitæ* de hominibus carnalibus accipiunt; neque enim Christus *Math. V.* juramenta absolutè prohibet: aliàs legem *Deut. XI. 13.* & *Exod. XXII. 10.* solvisset, imò ipse *d. c. V. v. 18.* juravit, junge *Es. LXV. 16.* videl. tantùm non temerè Christus jurandum esse voluit, necessitate sc. non exigente, nec promiscuè, & per cavillum, ùt Judæi per creaturas, proximo illudentes. Aliter non posset homo quicquàm eloqui præter ita ita, non non, vid. Ziegl. *ad* Grotium *L. II. c. 13. in fin.* Nec tamen ipse *Grotius* ad juramentum promissorium dictum locum *Math. V.* restringere debuit, quasi illud ibi, non etiam cetera, prohibeantur. Ita sanè omnes contractus jurati prohibiti forent: ita promissiones Regum juratæ, pax & fœdera juramentis firmata, illicita forent: & tamen hoc solùm Christus voluit, non tantum peccari perjuriis; sed etiam verum jurando, si cum temeritate fieret: nam hic demum error *Pharisæorum* refutandus ipsi fuerat. *Christiani* autem primæ *Ecclesiæ* ideò juramenta refugerunt, quòd *per genium* Principis, quem Gentiles divinitatis participem & proindè occultorum testem & fraudis vindicem esse, credebant, jurare nollent; utcunquè per *salutem* Principis sacramenta dicere non recusaverint, & quòd de cœtero Christiani jurârint, ex *Vegetio* patet *Lib. II. c. 5.* de *re milit.* Est autem juramentum assertio religiosa, quâ divinæ misericordiæ renuntiamus, aut in nos vindictam Dei reposcimus, nisi fidem dicta nostra habeant. Quanquam enim *religio* per se & semper appetibilis sit, non tamen semper juramus, & rectè nihilominùs juramento inesse dicitur religio, in hypothesi videl. necessitatis, & quando ut juremus, negotia humana requirunt: quocircà tunc etiam Deo, quid debere, & imò reddere ei gloriam, nim. omniscientiæ & veritatis, dicimur. *Matth. V. 33.* An autem juramentum ad substantiam sui *verba* desideret, quæritur? Utiquè non in ordine ad Deum, cui animô votum & juramentum concipi potest, nec etiam quoad hominem, verba prolata, sed tamen concepta, requiruntur, aut signa, quæ animi sensum liquidè ostendant. vid. Franzkium *Lib. II. resol. 1.* Quid verò si intentionem seu *animum* jurandi non habeat is qui jurat, num ita verbis prolatis jurâsse videtur? certum est eum, qui verba alieni idiomatis juramentum continentia, non intelligens ea, enunciat, non jurare, nec eum qui historicè & enunciativè verba jurantia profert. Qui verò juramentum sine debita consideratione, verumnè sit, quod juratur, profert, perjurium committit, in divino judicio. Sic & incautum juramentum, sine deliberatione, num jurare velim nec ne, in perjurium coram Deo quodammodò incidit; cùm nec verba jurantia in vanum protrudi debeant: Interim ad præstandum verba illa non obligant, quæ obligarent omninò, si perjurium non forent, sed juramentum. Qui autem verba jurantia profert deliberatò, etiam citrà animum, is omninò obligatur. *laud.* Franzkius *Lib. II. res. 2.* Etenim abalienatio animi, non detecta proximo, nil efficit: Deus enim in falsum testem non est vocandus, & citiùs debet velle promissum servare, qui Deum invocat, quàm ut ergà acceptantem contemtum Numinis fovisse videatur.

Undè Deus non accipit juramentum ex intentione jurantis, sed prout accipiens fidem eam ex verbis

verbis jurantis colligere potest. Per *falsos Deos* præstitum juramentum non quidem ex se obligat, quia per id non invocatur verus DEUS, sed in veri Dei potiùs contumeliam tendit, ut obligatio adeò ejus ad religionem & pietatem verè non pertineat; sed tamen obligat, quia ex *conscientia erronea* proficiscitur, quæ utiquè vim obligandi habet. Quocircà Deus non interpretatur illud, sub ratione perjurii, in suam injuriam, si per falsos Deos pejeratum sit; sed sub ratione violatæ conscientiæ jurantis, quantumcunquè erronea fuerit. Potest autem exigi juramentum ejusmodi in genere, sed non potest præfigi pagano, ut per falsos Deos juret, aut hoc vel illud idolum invocet. Nimirum peccatum, ex suscepto juramento, sequitur per accidens, ex ipso jurante, qui posset aliter jurare, si vellet; ceu non peccat is, qui sub fœnore licèt immodico mutuum à quoquam sumit; cumprimis quòd necessitate urgeatur. An autem juramentum *Josephi* in Deum injurium fuerit, dum *per vitam Pharaonis*, item *Elisæi*, dum *per vitam Eliæ* juravit, quæritur? Non utiquè nec juramentum id fuerat, sed obligatio per comparationem rei gratissimæ; Aliàs Christus in universum *per creaturas* jurare prohibuit, quia plerumquè juramenta ejusmodi, cum cavillo & noxâ proximi, conjuncta fuerunt, dum licèt per indirectum ad Deum respiciamus, Domini tamen nomen vitandô seriò agere non videmur: imò *Es. LXV. 26.* per solum Deum exsertè jurandum esse, disponitur. Distinguuntur communiter juramenta in *promissoria* & *assertoria*; quanquam suo modo in promissoriis etiam sit assertio. *Promissoria* iterum præstantur, vel *obligationis* inducendæ causâ, vel actûs *firmandi* gratiâ, quæ *confirmatoria* dicimus. *Assertoria* sunt *facti* tùm *proprii* tùm *alieni*, quò juramentum *testium* & alia referunt. Utiquè prout negotia humana varia sunt, sic etiam juramenta diversas sortiuntur & novas subindè species. Hinc juramenta *extrajudicialia* sequentia ferè reperiuntur: juramenta *Regum* in exordio regiminis, *homagia* subditorum, eaquè multiplicis respectûs: juramenta *officiorum* civilium & militarium, *Vasallagia*, juramenta *tutelæ* & curæ: tùm deinde *promissoria*, *confirmatoria*, quò juramenta *renuntiationum* hæreditatis, beneficiorum, respiciunt; ùt minorennitatis, SCti Vellejani &c. juramenta *voluntaria*, quibus controversiam *extrajudicialem* decidimus. *In judicio* deindè juramenta occurrunt necessaria, *suppletorium*, *purgatorium*, juramentum *litis æstimatorium*, eiquè inter Saxones affine *minorationis*, *Testium* deinde juramenta veritatis, credulitatis, porrò juramentum *partium*, *judiciale* in specie dictum. Ad ordinationem *Judiciorum* pertinet Juramentum *judicis*, juramentum *Calumniæ*, *paupertatis*, *perhorrescentiæ*, juramentum de *sistendo* judicio, item *dandorum*, *respondendorum*. In Instantia *secundâ*, juramentum *appellationis*, deniquè in causâ *Criminali*, præter cœtera, juramentum exultionis seu *Urphedæ*.

De *caussis* juramentorum videamus, cumprimis quâ ratione juramentum *metu* extortum *dolovè* elicitum servandum sit? & de *metu* quidem quæritur: si quis prædoni quà tali, pro vita suâ conservandâ, pecuniæ summam juratò promiserit, an naturali jure promissio hæc obliget & servanda sit? affirmativam tuetur *Grotius*; negativam cum *Cicerone* in *1. & 3. offic.* Pufendorf. *L. IV. c. 2. §. 8.* & in *Elem. Jur. Nat. Lib. I. def. 12. §. 21.* mediam, ùt videtur, sententiam fovet *Lessius Lib. II. de J. & J. c. 42. n. 27.* ubi putat, obligatum quidem esse promissorem ad solvendum; sed tamen, quia momentaneâ solutione promisso satisfieri possit, è vestigio ipsum pecuniam posse repetere. Equidem de hâc sententiâ postmodùm videbimus. *Pufendorffius* pro sua sententia potissimùm hæc adduxit, quòd juramentum metu præstitum, non sit directum ad *Deum*: inde huic non quæri obligationem, licèt Deô teste latroni quid promittam; in *latrone* autem vitium esse, ut non possit acceptare: non obligare simplicem promissionem metu extortam, quin potiùs dari restitutionem in integrum, ex quô colligi posse, ait, naturaliter quem ex obligatione meticulosa non obligari: prædones illos non esse hostes tantùm publicos, sed communes, ità ut licet hosti fides servanda sit, non tamen ea servari idcircò prædoni debeat. Et imò plus dicere poterat pro suâ sententia *Pufendorffius*, quàm dicit, & ante eum ex *Nostratibus* non minùs sententiam ejus plures amplexi sunt, *Rauchbar*, *Setserus*, *Gail. A. Faber* & *alii*: Facit enim ulteriùs pro ea, quòd nec fundatum esse videatur hoc juramentum in *justitia*, cùm nil latroni debeatur, nec in *liberalitate*, cùm id non velit promissor, nec in *fidelitate*, cùm promissio ex injuriâ procedat, nec ex *religione*, quia hæc ex hypothesi & objectô æstimanda

manda videatur. Neque etiam per se istud ut *votum* subsistit; tanquam accessorium verò non potest non illicitum censeri, si objectum cum injuriâ conjunctum est. Votum metu extortum, item matrimonium meticulosum ipsô jure nullum est, quidni multò magis tale juramentum hoc fuerit? redderet etiam latronem audaciorem, nec tamen juramentum vinculum *iniquitatis* esse debet. Cultus *Spontaneus* tantùm Deo placet, sed cultûs divini species est juramentum. In periculo vitæ aggressorem *occidere* licet, salvô quinto præceptô, quidni jurare in vanum, salvô secundô. Accedit, quòd non tantùm ipsum jus Civile in *auth. sacr. pub. C. si adversf. vend.* juramentum vi aut metu extortum nullius esse momenti jubeat, sed etiam jus *Canonicum* in *C. 20. X. de jurej. C. quamvis de pact. in VI.* & *c. 2. X. de jurej.* Utcunque autem hæc valdè speciosa sint: tamen sententia *Grotii*, quæ & *Theologis Nostratibus* plerumquè probatur, (vid. Chemnit. *P. 1. locorum, de Lege Dei præcept. 2. quæst. de juram.*) omninò amplectenda est, quòd obliget nimirum juramentum ejusmodi de *Jure N.* & in *Foro conscientiæ*, tanquam de re possibili & temporaria. Nam jus quidem *personæ*, quoad latronem exinde non simpliciter competit, sed tamen, in respectu ad *Deum*, jurans tenetur efficere, ut ab ipso non adducatur Deus in testem falsæ promissionis: quanquam non quidem *duplicem* obligationem statuere oporteat, ut una sit versus Deum, altera versus latronem, adeoque distinctè quælibet considerari possit: cùm si persona gratiam jurisjurandi faciat, jam ampliùs Deo jurantem non teneri, constet. Adeò, ut licèt justitia obligationis ad *latronem* non referatur, nec in gratiam ipsius pecunia præstanda sit, nihilominus tamen obligatio in gratiam Dei, tanquam sponsoris, in ipso latrone & ad ipsum, terminatur: & sufficit adeò respectu Dei & ipsius jurantis licitum esse & justum, (nempè ut vitam pecuniâ redimas,) quod promissum est; licèt latro, abstractô & præcisô juramentô, injustè illud accipiat: nam & prodigus injustè dat, pauper justè accipit eleemosynam: & sic justè potest dare unus, alter injustè accipere. Equidem in *simplici* & non juratâ promissione, (utut hæc magis spontanea sit, quod ad principium internum & finem actionis attinet) ex metu quis restituitur: nec tamen *restitutio* est nisi *læsi*, & quidem in patrimonio. At verò ubi juramentum accessit, ibi citiùs *rem caducam* dimiserimus, quàm ut Deum lædamus, cui quidem non obligamur, nisi quando fidem fregerimus. Quod dicitur de *accessorio*: illud tunc procedit, quando ratio ejus eadem est cum principali. Quod verò de *virtutibus*, quasi nullam earum comitem hoc juramentum habeat: id facilè refellitur, cùm sit actus charitatis, quô se à periculo mortis quis liberat, & civem Reip. conservat. *Voti* quoquè alia ratio est, quanquam votum coactum, sinè omni consensu, Deo non placeat; de cœtero autem votum ex nuda & pura *voventis* voluntate pendeat, & majorem adeò libertatem requirat, juramentum verò respiciat *materiam* ejusquè capacitatem, num quod promissum est, sinè periculo *animæ* præstari possit? *Matrimonium* sit directè ad obligandum, & inter homines, inter quos ex injuriâ obligatio oriri non potest, nec stare tàm arcta animorum conjunctio cum violentiâ; sed juramentum per se & primò ad obligandum non tendit, verùm ad confirmandum objectum ordinatur: idcircô cùm ad Deum respiciat magis, quàm ad hominem, licèt hic injuriosus est, tamen rem non illicitam homini promissam, eidem, Dei tanquam Sponsoris intuitu, quis solvere tenetur. *Necessitas vitæ* redimendæ, ut proximum perimam, efficere potest, sed non ut in *Deum* irreverens sim, & præceptum *primæ tabulæ* infringam. Quid quòd etiam invasor directè vitam meam petat, & nullam viam elabendi mihi relinquat; ac si aliter quàm præstatione pecuniæ, evadere mihi liceat: nam vitæ quidem semel ablatæ restitutio impossibilis est, sed pecuniam reparare, vel saltim me præstatione illius morti eripere, possum. Deniquè in *Auth. sacr. puber.* juramentum metu extortum non dicitur nullum simpliciter & per se, sed *oppositivè* ad ea, quæ spontè præstita *inviolabiliter*, citrà ullam retractationem, custodienda sunt: nam metu extorta juramenta ex *jure Canonico*, quod posterioris ævi *Imperatores* secuti sunt, relaxari possunt: quanquàm hîc non de eo quid positivi, sed quid *naturalis juris* sit? quæratur. Utiquè enim *absolutionem*, salvâ conscientiâ, in casu juramenti meticulosi peti non posse, opinor, quippe quæ tunc solùm locum habet, quando super re *impossibili*, & ex parte jurantis *peccaminosa*, quis juraverit: nam prout ad juramentum ejusmodi subeundum adeò procedere quis non debet, ut mortem

mortem citiùs pati teneatur: ita si juramentum nihilominùs præstitum fuerit, & sumtum adeò nomen Domini in vanum, absolutione utiquè jurans *à peccato*, sed non etiam à *vinculo juramenti*, (quippe quod per se *nullum* est,) opus habet. Potest etiam jus *Civile*, ùt in *cit. Auth.* contigit, juramenta ejusmodi metu præstita *ab initio* pro irritis declarare: & tùnc quò minus ea servanda non sint, dubium non est. Nec tamen in eâ specie juramentorum tale quid facilè Statuto vel lege introduci debet: cùm ita haut dubiè plures à latronibus enecarentur; ne videlicet scelera, vi publicâ admissa, detegi possent. Quod ipsum efficit, ut nunc quidem lex ejusmodi non reperiatur, & imò ad ductum *Authenticæ* prædictæ nemo absolutionem quærere præsumat, sed citiùs velint omnes juramentum servare, juxta dictamen *Psalmi 15. 1.* licèt res ipsis damnosa fuerit; secus atquè se res habet cum *relaxatione juramenti* ad effectum *agendi*, quæ in *Ordinatione Camerali* illis promissa est, qui injuriam sibi à Magistratu illatam non vindicaturos se esse jurarunt: nàm in eo quidem videtur Legislator ad salutem publicam respexisse, quæ salvari aliter non poterat, quàm si ejusmodi juramenta relaxari posse statueretur, secùs atquè dixi eventurum esse, si de juramentis, quæ latronibus præstantur, simile quid Lege constitutum foret. Cæterùm, quod *Lessii* temperamentum attinet, illud cum illusione & irrisione nominis Divini conjunctum est; adeò ut ne quidem *restitutionem* in integrum admittendam putem: ne dum semper restitutionem illam admitteremus, (cùm nunquam non *metum injustum* latro inferat,) omninô illa juramenta inania & nullius momenti esse assereremus. Sic & in vanum est, quod *Pufendorffius* adfert, quasi *per compensationem* is, qui juravit, latroni solvere videatur, siquidem ad *resarciendum* latro teneatur juranti, quod ipsi damni *injuriâ* dederit: nam velut *alibi* ea de re disquiritur, num si alter, cui juravimus, nos præstituros quid esse, vicissim nobis quid debeat, eidem per compensationem solvere, eive per hanc juratò promissum præstare possimus, ita ad compensationem impropriam, (nec enim alia est illa *Puffendorffii* in hoc negotio, tàm *strictæ* interpretationis,) deveniri non potest: cùm nequidem dubium sit, si vel maximè latro quid juranti anteà debuisset, quòd non hac *actum* esse censeatur per juramentum, ut non, *sepositô* hoc ipso debitô, jurans promissam summam *realiter* præstare debeat. Illud addendum est, num si latroni juratum fuerit, non velle nos vim nobis illatam Magistratui *denunciare*, non attentô juramentô, vel saltem absolutione ab eodem obtentâ, deferre vim eam non liceat? Et quidem plures, qui in præcedenti quæstione nobiscum faciunt, objectum hujus juramenti videlicet contrà *publicam salutem* vergere, & hinc juramentum de *impossibili* esse, censent, ut omninò *absolutio* ab eo impetrari debeat, quò & alii similibus periculis eripiantur, & ipse qui juravit, suspicioni collusionis cum latronibus se eximat. Enimverò cautiùs incessere *Theologi Jenenses apud* Dedekennium *vol. II. sect. 13. n. 10.* qui hoc saltim voluêre, ut Magistratus in genere moneretur, quò malis hominibus provinciam expurget. Et tamen cùm conscientiæ facilè scrupulus injici possit, tutius existimem, si quando expresè latroni silentium promissum fuerit, ut tunc de violentia sibi illatâ ad Magistratum nec in specie nec in *genere* quicquam quis deferat: quò facit, quòd non modò crimina omnia necessariò à Magistratu terrenô non puniantur, nec etiam ad delictum quodlibet revelandum obstricti simus, & præterea, si ne juramento quidem ejusmodi latrones quem obstringere possent, citiùs futurum potiùs sit, ut cædes longè plures subsequi oporteat: quod quidem nemo non videt, cum magno communis & Reip. periculo conjunctum esse. Quid tamen si Magistratui aliundè de iniquitate facti constare cœperit? ita faciliùs putant *interrogatum* à Magistratu ad *veritatem* dicendam obstrictum esse: nam ita casus juramenti, re videlicet detectâ, jam extitit. Quoad juramentum *dolô* elicitum sana est *H. Grotii* sententia *L. II. c. 13. n. 2. & 3.* quod servari illud debeat, quando dubium sit, an, licèt jurans verè negotium scivisset, non etiam jurâsset nihilominùs; eoquè refert juramentum à Josua *Gibeonitis* præstitum: nam nulla lex prohibuit parcere Cananæis, si idolis valedicerent, vid. *Deut. XX. 10.* & quanquàm juramentum illud ex positiva deceptione paciscentium ortum, & sic *in voluntarium* fuerit, tamen ex materia suâ non fuit illicitum, nec Hebræis injuriosum aut nocivum: neque etiam, cùm objectum illius, positâ vel maximè notitiâ circumstantiarum, habile fuerit, juramento substerni, ignorantia in essentiali quopiam substitisse dici potest: prout iniquitas sola à parte ejus, cui

juramus, efficere non poteſt, ut juramentum negligere liceat; quin potiùs ſi poſſit ſervari citrà peccatum, utiquè nomen Domini in vanum ſumtum eſſe non debeat. Qui enim contrariam probant ſententiam, illi conſcientiam minùs tranquillant. Videlicet putant illi, *Joſuam* pacturum non fuiſſe, ſi *Gibeonitas* ex vicinis populis ſciviſſet, ob *Deut. VII. 3.* it. *XX. verſ. 16.* idquè conſtare ex Principum populi dubitatione & murmuratione populi ipſius. *Joſ. IX.* 7. ex ipſa deindè *Gibeonitarum* interpretatione *verſ. 24.* & deliberata ab illis præventione, *verſ. 3. ſeqq.* Ad exemplum vero *Rachab*, dicunt, peculiare id fuiſſe, & quòd Salomon. *I. Reg. IX. 20:* circà Cananæos conſtituiſſe legitur, illud eum feciſſe ad exemplum Patris ſui *Davidis*, cui de relaxatione interdictæ divinitùs internecionis conſtiterit. At verò non poteſt probari, quòd à populo ipſum juramentum improbatum fuerit, aut ejus obſervatio; ſed potiùs indignatus fuit populus, quod cum Gibeonitis, tanquam longè *disſitis*, *fœdus ſociale* primores iniiſſent; quod quidem *Lege divinâ* interdictum fuerat. Confer ulterius Frantzkium *L. II. reſ. 4. n. 5. ſeqq.* Interim juramentum iſtud in pœnam doloſæ circumventionis *Joſua* ſtrictè ſatis interpretatus eſt; maximè quòd alias etiam illi, qui ex hoſtibus Iſraelitis ſe dederant, *ſervitutem* perſonalem ſubire tenerentur. Selden. *Lib. VI. d. J. N. c. 14.* Quod verò de objecto & *materia* Juramenti diximus, ſufficere ad hoc, ut ab inde recedere non liceat, ſi materia jurata licitum quid fuerit, eò pertinet Disquiſitio de juramento, quod *contrà Benjaminitas* reliqui Iſraelitæ conceperant: non daturos ſe eſſe illis filias ſuas in matrimonium; Videl. obligatorium id fuit omninò: ſiquidem iſtud non erat contrà charitatem aut legem divinam; quia non poteſt evinci, Deum voluiſſe omni caſu tribum hanc ſalvam manere, quodcunquè etiam flagitium admiſiſſet. *Scortatio* autem & periculum *Idololatriæ*, ſi eum *Gentilibus* eos matrimonia inire oportuiſſet, exorta eſſent per accidens; quanquam nec caſus *extremæ neceſſitatis*, ſi tribum ex defectu uxorum extingui oportuiſſet, ſub juramento contentus eſſe videatur. De cœtero, licèt quoad *jus Civile* juramentum tanquàm *acceſſorium* conſideretur & ſi modò actus cui confirmando adjicitur, *ipſô jure nullus* ſit, licèt non fuerit illicitus ſeu turpis moraliter, ipſum quoquè juramentum corruat; tamen *jus Canonicum* longè rectiùs hac in parte conſcientiæ providit, ubi juramentum, ſi materia contrà Deum, Remp. aut Proximum quicquam non contineat, adeoque ſinè peccato ſervari poſſit, omninò ſervandum eſt. Quâ de re egregiè Frantzkius *Lib. II. reſol. 5. & 6.* De *interpretatione* autem juramentorum in univerſum obſervari debet, quòd quidem cavillationes jusjurandum quodvis excludat, *conditiones* tamen tacitas & *limitationes* ex re ipsâ deſumtas non reſpuat: vid. Pufendorff. *L. IV. c. 2. §. 13. & 14.* atque cum de juramentis *ſtudioſorum* dubium eſſe poſſit, quando injurias ſibi illatas ſe conſultò vindicaturos non eſſe, promittunt, ſed ſuper illis Magiſtratum imploraturos: num toties perjuria non committantur, quoties vindictas privatas ab illis ſuſcipi videmus? ideò dicendum eſt, *disjunctivè* promiſſionem illam accipiendam eſſe, quod ſcilicet velint, aut legibus obedientiam præſtare; aut, ſi contra venerint pœnam æquo animô ferre, prout alias etiam Lex ipſa obligat aut ad obedientiam aut ad pœnam, & in legibus dicitur, quod velit ob delictum vocatus, & diſcedere juſſus, obedire: quâ ratione violatio legum in ipſis jam præſupponitur, ita ut ob eam perjuri non habeantur; ſed tamen ſi juſſui Magiſtratus non pareant, nemo utiquè eos à perjurii reatu immunes eſſe pronunciaverit. Juramentum *Officialium*: Die Dienſt-Pflicht, quoad usquè obliget, & an is ſtatim perjurus ſit, qui non ex aſſe facit officium ſuum? Pufendorffius expendit, *d. c. 2. §. 23.* Ulterius, quoad obligationem *heredis*, certum eſt, in eum *juramentum* defuncti, quoad reatum perjurii, non tranſire. Eſt enim juramentum perſonaliſſimum, vid. Græv. *ad O. 27. Gail. conſid. 1.* licèt in hæredem tranſeat *obligationis neceſſitas*, & imò quoad hanc, cùm defunctus v. g. *præcisè* ad *factum*, ſi præſtari potuerit, obligatus fuerit, heres tamen ejus ſolùm quoad intereſſe tenebitur, & in obligatione *dandæ* pecuniæ liberatur dando bona in ſolutum; maximè ſi præſtatio pecuniæ difficillima & impoſſibilis futura ſit. Hodiern. *ad Deciſ. 30. Surd. per tot.* Quid etiam ſi defunctus contractum *uſurarium* juramentô confirmaſſet? ita vero dubium non eſt, quòd heres eum ſervare non teneatur: *vid.* Meichſner *Lib. I. Deciſ. 12. n. 47. 53. 165. & ſeqq.* Aliquando juramentum, quod defunctum præſtare oportebat, prodeſt heredi, ut *pro præſtito* habeatur.

Sed

Sed quæ in eo casu requirantur? vid. *apud.* Fabr. *L. 14. C. Sab. tit. 1. def. 14.* Gail. *II. O. 43.* Coler. *I. Decis. 116.* Mevium, *V. Decis. 46.* & ad Jus Lub. *Lib. IV. p. 185. & 208.* Num possit aliquis jurare *in alterius animam?* de eo nota est disceptatio inter *Carpzov.* & *Oldencop.* qui *posterior* argumenta adducit, cur Reip. & conscientiæ magis consulatur, si in propria persona ad jurandum partes cogerentur. Et tamen postquam *procuratorem* pro *nuncio* in hoc articulo juramentorum, habere soleamus, vid. *c. ult. de procur. in VI.* personalitas, quò minùs per os alterius *ipsimet* juramentum enunciemus, non impedit; nisi quod in casibus nonnullis peculiari ratione adhuc dum juramenta per procuratores præstari non posse, constitutum sit. Superest, ut de *contrariis* jurisjurandi nonnulla subjungamus: Ubi quæritur: si quis contrà juramentum quid faciat, an hinc *illud* per se *nullum* sit? Et *negatur*, est quidem id illicitum & perjurium indè committetur; sed tamen irritum habendum non est, v. g. quando quis juravit, se *testamentum* hoc *revocaturum* non esse, & tamen postmodùm revocet, posterius hoc testamentum utiquè subsistet, sublatô priori: quia testamentum ex se revocabile est, & juramentum super ipsum *actum* ferri videtur, ut cùm ipse retractari possit, juramentum non consideretur, nisi quoad *jurantem*, quem perjurum efficit, conf. *c. cum contingit. X. de jurej. c. 12. & 31. X. de Sponsal.* si verò juramento *simpliciter* quis voluntatem suam firmaverit: ne quidem, si deinceps eam mutet, inde perjurus esse existimabitur: quia jusjurandum per se vim clausulæ derogatoriæ ad futura testamenta non habet, neque aliud vult, quàm hanc esse testatoris voluntatem: *vid.* Merenda *Lib. IV. controvers. c. 50.* quanquàm aliter statuat Finckelth. *obs. IX.* ut si causam habeat revocandi testator, revocare possit, quia sic mutatis circumstantiis juramentum non ampliùs obliget. *c. 25. de jurej.* quod si causas non habeat, secus esse *c. 70. eod.* quæ sententia probari non potest, nisi juramentô se testator obligaverit, quòd hanc voluntatem revocare nolit. Quid si *juramentum contrà juramentum* præstitum fuerit? *prius* servandum est, ut rectè Sandersonius, *de juram. promiss. prælect. 2. §. 11.* An autem quis ex capite *læsionis* adversus juramentum *in integrum restitui* possit? *Franzkius* disquirit *L. II. resol. 4. n. 13. seqq.* cumprimis autem *n. 27. usquè ad finem.* Denique Principem posse reddere irritum juramentum, *antequam* juretur, & vetare *ne impleatur*, postquàm juratum est. Osiander *ad Grot. L. II. c. 13. n. 20.* frustrà statuit, nec videmus tale quid unquam à Principe ullo susceptum esse; adeò, ut nec quoad juramenta, quæ per latrones exigi solent, Principes simile quid audere, constet: Quod enim in relaxatione *Urphedæ* per *constitutiones Imperii* aliud quid provisum sit, ejus rationem jam *suprà* exhibuimus. Nec juvat adeò *Osiandrum*, quòd dispensatio ipsum juramentum respicere non videatur, sed *materiam* juramenti, & quidem *futuram*; quæ cùm possit eventu aliquô illicita esse, dispensatio in ea admitti debeat: Nec enim in casum res conjicienda est, ut sufficiat, si aliquô eventu materia illicita fieri possit, neque etiam materia iniqua juramenti obligationem tollit, si modò à jurante licitè præstari possit: ut adeò potestas Civilis in his talibus, quæ conscientiam tangunt, magnâ circumspectione uti debeat.

Et nunc de *Justitiâ Obligationum* tàm quoad *personas* & *res* in illis intercedentes, quàm etiam quoad *modos*, præcipuè in *pactis* & *contractibus*, dispiciendum est. Ratione *personarum*, principia actionis humanæ supponuntur, & cumprimis quoad *intellectum* usus rationis requiritur: vid. Grotium *L. II. c. 11. §. 3.* unde *impuberes* licèt *naturaliter* quando pubertati proximi sunt, obligari dicantur: tamen cùm perfecto nondum polleant judicio, vel ipsa æquitas naturalis jussit, ut *LL. Rom.* eam *ætatem* in effectu, (maximè quod *ipsos* impuberes concerneret) obligatam nollent, saltim quòd *fidejussor*, v. g. pro impubere interveniens, & quidem absquè *regressu* ad impuberem, teneretur. Similiter *mulieres intercedentes* quamvis *naturaliter* obligari videantur, tamen SCtum *Vellejanum* non minùs rationem *fortiorem* æquitatis secutum est, ut ne quidem ad Jus N. exactiùs pensitatum mulieres, ob imbecillitatem, videl. in hoc negotiô *singulariter* obviam, naturaliter obligarentur, adeòque figuratè dicatur Jus Civile *naturalem* obligationem per SCtum Vellejanum *tollere*; cùm quidem, ubi verè naturalis est obligatio, eam tollere jus Civile haut quaquam possit. In *prodigo* intellectus deficere, & ipsô naturali jure, censetur, quod *bona* ejus attinet; quamvis quod *delicta* concernit, aliter se habeat. Hinc ne quidem *juramentô* firmatus contractus prodigum obligat,

æquè ac *furiosus* seu mente destitutus *jurandô* non obstringeretur, quanquàm huic etiam accedat, quod *dispositio rerum qualiscunquè* prodigo à legibus ademta fuerit, & sic objectum conventionis planè deficiat. Quoad *voluntatem* non tantùm Pufendorff. *L. III. c. 6. §. 11. & 12.* sed etiam aliqui ex *DD. nostris* in eâ sunt sententia, quasi *metus* negotium, præprimis bonæ fidei ipsô jure nullum reddat: ita post Busium *ad l. 21. quod m. c. & 16.* Cujacium, Jac. Gothofr. *ad l. 116. de R. J.* quasi videl. consensus sustineat bonæ fidei judicia, qualis in meticulosa actione nullus sit, cùm dolus eum auferat, metus verò non absque dolo inferatur. Hinc *Pufendorff.* procedere ait, quòd in Foro Civili restituamur in integrum, & *actio* solùm detur *ipsô jure* ob exceptionem metus in facto dubiam, super qua in judicio experiendum sit. Enimvero metum quoad principium si spectemus, necessitatem voluntati contrariam habet, sed si *post principia* eum attendas, secus est, nam ita *voluntarius* est actus, non tantùm ratione finis, ut majus malum evitemus, sed & ratione principii *interni*, voluntatis, quæ deliberat, eligit, imperat; undè quod infirmitas negotio per restitutionem in integrum inesse arguatur, illud non ex involuntario, aut defectu adeò Principii actionis moralis, nec præcisè ex injuriâ metu illatâ (prout Grotius *L. II. c. 11. §. 7.* velle videtur,) verùm indè procedit, quòd simul *damnum iniquè* patiatur is, cui metus illatus est: Hinc ne quidem is restituitur, cui vis *à creditore suô* adhibita est, ut solveret, sed *vis aliâ* ratione coërcetur, vid. *l. 12. in fin.* & *l. 13. quod m. c.* multò minùs *consensus* in negotio meticuloso deficit: nam *dolus*, qui metui *inesse* dicitur, tantum *materialis* est, quatenus nihil planè, quô delinquimus, à dolo vacat: sed ùt dolus *formaliter* pro *circumventione* accipitur, ita eum, qui metu adigitur, conditiones & circumstantiæ negotii non latent. Conf. Hornej. *Lib. III. Philosoph. moral. c. 4. §. 11.* & *DD.* ad *dict. tit. quod m. c.* ubi exponunt *Illi*, cur *dotis* negotium & quæ *spiritualia* habentur, (ùt religionem ingredi, matrimonium inire,) ob metum *ipso jure nulla* esse existimentur? Cœtera de *subjecto* Obligationum alibi plenius exponuntur: nostrum est hôc locô, ut tantùm spicilegia faciamus, indequè ratione *objecti* non minùs aliqua solùm, quæ præcipuè notanda sunt, adducemus. Sit autem promissio rei *possibilis*, nam promissio rei saltim moraliter impossibilis non obligat: num verò ea promissio, quæ *ob rem moraliter impossibilem* sit, obligare quem possit? de eô vid. Grotium commentat. *L. II. c. 11. §. 8. & 9.* Illud certum est, quod *de facto* impossibile est alicui, illud nihilominùs rectè *ab aliis* promitti posse, frustrà dissentit Hobbes. *c. II. §. 18. de cive.* Quod verò non uni vel alteri, sed quàm *plurimis* impossibile est, licèt *moraliter*, ad illud promittendum indiscretè quilibet admitti non debet: quale quid est *virginitas* seu *continentia perpetua*, quam ab integro Ordine *clericorum* Pontificios exigere indignum est. *Ob rem moraliter impossibilem* seu turpem, si quid promittatur, obligationem nasci posse jàm antè diximus, ut tamen distinctione hîc opus sit, quando faciliùs retineri quid ex turpi causâ, quàm peti potest: ita quod *meretrici* datur, ubi quæstus meretricius in Rempubl. receptus est, illud repeti non potest, quia nec turpiter accipit mulier, quæ professione receptâ utitur, nec frustrà præbet alter, quia pro usu corporis pendit, quanquàm aliàs fœmina nequaquam domina corporis sui esse videatur, nec voluntas dantis recta sed peccaminosa sit, indequè totum negotium quà firmitatem Civilem, ex hypothesi legislationis permissivæ pendeat; quam quidem nemo probaverit. Ceterùm ad mercedem *post turpe factum* an stipulator agere possit, quæritur? Existimat Grotius *L. II. c. 11. §. 9.* quia jam merces non sit illex mali, quippe patrati; Sed rectiùs Pufendorff. *L. VII. c. 7. §. 8.* quòd non minùs adhuc sit pensatio sceleris & complementum. *Per accidens* negotium fit injustum, quando in eodem *inæqualitas* admittitur, quæcunquè etiam fuerit, nec enim læsio *infrà dimidium* lædentem tutum facit in *conscientiâ*, siquidem non juvat eum lex permissiva, non etiam quòd *volenti* (v. g. emtori) non fiat injuria, non quòd lex de pretiis & rebus statuere possit, ut in præscriptione, atquè sic emtor rei viliori pretio emptæ ab ipsa *lege* justus Dominus videri possit: nam licèt, quando pretia rerum variant, & simul conditiones hominum & occasiones diversæ expenduntur, nemini scrupulus ob hoc moveri debeat, quòd viliùs fortè rem à quoquam emat: ita si emtorem inæqualitati studere certum sit, licèt venditor propositum decipiendi in foro ostendere non possit, emtorem lex civilis tutum in conscientiâ non reddet; nam lex solùm

solùm in foro *exteriori* læsionem intra dimidium permittit, & simul *fraudem* omnem & deceptionem severè inhibet, adeoquè non approbat iniquitatem, ab ipso emtore v. g. decipiente agnitam, quoad forum *interius:* deindè venditor vel emtor deceptus non vult absolutè, sed *involuntariè*, vel ex *ignorantia* justi valoris, vel *invitus* ex necessitate, dum rem aliter comparare vel vendere non potest. Lex autem non *addicit* rem eâ ratione ùt in *præscriptione:* quin imò præscriptionis longè diversa est conditio, quam simul *bona fides* præscribentis & *negligentia* possessoris, tùm & *ratio* multò magis *publica*, certitudo sc. dominiorum, tuetur. Ex quo facilè intelligitur, quâ ratione dicant JCti *L. XVI. de minor.* quòd *naturaliter*, se licere circumvenire, id quod Grot. *L. II. c. 12. §. 26.* malè intelligit de recepto more atquè consuetudine, & nos rectiùs in *superioribus*, quòd videantur partes inæqualitatem quampiam sibi condonâsse, cùm aliter natura & conditio *commerciorum* non admittat. Cùm verò non tantùm res, sed *facta* & quidem etiam, quæ ab aliis nobis inferuntur, *patienda*, in obligationem deducantur, quæritur, an quis se possit obligare ad perferenda mala, *firmitatem animi humani* superantia: ùt vulnera, & ipsam mortem? Hobbesius negat *d. §. 18.* nec non Pufendorff. *L. III. c. 7. §. 5.* ut tamen ad *probabile* mortis *periculum* subeundum, cum potestate ad extremum repugnandi, quis omninò obligari possit; ùt in Cive pro patria & quolibet milite fieri videmus.

Ad *formam promittendi* varia promissionum genera pertinent, quæ *SCti Rom.* in *Pacta* & *Contractus* distinguunt, nam *pollicitationi* quidem inter conventiones locus fieri non potest; quippe quod *hæ* acceptionem requirant: de quô *superiùs* jam visum est. Cur autem promissio illa conventionalis, quæ *Pactô* fit, inter *Romanos* ad effectum *actionis* producta non fuerit? cùm tamen ex quolibet pacto obligatorio, modò *deliberatum* sit, *jure N. seu G.* actio nascatur, indè procedit, quòd cùm Legislatores Rom. multas indè lites vererentur, si disceptari potuisset, num pactum aliquod deliberatum fuisset, nec ne? ideò ex cæteris quidem negotiis consensualibus, illis scilicet, quæ quòd frequentissimè susciperentur, certam *formam* sortita fuerant, actionem competere voluerunt, ut ut *solo consensu* constarent; ex pactis verò non æquè, nisi *causam* sortita essent, id est *datio* vel *factum* intervenisset: quâ ratione in contractum *innominatum* transibant, atquè si quid *verbis* contrahi vellent, præter contractûs consensuales, ut *stipulatione* seu *verbis conceptis* id perficeretur; secùs nulla inde daretur actio, quantumvis promissio *deliberata* fuisset. Ex quo apparet, animum *indeliberatum*, ad actionem ex pacto denegandam, non facere, cùm ne quidem ex pacto *deliberato*, Jure Civili, actio competat. Et si tamen animum deliberatum non haberet ullum pactum, non dici posset, ex quolibet pactô nasci obligationem naturalem, & vi hujus obligationis exindè remissiores effectus competere. Videlicet ne planè inanes essent & frustraneæ promissiones illæ promiscuæ pactis initæ, ideò *Legibus Rom.* placuit, Prætore vel maximè suppetias ferente, ut cumprimis ad *liberandum* pacta illa proficerent; nec non si postmodùm vel actu *geminatô*, velut in *constituto*, vel quô promissio illa *nuda* firmaretur, ùt in *pignore*, item *fidejussore*, pactis accedente, de enixâ voluntate promittentis constaret, per *indirectum* saltim effectum quendam pacta sortirentur. Nam illud quod *Mæstertius* tradit *lib. 1. ad Just. LL.Rom. c. 2. n. 9. 45.* qs. ex pacto *Jure* etiam *Civili* actio detur, satis refutavit Tabor *in Partit. elem. p. 151. seqq.* it. Hahn. *ad* Wesenb. *Tit. de pact.* Quod verò *Connani* doctrinam attinet, illam quidem Grotius & post eum Pufendorff. *L. III. c. 5. §. 10.* rejicit. At verò *Connanus* omninò refelli non meretur, quando ait eum, qui citrà stipulationem promittit, nec servat, quod promiserat, contrà *fidelitatem* agere, quia in animo perfectè promiserat, sed non contrà *justitiam*, quia promissario nullum jus inde fuerat quæsitum, in foro scilicet *exteriori;* quanquàm utiquè promissio *deliberata*, quæ pacto fit, distinguenda sit, ab ea promissione, quæ fit animo, *non se obligandi*, sed tantùm *affectum* ergà alium, vel desiderium aut propositum suum, ei benefaciendi, declarandi causâ, vel quæ *civilitatis* gratiâ, maximè verbis generalibus suscipitur, ùt v. g. omnia mea usui tibi sunto, pro lubitu; nam ea promissio obligationem non inducit; imò promissio non est, sed declaratio & memoria beneficii accepti, & inde pendentis obligationis, quam *minùs plenam* esse constat, ut ne quidem *inter Gentes* actionem producere possit; cùm omninò turpe sit, pro beneficio pretium poscere.

Quid verò nomine *pacti* intelligamus, in Differt. de *Pactis* distinctè expositum est, & malè Hobbesius, *d. c. 2. §. 9. 45.* quòd pactum illud sit, quando vel solùm ab alterutrâ, vel à neutrâ parte quid præstatur, sed *fidem sequi* necesse est; contractum verò quando uterquè statim *præstat* id, de quo conventum est: malè etiam Pufendorff. *L. V. c. 2. §. 34.* quòd *pactum* versetur circà alias res & actiones, quàm quæ *in commercium* veniunt. Nam Pufendorffius quidem eâ hypothesi nititur, quòd pactum naturali Jure à Contractibus non distinguatur, quoad illud pro objecto *res promercales* habet. Et tamen prout certum est, non sinè ratione naturali jus Civile pactorum naturam à stipulationibus & aliis contractibus, sc. consensualibus, distinxisse: ita nunc quidem *moribus nostris* adhuc pactum pro *indeliberato* habetur, & idcircò, non quà pactum, præcisè videlicet, sed quà *serium* & *deliberatum* est, actionem producit. Ex quo sequitur, eum qui inconsultò aut temerè nec firmo animi proposito se quid promisisse probare vult, admittendum esse, ut jure pactorum *pristinô* i. e. infirmo fruatur: nam ita adhuc inter stipulationes & pacta differentia intercedit: vid. Franzkium *Exercit. X. quæst. 1.* & Christinæum *vol. II. dec. 91.* qua de re in *aph. 19.* differt. *d. pact.* pluribus egimus. Ut adeò traditiones ejusmodi Doctorum Juris G. nulli alii usui sint, quàm ut non tantùm *civem Rom.* in foro suo, sed etiam inter *Gentes* versantem confundant: cùm quidem populi *Europæi* eosdem terminos & appellationes contractuum cum *Jure Rom.* servent, nec utiquè cum illis per *commenta* unius vel alterius, sed per receptas doctrinas agatur: id quod præcipuè ad Grotium *L. II. c. 12.* advertendum est, in quo *capite* multa sunt, quæ reprehendas: nec causæ quid habuit *Grotius*, cur à *Jure Rom.* recederet, nisi quòd videri voluerit, *Jus G.* traditurus in præcepta *Civilia* seu terminos *Rom.* (qui tamen non minùs *Gentium cœterarum* sunt,) non incidisse. Utiquè tradita *Grotiana* infinitis instantiis patent, atquè plura in illis falsa, manca & confusa sunt. Dum itaquè Grot. *d. Lib. II. c. 3.* & cum eo Pufendorffius *L. V. c. 11.* & in *Elem. p. 173.* contractûs *innominatos* cum *nominatis* confundit, uterquè autem contractus in *onerosos* & *beneficos* distinguit vid. Pufendorff. *d. c. §. 8. 9.* atquè *mixtos* contractus, quales in emphyteusi, puta ex locatione & emtione venditione, & in aurifice, quando ex auro suô annulum facit, ex emtione & locatione, statuunt, meritò eos deserimus, & *receptis* nitimur doctrinis, quæ & ipsi *juri N.* conformes sunt, & negotia optimè distinguunt; prout ratione contractuum *innominatorum* exposuit *Bachov.* ad *πρῶτα. de pact. p. 566. n. 3.* Nam *nominati* quidem utiliores ac frequentiores, & hinc nomina exacta magis & ordinata sunt; indequè actio ex istis, cuique specialior, comparata est. vid. *l. ult. C. de interd.* cùm quidem in contractibus *innominatis*, prout negotia cetera extrâ nominata eorumque terminos innumerabilia sunt, & in millenas formas abire possunt, vaga, inconstans & communis contrahendi remansit ratio, ut propterea remediis inde necessariis vaga & generata nomina actionum *Præscriptis verbis* & *in factum* imponere oportuerit. vid. omninò *Ægydium* Hortensium *pecul. tract. d. præscript. verb. p. 33. seqq.* Non etiam *beneficii* ratio ejusmodi est, ut tota possit quadrare in contractus commodati, mutui, mandati, depositi, nisi in quôlibet cœterorum contractuum beneficii quid subesse non posse, asseras, qui tamen & ipsi inter amicos & benignâ sæpè ratione ineuntur: Videlicet potiùs ita confundimus negotia & eorum præstationes, quàm ut eadem discernamus. De *mixtis* illis, quos dicunt, contractibus, etiam *JCtos Rom.* sollicitos fuisse, non tantùm ex constit. *Zenoniana*, sed aliunde etiam apparet, quando videl. in creditum iri dixerunt; in specie illâ cum aurifice, cui aurum nostrum præbemus, vid. *l. 31. Loc.* & *similes.* Adeò Illi rem accuratè satis definierunt, ut *mixtura* inibi nulla locum habeat. Quâ autem ratione contractus *innominatus* per *causam* distinguatur, hoc est, dationem vel factum, à contractu nominato, & simul etiam toto suo genere *à pactô*, satis constat. De eo solùm inter JCtos nostros disceptatur, quô sensu contractus *nominatus causam* habere dicatur. *l. 7. §. 2. 4. d. pact.* & *passim*, sc. non intelligitur ibid. externa aliqua seu impulsiva seu efficiens causa, ùt quidem *efficiens* in pactis *legitimis* reperitur, sed *interna*, tùm *materialis*, i. e. negotium, tùm *formalis*, quòd nempè Civile sit negotium illud seu ad actionem ob utilitatem suam *in Civitate* receptum, quod *συναλλάγματος* nomine exprimunt: vid. Franzkium *ad §. 2. Inst. d. oblig.* In specie verò *nominati* contractus, tùm *reales* sunt, tùm *consensuales*, item

item *literales* & *verbales*. Et quanquam hæc genera contractuum nominatorum potiora ſint: tamen *permutationem*, ſpeciem illam contractûs innominati, antiquisſimum genus & ſimplicius venditione, cenſet Grotius *L. II. c. 12. §. 3.* Interim in ſtatu integritatis nec emtio nec permutatio obtinuiſſent, ſed communicatio potiùs rerum benigniſſima, licèt non etiam communio, ùt *ſuprà* dictum eſt. *Reales* contractus non ab *objecto*, nam & in cæteris *res* ſæpè intervenit, ſed à *formâ* dicuntur. Ubi de *mutuo* obſervandum eſt, quòd Salmaſius *L. 1. de uſur. p. 217. & 218.* in eo uſum tantùm rei, non proprietatem, transferri, & ſic in mutuo alienationem non eſſe, ſtatuat. Cujus quidem argumenta peculiari *Diatribâ Wiſſenbachius* reſolvit, item *Tabor*, in Tract. *d. oblig. ſucceſſ. in off. c. 8. &* in *partit. Elem. p. 3. ſect. 4. §. 25.* Et res eò redit, quòd in mutuo non *quantitas* alienetur, ſed tamen *corpus* quantùm, quod nec reſtituitur in ſpecie, ùt conſtat. Ceterùm de *SCti Macedoniani* æquitate, quoad mutuum à filiisfam. acceptum, *alibi* diſquirimus, & conſtat ſanè, quòd totus favor ejusdem in *retentione* conſiſtat, nec ita ſe habeat, prout in cæteris, quæ *naturaliter* indebita ſunt; quippe quæ ſoluta *repeti* poſſunt. In *commodato* ob ſupervenientem inopinam neceſſitatem commodantis, ante uſum, rem revocari poſſe ob naturalem æquitatem, placuit: cùm tacitè id actum videatur, ut commodans fidem ſervet, *rebus* ſic *ſtantibus*, commodatarius vero detrimentum recipiat *per accidens*: ſiquidem non damnum hoc, ſed evitatio proprii detrimenti à commodante *intenditur*. Unde ſi quis rem in alium *abdicativè* transferat, velut per *donationem*: ita ex *neceſſitate ſuperveniente* revocari non poſſet: niſi quòd de ſuperventientia liberorum in donatione LL. civiles aliud juſtâ ratione conſtituerint. Quòd verò Pufendorff. ratione periculi in *commodato* *L. V. c. 4. §. 6.* opinatur, commodatarium de caſu etiam fortuito teneri, quando res commodata ap. dominum æquè caſu peritura non fuiſſet, illud omninò iniquum eſt: Equidem limitat ille *L. XVIII. in pr. L. V. §. 4. & 7. commod.* & rejicit *L. XIX. eod.* cum quâ committit *L. XII. §. 1. eod.* ad quos textus autem facilè quis *Puffendorfio* fatisfecerit, vid. omninò Buſium *p. 507.* ubi an etiam de damno ab aliis datô commodatarius teneatur, item *Beſoldum* in *Delib. P. 2. p. 87.* Quoad *Depoſitum* non minùs ratio naturalis fugit *Pufendorfium*, quando *L. V. c. 4. §. 7.* ſtatuit, quòd in eo culpa levis, & nonnunquàm etiam culpa leviſſima præſtanda ſit: Nam, licèt quoad doctrinam *præſtationum* in univerſum unâ regula uti non poſſimus; ſiquidem in mandato v.c. quandoqùe lata culpa, aliquando etiam levis præſtanda eſt, & ità in nonnullis aliis, ſicut & *in Depoſito* præſtationem levis culpæ aliquibus caſibus *Noſtrates* admittunt; ùt, ſi depoſitarius ſe obtulerit, ſi uſum ex re depoſitâ habeat, ſi honorarium acceperit, & imò leviſſimam, ùt in *L. IV. d. reb. cred.* quin & periculum planè ſeu *caſum*, in Depoſito irregulari. *arg. L. 9. C. d. pign. act.* junctâ *L. 11. C. ſi. cert. pet.* aut ſi caſum mora præceſſerit, ſi ſemel dolô malô rem diſtraxerit. *L. 1. §. 21. depoſ.* Tamen Communiter in Depoſito dolum ſolùm & latam culpam præſtari debere placuit; ob rationem in *L. 5. §. 2. commod.* expoſitam: quæ tamen ipſa ratio in iis contractibus & negotiis, qui non utilitatis ſed *amicitiæ* causâ ſuſcipiuntur, non obtinet: Quare in *negotiorum geſtione* it. in *mandato* culpam leviſſimam præſtat is, cujus nulla eſt utilitas. Viciſſim utilitas Tutoris *in Tutelâ* intercedere videtur, licèt ſalarium ille non habeat: quia qui *publicam* ſalutem curat, curat ſuorum ſalutem & propriam. Eſt etiam hoc obſervandum, quòd *culpa levis* à leviſſima naturâ ſuâ & causâ apertè diſtinguatur, & ſatis ſuppetat ſubſidii, per quod ad textûs Juris Civilis, quibus nonnunquàm confundi videntur auctores, reſponderi poſſit, nec enim quisquàm præſtationes culparum accuratiùs, quàm *JCti noſtri*, in ſpeciebus ſingulis, expenderit. Quod porrò *Pufendorffius* docet, *depoſitarium* poſſe uti re depoſitâ, ſi nil indè minuat, *L. V. c. 4. §. 7.* malè habet; Quin potiùs furtum ille committit, *L. 29. pr. & L. 3. C. depoſ.* niſi cùm probabili ratione putaverit, id ſibi Deponentem permiſſurum eſſe. Unde ſi pecunia *non obſignata* deponatur, depoſitarius eâdem utendô furtum non committit. *L. 25. h.* junctâ *L. 76. d. furt.* De *Pignore* Legibus *Rom.* æquum viſum eſt, poſſe etiam illud *ob chirographariam* pecuniam retineri. Rationem *DD.* ſatis exponunt ad *tot. tit.* hâc de re *Cod.* quanquàm aliàs retentione rei pro debito diverſi generis uti non liceat, quando jus quoddam in illâ re retenturus non habet; prout fruſtrà conductor ædium v. g. domum finitô tempore

loca-

locationis pro credito, quô locator ipsi tenetur, retenturus esset: Succedunt contractûs *consensuales*, quibus consensus non pro causa *efficiente*, sed pro *formâ* ùt modò dictum est, deseruit, ut tamen consensum non genericum sed *specificum*, velut in emtione venditione, in rem & pretium, intelligamus. Venduntur vero etiam res *incorporales*, ùt nomina, de quibus justissima est constitutio *Anastasii L. 22. C. mand.* ad quam licèt *Moralistæ* multa cumulent, quibus ostendant, posse casu nonnullô nomina *cariùs* vendi, etiam ultrà dimidium pretii; tamen securiùs & multò majori cum fructu in tritura Forensi casus illos examinârunt *Nostrates JCti:* vid. præ cæteris *Oleam* de *cess. jur. & act.* & Josephum *Urceolum* in *Consult. forens. 51.* Illud etiam quærunt in emtione Naturalistæ: An venditor *venditæ rei vitia* publicè significare teneatur? quod quidem rectè negant. Interim is accedenti emtori utiquè ea indicabit, quippe quòd is nonnunquam rem ex parte vitiosam emit nihilominùs: manifesta autem detegere non obstringitur: quæ exactè etiam *JCti Rom.* ad *Tit.* de *Ædil. edict.* exponunt. Nec minus quoquè de periculo rei emtæ accuratiores illi sunt *Grotiô*, in *L. II. c. 12. §. 15.* & *aliis:* Imò *Grotius* meritò ab *Hahnio* ad *Wesenb. d. contrah. emt. n. 11.* refutatur, cumprimis quòd doctrina ejus multa habeat consectaria, quæ nec Foro probari possunt, nec rationi. Nequè enim, quòd *periculum* rei *venditæ*; ante traditionem, *emtoris* sit, exindè procedit, quasi ex dominio rei venditæ susceptio periculi pendere, & cum *Grotio* fingi debeat, emtorem ante traditionem dominum esse; sed ratio juris Civilis potior in eo est, quam *Grotius* non vidit, quòd venditor perfectô contractu solûm constituatur *debitor speciei*, & ad eam jus acquirat emtor, hactenùs, ut ei *affecta* sit, venditor autem specie peremtâ, vel absquè culpâ sua deteriorata, liber & à præstatione ulteriori meritò immunis habeatur. Non etiam *Pufendorffius* rem tetigit, dum *L. V. c. 5. §. 3.* in periculo rei venditæ præstando *moram* esse respiciendam, ait, penes quem illa reperiatur. Nam licèt hoc suô modô verum sit, rem tamen totam non conficit, quoniam sæpè in morâ non est emtor, & tamen periculi præstatio in eum redundat. De *locatione* hoc tantùm (nam cœtera etiam *JCti Romani*, cumprimis ubi ad singularia & speciales casus deventum fuerit, rectius & securiùs expediunt) ad *Pufendorffium L. VIII. c. 2. §. 9.* observandum est, quòd malè ibidem contractum *do ut facias* cum *locatione* eundem esse doceat. Non enim de jure tantùm Civili, & in Foro nostro, fœdam ejusmodi doctrinæ confusionem pariunt, sed etiam quoad naturalem rationem, & in ipsis rerum argumentis, illa negotia satis discernuntur. Quoad *societatem* non est, quod longiùs excurramus, eò quòd in *Legibus* nostris *civilibus* quæstiones illæ, quas Naturalistæ suas faciunt, optimè resolvantur; veluti de *proportione* lucri & damni, item quâ ratione si pecuniam unus, alter operam conferat, finitâ societate, si maximè opera frustrà impensa fuerit, alter pecuniam *præcipuam* habeat; siquidem ille non substantiam sed usum ejus communicâsse censetur. Nec non, si plures socii concurrant, quomodo ex unius facto cœteri quibuscum uni negotium est, ceteris sociis obligentur? de quibus *Stracha, Felicius, Scaccia* latiùs videri possunt, & præ cæteris *Rota Genuensis* in hoc articulo non minùs, ùt in genere quoad commercia, commendabilis est.

Deniquè *Mandati* eadem est ratio, & jejuna sunt, quæ *Naturalistæ* in his talibus adferunt, si cum *Nostratium* doctrinis conferantur; & nil ferè *Grotius*, *L. II. c. 16. §. 21.* nisi quòd mandatum per æquipollens impleri posse doceat, quando forma mandati generalis fuerit; Licèt rectiùs habeat distinctio inter mandata *publica*, ùt sunt Legationum, & quæ *privatorum* gratiâ suscipiuntur. *Litterarum obligationem* Civilis instituti esse facilè constat, ut tamen ipsa non minùs præsumptione æquitatis nitatur. Similiter *de stipulationibus*, quòd illæ Civiles sint, constat, & tamen cùm totam rationem verbis se obligandi *Romani* in stipulationum doctrinam intulerint, de æquitate conventionum naturali non meliùs, quàm si stipulationum doctrinam exactè noverimus, constare potest. Equidem *fidejussores* etiam stipulatione constituuntur, quanquàm eorum, qui securitatem obligationi præstant, sive *accedunt*, varia etiam genera sint, cum fidejussoribus non confundenda. Cœterùm Naturalistæ vel hanc solùm quæstionem movent, quâ ratione *pro delicto* fidejussor intervenire possit? quam tamen nemo rectiùs quàm *Rom. JCtus* expediverit, cùm satis non

non ſit in ſuperficie rem conſideràſſe, ſed circumſtantiæ innumeræ exquiſitam magis deciſionem, quæ non niſi ab exercitatô in Tribunalibus ingeniô expectari poteſt, deſiderent.

Deniquè poſt veros contractus ſuccedunt *quaſi contractûs*, quorum multæ ſunt ſpecies, ſiquidem in *Inſtitutis Juſtinianeis* tantùm *frequentiores* exprimuntur. Totum vero hoc genus contrahendi non ex *tacitâ voluntate*, ſiquidem etiam *verè* per tacitam voluntatem, ùt in mandatô, ſocietate & aliàs *contrahitur*; Sed ex *præſumtâ* potiùs per legem ex facto *qualificato* conficitur. Obligatio vero *ex delictis* privatis ſuo modô huc etiam referenda eſt: nam & in illis, cùm rationem patrimonii concernant συνάλλαγμα quoddam, licet *invitum*, reperitur; quapropter omnia illa delicta *ex re* naſci dicuntur, h. e. ex *facto*, quà opponitur *voluntati* ſe obligandi, non litteris, verbis &c. ut poſtquam factum infectum fieri nequit, is qui delicto læſus eſt, *fidem* delinquentis æquivocè *ſequi* velle videatur, quod probè explicuit *Franzkius* in *Exercitat.* &c.

JVRIS PVBLICI UNIVERSALIS,

SIVE,

DE

JVRE CIVITATIS

LIBER III.

QVI EST

DE JVRE ADMINISTRANDI CIVITATEM.

CAPVT I.

De

Legibus & Consuetudine.

ARGVMENTVM.

Partitio eorum quæ in administratione vertuntur. Administratio duplex, interna vel externa. Ad illam primò spectare legem, quæ definitur. definitio explicatur. De privilegiis. Virtutes legis, inter eas non esse suadere. Ad futura tantum referri legem. Ad essentiam ejus non pertinere scripturam. De consuetudine, ejus requisitis & efficaciâ.

I.

POstquam de jure Imperantium & eorum, qui subjecti sunt, singulis libris egimus, superest ut de civitate administrandâ, quatenus ad juris rationem pertinet, eâdem quâ coeptum, brevitate persequamur. *

* *Grotius lib. 1. c. 3. §. 6.*

II. Par-

II. Partes administrandæ Reipubl. alii plures alii pauciores enumerant, Grotius ita partitur; Qui civitatem regit, eam partim per se, partim per alios regit. Per se autem versatur aut circa universalia aut circa singularia. Circa Universalia versatur condendo Leges easque tollendo tam circa sacra quàm circa profana. Singularia, circa quæ versatur, sunt aut directè publica aut privata quidem, sed quatenus ad publicum ordinantur. Directè publica sunt actiones, ut pacis, belli, fœderum faciendorum, aut res, ut vectigalia, & si quæ his sunt similia; in quibus & dominium eminens comprehenditur. Privata sunt res controversæ inter singulos, quarum disceptatio juris quidem privati est, sed cura & dispositio generalis de illis ad jus publicum spectat. Quæ per alterum expediuntur, ea per Magistratus aut alios geruntur ministros, quales & Legati. Nobis quidem hæc partitio materiam suggerit dicendorum, quæ obiter in capite de juribus Majestatis pleraque occupata sunt; ordo tamen simplicior magisque *historicus* (*a*) placet.

(*a*) HISTORICVS. Ita ut de facultatibus ad *interna* Reip. pertinentibus priùs agatur, & sic de *judiciariis* tractetur ante ea, quæ *consultativa* sunt, seu mediæ potestatis & prudentiæ, quam & βουλευτικὴν appellat *Aristoteles*; quippe quòd hæc ad *exterorum* negotia cum Republ. nostrâ communia se porrigat, indeque illam ultimô loco Auctor expendere magis ex usu futurum esse reputaverit: Quanquàm vero certum sit, *legislatoriam* quidem potestatem ad interna solùm Reipubl. pertinere; Tamen *judiciaria*, cùm ea non modò ad Magistratus respiciat, verùm etiam facultatem in universum contineat, judicandi de omnibus actionibus tàm civium quàm *exterorum*, sec. id quod justum est, non ita capienda est, ut solùm ad forum *intrà* Rempubl. & omnium minimè ad actiones tantum *privatorum* restringatur.

III. Est igitur administratio duplex, aut enim spectat internam constitutionem civitatis vel habet respectum ad exteros. Ad illam spectat primo Legislatio. Nihil enim prius in civitate Imperio fundata solet esse quam Legibus ordinare Rempublicam. Proinde non intelligi hoc loco Legem Naturæ, Gentium & divinam, sed *duntaxat civilem* (*b*) res ipsa loquitur.

(*b*) DVNTAXAT CIVILEM. Neque aliam propriè legem esse, quàm civilem, *Gassendus* ait, *Philos. mor. p.* 1552. licèt ratio, quam ibi adducit, quòd lex sit pactio Civitatis, & sic ex instituto, malè habeat. Cœterùm *jus* à *Lege* ita discernunt, ut prius licèt lege non comprehendatur, tamen virtute suâ obliget, cùm jus *commune* eô nomine magis designetur. Equidem *sinè lege* vixisse populum unum alterumvè communis traditio est, quam post Tacit. *III. ann.* 26. Boxhorn. *L. I. c.* 9. in explanatione, recepit: At vero nullum unquàm populum sinè lege vixisse verius est, ùt ostendit Boeclerus *Diss. IV. polit. ad d. Loc.* Taciti *p.* 336. & *seqq.*

IV. Hoc modo ſumpta Lex *definitur*, (*c*) Commune præceptum ſummæ poteſtatis honeſtati conveniens, omnesque ſubditos ad parendum obſtringens. * Dicitur *Commune præceptum*, quia non *de ſingulorum* (*d*) ſed univerſis rebus, *non de raro contingentibus*, (*e*) ſed de his quæ ut plurimum eveniunt, concipi ſolet. Quod à *ſumma poteſtate* proficiſci debeat, & quid inde obſervandum, ſuprà in capite de juribus Majeſtatis dictum.

* *Vid. JC. l. 1. l. 3. ſeqq. de Legib.*

(*c*) DEFINITUR. Alii dicunt, Legem eſſe orationem, *Pufendorfius L. I. c. 6. §. 4.* eſſe *decretum*, quo ſuperior ſibi ſubjectum obligat, ut ad iſtius præſcriptum actiones ſuas componat. Alii retinent definitionem in *L. I. & II. ff. h.* & quando lex inibi dicitur communis reip. *ſponſio*, tunc nonnulli omnem legem dicunt eſſe *à conventione*. Quamvis autem Græci, (prout *Auctor* definitionis legalis eſt *Demoſthenes*,) ad *Democratias* reſpexerint, & in ſtatu *populari Reipubl. Rom.* per ſtipulationes ſeu *rogationes* lex ferretur; tamen hodiè in Rep. Monarchica non ampliùs Lex, quà *talis* eſt, per conventionem fit, niſi quà lex per conventionem ſeu *præconſultationem* præparatur, ac ſi Cæſar rogaret populum Rom. num ita conſultum Reipubl. putet, legem ferri; quo factô deinde Lex *ſubſequitur*, quam ſolus edicit *Cæſar*. Simili ratione *Principes* in ſuis Territoriis cum *ſtatibus* Provincialibus in id *conveniunt*, quod deinceps *Edictô* ſtatuendum eſt, hinc formulæ, Reichs- oder Stände, Gutachten, Reichs it. Landtags-Abschied. Equidem in ſtatu populari, idem qui conſenſum præbebat ùt ſingulus, legem dicit ùt in univerſitate conſtitutus; ſed non ita in *Monarchiâ*, ubi Populus ſc. Majeſtate vacuus eſt: quanquàm in ſtatu populari non minùs conventio *modum* conficiat, quô Majeſtas ſe explicatura eſt. Aliàs enim in pacto dicitur faciam, in lege: fac, eum imperio & vi præſentanea. Illud falſum eſt, quòd ad legem requiratur ſubditorum *receptio*; licèt ſuo modo verum ſit, probandum eſſe, quòd lex *recepta ſit*, certis nimirum circumſtantiis, quæ vigorem legis in dubium vocent, apparentibus. vid. Menoch. *II. d. præſumt. 2.* & *Frider.* Martini *c. 4. n. 67. & 76. de jure cenſuum.* Nam ſæpiùs lex protinus ab initio evileſcit, ut R. A. vom Zutrincken. vid. Tabor. *de altero tanto P. 2. art. 1. n. 6.* Sed oportet, ut Principe ſciente hoc fiat; ſecùs enim uſurpatio erit, quæ legi non officit, ut cautè ſint accipienda, quæ docet Carpzovius *II. Deciſ. 1.* junct. Gail. *II. O. 60. n. 3.* Cothmannô *I. conſ. 21. n. 74.* & *II. Conſil. 51. n. 297.* quaſi non quidem ad eſſentiam legis, ſed tamen ad *exiſtentiam ejus* requiratur populi uſus & obſervantia. junge *dict.* Taborem *de Confront. p. 58. & ſeqq.* it. Caniſium *ad c. 5. de reb. Eccleſ. non alienand. n. 10.*

(*d*) DE SINGULORUM. Vid. *l. 8. de LL.* non *obſt.* quòd jus *ſingulare* detur *l. 16. eod.* nam illud tale non dicitur, quoad *ſubjectum*, (ad quod æquè & imò majori ratione τὸ *commune* referre poterat A.) ita enim *univerſos* cives obſtringit; ſed ob *formam*, quòd Jus tale *contrà tenorem rationis communis* introductum ſit. *l. 15. ff. de reb. cr. Privilegia* verò non minùs jura *ſpecialia* ſunt (non item *perſonalia*, de quibus *infrà*) & vel integram *cauſam*, ùt dotis, vel plures *perſonas*, ùt militum, clericorum, ſub nomine *appellativô*, contentas attinent, atque *communia* præcepta hoc reſpectu non minùs dici poſſunt. Et licèt alicubi præcepta eſſe perſonalia videri poſſent: *L. 3. & 8. C. de LL.* tamen ex mente legislatoris vim *univerſalem* habent. vid. *§. 6. in f. h.*

(*e*) NON DE RARO CONTINGENTIBUS. Conſonat *l. 5. de LL.* nec *obſt. tot.* tit. C. de *parric. Auth. naufragia C. de furt.* it. *l. 20. C. de leg t. hered. l. 7. §. 3. de A. R. D.* & ſimiles *aliæ*. Nam (1) dictam *l. 5.* non aliter intelligunt, quàm quòd ſec. prudentiam legislatoris ſufficiat, de his quæ ſæpè eveniunt ſancire, *l. 10. eod. l. 3. C.* ubi particula *potiùs* attendenda eſt, prout *A.* etiam hîc dicit: concipi *ſolet*, vid. *DD.* ad *l. 64. de R. J.* (2) diſt. eſt inter rara ex opinione agentis, quæ rara

rara propriè non sunt, ùt furtum, parricidium, & similia; & quæ talia sunt ex opinione legislatoris. (3) si magna subsit ratio, cur de raris quid statuatur, non modò consultum, sed & necessarium est, de eis legem ferre; & eò non pertinet *l. 5. h.* ibi: constitui *non oportet.*

V. Debet etiam esse honesta Lex, hoc est, *non inhonesta* (*f*), ut nihil quod necessitati morali & divinis præceptis adversum præcipiat. Hoc enim si fiat, vim suam perdit cives obligandi, quoniam juris Naturæ & divini prior ac superior haud dubie est obligatio. Quod non æque dicendum, si quæ Lex dubiæ sit rationis, nec quare ita placuerit civibus constet; imo ne tum quidem, si contrarium probabilius videatur. Sufficit enim nihil in Lege necessario morum dictamini contrarium posse reprehendi. Hinc merito prohibent Legumlatores, ne quis in rationem Legis inquirat, nempe ita, ut si ratio sibi non liqueat aut minus probetur, tum legi obsequium sit negaturus. * Quo loco recte *illud* applices *Hobbesianum* (*g*), non competere civibus discretionem boni & mali. Quoniam nihil magis ad resolvendam Imperii vim pertineret.

* *V. JC. in l. 20. seqq. d. Legib.*

(*f*) NON INHONESTA. Et multi tamen sunt, qui ad *essentiam* legis *honestatem* non requiri docent, prout nec 1.) ad essentiam Reipubl. pertinet, justam eam & rectam esse, & 2.) leges civiles injustas dari non modò ap. populos extra Rempubl. Rom. *Grotius* notavit? sed etiam complures ex *Romanis* eo nomine adducuntur, ùt in SCto *Silaniano*, Lege *Majestatis*, & ea, quæ de *corpore* debitoris inter creditores *dividendo* XII. tabulis sancita fuerat; junge Mæstert. *de Just. LL. Rom.* & Antagonistam ejus Cyprianum Regnerum. 3.) *dissidentes* Leges in diversis civitatibus circà idem objectum reperiuntur, quarum una justa non esse videri potest, cùm duo contraria justitia non definiat. 4.) in *rationem* legis inquirendum non est, & imò dari non posse legum omnium rationem profitetur JCtus *l. 20. de LL.* Enimvero si lex sumatur ἐξαιρέτως, ita non potest esse nisi justa, & hæc solùm est, quæ *conscientiam* obstringit. Aliàs omninò lex esse potest, quæ vel non plenè justa, vel etiam injusta sit penitùs, cumprimis si ad statum Reip. qui & ipse corruptus esse potest, pertineat: Ita Aristoteles capiendus est, *III. Polit. 2.* & *IV. Polit. 1.* Imò in privatis etiam lex potest dici justa, quat. eâ justior haberi non potest, aut quæ eligit id, quod minus injustum est, quâ ratione etiam lex una ad alteram in eâd. Rep. comparata injusta seu non tam justa dici potest. Quanquàm vero corrupta Resp. adhuc Resp. sit, ideò scil. quia corruptela tantùm est *sec. accidens* Reip. seu formam ejus accidentalem; tamen lex, si quæ injusta datur, internè & essentialiter destruitur, cùm vim cogendi non habeat: nec verè, sed apparenter lex erit; Imò Resp. corrupta non dicitur à legum, sed ab imperantium corruptelâ, quia in illa quoque bonæ leges esse possunt; aliàs si verè sit corrupta Resp. hæc ad leges est accommodanda, non leges ad Remp. si mediocriter, leges illam firmantes etiam malæ dici possunt; & sic *Aristoteles* restringi debet. Exempla legum injustarum, si rectè expendantur, omni ex parte subsistere non possunt, & vel publicâ saltim utilitate nitentur, nec omni ratione vacua sunt; ita SCtum *Silanianum*, quod *Grotius L. I. c. 1.* impetit, satis *Rom. JCti* vindicant: Legem *Majestatis* tuetur *Jac. Gothofr.* integr. *dissert.* contrà Grotium *L. II. c. 21. §. 13.* Lex de *dissecando corpore*, quam nunquàm in usum venisse Mevius *ad jus Lüb.* ex *Tertulliano* & aliis

& aliis ostendit, terruit potius fraudatores, quàm punivit. Ad *tertium* facilis est responsio, prout enim diversi sunt respectûs civiles in diversis Civitatibus; ita etiam leges non-disparatæ solùm, sed *contrariæ* occurrere possunt, indequè in eâdem quoque civitate lex civilis *posterior* priorem, quarum neutra tamen Justitiâ aut ratione destituitur, sæpè tollit. Ad *quartum*, *ratio* non potest dari omnium necessaria, potest tamen *probabilis*: non potest eorum, quæ *statum* concernunt, nec debet à civibus: it. non potest illorum, quæ *merè positiva* sunt, & in *arbitrio* legislatoris *simpliciter* constituta, ùt quòd actiones aliquæ in duplum, triplum competant, quòd 7. testes in testamento requirantur, quanquàm & hoc causam suam habeat, ex *historiâ testamentariâ* nullô negotio ostendendam. Imò si exactiùs *l. 20. d. LL.* intueamur, ad ea quæ juris *constituti* sunt, pertinet, quæ juri *recepto* opponuntur, & adeò *comparativè* loquitur, videl. quanquàm quæ juris constituti sunt, aliquam rationem habere possint, potissima tamen eorum ratio in eo est, quòd sic constitui ea expedierit. Sed *recepti* juris alia conditio est, quia à prudentibus sinè ratione apertâ recipi quicquàm non potuit, imò quò quid antiquius populi moribus probatum & receptum est, eò certius sibi constat, id quod JCti appellant *jus Commentitium*. *l. 20. de pœn.*

(*g*) ILLVD HOBBESIANVM. Et tamen *Hobbesius* legem nosse, & imò certo respectu rationem ejus debere subditum, ingerit, *c. XIV. de cive §. 11. 12. & 13.*

VI. Dein dictum est in definitione, quod Lex omnes subditos obstringat, non cives duntaxat, quia Legis obligatio à subjectione dependet. Ubicunque igitur illa summæ potestatis est mens, ut omnes teneantur, ibi vis legis adeoque Lex est, quacunque formâ emittantur, sive ut Edicta, seu rescripta, vel ut epistolæ aut decreta.

VII. *Personales constitutiones* (*h*), quæ in gratiam vel in odium certarum personarum statuuntur, privilegia dicuntur, quomodo & Cicero Legem Clodiam, quâ in exilium actus, privilegium suum appellabat, maxime autem exemptiones à jure communi hoc nomine usurpantur.* His quidem æque obligantur omnes, ut respectu personæ privilegiatæ constitutioni effectum tribuant & tribui patiantur; sed ad alios eodem jure ornandos aut onerandos minime valet. In plurium Imperiis privilegia propter studium æqualitatis rariora sunt, in Monarchiis aliquando frequentiora: scilicet, de his quæ vere sunt talia loquimur. Enimvero exemptiones, quæ integris hominum ordinibus, ut mulieribus, militibus, minoribus, pupillis, Fisco tribuuntur, etsi privilegia dicantur, diversi tamen omnino generis sunt; quia non singulis privatisque, sed universæ civitati concessæ videntur.

* *pr. Cicero in orat. pro domo suâ.*

(*h*) PERSONALES. Quas hodiè dicimus privilegia, licet nomen privilegiorum ad constitutiones *speciales* in *Jure Rom.* relatum sit, indequè confecta distinctio in privilegia *personarum* & *causarum*. Conf. Strauch. *in Diss. de statutis à Summo Principe.*

VIII. *Vir-*

VIII. *Virtutes Legis* (*i*) à ICtis enumerantur hæ; Imperare, vetare, permittere, punire. Imperantur facienda, vetantur contraria, permittuntur licita: & quidem *permissio* (*k*) differt à tolerantiâ: * Nam quod permittitur id juris habet effectus, toleratur quod Lex impune saltem transmittit. Ita Lex Mosaica permisit divortia, Lex Romana concubinatum; sed meretricias libidines idem jus Romanum tolerat non permittit, ut aliæ civitates ebrietatem, ingratitudinem aliaque vitia, quæ ubique improbantur, nusquam puniuntur. Certe enim propter civiles rationes potest aliquid & tolerari & permitti, quod non sit honestum, utique propter necessitatem, haud perinde *ob utilitatem.* (*l*) *Suadere* (*m*) aut admonere non est virtus Legis, cum parendi necessitatem ejusmodi decreta habere non possint; quales illa Claudii Cæsaris, ut uberi vinearum proventu bene dolia picarentur, nihil æquè facere ad viperæ morsum, quam taxi arboris succum. ** Sunt & Romani juris aliquæ admonitoriæ leges, majoris tamen momenti quam Claudinæ; sed neque Leges rectè dicuntur. Denique proprietas legis ut omnium præceptorum est, quod respectu futuri intelligatur, *ad præterita* (*n*) non pertineat, nisi casus præteriti temporis diserte exprimantur; quod in terminis habilibus justa ratione aliquando fieri potest.

* *JC. in l. 7. de Legib.*

** *Vid. Sveton. in Claud.*

(*i*) VIRTVTES LEGIS. Objectum autem legis *propinquum* sunt *facienda & non facienda*, seu actiones morales, & quà ad societatem civilem seu publicam pertinet, *civiles*, atque hæ actiones spectari possunt, tùm quoad *objectum* suum, tùm quoad *qualitates*, *prius* dicit esse *Pufendorff* suppositivum, & eò *statum* hominis refert vel positivum, quò *personas & res* redigit! Quoad *qualitates* actiones sunt, vel invitæ vel spontaneæ illæ per ignorantiam, vel violentiam, quæ omnia latè quidem Pufend. *L. I. c. 1. & per tot.* exhibet, verùm examine multô, cumprimis quòd à receptis scholarum *terminis* nullâ necessitate recedat, omninò indiget. Meliùs utiquè insistimus traditis *Horneji*, & cumprimis *Dannhaueri*, in *quæst. moral.* ubi solida & elegantia depromit de *fato & fortunâ*, de *divinationibus*, de *libero hominis arbitrio*, de ipsis *humanarum actionum principiis*, de *conscientia*, de *ignorantia*, de *voluntate* & ejus coactione, de *concursu Dei* itemquè de *affectibus*. Illud hic saltim observandum est, quòd legislator quandoquè *veniam* largiatur *vitiis*, quorum tanta sc. est pertinacia, ut iis corrigendis impar existat. *vid.* Dieterich. *in Ecclesiasten* ad *cap. 7. vers. 14.* Sed hoc eò non pertinet, quod Grot. tradit, *L. II. c. 20. §. 19.* quasi inevitabilia peccata non sint verè *peccata:* nemo enim *ingratitudinem*, quam legislator nullus planè tollet, peccatum non esse dicet: Senec. *de clement. c. 7.* Nemo *ebrietatem*; quam mortalibus eximere non licet. Et imò ipsum peccatum *concupiscentiæ*, & peccata in *irregenitis & induratis* verè peccata sunt, & tamen hi nequidem *liberè* peccant, si libertatem in genere accipiamus.

(*k*) PERMISSIO. Hanc *plenam* dicunt cæteri, tole-

tolerantiam verò *minùs plenam* permiſſione, quæ iterum vel tantùm *impunitatem* à pœna habet, quia vel deficit forum, vel leges civiles cujusquè pudori & conſcientiæ rem committunt, vel tantùm habet libertatem ab *impedimento:* aut in eo *utrumquè* reperitur. Cœterùm *permiſſio* directè actio legis non eſt, ſed actionis negatio, niſi quoad tertium; & hoc quidem quoad ea, quæ perfectè permittuntur: nam *cædem adulteri* in marito alius impedire non prohibetur, imò perfecta permiſſio magis à libertate non impedita agentis, quam à lege proficiſci videtur. Interim etiam hactenus *virtus* legis eſſe dicitur *permiſſio*, quatenus (1.) Lex, intrà certum modum & menſuram, permiſſionem circumſcribit, *tot. tit. d. uſur. l. 20. & 21. ad* L. *Jul. d. adult.* (2.) quando ære quôpiam permiſſio redimenda eſt, quæ tamen ſpecies magis ad eam, quam *tolerantiam* appellat *Auctor*, pertinet: Exemplum eſſe in *meretricibus*, quæſtum corpore facientibus. Et ſunt plures, qui *lupanaria* ob multos reſpectus in Rep. utilia eſſe defendunt; maximè ne tententur matronæ & virgines caſtæ, ne prolis multitudine ad paupertatem familiæ redigantur &c. vid. Clapmarium *L. IV. de arcan. Rerump. c. 19.* Ammirat. *III. Diſcurſ. ad Tacit. 2.* nam exemplum *l. 27. de hered. petit.* eſt facti, & noſtris legibus tàm *Juſtinianeis*, quàm *Receſſuum Imperii*, meretriciæ conſuetudines omninò improbantur. Conf. Auguſtin. *de Civit. Dei. L. XIV. c. 18.* & *Lib. XVIII. c. 21.* Balduin. *L. IV. c. 12. caſ. Conſcient. 18.* Klock. *Lib. II. de ærar. c. 146.* Carpz. *II. qu. crim. 170. n. 10.* ubi anno 1620. Romæ 1402. meretrices numeratas eſſe perhibet, quod & *apud* Limn. *in addit. ad Lib. IX. c. 1. n. 86.* reperitur.

(*l*) Ob utilitatem. Quæ ſcilicet honeſtati adverſatur, nam aliàs *utilitas* Reip. *ſolida* ſc. illa, & quæ ſupremo juri adverſa non eſt, finem legis conficit, quippe quòd utilitas ex ipſo civitatis fine, i. e. ex felicitate & beatitudine petenda ſit, quæ obtineri non poteſt per ea, quæ Deo adverſa ſunt; quanquàm ſæpè utilitatis æſtimatio ambigua ſit, cujus rei exemplum eſt apud Thuanum *Lib. XLI. p. 460. ſeqq.*

(*m*) Suadere. Non obſtat, quòd leges aliquæ inter *Romanas* reperiantur, quæ non præcepti ſunt, ſed *conſilii*, ùt Wiſſenb. movet Diſp. *IV. th. 10.* Præterquam enim quod in Romanis legibus multa *philoſophemata* reperiantur, *definitiones*, *diviſiones* & ſimilia, quæ tamen omnia *virtualiter* ad vim legum referuntur, ita etiam conſilia à legislatore prodita hoc ſaltim volunt, quòd modus, quem ſuggerunt, legislatori placeat, utcunquè ratione formæ, ſeu quà ſuaſionem continent, directò ad vim *legis* (præceptivam ſc.) non reſpiciant.

(*n*) Ad præterita. Poſſe ad præterita per conſtitutionem Legislatoris expreſsè trahi Legem, non eſt dubium per *l. 22. ff. h. l. 7. C. eod.* junct. *Coll. Argent. th. 23.* Exempla ſunt *apud* Fridericum Martini *de Jure cenſuum: c. 4. n. 110.* Meichſnerum *I. Dec. 12.* & noviſſimè Philippi in *Deciſ. Electorali Sax. 67.* Quod tamen ita plerumquè inſtituitur, ut quamvis ad *lites pendentes* lex illa porrigatur, imò etiam illas, quæ ſecundùm LL. *priores* pro parte alterâ per ſententiam definitivam deciſæ, & per appellationem *ſuſpenſæ* ſunt: (conf. *Mevium V. Dec. 278.*) tamen ad casûs vel per *rem judicatam* deciſos, vel nunquam *in judicium deductos*, aut per *tranſactionem* jam ſopitos, Lex nova, quamvis *expreſsè* ad præteritos casûs extenſa, non pertineat; veluti nuper, cùm Dux Guelpherbytanus, *Jura Saxonica* per Edictum in Anno 1675. in *urbe Brunſuicenſi* ampliùs obſervari nollet, obſervatum eſt, juxta verba edicti: So ſetzen, ordnen, und wollen wir, daß es zwar bey denen nach Sachſen-Recht, und unſerer Stadt Braunſchweig Statuten ausgeſprochen, und vor Publicirung dieſes unſers Edicts albereit durch würckliche Execution vollſtreckten Urtheilen, allerdings zulaſſen; hinfüro aber, und à dato dieſes unſers publicirten Edicts, in unſer Stadt Braunſchweig kein anders, als das allgemeine geſchriebene, und in unſern Landen und Fürſtenthum übliche Kayſerl. Recht ſambt denen Reichs- und unſren Landts-Conſtitutionen, gültig ſeyn ſollen.

IX. Habet Lex ſuam perfectionem ſtatim atque decreta eſt, etſi non ſcribatur, ut rhetræ Lycurgi, neque enim ubi maxime ſcribuntur Leges, *ſcriptura ad eſſentiam* (*o*) illarum refertur. Verum ut obligent cives,

cives, innotescere & publicari debent, quod vix commode primitus quam per scripturam fieri potest. Expedit autem tempus præscribi, ex quo sint valituræ, velut jure novissimo Romano *bimestre spatium* * (*p*), antequam pœnæ violatarum Legum exerceantur, præfinitum est.

* *Justinianus in Nov. 66. cap. 1.*

(*o*) SCRIPTURA AD ESSENTIAM. Et tamen ita *Strauchius* cum *aliis* in Dissert. suis Justinian. statuit, quasi videl. non quidem de essentia legis sit scriptura, sed tamen de essentia legis *scriptæ*: prout doctrina est de essentia hominis docti, non de hominis essentia simpliciter. Nam sanè lex ut sit lex, per scripturam (in quâ est modus *promulgandi*) sortitur, & lex ùt promulgata obligat, cùm si vel maximè *conceptam* esse quis sciverit, tamen scientem ante promulgationem non obliget Christinæus *II. Dec. 52. n. 2.*

(*p*) BIMESTRE SPATIUM. Quod hodienum exprefsè nonnunquàm Provincialibus etiam constitutionibus inferitur, prout videre est in *Resolutionibus*, Gravaminum Provincialium & Decisionum moderni Electoris *Saxoniæ* de anno 1661. Quanquàm verò *Nov. 66.* hîc citata, si rectè eam inspiciamus, de certo tantùm legum genere disponat, quod & *Gudelinus* observat. *Lib. V. d. jur. novissimo c. 2.* tamen communiter ad LL. quaslibet à *DD.* tempus bimestre applicatur. conf. Merend. *Lib. II. controv. 8.*

X. Vim quoque Legis habet consuetudo, sive *jus non scriptum* (*q*), quod tacito populi consensu vim obligandi accepit. Hujus initium nunquam est à scriptura, siquidem natura ejus & proprietas est, quod auctorem initiumque habeat incertum: sed ubi vigorem suum obtinent mores, & possunt & plerumque *solent scribi* (*r*). Proprie in popularibus Imperiis viget hæc species juris, nempe ut suâ vi nitatur; neque enim in diversis imperiis populus, qui exprefsè nullius auctor juris est, sed accipit Leges, tacitè id introducere potest. Verum in Monarchiis aut Aristocratiis valet nihilominus consuetudo ex tacito imperantium consensu, sic tamen ut contrario placito semper abrogari queant.

(*q*) NON SCRIPTUM. Est tamen jus non scriptum latius quàm *consuetudo*, atquè in eam, ùt & *observantiam*, *stylum* & *ritum*, nisi hæc omnia consuetudinis nomine confundere quis velit, distinguitur. Quâ autem ratione *præjudicia* ab observantia discerni debeant, docet Tabor *de Confront. p. 15.* quamvis *ibidem* variè inter Observantiam *judicialem*, & publicam atque *consuetudinem* volutetur.

(*r*) SOLENT SCRIBI. Et tamen in scripturam redacta *consuetudo* manet talis, etiamsi in scripturam ab eo redigatur, qui legis condendæ potestatem habet. Hunnius *Lib. I. Resol. Tract. 1. quæst. 23.* ita cùm Comes Oldenburgicus 664. die Statuta oder Gewohnheiten des Budjadinger Landes in scripturam redigi curaret, quoniam illa sæpiùs cum pernicie partium controvertebantur, eaquè confirmaret: frustrà deindè dicebatur testamentum quoddam, quod de bonis avitis, contrà consuetudines istas, 1662. conditum fuerat, ideò valere, quia statutum Budjadiense demum ab an. 1664. vigorem suum per sanctionem Principis adeptum fuisset.

XI. Debet autem, ut consuetudo obtineat, his tribus prædita esse requisitis, ut honesta, generalis & certa sit. Honesta pari sensu, quo *suprà* de Lege dictum. Generalis, id est, ab universâ Republ. vel potiori parte recepta, perinde ut Lex à toto populo: Quatenus enim pari modo obligant, ab unâ ad alteram rectè argumentamur. Hinc Municipiorum consuetudines eandem habent vim quam statuta, ut teneant, quatenus juri moribusque Reipubl. non adversantur. Ad certitudinem requiritur Longum tempus & frequentia actuum, quibus recepta & probata consuetudo. Quantum verò temporis & quales actus esse debeant, à Magistratuum vel judicum arbitrio pendet, modo talia sint, unde quod satis sit de veritate consuetudinis, constare queat.

CAPVT II.

De
Magistratibus creandis.

ARGVMENTVM.

An cunctis magistratibus jurisdictio competat. Divisio prima in majores aut minores 2. quod vel in regimine publico aut in controversiis privatis occupentur. 3. Aut ordinarii sint aut extraordin. 4. perpetui vel temporales. 5. an & in civiles aut Ecclesiasticos? Quid intersit, utrum Magistratus singuli seorsim, an per modum Collegii res administrent. An rectè dividantur Magistratus, quod vel Regis sint vel regni: distinguitur. Nundinationes honorum privatis illicitæ an publicè fieri possint. Reliquæ obiter attinguntur quæstiones; ut & de muneribus propriè ita dictis.

I.

CIvitas ordinata Legibus, quæ surdæ & mutæ sunt, ministros & executores requirit, siquidem summa potestas per se omnibus haud sufficit exequendis. Hoc fine statim post Leges creati sunt Magistratus, quorum pridem habuimus definitionem, ibidemque de jurisdictione & imperio tanquam de partibus officii illorum est actum. Possit autem videri solos qui res controversas judicant esse Magistratus, quoniam his solis competat jurisdictio & imperium. Sed *in finiendis Magistratibus* (*a*) pro requisito debitam potestatem non præcise jurisdictionem collocavimus. Præter quod cunctis Magistratibus potestatem judicandi de rebus ad officium suum pertinentibus & judicium

cium exequendi, convenire haud immerito dicatur; etsi in omnibus illa solennis & accurata disceptatio, quæ in judiciis solitis, non observetur.

(*a*) IN FINIENDIS MAGISTRATIBUS. Vid. ea quæ *suprà* diximus: nam Sutholtius *de Jurisdictione aph. 202. 203. 207.* & *217.* cum plerisquè *aliis* ex usu *Juris Civilis* Magistratum definit. Ceterùm nec consultare, nec imperare, nec judicare etiam rationem *formalem* Magistratûs conficit, quia primum Consiliariis, alterum Legatis & imò sacerdotibus, tertium judici quoquè Pedaneo commune est. Colleg. Arg. *ad Tit. de Senator. n. 1.* ita describit, quòd sit ad quem cura Reip. jurisquè dicendi potestas pertinet, sunt autem vel Majores vel Minores, *illi* Illustres, *hi* Clarissimi dicebantur, sed & medii fuerant, sc. *spectabiles*, ùt Proconsules & Præfectus Augustalis. *Conf.* Coll. Arg. *d. l.* atquè Lentulum in *Apice gloriæ Romanæ Lib. II. c. 17.* item *Lib. III. c. 16.* ubi de Magistratibus tempore Constantini ad seriem *Pandectarum* simulatquè mutatâ eorum sub *Justiniano* potestate.

II. Quibus rebus & quo jure præponantur Magistratus, è differentiis eorum intelligitur. Dividuntur autem primo in Majores & Minores, qui apud Romanos auspiciis discernebantur, hodie secundum plus aut minus momenti, quod singulorum functiones habent in Republicâ, quod tamen nec Romæ non erat.

III. Dein ratione objecti dividuntur, quod vel in regimine publico aut in controversiis privatorum judicandis occupentur. Nam dubitatio Aristotelis, utrum *judices sint Magistratus* (*b*), (si modo immediatè à Principe constituantur, nec ab alio delegentur) satis ex eo tollitur, quod judicare alioqui sit officium principum, quos primitus eâ maxime gratiâ constitutos antiqui tradiderunt. Proinde quibus partes suas committunt, eos utique & Magistratus, ut ex definitione liquet, esse oportet. Sunt igitur vel ordinarii Magistratus vel extraordinarii. Illi, qui statis temporibus & semper in Republicâ sunt, hi non aliter quam usu aut necessitate postulante constituuntur, quales Romæ *Dictatores* (*c*) & Interreges.

(*b*) JUDICES SINT MAGISTRATUS. Dubium hoc fuerat: quoniam causæ publicæ Judicibus non submittuntur, sed causæ *privatorum*, nam Judices pro *Magistratu* sumit, (ùt Romano sensu vox hæc accipitur pro *Prætore* v. c. & *similibus*) *Aristoteles*; sed rectè respondet Auctor. Quòd si vero Judicem pro *Pedaneo* accipias: ita de jure Romano extrà dubium Judex, quippe qui *potestate* nullâ publicâ præditus est, à Magistratibus totô genere distinguitur, vid. Coll. Argent. *ad Tit.* d. *Jurisdict. thes. 11.* adeò, ut mandatarius & hodiè *delegatus* melioris hactenus fuerint conditionis; quanquàm ne hi quidem *Magistratus* dici possint, eò quòd non propriâ sed *alienâ* potestate fungantur.

(*c*) DICTATORES. Et tamen Auctor *suprà Dictatores* Majestatem habere asseruerat. Ceterùm *Præfectus vigilum* non minùs extraordinariis accensebatur. vid. *l. 1. C. d. offic. Præfecti vigil. quia* videlicet *noctu* solùm potestate fungebatur.

Uuu 2 IV. Quid

IV. Quid si & in civiles aut *militares* (*d*) dividere Magistratus audeamus, ut præfecti Legionum & tribuni militum centurionesque, tam majores quam minores sint Magistratus? Sane ut Imperatoriæ Majestatis officium non modo est regere civem, sed & armis tueri Rempublicam, ita quibus potestas & ministerium belli regendi legatur, his sine dubio Magistratuum definitio competit. Sunt & aliqui simul tam civiles quam militares, cujusmodi apud Romanos omnes fere majores, exceptis Censoribus & Tribunis plebis: & olim Tribuni Militum cum consulari potestate vel præcipue militares & tamen Magistratus erant.

(*d*) MILITARES. Utique Duces militares societati *Civili* præfecti esse non videntur, nisi quoad judicia militaria. Enimvero hoc ipsum sufficit: nam & *Præfectus annonæ* ulteriorem jus dicendi potestatem non habebat, quàm quoad annonam, & hoc etiam solùm certô modô, vid. omninò *l. fin. §. fin. ad L. Juliam de annon:* Et præthereà ad potestatem *jus dicendi* non simpliciter, sed ad curam publicæ rei *non potestate* hic respicimus.

V. Sunt etiam perpetui vel temporarii Magistratus, inter quos tamen quod ad jus & potestatem exigua aut nulla differentia est; præstet autem perpetuos an *ambulatorios* (*e*) habere Magistratus, ea politicorum disputatio est.

(*e*) AMBULATORIOS. Distinguit *Boxhornius* inter ea officia, quæ plus *curæ*, & inter ea, quæ plus *imperii* habent: *Hæc* magis ambulatoria esse vult; *illa* non item. Quòd si tamen mos aut aliæ causæ perpetuitatem jubeant, plures conjungendos esse, ut alter alterius Consilia invadendi Remp. infringat; Sed Ipse ad statum liberum respicit, & plures alias limitationes subjungit. Pleniùs rem expendit *Hessenthaler* in *Athletâ Politicô, Class. IV. qu. 1.* ubi tandem in hoc devenit, quod pro diversitate munerum & formarum Reipubl. partim ambulatorii partim perpetui Magistratus esse debeant; quin imò personas idoneas muneribus præficiendas, item tempora nunc quietiora, nunc magis turbida attendenda esse, & normam ex prudentiâ pendere, adeò ut in universum nil definiri posset.

VI. Forte etiam tolerari posset divisio in Civiles & *Ecclesiasticos* (*f*), quatenus summæ potestatis aliqui constituuntur Ministri, à quibus partes illius circa Ecclesiæ externa administrentur.

(*f*) ECCLESIASTICOS. Ita Joachimus Stephani *Lib. I. d. Jurisdict. c. 7.* & sunt omninò *Episcopi* præfecti societatis Civilis, tanquàm in Ecclesiâ unitæ, & specialiter sunt præfecti inferioris ordinis *Clericis*, imò *Constitutio* Episcoporum, tanquam Magistratuum ad potestatem *civilem* pertinet, vid. Lampad. *P. 1. §. 24. & p. 3. c. 2. §. 10.* Alii putant, tutiùs eos appellari posse *Curatores:* juxta *Arist. VI. Polit. c. ult.* junct. Sutholt. *de Jurisdict. aph. 93.* verùm ad *judicia* nos Magistratus non restringimus, prout quidem Jurisprudentiâ *Romana* illam significationem vocis præponderare volunt, ut non sit Magistratus, qui non de re quapiam possit judicare, vid. *l. 58. d. muner. & honor.*]

VII. No-

VII. Notanda etiam hæc differentia, quod Magiſtratus alii conjunctim per modum Collegii functiones ſuas exerceant, (cujusmodi tamen Collegium perperam vulgò Magiſtratus in numero unius dicitur) alii ſingulares ſint perſonæ, quales Romæ plerique erant omnes. Ex quâ diverſitate oritur hæc inſignis diſcrepantia juris: quod ubi ſinguli in Magiſtratu ſunt, majores magiſtratus ſibi invicem non ſubordinati in jus aliter quam ſpontaneâ ſubmiſſione vocari nequeant, ut Romæ juris fuit notiſſimi. * Sed ubi plures magiſtratus uno corpore juncti in eâdem functione ſunt, ibi ſinguli privatorum loco habentur, ideoque & pro collegio ſuo & pro diverſis collegiis recte conveniuntur.

* *JC. in l. 1. & 2. De in jus vocando.*

VIII. Denique ſunt, qui Magiſtratus dividunt, quod alii Regis alii regni ſint. Regis qui & à Rege conſtituuntur & rem Regis, aulicam maxime curant: Regni volunt eſſe Magiſtratus, qui Reipubl. gubernandæ præficiuntur, ſive à Rege ſive à populo eligantur aut confirmentur. Judicium hac de re noſtrum eſt, valere diviſionem, quatenus populo jus aliquod ſpeciale & fundamentale quæſitum eſt, cui adſerendo certi Magiſtratus ſint præpoſiti. Multo magis in Regno legibus ſubjecto, ubi ſummæ vis poteſtatis penes populi ordines aut optimates reſidet. Sed in Imperio *ſimpliciter* uni vel pluribus *delato* (g) negamus hanc obtinere diſtinctionem; quia ſumma poteſtas, cujus miniſtri ſunt magiſtratus, & à qua omnis inferior poteſtas derivatur, penes ſolos eſt Imperantes, ut pridem edoctum. Quare etſi populus quosdam creet Magiſtratus, tamen ne hi quidem ipſi recte populi eſſe dicuntur; quia populus hoc indulgentia Imperantium non jure ſuo feciſſe videtur, aut ſi jure ſuo, tamen præfecti plus juris quam præficientes, qui ſubditi ſunt, habere non poſſunt.

(g) SIMPLICITER DELATO. Imò cùm in hac diviſione non reſpiciatur ad conſtituentem: ſiquidem etiam Rex, qui poteſtatem abſolutam non habet, imò qui nec ſolus imperat, Magiſtratum regni conſtituere ſolus poteſt, ùt in Polonia v. c. accidit. Ideò licèt quis ſimpliciter & abſolutè imperet, quia tamen fieri poteſt, ut cauſas domûs ſuæ aut familiæ ſeparatas habeat, quidni poſſet Magiſtratus alios quoque, qui Regni negotia curent, conſtituere, ut magis hi curare videantur ea, quæ Majeſtatis realis ſunt, ſenſu *ſuperiùs* expoſitô? nam ita in ſtatu vel maximè Monarchico & abſolutô ne quidem Regis ſed *Regni* Curatores, Officiales & Magiſtratus, appellamus.

IX. Quin etiam quibus hereditaria & patrimonialis est jurisdictio, potestatem suam non modo subjectam summæ potestati, sed & inde profectam ac ab illâ dimanantem agnoscere debent, etsi forte *recognitionem feudalem* (*h*) nullam præstiterint; quia nulla in civitate potestas præter summam esse potest independens. Quod tamen de amplexu territorii intelligere noli; neque enim impedit, esse qui terras in alienâ provinciâ summo jure teneant aut simili summo, quales in Germaniâ *Nobiles immediati* (*i*).

(*h*) RECOGNITIONEM FEUDALEM NULLAM. Ut sunt *status* nonnulli in *Imperio* Romano, qui superioritatem territorialem ex *immemoriali* tempore, citrà recognitionem feudalem, adeoque *ad instar allodii* obtinuerunt. Et tamen superioritatem illam suô modô recognoscunt ab Imperio, quatenus abinde tanquàm *subordinata* pendet, & imperii *beneficio* debetur; qualia communiter Sonnen-Lehen appellare solent; ùt in *Lectionibus feudalibus* dictum est.

(*i*) NOBILES IMMEDIATI. Hos non putat habere summum imperium *Auctor*, sed simile summo, nam ille *superiùs* asseruerat, *status* Imperii singulos *Majestate* præditos, & in *fœdere* contineri. At verò, si communem sententiam sequamur, ne quidem quoad hanc hypothesin *Nobiles immediatos* ratione superioritatis, si ad *subditos* sc. suos referantur, diversæ conditionis à statibus censere debebat, quia *Jus Comitiorum* nil ad *superioritatem* territorialem, quippe quòd *status* fuerint in Imperio, antequàm superioritas illa exoriretur, de quo quidem ad *Jus Publ.* & ad *Lampadium* accuratiùs. Illud tamen verum est, Nobiles immediatos ideò inferioris conditionis censeri, quia super negotiis fœderati illius corporis, ùt Auctor putat, in Imperio non statuunt.

X. Creari magistratus ab Imperantibus summis res ipsa loquitur & diximus dudum: utique majores: Nam quo minus inferiores per ministros creari curet, nihil de jure quidem obstat. Digni an indigni, gratis an pretio functionibus præficiantur, politicè quidem & interni juris respectu interest multum; sed externa facultate parum aut nihil refert; nisi à ministris male distribuantur, qui rationibus & pœnæ hac causâ sunt obnoxii. Inprimis si pretio nundinentur officia Reipubl. quod ratio vult haud minus illicitum esse in plurium Imperiis, ubi Collegiis à summâ potestate delegatis dispositio de plerisque muneribus publicis permittitur. Quin & idem juris est, in singulis qui concilia summæ potestatis constituunt, ut sordium convicti repetundarum teneantur. Ratio prohibitionis præter intrinsecam rei turpitudinem est hæc manifesta, quod cujus rei quisque tantum ordinandæ gratiâ constitutus est, absque proprietate vel fructu & usu, de hac nummariam utilitatem nullo modo percipere possit: talis autem sine dubio sit potestas conferendi in idoneos homines munera Reipublicæ.

Quæri poteſt, an cum intrinſecâ honeſtatis ratione convenire poſſit, quod ſummæ poteſtates ipſæ pretium officiis Magiſtratuum præſcribant, ut quibusdam locis fieri vidimus & videmus. Dicendum in theſi, *Rempublicam* vehementer hoc inſtituto *dehoneſtari* (*k*), & virtuti, cui ſæpe comes paupertas, aditum ad honores, quo nihil injuſtius, præcludi. Tamen ſi mores adeo ſint corrupti, ut ſordibus nullo modo privatim abſtineri queat, fieri poteſt, ut nec civitas peccet, quod publico quæſtu procerum avaritiam eludere ſatagat: Idem erit, ſi in ſummâ rei communis anguſtiâ præcipuis Magiſtratibus officium ineuntibus collatio extraordinaria imponatur. Sed Lex de pecunia *pro ſuffragio* * (*l*) vel aulicorum in Monarchiâ vel Regentium ſingulorum in Polyarchia danda exigendaque, ratione vix ulla nec quidem neceſſitate defendi poteſt.

* *Qualis conſtitutio Juſtiniani in tit. C. de ſuffragio eſſe videtur.*

(*k*) REMPUBLICAM DEHONESTARI. Et tamen cùm *divitiis* vel maximè Rempubl. niti, juxtà virtutem, conſtet, prout *Ariſtoteles* in optimatibus Reipubl. Ariſtocraticæ paſſim conſiderat: in illis Rebuspubl. ubi nundinationes *receptæ* ſunt, ùt in *Galliâ*, Proceres eô adigi videntur, ut divitiis ſtudeant, quæ tamen ipſæ rurſus à familiis ditioribus illis, dum officia comparare neceſſe habent, ærario publico inferuntur: quanquàm ipſi *Proceres* Regni Galliæ jam olim de venalitate officiorum apud Regem conqueſti fuerint, ùt videre eſt *Tomo X. Mercurii Gallici* d. anno 1624. *pag. 687.* ubi redundantia exinde in Rempl. incommoda univerſa recenſentur. De eo dubitandum non eſt, poſſe honores illos pro pecuniâ conferri, qui *ſine poteſtate* habentur; velut in Diplomatibus Nobilitatis, Comitivæ Palatinæ, & ſimilibus, apparet. Expedit enim aliquando pecuniæ ſummam honoribus aliquibus præſtituere, ne quôlibet ad eos admiſsô tanquam promiſcui viléſcant, id quod in gradibus Doctoreis & ſimilibus magnâ ratione inductum videmus.

(*l*) PRO SUFFRAGIO. At verò hanc *L. unicæ* Conſtitutionem ſatis vindicat ab ambitu & corruptela Joh. Otto Tabor. *tract. pecul.*

XI. Cæterum quibus datum eſt jus munera publica conferendi non videntur adeò coarctandi, ut ex pluribus Candidatis haud ineptis omnibus, ex favore aliquem minus idoneum eligere nequeant, ſi nulla prægnans Reipubl. ratiò ſecus poſtulet. Neque enim in puncto conſiſtit *æſtimatio aptitudinis* (*m*).

(*m*) ÆSTIMATIO APTITUDINIS. Confer. *l. 18. in pr.* & *l. 19. §. 4. de ædilit. edict.*

XII. Juris quoque ratio non prohibet unum civem pluribus officiis & honoribus fungi, modo functionibus omnium par ſit implendis. Sed an expediat honores ita cumulari, politica quæſtio & Legibus cujusque Reipubl. terminanda eſt.

XIII. Spe-

XIII. Spectant quoque ad Politicam hæ quæstiones; Utrum senes an juvenes, divites an pauperes, esse debeant Magistratus, an plebeji cum nobilibus, advenæ cum indigenis admittendi. Item quanta potentia Magistratibus tribuenda, perpetuam an temporariam potestatem habere debeant, & id genus alia.

XIV. Invitos etiam cogi ad Magistratus capiendos, si res postulet, juris ratio dubitare non patitur. Sed hoc usum magis habet in muneribus proprie dictis, quæ sine commodo atque honore continent Reipubl. administrationem. Ejusmodi munera sunt vel *patrimonialia vel personalia* (*n*). Illa quæ sumptibus patrimonii & damno administrantis geruntur. Personalia, quæ animi provisione & corporalis laboris intentione sine aliquo gerentis detrimento perpetrantur. Mixta quæ & corporali ministerio nec sine detrimento expediuntur. Patrimonialia propius ad onera & tributorum similitudinem accedunt, ut præstatio equorum, navium, plaustrorum. Personalia veluti Tutela & Cura, * Centurionum quoque & vexilliferorum in ordinibus oppidanis. Mixtum videtur, exhibitio in armis, operasque & vigilias suo sumtu præstandi.

* *Videndi JCti l. 14. pr. & §. 1. & l. ult. de muneribus & honor.*

(*n*) PATRIMONIALIA VEL PERSONALIA. Amplissimus hic est articulus, & expedit de eo integros consulere tractatûs, cumprimis *Taboris* de *Metat.* ubi pleraquè executus est, uti solidè jure *Justinianeo* tàm pandectarum quàm Codicis resolvenda sint: jungi debet huic *Mundius* de *muneribus*, *honoribus* & *oneribus* & quoad munera *personalia Klockius* nobili de *Contributionibus* Commentario.

XV. Sed hæc à Magistratuum officiis, de quibus hoc loco, satis aliena sunt.

CAPUT III.
De
Judiciis.

ARGUMENTUM.

Judiciorum necessitas: Quando cessent: Definitio. Judicium quatenus ad Jus publicum pertineat. Divisio prima in civilia & Criminalia. 2. In publica & privata; verum hanc divisionem esse Juris Romani propriam. 3. Esse aut ordinaria Judicia aut extraordina-

ordinaria. Personas judicium constituentes esse tres, Judicem, actorem, Reum. Judex quid. & quinam Judices esse queant. quod ejus officium. partes & ordo judicii latius explicantur.

I.

Legibus & Magistratibus in civitate stabilitis, Judicia, quorum gratiâ vel maximè instituta illa habentur, statim exercita fuisse nota res est. Ad hoc enim reperta est sacra Legum reverentia, ut nihil proprio ageretur impulsu, adeoque vis abesset, ut bene olim Theodoricus Rex *. Vim autem Cæsar Philosophus ait esse, quoties quis id quod deberi sibi putat non per judicem reposcit **. Et summum præceptum, non esse singulis concedendum, quod per Magistratum publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi *. Excepta necessitate, quoties sine certo periculo vel damno judex non potest expectari. Hinc enim inculpatæ tutelæ moderamen omnibus gentium Legibus *ad avertendum vitæ periculum* (*a*) videmus sancitum. Et huc facit, quod debitorem fugientem prehendere, numosque ei extorquere liceat **. Sed extra hos similesque casus a Lege judicii minime recedendum. Improbanda igitur gentium Germanicarum vetus consuetudo, quâ dubiæ controversiæ *pugnis singularibus* (*b*) dirimebantur. Res adeò est sanctissima judicium, quo ultimum in rebus humanis malorum evitatur Bellum. Proinde quod judicis officium Christiano illicitum *Christiani homines* (*c*) sentiunt, nimis longè à prudentia Christianâ recedit.

* *apud Cassiod. lib. 4. varior. epistol. 4.*

** *D. Marcus in l. 13. D. Quod metus causa.*

* *L. 176. d. Reg. Jur.*

** *L. 10. §. 16. l. pen. in fin. D. Quæ in fraud. credit.*

(*a*) Ad avertendum vitæ periculum. Etiam *cum internecione* aggressoris, vid. Hug. Grot. *L. II. c. 1.* & Rachelium *Disp. 1.* de *Duellis §. 20.* idquè in *bonis etiam irreparabilibus:* velut servandô membro nobiliori corporis, item pudicitiâ, imò & ob bona fortunæ; quanquàm non sinè *graduatione*, si ad *vitam* usquè nostram intendat, qui *bonis* imminet: ùt rectè idem Rachelius *§. 23.* (de quib. omnibus *infrà* distinctiùs) Quod vero Grotius docet *L. II. c. 20. §. 8. vindicationem privatam* non omninò illicitam esse, si quando quis jure niti se putet, adeoquè tutum illum esse in conscientiâ, quod *Lib. II. c. 7. §. 2.* insinuat; qui cùm probatio in judicio ipsi defutura sit, rem quæ ipsius est, propriô factô sibi attribuat, illud utiquè recipiendum non est: nam deficit ejusmodi asserenti *auctoritas* publica, quæ *vindex* mali unica est, & *reparatrix* controversæ inæqualitatis: *Rom. 13.* neqùe in conscientia illud tutum, quin in *Civili* vitâ ob confusionem & scandala suboritura periculum

losum. Quid quòd magis consultum sit, jacturam rei pati, quàm malè agere, & cum periculo publici. Non *obstat*, quòd *Israelitæ* vasa Ægyptiorum in retributionem operarum, retinuerint, & hoc adeò Deus ipse jusserit. *Exod. 3. v. 11.* junctô *Sapient. c. 20. 12. 20.* vid. Osiand. ad *d. c. 7.* Grotii. Idem dixeris, in *delictis:* nam hæc vel maximè vindicat publica auctoritas. Pugnat etiam *vindicta propria* cum charitate proximi. Jus naturæ brutale, quod *Grotio* est in oculis, jus non est; & *modus* defensionis ipse in jus naturale *secundarium* incidit. Vindicta verò propria ab illo jure secundario planè aliena est. Repugnat deinde *Grotio Prov. c. 25. v. 29.* Factum *Samsonis* est extraordinarium: nec privata fuit ista vindicatio, cùm ille fuerit vindex populi. Sic & *Maccabæi* publicam personam sustinuerunt. In specie, quod *vindicem sanguinis* attinet, in *veteri Testamento:* non erat hæc vindicta juris moralis & perpetui, sed *forensis:* & legitima erat ira, quâ homicida vindici tradebatur. *Num. 35. v. 19.* Tùm & vindex Carnificis locum subibat, nec poterat interficere occisorem; nisi post cognitionem causæ, & rem sententiâ definitam. Igitur quod Grotius *L. II. c. 20. §. 9.* opinatur, Judicium Zeli sub tempus *Novi Testamenti* reliquias fuisse juris privatim se ulciscendi, illud non minùs falsum est: nam seris demum temporibus judicium illud introductum fuit, quod & modô aliquô publicum erat, & non nisi præsentibus ad minimum decem Israëlitis peragendum. *Stephani* verò *lapidatio* fuit judicii publici, hujusquè potestas utiquè tunc temporis adhuc Judæis competebat. Sic & *retaliatio* in V. Test. prohibita fuit (de quo & *inferiùs*) nisi quæ publicâ auctoritate fieret. Deniquè locus hic de privata vindicta suppleri potest non tantum ex *Commentatoribus in Tit. Cod. quando liceat unicuiquè sine judice se vindicare aut publicam devotionem:* Sed & ex Tractatu *Struvii*, item *Grackii*, d. *Vindictâ & Auctoritate privatâ* tùm & Armamentario *Taboris*.

(*b*) PUGNIS SINGULARIBUS. Sive *duellis*. Ubi rursus *Hugo Grotius* emendandus *Lib. II. c. 1. §. 15.* quando licitum esse duellum putat: Saltim his casibus 1.) si invasor licentiam concedat dimicandi alteri, aliàs eum peremturus. 2.) si Princeps duos mortem meritos invicem committat: Nam quoad *prius;* alter non potest mihi licentiam dimicandi, & se perimendi concedere; neqùe hæc est defensio, quippe quæ solùm obtinet, post invasionem, quæ expectanda est. Quòad *posterius*, judicio agendum, infirmior sæpè succumbit, nec ad propriam mortem proximè quis cooperari potest: alter etiam alterum non læsit, & mors eô modo, quo manu mea inferenda, non est minus malum; imò est malum morale, quod nunquam eligi debet. Equidem in *statu Naturali* duellis faciliùs locum faciunt, eò quòd in illo judex non reperiatur. vid. Pufendorff. *Lib. V. c. 13. §. 2.* undè Hobbesius *c. 1. §. 9. de Cive*, in statu naturali quemlibet esse judicem suæ causæ, ait: quod tamen rectè negat Pufendorff. *L. III.* & potiùs *ad Arbitros* provocandum esse vult. *§. 5. & seqq.* id quod fieri debeat juxta *Grotium*, *Lib. II. c. 23. §. 11.* cumprimis ab eo, qui petit, cùm alterum tueatur possessio: nec non idem Pufendorf. *§. 7.* differentiam arbitrorum *à Mediatoribus* exponit. Igitur *H. Grotius L. I. c. 2. §. 2.* statum quendam sibi fingit ante omnia judicia, ubi manu quis suum jus consequatur. Omninò malè. Nam in *Societatibus simplicibus imperiô* res acta fuit; licèt familiari: & imò *Deus ipse* judicis atquè vindicis locum in primis familiis sustinuit, ut quoad privatos, admitti non possit Duellum, nec pro causæ diremtione admitti unquàm potuerit, aut possit etiamnum, quod vel Pufendorff. insinuat, *d. c. 13. §. 8.* Constat equidem de duellis, quæ vocant, Judicialibus, quòd, ante *Pacem Publicam* in Imperio constitutam, singuli causas suas per illa dirimerint. vid. *Rachelium d. loc. §. 16.* ubi ex LL. Gentium *Germanicarum*, quas ex *Lindenbrogio* citat, ad longum de illis *duellis* agit: quomodo fractâ spathâ se idoneaverint Partes, quomodo item *testes* duellis commissi fuerint ex *Lehmannô, Lib. II. Chron. Spir. c. 30.* & imò quæstiones juris per illa diremptas, *apud* eund. *Lib. V. c. 4.* Quin & *modos* alios dirimendi causas *Criminales* obtinuisse notum est, ùt per *candens ferrum*, per *aquam ferventem*, de quibus optimè *Loccenius* in *Antiquitatibus Sveo Gothicis*. *Torneamenta* vero duellorum nomine non rectè censentur, cùm congressus *hostiles* non fuerint, ùt rectè *Rachelius d. Diss. §. 25.* Sed obtinuêre Duella illa per abusum, nec rectè dicta fuere *judicialia*, cùm potius speciem *belli* habeant, & judiciis planè adversa sint: tùm & periculosa sunt, cum effusione sanguinis & occisione conjuncta, & vel maximè ambigua. Durârunt

tamen

tamen etiam recentibus adeò temporibus, neque enim *Carolus IV.* post nonnullos Antecessores suos, in totum abolere hoc malum potuit; quippè qui in *c. 17. A. B.* expressè constituit, in eô casu, quando Justitiam impetrare quis non potuisset, eum manu suâ aggredi posse reum, ut tamen ei tres dies antè invasionem denunciet, & hoc videlicet, ut alter se tanquam contrà bellum munire posset, nec instar prædonis actor in eum irrueret: Addidit etiam, non sociis reorum aut familiaribus, sed ipsis tantùm reis, denunciationem faciendam, & in eo loco invadendum esse, ubi domicilium habeat. Quid? quòd etiam debitor Creditori, si destinatô tempore non solveret, potestatem concedebat, mit Raub und Brand (an die Graffschafft. v. c.) zu greiffen; donec felici auspicio *Maximiliani I.* an. 1495. per *Pacem Publicam* oder den Königl. Land-Fried, institutô simul *supremo Judiciô Camerali*, diffidationes omnes sub pœna *banni* tollerentur: cùm quidem anteà etiam in judiciis, velut *Rotwilæ*, an. 1458. das Kampf-Recht per sententias sæpe decerni soleret. Putat quidem Limnæus *ad §. 1. Obs. 6. A.B. Carolum V.* in *Ordinatione Criminali, art. 129.* diffidationes quasd. iterum permisisse: At verò non illæ sunt *diffidationes*, sed speciem *defensionis* privatæ, & quidem *consensu Imperatoris* præsuppositô, ibidem intendi constat, ut diffidatio sumatur pro dehortatione hostis ab insultatione; alioquìn fore, ut se consensu Imperatoris defendat, & injuriam continuò à se ulciscendô propulset: quanquàm plenius *Carolus V.* hac in re per Kayserl. Land-Frieden: Tit. Aufhebung aller Fehden, an. 1548. se exhibuerit. Conf. Friderum Mindanum *Lib. I. c. 25.* Nunc quidem *Duella privatorum* quod attinet, injustitiam eorundem, & effectus *coërcitionum* per varia momenta accuratè expendit, ad Constitutionem Ducis Saxoniæ, *Ernesti p. m.* Franzkius *in Resolutionibus.* Quod autem *summos Principes* attinet, & qui iisdem accensentur, an hi singulare certamen acceptare possint, in casu necessitatis, ad dirimendam controversiam, de quâ cum multo boni publici detrimento & effusione sanguinis Christiani certatur? ambiguæ quæstionis est; saltim ob circumstantias, quæ non facilè junctim reperiuntur, ut affirmativa sententia ipsô factô probari posset. Detinet Theologos exemplum Davidis *I. Reg. 17.* quod tamen vel maximè singulare est. Colorem facit asserentibus, quòd fiat duellum ejusmodi auctoritate publicâ: quòd malum minus sit, ut cùm perimere bellô liceat integras legiones, liceat multò magis hominem unum. (Est vero diversa ratio quoad electionem mali in personis publicâ auctoritate congredientibus; nam ita occisio hominis malum morale non est.) Accedit utilitatis publicæ ratio, ut si impares simus exercitu, & res desperata sit: si congrediamur plenô agmine, succumbere nos, & Remp. probabiliter internecioni submitti oporteat: Quæ quidem *Franciscô* Galliæ Rege Carolum quintum ad duellum vocante, cùm locum non haberent, justâ ratione *Carolus V.* duellum declinavit; ut ut Franciscus vel maximè idem, ut exitum res non sortiretur, sollicitè curaverit. vid. quæ collegit Limn. *ad procem. Cap. Caroli V.* verb. durch die Wahl *p. 18. & seqq.*

(*c*) CHRISTIANI HOMINES. *Hug.* Grotius *L. I. c. 2. §. 7. gladii* potestatem Magistratui rectè confert, ex *c. 13. ad Rom.* ubi non tantum est narratio quædam, quòd Magistratus teneat gladium: Sed implicitum mandatum, quòd non frustrà, i. e. *non temerè*, nec *inaniter* gladium gerat, eaquè *ordinatio Dei* in genere dicitur; licèt tunc Magistratus non nisi *infideles* essent. Dicitur etiam ad *Christianos*, & quidem quòd *omnis anima* huic Ordinationi subsit. Nec functio ea impia dici potest, quæ à Deo ordinata est, imò *persona*, quæ functionem illam sustinet, *inviolabilis* esse potest, ita ut nemo Titio Magistratui dicere possit, se ipsi reluctari, non etiam *potestati* ejus; nam hæc abstractio intolerabilis est. Nec frustrà dicit textus: *potestatibus supereminentibus*, ipsos videl. *Reges & Principes* designandô, non tantùm *potestatem* eorum. *vid. Luc. c. XI. v. 12. I. Petr. II.* Igitur quod *Grotius* postmodùm docet *Lib. II. c. 20. §. 16.* quasi homini Christiano non conveniat, ut officium judicis de sanguine hominis ambiat: in eô videtur *Anabaptistis* propiùs accedere, & potestatem quidem ipsam pro Dei ordinatione agnoscere; (ùt loco superiori,) sed tamen ut Christiani potestatem illam non tantum non ambire, ùt subdolè loquitur, sed nec recipere debeant. Sanè Christus *Math. VII.* non agit de *judiciis* publicis, sed *privatis*, iniquis, temerariis, superciliosis, quæ ex meris suspicionibus, & *contemtu* proximi, nullâquè habitâ ratione imbecillitatis humanæ suscipiuntur. Quando vero Magistratum sibi delatum quis susci-

suscipere debeat? quæ quæstio prudentiæ est, *Junius* resolvit in *Quæst. VII. Politica & seq.* Est deinde notandus *H. Grotius*, quando *Lib. I. c. 3. §. 1.* judicia publica non esse à naturâ ait, sed à *facto* humano. Nam utiquè sunt *à natura* in Communi, quanquam in specie quoad hanc vel illam formam sint humani arbitrii; imò Juris divini sunt & *moralis. Deut. I. v. 17.* juxta Præceptum quartum & octavum Decalogi. Sunt etiam Juris *naturalis* ex ipso, quod imperia sint à natura, & hæc etiam ordinem in societate servari atque *suum cuique* tribui velit. Quoad ipsas *partes litigantes*, homini Christiano coram Magistratu, & sic *judicio contendere* licere, ex *1. ad Cor. 6. v. 4.* dubium non patitur: Nam ibi Christiani in judicio litigare aliter non prohibentur, quàm in casu *scandali*, ùt benè *Osiander* ad *Grot. Lib. I. c. 2. §. 8.* & pleniùs antè citatus *Junius quæst. 80.* ipseque *Grotius d. l.* quanquam non satis rectè illud *Matthæi V.* exponat, quasi leves injurias, item res minoris momenti, dimittere aliis debeamus. Nam Christus *comparativè* loquitur, quod *potiùs* dimittenda tunica, si ex litibus multò majora mala metui possint; neque nimium urgere Jus quodlibet debeamus, dum *privatim* res agitur, sed potiùs *cedere*, salvis tamen per omnia judiciorum juribus.

II. Definitur Judicium, Legitima causæ disceptatio, quæ fit apud judicem à parte actoris & rei litis finiendæ gratia. In omni controversiâ seu causa duplex est quæstio, facti & juris; facti, an & quomodo aliquid gestum sit, juris, an recte vel secus & quid de eo statuendum.

III. Disceptatio tam de jure quam de facto pertinet ad jus privatum, quod totum circa judicia veluti cardinem suum vertitur. Sed constitutio & ordinatio judiciorum ad jus publicum merito refertur. Quod Prætores Romani non male discrevisse videntur. Namque illi tanquam Magistratus præerant quidem judiciis & auctoritatem illis præstabant & judicata exequebantur, sed ad merita causarum cognoscenda alios judices dabant. Forte & criminalia judicia, quibus vigor disciplinæ publicæ vindicatur, recte *publici juris* (*d*) dicuntur; quare & hodie publico nomine per Fisci procuratores duntaxat vindicantur.

(*d*) PUBLICI JURIS. Licèt enim *criminales actiones* non persequantur id quod privatim interest, (quamvis ne quidem Criminale judicium strictè accipiamus pro eo, quod pœnam corporis ingerit, sed ex sensu Justiniani,) tamen judicium *criminale* & judicium *publicum* variè distinguuntur. Nam *Criminale* dicitur ab *objecto* & *fine*, *publicum* potissimum à causa *efficiente*, *Lege* videlicet *judiciorum publicorum*, ùt Lege *Juliâ*, *Corneliâ*, *Pompejâ*. Quin & publica à *popularibus* actionibus discernenda sunt: Nam quoad *efficientem*, Populares à *Prætoris* Jurisdictione procedunt, ratione *objecti* persecutio in illis tantùm *pecuniaria* est, de quâ *actor* etiam participat. *l. 25. ad S C. Silanianum*: quoad *formam* judiciorum *publicorum*, *ordo* singulari planè solennitate constat. Sed *popularium* idem modus est, qui privatorum judiciorum, atque coram eo institui possunt, cui causarum *civilium* cognitio commissa est. vid. Coll. Arg. *de popul. Act. th. 10.* Durant etiam *populares* plerumque annô unô, *publica* judicia regulariter 20. annis. *Effectus* deniquè non est in *popularibus* corporale supplicium, quòd plerumquè in judiciis publicis est. Cœterùm judicium publicum non modo à

cauâs

causâ efficiente tale eſt: nam & *lex Cornelia* quædam de *injuriis* conſtituta reperitur, nec ratione tantùm *ſubjecti*, quia ſuſpecti Tutoris poſtulatio hactenus *publica* videri poſſet: Sed oportet, ut quoad *omnes* cauſas publicum quid contineat.

IV. Scilicet præcipua judiciorum diviſio eſt, quod civilia vel criminalia ſint. Civilia, quibus illi quorum intereſt agunt ad commodum pecuniarium ſibi applicandum. Criminalia, quibus ad publicam animadverſionem, hoc eſt, ad mortem vel cruciatum corporis aut exilium vel mulctam fiſco applicandam agitur.

V. Horum alia diviſio in privata vel publica juris eſt Romani non Univerſalis: Namque hodie, *de cunctis*, ut dictum, *criminibus* (*e*) publicæ accuſationes inſtituuntur. Veteres publica dicebant, de quibus Leges nominatim erant latæ, & in quibus cuilibet è populo poteſtas experiundi dabatur, eaque certo ſolennique ordine moris erat inſtitui, quæ omnia fuiſſe Romanis arbitraria ſatis apparet.

(*e*) DE CUNCTIS CRIMINIBUS. Equidem Juris univerſalis adhuc eſt, judicia in publica & privata diſtinguere; modò quòd in una alterave Republ. id quòd privatim in judicium deductum eſt, publicum quoquè fieri poſſit, non facilè contrà; quanquam *adulteria* quoad ſubjectum non promiſcuè omnibus perſequi datum fuerit. Ita *furtum* privatæ fuerat perſecutionis, & nunc etiam, ſi res furtiva extet, eand. repeti poſſe conſtat, ſaltim ut *pœnalis* perſecutio quà privata fuerat, penitùs ceſſet. Nec enim audiendus eſt Tabor *in Racem. Crim. I. Th. 6. 8.* & *ad art. 17. & ſeq. Ordin. Crim.* quando actionem furti in *duplum* vel *quadruplum* adhuc obtinere putat: quicquid enim ſit de *O. Crim.* ſanè per univerſum Imperium illam actionem in *deſuetudinem* abiiſſe conſtat. vid. Carpz. *P. II. cr. qu. 77. n. 5.* & Berlich. *P. V. Concl. 43. n. 2. & 3.* Quid quod omnes actiones *pœnales* ex *delictis privatis* ſolâ *injuriarum* exceptâ, non modò in *Germaniâ* non ampliùs obtinere promiſcuè ſtatuant: de quo tamen conferenda ſunt, quæ *de uſu actionum* Juris Juſtinianei *pœnalium*, peculiari Diſſertatione, *Bergerus* commentatus eſt. Verum etiam *extrà Germaniam* crimina, etiam popularia, à Procuratoribus *fiſcalibus*, aut per modum *inquiſitionis*, tractentur, & *damnum* tantùm *pecuniarium*, privatis illatum, quà fieri poteſt, actionibus communibus Rei vindicationis, in factum, & ſimilibus læſi privati perſequantur. Confer Gudelin. *Lib. V. de jure noviſſimo, c. 14.* & Giphan. *ad l. 18. C. de Tranſact.*

VI. *Pleræque* (*f*) aliæ judiciorum partitiones quas habent JCti, nobis alienæ ſunt, præter unam, qua dicuntur ordinaria vel extraordinaria ſive ſummaria. Illa, in quibus ordo judiciorum ſolennis obſervatur, plenaque cauſæ cognitio intervenit: extraordinaria, quibus nec ſolennia ſervantur, neque exacta cognitio adhibetur. Ordinaria in omnibus cauſis regulariter eſſe debent, quia nemo damnandus, niſi de quo plane & plene judicibus liqueat. Fieri tamen poteſt, quoties vel periculum in morâ vel celeritate opus eſt, aut res agitur non

peremptorii præjudicii, vel *inter partes ita convenit*, (*g*) ut brevi habitâ inquiſitione & examine cauſæ, judicis officium interponatur. Talia, omnium populorum conſenſu, *judicia poſſeſſoria* (*h*) habentur, quia publicæ quietis maxime intereſt, poſſeſſiones rerum non niſi publicâ autoritate moveri & expeditiſſime reſtitui ac cuſtodiri, nullâ re alioqui ad rixas & tumultus procliviore.

(*f*) PLERÆQVE. Sunt autem multæ, quæ hinc alienæ non ſunt, ùt quando dicimus, judicium eſſe *Eccleſiaſticum* vel *ſeculare*, eſſe *Reale* vel *perſonale*, eſſe *conventionale* & *Reconventionale*, item *ſimplex* aut *duplex*, *univerſale* aut *particulare*, *Generale* vel *ſpeciale*, *bonæ fidei* vel *ſtricti juris*, quæ ſanè omnes diſtinctiones in *naturâ* rerum fundata ſunt.

(*g*) INTER PARTES ITA CONVENIT. Equidem regulariter invitô Reô ex ordinario proceſſu *extraordinarius* confici nequit. Mevius I. *Dec. 170. & 188.* nam *judici* quidem ex juſta causâ aliud placere poteſt Zanger. *P. I. d. except. c. 1. n. 58.* Quid enim ſi cauſa minima ſit? quid ſi in ea ſemiplena probatio ſufficere poſſit? Beſoldus. *P. 1. ad jus Würtenb. n. 12.* Sanè in regno *Neapolitano* omnes cauſas ſummarias eſſe *Hodierna* tradit *ad Surdi Dec. 17. n. 6.* quod tamen aliter intelligi non poteſt, quàm de cauſis illis, quæ indagationem pleniorem non requirunt.

(*h*) JVDICIA POSSESSORIA. Confundit *Auctor cognitionem* extraordinariam cum *proceſſu* extraordinario: nam licèt Prætor ſeu *Magiſtratus* ap. Romanos extra ordinem cauſas poſſeſſorias *ipſe* expediret; conſtat tamen ſi poſſeſſionis cauſa dubia eſſet, partes *actionem* ex *Interdicto* comparatam deducere potuiſſe, & hodiè judicium ſummarium à judicio ordinario, ſeu *pleno poſſeſſorio* per hoc diſtinguitur, quòd poſterius plenam & ſolennem cauſæ cognitionem deſideret. Quænam verò, ratione *Proceſſûs*, *ſummariæ* cauſæ habeantur? cùm quidem omnis regulariter ordinaria ſit, (Mevius *I. Dec. 17.*) *ap.* Carpzovium exponitur, in *Proceſſu Tit. I. art. 1. n. 46.* & *Jacob.* Schulteſ. *in obſerv. 3.* ubi 150. enumerat. De *Proceſſu* ipſo ſolùm hoc obſervandum eſt, quòd malè Puſendorff *L. V. c. 13. §. 8.* afferat, non poſſe judicem invitam partem adigere, ut patiatur controverſiam alterius conſcientiæ ſeu *juramento* committi: cùm enim litigantes arbitrio judicis ſe ſubmiſerint, & finem litium expetant, utiquè judicis erit, eandem, ſi probatio deficiat, vel juramento ſuppletorio vel purgatorio dirimere. Quòd ſi verò nil planè probatum appareat, tùnc omninò liberum eſt *partibus*, num ad juramentum procedere, & ſimpliciter conſcientiæ rem committere velint.

VII. Porrò ex definitione judicii liquet, perſonas id conſtituentes dari tres principales, judicem, actorem & Reum. Judex eſt vir bonus, juris peritus, ad lites terminandas publicè conſtitutus. Fungi poſſunt hoc officio omnes viri boni & juris periti, quanquam in excelſioribus Magiſtratibus quandoque toleratur, ut *juris imperitiam* (*i*) ope adſeſſorum ſuppleant.

(*i*) JVRIS IMPERITIAM. Diſtinguunt communiter inter Magiſtratum & Judicem pedaneum, nam *Magiſtratus* ex cenſu factos vel auctoritate militari civibus præfectos tradit *Gellius Lib. XIV. Noct. Attic. c. 2. De judicibus* autem vid. *Nov. 82. in princ. & c. 1.* item Bocerum *Claſſe V. Diſp. 2. th. 24.* Hodiè ſanè *peritia* requiritur omni modô, vid. *Part. 1.* der Cammer-Gerichts-Ordnung *tit. 3.* & Ordinationes judiciarias communiter; junctô *Dannhauerô Part. 1. Theol. conſcient. p. 91.*

VIII. Quàm

VIII. Quàm autem justi & injusti discrimen acre judicium & ingenii intentionem requirat, quàm non sine multâ præceptionum memoriâ & subtili applicatione consistat, Romanum jus luculenter docet: Nec tamen hoc in plerisque à naturalis juris consecutione & eo quod cunctis civitatibus conveniat recedere, satis probant, qui licèt obtrectatores Romanæ prudentiæ, optimum illud esse juris Naturalis interpretem fatentur. Nulla igitur ratione Hobbes doctrinam artis Legalis in advocatis necessariam, in judice prope supervacuam existimat, Angliæ potius suæ, quam ingenii humani morem negotiorumque perplexam varietatem, ut videtur, considerans.

IX. Exigit præterea judicis definitio, ut ætas justa, illæsa existimatio & naturales facultates adsint; neque enim surdus aut mutus judex esse potest: *cæcus* (*k*) non facile dabitur, datus tamen quominus remaneat, nihil obstare videtur, quia cæcitas animi perspicaciam adjuvat potius quam obtundit. fœminas ratio communis arcet.

(k) COECUS. *vid.* Bachov. *Vol. 1. ad Treutl. Disp. 8. th. 2. lit. B.* ubi per *l. 3. Cod. de sentent. ex periculo recitand.* coecum simpliciter rejicit, sed malè; cùm hoc ipsum, quod in *l. 3.* habetur, per alium fieri possit, ùt *Donellus* evincit *L. XVII. c. 24.* saltim in his, quæ ocularem inspectionem requirunt, coecus versari non potest; Et tamen hoc etiam per relationem aliorum rectè peragitur. Utiquè cæcus non facilè judex constitui debet, Judex verò *constitutus* & postmodùm cæcus factus, ob hoc removendus non est; si modò rei aliter prospici possit.

X. Officium judicis in genere est, ita judicare, quemadmodum Legibus & moribus est proditum & merita cujusque causæ postulant. Nobilis & vetus est quæstio, si judici aliter de facto constet, quàm ex actis & probatis liqueat, utrum *juxta suam scientiam* (*l*), an ad fidem testium & instrumentorum jus dicere debeat. Imponere illi necessitatem pronunciandi quod falsum & iniquum esse novit, id verò durum neque committendum est. Rursus permittere, ut testes omni exceptione majores præ sua solius scientiâ spernat, exemplo pravum & noxium foret. Siquidem hoc prætextu; quoniam judices, etsi debeant esse boni, sæpe malos vel ambiguos esse contingit; infinitæ tegerentur iniquitates. Plane is qui summam habet potestatem, aut qui datus est ita, ut judicati rationem nullam redditurus (quanquam ita vix potest) merito tutoque scientiam suam præfert. Sed quorum sententiæ retractari possunt, his id nullo modo indulgendum, quia judicati

cati rationem aliis ex conſcientiâ ſua reddere nequeunt, neque ſuperior qui errorem ejus corrigit, aliter de eo quam ex actis arbitrari poteſt. Standum igitur mediâ opinione; faciendum, ut judex eâ cauſa ſe exoneret, ac inter teſtes potius auxilio veritatis adſit.

(*l*) JUXTA SUAM SCIENTIAM. Franzk. *I. Reſol.* 22. & cum eo *Brandmyllerus* in *Manuductione* ad *Jus Canonicum p.* 426. putant, judicem quemcunquè, etiam inferiorem ſeu ſubalternum, ſecundùm conſcientiam judicare debere: non enim eſſe probatum id, quod judex credere non poſſit, cùm huic fides facienda ſit. At verò *judici fides* fieri debet, in oppoſitione ad partes litigantes; ſed tamen ita fieri debet, prout ratio *proceſsûs* fidem *ex actis* facere videtur: ſiquidem Judex legibus de proceſſu conſtitutis adſtrictus eſt; aliter in quâlibet cauſa tàm Civili quàm criminali mero *arbitrio* ſuo contrà teſtes & inſtrumenta Judex niti poſſet: quòd abſurdum & in Rempubl. perniciosum eſt. Itaquè diſtingui oportet, inter Judicem *ſupremum*, quippe qui *Legibus* judiciariis non tenetur, nec ulli mortalium, ſed Deo rationem geſtorum reddit: & inter Magiſtratum vel Judicem *inferiorem*. *Prior* ille ſecundùm conſcientiam utiquè judicare poteſt & debet, tentatis fruſtrà rationibus, quibus probationum modi cum veritatis ſubſtantia concordare poſſent; ſed *poſterior* ſi probationibus quid imputare vel ſuſpectas eas reddere non poſſit, abſtinere cauſâ potius & rem ad ſuperiorem deferre, ibiquè cauſæ de novo perquirendæ teſtem ſe & inſtructorem præbere debet: quâ ratione veritas faciliùs detegetur. Et deſerendus adeò *Dannhauerus* in *cap.* 2. *quæſt. moral.* 5. quando ſupremum quoquè Judicem ſecundùm acta & probata judicare debere, ſtatuit.

XI. Dein, per omnes judicii partes vertitur officium Judicis, initio ab in jus vocatione facto, quæ rectius multò juſſu magiſtratus per apparitores fit, quàm lubitu privato, ut *olim tumultuariò* (*m*) Romæ. Præter ordinariam illam per Nuncios publicos, eſt & extraordinaria citatio, quæ per tubam vel æris campani ſonitum fit aut per edictum, quoties ad certum reum vel locum certum viatores dimitti non poſſunt: idque maxime *in criminalibus*, (*n*) reo fugitivo, exercetur*. In quibus & apprehenſio magis quam citatio adhibetur. Abſentes, qui ſe nunquam ſtiterunt, damnari, licet moris hodierni ſit, rectius tamen jure Romano comparatum videtur, quo miſſio in poſſeſſionem bonorum abſentis, diſceptatione cauſæ reſervata, fiebat, idque ob urgentiſſimam rationem, ne inauditus damnetur: maximèque in criminalibus hoc obſervandum. Ubi ſemel tamen ſe partes ſtiterint litemque ſint conteſtati, ferendum non eſt, ut inchoatum judicium eludatur**, ſed reo ſubducente ſe, judex ad definitionem procedet. Hæc de reo; Nam ſi actor qui vocavit adverſarium, copiam ſui non faciat, reum pro illo tempore duntaxat abſolvendum res ipſa loquitur.

* *Vid. Nov. 53. cap. 4.*

** *Nov. 69. cap. 3.*

(*m*) OLIM

(*m*) Olim tumultuario. Quod licet *Bachovius* in dubium vocet, tamen *Hahnius n. 2.* ad *Wesenb. de in jus vocat.* ipsi respondet. Et probatur sanè violentam vocationem obtinuisse, in statu *Democratico*, quasi quilibet civium auctoritatis publicæ quid sustineret, ex *L. XII. Tabb. apud* Rittershus. *el. 3. ad XII. T. c. 1.* verba sunt hæc: *si in jus vocatus non it, testatô eum capito, si calvetur,* i. e. moretur, *pedemvè struit, manum in eum jacito.* Göhausen *P. 2. Peric. Acad. 2. qu. 21.* Ant. Faber *ad l. 18. d. t.* in *Rational.* Cujac. X. obs. 10. ubi *Plautus & Terentius.* Observarunt etiam morem hunc Hebræi, *Matthæi 18. v. 18.* Itaquè non obstat *l. 11. d. in jus voc.* ibi: *pœniteat.* Resp. sufficit quòd obtortô collo fieri *potuerit*, licèt non ubiquè facta sit: & quando dicitur, Patronum non invitum vocatum esse, potuit concurrere propria voluntas; indeqùe vocatio illa faciliùs per pœnitentiam excusari. Cœterùm in *l. 18. eod.* vox *videri*, ut sæpe aliàs pro *esse* sumitur.

(*n*) In criminalibus. Vid. notata ad *Tit. de Requir. reis vel absent. damnandis.* Nec justitiâ destituitur modus procedendi *ad bannum:* oder auf die Acht, quibusdam locis receptus: & in terris quidem *Saxonicis*, aliter in *Electoratu*, aliter in *Provinciis* reliquis proceditur. vid. rationem procedendi in *Electoratu* Saxoniæ, *apud* Carpz. in Peinl. Inquisition und Achts-Proceß, & *eund. P. III. criminal. qu. 140.* In Provinciis verò Thüringiæ *apud* Richter. *de success. ab intest. sect. V. p. 102. & seqq.* ubi licèt ante hàc declarati in bannum corpus & vita omnium impetitioni subjiceretur, tamen per Rescripta Principalia modum illum abrogatum esse *Richterus* notat, quippe qui solùm der Reichs Acht relinquendus sit: indeqùe *confiscatio bonorum* unicè obtineat; salvâ tamen legitimâ & portione statutariâ, idqùe nihilominùs aliter ac in *O. Crim. art. 218.* ubi in *solo* crimine *læsæ Majestatis* confiscationem fieri posse, statuitur: adhibe Coler. *Dec. 102.*

XII. In citatione videndum, ne quis ad judicem incompetentem vocetur; quâ in re semper videndum, cui foro Reus sit subjectus; quod non modo æquitatis respectu ubique gentium receptum; sed & publici juris ratio idem inculcat. Insinuatio enim citationis quæ reo debet fieri est actus jurisdictionis, quam is nisi ab suo judice agnoscere non compellitur, ex notissimâ regula, extra territorium suum jus dicenti impune non pareri.

XIII. Sortitur autem quilibet reus forum duplex, ratione domicilii & negotii, de quo agitur. Domicilium non ex origine, ut Romanis visum, sed ex habitatione, juxta quam suprà *capite de civibus* dictum, æstimatur, & in omni causa reum citationi facit obnoxium. Negotium est civile vel criminale. Civile in Rem aut in personam dirigitur. Quod in rem instituitur, ibi judicandum, ubi res est sita. Non quod reus si in alieno habitet imperio citari queat, sed quod missionem in possessionem, si in loco rei sitæ se non defendat, pati debeat *. Actiones in personam contra Reum moveri possunt, ubi contractus est celebratus, vel ad quem contrahentes respexerunt, qui in dubio præsumitur idem ubi res gesta fuit. Nec tamen rursus, vi contractus adversarium alibi habitantem in jus vocare licet, sed oc-

casio expectanda, dum in nostro territorio reperiatur, ut de jurisdictione *superius* dictum. Continentia quoque causarum, de quâ *ibidem* egimus, judicem incongruum facit competentem; & hoc ad negotii subjecti pertinet conditionem. Denique ad hunc locum delicta referuntur, quæ tam ratione loci quo crimen admissum, quam personarum judicantur: scilicet ubicunque deprehensi sunt **, maxime tamen, ubi deliquere, puniendi facinorosi, quod & supra monuimus. Privilegia fori sunt quidem æque juris publici, at peculiaris & civilis, de quibus singularum scita gentium consulantur.

* *vid. l. 2. C. ubi in rem actio.*
** *L. 1. C. ubi de Crimin.*

XIV. Porro judices ad singulas causas dati identidem ante causæ cognitionem jurant, se integrè & sancte judicaturos; sed ubi perpetuum judicis munus est, sufficit in ingressu officii juramentum præstari.

XV. Post litis contestationem, quæ perficitur intentione actoris & contradictione rei, propria incipit disceptatio & cognitio causæ, & ab hoc tempore judicii appellatio *stricte loquendo* (*o*) inchoatur. Si de facto partes consentiant, de jure saltem ambigant, sequitur decisio immediate. Quod si & in facto discrepent primò interloquitur judex & probationem utrique injungit, quod illi tam argumentis quam testibus & instrumentis satagunt. Et judicis officium est, testes, si nolint, compellere ad perhibendum testimonium. Instrumenta quæ probent publicâ fide composita esse debent, sive apud acta, seu per tabelliones ad eam rem publicè constitutos, quâ in re pernitiosa quarundam civitatium negligentia cernitur. Cognita causa finitur sententia, quæ est Ultima judicis de re controversâ pronunciatio continens vel absolutionem rei vel condemnationem tam actoris quam rei. Lis finita, dicitur *res judicata*; (*p*) unde confestim victori actio nascitur. At executio differtur aliquantisper; quâ in re civile fuit jus Romanum vetus, xxx. dies reis pecuniâ condemnatis pro laxamento concedens; Quadrimestre spatium, quod novo jure datum*, nimis enorme; mores hodierni qui parum aut nihil largiuntur asperiores videntur. *Modi* (*q*) quibus sententia executioni mandatur inprimis sunt,

abla-

ablatio vel occupatio rei per manum militarem, pignoris capio & distractio bonorum.

* *L. ult. C. de usur. rei judic.*

(*o*) STRICTE LOQVENDO. Quâ videl. ad effectum judicii respicimus, judicati sc. actionem, quæ ex *litis contestatione*, tanquam quasi contractu, nascitur: nam si judicium pro *processu integro* accipias, seu congerie actuum, ex quibus ordo judiciarius conficitur, ita judicium *à citatione* initium capit. juxta *§. ult. Inst. de pœn. temerè litigant.*

(*p*) RES JVDICATÆ. De jure quidem Civili *Justin.* protinùs rem *judicatam* esse dicimus *per sententiam;* undè non immeritò disquirit Collegium Argent. an rectè dicatur sententia in rem judicatam transire? *Tit. de Appellat. th. 15. n. 11.* item, an rectè, cùm appellatur, res judicata, dici queat? id quod *affirmatur* ab eod. *Collegio Tit. de re jud. th. 111. arg. l. 32. in fin. de re jud. l. 14. C. de appell. l. 23. §. 1. de Cond. indeb.* longè aliô sensu atque *Jure Can.* rem judicatam esse dicimus, post fatalia, sc. appellationis interponendæ, præclusa.

(*q*) MODI. Rationem *exsequendi* nemo meliùs explicuit *Colerô* in *Tract. de Processſ. executivis.*

XVI. Impeditur executio per appellationem; quæ nihil est aliud quam Querela super iniquâ sententiâ aliove gravamine, ab inferiore facta ad superiorem. Quæritur, an hoc remedium lege seu statuto civitatis *tolli queat*; (*r*) & responsio est, appellationem proprie dictam rectè tolli; at omne remedium, quo de iniquitate judicum queri aut supplicare liceat, nulla Lege auferri posse.

(*r*) TOLLI QVEAT. Videbatur posse tolli, quia defensio *civilis* est, ùt *Anton. Matthæi* docet ad *Libr. XLVIII. d. Crim. Tit. 17. cap. 5. n. 11.* licèt ad Jus naturale reductivè pertrahatur, ùt omnia, quæ juris positivi Civilis sunt; aliàs enim non posset summa potestas de appellatione disponere, ceu de potestate illâ latè agit *Brederodius P. I. d. Appell. Tit. 11. col. 24. & seqq.* At verò de Summo Principe hîc non disquiritur; indeque rectè plerumque statuunt, quòd nullum *statutum*, quantumvis sit juramentô firmatum, appellationem ad judicium superius impedire possit: vid. 𝔈. 𝔊. 𝔒. *P. II. tit. 28. §. 2.* Gail. *observ. 135.* quamvis *limitare status* Imperii Appellandi licentiam, veluti per necessitatem præstandi juramentum calumniæ, deponendæ certæ pecuniæ &c. non prohibeantur. vid. ℜ. 𝔄. d. an. 1654. *§. 115.* Nam subditus quidem in unâ alterâve lite *renunciare* appellationi potest, sed non potest ei renunciare *absolute* & in genere: siquidem hoc jura superioris attingeret vid. Tabor. *ad* Barbosam *Lib. 1. cap. 75. axiomat. 2.* frustrà contrarium suggerente *Capollá, cautela 37. confer.* Mynsing. *III. obs. 58.* item Clezelium *c. 4. d. Appellat. n. 7.* ubi de gravamine denegatorum processuum; veluti citationis & similium: Quamvis autem per viam *S. Q.* gravamen *denegatæ Justitiæ* proponi debeat; tamen certis requisitis accedentibus, (d. quibus Mynſ. *II. obs. 24.* & *III. obs. 57.*) *appellationem* quoque desuper institui posse, *Anton* Faber docet, *L. VII. C. 5. tit. 26. def. 4.* Sed hîc distinctione ulteriori opus, ùt exposuimus *d. Gravam. extrajud. c. 3. P. 2. sect. 1. membr. 1. §. 2.*

XVII. Differt ab appellatione Relatio *, quæ duplex est; una cum judex Principem expositâ facti specie super jure consulit; hæc non impedit appellationem. Altera, cum omnia & integra acta mittuntur ad Principem, ut is ipse ferat sententiam, cui sese judex parem

non ſentit & ab hâc non poteſt provocari. Perinde à provocatione differt Querela denegatæ juſtitiæ, quæ immediatè ad Principem fieri poteſt, vel eum qui vicem Principis hactenus exercet.

* *Tit. Cod. de Relation. l. 34. C. de appellat. junctâ l. 1. §. 1. D. eod. tit.*

XVIII. Plures appellationum gradus civitati ſunt noxii; ubi tamen ſunt plures poteſtatum gradus, ibi totidem provocationes fieri neceſſum eſt, quia *per ſaltum* (s) nulla fit appellatio.

(s) PER SALTVM. Vid. tamen casûs, quibus *omiſsô mediô* appellatur, *ap.* Berlich. *P. 1. Concl. 50. n. 67. & ſeqq.* junctô Rodingio *Lib. ·. Pandect. Cameral. Tit. 20. §. 6. & ſeqq.*

XIX. Propter moras & ſumptus judiciorum haud rarò in arbitros compromittitur, qui ſunt privati homines, quos partes eligunt, ut litem inſtar judicum definiant. Horum omnis poteſtas compromiſſo continetur, quod tamen de rebus ad jus publicum pertinentibus, in quibus *crimen aut infamia* (t) ſimilisve cauſa vertitur, concipi non poteſt. *

* *JC. in l. 32. §. 6. de arbitris.*

(t) CRIMEN AVT INFAMIA. Nec enim hæc privati ſunt arbitrii, ne quidem ſi *civiliter* de criminibus ageretur, quaſi ſc. læſo damnum præſtari conveniat: neqûe etiam ex delictis *privatis*, de *actionibus famoſis*, quæ indè oriuntur, compromittere licet. *l. 32. §. 6. ff.* de *Receptis.* Sandius *Lib. V. Tit. 8. Dec. 6.* Ratio inter alias eſt in *l. 63. de furt.* poteſt tamen de contractu ex quo de dolo condemnatum *infamia* ſequeretur, compromitti, *arg. l. 13. §. 5. de his qui not. infam.* quoniam ſc. contractus ejusmodi non ſemper & per ſe infamiam condemnato attrahit.

XX. Sententia arbitrorum non parit actionem rei judicatæ, quoniam hæc publicam ſupponit auctoritatem. * Imo partes, *pendente cognitione* (u), arbitrum deſerere & judicem adire poſſunt. ** Utroque tamen caſu, ſi vel deſtituant eum vel pronunciato ſtare nolint, exigere poſſunt pœnam compromiſſo præfinitam. *

* *L. 1. C. de arbitris.*

** *JC. in l. 30. D. eod. tit.*

* *Cit. l. 30. in fin.*

(u) PENDENTE COGNITIONE. Neqûe enim *litis pendentia* aut *præventio* per compromiſſum inducitur: *l. 30. ff. de recept. l. 2. C. ut lite pendent.* ut proindè exceptio ejus coram ordinario objici non poſſit: *cap. quamdiu d. Appell.* Gail. *1. Obſ. 141. n. 3.* Undè & pendente compromiſsô pars alterutra appellationem coram ſuperiore proſequi valet. Ruginellus *§. 11. de appell. gloſſa 1. n. 57.*

XXI. Pro-

XXI. Provocatio ab arbitro nulla poteſt fieri, cùm quia partes ſuo conſenſu huic beneficio renuntiaſſe videntur; tum quia nulla inter arbitrum qui privatus & judicem ſubordinatio inferioris ac ſuperioris eſt. *Reductio* (x) quæ fit hodie nec cum juris publici ratione, nec cum naturâ compromiſſi ſatis convenire videtur. Verum, ut *è ſilentio* (y) certi temporis, præſumptio, quod partes acquieſcant ac inde actio quaſi judicati naſcatur, id habet rationem *.

* *L. penult. C. de arbitr.*

(x) REDUCTIO. Admitti demum *Reductionem* in enormiſſimâ læſione; praxi *Cameræ* (vid. Meichſn. *Tom. 1. Dec. 11.*) nec minùs in *Galliâ* & *Belgiô* receptum eſt. Regnerus *ad Tit. de recept.* in *Cenſurâ §. 5.* prout etiam contrà *laudum* ejusmodi per exceptionem doli victus ſe tueri poterit, *arg. l. 36. d. V. O. j. l. 3. C. de recept. l. 32. §. 14. ff. eod.* R. A. 1594. §. 65.

(y) E SILENTIO. Quod *homologationem* dicunt, ſumendô eam pro qualibet laudi approbatione, contrà quàm vox illa *l. 4. §. fin. C. de recept.* pro *ſponderi* accipi videtur. Et quidem, ſi ſubſecutô laudô intra 10. dies contradicatur, omnis vis laudi eliditur, ùt rectè Bronckhorſt. *I. ἐναντ. 63.* aliàs comprobatum cenſetur, ſi videlicet pœnâ vel ſtipulatione compromiſſum munitum non ſit: nam ita quandoquè præſtitâ pœnâ ſeu eo quod intereſt, laudum evitare, & *ad ordinarium* procedere licebit, *juxta* Scacciam *d. Judiciis Lib. II. c. 2. n. 408. & ſeq.*

XXII. Cæterum de perſonis judicii reliquis principalibus, actore & Reo non eſt quod agamus. Sponte intelligitur, actorem eſſe, qui provocat ad judicium, Reum qui provocatur. Utriusque commune eſt, quod ſi temere ad litigandum procedant, impenſis adverſæ partis & aliquando infamiâ puniantur *, præter jurisjurandi religionem, quâ initio calumniæ causâ obſtringuntur.

* *Vid. tit. Inſt. de pœnâ temerè litig.*

XXIII. Perſonæ minus principales ad judicium neceſſariæ ſunt, Scribæ, Executores, Apparitores, Viatores, denique Advocati & Procuratores. Ab Advocatis differebant olim *Patroni* (z), hodie utroque munere iidem funguntur, tam conſulendo quam voce ſcriptoque cauſas adjuvantes. Advocati habent clientes & precibus adeuntur, ſed Procuratores mandato conſtituti pro dominis funguntur, omniaque ad inſtruendam cauſam neceſſaria præter juris patrocinium expediunt. Olim ita juris publici erat advocari & procurare, ut à quovis pro quolibet inſtitui poſſent, nunc alio ſenſu publica ſunt, ut à nemine quam cui venia data ſit, illa munerum exerceantur. Qui-

busdam locis Procuratorum officia & Advocatorum pariter habentur, laudabili instituto, etsi dignitatis speciem minuat advocatis, modo litigantibus compendio sit.

(z) PATRONI. Quanquam *postulare pro se ipse* quis potuerit, etiam reus, plerumquè tamen in eo alii, quos *Patronos* appellabant, Clientibus suis præbebant ministerium; *Advocatis* extra judicia & tribunalia causam consiliis instruentibus: donec idem qui consilia præbuerat, causam etiam in foro peroraret, & utrumquè adeò munus subiret unus & solus Advocatus: quod quidem *sub Augustis* percrebuit. *Hodiè* ad pristinam ferè distinctionem reditum est, & Advocatus plerisquè locis non postulat, sed Procuratores patrocinandi munus occuparunt.

CAPVT IV.

De

Judiciis Criminalibus.

ARGVMENTVM.

Animadvertendi in crimina modus duplex, Inquisitio vel accusatio & de ordine utriusque. absentes non damnandos. an reus dum capitur vi resistens jure occidatur: an quæstio per tormenta rationi & justitiæ conveniat. De pœnis, earum divisio triplex. rationes puniendi variæ; & ignoscendi causæ.

I.

QUanquam de judiciis locus superior generalis fuerit, pleraque tamen ad civilia inprimis pertinent, criminalia in multis secus habentur. Modus vindicandi maleficia duplex est, per inquisitionem vel per accusationem.

II. Inquisitio fit immediatè à Magistratu, cum vel delicti *ignotus est auctor* (a), vel notus quidem, at à nemine postulatur.

(a) IGNOTVS EST AVCTOR. Nempe duplex est *Inquisitio*: *Generalis*, ad hoc scilicet, ut delictum & auctor ejus inveniatur, an & à quo commissum sit? quâ inquisitione etiam eum, qui *inferiorem jurisdictionem* habet, Carpzovius *P. III. qu. cr. 103.* defungi posse, docet: & *specialis*, quæ *à capturâ* rei de Crimine diffamati vel denunciati initium capit. Equidem generali inquisitione non opus est, quando de delicto & reo constat, sed ad specialem tantùm proceditur Mevius *V. Dec. 302.* Aliquando tamen Judex *injuriarum* conveniri potest, quando protinùs, sinè indiciis urgentibus, ad certam *personam* deflectit.

III. Accusatio apud Romanos in certis & gravioribus delictis cuilibet è populo competebat, hodie omnium criminum soli ad eam rem constituto Procuratori persecutio committitur. Non male, siquidem

quidem multa manere delicta oporteret impunita, si è populo *accusator esset expectandus* (*b*). Querela tamen nec hodie privatorum excluderetur, si negligentiâ conniventiâve Procuratoris vigor justitiæ adversus quosdam remitteretur. Quin etsi inquisitio fiat, causa tamen *per modum accusationis* (*c*) & defensionis agitanda & discutienda est.

(*b*) ACCUSATOR ESSET EXPECTANDUS. Quanquam vero jure Justinianeô *inquisitionem* non obtinuisse aliqui doceant; tamen illud falsum esse, Besoldus *c. 18. Proc. Judiciarii* & Carpz. *d. l. n. 24. & seq.* ex *l. 13. d. Offic. Præsid. l. 1. C. d. custod. reor. l. 7. C. de Accus. & Nov. 121.* satis docent; de jure verò *Canonicô* minor dubitatio est *c. 17. 21. & 24. d. accusat.* confer. Brunnem. *c. 1. Process. Inquisit. n. 2. seqq.* nimirum, si accusator non prodiret, utiquè Magistratus curæ inquisitio commissa fuerat. vid. *l. 2. §. 5. ad L. Jul. d. adult. arg. l. 14. C. de accusat.* Undè *Inquisitio* pro modo *extraordinario*, aliter ac *hodiè*, ubi *ordinarium* judicii genus factum est, habebatur. Et tamen variè servatur: sic enim in Ducatu *Würtenbergicô* generalis quidem inquisitio usu obtinet, sed *specialis* non omnimodè: nam in caus. Capitalibus judex ordinario modô, per viam accusationis, à *Procuratore Fisci* susceptæ procedit, in *non capitalibus* solùm ex officio, & per viam *inquisitionis*.

(*c*) MODUM ACCUSATIONIS. Distinguendum nihilominùs est, an accusator, ante receptas probationes, superveniat: quâ ratione doctrina *Auctoris* procedit regulariter; an post eas: & tunc demum si probatum crimen non fuerit, accusator adhuc admittitur. vid. Carpz. *qu. cr. 107. n. 55.* Econtrà è Processu accusationis Processum inquisitionis fieri, tradit idem Carpzov. *n. 58.* quamprimùm torturam reo imponendam esse decernitur vid. Eund. *qu. cr. 106. n. 97.* id quod malè negat cum *Oldencopio Decad. I. qu. 6.* contrà *Carpzovium*, Blumlacherus *ad Ordin. Crim. art. 45. n. 3.* quippe quos non juvat *art. 45. 46. 47. 78. 94. & 95. dictæ Ordin. Crim.*

IV. Delati graviorum criminum carceri confestim mancipantur & ex vinculis causam dicunt; ratione manifestâ; Nisi ob qualitatem delicti & personarum reus vel custodiæ militari aut *fidejussoribus* (*d*) committi posse videatur: quod à Judice æstimandum *. Et quidem haud facile sponsor in his, ubi de pœnis corporalibus agitur, admittendus, quia, si fugiat reus, judicium eludetur, quando competens supplicium à fidejussore expeti non potest. Neque verò civilis materia obligationis est inter gentes, ut ad mortem se quis aut cruciatum obstringat, nec denique justitiæ hoc modo satisfieret.

* *L. 1. & seqq. D. & Cod. de custod. reor.*

(*d*) FIDEJUSSORIBUS. Qui locum habent in crimine corporis pœnâ non coërcendo. Blumlacherus *ad Art. 76. O. Crim. n. 8.* quin & *immobilia* reum possidere hoc casu sufficit Carpz. *P. 3. qu. cr. 112. n. 47.* imò in crimine etiam illo, quod corporalem pœnam habet, si ex actis appareat, eam reo metuendam non esse, *fidejussores* non minùs admittuntur. Ubivis autem fidejussores *de judicio sisti* recipiuntur, quando rei copia haberi non potest; quippe quòd in gravioribus etiam delictis, & vel atrocissimis, reo ejusmodi *salvus conductus*, ad oblatam cautionem sufficientem, conceditur: (quæ quidem cautio in *generali conductu* non exigitur: vid. Carpz. *P. 3. qu. cr. 112. n. 53.*) Durat autem salvus conductus *specialis* solùm eò usquè, biß was Peinliches wieder den Inqui-

Inquisiten erkannt wird, malè dissentiente *Oldencopio Decad. II. qu. 10*, contrà *Carpzovium*, quasi reus à sententia torturæ adhuc appellare possit: nam ita nunquàm salvus conductus, etiamsi sententia definitiva lata esset, finiretur.

V. Absentes non videri damnandos sed innocentiæ perpetuam patere defensionem debere, superius dictum *. Item, ubique locorum, ubi Reus deprehenditur, judicium rectè institui, rectius tamen ad locum admissi, modo requiratur, transmitti, & hoc suprà dictum.

* *L. 1. in pr. D. de requir. reis & absent. damn.*

VI. Si Reus vi resistat aut fugiat, an occidi possit? quæritur; & quidem de fugâ sine morâ negandum est. Si vim opponat, videtur bellum esse; proinde hoc agendum, ut quovis modo capiatur, in quo tumultu Reus cadens, *jure cæsus videbitur* (e).

(e) Jure cæsus videbitur. Quin & si eruptio rei periculosa futura sit Reipubl. aut si in gravi & flagranti crimine deprehendatur, armis se defendentem, citrà mandatum judicis, occidere posse apparitores, firmat Bachov. *ad Tr. Vol. II. Disp. 31. th. 6. Lit. C.* & *Ant.* Matthæi *de crim. Lib. XLVIII. tit. 14.* ubi simul quomodo fugientem in *alieno territorio* apprehendere liceat, disquirit.

VII. Carcere clausus celeriter examinandus judicandusque, ne mala mansio pœnæ loco cedat, nec omnino *excedendum* (f) juris Romani biennium sine causâ.

(f) Excedendum. *Conf.* Coll. Arg. *d. custod. reor. th. 9.* Aliquando respectu *patientis*, non item Magistratûs, carcer *pœna* dicitur, *l. 1. & 2. C. eod.* Quòd autem *l. 38. de injuriis* publicorum *vinculorum* mentio fit, de *carceratione* intelligi non debet, sed de condemnatione *ad operas publicas*, Bachovius *Vol. II. Tr. Disp. 35. th. 4. lit. d.* Jure tamen *Canonicô* & *moribus* nostris, qui *lege publ.* probantur, non modò carcer *temporalis* pœnæ cedit, *Art. 157. & 216. Ordin. Crim.* verùm etiam carceres *perpetui* dictari possunt, frustrà *dissentiente* quoad hoc Menochiô *I. A. Q. 89. n. 2. & 3.* de quo *inferiùs.*

VIII. Damnandus verò haud dubie nemo, nisi confessus aut indubitatis probationibus evidenter convictus, quâ in re non modo admittendi testes & instrumenta, sed & artificialia argumenta ex circumstantiis facti desumpta, quæ modo tam clara sint, ut nullum dubitandi locum relinquant *. Nam ex indiciis & præsumptionibus licet urgentissimis, *neminem* unquam *damnandum* (g) ratio salutis humanæ omnino flagitat; valetque hactenus regula; præstare sontem dimitti quam innocentem damnari.

* *L. ult. C. de probat. l. 1. § 4. D. de quæstion. l. 2. C. Quor. appell. non recip.*

(g) Nemi-

(g) Neminem damnandum. Distinguunt communiter, ut ad condemnandum omninò requirantur in Criminalibus probationes luce meridianâ clariores; *l. fin. C. de probat.* nisi causa sit difficillimæ probationis, & quæ in sensûs exteriores non incurrat. *v. l. 5. & 6. de re milit.* & Carpzov. *P. 3. Const. 15. def. 11.* Adeò ut licèt Mynsingerus *VI. Obs. 97.* aut confessum aut *convictum* esse reum oportere, tradat: tamen hoc posterius alii sic etiam intellectum velint, ut *plures imperfectæ probationes* ad convincendum conjungi possint, vid. omninò præ cæteris *Taborem*, in *Tr. d. Quæstionib. p. 123. & 177.* De eo autem dubitandum non est, quòd ad effectum *torquendi*, & faciliùs ad punctum *inquirendi*, imperfectæ probationes sufficiant, velut ipse Mynsingerus *Lib. V. Obs. 33.* rectè docet: ubi non minùs etiam à rigore doctrinæ suæ in *d. Obs. 97.* quoad effectum *condemnationis* remittit, atque conjecturatæ probationi ex præsumtionibus urgentibus locum facit.

IX. Sed gravissima quæstio hæc est, si probationes ad sententiam non sufficiant, an quæstionem de Reis per tormenta habere liceat: Usus temporum fert ita; multi tamen sapientes viri in alia omnia. Multum mihi interesse videtur, *abstracte ita quæsitum* (h) ponatur, an hoc modo, sitne Lex justa de tormentis. Priori modo largiendum videtur, non posse justum censeri, ut is de cujus crimine dubitatur nec confessus nec convictus, malum patiatur, maxime cum & insontes hoc præambulo cruciatu ad confitendum haud raro adigantur. Leges tamen de tormentis probandas existimo, modo adsint duo requisita & una cautio. Primum, ut crimen sit grave, quod sine magno Reipublicæ detrimento non potest ignosci. Secundo, ut adsint tam prægnantes præsumptiones, sola ut rei confessio deesse videatur, ut judex, licet ad damnandum progredi nequeat, * prope tamen certus sit animi, sontem esse Reum. Cautio est, ne confessiones extortæ pro exploratis facinoribus habeantur, sed ni cum judiciis & vestigiis facti omnibusque circumstantiis conveniant, fidem ne mereantur. His suppositis, Legem de tortura non esse improbandam, ea nobis ratio est, quâ & alias usi sumus, quòd Lex sit ὁμολογία πόλεως, communis Reipubl. sponsio, cui sponte cives se submittere intelliguntur, quam proinde nemo injustitiæ adversus se aut alium quemvis arguere potest. Deliberatio civitati proposita fuit, utrum facinora, de quibus magna præsumptio, non tamen erat liquida probatio, dissimulari vellet, an per tormenta inquiri. Si hoc, metuendum erat, ne non insontes aliquando affligerentur. Si illud, infinita delicta, quæ plerumque sine arbitris committuntur, impunita manerent, multoque magis crebrescerent; maxime cum ne jusjurandum quidem ob periculum perjurii reis imponi posset. Et hoc consequens nullo modo

impediri; prioris incommodum ferè totum evitari poterat, si requisita modo posita custodirentur. Aut igitur tota civitas perpetuo ingenti incommodo & discrimine laborare debebat, aut tale quid recipiendum, unde rarissime nec nisi exquisitis casibus immeritò civis torqueretur. Prius sine dubio cum gravius, alterutrumque necessarium esset, pono cunctos cives decrevisse, recipiendum id in quo minus esset malum, & adhibenda tormenta, cautissimè tamen; seque singulos huic subjecisse periculo, ut si quem prægnantibus indiciis (quod tamen nunquam sine aliquâ culpâ, saltem imprudentiâ accidit) circumveniri contingeret, uti quæstio habenda foret, id, etsi forte nec nocens, pateretur. Malum hoc triste non turpe erat, ad quod sua se quemque voluntate boni publici causâ obligare posse dictum est aliàs.

* *L. 1. §. 1. D. de quæstion.*

(*h*) ABSTRACTE ITA QUÆSITUM. Absolutè sc. spectatam torturam improbat auctor, respectivè & quà per legem tanquàm *sponsionem communitatis* in Republ. placuit, licitam esse ait. At verò hoc est re ipsâ torturam *improbare;* in quo multos habet consentientes. vid. Wissenb. *ad ff. d. qu. n. 13.* Besold. *in Thes. Pr. voc.* Peinliche Frage. *Anton* Matth *d. crim. p. 802. Bachovium, Zepperum* & *alios:* argumentô potissimum hôc ductos; si tortus tormenta pati potest, non fatebitur; licèt deliquerit: si pati non potest, innocens fatebitur: Enimverò inter *rem* & *rei modum* discernendum est. Nemo torturam injustam dicit, si prærequiramus, ut de *corpore delicti* constet, ut pœna delicti sit *corporalis,* ut ad confirmationem potiùs quàm *ad indagationem* veritatis instituatur, ut *penè convictus* sit reus gravibus *indiciis*, minimùm *semiplenè* probantibus. Nec *Augustinus* torturas reprobavit; velut hoc ipsum unà cum cœteris ad *justitiam quæstionum* seu torturæ pertinentibus exequitur Tabor *d. Tract. de Quæst. p. 8. 37. & seqq.* ubi *p. 18.* in solâ *Anglia* & *Suecia* torturas receptas non esse tradit. Exempla Tragica, quæ apud *Oldencopium* in *appendice* Cautelarum Criminal. *apud* Hanedæsium *quæst. ult. Exerc. Imperialium*, & *alibi* exhibentur, si rectè examines, ad regulas *accuratæ* quæstionis non quadrant, & imò, si vel maximè in tot millibus qui torquentur, unum vel alterum innocentem torturam indignè pati contigat: num propterèa, ipsas torturas penitùs ex Republicâ eliminandas, sequeretur? nisi etiam ipsa judicia tollere, testes non adsciscere, & quæcunquè in *humanis* rebus aliquando, licèt rarissimè, & ferè nunquam, fallere possunt, exterminare velis? Cœterùm ex *Auctoris* distinctione quælibet, etiam iniquissima, si *lege* publicâ reciperentur, (quam *sponsionem* esse non nisi certô modô, *suprà* exposuimus) justa dicere liceret, quod absonum est. Videlicet non de eo quæritur, an torturæ quoad *effectum* justæ sint? nam ita injusta sæpè quoquè justa dicimus; velut rem iniquè judicatam; sed an *formaliter*, h. e. an modus talis sit, quem *lege* in Republ. introducere possimus & imò *debeamus.*

X. *Genus tormenti* (*i*) oportet ejusmodi sit, quod transitorium, licet acrem habeat dolorem, neque membris sit mutilandis, denique ab ordinariis puniendi modis abhorreat *. Quâ causa, quod nonnemo virgas commendat ut efficacissimas nec corpori in futurum noxias,

xias, id iis in locis ubi fasces pœna sunt, admitti non debet: alioqui multis aliis βαρβαρικωτέροις torquendi modis virgæ præstarent.

* *Damhoud. prax. crimin. tit. de Quæst. c. 37. in fin.*

(*i*) GENUS TORMENTI. Apud *Romanos* fuerat *equuleus*, vid. Rosinum *L. IX. c. 31.* sed tamen & fidiculæ seu *funes* (vid. Bocerum *de Torturis c. 3. n. 19.*) ùt & nunc adhibentur. Carpz. *qu. cr. 117.* sunt etiam *pondera*. Zangerus *cap. 4. d. tortur. n. 8. Adustio* ignis seu luminum, summum torturæ gradum conficit, nec unquam ille decernitur, nisi in Criminibus nefandis & exceptis. Carpz. *d. l. n. 40.* ne quidem si *plena* tortura decreta fuerit, quam nos exprimimus per formulam: Ziemlicher maßen. Apud *Italos* efficacissimum genus torturæ est *vigilia*. Farinacius *Lib. 1. Criminal. Tit. 5. quæst. 38. n. 17.*

XI. Damnatis pœna infligitur, quæ est *delicti coercitio* (*k*), de qua summa regula est, quod pro quantitate peccati gravior esse debeat, ut tamen crebrescentibus delictis ex usu Reipubl. asperari possit.

(*k*) DELICTI COERCITIO. Aliis *malum passionis*, quale dicitur non minùs, quando quis ad remos & metallum damnatur: nam in his quoquè passio est, ùt rectè Pufendorf. *L. VIII. c. 3. §. 8.* siquidem molesta actio plus ex passione trahit. Cœterùm *d. l.* idem Pufendorff exponit, quâ ratione ad hoc nemo teneatur, ut pœnæ se ipsum offerat.

XII. Nec tamen ad distributivam quæ dicitur, sive ad tributicem justitiam, pœnæ referuntur, verum expletricem, quia & puniens *perfectum jus* (*l*) puniendi, & qui plectitur pœnam perfecte mereri debet *.

* *Grot. l. 2. c. 6. 20. §.*

(*l*) PERFECTUM JUS. At vero non minùs in *Justitia distributiva*, ùt in totâ *Justitia particulari*, jus perfectum reperitur: quo ipsô præprimis à Justitia *universali* distinguitur: & quis in *muneribus*, quæ ad justitiam distributivam pertinent, jus non perfectum esse diceret? Interim ad Justitiam *universalem* illicitorum *pœnas* refert *Rachelius* in *Diss. de pœnis §. 20.* Equidem ad *distributivam* justitiam, particularis justitiæ alteram speciem, eas non respicere, rectè docent communiter; nec enim pœnarum eadem quæ præmiorum est ratio; quanquàm nec *præmia* in sensu strictô accipiantur, dum ad distributivam ea referimus, sed pro *commodis* cujusquè generis, quæ *à Civitate* quilibet civium percipit: quâ ratione *onera*, non item pœnæ, illis opponuntur: quippe pœnæ non debentur Civi *quâ civi*: non etiam *personarum* respectus est in pœnis, sub ratione objecti *per se*, licèt *per accidens*, ut majus locarium opificem periculosum, in locatione domûs, pendere oportet; & tamen *Grotius* ne quidem ad *commutativam* justitiam (*Lib. II. c. 20. §. 20.*) pœnas referri posse vult, quia sc. pœna non possit dici *deberi*, aut per eam reddi quid nocenti: quanquàm omninò licèt personæ quid non reddatur, tamen malum pœnæ retribuatur *malo culpæ*: quæ relata sunt, & imò ad commutativam justitiam *debitum* & *creditum*, quod *contractuum* tantùm est, præcisè non requiratur; cùm & *totum jus in re*, & alia multa, præter conventiones, eò referantur. Num E. *peculiarem aliam particularis Justitiæ* speciem, quam Pufendorff *L. I. Elem. Jurispr. def. 17. §. 4.* & *Lib. VIII. c. 3. §. 24. d. J. N. & G.* inducit, *vindicativam* scilicet, recipiemus? ut *damni* saltim reparatio ad justitiam commutativam referenda sit? Nequaquam: sed potiùs distinguendum est, ut si *persecutionem* intueamur, quam Respublica suscipit, eam *universali* Justitiæ relinquamus: siquidem *Reipubl.* delinquens

linquens non quidem ùt Civis, ſed tamen *ùt reus*, & *perfectè* quidem, ſecundùm juſtitiam univerſalem, obligatur: ad *particularem* verò vel juſtitiam illam *correctivam*, quæ commutativa inadæquatè dicitur, referamus exactionem pœnæ, quam quaſi *ἐκ συναλλάγματος*, poſtquam factum infectum fieri non poteſt, obtinere nos, licèt invitô reô, malumus, fidem ſeu *perfidiam* delinquentis *ſecuti*: de quâ re in *Differt. d. juſtitia §. 26.* pleniùs dictum eſt.

XIII. Pœna triplex à fine triplici non malè ſtatuitur à Tauro Philoſopho, *νυθεσία, τιμωρία, παράδειγμα.* * Primam ſpeciem latine dixeris *admonitionem*, quæ dirigitur ad emendationem peccantis, ideoque capitalis eſſe non poteſt; Nam quod ** Seneca dixit, interdum ut pereant, intereſſe pereuntium, *huc applicari non poteſt.* (*m*) Τιμωρίαν dixeris *ſatisfactionem*, cum, ut Gellius ait, dignitas auctoritasve ejus in quem eſt peccatum tuenda eſt, ne prætermiſſa animadverſio contemptum ejus pariat & honorem levet; nec tantum dignitatis ſed & cujusvis causâ juris tuendi intelligitur. Παράδειγμα eſt *exemplum*, cum ideo pœnæ exiguntur, ut unius ſupplicium metus ſit multorum, aliique ſimilia cæteroquin auſuri deterreantur. Forſitan & quartus erit finis, *cautionis*, ne idem qui deliquit nobis aliisve rurſus nocere queat; etſi hoc alii ad τιμωρίαν referant; ego verò ad νυθεσίαν malim, eſt enim medium hoc emendationis.

* *ap. Agell. lib. 5. c. 14.*
** *lib. 1. de irâ cap. 5. in fin.*

(*m*) HUC APPLICARI NON POTEST. Ut nempe ad *emendationem* non pertineat. Locus Senecæ hic eſt: *ultima ſupplicia ſceleribus ultimis imponat Judex, ut nemo pereat, niſi quem perire etiam pereuntis interſit.* Ne videl. in nequitiâ diutiùs hæreat, & quô unô modô poteſt, deſinat eſſe malus: nam hæc *Senecæ* dictio figurata eſt, ſolent aliàs pœnarum fines diſtingui, ut alius intendat bonum ſingulorum; quod fit in pœna tam *medicinali*, quæ emendat & hominem puniendum reſpicit: quàm *ſatisfactoriâ*, quæ læſum concernit; alia bonùm *Communitatis* intendat, ùt in pœnâ *exemplari*; ſiquidem in hac etiam declinatio & averſio mali rationem boni habet. Nec ergò boni ratio ceſſat, ſi vel maximè pœnæ non alius finis ſit, quàm ut malus tollatur è medio; licèt Grotius *Lib. II. c. 20. §. 4.* in hoc caſu pœnam remitti poſſe ſtatuat: & vix unquàm poteſt fieri, ut tres illi fines eod. tempore & in eod. delinquente ſimul ceſſent. Quod verò finem cautionis, quem *Auctor* hic ſubjungit, attinet, ille plerumqùe in tertium genus pœnæ illabitur: quanquàm ſuô modô ad emendationem pertineat: nec tamen eô ſenſu, quô ab *Auctore* hic νυθεσία accipitur: nam illa ipſa peccantem reſpicit. At vero non poteſt emendari, qui è medio tollitur; licèt hoc ipſo emendentur alii. Nec etiam ad ſatisfactionem finis ille reſpicit aliter, quàm ut in poſterum metu liberentur cives mali ſibimet inferendi, non etiam ut præteriti mali reparationem eô modo recipiant. Deniqùe *H. Grotius d. l.* notandus eſt, quando malè docet, hominem in puniendo quid propoſitum habere debere, quod *bonum* ſit, Deum verò etiam punire poſſe, ex nullâ causâ, ſimplici Jure *dominii*: cum tamen pœna non ſit actus dominii, & hoc quoqùe Dei dominium non debeat adverſari juſtitiæ divinæ, quæ culpam in puniendo requirit: quâ de re *ſuperiùs* extenſè dictum eſt. De illa pœnâ quæritur, quam *bello* ſumunt ab invicem Reges & Respublicæ; videlicet quando *denegatio* ultroneæ *ſatisfa-*

tisfactionis & violenta peccati sui seu *iniquitatis* defensio, bellum parit: quod quidem *propriè* effectum pœnæ habere dici non potest, sed *mala* solùm habentur per modum belli illata, in quibus propriis quisquè viribus & arbitrio cautionem sibi de futuris injuriis procurat: nec ut coërceatur lædens, alterius cujusquàm, sed directè solùm læsi ipsius, interest, in cujus etiam arbitrio consistit, an injurias exequi velit. Quid quòd cautio bellica definita non sit, sed pro conditione status nostri & hostium sumi soleat, quæ omnia in *pœnis* propriè dictis, & auctoritate *superioris* illatis, secùs habent. Haud dubiè enim *Grotii* sententia illa *d. Lib. II. c. 20. §. 40.* vana est, qui putat Reges posse Gentes adeò *punire*, ut etiam aggredi eas possint ob peccata, quæ Reges illos peculiariter non tangunt, quando immaniter jus naturale & Gentium violent: Neqùe enim judices sunt Reges illi, neqùe imperium habent, nisi in subditos, & intrà suum territorium; quin potiùs Deus ea, quæ in contumeliam ipsius vergunt, Ipse vindicabit, suamqùe perniciem ferent peccantes, quorum crimina etiam alia nil ad Reges alios: vid. *I. Corinth. V. v. 12.* & jussu speciali divinô ejusmodi Reges omninò destituuntur. Nec *obst.* quod *Grotius* dicit, iisdem jus persequendi competere, non quà imperant, sed quà nemini subsunt: nam punitio requirit *facultatem*; hæc vero *positivum* quid est: proinde hostis etiam hostem non tâm punit, quàm affligit; neque enim ejus Dominus est aut superior: Pertinet huc disquisitio illa, quæ antehàc auctoritate Caroli V. Imperatoris à viris divini & humani juris peritis super *Expeditione Indica* suscepta est, cui manum accuratiorem imposuit *Sepulveda* senator in *suprema Curia* Hispanicâ *Indiarum.*

XIV. Hi omnes usus in plerisque non capitalibus quæ publice exiguntur pœnis concurrunt, ut est fustium, virgarum, flagellorum, vinculorum castigatio, verberatio. Ad emendationem magis, quanquam & ad reliquos fines, pertinet *damnatio ad opus publicum*, (*n*) Relegatio, interdictio fori aut negotiationis, similisque juris alicujus. Ad *satisfactionem* maxime pertinent pœnæ pecuniariæ his qui læsi sunt applicatæ, παλινωδία (*o*) in injuriis & reliqua pœnarum genera pro cujusque qualitate, ùt hæc ratio magis aut minus illis quadrat. Ad *exemplum*, pœnæ capitales in primis referuntur, maximè tales quibus & minus sontes quandoque involvuntur, veluti *decimationes* (*p*). Sed & hæ capitales suos gradus habent. Summus olim *crux* (*q*) erat, hodie vivi crematio, dein reliquæ mortium species; quamvis & omne mortis genus rectè summum dicatur supplicium.

(*n*) DAMNATIO AD OPUS PUBLICUM. A quà differt damnatio *in metallum*, quæ si maximè temporalis fuerit, civitatem perimit *l. 28. §. 6. de pœn.* perpetua vero etiam libertatem. *l. 17. eod.* sed damnatio *in opus publicum* perpetua civitatem adimit. *l. 34. d. t.* temporaria ne quidem civitatem tollit. *l. 6. C. ex quib. caus. infam. irrog.* Hodiè post *Nov. 22. c. 8.* nullum genus pœnæ libertatem aufert. vid. Wissenbach. *l. 16. & sqq. ad ff. d. pœn.*

(*o*) PALINODIA. Hæc quidem ad *pœnas* referri non potest, nisi ubi actûs singulariter *ignominiosi* adhibentur. Undè nec *criminalis* est actio ad Palinodiam, sed civilis, & rei tantùm, id est, *honoris* exhibitivi, persecutoria. conf. Philipp. *in Us. Pract. Inst. Lib. IV. Ecclog. 23.* & Mevium VI. *Dec. 88.* frustrà dissentiente Mynsingerô *II. Obs. 98.* Hactenus tamen ad *pœnas* referri potest recantatio, quatenus *infamia* recantanti impingitur; quod ipsum tamen etiam in actionibus quibusdam ex contractibus accidit: ut adeò pœnam hanc *civilem*, non etiam criminalem, dicere liceat.

(*p*) DECIMATIONES. Et *Sortitiones* pœnarum,

narum, de quibus *suprà* diximus. In universum pœnas ad *talionem* redigunt, quæ quidem omnimoda locum habere non potest Pufend. *L. VIII. c.3.* sed duntaxat *analogica*: quanquam ap. *Hebræos* propriè sic dicta talio in membris ruptis, (& tamen hæc non nisi sub *alternativâ*) obtinuerit: *arg. Exod. 21. v. 29. & seq.* ùt & jure *civili*: quô ipsô tamen citò eam in *desuetudinem* abiisse, *Ant.* Matthæi cum *aliis*, ostendit *Tract. d. Criminibus*, in *Tit. d. Injur. cap. 2. §. 2. & 3.* Christus verò legem talionis non sustulit, contrà quam Grotio, *L. I. c. 2. §. 6.* visum est. Nec tamen est necessarium, ut eadem semper inter pœnas, si comparatè spectentur, sit *proportio*, quæ est inter *objecta* per delictum *violata*, sed singulis sua velut seorsim pœna imponi potest, ex usu Reipubl. nec minùs adeò in *occisionem feræ*, quàm hominis, si ita *necessitas* publica suadeat, pœna *capitis* potest statui. Sed, ut ipsa civitas pro lubitu *crimina* definire, & v. c. *duella* pro licitis declarare, possit, ùt *Hobbesius* asserit: illud falsum esse, *suprà* ostendimus. vid. Pufend. *L. VIII. c. 1. d. J. N. §. 3.* ubi quidem furta apud *Lacedæm.* sub declaratione certarum circumstantiarum, puta ut res erepta protinùs aliena esse desineret, permissa fuisse, tradit. Equidem *capitales* pœnas nonnulli planè aversantur; aliqui etiam, ut Zepperus *Lib. V. de LL. Mosaicis cap. 7.* (à quô *inferius Auctor, §. 21.* non adeò abscedere videtur) indignè ferunt, si ultrà vitam *exacerbentur* supplicia, & ut pœnarum capitalium discrimen appareat, terrorem *ex simulacris* augeri posse, opinantur: in quo quidem vani, & institutô divino, quô *varietas* pœnarum capitalium in *Vet. Testamento* satis constat, omniumquè *Gentium* usui & placitis, adversi sunt. Utiquè *Grotius Lib. II. c. 20. §. 12.* planè *capitales* pœnas, (cum *Photinianis* sc.) aversatur, quasi sinè illis Respubl. consistere possit: Et tamen desperati vix aliter coercebuntur: non *obstante*, quòd finis earum ap. omnes superstites obtineri non possit: nam aliàs vel uno supplicio capitali à quoquam sumtô protinùs omnes capitales pœnæ desinere possent. Accedit verbum Divinum. *Ps. CI. v. 8. 1. Reg. II. v. 31. &c.* An autem *Lex civilis* in illis tantùm delictis, quæ per *Mosen* morte coërcita sunt, & quæ his paria habentur, jus necis habeat? quam *Scoti* esse sententiam idem *Grotius* perhibet, *Lib. II. c. 1. §. 14.* Illud quidem negandum est, cùm libertati *Christianæ* id repugnet; neque Leges *forenses* nobis absolutè imperent, sed *exemplum* tantùm suppeditare possint; quod ipsum fit non quà Lex Mosis *formaliter Lex* est, adeò ut Jus Civile eidem hactenus præferri possit. Quin imò *voluntatis* divinæ & quidem *perpetuæ* notitia solùm ex eo, quod *forense* fuerat, haberi nequeat. Quidni igitur *Lex Civilis*, ex quolibet delicto, quod ob utilitatem publicam pœnam *mortis* meretur, licèt atrox non fuerit, pœnam capitis introduceret?

(*q*) Crux. Servilis hæc pœna est & omnium aliquando gravissima habita, quam *Constantinus* piâ ratione sustulit. vid. omninò *Petr.* Fabrum *Lib. II. c. 8. semestr.* plenâ & accuratâ tractatione. Quanquam malè ibidem neget, quòd crucis supplicium Judæis ante tempora Christi cognitum non fuerit, & ligni vox *Deut. XXI. suspendium* notet: nulla autem vox Hebræa præterea detur, quæ crucem designet. Nam *Lipsius* in *Commentatione* peculiari *de Cruce*, *aliiquè*, probabiliùs contrarium adstruunt. Idem Faber *dicto L. II. c. 7.* erudite rationem *Culei*, Laquei, vivi Cremationis, item damnationis *ad bestias*, exponit: quam ab *objectione bestiis* factâ rectè discernit *Bachovius* ad *Wesenb.* de *Pœnis. n. 3.* & Carpz. *quæst. cr. 128. n. 26.* nec non omne *Fustigationum* genus, *dictus Faber c. 6.* item, pœnam *Fustuariam* & *verberum* plumbatarum, in *c. 8.* tùm & damnationis *in opus publicum* & *metallum. c. 5. ibidemquè* Relegationem, & cumprimis quaslibet pœnas *serviles* egregiè expendit. Unicum hoc addendum est, cùm hodiè in pœna capitali *rotæ* & aliquando ipsius *decollationis*, ubiquè autem *in suspendio*, corpora damnatorum *insepulta* maneant, furcis vel rotis imposita: num illud contrà legem Dei, *Deut. II. v. 23.* non pugnet? Dicendum est, *ceremonialem* hanc fuisse legem, & in *Christo* impletam, nunc quidem cessare. *Galat. III. v. 13.* Quodquè moralis illa non fuerit, arg. *II. Samuel. XXI.* constat: undè & *maledictio* illa *in ligno* tantùm *ceremonialis* est, quia in eo *pœnitentiam* agere poterant; ex quâ non maledictio, sed salus oriebatur, vid. quæ *Osiander* notat, ad *Grot. L. II. c. 19. §. 4.* ubi *Grotium* refellit, quando is rationem Legis Mosaicæ in *imagine divina* quærit.

Non capitales pœnæ variæ sunt, quas inter *Confinatio* etiam obtinet. Die Bannung oder Verstrickung ins Hauß. it. *Strapacorda*; de quâ Tabor *in Armament. p. 96.* Membri etiam *abscissio*, ùt manûs,

manûs, linguæ &c. huc pertinet, cùm fustigationi comparetur; indeqùe Nobiles in Saxoniâ pro fustigatione manùs amputationem eligere possint; *ap.* Carpz. *qu. cr. 129. n. 39.* ubi & de *membrorum extensione*, der Wippe &c. nec minùs *ad triremes* condemnatio & ad *carceres* huc respicit: de qua *ad §. 21.* dicemus.

XV. Ex omnibus causis & finibus memoratis pœnas etiam Christianis esse licitas manifestè & ratio exigit & disciplina Servatoris mundi *permittit* (*r*): modo in executione opera detur, ut damnatus spatium pœnitendi & peccata sua detestandi justum habeat. Quanquam autem jure Naturæ pœna à quolibet qui paria non deliquerit exigi possit, ut rectè Grotius* docet, tamen *nec civitatis constitutio* (*s*) neque divinæ Legis sanctitas facile id cuiquam privato concesserint. Unde tamen non sequitur**, accusationes publicas, ut Grotius censet, abhorrere ab officio *hominis Christiani*, (*t*) nisi quod temeritas hic maximè abominanda.

* *Grot. d. lib. 2. cap. 20. §. 3.*

** *Idem d. cap. 20. §. 10. sub fin. & §. 1.*

(*r*) PERMITTIT. Cum *Grotiô* loqui videtur *Auctor*, quando iste *Librô II. c. 20. §. 4. & §. 21. it. c. 24. §. 2. & 3. licitum* tantùm esse *punire*, non etiam necessarium, statuit, & exerceri debere jus ad pœnas *remissiùs*, cùm pœnæ omninò *debitæ* dici non possint. At verò Magistratus loco Dei *vindex* constitutus, tàm non potest condonare, ùt nec Deus potest, intuitu *justitiæ* suæ, nocentibus, quà tales sunt, vid. *Prov. XVII. v. 15.* Estqùe *Magistratus* Custos & executor utriusqùe tabulæ, ad tollendum malum de Israël: neque verò *Patri* judex comparari potest, nam & ille intrà fines *domûs* suæ tantùm versatur, & in delictis *minoribus*. In *Bello* vindicativo remissiùs utiqùe agi potest; sed bellum ùt *suprà* monitum est, *pœnæ* rationem non habet; indeqùe Rex quidem subditis ignoscere non potest, Regi tamen adeò condonare nòn prohibetur, ùt nec privatus, quò minus privato jus suum aut injuriam remittat: quô ipsô tamen *Aggratiatio* non tollitur: nam hanc circumstantiæ publicæ utilitatis, & certus adeò respectus, admittit; de quô superius. Est etiam H. Grotius *Lib. I. c. 2. §. 9.* notandus, quando dimissionem sceleratorum *Christianæ bonitati* adscribit: de quô inferiùs in *§. 19. & 20.* videbimus. Illud certum est, quod de *pœnitentia* ait *Auctor, hoc loco*, non officere eam, quo minùs condemnatus, qui pœnitentiam agere detrectat, pœnâ capitali nihilominùs *perimi* possit. Iterumque H. Grotius *L. II. c. 20. §. 11.* emendandus est, quando pœnitentiam ob crimina, *satisfactionem* esse docet: quô ad *Pontificios* propendet. Et tamen contritio ipsa est à Deo, nec mœror est pœna, & quæ à Dei manu post delicta sentiunt pii, non sunt irati judicis, sed patris misericordis, qui post remissam culpam castigat. vid. *II. Sam. XXIV. v. 10. & seqq.*

(*s*) NEC CIVITATIS CONSTITUTIO. Et quia pœnæ ratio simpliciter obtinere absqùe *imperio civili* non potest, ùt *suprà* de pœnis in *familiis* ante civitates admonitum est, quod in eis Magistratûs vicem ipse Deus obierit: hinc non rectè Grotius *cit. loc.* docet: Neque enim Imperium est, ex qualicunqùe delicti habitudine in uno ad alium, sed à Deo immediatè, nec quis ob delictum protinùs adeò est *inferior*, ùt nec comparantur Magistratus & subditi, ùt homines, & ratione qualitatis peccaminosæ, sed intuitu *Officii Magistratûs*. Correctio *fraterna* huc non pertinet; de quâ digna lectu sunt, quæ in *Ordinat. Provinciali Gothan.* reperiuntur: nam illa est actus *charitatis*, & sub eo respectu ad *omnes* pertinet; non etiam est actus *justitiæ*, quo nimirum per punitionem commune bonum inten-

intenditur: nam illa *superioris* est. *Jus vitæ & necis*, quô antehàc in *Republ. Romana* familiarum capita pollebant, particula quædam fuerat *Imperii delegati*: ùt in *vocatione in jus* non minùs obtinuisse *supra* diximus. Non aliter ùt suô modô, si *proscriptum* seu bannitum privatus *enecat*, executor publicæ interminationis esse censetur, atque si non privatô odiô & ex propriâ causâ, sed ut *communitati* prodesset, ad hoc ipsum processerit, *in conscientiâ* tutus est; quanquàm non unâ cautione hic opus sit: ceu patet ex traditis *Taboris* in *Armament. p. 243. & 256.* ubi de occisore militis, qui *banniti* partes fovet, an ille ex *L. Cornelia* teneatur? disquirit. An autem qui *furem nocturnum* interficit, civili lege permittente, in conscientiâ tutus sit? de eo vid. Grotium *L. II. c. 1. §. 14.* sanè quando Lex *dolori* solùm indulget & indignationi, adeoquè pœnam tantùm humanam tollit, non vitium actûs: tunc *conscientiam gravem* esse, ùt in maritis adulteram uxorem atque mœchum occidentibus, *Ant. Matthæi*, arbitratur in *Lib. XLVIII. d. Crim. Tit. 5. c. 2.* contrà quàm *Auctor* in *§. seq.* docuit. Prout verò puniendi facultas privatis non competit: ita etiam de *justitia* pœnæ judicium sibi sumere ipsi non possunt: Unde nec eorum traditio vera est, qui volunt *Carnifici* causæ *merita* cognita esse debere; saltim ei non apertè de injustitiâ constet; Utique enim injustum apertè judicium nemo debet exequi, sed ut Principis animus aliò flectatur, tentandum est. *Deut. XVII. v. 7.* & H. Grot. *L. II. c. 26. §. 4.*

(*t*) Hominis christiani. Nil facit pro *Grotio*, quòd justus dicatur *Josephus*, dum *Conjugem* suam *Mariam* deferre noluit, nam justus hinc dicitur, quòd re nondum penitùs perfectâ noluerit. Cœterùm ab accusationibus quandoquè expedit *abstinere*, non quòd accusare per se illicitum sed quòd periculô plenum sit; cumprimis olim ob inscriptiones in crimen, & nunc ob emendationem damni & injuriæ.

XVI. Quandoque etiam publica autoritate jus puniendi *privatis permittitur*, (*u*) non modo ad emendationem, ut parentibus & propinquis, sed & ad satisfactionem & exemplum, ut Pater in filia adulterâ, atque olim indistinctè, etiam maritis in uxores & dominis in servos; quæ Leges quare conscientiis securitatem præstare nequeant, si vitiosi absint affectus, nulla ratio apparet.

(*u*) Privatis permittitur. Pufendorffius *L. VIII. c. 3. §. 1.* fatetur, neminem privatorum Jus puniendi habere, & rectè hactenus: at verò quando putat posse universos in Republ. per conspirationem quasi producere facultatem puniendi, & eam Principi conferre: prout nemo solus harmoniam conficere possit, ita verò cum aliis Recentioribus ad Principia sua respicit, quibus Imperium summum à populo procedere statuitur: de quo *superiùs.* Illud rectè docet, quòd nemo facultatem habeat *se ipsum puniendi.* Quâ ratione autem *Parentes* in *liberos* Jurisdictione valeant, & *pœnali* quidem olim in *Republ. Romanâ*, de eo non minùs *alibi* dictum est: nec enim solùm mortem inferre liberis poterant, sed & relegationem illis indicere, ùt *Petrus* Faber *Lib. II semestr. c. 5.* tradit. Postmodum *Justinianeis* temporibus liberos judici tradere, & pœnam ei dictare poterant, si modò delictum *ad injuriam patris* pertineret. vid. *Ant.* Fabr. in *Cod. Sab. VIII. 33. 1.* quod tamen ipsum ne quidem *usu* nunc servatur: Carpz. *P. III. q. 100. n. 35.* utiquè *carcere privato* liberos detinere possunt: de quo Mevius *Lib. 1. tit. 3. ad Jus Lübec.* Quòd si tamen pater *Jurisdictione* publicâ, & quidem *patrimoniali*, præditus sit, an tunc Jurisdictione illâ in *conjugem & liberos* uti queat? latè exequitur Mylerus *c. 22. Gamologiæ.* Junge etiam, quæ in *Diss. de mero imperiô*, notata sunt.

XVII. Cæterum puniuntur non quilibet actus vitiosi, sed qui *humanam lædunt societatem*, (*x*) quam quo magis violant, eò vindictam gravio-

graviorem esse oportet. Spectari tamen debent causæ * quæ impulerunt, quæ retrahere debuerunt, aptitudo personæ delinquentis, ad judicandum de illis; locus & tempus perpetrati delicti, qualitas & quantitas facinoris, itemque eventus qui subsecutus est, quæ omnia latius exequi non est hujus loci. Denique *cogitationis pœnam* (*y*) neminem pati recte docent JCti**, quoniam actus interni Deo soli subjiciuntur; at qui in effectum deduci cœperunt pœnis & solent affici atque etiam debent.

* *Grot. d. l.* §. *29. 30.* & *31.*

** *in l. 18 D. de pœnis.*

(*x*) Humanam lædunt societatem. Idem sentit *Grotius L. II. c. 20. §. 20.* At vero peccata, quæ propriè delinquentis *naturæ* nocent, non minùs punienda sunt, quia non solùm magis lædunt & propiùs, sed *exemplò* etiam nocent, & honestati publicæ adversantur. Est etiam falsum, quod *Grotius* ait, *vitia* virtutibus quæ *cogi non* possunt opposita, ùt sunt misericordia, gratitudo, puniri non debere: sic enim avaritiam, ambitionem, invidiam, superbiam, impunem esse, tanquam vitia animi, quæ sinè eversione civitatum puniri, nisi in actûs enormes eruperint, non possint; Nam *imbecillitates* quidem humanæ vindictæ publicæ non subjiciuntur: si tamen notabile quid ejusmodi vitiorum advertatur, *Censores* non tantùm *Romani* id ipsum compescebant; sed *hodiernùm* vitiis illis suæ coërcitiones, licèt non criminales, (quod nec fieri convenit,) imponuntur.

(*y*) Cogitationis poenam. Nam cogitatio actus internus est, soli Deo cognitus, si tamen actus internus cum externo *junctim* æstimetur, tùnc *internus* ad pœnam maximum momentum adfert: vide de cætero, quoad cogitationem prorumpentem, (de *Conatu*,) integram Differt. *Taboris*, & tradita Ziegleri *ad Lib. II. Grotii cap. 20. §. 39.* De *mandatoribus* delicti hoc solùm adversus Grotium *L. II. c. 17. §. 11.* notandum est, quòd malè Idem doceat, mandantem *primò loco* teneri: nam licèt rectè se habeat, quòd mandans & mandatarius, tanquàm in genere *morum*, teneantur *ad æqualia*; tamen potius est, ut patrator ipse, qui causa principalis, *physica* & *immediata* est, pœnæ cumprimis subjiciatur. *Auxiliatores* delictorum quomodo teneantur, *Grotius* etiam citatò *cap. 17. §. 11.* exponit, & longè distinctiûs *Nostrates*. vid. post Carpzovium *Ant.* Matthæi & *cæteros*, Taborem, in *Armament. p. 222. 263.* & *multis seqq.*

XVIII. Id autem ex omni hac disputatione facile intelligitur, non alium quam *ipsum delinquentem* (*z*) esse puniendum, neque ad posteros quicquam pœnæ propagandum: quanquam incommoda pœnæ parentibus inflictæ liberos premere possunt, veluti ex public. bonorum egestas eorum consequitur; quæ tamen hoc nomine reprehendi non potest, quasi personam delinquentis egrederetur.

(*z*) Ipsum delinquentem. In pœnas *divinas* hic plerumquè introspicere solent *Dd.* Et quidem *Reformati* supralapsarii Deum maximam hominum partem, sinè intuitu peccati, ad æterna Gehennæ supplicia damnâsse, statuunt: quam sententiam horribilem appellat Jansenius, *Tomo II. lib. 3. c. 1. §. 5.* vide specimen *Jansenismi* ab *Osiandro* editum, & quæ nos *suprà* de *Jure Dei* notavimus.

vimus. *Arminiani* non quidem *merô* Dei imperiô cruciatibus affici, sed tamen vitâ temporali privari nos posse, asserunt, idque *absolutô Dei jure* in vitam hominis: quam quoque sententiam *H. Grotius* hinc indè sequitur: sed tamen hæc ipsa, in Tractatu *pœnarum*, nec quicquam locum habent; undè *superiùs Grotium* rejecimus, quando in *Lib. II. c. 21. §. 14.* tradit, quòd Deus *in posteros* pœnam porrigat, non *vi justitiæ*, sed *jure dominii*. Nam utiquè pœnæ illæ divinæ respiciunt peccati antecedentis *meritum* & gravitatem; nec ratio alia in sacris suggeritur, quam quod Deus sit *Zelotes* aut *vindex*: *Exod. XX. v. 5.* adeò ut in punitis culpam subesse necesse sit, & subfuerit etiam in Exemplis, quæ Sacrô Dei verbô prodita sunt; quippe quòd in illis filii aut populus *peccantibus communicaverint* positivè & negativè, sicquè per imitationem, consensum aut conniventiam, quæ omnia moralem causam conficiunt: undè ad eam usquè generationem porrectas esse pœnas videmus, in quâ adhuc sceleris vigebat *memoria*. Non *obstat*, quòd Ezech. *XXI. v. 8. & 9.* habetur, Deum *cum injusto justum* punire: nam hoc quoad *subjectum*, *comparativè*, non absolutè, & quoad *prædicatum* seu punitionem ipsam, ne quidem absolutè accipitur: proùt etiam locus *Genes. XVIII. v. 23.* non simpliciter, ut jacet, intelligi potest, cum etiam injustum sit, multitudini malorum parcere ob manipulum bonorum vid. Grot. *L. III. c. 2. §. 1.* qui in hoc argumento non simplici vice labitur: ùt quando ait, Deum solùm illa in posteris punivisse crimina, quæ in *ejus contumeliam* patrata fuerant: *d. c. 2. §. 14.* Nam contrarium ex *Gen. IX. v. 25. II. Sam. XII. v. 15. Daniel. VI. v. 24.* apparet. Similiter, quòd tradit idem Grotius, in *N. T.* Deum in posteros pœnis non invehi: Nam & Deus hodienum *Zelotes* est, & ipsi *Judæi* crediderunt, supplicia etiam suô tempore à Deo ad liberos pertingere posse. Matthæi *XXVII. v. 25. Joh. IX. v. 2.* Quantum vero attinet ad ipsum *Magistratum*, & an ille *ad liberos* & *familias* extendere seu porrigere supplicia possit? de eo graviter disserit *Petrus* Faber *Lib. III. Sem. c. 8.* & nos *cap. seq.* eâ de re dicemus. Interim notandum est, quòd pœna ob delictum *Universitatis* non semper exigi possit, v. c. post duas aut tres generationes: prout nec dici potest, *primò* & *per se*, de civitate, quòd deliquerit: Sed eâ ratione, quâ collegium doctum elicitur, in quo non omnes æquè docti reperiuntur, ùt Pufend. *L. VIII. c. 3. §. 29.* rem explicuit, qui & *§. 29.* de *fidejussoribus* delinquentium benè docet, quòd illis *pœna* infligi non possit.

XIX. Cæterum non modo jus habent qui civitati præsunt delicta puniendi, sed & auctoritate summi Legislatoris ad hoc *tenentur*, (*a*) ne delectari peccatis, saltem haud improbare videantur. Quæ tamen ratio, ubi manifesto cessat, non est scelus, ignoscere delinquentibus, si utilitas Reipubl. non ferat severitatem. Nam ex gratiâ, licet externo jure facultas illa Principi competat, pie tamen atrocibus delictis impunitatem dare non potest; sed in mere civilibus *regnat ejus arbitrium* (*b*). De levioribus etiam ferri potest, ut ob publicam lætitiam aut principalem festivitatem generali abolitione coloni carcerum dimittantur.

(*a*) TENENTUR. Equidem *deberi* non posse dici pœnam *suprà* diximus, quia debitum non est inter Magistratum & subditum, quà tales sunt; nec pœna *delinquenti* propriè debetur, sed ipse eam debet Reipubl. Franzk. *ad ff. Tit. de J. & J. n. 13.* In cœteris ait, jus suum cuique tribui, quod sinè injuria ei denegari nequeat; in *delictis* vero tribui, quatenus ab ea quis sinè alterius injuriâ immunis esse non possit. Malè autem *H. Grotius Lib. II. c. 20. §. 22.* facilè à pœna abstineri posse docet, in delictis *occultis*, item ob merita delinquentis, & ob *charitatem Christianam*: cùm quidem sufficiat etiam occultis delictis proximum lædi, nec Judicis sit ad *merita* delinquentis extrà delictum respi-

respicere, multo minus ob *insigne artificium* delinquenti parcere; de quô *Ant.* Matth. ad *l. 31. d. pœnis lib. 48. d. crim. tit. 14. c. 5. n. 7.* ùtque justitia *charitati Christianæ* haud unquam repugnat: Ita *Stoici* non rectiùs docent, quòd nunquam ignoscere liceat: nam hoc extraordinariè quandoque fieri, Reip. interest, etiam in his, quæ *merè civilia* non sunt; de quo tamen vid. ipsum Grotium *L. II. c. 20. §. 2.* & quæ de *Aggratiatione alibi* diximus.

(*b*) REGNAT EJUS ARBITRIUM. Pertinet huc elegans disquisitio *ad L. 13. de pœn.* quô sensu accipiendum sit, quòd hic JCtus hodiè omnia crimina *arbitraria* esse doceat, quam secundum *legem 1. §. 4. ad SCtum Turpillianum* accuratè instituit Tabor *in Racem. crim. ad art. 158. Ord. crim. th. 6. p. 457.*

XX. Nam *privatæ abolitiones* (*c*) quæ jure Romano noscuntur cum accusationibus privatorum sepultæ sunt. Perinde ac transactiones, quibus rei capitalium criminum apud Romanos, accusatores suos *impune corrumpebant*; (*d*) quanquam & hodiè cum his qui læsi sunt pacisci nemo prohibetur: sed procurator fisci qui solus accusat, *grande nefas* (*e*) transigendo committeret.

(*c*) PRIVATÆ ABOLITIONES. Similia tradit *Argentræus* ad *Consuetudines Britann. art. 274. n. 7. & seq.* & ex eo *Wissenbach ad SCtum Turpill.* item *Gilhaus. P. II. Arboris crim. c. 3. n. 20.* sed dissentit Dion. Gothofr. *ad d. tit. in not.* nec apparet ratio, vel textus aut consuetudo solida, quâ jus hoc *abolitionis* sublatum sit: quin potius, quoad usquè accusationes criminum *à privatis* suscipi possunt, *abolitionem* quoquè superesse necesse est; prout quidem jure Saxonico pœna illi constituta reperitur, qui *sine abolitione* ab accusatione destiterit.

(*d*) CORRUMPEBANT. Malè *corruptiones* appellat *Auctor*, quod ratione sanguinis redimendi constat. De quo, ùt & hodierno jure, de crimin. *transigendi* in *Disp. de Transact.* diximus. De *Asylis* quoquè hìc agendi locus est, quem *suprà* præoccupavimus. vide interim de *Ecclesiis* & *Statuis Principum*, quousquè securitatem eò confugientibus præbere debeant, *Seldenum* de *Jure N. L. IV. c. 2.* & de *abusu* hodierno maxime Pontificiorum, Zieglerum *L. II. ad Lancellot. Tit. 20. §. 6.*

(*e*) GRANDE NEFAS. Et tamen *Fiscalem* non tantùm in Imperiali *Camerâ*, siquidem de pœna *pecuniariâ*, i. e. fiscali, agitur, transigere posse, satis constat, ex Gailio *1. Obs. 114.* ibiquè *Græveo* in *Considerationibus*: sed etiam *alibi* simile quid receptum est; saltim quòd in pœnis *non fiscalibus*, ùt corporis, & similibus, *Auctoris* sententia valeat.

XXI. Morte reorum crimina *pœnasque deleri*, (*f*) cum ad heredes nunquam transeant, per se clarum est. Et mortem supplicio irrogatam convenit humanitati esse momento transitoriam. Crux antiqua, vivicomburium, laniatio & contusio articulatim facta, per famen enecatio, similesque parum memores legum Christianarum videntur. Terror quidem ex apparatu & species major ex circumstantiis quæri potest; Sed in ultimâ horâ quâ transitus ad æternitatem committitur, non erat magnitudine doloris animus lacerandus & pene adigendus ad desperationem. Modi quoque custodiendi reos criminum à pœnis diversi esse debebant, ideoque *carcer maxime perpetuus*

tuus (g) non immerito ab Romanis & veteribus cunctis fuit improbatus ad pœnam.*

* *Ulpian. in l. 8. §. 9. D. de pœnis.*

(f) POENASQVE DELERI. Tantùm quòd in Crimine *repetundarum* & *de residuis*, accusatio, quoad quæstionem pecuniariam, ad hæredes jure Romanô jam porrecta fuerit.

(g) CARCER MAXIME PERPETVVS. Nunc autem non modò *carcer temporalis* pœnæ cedit. *Ordin. Crim. Art. 157. & 260.* Verùm etiam *perpetuos carceres* in pœnam sæpiùs decerni videmus. vid. Richter. *vol. 2. Consil. 346.* saltim quòd in eo non exigua resideat difficultas, quemnam effectum ratione condemnati, quoad *bona* & *causas civiles* perpetui carceres habeant? Equidem illis comparantur sæpiùs hi, qui *ad Triremes* alibi condemnantur, vid. Merlin. *in Controvers. forens. c. 52.* in quibus distinctio illa magis probatur, ut licet ad tempus *ad Triremes* condemnati civitatem non amittant, tamen aliud etiam *in perpetuum* eò damnatis obtineat: ùt Peregrinus *Lib. III. de Jure Fisci tit. 4. n. 5.* de his quoque sentit, qui in perpetuum ad carcerem condemnati sunt, sive *Laici* sive *clerici* fuerint, ac proindè activas & passivas *actiones* eosdem amittere docet: id quod tamen hactenus solùm recipiendum est, si *bona* eorum simul *publicentur*, ùt rectè *Petr.* Gregorius, *in Lib. XLII. Syntagmatis c. 8. n. 12.* quem *Barry* in *Tract. de success. ab intest.* aliique secuti sunt. Nec tamen, licèt bona eorum non publicentur, condemnatos tamen ejusmodi *testari* posse *Dd.* admittunt, absque peculiari concessione Principis, Castill. *Decis. 37. n. 20.* id quod fortassis *in Germania* quoad condemnatos ad *perpetuum carcerem* secùs habet, quippe quòd testari etiam jure Communi, nunc quidem receptô, regulariter iis, qui *capitis damnati* sunt, permissum sit. Illud certum est, quòd ea quæ *juris G.* sunt, ne quidem in perpetuum ad carceres aut Triremes damnati amittant; idque post *Nov. 22.* & postquam *pœnæ servitus* planè sublata est.

CAPVT V.

De

Pœnis variorum criminum.

ARGVMENTVM.

Crimina rectè dici publica vel privata, at alio sensu quam judicia publica aut privata jure Romano, publica esse Majestatis, Peculatus, Repetundarum, Ambitus; Annonæ, Concussionis & Residuorum. Privata, Adulterium, Stuprum, Homicidium, Parricidium, Vis, Falsum &c. de quibus singulis speciatim.

I.

TAmetsi divisionem judiciorum in publica & privata nuper esse juris universi negavimus, tamen alio sensu non aliena id genus partitio videtur. Ut publica sint quæ immediatè lædunt Rempublicam, privata, quæ directe singulos violant, civitatem per consequentiam.

II. Prioris generis est crimen Majestatis, Peculatus, Repetundarum,

darum, Ambitus, Annonæ, Concuſſionis & Reſiduorum. Poſterioris ſunt, Adulterium, Stuprum, Homicidium, Parricidium, Vis tam publica quam privata, Raptus, Falſum, Magia, Plagium, Abigeatus, Furtum, Rapina, *Injuria*, (*a*) Stellionatus &c.

(*a*) INJVRIA. Ne quidem ſi *realis* eſt, judicium publicum illam propriè efficere, (licèt poſt *L. Corneliam*,) *ſupra* diximus. Interim *hodie* ubi non minùs per inquiſitionem injuriæ *reales*, & quidem *atrociores*, vindicantur, indeque ad Jurisdictionem ſuperiorem, oder die Ober-Gericht, pertinent, (vid. Carpz *II. quæſt. cr. 99. n. 3.*) ad *publica* judicia ſuo modô non malè referuntur. Cœterùm Crimina, quæ *privata* appellat Auctor, omnia ſic habent, ut ex quolibet eorum etiam *privatæ* poſſint dari atquè *civiles actiones*; ſecùs ac in illis, quæ *eximiè* publica ſunt, quippe quorum nomine præter eam, quæ ex *L. publicâ* in quibusdam criminibus competit, ex privatis nulli datur *quà privato* perſecutio, niſi quòd de *concuſſione*, quæ & ipſo jure Rom. inter publica judicia non ſimpliciter, ſed ad *extraordinaria*, quæ modò quodam talia ſunt, referenda eſt, aliud aſſerendum ſit: vid. *t. t. ff. d. concuſſione*, junct. Wehner. in *ſupplemento Obſerv. Pract. p. 10.* ubi & de affini crimine *barattariæ*, quando judex officium non facit niſi pro pecunia; item Taborem, *d. ſuffragio, p. 188. & 190.*

III. Crimen Majeſtatis admittitur à ſubditis contrà ſummam poteſtatem, *eſtque duplex* (*b*). Majeſtatis in ſpecie vel Perduellionis. * Hoc dicitur, cum quis animo hoſtili adverſus Rempubl. aliquid machinatur, ut hi qui ſeditiones in urbe vel exercitu movent, qui armatos habent, qui hoſtes adjuvant, aut conſilia literasve cum illis communicant, etiam qui Magiſtratus præcipuos publicâ de causâ occidunt, maxime qui vitæ Principum inſidiantur, & alii plures. ** Majeſtatis in ſpecie vocatur, cum quis jura ſummæ poteſtatis ſibi, at ſine hoſtili intentione uſurpat, ùt is qui monetam cudit, qui privatim carceres habet, vectigalia colligit, &c.

* *JCti in l. ult. D. ad L. Juliam majeſt.*

** *JCti in l. 1. & ſeqq. D. eod. tit.*

(*b*) ESTQVE DVPLEX. Hanc diſtinctionem quâ ratione *Noſtrates* exponant, videre eſt *apud* Ant. Matthæi *de criminib. p. 313.* & Theodoricum *Diſp. V. crim. th. 2.* junctô Zieglero *integr. Diſſ.* & Jac. Gothofredo *ad L. Quiſquis. C. ad L. Jul. Maj.* utiquè Romani Principes poſteriori ſpecie in immenſum *abuſi* ſunt: quod deteſtatur *Forſtnerus* ad *Tacitum p. 250.* Longè rectiùs Noſtrates ſtatuunt, quòd ne quidem verbis ſeu *maledictis* crimen Majeſtatis committatur, vid. Carpz. *I. qu. cr. 41. n. 113.* niſi *ad ſeditionem* ſpectent, ùt Schützius tradit, *Exercit. 25. th. 6.*

IV. Pœna Majeſtatis ſimpliciter læſæ eſt capitalis, genere mortis leniore aut terribiliore pro meritis admiſſorum: qua parte quod vivicomburium in privatos monetæ percuſſores ſtatuatur, etſi probi ſint nummi, id neutro modo habet *æquitatem* (*c*). Perduellionis apud

plerasque gentes pœna non modo perſonas deliquentium, ſed & liberorum *& propinquorum* (*d*) feriebat, cujus rigoris veſtigium in jure Romano ſupereſt. * Sed hoc quidem præter rationem juſtitiæ humanæ atque divinæ; non ſufficiente ad approbationem, quod dicitur, fore, uti caritas liberorum parentes amiciores Reipubl. faciat, ſimilibusque ratiunculis.

* *L. quisquis. 5. C. ad L. Jul. Maj.*

(*c*) ÆQUITATEM. At vero *arbitraria* pœna, non etiam vivicomburium huic ſpeciei præſtituitur, *Art. 111. Ord. crim.* vid. Carpz. *L. 2. qu. cr. 43. n. 10.* ut nec idem ſupplicium obtinet, ſi quis Principis alterius ſignum *Monetæ* ex juſtâ materiâ fabricatæ imponat: in quo *Bocerus* lapſus eſt, qui in iſto caſu pœnam *ignis* obtinere putavit: Nam vocabulum Zeichen *Art. 111. O. Cr.* ad eos tantùm reſpicit, qui ex injuſtâ materiâ monetam conficiunt, vid. Carpz. *d. l. n. 27. & ſeq.* adeò ut etiam is, qui grandiorem monetam reſolvit, ut inde minorem cudat, in *art. 111. arbitrariè* tantùm puniendus ſit. Et quamvis *Ferdinandus I.* ſub pœna ignis illud prohibuerit, in R. A. *1559. §.* Wir ordnen, magnâ neceſſitate, quæ nunc quoquè imperium premit, eò perductus; tamen illam pœnam *Scabini Saxonici* nunquàm obſervarunt; ùt idem notat Carpz. *d. l. in fin.*

(*d*) ET PROPINQUORUM. Nam Perſæ & Macedones etiam propinquorum *capita* devoverunt ob crimen perduellionis, quos *H. Grotius L. II. c. 21. §. 15.* crudelitatis accuſat; quanquam, ùt ibi notat *Oſiander*, malè *Danielis caput* hanc in rem citaverit. Utiquè quod in *L. 5. C.* de ſpeciali lenitate *Impp.* dicitur, quâ *vitam* liberis conſervent, in terrorem ita conſtitutum eſt, & in relatione ad *Gentes alias*. Cœterùm ex crimine Majeſtatis *parentum*, dum *bona ipſorum* confiſcantur, ut inde ad liberos nil tranſeat, pœna dici non poteſt: ſaltim hoc in Conſtitutione *d. L. 5.* eximendum ſuper eâ diſceptantibus, ſupereſt, quòd *infamiam* liberi ſubeant, quanquàm nec *pœna* propriè dici poſſit, quando Resp. ab honoribus non debitis familiam malè meritam arcet; ita ut effectûs infamiæ minimùm eò ſequantur, licèt de cœtero infamiam *formaliter* talem nemo niſi ex *facto proprio* ſubeat: videl. qui ſuam contemnere vitam famamquè videbatur, hunc timidiorem reddere volebant Legislatores, ſi noviſſet, toti ſuæ familiæ perpetuum dedecus adhæſurum eſſe. Erant etiam *reprimendi* hìc filii, ne ultores eſſent paternæ necis; quapropter ad *filias* derivatio imputationis non porrecta eſt. Quid? quòd non crederetur tantam rem quis moliri, niſi adhibitis in *conſcientiam liberis*. Accedit, quòd exempla paterni criminis in ipſis metui poſſent: quæ quidem *contigiſſe* re ipsâ aliquot ſpeciebus oſtendit Forſtnerus *in Hypomn. Polit. IX.* Deniquè trahit aliquid ex iniquo omne magnum exemplum in ſingulos, quod utilitate publicâ rependitur, juxta *Tacit. XIV. Ann. 11.* atquè in nefando *extraordinario* crimine extrà ordinem quid conſtitutum eſſe oportuit: *confer* ad hæc Mæſtert. *Lib. II. d. Juſt. Rom. Leg. c. 63.* Et ſic *H. Grotio Lib. II. c. 21. §. 13.* reſpondere licebit. Sanè quod *Hobbeſius* adfert, liberos & propinquos penitùs vitâ privari poſſe, tanquam *hoſtes* Reip. & quòd in bello nemini parcatur: illud utiquè rejiciendum eſt. Nam nec bellum hìc fingi poteſt, & in ipſo etiam bello innocentibus parci, quà fieri poteſt, ratio dictitat.

V. Solam quoque ſcientiam in hoc aliisque atrociſſimis criminibus ſupplicio volunt eſſe obnoxiam; non male quidem, modò non ordinariæ pœnæ, niſi *merum ſilentium* (*e*) non tam ſit quam conſcientia.

(*e*) MERUM SILENTIUM. Diſtinguunt enim plerìquè, an qui *conſcius* eſt, probare illud

poſſit,

possit, ut tunc teneatur, secùs si non possit; nisi etiam hoc casu omiserit secretò præmonere illum, cui periculum imminet. Mynf. *V. Obs. 40.* Theodoricus *Disp. V. Crim. th. 6.* Lœsius. *n. 7. b.* quò pertinet exemplum Christophori *Thuani*, quod accidit 1638. capitis puniti, Lugduni; ob reticentiam *conspirationis* in Regem Galliæ.

VI. Natura Majestatis sponte suggerit, hoc crimen non committi quam adversus eos, qui vere summam habent potestatem: Proinde machinationes subditorum contra eos qui *superiorem habent* (*f*) non sunt perduelliones sed magnæ injuriæ, nisi quatenus ad perturbationem superioris Imperii tendunt, quod autem exteri contrà aliquam potestatem moliuntur, id hostile judicandum.

(*f*) SUPERIOREM HABENT. Magnô molimine Carpzov. *p. 1. qu. cr. 41. n. 84.* & Besold. *in Delib. qu. 11.* hoc agunt, ut in *Statûs Imperii* crimen Majestatis committi propugnent. At verò quid opus fuisset, specialiter in *A. B. Tit. 24.* de EE. hoc cavere? nec Archi Duces *Austriæ* speciali prærogativâ hâc in re sibi prospicere opus habuissent: de quâ re *Sixtinus Lib. II. de Regal. c. 20. n. 20.* Undè subditus in Principem suum, qui *Status Imperii* est, delinquens, capite luit crimen, si *analogiam* criminis Majestatis habeat, aliâve pœnâ ultimi supplicii exacerbati; sed tamen *memoria* ejus *post mortem* non damnatur, nec ubique *confiscationem* bonorum subit. vid. Schüz *VI. Jur. Publ. Disp. VI. th. 19.* Illud nescio, num ad Crimen Majestatis sufficiat, quando is, qui alibi *habitationem* constituit, in Principem *domicilii originis* quid admisit; si vel maximè animum revertendi habuisse videatur: quæ *Feltmanni* est traditio *d. Juram. Perhorresc. c. 38. n. 9. & seqq.*

VII. Sequitur *Peculatus*, qui nihil est aliud quam furtum publicum, cujus mille modi formæque; proinde & variæ pœnæ. non abs re autem videtur, quod jure Romano, Magistratus quibus custodia publicæ rei commissa, capite cum suis administris hac causâ plectantur; * quod utinam mores & tempora ferrent! Furtum pecuniæ ad civitates non liberas pertinentis analogicè peculatus dicitur; ** proinde eandem in pœnis analogiam servari oportet.

* *JC. in l. 3. ad L. Jul. pecul. §. 9. Inst. de publ. judic.*
** *L. 4. §. ult. D. ad L. Jul. pecul.*

VIII. *Repetundarum* tenentur *, qui in Magistratu, potestate, curatione, Legatione aliove munere publico positi pecunias acceperunt, quò magis aut quò minus ex officio suo facerent. Pœna secundum merita cujusque corruptelæ diversa est, ut aliquando capitalis esse queat**. Haud infimum inter hos locum tenent, qui honores & munera Reipublicæ vendunt, quibus proinde non minor quam ordinaria Romanorum pœna deportationis conveniret.

* *JCti in l. 1. & seqq. D. de lege Jul. repetund.*
** *L. 7. §. ult. eod.*

IX. De

IX. De *Ambitu* tenentur, qui corruptis ſuffragiis honores petunt, unde patet, cum hi qui Reipublicæ præſunt, precio munera publica diſtribuunt, concurrere ibi utrumque repetundarum & ambitus crimen. Hoc crimen hodie ceſſat in urbe, tradunt JCti Romani*, poſtquam collatio honorum ad Principem ſpectare cœpit; neque enim de facto ſummæ poteſtatis inquiri poteſt; ſed in plurium Imperiis, etſi à Collegio ſummæ poteſtatis honores proficiſcantur, viget tamen hoc crimen, non contra univerſum Collegium, ſed in ſingulos qui ſubjecti ſunt.

* *L. un. in pr. de lege Juliâ amb.*

X. Crimen *annonæ* committitur ab his, qui malis coitionibus hoc agunt ut annona fiat carior, quod cum ad univerſæ civitatis ſalutem pertineat, mirari licet, cur Romani adverſus *dardanarios* (*g*) tam levi pœnâ defungantur; (maxime cum Romæ ea res, frumento trans mare advehendo, crebris ſubjecta periculis & ſeditionibus fuerit) multâ ſaltem xx. aureorum aut interdictâ negotiatione, vel ad ſummum relegatione aut in vilioribus opere publico in pœnam ſtatutis. * Non eſt dubium, quin res & ratio graviorem poſtulet animadverſionem; nec immeritò Carolus Cæſar V. pœnam capitis inſigniori in hoc genere improbitati præſcripſit. **

* *L. 2. §. ult. de lege Jul. de ann. l. 6. d. extraordin. Crimin.*

** *Conſtit. crimin. Caroli V. art. 113.*

(*g*) DARDANARIOS. A *Dardanis* Phrygiæ Gente fraudulentâ & mendaciſſima vid. Zahnium *cap. XL. de jure Municip. n. 10. & per tot.* Quòd verò *Carolus V.* pœnam capitis huic Crimini præſcripſerit: illud ad ſummum intelligendum eſt, nec ut unquam decernatur, niſi *JCtis adhibitis*, qui magnitudinem facti ponderent, vid. Menoch. *Lib. II. A. Q. 317.* & Colerum *Lib. 1. d. Alimentis c. 17. n. 34.*

XI. Crimen *Reſiduorum* eſt affine peculatui; committitur enim ab his qui pecuniam in publicos uſus ſibi commiſſam intervertunt ſibique retinent; qui jure Romano* ſic puniuntur, ut tertiâ parte plus quam debent ſolvere cogantur: rurſus profecto *nimis defunctorie*, (*h*) ſiquidem quod tam parum à peculatu differt, nihilo magis ſupplicii gravitate ab eo diſtare debuit.

* *Martian. in l. 4. §. 5. ad L. Jul. pecul.*

(*h*) NIMIS DEFUNCTORIE. At verò reſpiciendum eſt ad hoc, quod *credita* ſit pecunia

Admi-

Adminiſtratoribus ejusmodi, qui in crimen hoc incidunt: adeò ut hactenus à *peculatu* ſatis differat. vid. *l. 9. §. 2. ff. ad LL. Jul. pecul.* & Zoes *in fin. ibid.* Undè ne quidem jure *Saxonico* & *moribus* noſtris quantitatem ſubtractæ pecuniæ admodum *furti* exigimus. vid. Carpzov. *P. 2. Crim. q. 85. n. 26. & ſeqq.* non attentô, quòd *Beſoldus* in *Delib.* ad *tit. d. furt. qu. 5.* & *Bocerus* in *Claſſibus*, ad *d. t. L. Jul. th. 17.* graviùs ejusmodi Officiales coërcendos eſſe velint, idquè ob *perjurium* accedens, item ob *falſum*, ut ajunt, & *peculatum.*

XII. Denique *concuſſio* vocatur, cum quis obtentu poteſtatis quam habet, terrore injecto, pecunias aliis extorquet, quod pro negotii modo variè, ſed haud procul à repetundarum exemplo, puniendum.

XIII. Eſt & publicum crimen *rupti* violative ageris, quo fluminis aut oceani inundatio ſiſtatur, quod graviter & plerumque capite *vindicandum.* (*i*) * Ex his de cæteris, quæ Remp. immediatè ſpectent, facile judicabitur.

* *L. 10. D. de extraordin. crimin. L. un. C. de Nili aggerib. non rump.*

(*i*) VINDICANDVM. *Gladiô* ſcilicet de quo *Matthæi c. XXVI. v. 52.* accipi debet: Nec enim locutio illa ſolùm proverbialis eſt & prædictoria, ut cum *Photinianis* Hugo Grotius. (vid. *L. 1. c. 3. §. 3.*) voluit; ſed ordinem inſinuat publicum, & munus juſtitiæ, atquè Magiſtratûs officium vel maximè eo loco, unà cum cœteris *ſuprà* adductis, firmari, probè oſtendit Oſiander *p. 545.* Atquè malè Grotius *Lib. I. cap. 2. §. 4. & ſeq.* docet, ante diluvium *vindictam privatam* obtinuiſſe, idquè Deum quoad *Cainum* edictô repreſſiſſe, & poſtmodùm quoquè in *Republ. Hebræorum*, in *vindice* ſanguinis, *Num. XXV.* hujus rei veſtigium remanſiſſe. Equidem de *Vindice ſuprà* actum, & probata ſententia magis, quòd vindicta illa *impunis* potius fuerit, ob duritiem cordis Iſraelitarum; non etiam in foro *animæ* omninò licita. Undè *Grotius* malè docet, quaſi *natura* hoc ipſum dictitet. Nec minùs, quæ ſuppliciorum ratio fuerit in *ſtatu primævo* hominum, *aliàs* diximus. Quod *Cainum* Deo placuit, majorem terrorem incutere mortalibus, eô exemplô diutiùs in animis hominum ſuperſtite, & impreſſô homicidæ *ſignô* tàm horrendi patrati criminis, quod *tremorem* dicunt Theologi fuiſſe *capitis* & omnium *membrorum*: ita ut quidem tùm temporis pœna *ſanguinis* utiquè homicidio jam præſtituta fuerit, quam & ipſe *Cainus* conſcientiâ *ſibi* dictitat.

XIV. Privatam læſionem, ſed & publicam manifeſtâ conſecutione præferunt, primo, *Homicidium*, quod jure naturæ, Gentium & divino, ſanguine vindicandum, utique voluntarium, non invitum. Hoc autem duplex eſt: per vim & per ignorantiam; Invitum per vim dicimus hic (nota tamen improprietatem * termini) cum quis defendendi corporis ſui vitæque causâ invaſorem occidit: per ignorantiam, quod absque propoſito occidendi caſu perpetratur. Tale etiam eſt, cum quis animum quidem habet occidendi, ſed in actu licito ſe verſari exiſtimat, ut *ſi quis Patrem in bello interficiat.* (*k*) Sed qui in re

illicita ſcit ſe verſari, *licet animus cædis abſit*, (*l*) tamen de cæde quam commiſerit tenebitur, ut ſi quis in rixa hominem repentinâ percuſſerit iracundiâ; vel poculum amatorium propinaturus *abortum* (*m*) fœtus animati procuraverit. Qui quod prohibitum eſt incipit, ille de omni eventu tenetur **. Etiam conatus atrox & obſtinatus pœnam mereri poteſt ordinariam, quò pertinet quoque, ſi quis *cum telo* (*n*) homines occidendi causâ diu & ſtudioſe ambulaverit*. Mitior tamen extra ordinem animadverſio locum habet, quoties ad culpam propius quam ad dolum cauſa cædis perpetratæ accedit.

* *Improprietas in hoc conſiſtit, quod propriè Invitum per vim dicatur, ad quod agens nihil confert, ubi principium agendi eſt extra agentem, quod hic ſecus.*

** *JC. in l. 16. §. 8. D. de pœnis.*

* *Vid. l. 1. D. ad L. Cornel. de ſicar.*

(*k*) SI QVIS PATREM IN BELLO INTERFICIAT. Videtur ſpeciem ſolùm homicidii per ignorantiam Auctor adduxiſſe, quando eam per caſum illum definit, qui aliàs ignorantiâ invincibili conſtituitur: Aliàs in ipſo genere criminis & pœnarum, immenſa differentia eſt inter homicidium *culpoſum* & *caſuale*: adeò ut aliquando culpa lata pœnâ ordinariâ coerceatur, ùt *l. 38. §. 5. d. pœn. l. 12. ff. & l. 4. C. de cuſtod. reor. caſuale* verò adeò *impune* fit, ut ne quidem *civiliter* de eo agi poſſit, vid. Mevium *I. Dec. 220. proùt* quidem, cumprimis in *Foro Saxonicô*, de *Wergeldio* conſtat, *hoc eſt XX.* Imperialium præſtatione, quòd illud toties agnatis ab occiſore, & quidem integrum pro *maſculo* occiſo, pro *fœmina* dimidium, ſolvendum ſit, quoties coërcitio pœnam corporalem non attingit: nam pœnam carceris vel relegationis Wergeldii præſtatione non excludi, ſatis conſtat; vid. Carpz. *P. 1. qu. cr. 15. n. 53. ſeqq.* Et cumprimis *qu. 34. n. 7.* & *ſeqq.* ſed & de homicidio *caſuali*, num non aliquando præſtatio pecuniaria nomine ejus fieri debeat, per diſtinctionem *P. 1. Crim. qu. cr. 27. n. 56. & ſeq.* Utiquè occiſionem patris in bello ad Caſuale homicidium, ſi propoſitô fiat, licèt non dolo malô, referri non poteſt: ſed culpæ *cædes* hæc adſcribenda eſt. Si Juſtini effatum ſequamur, *Lib. XVI. Hiſtor. cap. 1.* ibi: *In parricidio nulla ſatis juſta cauſa abs ſceleris patrocinio prætexi poteſt*, niſi quòd patrem contrà patriam venientem omninò occidi poſſe, complures ſtatuant. vid. Tuſchum Card. *lit. P. Concluſ. Pract. 133.* quod quidem *Praſchius* de *charitate Patriæ p. 80.* tunc ſolùm, & rectè quidem, admittit, ſi aliâ ratione & per alios occurri certo excidio Reipubl. aut Principis, non poſſit: qui tamen caſus facilè non accidit. Agit etiam *ibid. Praſchius* de *liberis & fratribus*: Mitiora dubia movet *Pufendorf.* de deferendo ſeu accuſando patre Reipubl. causâ in *Diſſ. Acad.* d. *Oblig.* adv. *Patriam §. 33.*

(*l*) LICET ANIMVS CÆDIS ABSIT. *Malitioſa* ſc. hominem occidendi voluntas requiritur, nec ſimplex ſufficit, cùm etiam is habeat *animum* occidendi, qui occidit *defendendi* ſui gratiâ. Sed voluntas illa vel directa eſt vel *indirecta*: *hæc* etiam ſufficit, ùt ſi quis aliquem lædat inſtrumento ad homicidium apto, licèt tantùm animo vulnerandi. vid. *l. 6. C. de vi publ. l. 5. & 58. d. pœn. l. 15. ad L. Corn. d. ſicar.* Carpz. *P. 1. qu. cr. 1. n. 28. & ſeqq.*

(*m*) ABORTVM. Quæ hîc ad textum *l. 38. §. 5. de pœnis* moventur, ex *Doctoribus* affatim peti poſſunt, vid. Corraſium in *L. IV. c. 2. Miſcell.* Mœſtertium *Lib. I. de Juſt. Legum Rom. dub. 25.* junct. Wiſſenb. *ad L. Cornel. de ſicariis n. 12.* cui ſatis ex *Mœſtertio dict. I.* vel *Cujacio* ad *Paul. V. ſent. Tit. 23.* reſponderi poterit. Utiquè ſi quis medicamentum ad conceptionem non malô animô, licèt malô exemplô dederit, ex quô illa quæ id accipit, enecata fuerit, relegationem patietur, non ultimum ſupplicium.

plicium. *l. 3. §. 2. ad L. Corn. d. sicar.* Fachinæ. *I. controv. 36.* Menoch. *II. Arb. c. 352. n. 2.* Illud quæritùr: an liceat Pharmacum præbere ad faciendum abortum, quando vita matris, ex difficili partu, periclitatur. Negat *Lessius, Lib. II. de Just. & Jur. c. IX. n. 10. d. 61.* item Dannhauerus *quæst. 2. moral. c. 8.* ubi illicò post conceptionem fœtum *animâ* præditum esse, asserit.

(*n*) CUM TELO. Sed ex *gladii strictione* hodiè non ampliùs doli mali, seu animi ad occidendum meditati, præsumtio nascitur. Tabor *in Armam. p. 109.* imò si vel maximè *Consilium* occidendi adfuerit, tamen non subsecuto effectu pœna *extraordinaria* solùm locum habet; *Art. 58. Ordinat. Crim.* nisi quòd adhuc dum insidias improbiores, veluti per conductitium sicarium, intentas capitali animadversione vindicari velint.

XV. *Parricidium* proprie sumitur, pro cæde alicujus qui in rectâ sanguinis lineâ nobis est conjunctus, reliquorum cædes propinquorum, magis est, ut homicidia atrociora sint *. Pœnæ gravitas non tam quærenda, ut superius dictum & de Majestatis quoque ac similibus intelligendum est, intentione cruciatus, quam in specie terribili apparatus; quod egregie & ingeniosè à Romanis observatum, cum parricidas virgis sanguineis verberatos culeoque inclusos cum cane, gallo gallinaceo, *vipera & simiâ* (*o*) in mari vel flumine suffocari voluerunt.

* *Vid. §. 6. Inst. de Publ. jud.*

(*o*) VIPERA ET SIMIA. Rationem hujus inventi *Wissenbachius* post *alios* investigare studet, sed nemo meliùs *Palatiô* in *Monarchiâ Occidentali*, integrô *capite.*

XVI. *Adulterium* est corruptio mulieris alii nuptæ. Nam vir conjugatus rem cum alia solutâ habens matrimonii quidem *æquè fidem violat* (*p*), sed non idem admittit delictum, quod uxor alii se substernens; quia hæc præter thorum violatum, efficit ut maritus cum non est, pater videatur. Unde omnium populorum existimatione contumeliosior est viro quam mulieri *conjugis evagatio* (*q*). In muliere igitur adulterium, in virgine viduaque stuprum committitur, gravius quidem à conjugato quàm à cælibe, tamen stuprum; idque non Romano tantum sed & divino juri consentaneum videtur *. Quare Justinianum ** ego quidem cucurbitas pingere maluissem, quando capitis pœnam à Constantino Magno utriusque sexus adulteris inflictam *mulieribus remisit* (*r*), jubens eas virgis admonitas monasterio includi, etiam venia bonis viris datâ post biennalem pœnitentiam eas reducendi; scilicet, *quis earum non misereatur* ait optimus Cæsar, * dictante Theodorâ. Recentiores Legislatores cur antiquum jus Romanum,

 quo

quo relegatio tantum in adulteros sancita erat, facilitate superare, quam & novum Constantini & divinum & veterum Germanorum aliorumque gravium populorum, quibus hoc capitale fuit, imitari maluerint, nullâ idoneâ ratione probari potest.

* *L. 6. §. 1. D. ad L. Jul. de adult. Levit. 20. v. 10. Deut. 22. vers. 22.*

** *in Nov. 134. cap. 10.*

* *In l. ult. Qui potior in pign.*

(*p*) ÆQVE FIDEM VIOLAT. Ita ut Carpz. *P. 2. q. cr. 52. n. 3.* etiam adulterium per hoc *jure Civili* committi putet contrà *l. 101. d. V. S.* & *alia* à *Bachoviô* adducta. *II. ad Tr. Disp. 32. th. 2. lit. b.* Nam quòd Crimen hoc jure *Canonico* vocetur adulterium illud eò pertinere videtur, ut uxori itidem divertere & maritum accusare liceat; non autem ut adulterio strictè dicto adæquetur: quod etiam velle videtur *Const. Crim. Art. 120.* & sit adeò adulterium *secundùm quid*; quanquàm simpliciter *stuprum* cum *Ant.* Matthæi *Libr. XLVIII. tit. 3. c. 1. n. 12.* dici non possit, sed rectè fidei conjugalis diruptio in adulterii *speciem* incidere dicatur ab *Auctore*, quò ipsa Jura *Saxonica*, ratione capitalis supplicii, respexisse putanda sunt.

(*q*) CONJVGIS EVAGATIO. Benè exponit Pufendorf. *L. VI. c. 1. §. 10.* unde contemtus ille viri procedat. vid. de nomine Hantey. Limnæum *Lib. VI. c. 6. J. Publ. n. 95.* & Besoldum, *Th. Pract. lit. C. n. 62.*

(*r*) MVLIERIBVS REMISIT. Nam licèt insignior fiat viris injuria, per adulterium mulieris, tamen in *fœminis* imbecillitas sexûs spectanda fuit, quâ libidini magis succumbunt. Accedit, quòd mariti fortè placati, si mulieribus cohabitare voluisset, duplici afflictione afficiendi non fuerint. vid. Tabor. in *Partit. Elem. p. 280.* Wesenb. *ad L. Jul. de adult. n. 19.* ibique *Bachov.* & cum primis Jacob *Moestert. L. II. c. 19. d. J. LL. Romanarum.* Certè non multum à pœna mortis discrepare videtur mulieris coercitio: siquidem pœna *carceris perpetuæ* morti similis est. Carpz. *II. qu. 53. n. 20.* ceu quidem biennio exactô, vel marito interim mortuô, adultera pœnitens perpetuò in monasterio detinebatur, illique pars quarta bonorum propriorum concedenda fuerat. *Nov. 134. c. 20.* Quòd si maritus *civiliter* egisset, dotem lucrari poterat. *Nov. 101. c. 9.* si *criminaliter*, substantia mulieris inferebatur monasterio. *cap. 10. 16.* Confer Berlich. *P. 1. Concl. 29.* Licèt autem Carolus V. in *art. 120.* ad jus *Justinianeum* se remittat; tamen quia ap. *Nostrates monasteria* non habentur, de consuetudine communi *Germaniæ* receptum est, ut adultera *virgis* cedatur, & in perpetuum *relegetur.* vide simul de *hoc* & jure *Saxonico* Berlichium *d. P. IV. Concl. 27.* Alicubi sanè leviùs & vel *carcere* adulterium coercetur, (ùt in Ducatu *Würtenbergico*,) & *alibi*, etiam *relegatione* tantùm: id quod Wissenbach probat, in *th. 19. h.* & qui apud *Struvium* citantur, *§. 32. eôdem.* confer Taborem *d. quæst. p. 44. & seqq.* item Feltmannum *de juram. perhorr. c. 21. n. 15.* Bachov. *Vol. II. Disp. 32. th. 5. lit. B.* post Lipsium *ad IV. Ann. Taciti* ubi solidè ex *Romana historia* idem deducit. Cœterùm quod Grotius tradit *L. II. c. 1. §. 15.* adulteram liberis legitimis etiam rependere teneri, si quod damnum ex concursu susceptæ prolis adulterinæ ad hæreditatem patiantur, illud rectè examinat Zieglerus *ibidem*, post quem vide Pufendorf. *Lib. III. c. 1. §. 9.* Nam utique si maritus uxori cohabitaverit, partus potiùs ipsius, quàm adulteri, esse censetur; secùs ne quidem filius adulterinus ad hæreditatem patris admittendus est.

XVII. *Stuprum* est corruptio virginis viduæque honestæ; Nam meretricia voluptas etsi impunita, ut visum Romanis, exemplo ebrietatis similiumque vitiorum esse non debet, æstimatione tamen criminis distingui meretur. Persecutio stupri non malè exerceri videtur, ut vir

vir *ducat vel dotet* (*s*)*. Nam si amor furtivus nuptiis conglutinetur, hoc ferendum: Sin, æquum est ut defloratæ pecuniarium solamen tribuatur. Quod tamen nihil vetat, quominus insignitior fraus alterius, publicâ multâ vel coercitione corporali adficiatur. Meretricia libido similiter mulctanda pecuniis, aut relegatione, si nimis impudens & frequens.

* *Constit. L. un. C. de rapt. virg.*

(*s*) DUCAT VEL DOTET. Equidem jus divinum videtur *conjunctim* hoc exigere, sc. si vi quandam, sed tamen non omninò resistentem, quis stuprâsset: nam sic *præcisè* eam ducere, & 50. siclos ei pendere tenebatur. vid. *Exod. XXII. v. 16.* junct. *Deut. XXII. v. 25. & seqq.* quam tamen conjunctivam patri puellæ in *disjunctivam* vertere permissum erat. Et frustrâ adeò hoc vellicat Wissenb. *n. 27. ad L. Jul. de adult. confer* ad usum Fori Richterum integrâ *Decis. 88.* Et quoad *fornicationem*, Mæstertius *Lib. II. d. Tract. c. 11.* ostendit, etiam *jure Romano* non absque omni *coercitione* hoc delicti genus fuisse. confer de eo non minùs *Scharockium* de *variis incontinentiæ speciebus c. 3. & seqq.* junctô simul ad usum forensem Carpzoviô *qu. cr. 70.* & Meviô *ad Jus Lubecense. Lib. IV. Tit. 5. art. 5. D.*

XVIII. Vis fertur duplex publica & privata; Illa tamen non est publicum nostro sensu crimen. Nam si in Remp. committatur Majestatis est: sed publica vis dicitur quælibet atrocior, *maximè quæ fit armis*, (*t*) hinc privata intelligitur. Publicæ pœna plerumque capitalis est, privatæ secundum merita singularium alia atque alia esse debet.

(*t*) MAXIME QUÆ FIT ARMIS. Nam & *sinè armis* committitur, velut in *personam* publicam, aut à persona publica, item ex *objecto. l. 7. 10. & ult. h. l. 5. §. 2. eod. l. un. C. d. rapt. virg.* Besold. *II. Consf. 40. n. 1. & seqq.* adeò ut *in domo* alicujus propriâ patrifamilias illata vis *pro publicâ* habeatur, juxta *Taborem* in *Armam. p. 315.* qui & *species* violentiæ publicæ & privatæ benè distinguit, *eòd. Tract. pag. 91.* In quibus variè confunditur *Bachovius ad §. 8. d. publ. Judic.*

XIX. Ad publicam vim pertinet raptus virginis viduæve honestæ, quem meritò jus Romanum gravissime persequitur, capitali pœnâ. Quod tamen non distinguit inter volentes invitasque mulieres, id vero *nimium rigoris* (*u*) præferre videtur. Stuprum denique gravat quidem raptus crimen, sed hoc tamen sine illo consistit & nihilominus capite rectè punitur.

(*u*) NIMIUM RIGORIS. Et tamen non modò in delictis publicis illius, cui quid infertur, *voluntas* attendenda non est, ùt vel in adulteriis apparet; sed sufficit etiam parentibus, consanguineis, tutoribus, maritis, non consentientibus, *Raptum* contigisse: quanquam fieri possit, ut casu unô vel alterô pœna *extraordinaria* obtineat: si fœmina nec dolo malô, nec malis persuasionibus, aut artibus decepta, & ad consentiendum inducta fuerit: de quô *vide* Harpprechtum *ad §. 8. Inst. ad publ. jud.* & Besold. *II. Consil. 40.*

XX. *Falſi* crimen eſt ficta veritatis imitatio vel ſuppreſſio in fraudem alterius facta, cujus *plurimæ ſunt ſpecies*, (*x*) * aliæ aliis graviores, leviores; perinde variè puniuntur; haud abſurde in illo membro præ aliis quo maxime falſum committitur, ſc. *linguâ perforatâ*, (*y*) quod & in perjuros & blaſphemos rectè ſtatuitur.

* *Vid. l. 1. l. 2. & l. 8. l. 13. §. 1. l. 32. §. 1. ad Leg. Cornel. de Falſ.*

(*x*) PLVRIMÆ SVNT SPECIES. Adeò ut *nonnulli* falſum in *verum* & *quaſi tale* diſtinguant, ceu obſervavit *Bocerus cl. IV. Diſp. 15. th. 2. & ſeq.* & quaſi falſum ſit, quod non *L. Corneliâ* de falſis, ſed *aliis* Principum *Conſtitutionibus*, vel *SCtis*, tanquam acceſſione Legis illius, notatum reperitur. Imò ne hoc quidem ſufficit *multis*, ſed quamlibet *veritatis* immutationem, ſuppreſſionem vel imitationem, in alterius *fraudem factam*, pro falſo habent: quæ ſententia eſt intolerabilis. Quin potiùs nemo falſi accuſari poteſt, niſi ejus factum expreſsè *à lege notatum* fuerit, Weſenb. *n. 2. ad L. Corn. d. falſ. in fin.* Bachov. & Hahn. *ibidem* & Tabor *in Racem.* Diſp. *de Stellionatu n. 10.* Undè acceſſiones quidem Legis Cornel. in eôdem numero cum L. rectè habentur; Sed tamen aſſerendum non eſt, cum *Carpzovio qu. cr. 39. n. 14.* quòd *generalis* notatio ad falſum ſufficiat; ſecus indè ſequeretur, nec *dolum* aut doli *actionem peculiarem*, nec crimen *ſtellionatûs* peculiare, exiſtere; quod & ipſum *ex falſo* oritur. *l. 3. §. 1. d. Stellion.*

(*y*). LINGVA PERFORATA. Quæ pœna quidem, ùt nec linguæ *abſciſſio* ob *blaſphemiam*, in *Saxoniâ* non frequentatur, teſte Carpzoviô *qu. Crim. 45.* Cæterùm *blaſphemiæ* ſpecies varias *Feldenus* commemorat *P. 2. Elementor. Juriſprud. univ. memb. 37. pag. 379.* & de *perjurio* idem videri poteſt, *membro 38.*

XXI. Huic affinis eſt Calumnia, ſive delatio falſi criminis, cujus pœna rectiſſime jure Romano talionis tradita fuit, hoc eſt, eadem quam merebatur crimen, quod calumniator intendebat.

XXII. Magia quandoque pro veneficio ſumitur,* at tunc ad homicidium pertinet; ſed propriè eſt crimen eorum, qui ope diabolicâ, præſtigiis artibusque vetitis *graſſantur*; (z) idque plerumque diſpendio hominum tam corporum quam animorum, aliquando quaſi pro hominum ſalute. Illos jus civile gladio punit, hos impune dimittit *Conſtantinus* (*a*) Chriſticolarum primus Cæſarum, ** alii hos gravius plectendos cenſent, ob periculum majus animarum. Neutri bene; puniendi quidem, ſed lenius quam qui nocendi cauſam habent; quia Legislator maximè læſionem ſocietatis communis ſpectat.

* *L. 3. 5. 7. C. de maleſ. & Mathemat.*
** *Conſtant. in l. 4. C. eod. tit.*

(z) GRASSANTVR. Cujusmodi Magos *dari*, *Carpzovius* poſt *alios* perſequitur *qu. cr. 48. n. 39.* quòdquè pro contrariâ malè citetur *Canon. Epiſcopi. XXVI. qu. 5.* (ubi, quòd *illuſiones* Diaboli tantùm hominibus imponant, dicitur) eruditè oſtendit *integra Diſſ.* Joh. Ott. Tabor; Quòd vero *capite* plecti

plecti debeant ſagæ, licèt *damnum* non dederint, *Dannhauerus* ex divino jure probat, *Lib. II. Theol. Conſcient. p. 465.* ubi ſimul an hæc pœna ad *impuberes* porrigenda ſit? ex ſpe converſionis expendit: de quo & latiùs *Weizeneckerus* de *Servitiis Dæmon. cap. ult. n. 5.*

(*b*) CONSTANTINVS. Nequaquàm verò. Quomodo enim Conſtantinus vel potiùs *Juſtinianus*, qui Conſtantini Conſtitutionem recepit, impunè eos dimitteret, qui tamen Ipſe medicinam magicam, & ſic ea remedia illicita, quæ commodant, improbat *l. 1. §. 3. d. var. & pond. cognit.* Brunnemannus, ut Conſtantinum ſalvet, *Legem 4. C. d. Malef. & Mathemat.* accipiendam eſſe cenſet de Litaniis & Proceſſionibus hodienum apud *Pontificios* uſitatis. At verò illas demum *Seculo V.* introductas eſſe conſtat: Vid. Polydor. *Vergilius Lib. VI. d. Rerum Invent. c. X.* Neque oppoſitio textûs, cùm omninò pars poſterior de re quâdam illicita loquatur, illam expoſitionem admittit. Alii de tolerantia intelligunt: ùt *Zoeſius* & plerique *cæteri.* Nonnulli de permiſſione *ad finem boni:* cujus generis quoque alia in *Juſtinianeo* Jure reperiantur, accipiunt, ùt *Coll. Argent. Heigius*, *Dambauderius & alii.* Deniquè *Gentiliſmum* ſapere eam Conſtitutionem indequè à Leone *Nov. 65.* atquè Jure *Canonico can. 26. qu. 2.* emendatam fuiſſe, *Carpzovius*, *Balduinus*, *Bachovius* nec non ea *Diſputatio* adſtruit, quæ nuper ad iſtam *l. 4. Altorfii* edita fuit. At verò aliud *dictâ l. 4.* remedium quærendum eſt, ex ipsâ oppoſitione *Textus.* Nimirum, Imperator in verſu: *nullis.* non loquitur de illis, qui expreſſum cum Diabolo pactum iniêre, quippe qui igne puniri debent; licèt nemini nocuerint; ſed ne de his quidem, qui pactum tacitum cum Diabolo iniêre, veluti auxiliô ejus & colloquiô immediatè utentes; verùm de illis, qui *ſuperſtitioſa remedia* ùt *characteres*, *ſententias*, *imagines* & cœtera, *innoxiè* adhibent, in quos non equidem nulla pœna, ſed tantùm *non ſeveriſſima*, ùt in *pr. d. l.* & *caſu oppoſitô*, (nam ita τὸ *criminalibus*, in verſu: *nullis* pro *ſeveriſſimis* accipiendum eſt) indeque *extraordinariâ* ſeu arbitrariâ, ſicut per *Ord. Criminalem* in *Art. 149.* & ad ductum Juris Canon. *c. XXVI. qu. 7. can. 15.* utendum ſit. vid. Carpz. *P. I. qu. cr. 49.* & *P. IV. Conſt. 2. def. 9. & 10.* Adeò ut non ſimpliciter hos excuſet Imperator à pœna, cui tamen alibi in Jure Juſtinianeo iidem ſubjiciuntur, ſed tantum à gradu pœnæ ſeveriſſimo ſeu capitali. Quanquàm *ratio in fine* ſubjecta non exactè quadret. Et cùm *ambiguè* poſita ſit Conſtitutio, ideò mirum non eſt, quòd *Leo Imperator* in *Nov. 65.* eam non minùs de *Gentiliſmo* acceperit, quaſi quid ejus Conſtitutioni illi inhæreat: ceu quidem etiam Tabor *in Partit. Elem. p. 278.* eam infelicitati ſeculi illius imputat.

XXIII. *Plagium* vocatur furtum hominis, cujus pœna usque * capitalem extendi poteſt, haud minus quàm raptus ſine ſtupro.

* *L. ult. D. & C. de Plagiar.*

XXIV. Abigeatus eſt furtum majus pecudum ex agro vel ſtabulo abductarum; nam modicum, veluti ovium paucarum, magis eſt furtum. *

* *Vid. L. ult. D. de abig.*

XXV. Quanquam verò pœna furti ſimplicis exemplo juris divini, Romani & aliarum gentium *intra mortem* (*c*) ſubſiſtere debet, tamen in abigeos maximè qui ut artificium illud exercuere, non abs re videtur acerbius imo & capite animadverti; eâdem ratione, quâ Scythæ olim nullum furto crimen gravius puniebant, quia nullis domibus res ſuas continentes, nihil ſalvum cuſtodire poſſent, ſi non facilitas

litas perpetrandi acerbitate pœnæ, & ſpes impunitatis metu gravitatis ſupplicii compenſaretur.

(c) Intra mortem. vid. de *Furti* coërcitione in lege *Hebræa*, & quomodo duplô puniri dicatur, & tamen quinquè boves & rurſus quatuor oves alicubi reſtitui debeant, *Oſiandrum ad H. Grot. Lib. II. c. 20. §. 32.* Equidem lex ſacra, de non occidendo fure, lex tantùm *forenſis* eſt, pro certô tempore & ſtatu; licèt ipſa furti prohibitio ſit *moralis*: & quanquam nonnulli pœnam capitalem furum ex ſacris probare conentur, tamen *Exod. XXII.* loquitur de perfoſſore, qui pro Aggreſſore meritò habetur, & *Sam. XII. v. 5.* accipi poteſt, de extraordinaria *ſeveritate*, maximè quod furtum ibidem *in rapinam* incideret: quanquam nec *mors* pro ſupplicio mortis neceſſario accipi debeat, ſed pro graviſſima, nec tamen capitali, pœna: ùt *Judic. XVI. v. 16. Baruch. II. v. 4. & III. v. 4.* Meliùs urgetur *Geneſ. XXXI. v. 32.* ubi malè *Grotius* ſacrilegium Jacobum cenſuiſſe putat, qui probè ſuperſtitionem *Labanis* agnoverat; Saltim ex hoc, & ſimilibus aliis locis, colligere licet, etiam in *V. Teſtamento*, ante legem, boni publici causâ, imò & poſt eam, circumſtantiis exigentibus, *capite* puniri *furtum* potuiſſe: ùt quidem tempore *Caroli V.* perturbatio pacis publicæ & furum frequentia capitale ſupplicium exegit. Non *obſtante*, quòd inter *furis* ſupplicium & *rem* ablatam proportio non ſit, quoad juſtitiam reparativam: de quâ nec in genere *pœnarum* quæritur; Sufficit enim quòd *proportio* ſit quoad Juſtitiam *punitivam*, ejusquè *fines* ſuperiùs expoſitos, ceu nec æſtimatur furtum, ſeu delictum aliud, tàm ex eventu & objecti multitudine, quàm ex pravitate voluntatis & intentione, tanquàm conſtituente formali, adeò ut æquè puniatur qui viginti ac qui mille furatus eſt: ut tamen cùm delictum hoc *res privatorum* reſpiciat rei hactenus ſimul habenda fuerit ratio, ut Legislator certam *quantitatem*, ceu à *Carolo V.* factum eſt, definiret, infrà quam pœna Capitis furi non intentaretur: cùm non videretur juſtitiæ conſonum eſſe, ut ob rem *minimam* capitis ſupplicium fur pati deberet, prout in *his* quidem *Provinciis* id ipſum ultrò produxerunt *Dicaſteria* & ad *20.* Imperiales, in pœna *capitis*, reſpiciendum eſſe voluerunt; ſecùs ac in *Electoratu*: Neque enim *Noſtrates* tempora præſentia eôdem rigore, quô *Carolina* indigere arbitrati ſunt.

XXVI. Pluribus de furto rapina & injuria heic ſuperſedemus. *Stellionatus* (d) * poſtremò dicitur omne crimen, quod ſpeciali nomine caret, à Stellione verſuto animali, quod ſe in omnes formas vertere dicitur, adeoque ſpecierum enumerationem hoc delictum quaſi clauſulâ generali obſignat.

* *Vid. L. ult. D. Stellion.*

(d) Stellionatus. De quô integrâ *Diſſertatione* inter *Racemationes criminales* vide *Taborem.*

Caput VI.

De

Tributis & vectigalibus &c.

ARGUMENTUM.

Neceſſitas tributorum. An bonorum publicatio juncta pœnæ capitis juſtitiæ ſatis conveniat.

De

De tributis quæstio duplex tractatur, prima, quæ sint commodissima. 2. an omnia justè exigantur. ubi de præcipuis speciebus. de jure immunitatis. de commissis & de locandis vectigalibus.

I.

CIVitas Legibus, Magistratibus & Judiciis ordinata absque pecuniariis subsidiis neque intrinsecus subsistere neque adversus exteros se tueri potest. Nam quies Gentium sine exercitu, exercitus sine stipendiis, stipendia sine tributis nullo modo haberi possunt.

II. Ad hunc igitur locum pertinent quævis commoda fiscum & ærarium augentia, quorum pleraque in capite de minoribus Majestatis juribus ita recensa sunt, ut in universali hac disciplinâ parum de illis supersit dicendum. Nisi de publicatione bonorum quærere velimus, sitne justum fisci ditandi medium; ratione dubitandi, quod ut Cicero * ad Brutum fatetur, (defendens SCtum, quo bona Lepidi publicata fuerant) pœna quoque ad liberos pertineat; quare & Justinianus novissimè in gratiam propinquorum sustulit confiscationes.** Sed non obesse hoc argumentum diximus pridem; adeoque nihil impedit, quominus redarguere liceat; quos occidere justum est, hos spoliare non potest esse inhonestum. Sed est aliud; publicatio bonorum tum maxime cœpit, cum pœna capitalium delictorum non esset mors sed exilium, quod veteres scilicet mortem civilem, id est, commentitiam vocabant; hoc autem vix erat supplicium, si damnati patrimoniis suis in exilio gauderent, cujus rei experientia Romanos quidem compulit, *** ut bonorum publicationem, relictis alimentis, in pleraque graviora crimina sancirent. Ubi vero mors naturalis cœpit infligi reis, jam hoc satis supplicii *cœpit videri* (*a*). Hoc saltem exinde consequi videtur, etsi confiscatio in regulas justitiæ non impingat, laudabilius tamen abstinere Fiscum bonis damnatorum ubi sanguinem effuderit, etiam vel ideo, quod tum jactura opum reo nihil officiat, tantum premat posteritatem.

* *Epist. ad Brutum.*
** *Nov. 134. cap. ult.*
*** *Testis Sueton. in Julio.*

(*a*) COEPIT VIDERI. Et tamen etiam ex pœnis capitalibus publicationem bonorum, nonnullorum locorum *moribus*, in *Germaniâ* usurpatam fuisse, tempore *Caroli V.* ex *Art. 218. Ordinationis*

tionis Criminalis, colligitur: ubi quidem Imperator, licèt aliàs in *proœmio* Ordinationis, *Imperii statibus* derogatum esse non velit, an ihren alten wohl hergebrachten rechtmäßigen und billichen Gebrauch, tamen promiscuam illam *confiscandi* rationem tollit, in verbis: Daß an etlichen Orthen, so ein Ubelthäter, ausserhalb des Lasters der Beleidigung unserer Majestät, oder sonst in andern Fällen, so der Ubelthäter Leib und Guth nicht verwirckt, vom Leben zum Todt gestrafft, Weib und Kinder an Bettelstab und das Guth dem Herrn zugewiesen werde. Diese und dergleichen Gewohnheit wollen wir, daß eine iede Obrigkeit abschaffen, als wir denn dieselbe aus Kayserl. Macht aufheben, damit vernichten und abthun, und hinführo nicht eingeführet werden sollen. Itaquè hodiè citrà casûs speciales in Jure *Justinianeo* expressos, qui præter objectum *Nov. 134.* in *Pandectis* aut Codice occurrunt (nam hos *Carolus V.* non sustulit, *arg. verbor.* und andern Fällen, & *art. 134. & seq. Ordin. Crim.*) tantùm ex crimine *læsæ Majestatis humanæ* confiscatio servatur, cui crimen læsæ Majestatis *divinæ* ob *Auth. Gazaros. C. d. hæret.* jungit Mylerus *cap. 68. d. Stat. Imp. n. 7. & 8.* sub quo quidem *hæreseos* crimine, licèt Magiam seu *sortilegium* plures comprehendant: tamen ab illis rectè discedit *Heigius II. qu. 33. n. 53.* & Klockius *Lib. II. d. ærar. c. 85. n. 37.* tantum quòd inquisitionis *sumtûs* ex bonis sortilegorum, (licèt hoc etiam non admittat Merckelbachius, *apud* Klockium *I. Cons. 24. n. 32.*) desumi soleant. Sic & ex *omni* Crimine capitali *per accidens* confiscatio in illis locis subsequitur, ubi die Mordacht recepta est. Aliàs non licet *statui Imperii* confiscationem bonorum ex aliquâ causâ, & ne crimine quidem enormi, *propriâ auctoritate* introducere, vetante illud expresse *dictô Art. 218.* nisi quòd *immemorialis* consuetudo in caussa probabili, ad instar privilegii, invalescere possit. Et hinc statutum ne quis emigret ex territorio *sub pœnâ confiscationis bonorum*, etiam exteri injustitiæ arguunt, ùt Amaya *I. Observat. Juridicar. cap. 6.* quamvis hoc etiam speciali ratione, vetitæ nimirùm libertatis, iniquum censeri possit. Saltim de eo constat, quòd plures *Civitates* Imperiales, bona in *censum non professa* pro commissis, per statuta vel usum inveteratum habeant, eaque in Fiscum redigant; qualia Statuta usumve immemorialem, licèt à multis reprobentur, servari tamen illis debere, verius est. Quâ ratione autem & quousque heredes reticentium eapropter teneantur, ap. Besoldum d. Ærario C. V. n. 25. disquiritur: nosque aliàs argumentum hoc *latiùs* deduximus.

III. Sed plus juvant Rempubl. tributa & vectigalia, de quibus duplex quæstio vertitur, prima, quænam sint *commodissima*, (*b*) dein, satin' juste omnia exigantur. Prior maxime politica est Quæstio, altera hujus loci sed vel brevissima vel subtilissima. Nam contenta est Ars nostra, quod ad justitiam, si non repugnent honestati morali: at si comparatio instituatur, quænam ex omnibus æquitate maxime commendentur, ea minuta foret disputatio.

(*b*) Commodissima. De Vectigalibus, quibusnam mercibus tam importandis quàm exportandis ea imponi debeant? Pufendorffius agit *L. VIII. c. 5. §. 6.* de Tributis autem, quænam opificia aut negotiationes illis gravari vel secùs debeant, agit Boxhornius in *Disquis. Polit. cas. 18.*

IV. Locus generalis de jure summarum potestatum tributa *indicendi*, (*c*) an id populis invitis, an absque necessitate possint, spectat ad librum priorem, ubi de juribus Majestatis.

(*c*) Indicendi. Afferunt hìc communiter locum *Cominæi*, qui de *Galliæ* regno, vel maximè *Monarchico*, asserat, invitis subditis contributiones imponi non posse: at vero hunc ex *Seysselli* Principiis

piis *Aristocraticis* perorare; *Boeclerus* advertit, in *Diss. VII. Pol. pag. 359.* & communiùs recepta est sententia, quòd tributa solvenda sint summæ Potestati, nec renitendum ei, licèt de *fine* & *objecto* dubium moveri posset; idque ob *Rom. XIII. v. 3. 4.* adeò ut *Grotii* sententiam in *Lib. I. c. 2. §. 7.* dum is tributorum exsolutionem non deberi putat, nisi cum fine bono jungantur, in Regno quolibet admittendam non esse, sed in eo solùm obtinere, verius sit, in quo cum *principatu libertas* miscetur.

V. Species autem vectigalium inhonestarum vix aliæ sunt, quam quæ ex rebus inhonestis colliguntur, veluti è lupanaribus, quia vix est, ut non hoc ipso probari videantur. Nec quidem satis illic defenduntur, ubi Magistratus indomitas hominum libidines cohibere non possunt, quin perniciosius erumperent, nisi ad meretriciam licentiam conniverent: Procul enim à conniventiâ distat permissio, quæ exacto vectigali omnino infertur. Cæterum indecoræ collectiones ut Vespasiani exlotio, differunt hoc sensu ab inhonestis.

VI. Sed verè hujus generis putamus vectigal, quod Magistratus decerpunt *ex fœnore trapezitico*; (*d*) cum enim hoc, ut hodie exercetur, sit injustum, non potest vectigal Magistratuum, quo auctoritas instituto illi præstatur, injustitiæ absolvi. Perinde quod exigitur à mimis & Comœdis similibusque, inter illicita referendum videtur, quatenus vix ullæ hodie comœdiæ sine turpitudine exercentur. Simile de similibus esto judicium. Nam de iis quæ cum necessitate morali pugnant minime difficilis aut obscura constitutio est.

(*d*) Ex foenore trapezitico. Si fœnus seu usura injusta non est, prout *suprà* ostendimus: non etiam injustum erit, ut exindè Magistratus quid sibi vindicet, tanquam ex pecunia sc. fœnebri & quacum creditor patrimonium suum auget: quò pertinet das Churfürstl. Sächs. Steuer-Ausschreiben de an. 1626. wegen des 6ten Steuer-Gülden, ut debitor quidem 6. Florenos, prout tunc temporis semisses usuræ obtinebant, creditori pendere debeat, der Gläubiger aber den 6ten Gülden als Steuer einschicken solle. conf. Carpz. *P. II. Const. 30. def. 1.*

VII. Alterum de comparatione mediorum inter se, obiter delibabimus. Justissimus omnium, census videtur, quo secundum *facultates divitiarum* (*e*) cives in contributionem vocantur; & forsitan magis ratione fructuum quam sortis habitâ, quia alioqui fœneratores & qui reditus capiunt faciliores, præ immobilium possessoribus enormi præcipuo gauderent. Secundum hunc, quæ minus exhauriunt & causis lucrativis imponuntur præstant media, veluti quod à successionibus quæ ex latere propinquitatis aut ab exteris veniunt, deducatur.

Tum vectigalia rerum quæ extra civitatem evehuntur quæque aliunde advehuntur, earum quæ magis ad luxum & abundantiam quam usus necessarios pertinent, quales sunt quas Marcianus in *L. XVI. π. de publicanis* recenset.

(*e*) FACULTATES DIVITIARUM. Nam quia cujusque patrimonium à Republ. defenditur, & quidem non sinè impensis; hinc pro ratione redituum seu emolumenti ex bonis cuiquè redacti, civium onera congrua imponenda sunt: cumquè res suas cives etiam, beneficiô Reip. augere possint, si tunc quæratur, an impositio sit facienda ex his quæ quilibet *lucratur*, an ex his quæ quisque *consumit?* potius est, ut ad *consumtionem* respiciatur: quoniam fieri potest, ut qui æqualia lucrantur, non possideant æqualia: tùm & difficile est in acquæstum inquirere, faciliùs in consumtionem, atquè uni parsimonia fraudi esse potest, alteri lucro esse luxuria.

VIII. Ad censum proximè accedunt præstationes agris & domibus impositæ, quæ rebus semper cohærent & à quolibet possidente exiguntur, *etiamsi convenerit* (*f*) inter emptorem & venditorem, ut emptor tributum solveret.* Imo & reliqua tributi non soluti, quæ ante venditionem cesserant, ab emptore solvenda sunt, quia fundum sequuntur. Idem erit, si venditor partem census ab agro vendito in alium quem habet vicinum transtulerit, tametsi professionis censualis translatio publicis actis inserta fuerit; semper enim fundus vetusto censui manet obnoxius: nisi à Principe permissa sit translatio. Vectigal etiam quod agris vendendis imponitur, ab emtore solvendum videtur, venditori tamen pro parte imputandum, nisi aliter sit cautum. At in rebus mobilibus *præstat à venditore solvi* (*g*) vectigal, quia minus molesta solutio est accipienti quam precium danti.

* *Vid. tit. Cod. Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse.*

(*f*) ETIAMSI CONVENERIT. Ita ut si fundus aliquis Principalis sit, qui sub eâ conditione venditur, ne Canon *Principi* præstaretur, fundus cum pretio committi debeat; secùs ac in fundo civitatis. *l. 5. C. d. diverf. præd. urb.* sed tamen hoc de fundo, in Principis *privato* patrimonio constituto, accipiendum est. Quid autem juris sit in eo, qui *potentioris protectioni* se submittit, ut à tributis seu præstationibus publicis se eximat? vid. *Brunneman. ad Tit. C. ut nemo ad suum patroc.* Utiquè per *derelictionem prædiorum suorum* neminem se ab oneribus eximere regulariter posse, docet Tabor *Tr. d. Metat. p. 286. & seq.*

(*g*) PRÆSTAT A VENDITORE SOLVI. *Gabellam* vocant, quam quidem communiter placet, ab emtore solvendam esse. per *l. debet. ff. d. ædil. Edict.* Rationes habet Franciscus Marci. *Dec. 285.* & Capella Tholosana *qu. 452.* An autem rescissô contractu Gabella ejusmodi nihilominùs debeatur, disquirit Brunnemann. *ad l. 1. C. qu. liceat ab emptione disced.*

IX. Rebus ad vitæ usum necessariis, *liberisque capitibus* (*h*) non nisi

nisi summâ urgente necessitate vectigal imponendum: sed hæc ad politicam vergunt.

(h) LIBERISQVE CAPITIBVS. Kopf-Geld oder Kopf-Steuer, quam sanè ob *vitam ipsam pendi*; ut hæc sc. vel corpus liberum, ejusque tutela, redimi debeat, rationi & æquitati minùs conveniens esse videtur; quamvis id velit Pufend. *L. VIII. c. 5. n. 6.* Nil enim à cive hoc respectu exigi potest, quàm ut operâ suâ, cùm hostis instat, ipse *vitam* suam, pro ordine & loco, quem in civitate sustinet, tueatur: & longè rectiùs JCti Romani die Kopf-Steuer speciem esse dicunt oneris quodammodò realis, quòd absquè prædiorum respectu, & adeò ab *omnibus*, etiam qui prædiis destituti sunt, attamen sumtibus, & quidem pro cujusquè *conditione*, non pro *vitâ* (secùs à *Pufendorffio* proditur, qui omnibus æqualem præstationem, quia omnes æquè vivunt, imponendam vult) præstari debeat. *l. 6. §. 5. de muner. & hon.* vid. Klockium *d. Contrib. cap. 2. n. 12. 14. & 22.*

X. Immunitas *à vectigalibus* (*i*) haud facile, à censu vix unquam concedenda, idque in omni civitate ferè servatur. Concessa tamen à principe ad heredes aut posteros non pertinet, nisi diserte privilegio sint comprehensi *. Et mentione posterorum simpliciter facta, rationem habet, quod Lege Romana sancitum, posteros feminei sexus non intelligi, sed masculinos duntaxat**. Collegiis vero data immunitas, veluti Academiis, perpetua, quandiu durat collegium, intelligitur ***. Quia tamen vim majorem non habet immunitas quam privilegium, ideo lege contraria tolli & aboleri potest immunitas; nisi per contractum promissa & adsignata sit; quo casu jus quæsitum auferri non potest, nisi id quod interest in vicem præstet. Debent autem personæ immunes ad evitandas fraudes profiteri, quid in usus suos accipiant, idque ut *libello* (*k*) manu sua subscripto testentur haud de nihilo Lex Romana postulat *. Immunes autem sunt perpetuo, Res fisci, res exercitibus paratæ & ferè præsides provinciarum; ** studiorum quoque honori datum sæpius, ut Academiæ ibique tam docentes quam discentes ab oneribus vectigalium liberentur ***. Hi etiam qui loca palustria aut eluvione maris vadosa aliterve inculta emendant & frugifera faciunt, urbesve desertas frequentant, meritò immunitate, saltem ad tempus sublevantur. *

* *JC. in l. 1 §. 1. D. de jur. immunit.*
** *d. l. 1. §. ult.*
*** *L. penult. §. penult. eod. tit.*
* *Vid. l. 4. §. pen. D. de publican.*
** *d. l. 4. §. penult. l. 9. §. pen. & ult. eod. tit.*
*** *L. 3. C. de alluvion. & palud.*
* *L. 2. C. de Vectigal.*

(i) A VE-

(i) A VECTIGALIBUS. Videtur *Auctor* hanc doctrinam mixtim tractare de vectigalibus, cum iis, quæ ad munera seu *tributa* pertinent. Nam quæ in jure nostro de *immunitate* habentur integris titulis, ad *vectigalia* non pertinent; quanquàm *in his* utiquè immunitas quandoquè rebus aut personis concessa sit, de quâ in titulo *de Publicanis & Vectig.* agitur.

(k) LIBELLO. Quid usus servet hodiè in vectigalibus, vid. ap. Hahnium *ad* Wesenb. *d. Publican. n. 4.* Köppen. *Dec. 50. n. 13.* Confer. Seckendorff, im Teutschen F. St. *P. 3. Regal. 3. n. 5*

XI. Tributa sive census plerumque immediatè colliguntur. Vectigalia proprie dicta (nam sæpe *confunduntur* (l) solent locari, quia diligentius quæritur pecunia ab his quorum privatim interest, quam ab iis qui Rempublicam *administrant* (m). Qui conducunt vectigalia publicani dicuntur, odiosum cunctis gentibus nomen, tam ob exactiones, quibus vexant cives, quam ob per se invisum plebi institutum. Pœnas eorum qui res munificas sive tributo obnoxias non profitentur, est hæc, quod res celatæ cadant *in commissum* (n) & in fiscum seu *publicani commodum* (o) redigantur. Nec tantum merces, sed & naves & plaustra quibus vectæ sunt, committuntur, *licita cum illicitis*, (p) * ut quidem passim observatur; nempe si unius Domini sit navis aut *unius societatis*; (q) nam si diversi magistri, diversa consilia celantium & non celantium sint, omnes eadem pœna involvi minimè debent. Neque *ignorantiæ prætextus* (r) hac parte recipitur, si vel juris sit vel facti proprii ** Sed error probabilis hactenus tamen excusandus, ut publicani modica admonitione, v. c. duplo vectigali sint contenti, ut jure Romano ***. Factum quoque servorum domino ignoranti nocere non debet, nisi rebus illis quibus fraudati sunt, præpositi fuerint. Minori quoque ætati veniam erroris, etsi non æque probabili, æquitas postulat concedendam *. Si quis verò res suas professus vectigal non solverit, nec commissum nec alia pœna habet locum: quia publicanus sibi imputabit, quod *vectigal non exegerit* (s) **. Denique, si propter necessitatem adversæ tempestatis, onus fuerit expositum, non debere hoc commisso vindicari, æquitas manifesta dictat. Persecutio mercium, quæ in commissum ciciderunt, datur etiam adversus heredem; non quod ille propter defuncti delictum puniatur, sed quia merces ipso jure à defuncto amissæ fuerant; proinde apud heredem remanere non poterant. Si qua præterea pœna lege statuta sit, ea cessat adversus heredem ***.

* *L. 11. §. 2. D. de Publican.*

** *L. ult.*

** *L. ult.* §. *5. eod. tit.*
*** *l. 16.* §. *10.*
* §. *9. d. l. 16.*
** *Ead. l. 16.* §. *12.*
*** *L. 14. eod. tit.*

(*l*) CONFUNDUNTUR. Quod ipsi *Auctori* accidit, & in jure quidem nostro sæpè tributa sub nomine vectigalium continentur. *l. 1. & l. 2. C. d. exact. trib. l. 9. C. d. annon. & tribut. l. 23. d. V. S. tot. tit. si ager vectig.* vid. Cujacius *VII. obs. 3. & 4.* & Wissenb. ad *l. 17. d. V. S.* Et tamen si exactè nomen accipias, nunquàm exactiones publicæ & communes sub eo nomine veniunt. vid. Arnisæus *Lib. 3. d. Jur. Maj. c. 7. §. 1. 4. 8.* & quod differentias varias explicat Collegium Arg. de *Censibus th. 6. n. 2.* it. Gudelinum *Lib. V. d. J. Novissimo c. 9.*

(*m*) ADMINISTRANT. Id quod aliunde non minùs utilissimum esse Reipubl. & fraudes per hoc eò diligentiùs caveri, ostendit Boxhorn. in *Disquis. Polit. cas. 42.*

(*n*) IN COMMISSUM. Sed pœna *commissi* non ubiquè locorum obtinet, sic enim in *Saxonia* pœna arbitraria servatur. (Carpz. *P. 4. Const. 14. defin. 15.*) nec non alibi. vid. *Anton.* Matthæi *cap. 7. d. Auction. n. 20. seqq.* ùt & Mevium *ad Lib. II. Jur. Lübec. Tit. 13. art. 6. n. 7.* Prout etiam pœnæ eorum, qui *Gabellas* defraudant, Jure Communi *arbitrariæ* sunt. vid. Coler. *P. 1. c. 3. d. Process. execut. n. 74.* & Menoch. *II. A. J. Q. cas. 397.*

(*o*) PUBLICANI COMMODUM. Non obstat *l. 9. §. 4. de Publican.* Nam *l. 11. C. de vectig. & Commiss.* pro Publicanis apertè militat; *d. l. 9.* autem vult, quòd Mercator, qui de fundis fiscalibus mercari consuevit, non eandem immunitatem, quâ Fiscus fruitur, allegare possit. Neque etiam pro *contraria* facit, quòd fundus *emphyteuticus* si committatur, ad conductorem non pertineat. Est enim in utrâque specie manifesta differentiæ ratio. An verò *augmentum vectigalis*, v. c. ex mercibus, quæ antea prohibitæ fuerant, nunc permissis, ad Publicanum spectet? vid. Taborem *ad Colleg. Arg. tit. d. Publ. th. 9. circà fin.*

(*p*) LICITA CUM ILLICITIS. Sed hoc nonnisi sub distinctione verum est: Videl. in universum res, quas professus quis non est, aut licitè portari possunt, sed non absquè solutione vectigalis: & tunc res celatæ tantùm in Commissum cadunt. *l. 4. §. 1. d. Publ. l. 1. §. 15. de aqua quotid. & æst. l. 58. de SCto Trebell.* dummodò & improfessæ per se immunes fuerint; aliàs & hæ non minus unà cum celatis committentur; tantùm ereptis casui commissi illis, de quib. vectigal præstitum est. Rennemannus *Disp. 51. de jure Oblig. th. 25.* Aut res, etiam cum vectigali licitè portari non potuerunt, & si Dominus reliquarum mercium eas suis junxerit, aut jungi sciverit ab alio, licitis unà mulctatur. *l. 3. C. de Naut. fœn. l. 11. §. 2. de Publicanis.* Sixtinus *Lib. II. de Regalibus c. 6. n. 126.* Ergò publicis rebus vetitis, si privatas insciô Dominô junxerit nauta, hæ in commissum non cadent; quamvis publicis non vetitis, sed tamen immunibus, omninò ex facto nautæ, (non profitentis sc. privatas,) Dominus periclitaretur: contrà Christinæum *Vol. V. Dec. 58.* Ex quibus Wissenb. *n. 25. ad ff. d. Publicanis* emendandus est, qui de cœtero notat, *Belgas* discernere *Accisas* à Vectigalibus, *Gallos* habere distinctam rationem maris, â terris & fluminibus. *Ant.* Matthæi *cap. 7. de Auction. n. 7.* inter Jus scriptum & benignum distinguit, ut quidem de jure stricto *Dominus mercium licitarum* semper periclitetur; de jure benigno nunquàm. confer Boërium *integr. Dec. 178.*

(*q*) UNIUS SOCIETATIS. Nam & socio immunitatem in *individuis* proficere volunt: Interim cùm præstationes vectigalium in quantitate consistant, ideô res socii, cujus socius immunis est, utiquè in *commissum* cadit, non obstante *l. 5. pr. d. Censibus.* quippe quæ loquitur de casu, quo uterquè munificus est.

(*r*) IGNORANTIÆ PRÆTEXTUS. vid. Mylerum *c. 12. d. pond. & mens. p. 154. & seqq.* & Taborem *c. 6. Armam. th. 31.* ubi *l. ult. §. 10. d. publicanis* exponit: Utiquè error probabilis *Antonio* Matthæi *in Lib. II. d. Auction. c. 7.* attendendus videtur, ut à commisso quem liberet: Aliàs si vectigal deprehensus vel confestim offerat, *moram* tamen purgare non potest. *l. 16. §. 3. & 11. eod.* cùm pœnitentia in delicto consummato non admittatur. Farinac. *Quæst. 31. n. 65. & 66.* & per commissum res

proti-

protinùs *ipsô jure* commissa sit. vid. *l. 19. d. leg. 2. l. 13. d. condict. indeb.*

(s) VECTIGAL NON EXEGERIT. Et hodiè fisco illud resarciet: Köppen. *P. 1. Dec. 209.* ita ut malè Notator ad *Colleg. Arg. th. 14. n. 9.* hoc casu duplicatum vectigal solvendum esse velit.

XII. Cæterum vectigalia sine principis jussu neque à Magistratibus, neque ab ipsis publicanis augeri vel minui, vel reformari possunt. Neque pactiones publicanorum in ejusmodi finem cum singulis initæ, facile permittendæ; saltem Reipubl. non præjudicant, quominus, publicano non solvente ærario, debitum vectigal exigatur. Collectio pecuniarum publicanis nullo modo permittenda, nec proinde collectores vectigalium conductorum participes esse debent. Neque permittenda publicanis dilatio solutionis prætextu *compensationis* (*t*) alterius debiti, sed hoc à Republ. seorsim petere debent. Quando tamen constat, eos nihil esse fraudatos, & ob defectum solutionis excutiuntur, tum liquidi compensatio negari non potest. Vigor etiam publicæ utilitatis postulat, ut reliquatores publicanorum corporaliter plectantur, nisi perspicue docere queant, nec cupiditate, neque negligentiâ suâ, verum fato accidisse, ne solvere possent. Est & hoc rationi consentaneum, ut qui maximos fructus ex redemptione vectigalium consecuti sunt, si postea minime tanti locari queant, iidem ea prioribus pensionibus suscipere compellantur, ut Romanis usitatum erat, * hodie non perinde servatur. Debitores autem fisci vel Reipubl. ** vectigalia conducere prohibentur, nisi forte tales obtulerint fidejussores, qui & reliquis eorum satisfacere parati sint. Denique, si pensionibus facta sit locatio, prioribus non solutis, pellere licet conductores, necdum etiam tempore conductionis impleto***.

* *L. 11. §. ult. eod.*

** *L. 9. §. 2. & 3.*

*** *L. 10. §. 1.*

(t) COMPENSATIONIS. Nam debitor Reipubl. non potest uti compensatione per *l. 17. & 20. d. compensat. l. 3. C. eod. l. 46. §. 4. & 5. de jure Fisci* Zanger *P. III. d. Except. c. 8. n. 15.*

XIII. Cœterum, ut publicanis secundum statuta paratum & rigidum jus dicatur, publice interest, nec minus ut audacia temeritasque eorum in captandis vexandisque civibus, pœnis competentibus coërceatur *. Utroque tamen casu sententia declaratoria requiritur, nec

nec minus, cum quæritur, an res celatæ debeant committi: ut tamen usque ſummaria cognitio adhibeatur.

* *L. 12. eod.*

XIV. Quæ de vectigalibus Reipubl. traduntur, ea de municipiorum quoque tributis & vectigalibus intelligantur: ſcilicet, ſi principis conſenſu inſtituta fuerint, neque enim ordo municipalis nec ad ſuas quidem neceſſitates quicquam ab ſuis incolis *exigere poſſunt* (*u*).

(*u*) EXIGERE POSSVNT. Poſſe *Municipia* collectos imponere extra ordinem ex *l. 12. C. d. operib. Publ.* evincitur; ſed non niſi municipum conſenſu, & quidem majoris partis: vid. Zahn. *d. Jur. Munic. c. 63. n. 7.* ut tamen collecta illa *modica* ſit, atque hodiè conſuetudine ſeu conniventiâ Principum firmata. Diſtribuere autem ea collectas à ſuperiore indictas inter cives ſuos poſſe, certum eſt. Klockius *c. 17. d. contribut. n. 19. & 172.* ubi quidem ſi plus ſolverint aliqui, adv. reliquos concives condictionem indebiti non habent; Zahn. *c. 65. n. 14.* neque contrà Magiſtratum imponentem, ſed tantùm moderamen petere poſſunt: vid. Mevium *VI. Dec. 170.* Utiquè *novas Gabellas* etiam, victualium nomine, civitates *Municipales*, absquè *ſuperioris conſenſu*, inſtituere non poſſunt. Klockius *c. V. d. Contrib. n. 121. & ſeqq.* licèt *Civitates Imperiales*, cùm quidem cœteris Statibus Imperii tale quid permiſſum non ſit, Gabellas ejusmodi, quibus etiam *tranſeuntes* & peregrini graventur, poſſint inſtituere, idem Klockius *d. l. n. 180. ſeqq. & Capitul. Leopoldina*, quæ rationem quoquè exprimit. Deniquè, quod nonnulli docent, eos qui defraudant vectigalia, non peccare in *conſcientiâ*, quia pœna apponatur in bonis, adeoquè lex ſolùm tribuat Principi Jus ad rem ſeu fiſco in fundum, ſi fraudator deprehenſus fuerit: illud verò repugnat *præcepto* divino reddendi vectigalis *Rom. XIII. v. 6. 7. Matth. XXII. v. 21.* vid. Oſiandr. *ad* Grot. *L. II. c. 17. §. 16.*

CAPVT VII.

De

His quæ exteri ſibi invicem debent. *

* *Vid. ſuper hoc cap. Grot. lib. 2. cap. 2.*

ARGVMENTVM.

Citra omne factum & pactum exteros ſibi invicem teneri ad ea quæ neceſſitas poſtulat, modo alter carere poſſit. 2. & quæ ſunt innoxiæ utilitatis. 3. quæ ad propulſandum à nobis evidens periculum requiruntur, ut munimentum in ſolo pacato capi liceat, ſub cautione certâ. an poſſit vicinus Rex impediri, locum in ſuo munire nobis vicinum, aut regionem nobis vicinam occupare. Quo ſenſu jure Romano capti à populo nobis pace nec bello cognito in ſervitutem redigantur.

I.

HAbemus civitatem legibus ordinatam, à Magiſtratibus adminiſtratam, Judiciis pacatam, pecuniis inſtructam. Non deerant, quæ plura de internâ adminiſtratione dicerentur, ſed compendio con-

ſulendum. Sequitur, quid juris publici adverſus exteros, qui ſub eodem nobiſcum imperio non degunt, cuique civitati ſit obſervandum. Quâ in re primô videndum, quid juris ſit, ubi nullum fœdus, nullum factum aut pactum inter nos & alienigenas interceſſit.

II. Et primô, *quæ neceſſitas poſtulat* (*a*) ea ſibi invicem exteri debent: proinde, ſi qua civitas fame laboret, frumentum à vicinis petere poteſt, precio tamen juſto, modò illi non laborent pari neceſſitate. Idem in aliis rebus: & ex negatione, belli cauſa naſcitur. Ratio eſt, quoniam proprietas rerum, quæ initio humanæ ſocietatis communes erant, conſenſu generali eſt introducta, nec patet ulterius, quam ille conſenſus ferat: atqui non eſt dubium, quin ea voluntas omnium fuerit, ut inſtitutum ſalutis communis ergo receptum ne duraret in perniciem hominum, ipſamque neceſſitatis legem ſubigeret. Ex eâdem causâ, ſi quis populus virorum ſit, is matrimonii copiam, quâ ex ſe frui nequit, *jure petit à vicinis:* (*b*) ideoque Romani bello potius juſto quam raptu perfido contra Sabinos agere debuiſſent.

(*a*) QVÆ NECESSITAS POSTVLAT. Non aliter *Molina* proceſſit, quando in *Tomo I. d. Juſt. & Jur. Diſp. 105.* aliis in res noſtras citrà factum noſtrum Jus competere docet in caſu 1.) graviſſimæ neceſſitatis & 2.) utilitatis innoxiæ, vid. *§. 3. b.* Equidem neceſſitas aliàs quoquè multum valet contrà juſtitiam, ùt *Quintilianus* ait, Declam. *260.* Strictam videl. illam & *regularem:* Cæterùm *Jus* quoquè parit *benignum* illud & extraordinarium, quò non tantùm diſpoſitionem circà res *nonnullas* Legis *Rhodiæ* referunt, in quibus *contributio* ne quidem debetur: ùt eſt conſumtio *cibariorum:* (ſiquidem illa neceſſitati communi impoſita navi videntur, & in ſocietatis commodum deſtinata,) ſed & in cæteris Legis *Rhodiæ* capitibus, dum ſaltim jus eſt mihi, res *alienas* in mare projiciendi, *Juſtitiæ* ea ratio ſe exſerit; nec minus in his, quæ *in conſequentiam* ejus introducta ſunt, veluti quòd vicini ædes ad incendium à meis avertendum diruere poſſum. Similiter *damni infecti* aliqua huc pertinent, item quòd *viam* de fundo ſuo alius mihi invitus concedere tenetur, ſi exitus aliò non pateat. Sic & quoad homines ipſos, ſi duo tabulam unam navis occupaverint, quæ utrumquè non capit, abstrudere alterum licebit, ut nos ſalvi ſimus: & pari ratione obterere intermedium, ut ex perſecutione hoſtis mei, cùm aliter non liceret, evadam. vid. Pufendorff. *L. II. c. 6. n. 3.* ubi tamen quando neceſſitatem efficere poſſe tradit, (licèt ſubdubiè,) ut *jugulare* liceat unum ex navigantibus *famis* ſedandæ causâ, per ſortem, utiquè rectiùs *negativam* ſimpliciter adſtruxiſſet; Nec enim *ſcelus* neceſſitatis causâ committendum eſt. Utiquè *publica neceſſitas* majorem habet juſtitiam, & ideò Dominus territorii naves prætervehentes, item advenarum currus & equos, cogere poteſt in caſu neceſſitatis, ad uſus ſuos, etiam citrà mercedem, ſi præſtari ea nequeat; ut tamen ſinè gravi vectorum damno fiat, & quà aliàs commoda admiſſionis peregrinorum ex hoc quadantenùs compenſari videntur; adeoquè non ex jure quodam *Communionis reviviſcentis:* quò hæc talia *H. Grotius* ex parte retulit; ſed jure potiùs *imperii*, idquè in tantum, ut etiam ad loca periculoſa & infecta, ad exercitum ſcilicet vel aliâ exigente neceſſitate vectores ejuſmodi mitti poſſe *Ripa* docuerit; quanquàm hoc non niſi magnis cautelis & reſtrictionibus aſſerendum ſit. vid. Perez. *ad Cod. tit. de nav. non excuſandis.* Quid autem, num quis in extrema famis neceſſitate, in quam præter culpam propriam incidit,

cidit, jus habet rem alii ſubtrahendi, ut ob hoc in Crimen *furti* non incidat? Equidem nonnulli ne quidem extremam neceſſitatem requirunt, ſed *gravem* admittunt, uti *Dicaſtillo*: qui etiam putat, poſſe furem ejusmodi ſi impediri velit, ipſum Dominum occidere, quamvis cum moderamine inculpatæ tutelæ. *Lib. II. de Juſt. & Jur. Tract. II. Diſp. 9. Dub. 9. n. 257. & ſeqq.* Quos *Hug. Grotius Lib. II. c. 2. §. 6.* in hoc quidem ſequitur, quòd *furtum* ſurripiens ille non committat, & quidem ob hoc, quaſi *communio* illa *primæva* reviviſcere videatur. At verò nullam unquam ejusmodi *communionem* fuiſſe, quam & *Leſſius* in hoc articulô ſupponit; nec *dominium* inſtituti *humani* eſſe, ſed juris *divini* naturalis & moralis, *ſuperiùs* oſtendimus. Neceſſitas etiam licèt extrema, nedum gravis, morbi, famis, nuditatis, rem meam *alterius* efficere non poteſt, quùm potius rei alienæ contrectatio *furtum* conſtituat, quâcunque intentione illa ipſi ſurripiatur: nam & hîc *lucrandi* animus, i. e. cupido alieni verſatur, nec privatus in facultate illâ dominii, quæ ex jure univerſali pendet, diſpenſare poteſt. Non etiam ſequitur: ex *charitate* dominus rei tenetur egeno in neceſſitate ſuccurrere. E. hic ſumere ſibi poteſt, quô indiget: ceu non ſequitur: Princeps imperare benignè tenetur. E. ſubditis ad hoc eum cogendi jus competit: peti ſolùm & urgeri hoc poteſt; quò demum reſpicit *Prov. III. v. 27.* etiam à Magiſtratu, quippe quòd ſimus diſpenſatores bonorum à Deo conſtituti, & *Eleemoſynarum* ſua ſit *neceſſitas*, quod *Franzkius* integrâ *Reſol.* optimè deduxit: Exhinc autem egeno in rem nil juris eſt, ita ut ſi vel maximè unquàm primi extitiſſent diviſores, egeno propriam invaſionem non permiſiſſent, ſed dominis injuncturi fuiſſent conceſſionem ſuperflui: Quid quòd ipſe *Grotius d. c. 2. §. 9.* ſurripienti in caſu, in quo deſinit ejusmodi neceſſitas *reſtitutionem* injungat: ex quo ſanè non oportet rem fuiſſe ei debitam; nec enim nunc obligatio de novo nata dici poteſt, ſi non principium debiti ex ipſa ſurreptione protinùs naſceretur. Faceſſat itaquè *Puſendorfius L. II. c. 6. §. 5. & 6.* quando à furti crimine ſurripientem in caſu, quô à locuplete rem obtinere precibus non potuit, immunem eſſe, docet, & *diviſioni* primævæ hoc adſcribit, non item *communioni cum Grotio & cæteris*, quia aliàs, inquit, domino, qui pari neceſſitate premitur, poſſet adhuc rem alter eripere, velut in medio poſitam & communem. Sed & fundamento *Puſendorfii* ea, quæ antè diximus, officiunt: & quanquam ipſum Franzkium *II. Reſol. 7. n. 33.* item *Wiſſenbachium* ad *Tit. d. furtis.* non minùs, quoad rem ipſam, *Grotio* accedere videamus; tamen nil ulteriùs hi moliuntur. *Textibus* autem nonnullis ex jure *Canonicô* in *cap. 3. X. d. furt. c. XXVI. Diſt. 5. de Conſecrat.* & *can. fraternitas. cauſ. XII. qu. 2.* Riemerus *Decad. 12. Qu. 4.* ſatisfecit, vide etiam *Seldenum, Lib. VI. cap. 7.* & *Taborem Racem. 3. Crim. n. 36.* & in *Armam. p. 319.* qui nobis adſtipulantur. Itaquè *furtum* omninò ſurripiens ille committit, quanquàm ceſſante improbitate *pœnalem* actionem meritò non ſubeat, nec quoad *rem* ipſam reſtituendam priùs quâm ad hoc idoneus fiat, adſtringatur. *vid. Ord. Crim. in art. 66.* ibiquè Matthiam *Stephani* & *Bachov. Vol. 2. Diſp. 30. th. 3. lit. H.* Nec putem eum ſolùm quoad forum exterius, ſed etiam in forô interiori *conſcientiæ* ipſum à pœna liberum poſſe pronunciari, licèt *Oſiander* diſſentiat, *ad H. Grot. Lib. II. c. 2. §. 6.* niſi quà *appetentia alieni*, etiam in contractibus, pœnam coram Deo meretur; quô intuitu ſententia Oſiandri admitti poteſt.

(*b*) JURE PETIT A VICINIS. Ita *Grotius L. II. c. 2. §. 21.* quem *alii* refellunt, quòd ita parentum libertas, nec non liberorum, concutiatur, tum & utriusque partis religio moresquè diverſi eſſe poſſint: & quanquàm alteri jus eſſe queat matrimonii; non tamen eſſe determinatè hujus vel illius. *Grotium* quoquè Exemplum *Benjaminitarum* non juvabit: nam hos non Jure G. ſe niti putaviſſe, ſed peculiari Reipubl. communis, ob unionem tribuum attendendum eſt. *vid. Judic. c. XX.* Itaquè hîc multa ſupponenda ſunt, ut nil ſc. ſuperſit præter nudam *invidiam*, quam ut inter Gentes feramus, ratio communis propagandi generis humani non patitur. Equidem *LL. Romanæ* cum *peregrinis nuptias* non admittunt, non quidem ut prohibitæ eſſe reperiantur, ſed ſolùm quòd peregrini & in Civitatem non recepti *civilibus* effectibus nuptiarum frui non poſſent: Ut non opus ſit eum Puſendorffiô *L. III. c. 3. §. 13.* ad alias rationes confugere; veluti quòd conditionem fœminarum & copiam peregrinis fuiſſe, Romani ſuppoſuerint, quòd ſplendorem prætexuerint familiarum, & ut Romanæ mulieres maritos faciliùs invenirent, nec opes extrà civitatem aliò transferrentur. Quod verò *Sabinos*

binos attinet, in raptum fœminarum Sabinarum valdè invehitur *Augustinus L. II. cap. 17. & L. III. c. 17.* de *Civitate Dei.* & cumprimis libertorum matrimoniorum, infamem & indignam Romanorum sortem, hospitalis fidei sanctimoniam, & huic adversam fraudulentæ deceptionis feritatem, urget. Ubi quidem de *libertate matrimoniorum* ea habenda sunt, quæ antè diximus. De cætero quamvis varias causas, quibus raptum hunc tueatur *Pufend. d. l.* adferat; tamen rationes *Augustini* satis prægnantes sunt, præcipuè quòd ludorum festivitatem dolosè mentiti Romani fuerint: cui malè reponunt alii, quòd deficiente superioris judiciô modus acquirendæ rei, quæ jure cuiquam debetur, *promiscuus* sit, nec an per vim an dolum acquiratur, referat; perfidiam verò non esse, nisi fides data fuerit, quô factô demum Jure suo quem semet abdicâsse, vel vindicationem ejus ad certum tempus suspendisse, videri: Nam utiquè à *perfidiâ* raptus ille alienus non est, cùm *fides hospitalis* super omnem utiquè fidem sit. Ex quo rectè *Auctor* cum *Augustino* sentire videtur.

III. Secundò, quæ sunt *innoxiæ utilitatis*, (*c*) ea jure à quovis populo petuntur; quidni enim, ut rectè Cicero, quando sine detrimento suo potest, alteri communicet, in iis quæ sunt accipienti utilia, danti non molesta? Hinc non modo ignis & aquæ copia indigentibus danda, sed & *transitus per terras* (*d*) & aquas patere debet, qui hoc transitu opus habent ad causas justas; modò cautionem securitatis sufficientem petentes præstent. Nec quidem *vectigal* (*e*) transeuntibus imponi potest, nisi quod respectum ad sumptus ob illum transitum faciendos habeat, denique nisi præscriptione immemoriali jus illud acquisitum sit. Sed & *commoratio ad tempus*, (*f*) imo & perpetua habitatio his qui sedibus suis pulsi sunt negari non potest, modo imperium agnoscant & recipi possint. Imo & terræ à populo non occupatæ per fundos, sed tantum *imperio tenus*, (*g*) non videtur ejusmodi exulibus neganda, supposito semper id tuto fieri posse. Nam ut quisque suum occupavit quod securè teneat, non minus primævâ hominum conventione statutum videtur, quàm ut res dividerentur: ideoque hujus rei cautio semper excipienda est. Hinc tempore belli jure suscepti, licet occupare locum *in solo pacato situm*, (*h*) quoties certum periculum est, ne hostis eum locum invadat ac inde gravissima damna infligat, multò magis si jam hostis eum teneat & inde nobis noceat. Sub hac tamen cautione, ne plus quam custodiam nobis arrogemus, relictis domino vero fructibus & jurisdictione, periculoque cessante, locus restituatur. Neque sumptuum nomine qui in custodiam sint facti locum retinere licet, nisi & cives domini veri præsidio nostro manifestè ab injuriis vindicati fuerint.

(*c*) INNOXIÆ UTILITATIS. Conf. *H. Grotium L. II. c. 2. §. 11.* ubi quidem malè fundat illam utilita-

utilitatem in reviviſcentia *communionis primævæ*, cùm potiùs res illæ, quas ibi deſignat, ob naturam ſuam, ex intentione Dei, & conditione ipſarum rerum, ſemper in communione, h. e. ut cujusquè *omni tempore proprie* fieri poſſent, ſubſtiterint: ùt ipſe de aquâ profluente *§. 12.* fatetur. Etenim rerum ejusmodi uſus in plures ſe diffundit, ſinè labore & induſtriâ, & citrà detrimentum aut imminutionem commodi alieni: ac præthereà quædam *humanitatis* ſunt, ſi non tantum ad res, ſed etiam ad jura ſeu facultatem, innoxiam ejusmodi utilitatem referas; ùt ſunt erranti viam monſtrare, lumen de lumine accendere, quod tamen utrumquè non ſemper innoxiæ utilitatis eſt: indequè, cùm fuerit ex humanitate, tanquam parti unius corporis, præſtari debet. *Inventum* verò quoddam, licèt ſaluberrimum, ùt aurum conficiendi, & ſimilia, ut quis *communicet*, non tantùm non à privato, ſed nec publicô nomine quis cogi poteſt; ſi non ob aliud, ſaltim ob hoc, quòd nec publico expediant, quibus commercia omnia & patrimoniorum ordo turbaretur. Quod *res* ipſas attinet, etiam de iis diſtinctè ſentiendum eſt, ſic enim aqua non ubiquè *utilitatis innoxiæ* haberi poteſt. Undè Moſi etiam Idumæus aquam non injuriâ denegaſſe exiſtimandus eſt, (*Judic. XI.*) in regione ſiticuloſa, & pro toto exercitu.

(*d*) Transitus per terras. Diverſæ quæſtiones ſunt de *tranſitu* ſingulorum vel paucorum & *inermium*, & de tranſitu *exercitus: priorem* quidem concedendum eſſe, faciliùs aſſeri poteſt cum *Grotiô*, *Lib. II. c. 2. §. 13. & c. 1. de mari libero*, ſive illud fiat ob commercia, ſive ob cupidinem luſtrandæ nationis exteræ: de quâ cauſa plures dubitant. Nam utiquè ad colendam ſocietatem humanam *peregrinatio* impediri non debet, modò noxa abſit morbi, ſceleris, latrocinii, religionis turbatricis. Quod verò *commercia* attinet, quorum cauſa favorabilior eſt, etiam ob hæc tranſitum concedendum eſſe, verius eſt. Nec enim ut lucrum meum minuatur, alteri medium, quô unicô gaudet lucrandi, præſcindere fas eſt, nec nuda utilitas mea jus mihi facit adverſus alterum. Quid quòd per accidens lucrum unius gentis minui poſſit, commercandi verò ratio per ſe omnibus debeatur: prout quis non ferret opificem conquerentem, quòd alter, ejusdem artis beneficiô, commoda ejus ipſi evertat. Interim *Stapulam* imponere gens intermedia mercibus transvectis poteſt; velut *vectigal* Juri Gentium non minùs congruum eſt: nec tamen ut *omnes* merces *venum exponi* debeant, (nam ita neceſſitati tranſeuntis in ſuo non conſuleretur,) ſed tantùm ut pars aliqua. Diſcrimen verò inter merces *neceſſarias* & luxum inſtruentes fieri non debet. Quid enim hoc ad Rempubl. intermediam, ſi in altera *luxus* foveatur? Et quisnam judicaverit, num unum alterumvè in cauſa luxus cenſeri debeat? maximè ubi Gentium diverſi mores & inſtituta reperiuntur. Ipſa tamen Gens tranſiens, ſi quæ in copia habet, ea ut vendat priùs, cogi utiquè poteſt. Proindè non obſtat, quod obvertitur, indigentiam alterius ipſi adverſus me jus parere non poſſe: nam hæc petit id, quod eſt in principio. Non etiam quòd poſſint notitiam aucupari peregrini rerum noſtrarum: nam eandem accipere hoſtes quoquè poſſunt ex captivis: imò quæ arcana ſtatûs ſunt, à Civibus clàm haberi debent. Regulæ autem morales omnes, eò quòd bonæ ſunt, & ad virtutem ducunt, communicabiles habentur. Quòd ſi morbos diſſimulari poſſe dicas, etiam cives ſi domum peregrè redeant, diſſimulare eos poſſunt, & hinc Quarantanæ plerisquè locis frequentantur. Quæ omnia efficiunt, ut etiam moram quandam adventantibus concedi oporteat; ſiquidem ſi corruptelæ noſtratium ex moribus peregrinorum metuantur, obſervatores conſtitui, & ſpatium certum commorationi præfigi poteſt. Interim cum *Franciſco de victoria*, Profeſſore Salmanticenſi (*Prælect. V. de Indis noviter inventis*, *ſect. 3.*) ad *Hiſpanos* concludere non licet, qui navibus ingentibus, nunquàm viſis, ad littora *Americana* accedentes, inſuetis armis pariter ac veſtibus inſtructi, nec linguæ gnari, ab Americanis *juſtè repulſi* ſunt. Cauti ſunt *Japonenſes*, quando peregrinos etiam cum navi unâ alterâve admittunt, ſed ut *naves* protinùs Commiſſariis Regni relinquantur. Illud equidem *diſſentientes* adventanti denegare non poſſunt, quòd jactatum mari & pulſum ad oras peregrinas, ſi morâ quâdam ad reparandam navim vel reſtituendam valetudinem indigeat, excipi, & tempus neceſſarium ei indulgeri oporteat. Præthereà quæritur: an Gens una cum Gente altera paciſci poſſit, ut certi generis *merces ei ſoli* vendat? Permittit hoc *Grotius Lib. II. c. 2. §. fin.* ubi ſpeciem ponit in fructibus, qui alibi non naſcuntur, & reſtringit ſenti-

 tenti-

tentiam suam, ut debeat parata esse Gens illa, quæ soli sibi id genus mercium pacta est, aliis easdem æquô pretiô vendere. Enimvero sicut nonnulli istô *Grotii* locô ad hoc abutuntur, ut ostendant, non posse populum quendam *cogi* ab exteris *ad commercia*, quoniam hoc ipso pactô *Grotius* admittat, omnes præter unam gentes ab aliquo commerciorum genere excludi posse; (quanquam *H. Grotius* traditionem suam dictâ *restrictione* juvare nitatur) ita sanè pacta ejusmodi vix probari posse videntur, neqùe *Grotium* juvat *Pufendorfius*, quando ait, hoc impedimentum libertatis non fieri per violentiam, nec etiam immediatè, sed tantùm mediante conventione cum alio, & sic per indirectum. Nec enim interest, quocunqùe modô libertas impediatur. Quid quòd *Grotius* ipse in *cap. XII. de mari libero.* jam antè contrarium *contrà Hispanos* defenderit, qui apertè tunc profitebantur, teste *Seldeno Lib. II. c. 20. de mari clauso* se populos cœteros à commercio cum *Indis* prohibere posse: adeò ut, in *Jure Belli & Pacis*, *Grotium*, pro *Belgis* suis, qui postmodùm non minùs commercium in *Oriente* sibi *solis* pacti fuerant, locutum esse oporteat. Quid autem de transitu non singulorum, sed integri *exercitûs?* Pufendorfius *L. III. c. 3. §. 5.* transitum exercitui denegari jure posse, contrà *Grotium*, adstruit, qui ex communione rerum primævâ malè rem deducat. *Cautiones* esse inanes ac difficiles, iisqùe vel maximè præstitis, periculi plenum manere transitum, etiam ob vicinos, imò hostes transeuntium. Hinc unicè, quando vires nobis desint, resistendi, instantiæ transire volentium nos cedere, & tunc excusationi, ratione vicinorum, aliorumqùe quorum interest, imbecillitatem nostram deservire, posse. Equidem *H. Grotium d. cap. 2. §. 13.* non tantùm, quòd in fictitiâ illâ communione se fundet, verùm etiam ob hoc in materia *transitûs* minùs rectè procedere, apparet, quòd à privato & singulorum transitu, ad eum qui integri exercitûs vel populi est, procedat. Nam licèt privato facilè negari transitus non possit; tamen in exercitu secùs est, si *justus metus* fuerit, qualis ùtiqùe semper esse potest, ut vix unquam causa non justa recusandi detur. Unde nec *exempla Grotii* quadrant: Nam *Moses* ab Idumæo jure fraternitatis transitum petere poterat, & ratione miserationis diuturni itineris, tùm & de manu Dei, in illô populô, satis constabat; adversus *Amoræos* autem bellum non fuit justum, ob denegatum transitum; sed quia populus ille finibus suis egressus injuriis Israelitas affecerat. *Jud. XI. v. 20.*

(*e*) Vectigal. Probè hunc articulum expendit Pufendorf. *Lib. III. c. 2. §. 7.* ubi, non eand. vectigalis *maritimi* rationem esse, quam *terrestris*, ob sumtûs videlicet aliosqùe respectûs diversos, ostendit.

(*f*) Commoratio ad tempus. De hoc non minùs agit *H. Grotius d. c. 2. §. 15.* eamqùe admittit, si innoxia, & exindè nobis satis cautum, fuerit: nec minùs *H. Grotius §. 16.* jus *habitandi perpetuum* peregrinis indulgendum esse, docet; quanquam certis conditionibus: quibus tamen cumprimis conditio *religionis* addenda est, tùm & multitudo attendenda, & causa impulsiva mutandæ sedis, an necessaria illa fuerit? simul etiam an felicitas agri nostri tanta sit, ut recipi illi possint: an bene habitaturi simus? an turba ignava sit? an locari & disponi possit, absqùe periculo nostri statûs, an si ubertas fuerit, perstitura ea in longum videatur. Igitur si multitudo nocitura sit incolis: si religione, vel moribus dissideat: si vitiis naturalibus aut moralibus affecta sit, aut Statûs nostri ratio id non patiatur: habitationem peregrinis concedere non oportet. Num vero, quod *Molina* docet, apud *Grotium L. II. c. 2. §. 22.* impediri non possint illi, qui *veram religionem* afferant? qu. Saltim non posse impediri prædicatores, videtur: si de integro populo ambigatur: Interim quò minus ut *Evangelium* quoque ubivis terrarum prædicent, recipi debeant, meritò dubitatur. Neque enim illi habent Jus prædicandi pro omni tempore: sufficit obtinuisse illos certis quibusdam Periodis, Deo visis, in Adamo, Noacho, & tempore Apostolorum. Et quidni Reges exteri, qui Majestate valent, etiam *de sacris* in suo disponere possent; quanquàm omninò male agant, Evangelium à se repellendo; quod tamen invitis etiam obtrudendum non est. *Matthæi VII.* De cœtero, quod Pufendorf. *L. III. c. 3. §. 9.* tradit, si nos ad aliam Gentem commeare non cupiamus, quòd tunc etiam nos eidem in nostrô aditum non debeamus; præterquàm in necessario & gravi casu: ex illo *libertas* ea ad alios commeandi, quam *suprà* adstruximus, convelli non debet. Nam sanè amicitiæ, & commodiùs atque cultiùs vivendi desiderii, ratio, contrarium satis evincere potest. Non

obstat,

obstat, quòd privatus quem arcere possit à suo fundo, licèt nullius periculi metu. Nam diversitas ingens ratione commodorum & incommodorum est: siquidem privatus, quem arceo, ab aliis civibus obtinebit, quod à me non potest. Gentes verò integræ quandoquè subsidiô quodam, quo carere non possunt, indigent, & indignum adeò foret, alterum ex mero beneplacito nos ab his, quæ nobis necessaria sunt, arcere posse: multò minùs ut nos ille arceat à cultu Correspondentiæ & nexu humanitatis: nam quoad *commercia* quidem, satis certum est, tantò liberius nos Gentem exteram ab eodem mercium genere arcere posse; licèt quod ad eam rem, eò commeare non cupiamus; modò merces illæ respiciantur, quibus ipsæ facilè cariturae sunt; ùt sunt equi pulcherrimi, arma certi generis, & similia. Quin & ea prohiberi possunt, quò minùs exteris dimittantur, quæ licitum & necessarium usum habent, si ipsimet illis indigeamus, ùt vinum, oleum, lana, ferrum: prout etiam Nostrates prohiberi possunt, ne ab aliis certum genus mercium emant, scil. ne effœminentur, vel ipsi solertiam dediscant. Unde malè *Francisc. Victoria* simpliciter asserit, *Hispanis* jus merces importandi in Indias fuisse. Sed an unus præ alio admitti possit? qu. Potest excludi unus alterve, si delictum præcesserit. *H. Grotius L. II. c. 2. §. 22.* Imò etiam aliàs quoad ea commoda prærogativam quibusdam concedere licet, quæ ex voluntate superiorum pendeat, ùt in effossione auri & similibus: qualia tamen, quando omnibus promiscuè concessa fuerint, utiquè ab illis Gens una sola excludi non potest.

(*g*) IMPERIO TENUS. i. e. quæ Imperio nostro occupatæ sunt, sed ut nemo eas colat, & nec publico nec privato nomine possessio illarum exerceatur. Rem ipsam quod attinet, sententia hæc *Auctoris*, quam & *Grotius L. II. c. 2. §. 17.* tenet, utique reprobanda est. Nam *planè sterilem* locum non occupabunt, sinè periculo incolarum: *aliquatenus* sterilis, qui culturam admittit, quidni relinquatur incolis, qui nec cultus esse potuit, vel defectu hominum vel electione partis melioris, aut ob calamitatem morborum, belli, & similium: ita ut quamvis *Auctor* hîc supponat, quòd tutò illud fieri posse debeat: vix tamen species ejusmodi reperiatur, in quâ periculum non opportunum sit. Proinde non est ferè, ut Quæstio, nisi quàm plurimis restrictionibus affirmari possit. Et haud dubiè inanis iterum est illa, quàm *Auctor h. l.* à communione primævâ petit, ratio.

(*h*) IN SOLO PACATO SITUM. Sic iterum *H. Grotius Lib. II. c. 2. §. 10. & Lib. III. c. 1. §. 2.* ubi & cautionem illam, quam *Auctor* habet, adjicit. Interim, cùm præsidiariorum petulantia satis quandoquè coërceri non possit, collusio quoquè cum vicinis, adversus ipsum dominium loci, aliquando oriri, & periculum exindè non minimum ei creari, queat. Hinc æquitas flagitat, ut priùs domino denuncietur, quò locum custodiat, oblatis etiam sumtibus, aut inutilem saltim ad recipienda præsidia, eum demoliendô vel aliter faciat. Sumtus vero illi, si vel maximè concesso loco à nobis fiant, repeti non possunt. Sanè *Bæclerus* ad *d. Grotii* locum, docet, quòd nemo ad occupationem ejusmodi permittendam teneatur; tantùm quòd veniam faciliorem mereatur is, qui necessitate securitatis suæ locum occupaverit: Nec enim nos securitatis alienæ gratiâ teneri, ut nos periculo suspectæ conspirationis involvamus, ipsisvè belli malis, si occupans ille rursus exturbetur: neque & cogi quem posse, ut hospites recipiat, quibus leges dare nequit: quæ *Bæcleri* sententia satis proba est.

IV. Videndum, ne non ex eodem fundamento rectè statuatur, posse vicinum impediri, ne in suo solo sine aliâ causâ suâque evidenti utilitate munimentum nobis propinquum exstruat, aut aliud quid faciat, unde justa formido periculi oriatur, idque non minus quam quilibet recte prohibetur aliquid in suo, re suâ non postulante, facere, quo damnum rebus nostris inferatur. Quod tamen usque eò non extendendum, ut bellum promiscuè ad alterius minuendam potentiam, move-

movere *liceat*, (*i*) quomodo aliqui diſputant, eodem argumento; quod ſcil. ex tacito generis humani pacto, idem ad ſecuritatem procurandam quod ad damnum avertendum liceat; enimverò factum aliquod ſpeciale opus eſt ut accedat, unde animus lædendi probabiliter colligi poſſit.

(*i*) Liceat. Ideoquè metus ex vicini potentia ad bellum non ſufficit. Sufficit autem ad apparatum defenſionis, imo ne quidem bellum ex *præventione* excuſari poteſt; niſi ex probabilitate morali de animo lædendi in vicino conſtet. *Conf.* Strauchium *Exerc. IX. Exot. th. 15.* Equidem in Imperio Romano facilius Principibus de ſecuritate conſtat, vid. Limn. *Lib. IV. J. P. c. 8. n. 213. & ſeqq.*

V. Eôdem pertinet quæſtio, an Regi aut populo præpotenti, cujus vicinitatem timeamus, impugnanti regionem, qua captâ, nobis & vicinus ſit futurus & nocendi validus, ob hanc cauſam impedimento eſſe liceat, ne quod intendit hoc obtineat, quod ex eâdem ſequelâ video diſputari. Reſponſio eſt, tametſi, ut ſe res habent humanæ, in ſuaſoriis hæc cauſa maximè valeat, tamen juſtificam per ſe non videri, ſiquidem hactenus nihil committitur, quò noſtra ſecuritas lædatur, & ex obſcurâ futuri mali conjecturâ, *ad bellum*, (*k*) quod eſt omnium malorum compendium, non feſtinari, intereſt generis humani: Excipe, niſi conſtet, eâ certitudine, qualis ſufficit in moralibus, impugnari urbes alienas vel ad hoc maxime, ut nobis deinde noceri poſſit, quibus forte gratia Polyphemi ſervetur, ut ultimi devoremur.

(*k*) Ad bellum. Quoad usquè *fœderibus* abſterrere licet Regem alterum; Et hinc non directè aggredi eos, qui vicinis noſtris imminent, ſolemus; ſed per indirectum, ut vicinos juſtiori ratione adjuvemus, aut mediationem offeramus: quam ſi non admittat aggreſſor, longè rectiùs deinceps præſumi liceat, ne quidem nobis aliquando eum parciturum eſſe. Cœterùm *Auctoris* tradita *hoc §.* congruunt H. Grotio *L. II. c. 22. d. J. B. & P.*

VI. Præterea, quamvis judices exteri in exterorum cauſis nullo modo ſint conſtituti, tamen jus naturæ permittit, imo jubet, ut iis qui vim injuſtam ab aliis patiuntur, ſuppetias feramus, modo tam manifeſta ſit injuria, ut ſine longiori cauſæ diſceptatione calumnia judicari poſſit, atque ubi talis cauſa ſubeſt, ibi ſuaſoria, qualis ea quæ modo relata eſt, non male accedere poteſt. * Quin imò ſubditis alterius Principis manifeſtâ ejusmodi injuriâ oppreſſis auxilio accurrere licet, etiam quando ipſis poteſtati ſuæ *reſiſtere non licet*; (*l*) quippe cum impedimentum illud perſonale ſit, quod in exteris ceſſat; & rei natura

tura ex obligatione universâ humanæ ſocietatis ad illos manifeſto ſpectat.

* *Vid. Grot. lib. 2. c. 25.*

(*l*) RESISTERE NON LICET. De jure videl. quoniam ſubditi ſunt. Et tamen nos etiam illis ſuppetias ferre, (licèt hoc velit *Grotius L. II. c. 25. §. 8.*) non debemus. Quid enim ad nos, de quo rationem Deo redditurus eſt Tyrannus, cujus nec forma regiminis nobis perſpecta eſt, an Deſpotica illa, aut herilis, an Civilis ea ſit, aut pactis vel obſervantiâ quolibet modô definita. Quid quòd perniciosum hoc ſit inter Gentes: cùm prætextum nunquam non Reges quærere poſſent, ut belli cauſam inveniant, in adjuvandis ſubditis aliorum: Poteſt etiam cum incommodo ſuppreſſorum hoc fieri, ſive impares ſimus negotio, ſive bello ſuperiores: cùm non modò mala bella ſint omnium malorum maxima, verùm etiam deprecationibus ad Regem, & precibus ad Deum, qui non patitur tentari ultrà poſſe, plus ſubditi, novo & incerto Regimini fortaſſe ſubjiciendi, effecturi fuiſſent. Aliàs omninô cuilibet ſuppetiæ ferendæ, quamdiu tertius innocens non læditur, aut præjudicium ei infertur, in re quâpiam, cujus rationem non hominibus, ſed Deo quis reddere tenetur. Sic enim patrocinari non modò poſſumus, ſed debemus Clienti; opemque medicam ferre ægroto; neque eum, licèt nullâ ſpe lucri, deſerere fas eſt: quô intuitu medicos etiam gratioſos appellare ſolemus. Sed in aſſiſtentia illâ, quæ ſubditis fieri poſſe dicitur, omnia in circumſtantiis aliter habent.

VII. Sed hic ſubit mirari, quod humaniſſimum jus Romanorum, non illud caſcum & obſoletum, ſed optimi ævi tradit; ſi cum gente aliqua neque amicitiam neque hoſpitium neque fœdus amicitiæ causâ factum habemus, ſi quod ex noſtro ad illos pervenit hoc illorum fieri, & liberum hominem ab eis captum fieri ſervum eorum, idemque eſſe, ſi ab illis ad nos *aliquid perveniat* (*m*)*. Niſi Hobbes contemneret jus Romanum omnemque auctoritatem, nihil aptius ad jus ſuum Naturæ, quo ante pactiones nihil injuriæ poſſe committi, ſed omnibus omnia adverſus omnes licere diſputat, confirmandum proferre poſſet. Dicendum videtur, JCtos loqui non de eo quod juſtum ſit jure interno, ſed de eo quod inter populos diverſos pro ſtatu ſeparato, in quo ſunt, jure videlicet externo, vertitur, quatenus inter homines agi ſolet, & quidem cum effectu, quia partes non ſunt uni Imperio judiciove ſubjectæ, quò læſus in integrum reſtitui poſſit.

* *JC. in l. 5. §. 2. D. de captiv. & poſtlim.*

(*m*) ALIQVID PERVENIAT. Idem ſenſiſſe Marocci & Feſſæ Regem *H. Grotius Lib. III. c. 9. §. 2.* ex *Thuani Lib. 130. ad annum 1603.* recenſet: Atque idem *Grotius L. 2. c. 15. §. 5.* textum *Juris Romani* hîc *citatum*, ſatis bene explicat; quòd videlicet, poſtquam tempore aliquô cognatio inter homines naturalis obliterata fuiſſet, ut latrocinari & *prædas* agere in externos pro licito haberetur, ideò *fœderibus* opus fuerit, ad idem denuò reducendum, quod Juris naturalis fuerat: ſicuti videamus Veteribus olim cautum fuiſſe, ut utrimque jus *hoſpitii* ut & *commercii* eſſet: idque ſæpius nomine

mine Juris *naturalis* venire. Inter *Græcos* equidem quàm maximè hunc Scythiſmum ſeu Tartariſmum, vel *prædatoriam* obtinuiſſe conſtat. Et ipſe *Ariſtoteles Lib. IV. Pol. 4. Nonnullis* hunc morem probâſſe videtur; quem tamen *de facto*, ùt ex *cap. 8. eruunt*, locutum eſſe, *alii* cenſent; ùt Tabor in *cap. 6. Arm. th. 24.* ubi de cœtero *jus* illud *beſtiale* appellat: quod ne *in Romanos* quadret, cum *Auctore*, de jure *externo* accipiendum eſt: vel rectiùs dicendum, *Romanos* aliter non potuiſſe, quàm ut in vicem talionis eum Gentibus aliis, à quibus artem hanc *prædatoriam* patiebantur, hunc in modum agerent; quin potiùs *Romani* ſtudebant, jus illud naturale & cognationem humanam, à naturâ præceptam, fœderibus, hoſpitio, amicitiâ, & commercis reparare: prout etiam ſequentibus temporibus robur ſubindè reparatio illa ſortita eſt. Cum *Hobbeſianâ* autem hypotheſi malè *Jus Romanum* confertur: Nam *Hobbeſius* inter *ſingulos*, & quidem ex ipſa naturâ, *prædatoriam* adſtruit; nequaquam tale quid *Romani*, qui non tantùm *inter ſe*, ſed & cum aliis Gentibus tranquillè agebant: & quidem inter Gentes, niſi ab his ipſi laceſſerentur: neque verò *prædatoriam* illam ullibi videmus *naturæ* dictamini à *Romanis* adſcribi, quin potiùs eam in remedii vicem adv. exteros adhiberi in Republ. Romana oportuerit. Atque adeò, quod *Hobbeſius* ſecuritatis tàm in civitate, quàm extrà eam, *ex pactis* deduxerat, iſtud *jus* ipſum *naturæ* jam dictitare *Romani* ſatis noverant; quòdque etiam *ante pactiones* injuriæ & injuſta committi poſſent.

VIII. Sed interim adeò nec piè nec juſte fit hoc, ut ſi res repetantur, neque reſtituantur, tum *puro pioque duello*, (*n*) ex formula antiqui juris fecialis recuperari poſſint.

(*n*) PVRO PIOQVE DVELLO. Ita *bellum* accipiebatur, ùt *Boxhornius* habet *Diſſ. d. Republ. Romanâ VI.* ubi formula Fecialium: quorum Jus *Numæ* jam temporibus Romæ obſervabatur, & de ritibus eorum *Roſinus* legi poteſt, *Lib. III. Antiquit. Rom. cap. 21.* ibique *Dempſterus*: & ſimul quemadmodum jus *Feciale* populi *Romani* à Jure cœterarum Gentium diverſum fuerit: (quarum plures quidem Scythiſmo illô, neglectô omni jure Feciali utebantur) & quidem apud *Alberic. Gentilem L. II. d. J. Bell. cap. 1.* &c. Formula ſic habebat. *Res nec ſolverunt nec dederunt nec fecerunt: quas res dari, fieri, ſolvi, oportuit, ideò puro pioquè duello illas quærendas cenſeo, conſentio, conſciſco. Conf.* Briſſon. *L. IV. Formularum.*

IX. In ſummâ quicquid Jus Naturale, Divinum, jus Gentium dictat, ad hoc populi *principesque diverſi* (*o*) erga ſe invicem obligantur, quicquid prohibetur illis, hoc nefas eſt.

(*o*) PRINCIPESQVE DIVERSI. Huc duo præcipuè capita inſerenda ſunt, unum de *ſepulturis*, alterum de *præcedentiâ*. Et *ſepulturas* quidem quod attinet, non tantum quòd homines humo potiùs ſeu terræ mandari quàm inhumati abjici aut cremari debeant, deduxit *Junius* in *Quæſt. Polit. 109. & 111.* & quòd apparatu & Ceremonia id debeat fieri: *Qu. 113.* ſed & quâ ratione *Juris divini* ſit, cum reſolutione *textuum* oppoſitorum, pleniùs oſtendit *Oſiander* ad *Lib. II. c. 19. H. Grotii §. 7. & ſeqq.* tùm & quod *Gentes* ſibi *invicem* & hoſtibus quòque, ex ratione humanitatis, ſepulturam debeant: *H. Grotius d. c. 19. §. 3.* ſatis probè oſtendit; ubi ſimul: an inſigniter *facinoroſi* & *αὐτόχειρες* ſepeliri debeant, diſquirit. In *Præcedentiâ* autem, quibus ea fundamentis præcipuè nitatur, poſt alios, de quibus ad *Bœcleri Notitiam Imperii* mentio *facta* eſt, inter *Dd. Juris Gentium* induſtriam ſuam impendit Puſendorſius, *Lib. VIII. d. J. N. & G. c. 4. §. 13. & ſeqq.*

CAPVT

CAPUT VIII.

De

Legatis.

ARGUMENTUM.

Definitio & differentia legatorum. Quæstiones de illis duæ ventilantur, prima, an, & quibus ex causis non admitti possint; dein, an unquam ullâve causâ lædi vel puniri queant ab iis ad quos mittuntur, an res eorum à creditoribus detineri.

I.

DIctum de jure quod inter populos nullo facto aut pacto sibi cognitos ex sola humani generis cognatione intercedit *. Sed quia summopere omnium interest populorum commercia amicitiæque officia propagari, aut si bellum sit ortum, id quamprimum componi; quos fines absque internunciis adsequi non licet; ideo Legati *jure Gentium* (*a*) eximio jure, sunt præditi; quâ re nihil apud omnium temporum scriptores magis testatum. Est autem Legatus, nihil aliud, quam nuncius publicus, vel si definito opus, Qui cum mandatis publicis ab eo, qui summam habet potestatem, mittitur ad exteros. Quatenus summa potestas *in mittente* (*b*) requiritur, diximus in titulo de juribus Majestatis.

* *Ad cap. de legat. vid. Grot. lib. 2. cap. 18.*

(*a*) JURE GENT. Sic & *lex 17. ff. de Legationibus* Juri *Gentium* hoc imputat: quod quidem aliqui *suasorium* appellant, ob Majestatem mittentis, itemque necessitatem ac utilitatem humani generis: Nos autem Legatos, apud hostem adeò, ipsô *naturæ jure* inviolabiles esse, jam *suprà* ostendimus, cùm ad Pacem & cœtera negotia humanitatis concilianda necessarii sint. Quæ verò Legatis de cœtero tribuuntur *privilegia*, ea frustrà juri *Gentium* imputari: puta illi, quod *eximiè* jus Gentium dictum volunt; siquidem ex mera indulgentiâ ejus, ad quem mittuntur, hæc ipsa pendent, seu ex consensu quodam tacito, quô plures moratiores ad similia feruntur: adeò ut si quis Regum, ad quem Legatus mittitur, privilegia mittendo deneget, ob hoc in *jus Gentium* peccare dici non possit; modò non antè ad se venientes prærogativis illis gaudere passus sit, aut tempestivè de eo mittentem adverterit. Sic enim aliud non merebitur, quàm ut ipsius quoque Legati ad alios non nisi *simili modo* habeantur.

(*b*) IN MITTENTE. Hinc patet, Legatos non esse propriè dictos, qui à *Statibus Imperii*, quà *tales* sunt, ad Imperatorem mittuntur. Quapropter, cùm in *anno 1529. Protestantium* Legati à Cæsare custodiæ committebantur, non provocarunt illi ad Jus quoddam seu morem inter *Gentes* receptum; sed ad *Capitulationem*, atque sic ad conventionis expressæ jura, *apud* Hordlederum. *Tom. 1. c. 6. n. 8.*

II. Divisio Legatorum vix à veteribus ulla traditur; nisi quod fecia-

feciales & caduceatores aliique nuncii à Legatis diſcernantur, qui tamen jure legatorum perinde gaudent. Sed moribus hodiernis varii characteres, *nomina varia* (*c*) uſurpantur, quæ tamen nihil quam dignitatem, jus haud magnoperè variant. Præcipua diviſio eſt in *ordinarios*, (*d*) qui ſedem uno loco moramque longiorem faciunt, ut de omnibus negotiis quotidie occurrentibus agant, & in extraordinarios, qui de certis rebus ſpecialiter ſunt miſſi. Illos Grotius antiquis ignotos non ita pridem à Ferdinando Arragonio, cujus ſumma conſiliorum in explorandis aliorum conſiliis erat, introductos, ideoque non neceſſarios, forte nec utiles videri ſcribit. Hodie tamen ita uſurpantur, ut ſine illis amicitia vix ſtabilis inter populos diverſos coli videatur, etſi nec minus uſum habeant exploratorum.

(*c*) NOMINA VARIA. Quæ tamen & ipſa jus magnoperè variant, niſi quà in eximium Legatorum genus ſive *primi* ſive *ſecundi* ordinis ſit, incidunt. Equidem *inviolabilitas ſola* jus Legatorum non conficit: nam & eâdem buccinatores, tympano tribæ, & Heroldi, fruuntur: *Oratores* tamen item *Nuntii*, à Pontifice miſſi, tum & *Deputati*, quos *Respubl. Majeſtatica* mittit, ùt Belgarum, *Legati* utiquè ſunt, licèt *nomen* eorum non ſuſtineant: de quibus nominum diſcriminibus benè egit *Jacobus Thomaſius* in *Legato inviolabili §. 7. usquè 24.* & *Culpiſius* de *Legat. Statuum, c. 1. & duob. ſeqq.* ubi ſimul etiam de *Conſulibus Mercatorum* in Emporiis nonnullis, de *Pro-Regibus*, de *Commiſſariis*, *Reſidentibus*, *Agentibus*, *Ablegatis*, *Miſſis* (*Envoyè Gallis*) uterquè agit. Et ſatis conſtat, quòd ſubditi non niſi *Deputatos* & *Syndicos* mittant, Principes verò *ad ſubditos* mittant *Commiſſarios*.

(*d*) ORDINARIOS. Non rectè *Legatos* ordinarios appellari, *Reſidentes* ejusmodi, cùm præcipui ordinis, cum *charactere* ſc. perſonæ mittentis, non ſint: quàpropter ordinis non ſint, Ablegatos ſeu Miſſos ordinarios rectiùs ſpecificô nomine Reſidentes, & Gallicè Envoyez ordinaires, appellamus. Etenim *Zouchæus* de *Legati delinquentis Judice competente cap. 4. p. 68.* ap. Athenienſes & Romanos, (& priſcis adeò temporibus) adhibitos jam fuiſſe, putat; ſed malè, per exempla Legatorum, aliquandiu in unô foro commorantium id ipſum probat; cùm deſtinatio potiùs mittentis, & receptio ab eo, ad quem miſſio fit, reſpicienda veniat; & hodiè per plures annos quandoquè Ambaſciadores Extraordinarios in aulâ peregrinâ ſubſiſtere conſtet. Hinc Marſelaer, *Lib. II. Diſſ. 2. de Legatis. Ferdinandò*, Arragoniæ Regi, cum *Grotio* inventum hoc *Reſidentium* adſcribit: qui de cætero non tàm iniquus eſt Reſidentibus ùt *Paſchalius cap. 67. d. Legat.* utut iſte periculis has legationes *aſſiduas* non carere largiatur. Et ſanè *Henricus VII.* Angliæ Rex ejusmodi *ordinarios* Legatos in regno ſuô *morari* nunquàm paſſus eſt: ùt *Albericus Gentilis* notat *Lib. II. c. 12.* Utiquè rejici poſſe *Reſidentes* ejusmodi certum eſt; aliter atque Extraordinarios: & hinc in illis pactum ſingulare utriusquè partis nonnulli deſiderant: quanquàm de causâ efficiente, & quæ ſuſtineant æquitatem ejusmodi miſſorum, peculiare quid aſſerendum eſſe non videatur; modò ea obſerventur, quæ *ſuprà* de admittendis peregrinis diximus. Nam utiquè, ùt Legatis temporariis ſeu extraordinariis modus Legationis aliquis præſcribi non poteſt, ita faciliùs hoc fieri in *Reſidentibus* poſſe, utilitas ipſa & neceſſitas Gentium exigit.

III. Quæſita de Legatis hoc loco inprimis duo ſunt, prius, an ſemper admittendi, ſecundum, an usque in infinitum inviolabiles. Admiſ-

Admiſſio legatorum ſine gravi cauſa non poteſt *recuſari*; (*e*) ſunt autem rationes hæ, ſi is qui mittit legationem obtendens verè interim arma intentet: ſi ſceleribus infamis ſit, quæ ratio valet quoque in eo qui mittitur, aut ſi hic aliter ei, ad quem miſſus, nimium ingratus eſt. Denique, ſi cauſa mittendi ſuſpecta, veluti ſeditionis ergo, aut tempus minime opportunum vel dignitati occaſio mittendi minus conveniens eſt. Extra has ſimilesque graves cauſas legatos ſeu belli ſeu tempore pacis admittere nolle, id vero nihil eſt aliud quàm tollere *jus Gentium*, (*f*) ut apud Livium Hanno cenſebat.

(*e*) RECVSARI. Quæ *Auctor* habet, ex *Grotio* modum capient in *cit. cap.* 18. licèt *Grotius ibid.* malè doceat, *Regem bellô victum* Legatos mittere non poſſe: cum tantùm non poſſit *ad Victorem*, qui eundem, ipsô planè devictô, ſe imparem & inferiorem cenſet. An autem *ad Subditos Rebelles* Legatum Reges mittere conveniat? *Boeclerus* expendit, *ad Lib.* 1. *Hiſtor. Taciti cap.* 19. *p.* 563. Quod *mittendos* attinet, non poſſe *exulem* ad Principem ſuum mitti, inter omnes convenit. Cœterùm, ſi *mittentes* ipſi criminoſi ſint, item hæretici, iisdem jura Legationis ſubtrahenda non eſſe, quoad usquè vitia *legationem ipſam* non intrent, magis probata eſt ſententia.

(*f*) JVS GENTIVM. *Jus naturale* potius, quod etiam Hanno Senator Carthaginenſis, dum in Hannibalem invehitur, intellexiſſe potuit: dum ait *Legatos ab ſociis & pro ſociis venientes bonus Imperator noſter in caſtra non admiſit, jus Gentium ſuſtulit.*

IV. Alterum ſingulare Legatis eſt, quod *ſancti* (*g*) ſint, hoc eſt, ut vocis fert proprietas, inviolabiles, cujus rei ratio deſcendit à jure poſitivo Gentium, ut nihil in hiſtoriis occurrat frequentius, quam ſacra legationis, fas Gentium. Et quidem non modò ab injuriis, licet ab hoſtibus veniant, ſed & ab iis moleſtiis, quæ jure illis creari poſſent, liberi eſſe debent. Propter rationem, quia populorum intereſt, quò promptè & ſecurè mittantur, certo conſtare, nullam rem obſtituram, quominus certò tutoque Legati ſint ituri & redituri: ita ut in ſubditorum numero, quales alioqui omnes qui in alterius ſunt territorio, non habeantur. Unde ſequitur, quod non modò in merè civilibus, ut aliqui volunt, ſed ne quidem in his, quæ ſunt juris Naturæ ac Gentium, delictis, *pœnæ ſint ſubjecti* (*h*). Quæ ſententia & hac ratione juvatur, quod ſi liceret ex cauſis crediti vel criminis vulgaris aut machinationis fraudulentæ vel hoſtilis detinere & plectere Legatos, vix unquam deeſſent prætextus perſequendi vexandique illos. Denique & hæc ratio eſt, quod Legati Principem populumve, a quo ſunt miſſi, repræſentent eorumque faciem & auctoritatem præferant,

 ut

ut Cicero dixit, quo inprimis firmatur, quod antea dictum, eos quasi extra territorium constitutos videri. Unde si testamentum fecerint, si contractum iniverint, non ex formâ statuti illius loci in quo Legationis causâ commorantur, actus isti nihilominus valebunt. Quare in casu gravioris delicti nihil ultrà in Legatum decerni posse videtur, quam ut finibus egredi jubeatur ac ab eo, qui miserit, puniri postuletur.

(*g*) Sancti. Alii *Sanctos* à *sagminibus*: de quo vide *Thomasium*, *dict. Diss. §. 63.* ùt & de *Ceryciis* Græcorum, sed potior est & nativa magis hæc in *Auctore* deductio.

(*h*) Poenae sint subjecti. Equidem Legatos *puniri* posse videri poterat, his rationibus, si criminum *juris naturalis* reos se reddidissent: quia aliàs non Legati illa foret sanctimonia, sed sceleris. Et velut Princeps in territorio alieno delinquens, sic & Legatus ejus multò magis *pro privato* censendus fuerat, qui nec in delicto Principem suum *repræsentat*, & imò potiùs mandatum Principis sui in eo excedere deprehenditur. Interim verior est *Auctoris* sententia, ut Legatus admissus *extrà Jurisdictionem* habeatur, quousquè Legatum & Pacis Conciliatorem agit; nec respectum hunc amittat, licèt ipse delinquat, & quidem atrociter, vel *comites* ejus; nisi delictum naturæ Legati, quà *talis* est, adversetur, & hostem vel hostilia arguat: sic enim legati personam exuit, quæ cum hoste consistere in actu hostili non potest; siquidem ab hoste etiam missus Legatus pacem quærit aut promovet. Et tamen, licèt possit tractari Legatus ejusmodi ùt hostis, tamen *consultum* magis est, ut si absque pernicie Reipubl. possit, & extrema aliud non jubeant, ad Dominum puniendus remittatur. Non aliter enim, quàm ùt in *salvò conductu*, si in corpus quid decerni potest, securitas delinquentis tollitur: quoniam non etiam cum præjudicio vindictæ publicæ conductus præbitus fuit: ita pariter inviolabilitas Legati eousquè tantùm non cessat, quoad nostra Respubl. non periclitatur; ob cujus securitatem Legatus admissus est. Quod verò *contraria* antè adducta concernit, dicendum est, quòd Legatus non possit videri *in Potestate* Principis exteri positus esse, sed absens potiùs fingatur & exlex ùt *Princeps*, qui ipsum eò miserat. Tùm & publica fides & utilitas Gentium protegere Legatum debet, quæ stare non potest cum *dividuitate respectuum*, eò quòd Legati illa publica consideratio in immensum prævaleat respectui, quô ùt criminosus, si nostram Rempubl. crimina ejus interiùs (& *statum* adeò illius,) non petant, obtegitur. Imò ne quidem in territorio nostro ùt delinquens esse videtur, & quà contrà Domini mandatum peccat, vel voluntati potiùs ejus adversum quid admittit, non alii quàm Domino suo obnoxius est, ad quem ipse puniendus mitti debet. Quid de *Familia* Legati? eam pariter *sanctam* esse innuimus, & si ex eâ aliquis delinquat, coërcitio ejus ad peregrinum Principem non pertinet. An autem Legatus in familiam suam *Jurisdictione* polleat? qu. Quâ talis eâ utique non pollet, quia Majestatem Principis non habet, quâ illa se in subditos ejus, qualis ipse non minùs ac comites sunt, diffundit, sed quatenus ad extraneam Majestatem & cum eâ communicandam *character ille* requiritur, & oportet adeò Legato in specie Jurisdictionem à Principe suo concessam esse. Tunc vero ulteriori concessione Principis peregrini opus non est, sed potiùs si non prohibeat exercitium illius, sufficit; quanquam illud exercitium prohiberi possit. Quod si etiam Legatus vel planè non, vel non rectè, Jurisdictione illâ utatur in comites, v. c. delinquentes vel aliter: id omne Principi mittenti vindicandum relinquendum, nec manum comitibus inferre debet is, ad quem Legatus mittitur.

V. Quæritur, si ille qui misit, nostros antea secus habuerit, an nobis idem in ipsius Legatos sit permissum. Distinguendum reor, utrum

utrum malè per injuriam ſint habiti, an ex merito. Si prius tum ſcelus hoſtium nullo modo fas imitari; ſi poſterius, tum nihil eſſe videtur impedimento, quominus viciſſim jus dicere liceat, non propter jus talionis, ſed quaſi è tacito alterius conſenſu.

VI. Nec modò perſonæ Legatorum, ſed quicquid ad eos pertinet, eâdem ſanctione continetur, quatenus ex jure tralatitio, acceſſoria ſequuntur jus & naturam ſui principalis. Proinde, invito Legato, comites abduci non poſſunt, ſed ad deditionem ab illo poſtulari; quo recuſante, idem ab Rege populove qui legavit petendum. Utroque caſu, ſi palam ſit, mittentes nolle quod à Legatis perpetratum eſt, vindicare, adeoque ſatis id approbare, tum, ſi cauſa tam ſit atrox, nihil aliud quam ultio belli ſupereſt. Ne quidem vaſa resque Legatorum à creditoribus detineri poſſunt, eâdem ratione; non obſtante, quod ita Legati difficulter creditores inventuri videantur: ipſi utrimque viderint.

VII. At hæc omnia non aliter habent locum, quam ſi absque periculo noſtro legatis parci queat, denique per modum defenſionis etiam rectè puniuntur. Quapropter, ſi noxia moliantur conſilia, cuſtodiri utique & interrogari & publico certorumve hominum colloquiis interdici poſſunt. Quin etſi ipſo facto vim inferant, vi illis reſiſtetur, & ſi cadant, jure cæſi intelliguntur.

VIII. Poſtremò, ſi ob cauſas antè memoratas denunciatum ſit, ne Legati mittantur, alioqui pro hoſtibus fore, tum juris ratio minime violatur, ſi legati violentur.

IX. Obligatio autem de non violando duntaxat inter mittentes & eos, ad quos mittuntur legati, intercedit, *ad tertium non pertinet* (*i*). Qui proinde contra jus gentium non peccat, ſi hoſtilia meritos tanquam hoſtes accipiat, iisque damnum aut exitium ferat, cujus rei exempla hiſtoriæ multa ſuppeditant.

(*i*) AD TERTIUM NON PERTINET. Quod *Auctor* ſubjungit, hoſtilia meritos tanquam hoſtes tractari poſſe, ex eo colligitur, hanc ſententiam eum fovere, quòd Legatus per fines hoſtium tranſiens ab hoſtibus occidi queat: ſiquidem ad hos non miſſus ſit, & Legatorum adeò ſecuritate frui non poſſit. Sunt tamen *Alii*, qui putant, tutius eſſe, Legatum ejusmodi tranſeuntem non occidi, aut quolibet modô violari, quia nihilominus Regis ſui Perſonam, qui hactenus in territorio illo deprehendi

hendi non videtur, sustinet, modò boni cujusdam gratiâ transeat, & imò si in perniciem hostium aliò ire Legatus videatur, detinendum potiùs & remittendum, quàm occidendum esse, idque præterea generositatem populorum moratiorum exigere.

X. Idem est, si legati characterem suum celent ac ut privatos se gerant, quâ, ut & præcedenti ratione Carolus V. duos Francisci Regis legatos per Italiam ad Turcos euntes interfici curavit.

CAPUT IX.

De *Fœderibus.* *

* *v. Grot. lib. 2. cap. 15.*

ARGUMENTUM.

Fœdus quod & quotuplex. Non esse justa fœdera, quibus socii ad omnia bella promiscue obligantur: sed nec obligationem inde ad bellum injustum oriri. An cum infidelibus licita sint fœdera inita, disputatur: item, an morte contrahentium finiantur. de sponsionibus earumque effectu. de interpretatione fœderum.

I.

LEgati primò omnium ad exteros dimittuntur, ut amicitiam cum illis aut societatem, hoc est, fœdus contrahunt, quod nihil est aliud, quam conventio inter diversas civitates *non transitoria* (*a*); ut ab aliis contractibus, in quibus nihil post conventionem remanet, distinguatur.

(*a*) NON TRANSITORIA. *Alii* genus propius suppeditant, nec *finis* planè omitti debet. Dicamus igitur: Fœdus esse societatem diversarum Rerumpublicarum sub præstandis publicè mutuis operis. Sic ergò non quælibet Fœdera *propriè* talia dicta sunt, ne quidem ea, quæ de *non offendendo* concipiuntur, nec omnia, quæ inita sunt *commerciorum* gratia; cumprimis quod hæc etiam inter alios quàm *liberos* ineantur. Non etiam fœdus *deditionis* aut *Clientelæ*, eximiè dicta fœdera, sunt: Ita ut cùm in varias species abeant conventiones Gentium, oporteat definitionem redigere ad societatem eam, quam strictè & propriè Fœderis nomine appellare liceat.

II. Ratione materiæ dividitur fœdus, quod vel de iis fit, quæ populi per se ex conjunctione humani generis sibi invicem debent, aut quæ aliquid juri Naturæ adjiciant. Priora sunt de non nocendo, de liberis commerciis, similibusque rebus, quales ante præcedenti capite enumeravimus, & hæc vel cum iis quibus cum ante bellum habuimus,

buimus, aut cum feris nationibus, quæ promiſcue prædas agunt, potiſſimum *ineuntur* (*b*).

(*b*) INEVNTVR. Nunc quidem, quod *moratiores* attinet, inter Gentes *barbaras*, fœderatas & ſocios illos non habemus, qui nil niſi communia *humanitatis* officia pacti ſunt. Et antehàc, ubi *prædatoriam* profitebantur integri populi, conſcientiâ tranquillâ eos uſos fuiſſe, putandum non eſt. vid. *Senecam L.IV. d. Benef. cap.* 17. Illuſtravit locum hunc egregiè *Diſſertatio* Thomaſii *de Latrocinio Gentis in Gentem.*

III. Reliqua fœdera ſunt *æqualia* (*c*) aut inæqualia. Utraque vel pacis ſunt vel ſocietatis. Pax bellum ſequitur & in noſtra quoque methodo ſequetur. Societates maximè de commerciis aut de bellis ineuntur, aut ſi quæ res aliæ ſint. De commerciis, velut, ne vectigalia aut omninò aut ultrà modum certum exigantur, aliaque infinita.

(*c*) ÆQVALIA. Sunt, quæ utrinquè eodem modô ſe habent juxta *Grotium Lib.II. c.15. §.6.* & vel de *bello*, vel *citra bellum*; ùt, ne in confinio alterius alter arces habeat, ſubditos ejus non recipiat, iter hoſti non præbeat. Equidem, *Pacis* eſſe fœdus quoddam, impropriè dicitur.

IV. Societas bellica vel eſt de bello pariter communi nomine gerendo vel de auxiliis alteri præſtandis. Prius eſt vel offenſivum, ut vulgo loquuntur, vel defenſivum. Et rurſus utrumque vel ad certa vel ad omnia bella. Offenſivum ad omnia, eſt id quod Græci ξυμμαχίαν vocant, quo Athenienſes & Spartani ſuos ſinguli ſocios habebant conjunctos, ſub ipſorum ducatu; explicatius Thucydides τὺς ἀυτὺς ἐχθρὺς καὶ φίλυς νομίζειν, *eosdem hoſtes & amicos habere.* Offenſivum ad certa bella quid ſit, hoc per ſe patet, ut & defenſivum tam ad omnia, quod Græcis ἐπιμαχία dicitur, quam ad certa etiam bella, vel denique cuncta, ſub exceptione quorundam. Eandem diverſitatem tuitionis aut offenſionis recipiunt fœdera, quibus altera pars ad auxilium alterius obligatur, quæ ſimiliter de cunctis aut de certis bellis ineuntur.

V. Ea quibus ſe populus aut Princeps ad cuncta promiſcuè bella adjuvanda obſtringunt, tam nocendi quam tuendi causâ, vix humano juri conſentanea videntur, quia præ ſe ferunt animum, ad quoslibet homines, à quibus nullo modo ſit læſus aut offenſus, ſeu jure ſive injuriâ affligendos, paratum. Quare non immeritò Ulricus Zuinglius Tigurinis ſuis auctor fuit, ne in ejusmodi fœdus cum Rege Francorum ineundum, quo ſanguinem ſuum ei ad quævis bella commodato vel locato addicerent, conſentirent *. Tamen ſancito tali

fœdere, eſt dicendum omnino, ad injuſta bella nullam eſſe obligationem, nec proinde contrà fœdus factum videri, quod ſuppetiæ illo caſu negentur: At cum odioſa & lubrica ſit hujus rei diſceptatio, non deſinunt periculoſa animisque gravia eſſe id genus pacta fœdera.

* *Teſtis Joh. Sleidanus.*

VI. Idem de illo fœdere ſit judicium, quo ſe partes ad perpetuam ξυμμαχίαν, nunquamque ab armis alterum ſine altero deſtiturum, obligarunt. Nam ſi utrique pax honeſta & tuta, plenaque ſatisfactio ab hoſte offeratur, pactum prius obſtare non videtur, quominus alter, ſi nolit alter, ſolus bellum claudat. Quin &, ſi alterutri juſtæ conditiones proponantur, vix eſt, ut prioris vi pacti ad bellum continuandum teneatur; Quia promiſſio, quæ aliud bonum morale majus impedit, non eſt obligatoria, ſed ad auxilium ſocio qui jus ſuum ab hoſte communi obtinere non poteſt, ferendum, alter nihilominus vi pacti obligatus videtur.

VII. Fœdera inæqualia ſunt, in quibus alter plus, alter minus promittit: Nam priora, cum unus auxilium alter mercedem ſtipulatur, æqualia cenſentur. Eaque ſunt ex parte vel ſuperiore vel inferiore. Superiore, ut ſi quis alterum in tutelam recipiat ſine ulla repromiſſione, niſi reverentiæ & gratitudinis, (ſub qua tamen plus longe *latere ſolet*) (*d*). Quæ ex indigniore, ea vel Imperii inferunt diminutionem, vel ſalvâ libertate contrahuntur, cujus rei judicium ex cap. xv. libri prioris colligendum.

(*d*) Latere solet. Sc. ex fœdere *inæquali* plerumquè *imperium* enaſci ſolere, *Bodinus* oſtendit *Lib. 5. de Republ. cap. 6.* quanquam per ſe iſta fœdera ſummum Imperium non innuant, cùm imperium illud, quod potentior habet, *conventionale* ſit, nòn Majeſtaticum; licèt Leges præſcribat fœderato, quas transgredi ille non poſſit: nam & hæ ex conceſſione ſuperioris *antecedaneâ* æſtimantur, ut ex *ejus voluntate* pendeant. Idemquè dicendum eſt, ſi inconſultò fœderato potentiori ne bellum quidem ſuſcipere, aut pacem inire, liceat: quanquàm ita Majeſtatis *exercitium* reſtringi videatur, quod quidem faciliùs omninò fieri poſſe debet in Juribus illis Majeſtatis, quæ *externa* appellamus, quæ præterea natura ſui ad *potentiam* magis quàm *poteſtatem* pertinent, nec tàm Majeſtati, eorundem jurium exercitio modum ingeri, officit, quàm ſi *interiora* jura Majeſtatis verſus *ſubditos* exercenda reſtringerentur. Non etiam officiunt Majeſtati fœdera, quæ adjunctum habent aliquod onus, quô ſimul & ſemel defungi licet, ùt ſtipendia ſolvere militibus alterius, mulctæ loco quid numerare, moenia diruere, arma tradere, cum ſimilibus. Nam hæc ne quidem tanti ſunt, ùt permanentia illa, quæ ante diximus, & quandoquè perpetuò duratura, v. c. ne liceat arces extruere in certo loco, ne naves extrà numerum habere. Quanquam in his talibus fœderatus inferior obſtri-

ctus

ctus esse dicatur, ut Majestatem alterius *comiter* conservet, ùt loquitur JCtus *l. 7. ff. d. capt. & postl. reverʃ.* i. e. ut curare debeat, ne majestas fœderati superioris ullô modô imminuatur. *Grotius L. I. c. 3. n. 2.* & *Arnisæus, cap. 4. d. Jurib. Maj. n. 1.* Quantacunque enim adstrictio hæc fuerit, Majestati tamen inferioris ea non derogat: non *obstante d. l. 7.* ibi: *in eos animadvertimus.* Nam *JCtum* ibi exhibere genium *Reipubl. Romanæ*, ùt fuit temporibus posterioribus, observat *Pufend. Lib. VIII. c. 9. §. 4.* quibus fœderum reverentia apud Romanos non adeò servabatur, sed pari jugô premebantur bello victi & socii.

VIII. De *personis fœderatorum* (*e*) quæritur, *an licitum sit*, (*f*) inire foedus cum impiis & à verâ religione alienis, quæ est quæstio juris divini. Nam jus naturæ cunctis hominibus commune est, sufficitque nihil eo conventum, quod morali honestati adversetur. Jure veteri divino exempla fœderum extant non pauca cum idololatris inita, Jacobi cum Labane, Davidis & Salomonis cum Hieromo, ne de hujus affinitate Ægyptiaca dicamus. In Evangelio & rationibus Christianæ sinceritatis nihil est, quod hisce fœderibus in universum obstet; non utique illis, quæ ad benefaciendum infidelibus, nec iis quæ ad mutuam utilitatem pertinent aut ad opem ab illis implorandam. Sed merita circumstantiarum hic consideranda, ne commixtio nimis arcta cum impiis contagium animis adferat, ne potentia infidelium nimis promoveatur, multo minus, ne auxilio illorum ad nocendum Christianis utamur.

(*e*) PERSONIS FOEDERATORUM. Posse tantùm fœdera inire, qui *Majestate* pollent, extrà dubium est. Hinc Fœdus *Hanseaticum*, quà Civitates *mediatas* in eo contentas, nulla firmior quàm *præscriptionis* & *patientiæ* superiorum tuetur ratio. Carpz. *d. L. R. cap. 6. sect. 10. n. 20.* Reinking. *Lib. I. class. 4. c. 20. n. 50. & seqq.* Quid vero de *statibus Imperii*? Equidem hos etiam fœdus inire posse, ipsis *Legibus Imperii* constitutum est, cùm & possint *Nobiles immediati*, eò quòd Proceres illi ob potentiam in juribus *exterioribus* Majestatis, ad instar Regum seu *Liberorum* aut saltim exemptorum habeantur, quibus exteri tantum deferunt, ut non attentâ Majestate Imperii, cui statûs subsunt, eosdem similes sibi non modò in *fœderum*, sed & *bellorum* & reliquo jure *annexô*, æstiment. De eo magis dubium est, an *statûs* quà *ad Imperatorem* referantur, fœdera inire possint? utiquè *contra Imperatorem* nonnisi in causa *Religionis* fœdera pangere, & *defensiva* quidem posse, superiori tempore evictum est, vide Zierizium *Disc. Apologeticô* pro fœdere *Schmalkaldicô*, *Hortlederum* simili *Tract. Arum. V. 1. Juris publ. Disp. 26.* Limn. *Lib. IV. c. 8. n. 31.* Bocerum *de Jur. Belli c. 5.* & Carpz. *cap. 4. d. L. R. Sect. 6.* Quanquam *Arnisæus* de *auctoritate Principum semper inviolabili cap. 2.* paulò ridigior sit, cùm ne quidem de religione *introducenda* Politici conveniant, num *armis* id non liceat *statibus*, qui absolutè subditi non sunt: de quo tamen *Ant. Faber Swartzburgicus* in Tr. de *Religione regendâ cap. 5.* videatur; ubiquè *Lutherus* etiam *prædictum Fœdus* initiò dissuaserit. Et tamen quod *hunc* concernit, *ille* thesin solùm, quòd subditis non liceat *resistere* Imperantibus, ùt & omnes controversias, *conscientiam* tangentes, ex *scripturâ* decidendas esse voluit, qui prætereà oleum igni affundere nolebat, ne exacerbati animi Protestantium Catholicos aggrederentur, sed aggressionem expectarent: quanquàm diffitendum non sit, in *hypothesi Lutherum* à peritis *Statûs Germaniæ* accuratiùs informatum,

tum, postea *liberiùs* pro fœdere illo pronunciâsse: cùm Imperator non nisi salvâ *Libertate statum* imperet; omninò autem maxima sit libertas, quæ pro religione facit, ùt habet *l. 43. d. Relig.* junctô Lactantio *Lib. V. Inst. div. cap. 20.* Accedebat, quòd statuum non aliqui sed complures non possent videri decernere voluisse, quod Imperio adversum fuerat; maximè quòd quilibet territorio suo prospiceret, ipsosque jam olim Imperator habuisset pro *Fidei defensoribus*: Schützer und Schirmer des Glaubens. v. R. A. 1524. §. Als auch. Fides autem opus humanum non sit, nec imperii objectum *conscientia* haberi possit; maximè, quando Religio regimen, sub quo quis degit, non turbet, sed firmet potiùs: prout multùm juvit *Imperatoria* contrà *Pontificem* jura, *Protestantium* fides & *Auctoritas.* Quin & Imperator *veram Ecclesiam* tueri, obstrictus est, quæ *Petrum* docentem sequitur, non quæ successorem ejus, (ùt videtur,) errantem. *l. 1. C. d. Summ. Trinit.* als nicht mehr des Stuhls zu Rom, sondern der Christlichen Kirchen Advocat. De cœtero quoque fœdera in Imperio panganda totius Imperii nomine sint *consensu Electorum*, si quando cum *reliquis Statibus* in Comitiis communicari non possit, vel indè procedit, quòd *Proceres* & subditi sanguinem fortunasque suas fœderibus tutandis commodare, non aliter teneri posse videantur, & periculo semet exponere, quam si *spretô* Illorum consiliô, magnum adeò negotium, quod totam Reipubl. securitatem officit, non suscipiat *Imperans*: ita ut non modò tutius & consultius id fuerit, sed ex *hypothesi* saltim necessarium. Waremund. ab Ehrenberg *Lib. I. de Fœder. cap. 2. n. 223.*

(*f*) AN LICITUM SIT. Ita JCti & Politici quæstionem, quænam fœdera *consulta* ac *licita* sint, simul expediunt. Et quidem, cùm *utilitas* fœderum in *fide* consistat, nec quicquam adeò labile & infirmum, cujus facilior rumpendi causa & occasio reperiatur, quàm fœdera: hinc meritò infida *infidelium*, hæreticorum, offensorum, formâ Reipubl. nobis dissimilium (& maximè si cum *Democratiis* negotium suscipiendum sit) ùt & viribus inæqualium, fœdera censentur. Ad quæstionem *liciti* transeamus, in quâ *sectarios* ab *infidelibus* imprimis distinguere oportet. Sunt autem Sectarii vel *cives*, & tunc cum illis ad *religionis diversæ*, v. g. Evangelicis, ad Catholicæ *assertionem*, fœdus inire non licet; secùs ad tuendam publicam *securitatem* aut *libertatem.* Syringius *d. Pac. Relig. th. 21. & seqq.* Dorschæus *in antichresi, p. 135.* Prout etiam perpetuæ pactiones in *Confraternitatibus* aliisque *Unionibus* cum sectariis ineuntur. Et ita quidem si concives sint: cum *extraneis* autem non nisi ad effectum defensionis & tutelæ, salvâ per omnia Religione fœdera permissa sunt; velut antehàc Protestantium cum Rege Galliæ. *Conf.* Gerhardum *d. Magistrat. Polit. §. 156.* Cum *infidelibus* hoc est à fide *Christianâ* alienis, fœdera in *V. Testamento* iniri potuisse *H. Grotius L. II. c. 15. n. 8. & 9.* exemplo *Abrahami* cum *Sodomitis* & *Maccabæorum* cum *Hasmonæis* frustrà probat: ùt *Osiander d. l.* ostendit: & fœdera quæ ex *V. T.* citat, velut *Jacobi*, *Davidis*, commerciorum causâ, aut de non nocendo, inita fuêre. Nam ejusmodi fœdera ne quidem prohibitum erat Israelitis ferire, cum *septem populis*, nisi in *idololatriâ* perstitissent. *Deut. XX. v. 10. Jos. XI. v. 9.* sic enim *exscindendi* erant omnes funditùs, etiam fœminæ ipsorum & infantes: cùm quidem cœteræ Gentes, si pacem abnuerent, tantùm quà viros expiationi potuerint sufficere *Deut. XX. v. 16.* Et cavendus est *H. Grotius*, quem hìc nimium pressit *Auctor*, ne *proximi* nomine in hâc etiam Fœderum causa *Israelitas tantùm* intelligamus, quasi in *N. T.* ampliata fuerit Christi institutis *proximorum* conditio. Utique non dubitandum est, cum quovis *infideli* fœdus *pacificum*, seu de non offendendo, aut de non nocendo, inire licere: ùt & *defensivum* & de finibus tuendis, imò de *auxiliis* mutuis, quando contra Gentilem aut infidelem alium agitur. Quanquam etiam ad hoc extrà casum necessitatis procedi non debeat, ob rationes ab *Auctore in fin. §.* indicatas. Quocircà *offensivum fœdus* cum illis iniri non debet, & quidem omnium minimè *adversus Christianum.* Quid tamen si vel bellum Christiani contra æquè Christianum ob causam à religione penitus alienam, & quæ meris conditionibus Politicis nitatur (vid. *I. Corinth. V. v. 10.*) sed justissimum tamen, geratur, ut altera pars accessu infidelium se superiorem reddiderit? ita non tantùm offerentes se nobis infideles admittere, aliàs perituri, possumus; verùm etiam ad avertendum internecionis periculum eosd. *accersere* licet; maximè si, post tentata in cassum omnia, nullum se conservandi remedium supersit: Nam hoc etiam casu *contra Christianum* fœdus propriè dictum, consociationis videlicet, suscipi posse, certum est. IX. Effe-

IX. Effectus fœderis eſt, ut ſine captione fiat quod inter partes convenit, quâ de re mox accuratius. At dubium eſſe poteſt, ſi cum duobus ſit fœdus ejusdem ſententiæ, ut auxilii ferendi, his inter ſe collidentibus, *utri opitulandum ſit* (*g*). Nam ſi cum tertio pugnent, nihil difficultatis eſt, cum utrique ut plurimum ſatisfieri poſſit. Et quidem cognitio hauddubie ſuſcipienda, ab utro ſtet ratio & juſtitia cauſæ, ut qui cauſa potior eſt, auxilio prior habeatur. Si non liqueat, utrique vel potius neutri mittendum.

(*g*) VTRI OPITVLANDVM SIT. Cumprimis reſpici debet, an altera confœderationum ſit *antiquior*. nam hæc in recentiori fœdere excepta videbitur, licèt non expreſſum fuerit. Si vero iisdem temporibus utræque contractæ fuerint, iis opem ferre oportet, qui arctiſſimè nobis juncti ſunt: ùt *Helvetii* ſibi invicem potiùs aſſiſtunt, tanquam ex ſanctiori fœdere contrà alios ſibi fœderatos. Si utriusqùe fœderati par ſit conditio, quem caſum *Auctor* ponit, *neutri* auxilia debentur, priusquam *arbitrium* delatum ſit; modò ita conventum fuerit in ipsô fœdere: nam ita detrectantem arbitrium, ad hoc adigere eum potius, quàm juvare, debet; ſi verò nulla de arbitris conventio facta ſit: tunc reſpici volunt, an bellum *defenſivum* gerat alter, ut huic ſuccurrendum eſſe videatur. At verò etiam ille cauſam injuſtam fovere poteſt: ut rectiùs ſtatuatur, *offendenti* ſi potiora ejus jura ſint, auxilia ferenda eſſe. Nam & defenſio ab injuriâ cum offenſivo bello coincidere poteſt. Et fœdus quodlibet à *cauſa injuſtitiæ*, ùt quælibet ſocietas, alienum eſt.

X. Finitur obligatio fœderis, ſi pars altera *pactis non ſtet* (*h*) καὶ ὁτιοῦν ut Thucydides & vel *tantillum* transgrediatur, niſi convenerit, ne ob quaslibet offenſiones fœdus rumpere liceat. Non tamen ſtatim atque à fœdere licet diſcedere, bellum etiam movere licet: hoc enim propriis regulis conſtat, de quibus *inferius*.

(*h*) PACTIS NON STET. Iisdem pactis ſc. Nam ob fœdera nova rupta, aut diverſis legibus inita, diverſum fœdus reſcindere non licet. Non etiam à privatis violatum eſſe ſufficit, nam hoc deditione vel pœnâ eorundem vindicatur; niſi ſcientia, facultas puniendi, & neglectus, evincant, fœderatum factum privatorum probaſſe.

XI. Tempore etiam præfinito finitur fœdus; neque enim ſilentio utriusque partis renovatum videtur, niſi actus ipſi hoc *neceſſariò* (*i*) præ ſe ferant, alioqui novatio non præſumitur ſed ex facto probari debet.

(*i*) NECESSARIO. Itaqùe non omnis actus, qui vel maximè auxilii ſpeciem habet, poſt finitum tempus fœderis exercitus, renovationem ejus infert, modò argumentum poſſit eſſe amicitiæ etiam poſt fœdus durantis.

XII. Quæritur, an & morte contrahentium finiantur; quâ parte inter *perſonalia* (*k*) & realia diſtinguendum, ut illa morte intereant,

hæc ad posteros transmittantur. Realia sunt omnia, quæ cum plurium imperiis ineuntur, quia in illis non est mutatio summæ potestatis quod ad personas. Etiam quæ cum Regibus, si mentio regni, ut plerumque fit, adjiciatur; Quin & ex materiâ, si favorabilis sit, idem colligitur, ut sunt fœdera de commerciis, de non nocendo, de mutuâ defensione. Quod si odiosa sint negotia, neque in verbis sit quicquam, unde obligatio cum respectu ad populum accipiatur, magis est ut personalia censeantur.

(*k*) PERSONALIA. Hæc esse censent, quando interesse Principum & familiarum eorundem illa concernunt; siquidem juris etiam naturalis est, fœdus, ùt quamlibet societatem, morte finiri, adeò ut regulariter *personalia* esse videantur: *arg. §. 5. Inst. d societat.* cum *similibus. Albericus Gentilis Lib. III. d. jur. bell. cap. 23.* Idquè maximè si *odiosa* fœdera sint, ùt offensiva: nam defensiva quidem tanquam favorabilia facilè in perpetuitatem vertuntur. Majoris quidem securitatis causâ fœdera, etiam *realia*, mortuo Rege, *renovari* solent, ne si nihil adhuc ex fœdere sit versum in utilitatem Regni, fortassis excipi possit fœdus personale esse, & à successoribus Regni judicari, quasi ex usu Reipubl. fœdus non fuerit. Agitata fuit hæc controversia hoc seculo inter *Electorem Saxoniæ & Regem Suecorum.* Nam Elector sanè, post obitum Regis, exspirâsse fœdus (quod Sueci cum *Regno* initum & *reale* asserebant,) ex his causis censebat, quòd in contrahendo ejusmodi fœdere ad Regis qualitates singulares, scientiam militarem, & prosperos successus, respexisset, vid. Ableinung der wieder den Pragischen Friedensschluß movirten dubiorum. Quod autem hìc *in §. 12.* fœdera cum *Polyarchiis* inita *realia* omnia esse dicantur, illud utiquè de *indefinitis* intelligi, constat: quæ, licet *forma* Rerumpublicarum ejusmodi mutetur, tamen adhuc consistere putaverim: siquidem formæ mutatio solùm *accidentalis* est, & Rex succedaneus voluntatem populi seu Reipubl. tenet; nisi etiam fœdus pro fine habuerit conservationem *statûs præsentis*: puta defensionem Formæ & Reipubl. Liberæ; sic enim causa cessante & ipsum fœdus cessare oportet. Sed an Regi, qui *Regno pulsus* est, fœderatus alter adhuc teneatur? *Grotius* disquirit, *d. c. 15. §. 17.* & *affirmat*, quia Jus Regni adhuc ille teneat. Enimvero si fœdus initum sit, ad defensionem Regis ejusve familiæ: ita *Grotius* probandus est; non item si in utilitatem Regni: nam ita censetur, ejusmodi Regi auxilia promissa esse, non adversus cives, de quô ne quidem cogitatum fuerat, sed ad hostes *externos*. Quid si pecunia & opes fœderato deficiant? Cessat effectus fœderis per rationem *l. 4. §. un. ff. pro soc.*

XIII. Quid differant *sponsiones* (*l*) à fœderibus, dictum est supra; sunt enim pacta ducum belli inita de ejusmodi rebus, quæ ad summam potestatem spectant & de quibus mandatum illi nullum habebant. Effectus earum est, ut sponsores sive illi fuerint duces soli, sive etiam ordinum ductores seu milites universi, teneantur ad implendum id quod promiserunt. Sed potestas summa, cujus hac parte nullus, ne tacitus quidem intervenit consensus, nullo modo tenetur, nisi non silentio tantum nudo sed & facto aliquo sponsionem comprobaverit. Qui spoponderunt, hi, non servatis pactionibus, tenentur vel

vel ad rem in eundem ſtatum, quo fuit ante ſponſionem, reſtituendam, ſi hoc præſtare queant, vel in id quod intereſt, aut denique ſua corpora dedenda ſtipulatoribus.

(*l*) SPONSIONES. Quæ cùm aliàs latè ſumantur pro qualibet promiſſione *l. 7. d. V. O.* hîc *ſtrictiori* ſignificatu veniunt. Cumprimis autem celebris eſt quæſtio de *Caudinâ ſponſione* apud *Livium Lib. IX. c. 8. ſeq.* quam & *Grotius* habet *L. II. c. 15. §. 16.* Equidem non tenebatur eam ratihabere Pop. R. nec ad rem reſtituendam in priorem ſtatum; ſed ſponſores teneri ſufficiebat. Interim ſi ex æquo & bono res expendatur, quoniam Conſules conſenſum populi certò ſupponebant, cùm aliter flos populi conſervari non potuiſſet, & ab hoſtibus præſtitum fuerat, quod paci & fœderi æquipollebat, utiquè par eſſe videbatur, ut licèt penes Conſules, de toto bello tranſigere, non fuiſſet, Populus tamen conditiones, nil duri aut iniqui habentes, ratihaberet: neqùe enim hoſtes intolerabile quid poſtulaverant. vid. *Lib. IX. Livii cap. 4.* & generosè *Samnites*, quod deditos ſponſores non reciperent.

XIV. Cœterum *interpretatio* (*m*) * fœderum & ſponſionum ſine calliditate, ut modo dictum, facienda, ex ſimplici & populari intellectu verborum, procul habito ſenſu diverſo, quem quis tacite in animum inducere aut dictis affingere poſſit, cujusmodi & in veteri novâque hiſtoriâ hominum plurima extant ludibria. In ambiguis accedendum ei quod minus ambiguum, omiſſo eo quod eſt obſcurius, quæ eſt regula Plutarchi. Altera JCtorum, in dubiis capiendam interpretationem quæ vitio caret, aliisque certis rationibus non adverſatur. Item, adverſus eum faciendam explicationem, in cujus poteſtate fuit Legem clarius dicere. Denique odioſa reſtringenda, favorabilia interpretatione adjuvanda eſſe & extendenda. Inter odioſa videtur habenda renunciatio libertatis faciendi, quod lubet ex jure Naturæ. Unde pendet quæſtio, an ſociis in fœdere nominatis generaliter, ne liceat illis nocere, contineantur & hi quos alter fœderatorum *poſtmodum adſciverit:* (*n*) quod negandum. Quanquam & novos adſciſcere ſocios non eſt prohibitum. Proinde, quod ad hos, dicendum utrimque ceſſare fœderis obligationem, adeoque in illis impugnandis vel defendendis ſine perfidiâ confligere poſſe fœderatos. Dantur omninò plures regulæ ſatis preſſæ & ſubtiles, ſecundum quas regendæ interpretationes, ſed quæ hujus compendiariæ ſcriptionis modum penitus excedunt.

* *Vid. Grot. lib. 2. cap. 16.*

(*m*) INTERPRETATIO. Ad hanc confugiendum eſt, ſicubi Leges fœderis non omninò expreſſæ

pressæ sunt. Quid E. si in formula fœderis nil dictum sit, cujusnam *impensis* ferri *auxilia* debeant? Ita si ab una tantùm parte promissa sunt, debentur non nisi impendiis ejus, qui ea postulat. *H. Grotius L. II. c. 16. n. 12.* Quod juri etiam Civili & Feudali congruit, si ex utraquè parte promissa fuerit impensæ promittenti, & unicuiquè adeò incumbunt: siquidem mutuæ hìc præstationes respiciuntur. De *modô* autem seu *qualitate* & *numero* auxilii si dubium oriretur: tam ad offensionem, quàm ad facultates, fœderatorum respiciendum est. Utiquè auxilia ne quidem ferenda sunt, si per rationes *proprii Regni* id fieri non posset, cùm quilibet fœderatus civibus suis *propiùs* teneatur: nec debeamus ignari esse conditionis eorum, quibuscum contrahimus, adeò ut cùm *inter Principes*, ex seriô dicto *Baconi*, de *Sapientia veterum c. V. unum sit verum & proprium fidei fundamentum necessitas* (magnum potentibus Numen) *& periculum statûs & communicatio utilitatis:* interpres autem optimus fœderum & anima ipsorum sit *sinceritas.*

(*n*) POSTMODVM ADSCIVERIT. Rectè negat *Auctor*. Non obstante, quod generali *sociorum* nomine etiam *futuri* comprehendi posse videantur, nec quisquàm sociorum libertati, alios in societatem recipiendi, renuntiâsse videatur. Cùm enim hìc de fœdere dissolvendo agatur, & adimendâ fœderatorum alteri, injurias sibi illatas vindicandi potestate, quod odiosum est: indè sociorum appellatio ad hos tantùm, qui tempore fœderis erant, restringenda est. vid. *Grotium L. II. c. 16. §. 23.* Ulteriùs quæritur: an ex fœdere ad mutuam *defensionem* facta, auxilia quoquè debeantur ad *recuperationem* eorum, quæ post contractum fœdus amissa sunt? Utiquè: Nam & recuperatio, si in continenti fieri velit, i. e. quamdiu offensio durat, & occasio recuperandi fuerit, ad *defensionem* respicit vid. Gail. *L. 1. d. P. P. c. 6. n. 12. & seqq.* An verò *peregrinis* injustè oppressis opitulari *adversus socios* debeamus? quæritur: cùm quidem nullô pactô videatur id, quod naturæ jure aliis debemus, tolli posse; debeamus autem alii, si modò absquè periculo nostro fieri queat, succurrere: adeò ut, qui eripere morti quem potest, nec ab eâ ipsum liberarit, occidisse eum videatur. *c. 6. X. de homicid. Prov XXIV. v. 11. &c.* id quod multò magis in *potentibus* quàm privatis obtinet. Interim cùm hoc pactô nullum fœdus stabile futurum esset, si hæc justa causa rumpendi foret: ideò reconciliatio potiùs tentanda est, ut fœderatus se tanquam *mediatorem* interponat. vid. *Grotium L. II. c. 16. n. 13.* Et sic quandoquè in defensionem alii recipiuntur, ut nec fœdus per hoc violari, nec per hoc fœderatis bellum inferri, censeatur. Quod nullum patitur dubium, quando peregrini illi in fidem ac ditionem nostram concedant; sic enim non fœdus quoddam initur, sed jus quasi subjectionis intervenit. Non autem licet subditos fœderatorum recipere, nec facilè datur tàm manifesta & intolerabilis jure divinô ac Gentium improbitas ac sævitia, ut indè receptio ejusmodi justificari possit; quin potiùs Regibus tuenda est Regum Salus & cavenda exempla in perniciem omnium eruptura. Deniquè de *pace pangenda* certum est, omnium confœderatorum consensum requiri; nisi non principaliter omnes & suo nomine gerant bellum, sed tantùm ex foedere auxilia ferant. An verò ex Principalibus *majorem partem* consentire sufficiat? indè judicandum, an bellum eos ut singulos an ùt universos concernat. In conditionibus autem Pacis omnium, etiam *auxiliarium*, incolumitati & *securitati* prospici debet. *Neutralitas* in eod. Regno Statibus permittenda non est, nec permissa est in Imperio Romano. R. A. *1641.* §. und demnach. nisi cum consensu Imperatoris *§. seq. eôdem.* Et sanè Principi etiam summo regulariter ea fugienda est. vid. Reinking. *Lib. III. cl. 2. c. 39.* & Neumeyer. *integr. tract.* junctô *Grotio L. III. c. 17.* ubi quidem minùs benè neutralitatem violari putat, *transitum* denegandô. Pertinet huc pactum illud, quô quis Magnati alicui seu potentiori, pro certâ mercede seu pensione, se obstringit, ut si conatibus illius assistere non velit, favere tamen iisdem velit aut non adversari, quæ quidem nostris temporibus satis frequentia fuêre. &c.

CAPVT

CAPVT X.
De
Bello.

ARGVMENTVM.

Definitio belli, & disputatio an licitum sit jure Naturæ & utroque divino, quod affirm. & probatur, remotis objectionibus. sequitur divisio belli, in publicum, privatum & mixtum. Illud solenne aut minus solenne. solenne fieri, si & summa potestas utrinque sit & præcedat indictio, minus solenne contrà intelligi. quatenus Magistratui bellum sit permissum. mixtum vel ratione personarum aut indictionis. quæ in alterá parte secus se habeant. privata duella, quando licita. De repressaliis. de interdictione belli.

I.

STatus Naturalis, in quo sunt diversæ civitates, propter humani ingenii pravitatem non minus rixis & contentionibus quam pacis institutis exagitatur. Rixa autem summarum potestatum facile in bellum, quia cessant judicia inter illas, erumpunt. Est autem bellum Certatio per vim, ut Cicero definit, vel ut Grotius, Status per vim certantium, quà tales sunt; * Quanquam nec Cicero ** dixit certationem *pro actu certandi*, (*a*) sed pro universo tractu atque ductu armorum inter partes certantes, ut alibi contentionem belli & observationem, pro longo observandi instituto, & similia.

* *Grot. lib. 1. c. 1. §. 1.*

** *Orat pro Sext. cap. 58. 1. off. c. 16.*

(*a*) PRO ACTV CERTANDI. Dupliciter enim bellum sumitur pro *actu* sc. & *statu* seu habitualiter: & *posteriori* tamen modo aliter quàm significata *Hobbesiano*, quoad *statum*, quem ille fingit, *naturalem*: quanquam de cœtero *Hobbesius* statum belli, ut nobis sumitur, bene describat in *Leviath. c. 13. §. manifestum igitur.* *Grotii* quidem definitio *L. 1. c. 1. §. 2.* convenit bello *publico* & *privato*; necnon *civili*. Sed rectiùs definitum analogicum in significatu famosiori describitur, quatenus accipitur pro *publico*. Ita definiunt per inimicitiam publicam, quam ille cujus ea de re jus est, & hostes illius inter sese, per vim militarem & hostilem ritè exercent. Quâ ratione nec solùm pro statu capitur, nec etiam per actionem præcisè definitur sed utrumque significatum definitio assequitur; neque enim bellum formaliter est actio, nec adæquatè: non etiam *militiæ* tantùm mentio fieri debet, quippe quòd illa etiam unô exercitu absolvatur; duorum vero exercituum ratio habenda est: nam & Simson contra Philistæos *pugnam* non bellum obiit, & actum extraordinarium virtutis Heroicæ.

II. De hoc prima est quæstio, an bellare unquam sit justum, quod jure quidem Gentium nullam recipit dubitationem, quia de usu & effectu quem populi omnes bello tribuunt, plenæ sunt omnes historiæ idem-

que notiſſima docet experientia. De *jure Naturæ* (*b*) & divino imprimis videndum. Et quidem non prorſus juri naturæ bellum adverſari ſatis hoc oſtendit, quod nihil quam defenſio corporis ſui magis aut æquè ſit juris Naturalis. Denique ut rebus quas natura in medio poſuit utamur easque abſumamus, id jus primum naturale dictat, & qui hoc prohibet injuriam infert, quam vi repellendam res & ratio dictat. Poſt receſſum à communione licuit idem pro dominio quod antea pro rebus quæ nullius erant factæ. Præterea delinquentes *pœnam mereri* (*c*) eamque à quolibet non reo paris maleficii, maximeque ab eo qui læſus eſt, exigi poſſe aliquoties dicere, occupavimus. Quod cum inter diverſas civitates ſine vi non poſſit fieri, bellum etiam puniendi causâ recte ſuſcipi vel exinde apparet. Adeò ut originem habere bellum ex jure Naturæ manifeſtò conſtet. Proinde quod & JCti & ſcriptores alii bellum jure Gentium eſſe docent introductum, hoc de certâ & ſolenni bellorum formâ, unde peculiares pendeant effectus, intelligendum.

(*b*) JURE NATURÆ. Nec tamen bellum à *primis naturæ* procedit, ùt malè *H. Grotius*, *L. I. c. 5. §. 1.* & *alibi*, (quoties vindictam privatam exinde deducit,) inſinuare videtur: ſiquidem homo inermis & ad pacem conditus eſt, bellum vero extrà ordinem naturæ in ſubſidium neceſſitatis aſſumi oportuit; in quo tamen ipſa etiam natura intendit, ut homo de pace cogitare debeat.

(*c*) POENAM MERERI. Quod rejecimus *ſuprà*, ùt & *communionem*, quam *Auctor* hîc inculcat.

III. Sed nec *de jure veteri divino* (*d*) magna eſt dubitatio, quin non omne bellum ſit illicitum. Abrahamus ſine ſpeciali Dei mandato Reges quatuor devicit, laudante Melchiſedeco. Et bella Davidis, quorum pleraque non liquet nominatim à Deo fuiſſe juſſa, Dei prælia, id eſt, pia ac juſta dicuntur. Imò quod magis eſt, perpetuæ ac generales de modo belli gerendi à Deo regulæ præſcribuntur, * quo quid fortius argumento ſit, bella piè geri potuiſſe, tametſi nullum Dei ſpeciale mandatum interveniſſet? Ex his apparet, Legem Dei de ſanguine non fundendo bellis nihilo magis officere quam Lex de non occidendo judiciis capitalibus obſtat. In nova teſtatione à primo initio habemus Johannis præcurſoris dictum, quo milites officii ſui non deſerendi ſed pie exercendi admonentur. Paulus ** verò, non tantum docet, gratum eſſe DEO, ut oremus pro poteſtatibus, quo tranquillam ſub eorum tutelâ vitam degamus, quod ſine armis in hoc mundo fieri nequit; ſed & Dei Miniſtros affirmat eſſe, qui haud fruſtra

gerant

gerant gladium, quin vindices ſint ad pœnam his qui malum fecerint; quod ratio non patitur, ut minus *de exteris delinquentibus*, (*e*) ad tutelam ſuorum, quam de ſubjectis poteſtatum intelligamus. Idemque ſuo exemplo docuit Paulus, quando militare præſidium, cum ſe inſidiis Judæorum ope Tribuni militum eripuiſſet, minimè rejecit. His accedit, quod, ut ſuprà diximus, Lex Moſaica de rebus moralibus & quæ aliis gentibus æquè conveniat, obligationem ſuam in perpetuum ad omnes populos adeoque ad Chriſtianos quoque extendat. Jam quid magis honeſtati imo neceſſitati morali adverſum eſſe poteſt, quam ut gladii jus ſummis poteſtatibus eripiatur, quo ſublato manifeſtum ſit maximam ſcelerum licentiam malorumque diluvium nihil ut tutum, nihil ſanctum aut inviolatum foret, ſecuturum?

* *Deuteron. cap. 20. v. 10. & 15.*
** *Ep. 1. ad Timoth. c. 11. v. 1. 2. 3.*

(*d*) De jure veteri divino. Ad eum ſenſum accipi hoc debet, ùt *ſuperius* expoſitum eſt; nec enim datur *Lex nova* & vetus in *verbo Dei*. Cœterum *Abrahami* Bellum, ad quod *Grotius* & cum eo *Auctor h.* provocat, licèt fuerit ex ſpeciali Dei mandatô, tamen & ipſum *juri naturæ* non adverſum fuit: vid. *Oſiander.* ad *L. I. Grot. c. 2. §. 2.* quanquam *Iſraëlitas* quod attinet, illi juſtum bellum gerere non potuerint absque mandato Dei ſpeciali. Nec ſequitur, Deus *Leges* de *modo bellum gerendi* præſcripſit, E. bellum propriâ auctoritatê populus deinde ſuſcipere juſtè potuit: ſiquidem *divortium* Divinæ voluntati adverſabatur, & tamen ipſe Deus de *modô* Divortii Leges præſcripſerat. Deinde jura Majeſtatis penes Deum reſidebant, ut adeò ſpeciali juſſu divinô populus indiguerit. Quòd vero bellum *juri Divino* adverſum non ſit, *H. Grotius L. I. c. 2.* plenè oſtendit; quanquàm ipſe in *Prolegomenis §. 5.* malè laudet illos, qui *uſum armorum* ſublatum volunt. Nam licèt in omni bello utique mala ſubveniant, tamen illud ſolùm evenit per accidens, & hoc tantùm inde ſequitur, quòd difficulter ad bella procedere debeamus. Utique *dilectioni Chriſtianæ* bella non repugnant, neque *Evangelium* politias tollit aut jus per bellum eas tuendi. *Vita* eſt privatum bonum & exponi periculo pro Republica poteſt, idque publicâ *auctoritate*: nec homo ſibi ſoli natus eſt, ſed *Deo & proximo*; hinc abjectâ curâ ſui illis quoque facit injuriam, & multæ moleſtiæ ſunt vitæ humanæ, quæ efficere poſſent, ut quìs vitam ſuam citò abrumperet, niſi per inſtinctum ſe conſervandi in emolumentum quoque proximi & gloriam Divinam legem aliam Deus homini commendâſſet. Debemus enim jure Naturæ vitam ponere pro fratribus, ſi patriæ ſalus aut fratrum æterna exigat, prout ipſi æternam noſtram temporali noſtræ præferimus: & verò proximum diligere tenemus, ſicut nos ipſos. Quod enim jure divinô *Joh. III. v. 16.* inculcatur de *fratribus*, illud rectè de quôlibet homine accipimus, ſecùs ac *H. Grotius L. I. c. 3. §. 3.* qui religionis tantùm conſortes intelligit. Nam Chriſtus pro inimicis tantum mortuus eſt. *Rom. V. v. 6. ſeqq.* Et frater eſt homo quilibet quoad carnem. *Rom. IX. v. 3.* Quanquam vitam ut ponamus aliter neceſſe non ſit, niſi accedentibus requiſitis, & cumprimis quoad bellum, *publicæ auctoritatis*. *Eventus* belli dubius poteſtatem illud gerendi non tollit, nec protinus, quod malè cedit, illicitum eſt. Unde & *religio*, licèt nec defendi nec tolli armis poſſit, tamen non obſtante dubiô eventu, exercitium religionis armis rectè aſſeritur. Nam ordinatè juvat Deus, ùt in pace, ſic & per defenſionem armatam, ſi invadamur. vid. *Nehem. IV. 14. 17. 18.* Quin & Princeps licite agit, quando milites ad oppugnandum urget,

get, quamvis multis per hoc pereundum sit; modò ita jubeat necessitas & plures aliàs inposterùm metuendæ sint cædes, quas evitare intendat, vel quòd obsidionem magis diuturnam prospiciat, vel prælium subeundum instet, aut urbes alias exemplo territas eò minùs restituras æstimet.

(e) DE EXTERIS DELINQVENTIBVS. Quanquam vero *injuria* sit belli justa caussa, quam rectè vindicat persona publica, Dei Vicarius, animô compescendi hostes, boni communis causâ, in salutem illorum, quibus ex officio subveniendum est; modò lædat injuria illa ipsum vindicantem, sitque atrox, aut saltim malis belli proportionata: nam ita *vindicta* illa ceu *publica* & verbo Dei probata bellum justificat. *Num. XXXI. v. 3. I. Macc. II. v. 66. seqq.* (quapropter non tantùm defensionem & recuperationem, sed & *vindicationem* illô sensu justam belli caussam esse rectè statuitur:) Tamen minùs rectè *Grotius aliique* asserunt, quasi ob delicta, ex quibus sc. damnum aut injuria ad extraneos nisi exteram civitatem redundat, & vel maximè ob Tyrannicam in cives crudelitatem extero Regi Bellum Tyranno ejusmodi vel Genti criminis reæ inferre liceat, idque *puniendi* causâ. Nam jus puniendi non competit ei, qui potestate in alium summâ destituitur: & quis ita foret bellorum in orbe finis? Quod verò bellum *adversùs subditos nostros* attinet, illud quidem *punitivum* est, rebellium scil. at vero hoc ipso est improprium & nil aliud armata judicii executio.

IV. Ad ea quæ ex dictis Christi contra bellum moventur, tenendum hoc primò; si fuisset Christo propositum omne jus gladii tollere & ejusmodi statum introducere, qualis nunquam visus, auditus esset, eum id verbis quam maximè specialibus & expressis fuisse facturum; Qualia tamen non proferuntur, sed ejusmodi quæ de cohibendo vindictæ privatæ studio & exercenda in rebus minoris momenti patientiâ injuriarum agunt.

V. Jam in veteri Ecclesiæ historiâ celebrantur Legiones Thebæa & Fulminatrix quique sub Juliano defectore militabant, qui, teste Ambrosio, * dicenti Imperatori, producite aciem pro defensione Reipubl. obediebant, cum autem diceret eis, producite aciem in Christianos, tunc agnoscebant Imperatorem cœli. Ne de Martyribus dicam, quos etiam milites complures antiqua martyrologia memorant & agnoscunt. Quod autem sententiæ Patrum quorundam minus de bello honorificæ extant, illæ hanc causam habent, quod tum difficulter *castris inesse sine periculo* (*f*) idololatriæ, saltem sua religionis exercitia minus commodè aut prorsus habere non liceret; Etiam verò, quod cum semper in castris omne genus impietatis regnet, viris eximio sanctitatis proposito afflatis, nihil potius, quam procul abesse à profanis videretur.

* *Ambros. serm. & 7. de offic.*

(*f*) CASTRIS INESSE SINE PERICVLO. Arcentur *clerici* ex doctrinâ Pontificiorum à bello, sed ex causis nullius momenti: & quâ ratione eidem intervenire possint, vid. *Osiandr. L. I. c. 5. ad Grot. §. 4.*

§. 4. Cœteri si prædæ aut stipendii causâ militent, idque pro *fine* habeant, ut nunc plerumque accidit, non etiam ut ceu *medium* stipendia respiciant, militia vitiosa est. *I. Cor. IX.* Potest autem quis *vitam* suam periculo mortis *exponere*, non quia vitæ suæ est Dominus, sed quod imperio ejus se subjecerit, qui publica auctoritate, ut vitam periclitetur, ei injungere potest: Illud quæritur, si hosti quis se obligaverit, quòd in eum *arma* posthàc *gesturus non sit*, an nihilominùs in civitatem suam reversus, ab hac, ut pactô conveniat, adigi possit? Dicendum est, integrum ipsi esse, neque civitatem id ab eo posse exigere, nisi in summô constituta fuerit periculo, ad se defendendum; maximè si ipsius quoque salus cum salute civitatis interire possit.

VI. Sequitur *divisio belli*, (*g*) * quæ in duas abit species: est enim privatum vel publicum, nisi tertium addere velis, quod mixtum appellatur. Publicum est, quod geritur auctoritate ejus qui habet jurisdictionem. Privatum quod est inter eos, qui auctoritate publicâ carent, & quæ hujus sunt generis vulgo *duella* (*h*) dicuntur. Mixtum quod ab una parte publicum, alterâ privatum est.

* *Vid. Grot. lib. 1. cap. 3. quem & vide ad seqq.*

(*g*) **Divisio belli.** Est Bellum ex communibus *πρὸς ἓν* & *analogicè* dicitur. Inde bellum quoddam *privatum* constituunt, cum in eo, quoad analogicam acceptionem belli, omnia contineantur, quæ in significatu illo veniunt; prout nec omnis privata vindicta injusta est. Cæterùm quòd Majestas non competat partibus, quòd exercitus in illâ specie belli non reperiatur, illud non officit: nam hæc belli tantùm *publici* sunt. Itaque *propriè* bellum dici potest etiam privatum, licèt non usitatè. Est autem *bellum publicum*, quod ab eo geritur, qui potestatem civilem (licèt solùm *subordinatam* seu per participationem) habet. Datur etiam *mixtum*, ùt quòd Rex adversus subditos gerit: nam id ex horum parte privatum est, & sæpè etiam justum. Publicum verò iterum *solenne* est vel minùs. *H. Grotius L. I. c. 3. §. 4.* Quòd autem ibi *Grotius Magistratum tantùm* jus belligerandi habere statuit, illud malè habet: siquidem Auctoritate publicâ Magistratus unicè nititur, si quando armis eum adversus exterum aggressorem uti oportet; etiamsi defendere jura sibi commissa aliter non possit: sic enim fundatur totum negotium in consensu Principis virtuali & implicito: *executio* verò *Jurisdictionis* armata in inferiori, non est ordinis supremi sed subalterni, nec adeò rectè *bellum* dicitur. Neque etiam Jus Civile Romanum aliud induxit, ùt *Grotius* opinatur; siquidem Majestas populi seu civitatis impropriè dicitur, ùt *suprà* ostensum est. Quòd autem *Status Imperii jus* belligerandi adversus exteros obtineant, illud fieri posse illæsâ etiam Majestate Romanâ *alibi* evictum est: ubi diximus Jure *Potentatûs* posse Jura Majestatis illa, quæ adversus exteros valent, ùt sunt Belli, Fœderum, Legationum, &c. *per assimilationem* exerceri ab his, qui in Republicâ quidem sub imperio summô seu Majestate continentur, ipsi tamen *potentiâ* quasi *Regiâ* exteris æquivalent. Quanquam hæc etiam jura non aliter exercere illis conveniat pro *salvâ* semper *fide*, quâ imperio Romano v. c. obstricti sunt. Quid de *bello intestino* in Republicâ *mixtâ*? Nonnulli verum esse bellum hoc existimant, quia partes utrinque veram habeant, licèt non plenam, Majestatem. At vero non qui Majestatem habet, perinde habet Jus belli. Unde rectiùs dicitur, inter *Optimates*, si aliqui eorum jus tantùm belli habeant, civiles solùm esse dissensiones. Tunc vero quod bellum mixtum concernit, cives etiam adversus Regem arma capessere possunt, si pactis sibi defensionem reservaverint: quâ ratione non ùt subditi, sed *ùt exempti* & ex pacti jure bellum gerunt, cùm aliàs non possint subditi arma adversus Regem suscipere, quin coetus inde conficiatur rebellium, & manus prædatorum: indeque *Grotius L. I. c. 3. §. 1.* bellum latiùs accepit, abstracta sc. ratione Auctoritatis. Est etiam hoc ad *Grotium Lib. I. c. 4. §. 1.* observandum, quòd ille bellum *privati* in Majestatem

ſtatem non rectè probet exemplô *Abrahami*. Nam ille fuit *Princeps* independens familiæ ſuæ numeroſæ & ab aliis populis ſegregatæ, à Deo ſc. conſtitutus. Non etiam rectè probat bellum Regis in privatum exemplô *Isbojethi*: nam hic non fuit ſubditus Davidis, ſed *Princeps* populi, quem agnoverant tribus, extrà tribum Judæ, pro capite; *Davidi* etiam nondum competebat Regnum nec competiturum erat niſi ſub certo ordine & tempore adeundum, extinctô ſcil. Saule, occisô Isboſethô, & debellatâ parte illâ, quæ Abnerum militiæ Ducem præfecerat. Denique non protinùs quod belli publici ſpeciem habet, tale etiam exiſtimandum eſt: nam v. c. *Princeps Imperii* jura ſua per vim armatam adverſus vicinum, æquè Civem Imperii, defendens tantùm naturali defenſione utitur, ex jure quod cuilibet etiam privatorum competit; quæ tamen defenſio ob poteſtatem defendentis & apparatum *Belli faciem* conſequitur.

(*b*) DUELLA. Definiri poteſt *Duellum*, quòd ſit Pugna ſingularis deliberata ab utrâque parte ſponte & ex condicto ſuſcepta, cum periculo occiſionis ſeu mutilationis aut vulneris.

VII. Publicum rurſus aut ſolenne eſt, quod & juſtum ſuo ſenſu, aut minus ſolenne. Solenne, quod utrimque ab illis qui ſummam habent poteſtatem, ritu jure Gentium neceſſario geritur. Minus ſolenne erit, quod vel auctores habet perſonas, publicas quidem illas, at ſuperiorem habentes, ut Magiſtratus, vel quod juris Gentium requiſitis deſtituitur.

VIII. At verò Magiſtratus in exteros belli jus gerendi nullo modo habet, quia per hoc tota civitas venit in periculum, ideoque ejus qui præeſt civitati hac de re judicium ſolius ſit oportet: qua parte peccarunt Cn. Manlius, qui Gallogræcos & Cæſar Julius, qui Germanos injuſſu populi Romani infeſtarunt. Excepto caſu inopinatæ neceſſitatis; quo caſu præſumptio de voluntate ſummæ poteſtatis dubitare non patitur, ne non arma permiſſa ſint. Verum in ſubjectos, qui Magiſtratus Imperio ſunt præditi, hactenus habent jus armorum, ut partes ſibi commiſſas cum vigore publicæ diſciplinæ & coercitione contumacium ſeu per apparitores ſive per milites in hunc finem ſibi adtributos exercere valeant. At extraordinariâ manu vel cum exercitu abſque ſpeciali mandato nequaquam experiri poſſint; ne civile bellum oriatur. Sub Magiſtratibus & ſuperiorem habentibus hic non complectimur eos, qui partem ſummæ poteſtatis obtinent; nam hi, quatenus ſummi ſunt, rectè hoc nomine bellum ſolenne ſuſcipiunt, multò minus inæqualiter fœderatos: ſed hæc res ex iis, quæ præcedente libro dicta ſunt, intelligi debet.

IX. Jam mixtum quodnam ſit bellum, ex ſimplicibus facile colligitur, ejusque variæ ſunt ſpecies; miſcetur enim aut ex ſolenni & privato

vato vel ex minus ſolenni privatoque bello. Ex ſolenni & privato, cum is qui ſummam habet poteſtatem contra exteros latrones aut prædones, vel ſuos rebelles expedit arma. An autem ſubjecti jure adverſus Imperantes bello congredi poſſint ex iis, quæ de tyrannide ſuperius dicta ſunt, judicari debet. Ex minus ſolenni & privato mixtura conflatur, quoties Magiſtratus pro officii ſui executione vim parat in contumaces aut in prædones. Sed publicum utrimque, minus ſolenne, dari non poteſt inter pares Magiſtratus, quia par in parem non habet imperium nec in eâdem civitate cogendi facultatem; Verum inter ſuperiores & inferiores pari modo vis locum habere poteſt, quo inter Magiſtratus & privatos antea dictum eſt. Mixtura ex publico ſolenni & non ſolenni dupliciter poteſt ſupponi, aut cum Magiſtratus in ſuam poteſtatem ſupremam inſurgit, vel cum adverſus exteros armis contendit. Priorem non poſſe aliter eſſe juſtam, atque ſi privatus quilibet ſummo Imperio ſe opponat, aliàs explicatum eſt. Poſterior ex modò dictis reſolvitur, ejus uſum exiſtere poſſe, cum repentina neceſſitas flagitat, ut Magiſtratus ſalutem publicam armis tueatur, aut cum id genus habet mandatum, ex quo ejuſmodi poteſtas colligi poſſit, quemadmodum Romæ Conſules ex SCto viderent, ne quid Reipubl. detrimenti caperet.

X. Hæc de publico mixtoque ſatis, bellum merè privatum regulariter illicitum, nec quicquam adeo inimicum eſt conſtitutioni civitatis & judiciorum. Unde liquet, non aliter hoc juſtum fieri, quam ubi ordo civitatis & judicia ceſſent, quod vel fit extra terminos civitatis aut etiam intrà illos. Extra, ſi qui verſentur in locis à nullo populo vel à tali, qui nullum imperandi parendique ordinem ſervet, occupatis, ut in ſolitudine, inſulis vacuis, aut *Cannibalum regionibus* (*i*).

(*i*) CANNIBALVM REGIONIBVS. Incolæ, qui in Antillis (ſeu Inſulis, quæ Camercanæ dicuntur,) in America Meridionali habitant, *Cannibales* dicuntur, i. e. fortes, & ſunt *Anthropophagi*, quales etiam ſunt incolæ Caribanæ.

XI. In Civitate ceſſant judicia momentaneè vel continuè. Momentaneè, quoties ſine certo diſcrimine res non fert illam moram, ut expectetur judex, velut in invaſione aut fugâ debitoris. Continuè ceſſant

ceſſant culpâ vel ſubditorum vel Imperantium. Illorum, cum per ſeditiones & bella civilia nullus ordo Reipubl. ſervatur, ſed omnia confuſa ſunt. Imperantium, quando princeps aperte rejecit cauſæ cognitionem. Princeps, inquam, non judex, ſi enim hic læſos & conquerentes audire nolit, neque ſubditis neque exteris cauſa belli naſcitur; ſed uterque ad Principem recurrere debet. Quo adhuc negante juſtitiam, civis quod ultrà moliatur, non habet: Etenim nullo modo ſtatuendum eſt, eum à principe ſuo rejectum ſibimet ipſi jus dicere & ferrum ſtringere poſſe: hoc enim *fœdere civitatis* (*k*) omninò prohibitum, & ferenda ejusmodi ſine dubio injuria, ut ex principiis libro priore collocatis plus quam manifeſtum eſt.

(*k*) FOEDERE CIVITATIS. Longiùs hoc petitum eſt, vide quæ de exortu Civitatis *ſuprà* diximus.

XII. Exteri, à ſummâ poteſtate adverſarii ſui, palam ſpreti ad ſuos Imperantes ſe convertent, quibus, ſi oppreſſionem negatamque juris copiam approbaverint, ab illis veniam reprædandi, ſive literas *Repreſſaliorum* (*l*) impetrare poſſunt. De quibus jam liquet, ut jure dentur & exerceantur, quid requiratur, ſcil. juſtitiam à ſummâ poteſtate partis ejus quæ læſit eſſe negatam, poſtquam ſæpius & inſtanter erat petita. Dein à ſumma poteſtate eorum, qui læſi ſunt facultatem prædas agendi eſſe petitam & impetratam. His præſuppoſitis, nemo dixerit, repreſſalias juri Gentium eſſe contrarias. Nam quod vis armata non primis tantum injuriæ actoribus, ſed cunctis qui ſub eodem imperio ſunt, inferatur, hoc eodem fundamento, quo ipſum nititur bellum. Notum enim eſt è doctrinâ, quam de ſummâ poteſtate libro primo habuimus, id quod agit ſumma poteſtas, hoc omnes & ſingulos cives agere videri, nec quenquam de eo non teneri. Proinde cum Princeps id quod jus & fas tulit, facere noluit, univerſa civitas nec minus ſinguli hoc luere debent.

(*l*) REPRESSALIORUM. *Repreſſalias* neceſſitas introduxit, utique enim pro peccato & neglectu Civitatis ſeu Communitatis, quæ connivet Principi, poſſunt ſinguli affligi, cùm in peccato tantùm perſonali obtineat, ne alius pro alio &c. Nec ergò vindicemus, niſi neceſſitas, ob commune bonum id exigat, & tunc ſumma annuat poteſtas, atque fiat poſt denegatam juſtitiam ab iis, quibus adverſarius ſubjectus eſt. vid. pl. de Repreſſal. in Tract. *d. Gravam. extrajud.*

XIII. Supereſt ad explicationem belli ſolennis, ut ritum qui jure

jure Gentium in eo requiritur, paucis explicemus. Eſt autem ille ritus, Indictio, ſive denunciatio, quam *propterea placuit recipi*, (*m*) ut conſtaret, non privato auſu ſed voluntate utriusque populi aut Imperantium geri bellum. Denique, ut ſi populus ejusve Imperantes non ſint immediatè in culpâ, deliberent, utrum velint ſuam facere litem, an ſatisfacere læſis. Hinc alia indictio pura eſt, alia conditionalis. Pura fit, cum vel alter jam intulit bellum, aut ea deliquit ipſe quæ pœnam jure Gentium non dubiè merentur. Conditionalis inſtituitur, cum ſubditi alterius deliquerunt, tunc enim ab Imperantibus poſtulanda ſatisfactio, ad quam ſuos cives compellant; aut ſi tergiverſentur, ipſi cauſam ſuſcipiant. Et hæc eſt indictio, quæ cum repetitione rerum conjuncta dici ſolebat Clarigatio, quâ non modo rei noſtræ vindicatio aut debiti pecuniarii, ſed & criminalis perſecutio comprehenditur: unde verba fecialium antiqua *reddi*, *ſatisfieri*, *dedi*, delictorum ſcilicet ſontes. Et quidem pura indictio cum ipſa vi paratâ fieri poteſt; conditionalis deliberandi tempus largiri debet. Superflua eſt indictio, in bellis, ut loquimur, defenſivis, aut in executione pœnæ propter delictum manifeſtum. Ritus indicendi cujusque populi & ſeculi ſunt peculiares; ideoque ad hunc non pertinent locum.

(*m*) Propterea placvit recipi. Ne ſcil. priùs hoſtiliter agatur, quàm communi quoque illi amicitiæ & cognationi, quâ homines junguntur, renunciatum ſit. Deinde ut alter ſe munire poſſit, non etiam ut admoneatur de ſatisfaciendo. Nam hæc admonitio præcedere debet denunciationem belli. Porrò non eodem momento quis debet indicare bellum & ſimul aggredi: nam hoc ipſum perfidiâ & dolô non caret.

Capvt XI.

De Cauſis Belli.

ARGVMENTVM.

Cauſæ belli ſuaſoriæ vel juſtificæ. hæ rurſus triplices, 1. defenſio perſonarum & rerum. 2. Recuperatio ejus quod noſtrum aut nobis debetur. 3. punitio delictorum. De omnibus tenendum, levia transmittenda, ad punitionem pertinere auxilium quod pro innocentibus ſuſcipitur. amorem libertatis, ſtudium propagandæ religionis non eſſe juſtas belli gerendi cauſas. Dubia cauſarum pro injuſtis habenda. Subditos in bellis injuſtis non debere Principi operam dare: magis tamen in dubiis.

I.

BElli causæ (*a*) non male vulgò in suasorias & in justificas dividuntur. Suasoriæ sunt, quæ partes impellunt ad Bellum suscipiendum. Justificæ, quæ juris fundamentum armis tribuunt. Hæ aliquando cum suasoriis coincidunt semperque publice præferuntur. Illæ autem, quando à justificis differunt tacite habentur, & dissimulantur. Justificæ tum sunt προφάσεις, prætextus, suasoriæ magis αἰτίαι dicuntur. Ac ita plerumque in omnibus olim hodieque bellis agitur; suasoriæ sunt ferè cupiditates variæ, quibus principes populique agitantur. Prætextus à justitiæ imitamentis petuntur. Nos de causis verè justificis, hoc est, justis agimus, quæ non male ad tres referuntur, ad *Defensionem*, (*b*) Recuperationem & punitionem.

(*a*) BELLI CAUSÆ. Differunt causa belli *impulsiva* & *occasio*. *Impulsiva* iterum *externa* est vel *interna*. *Ista* est justifica vel suasoria. *Justifica* vel vera est vel apparens. In universum justifica caussa est injuria facta, non facta: *illa* reparanda, *hæc* coercenda.

(*b*) DEFENSIONEM. Omne quidem bellum defensivum est *habitualiter*, quando illatum damnum alter non vult compensare aut honorem detractum restituere. Aliàs vel *defensivum* bellum est vel *invasivum*.

II. Defensio est juris Naturæ, quâ vim vi non privatis modo, sed & populis *repellere licet*, (*c*) idque ita, ut nec indictione sit opus. Enimverò de tuitione corporis ad vitæ vel *pudicitiæ custodiam* (*d*) nihil dubitatur. Sed de minoribus injuriis aut damnis avertendis quæritur, an licitum sit hominem occidere. Equidem si justitiæ expletricis rationem simpliciter consideremus, nemo vel tantillum injuriæ pati cogitur; Sed Lex caritatis maximè Evangelica dictat potius ad leviora connivendum, quam ultionem quærendam, ne dum sanguinem humanum effundendum, ut de *alapâ* (*e*) & de tunica Christus respondit. Sane inter privatos & maximè in civitate, ubi judiciis locus, illud ipsum præcisè observandum, ne *ob res ereptas* (*f*) vel eripiendas cædes committatur, nisi tales sint res à quibus nostra vel nostrorum vita dependeat. Forte autem inter populos diversos circa res majoris momenti ratio non parum diversa consistit. Nam si potestatibus supremis non liceret raptores suarum rerum quantivis pretii occidere, palam est, actum fore de salute populorum.

(*c*) REPELLERE LICET. Quin & *tertius* interveniens tenetur innocentem ab aggressore in vitæ

vitæ periculum indeclinabile conjectum *liberare*, si ipse sit extrà vitæ periculum. Est vero licita *privata Defensio*, quia omnia etiam *animantia* semet tueri videmus. Tum & *Lege divinâ* furem nocturnum licet occidere *corporis tuendi*, quidni vitæ servandæ causâ. *Exod. XXII.* Et inditus homini *appetitus* irascibilis, cui frustraneus esset, si non propulsare noxia possemus. Denique privati ad privatum eadem, quæ Reipublicæ ad Rempublicam est proportio. Quin imò illa, quæ moderamen *inculpatæ tutelæ* habet, *necessaria* est & *præcepti*, in casu indeclinabili, etiam cum internecione aggressoris. Est verò *moderamen* inculpatæ tutelæ actus mixtus, quo quis occisione alterius, à quo corpus ipsius injuriâ præsente, cum periculo vitæ, non aliter vitabili impetitur, eô ipsô temporis puncto, quo impetitur, se defendit, unicè eâ intentione, ut vitam conservet: (quanquam hæc definitio potiorem tantùm speciem describat:) Quòd si enim proximum eripere tenemur vitæ periculo, multò magis nos ipsos, nam is est *ordo charitatis*, & si alium occidere prohibitum est, præceptum erit utique, ne nos ipsi occidi patiamur, aliosque pariter ac nosmet reos faciamus sanguinis. Nec tamen fieri debet occisio illa intentionaliter & per viam aggressionis ac præventionis, ut *directè* mortem alterius intendam; sed ut animus occidentis primò intentus sit in defensionem sui, & si vulneratione possit repelli aggressor, non ultrà progressus fiat: atque ut *medium* impeditivum homicidii fiat læsio. Nam ita non modò impunitatem habet, sed imò *obligationem* ex ordine charitatis & quòd naturæ jus conservationem nostri nobis injunxerit per licita *media*. Hinc etiam *Pufendorffii* doctrina *Lib. III. d. J. N. & G. c. 5. §. 13.* meritò rejicitur, quòd *fugere* non tenear in statu naturali, si vel maximè fugere possim commodè, secus atque in civili statu. Quid tamen si me *furiosus* invadat? etiam hunc interficere possum defendendi mei causâ, ùt & illum, qui me hostem suum esse putabat, per internecionem ejus, si aliter fieri nequeat, *amoliri* possum. Est enim vis illa *injusta*, & talis esse censetur non unicè ex principio agentis sed etiam *subjecti patientis:* nec iste jus ullum me invadendi habet, & ego mihi meritò sum maximi. Quod vero *Rex invasor* non debeat occidi, ejus ratio non ex eo pendet, ùt *Grotius* vult *II. c. 1. §. 9.* quoniam utilis hæc persona sit multis, aut ex debito charitatis. Nam prout malè passim *H. Grotius* Legem *charitatis* cum *justitia* committit: ita ratio àb *utilitate* petita non est adæquata, (licet etiam *Pufendorffius Lib. II. c. 5. §. 2.* in genere putet, non posse me alterum defendendi mei gratia occidere, quando vita ipsius multis est *utilis* & tamen & ipse conjecturam utilitatis incertam & ambiguam esse *§. 14. ibid.* largitur: & si eò præcisè attendi debeat, inde secuturum, ait, ut nunquam coelebs aut orbus proletarium sui aggressorem defendendo occidere posse videatur. Neque enim per commodum aliorum obligatio mea evertitur, à summo incommodo memet liberandi, & præstereà spes de futuris beneficiis valdè maleficiô præsenti imminuitur: quin potiùs speciale *Dei præceptum* quoad Principes præponderat, de non resistendo ei, qui soli Deo subest: prout omninò ex interitu seu interemptione ejus gravia sæpè & funesta bella civilia exoriri possunt. Utique in casu Martyrii in & pro causa Dei potiùs succumbendum est, atque subditis non alia quàm patientiæ gloria relicta est. Posthæc magnâ contentione quæstio illa volvitur: An Christianus, qui se *in statu gratiæ* ac via salutis esse novit, invasorem *injustum*, defendendô se, occidere potiùs, an mortem ab eo sibi inferri pati debeat? Equidem ambiguè dicitur, quòd Christiano invaso *certa spes salutis* affulgere possit. Nam id vel in *sensu composito* intelligitur, nempe Christiano si patiatur se tunc occidi, spem certam affulgere salutis; vel in sensu *diviso*, quòd ei aliàs & quia se in statu gratiæ esse novit, prævisâ tamen morte spontè subeunda spes salutis certa affulgeat. *Priori* sensu Christiano spem salutis certam competere nondum probatum est. Quid enim si in eo statu Christianus persuasus sit, sibi non licere vitam profundere, quam servare potest, adeòque se contrà conscientiam acturum, si nihilominus vitam amittat: nonne enim hoc ipsô *spes salutis* in eo, qui in actu *contrà conscientiam* moriturus est, decrescet, dubia reddetur aut expirabit? *Posteriori* sensu vacillat consequentia. Non enim licet argumentari: Si Christiano antequam decernat mortem subire, quam licitè potest evitare, spes certa salutis affulget, sequitur ei etiam sub conditione subeundi mortem hanc spem salutis pristinam manere illibatam, & vitæ jacturam, quasi viam certam & brevem pertingendi ad salutem hoc ipso maximè opta-

optabilem esse. Nec *obstat*, quòd fortasſis impoſterum poſſit homo Chriſtianus deſciſcere à fide. Nam licèt non ſit *abſoluta* ſpes illa ſalutis futuræ, tamen in hypotheſi certa eſt & tanta, ut quemadmodum Chriſtianus planè certus eſt, Deum à ſua parte nil intermiſſurum, ut in ſalutis via conſtitutus ad eam re ipsâ pertingat, & propter firmum animi propoſitum non peccandi contra conſcientiam & quotidianarum precum exercitium, moralem habet jam certitudinem de ſe in ſtatu gratiæ conſervando: ita non opus habet Chriſtianus, ut ex metu, ne aliquando præparatus inveniatur, mortem aliàs evitabilem anticipando ſubeat. Quicquid tamen ſit, ſanè *naturalis inſtinctus*, qui rectus eſt & *Legis vim* habet, quòusque enormitas non oſtenditur, jubet ut quis ſemet ab internecione liberet: ut Legi naturæ repugnat is, qui hoc modo parcit vitæ alterius & vitam ſuam profundit; cùm ſaltim controverſum ſit contrarium. Neque etiam minor debet eſſe dilectio noſtri quàm proximi, & violaretur aliter ordo charitatis: quid quòd etiam Reipublicæ civis ſubducatur probus & ſceleratus relinquatur. Utcunque enim exitio æterno proximum eripere teneamur idque cum jactura rerum, quæ comparari cum illo non poſſunt, ut eſt vita temporalis. Tum & invaſus idem ſibi cupiat fieri, ſi in ſtatu æternæ damnationis poſitus alium gratiæ certum aggrederetur: pro temporali commodo nonnunquam vitam profundamus, multoque magis ergo ex æternâ damnatione proximum eripere teneamur: cùm quæ de neceſſariâ defenſione cum internecione aggreſſoris adferuntur, ad hanc hypotheſin, ubi etiam ſimul de æternâ vitâ aggreſſoris agitur, nil inferat. Unde etiam Pufendorff. *Lib. II. c. 5. §. 2.* aſſerit, invaſum bonâ conſcientiâ mortem ſubire & pati poſſe, ſi alterum æternum periturum ſciat; & ipſum invaſum perire aliorum non interſit. Tamen hoc ſaltim verum eſt, quicquid nobis ab aliis præſtari rationaliter cupimus, illud aliis ſi opus ſit, quò minùs præſtemus, nos refugere non debere. Videlicet homo quidem velle poteſt ſalutem æternam ſibi promoveri, ſed non poteſt velle, ſibi in peccato mortali conſtituto non infligi promeritam pœnam, ad qualemcunque ſpem ſalutis conſervandam: aliâs Magiſtratus peccatorem, de cujus ſalute nondum certus eſſe poteſt, cùm nondum ſeriam oſtendat pœnitentiam, non poſſet ipſum ſupplicio perimere: adeoque nec invaſor poteſt velle, ut alter patiatur ſe occidi: cùm ſuâ culpâ è ſtatu gratiæ ejiciatur, non invaſi, & ſuâ ergò culpâ non alienâ pereat: ceu noſtrô etiam concurſu ad æternam ſalutem non indiget, cùm ab aggreſſione ceſſare poſſet. Nec bonum vitæ temporalis exiguum eſt, ſed irreparabile. Accedit quòd tunc demum debeamus pati jacturam boni minoris, quando ſpes non adeò dubia eſt auxilii efficacis, quando jactura illa non ſimul etiam cedat in damnum fortè etiam ingens aliorum, quando malum ſolùm triſte ſuſtinendum eſt, & non ſimul malum morale conjungatur, prout eſt peccatum ad propriam mortem concurrere. Neque vero morali judicio æſtimandum eſt illud malum, in quod ſe invaſor conjicit, & unde per ſemetipſum immunis eſſe poterat: & conjungitur hactenùs cum defenſione illâ per accidens & vitiô ipſius invaſoris, exitium æternæ ſalutis ab invaſo mediis legitimis ſeu judicariis non avertibile: quidni etiam poſſet invaſor poſtmodum fieri audacior, ut fortaſſis unum alterumve temporali vitâ, & ſi pœnitentiam agere potuiſſet, æternâ privaret. Ab *exemplis Gentilium* argumentum duci non poteſt, quippe qui vanâ gloriâ ducti ſunt. Deinde aliud eſt vitam impendere ſaluti Reipublicæ & amicorum: & vitam his conſervandam pro injuſtô aggreſſore, & ſinè ſpe certiore ſaltutis ejus profundere. Neque tamen dici debet, damnari iſtos omnes, qui in illum ſtatum deducti malunt interfici ab invaſore, quàm occidere. Licèt enim Chriſtianus reverà ad oppoſitum obſtrictus ſit, fieri tamen poteſt, ut ille argumenta probatæ ſententiæ non poſſit aſſequi, aut perſuaſus ſit, vi dilectionis fraternæ ſe proximo in æternum exitium lapſuro parcere; adeoque pati malit, quàm occidere. Et ejusmodi homini, etſi ignorantiâ quâdam laboranti, quia tamen non niſi benigno charitatis affectu, indeque non excuſsâ fide mortem ſubit, non cudimus hanc patientiam ad culpam imputatam iri, ut Deus vitâ æternâ eum excludat, ſed potiùs, quod affectui charitatis adhæret ἄνομον, remiſſurus ei & propitius homini futurus ſit.

Jam ad alia quoque tranſeundum eſt, quæ ad *Defenſionem neceſſariam* pertinent: de quibus licèt in tractatione *Lib. I.* commodior dicendi locus fuerit, tamen cùm hîc occaſione belli defenſivi nonnulla de privata ſingulorum *defenſione* moneri neceſſum fuerit, atque bellica defenſio non minùs

ex

ex naturali jure pendeat, ut ad eam plura defensionis privatæ applicari possint: inde præcipua quædam illius Defensionis expendemus. Et quidem eleganter quæritur. An obterere seu necare liceat *intermedium innocentem*, si aliter mortem evadere concessum non sit, *Negandum* est licèt communiter diversum innuat, qui jus necessitatis extollunt; ùt *superiùs* traditum est. Nam debeo proximum diligere sicut me ipsum, & ille innocens est, qui nullô suô vitiô aut intentione me impedit aut in vitæ periculum conjicit, estque in vitæ justâ possessione, quam adimere ei, sinè culpâ ejus, non debeo, sed casum Deo commendare. Nec *obstat*, me ita salutem alterius meæ saluti præferre: Utique innocentis. Non etiam quòd pacto est non obliger: Neque enim hoc necessarium est, ac mortem non pro illo, sed *præ illo* subeo. Non, quòd adnatantem in naufragio à tabulâ quam teneo arcere possim. Quidni cùm sim in possessione, & ille jus tabulæ non habeat. Denique non obstat, quòd innocens tradi possit, ut civitas servetur. Imò ut servetur Civitas, civis pro eâ tradi, sed non occidi, posset: Dissimilia omnia! Hinc etiam *Scharrokius c. 3. d. officiis secundùm Jus N. n. 11.* autumat, si duo in eo ponantur statu, ut physica sit de morte alterius eorum certitudo, velut si in angusto & præcipiti stadio totô impetu currentes alter alteri obveniat, nec stadium utrumquè ferre possit, nec retrò detur alteri cursus, quòd damnum non dare, sed accipere quis potiùs, debeat, cùm alter innocens sit, cui parcere debeamus. Quòd si tamen interficiam obstantem mihi, dum fugere aliter non possum, ordinaria pœna in me locum non habet, quia non intentio extorsit necesse, sed necessitas. Porrò Qu. An ad liberandam à morte *fœminam prægnantem* liceat fœtum in utero jacentem expellere & occidere? Videri posset, quia homicidium solùm est materialiter, quoniam intentio Medici non tam ad necem infantis directa est, quàm ut mater conservaretur: & præterea partem licèt abscindere ut totum servari queat. At verò non habent parentes *jus vitæ & necis* in liberos, licèt nondum natos: & formaliter quoque rationem habet homicidii, licèt indirectè intendatur, occisio fœtus animati. Meliùs est, perire matrem quam peccare: ùt etiam *Osiander* censet *Part. II. Theol. Conscient. p. 1259.* & ante ipsum *Dannhauerus suprà* citatus, cum *aliis*. Pars integrans matris non est ille fœtus, sed tanquam peculiare suppositum statui, quem Divina providentia constituit, servandum est. Debet, postquam mulier prægnans facta est, non sui tantùm sed & fœtûs habere rationem, & patienter ergò ferat casum divinitùs immissum.

(*d*) Pudicitiæ custodiam. Imò de hoc utique dubitatur: Verius enim est, contrà quàm *Auctor* sentit, ob pudicitiam conservandam occidere aggressorem non licere. Est enim potissima pudicitiæ pars intrà animum, quô virgo manere potest. Neque vero pro honore & existimatione quem interficere fas habetur, aut privare quem vitâ hâc & sæpè alterâ: nec virgo peccat, quæ vim patitur, sed peccat saltim dubiâ conscientia, quò hominem occidit. Non *obstat* vitâ æquè charam esse pudicitiam. Nam idem ad hoc, quod in fama, respondetur; videl. illud non procedere simpliciter, sed solùm quantum ad defensionem, quæ aliàs per se licita est, & quoad conservationem ejus moraliter possibilem seu tuitionem, per exclusionem proprii consensus aut concursûs in illius jacturam. Non etiam *obstat*, quòd jactura hæc sit irreparabilis. Nec enim sequitur pro quocunque bono irreparabili hominem licere occidere. Interim fœmina gravi periculo exposita, cùm & in culpam consensisse videri posset, veniâ digna est, vel saltim remissione arbitrariâ, quoad modum quem in defensione excesserit. Posse etiam Civitates, quæ capitis pœnam in violentos stupratores constituere potuerunt, permittere singulis honestis fœminis, vel cum cæde tueri, quod semel ereptum restitui nequit, pudicitiam: Et non tantùm ap. *Hebræos*, sed & Græcos id impune fuisse, notat Pufendorffius *d. L. II. c. 5. §. 2.* ut adeò Tx. in *c. 1. Caus. XXXII. quæst. 5.* attendendus non sit.

(*e*) De alapa. Etiam hîc emendandus est *Auctor*. Nec enim Alapa ideò ferenda est, quia est levis injuria. (*Matth. V.*) Nam & *atrox* est aliquando, & in *gravioribus* etiam Christus vult, ut malo non resistamus. *Comparate* sc. accipiendum est, quòd ait, ut potiùs perferamus, & alteram quoque maxillam præbeamus, quàm vindicemus *privata* vindictâ. Nimirum non pecco priori modô, pecco autem si vindicem: Neque tamen de exhibitione operis etiam illud accipi debet, si quidem nec injuriæ declinatio, nec defensio sui, nec au-

xilii imploratio vetatur, cùm & Christus contrà injuriam egerit. *Joh. XVIII. v. 23.* Sed de præparatione cordis, quâ sc. animus adeò debet esse liber ab affectu vindictæ, ut potiùs paratus esse debeat novam ferre injuriam, si averti non possit, quàm veterem ulcisci. Incautus etiam est Auctor, quando *Grotii* distinctionem inter *Legem veterem* & *Evangelicam* denuò repetit: neque enim Lex *charitatis* aliter *nova* est, quam quatenus in eam transiit tota vetus Legislatio & transfusæ quoque in eam nunc sunt Leges *ceremoniales*, quòdque Christus Legem illam charitatis *renovârit* suôque confirmaverit *exemplô*. Bene tamen est, quòd de cœtero Hugonem *Grotium* non probet *Auctor*, quando iste in *Lib. II. d. J. B. & P. c. 1. §. 10.* tradit, in statu naturali videri eum, qui alapam mihi impingit, dare mihi libertatem adversus ipsum *in infinitum:* cui *Pufendorff. d. L. II. c. 5. §. 12.* adstipulatur, eò quòd semel ille pacem ruperit, ideòque majores injurias me qualiterc. impedire posse, licèt nondum vitam meam directè impetierit, sed plagis tantùm me onerare velit aut membro aliquô non vitali me mutilare. Neque enim mala, quæ per modum belli inferuntur, ad simplicem æqualitatem redigi posse: quapropter etiam periculum alapæ accipiendæ posse me cum cæde intentantis arcere iidem sentiunt. Sed hoc nemo facilè approbaverit, estque falsum omninò, tantùm æqualitatem inter offensionem & defensionem esse debere in statu post Civitates constitutas. Nam & jus naturæ in omnibus servari æqualitatem præcipit, nec absque hac cuique suum tribuetur. Redderentur etiam homines insociabiles, si ob injuriam quamlibet necare hominem liceret. Nec *obstat*, quòd si tantûm illud quòd æquum est, possim restituere, semper alter me invasurus sit, quia ita nil perderet, adeôque modestum semper videri miserum esse oportere: nam possum efficere, ut inposterum me vellicare non possit, nisi se in periculum majus conjicere vellet, imò parare socios, & in civitatem ire debemus. Itaque *gradus* servandi sunt & semovenda iniquitas, quæ *ex infinitate* procedit. Nemo occidendus proptereà, quòd molestias adversus me iteraturus esse videatur; nec de eo quòd retribuitur sermo est, cùm constet utique inter homines ea, quæ per vim peraguntur & in modum belli fiunt, ad justam æqualitatem exigi non posse: nam hoc facti est; de eo autem, quod *Naturæ jus* exigit, disquirimus: cui ut & auctori ejus Deo & societati humanæ adversum est, si omnium vita ob leves injurias periculo obnoxia foret. In civitate honor seu existimatio facilè reparari potest, nec adeò indignum videri ait ipse *Pufendorff d. l.* si quis alapam cum resistentia accipiat: unde nec repercutiendo ulcisci licet, quamvis Nobilis vel Miles fuerit, neque etiam alapâ impactâ recupero honorem ab inferente, sed ab aliis, qui nubem honoris pro honore habent; etenim verus honor alapâ non aufertur & honor exhibitivus vindictâ propriâ, per æstimationem internam, restitui non potest, sed is legitimis & in civitate propositis remediis recuperari, non ultione privata repeti debet. Interim si quis alapam passus alium interfecerit, extrà ordinem punitur. Carpzov. *II. qu. cr. 30. n. 19. seqq.* Sed & gladium obversum si incurrat, alapam mihi inflicturus, sibi imputet. Sic & prostratus si occidi plagis possit, pugione aut gladiô vel cultello etiam se eripere potest, vid. tamen Harpprecht. *ad §. 5. Inst. d. Publ. Jud. n. 146.* ubi & *n. 171. seqq.* ea quæ de militibus, Nobilibus &c. diximus, (ut tamen ea, quæ ad Ord. Crim. superiùs admonita sunt, agendi velimus,) & ipse confirmat. Quòd verò à me occidi possit is, qui mihi *mutilationem membri* intentat, illud itidem malè asseritur, neque enim id licet, quoadusque aliter possim evadere: imò si evadere nequeam, non tam occisioni æquitatem conciliat, quòd damnum grave sit, quàm quòd incertum sit, annon mutilatio periculum mortis secum trahat, & ex hinc patientiam ejusmodi cuiquam injungere sit contra humanam constantiam. Sunt etiam nimii, qui putant, in casu *insidiarum* etiam, per falsas accusationes, & imò etiam ratione bonorum licere prævenire, & è medio tollere *insidiantes.* Nam moralitas licitæ defensionis consistit in punctô, cum quadam latitudine, usque dum alius evadendi modus non affulgeat: sed in privatis quam maximè *consilia evadendi* mora si quæ fuerit, suppeditare potest, ac voluntas hominis mutabilis est & interna, in qua ne quidem judex pœnam imponere posset, quanquam quis cogitationem eam profiteretur. Quid quòd Deus providere queat, & scandalo plenum sit, perimi hominem, qui nondum de malitia convictus fuerat. Illud facilè constat, quòd *retorsio injuriarum* admittenda sit, (utut *Rennemannus* & nuper *nonnemo* adversus *Struvium* de *Vind. priv.*

aliter

aliter ſenſerint,) quando criminatio alterius in nos conjecta certa eſt & *injuſta*, atque retorſio à nobis non injuriandi ſed purgandi noſtri cauſſa fiat, item *in continenti*, loco competente, nec nova inferatur injuria, verùm eadem quæ illata eſt retorqueatur, neque etiam ſuſcipiatur retorſio, niſi ex gravi cauſa etſi cumprimis fama perſonæ noſtræ ratione officii publici in periculum venerit, nec alia via commodior tuendi exiſtimationem noſtram appareat: quæ quidem in Civitate, uti ad ſupprimendos injuriarum proceſſus remedium retorſionis *Lege publicâ* probatum eſt, nullum ſortiri poteſt dubium; quippe quòd eo ipsô nil *privatæ* vindictæ contineat.

(*f*) Ob res ereptas. Equidem *Pufendorffius Lib. II. c. 5. §. 16.* putat, in ſtatu naturali pro defenſione *rerum* mearum poſſe me invadentem occidere; ſed in Civitate ſecùs eſſe. Verius tamen eſt, non poſſe me furem vel raptorem rerum mearum interficere, quà *talis eſt*; nam quà periculum vitæ ſimul intentat, licèt in id me adducam, tamen quia in re licitâ verſor, defenſione ſcilicet rerum mearum, hinc *gradibus* & modô inculpatæ tutelæ, ad interfectionem usque adverſus ipſum procedere, atque eum perimere poſſum, qui ut res mihi eripiat, corpori meo vim inferre nititur. Aliàs etiam bona vitæ meæ poſtpono, quidni & proximi, ne ipſum temporali & æternâ vitâ privem, quòd poſterius quamvis ex accidente ſit, tamen non eſt niſi in caſu defendendæ vitæ noſtræ permiſſum. Utique *furtum* quà tale non poteſt mihi jus interficiendi dare, ne dicamus id ob rem dari etiam minimam: Licèt verò *bella* ineantur rerum gratia, tamen publicæ poteſtatis diverſa eſt ratio; aliàs etiam occidere liceret pro recuperandis, non tantùm pro retinendis, bonis. Vis quoque furis extrema non eſt, ùt in aggreſſore corporis, niſi etiam ſit fur nocturnus & inſidiator vitæ. Ubi obiter notandùm eſt, malè *Pufendorffium d. l. §. 17. 18.* in eo rationem, cur nocturnus fur occidi poſſit, conſtituere, quoniam à diurno res faciliùs recuperari potuerit: neque enim tam ad *amiſſionem rerum*, quam ad *vitæ* periculum eô caſu reſpicitur. Et caveat homo pius, ut quâcunque aliâ potiùs ratione furem nocturnum ædibus expellat, quàm ut eum interficiat; niſi extrema vitæ defendendæ neceſſitas à fure afferatur: quô ſenſu locus in *Exod. XXII. 2.* accipiendus eſt.

III. Idem judicium de rebus eſto recuperandis ſemper tamen intellecto, levia damna *ſilentio transmittenda* (*g*) (ſub quibus & repetitionem ejus quod nobis debetur comprehendimus). Plane ab injuſtis detentoribus ſua per vim avocare licet, cui ſi per vim illi reſiſtant, jam cauſa puniendi illos juſta naſcitur.

(*g*) Silentio transmittenda. Præcipuè enim ſi res magni momenti non ſit, de jure ſuo remittendum eſt; ùt & ſi ad ſatisfaciendum læſus ſe offerat, ſi facilè res recuperata amitti poſſit. Nec tantùm Chriſtiani, ùt *H. Grot. II. c. 24. §. 1.* innuit, ſed omnes ad hoc tenentur, ut caſibus illis cedant, ne ſceleribus & incommodis multis per bellum viam aperiant. Ubi notandum, non ideò dici *I. Paralip. XXIII. v. 8.* Davidem Deo templum ædificare non debere, quòd *bella* geſſerit, ſed quia fuit diſtentus bellicis actionibus, ut peragere Pacis opera non potuerit: geſſit enim ille bella Domini, & victorias ſuas ipſe deprædicat. *Pſalm. LX. v. 8. ſeqq.*

IV. Summis quoque poteſtatibus competit jus ulciſcendi *puniendique* (*h*) delicta, quorum ſpecies pridem complures habuimus.

(*h*) Puniendique delicta. De quo tamen vid. quæ *ſuprà* ad *c. de pœnis* annotavimus.

V. Et plane hoc *de juſtis belli cauſis* (*i*) quæſitum tam late patet, quam tota boni & æqui diſciplina; ideoque hic nihil quam ſumma capita

capita delibare licet, reliqua aut jam dicta pridem aut aliunde petenda ſunt. Hoc obiter tenendum, veras cauſas è juſtitiâ expletrice petendas, adtributrix uti *non parit actiones forenſes*, (*k*) ita vix eſt ut belli cauſas ſuppeditare queat.

(*i*) De justis belli causis. Eſt autem Bellum aliquod *juſtum* vel in ordine *ad jus naturale*, & vel *negativè* quatenus jure naturæ non eſt prohibitum, vel *affirmativè*, quatenus illô jure præceptum eſt; vel ad *jus voluntarium*, quod effectum habet juris *poſitivi*. Itaque Bella dantur, quæ diverſo reſpectu juſta ſunt & injuſta, ùt cum re judicatâ in foro Civili accidit. Poteſt etiam bellum eſſe *utrinque* formaliter juſtum, i. e. ut uterque practicô judicio ſe putet juſtam cauſam fovere, ùt *Israëlitæ* repetentes veterem poſſeſſionem terræ Canaan, & *Cananitæ* putantes ſibi licere defendere poſſeſſiones ſuas. Sed non poteſt eſſe ab utrâque parte ſeu utrinque naturaliter & à parte rei ſeu materialiter juſtum: nam inter juſtum & injuſtum non datur medium.

(*k*) Non parit actiones forenses. Imò enim ratio hæc non eſt, ſed quia Cives ejusdem Civitatis concernit, inter quos bellum non ſuſcipitur; aliàs enim juſtitia attributrix ſeu diſtributiva utique jus *perfectum* parit.

VI. Videtur & ad punitionem referri poſſe cauſa belli, quod pro auxilio innocentium ſuſcipitur, qui ab aliis, quibus ſubjecti non ſunt, injuria afficiuntur. Imo & pro ſubjectis alienis licere bellum ſuſcipere, ſi manifeſta ſit imperantis injuria, ſuperius approbatum eſt. De metu quoque alienæ potentiæ diximus antea;

VII. Libertatis amor ſuaſoria cauſa, juſtifica per ſe eſſe non poteſt. Nec ſtudium *propagandæ religionis*; (*l*) cujus longe aliam Deus in literis ſuis rationem præſcripſit.

(*l*) Propagandæ religionis. Neque verò Eccleſiæ jus eſt in armis ad invadendum populos peregrinos. Chriſtus non fuit Rex temporalis. *Joh XVIII.* nec armis ſed *verbô* lucrandi animi: nunquam defendi poterit, ob *hæreſin*, quem capitis ſuppliciô puniri poſſe. vid. Oſiand. ad *Lib. II. Hug. Grot. c. 20. §. 50.* Prima Apoſtolorum vindicta in *Anania* & aliis ſolùm fuit pro tempore plantandæ Eccleſiæ. Et ne quidem Pontificii extendere audent *indirectam* poteſtatem in temporalibus, quam dicunt habere *Pontificem*, ad *infideles*, quoniam ad hos ne quidem ſpiritualis datur *directa*, E. nec indirecta temporalis. Et ſanè ſi delicta in Deum commiſſa bello cauſſam præbere poſſent, una gens facilè damnaret alteram, & adverſus invicem gentes univerſæ exſurgerent. Quid etiam religioni eſſe poteſt negotii cum *poſſeſſionibus terrarum*, quæ ob hoc cujusque eſſe non deſinunt. *I. Pet. II. v. 13.* Malè etiam *H. Grotius Lib. II. d. J. B. & P. c. 22. §. 10.* ſtatuit, populos qui *rationis* uſu aliquo deſtituuntur, Dominio carere, indeque ab aliis regendos eſſe. Nam non dantur tales, nec Dominium à ratione pendet, nec ſi alium lædant, bello petuntur offenſivo, ſed hoc defenſivum erit. Unde rectè idem *§. 12.* tradit, qui ſervilis ingenii ſunt, eos non ſtatim armis ſubigi poſſe.

VIII. Oportet autem ejusmodi eſſe cauſam, de cujus æquitate manifeſto conſtet, eâ certitudine, quæ in moralibus haberi poſſit. Ideo-

Ideoque ſi dubium ſit, an cauſa belli ſit juſta, non modo tutius ſed & rectius, imò & abſtinere armis neceſſarium eſt. Praeſtat primo rem colloquiis tentari, dein arbitrio finiri; denique ſorte vel certamine ſingulari, quod in hoc caſu pro licito habendum, quia fundamentum habet idem, quod bellum, & minus eſt malum. Etiam hi, qui bellis alienis ſe miniſtros & inſtrumenta præbent, cauſæ, hoc eſt, conſcientiæ ſuæ rationem habere debent. Ne quidem cives principi ſuo cauſam habenti injuſtam, licet imperetur ipſis, opitulari poſſunt, quia magis hac parte Deo parendum. Quod ſi de meritis cauſæ dubitent ſubditi, videntur poſſe & debere ſuos Rectores ſequi, non obſtante, quod tutius ſit, in dubio, abſtinere eo, quod periculoſius eſt. Videtur enim vinci ratio hæc, eo quod civibus de actionibus principum ſuorum optimè ſit præſumendum & quamminimùm publicis conſiliis intercedendum, Denique certum inobedientiæ peccatum pluris facere par eſt, quam incertam de iniquitate cauſæ formidinem. Intelligendum hoc autem de juſtificis duntaxat. Nam ſuaſoriæ, quatenus ab illis diſtingvuntur, vix aliâ quam utilitatis conſideratione cenſentur; cujus interpretatio nihil ad ſubjectos. Etiam vero cum ſubditi cauſam belli improbant nihilominus ſe ſuaque adverſus vim hoſtium tueri poſſunt, quia cum ipſi non deliquerint, peccatum imperantis naturalem defenſionis facultatem illis auferre non poteſt,

CAP. XII.

De Jure Belli.

ARGVMENTVM.

Traduntur aliquot regulæ de jure belli, eſſe id autem duplex, internum, quod rationibus juſtitiæ per ſe conſentit, externum, quod uſu & conſenſu gentium vim juris accepit: Inductione ſpecierum id approbatum. Quo jure res hoſtium capiantur. De jure poſtliminii tam perſonarum, quam rerum.

I.

Ut ſciamus quid juris belligeranti competat, teneantur hæ regulæ *Prima*, Qui juſtam belli cauſam habet, huic omnia licent, quæ ad executionem cauſæ neceſſaria ſunt.*

* HVGO GROTIVS de I. B. et P. lib. III. ſummatim expoſuit Ius belli, ad quem remittendus eſt B. L.

II. *Secunda:* Cui finis conceditur, huic omnia ad finem neceſſaria conceduntur. Hinc qui invaditur & in vitæ periculum adductus eſt, poteſt id propulſare quovis modo, nec tenetur primum expectare ictum, aut paribus uti armis. Regulam iſtam non metimur ex belli principio tantum, ſed & ex poſt, facto. Hinc in eum, qui ſe hoſti meo adjungit, idem licet, quod in ipſum hoſtem.

III. *Tertia*, ſi finis obtineri nequeat niſi plus faciendo, quam per ſe finis requireret, hoc perinde licere dicendum. Hinc plus capere ex hoſte fas eſt quam nobis debeat, ut tamen quod abundat, reſtituatur deductis impenſis. Ex eadem regula ſequitur, poſſe etiam prohiberi alios, ne ad hoſtem ea deferant, ex quibus ad bellum inſtructior eſſe poſſit, idque facientes licere deprædari, modo publicè præmoneantur. Eadem regula dictat, ſi per vim aſſequi finem noſtrum nequeamus, fas eſſe fraudibus uti, ſalva tamen fide & dignitate. Doli qui in actu negativo conſiſtunt ſine dubio licent, qui in actu poſitivo, hi aut in rebus, aut ſermone conſiſtunt. Qui in rebus, cum non habeant certam & infallibilem ſignificationem, ſunt liciti: Qui in ſermone ut mendacia, quibus fides non rumpitur, jure gentium improbari non videntur, jure Divino vix tuta eſt affirmatio.

IV. Cæterum Jura Belli vel eiusmodi ſunt, ut ſine labe interna juſtitiæ, vel ut tantum impune & cum effectu externo exerceantur. Poſteriori, modo licet omnibus, qui bellum ſolenne gerunt, hoſti nocere quovis modo, jure an injuria, nihil refert. Quod non ex jure naturæ ſed gentium * oritur, idque ideò, quia plerumque pars vtraque juſtam ſe habere cauſam contendit, à cujus rei deciſione belli effectus ſuſpendi nequit.

* Iure gentium et iuræ naturæ, quæ reapſe diſtincta non ſunt, et quidem iure naturæ et gentium externo de quo diverſis lib. III. capitibus fuſe agit laudatus GROTIVS de I. B. et P.

V. Primo igitur licet hoſti occidere hoſtem, omnesque inter hoſtium fines verſantes, quia ab omnibus illis damnum poteſt metui. Imò etiam fœminas, infantes, ſupplices, dedititios, nempe, ut dictum, impune, non iure quod vitio careat. Veneno hoſtem interficere naturaliter licet, jure gentium non æquè. Percuſſorem immittere, ſi fides expreſſe vel tacitè non violetur, vtroque jure (vix tamen dignitate ſalvâ) licet, alioqui non. Stupra in feminas vel pueros neutro jure licita cenſentur. VI.

VI. Poſt corpora res quoque hoſtium auferre, abigere, rapere, perdere licet; etiam res ſacras & religioſas. Qvas res quisque capit, eas facit ſuas, nempè ſi nomine proprio capiat. Hinc, quæ actu belli publico capiuntur, fiunt ejus, cujus nomine actus ille inſtituitur. Sed in actibus privatis, uti ſunt excurſiones, quilibet rem primum arripiens dominio ejus potitur, idemque in direptionibus ab Imperatore conceſſis.

VII. Occupatæ autem res dicuntur mobiles quidem, ubi illuc perlatæ fuerint, unde ab hoſte difficulter recipi poſſint. Res immobiles captæ non videntur, niſi munitionibus capientium incluſæ ſint, aut capiens plane victor evaſerit.

VIII. Res tamen non hoſtium, licet intra fines eorum repertæ, non fiunt capientium, quia non, ut ab hominibus, damnum ab illis metuitur, idemque de rebus in hoſtium navibus deprehenſis. Sed quæ ab hoſtibus erepta ſunt aliis, ea priores Domini repetere non poſſunt, quia hoſtium facta jam erant. Si enim propriæ res hoſtium non fuerunt, neque ſolenni bello aliis ereptæ, tunc non fiunt propriæ capientium. Sumptus tamen in rem facti ſine dubio repeti poſſunt.

IX. Nec tantum res, ſed etiam perſonæ, Dominio capientium cedunt, quos enim licet occidere, hos multò magis ſervare licet ad ſerviendum. Unde jus vitæ & necis in ſervos & facultas quidlibet imperandi jure gentium recte exercetur. Servus tamen bellò injuſto licet ſolenni captus fugere ſalva conſcientia non prohibetur. Reſiſtere autem domino inique imperanti haud perinde poteſt, qua de re dictum *ſuperius*.

X. Quod jus in ſingulos, idem in univerſos competit, ut victor eam civitati formam det, quam voluerit, eſtque hoc imperium in victoris patrimonio. Imò & deleri forma civitatis & membrum alterius fieri poteſt, ſeu mutatione politica tantum, ſeu migratione in diverſas terras.

XI. Porrò ad perſonas & res privatas ab hoſtibus captas jure gentium obtinet poſtliminium, quod definitur: Jus ex reditu in

 fines

fines publicos. Eſtque duplex, perſonale & reale. Perſonale poſtliminium eſt, jus quo is, qui captus ab hoſtibus & eodem bello reverſus eſt, perinde omnia recuperat ſua jura, ac ſic captus non fuiſſet, ſingula verba expendamus. *Captus*; nam transfugæ non habent poſtliminium nec qui victi armis, hoſtibus ex pactione ſe dediderunt. *Ab hoſte;* juſtum enim, id eſt ſolenne bellum eſſe oportet: hinc in latrociniis & civilibus bellis non opus eſt poſtliminio. *Eodem Bello*, nam qui pace facta revertitur, non habet poſtliminium niſi expreſſum hoc ſit. *Reverſus:* nec intereſt; clam vel palam, vi an dolo, reverſus, idque in præſidia noſtra vel ad populos partium noſtrarum. *Omnia ſua jura:* tam quæ ſtatum perſonæ ejus ſpectabant, quam quæ in dominio & in credito erant. *Ac ſi captus non fuiſſet*, ideoque & ea recuperat, quæ ſi manſiſſet apud ſuos, habiturus fuiſſet.

XII. Reale Poſtliminium efficit *, ut res ab hoſtibus captæ iisque iterum ereptæ prioribus Dominis reſtitui debeant, ſcil. immobiles. Mobilia enim ſunt in præda, nec poſtliminio recuperantur, niſi quæ res uſum in bello habeant, ut tamen ab his arma & veſtimenta excipiantur, quia hæc ſine dedecore non amittuntur.

* Movetur hic quæſtio. Utrum *poſtliminium* ſit juris gentium, an juris civilis Romani? Probe et accurate diſtinguit HVGO GROTIUS de I. B. et P. lib. III. Cap. 9. quæ in *poſtliminio* ſunt juris gentium, et quæ in eo ſunt Iuris eivilis Romani. Sunt autem, qui totam de *poſtliminii* jure doctrinam ad jus Romanum referunt, et hæc pro ſtabilienda ſententia adferunt. *Poſtliminium* eſt ius amiſſa jura recipiendi l. 19. pr. ff. h. t. Amiſſio fiebat per legem Corneliam ejusque fictionem l. 22. eodem. Iure gentium nulla fictio legis Corneliæ; E. nec ullum *poſtliminium.* Captiuorum bona in patria, jure gentium manent in eorum dominio, et ſuſpenditur interim eorum exercitium. Quod etiam ad jus civitatis extendunt. At enim vero, quum (*o*) HUBERUS in *prælect.* ad Tit. ff. *de captiv. et poſtlim. reverſo* multis et haud ſpernendis rationibus docuerit; *poſtliminium* ad ius civitatis publicum pertinere; 2) inſtitutiones illud iuri gentium adſcribant; 3) Fictio *iuris poſtliminii*, a fictione *legis Corneliæ* plane diverſa ſit, quum hæc ponat, eum, qui ex captivitate redit, *numquam abſuiſſe*, ſed ſemper in civitate ſuiſſe, illa vero eum, qui captus eſt ab hoſtibus, non redit, eo momento, quo captus eſt, *mortuum eſſe*, fingit; l. 22. ff. qui teſtes facere poſſ. et hinc. ſi filius, patre, ante reditum mortuo, natus erat, pro ſpurio habebatur. L. *Div. Sever.* 23. ff. de Captiv; Denique 4) rationes a GROTIO l. c. allatæ eiusmodi ſint, vt diſſentientium argumenta infringant ac conuellant, ſtatuimus potius cum GROTIO; *quaedam omnino in poſtliminio eſſe iuris geniium.*

XIII. Cæterum, quæ ſupra dicta ſunt, de jure occidendi, vaſtandi, capiendi, & imperio ſubjiciendi tam juſto quam injuſto bello, multam recipiunt limitationem ex regulis internæ juſtitiæ & monitis prudentiæ: de quibus videndi, qui hæc ex profeſſio tractarunt.

CAPVT

CAPUT XIII.

De Fide Publica, dum bellum geritur & dum finitur.

ARGVMENTVM.

Fidem hostibus quoque servandam, imò & latronibus & tyrannis; non tamen ab eo, qui injusta vi coactus est, nisi juraverit. De induciis, & quibus rebus illæ violentur, de pactis captivorum. De pace, quomodo explicetur, quomodo rumpatur.

I.

Naturalis obligatio quæ ex fide data oritur, etiam viget inter hostes quia promissio jus tribuit ei à quo acceptatur, nec aliud ad hoc requiritur, quam ut rationis sit capax. Quod adeo verum est, ut nec latronibus nec tyrannis qua talibus fides data infringi possit, nisi remedio juris civilis, quod illos loco pœnæ juris effectu privet. Si quis tamen præsenti metu sit coactus ad fidem dandam, hic non tenetur nisi juraverit, quoniam Deo non obstat metus exceptio.

* *Fides* ex mente Ciceronis *est dictorum conuentorumque constantia et veritas*, quae etiam gentiles hosti seruandam esse statuerunt. Sicuti enim pro iustitiae fundamento habuerunt fidem; ita semper hanc praestiterunt hostibus. Historia huius causa memoriam actionis heroicae, quam Pompeius iunior in tuenda hostibus fide praebuit conspiciendam et reliquit posteritati admirandam. Hic enim nimium quantum a praefecto Classis excitatus, vt patris mortem vlcisceretur *Augustumque* et *Antonium* interficeret, respondit: *Augustum* et *Antonium* fide data pacti ineundi venisse, et se malle perdere orbis terrarum regna, quam violare fidem. Digna profecto Heroe responsio admirabilisque fides. Idem laudant Historiarum Conditores ac praedicant de *Carolo* V. Imperatore, qui nulla re a dato Luthero de libero meatu et remeatu fide dimoueri potuit, sed et verbis et re ipsa ostendit, bonam fidem inprimis in Principe residere debere. De fide publica etiam hostibus seruanda ac concedenda fuse ac praeclare egit *Hugo Grotius* de I. B. et P. Lib. III. Cap. XIX.

II. Hæc de obligatione interna, nam jus externum latrones, quique societati hominum noxii sunt, nullum habere possunt. Pacta quoque summarum potestatum cum subditis eandem habent rationem, jure interno obligant, externo effectu vix possunt, sed hac de re alibi dictum.

III. Imo & perfidis servanda fides, sc. in diversis causis, rupto enim fœdere ab uno, alter manifesto liberatur. Etenim nulla delictorum compensatio datur; sed ex contractu debitum recte hac ratione eliditur.

IV. Ad fidem durante bello pertinent induciæ, per quas intelligitur conventio, ut partes ad tempus bellicis actibus abſtineant. Sub quibus non comprehenditur refectio mœnium, conſcriptio militum, ſed corruptis hoſtium praeſidiis ſine vi munitiones eorum occupare pugnat cum induciis, derelicta ejusdem occupare licet. Privatis factis induciæ non rumpuntur, niſi publice approbatis.

V. Pacta captivorum cum hoſtibus omnino valent, licet poſtea ignoratæ captivi divitiæ emergant, licet eas penes ſe habuerit, quia non facit ſuum capiens, niſi quod apprehendit. Dimiſſus ſub conditione redeundi captivus, ni faciat quod convenit, redire debet, etſi per ipſum non ſteterit, quo minus faceret.

VI. Pacta ducum non obligant eos, qui ſummam habent poteſtatem, niſi de his rebus, quæ ducibus commiſſæ intelliguntur, quas inter ſunt induciæ, aut niſi ratum habuerint. Quodſi dux aut legatus mandatum exceſſerit, quod arcanum fuit, nihilominus ſumma poteſtas obligatur; ſi manifeſtus ſit exceſſus, dux ipſe duntaxat obligatur. Is qui colloquium facit cum hoſte, tacito pacto eatenus de non offendendo obligari intelligitur.

VII. Conventio, qua bellum finitur pax eſt, quam ſolus inire poteſt, qui ſummam habet poteſtatem; ducum pacta ſunt ſponſiones, de quibus ſupra. Inter conditiones pacis bona ſubditorum poſſe alienari ex dominio eminente ſequitur, at cum onere damnum ſarciendi. De damnis bello datis ſi nihil convenerit, compenſatio ab utraque parte intelligitur, ſed quæ privati ante bellum invicem debebant, ſuo loco manere intelligitur. Imo & hæreditates, quæ flagrante bello jure inteſtati obvenerunt hoſtibus, jure gentium hodierno, ubi bellum fuerit finitum peti poſſunt, quanquam de ſimplici rigore juris diſputari poterat. Delicta, quibus populi unius cives erant obſtricti, civibus populi cum quo bellum fuit, remiſſa intelliguntur, ne qua belli cauſa poſt pacem relinquatur. Si dubitetur de interpretatione pacis, pronunciandum eſt adverſus eum, qui legem clarius dicere potuit.

VIII.

VIII. Rumpitur pax, cum quid adverſus pacta conventa committitur, quanquam nova belli cauſa pace integra etiamnum, hoc eſt, non violatâ, præberi poteſt. Facto ſubditorum rumpitur pax, ſi ſumma poteſtas id ſciverit, punire tamen noluerit. Ejusmodi factum eſt, cum ſubditi illius, quo cum pacem habemus, hoſtibus militant noſtris. Viceverſa, non modo ſi reſpublica noſtra, ſed & cives noſtri lædantur, idque non vindicetur publice, ab altera parte rupta pax intelligitur, niſi rem vindicare nequeat, ut ſi piratæ aut latrones ſint. Rupta autem dicitur in favorem ejus, qui eſt læſus, quo acquieſcente pax ſuſtinetur.

IX. Solet confirmari pax obſidibus, quos violata pace jure externo licet occidere, jure interno non niſi ob culpam ipſorum. Fugere obſidi modo fidem non dederit licet; populus tamen, qui dedit eos redhibere tenetur.

CAP. XIV.

Quomodo civitates & imperia finiantur.

ARGVMENTVM.

Modi finiendæ civitatis ad duos reducuntr, primus, cum ipſo multitudo extinguitur; alter cum unio civitatis tollitur, prius inundatione, terræ motu, bellis fieri; alterum diſſipatione hominum, vel omni ordine ſummæ & inferiorum poteſtatum ſublato, non tamen mutatione loci nec formæ reipubl. nec conſolidatione plurium civitatium in unam, denique nec improbitate & injuſtitia.

I.

Quæ poſt hæc de conſervanda augendaque Civitate dici poterant, ea ad politicam magis ſpectant. Ut omnia orta intereunt, ita quoque civitas & Reſpublica. Nam quod hæc immortalis vulgo dicitnr, comparate intelligendum, quatenus ſingulorum motibus plurium Imperia non intereunt.

II. Sed extinguitur civitas, vel ipſa multitudine extincta, vel ejus unione ſublata. Multitudo perire poteſt inundatione, terræ motu, bellis. Unio tollitur ſublato omni imperio & communitate juris

juris. Quod (1) Et dissipatione hominum, peste, seditione, bellis. 2) servitute publica, si tollantur omnes magistratus & senatus, ut olim Capuæ factum à Romanis, imo integri populi in provinciæ formam ab iisdem redacti.

III. Sed mutatio loci non extinguit Civitatem, si maneat ordo aliquis imperii, ut cum Athenienses, bello Medico urbe deserta, naves conscenderunt.

IV. Forma quoque imperii mutata, neque civitas neque respublica periisse censetur; semper enim populus Romanus idem mansit, sub regno, consulatu & Cæsaribus.

V. Unio quoque plurium populorum non extinguit civitates, sed conjungit diversas: hinc intelligitur, populum Romanum eundem hodie esse, qui olim fuit. Et proinde ad eundem populum pertinere jura Veterum Romanorum, nisi quatenus præscriptione aliisque juris gentium modis amissa fuerint.

VI. Denique nec justitia deficiente Civitas nomen suum & jus communitatis perdit, quamdiu juncta manet societas, juris licet minus perfecte fruendi causa, quanquam secus olim Cicero arbitratus videtur, adeo ut ne barbari quidem Algerienses & Tunetani civitates esse negandi sint.

FINIS.

INDEX

INDEX
R E R V M

in quo

Numeri Paginas, Litterae vero Commentarios denotant.

Crimi-

SOLI DEO GLORIA.

IENAE LITTERIS TENNEMANNIANIS

